UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

VNiVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

1
3538

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

BIBLIA SACRA

CVM GLOSSA INTERLINEARI, ORDINARIA,

Et Nicolai Lyrani Postilla, atque Moralitatibus, Burgensis Additionibus, & Thoringi Replicis.

TOMVS TERTIVS.

Continet Iob, Psalterium, Prouerbia, Ecclesiasten, Cantica Canticorum, Sapientiam, & Ecclesiasticum.

Omnia ad Hebræorum & Græcorum fidem suo nitori restituta, & variis scholijs illustrata: Nuperrimè post omnes editiones accuratissimè recognita:

In qua præterea summo labore, peruigilique cura cautum est, vt sacræ Scripturæ allegationes veris numeris annotarentur, in librorumque marginibus ad maius studentium commodum reponerentur.

VENETIIS, M D LXXXVIII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SALAMANCA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

A *Deuoti Fratris Britonis de ordine Minorum primi Prologi Sancti Hieronymi in lib. Iob expositio.*

Quis scripsit librum Iob.

SI *aut fiscellam iunco &c.* Sicut ait Isid. in lib. Etymo. librū Iob quidā Moysen scripsisse arbitrant. Alij vnū ex prophetis: nōnulli verò cūdem Iob post plagā suæ passionis scriptorē fuisse existimāt: arbitrātes vt q certamina spiritualis pugnæ sustinuit: ipse narraret quas victorias expetuit &c. Et nota q Hier. bis trāstulit lib. istū. Primò de Græco in Latinū: corrigēdo trāslationē Lxx. interpretū. Secundò de Hebræo in Latinū: nullū sequendo interpretū. Primæ trāslationi ppōsuit hūc prologū: vnde duxi eū primitus exponendū. Habet autē quatuor particulas. In prima dicit Hier. q æmuli eū reprehendebant, qa spiritualibus intēdebat, & corū correctioni: q tū nunquā eū reprehenderent, si vacaret tēporalibus & carnalitatis corruptioni. vnde dicit: Si aut fiscellā &c. In, secūda reprehēdit eos q nō curāt de codicū vitio: dūmodo sit in eis exterior pulchritudo, ibi: Tāta est. n. vetustatis cōsuetudo &c. In tertia inuitat beneuolos suos in librū Iob secundū Lxx. diminutū primitus & corruptū, iā secundū trāslationē sinā vt integrū recipiāt & correctū, ibi: Quapropter ò fratres chariſſimi &c. In quarta parte excitat lectoris attentionē, vt diligēter cōsideret qualiter in ista translatione supleuit diminuta, amouit superflua, dilucidauit obscura, ibi: Igitur vos & vnumquemq; lectorem &c. His visis litera exponatur.

† Tom. 3. tit. 114.

B

a *Fiscella.* vas est vimineū vel de iuncis marinis cōtextū, de quo legitur:

Exo. 2. a

Sumpsit fiscellam scirpeam &c.

b *Aut palmarum.* i. arborum.

c *Folia cōpli.* pro sportulis faciendis.

d *In sudore vultus.* secundum qđ dicitur: In sudore vultus tui &c.

Gen. 3. d

e *Et ventris opus.* i. fiscellas aut sportulas ad vendendū facerē, & de earum pretio lautè comederē & biberem.

f *Nullus mor.* occultè detrahendo.

g *Nemo reprehen.* arguens in aperto.

Iohan. 6. c

h *Cibū qui non perit.* Operamini cibū qui nō perit. i. bonū opus quo aia reficitur.

Iohan. 4. c

Meus cibus est vt faciā voluntatē eius q me misit, vt perficiā opus eius. Aliqui libri habent: Cibū q nō putrit, qđ nihil est, cum non dicatur putrio tris, sed putreo tres.

i *Sentibus virgultisq.* i. maioribus erroribus. Hæc sentes, huius sentis. sicut ait Huguitio, dr spina vel arbor spinosa, q & sentix eis dicitur: & dicitur à sentio, qa grauiter sentitur cū pungit. per sentes itaq; quę grauius offendunt, intelliguntur maiores errores, per virgulta per quę planè incedimus, intelliguntur minores.

k *Error mi. &c.* i. timul imponi: quia:

l *Corrector vitio. &c.* ecce prim⁹ error.

m *Et erro. non auf. sed ferere.* i. seminare: ecce secundus error. Quod autē dicunt quidam: Genius. i. naturalis, à genio qui est Deus naturè. in nulla Biblia inueni, potius est adinuentio quam litera.

n *Tanta est. n. ve. con.* i. tantam vim habet consuetudo vetusta. Rogamus vos fratres vt abundetis magis & operam detis vt quieti sitis &c. Glo. difficilè est dimittere consuetudinē. vnde Iere. Si mutare potest Æthiops pellem

1. Thess. 4. c

Ierem. 13. d

suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum. Prouer. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

C

Prouer. 22. a

o *Vitia placent.* quamuis confitcantur illa esse peccata & mala, tamen placent.

p *O fratres chariſſimi.* Loquit̄ ad Heliodorum & Paulinum, quibus scribebat, vel generaliter ad omnes benenolos & amicos.

q *Pro flabello.* Flabellum dicitur instrumentum quo expellitur musce, quod alio nomine emuscatorium dicitur: & dicitur à flo flas, quia flatum facit cum mouetur in aere.

r *Calathis.* Dicitur Calathus corbis vel panerium. & dicitur à Caleo quod est lignum, quia fit de lignis. Sportula dicitur paruus corbis: diminutiuum à sporta, quod est vas vimineum vel iunceum. & dicitur à sporto frutice, vnde in quibusdam locis texitur. Vel dicitur sporta ab asportando, quia ibi necessaria deportantur. Quia verò monachi antiquitus flabella & calathos & sportulas faciebāt, & amicis suis ea pro munere erogabant, & ipse Hieron. erat monachus, ideo exemplificat de his. q. d. pro huiusmodi munusculis mitto vobis dona spiritualia in perpetuum permansura.

† Vig. Bmc. Ecbi. Vtin. Dū seder & grauiter fiscel. à textura habilem.

† Isidorus &c

s *Beatum Iob.* i. librum beati Iob.

t *Qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore.* Alludit ei quod dicitur Iob. 2. c. Qui testa tantum radebat sedens in sterquilinio.

u *Et vermibus scatebat.* ideſt ebullichat vermibus errorum. Scatere proprie est aquarum quando ebullunt & erumpunt de cataractis suis, vnde hæc scatebra dicitur huiusmodi ebullitio vel eruptio vel ortus aquarum.

D

x *Integrum.* ideſt sine defectu & errore.

y *Gaudete.* i. cum gaudio suscipite.

z *Duplicia sunt ei &c.* Illud sumitur de vltimo Iob.

a *Feci eum.* ideſt librum suum.

† Iob. 42. c

b *Habere quæ amiserat.* ideſt quæ subtracta erat in alijs translationibus.

c *Igitur & vos.* O Heliodore & Paulline.

† Iob. 42. c

d *Vt vbicunq;* in ista prima editione mea.

e *Videritis virgulas.* ideſt obelos.

f *Imago stellæ.* ideſt asteriscus. Quid sit asteriscus: quid obelus, & quotuplicem habeant inuenies supra in medium illius prologi, scilicet, Desiderij mei.

a b c d e f g h i k

i *Ratus.* ideſt existimans: Quid, ideſt aliquid.

g *Magis vile venturum.* ideſt prouenturum.

h *Ecclesijs Christi ex † odio meo.* ideſt translatione mea, qui me reddit pluribus odiosum, vel propter quam incurro odium malorum.

† alias odio

K *Quod ex alio. ex negotio.* ideſt operatione illorum, ideſt quam si alia ageret: & secundum hoc signa, huc actum rei alicuius, cuius contrarium est otium, vnde dicitur negotium quasi negans otium. Vel, quam ex negotio, ideſt quam ex translationibus aliorum interpretum: quia scilicet in istam translationem corriguntur errores, & supplentur defectus aliorum interpretū: nec hoc dicit Hieronymus se iactando, sed veritatem potius exprimendo. Sic loquitur Apostolus ad Corinthios dicens: Abundantius alijs omnibus laboraui &c.

1. Cor. 15. b

Incipit primus prologus Sancti Hironymi in librum Iob, iuxta septuaginta interpretes cum asteriscis & obelis, è Græco in Latinum per eum translatum, antequam ex Hebræo verteret.

† a b c d e

SI aut † fiscelam iunco texerem, aut palmarū folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederē panē, & ventris opus sollicita mente pertractarē, f g nullus morderet, nemo reprehenderet. Nūc aūt quia iuxta sententiā Saluatoris † volo operari cibū qui nō perit, & antiquā diuinorū voluminum h viam sentibus virgultisque purgare, i k l error mihi geminus infigitur: cor- m rector vitiorum, fallārius vocor, & n errores non auferre, sed serere. Tanta enim est vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant, dum magis pulchros habere volunt codices quā emēdatos. Quapropter ò fratres chariſſimi, vnicum o nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisq;, mu p nusculis monachorū, spiritalia hæc & mā̄sura dona suscipite, ac beatum q Iob † q adhuc apud Latinos iacebat r in stercore, & vermibus scatebat erro s rum, integrū immaculatūq; gaudete. † Quomodo enim post probationem atq; victoriam, duplicia sunt ei t vniuersa reddita, ita ego in lingua no u stra, vt audaciter loquar, feci eum habere quę amiserat. Igitur & vos & x vnumquēq; lectorē solita pr̄fatione commonco, & in principijs libro y rum eadem semper annectēs, rogo, vt vbicunq; semper præcedentes vir z gulas videritis, sciatis ea q̄ subiecta a sunt in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi stellæ imago præ- b fulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt: Necnon & illa quę haberi videbantur, et ita corrupta erant vt sensum legentibus tollerent, c oranibus vobis, magno labore correxi, magis vile quid ex otio meo d ecclesijs Christi venturum ratus, e quàm ex aliorum negotio.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA

E

Eiusdem Britonis secundi prologi Sancti Hieronymi in librum Iob expositio.

OGor per singulos &c. Iste prologus præponitur illi trãslationi qua beatus Hiero. librum Iob de Hebræo transtulit in Latinũ. vnde dicit ipse in secundo lib. cõtra Ruffinũ. Transibo ad lib. ũ Iob quẽ post Lxx. interpretũ editionẽ, quã Origenes obelis asteriscisq; distinxit, ante annos plurimos Latino sermoni datũ: cum rursum iuxta ipsum Hebraicum verterem, sic loquetus sum.

† tomo 3. nu. 113.

a *Cogor per singulos &c.* Habet autem iste prologus septẽ particulas principales. In prima inuehitur cõtra æmulos recipientes aliorũ translationes. f. post Lxx. interpretes: suã autem quasi superfluã & in Lxx. interpretũ reprehensionẽ editam refutantes. vnde dicit: Cogor per singulos &c. In secunda arguit à minori: q̃ ex quo receperũt aliorũ translationes q̃ erãt incompletæ: multo magis debeant istã quæ cõpleta est, recipere, & q̃ immediatè emanat à fontali veritate. Vnde dicit: Dicant igitur &c. Incõpletionẽ aũt illarũ translationum, & maximè apud Latinos quibus scribit, ostẽdit dicẽs: Cæterũ apud Latinos &c. Quia liter autẽ ista translatio emanauerit immediatè à fontali veritate, patet cũ subdit: Hæc aũt trãslatio &c. Quia verò iste liber apud Hebræos est dubius & obscurus, sicut ipse testatur dicens: Obliquus. n. ẽt apud Hebræos totus liber fertur & lubricus. ideo in tertia parte notat transferendi diligentiã & sollicitudinẽ, cũ dicit: Memini .n.me &c. In tertia parte dicit quod apud Hebræos liber iste variũ habet stylũ, apud quos & metra esse probat, ne fortè alicui videatur incredulũ: & hæc pars incipit ibi: A principio itaq; voluminis &c. In quinta eliminans æmulorũ suspicionem, translationis suæ ostẽdit necessitatẽ, & se ad trãsferendũ habilẽ, ibi: Audiãt quapropter canes mei &c. In sexta multipliciter innuit translationẽ suam aliorũ esse translationibus pferendã. Tũ. f. rõne fidei, qa ipse catholicus est, ipsi hæretici. Tũ quia ista cõpleta est, & aliæ diminutæ: ista verax, & aliæ sunt corruptæ: ora ista manifesta sunt literã intuenti: & incipit ista pars ibi: Quod si apud Græcos &c. In septima ostẽdit q̃ veracitas codicũ proponendi est pulchritudini, qnã de duabus translationibus suis, vt eligat, lectoris deferens voluntati: & ista pars incipit ibi: Habeat qui volunt veteres libros &c. His vijs literæ insilamus.

Diuisio.

† additum est.

† nuditatẽ

c *Maledi.* i. vituperijs & detractionib⁹.

b *Aduersationum.* i. æmulorum qui mihi aduersantur.

d *Crimino sum.* i. criminosè mihi imponunt, q̃ interpretationem istam fecerim in reprehensionem Lxx. & tamen aliorum translationes recipiunt, vnde sequitur:

Triplex genus translationis.

e *Quasi nõ apud Græcos Aquila &c.* Et tãgit Hier. triplex genus trãslatiõis. Primũ est, qñ verbũ. ex verbo de lingua vna trãsfert in aliã. Secundũ est, qñ sensus ex sensu. Tertiũ, ex vtroq; cõponit vel tẽperat: litera plana est. Nota q̃ post Affectionẽ dñi annis cxxiij. Aquila prim⁹ interpres ex Hebræo in Græcũ floruit. Deinde post annos lij. Theodotion. Deinde post annos xxx. Symmachus. De his plenius inuenies in opusculo de vocabulis Bibliæ: vbi exponitur interpres, q. d. Hier. isti transtulerunt de Hebræo in Græcũ: sicut ego in Latinũ: & & tũ nõ reprehendunt me, eo q̃ translationẽ Lxx. de Græco in Latinũ trãstuli & correxi cũ Asteriscis & Obelis, quasi nõ simile fecerit Origenes, qd̃ falsum est. vñ dicit: Et quasi non Origenes distinxerit.

f *Omnia*

Incipit alius prologus sancti Hieronymi in librum Iob ex Hebræo in Latinum per eum versum.

† a b c

OGor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionẽ septuaginta interpretum criminãtur: quasi nõ & apud Græcos Aquila, Symmachus & Theodotion, vel verbum ex verbo, vel sensum ex sensu, vel ex vtroq; cõmixtum, & mediæ tẽperatum genus trãslationis expresserint: & omnia veteris Instrumẽti volumina Origenes obelis asteriscisq; distinxerit, quos vel additos vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inserui, probans defuisse quod † addidit. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationẽ meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc dũtaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos ante eam translationem quam sub asteriscis & obelis nup edidimus, septingenti fermè aut octingẽti versus desunt, vt decurtatus & lacerat⁹ corrosusq; liber, † fœditatẽ sui publicè legẽtibus præbeat. Hæc autem trãslatio nullũ de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso Hebraico Arabicoq; sermone, & interdũ Syro, nũc verba, nunc sensus, nũc simul vtrũq; resonabit. Obliquus. n. eriã apud Hebræos totus liber fertur & lubricus, & quod cum asteriscis tamen & obelis. i. supplendo diminuta & rescindendo superflua.

d e f g h i k l m

a *Ante eã trãs. &c.* i. composuimus, transferentes de Græco in Latinũ.

b *Decurtatus.* i. abbreuiatus propter textus diminutionem.

c *Lace.* pp sniarũ discõtinuationẽ.

d *Corrosusq;.* propter intelligentiæ incompletionem.

e *Fœditatem.* i. turpitudinem, vel nuditatẽ, alia litera. i. apertũ defectũ.

f *Hæc au. tran. mea.* f. secũda trãslatio.

g *Nullũ de vete. sc. inter.* sicut prima translatio de Greco in Latinum, in qua sequutus sum trãslationẽ Lxx.

h *Sed ex ipso Hebraico Arabicoq; sermone, & interdum Syro.* Istæ tres linguæ affines sunt.

i *Nunc verba, nunc sensus &c.* q. d. hæc noua translatio nõ semper exprimit verbũ ex verbo, vel sensum ex sensu, sed quandoque aliter, & quandoq; vtrunq;. Quare autem hoc fecerit subiungit d. quia totus liber iste:

k *Obliquus.* i. obliquè & obscurè loquens: quia aliud prætendit, & aliud intendit: & ideo accipienda sunt verba, non in sensu quem faciunt, sed in sensu quo fiunt: vt est illud Iob: Benedic Deo & morere. i. maledic. Iob. 2.c

l *Fertur.* idest dicitur.

m *Et lubricus.* i. in quo quis de facili posset labi per errorem: malè. f. intelligendo. Lubricũ. n. est in quo quis de facili labitur, sicut est glacies vel terra argillosa. Lubricũ dr̃ quod elabitur

A bitur dum tenet, sicut anguilla, q̃ quãtò fortius premit̃, tãtò citius labit̃: & dr̃ sic liber iste lubricus, qa qui de verbo ad verbum transferret, & oia verba interpretaret̃ secũdum qd̃ vñr sonare, totum puerteret, & totũ amitteret. & huic expositioni concordat exẽplum de anguilla infrà positum.

a *Rhetores.* i. oratores, à theses qd̃ est loquutio: quia rethoribus necessaria est facundia, & copia loquutionis.

b *Schematisменos.* i. defectus modi loquẽdi. schema. n. dr̃ imago vel figura & modus loquẽdi: sicut dicit Hugutio. mene defectus modi cõis loquendi. Itẽ schema dr̃ ornatus vel figura. vñ ſm Donatũ & Græcismũ huius duæ sunt species. f. schema lexeos: & schema dianeos. i. figurę dictionis & sniæ. Sicut. n. homo varijs vestimẽtis decorat̃, ita oro, latinitatis tã soluta q̃ ligata schematibus adornat̃. & sicdr̃: Schematisменos. i. defectus ornatus & figurę, q̃ fit ex carẽtia debitæ intelligẽtię. Significatio. n. dictionis ẽ qua si ornatus & figura eius. vñ qñ deficit à propria significatione, est ibi defectus ornatus: & figuræ, idest formæ dictionis, quæ est significatio.

c *Dũq; ali. lo.* i. in loquutione p̃tendit.

d *Aliud agit.* i. aliũ sensum facit: & iõ dr̃ lubricus, qa quãtò qs verbo ad verbũ librũ istũ expressius trãsferret, tanto obscuriorẽ faceret: & quasi totũ pderet: qa nõ posset itelligi, cũ aliud sonẽt verba, aliud intelligentia vera.

e *Vt si velis &c.* quasi dicat, si aliqua certa snia vel ordine librum istum velis constringere, totum perdes.

f *Murenulam.* i. lãpredã: piscis est similis anguillę, & dr̃ murena à murina Græcę, qd̃ est murena Latinè. hãc fęminini tñ sexus esse tradũt, & cõcipere à serpẽte: ob id à piscatorib⁹ tãq; à serpẽte sibilo euocat & capit̃: Ictu aũt tustis difficile interimit̃, cerula aũt ptinus. Aiam hr̃e in cauda certũ est: nã capite pcussa vix interimit̃, cauda aũt pcussa exanimat̃: ita dicit Isid. in xij. etymo. Adaptatio exempli patet.

B

g *Præceptorem.* idest doctorem.

h *Primus.* i. maximus in scientia.

Redimere

i *Redemisse.* i. cõduxisse. Redimere autẽ non dicit emere; qa sacrã doctrinã nõ licet emere. Gratis accepistis, gratis date. Itẽ: Pecunia tua tecũ sit in pditionẽ, qm̃ donũ Dei existimasti pecunia possideri. Sed labores suos & expẽsas suas licet redimere ab iniustis detẽtoribus, q̃ veritatẽ Dei in iniustitia detinent, sicut dr̃: Veritatem eme. i. redime, & noli vẽdere sapiẽtiã & doctrinã & intelligentiã: Sap. Non absondã à vobis sacramenta Dei &c.

Matt. 10.b Act. 8.d

Rom. 1.b Prou. 23.c Sap. 6.b

k *An aliquid profecerim.* Hoc dicit, quia ita bene intelligebat librũ Iob sic ut ille magister, & in hoc confundit eorum superbiã qui nolunt interrogare ea de quibus dubitant. Contra quos dr̃: Appropinquate ad me indocti & congregate vos in domum disciplinæ. Quid adhuc retardatis?

Eccl. 51.d

l *Interpretari.* idest transferre de Hebręo in Latinum. Interpretatio enim fit in diuersis linguis, vt cinos Græcè, canis Latinè. Etymologia autem fit in eadem lingua, vt cum dicitur, lapis quasi lædens pedem.

m *Vsq; ad verba Iob.* In quibus introducitur Iob loquens de seipso, iij. á. Pereat dies in qua natus sum &c.

Prosa.

n *Prosa.* idest prosaica.

o *Oratio est.* i. prosaicè scriptus est liber. Prosa est producta oratio & à lege metri soluta. Proson. n. antiqui productum dicebant & rectum: vnde quæ non est flexa numero sed recta, prosa oratio dicitur in rectum producenda. Alij prosam aiunt dictam ab eo q̃ spaciosius prorumpat & excurrat, nullo sibi termino præfinito. ita dicit Isid. etymo. j. Idcirco ipse me reprehendo &c. Iob xlij. a.

Versus.

p *Versus.* à vertendo dicuntur. vnde Isid. etymo. j. Versus dicti sunt ab eo q̃ pedibus in ordine suo dispositis certo fine moderantur per articulos, qui cæsa & membra noiantur: q̃ ne lõgius prouoluerent̃ quã iudiciũ posset sustinere, modũ statuit rõ vnde reuerterent̃: & ab eo dr̃ versus qd̃ vertitur.

q *Hexametri.* i. sex pedum. ab hexa qd̃ est sex, & metrum qd̃ est accidens pedis. i. discretio proueniẽs in pede ex certo numero temporum. Aliter dicitur metrum vox constans ex certo numero pedum, secundum quod octo metrorum genera distinguuntur, de quibus nihil ad præsens.

C

r *Dactylo.* illo pede, q̃ constat ex vna longa syllaba & duabus breuibus, & dicitur à dactylon, quod est digitus, quia ad modum digiti à lõgiore nodo inchoati in duas definit breues.

s *Spondeoq;.* illo pede, q̃ cõstat ex duabus syllabis productis. vnde sic dr̃: qa tractim sonat. nã spõdeus tractus quidam dr̃. i. sonus qui fundebatur circa aures sacrificantium. vnde & hi qui tubis canebant in sacris Gentilium spõdeales nominabant̃. In j. etymo. inuenies satis de pedib⁹ istis & alijs.

† Heb. 3 a

† Iob. 42. a

t *Idioma.* i. proprietatem loquẽdi, ab idios qd̃ est proprij, & hemũ hemi qd̃ est sermo vel modulatio: Idio. i. proprietas loquendi in qualibet lingua. Alios pedes nõ earundẽ syllabarum: sed eorũdẽ tẽporũ. vt si quis poneret proceleumaticũ, q̃ cõstat ex quatuor breuibus pro dactylo. vñ Virg. in Aeneid. x. Arietat i portas, & duras obice postes. Aries dr̃ quædã machina bellica: & inde arieto arietas. i. cũ aries impingere vel impugnare. Itẽ rõne æquipollẽtiæ tẽporum spondeus ponitur pro dactylo. vnde Ouid. in principio Metamor. Nec brachia lõgo Margine terrarũ porrexerat amphitrite. i. mare: ab amphi, qd̃ est circum, & tero teris: quia circum circa terit terrã. Sic igitur patet q̃ ratione æquipollẽtiæ tẽporũ, licèt nõ sit earũdẽ syllabarũ, vnus pes ponitur pro alio. Pedes aũt dicuntur eo q̃ p eos metra ambulant, sicut nos pedibus ambulamus. Syllaba Græcè, Latinè cõceptio vel cõplexio dr̃ à cõceptione literarũ. vnde verè illa est syllaba q̃ ex pluribus nascitur literis. nã vna vocalis pro syllaba abusiuè, non propriè dr̃. ideo autẽ syllabæ longæ breues q̃ dicunt̃: q̃ per varias vocũ mensuras aut dupla aut simpla spacia tẽporis habere videntur. ita dicit Isid. in j. etymol. & satis concordat cũ Prisciano: vbi agitur de syllaba.

Virgilius

Ouidius

† pedum

D

† ancilla

u *Rhythmus.* dr̃ prosa consonãtias verborum continens in fine clausularũ. & dr̃ à rhythmos Græcè, qd̃ est numerus Latinè. de quo Isid. etym. j. Rhythmus est q̃ nõ est certo fine moderatus: sed tñ rationabiliter ordinatis pedibus currit, q̃ nihil aliud quam numerus dicitur.

x *Tinnulus.* i. tinniens vel dulciter sonãs: & dicitur à tinnio tinnis, quod est leuiter & purè & liquidè sonare: & propriè dicitur de metallo, ex cuius sono dicitur. Metallum. n. percussum reddit hunc sonum tin: & inde dicitur tinnio. Priscianus in maiori volumine, vbi agit de personis verbi, dicit q̃ tinnit, pluit, tonat, fulminat, & consimilia, quæ ad homines non pertinent, propriè inueniuntur in tertia persona, impropriè autem & per figuram in prima & secunda.

y *Fertur numeris lege solutis.* i. libratis, nec artatis lege metri, quod certis pedum mensuris atq; spacijs terminatur, nec vltra dimensionem temporum constitutã procedit. Rhithmus autem habet non determinatum numerum pedum, sed pro voluntate conditoris protenditur.

z *Metrici.* qui nouerunt artem metrorum.

a *Simplex.* qui non habet metrorum peritiam. A supradicto itaq; versu. f. Idcirco me reprehendo &c. Iob vlt.

b *Paruum coma.* i. oratio decisa vel parua distinctio. Coma interpretatur articulus: & dicitur in Rhetorica punctata prolatio alicuius orationis per minores decisiones, vt Oregenis, oculis, Paridem mentiris adesse: Eloquio, forma, nobilitate cares. In prologo super Isa. plenius inuenies de comate colo & periodo.

c *Prosa.* idest prosaica suprà in eo. prologo exponitur quid sit prosa.

d *Nostri.* idest Latini.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL

E a *Flacci.* idest Oratij.
b *Græci. Pin. et Al.* Greci poetæ fuerūt vide ī epist. ad Pauli.
c *Sapphus.* nomen fuit puellæ quæ metricè scripsit, vnde & Sapphicum dicitur metrum ab ea inuentum.
Arator d *Psalterium.* de quo dicit Arator: Psalteriū lyrici cōposuere pedes. sup. in epist. ad Paulinū inuenies satis de psalterio & lamētationib. Iere.
e *Ferme.* idest, fere.
f *Comprehendi.* idest contineri.
g *Philonem.* qui scripsit librū Sapientiæ. de quo dicit Hier. in lib. illustriū virorū: *Philo* Philo Iudæus natione Alexādrinus de gñe sacerdotū fuit, & postea enumerat triginta lib. quos Philo cōposuit. & subdit: Sūt & alia eius monumēta ingenij, q̄ in nostras manus nō puenerunt &c.
h *Iosephum.* de quo dicit Hiero. in lib. illust. vi. *Iosephus* Iosephus Matthathię filius ex Ierosolymis sacerdos à Vespasiano capt⁹ cū Tito filio eius relictus est. Hic Romā veniēs septē libros Iudaicę captiuitatis Imperatoribus patri filioq; obtulit, qui & Bibliothecæ publicæ traditi sunt, & ob ingenij gloriā statuā quoq; meruit Romæ. Scripsit aūt & alios vigintiquatuor antiquitatū libros ab exordio mūdi vsq; ad decimūtertiū annū Domitiani Cæsaris &c. Hic in xviij. antiquitatū lib. scripsit de dño Iesu Christo in hunc modū: Eodē tpe fuit Iesus vir sapiēs (si tñ virum eum nominari fas est) erat. n. mirabiliū effector operum & doctor eorū q libēter q̄ vera sunt suscipiūt: plurimos quoq; tā de Iudæis q̄ de Gētibus sui habuit sectatores, & credebāt esse Christ⁹: cumq; inuidia nostrorum principū cruci eum Pilatus affixisset, nihilominus q cum prius dilexerāt pseuerarūt in fide; apparuit enim eis tertia die viuens &c.
i *Origenem.* (de hoc satis inuenies suprà in prologo super Iosue.)
F K *Cæsariensem Eusebiū.* qui scripsit ecclesiasticā hystoriā. de quo scribit sic in li. illu. vi. *Eusebius* Eusebius Cęsareę Palestinæ ēps in scripturis diuinis studiosissimus edidit infinita volumina &c. Dr̄ aūt Cęsariēsis ad differentiā alterius Eusebij, q fuit natione Sardus & Vercellēsis ēps.
l *Canes mei.* i. detractores q æqualiter cōtra bonos & malos latrāt, & oēs indifferēter lacerāt quos nō amāt, ad Phil. 3. a. Videte canes: videte malos operarios, videte concisionem: Apoc. vl. c. Foris canes & venefici & impudici & homicidæ & idolis seruientes &c.
m *Interpretationem antiquam.* Lxx. quæ fuit omnium prima.
n *Ex parte.* tēperamentum est cōtra superbos: qui si fortè alicuius linguæ tenuē & incōpletam notitiam habeant, quasi totam nouerint se dilatant.
o *Rhetores.* media correpta à rhesis qđ est loquutio: qa facundia necessaria est rhetoribus. Isido. in primo etymo. Rhetorica propter nitorem & copiam eloquentiæ suæ maximè in ciuilibus quæstionibus necessaria existimatur.
p *Detriti.* pp vehementiā studij. Studiū. n. est vehemēs applicatio animi cū magna voluntate ad aliquid perficiēdum.
Aquila q *Aquila.* q post ascensionem dñi annis cxxiiij. primus interpres ex Hebræo in Græcum floruit. Deinde post annos liij. Theodotion. deinde post annos triginta Symmachus.
r *Hæretici.* s. Ebionitæ, q pauperes interpretanf: qa pauperes erant intelligētia. de quibus dicit Isid. in viij. etymol. Hi semiiudæi sunt: & ita tenēt Euangeliū vt legē carnaliter seruēt, & pp hoc dicuntur hic, Iudaizātes Iudæos in carnali obseruatione legalium imitantes suprà in prologo super Esdrā satis de Ebionitis.
s *Subdola interpretatione celarunt.* qa dolosè omiserunt in interpretationibus suis quæ sibi contraria videbantur. Subdolus la lum. dicitur latenter dolosus, astutus, versipellis, vanus. G
t *Mysteria.* idest sacramenta, vel secreta, à mystis vel misticen Græcè quod est mysterium Latinè.

Flacci Gręciq; Pindari & Alcei, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè scripturarū cantica, comprehendi, legat Philonem, Iosephū, Origenem, Cęsariēsem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere cōprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierēt, qui & Hebręum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis, inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quòd si apud Gręcos post septuaginta editioné, iam Christi Euāgelio coruscante, Iudęus Aquila & Symmach⁹ ac Theodotion, Iudaizātes, hęretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt: & tamen ἐξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris, quantò magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta ecclesiæ puro & fideli aperire sermone, vel à fastidiosis vel à malignis lectoribus nō debeo reprobari. Habeāt q volūt, veteres libros, vel in mēbranis purpureis, auro argentoq; descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, literis, onera magis exarata, q̄ codices: dummodo mihi meisq; permittant pauperes habere schedulas, & non tā pulchros codices quā emendatos. Vtraq; aūt editio, & septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum, meo labore translata est. Eligat vnusquisq; quod vult, & studiosum me magis quàm maleuolum probet.

¶Alias, initialibus.

u *Hexaplis.* vide expositionē suprà positā in prologo super Iosue ante mediū.
x *Vexillum cru.* Chrismate in Baptismo impressum.
y *Repetere.* i. recitare & ī trāslatione ista recolligere omissa ab alijs trāslatorib⁹.
z *Deprauata.* à scriptoribus.
a *Puro.* sine additione.
b *Fideli.* sine subtractione vel immutatione.
c *Fastidiosis.* i. fastidio plenis, vel tædio affectis, q. s. multa viderunt & quasi satiati meliora fastidiunt, sicut Iudęi fastidiebāt māna: Nu. xj. b. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi māna. Tñ Manna erat omne delectamentum in se habēs & omnis saporis suauitatem, sicut legitur Sap. xvj. Item Prouerb. xxvij. a. Anima saturata calcabit fauum.
d *In mēbra.* i. in pellibus. hæc mēbrana dr̄ pergamenum: qa de mēbris animalium detrahit: vnde Persius: Iā liber & *Persius* Bicolor positis membrana capillis. Inq; manus chartę nodosaq; venit harūdo.
e *Purpur.* i. colore purpureo picturatis. purpura aūt hēt sanguineum colorem.
f *Initialibus.* i. capitalibus. i. grossis literis, sicut solent fieri in initijs librorum: & ideo propter grossiciem literæ potius habent onera quam codices.
g *Vel vncia.* i. vnciā auri vel alterius preciosi coloris appendentibus, vel ad scribendum tantò constantibus.
h *Onera.* propter sumptuositatem vel propter ponderositatem.
i *Codices.* Nota ꝙ dicit Isid. in vj. etymo. H Codex multorū librorū ē, liber vni⁹ voluminis. & dr̄ Codex ꝑ trāslationem à corticibus arborum seu vitiū quasi caudex, ꝙ in se multitudinē librorum quasi ramorum contineat.
k *Pauperes sce.* i. scripta modici precij tā in litera q̄ in membrana necdum in libros redacta. Nota ꝙ secundum Isid. in vj. etymo. Scheda est prima charta in *Scheda* qua notarius scribit ex ore magistri, & dicitur à scindēdo, & scribitur sine aspiratione: secundum alios scribitur scheda cum aspiratione, & tunc dicitur ex Græco scheym vel schisse: quod est scindere vel scissio: & inde hæc schedula diminutiuum. i. chartula vel scriptum quod nondum in librum redactū est.
l *Septuaginta iuxta Græcos.* i. editio Lxx, ab Hebræo in Græcum translata: quā postea de Græco transtuli in Latinum cum astericis & obelis, & mea iuxta Hebræos, idest ista quæ verè mea est: quia nullum in ea sequor interpretem: sed immediatè de Hebræo transtuli in Latinum.
m *Quod vult.* scilicet aut illam quam secundum septuaginta de Græco transtuli in Latinum cum asteriscis & obelis: aut illam quæ sine illis figuris immediatè sumitur ab Hebræis. Et probet per effectum se esse.
n *Magis stu.* vtranq; editionē recipiendo, quam maleuolum: vtranq; vel alteram repellendo. Aliqui libri habent Me. & est sensus.
o *Probet.* idest experiatur in vtraq; studendo. Vel, probet. i. confirmet: aduersarios confutando. Probet inquam. Me magis esse studiosum. i. magis amore veritatis in translationum studio laborasse.
p *Quod maleuo.* vt. s. ex inuidia vellem Lxx. interpretes condemnare.

Deuotissimi

A *Deuotissimi patris domini Nicolai de Lyra in postillam super Iob præfatio.*

PATIENTIAM habe in me omnia et reddam tibi: Matth. 18. d. Quamuis verbum propositum sit verbum serui ad dominum, tamē potest accipi ecōuerso, vt sit verso, vt sit verbum Dei ad Sanctum Iob seruum suum: quia propter connexionem fidelium ad Deum tanquam membrorum ad caput suum, quod dicitur de vno, potest intelligi de altero, & econuerso, sicut Act. 9. a. dominus dixit Saule Saule quid me persequeris: ita quòd persequtionem fidelium dixit suam. & econuerso Paulus Apostolus ad Gal. 2. d. dixit: Christo Crucifixus sum cruci, passionem sui capitis, suam dicens per compassionem & imitationem. *Patientia Iob.* *Sic igitur verbum præassumptum conuenienter potest accipi, vt sit verbum Dei ad Sanctum Iob sibi per fidem incorporatum: In quo quidem verbo, duo notantur, in quibus processus huius libri & materia continentur. Primum est Sancti Iob stabilitas in aduersis, cùm dicitur: Patientiam habe. Secundum est Dei liberalitas in præmijs reddendis, cùm dicitur: Et omnia reddam tibi. vnde dicitur infrà vlti. ca. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius. & de vtroque istorum potest accipi illud Eccle. primo. Vsque tamen tempus sustinebit patiens, & posteà redditio iucunditatis. Tempus autem sustinendi patienter est vsque ad terminum diuini beneplaciti, quod fecit Iob: vt patebit ex decursu libri, & sequuta est redditio iucunditatis, quia Deus sibi duplicauit in præsenti bona terrena, & in futuro sibi reseruauit cęlestia. De primo autem scilicet de patientia Iob in aduersis, agitur in hoc libro à principio vsque ad vltimum capitulum exclusiuè,* B *De secundo scilicet de diuina remuneratione agitur vlti. ca. sicut magis videbitur inferius in libri diuisione Domino concedente. Veruntamen antequam descendamus ad literam exponendam, duo sunt præmittenda. Primum est, vtrum illud quod in hoc libro est tractatum fuit parabola vel res gesta. Ad quod dixerunt aliqui Iudæi, quòd est parabola,* *An Iob fuerit in vita.* *& quòd Moyses scripsit librum istum, vt habetur in libro qui apud Hebræos dicitur Babathra, & ad declarandum conditionem virtutis patientiæ & eius retributionem, finxit hominem nomine Iob multipliciter flagellarunt, & amicos eius qui ad consolandum eum venerant mutatos ad oppositum, scilicet ad ostendendum eum iniquum & pro peccatis præteritis à Deo merito flagellatum ipsum quoque Iob respondentem: tandem obiectionem eorum subinduxit: Sicut* *Theodulus* *autor libelli qui incipit: Aethiopum terras &c. ad declarandum antiquitatem sacræ scripturæ: & eius veritatem respectu fictionum poetarum: Finxit vnam virginem nomine Alathiam quod nomen in Græco, veritatem signat in Latino, & quendam pastorem cuius nomen Pseudis. id est falsus vel falsitas in Græco ad inuicem disputantes de sacræ scripturæ historijs & poetarum fabulis. Sed hoc dictum non videtur sacræ scripturæ consonum. Primò quia in principio huius libri exprimitur eius patria, mores, possessiones, & proles, tanquam de re gesta exprimens conditiones, & similiter loquitur infrà de amicis Iob. Item Ezech. xiiij. e. dicitur ex persona Dei. Si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob isti: iustitia sua liberabunt animas suas. certum est autem Noe & Danielem fuisse homines veros in rerum natura. Ex quo concluditur idem fuiße de Iob à Deo eis connumerato. Item Iaco. v. c. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem domini vidistis &c.* *Intentio Iob* *Ex quo credendum est Iob fuisse verum hominem in rerum natura. sicut & Christus verus homo passus est in natura humana. Secundum autem præmittendum est de intentione huius autoris, quia ex hoc dependet intellectus huius libri.* C *Ad quod plenius intelligendum. Sciendum quòd aliqui antiqui philosophi Dei prouidentiam negauerunt, sicut Democritus & Epicurei dicentes mundum esse factum à casu. Alij verò licet dixerint incorruptibilia & superiora regi diuina prouidentia, ab hoc tamen excluserunt inferiora corruptibilia, ex quorum persona dicitur infrà xxij. b. Nubes latibulum eius & circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat. Alij verò corruptibilia, quæ cursu naturæ peraguntur: dixerunt regi diuina prouidentia. tamen ab hoc exceperunt actus humanos ex libero arbitrio procedentes: de quibus dicitur Tullius fuiße: & hi inter alia mouebantur ad hoc,* *Tullius* *quia non videbant qualiter infallibilitas diuinæ prouidentiæ staret, cum liberi arbitrij vertibilitate. Item quia videbant vt frequenter malos homines prosperari, & bonos tribulari: quod non videbatur conueniens prouidentiæ Dei: in quorum persona dicit Boetius. 1. de consolatione loquens ad dominum:* *Boetius. 1. de consola.* *Omnia certo fine gubernans, hominum solos respuis actus. Sed hoc dictum est fidei & moribus contrarium, quia tollit pœnas & præmia à Deo pro demeritis & meritis reddenda: & per consequens timorem Dei pariter & amorem. propter quod dicit hic Sanctus Thomas de Aquino, qui hunc librum exposuit eleganter, quòd studium Sanctorum doctorum, qui scientiam habuerunt per infusionem vel acquisitionem, fuit hunc errorem à cordibus hominum remouere, inter quos de primis fuit sanctus Iob: & in hoc bene dicit: Sed vlterius dicit quòd* *Gen. 3. 6.* *intentio Sancti Iob in hoc libro fuit, supposito quòd res naturales regantur diuina prouidentia, declarare vlterius etiam actus humanos diuina prouidentia regi: sed saluo meliori iudicio non videtur hæc fuisse eius intentio: quia totus liber iste procedit per modum cuiusdam disputationis inter Iob ex vna parte, & amicos eius altera. Intentio verò disputantis contra aliquos non est declarare vel probare illud in quo cum eo conueniunt:* D *sed eo supposito tanquam vero & concesso procedere vlterius ad probandum vel improbandum illud in quo dissentiunt. Manifestum est autem ex processu huius libri, quòd amici Iob in hoc conueniebant cum eo, quòd actus humani reguntur diuina prouidentia: qui nitebantur probare eum à Deo iustè punitum pro peccatis suis præteritis: ex quo sequitur necessario quòd supponebant pro certo diuinam prouidentiam, ordinare de actibus humanis. Hoc etiam patet manifestè per illud quod habetur infrà xxij. a. quod induxit Eliphaz Themanites contra tenentes oppositum, sicut allegatum est supra. Circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat. vnde subdit postea: Quorum sententia longe sit à me, & idem posset ostendi ex verbis aliorum amicorum Iob: sed propter prolixitatem omitto: maximè quia prædictus doctor hoc concedit in processu suo, & ideo consequenter videtur dicendum quòd intentio ipsius Iob in hoc libro non fuit declarare actus humanos regi diuina prouidentia: sed hoc supposito tanquam ab aduersarijs concesso procedere ad declarandum illud quo dissentiebant ab eo, quid autem sit illud, non solùm patet ex processu libri, sed etiam ex concessione doctoris prædicti: videlicet quòd licet amici Iob tenerent actus humanos regi diuina prouidentia, tamen tenebant quòd aduersitates huius mundi non inferuntur alicui nisi propter mala præterita, & prosperitates non eueniunt alicui nisi propter præcedentia merita: quod est erroneum. propter quod Sanctus Iob intendit in hoc libro declarare contrarium, scilicet quòd aliquando in præsenti malis eueniunt bona & iustis aduersa: secundum ordinem diuinæ prouidentiæ: ad quam pertinet punire mala & præmiare bona, & non solùm in vita præsenti: sed etiam in futura: & quòd hæc sit intentio Sancti Iob in hoc libro, magis patebit prosequendo domino concedente.*

Incipit argumentum in librum Iob.

IN terra quidem habitasse Iob Husitidi, in finibus Idumææ & Arabiæ fertur, & erat ei antè nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabissam, & genuit filium, quem vocauit Ennon. Erat autem ipse filius quidē Zaræ, de Esau filijs filius: de matre verò Bosra, ita vt sit quintus ab Abraham. Et sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit: Sed primus in ea regnauit Bela, filius Beor: & nomen eiusdem ciuitatis Denaba. Post Bela autem, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autem Husan, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badadi, qui excidit Madian in campo Moab, & nomen ciuitatis eius Auith.

Super præfationem Autoris in Iob vbi dicitur in Postilla. Sedulterius dicit quòd intentio Sancti Iob in hoc loco &c.

ADDITIO.

Postillator videtur impugnare possessionem Sancti Thomę circa intentionem libri Iob irrationabiliter. Ad quod sciendum, ꝙ licet aduersarii Iob concederent quòd actus humani regerentur diuina prouidentia: sic tamen ponebant modum regendi, quòd non competebat Deo, & hoc inquantum dicebant, quòd Deus præmiabat iustos & puniebat iniustos solùm in bonis & malis temporalibus huius vitæ: prout patet in processu etiam secundum postillatorem: Qui quidem modus regendi non competeret diuinæ iustitiæ: nam virtutum præmia etiam secundum philosophum in hac uita dari non possunt. unde in 1. Ethicorum dicit, quòd homines accipiunt honorem ab hominibus loco præmii: quasi à nō habentibus aliquid maius ad dandum. *Philosophus* Ex quo patet ꝙ præmium uirtutis excedit omne illud quod temporaliter posset dari, & ideo tale præ-

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E tale præmium non eſt niſi vera felicitas : vnde : Si Deus præmiaret iuſtos ſolum in proſperitatibus huius vitæ , eſſet ipſius præmiatio incongrua . Similiter cum aliqua peccata inducant reatum pœnæ æternæ , vt in prima ſecundæ.quæſt.lxxxvij.ar.v.in corpore quæſtionis , ſi Deus talia peccata æternaliter non puniret , derogaretur diuinæ iuſtitiæ . Ex quo ſequitur, quòd amici Iob qui ponebant quòd Deus ſolum per temporalia bona huius uitæ præmiebat iuſtos , & ſolum per temporalia mala huiuſmodi puniebat iniuſtos . prouidentiam Dei circa humanos actus implicitè negabant , ponentes eam eo modo quo Deo non poſſet competere, licet prouidentiam Dei concederent in confuſo : Sicut ſi aliquis concederet Deum eſſe creatorem cœli & terræ, & tamen cum hoc poneret diuinam eſſentiam eſſe corpoream , talis implicitè negaret quòd Deus eſſet creator cœli & terræ . nam virtus corporea non poteſt eſſe infinita , & tamen creatio requirit infinitatem potentiæ . Item attendendum eſt circa hoc quòd aliud eſt loqui de intentione Iob diſputantis cum amicis : & aliud de intentione totali libri Iob. Intentio enim Iob in ſua diſputatione principaliter erat iuſtificare ſeipſum , ſcilicet declarare quòd non erat punitus propter culpam ſuam , cuius oppoſitum amici ſui intendebāt probare. Sed intentio totalis libri Iob principaliter verſatur circa hoc, ut oſtendatur , res humanas à diuina prouidentia regi : & de hac intentione totali Sanctus Thom. loquitur , ut patet intuenti bene eius uerba &c.

R E P L I C A.

Circa libri Iob principium cum Poſtill. commendaſſet Sanctum Thomam,ut egregiè hunc librum exponentē,& oſtendiſſet intentionem Iob in hoc libro non eſſe , ut probet actus humanos regi diuina prouidentia,ſicut Sanctus Thom.dixit:Burgen. dicit hanc reprehenſionem eſſe irrationabilem: & tamen ipſe Burgen. non ſoluit adductam Poſtillatoris rationem . Arguit enim ſic: Irrationabile eſt inter diſputantes dirigere probationis intentionem ad id quod ab utraque parte præſupponitur . Ex hoc enim Ariſtot. probat in Analyticis & alijs locis principia non debere probari , ſed concluſione , quia principia tanquam cunctis nota præſupponuntur : quia ſe habent ſicut ianua in domo , quam nemo niſi ebrius ignorat , Ideo dixit Ariſto. iij. Metaph. In foribus quis delinquit ? quaſi dicat nullus . Cùm igitur Iob & amici eius præſupponebant actus humanos regi diuina prouidentia,habebāt illud pro ſuæ diſputationis principio . Stultum igitur & irrationabile fuiſſet Iob ferre intentionem ſuam ad probandum illud quod expreſsè præſupponebant aduerſarij . Nec ſufficit quod Burgen. vult quòd negauerant illud principium implicitè,quamuis conceſſerunt generaliter . nam qui negat Deum eſſe iuſtum, negat Deum eſſe : quia non eſt aliud Deum eſſe, niſi Deum eſſe iuſtum: & ideo ſi propter implicitam negationem intentio Iob fuiſſet probare Deum eſſe prouiſorem actuum humanorum, debebat primò probare Deum eſſe , quod ſic implicitè negaſſent.Intentio igitur totalis ipſius Iob eſt probare velle , quòd ſtante illo tanquam à partibus præſuppoſito , puta actus humanos à diuina prouidentia regi: adhuc iuſtè in hac uita malis bona,& bonis mala proueniunt,quia hoc fuit multis dubium , ſpecialiter amicis Iob diſputantibus ad contrarium : nam in toto proceſſu ex pœna inflicta nituntur probare Iob peccaſſe , ut illa mala iuſtè infligerentur , ſupponentes q̄ Deus bonis & iuſtis non conferret,niſi bona in præſenti , quod eſt error:& hunc intendit Iob reprobare,ut dicetur infrà . G

Ariſtote.

Philoſop.

P R O T H E M A T A   I N   I O B.

Quomodo intelligēdus Iob
Iob.9.b
Ibidem. 7.c
Ibidem 3.a

Quædam hyſtoricè hic dicuntur & allegoricè & moraliter . Quædam nequeunt ad literam accipi : quia erronea eſſent vel impoſſibilia , vel à ſe inuicem diſcordantia , vt illud ſcilicet ſub quo curuantur qui portant orbem, quaſi gigantes mundum vehant:& illud ſcilicet. Elegit ſuſpendium anima mea, quaſi tam patiens velit ſuſpendio vitam finire : & illud.ſ. Pereat dies in qua natus ſum &c. Aliquando qui ſenſum literæ negligit , veritatis lumen ſibi abſcondit , dum intrinſecus aliud quærendo quod foris eſt perdit , vt dum de miſericordiæ operibus dicit : Si negaui quod volebant operibus , allegoriam quærat . diuinus eſt ſermo , ſicut in myſterijs prudenter exercet , ita ſuperficie ſimplices refouet : quia eſt vt fluuius planus & altus: in quo agnus ambulet elephas natet. Erranti homini data eſt lex. Inobediens legi confunditur exemplo,maximè hominis ſine lege , qui legaliter vixit . Vnde : Erubeſce Sidon. id eſt ſtabilitas in lege poſitorum ait mare : Gentilitasq; dum legem cuſtodit auditores legis redarguit . Dicitur Moyſes hæc de Iob quaſi de antecedente ſcripſiſſe : quia in Gene. legitur Iobab de Eſau deſcendiſſe, & Balach filio Beor in regno ſucceſſiſſe . Sed mos eſt ſacri eloquij in prioribus partibus breuiter longè poſt ſequutura perſtringere, dum ad aliud operat. Non igitur fuit Iob ante legem,ſed tempore iudicum,quia ipſe veriùs creditur geſta victoriæ ſuæ ſcripſiſſe . Nec nocet quod ait , dixit vel fecit hæc Iob : quia mos eſt ſanctis de ſe quaſi de alijs loqui: Spiritus enim eſt qui loquitur in ipſis , de ipſis ſicut de alijs . Vnde Angelus Moyſi , modo Angelus dicitur qui exterius ſeruit , modo dominus qui interius præſidet:vnde & David: Attendite popule meus legem meam . Non enim populus vel lex erat David , ſed eius qui in eo loquitur . Et à Gentili ſicut à Iudæo voluit prophetari , qui pro vtroque populo venerat . Infructuoſa loquacitas quaſi verborum folia à diuinis reſecatur , dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Indignum eſt vt verba cœleſtis oraculi reſtringantur ſub regulis donati . Virtus Iob & in quiete magna fuit ſibi nota & Deo : ſed flagellis commota , vt aromata nobis redolet . Vnde & fides grano ſynapis comparatur , quod non contritum lene eſt : ſed ſi conteritur inardeſcit , & quod latebat in eo prodit . vnde in Pſalm. In die mandauit dominus miſericordiam ſuam , & nocte declarauit eam . Donum miſericordiæ, quod in diei quiete percipitur , nocte aduerſitatis manifeſtari dicitur . Flagellatur etiam vt inter mala gratias agere ſciret, quod vnum ei profectò deerat . Quod ergo hoſtis ad malum petijt , Deus ad bonum permiſit. Nec patet quis aliqua verba Iob reprehendenda quem adeo commendat Deus , in quo quaſi medio diabolus contra Deum certat. Quod verò bona ſua narrat non eſt arrogantia : ſed per ea ſe ne deſperet confirmat , cùm per tot mala & amicorum opprobria cogeretur deſperare de vita ſua . Omni genere tentationis feritur Iob. Damnis rerum, quibus potens in ſeculo moueri putabatur : ſed hæc deſpicit . Orbitate prolis : ſed hanc æquanimiter dolet . Percuſſione carnis, quam patienter tolerat , & hæc fuerunt quaſi exterior impetus belli : & quaſi hoſtes à facie pugnantes . Intus verò per vxorem quaſi per cuneum mens ſuſtinet venena conſilij , ſed & hanc ſapienter docet . Amici ad conſolationem veniunt , ſed ad increpationem proſiliunt : inter quos & vltimus iunior , quod indignus ſit , acrius increpat , quia aliquando plus conturbant verba quem vulnera . Ecce quaſi hoſtes ex latere . Per vulnera probatur patientia : per verba exercetur ſapientia , illa robore , hæc ratione ſuperauit . Amici Iob magis ignorantia deliquerunt quam malitia . Non enim tantus vir amicos iniquos habuit : ſed dum cauſam percuſſionum diſcernere nequeunt , in culpam labuntur . Percuſſionum enim alia eſt , qua percutitur iniquus vt puniatur : alia vt corrigatur : alia ne futura committat : alia vt cùm conſequitur ſalus ſaluator amplius ametur . Bonus ſi percutitur , merita cumulantur : quod neſcientes diſtinguere . percuſſum pro culpa credunt : Vnde & citius ad veniam redeunt , quos Deus hic humiliat , vt non niſi per eum quem deſpexerant . ad gratiam reciperet . Sicut omnes iuſti, ita Iob non modo verbis , ſed rebus Chriſtum præſignauit : vt per paſſionem paſſurum oſtendat Chriſtum : id eſt caput cum corpore , quod eſt eccleſia . Vxor eius , carnales ſignificat , qui intra eccleſiam quo per fidem propius ſunt , durius vitia premunt . Amici Iob , hæreticos , qui ſpecie conſulendi decipe ſe volunt , & dum quaſi pro domino loquuntur , veritati aduerſantur . Iob dolens dicitur , quo paſſio Chriſti vel labor eccleſiæ exprimitur . Eliphaz , domini contemptus , id eſt hæretici qui dum falſa Deo ſentiunt , eum ſuperbiendo contemnunt . Baldath , vetuſtas ſola , quia non intentione bona : ſed appetitu gloriæ loquuntur . id eſt non zelo noui hominis , ſed prauitate vitæ veteris . Sophar , diſſipatio ſpeculæ , vel diſſipans ſpeculatorem , quia hæretici mentes ſuperna contemplantes verbis percutere appetunt . Contemnendo ergo Deum , in vetuſtate ſe retinent , in qua manentes , malis ſermonibus ſpeculantibus nocent . Sed quia & ipſi aliquando ad eccleſiam redeunt . hoc amicorum reconciliatio oſtendit , pro quibus Iob erat , quia hæreticorum ſacrificia Deo non ſunt accepta , niſi manibus eccleſiæ oblata . Septem pro eis ſacrificia offeruntur , quia dum ſeptiformem Spiritum accipiunt , quaſi ſeptem oblationibus expiantur . Tauri & arietes pro eis oblati ſunt . In Thauro ceruix ſuperbiæ ſignificatur . In ariete ducatus gregis , quia per ſuperbiam ab eccleſia reſilientes , poſt ſe infirmos greges trahebant : quod in eis occiditur . dum ad Iob id eſt eccleſiam redeunt . Per Heliu qui recto ſenſu loquitur , ſed ad elationis verba deriuatur arrogans , ſed tamen fidelis exprimitur . qui & arguitur : nec tamen ſacrificio reducitur , quia per veritatem fidei victus eſt , ſed per tumorem ſuperbiæ diſplicet . Vnde Heliu Deus meus iſte , vel Deus noſter interpretatur : & ſi enim ſuperbus tamen veraciter credendo , apertè confitetur , & Deum per diuinitatem , & dominum per incarnationem perhibet . Poſt omnia mala Iob duplicia recepit , quia eccleſia & hic pro laboribus ſuis duplicia accipit , dum ſuſceptis Gentibus , in fine & Iudæos conuertit , & in futuro duplici ſtola dotabitur , id eſt beatitudine animæ & corporis . Vnde propheta : In terra ſua poſſidebunt duplicia . Afflictio Iob dicitur : ſed quanto tempore fuerit , tacetur : quia eccleſia affligenda ſcitur , ſed , quandiu ignoratur . vnde : Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ pater in ſua poſuit poteſtate.

Ibidē. 31.b F *Pſal.23.a* *Gen.36.d* *Iob quando fuit* *Pſal.77.a* *Grego. Matt.13.d* *Pſal.41.b* H *Eſa.61.c* *Actu.1.a*

GLO.

GLOS. ORDIN. CAP. I.

A Vir erat in ter. Per Iob Chriſtus.ſ.caput & corpus deſignatur:ergo poſt hiſtoriam viſo ex capite quid credamus, videamus ex corpore quid viuendo teneamus. Iob in terra Hus i.dolens in conſilio qui ſuperna nō cōſiderat, in his quaſi bonis exultat , qui verò attendit ęterna q̄ perdidit, dolet. vnde: Recogitabo tibi oēs annos meos in ama animæ meæ, & cōſilium inuenit vt hæc deſpiciat : & quò magis creſcit conſilij ſcientia vt hæc deſerat, creſcit & dolor vt ęterna nō attingat. vñ Salomon : Qui apponit ſcientiā apponit & dolorē:qa qui ſcit ſumma q̄ non hēt magis de his infimis dolet. Qui verò æterna q̄rit, ſimplex eſt in opere, non duplex, vt q de bonis laudē quærit. vnde: Væ ingredienti terrā duabus vijs , vt cum opus eſt Dei, ſit intētio mūdi. Rectus in fide i ſummis q̄ intus ſentit, hoc autē ex timore inchoat, ſed charitate cōſummat. vnde: Timens Deū & recedēs à malo, dū metū charitas conſequit plenè à malo recedit, q ex amore Dei iā nolle peccare incipit, nō ille qui timore. In eo.n.peccat, qđ vellet, ſi inultè poſſet , quia ex timore vitiū præmitur ex charitate virtutes oriuntur: vñ ſubdit. Nati ſunt ei filij. Cū ſpiritus fęcundat mentē, naſcuntur in ea ſeptē virtutes, ſapiētia, intellectus. cōſiliū, fortitudo, ſciētia, pietas, & timor Dei. Sed habent hi filij tres ſorores, dum qdqd agunt fidei, ſpei & charitati coniungunt. ſine qbus ad denarij pfectionē non pueniunt. Has virtutes oīmoda bonorū operum cogitatio ſeqt. vnde ſubdit: Et fuit poſſeſſio eius. Septē milia ouiū poſſidemus cū innocuas cogitationes pfecta cordis mūditia intra nos inquiſito veritatis pabulo paſcimus. Camelorū tria milia poſſidemus , cū quidquid altum & tortuoſum in nobis eſt , ſub cognitione trinitatis ad humilitatem inclinamus : vt viciſſim onera portantes, fraternæ infirmitati compatiamur. Vel cameli ſunt bonæ diſpenſationes terrenorum, in quibus eſt aliquid Dei, aliquid ſeculi: licet pro ęternis, non tamen ſunt ſine pturbatione mentis. Capite ruminādo legi cōcordāt, quia hæc bene diſpēſando cęleſtia petunt . Pedibus crepant, quia mundi ſunt quæ agunt. Vngulā non findunt, quia nō ſe penitus à terrenis tollūt Cū ergo terrenas occupationes cognitioni trinitatis ſubdimus , quaſi camelos fide poſſidemus. Iuga boū cōcordes virtutes , duritiā cordis arantes. Aſinas poſſidemus , cū laſciuos motus pmim⁹, vel intra nos ſimplices cogitationes regimus, q̄ ſunt pigrę, nec currūt in ſubtilioribus, ſed eò māſuetius fraterna ferunt onera , humilianteq; ſe ad exteriora opera , vtraq; quingenta. Vel in hoc n.prudēter ſapimus , vel in hoc q̄ humiliter ignoramus dum requiē ęternā quærimus, intra iubileū numerū tenemur. Iob dolens. i. Chriſtus, q dolores noſtros portauit. Hus conſiliator. Terrā ergo Hus inhabitat. i.corda cōſilijs vitæ dedita. vñ Sapientia, Ego in conſilijs habito. Simplex & rectus: nos p iuſtitia manſuetudinē, & pro manſuetudine iuſtitiā derelinquim⁹. Sed Chriſtus hō plenè vtrunque ſeruauit, timēs Deū. vnde: Repleuit eū ſpiritus timoris dñi. Receſſit quoq; à malo, non qđ faciēdo contigerit, ſed q̄ inueniens in mundo reprobauit. Septem filij: hoc numero pfectio ſignificatur. Filij fortes Apoſtoli, Filiæ infirmę, fideles: vel fidē trinitatis tenentes: uel poſt fortes Aplos tres filiæ. i. tres ordines fideliū in eccleſia, paſtores, cōtinētes, & cōiugati. i. Noe, Daniel & Iob. Quod vniuerſaliter in filiabus, hoc diſtinctè in aīalibus . Septē milia ouiū , pfecta eorū innocentia qui ad gratiā ex paſcuis legis venerunt. Tria milia camelorum , tota Gētilitas ad plenitudinē fidei veniēs. Vel Samaritani q ruminānt dum ex parte legē recipiūt, ſed vngulā nō findūt: qa ex parte eā cōtēnunt : quorū dñs multos ſicut Hebręos ad fidē pduxit. Boues , opatores fidei. Aſini, ſimplicitas Gētilis cui dñs īſidet Ieruſalē tēdēs. i. ad viſionē pacis ducēs. De vtriſq; dr: Cognouit bos. i. Iude⁹ iugo legis pſſus, poſſeſſorē ſuū. i. Deū quē colebat, ſed ignorabat, & aſinus. i. Gētilis brutus put voluit ſeductor actus, præſepe.i. C B D

Moraliter *Iſa 38.c* *Eccl.1.d* *Eccl.2.c* *Allego. Iſa.52.b Prou.8.b* *Iſa.11.a* *Iſa.1.a*

INCIPIT LIBER IOB.

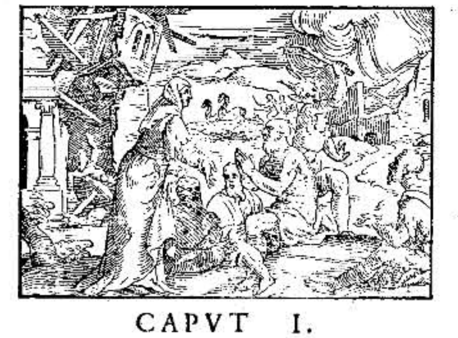

CAPVT I.

¶ Q.d. bonus inter malos . a ¶ In terra. Gentilium ad laudem Iob qui bonus inter malos fuit , vt Loth in Sodomis ſicut lilium inter ſpinas, ſic ami.mea inter filias, Cant.2.a.

a VIR ERAT IN TERRA a Hus nomine Iob . b Et erat vir ille c

Poſtilla Nico.de Lyra ſuper Iob. Cap. I.

Vir erat in. &c. Sicut dictū eſt, intentio ſancti Iob in hoc libro eſt declarare, q ex diuina prouidentia aliquando malis bona conceduntur, & iuſtis aduerſa inferuntur : qđ potiſſimè declarat per ſuam flagellationē abſq; culpa præcedēte, Deo pro meliori hoc faciente. Et iō liber iſte diuiditur in tres partes: quia primò deſcribitur ipſius Iob multiplex flagellatio. Scdò ex hoc oritur diſputatio ca.3. Tertiò ſubditur Dei determinatio.xxxviij.ca. Prima in duas: quia primò circa hoc Iob deſcribitur proſperitatis ſtatus. ſecundò aduerſitatis pondus, ibi : Qua iam autē die. Prima in tres: quia primò deſcribitur ipſius Iob proſperitas ex pſonæ ſuæ conditione. Secundò ex bonorum exteriorū multiplicatione, ibi: Natiq; ſunt. Tertiò ex filiorū mutua dilectione, ibi: Et ibāt. Prima adhuc in duas: qa primò deſcribitur ipſius Iob patria & genus: ſecundo ipſius multiplex virtus, ibi: Et erat. Circa primum dr:

a Vir erat in. Habetur q Melcha peperit ipſi Nachor, Hus primogenitū & Buz ſcđm. vbi dicit Ra. Sa. q ab iſto Hus denominata eſt terra iſta de qua fuit Iob: & ex hoc conſequēter dicunt alij Hebræi, q Iob deſcendit de Nachor fratre Abraham. & hoc idem dici: Hie. in libro de Hebraicis quæſtionibus ſuper Geneſim . De quo libro certum eſt, quòd ſit Hiero. vt ipſemet dicit in libro illuſtrium virorum : licet de Hebraicis quæſtionibus ſuper alios libros dubium ſit à quo ſint factæ, ſicut alias dixi. Huic etiam dicto cōcordat quod habetur infra.xxxij. q Heliu Buzites venit cum amicis Iob ad ipſum conſolandum : qui dictus eſt buzites, eò quod deſcendit de Buz ſecundo filio Nachor, vt dicit Hier. libro de Hebraicis quæſtionibus, & ſic cùm Heliu & Iob fuerunt de eadem cognatione, ſequitur quod Iob deſcendit de Nachor.

b Nomine Iob. Dicit autem Aug. & Ambr. ſuper epiſtolam ad Romanos quod iſte vocatur Iobab, Gen.36. & per conſequens ſecundū eos deſcendit de Abraham per Eſau. Fuerunt autem moti ad hoc dicēdum, ex ſimilitudine nominum.ſ. Iob & Iobab, & huic dicto concordat, quod in aliquibus Biblijs in fine libri Iob, & in aliquibus poſt primum prologum Hiero. ſuper iſtum librum additur. Fertur autem Iob in terra habitaſſe Auſitide in finibus Idumęæ & Arabiæ , & erat ei ante nomen Iobab: erat autem ipſe filius quidem Zaræ de Eſau filijs filius &c. Sed in hoc videtur melius credendum Hieronymo & Hebræis dicentibus eum deſcendiſſe de Nachor, vt dictum eſt, quia fuerunt magis triti in talibus hiſtorijs & genealogijs. Nec motiuum aliorum valet: quia frequenter contigit quod duo homines valde de diſpari patria & genere non ſolum ſimili nomine nominantur, ſed etiam eodem penitus nomine. Supponitur etiā falſum, ſcilicet quod prædicta nomina ſint valde ſimilia, cùm tamen ſecundum veritatem ſint multum diſſimilia ſcilicet in fine, vt patet in principio: quia hoc nomen Iob in Hebræo incipit per Aleph: Iobab verò per Ioth. Similiter additio quæ allegata eſt non valet, quia ſicut dicit Hiero. in lib. de Hebraicis quæſtionibus, non eſt in Hebræo, & ideo non eſt ei adhærendum ſecundum ipſum: dato quòd inueniatur aliquando in fine libri Iob , & ex hoc patet quòd ſi ponatur in fine prologi Hie. non eſt hoc de intentione ſua, ſed hæc additio & conſimiles ab aliquibus minus expertis in hiſtorijs & genealogijs Hebræorum appoſitæ ſunt : propter quod de ipſis non eſt curandum . Ex dictis patet in parte quo tempore fuit Iob, quia ſecundum Hiero. in libro de Hebraicis quæſtionibus Heliu Buzites de quo dictum eſt quod fuit cōtemporaneus ipſi Iob : licet iunior ipſo fuit Balaam : de quo habetur Nu.23. & 34. quod fuit circa finem vitæ Moyſi: & ſic Iob & Moyſes fuerunt contemporanei.

c Et erat. Hic conſequenter deſcribitur ipſius Iob multiplex virtus , cum dicitur :

¶ a Simplex

Diuiſio *Hus Gen.22.d* *Quo tempore fuit Iob ſecundū Hieronymum.*

MORALITER.

✠ a Vir erat in ter. Philoſophus, 1. Ethi. tetragono comparat hominem virtuoſum : quia ſicut corpus tetragonum optimè ſedet in quolibet latere , ſic uirtuoſus bene ſe habet in omni euentu fortunæ: propter quod ibidem dicit Philoſophus de uirtuoſo, quod fortunas optimè feret, ſ. proſperam , ea utendo ad opera magnificētiæ & liberalitatis: & aduerſam, ea utendo ad exercitium patientiæ & longanimitatis. Iob autem bene ſe habuit in proſperis & aduerſis , ſicut patet ex decurſu huius libri : propter quod tenet typum cuiuslibet perfectè uirtuoſi. In proſperis autē bene ſe habuit ante fortunam aduerſam, & etiam poſt ipſam , propter quod in principio libri, & eius fine agitur de temporibus proſperitatis: in medio uerò de tempore aduerſitatis . Quantum ad primum dicitur : Erat uir, id eſt uirtuoſus à uirtute morali & intellectuali dictus, ideo ſubditur : In terra, quæ conſiliator interpretatur. talis enim eſt ad conſulendum ſibi & alijs ualde aptus.

b Nomine Iob. Qui magnus interpretatur: Ille enim qui inter homines eſt uirtuoſus, ille inter eos eſt uerè maior .

Philoſophus Homo uirtuoſus

✠ Natiq;

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

F præſepe.i.pabulum legis. Qđ ergo ſupra in ouibus & camelis hoc replicat in bobus & aſinis Quingenta: hic numerus ſit de quinquaginta decies ducto: quinquaginta requiē. x. pfectionē ſignificat, quia vtriſq; fidelibus pfectio quietis ꝑmittitur. Familia poſt animalia ponitur, quia prius ſtulta mūdi elegit, vt nō ſermo ſed cauſa ad fidē ſuaderet: poſt & aſtuta collecta sūt.

Allego. 1.Cor.2.d

† pfectus

a Simplex & re. Prius pſona apta deſcribitur quā pugna eius dicatur, vt talis poſſe vincere videat. Simplex. Neceſſe eſt vt ſimplicitatē columbæ aſtutia ſerpētis inſtruat, & aſtutiam ſimplicitat temperet. vñ: Spiritus in columba & igne apparuit: qa pleni illo ſic manſuetudini ſimplicitatis deſeruiunt, vt contra mala zelo rectitudinis accendantur. Act.2.a

Eccl.9.c b Timens Deum. Salomō: Qui timet Deum, nihil negligit.

Vbi ſup. d c Rece. à ma. Itē Salomō: Qui in vno offendit, multa bona pdet. Legalia dicuntur aīalia.i.ſ'm legem mūda, quæ & ruminant & vngulā findūt: quorum alterum hñt cameli, alterū verò deeſt eis, & ſic legi congruūt & diſſidens. Myſteriū hic intelligit inquātū per Iob qualis Chriſtus futurus eſſet, ad fidē iſtruimur. Moralitatē verò ſcđm qđ qualis quiſq; fidelis eſſe debeat p Iob pręſignatur.

† maior omnibus orientalibus

a ¶ Timere Deum eſt nulla quæ ſunt facienda præterire.

†ſimplex & rectus ac timēns Deū, &

a ¶ Quia malis mixta, non ſunt bona Deo accepta, quia nec fecit malum nec conſenſit malo. b ¶ Quam bonus qui nec cauſe pro tot hæredibus congregauit. c ¶ In ſeptem vniuerſitatem ſignificauit.

recedēs à malo. Natiq; sūt ei ſeptēm

a ¶ Quantus qui tanta ſine amore poſſedit, quod paruit cum ſine dolore tanta perdidit. b ¶ Prius diuitias cordis expoſuit, poſt opes corporis quæ ſolent mentem in diuerſa trahere: vnde dicuntur diuitiæ verbum Dei ſuffocare: ſed iſte ſic occupatus, diuinis ſacrificijs vacauit.

filij, & tres filię. Et fūit poſſeſſio eius ſeptē milia ouium, & tria milia camelorum, quingenta quoq; iuga boum,

a ¶ Quæ poſſet eum facere parciorem.

& quingētę aſinę, ac familiā multa nimis.

a ¶ Id eſt eunt diuitibus, quia Orientales cōſtat eſſe pdiuites.

Eratq; vir ille †magnus inter omnes orientales.

a ¶ Maior ſubſtantia diſcordiam inter fratres generat: ſed pater tam bene inſtituit, vt bona partis diuiſi cōcordes ſint.

Et ibāt filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnuſquiſque in die ſuo. Et mit-

d At fami.mul. Innumera turba cogitationū, quæ quaſi ancillæ, domina.i.ratione abſente, opus deſerunt perſtrepūt: ſed ea redeunte cum ſilētio operantur. his ſi bene dominatur, nec earum multitudine animus ſuperatur.

e Inter omnes. i. inter Angelos orienti luci inhærētes, magni ſumus, eorū ſocij. Orientales ſunt oēs per fidē ſunt in Chriſto. de quo ꝑpheta: Oriēs nomē ei⁹: quos oēs ſupat hō De⁹. G Zach.6.c

Allegoricè f Ibant fi. i. Apoſtoli p mundū ꝯuiuia verbi Dei miniſtrātes, quiſq; in ſuo die. i. iuxta menſurā illuminate intelligentiæ. Sorores.i. infirmiores reficiuntur ſcriptura, quæ in obſcuris cibus exponendo frangitur, in apertis potus q vt eſt ſorbet.

Moraliter. g Et faci. Filij conuiuia faciūt, quia ſingulæ virtutes iuxta propriū modum mente paſcunt: in die ſuo, qa vnaqueq; virtutum propriā habet illuminationē. aliū diem habet ſapiētia aliū intellectus, ſic & cęteræ. Sapiunt multi ęterna, ſed ea intelligere nequeūt. Sapientia ergo in die ſuo paſcit, dū de ęternorum ſpe & certitudine mētē reficit. Intellectus ſuo, dū de auditis cor illuſtrat. Cōſiliū ſuo, dū rationē implet, prohibēs eſſe præcipitē. Fortitudo ſuo, dum confidentiā contra aduerſa dat trepidanti. Scientia ignorantiā pellit, pietas opera miſericordiæ docet. Timor dñi mētē ꝑmit, ne de pſentib⁹ ſupbiat, ſpe futurorū ꝯfortat. Inuicē paſcūt, qa alia alijs ſuffragāt, ſine quo vnaqueq; valde dſtituit. Minor eſt ſapiā ſi intellectu caret. Inutilis eſt intellectus ſine ſapia. ſi.n. ſine ea altiora penetrat, ſua illū leuitas grauius ruiturū leuat. Vile eſt conſiliū ſine fortitudine, qa qđ tractādo īuenit, ſine viribus ad actū nō pducit. Fortitudo q̄ plus pt ſine moderamine rōnis pceps ruit. Nulla eſt ſcia ſine pietate, qa q bona cognita non exequit, grauius iudicatur. Pietas ſine ſciētiæ diſcretione quo mō miſereatur ignorat. Timor ſine alijs nil valet: qa ad oīa trepidans à bonis operibus torpet.

h Per domos vnuſquiſque. Per domos vt Petrus per Romam

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Simplex. i. ſine plica doloſitatis & falſitatis. Accipitur enim hic ſimplicitas non prout opponitur intellectus perſpicacitati, ſed prout opponitur doloſitati: ſecundum verbum Apoſtoli. Rom. 16.c. Volo vos eſſe ſapientes in bono, & ſimplices in malo. F

b Et rect. i. per lineā iuſtitiæ pcedens in ſuis actibus. Rectū.n. dr cuius mediū non exit ab extremis. extrema verò actuū humanorū ſunt prima principia operabiliū. ſ. Hoc facias alij qđ tibi vis fieri. Et non facias alij qđ tibi non vis fieri, & vltimus finis. ſ. beatitudo, q̄ eſt finis virtutis: Dr ergo Iob rectus, qa in operibus ſuis pceſſit à principijs operabiliū abſq; declinitate: rectè tendens in finē vltimū: qui eſt beatitudo & retributio noſtra & pmiū, & p hoc oñditur qđ Iob bene ſe habuit erga proximū. Matt.7.b

c Ac ti. ſ. timore filialis reuerentiæ, & ſic bene ſe habuit erga Deum.

d Et rece. nō formidine pęnæ, ſicut aliqū faciunt mali, ſed virtutis amore, qđ eſt ꝓpriū bonorum, & ſic patet qđ bene ſe habuit erga ſeipſum.

Diuiſio e Natiq;. Hic cōſequēter deſcribit pſperitas Iob quātū ad bona exteriora, inter q, maiora ſunt filij & filiæ: in qbus manēt parētes quodāmodo, ſm illud Eccl.30.a. Mortuus eſt pr eius, & quaſi nō eſt mortu⁹, reliqt.n. ſimilē poſt ſe. ſ. filiū. Ponitur autē maior numerus filiorū q̄ filiarū, cū dr:

f Septem filij &c. Quod facit ad cumulū pſperitatis ſuæ. Tū quia filij cōiter magis diliguntur. Tum quia pñt magis in bonis paternis ſuccedere. Tum quia poſſunt in agendis parentum domibus melius adiuuare. Conſequenter ponuntur alia bona exteriora. ſ. diuitiæ, quibus ſuſtentatur vita parentum & filiorum: Diuitiæ autem antiquorum fuerunt principaliter animalia, inter quæ primò ponuntur illa quæ deſeruiunt homini ad victum & veſtitum, cum dicitur:

h Et ſu.po. De quarum lana homines veſtiuntur, & carnibus nutriuntur. Scđò ponūtur aīalia homini deſeruientia ad laborē releuādū, cū dr: H

i Et tria mi. Qui maximè deſeruiūt homini in oneribus portādis de loco ad locū. Tertiò ponuntur ea q̄ deſeruiunt homini in agricultura, cum dr:

K Quingenta quo. Quartò ea q̄ deſeruiunt homini ad vecturā, cū dr:

l Et quin. Ex qbus generātur muli, ſeruientes hominibus in equitatione.

m Ac familia. Quæ erat neceſſaria pro tot & tantis adminiſtrandis.

n Eratq; vir ille. i. valde famoſus propter bonitatem ſuam & virtutē, in quo etiam apparet proſperitas eius, cum nomen bonum ſit diligibilius quam aurum & argentum. Infrà.14.d Eccl.7.a

p Et ibant. Hic conſequenter deſcribitur proſperitas Iob ex filiorum mutua dilectione. abundantia.n. diuitiarum ſolet eſſe cauſa diſcordiarum, propter quod dicitur Gen. 13. b. q Loth & Abraham non poterant ſimul habitare pacificè pp magnitudinem diuitiarum & familiæ, & ideo magna proſperitas fuit ipſi Iob, q filij eius quamuis eſſent plures & valde diuites, adhuc erant ad inuicem valde concordes, & hoc eſt quod dicitur: Et ibant filij eius. ſe amicabiliter aſſociando.

q Et fa.con. non ad gulā ſeu carnalitatē, ſed ad amicitiam nutriendam.

r Vnuſquiſque in. i. vna die hebdomadæ ſicut erant ſeptem filij, & ſic in hebdomada ſecunda recipiebatur circulus.

s Et mit. Ne viderentur eas contemnere tanquam ſexu fragiles: ſed magis eas diligere & honorare.

¶ a Cumq;

MORALITER.

✱ e Natiq; ſunt. Secundum quod dicit Greg. hom. 25. quia ſeptem diebus omne tempus reuoluitur, rectè ſeptenario numero vniuerſitatis figuratur, diſcipulus autem perfectus, hominis perfecti in virtutibus moralibus & intellectualibus dicit eius filius tanquam ſimilis ei factus. per ſeptem igitur filios vniuerſitatis diſcipulorum eius, potentium bene operari & docere ſignificatur.

g Et tres filiæ. p quas intelligūtur pſonæ potētes bñ operari, ſed nō docere, pp qđ dñr filiæ, qa nō pñt gignere filios verbo pdicationis vel doctrinæ: pñt tñ concipere conceptus deuotionis p uerbū prędicatoris. Dicūtur autem tres, quia viuūt in fide ſanctæ trinitatis.

h Et fuit poſſe. Per oues: innocentes intelliguntur, vnde dicitur, 2.Reg.24.c. Iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Per ſeptenarium numerum uniuerſitas deſignatur, ſicut dictum eſt ſuprà.

i Et tria mil. Per camelū, qui eſt animal gibboſum & portātus oneribus aptū, ſignificat peccator pęnitēs, qui peccauit ex gibbo ſupbię, ſed ad ſatiſfaciendū ſe exponit ad portandū onus pęnitentiæ.

K Quingenta quo. Per iuga boū intelligūtur pſonę matrimonio iunctæ: quia iugū dr à iūgēdo. Bos aūt eſt aīal laborioſum, iō per iuga boū ſignificātur pſonæ cōiugatæ, viuētes honeſtè, laborātes pro ſui ſtatus honeſtate ſeruāda, & pro prole ad Dei ſeruitium educanda.

K Et quin.aſi. Aſina eſt animal tardum, tamen humiliter ſubijcitur ad portandum onus: ideo per aſinas ſignificantur homines ad pęnitentiam tarde venientes, ipſam tamen humiliter ſuſtinentes. Dicuntur autem quingenta iuga boum & quingentæ aſinæ, quia dum vtriuſque cōditionis perſonæ per laborem pęnitentiæ ad ęternam requiem gradiuntur, ſub quingenteſimo numero myſticè reponuntur, nam quinquaginta per decem multiplicata faciunt quingenta, quinquaginta verò requiē ſignificant, eo q annus quinquageſimus erat remiſſionis, & quietis tps. Oia verò prædicta poſſeſſio Iob dicuntur, per quā bonus doctor vel prælatus ſignificatur: quia cedit ad eius meritum quidquid boni per eius doctrinam fit in ſtatibus prędictorum. In omnibus autem prædictis ponitur numerus determinatus pro indeterminato, ſicut Matth. 18.c. Non dico tibi vſque ſepties, ſed uſque ſeptuagieſſepties. i. toties quoties.

m Ac familia. Exponatur ſicut ſuprà.

n Eratq; vir. Virtute & dignitate.

o Inter omnes, i. Chriſtianos. De Chriſto nanq; dicitur Zach.6.c. Ecce uir oriens nomen eius. Sicut autem à nomine Chriſti dicuntur Chriſtiani, ita à nomine orientis poſſunt dici orientales.

p Et ibant fi. Filij boni doctoris vel prælati ſunt prædicatores ab eis inſtructi vel miſſi qui faciunt conuiuia vnuſquiſque in die ſuo, quando quilibet eorum prędicat tempore ſibi apto.

s Et mittentes vo.tres ſorores. Licet enim omnes fideles vocētur ad ✱ conui-

Romam, Philippus in Samaria in ſuo die. i. pro modo intelligentiæ, quia aliam inſtitutionem fecit Paulus apud Grecos: aliam Petrus apud Romanos: licèt non diſſentirent in fide. A

Myſticè. a Tres ſo. i. fidem ſpem, charitatē: in omne qđ agunt virtutes vocant, vt de eo gaudeāt quaſi ex cibo vires capiunt, dū bonis operibus fidentiores fiūt, quaſi ex potu poſt cibū debriantur, dū contēplationis rore infundi appetunt. Sed ex ipſis bonis & mala oriuntur, vt elatio, vel cum pro his lęticia fit menti. ad eſt etiam quædam ſecuritas: inde torpor. Ergo ſubdit: Cumq; in orbē tranſiſſent dies. Peracto conuiuio filios ſanctificare, eſt poſt virtutum ſenſum intētionem cordis dirigere: & omne quod agitur diſtricta retractatione mūdare, ne decipiatur qualitate mali, vt putent bona quæ mala ſunt. Vel quantitate boni, vt ſufficiens credatur cum perfectū non ſit: ſed hoc melius orando q̄ diſcutiendo inuenit. Mens.n. per compunctionem eleuata omnia ſub ſe certius diiudicat. vnde ait: Conſur. dilu. Diluculo conſurgit qui compunctionis luce perfuſus, noctem humanā deſerit, & ad verum lumen oculos aperit. Offert per ſingulos, dum pro vnaquaq; virtute Deo preces immolat, ne ſapientia eleuet, ne intellectus aberret, ne cōſiliū, dum ſe multiplicat, cōfundat: ne fortitudo per fiduciā pcipitet, ne ſcientia inflet, ne pietas extra rectū vertat, ne timor plus iuſto trepidās deſperet.

tentes vocabāt tres ſorores ſuas, vt comederent & biberent cum eis. Cūq; in orbē tranſiſſent dies

a ¶ Quid præſens ageret vbi abſens cura non deeſt.

conuiuij, mittēbat ad eos Iob, &

a ¶ Quia ſcit ſine culpa vix poſſe celebrari conuiuia, quia fere ſemper epulas comitatur voluptas & loquacitas.

ſanctificābat illos, cōſurgēſq; diluculo,

a ¶ Ideſt ſeptem ſacrificia.

offerebat holocauſta † p ſingulos.

a ¶ Non affirmat, quia temere iudicare de alienis cordibus non debemus.

Dicebat enim: Nē forte peccauerint filij mēi, &†benedixerint Deo ī cordibus ſuis. Sic

a ¶ Perfectos in opere & ſermone docuerat, quibus de ſola cogitatione timebat. ¶ Quam ſeuere opera corrigeret, qui tam ſollicitus eſt corda mundare.

a ¶ In ſancto opere perſeuerantia indicatur. & laudatur de perſeuerantia, quia in omni ſacrificio iubetur offerri cauda hoſtiæ.

faciebat Iob cūnctis diebus.

¶ Deſcripta perſona ſatis laudabiliter, victoriam Iob incipit demonſtrare.

a Quadam autem die cum veniſ-

Allegoricè. b Cumq; in or. In orbem dies conuiuij tranſeunt, cum prædicationum myſteria peraguntur. peractis omnibus Iob pro filijs offert, quia pro apoſtolis de prædicatione redeuntibus Chriſtus patrē orauit, mittendoq; ſpiritum ſanctum ſanctificauit, emundans quidquid culpæ ineſſe potuit. Diluculo ad offerendum ſurgit, quia dum pro eis orat diſcuſſa nocte mentes illuſtrat, ne quo peccati cōtagio ex prædicatione in B occulto poluantur ſibi tribuēdo. vnde ſubdit: Ne forte peccauerint filij & benedixerint. i. maledixerint Deo. Deo maledicere eſt de eius munere ſibi gloriam præbere. Vnde & poſt prædicationem dñs pedes apoſtolis lauit, quia in bono opere peccati puluis contrahitur, vi internæ elationis quā dñs tergit. Fortè, dr non qui omnia ſciat, ſed ex noſtra dubitatione, vt putas inueniri fidem in terra. Sic faciebat Iob cunctis diebus, quia ſemper pro nobis offert, dū pro nobis patri ſuam incarnationem demonſtrat qua peccata diluit. Peractis diebus conuiuij, quia poſtquam ſeptem fratres peregerant conuiuia, Iob ſeptē ſacrificia offerre dicitur. Conſtat enim hoc octaua die agere in quo plenus ſeptiformi ſpiritu pro ſpe reſurrectionis domino ſeruire peribetur. C

c Offe.ho. Holocauſtum totū incenſum dr, qđ eſt cum tota mens igne cōpunctionis accendit: in Ara amoris & cogitationis quaſi ſuę ſobolis inquinamenta exurit, qđ neſcit niſi qui priuſq; cogitatio ad opus tranſeat, internos motus frenat, & mentē munit virili cuſtodia, nō fęminea, vt Hiſboſeth. vñ Salomō: Omni cuſtodia ſerua cor tuū, quia ex ipſo vita procedit. Virtutes enim. i. bona q̄ agimus ex ortu intentionis pēſantur. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint, & benedixerint. i. maledixerint in cordibus. In corde maledicit qui recta opera nō recta intentione facit, qui putat ſe hre ex ſe qđ eſt, vel ſi à Deo, inde propriā laudē q̄rit. Ea q̄ corā hominibus bona ſunt, tribus modis diabolus polluit. Primò quippe intentionē boni operis viciat, vt pro fauore hoīm faciat bonū. vnde ꝑphetia: Facti ſunt hoſtes in capite. i. in exordio cogitationis dominanē: Hoc ſi nequit, ſi bonū incipit bene, in actione quaſi in itinere ſe opponit latētius, quaſi ſecurè euntē perē pturus laudē obijcit, q̄ & ſi nō q̄ſita delectat oblata, vel irā q̄ zelo recti immoderatius mentē turbat, vel triſtitiā, vel lætitiam immoderatam. vnde Dauid: In via hac qua am abſcōſa. mihi. Si verò nec exordium viciat, nec in itinere ſupplantat, quaſi iam abactus, aſtutius fini inſidiatur. vnde: Ipſi calcaneum meū obſeruabunt, & ſerpens: ſi caput. i. initium ſuggeſtionis eius comprehēditur, calcaneo inſidiatur. i. in fine decipere molitur. In omnibus ergo debet ſe circūſpicere quiſq; & in hoc perſeuerare. vnde: Sic faciebat Iob cunctis diebus, vt tunica talum operiat. i. bona actio nos ante oculos Dei vſq; ad terminum vitæ tegat. D

Prou.4.c

† ſecūdum numerum ipſorum.

Tren.2.b

† Hic pro maledixerint poſitū eſt in Hebræo, & infra.

Pſal.141.a

Pſal.55.b

d Qua.au.die. In exordio qualitas & terminus rei exprimiē, vt modo tentatio Iob à die cępta dr, qa ad victoriā ducit, ſicut & in alijs. Nūc qualitate tpis res ſignaē, vt qđ angeli in meridie apparent Abrahæ, Iudas nocte exit. Nunc loco: vt qđ Iſrael infirmus legē nō in monte, ſed in imo audit. Nūc qualitate aeris, vt qđ dr: Hyems erat cū pdicaē non credituris, & frigus erat imminēte negatione Petri. Nūc poſitione corporis, vt qđ Stephanus vidit Ieſum ſtantem. Quadā aūt die. Non dr aliquid factū corā dño quadā die, ideo qđ apud eū ſit mutatio tpis, ſed noſtris verbis condeſcendendo vtiē: vt dum

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Cumq; in or.tranſ.dies. i. in fine hebdomadæ, vt dictum eſt.

b Mittebat ad eos Iob. ex quo patet quod non erat cum eis in talibus conuiuijs, ſed ſtans in loco ſuo ſecundum maturitatem ſuæ ætatis, permittebat filijs ſuis talia, quia iuuenibus bene ſunt aliqua permittenda ratione ſuæ ætatis, quæ tamen non decent maturitatem ſenectutis.

c Et ſanctifica.il. quia in talibus conuiuijs ſolent homines relaxari ad aliquam ineptam lætitiam, ſeu eloqui inordinationem.

d Conſurgenſq; di. prima hebdomadæ ſequentis antequam inciperent ſecundum circulum conuiuiorum.

e Offe.ho.per ſin. i. ſacrificia ad honorem diuinum totaliter incenſa.

f Dicebat enim. ideſt cogitabat.

g Ne fortè pecca. Ex quo patet, quod ſi certitudinaliter ſciuiſſet eos talibus abuti conuiuijs non eis permiſiſſet.

h Et benedixerint Deo. i. maledixerint: tantus eſt horror blaſphemiæ diuini nominis, quod in ſacra ſcriptura frequenter exponitur per verbū oppoſitum. ſ. benedictionis.

i In cor .ſu. quamuis enim eſſet certus quòd non prorupiſſent in verba ad inhonorationem Dei pertinentia, tamen timebat ne circa hoc habuiſſent aliquam cordis commotionem.

K Sic fa. ſ. circulo prædictorum cōuiuiorum per hebdomadam completo: in quo apparet deuotionis ſuæ continuatio, quod eſt valde laudabile, quia multi feruenter incipiant, & citò tepeſcunt.

Diuiſio. l Quadam au. Hic conſequenter poſt ſtatum proſperitatis ipſius Iob deſcribitur tempus aduerſitatis, quæ duplex fuit: vna ex bonorū amiſſione, alia ex proprij corporis percuſſione, quæ ponitur ca.2. vtraq; verò fuit per dæmonem procurata. Et ideo circa primam primò ponitur huius aduerſitatis procuratio. ſecundò eiuſdē exequutio, ibi: Egreſſuſq; eſt. Prima in duas, quia primò ponitur procurationis occaſio. ſecundò ipſa procuratio, ibi: Cui reſpondit Satan. Occaſio autem iſta fuit, quia diabolus ſanctitati Iob inuidens, audiens à domino eius commendationem, inuidia motus, quærere voluit eius ſubuerſionem, veruntamen quia in hac parte magna ſententia ſub breuibus verbis ponitur: ideo aliqua de ſanctis angelis & malis ad intellectum huius partis præmittuntur. Sciendum igitur q omnes angeli creati ſunt boni, ſed aliqui in ſua conditione perſiſtentes, ad laudem ſui conditoris conuerſi, facti ſunt glorioſi, & vocantur filij Dei. Alij verò à ſua conditione cadentes, per ſuperbiā deprauati, vocati ſunt dæmones ſiue Satan. Vlterius ſciendum, q aſſiſtere angelorum coram domino dicitur vno modo propriè, & ſic angeli ſuperiores, qui non mittuntur ad exteriora miniſteria dicuntur Deo aſſiſtere, alij verò qui mittuntur, dicuntur Deo miniſtrare, ſecundum q dicitur Dan.7.c. Milia milium miniſtrabant ei, & decies milies centena milia aſſiſtebant ei. Alio modo largè: & ſic omnes angeli ſancti etiam miniſtrantes dicuntur Deo aſſiſtere, inquantum vident Deum clare. Tertiò modo largiſſimè, & ſic etiam dæmones dicuntur Deo aſſiſtere inquantū ipſi & actus eorum patent diuino conſpectui, ſicut & ſanctorum angelorum. Vlterius conſiderandum, q ſicut ſancti angeli in miniſterium miſſi ſalutem hominum promouent & procurant, ita & dæmones ſalutem eorum impediunt, & perturbant. His igitur præmiſſis deſcendamus ad literam. Quadam au. non eſt intelligendum quod aliqua ſucceſſio temporis ſit in Deo, vel actibus eius intrinſecis, qui menſurantur æternitate, ſed tantum in ſubiectis creaturis.

m Cum ve.filii. i. ſancti angeli miniſtri ad pſentādū corā Deo merita ¶ hominum,

MORALITER.

✱ conuiuium verbi Dei, tamen magis ibi reficiuntur perſonæ ſupradictę per filias Iob ſignificatæ.

q Mittebat ad eos. Frequenter enim prædicatores ex ſua prædicatione appetunt commendari, cum tamen tota gloria debeat eſſe Dei, quos bonus prælatus ſanctificat pro eis orando & Euchariſtiā offerendo, & hoc bonum continuando: ideo ſequitur,

K Sic fa. Iob. Cum autem filii Dei aſſiſterent coram domino &c. Secundum ſenſum literalem per filios Dei hic intelliguntur angeli ſancti, ſecundum verò ſenſum moralem intelliguntur ſancti homines vitam angelicam ducentes, inter quos frequenter eſt Satan .i. homo peruerſus, qui dicitur Satan, eò quod eſt membrum eius.

✱ c Cui

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

sent filij Dei, vt assisterent coram domino: affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit dominus: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuiui terrã, & perambulaui eam. Dixitq; dñs ad eũ: Nunquid cõsiderasti seruũ meũ Iob, qđ non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, & timẽs Deum, ac recedẽs à malo? Cui † rñdens Satan, ait: Nunqd frustra Iob timẽt de-

¶Idest angeli Dei. ¶Natura & obsequio. a ¶Pauci enim sunt vbi non habeant locum eius vestigia. a ¶Quasi di. talem constitui in quo te oporret vinci. a ¶Diabolus: quia non inuenit mala quæ accuset, bona in malum vertit, quasi non bono animo fiant. b ¶Q.d. non sua virtute, sed tua à me defenditur, & ideo frustra timet. c ¶Quem in operibus accusare non potest intentione eius quasi deceptus accusat.

dum æternos tpaliter loquit, nos assuetos tpalibus, sensim
E ad æterna leuet: vel quadã die Satan affuit: qa in luce Deus tenebras vidit: & qui oïa simul respicit bona & mala, in his q̃ diuerso ordine disponit, diuersus nõ est, nec lumẽ eius pp psentes tenebras fuscat. Inter filios Dei Satan, qa ea vi iustitię penetrat qua boni spiritus cõplent, eo radio transfigitur, quo illi vt luceat perfunduntur. Inter filios Dei, qa & si diuerso modo, tñ Deo seruit. vnde in
3.Reg.22.c lib. Regum: Vidi dñm sedentẽ super solium, i. angelos, quorũ mentibus altius psidens omnia inferius disponit. Exercitus celi à dextris & à sinistris. i. boni, & mali angeli, qa nõ mõ boni Deo ministrant, sed & mali qui probant, & vo-
Hebem. lentes cõuerti grauant. de quibus: Fallax spiritus in mediũ prosilit, quo rex Achab exigentibus meritis decipiatur.
Mystice. a *Affuit inter eos.* In die dñs Satan vidit, quia vias eius insipientiæ sua incarnatione corripuit: qui quasi non viderat cũ tandiu prauitatẽ eius in perditione
† respõdit hominum tollerauerat. Vnde venis? qa per aduẽtum eius vias detexit, & reprimens vias eius increpauit. In hoc die filij Dei astant Deo, qa tunc ad patriam vocati, deitati iã per eius præscientiam astant. Circuiui terrã & perambulaui. quia per corda gentiũ vestigia sua impresserat, & quasi ex potestate circuierat: qa nullum qui sibi plenè resisteret, inuenit: sed iam cõprimit per eum qui in carne sine peccato cuius stupenda superbo & timẽda infirmitas à Deo proponit. Nunquid con. In terra.n. non est ei similis, quia cæteri adoptant per gratiam, iste Deus per naturam, licèt in forma serui. Hoc dicere dñi, est indicare supbo qđ miretur, ꝙ dolens consideret. ad cuius superbiã reprimendam virtutes illius enumerat, simplex & rectus. Venit Christus vt præbeat exemplum vitæ hominibus. Simplex, vt non pareat malignis spiritibus. Rectus, vt debellet superbiam. Timens Deum, vt detergat immunditiã vitæ, recedẽs à malo. De ministerijs quoq; missi erant loco circumscripti, vbi tñ semper assistunt, & vident faciem patris. Foras ergo
F exeunt ad nos spirituali presentia: & per internam cõtemplationẽ semper cum Deo sunt. Affuit. quia & si per superbiam excidit, naturam tñ eis similem non perdidit: ergo inter eos affuit, quia Deus eo intuitu quo omnia spiritualia conspicit, etiam Satan in ordine sublimioris naturæ videt: non tamen Satan Deum videt, qui mundo corde videtur, sicut cæcus non videt lumen quo illustratur.
b *Cui dixit do.* Non dñs, vel Satan flatu vocis colloquitur, cũ sint incorporei, vt nos qui & in secreto cordis quasi post parietem corporis stamus donec per linguã egredimur. Nec verò incorporeæ naturæ loquutio vno mõ est. Deus angelis loquitur, cũ eis voluntas eius inspiratur. Angeli Deo, dũ qđ super se est admirantur in laudem Dei. Vox eorum est clamosa auribus Dei, admiratio virtutis Dei in laude eius. Animæ sanctæ loquunt Deo per desideria, non quidẽ à Deo discordantia, non qđ ignorent futura, sed quo ardẽtius ei inhærent de ipso accipiunt vt ab eo petãt, qđ eum facere velle vident, & nisi peterent à voluntate eius discordarẽt: quibus rñdet Deus, dũ per pscientiã certitudine retributionis G eos inter desideria cõfirmat. Quatuor verò modis loquitur Deus ad diabolum. Vias eius arguit: vt, Vnde venis? Electorum suorum iustitiã contra illum proponit: vt, considerasti seruũ meũ Iob. qđ dicere est tales eos facere quibus ille possit inuidere. Tentandã innocentiã ei pmittit, vt: omnia q̃ habet, in manu tua sunt. qđ dicere est ad probationẽ fideliũ malitiã eius cõtra eos laxare: aliqñ ne tẽtare audeat, phibet: vt, in eum ne extẽdas manũ: qđ dicere est ab immoderatæ tẽtationis impetu restringere. Tribus modis diabolus loquit ad Deũ. Vias eius insinuat: vt, circuiui terrã. Dicere quid egerit, est scire qđ actus suos eis occultare non possit. Innocentes fictis criminibus accusat, vt: nũquid Iob frustra timet Deũ. qđ est contra bonos conqueri, & eorũ profectibus inuidere. Et rimas nocendi q̃rere, tentandam innocentiam postulat, vt, extendas manum tuã: qđ est ad afflictionem bonorum malitiæ suæ æstibus anhelare.
c *Vnde ven.* Non q̃rit à bonis, quia non quærimus nisi qđ nescimus, & Dei nescire est reprobare, vt & bonus vir, nescire mentiri dr̃, non qđ nesciat, sed qđ contẽnat. Dicere ergo est, vnde venis? vias eius est quasi incognitas reprobare. Circuiui terrã. Per gyrũ circuitus, laboris anxietas significatur. Laborans terrã circuit, qui in cęlo quietus non stetit, & non transuolat, sed perambulat, qa à spiritualis potẽtiæ volatu corruit, pssus nimis grauedine suæ malitiæ. De membris quoq; eius dr̃: In circuitu impij ambulant. i. in exteriorum labore fatigant. Diabolus nõ cõtra Iob, sed in Iob medio cõtra Deum certat. Vnde non prius Iob a Deo petijt, sed illum Deus in cõspectu eius laudauit. Inter filios Dei Sa- Moraliter. tan: quia bonis Dei cogitationibus q̃ ex Deo sunt, se interserit, vt pturbet, sed eum latentẽ nobis Deus detegit. vñ dr̃: Vñ venis? qđ dicere est eius insidias aperire nobis. Circuiui terrã. Carnalia corda scrutat, vt mala inferat nec trãsuolat, sed perambulat: qa non citò deserit quẽ tentat, sed morat, vt vestigia prauitatis imprimat: contra eum Iob laudatur. H Nunquid considerasti seruum meum, quẽ Deus bonum facit, & roborat quasi in auribus Sathanæ laudat: vnde ipse grauius cõtra sæuit dicẽs: Nunquid frustra, quasi cur laudas quẽ protegis? Me despecto laudandus esset si contra me suis viribus staret. vnde maliciosè expetit: sed extende paululũ. dum bona abundant, mens aliquantulum erigitur, quasi bona à se: quæ bona diabolus appetit malè, sed Deus tentari bene sinit, vt dum in bonis illis homo concutitur, imbecillitate cognita, in Deo solidetur. Vnde subdit: Ecce vniuersa substantia quam habet, in manu tua est.
d *Nunquid frustra Iob timet Deum. &c.* Diabolus venisse redemptorem senserat, sed propter humilia quæ passus est, quidquid de deitate suspicatus est, ei in dubium euenit pro sua superbia, & non Deum natum, sed Dei gratia custoditum credidit. Nonne vallasti? Domum vallatam dicit, quia tentando conscientiam eius penetrare non potuit substantiã, quia electos eius inuadere non præsumpsit. Mystice.

a Possessio

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *hominum, secundum quod dixit Raphael angelus Tobiæ 12.c. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prãdium, & mortuos per diem abscondebas in domo tua, & nocte sepeliebas, ego obtuli orationem tuam domino.*

a Vt assisterent coram domino. *Assistentia propriè dicta, quantum ad angelos superiores, & assistentia largè dicta, quantum ad inferiores, & assistentia largissimè dicta, quantum ad omnes angelos sanctos, & etiam dæmones: & in hoc sensu vltimo subditur,*

b Affuit in. eos etiam Sa. *quia actus dæmonis malum humani generis procurantis patent diuino conspectui, & adducuntur eius examini.*

c Cui dixit do. *Hoc dicere non est per vocem sensibilem. sicut aliquando fiebat prophetis, vt patet 1. Regum, de Samuele: cum dæmon sit naturæ purè spiritualis: sed per manifestationem alicuius intelligibilis.*

1.Reg.28.b d Vnde venis? *Non petit ex ignorantia, sed vt ex eius responsione conuenientius procedat ad commendandum sancti Iob merita.*

e Qui respondens. *Per hoc non est intelligendum, quod aliquid Deo ignotum manifestauerit, sed quod eius malignitas Deo nota: alijs sic manifestetur.*

f Circuiui terram. *idest homines terrenos, quia hominum discutit curas, & consuetudines vt inueniat vias & modos nocendi: propter quod dicit beatus Petrus. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiẽs circuit quærens quem deuoret.*

g Nunquid con. seruum meum Iob. &c. *q.d. satis inuestigasti, sed nõ inuenisti in eo occasionem mali. Ideo subditur,* 1.Pet.5.b

h Quòd non sit ei si. *Per hoc non est intelligendum, quod Iob esset sanctior Moyse vel Abraham: & fortè aliquibus alijs eiusdem temporis: sed secundũ qđ in quolibet sancto est aliqua prærogatiua specialis. propter quod de quolibet dicitur: Non est inuentus similis illi &c.*

i Homo simplex & rectus ac ti. Deum. *Ista sunt supra exposita.*

K Cui re. Sa. *Data occasione de sancti Iob commendatione quam dæmon inuidus non poterat sustinere, nititur eam diminuere dicens,*

l Nunquid frustra Iob timet Deum? *quasi diceret. Non: quia seruit tibi intuitu temporalium, quæ tu abundãter ministrasti ei. & ideo habet causam seruiendi tibi. propter quod subditur,*

¶ a Nonne

MORALITER.

✱ c *Cui dixit dominus. Vnde venis?* Requirit enim Deus ad puniendum opera peruersorum.

e *Qui respondens ait: Circuiui terram & perambulaui eam &c.* Homines enim peruersi sunt instabiles & vagabundi.

g *Nunquid con. seruum meum Iob.* quasi di. tu peruerse debuisti viros sanctos considerare, & te eis conformare, sed quia peruersi magis quærunt bonos impedire. ideo subditur,

l *Nunquid frustra Iob timet Deum &c.* q. d. bonitas quam in eo laudas non est vera, sed ficta.

✱ b Sed

um? † Nonne tu vallasti eum ac domũ eius, vniuersamq; substantiã eius per circuitũ? Operibus manuũ eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra. Sed extende paululũ manũ tuã, & tange cuncta quæ possidet, nisi in facie benedixerit tibi. Dixit ergo dñs ad Satan: Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum nẽ extendas manum tuam. Egressusq; est Satan à facie domini. Cũ autem quadam die filij, & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos,

a ¶Quasi, non ex propria virtute habet quod stat, sed tua vallatione, & ideo frustra timet Deum Iob. b ¶Domum vocat mentem. ¶In omni parte. ¶Multiplicando. ¶Da potentiam. a ¶Dat licentiam tentandi. b ¶Frenat hic diabolum. a ¶Nuncius iste est ratio, vbiq; tamen alius & alius, quia aliud & aliud nunciat. a ¶Quam callide damna nunciantur, vt memorato fructu operis crescat causa doloris. vnde & hic fœtæ asinæ apud Græcos leguntur.

a *Possessio il.* Quasi: quia tot bona in terra recepit, pro his se
A innocenter gerit: sed innocens esset si inter aduersa staret: quia nequit, in die in nocte aduersorum, vult reprobare. Nõ ergo vires Iob, sed quemq; verius aduersis probare sciẽs tentandum expetit. Sed extende, nec vires feriendi sibi tribuit. volũtas eius semper iniqua quæ ab ipso est, potestas iusta quæ a Deo. vñ: Spiritus domini malus in Saul,
† nunquid tu non & domini est per licentiam, & malus per voluntatem.
b *Manum.* Queritur qđ numerus fidelium prædicantibus apostolis augetur: hoc Satan dicere, est talia inuidendo cogitare, & de his tabescẽdo dolere.
- paululũ c *Tange.* Quia exteriora sunt quæ petit conteri, nec multum putat nisi animam lædat.
d *In fa.* Facies dñi respectus gratiæ. Dicit ergo: si data q̃ amat subtrahis respectũ. s. gratiæ tuæ, fauorẽ tuũ nõ requirit, sed maledicendo contẽnit.
f *Ecce vniuersa &c. tan. in eum.* idest bona eius exterius tentãda tribuo, sed intus mihi illum seruo.
e *Dixit er. do.* Non petitione diaboli prouocatus Deus vincit, sed hosti concedit ad dolorẽ. & ad deceptionẽ suam qđ famulo prosit. Ecce vni. quæ. Pia dispensatione relaxat & refrænat: substãtiã prodit, corpus ptegit: & si postea corpus traditurus: non tñ simul omnia, ne coaceruata perimant, q̃ diuisa pñt tolerari. Vel fortẽ Iob dñs nouit, & tñ bella diuisit, vt mirabilius victor esset: cũ hostis victus se iterũ ad noua bella re-
Mystice. pararet. Sed extende. per passiones peccare posse Christum putauit. Ecce vniuersa q̃ habet, in manu tua sunt. Manus Satanæ nõ ptãs, sed tẽtatio: prius Iudæa q̃ possessio eius fuerat ĩfidelitate sublata ẽ, & ei aduersata: post & caro ei⁹ crucifixa.
g *Egressus.* i. ad desiderij sui vota peruenit. Vel egredit, dum q đ bona intentione sibi permittitur, praua intẽtione ab eo
B perpetratur. Egressus Satan. Quo exijt ab eo qui vbiq; est? sed quandiu pressus potentia Dei, Satan qđ appetijt, exercere nõ potuit, quasi ante faciẽ stetit, exit cum laxatus est ad effectũ sui desiderij. Egressusq; à facie. Quia dum vsq; ad cor
Allegoricè. præualere nequit, exclusus ab intimis exterius vagatur: & si mentem turbat, foris est: quia non interimit, sed erudit.
h *Cum au. quadam.* Tempora tentationibus congruunt. Tempus tentandi aptum elegit, cum filios eius in conuiuio inuenit: prænunciatio tribulationis est lætitia satietatis. Cum autem quadam die filij & filiæ &c. Apostoli & omnes fideles. Maior filius Iudaicus populus lege generatus. Minor Gentilis in fine vocatus. In domo ergo primogeniti, apo- C stoli conuiuantur: quia adhuc scripturę sacrę delitijs in collectione solius Iudaici populi vescebantur, quibus tunc dictum est: In viam Gentium ne abieritis. Matt.10.a
i *Co. & bi. &c.* Comedere est bonis operibus gaudere. Vinũ bibere est desiderio cęlesti æstuare.
K *Fra. sui pri. &c.* Prior nascit in corde sapientia, quæ est fides. tũc enim sapimus si credimus omnibus quæ dicit dñs. vnde: Nisi credideritis nõ intelligetis. Reliquæ ergo virtutes sacro eloquio satiantur in domo fidei i. in mente, sine qua nulla sunt bona, & si bona videantur, & in domo sapientiæ. quia nisi q̃ appetunt prudenter agant, virtutes non sunt. Sed dum hoc non agitur, diabolus boues & asinas tollit, pueros occidit. Boues sunt grauiores cogitationes, quæ cor exercendo, vberiores fructus reddunt: sed has aliquãdo hostis sub introducta voluptatis delectatione corrumpit. Asinæ pascentes, simplices motus cordis à duplicitate custoditi, in puritate nutriti. Sed & his diabolus subtilitates ostendit, vt dum inde laus quæritur, simplicitas perdatur. Vel boues arantes, cogitationes charitatis quæ corda durorum arando, idest prædicando præscindunt: sed has cogitationes per torporem negligẽtiæ hostis occidit, vel si sibi pudent, in hoc aliquid rapit. quod cogitationi ad momentum præualet. Asinæ, mansuetudo patientiæ, cui diabolus laqueos tendit, ex eo, ꝙ maximè diligit: vt inde maxima patientia turbetur. Electi verò ad se redeunt, & pro leui motu se grauiter affligunt. Sed dum, vel ad momentum patientiam turbat, asinas tulisse exultat. In agendis verò ratio custos, quid cuiq; rei cõgruit, D pẽsat. Sed dum hostis subitò turbat circumspectiones inopinatè præueniens, quasi custodes pueros occidit: vnus fugit. idest rationis discretio ad animum redit. quæ amissa nũciat, vt quod præoccupata mens perdidit, afflicta recipiat. Mysticè.
l *Boues arabant.* Boues arantes, idest boni bene operantes, asinæ simpliciter viuentes, hæ iuxta boues, quia intelligentia eorum pascuntur. Sabæi captiuantes, idest dæmones, pueros, idest incipientes non dum virilis cõstantiæ, gladio idest desperatione æternitatis. Nuncius qui euadit propheticus sermo est: qui ait: Captiuus ductus est populus meus. quia Isa.5.d non habuit scientiam, quia dum fiunt mala quæ prædixit quasi sanus ad dominum redit: captiuatis enim infirmis, vera prædixisse cognoscitur.

a Et

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Nonne tu val. eum &c. *i. se & sua ita vallasti tua protectione, ꝙ non possim eum tentare: ideo consequenter procedit ad eius flagellationem impetrandum dicens,*

b Sed extende pau. ma. tuam &c. *quia dæmon nihil potest nocere hominibus, nisi secundum diuinam permissionem.*

c Et tange cuncta quę pos. *i. omnia bona eius exteriora superius enumerata, dando mihi licentiam exterminandi ea.*

d Nisi in faciem bene dixerit tibi, &c. *idest maledixerit tibi manifestè, supple accidat mihi male. Credebat enim Satan subtractis omnibus bonis exterioribus ipsi Iob, ipsum impellere ad impatientiam, prorumpendo vlterius in blasphemiam: aliter enim non petiuisset eum tentationibus aggredi, quia cum sit superbissimus, horrescit à viris sanctis sibi resistentibus superari.*

e Dixit ergo. *concedendo ei suam petitionem.*

g Tantum in eum. *ipsum in propria persona flagellando.*

Diuisio. h Egressus est. *Hic consequenter ponitur impetratæ flagellationis exequutio. Et primò Iob multipliciter flagellatur, secundò eius victoria per patientiam declaratur, ibi: Tunc surrexit Iob. Circa primum dicitur: Egressusq; est. ad exercendum licentiam sibi datam.*

i A facie do. *quia alia intentione Iob flagellauit, & alia Deus hoc permisit: quia Deus permisit Iob flagellari, vt per hoc virtus suæ patiẽtiæ monstraretur. Satan autem hoc exequutus est, vt per impatientiam Iob ad Dei blasphemiam impelleretur.*

K Cum au. *Hic aduertendum, quod aduersa Iob ordine contrario nunciantur ordini quo eius prospera superius enumerabantur: quia ibi proceditur à maioribus bonis procedendo ad minora. hic autem econuerso ad maiorem Iob afflictionem: Minus enim tristabile non sentitur immediatè post maius. & ideo si Iob in principio mortem suæ prolis audiuisset, alia minora aduersa de bonorum amissione non sensisset. sed post minus tristabile bene sentitur superueniens maius: & ideo ex procuratione dæmonis factum est, ꝙ primò nunciarentur Iob minora aduersa, ad maiora procedendo, vt sic in qualibet nunciatione in ipso efficeretur noua afflictio, & hoc est quod dicitur: Cum autẽ &c. bi. quod est mentium lætificatiuum.*

l In do. fra. sui. *vbi ratione primogenituræ fiebat solennius, & iucundius conuiuium.*

m Nuncius ve. ad. *vt rumores tristitiæ aggrauarentur ratione lætitiæ, quæ exercebatur à filijs Iob ipsa die.*

n Boues ar. *Recolitur labor boum, ad quem sequitur multiplicatio fructuum, vt ex eorum amissione appareat maius damnum.*

o Et asinæ pa. iuxta. *quasi di. ex tuo infortunio contigit, quod asinæ erãt iuxta boues, & vt simul cum eis à prædonibus raperentur.*

¶ b Et

MORALITER.

✱ b *Sed extende pau.* idest proba eum per subtractionem temporalium bonorum.

d *Nisi in fa.* idest tunc manifestè maledicet tibi.

f *Ecce vni. quæ habet.* Frequenter enim Deus permittit peruersos sanctis hominibus dominari ad eorum iustam damnationem, & sanctorum præmiationem.

h *Egressusq; est Satan à fa. do.* nam illi qui peruersè operantur, à Deo semper elongantur. vnde Lu. 15.c. dicitur de filio prodigo, ꝙ recedens à patre abijt in regionem longinquam.

n *Boues ara. & asinæ pa.* Per boues arantes significantur homines pro bono communi laborantes: Per asinas pastas iuxta eos homines pigri & tardi ad bonum, & viuentes de laboribus eorum.

✱ a Et

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Et pueros.* Pueros vocat cautelã illam diligentiæ, per quam his prouidet, quæ & in eo percutitur.

Moraliter. Mysticè. b *Ignis Dei cecidit de cœlo.* Cœlum doctores legis, sacerdotes, de quibus ignis inuidiæ cadit super oues, & pueros.i.innocẽtes & infirmos. Puer lætus redit, quia vera dixisse prophetiam claruit, zelus apprehendit populum ineruditum. Ignis Dei de cęlo descen.&c. Oues cogitationũ innocẽtia. Ignis de cęlo.i.ab aereis potestatibus flamma liuoris irruit, & sæpe mundas cogitationes ardore libidinis accendit, qui ignis est Dei, non facientis, sed permittẽtis: & quia subito impulsu circumspectiones obruuntur, custodes pueri occidũtur. Sed sola discretio, idest ratio, animo dãna nunciat, & quasi dominum ad lamenta vocat. (Moraliter.)

Mysticè. † tactas c *Chaldæi fe.&c.* Chaldæi interpretãtur feroces.i.persequutores Christi: tres turmas, quia se ad proponendas quæstiones domino Pharisæi, Herodiani, & Saducæi diuiserunt, qui camelos.i.tortuosas mentes stultorum post se traxerunt, & pueros, quia si qui vti ratione poterant, autoritati illorum cesserunt: & verus est sermo propheticus qui ait: Et tenentes legem nescierunt me. Et: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnũ aduersus dominum &c. Isti pueros percusserunt gladio, idest persuasione sinistra &c. (Iere.2.b Psal.2.a)

d *Camelos &c.* Camelus mundum animal partim, quia ruminat: partim aũt immũdum, quia vngulam non findit: bonas dispensationes terrenorũ significat, in quibus multiplicius hostis insidiatur: & tales curas modo torpenti, vel præcipitata actione fecit, modo pigra, vel immoderata loquutione confundit: F penè semper nimijs cogitationum molibus premit, & sic tribus turmis Chaldæi camelos rapiunt.i.illicito opere, superflua loquutione, inordinata cogitatione, studia terrenarum dispensationum vastant. Sæpe aũt mens quid sibi, quid proximis debeat, attendit, & nec per immoderationẽ solicitudinis aliorum se negligit, nec pro sui curam aliena postponit: sed cum hæc vtraq; agit sollerter, aliqua subitò causa emergit, quæ omnes circumspectiones obruit, & sola discretio animo quod ploret renunciat.

e *Vt nun.tibi &c.* Nunciantur mala, & multa & subita, vt sup vulnus vulnere irrogato impatienter ferat, & callidus hostis non tam iactura rerum quam ordine nunciorum pertẽtat. Prius parua nunciat, post maiora, tandem mortẽ filiorum: ne iam orbato vilesceret rerum amissio, cũ non essent hæredes quibus hoc seruaret. Gradatim ergo deteriora audit, vt in eius corde omne vulnus locum inueniat. G

Mysticè. f *Fi.tuis &c.* Filij & filiæ (vt dictũ est) sunt apostoli, & plebes subditæ, qui in Iudæa scriptura vescebant. Ventus.i.fortis tẽtatio à deserto.i.cordibus Iudæorũ vel immundis spiritibus prorũpit: & quatuor angulos in quibus stat domus, sacerdotes scribas, seniores populi, Pharisæos, commouit. Domus.i.Iudæa in persequutione dñi cadens apostolos in desperatione obruit. Et verus est sermo de persequutore populo. Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa. Et de Apostolis, proximi mei a longe steterunt. Et: Percutiam pastorem & dispergentur oues &c. (Hiere.11.c Psal.37.b Matt.26.c)

g *In do.fra.* i. in maioris fratris cõuiuio Satã obruit filios, qa p negligẽtiam maiorũ q̃rit aditũ in mortem minorũ, & in alios magis accipit vires, qñ eos q p custodiã alijs p̃sunt, seruire læticiæ conspicit. Nõ quidẽ illi ventri vacabant, sed cum inter conuiuia intẽtio mentis bona minus seruet, minus præuidet.

h *Repente ven.* Latenter dr̃ contra eum elementa mouisse ille, cuius nutu mota sunt: Licet diabolo semel à Deo accepta potestate ad vsum nequitiæ suæ elementa cõcutere, vt & damnatis in metallo, ad vsum ignis, & aqua seruit.

Moraliter. i *A re.de.* Regio deserti, dæmonum multitudo derelicta, à quibus ventus.i.fortis tẽtatio ruit, & à trãquillitate conscientiã euertit, domus mẽtis quatuor angulis.i.prudentia tẽperantia, fortitudine, iustitia cõsistit. Hæc sunt quatuor flumina paradisi, quæ ab æstu carnalium desideriorum temperant: H Sed sæpe per ignauiã, prudentia frigescit, & dũ fessa, minus p̃uidet: & sæpe delectatione p̃sentiũ, minus ab illicitis tẽperamus: sæpe timor fortitudinem turbat, sæpe amor aliquis, mẽtem à rectitudine iustitiæ auertit, & his quassatis conscientia turbat. In mente q̃ his quatuor erigit, cæteræ virtutes quasi cordis soboles se inuicem pascunt. Spiritus.n. qui mentẽ ante omnia illis quatuor format, eãdem contra singula tentamenta, septem virtutibus instruit. Contra stultitiã sapientia, cõtra hebetudinem intellectu, contra p̃cipitationem consilio, contra timorẽ fortitudine, contra ignorantiã scientia, contra duriciã pietate, contra superbiã timore. Sed dum hac copia mens securè fruitur, quasi à se, nõ à Deo præsumit. vnde subtiliter subtrahitur, vt infirma videat: (Moraliter.)

a ¶ Dum extra patimur, ad consolationem diuinæ gratiæ effugimus. iste a Sabæis & a Deo læsus dicitur, ne qua consolatio sit, vt vndiq; destitutus desperans erumpat in contumeliam. b ¶ Vicini quandoq; insidiati nun serunt, sed isti persequuntur. c ¶ Quia aduersa magis feriunt: si cum multa sunt, etiam subita nunciantur, sic nunciari diabolus facit.

a & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia. a
& pueros percusserunt gladio, & b c
euasi ego solus, vt nunciarem ti-
bi. Cumque adhuc ille loqueretur, d

¶ Non modo rebus perditis, sed verbis nunciorum instigat, dum callide dicitur: Ignis Dei quasi vindictam eius sustines, cuem tot hostis placabas, vt frustra seruisse te æstimans in Deum superbires. ¶ Vel alius.

b venit alter, & dixit: Ignis Dei ceci- e
dit de cœlo, & † cunctas oues, pue- f
rosq; consumpsit, et effugi ego solus,
vt nunciarem tibi. Sed et adhuc il- g
lo loquente, venit alius, et dixit:
c Chaldæi fecerunt tres turmas, et h i
d inuaserunt camelos, et tulerunt eos,
necnon et pueros percusserunt gla- k
e dio, et ego fugi solus vt nunciarem
tibi. Adhuc loquebatur ille, et ecce l
f alius intrauit et dixit: Filijs tuis et fi- m
liabus vescentibus, et bibentibus vi- n
g num in domo fratris sui primogeniti,
h i repente ventus vehemẽs irruit à regio- o
ne deserti, et cõcussit quatuor angulos
domus, quæ corruẽs oppressit liberos p
tuos, et mortui sunt, et effugi ego so-

NICOLAVS DE LYRA.

¶ b Et pueros percusserunt gla. *Quod grauius fuit viro iusto quàm animalium amissio.*

Misticè. c Et euasi ego solus, vt nunciarem tibi.&c. *q.d. alia de causa non euasi vt videtur, nisi quia Deus voluit quod hoc malum tibi nunciarem ad tuam afflictionem: & sic exponatur in sequentibus.*

d Cumq; adhuc ille loqueretur, venit al.&c. *Ex procuratione dæmonis factum est, vt inter istos nuncios non esset internallum temporis, in quo Iob posset ad cor reuertere, & contra aduersa futura per patientiam se armare.*

e Ignis Dei.&c. *i. à Deo missus. q.d. ex diuina iustitia factum est, quod tu es sicut in ouibus tuis, & pueris punitus: iste tamen ignis descenderat operatione dæmonis, vt infra magis videbitur.*

g Sed & adhuc illo &c. *Exponatur sicut supra.*

h Chaldæi fecerunt &c. *quasi dicat tantum habent exercitũ quod nullo modo posses recuperare damnum, tuum de camelis perditis, & pueris occisis.*

l Adhuc loquabatur ille. *Hic vltimò ponitur prolis amissio, quæ grauior erat præcedentibus, cum dicitur,*

m Filijs tuis. *In hoc ostendebatur, q̃d tota proles sua erat ibi cõgregata.*

n Vescentibus & bibentibus ui. &c. *idest occupatis in potationibus, & ineptis læticijs? secundum intentionem istius nunciantis, licèt aliter esset in re.*

o Repente uen.ue.irruit. *q.d. ex diuina vindicta videtur esse factum, quia ventus tantæ vehementiæ non consueuit surgere virtute naturæ.*

p Quæ cor.op. *q.d. non remanet tibi amplius spes de futura posterita-*

¶ te: quod

MORALITER.

✲ a *Et ir.Sa.* Qui captiuantes interpretantur, ideo significant dæmones, per quos bene operantes captiuantur, quãdo de bonis operibus in superbiam eleuantur, & tardi ad bonum, quando in suis fecibus moriuntur.

b *Et pueros percu.* Per pueros, custodes prædictorum, intelliguntur rectores eorum qui simul cum eis pereunt, quando eorum mala per eorum negligentiam contingunt.

e *Ignis Dei ce.* Secundũ sensum literalẽ ignis iste fuit accensus Dei permissione & dæmonis operatione. pp quod significat ignẽ concupiscẽtiæ, qui Deo permittente & diabolo insufflante succẽditur: pp quod de ipso dr̃ infra 41. cuius halitus prunas ardere facit.

f *Et cunctas oues puerosq;.* Quod moraliter contigit quando simplices per ignorantiam, & rectorum negligentiam, isti & illi flamma concupiscentię consumuntur.

h *Chaldæi fe.tres.* Per Chaldæos qui feroces interpretantur, dæmones significantur, 1.Pe.5.c. Aduersarius uester diabolus, tanquã leo rugiens circuit quærẽs quem deuoret. Et isti Chaldæi faciunt tres turmas: nã aliqui dæmones specialiter excitant concupiscentiam carnis, aliqui concupiscentiam mundi, aliqui superbiam uitæ:.

i *Et inuaserunt.* Per quos significantur homines apti ad portandum onus populi: sed à dæmonibus auferuntur, quando præcipitantur in aliquod uitium per quod inepti redduntur.

K *Nec.&c.* Qđ moraliter fit qñ p superiorũ negligẽtiã hoc cõtigit.

m *Fi.tuis.* Sicut dictũ est, per filios intelliguntur discipuli iã docere potentes, per filias discipuli ad docendum adhuc insufficientes.

o *Repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & con.* Quod

✲ moraliter

A videat: vnde habuit q̃d seruare non potuit. Feruntur ergo septẽ virtutes suis contrarijs.i.turbata cõscientia moriũtur filij ad tẽpus, qui licet tẽtatione extra turbant: intus tñ per intentionis perseuerantiã viuũt. Moriuntur & tres sorores, quia dum vltra vires se grauari quis putat, quasi à Dei amore torpescit. Dũ nimis timet, debilitatur spes: dũ nimis q̃ōnibus angit, turbatur fides: sed tñ vt viuas, intus recta intentio seruat. vnde puer.i. mentis discretio euadit & agit cũ animo, vt qđ perdere cęperat, pęnitendo cõseruet. Ecce iterũ, ne quid nimis de humana aduersitate doleatur: ne itẽ minus de superna, nominatã iram in aere monstrat, ventus irruit.

Mysticè. a *Tunc surrexit Iob & scidit vesti. sua.* Ruente domo, extinctis filijs.i.perdita Iudæa, apostolis timore mortuis, surrexit Iob.i.Christus de morte. Vel, qui patiens iacuit, contra reprobos iudiciũ iustitię erexit, vestẽ scidit.i.Iudęã, quæ expectans aduẽtũ ei adhæserat, diuisit alijs ad fidẽ assumptis alijs relictis. Tõso.capite. Caput summa sacerdotij, capilli.i.subtilitas sacramẽtorũ. vnde Eze. Sume gladiũ.& duces p caput & barbam. In quo signatur Christus, q caput rasit.i. à sacerdotio Iudaico sacra legis abstulit, & barbam, qa regnũ Israel deserens decorẽ virtutis ei amputauit. Terra, est peccatrix Gentilitas. Tonso ergo capite in terrã corruit, qa Iudæam deserens dum sacra sua ab eius sacerdotio abstulit, ad notitiam Gentium venit. Qđ cadit, repente ad ima venit: vñ Christũ corruisse, est inopinate ad Gentes peruenisse. vt dr̃: Cecidit super eos spiritus dñi.i.inopinate venit. Adorauit.i.adorare fecit, vt, spiritus postulat gemitibus inenarrabilibus. Sed & Christus in se s̃m formã serui patrẽ orauit. Tũc sur. Iob. Mira dispensatio Dei pro hũda humilitate & vigilantia: securus eñi in ocio remittit, sed tentatus euigilat, vñ tunc surrexit Iob. Sedere quiescẽtis est, surgere certãtis: tunc & discretio p̃ficit, & subtilius discernere virtutes à vitijs agnoscit. vñ subdit. Scidit vesti. Vestis sunt opera q̃ nos tegunt, ne nudi erubescamus. Quæ dũ culpã flere facit, districtius quasi irata manu iudicamus. Tunc ẽt oĩs elatio & superfluitas cogitationum ab animo cadit, quod est tonso capite cadere.i. B repressis præsumptionis cogitationibus q̃ infirmus sit, in se sentire. Difficile est magna agere, & de magnis apud se fiduciã nõ habere: cuius elationis quasi tyrãnidis satellites sunt cogitationes. Nazaræi capillos nutriunt, dũ per vitæ continentiã pręsumptionũ cogitationes crescũt: deuotione cõpleta caput radere & capillos in ignẽ sacrificij ponere iubẽtur: qa tunc ad p̃fectionẽ quis venit, cum sic exteriora vitia vincit, vt & superfluas cogitationes à mente resecet, quasi igne diuini amoris incendit, vt totum cor in Dei amore ardens eas deuotionis perfectione consumat. C (Allegoricè)

Iere.5.a b *Et tonso capite.* Magna cõstantia putatur si quis mala non sentit: alij vero nimis sentientes immoderate dolent: virtus aũt est in medio: non est virtus insensibilitas cordis, sicut & membra per stuporẽ incisa non dolent. vnde propheta: Percussisti eos nec doluerũt. Ne dilationẽ proximi solueret, filijs luctũ impendit. Ne dilectionem Dei desereret, inter gemitus orauit. Ne superbus esset, nõ sentiens corruit. Ne extraneus, ferientẽ adorauit. Mos veterũ fuit, vt q speciẽ sui corporis capillos nutriendo seruaret, eos tempore afflictionis abscideret, & econuerso qui tempore tranquillo absciderat, in ostensione afflictionis nutriebat. Iob ergo seruasse ostenditur, qui ad vsum doloris totondit, vt dum eum in omnibus manus superna percutit, ẽt sponte illum pęnitentiæ species diuersa fuscaret, & se diuinę potẽtiæ consentire ostẽderet. († Eccl.5.e, 3.dist. c.Sicut hi, qui.)

c *Corruens in terram.* Cadens adorauit, quia ille veram orationem exhibet, q q puluis sit humiliter videt. Vnde & dicit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ. Nudum in fide prima gratia genuit, nudum eadem suscipit. Cum pulsatus vitijs quasi nudus ad misericordiam refugit, & aliqua virtute aliquando detectus, ipsa humilitate melius vestitur: non sibi, sed Deo tribuens, quod habet, dominus dedit bona, cuius potestas etiam tollit, quod ideo ad tempus fit, vt humilis melius habeat.

d *Nudus egressus sum.* Nudum me huc intrantem terra protulit, nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Consolatio ex conditione rerum q propria non perdidit, sed accepta & relinquẽda recolit: tempus quo necdum ista habuit pręuidet qualis exiturus. Consolatur etiam se ex iustitia Dei.

Mysticè. e *De vtero matris meæ.* Mater Christi synagoga est, quæ in se eum opertum litera tenuit, nec nudum in deitate vidit: sed ab ea nudus ad Gentes venit. Ecce Ioseph, quem purum hominem credens synagoga, adulterino complexu eum constringere voluit. D Cui tegimem literę reliquit, & se conspicuum Gentibus præbuit. Sed nudus reuertetur, cum in fine mundi reliquijs Israel Deus innotescet. Dñs dedit. Iudæa dũ vẽturũ credidit, abstulit, cum ipsa veniẽtẽ cõtẽpsit.

a Sicut

a ¶ Qui prius stabat firmus, stat omnibus amissis, & hoc est surgere Iob.

a lus, vt nunciarem tibi. Tunc surre- a

a ¶ Ecce q dolorem flagelli sensit. ¶ Alias tunicam suam.

b xit Iob, & scidit vestimenta sua, & b
c tonso capite, corruẽs in terram, ad c d

a ¶ Ecce q in dolorem contra iudicium flagellantis non excessit, sed orat.

d orauit, & dixit: † Nudus egressus e f

¶ Mater est terra quæ omnes genuit.

e sum de vtero matris meæ, nudus g

a ¶ Non diabolus: scit enim ei nihil licere nisi Deo permittente: quid ergo mirum, si qui dedit, sua recepit.

reuertar illuc. Dominus dedit, h

NICOLAVS DE LYRA.

¶ te: *quod est occasio desolationis magnæ: quia homines qui non possunt semper viuere, naturaliter desiderant in suis posteris remanere, vt habetur.2.de anima. Cum autem flagellatio Iob à dæmone fuerit executiue facta, patet q potest ignem de cælo aereo inferius mittere, & ventos turbinis commouere: Tum quia materia corporalis substantijs spiritualibus obedit quantum ad motum localem: & ideo dæmones proprię virtuti dimissi, possunt facere ea quæ causari possunt ex motu locali. Ignis autem aliquando generatur ex forti collisione corporum, & similiter ventus vehemens ex forti motione multarum exhalationum, quas demon congregare potest & mouere: Tum etiã quia potest propria actiua proprijs passiuis applicare: & sic ignem & multa alia causare: ad quæ tamen alias sua virtus naturalis non se extendit.*

a Tunc surrexit Iob. *Hic consequenter patientia ipsius Iob declaratur. Circa quod sciendum, q Stoici dixerunt bona exteriora non esse aliqua bona ipsius hominis, cum non sint in ipso: & ideo consequenter dixerunt, q pro amissione taliũ in sapiente non poterat tristitia inesse. Peripatetici vero dixerũt q sunt bona hominis: nõ tamen principalia, sed quasi instrumentaliter ad principale bonum hominis, quod est bonũ mẽtis ordinata: & pp hoc sapientẽ de amissione talium moderate tristari concedebant, ita tamen q per hoc ratio à sua rectitudine nõ declinaret. Et hæc sñia verior est & catholicæ doctrinæ magis consona, secundũ q dicit Aug. de ciui. dei. lib.9. cap.4. Hanc igitur sñiam Iob secutus, tristitiam de amissione dictorum demonstrauit, sic tamen moderate vt esset subiecta rationi: & hoc est quod dicitur: Tunc surrexit Iob & scidit vestimenta sua, in signũ tristitiæ. Et notabiliter dicitur: Tunc, scilicet post mortem filiorum auditam, vt de eis magis, quàm de rerum amissione videretur doluisse. De amicis enim mortuis non dolere, duri & insensibilis cordis videt esse: sed virtuosi, maxime spem resurrectionis habẽtes, hũc dolorem non habent immoderatum, sicut Gentiles spem hmõi non habentes, pp quod dicit Apostolis.1.ad Thessalonicẽ.4.c. Nolumus vos ignorare de dormientibus.i.de amicis morientibus, vt non contristemini.s. vt Gentiles, statũ vitæ præsentis tantũmodo attendentes. Sanctus autẽ Iob fidem & spem resurrectionis habuit, vt patet ex verbis suis infra: Scio q redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum &c. Et ideo de morte prolis suæ tristitiam habuit moderatam cum ratione: & hoc ostendit per signa exteriora, cum dicitur: Tunc surrexit Iob. Surgere enim est signum animi erecti, sicut econtrario, posterni vel cadere signum est animi à suo statu deiecti.* (Philosophorum opiniones de bonis exteriorib.)

b Et scidit vestimenta sua. *amouens ornamentum extrinsecum: pro morte filiorum suorum, & etiam intrinsecum ideo subditur:*

c Et tonso capite. *Capilli enim ad decorem sunt dati.*

d Corruens in terram adorauit. *scilicet Deum. Ex quo patet, q ista prostratio post erectionem præcedentem non fuit ex tristitia animum deijciente, sed magis ex deuotione.*

e Et dixit. *Iob, ostendens duplici ratione q ex multiplicatione bonorum temporalium non debet homo nimis eleuari, neq; ex eorum amissione immoderate turbari. Et accipitur prima ratio ex hominis conditione cum dicitur:*

f Nudus egressus sum. *id est carens omnibus bonis temporalibus.*

g Nudus reuertar illuc. *Non est intelligendum per hoc, q homo debeat iterato matris vterũ introire: sed est sensus, q sicut homo egrediẽs de vtero matris, ingreditur mundum istum nudus omnibus, sic inde egreditur. Ex quo patet, q bona temporalia non sunt homini connaturalia, sed magis extrinsecus aduenientia: & ideo de eorum adeptione non est immoderate gaudendum, nec de amissione tristandum. Secunda ratio accipitur ex diuina liberalitate, per quam homo consequitur bona temporalia: quod notatur cum dicitur.*

h Dominus dedit. *qui potest ea concedere ad tempus longum vel breue, & per consequens absque iniuria quando sibi placet auferre, ideo subditur: Dominus abstulit. & subditur:*

¶ a Sit nomen

MORALITER.

✲ moraliter fit quando peruersa doctrina diabolo procurante in domum disciplinæ se ingerit, & tunc filij & filiæ opprimuntur, quia maiores discipuli & minores doctrina pestifera corrumpuntur.

a *Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite, corr. in terram &c.* quia bonus doctor vel prælatus ex casu suorum discipulorum à virtute non deijcitur, sed ipsorum casum lamentans, Deum adorat & veneratur.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Sicut do.placuit.* Cũ turbamur, ad iudiciũ Dei recurrere debemus, & maiores laudes reddere, qa pulsari verius nos nouimus. In re quæ displicet magna est consolatio, si eo ordinante gerit, cui nil nisi iustũ placet: cur ergo de re iusta murmuret? Quasi post assertionẽ partis suæ contra aduersariũ in termino orationis iudicẽ benedicit. Sit nomen dñi benedictum. Qđ rectum sensit, dñi benedictione conclusit. vnde diabolus erubescit, qui & in beatitudine Deo contumax fuit, cui homo ẽt percussus hymnum dicit. Iob ergo superbũ hostem humilitate, crudelem patiẽtia vincit, & acriora vulnera infixit quàm accepit. *Moraliter* †infra 2.c.

b *In om.his nõ pec.Iob.* Dolẽs animus debet se custodire, ne de igne probatorio murmuret. Quod de virtutibus dictum est, de his quæ in ostensionem virtutis dantur põt accipi. Dona spũs sunt, prophetia, linguæ, curationes, que & subtrahunt, ne mens eleuet. Non eñ semper inerat pphetis spiritus prophetiæ. vñ Helisæus dicit: Celauit dñs à me verbum. Et Amos: Non sum ppheta. quia tunc qdem verum erat, sed humilẽ me spiritus replet. Et dicit: Et nunc audi verbum dñi. vnde in euangelio: Super quẽ videris spiritũ descẽdentẽ & manentẽ, hic est q baptizat. In alijs eñ venit, sed in solo Christo singulariter pmanet. Sed quõ hoc eius signũ est, cũ ipse de apostolis dicat: apud vos manebit? Sed in Christo semper manet p substantiã ad oĩa, in electis per gratiã, non ad oĩa. Alia eñ sunt dona spiritus, sine qbus ad vitã non venit, vt humilitas, fides &c. secundũ quæ spiritus semp manet. Alia quibus vita sãctitas pro aliorum vtilitate declaratur, vt prophetia, curatio, linguæ, secundum quæ nõ semper spiritus manet: sed subtrahit se aliquando à signorũ ostẽsione, vt humilius habeaẽ. De illis ergo quæ ad vitã, timeamus ne pereant: de his quæ ad ostensionem aliquando sine periculo subtractis consoletur se humilitas dicens: Dominus dedit: quia tunc recte nos habuisse ostendimus, cum sublata equo animo toleramus. In omnibus his nõ peccauit Iob. vnde: Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Iob testimonium perhibetur & oris & cordis: corde non tumuit, non murmurauit, lingua contumax non fuit. *Moraliter* *1.Cor.12.d* *4.Reg.4.e* *Amos 7.d.* G *Iohan.1.d* *Ioh.14.b* *1.Pet.2.d.*

a ¶Non diabolus. ¶Docet in flagellis gratias agere, vt ipse appropinquans passioni gratias egit. b ¶Vltima consolatio fuit Deum iustum iudicem. vnde nisi iustum fuit placere illi.

a dominus abstulit: sicut domino pl[b]acuit, ita factũ est: sit nomen domini [a]

¶Quia & non loquendo possumus in cogitatione peccare.

[b] benedictũ. † In omnibus his non pec[b c d]cauit Iob labijs suis, neque † stultum

¶Stulte in Deum loquitur qui inter flagella se innocentem dicit: quod est superbe accusare iustitiam Dei ferientis.

quid contra Deum locutus est.

† sicut domino placuit, ita factum est. † insulsum imprudẽs.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Sit nomen do.bened. *regratiãdo domino de concessione bonorũ ad tempus præteritum: & quia tenebat Iob q ista subtractio ordinabatur à Deo ad suum meritũ: & sic concluditur innocentia Iob cũ dicitur:* b In omnibus his. *i. flagellationibus prædictis.*

c Non pec.Iob labijs suis. *Et per cõsequens magis cauit sibi à peccato in factis, quia facilius est cõtinere à peccato in opere quàm in ore.*

d Neq; stultum quid contra &c. *blasphemando aut ẽt murmurando.*

In primo capitulo, vbi dicitur in postilla: Et tenebat Iob quòd ista subtractio ordinabatur à Deo ad suum meritum.

ADDITIO.

¶ Si Iob teneret antequam per Deum fuisset declaratum q flagellatio sua ordinabatur ad suum meritum, multa quæ infra sequuntur non haberent locum vtpote cum à Deo desiderabat quærere causam suæ flagellationis. vnde dicitur: Indica mihi, cur me ita iudices. & in alijs, vnde magis videtur videtur consonũ literæ, q Iob ignorabat causam suæ flagellationis: licet eam crederet à Deo esse, de hoc fuit à Deo eruditus, vt patebit in locis suis.

F

REPLICA.

IN primo capite vbi Postillator exponit illud verbum Iob: Sit nomen domini benedictũ, dicit, quia Iob tenebat q subtractio bonorum temporaliũ à Deo ordinabat ad suũ meritum. Burgen. se opponit dicẽs Iob illud ignorasse quousq; à Deo fuisset sibi declaratũ. Sed illud vř leuiter dictũ. cum eñ tantæ virtutis fuerit, vt à Deo cõmẽdaretur quasi non fuerit ei similis in terra: iustus, quo ad effectũ: rectus, quo ad intellectum, quõ putandus est illã diuinã ignorasse? Omnis flagellatus flagellatur, aut quia reus, aut qa innocens. primũ de se negauit: Non peccaui. igitur scdm concessit. hoc autem verum non potest esse nisi ad bonum, scilicet probationem & meritum. Confirmatur: quia in hoc luctamen assumpsit contra amicos suos illud ignorantes. Frustra enim disputando intenderet bonis mala peruenire, nisi sciuisset illud ad eorũ meritum tendere posse. incepit autem hanc disputationem antequam fuisset instructus in loco per Burg. allegato. *Satanæ à Deo collocatum fuit facultatẽ percutiendi Iob in corpore.*

H

GLOSSA ORDIN. CAP. II.

FActum est autẽ cum quadam die venissent filij Dei, & starẽt &c.

a *Vnde venis?* Hoc nõ vt prius. cum eñ sciaẽ redijsse de bello ad qđ laxatus fuerat, nõ est aliud nisi q infirmitas superbiæ eius increpaẽ: quasi ab imo & infirma carne vinceris q cõtra Deũ te erigis. Vnde bona Iob cũ triũpho enumerãs addit, & adhuc innocentiã retinens. quasi exercuisti malitiam, sed ille retinet innocentiam: & qui minuere voluisti, profectui seruisti.

b *Innocentiam.* Innocentiam retinet qui etiam post lapsum scintilla rationis excitatus fideliter penitet. *Moraliter*

c *Tu autem comouisti me aduer.* Quõ patet in Christũ cũ quo idẽ est, motus est p Satã, qa homo nõ patereẽ nisi Adã peccasset, cũ Satã Adã mouit, in Christũ cõmouit? Frustra, qa pęnã tulit sine sua culpa, sed non frustra, quia soluit quod alter rapuit. *Allegoricè.*

(a *Pellem*)

CAP. II.

a ¶Eadem die vt prius historice & mystice.

FActum est autẽ cum quãdam [a] die venissent filij Dei, & starent corã dño, venisset quoq; Satã in

a ¶Vt videretur à Deo. non ipse Deum: quia immundus corde.

ter eos, & staret in cõspectũ eius, vt di[a]ceret dñs ad Satan: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad Satan: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, vir † simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à ma[b]lo, & adhuc retinens † innocentiam? [b]

a ¶Non q Deus instigetur, sed secundum nos, qui si commoti fuimus, ipsa Dei percussio commotio dicitur.

[c] Tu autem commouisti me aduer[c]

a ¶Non frustra, quia creuit in eum virtus patientiæ & gloria, & nobis patuit quod in eo latebat mirabile. sed frustra, quia in eo non punitur peccatum. vel frustra. i. non est effectum, vt sperasti.

sus eum, vt affligerem illum frustra. [d]

† vel perfectius & infra.

NIC. DE LYRA. CAP. II.

FActum est autem. *Descripta flagellatione Iob in exterioribus bonis, hic consequẽter ponitur flagellatio in afflictione sui corporis. Et primo poniẽ ista flagellatio. scdo flagellati prouocatio, ibi: Dixit autẽ. tertio prouocati visitatio, ibi: Igiẽ audiẽtes. Prima in duas: quia primo ponitur flagellationis impetratio. & secundo eiusdẽ executio, ibi: Egressus igitur. Circa primũ sciendũ, q sicut bona exteriora sunt pp corpus hoĩs, ita corpus pp animã: & ideo sicut corpus est magis diligendum q̃ bona exteriora, ita plus anima q̃ corpus: pp quod si aliquis ordinet bona animæ principaliter ad bonum corporis, est amor & ordo peruersus: vtpote si seruiret Deo in operibus bonis ad hoc principaliter q tueret vita vel sanitas sui corporis. per præcedentia vero satis erat declaratũ q Iob non seruiebat Deo intuitu bonorum tẽporaliũ, quia valde patientes sustinuerat subtractionẽ eorũ. & ideo Satan vlterius allegauit q Iob seruiebat domino in bonis operibus pp conseruationem sui corporis principaliter, quasi cõsciũs, ne pp peccata sua occulta esset à Deo in corpore flagellãdus. & ideo dæmon petiuit à Deo hanc flagellationem, vt eum impelleret ad impatientiam & blasphemiam, subtracta corporis sanitate: & hoc est quod dicitur:* † *perfectionem.* *Diuisio*

a Factum est autem. *Et patet sententia ex dictis in præcedenti capitulo vsq; ibi:*

b Et adhuc retinens innocentiam. *scilicet post prædictam flagellationẽ. in hoc autem non fuit à Deo supra commẽdatus ipse Iob, quia adhuc nõ fuerat flagellatus.*

c Tu autem comouisti me aduersus eum. *Nõ est per hoc intelligendum, quòd Deus ab aliquo alio moueatur ad aliquid volendum de nouo, quia voluntas eius immutabilis & æterna: sed sicut voluntate æterna producit aliqua in tempore, ita ab æterno voluit modum producendi: & sic sicut ipse ab æterno disposuit flagellare Iob ad eius meritum, & vt per hoc daretur alijs patientiæ exemplum, sic etiam ab æterno disposuit hoc fieri per ipsius Satan executionem, & post eius petitionem, & quantum ad hoc dicit, Tu autem commouisti me: absque hoc quòd sit aliqua mutatio in diuina voluntate.*

d Vt affligerem illum.fru. *secundo Phisic. dicitur quòd frustra fit aliquid quando non sequitur finis intentus: sicut potio ¶ medicinæ,* *Philosophus*

MORALITER.

* a *Factum est autem &c.* Exponatur sicut capitulo præcedenti vsque ibi:

c *Tu aũt co.&c.* i. sine culpa sua. nõ tñ hoc fuit frustra ex intẽtione * diuina. nam

a *Pellem pro.* Diabolus per miracula filium Dei, sed pp humilia purum hominem putauit. Hunc ergo iudicãs ex alijs qui in loco pastorum aliena damna contẽnunt, quasi nõ motũ multis subtractis, quasi q̃ extra se sunt. Dolore propriæ carnis tentat, quasi si pro se doleat, qui non pro alijs. Hoc cum fieri petit, dicit desiderijs: hæc & per mẽbra verbis & desiderijs intulit: per quæ dixit: Mittamus lignum in panem eius. i. configendo corpori eius stipitem crucis adhibeamus. *Gre.* Pollis pro pelle datur, quia sæpe dum ictus cõtra oculum venit, manum opponimus, vt potius in ipsa quam in teneriori vulneremur: hoc consuetè fieri sciens dicit: Pellem pro pelle, & cuncta quę habet homo. quasi ideo Iob extra se tot flagella ęquanimiter sustinet, quia ne ipse feriatur, pauet: & cura sui minus de suis sentit: vnde ipsum ferire expetit. Mitte manum tuam, quod Deus rectè permitrit, vt sæpe victus obmutescat. A *Moral. lib. 3. c. 2. in fi. to. 1.* †*pro maledicat positum est.*

b *Alioquin.* Sępe diabolus postquam mentem impugnauit, ad tempus cessat, vt securam repente irrũpat: ideo iterum Iob expetit quem Deus ei retinendo concedit. *Moraliter.*

c *Et tange os.* Per os & carnem intelligit vitam corporalem, per animam intelligit rationem, vt superius. *Moraliter.*

d *Ecce in ma.* Potestatem per suos in carnem Christi Sathan habuit, sed animam seruat, non q nõ tentet, sed q non superet. Vel animam. i. charos & ei electos à iure suo amittit cum illum occidit à planta pedis vsq; ad verticem: quia ab exordio mundi membris eius dura intulit, & vsq; ad caput ipsorum, idest Christum sæuiendo peruenit, Ecce in manu tua. Sinit nos tentari, vt videamur nobis infirmi, & tamen custodit. *Allegoricè.* †*medio cineris*

e *Egressus.* Accepta licentia à planta. i. à minimis vsq; ad maiora perueniens. Omne corpus mentis illatis tentationibus lacerat: sed ad animam non peruenit: quia inter delectationes quas suscipit, intentio resistit, & deliberatio recti vsq; ad mollitiem consensus inflectitur: sed & ille delectationes asperitate pęnitentiæ tergendæ sunt, quod est testa saniẽ radere. Testa enim rigor est districtionis. Sanies fluxus illicitæ cogitationis. Vel testa, mortalis fragilitas quam tenet manu, qui eam semper habet præ oculis: & eam considerans q̃ citò dissoluẽda sit, saniem radit. Sanies ex vulnere, praua cogitatio ex tentatione, quæ licet non ducatur ad effectũ, non tamen est paruipendẽda, vnde: Si quis viderit mulierem ad concupiscendam &c. Culpa ergo resecanda est, non solum ab opere, sed & à cogitatione. Vnde Ierobaal trituranti in area angelus apparet, qui surgens sacrificat hædum super lapidem. Post hostiã, ius carnium, cogitationes ex carnalitate venientes, quas etiam mactat, cum carnalitates Ieroboal superfundit. Sed quia de victoria bellum oritur, vt cum cogitatio vincitur, animus elatione pulsatur. Iob radens saniẽ humilitati substratus sedet ĩ sterquilinio. i. humilia de se sentit: & ad ea quæ malè gessit, pęnitendo respicit, ne qua elatio surgat. *Mysticè.* B *Mat.5.d* C

a ¶Rem minus charam.

[a] Cui respondens Sathan, ait. Pellem [a b]

a ¶Idest magis chara. b ¶Idest per singula omnia.

pro pelle, & cuncta[b] quæ habet ho[b]mõ, dabit pro anima sua. Alioquin [c]

a ¶Exponit sine dolore vt tantum vitam seruet incolumem. b ¶Hoc suspicabatur diabolus de Iob quod sæpe videbat in alijs. c ¶Idest si non credis eum ideo patienter ferre de exterioribus qui timet de vita quam plus diligit, mitte me in vitam & videbis.

[c] mitte manum tuã, & tange os eius [d] & carnem, & tunc videbis quòd in [e f] faciem † benedicat tibi. Dixit ergo [g]

[d] Dominus ad Sathan: Ecce in ma[h]nu tua est, veruntamen animam il[i]lius serua. Egressus igitur Sathan à [k]

a ¶Ecce quantitas. his duobus pensanda sunt flagella, leuiantur autem si multa sunt & non grauia, vel si grauia & non multa.

facie Dñi, percussit Iob † vlcere pes[l]simo, à planta pedis vsque ad ver[m]

¶Eius.

a ¶Auget despectionem vt se humiliorem præbeat.

[f] ticem eius. Qui testa saniẽ radebat, [n] [g] sedens in † sterquilinio. Dixit autem [o p]

f *Qui testa. Greg.* Testa ex luto fit, & sanies corporis lutũ est. Luto ergo tergebat lutum fragmento vasis fictilis, vas fictile confractum considerans quid sit incuria tumentis. Quia vero per ea quæ circa corpus sunt inflatus animus, fragilitatis humanæ oblitus, vt fit in honoribus, Iob ex malis circũstantibus despectionem auget suam, & non in terra munda, sed in sterquilinio sedet, perpendens quæ sit substãtia carnis, & ex fętore loci, in fętorem cito redituram carnem sentit. Quam mollitiem sanæ carni adhibuit, qui vulneri non vestem vel digitos, sed testam admouit. Ideo aũt hic à Deo premitur iustus, vt gloriosius remuneretur, & ostenditur quid expectet iniquus: cũ sic pmitur q à iudice laudaẽ. *Hystoricè. Moral. li. 3. c. 4. in prin. to. 1.*

g *Qui testa.* Testa in manu: Christi caro ex luto nostræ substãtiæ, quæ igne passionis decocta robustior surrexit, qua saniem. i. peccata deleuit. Per carnem & sanguinem peccata carnis notantur. Sanies putredo sanguinis, significat peccata vetustate peiora. Sedens in sterquilinio, quia infirma mũdi elegit, superbis Iudæis spretis, in gẽtibus quiescit. i. pęnitẽtibus qui sua mala flendo quasi ante se stercora coaceruãt se abijciẽdo. Sed qui tot hominibus fecit, multa in mẽbris sustinet à carnalibus, qui quasi vxor in sinu ecclesiæ sunt p fidẽ: & ideo malis moribus & verbis peius pmũt, & quasi ad cubile fidei recepti, ineuitabiles sunt. Hi sunt turba pmẽs Iesum, sed sola humilis tãgit: hi suadẽt mala, vel metu vt Petrus adhuc carnalis: absit à te Dñe, vel elatione, vt Abisai filius Saruiæ à Dauid petens morrẽ Semei. Sed deteriores qui elatione, vt vxor Iob q̃ supba suadet viro. *Allegoricè.* †*vulnere* *1.Cor.1.d* *Mar.5.d* *Ioan.13.a* *2.Reg.16.b* D

g *Dixit.* Primã diaboli tentationẽ ostendit in possessionibus & filijs Iob factã esse. Secundam ostendit in afflictione corporis, & persuasione vxoris & cõpetenti ordine. Si.n. prius affligeretur in corpore, paruipẽdisset postea rerũ ablationẽ. Reseruat diabolus vxorẽ, vt saltẽ per eam vincat, qui per vxorẽ vicit primum hominẽ: sed sicut in prima tentatione Iob victor extitit, sic & in hac victor remansit. Eodem modo in Christo prius tentaẽ in apostolis, in propria persona affligiẽ, & in mẽbris, & accipiẽ Christus integer. *Dixit autem.* Diabolus duobus modis impugnat: tribulatione vt frangat, persuasione vt molliat. Victus ergo de tribulatione recurrit ad artem q̃ Adã vicit, & ad altũ per scalam. i. per mulierẽ, q̃ viro ☞ vicina *Allegoricè.*

NICOL. DE LYRA.

¶ *medicinæ, quando non sequitur sanitas: & hoc modo Iob fuit afflictus frustra quantum ad intentionem dæmonis, qui per flagellationem intendebat eum impellere ad impatientiam: & hoc modo loquitur hic scriptura: non tamen fuit frustra, quantum ad intentionem diuinam, quæ erat declaratiua patientiæ sancti Iob, quæ secuta est per hanc afflictionẽ.*

a Cui respon. *volens impetrare corporis Iob flagellationem.*

b Pellem pro. *i. vitam corporalem alterius pro vita sua corporali tuenda contemnet, & multò fortius bona possessa. q.d. æquanimiter portabit Iob mortem prolis suæ & amissionem bonorum, quia adhuc remanet sibi vita & sanitas corporalis propter quæ seruit tibi.*

c Alioquin. *dando mihi super eum maiorem potestatem.*

d Et tan. *idest permitte à me tangi affligendo non tantum exterius, sed etiam interius, quod per tactum ossis significatur.*

e Et tunc. *idest videre facies alios, sicut in Gen. Nunc cognoui, idest cognosci feci de Abraham.* *Gen.22.d*

f Quod in. *i. manifeste maledicet blasphemando subtracta sanitate corporis pro qua seruit tibi in operibus bonis de genere, sed nõ ex intẽtione.*

g Dixit er. *concedendo ei potestatem, tamen temperat eam dicens:*

i Veruntamen. *i. vitam corporalem. Ra.Sa. Exponit animam. i. rationis vsum, per quem homo differt à brutis animalibus, ita q afflictio non sit tanta q auferat rõnis vsum, quia tũc virtus patiẽtiæ non hřet in eo locũ.*

k Egressus. *Hic cõsequenter poniẽ impetratæ potestatis executio cũ dř,*

l Percus. *scilicet enormi & doloroso.*

m A planta. *quia non solũ percussit eum enormiter, sed etiã generaliter.*

n Qui te. *Solent autem vlcera leniri per vnguenta & huiusmodi, sed hic econuerso fuit appositio duri.*

o Sedens. *Solet enim dolor mitigari per amęnitatem & suauitatem loci: sed hic fuit contrarium, videlicet sterquilinium. Huius autem potuit esse duplex causa, Vna, quia Iob erat ita depauperatus quod non poterat habere talia fomenta: quia data fuerat potestas ipsi Sathan in omnibus bonis Iob: & ideo non est verisimile quod ei reliquerit aliquid quod esset ei ad consolationem. Alia causa, quia Iob vltra afflictionem sibi datam etiam addebat testa radendo saniem, & sedendo in loco fętido, vt sic citius imploraret Dei misericordiam.*

p Dixit au. *Hic consequenter describitur afflicti prouocatio. miserat.n.* ¶ *Sathan*

MORALITER.

* diuina: nam hoc permisit ad patientiæ Iob exercitium, & eius præmium augmentandum.

b *Pellem.* quasi dicat ista probatio Iob est modica. Sic autem tyranni qui sunt membra diaboli, pęnam innocentum semper dicunt esse modicam, & quærunt inferre maiorem.

h *Ecce.* Permittit enim Deus aliquãdo bonum prælatum vel doctorem affligi grauiter, non solum in subditis & temporalibus bonis, sed etiam in proprijs personis quantum ad corpus, non tamen quãtum ad animam. ideo subditur,

i *Ver.* Nã à virtute nõ deijcitur, sed magis per pęnitentiã stabilitur.

Egressus

k *Egressus &c.* Exponitur vt supra.

l *Percussit Iob.* scilicet ex parte inferentis, qui hoc fecit pessima voluntate, sed tamen optime ex parte sustinentis qui sustinuit patientissimè, sicut & passio Christi pessima fuit ex parte Iudæ & populi Iudaico, optima tamen ex parte Christi.

n *Qui te.* Per quod significatur quòd modus perfecte patientis est pęnam inflictam iniuste non retinere, sed aliquando addere, sicut in collationibus patrum legitur de beato Paphuntio, quòd cum pro crimine imposito sibi falsò grauis pęna fuisset imposita, ad eius addidit grauitatem.

p *Dixit autem.* Per quam intelligitur sensualitas, quæ secundum Augu-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL.ES

illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere. Qui ait ad illã: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerũt singuli de loco suo. Eliphaz Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes, † visitarent eum, & consolarentur. Cumque eleuassent procul oculos suos.

a ¶ Morte finies hanc afflictionem, vel morere, idest viues per contrarium.
a ¶ Nunc aliud persuadet aliquis infidelis.
a ¶ Idest dona Dei, temporalia vel æterna.
a ¶ Idest flagella præsentia. ¶ Vel suscipiamus.
a ¶ Quia per supradicta vinci non potuit, igitur alijs aggressus est, amicis scilicet vt post eis credatur.
a ¶ Contemptus Dei.
a ¶ Australis. b ¶ Sola vetustas. c ¶ Sue: loquens.
a ¶ Dissipatio speculæ, vel speculatorum dissipans. b ¶ Decorus. c ¶ Hi, & intra se & erga percussum quantæ fuerint charitatis ostenditur: sed bona eorũ intentio suborta indiscretione fuscatur.
a ¶ Mora. Vitia oculos leuant dum sub specie virtutum fideles laqueare parant, & quasi eis consulere simulant.

A vicina subrepere nititur: sed & hanc non audit vt præpositã, sed docet vt subditã: & sic arma tollit hosti, & sunt ei arma virtutis dum erudit. Et si in prosperis, magis tñ & inter mala corporis carnalis suggestio mentem tangit: hæc est vxor, q̃ post vulnera male suadet Iob. Hinc Ieremias: Foris interficit gladius.i.vindicta exterior ferit, & domi mors simul est, quia nec tunc conscientia à tentationibus munda est: sed & si hęc suggestio bonum fatigat & aliqñ ad delectationem rapit, mox erubescit & se arguit, dicens: Quasi vna de mulieribus stultis locuta est, & de consideratione numerũ se munit. Si bona suscepimus &c. Cum aũt quis videns tot vitia se vallantia, magis se virtutibus munit, quædã vitia sub specie virtutũ occurrunt.i. amici quasi per consolationẽ conueniunt, sed in cõtumelias erũpunt, vt immoderata ira, iustitia, & dissoluta remissio misericordia vult videri: & timor, humilitas: & effrenata superbia, libertas. Huiusmodi blanda superficie incipiunt, sed in asperitatem dilabunt. (Literaliter. Thren. 1.e)

a *Adhuc*. Simplicitatem arguit, q; terrena despicit & æterna cupit. quasi dicat: Quid simpliciter æterna petis & super his malè gemis, excidẽs (terrena despice) & mala præsentia, vel moriens euade. Sed hæc passi sunt illi forma rectitudinis. Vnde ait: Quasi vna de stultis &c. ferientes extra sustinẽt, peruersos intus docent: ibi fortes, hic misericordes: ibi aduersos repellunt, hic suos protegunt, & grande est in acie hoc vtrumq; facere. (Allegoricè.)

d *Si bona*. idest si ad æterna bona tendimus, cur non mala præsentia sustinemus?

e *In omni*. Quia sancti in omnibus quę extra & intus patiuntur, nec iniurijs Dei excedunt, nec in cõtumelijs prauorum.

(Moraliter.) a *Adhuc tu*. Heua verba sua repetit quasi dicens: desere simplicitatem.i.obedientiam vetitum comedendo contemne.

B b *Benedic Domino*. i.transcendendo præceptum, vltrà quam es conditus viue. Vide ordinem: post vulnera verba hostis intulit, quia cũ vis doloris ingrauescit, facilius praua persuasio aliquẽ capit: pp qđ qui cætera abstulit, vxorẽ reseruauit.

c *Quasi vna*. Quia sensus, non sexus in vitio est: non ait vna de mulieribus, sed de stultis mulieribus, quod prauum sapit, accidens stultitiæ est, non conditio naturæ.

(Nota.) d *Si bona*. Magna cõsolatio est in malis bonorum reminisci, ne sit omnimoda desperatio, sicut in lætis tẽperat ab elatione ꝓuisio mali. vnde dicitur: In die bonorũ ne sis immemor malorum, & in die malorum ne sis immemor bonorum. (Eccl.11.c)

e *In omnibus*. Duobus modis labijs peccamus cum non iusta dicimus, vel cum iusta tacemus. Sed Iob nec contra ferientẽ superba dixit, nec contra suadentem recta reticuit. Patientiam habuit Deo gratias agens, insipientiã coniugis arguendo docens: & sic victus ardentius hostis instigatur, & quia vxor tacuit alios excitauit, ad contumelias.

(Allegoricè.) f *Igitur*. Amici hęreticos significant, qui contra corpus Christi.i.

C ecclesiam afflictam lapsus membrorum dolentem, alios sub nomine Christi tolerantem conueniunt ad contentionem, quod est augmentum doloris. De loco suo, qui est superbia: quia nisi in corde tumerent, praua asserere non certarent. Econtra locus bonorum est humilitas. de loco ergo veniunt, quia ex superbia mouentur cõtra ecclesiam, quorum peruersa actio ex nominibus eorum colligitur. Eliphaz Baldath Sophar, vt supradictum est, & loca vnde sunt congruunt. Theman australis. Sue, loquens. Naama, decor. Ab austro venit qui ardentius appetit sapere quã oportet. Quem calorem sapientiæ non vt bene viuant, sed vt elatè loquantur, desiderant. Vnde decorem, idest speciem bonorum ex eruditione sumunt: hypocritæ nolentes esse, sed videri docti.

g *Audientes*. Non dicit audiẽtes, ideo q; vitia hæc audiant, sed diabolus qui per ista tentat hæc intelligit. (Moraliter.)

h *Tres amici*. Numerus iste moralis vel mysticus tres turmas Chaldæorũ significat.i.impugnationem quæ fit in opere, lingua, & cogitatione. hæc enim omnia impugnat.

i *Condixerant*. Quia in falsitate concordant, & dum sua docent, quasi consolantur. Verè autem consolantur in afflictione præsenti, qui de æternis erudiunt. Hæretici amici nominantur, quia non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate nominandi sunt: vt, amice, ad quid venisti? Contradixerant: quia quædam vitia contra nos inter se coniunguntur, vt superbia & ira, remissio & timor: quæ etsi diuersa sint, tamen ad eundem finem tendunt, idest ad subuersionem spiritualis Iob. († condolerent ei. Matt.26.c Moraliter.)

k *Cumq; eleuassent procul oculos*. Qui in imo sunt oculos leuant, si ecclesiæ facta considerant, & eam in dolore positam, quę hæc spernit, æterna petit, non cognoscunt: quia quæ vidẽt in ea, in corde suo non relegunt, qui hæc amant æterna contemnunt, vestes hæreticorum sunt, qui eis concorditer inhærent, qui semper in deteriora ruunt, & in multis partibus à se diuiduntur. Ruptis vestibus corpus ostenditur: quia incisis sequacibus, per discordiam malitia aperitur, quæ per concordiam tegebatur. Si autem ex ærumna vitiorum, & amore zeli in intimis dolemus, quæ lætis surrepunt, tristibus non præualent. vnde subdit: Cumque eleuassent procul oculos suos &c. Afflictos non cognoscunt vitia, à quibus reprobata resiliunt, quæ lætos nouerant, idest penetrabant: quò aut magis in eis se depræhendi diabolus videt: eò illa sub imagine virtutum amplius abscondit. Et hoc est: Et exclamantes plorauerunt, signatur pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operũ, per puluerẽ capitum, humilitas per sessionem. Species pietatis ad crudelitatem ducit, si per disciplinam puniri culpam prohibet, vt post æternaliter puniatur. Discretio decipit, vt si pro (Allegoricè. Moraliter. D Moraliter.)

NICO. DE LYRA.

¶ *Sathan ipsi Iob vxorem suam, vt per eam deijceret eum in impatientiam & blasphemiam, sicut eiecit de paradiso primum hominem per suam vxorem. & hoc est quod dicitur.* Dixit au. *ad hoc à diabolo instigata.*

a Adhuc tu. *i.stoliditate tua. ita q; hic accipitur simplicitas prout opponitur intellectus perspicacitati: reputabat enim eum stolidum. eò quod uidebat eum in maxima aduersitate positum, & adhuc benedicentem Dominum, cum econuerso videret multos malos homines, & blasphemos in magna prosperitate temporali positos. Ideo subditur,*

b Benedic Deo. *idest maledic, vt melius tibi sit temporaliter.*

c Et mo. *q.d. ad nihilum vltra valet vita tua, & sic quantum erat in se inducebat eum ad blasphemiam & desperationem.*

d Qua vna. *Vir sanctus quamuis afflictiones proprias patienter sustinuerit, tamen iniuriam Dei absq; reprehensione sustinere non potuit: quia iniurię propriæ sunt tolerandæ, diuinæ autem vindicandæ.*

e Si bona suscepimus. *hic accipitur si, pro quia: quia multa bona à Deo receperat, vt dictum est j. cap.*

f Mala quare. *q.d. nulla est ratio, quin debeamus patiẽter sustinere. Ideo eius perfecta patientia concluditur cum dicitur,*

g In omnibus. *& exponatur sicut suprà.*

h Igitur. *Hic consequenter describitur ipsius flagellati visitatio, cum dicitur: Igitur audientes tres. per publicam famam, quę citò volat de talibus infortunijs magnorum, licet autem Iob plures haberet amicos, tamen isti tres erant principaliores.*

k Condixerant. *tanquam amici fideles.*

l Vt pariter &c. *in paupertate & afflictione positum: quando amici ficti solent se elongare.*

m Et consolarentur. *Ista fuit prima eorum intentio, sed procurante Sathan mutatum fuit premeditamentum. quia conuersi sunt postea ad eum increpandum & contemnendum, vt inferius patebit.*

n Cumq;. *i. in tali distantia positi, qua aliquis potest cognosci.*

¶ a Non.

MORALITER.

* Augustinum per mulierem significatur: & malum suggerit rationi, sed debet per rationem ei responderi.
d *Quasi vna*. eius suggestionem malam de impatientia repellendo. & subditur ratio:
e *Si bona*. idest gaudenter.
f *Mala qua*. s. patienter, quasi dicat, sic debet esse. Ideo subditur,
g *In omnibus*. Igitur erant enim veri amici, vt dictum fuit in expositione literali: propter quod per ipsos intelliguntur illi qui amicis afflictis verè compatiuntur.
i *Venerunt singuli*. nam sicut dicitur Ethicorum ix. ad infortunia amicorum citius ire debemus ad consolandum, quàm ad eufortunia ad congaudendum, licet ad vtraq; sit eundum.

* b *Et.*

nos, non cognouerunt eum: Et exclamantes plorauerunt, scissisq; vestibus sparserũt puluerem super caput suum in cęlum: Et sederũt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum. Videbant enim dolorem esse vehementem.

a ¶ Quia in hoc statu amplius eum non viderant. b ¶ Speciem miseriæ Iob in se trãsferũt vt melius eis credatur.
a ¶ Ecce compassio pietatis.

A si pro infirmitate quasi discretè plus alimentorũ sumimus, & indiscretè bella carnis excitamus. Aliqñ affectus bonorũ operũ inquietudinem facit laborũ. Humilitas vtilitatem necat, dũ homo se plus infirmũ & inutilem, q̃ sit existimat, & alijs prodesse desinit. Sed hæc vitia sub specie virtutũ latentia subtiliter compunctio examinat: qui.n.verè intus dolet, q̃ agenda foris, & q̃ non agenda sunt, bene præuidet: & omnis strepitus suggestionũ obmutescit vi compunctionis. vnde: Nemo loquebat̃. Videbãt.n.dolorẽ. Si.n.cor verè dolet, vitia contra nos nõ obstrepunt. Ipsa aũt vitia sæpe in vsum virtutum mutant̃, vt ira si rationi subijcitur, in sancti zęli ministeriũ vertitur. Superbia si diuino timori inclinatur, libera auctoritate iustitiã defendit. Fortitudo corporis prius praua, si conuertitur, multum proficit in exercẽdis pijs operibus. vnde: Iob pro amicis imolat, & quos hostes ꝑtulit, ꝑ sacrificiũ ciues recipit dũ.n.malas cogitationes subigimus, & in virtutes vertimus: quasi hostes per intentionis hostiam in amicos mutamus.

(Historia) a *Exclamantes*. Quia speciem percussi plaga mutauerat, speciem consolatorum spontaneus dolor immutat: quia dolẽtem non potest consolari, qui non concordat dolori, sed hęrẽs trahit. Ideo videntes corpus scissum, vestes scindunt: videntes mutatũ, capita fędãt puluere, vt facilius Iob audiat eos, dũ aliquid de sua afflictione in eis videt. Vidẽdum tñ est consolatori, ne nimis dolens, afflictum grauet, & dolentem desperare faciat: forsitan amici Iob nimis doluerunt, nesciẽtes mentem percussi, quasi ille à corde cecidisset.

b *Sparserunt*. Puluis terrena intelligentia, caput, mens, cęlũ, præceptũ supernæ locutionis. Puluerem super caput in cęlũ mittere, est seculari intellectu mentem corrũpere, & de verbis celestibus terrena sentire, dies intelligentia, nox ignorantia. Septem vniuersitas. Sedent ergo, idest condescendere se simu-

C lant infirmanti ecclesiæ, & in his in quibus verum lumen intelligunt, & in his in quibus habent ignorantiam, & sic dolos deceptionis parant.

c *In ter*. Quia speciẽ humilitatis ostendunt, vt superba suadeant. Vel terra est incarnatio Christi quam quidã hæretici non negant, sed vel de deitate vel de incarnationis qualitate discordant à nobis: quia ergo illam non negant, quasi cum Iob in terra sedent.

d *Diebus*. Quia vel in hoc quod verè vel in hoc quod stultè sapiunt, incarnationi non contradicunt.

f *Nemo loque*. Quia tunc tacent hostes si filios Dei prædicando generare negligimus: sed si recta loquimur, tunc graues cõtumelias ingerunt, & in vocem doloris contra nos erumpunt. Loquuntur quidem semina errorũ: cũ corda fideliũ torpere vidẽt, sed cũ vident alta sapere, de ærumna seculi dolere, ad cœlum reditum quærere, circumspectè linguam frenant. Et hoc est.

g *Videbat*. Quia tunc timent praua loqui, cum amoris Dei dolor corda figit: quia tunc non proficerent, sed & quos tenebant, bonis exercitatis perderent.

h *Septem diebus*. Ignoratur vtrum continue, an tot diebus crebra visitatione insisterent.

f *Nemo*. Sunt enim multi, qui tarde loqui incipiunt, sed modum incepto non ponunt indiscretè loquendo: & cum bona intentione venerunt, bonum piæ mentis præceps locutio vitiauit. vnde bonum quisq; quod agit, pensare debet libra discretionis, quod est oblata diuidere. Alter reatus est, quod virtus putatur. Magna charitas fuit concorditer ad afflictum amicum venisse, longanimitas cum eo tandiu tacuisse, humilitas in terra sedisse, cõpassio capita puluere conspersisse: sed quia incautè locuti, bene inceptum, in fine factum est malum, & nisi sacrificio purgentur, puniendi sunt.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Non. *prę nimia mutatione & deformatione status sui & personę.*
b Et excla. *prę dolore.*
B c Plora. *ex compassione.*
d Scissisq;. *in signum mestitiæ.*
e Sparserunt pul. *in signum humiliationis.*
(Amici consolantur.) f In cęlum. *ad imperandum remedium diuinæ miserationis.*
g Et sede. *ostendentes se quasi deiectos in amici sui deiectatione.*
h Septem die. *Non q; essent ibi continuè, quia oportebat eos aliquando refici & quiescere: sed quia tanto tempore sederunt ibi horis.s.conuenientibus: Et istud est vnum de remedijs contra dolorem hominis afflicti, quãdo videt sibi remansisse amicos fideles, qui inter maiora bona hominis cõputantur, & quando videt eos sibi verè compati. Quia sic trabs ponderosa facilius portatur ab homine, quando habet aliquos secum comportantes, sic tristabile & dolorosum facilius sustinetur ab homine, quando videt aliquos sibi compatientes, quasi partem doloris sui secũ portantes.* (Reth. Arist. 2. ad Theodecten.)
i Et nemo. *Cuius causa subditur,*
k Videbat. *Credebant enim Iob ita tristitia & impatientia propter magnitudinem miserię oppressum, quod non esset dispositus ad recipiendum verba eorum, licet aliter esset in re, vt patet ex prædictis, & ideo secundum suam æstimationem expectabãt horam qua passio tristitię & impatientia ipsius Iob transißet saltem in parte: ita q; vellet eorum verba recipere. Ex hoc habemus documentum, quòd homines in passione positi nõ sunt protunc corripiendi: quia non sunt correctionis receptiui: sed expectandum est quousq; passio transeat, vt sic correctionem melius accipiant, & ei acquiescant.* D

MORALITER.

* b *Et*. Ex signis enim veræ compassionis afflictus consolatur: sicut portans graue pondus ex comportantibus alleuiatur.

In cap. vbi dicitur in postil. Veruntamen animam illius serua.

ADDITIO.

(Animam serua) ¶ Hoc quod dr̃: Animam illius serua, non rectè intelligitur de vita corporali tantum, prout postillator vr̃ velle, nec etiam de vsu rõnis tantum, prout Ra.Sa. exponit. nam si omnia alia ad naturam ipsius Iob pertinentia Deus permisisset in potestate Sathan præter vitam corporalem eius & etiam præter vsum rationis, sequeretur quod haberet Sathan potestatem superandi eum. Prout.n.homo adhuc in hac vita corporali existens, & vsum rationis etiam habens à diabolo potest superari, quam potestatem Deus non concedebat diabolo: si .n.talem potestatem Deus diabolo concessisset, sine dubio Iob esset à diabolo superatus. vnde infra xlj.à de diabolo dicitur, Non est potestas in terra, quæ comparetur ei. Sed quia secundum Apostolũ. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari super illud quod potestis sustinere. (1. Cor.10.c) Idcirco Deus reseruauit in hac permissione potestatem superandi Iob, ne scilicet diabolus cum finaliter superaret: quod principaliter fit per adiutorium diuinum. vnde glossa in hoc loco sic dicit: Veruntamen animam illius serua: non quòd non tentes, sed quòd non superes. Hoc idem Greg. in iij. morali. vbi sic dicit: Ita aduersarius animam seruare dicitur, cum hanc tentando superare prohibetur. Hæc ille.

REPLICA.

IN c.ij. vbi postillator exponens illud: Veruntñ animam illius serua, de vita corporali, vel secũdũ Ra.Sa. de vsu rõnis. Bur. vtrũq; sine rõne abijciẽs, exponit quod per hoc diabolus prohibitus est Iob superare. Sed illa Burg. expositio planè est cõtra beatum Aug. xij. super Gen. ponentem ibi exemplum de Iob dicentem: Diabolus timet à tentato superari: ita.n. superbus est, quod nullo modo tentare præsumeret quem superare non posset putaret. Si per hoc quod dr̃: Animam illius serua: diabolus prohibitus fuisset, ne superaret Iob: nullo modo ad tentãdum eum expetisset: sed ideo expetijt, quia eum superare posse præsumpsit: si aũt expresse prohibitus fuisset superare, frustra superare ꝓsumeret, sciens q; nisi permissus nõ posset: vt dicit ibidem beatus Aug. Nec facit pro Bur. allegata glo. quæ mystica est & allegorica, vt patet in ipsa glo. Ideo dr̃ ad beatum Greg. Vnde quãuis verum sit, q; Deus diabolo potestatẽ tentandi concesserat, nõ superandi, hoc tñ verũ esse nõ põt, q; ad superandũ sit expresse prohibitus per hoc quod dr̃: Animam illius serua, propter ea quæ supra ad intentionem beati Aug. dicta sunt.

GLO. ORD. CAP. III.

a POst hęc. Attẽtos facit quasi ad occulta qua clausis vasculis tegebant, sed aperto ore eorũ detegunt, vt eorũ intimo odore recreemur. Hucusq; triplex expõ hic, ꝑut singula expetẽt loca. Male-

CAP. III.

a POST hæc

NIC. DE LY. CAP. III.

(Diuisio.) POst hæc. *Postq̃ descripta est sancti Iob flagellatio, hic consequenter ex hoc orit disputatio. Circa quam primò ponitur propositio ipsius Iob querulosa. secundò amicorũ eius obiectio calumniosa iiij.cap. Circa intellectum* ¶ *huius* (Quomodo intelligenda sunt verba Iob.)

MORALITER.

(Moral. li.6. ca. in prin. n.1.) * a *Post hęc*. Secundum sententiam Gregorii Iob tenet hic typũ hominis in peccatum mortale lapsi, qui percussus est in mẽte sicut Iob fuit in corpore. Ad cuius intellectum sciendũ, q; homo aliquando accipitur in scriptura qualis factus est secundum naturam: & sic dr̃ in Gen. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. (Gen.1.) Aliquando verò accipitur qualis efficitur per culpam: & sic dr̃ ad Cor. cum zelus & contentio sit in vobis, nonne carnales estis, & secundũ hominẽ ambulatis? (1. Cor.3.) Homo igitur sic acceptus concipitur in peccati cõsensu & nascitur in actu: & cum verè pœnitet, dicit:

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

Maledixit die. Ecce hoc non ſecundum hiſtoriæ ſuperficiẽ, E quia & malũ eſt hoc & impoſſibile. Dies.n.in quo natus fuit iam non erat, & otioſum eſt maledicere rei non exiſtenti. pernicioſum verò ſi exiſteret: nec iam poteſt dies præteritus verti in tenebras, nec ei poſſunt cõuenire cætera quæ ſequũtur, nec abortiuus (qđ poſt ait) requie frueretur. ideo hic nihil ſm literam. Poſt hæc. i. omnia prædicta quæ paſſus eſt tacentibus etiam amicis. Cum ergo patienter in omnibus gratias egit & bene docuit: nunc nullo inſtigante non eſt credẽdus ex impatientia ad maledictionem prorumpere, ſed quietus hoc dicitur, quia inter mala laudauit Deum.

a aperuit Iob os ſuum, & maledi- a b
b xit diei ſuo, & locutus eſt: Peccat c

a *Maledixit.* Maledictum duobus modis dicitur: iudicio iuſtitiæ, vel liuore vindictæ. Illud laudatur, hoc prohibetur. Illo vtitur Deus, vt Maledicta terra in opere tuo. Et Abrahæ: Maledicam maledicentibus tibi. Sancti etiam iudicium Dei intus videntes, non voto vltionis, ſed iuſtitię Dei maledicũt. vnde Petrus: Pecunia tua tecum ſit in perdi. Et Elias duobus quinquagenarijs: Si homo Dei ſum: deſcendat ignis & conſumat vos. Contra alterum quod malitia agitur, dicit Apoſtolus: Nolite maledicere. Et: Maledici regnum Dei non poſ. Maledictio igitur Iob non eſt malitia, ſed iuſtitia: non commotio, ſed doctrina. Videt enim amicos flere & ſecundum ſe (qui proſpera mundi quærebant) eum fractum malis putare, & neſcios internæ ſalutis eum pro his deſperare & flere. Et medicamen ponit.

Gen.3.c Gen.12.a Act.8.d 4.Reg.1.b Rom.12.c 1.Cor.6.b

Perire diem b *Pereat dies.* non conditus: quia conditus homo in die iuſtitiæ, natus vero in die culpæ. Cõditus Adam: Cain primus natus. Dies ergo in quo natus, omne tempus mortalitatis, ſub quo de gentibus non apparet æternitas. hic ergo pereat, & æternitas appareat. Perire dupliciter dicitur, non eſſe vel male eſſe. Hoc noſtrum tempus ita peribit vt non ſit. vnde: *Apoc.10.c Pſal.80.c*

tempus non erit amplius. Cum enim dicitur: Et erit tẽpus G illorum in ſecula: pro defectu ponitur, ſicut tempus momẽtis deficit: hic tamen optat ita perire, vt male ſit. Aliter.n. non poſſet amaritudine inuolui, quod poſt ait: Anima autem vel angelus ita eſt immortalis, vt mori non poſſit. Moritur enim vitio vel ſupplicio, quo perdit beatè viuere, nunquam tamen deſinit eſſentialiter viuere. Dies ergo qui optatur vt pereat, eſt apoſtata angelus qui quidem iam perijt à gloria: ſed adhuc optatur vt retruſos ſupplicijs etiã tentandi licentiam amittat. Is quidem dies eſt per naturam bene cõditus, nox per meritum. Tenebroſus dies cum per proſpera allicit, ſed in noctem deſinit, quia ad mala trahit. Diem oſtendit, cum meliora promiſit: Eritis ſicut dij. ſed noctem intulit mortalitatis. *Gen.3.a* Dies cum bona promittẽs apparet vt angelus lucis. Nox cum corda conſentiẽtiũ obſcurat erroribus. Iob ergo in proprio dolore cauſam totius humani generis deflens, reducit ad mentem originem culpæ, & conſiderationem iuſtitiæ dolorem temperat penæ. Videt vnde cecidit homo, & dicit: Pereat dies. quaſi pereat ſpes à diabolo illata quæ promiſſione deitatis emicuit, ſed vt nox immortalitatẽ obſcurauit. Pereat hoſtis qui lucem promiſit, ſed peccati tenebras intulit. Videns Iob poſt occaſum hominis quantũ *Moraliter.* proſperis eleuetur, quantum aduerſis premat̃ homo, ad immutabilitatem recurrit. & quantũ hunc ſtatũ deſpiciat, maledicendo declarat. Pereat dies. Dies mundi proſperitas quę in nocte deſinit, quia ad tribulationẽ perducit: Vel, dies peccati delectatio, nox mẽtis cęcitas. Homo tribus modis dr̃, p naturã, per culpam, & per infirmitatem. Homo ergo in die naſcitur, nocte concipitur: quia ad delectationem peccati non rapitur, niſi prius mentis tenebras infirmetur. Sed pereat dies. ideſt peccati delectatio vigore iuſtitiæ deſtruatur.

a *Et*

NIC. DE LYRA.

Moral.li.4. c.2. in prin. 10.1. *¶ huius c. variè dixerunt Do. Sanctus Greg. d. q verba ipſius Iob in hoc cap. quibus maledicit principio vitę ſuæ & eius continuationi, non poſſunt ad literam intelligi. Primò quia verba eius videntur omnino eſſe verba hominis non ſolum impatientis, ſed etiam deſperantis: oportet autem dicere quod Iob non cecidit à virtute patientiæ. Tum quia poſt vltimam* F *flagellationem vxore ſua prouocante eum ad impatientiam, eam corripuit, vt debuit, & de patientia admonuit, vt patet cap. præcedenti. Tum quia inferius vltimo capite Dominus loquens ad Eliphaz Themanitem dixit: Iratus eſt furor meus in te & in duos amicos tuos: quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Secundò quia ſi uerba ſancti Iob accipiantur ad literam, continent impoſſibilia & irrationabilia, dicendo: Pereat dies in qua natus ſum: quia dies illa prę terierat, nec redire poterat: & ideo ei maledicere, videtur omnino irrationabile, & quod ſubditur infra: Dies ille vertatur in tenebras, erat omnino impoſſibile: & ideo q Iob ſanctus & ſapiens hoc intelligeret, ad literam non videtur conuenienter eſſe dictum. propter quæ & conſimilia dicit, quòd beatus Iob loquebatur ænigmaticè ſeu parabolice: propter quod myſticè exponitur totum iſtud capitulum. Thomas autem de Aquino his non obſtantibus exponit ad literam. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd aliquid eſt aliquando triſtabile & odioſum ſecundum ſe acceptum, quod tamen eſt acceptabile ad finem relatum, ſicut potio amara, vt ſic, eſt horrida: relata tamen ad conſecutionem ſanitatis eſt valde accepta. vnde dicit Poeta: Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes.* *Ouidius de remedio* *ſenſitiuæ verò partis non eſt aliquid ad finem referre, ſed ſolius rationis: & ideo ſi aliquis de potione amara loqueretur, ſecundum diſpoſitionem ſenſitiuæ partis, diceret eam eſſe malam: ſi autem ſecundum diſpoſitionem rationis eam ad ſanitatem referret, diceret eam eſſe bonam. Licet autem eſſe & viuere ſecundum ſe ſit delectabile: ſi tamen ſit ſubiectum multis miſerijs & triſtitijs, efficitur triſtabile & odioſum, intantum q aliqui propter hoc ſe interimunt, quamuis erroneè. Beatus igitur Iob volens ſimpliciter enuntiare diſpoſitionem ſenſitiuæ partis miſerias in quibus erat abhorreſcentis, maledixit principio vitæ ſuæ & eius continuationi, quamuis ſecundum rationem patientiæ, illas miſerias acceptaret propter conſecutionem premij vitæ futuræ, ſicut & ſaluator noſter dicit:* *Matt.26.d* *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et ibidem: Tranſeat à me calix iſte. exprimens diſpoſitionem ſenſitiuæ partis, paſſionem imminentem horreſcentis: ad declarandam in ſe veritatem humanæ naturæ paſſibilis, qui tamen paſſionem illam per rationem acceptabat. & per hoc patet ad dicta Gregorij: videlicet q verba Iob non erãt impatientis hominis & blaſphemi, ſicut nec verba Chriſti erant verba hominis per triſtitiam à culmine virtutis in aliquo inclinati. Similiter non erant irrationabilia, vt patebit infra. Licet autẽ hoc ſit ſubtiliter & gratioſe dictum: tamen occurrit vnum dubium. quia amici Iob cum eſſent ſapientes & viri literati nunquam contradixiſſent Iob hoc modo loquẽti: cum ſcirent paſſiones triſtabiles eſſe ſimpliciter ſenſitiuæ partis: & ideo ſecundum hoc dictum tota eorum diſputatio contra Iob procedit in equiuoco, cum nitantur oſtendere Iob ex impatientia maledicum & blaſphemum, tanquam loquentem ex erronea ratione: quæ tamen diſputatio perdurabitur vſq; ad xxxij. cap. excluſiue. vbi incipit Elihu diſputare: de cuius diſputatione dicetur tunc qualiter differt à præcedenti. Quod antẽ tres viri ſapientes ita diu diſputarent pro nihilo, quia in æquiuoco nõ vr̃: & ſimiliter q Iob ſapiẽs & ſanctus ita diu tenuiſſet eos in uerbis ad propoſitum non ſpectantibus quin aperuiſſet eis intentionem ſuam, vt ſi tacerent vel ad propoſitum arguerent, abſurdum rationi vr̃. Propter quod* H *ſaluo meliori iudicio vr̃ mihi q aliter poteſt dici. Ad cuius intellectum ſciendum, quod diſputans contra aliquem ſeu aliquos frequenter arguit aut aliquid dicit procedens ex conceſſis ab eis ad aliquid contra eos concludendum. Amici autem Iob licet conuenirẽt cum eo in hoc q actus humani reguntur diuina prouidentia vt dictum eſt, tamen diſſentiebant in hoc q punitionem peccatorum & remunerationẽ bonorum in futura vita negabãt. Ad hoc aũt ſequitur q homini exiſtenti in multis & magnis miſerijs, de quibus non apparet liberatio via humana poſſibilis, vita ſua talibus miſerijs ſubiecta ſit ei odibilis & onerosa, ſi de toleratione taliũ nulla præmiatio in futurum eſt expectanda: & per conſequens illa per quæ venit ad iſtas miſerias: ſunt ei odioſa. ſ. conceptio, natiuitas, & educatio: in tali verò ſtatu erat Iob, vt patet ex prædictis, & ideo ex ſentẽtia erronea amicorum ſuorum quã nouerat, concludit vitam ſuam ſibi odibilem & onerosam: & per conſequẽs ſuã conceptionem natiuitatẽ & educationem, ducendo eos ad inconueniens, eò q iſtud habebãt pro inconuenienti, quia tenebant omnia bona remunerãda tantũ in vita præſenti, & ideo dicebant vlterius quaſi Iob reſpondẽdo, q ſi homo vere peniteat & ad Deũ conuertatur à miſerijs ſibi inflictis propter culpam ſuã, quantacunq; ſit, à Deo liberatur: & ad floridũ ſtatum in victoria maioris proſperitatis reducitur, quod dictũ Iob deſtruit per hoc q aliqui iniuſti frequenter in hac vita fruuntur proſperitate vſq; ad horã mortis ſuæ. Et ſimiliter aliqui iuſti affliguntur miſerijs vſq; ad horã mortis ſuæ: & ſic concludit Iob q eorũ tolerantia remuneranda eſt in alia vita, & iſta patebũt ex decurſu huius libri. Et ſic patet q diſputatio Iob cũ amicis ſuis non procedit in æquiuoco. quia directè intendit deſtruere quod illi intendunt aſtruere. Similiter patet q ſecundum hunc modum dicendi Iob non poteſt de impatientia ſeu blaſphemia notari: quia dicta in hoc c. & conſimilia in ſequentibus non profert ex ſua ſententia, ſed magis tanq̃ ex errore amicorum ſuorũ deducta: ſicut nec Paulus apoſtolus poteſt notari de infidelitate. ex eo q errore negantium reſurrectionem ſic deducit: Si reſurrectio mortuorũ non eſt, nec Chriſtus reſurrexit. ſi aũt Chriſtus nõ reſurrexit, inanis eſt prædicatio & fides noſtra. His igitur præmiſſis, pręſens capitulũ in duas partes diuiditur:* *Diuiſio.* *quia primò Iob vitæ ſuæ deteſtat̃ inchoationẽ: ſcđò eiuſdẽ cõtinuationẽ, ibi: Quare miſero. Prima in duas, quia primò maledicit tp̃s inchoationis vitæ ſuę. ſecũdo ipſius inchoationi, ibi: Quare nõ in vulua. Prima adhuc in duas: quia primò maledicit dicto tempori in generali. ſecũdò in ſpeciali, ibi: Dies ille. Circa primũ dr̃: Poſt hęc. i. poſt ſeptẽ dies in quibus amici ſui cum eo reſederant lugentes.*

a Aperuit Iob. *ad dicendum quæ ſequuntur. Ex quo patet, q non locutus fuit ex impetu paſſionis, quia ſtatim à principio in verba ſequentia prorupiſſet, ſed magis ex deliberatione rationis.*

b Et maled. *per modum qui ſequitur,*

c Pereat dies. *non eſt per hoc intelligendum quod optaret diem*

¶ *præteritum*

MORALITER.

✱ c *Pereat dies.* i. talis conceptus & talis natiuitas pereãt: qđ ſit qñ peccatũ remittitur per peccantis pęnitentiã & miſericordiã diuinã,

✱ a *Dies*

a *Et nox.* Ideſt qđ cęcata mens per conſenſum perpetrat, dũ A blandimẽta delectationis cautè nõ perſpicit, penitẽtia extinguat. Ne aũt culpa q̃ blandiri incipit, ad interitum trahat.

b *Dies illa.* Ideſt exordiũ delectationis, ad quem finem perditionis rapit videatur, & per penitentiam excrucietur. Quod ſi ita punita ſit:

c *Non requi.* In iudicio vt puniat, & non illuſtrabit. Illuſtrat lumine qui arguit. ſed quaſi tegit q in memoria iudicis non reuocatur. vnde: Quorũ tecta ſunt peccata, nec tunc in conſpectu omnium monſtrentur. *Pſal.31.a*

d *Non illu.* ideſt diẽ delectationis, ne ab eo qui omnia videt, videatur.

e *Tenebrę.* i. lamẽta penitẽtię vel occulta Dei iudicia, à quibus pueniẽte gr̃a abſoluimur, q̃ nos mereri neſcimus.

f *Et vmbra.* i. mors Chriſti ſecundum carnem, q̃ noſtram duplam deſtruxit. Vnde vno die & duabus noctibus in ſepulchro iacuit, quia lucẽ ſuæ ſimplę mortis, noſtræ duplę tenebris adiunxit. Vera mors dr̃ qua ſeparat̃ anima à Deo, vmbratica q̃ caro ab aĩa. Aliter dr̃: vmbra mortis obliuio, quę agit vt non ſit res in memoria, ſicut mors agit, vt non ſit quod capit in vita. Vel diabolus mors dr̃, & mutatio eius q̃ de ſpecie eius eſt, vt vmbra à corpore, vmbra mortis. Quia autem nullum peccatum eſt inultũ, à quo miſericordia ſubuenit, hoc homo puniat: vnde ſequitur,

† caligo & vmbroſitas *† ſuperueniat in eũ* *† terreant illum ſub. diem amaritudinis. i. qui diei maledicunt propter ea q̃ illis accidunt. Alij vertunt, æſtus diei. i. vapores qui in æſtu diei aſcendũt vt eius lucem prohibeant.*

g *Occupet.* ideſt mentis confuſio, de qua dicitur: Eſt enim confuſio adducens gloriam. *Eccl.4.c*

h *Non inuoluatur.* omni parte.

i *Amaritudine penitentiæ.* Sed ſi dies, ideſt delectatio peccati ſic punitur, quid nox. ideſt conſenſus ad culpam?

k *Noctem.* quaſi turbo tẽpeſtatis eſt concitatus ſpiritus meroris, qui mentẽ triſtitia obnubilat. Iſte eſt ſpiritus qui conterit naues Tharſis. i. vis cõpunctionis q̃ mentes mari. i. mundo deditas ſalubri terrore confundit. Nec re. Homo redimitur, qa cum caro & ſpiritus ſit, infirmũ habuit aliquid vt peccaret, B qđ non angelus: præterea angelus propria, homo aliena perijt malitia. Dicit ergo: Non requirat, & quia tenebras intulit, toleret ſine fine qđ fecit: lumen recipiat quod nõ ſuaſus perdidit. Noctẽ illam tene. Qui in peccato ſibi blanditur, à nocte poſſidetur. Qui punit, noctem poſſidet: & melius ſi cum incipit peccatũ reprimitur. Qđ aũt punimus, non obijciendum nobis à iudice ſperamus. vnde: Non cõputet̃ &c. *Moraliter.* Annus noſtrę illuminationis perficitur, cũ veniẽte iudice peregrinatio completur. Dies anni ſunt ſingulæ virtutes. Menſes, ſunt multiplicia facta virtutũ, vel collectio virtutũ vnuſcuiuſq;

a ¶ Prius de die, poſt nocte. ¶ Quod ita intelligatur ſcilicet proſpera quæ promittit, aduerſa intelligatur: quia qualis eſt hoſtis ſequens, talis eſt blandiens.

a dies in qua natus ſum, & nox in qua
b dictum eſt, cõceptus eſt homo. Dies a
c illa vertatur in tenebras. Non requi- b
d rat eum Deus deſuper, & non illu- c
ſtretur lumine, & non ſit in recorda

a ¶ Scilicet ſic eum erroris ſui cęcitas obruat, vt vlterius ad lucem penitentiæ per Dei memoriam non reſurgat.

e f tione. Obſcurent eum † tenebræ, & d e

a ¶ Ideſt obliuio quæ delet memoriam, vt mors vitam.
b ¶ Nunc quia à luce cecidit, nunc intus caligine cõfunditur.

g vmbra mortis: † occupet eum ca- f

a ¶ Poſt infinito gehennæ ſupplicio cruciabitur: vt quod inuolutum eſt, finem ſuum non iudicat quæ pęna incipiet cum iudex veniet.

h i ligo, & † inuoluatur amaritudine. g

a ¶ Apoſtatam angelum à conſpectu iudicis ad ſupplicia tempeſtas rapiat. de qua dicitur, Et in circuitu eius tempeſtas valida. Pſal.19.a.

k Noctem illã tenebroſus turbo poſ- h
l ſideat, non computetur in diebus i
anni, nec numeretur in menſibus.

cuiuſq; boni viri: ſed quia cũ his timet, ne iudex & mala penſet: orat ergo vt tunc ſic bona remuneret, ne mala requirat. C Si.n. hæc nox cũ diebus numeretur, iã oĩa obſcurant̃. Vt aũt tũc nõ numeret̃, modò diſcutiamus: ne q̃ culpa ſit impunita ne quis qđ egit defendat, addẽs nequitiæ nequitiã. vnde addit: Sit nox illa ſolitaria nec lau. dig. Sũt.n. qui mala laudãt, & defendũt, & ſic culpa geminat̃, nõ remanet ſolitaria. Cõtra qđ dr̃: Peccaſti, ne adijcias iterũ peccare. i. mala defendere, vt Adam, qui ad penitentiã requiſitus, excuſationẽ culpæ addidit: Mulier quã dediſti &c. *Eccl.21.a Gen.3.b* quaſi tu fuiſti occaſio peccãdi, qui mulierẽ dediſti. Culpam verò bene inſequitur, qui nulla proſpera mundi appetit. vnde eſt: Maledicãt ei qui maledicũt diei. Qđ eſt illi bene noctẽ penitẽdo feriunt, qui lucẽ proſperitatis calcant, qui diẽ delectationis non habẽt. Vel dies, eſt ſuggeſtio hoſtis, & eſt illi tranſacta: verè puniũt qui in ipſa blanda ſuggeſtione, inſidias ſeductoris ſi deprehendunt qui contra ſe amplius ſuſcitant Leuiathã. Alijs quoq; quos ſecurè poſſidet dormit, ſed his euigilat ad omnẽ pugnã: Sed quia victis vitijs aliquid minimũ remanet qđ vinci non põt, ne victor eleuet̃, ſubdit: Obſcurent ſtellæ caligine eius noctis, quia etſi ſplendẽtes virtutibus reliquias noctis trahunt, etiam renitentęs, vt inde luceant melius, vnde nolentes humiliter obſcurantur: Vnde tribui Ephraim in terra promiſſionis Chananæus non occiſus, fit tributarius: quia cũ pe intramus cęleſtia inter optima reſtant vitia, quæ tñ ſeruiunt nobis ad vſum humilitatis, ne ſuperbiat qui vincere nõ põt, licet parua. *Iud.1.f* Vnde rurſus: Hæ ſunt gẽtes quas reliquit Dñs, vt in eis erudiret Iſrael. i. vitia in quib' ſp iuſtus exercet̃. & dũ vinci timet, elatio virtutis cõprimit̃, & in paruis diſcit, q ipſe maiora non vincit. *Iud.3.a* Vel obſcurentur ſtellæ caligine eius noctis, quia nox. i. conſenſus ad culpam ab Adam in nos propagata, ita oculum turbat, vt etiam hi qui lucent mundo vt aſtra, æternum lumen vt eſt, videre non poſſint. D Et hoc eſt: Expectet lucem & non videat, quia quantolibet ardore exiliant. tamen in carne hac lumen vt eſt, non videbunt pro cęcitate damnationis in qua nati ſumus.

l *Non.* Annus ſuperna gratia, in qua multiplex vita virtutũ, vt dies in anno. Vel, annus, multitudo redemptorum, quæ expletur collectione bonorum omnium, vt annus ille qui apud Eſaiam dr̃ annus placabilis Domini. Dies vero ſunt ſinguli electi. Menſes multæ eccleſiæ quæ vnam catholicam faciunt. Sed non in his nox computatur, ideſt diabolus,

quia

NICO. DE LYRA.

¶ præteritum redire, & ſic poſtea perire: quod impoſſibile & irrationabile, vt arguit beatus Greg. ſed loquitur de præterito per modum futuri, ad modum dolentis de aliquo præterito, vt ſit ſenſus: Pereat dies. i. vtinam dies natiuitatis meæ nunquam fuiſſet ſi poſſibile eſſet, vt ſic non fuiſſem natus. Et eodem modo exponendum eſt quod ſubditur: Et nox in qua dictum eſt: conceptus eſt homo.

a Dies illa. *Hic maledicit dicto tempori in ſpeciali, & primò diei. ſecundò nocti, ibi: Noctem illam. Circa primum dicitur: Dies illa. quod poteſt fieri pluribus cauſis concurrentibus. Vna eſt ex eclipſi ſolis, ſicut fuit in paſſione Chriſti: & hęc tangitur ibi: Dies illa vertatur in tenebras. propter quod ſubditur,*

b Non re. *i. nõ inſtituat eum celebrem, ſicut inſtituit de die ſabbathi propter beneficium creationis. Et non ſit in recordatione. hoc non eſt in Hebręo nec in libris correctis, ſed immediate ſubditur,*

c Non illuſtretur. *Et refertur ad eclipſim ſolis prędictam, in cuius hora licet dies obſcuretur, tamen ſatis citò ad lucem priſtinam reuertitur, & hoc excludit dicens:* Non illuſtretur. *& eſt ſenſus: vtinam dicta eclipſis duraſſet per totam diem meę natiuitatis.*

d Obſcu-

d Obſcurent. *Hic tangitur alia cauſa obſcurationis diei. ſ. quando nubes obſcurę ſimul concurrunt cum eclipſi: & hoc tangitur cum dicitur: Obſcurent. i. vtinam cum eclipſi ſolis concurriſſent nubes obſcurę.*

e Et vm. mor. *i. quòd tanta fuiſſet obſcuritas dicta, q homines pre horrore timuiſſent ſibi de morte.*

f Ocu. *i. vtinam cum obſcuritate nubium in cęlo aereo fuiſſet nebula circa terram, quę propriè caligo dicitur ad maiorem dicti Dei horrorem.*

g Et in ama. *i. vtinã die illa fuiſſent homines generaliter ſine gaudio & amaritudine occupati. Omnia autem prędicta dixit Iob de die ſuę natiuitatis, per hoc deſignans vt horror exterior temporis ſignum fuiſſet malũ quod ſibi accidit, eò quod per natiuitatem venit ad vitam ſubiectam tantis ac talibus miſerijs. Et eodem modo intelligendum eſt de his quę ſequũtur quantum ad noctem ſuæ conceptionis.*

h Noctem. *Hic conſequenter maledicit nocti ſuæ conceptionis in ſpeciali: Eſt autem nox horribilis de ſe, ſed multò horribilior eſt quando ſuperuenit ventus procelloſus & aer caliginoſus: quod notatur cum dicitur,* Noctem illam tene. *ideſt vtinam ſic fuiſſet horribilis, vt fuiſſet ſignum correſpondens meis miſerijs.*

i Non comp. *i. non ſit in recordatione aliqua laudabili.*

¶ *a Sit*

MORALITER.

✱ a *Dies illa.* ideſt delectatio quæ fuit in actu culpæ, vertatur in merorem penitentiæ.

b *Non re.* ſ. ad puniendum in finali iudicio, nec ſit in recordatione coram iudice ſummo, nec illuſtretur lumine, ideſt nõ manifeſtetur ad meam confuſionem illuſtratione aduentus iudicis, ſed potius abſcondatur velamine remiſſionis. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. *Pſal.31.a*

d *Obſcurent.* Per hoc intelligitur conſideratio penæ gehẽnalis, quæ conſideratio licet ſit horrida, reſpectu tamen experientiæ non eſt niſi vmbra: diem igitur prauę delectationis obſcurant tenebræ, & vmbra mortis, quando repellitur per conſideratiõẽ pęnæ gehennalis.

f *Occu-*

f *Occupet.* ideſt perturbatio mentis de peccato perpetrato.

g *Et inuol.* ſcilicet perfectæ pęnitentiæ. Et quia non ſolum lamentandum eſt pro peccati actu, ſed etiam pro interiori conſenſu, ideo ſubditur,

h *Noctem il.* ideſt indignatio ſpiritus contra malum ſic conſenſum retineat, q ad actum exterius non procedat.

i *Non.* placabilis Domino: de quo dicit Eſa. Spiritus Domini ſuper me &c. *Eſa.16.a* Sequitur, Vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionẽ, & prædicarẽ annum placabilem Domino. i. tẽpus gratiæ. Per dies & menſes anni gratiæ intelliguntur virtutes & actus earũ, de quibus expectatur remuneratio diuina: & orandum eſt quod tunc non recordentur peccata, ne ex eis obfuſcentur bona.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

Sit nox illa solitaria nec laude di-
gna. Maledicant ei qui maledicunt
diei, qui parati sunt suscitare † Leuia
than. † Obtenebrentur stellæ † cali-
gine † noctis. Expectet lucem † &
non videat, nec ortum surgentis
auroræ. Quia non conclusit ostia
ventris qui portauit me, nec † ab
stulit mala ab oculis meis. Qua-
re non in vulua mortuus sum? Qua

E qui aduentum Christi conspicit, sed non ad veniam cũ electis credit, vnde nusquam angelos apprehendit. Vel dies angelici spiritus in luce permanentes. Menses ordines & dignitates eorum, vt throni & cęteri: sed nec ad lucem nec ad ordinem illorũ diabolus reducitur, sed exors ab illa patria in æternum est. Vnde subdit:

a *Sit nox.* quia à frequentia illa separatur, vel hominem quem sibi sociũm fecerat, amittit: & electis per gratiam redemptis solus cum corpore suo gehennæ traditur.

†lucis suũ aut societatẽ & consolationẽ suam, quæ apparent in crepusculo eius.

b *Nec laude.* Homo cũ substratus idola coluit, in quibus dæmonia quasi tenebras noctis laudauit, sed iam idolis reprobatis non est laude digna.

c *Maledicant.* in veteri trãslatione: Maledicat eam qui maledicit diem, qui capturus est grandem cetum. Diabolus quẽ modo nox latet, in fine erit visus dies, cum extolletur super omne quod dr̃ Deus vel colitur. Sed modò malitiã eius destruit, qui in fine aduentu suo potentiam eius destruet. qui in aquis.s. baptismi grandem cetum.i. fortitudinem eius extinguit. Vel, maledicant ei.i. nocti tenebras eius damnando nuntiantes electi angli, qui maledicũt diei.i. qui sc̃tam eius claritatem qua præsumpsit æqualis Deo fieri despiciendam monstrant, qui parati sunt suscitare. i. relaxare, vt totis viribus contra ecclesiam agat. modò enim ligatus tenetur in abysso, & pressus, & qui superbus præ alijs se extulit substratus ditioni eorũ succubuit: vt modo eis ministris ligatus lateat, & in fine solutus aperte bella gerat.

† absconditi cantantes vel affectionem sub hanc. a. 2 Esa. 2. a

d *Leuiathan.* i. additamentum. eorum. i. hominum. in quibus post suggestionem mala addere non cessat. Vel exprobationem, quia cum Adæ addere deitatem spopondit, & qđ habebat, abstulit. Hic à propheta serpens tortuosus dr̃, qui molliter quasi blandis verborũ sinibus insidias infundit. Et vectis quia durus per malitiam ad necem percutit. Suscitatus apertè aget, interim autem latenter. Caligine, eius noctis. (Esa. 27. a)

e *Obte.* i. hypochritę, qui lucẽt per opera ad oculos hominũ. Hę sunt q̃ cauda draconis. i. extrema persecutione Antichristi trahuntur: hæ obtenebrantur, quia malitia hostis sic p̃ualet eis, vt apertis malis inuoluantur, quales intus, tales extremis.

Allegoricè. f *Expectet lucem.* Hoc secundum membra eius. i. iniquos qui
F fidem habent, & vel praua agunt, vel bona non recto corde, & securi: quia existimatione sua multorumq; sancti diem Dñi expectant, non frustra quidem. De quibus propheta: Væ desiderantibus diem Dñi. Lucem ergo. i. Christum, qui dicit: Ego sum lux mundi. Aurora surgens ecclesia, q̃ priores tenebras deserit, & in lucem iustitiæ venit. Ortus eius initiũ charitatis æternę: In iudicio ergo adhuc aurora, in regno dies, (Amos 5. c Ioan. 8. b)

G dies, cuius ortũ in luce aduentus Dñi impij nõ videbũt: quia pressi tenebris, quãta luce surgat ignorabũt, vnde: Tollatur impius, ne videat gloriã Dei. Vel in p̃senti ortũ auroræ non vidẽt, qui cũ opera videãt, intentionem non pẽsant imitantes vnde foris laudentur, nõ vnde intus ad lumen surgant. (Esa. 10. b secundum aliam literã.)

Vel prophetia est hoc de Iudæa, quæ Christum prophetãdo sustinuit, sed venientem non cognouit.

g *Nec.* Ortus auroræ est noua natiuitas resurrectionis, qua sancti cũ carne orientur ad videndũ lumen æternum. Sed quantuncunq; hic fulgeãt electi, nequeunt penetrare, quæ erit illa gloria illius nouæ natiuitatis: hęc nox non clausit, sed aperuit ostia vẽtris, quia concepto homine ad peccatum desideria concupiscentiæ referauit. His aũt ostijs. i. desiderijs concupiscentiæ carnalis referatis, ad innumera corruptionis mala pertrahimur. Vnde grauati gemimus: quia hoc iustitia exigit, vt quod spõte fecimus, inuiti toleremus. (Moraliter.)

†obscurentur † eius †& non fit necvideat.

h *Quia.* Hoc de ipso capite, paradisus est vẽter. vnde humanum genus prodijt, crescens propagine, conceptum ibi in Adam origine. Huius ostia serpens aperuit, quia munita supernis monitis claustra mentis irrupit, & in ea mandatum Dei dissoluit. Iob ergo in sua pęna culpã recogitat. doletq; qđ nox. i. obscura suggestio hostis mentibus hominũ intulit, & qđ homo ei consensit. Non clausisse dicit illum qui aperuit, & non abstulisse qui irrogauit: quia quasi auferret si quiesceret, & quasi clauderet si ab irruptione cessaret: pessimo. n. quasi lucra dare nobis erat, si non intulisset damna: vt latrones dicimus captis vitam dare, si non auferunt.

i *Quare.* Non est eredendum, qđ tantus vir optet se abortiuũ interijsse, sed intus hæc verba pensanda sunt. Quatuor modis peccatum fit in corde, quatuor in opere consumatur. In corde fit suggestio per hostem, vt in paradiso serpens suasit. Inde delectatio per carnẽ, vt & ibi Eua delectata est. Post fit consensus per spiritum, vt & ibi Adam consensit. Inde defensio per elationem, vt & Adam requisitus se excusauit, qui quidem timuit, sed & tumuit. Cum enim pęna timetur sed facies Dei amissa non amatur tumor ex tumore est, non ex humilitate: quia superbit qui peccatum si liceat non pu- H
niri, non deserit. In opere prius latens culpa agitur, pòst ante homines sine pudore aperitur, inde in cõsuetudinem ducitur: post vel falsa spe vel desperatione nutritur. Tot modis lapsum plorat genus humanum. *Quare.* Vulna in qua in peccato concipitur homo, est mala suggestio: sed vtinam in ea mortuos, idest me moriturum nouissem ne ad delectationem suggestio traheret. (Quatuor modis peccatum committitur. Gen 3.)

a *Egressus*

NICOL. DE LYRA.

¶ a Sit nox illa. *Idest vtinam sic fuisset horribilis, vt homines non possint congregari in aliquibus festis seu conuiuijs.*

b Nec laude. *Ita quòd nihil laudabile factum fuisset in ea.*

c Maledi. *Hoc Tho. exponit dupliciter. Vno modo qđ per Leuiathan intelligitur piscis magnus, qui alio nomine vocatur cetus, quem propter sui magnitudinem piscatores non audent inuadere de die, vt dicit, sed de nocte tantum: & ideo quando intendunt eius captioni si superueniat dies, maledicunt ei: & sic suscitare Leuiathan est eum inuadere. Alio modo vt per Leuiathan intelligatur diabolus, quem suscitare habent mali homines ei obedientes: & isti odiunt lucem diei, secundum quod dicitur Io. Omnis qui male agit, odit lucem. Sed prima expositio non videtur vera, quia audiui ab illis qui nouerunt captionem illius piscis dicentibus, qđ nũquam inuaditur de nocte, sed magis in clara die: ita qđ piscatores à longe possint cõtra eum tela directe proijcere: quia si appropinquarent, essent in periculo submersionis ex motu illius piscis, mare notabiliter perturbantis. Secunda verò expositio videtur mystica, & ideo pono aliam literalem quam ponunt Hebræi dicentes, quòd hæc est vera litera. Maledicant illi qui maledicunt diei, expectantes orbari de societate sua. tales autem sunt homines tantis miserijs oppressi, quòd de vita sua sunt attediati: & sic per mortem expectant à societate sua separari, idest ab vxoribus suis vel à communi societate hominum.* (Qui l per Le. 14. ...)

d Obtenebrentur. *idest vtinam fuisset tam obscura quod non apparuisset aliqua stella.*

e Expectet lucem. *idest vtinam fuisset talis, quòd homines præ horrore illius desiderassent lucem diei: nec tamen videretur ab eis, nec etiam signum auroræ surgentis quæ præcedit lucem solis: rationem autem prędictæ maledictionis subdit, dicens,*

f Quia non. *ita quòd non potuissem exire de vtero.*

g Nec abstu. *i. quia non liberauit me à presentibus miserijs quas patior quod fecisset si ostia ventris matris meæ clausisset, ita qđ natus non fuissem. Sciendum autem quod ex que prędicta sunt de maledictione diei natiuitatis Iob, & noctis suę conceptionis, dicta sunt referenda ad illum diẽ vel illam noctem numero. in quibus fuit conceptus & natus, & sic loquitur Iob de pręterito per modum futuri, vt supra dictum est. Possent etiã aliter exponi referendo ad identitatem diei & noctis: non numeralem, secundum anni reuolutionem. Sicut die natiuitatis Christi dicitur quolibet anno reuerti, & secundum hoc verba Iob sunt accipienda de futuro, sicut exprimuntur per modum futuri, & tunc est sensus quòd vtinam illa nox & illa dies in reuolutione anni in quibus Iob fuit conceptus & natus, essent de cętero sic horribiles qđ essent signum rememoratiuum miserię Iob pręcedentis: & exponatur sicut prius, nisi quod modus loquẽdi mutetur de preterito ad futurum.* (Alia expositio)

h Quare non. *Hic consequenter Iob detestatur vitæ suę inchoationem,* (Diuisio.)

¶ *quę est*

MORALITER.

a *Sit nox.* i. non addatur alius consensus malus ad primum.

b *Nec laude.* quia de peccato non est gloriandum. propter quod contra sic gloriantes dr̃. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Nec aliquis de peccato debet laudari. Et contra sic laudantes dicitur in Psal. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, (Esa. 3. b)

c *Maledi.* Isti verè pęnitentes qui detestantur noctem consensus & diem actus peccati: & sic rebellant diabolo cui erant subiecti, qui per Leuiathã significatur: & sic ad pugnam contra eos excitatur, vt iterum sibi subijciãtur. *Greg.* Excitatur in prouocatione certaminis cum amittit ius peruersæ dominationis.

d *Obtene. stel.* quod fit cum ex malorum nostrorum cogitatione bona nostra exterius lucentia obscurari videntur: & per hoc ab elatione reprimimur, quod est bonum.

e *Expectet lucem &c.* idest talis consensus malus ad opus exterius visibile non procedet.

f *Quia non con.* idest concupiscentiæ, quæ parit malum consensum & consensus factum.

g *Nec abstu.* idest multiplicabit ipsa.

h *Quare non in vul.* In vulua nanq; peccatum moritur, quando cõsensus malus ante factum per pęnitentiam diluitur.

✱ a *Quare*

re egressus ex vtero, nõ statim perij?
Cur exceptus genibus? Cur lactatus
(In presenti æterno. — In ęterna quiete.)
vberibus? Nunc enim dormiens † si
(Non conquererer — Delectarer in ęterna.)
lerẽ, † & sõno meo requiescerẽ cũ
regibus & cõsulibus terrę q ędificãt
(Terrenorum desideriorum tumultu despiciendo.)
sibi solitudines, aut cũ principib⁹ q
(Diuinam scientiam — Conscientias.)
possidẽt aurũ, & replẽt domos suas
(Diuino eloquio.)
argẽto, aut sicut abortiuũ abscõditũ
(Alias nunc. — Sal. lege.)
non subsisterem, † vel qui concepti
(Respectu huius lucis & quietis. modo. In spe illius lucis. — In præsenti quodam — Vel lucem. — Ecce conuersio impiorum.)
non viderunt lumẽ. Ibi impij cessa-

A a *Egressus ex vtero, non statim &c.* Quia peccatum conceptum foras delectatio rapuit: sed vt in ea delectatione occumberem, ne vsque ad operationis consensum desiperem. Exceptus est genibus, quia per consensum spiritus omnibus sensibus subiectis, quasi genib⁹ culpam cõsummauit. Vberibus etiam lactatus, cùm cassa fiducia & blandis excusationibus fouet. Sic & in opere vulua est latens culpa. Exit qui quod latenter egit, in aperto facere non erubescit. vnde: peccatũ suũ sicut Sodoma prædicauerũt. Sed cur in occulta iniquitate mortificare me nolui à carnis vita? vel cum in apertũ exij: cur tunc saltem me perditũ non cognoui? Fouetur autem genibus vt crescat, qui non confusus de aperto malo prauis vsibus firmatur, vt ad peiora vigeat. Sed cur hæc? id est vtinã non ita esset. Lactatur verò: quia post quã culpa in vsum venit, falsa spe misericordiæ Dei se pascit: ne ad correptionem redeat: post vsum. n. & si velit, debilius homo peccato resistit. vñ eneruis ad falsa solatia se ĩclinat, quasi & Deus his parcat. Cui additur & adulatio multorum similiũ. Vnde: Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Præterea desperatio lacte erroris animam pascit. Tres priores modi secũdũ ordinẽ suũ facilius corriguntur, quartus difficilius. Vñ Christus tres mortuos suscitauit. In domo, qui latet in peccato. Extra portã cuius iniquitas publicatur. Sepultũ aggere. i. q mole consuetudinis grauatur. Quartũ adit mortuũ nec suscitat, quia vix pressus mala consuetudine resurgit, si adulatione nutritur: quod est mortuos sepelire mortuos suos. i. fauoribus premere. Vel si desperatio lacte erroris animam nutriat. Videt ergo Iob postq̃ homo p̃ culpã paradisum perdidit, ad quanta huius exilij præcipitia descenderit, & se peccasse in primo parente arguit. Quod si non esset, subdit qua quiete frui potuisset. Nunc. n dormiẽs silerẽ, & somno meo requiescerem: Si homo in paradiso non peccaret, ad patriã angelorũ qñque sine morte transiret, ad quam redẽpti post
B mortem sunt transferendi: & nisi culpa prodijsset, sancti in pace cordis quiescerent, & omni clamore & inquietudine, & tumultu tentationum remoto, intra secretum mentis ad Dei contemplationẽ secederent: qui modò quasi vigilantes clamant, dum contentionẽ proprię carnis ꝯ spiritũ ferunt. (Esa. 3. b. — †dormirẽ, & tunc requies esset mihi — †sicut paruuli qui — Prou. 1. b)

b *Nunc enim.* Per nunc, quod est præsentis temporis, stantẽ semper in pręsenti. i. ęternam quietem designat.

c *Requie. &c.* i. angelis, qui subiecta regunt. Qui & consules, quia nobis voluntatem Dei, nuntiando cõsulunt. Vel reges, dicit sanctos prædicatores qui se regunt, & consules terræ, quia terrenis bene consulunt. Dicit ergo qđ si non peccaret, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod apostoli & sancti prędicatores post redemptionem cũ magno labore perue- (Angeli reges)
C niant, qui non differuntur vt antiqui, sed mox post mortem intrant cœlum.

d *Qui ędi. &c.* Omnis terrenus densis cogitationum tumultibus corde comprimitur, & frequentia desideriorum: quasi turbarũ calcat. Sed solitudines ædificare, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & in amorem intimæ quietis anhelare, vt possit dici. Vnam petij à Domino, & hanc requiram &c. (Solitudines ædificare. Psal. 26. — †quiescerẽ)

e *Cum prin. &c.* Principes, sunt ecclesiæ rectores. Aurum: sapiẽtia quę bona æterna mercantur vt auro temporalia. Domus, conscientiæ sunt, argẽtũ, eloquia diuina: principes ergo. i. rectores loco apostolorum succedẽtes, possident aurum sapienter viuendo, & domum conscientiæ diuinis eloquijs quibus illos erudiunt replent. Prçuidens ergo Iob futura, cum admiratione considerat, cum quibus electis sine labore in æternitate quiesceret, si per superbiam nemo peccasset. Et dicit: Nunc dormiens si. &c. quia si Adam nulla peccati putredo corrumperet, non ex se filios gehennæ generaret, sed hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt, soli ab illo electi nascerent. Qui autem futura prçuidit, iam præterita recolit.

f *Aut sicut &c.* Quia quod abortiuum, ante tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Hi sunt sancti cum quibus se quiescere potuisse consilio erat qui à mundi exordio ante tempus redemptionis fuerunt, & tamẽ mũdo se mortificauerunt. Tempus primum ante legem, quod patres seculo mortuos p̃tulit, quasi vterus abortiui fuit, & ipsi quasi ab vtero mortui sunt: qui sine tabulis legis Deum naturaliter timuerunt, & futurum redemptorem credẽtes, voluptates occiderunt.

g *Absconditum.* Quia paucis à Moyse memoratis: magna pars eorum notitiæ subtrahitur, & iam non subsistere dicitur: quia frequentia eorum nullo apud nos memoriæ scripto retinetur. Vel, qui concepti per legem non viderunt D
lucem dominici aduentus, ad quem fideliter creditum peruenire nequiuerunt: his conceptus interior formam fidei edidit, sed ad apertam visionem non perduxit. Vel qui con. Conceptos, non solum illos qui legem scriptam habuerunt vocamus, sed omnes ab Abraham cui promissiones apertæ factæ sunt: quos spiritus prophetiæ irradiauit, vt ipsum Iob. Iam quietem huius lucis aperit, & quid apud eam quotidie agitur, de conuersatione impiorum verbis manifestioribus demonstrat.

h *Ibi impij cessauerunt à tumultu,* id est in luce Christi quam antiqui præstolati sunt: Gentiles à turba desideriorum mundi cessant, & tranquilla mente iam ęternam quietem prægustant. Et hoc est.

a *Et*

NIC. DE LYRA.

¶ *quæ est per natiuitatem. Impeditur autem natiuitas dupliciter. Vno modo, quia fœtus moritur post animationem. Alio modo antè. Et primò prosequitur primum modum, secundò secũdum ibi: Aut sicut abortiuũ. Circa primum dicit:* Quare non &c. *s. ante natiuitatem & post animationem, quia nullus moritur nisi habens vitam.* (Natiuitas quomodo impeditur.)

a Egressus ex &c. *i. vtinam saltem post natiuitatem perijssem, ita quòd nec fuissem receptus super genua nutricis nec lacte eius alitus. Et subdit causam dicens.*

d Nunc enim &c. *Dormitionem. n. vocat mortem propter spem resurrectionis, & hoc modo frequenter loquitur scriptura. Silentium autem vocat quietem à planctu miseriarum huius vitæ.*

e Et somno &c. *liberatus à miserijs quas nunc patior.*

f Cum regibus &c. *s. defunctis, factus eis æqualis, quia post mortem nõ remanent dignitates istæ.*

g Qui ædificant &c. *secundum proprietatẽ Hebraici sermonis, non accipitur hic solitudo prout importat domũ solitariam, sicut exponit Thomas dicens qđ per hoc intelliguntur ædificia solitaria ad delicias regis fabricata, sed magis solitudo hic accipitur prout significat ædificia destructa, vt ciuitates & castra, quæ reges & magnates aliquando rędificant maiora & fortiora quàm antè, vt in futurum ipsi habeantur in memoria, & sic ordinantur ad bonum honorabile.* (Solitudo secundum Hebræos)

h Aut &c. *i. cũ illis qui in præsenti vita magis studuerunt ad bonũ vtile.*

i Aut sicut &c. *Hic prosequitur secundum modum quo impeditur natiuitas scilicet ante animationem, quando sic perit fœtus, & tunc dicitur abortiuum. vnde subditur,*

k Non subsi. *Defuncti enim tantùm subsistunt in anima rationali remanente, & ideo abortiuum in nullo subsistit.*

l Vel qui concepti &c. *i. mortui post animationem, tamen ante natiuitatem: & sic non viderunt lucem huius vitæ, & in hoc Iob reuertitur ad modum pręcedentem.*

m Ibi impij. &c. *i. à calũnijs, quibus hoĩes molestabãt in vita pręsenti.*

¶ a Et

MORALITER.

✱ a *Quare egreßus &c.* i. statim post factum malum non pœnitui.

b *Cur exceptus &c.* i. in consuetudine peccati nutritus.

c *Cur lactatus &c.* de malo in peius verbis malis attractus in Prou. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

d *Nunc enim &c.* i. essem in pace conscientiæ, si non essent in me prædicti gradus culpæ.

e *Et somno meo.* s. contemplationis diuinæ.

f *Requiescerem &c.* i. cum viris contemplatiuis, qui reges sunt p̃ subiectionẽ motuũ carnis, & consules, dando fidelibus cõsilia salutis.

g *Qui ędificant &c.* nam contemplatiui libenter sunt solitarij.

h *Aut cum &c.* i. cum bonis doctoribus, qui possident aurum sapientiæ & argentum eloquentiæ puræ.

i *Aut sicut &c.* Abortiuum verò dicitur, ortum non recto tẽpore. Tempus verò non rectum, fuit tẽpus naturæ lapsæ: in quo oĩs caro corrupit viã suã. Propter quod diluuiũ innundauit: & post diluuiũ paucis exceptis omnis populus ad idololatriã declinauit: Igitur sancti illo tp̃e nati dr̃ abortiui, quibus desiderabat Iob assimulari: quia descendentes ad limbum erant de sua futura beatitudine securi. (Abortiuum — Gen. 6. b.)

l *Vel qui &c.* Per istos intelliguntur sancti tempore legis Mosaicę nati, qui tamen non viderunt Christum lucem mundi: cum illis similiter quærebat in limbo quiescere prædicta ratione.

m *Ibi &c.* i. dęmones qui molestare non poterant sanctos patres.

✱ a *Et*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Et ibi requie.* In mundo fortes robore, non fessi dñr. Qui verò in amore Dei roborant, salubriter à sua virtute deficit, & quo fortius æterna petit, eò magis fessus, in terrenis morit. vñ: Concupiscit, & deficit aïa mea in atria Dñi. Dũ ibi dicit lucem, locum electorum quo continentur, ostendit.

Psal. 83. a

b *Et quon. vin.* Iusti etsi à desiderijs qeti, dũ tñ in corpore, molestia suæ corruptionis ligati sunt. Corpus.n. grauat aïam, & repugnat caro spũi. Sunt & vincula corporea, fames, sitis, & hmõi, q̃ hic nequeunt solui, sed & ab oïbus in libertate glorię filiorũ Dei soluentur. Vide gradus, impij cõuersi cessant. Exercitati in intimo sinu qescunt. A vinculis corruptionis absoluti, ad libertatẽ perueniũt. Sed quid hic interim egerint, subdit,

† ab ira (vel à terrore. i. ab affligendo alios terrore) Sap. 9. c.

c *Qui nõ au.* Exactor diabolus q̃ semel numum deceptionis hoi contulit, & quotidie debitum mortis exigit, vox eius est tentatio. Audit qui tentatur, & resistit. Exaudit qui cõsentit. Idem de interna pace, quia quod mens valde amat, sepius replicat,

† laboranti (vel afflicto)

d *Paruus & ma.* Quia hic est discretio operũ, ibi erit dignitatũ. vñ: In domo patris mei mansiones multæ sunt.

† & inquirunt eam, plusquam thesauros. Ioh. 14. a. Iob. 8. d.

e *Seruus.* Qui peccat, seruus est peccati, quia hic nunq̃ liber fit, dũ iudicem metuit: sed ibi liber erit, vbi de venia nulla dubietas erit. Erit quidẽ ibi memoria culpę, si q̃ mẽtẽ polluat sed q̃si ne lęsione btitudinis, artius btitudini & lætitię astringat, vt sanati, dolorũ sine dolore recordamur, vñ amplius medico gratias agimus.

† texit vel sepiuit Deus illũ (vnde scilicet. lxx, conclusit Deus cõtra illum.

f *Quare &c.* Contẽplatus requiẽ, vbi liber à Dño despicit seculi prospera, quæ ab ea retrahunt. *Quare misero data est lux.* i. prosperitas in peregrinationis miseria: quia si non iustũ penitus opprimit, tamen mentem in amorem Dei, & in dispẽsatione sui diuidit, vnde addit,

F g *Et vita &c.* Amaritudo est omni iusto, vel flẽdo q̃ deliquit vel quia à patria differtur. Et hic talis mundo prorsus mori cupit, sed quia non sp tali moritur mũdus: sed gloria eius tristi & gementi datur, queritur: Et vita his qui in amaritudine. Timet.n. talis esse qui à mundo teneat, quia nisi quoquo modo ei viueret, hunc ad suũ vsum non amaret: vt mare viua corpora in se retinet, mortua mox à repellit. Illis ergo qui penitus mundo mori volunt, mũdus ipse adhuc viuit: dum eos non amatus amant, quibusdam occupationibus astringit. Desiderãt.n. sancti sępe ab omni vita temporalis glorię se extinguere, sed occulto Dei iudicio sępe cõpelluntur occupari iniunctis honoribus, vel in regimine pręesse.

h *Qui expe. &c.* i. penitus se mundo mortificare desiderãt, sed occulto Dei iudicio nõ venit, quia occupari iniũctus honoribus compelluntur, quod Dei timore tolerant, & intus est desiderium pietatis, & foris explent ministerium ordinis, ne per superbiam contradicant Dei dispositioni, & sic & multis prosunt, & quò se imperfectos vident, per humilitatẽ amplius surgũt, & q̃ à desiderijs differũtur, ipsa tarditate ad eadẽ dilatantẽ. vñ vt desideriũ querẽtium exprimeret, addit, quasi effodientes thesaurum. G

¶ Vitiorum.
a uerunt † à tumultu, & ibi requieue- a
a ¶ Virtutum. b ¶ Requies sanctorum in gloria.
b runt fessi robore, & quondã uincti b
a ¶ Omnes. b ¶ Requieuerunt. ¶ Hoc de futuro. c ¶ Etsi audierunt.
c pariter sine molestia, qui non audie c d
d runt vocem exactoris. Paruus & ma e
a ¶ In mundo. b ¶ Non timet iudicem.
e gnus ibi sunt, & seruus liber à Dño
¶ Quasi. quia tanquam gloriam homo perdidit ergo miser, & sic misero non prodest prosperitas, imo nocet.
f g suo. Quare † misero data est lux, & g h
a ¶ Vt aliquo modo viuat in aliqua parte.
vita his qui in amaritudine animæ i
a ¶ Desiderant mori mundo.
h sunt: Qui expectant mortem & nõ k l
a ¶ Mors illa. b ¶ Æternam quietem, vel cognitionem diuinitatis idest sapientiam.
i venit, † quasi effodiẽtes thesaurum, m
gaudentq; vehemẽter cũ inuenerint n
a ¶ Exempla contemplationis.
k sepulchrum. viro, cuius abscondita o
l est via, & † circũdedit eũ Deus tene- p
m n bris? Anteq̃ comedã suspiro: & † qua q r
si inundãtes aquę, sic rugitus meus: s

-quondam

i *Quasi &c.* Quia qui thesaurũ fodiendo querit, cùm altius foderit, quia iã se thesauro propinquare ęstimat ad instãtem laborẽ amplius inardescit: sic iustus quò propior est fini, & præmio, eo delectabilius sudat in opere. Vel quia nemo perfectè mundo moritur, nisi intra mentis inuisibilia à visibilibus abscondatur. Qui mortificationem appetunt, thesaurum fodientibus comparantur: quia mundo per inuisibilem sapiẽtiam morimur, quæ vt thesaurus effoditur, quia sapientia in rerum superficie non iacet, sed in inuisibilibus latet: hæc quæritur cor fodiendo. i. vt mens à se omne terrenum eijciat, & sic thesaurum virtutis qui latebat agnoscat: & quia mortem vt thesaurum quęrunt, gaudent vehementer cum in sepulchrum (vt in sepulchro corpus, ita in diuina cõtẽplatione anima) absconditur, mundo mortua, vbi ab omni strepitu seculi est quieta. Vel qui thesaurum fodit, gaudet si sepulchrum inuenit, vbi antiquitus mortui cum diuitijs recondebantur: quia qui sapientiam quęrit in iustis olim mundo sepultis, exempla contemplationis inuenit, vnde diues fit.

† fudiauerunt (uel effuderunt se) sicut aquæ rugitus mei.

k *Viro cu.* Ecce cũ quęreret, quare misero data est lux, ostẽdit hic via abscondita est viro: quia si iã bene agit, quid aget in fine nescit, vel aliquando quę putant Deo placere, displicẽt. H

l *Circũ. eum &c.* Quia licet cęlestia desideret, tamen quid de se intus dispositum sit, nescit. Sunt & circa eũ tenebræ ignorantiæ, pręteriti est immemor, futura non inuenit, præsentia vix nouit, intima dispensationis Dei penetrare nequit. Qui verò has tenebras intendit, flet: & omni visu supernam lucẽ requirit: vnde fit aliquando, vt impio fletu interni gaudij claritas erumpat. vnde sequitur,

m *Antequam co.* Comedere est contemplationis luce pasci, q̃ nõ habet nisi qui prius in hoc exilio, quasi vbi nõ sunt bona genuit, & suspirat desiderio. Exequitur vim lachrymarum.

n *Et quasi &c.* Aquę inundantes multis voluminibus impetu feruntur, sic in lugentibus multa volumina, dum quid apud Deũ decernatur, nesciunt: dum præterita sua recolunt, futura

NICO. DE LYRA.

¶ a Et ibi &c. *i. homines bellicosi: qui bellando frequenter fatigantur, ibi quiescunt à talibus.*

b Et quon. &c. *s. à bellatoribus dictis.*

c Pariter. *supple sunt ibi cum illis qui eos vinxerant.*

d Qui non &c. *Talia.n. ibi non habent locum.*

e Paruus &c. *s. equales, quia prauitas & magnitudo distinguuntur secũdũ prosperitates & aduersitates huius vitę, quibus per mortem sublatis remanent homines ęquales: & ideo subditur,*

f Et ser. &c. *quia per mortem soluitur talis subiectio.*

Diuisio.

g Quare &c. *Hic consequenter Iob lamentatur vitę suę continuationẽ, & primò facit hoc generaliter respectu omniũ miserorũ. secundò specialiter applicat ad seipsum, ibi: Antequam comedam. Circa primum dicit:* Quare mise. *i. homini aduersitatibus afflicto.*

h Da. est. *ita quòd per natiuitatem venit ad huius mundi lucem.*

i Et vita. *i. vitæ continuatio. q.d. pro nihilo.*

K Qui. &c. *cum desiderio, vt sint liberati à miserijs in quibus sunt.*

l Et nõ. &c. *secũdũ eorũ desideriũ, licet finaliter veniat cũ sint mortales.*

m Quasi &c. *i. sicut effodientes thesaurum, expectãt cum desiderio eius inuentionem, ita isti mortem. ideo subditur.*

n Gau. &c. *i. cũ veniũt ad talem statũ, q̃ sunt certi de sepultura sua propinqua. Aliter etiã exponitur dicendo, q̃ antiquitus in sepulchris magnorũ reponebantur aliqua pretiosa, & abscondebantur in terra, & sic homines volentes illa rapere effodiebant terram, & sic gaudebant quando sepulchrum inueniebant, propter ea quę erant ibi reposita: Prima tamẽ expositio magis concordat literę.*

o Vi. c. ab. &c. *supple quare data est lux & vita, & talis est qui in presenti vita oppressus est miseria: quia nescit quò ibit de loco presentis miserię, eò q̃ nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit. ideo subditur.* *Eccl. 9. a.*

p Et circun. &c. *s. ignorantię respectu futurorum.*

q Ante. co. *Hic Iob predicta applicat ad seipsum di.* Antequã co. su. *prę angustijs quas sustineo, & non suspiro leuiter sed grauiter prę angustia nimia. ideo subditur.*

r Et qua. &c. *quæ facit magnum tumultum.*

s Sic ru. &c. *Qui est signum magni doloris, cuius causa subditur.*

MORALITER.

✱ a *Et ibi &c.* i. fortes in tentationibus, sic q̃ non vincebantur, tñ fatigabantur, sicut dicit Philosophus. de continente. *Philosophus*

b *Et quon. vin. &c.* s. sunt in limbo: sicut tempore Iob erat sanctus Ioseph & ei similes.

d *Non ex. &c.* i. demonis q̃ dr̃ exactor. Et iudex tradat te exactori.

e *Paruus &c.* i. puer & adultus morientes tamen in gratia.

f *Et ser. &c.* Nam sicut dicit Amb. apud Dominum bona seruitus & bona [illegible] ęqua lance appenduntur.

g *Quare mi. &c.* Sicut lugenda est conceptio secundũ culpã & natiuitas & huius vitę quæ potius mortis est continuitas, ideo dici[illegible] qui sicut bonum ei fuisset non peccasse, sic & in [illegible] non viuere, ideo subditur,

K *Qui ex &c.* quia mori peccato dẽt esse in desiderio, Existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo. *Rom. 6. b*

l *Et non ve.* Aliqui nanque desideraut peccato mori & non moriũtur: nam ex consuetudine peccandi ab hac morte retardantur.

m *Quasi effo. &c.* s. diuinæ gratiæ qui inuenitur per hoc quòd homo moritur culpæ. ideo subditur,

n *Gau. cum &c.* De qua sepultura dicitur. Sepulti sumus cum illo per baptismum in mortem. *Rom. 6. a*

o *Vi. cuius &c.* Eundi ad patriam.

p *Et cir. &c.* s. ignorantiæ contractis ex peccati consuetudine.

q *Antequam co.* i. delectationem peccati percipiam.

q *Suf.* Synderesi remurmurante peccato.

r *Et quasi &c.* Impij quasi mare feruens, quod quiescere non põt.

futura pertimescunt, & in bonis suis, ne errẽt, verenẽ: quos A dũ flagella Dei corripiunt, se offendisse suspicanẽ: vñ addit:

a *Quia timor.* Flent.n. quia deseri se timent: & ne pia percussio non sit disciplinę, sed vindictę. vñ: Quis nouit ptãtem irę tuæ. Aliqñ.n. est gratia quã dicimus irã, & aliqñ ira quam dicimus gratiam: vnde necesse est vt in omnibus timeat. In prosperis, vt non sint sibi data ad maiorẽ excęcationẽ non ad cõsolationem vt bonis solet fieri, ne sit in aduersis initium pœnæ.

Psalm. 89. c

a quia timor quem timebam, eue- a
nit mihi, & quod verebar, accidit. b
b c † Nonne dissimulaui? Nonne silui? c d
d e Nonne quieui? Et venit super me e f
indignatio.

Moraliter. † nõ habui pacem nec quieui, i. nullam habui requiẽ imò pauor venit, (quidã interrogatiuè legunt, sic: nonne prosperabar? nonne otio vacabam? nonne quiescebam? & tamen venit ista calamitas),

b *Dissimulaui.* Et si sp cogitãdo, loquẽdo, agendo, peccamus, tñ cũ prosperitate leuatur. Per hæc tria effrenatus animus rapitur, quia cum ptãte pręit alta de se sentit: & quia nemo resistit, lingua defrenatur: qa facere licet quodlibet, putat iustè licere omne quodlibet: sed sanctus nunc amplius cor à gloria reprimit, ne elatione perdat quod in ptãte rectè agit, vt rex Babyloniæ de vrbe q̃ fecit elatus supra homines, factus est infra homines: linguã et cohibet à minorum cõtumelijs: opus à vagatione inquietudinis restringendo se à licitis. Solus enim in illicitis nõ cadit qui cautè se restringit à licitis. Sic Iob qualis in potestate fuit ad exemplum proponit. *Nonne dissimulaui.* potestas habita & ad vtilitatem cogitanda, & propter tumorem dissimulanda, & potens vt prodesse debeat, posse se sciat. C

c *Nonne silui.* Ecce qualis est in ore.

d *Nonne &c.* Ecce qualis erga illicita opera. Vel, silere est mẽtẽ à desideriorũ voce restringere. Quiescere in ptãte terrenarũ actionũ, strepitus intermittere, qa q̃ nõ vacat ab his, lumẽ visionis Dei sibi abscondit. Vñ pisces sine pinnulis nõ eduntur: quia qui hẽnt pinnulas saltus dant sup aquas, & soli hi in corpus ecclesiæ vt cibus trãseunt: quia in eo q̃ imis seruiunt, aliqñ superna mẽte cõscendunt, ne semper in profundo lateant: qui tunc bene exteriora disponunt, cùm ad interiora refugiunt, & in sinu tranquillæ mentis quiescunt, vt Iacob domi habitasse perhibetur, cum Esau gnarus venandi dicitur. Sed & hæc agentes flagellat pater, vt purget: quia nostra perfectio culpa non caret. vnde addit: *Gen. 25. Heb. 12*

e *Et venit &c.* Vnde magna arte dicturus verbera præmisit rectè facta, vt in his quisque consideret quæ pœna maneat iniquos, si ita hic castigat iustos: vt si iustus vix saluabitur, impius vbi parebit? *Petri 4. c*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Quia timor. &c. *Homo enim sapiens in prosperitate existens timet de futura aduersitate fortunæ: & sic timuit Iob tempore prosperitatis suæ: & in hoc notat magnitudinem sui damni.*

b Et quod &c. *verecundia est timor ingloriationis, & in hoc ostendit Iob magnitudinem deiectionis à statu sui honoris, & quia posset aliquis dicere ipsi Iob, quòd meritò hoc patiebatur propter peccata sua præterita, sicut sentiebant eius amici; ideo hoc remouet dicens:*

c Nonne &c. *s. iniurias mihi factas ab alijs non vindicando.*

d Nonne silui? *opprobria pro opprobrijs non respondendo.*

e Nonne quieui? *alios non molestando quasi diceret sic.*

f Et venit &c. *i. miseria à Deo inflicta, quòd est signum suæ indignationis, cùm tamen essem innocens, vt patet ex supradictis.*

MORALITER.

✱ a *Quia timor, &c.* de peccati continuatione:

b *Euenit mihi.* propter consuetudinem, quæ vix potest dimitti.

c *Nonne dissimulaui.* propter hoc à peccatis emendari?

d *Nonne silui.* retardando peccata confiteri.

e *Nonne quieui.* manendo nimis in lecto peccati.

f *Et venit &c.* s. Dei. sic debet peccator pro peccatis suis dolere, & lamentari.

In cap. iiij. vbi dicitur in Postilla: Thomas autem de Aquino dicit: B *His non obstantibus.*

ADDITIO.

¶ Expositio sancti Thomæ in hoc loco videtur rationabilis, non obstantibus his quæ contra eum postillator obijcit: quod sic patet. nam Iob & amici eius vt dictum est in prima additione, disputabãt principaliter circa hoc quod Iob dicebat se esse flagellatũ sine culpa: amici verò asserebant ipsum esse flagellatum in pœnam suæ culpæ & suorum, vt patet manifestè in toto processu huius disputationis: & sic patet quod eorum disputatio non erat in æquiuoco vt postillator dicit, sed de directo sibi inuicem contradicebant. Alia autem quæ in hac disputatione interuenerunt, vtpote quòd Iob tenebat q̃ in alia vita finaliter puniebantur iniusti, & iusti pręmiabantur: quod tamen negabatur ab aduersarijs, non erat de principaliter intentis in disputatione, sed de secundario superuenientibus. vnde infrà Iob quando cessauit disputatio trium amicorũ: dicit sic: Omiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eò q̃ iustus sibi videretẽ, idest q̃ non poterant ipsum conuincere de iniustitia sua. ex quo patet q̃ hęc erat principalis materia disputationis. s. vtrum Iob fuisset iustus tempore suæ flagellationis vel non. Et ideo quia Iob exprimẽs vitam suam esse odibilẽ secundum partem sensitiuã, prout sanctus Thomas ponit, interposuit quędam in hoc c. in quo primordiũ disputationis consistit: quibus videbatur Iob asserere se esse iustum & sine causa vel culpa flagellatum. ideo aduersarij contra hoc principaliter se opposuerunt, non curantes vtrum secundum sensitiuã partem loqueretur vel alias, sed solum iustitiam suam impugnantes: & ex hoc approbantes punitionem suam. & sic manifestum est quòd non disputabant in æquiuocum, nec Iob eos detinuit in verbis ad propositum non spectantibus, sed Iob principaliter asserebat se esse iustum: aduersarij verò hoc semper contradicebant: & circa hoc principaliter versabatur vtriusque partis intentio. Quia autem postilla. dicit quòd Iob in hoc cap. ex sententia erronea amicorum suorum quam nouerat, concludit vitam sibi odibilem & onerosam: & per consequens suam conceptionem, natiuitatem, & educationem: ducendo eos ad inconueniens &c. prout in postilla. videtur irrationabiliter dictum: Tum quia quando hoc capitulum proposuit, nihil legitur audiuisse ab amicis, vt patet manifeste. Nam ipse fuit primus loquens de hac materia: nec debuisset eis imponere quòd aliquod erroneũ credidissent, ex quo non habebat de hoc certam notitiam. Tum quia si hoc modo loqueretur scilicet ex aliorum positione, vt eos duceret ad inconueniens, vt postillator dicit, debuisset interponere aliquam dictionẽ quæ significaret, quòd hoc loquebatur ex aliorum positione, non ex sua, sicut Apostolus in illa autoritate quam allegat postilla, non fuit locutus simpliciter, sed conditionaliter, dicens: Si resurrectio mortuorum non est, ergo nec Christus resurrexit. vbi manifestè ostendit se non loqui simpliciter, sed conditionaliter, secundum eos qui resurrectionem negabant quod Iob in hoc loco non fecit: sed simpliciter loquitur tanquam ex sua propria opinione, prout sanctus Thomas in sua expositione. dicit. D

Iob 32. a — *1. Cor. 15. b*

Sed vlterius circa hoc videtur quærendum, qua ratione Iob tam particulariter maledixit diem natiuitatis suæ, ac noctem cõceptionis, similiter & stellas & huiusmodi. suffecisset enim ostendere suam tristitiam & dolorem simpliciter, sicut Christus dixit: Tristis est anima mea vsque ad mortem. vel saltem sicut Dauid. similiter maledixit montibus, dicens: Montes Gelboe, nec ros nec pluuia super vos: in quo satis ostendebatur quòd illa quæ contigerunt in illis montibus, erant valde infortunata. Ieremias etiam qui propter veritatem quam ex parte Dei populo denuntiabat, fuit multipliciter afflictus, intantum etiam quòd ostendebat se maluisse nunquam fuisse natum: vnde maledicebat virum, qui patri suo denuntiauerat natiuitatem suam, tanquam illum qui mala noua denuntiabat, vt apud eũ hr̃. Nunquàm tamen ad tãta & tã particularia descendebat in maledicendo, vt patet ibidem: vnde Iob omnes modos consuetos in sacra Scriptura circa talia videtur transcendisse, de quo ratio videtur quærenda. Ad quod dicendum, quòd sanctus Thomas in hoc loco sic dicit: Considerandum est autem quòd sicut Hiero. dicit in prologo à verbis Iob, in quibus ait: Pereat dies: vsque ad illum locum vbi scriptum est: Idcirco me reprehendo: hexametri versus sunt dactylo spondeoq; currentes. & sic patet quòd liber iste per modum poematis conscriptus est. vnde per totum hũc librum figuris & coloribus vtitur, quibus poetæ vti consueuerunt. Solent autem poetæ vt vehementius moueant ad eandem sententiam diuersa inducere. Vnde & hic Iob ad maledicendum diei suo hunc modum obseruauit, inducens ea quibus aliqua dies solet esse odiosa: hæc ille. Ex quo ratio tantæ particularitatis in hoc loco & in alijs huius libri patet. Sed adhuc circa modum loquendi istius libri est vlterius attendendum, quòd inter cætera quæ in sacra scriptura traduntur per modum carminum seu canticorum, in quibus multa figuratiuè & parabolicè traduntur, iste liber est obscurior, eò quòd sunt in eo multa vocabula ignota & inconsueta magis quàm in alijs libris: nec etiam in eo regulæ grammaticales Hebraicæ communiter seruantur: Cuius causa potest esse duplex. Vna scilicet, q̃ secundum quosdam Hebræorum expositores liber iste fuit ab alia lingua in Hebraicam translatus: quod minimè contingit in alijs libris sacræ scripturæ, ex quo dicũt prouenisse prædicta: scilicet quòd aliqua vocabula illius linguæ nobis ignotæ remanserunt in prima propria forma, sicut contingit in libris philosophicis seu mathematicis, qui à Græco in Latinum fuerunt translati: in quibus aliqua vocabula remanent Græca, sicut hyle sumitur pro materia prima in naturalibus, & est dictio Græca: similiter & Zenith capitis quod sumitur pro altiori puncto cœli supra hemisphærium in astronomia quæ quidem dictio Zenith non est dictio Latina. & sic pluries contingit

Quæstio. — Mat. 26. d — 2. Reg. 1. d — Ierem. 20. d — In epist. 103 ad Paulinũ tom. 3.

Sunt qui putent (vt Frãcis. Georg. in problematibus) à Mose conscriptum hunc librum à vero successu Iob in lege naturæ passi: quod si esset, non ab alia lingua translatus, sed primus à Hebræis [illegible]

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E tingit in hoc libro, in quo ponuntur aliquæ dictiones, quæ nõ sunt Hebraicę: sed sunt illius linguę à qua liber iste fuit translatus, quæ nobis est ignota: prout fortè in aliquibus locis infrà videbitur. Alia causa etiã potest esse, quia liber iste procedit per modum tragœdiæ: (Tragedia) quia dr̃ esse apud Grammaticos cantus hircinus, eò ꝙ de rebus crudelissimis & horridis tractat. s. de casu flebilissimo & crudelissimo sancti & pijssimi viri sicut Iob: vt patet in toto processu libri. & iõ modus loquendi difficilis & obscurior consueuit esse in scripturis: sicut patet de libro Threnorum, qui etiam de destructione Ierusalẽ tragicè procedit: cuius stylus multum conformatur stylo huius libri in Hebręo, licet modus loquendi in isto libro obscurior sit modo loquendi in libro Threnorum. vnde translatio nostra magis, & frequentius deuiat ab Hebręo in hoc libro quàm in alijs sacræ scripturæ libris: quam varietatem quia in multis locis & frequenter in hoc libro inuenitur, causa breuitatis tangere omittam, nisi fortè vbi propter hoc sententia videtur nimis variari &c.

In eo. c. iij. vbi dicitur in postilla: Hęc Thomas exponit dupliciter, vno modo quod per Leuiathan intelligitur piscis.

ADDITIO II.

¶ Vtraque expositio sancti Tho. videtur habere locum. De prima enim sic patet: nam dato ꝙ ille piscis magnus non possit capi nisi de clara die, prout postillator dicit sibi fuisse narratum à piscatoribus, tunc si contingeret ꝙ aliqua dies in qua ipsi intenderent captioni illius piscis finiretur ante eius captionem, maledicerent illi diei, eò ꝙ non fuit protensa vsque ad finem sui operis: & de talibus intelligitur illud. (Leuiathan) Qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathã, secundum proprium motiuum sancti Tho. licet mutetur tẽpus congruum ad captionem, vtrum nox vel dies, quia hoc consistit in facto, & ideo non variat motiuum expositionis. Secunda verò expositio non debet censeri mystica in hoc libro sed literalis, nam vt dictum fuit in additione præcedenti in hoc libro proceditur per modum poeticum seu tragicum, in quo figuris & coloribus vti est consuetum: & ideo accipere Leuiathan pro diabolo, ad literalẽ sensum pertinet, qui quidem sensus literalis in locutionibus figuratiuis seu parabolicis figuratus tendit ad literam potius q̃ ad figuram: vt patet in quęstione de sensu literali suprà in prologo super Ge. posita. vnde & infrà. xl. c. vbi de Leuiathan agitur per extensum cõiter exponitur ad literam de diabobo, etiam ab ipso postillatore, vt patet ibidem. Secundum verò quosdam Hebręorum expositores litera talis est: Maledicunt ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare societatem suam: hoc. n. nomen Leuiathan ęquiuocũ est in Hebræo: vno modo signat illum magnũ piscem, & alio modo signat idem quod societatem suam seu eorum. vnde secundo modo acce-
F ptum dicunt ꝙ per hoc quod dr̃: Qui male dicunt diei, intelligũtur lamentatores seu lamentatrices: quorum officium est plangere sup mortuos: & per verba sua suscitare societatem suam ad lamentationem & fletum, de quibus in Ier. dicitur: Vocate lamentatrices &c.

In eo. c. iij. vbi dicitur in postil. Qui ędificant sibi solitudines.

ADDITIO III.

¶ Secundum proprietatem Hebraici sermonis vtrunque significat solitudo. s. desertum locum & solitarium: & ideo vtrunque põt intelligi indifferẽter, nõ deuiãdo à ꝓprietate sermonis Hebraici &c.

In eo. c. iij. vbi dicitur in postilla: Viro cuius abscondita est via &c. Supple quare data est lux.

ADDITIO IIII.

¶ Viro cuius abscõdita est via: hoc propriè intelligitur de ipso Iob, eò ꝙ ipse se incedere credebat per viam iustitię, prout erat verum, & tamen contingebant illi miserię magnæ, sicut impijs sæpe cõtingunt: & sic eius via erat abscondita propter huiusmodi perplexitatem ex qua circundatus erat ignorantia: de quo subdit: Circundedit eum Deus tenebris, scilicet ignorantiæ respectu huiusmodi viæ quæ sibi erat abscondita.

In eo. c. vbi dicitur in po. Quia timor quem timebam, euenit mihi.

ADDITIO V.

¶ Ex hoc ꝙ Iob dicit se antea timuisse aduersitates quę postea ei contigerunt, vr̃ remouere quandam obiectionem quæ ex prędictis per ipsum posset obijci contra eum. Si. n. tempore suæ prosperitatis crederet se securum ab huiusmodi timore, sequeretur ꝙ quia ꝑ magna tempora fuerat in prosperitate tã ab extrà q̃ ab intrà, & sic non rationabiliter dixisset: Quare nõ in vulua mortuus sum, & egressus ex vtero non statim perij, & huiusmodi. Diceretur. n. sibi, ꝙ sua natiuitas & educatio satis profecerat sibi, saltem pro toto illo tempore in quo fuit in prosperitate. Ad quod remouendũ dicit: Quia timor quem timebam, euenit mihi, &c. q. d. non credebat aliquis ꝙ vita mea aliqñ fuit prospera & quieta: quia licet ab extrinseco ante aduersitates videbar tranquillus, semper tamen patiebar in mente timorem eorum quæ euenerunt mihi: & sic nunq̃ fui in vera prosperitate: quia ad talem prosperitatem requiritur securitas seu tranquillitas mentis, quam ipse asserit se nunq̃ habuisse. Et vt hoc quod dicit ostendatur esse verum subdit: Nonne dissimulaui. Circa quod sciendum, ꝙ in Hebręo non habetur in hoc loco aduerbium interrogatiuum. s. nonne: sed quædam simplex negatio. s. sic: Non dissimulaui, non silui, non quieui &c. & est sensus. Timorem quem inde dico me habuisse: nõ dissimulaui, quia vt dictum fuit suprà c. j. Iob timens ne fortè peccarent filij sui in suis cõuiuijs, in fine hebdomadarum offerebat per singulos holocausta, & sic patet ꝙ timebat eorum spiritualem ruinam, & per consequens eorum punitionem: ꝙ tamen non dissimulabat, cum hoc patenter ostenderet per holocaustorum oblationẽ continuatam. G Dicit etiam: Non silui, quia vt ibidem dr̃: sanctificabat illos. s. filios & familiam: in qua sanctificatione præsumendum est, ꝙ eos exhortabatur & commonebat. de quo dicit: Non silui. s. timorem quem habebam ex prędictis: & sic patet, ꝙ ipse intrinsecus erat continuo timore inquietatus: de quo dicit: Non quieui: & quia huic turbationi suæ intrinsecę fuit subsecuta aduersitas extrinseca, Ideo dicit: Et venit super me indignatio. Quæ quidem sententia horum duorum versuum rationabiliter vr̃: tum quia cõsona Hebraicę veritati, vt dictum est: tum quia indecens vr̃ viro iusto vt se laudet. vnde prouerb. Laudet te os alienum & non tuum: (Prou. 27. a) necessitate tamen imminente, vt cùm aliqui falsè intendunt vitiare iustum, tunc est conueniens vt iustus se excuset, se veraciter iustificando. vnde Iob postquàm ab amicis fuit falsè reprehensus, rationabiliter se defendit, vt patet in processu: sed in hac sua prima propositione cùm nondum audiret aliquem eum cõdemnantem, solùm intendebat suam miseriam plangere modo iam dicto sine hoc, quòd de innocentia sua aliquid tangeret.

REPLICA.

IN cap. iij. vbi postil. expositionem verborum Iob quæ sonant quasi maledictionem pertractans & præcipuè expositionem sancti Tho. prę alijs commendans: contra eandem obiectionem facit Burg. quasi crimen læsę maiestatis peractũ: longa digressione reprehendit, volens sanctum. s. Tho. defendere plus inuoluit. Et quia tędiosum est totum tractatum suum recitare, resoluo eum ad certa puncta: quibus pertractatis apparebit quid rei & rationis habeat. Est igitur in hac sua digressione primus punctus iste, ꝙ tota materia & principalis disputationis Iob fuit, ꝙ flagellaretur sine causa. Secundus punctus ꝙ ratio mouens principaliter Iob ad primum dictum est, ꝙ Iob asseruit se iustum, & per consequens sine causa flagellatum. Tertium dictum ꝙ amici Iob solũ impugnabant iustitiam quam Iob prætendebat: alia autem dicitur accessoria in illa disputatione. Sed primum dictum vr̃ simpliciter falsum, imò erroneum tam commendabili, & adeò commendato viro non esse imponendum. nam vna omnium philosophorum voce reprobatur: solius. n. naturalis luminis ductu Arist. videt nihil fieri sine causa: (Aristo.) & Plato sub cęlo nihil fieri credidit, cuius legitima causa in tempore non præcessit. (Plato.) & sic de alijs philosophicis simul & theologicis, qui consentaneę dicunt multa fieri sine culpa, nulla tñ sine causa. Et secũdum dictum similiter falsum est, ꝙ Iob se asseruit fore iustum: nam hoc faciendo foret iniustus, vt probatur. ix. huius. verè. n. iustus quid sibi desit primum, non quid assit, agnoscit. Si. n. dixerimus (inquit Iohannes in canonica sua prima c. j.) quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est: H quapropter illa verba quæ ad innocentiam vel iustitiam ipsius Iob tendere videntur, non aliter accipienda sunt nisi sicut verba Christi de cęco nato. Neque hic peccauit, neque parentes eius &c. (Io. 9. a) Quia Iob non dixit simpliciter se non peccasse, nam hoc esset temerariũ: sed dixit se non peccasse vt flagellaretur, volens per hoc amicis errantibus concludere, ꝙ si qui flagellantur, non sequitur necessariò: igitur propter peccata, qui fuit error principalis & formalis amicorum, vt patet in processu libri. Nec tertium dictum Burg. stare põt, quia amici Iob non intendebant eum probare iniustum, sed habebant, hoc tanq̃ euidens ex flagellis, iuxta errorem eorum quo neminem dixerunt flagellari sine culpa: ad quod concludendum tendit eorum disputatio. idcirco ex verbis Iob accipientes occasionem scandali, putabant eum Dei blasphematorem & impatiẽtem, & de hoc non disputauerunt, sed ipsum Iob tanquàm talem obiurgabãt, vt patet in processu literę. Materia ergo disputationis fuit, in præsenti neminem puniri nisi pro peccatis & econtra. Iob autem vtriq; errori se opposuit, & non pro sua iustitia, sed iniuria Deo per derogationem facta disputauit, in cuius signum infrà vlti. ca. Deus illos tres amicos increpans, non dicit eos contra Iob locutos, sed contra Deum & Dei iustitiam: ideo dicit ibi: Iratus est furor meus ĩ te & in duos amicos tuos, quia non estis locuti coram me rectum. i. dogma verum, secundum Glo. Si. n. solùm locuti fuissent contra iustitiam Iob, vt sonat tertium dictum Burgen. non possent reprehendi quasi non rectum locuti fuissent, cùm & Iob reprehensibilis erat, & per Deum reprehensus, vt patet infra. (Iob. 38) Ex quibus patet quòd Burg. cum huiusmodi falsis dictis sanctum Tho. potius inuoluit quàm defendit. Et idem Burg. ex debilibus motiuis inuehitur contra postil. dicens ꝙ Iob ex sententia suorum amicorum erronea quam nouerat eos dogmatizare, concludit quærelam suę natiuitatis, conceptionis &c. sibi fuisse odiosam: contra quod dictum Burgẽ. arguendo assumit cum Vvicleffitis & Hussitis: non legitur Iob amicis suis audisse errorem: igitur si impugnauit, impugnauit sibi cognitum. Ad quod dico, quod quia viri insignes fuerunt, vt patet ex eorum argumẽtis, ideo fama prodente potuit Iob scire eorum opinionẽs & doctrinas & fortasse tempore prosperitatis se contulit cum eis, sic quòd eorũ errores non latebant ipsum: quin etiam fundabantur errores eorũ super lamentatione digna, scilicet quòd non esset vita post hanc, vt dicetur infrà. stantibus enim illis erroribus lamentabilis esset vita iusti, prę sertim flagellati: quia sic eius iustitię in futuro nihil prę mij corresponderet, & in præsenti non nisi tribulatio, & sic expositio postilla. locum habet, similiter & obiectio contra sanctum Tho. Per idem

A idem respondetur ad secundum argu. Burg. quia ex fama & mutua collatione ante flagellationem habitis, sciuit Iob amicos suos his erroribus inuolutos. Ratio huius est, quia doctrina Iob nõ latuit amicos, eò quòd infrà 4. c. dixit Eliphaz primus amicus: Ecce docuisti plurimos &c. Rationabile igitur videtur, quòd & ipse Iob sciuerit doctrinas & opiniones amicorum suorum: idcirco inter flagella veritatis amator voluit errores amicorum obiurgare: vnde hoc intelligentes, se ei importunius opponebant. Per idem ad tertium, quia satis dedit intelligere, quando maledixit diei, &c. Cum esset voce domini laudatus vt iustus & rectus, creaturæ Dei absolutè maledicere nõ potuit, cum sit omnis valde bona. (Gen. 1. d) Sed rectè maledixit eis ex suppositione errorum, quos fama docente sciuit amicos sues tenuisse. Ex quibus patet Burg. etiam ad argumentum postillatoris non bene respondere: quando à simili allegat Apostolum etiam ex suppositione errantium & negantium resurrectionem sic arguentem: Si (1. Cor. 15. b) resurrectio non est, nec Christus resurrexit: inanis est ergo fides nostra: Vbi Bur. dicit quòd Apostolus loquitur conditionaliter: ita dico & ego, ꝙ Iob similiter loquitur: supplendo sic literam. Si verum est in futuro nullam esse remunerationem pro tribulationibus sponte assumptis, vel sine culpa inflictis, maledicta est dies natiuitatis & nox conceptionis talis hominis, qui in hac vita sine culpa flagellatũ: & sic illa conditionalis ęquiualet consequentiæ bonę & legali, q̃uis non formali, sicut & conditionis Apostoli per postillatorem allega- (1. Cor. 15. c) ta concludit fidem nostram esse inanem: imò idem Apostolus similem concludit maledictionem dicens. Ergo qui dormierũt in Christo, perierunt. Si, inquit, omnibus hominibus &c. vide ibi in gl. Nec videtur dictum Burg. valere, quod adducit ad reddendum rationẽ, quare ita particulariter maledicit noctem, diem, stellas &c. Quia dicit allegando sanctum Tho. ꝙ iste passus literæ est metricus: igitur poeticus. Poetæ autem solent modos loquendi multipliciter variare eorum quæ ponunt: sed non videtur mihi conueniens sacrã scripturam poematibus & poetis comparare: cũ multa mentiri soleant (q. Methaph. 6. c.) poetę canentes. Vnde & beatus Hier. Sensus sacræ scripturæ, qui videntur false sonare: ironicè comparat huiusmodi poeticis fictionibus & Attellanarum ludicris: vt patet supra. Nec bene infert Bur. cũ (3. Reg. 1) sancto Tho. ex dicto beati Hier. passus iste est metricus, ergo poeticus: quia multa sunt poetica prosaica, multaque metra non poetica. Nec verum est, quòd Iob maledixit stellis vel quibuscunque alijs præter diem & noctem: quibus maledicens dicit indignum quòd sol luceat illi diei &c. per hoc magis solem & stellas magnificat quã
B maledicit ad modum loquendi de solenni viro: indignum est eum præsidere vili communitati: imò & Ier. c. xx. plus particulariter maledicit quàm Iob, qui non solùm maledicit tempori ortus sui, sed etiã nuntio & cęteris, vt ibi patet. Est igitur Burg. in hac parte inuolutor sententiarum, expositionem magistralem sancti Tho. non promouens, sed potius corrumpens. Postillator autem satis soluit obiectionem factam contra sanctum Tho. nam exponens maledictiones factas hic & ibi, ponit duplicẽ sensum: C (Ierem. c. 20) Secundum vnum sic maledicentes loquuntur ex parte hominis sensitiui & affectione commodi, non ex parte hominis rationalis & affectione iusti: & sic stat bene expositio sancti Thomæ. sic etiam vr̃ sanctus Tho. sentire. Secundũ alium sensum, sic maledicentes loquuntur ex opinione prosequentium aduersantium & erroneè sentientium, non simpliciter: & sic stat expositio postillatoris. In eo. ca. vbi dicitur: Maledicant ei sicut qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan: ibi postillator adducit duas expositiones sancti Tho. quarum primam tanq̃ falsam abijcit, secundam verò mysticam dicit. Prima autem expositio est, ꝙ Leuiathan est ad literam magnus piscis, quem propter sui magnitudinem piscatores non audent in die inuadere, sed tantum in nocte: in qua laborantes & propter celeritatem diei orientis capere non potentes, maledicunt diei quasi impedimento sui profectus. Sed postillator hoc dicit esse falsum, ꝙ in nocte ille piscis capi possit, sed solum in die clara, prout dicit se didicisse à piscatoribus in captione talis piscis expertis. Burgen. autem hanc expositionem quamuis fabulosam defendere volens, concedit ꝙ tantum in die capi potest. & addit: si dies terminetur ante captionem, tunc maledicunt diei: quia nimis accelerauit ad finem ante piscis captionem. Sed illud non videtur rationabile, quia potius maledicerent nocti, quæ nimis citò aduenit: quàm diei, qui nimis citò transit: quia specificatio sit à termino ad quem, non à quo. Etiam si vult dicere consequenter ad dictum sancti Tho. potius deberent diei citò transeunti benedicere q̃ maledicere, quia die terminato gauderent quòd nox venisset in qua capere possent: sed quia res fabulosa est, transeat. De eo autem ꝙ postillator dicit secundam expositionem fore mysticã. Burg. dicit eam literalem, quod & si verum esset secundum allegoricum sensum: non tamen est verum secundum primam terminorũ significationem nihil absurditatis habentem: prout iste passus secundum Hebręos postil. & etiam Burg. Item in eo. c. vbi dicitur: Viro cuius abscondita est via: cur data est lex? hoc verbum cum bene exposuisset postillator: Burg. aliter exponendo si verum diceret, nõ veniret reprobandum: quia eiusdem passus possunt esse plures expositiones verę: sed in expositione Burg. illud non videtur verum, quòd Iob ignorauit iustum à Deo iustè flagellari: quia hoc nitebatur probare contra amicos suos in hoc errantes, vt patet in processu libri, & suprà ostensum est. Item in eodem ca. super verbo: Timor quem D timebam, euenit mihi, vsque ad finem ca. Burgen. est cum postilla. sed in fine vbi postillator dicit Iob tetigisse materiam suæ innocentiæ, Burgen. opponit dicens, viro iusto indecens se commendare absolutè absque aduersariorum falsa impugnatione: qualiter in hoc ab amicis Iob contra eum adhuc nihil actum dicitur: sed Burgen. falsus intellectus ostensus est clarè suprà in primo correctorio huius &c.

GLOSSA ORDINARIA. CAP. IIII.

(☞ a Historialiter.) R*Espondens autem Eli.* Amici Iob causa pietatis venerãt, sed ad contentionis verba prosiliunt, non praua intẽtione, sed quia percussum credunt pro iniquitate. deberẽt autem ex anteacta vita verba eius pẽsare, & si diuersa sentirent, humiliter dicere, non percusso per immoderata verba vulnus addere, & flendo se ei sociare, non scientiam suam ostendere. Sunt autem dicta eorum in multis recta & fortia, & in se magna: vnde eorum autoritate vtitur Apostolus, quæ tamen dominus reprehendit, sed comparatione melioris, dicens: Non estis locuti rectum, sicut seruus meus Iob. (infra. 42. b) Etsi mira, tumidè tamen dicuntur, in sancti viri aduersitatem. Paulus ergo ea pensat ex eorum virtute: (Rom. 2. b; Gal. 2. a) Deus incautè prolata reprehendit ex personæ qualitate. Inter recta ad peruersa dilabuntur. Sic hæretici ex bonis mala abscondunt vt recipiantur, & ex malis bona inficiunt, vt corrumpant.

b *Si cœperimus loqui tibi, forsitã &c.* Molliter incipiunt, sed in aspera prorumpunt. (1. Cor. 15. d) Sic hæretici blandia verba propopunt, ne caueantur, sed aspera subinferunt.

☞ a *Sed*

CAP. IIII.

a REspondens autem Eliphaz Themanites, dixit: b Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè acci-

a ¶ Hoc dicitur, quia locuturus erat contra eum.

NICOLAVS DE LYRA. CAP. IIII.

(Diuisio.) REspondens autem. *Postquàm descripta est ipsius Iob propositio querulosa, hic consequenter ponitur amicorum eius obiectio calumniosa: & primò ponuntur obiectiones trium amicorum eius principalium, & secundò ipsius Eliu, qui cum eis venerat ad Iob consolandum, cap. xxxij. Prima in duas, quia primò ponuntur dicta obiectiones. & secundò eorum replicationes, cap. xv. Prima in tres, secundum tres amicos Iob: quia primò ponuntur obiectiones primi. secũdò secundi, ca. viij. tertiò tertij, ca. xi. Prima adhuc in duas, quia primò ponitur ipsius Eliphaz obiectio, secundò Iob responsio, cap. vi. Prima in duas, quia primo Eliphaz proponit suam obiectionem, secundò inducit Iob ad eius attentionem: c. v. Prima adhuc in duas: quia primò obiectio ponitur, secundò diei reuelatio ad hoc inducitur, ibi: Porrò.* Circa primũ *sciendum, quòd Eliphaz rectè accepit verba Iob quantùm ad illud in quo discordabat ab eo, s. quòd aliqui absque culpa affliguntur in presenti vita: & hoc accepit ex verbis Iob in fine ca. prędeceden. vt patet ex dictis ibidem, sed ex modo loquendi credidit eum esse impatiẽtem, & ideo arguit primò eum de impatientia. secundò de erronea sententia, ibi: Recordare obsecro. Circa primum dicitur.*

a Respondens autem &c. *licet obijceret, tamen dicitur hic respondẽs, quia post ipsum Iob loquitur: & quia obiijciendo respondet quodammodo dictis eius.*

b Si cœpe. &c. *Modus est hominis impatientis non expectare finem verbi quod sibi dicitur, & in hoc notat Iob de impatientia.*

¶ a Sed

MORALITER.

✱ a *Respondens autem &c.* Sciendum autem ꝙ liber iste procedit rhetoricè: propter ꝙ replicatur pluries eadem sentẽtia ad magis exaggerandũ: vt patet ex dictis, & patebit ex dicendis. Similiter procedit disputatiuè, propter quod eadem etiam aliquando repetuntur. Nã respondens repetit dicta opponentis & opponẽs replicando dicta respõdentis. Sciendũ etiam ꝙ licet amici Iob primò venerunt ad eius consolationem, tamen postea proruperunt ad eius iniustam increpationẽ: propter quod in fine libri dixit eis Dominus: non estis locuti rectum coram me, sicut seruus meus Iob: & ideo per ipsos significantur illi qui iustos iniustè increpare conantur: tales autẽ sunt præcipites in loquendo: quod notatur cum subditur.

✱ a *Con-*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Sed conceptum &c.* Perfecti nec in corde peruersa conci-
E piunt quæ silentio compescant. Alij praua concipiunt, sed silentij vigore magno constringunt: alij & cõcipiunt & mox efferunt. In sensu leues, in lingua præcipites. De his est Eliphaz, qui suo experimento de omnibus idem sentit.

b *Tenere &c.* Quasi vellet retinere: in quo innuit se in loquendo offensurum.

c *Ecce &c.* Certa bona sunt quæ & ille fatetur, qui criminari vult. Quãtus ante fuit, qui tot suis occupatus disponendis, etiam liberè alios docuit? actu & verbo recta ostendens. Quia verò criminator bona de eodem dicit, ad crimen inflectit, dicens,

d *Nunc &c.* Quasi non seruasti recta quæ dicebas. Nota autem q sunt iniqui. & bona iustorũ quę nota negare non possunt, dicunt, ne praui videantur: & vt inde magis credatur eis, in malis quæ inferunt: & hæc ipsa bona ad cumulum reatus inuertunt. Hic recta Iob ergo dixisse, sed non seruasse, quasi suo testimonio malus reprehenditur: inferius malè loqui notat, vt taceat. Et hi sunt duo modi quibus bonos impetunt mali, dicẽtes eos vel praua dicere, vel bona quę dicunt nõ tenere.

e *Defecisti &c.* Vbi est ti. tuus, quasi de virtutibus miretur perditis, quas congruo ordine ponit. Sicut in via seculi audacia fortitudinem, timor debilitatem parit, ita & in via Dei audacia debilitatem, timor Dei fortitudinem: quia qui Deo iungitur, potestate quadam super omnia leuatur: for-
F titudo non nisi in aduersis ostendit, vnde patientia additur, quia in fortitudine quasi proficit, qui mala aliena non motus tolerat. De patientia perfectio nascitur: vnde in patientia animam possidere homo dicitur. i. in omnibus rectè viuere, cunctis motibus mentis ex virtute dominari: q enim se vincit, contra omnia est fortis. Quoniam autem inuehendo corripuit, nunc quasi exhortando subdit.

f *Recor-*

† super te (sub. mali vel quod timebas) & egrefers

† nonne timor tuus fuit ob spẽ tuã & propter expectationem (.i. nonne ideo timebas Deum sperans ab eo consequi bona temporalia &c.)

a ¶ Ex se de alijs iudicat. ¶ His verbis innuitur manifeste, quia disposuerant eum offendere.

a pies. Sed concẽptum sermonem te- a

a ¶ Vel potest: quasi nullus secundum hoc quod sentit.

b nere quis poterit? Ecce docuisti mul b c

a ¶ Volentes deficere in aliquo bono. b ¶ Qui fessi erant operando, vt perseuerarẽt docuisti. c ¶ Titubãtes dubios. ¶ Qui dubitabant an inciperent, an in cepto perseuerarẽt.

tos, & manus lassas roborasti. Vacil c d

a ¶ In bonam partem traxerunt.

lantes cõfirmauerunt sermones tui,

b ¶ In quibus prius apparet timor. b ¶ Vel robora sti.

& genua trementia confortasti. e

a ¶ Ecce non est in te quod doces. b ¶ Tribulatio.

d Nunc autem venit † super te plã- f

a ¶ Non teipsum roborasti. ¶ Tam cito. ¶ b Plaga.

e ga, & defecisti: tetigit te, & contur- g h

a ¶ Quem fingebas te habere ad Deum. i

batus es. † Vbi est timor tuus, k

fortitudo tua, patientia tua, & per- l m

a ¶ Quasi, apparet quia non fuerint vera in te. n

f fectio viarum tuarum? Recor- o

a ¶ Quasi diceret: pateris quod meruisti. ¶ De præteritis.

dare, obsecro te, quis enim vn- p

a ¶ Innocens in opere & rectus in corde.
b ¶ Id est affligitur res suas perdendo.

quam innocens perijt? aut quan- q

g do recti deleti sunt? Quin po- r

tius vidi eos qui operantur iniqui- s

a ¶ Fraudes quæ inferunt dolores

tatem, & seminant † dolores & t u

a ¶ Dum proficiunt, dum prosperantur in eis.
b ¶ Iudicante. c ¶ Quandoque.

h metũt eos, Flante Deo perijsse, & spi x y

f *Recordare &c.* Sed & hoc reprehensibiliter agit. Innocens G enim & rectus sæpe hic funditus delentur, & si ad æterna seruantur, sed qui non pro æterna sed terrena mercede Deo seruiunt, ipsi sibi fingunt quod quærunt: & docere præsumentes cũm terrenam securitatem prædicant, cunctis suis laboribus ostenditur quod amant.

g *Qum &c.* Dolores seminat, qui dicit: Fraudulenta metit, qui dicendo præualet. Vel dolores seminat, qui peruersa agit. Metit, qui in eis prosperatur. Hi non (vt ait) pereunt, sed felicius hic iustis viuunt. Patitur enim Deus quosdam hic præualere, vt mundius vita iustorum purgetur. Punit mox alios, ne putetur humana negligere: & multa mala præterire, vt corda innocentium, qui pusillanimes sunt, confirmet. Verius autem diceret de omnibus. In fine generaliter poterat dici, quod innocens & rectus non perit: quia & si hic atteritur, apud Deum vera salute reparatur. Et mali pereunt, quia, & si hic altius crescant, in fine durius ferientur. Sed quia dicit, recordare, patet transacta ad mentem reduci, non futura enuntiari.

h *Flante Deo perisse, &c.* Nos conflamus aerem, dum ab extra intus trahimus, & ab intus extrà reddimus. Deus ergo in retributione flare dicitur, quia ab exterioribus causis intus iudicij consilium concipit, & ab interno consilio exterius sententiam emittit, id est à H malis nostris quæ extrà videt, iudicium intus disponit, & ab interno conceptu extra damnationem facit. Vel flare Deus, id est irasci dicitur per simile, quia nos cum irascimur, flatu furoris inflamur. Flat ergo Deus irascendo vindictam cogitans, cum post longam patientiam qui in se tranquillus est, reis videtur turbulentus, cum ipsi coram eo reatu suo turbentur.

† peruersitatem (vel malam cogitationẽ)

a *Rugitus*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *a* Sed conceptum &c. *Licet enim iniurias proprias dissimulare sit virtuosum, iniurias tamen diuinas tolerare vitiosum est. videbantur autem ipsi Eliphaz verba Iob prædicta sonare in Dei iniuriam: propter quod dicit se non posse tacere secundum rectam conscientiam.*

Caba. *b* Ecce &c. *Turpe est doctori, cũ culpa redarguit ipsum. propter quod vt ostendat impatientiam Iob, vt credebat esse turpiorem: primò inducit præcedentem eius doctrinam. Circa quam sciendum, q aliqui sunt impatientes ex sola ignorantia boni patientiæ, & quantum ad tales dicit.* Ecce docuisti plu. *Sunt etiam aliqui impatientes non ex ignorantia boni patientiæ, sed ex animi debilitate, & quantum ad istos dicit,*

c Et manus &c. *i. opera patientiæ relaxata ex debilitate animi. Sunt et aliqui impatientes ex diuturnitate aduersitatis, qui incipiũt dubitare an talia eueniat eis ex iudicio diuinæ prouidẽtiæ: & quantum ad tales dicit:*

d Vacillantes &c. *Sunt etiam aliqui qui aduersa, parua, & mediocria sustinent, sed superuenientibus grauibus incipiunt frangi: & quantùm ad tales dicit:*

e Et genua &c. *Homini. n. portanti graue pondus genua incipiunt tremere: & per hoc designatur magnæ aduersitatis pondus, sub quo aliqui incipiunt deficere. Præmissa igitur doctrina Iob de patientia, inuehitur contra ipsum de defectu patientiæ dicens:*

f Nunc autem &c. *i. amissio bonorum exteriorum.*

g Et defecisti. *per impatientiam.*

h Tetigi

h Tetigi te. *flagellando in proprio corpore.*

i Et conturbatus es. *prorumpendo in blasphemiam. dixerat. n. Iob in fine precedentis capituli se percussum à Deo, quãuis esset innocẽs: & hoc Eliphaz reputabat blasphemiam, vt magis patebit infrà: & iõ cõcludit:*

k Vbi timor tuus. *respectu Dei.*

l Fortitudo tua. *respectu mali sufferendi, tamen cum difficultate.*

m Patientia tua. *absque tali difficultate, vt sic talis differentia sit inter fortitudinem & patientiam, sicut Philosophus ponit, inter continentiam & temperantiam.* Aristo. 7. Eth.

n Et perfectio &c. *quam prius simulabas, quasi diceret, ex effectu patet, quòd ista fuerunt in te ficta & non vera.*

o Recordare. *Hic consequenter Eliphaz arguit Iob de erronea sententia, quia dicit innocentem à Deo puniri, dicens:* Recordare obsecro te. *reducendo ad memoriam facta prẹterita.*

p Quis &c. *q. d. posses ostẽdere, nec per consequẽs credẽdũ est tibi de te.*

q Aut &c. *per amissionem substantiæ & prolis suæ, sicut tu deletus es.*

r Quin potius vidi. *per experientiam cui credendum est.*

s Eos qui &c. *manifestè inimicando.*

t Et seminant dolores. *occultè insidiando.*

v Et metunt eos. *ad finem deducendo.*

x Flante &c. *in propria persona.*

y Et spiritu &c. *in bonis suis & prole sua: & in hoc notat Iob hoc modo consumptum propter peccata sua præterita. ideo sequitur:*

¶ *a* Rugitus

MORALITER.

✱ a *Conceptum sermonem.* Et vt acrius increpent, prius eum commendat de doctrina, cum dicitur:

b *Ecce docuisti &c.* Et de charitate fraterna cùm subditur:

c *Et manus &c.* Consequenter vertunt verbum ad increpationem.

f *Nunc &c.* Quasi dicant: doctrinam tuam operibus destruxisti.

K *Vbi est timor tuus.* erga Deum?

l *Fortitudo tua.* q. d. ista non fuerunt in te secundum veritatem, sed tantummodo secundum fictionem.

o *Recordare &c.* q. d. nullus. Increpantes autem iniustè frequenter ex verbis suis ostenduntur deficere, nisi. n. in vita pñti de qua loquebatur Eliphaz, quia nõ credebat aliã, innocens aliqñ periret, Esaias non diceret: Iustus perit & non est qui recogitet. Innocentes enim aliquando pereunt in hoc mundo vt saluentur in cęlo.

q *Aut &c.* q. d. nunquam: quod similiter est falsum. Nam aliquando de memorijs hominum delentur, vt in libro vitæ scribantur.

r *Quin potius vidi &c.* sequitur.

x *Flante &c.* Similiter hoc est falsum. Nam aliquãdo impij prosperantur vsque ad mortem in vita præsenti, vt habetur infrà eo. c. Gre. Sæpe nãque Dominus diu tolerat quos in perpetuum damnat. Sed quia mali non solùm bonos arguunt de ficta bonitate, sed etiam de crudelitate. ideo subditur: Moralium lib. 5. ca. 15. in prin. to. 1

✱ a *Rugitus*

a *Rugitus leonis.* Postquam clemẽter monuit, apertè increpat.
A Rugitus leonis id est seueritas & terror ipsius Iob. Vox leænæ, loquacitas coniugis, dentes catulorũ, edacitas filiorũ destructa est. Rugitus exultat quasi in re dãnata. Tigridi etiam Iob cõparat pro maculis simulationis. Hypocrita enim qui rectus videtur, habet latentia vitia, quæ aliquãdo erumpentia colorem variãt. Prẹda est iustorũ gloria quam sibi arripit: Putans ergo iste sanctum Iob bona quæ in eo nouerat, per hypocrisim tenuisse, dicit,

b *Tigris pe.* Hoc est, varietas tuæ simulationis extincta est, qa adulatio laudis ablata est. Pro tigride hic apud Septuaginta μυρμηκολέων myrmicoleõ legit qđ Latinè dr formicarum leo, vel expressius formica & leo. Est autẽ paruum aĩal, qđ latens in puluere, insidiatur formicis, & eas comedit. Volatilibus verò & alijs animalibus est formica, à qbus comeditur. Per hoc notat Iob fuisse contra erectos timidum, cõtra subditos audacẽ: sed iam non habet pdam eius elatio, qa peculsus ab aliena læsione phibet. Typicè eadem de hæreticis. Leo, diabolus p sæuitia. Leęna ciuitas mundi Babylonia sociata leoni. Catuli, quiq; repbi ab illis generati. Ab his cauẽt sibi sancti. At hæretici securi oĩa se superasse putant. Quasi dicerent: Iõ nõ flagellamur, qa virtutẽ diaboli vincimus, & vocem id est gloriam seculi, dentes id est psuasionem reproborum. Tigris, iterum diabolus, pro multiformi astutia: Vel myrmicoleõ, q contra resistẽtes debilis, contra cõsentientes fortis: quẽ dicunt perijsse, qa in eis pdam non habet. Hoc p gaudio repetunt, qa sæpe reperitur quod per gaudium dicitur. Hi tales per sapientiam putant se omnes transcendere, vnde subdit,

c *Torrò ad &c.* Abscõdita se hæretici audire simulãt. vñ & latẽter pdicãt, vt sanctior eorũ pdicatio habeat, nõ alijs ęqua.

d *Furtiuè.* Quia nõ cũ alijs p ostiũ intrant, sed rimas quærũt
B prauæ intelligentię. quia verò fur lumen timet, addit.

e *In horrore visi. noct.* pauore nocturuę visionis se percepisse venas susurrij diuini dicunt: qa vt alta iactent, vix ea posse se capere dicunt. Sed dum ita alta notant, testes contra se nequitiæ sunt. In nocturna enim visione dubiè cernitur.

f *Quando solet sopor.* Hoc est, dũ oẽs inferius dormiũt torpore, nos ad alta & supna pcipiẽda vigilamus. Et dũ aliqñ hoc despici vidẽt, seipsos timere simulãt qđ dicũt. vnde subdit,

g *Pauor tenuit me.* Vt miri videantur in altis, quasi pertimescunt quæ fingunt: & tamen audaces sunt proferre, quę asserunt vix se potuisse audire. vnde est,

h *Et cum spiritus me præsen. transiret &c. Ad me dictum est verbum:* Filius Dei. *Absconditum.* Quod erat apud Deum. Hoc dr fidelibus, dum credentibus manifestatur. Vel locutio intimæ aspirationis per spiritum latentem in corde: quæ sciri nõ põt nisi à quo haberi potest. Vnde de hoc spiritu dicitur: quem mundus non potest accipere. Quia visibilia diligit, cũ spiritus ad sola inuisibilia ascendat. Quod ergo pauci intus audiunt, à Ioh. 14. b.

† euulsi

† separauerunt se

† parũ de eo

a ¶ Quod patet in te.

a ritu iræ eius esse consũptos. Rugitus a

a ¶ Vxoris. b ¶ Edacitas filiorum.

leonis, & vox leænę & dentes catu- b c

b lorum leonũ † contriti sunt. † Tigris d e

a ¶ Gloria iustorum propria est iustis: malis vero quasi preda & non propria, quam aliquando sibi vsurpant.

perijt, eò q non haberet prædã, &

¶ Quia tantum fum.

c catuli leonum † dissipati sunt. Por- f

a ¶ Quod mihi reuelatum, nemo scit: quia sine voce & sine sono.

ro ad me dictũ est vẽrbum abscõdi g

a ¶ Tenuiter & latenter.

d tum, & quasi furtiuè suscepit auris h

a ¶ Quia vero fur lumen timet, addit: in horro. &c.

e mea † venas susurrij eius. † In hõrro- i

a ¶ Cum sopitis sensibus, phantasiæ per sensus non ingerunt animæ.

f re visionis nocturnæ, qñ solẽt sopor k

a ¶ Animi.

g occupare homines. Pauõr tenuit l m

a ¶ Corporis. b ¶ Si qua virtus erat.

me: & trẽmor, & omnia õssa mea

¶ Quia incomprehensibilem cognouit, transire eum dicit.

h perterrita sunt. Et cũ spiritus me præ- n o

diunt, à maxima p te hominũ nescitur. Vel Abscõditũ, quia C silẽter in corde sonat sine strepitu locutionis. Et quasi furtiue, quia raptim & occulte: nisi. n. ab exterioribus mens abscondat, interna non penetrat. *Suscepit.* non susurrium sed venas eius. Susurrium est ipsa locutio intima. Venæ modi q bus illa ad mentem nostram venit: quia aliqñ nos amore, aliqñ terrore compungit, & alijs modis. Venas ergo susurrij furtim audire, ẽ occultos diuinæ aspirationis modos tenuiter & latenter cognoscere. Vel q susurrat, occulte loquit: & vocẽ nõ exprimit, sed imitat. Ita cũ Deus modò nobis aliqd de se intimat, nõ ita qdẽ vt est susurrat. Loquet verò i futuro, cũ se vt est, ostẽdet. Vel venę susurrij sunt oĩa creata, qbus notitiã colligimus deitatis. Sed & hec furtiua, qa nec ipsa mira opera nisi raptim & tenuiter pẽsamus: sed quò plus mẽs leuata virtutẽ Dei cõsiderat, eò magis rectitudinẽ eius repressa formidat. vñ subdit: *In horrore &c.* Id est in pauore occultæ cõteplationis, in qua nihil manifestè sed quasi imaginariè. Sed ad hanc nemo pertingit, nisi carnalibus desiderijs repressis. vnde. *Quando solet sopor occupare homines. Pauor tenuit.* Vigilat qui curis seculi intendit. Dormit in quiete qui fugit. Hic est Iacob qui in itinere dormit, & angelos videt: Id est in cursu huius vitæ à secularibus rebus oculos claudit, quos ad cõcupiscendum culpa primis parentibus aperuit. Et nemo ad videnda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicãt, subtrahatur. vnde: Vacate & videte: quoniã ego sum Deus. Sed quò animus in contemplatione leuatus super se altiora conspicit, eò in se terribilius tremit. vnde: *Pauor te. &c. & omnia. o.* Id est fortiora acta: quia nec bona sua digna examini eius quem conspiciunt pẽsant, quæ per se alicuius prẹtij videbantur. uñ dr: Oĩa ossa mea dicent, domine quis similis tibi? Carnes non habent verbum, quia infirma apud te penitus silent, sed fortia magnum laudant & tremũt. Hinc D est quod Manue viso angelo timet, sed mulier audet. Quia visis cælestibus spiritus q prior videt pauore concutitur: sed tamen spes præsumit, quia inde spes se erigit ad maiora, vnde spiritus turbatur. Quia ergo visa Dei iustitia & bona nostra sordent, meritò ait: *Pauor tenu. me & omnia os. mea pter. sunt.* vnde & Paulus non conscius sibi de meritis Deo iudice nõ præsumit: Sed cum mens leuata intima speculatur, stare super se diu non potest: quia si spiritus ad summa vehit caro corruptionis suæ pondere deorsum premit. vnde: *Cum spiritus me præ. tran.* Spiritus nobis præsentibus transit, quia inuisibilia non sosidè sed raptim videmus, nec in suauitate contemplationis diu mens figitur, quia à lumine reuerberata ad se reuocatur, & magna uirtute proficiens, videt, quam uidere non possit quod ardenter diligit: nec tamen ardenter diligeret, nisi aliquatenus uideret. Et quia quantumlibet quis profecerit, stimulum carnis sentit, addit,

† leo mator. Iud. 13. b.

furtiuè

† Cũ cõsideratẽ visiones nadiuinas

Gen. 28. d.

Psal. 45. b.

Psal. 34. b.

1. Cor. 4. a

a *Stetit*

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* Rugitus leonis. *Id est ipsius Iob quẽ leoni comparat propter crudelitatem & rapacitatem quam ei imponit.*

b Et vox le. *id est vxoris suæ, quæ ipsum Iob ad prædicta mala per sua verba incitauerat, vt iste dicit.*

c Et dentes catu. leonum. *i. rapacitas filiorum Iob ipsum imitantium.*

d Contriti sunt. *Supple diuino iudicio. Et quia posset ei dici, q vxor Iob percussa non fuerat: ideo hoc remouet dicens,*

e Tigris petijt. *Quam prius leanę comparauerat hic tigridem vocat, propter velocitatem eius ad malum, sicut tigris est animal uelocissimum. dicit igitur:* Tigris pe. eo quod non habe. prædam. *q. d. licet vxor Iob non fuerit mortua sicut filij & filiæ, nec sicut Iob percussa videre, tamen in hoc percussa est, quod nõ potest bona aliorũ rapere per se nec maritũ, nec etiam per filios ideo subditur: Et catuli leonis dissipati sunt.*

Diuisio. *f* Porrò. *Hic consequenter Eliphaz ad suum propositũ inducit diuinã reuelationem. vtrũ autẽ fuerit vera reuelatio vel conficta, ab eo, Tho. sub dubio relinquit, videtur tñ qđ fuerit cõficta, quia in fine libri Dñs dixit ad eum: Iratus est furor meus contra duos amicos tuos quia non estis locuti coram ad rectum. Item quia hoc inducitur ad falsum intellectum scilicet quòd nullus à Deo ponitur in præsenti absq; culpa pręcedẽti: falsum autẽ non potest à Deo reuelari. In hac igitur reuelatione primò tangitur reuelationis modus. secũdò reuelationis sensus, ibi: Nunquid homo. Circa primum dicitur,* Porrò ad me dictum est verbum abscon. *Quia quę reuelantur alicui sunt alijs abscondita. & ideo subditur.*

g Et quasi furtiue. *Id est occultè.*

h Suscepit auris mea venas su. e. *Quia talia reuelantur secretè nec capiuntur perfectè: & subditur tempus.*

i In horrore visionis nocturnæ. *Tempus enim nocturnũ propter eius quietudinem magis est aptum ad percipiendum ea quæ reuelantur quã diurnum, quod inquietatur tumultibus actionum humanarum.*

k Quando solet sopor. *Id est grauius somnus.*

l Occupare homines. *Per hoc innuit quòd non erat tunc sopore grauatus sicut cęteri.*

m Pauor tenuit me & tremor & omnia ossa mea perterrita sunt. *Tum ex tempore nocturno: tum ex insolita visione.*

n Et cum spi. *Id est angelus.*

o Me præ. tran. *Id est ad me accederet.*

¶ *a* Inhorrue-

MORALITER.

✱ a *Rugitus leonis.* Vocant eos leones, ipsos de credulitate notantes, & quia non solùm eos diffamant in personis proprijs, sed etiam in sibi coniunctis, vt pote in vxoribus & famulis: ideò subditur,

b *Et vox leænæ & dentes catu. &c. Porrò ad me dictum est verbum absconditum & quasi furtiue &c.* Tales enim maligni vt iustius bonos arguere videantur, fingunt aliquando, quòd occulta sibi diuinitus reuelentur: & quæ sint illa subditur,

✱ f *Nunquid*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Stetit qui.* Vt incõprehensibilia se nouisse iudicēt, non stetisse, sed transisse spũm narrant, & vultũ incognitũ se vidisse simulant, vt esse se incognitos ei qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. *Imago coram.* Quia hæretici sæpe Deũ sibi imaginabiliter fingunt, quem intueri spũaliter nequeũt. *Vocem quasi au. le.* Quia ad secreta illius cognoscenda se cęteris familiariores gaudent. Non.n. docent quę Deus publicè loquitur, sed q̃ sibi quasi latenter aspirantur. Prędicta veraciter à rectè sentientibus proferri põt, vñ ea repetimus ex persona amicorũ Iob: qui etsi in correctione, non tamē errant in veritatis cognitione. Vel hæreticorũ qui non vitã scientię, sed tantum verba tenent. Hic aũt Eliphaz magnæ scientiæ ostenditur, sed nõ in eo humilis fuit, quia bonum commune specialiter sibi arrogauit. *Inhorruerunt pili carne.* Pili sunt superflua quælibet humanæ corruptionis, cogitationes vitæ veteris: quas si à mēte excludimus, pilos carne scidimus, vt nõ dolore fatigemur. Vnde Moyses: Leuitæ radant oẽs pilos carnis suę. Hæc autē subtilius in nobis conspicimus, cum alta penetramus. vnde rectè nũc dicitur: *Cum spiritus transiret i.* Cum.n. mens vera videt, durius se de suis fluxis cruciat. Transeunte ergo spiritu pili pertimescũt: quia ante vim compunctionis superfluæ cogitationes fugiũt: qa intima visio aĩam contra se inflāmat, & dum illicita districtè resecat, mens latius speculationi inhæret, & penè figit spiritum qui transibat, nec tamen hæc ipsa mora contemplationis vim deitatis plenè aperit, vnde subdit,

E

† tacitam vel subauditam noctè audiui, id est cùm tacebat quandoque, id [illegible], quandoque loquebatur, id est tacitè & submissè.

Leu. 14.b

† stultitiã. Alij, nec in angelis suis ponet lumen.

a *Stetit quidam cuius non ag. vultum.* Quidam non dicitur nisi de eo quem exprimere uel nolumus uel non possumus, qũo & hic exponit, cuius non agnos. vultum. Quia hõ qui obediendo & carne spũalis futurus erat, peccando ẽt & mente carnalis factus est, vt sola cogitet quę ad animum per imagines corporis trahit: sed vix conando repressa specie corporali se cognoscit: & sic fit ei via vt æternam substãtiam cogitet. Et omnibus phantasijs abiectis aliquatenus eam conspicit, & si non quid sit apprehendit, agnouit certè quid non sit. Qui stare vĩ cum omnia trãseant, nisi qui ipse retinet in se vt bonos: Inde cùm dicit: Cùm spiritus transiret, rectè addit: Stetit quidam, quasi quem per transitum sensi non transire deprehendi. Transit, quia non potest cognitus teneri. Stat: qa scitur esse immutabilis. Sed qa quisqs aliquid inde apprehendit, per coæternam eius speciem conspicit, subdit,

Historicè

F

b *Imago coram oculis meis.* Imago patris filius est, qui dicit: Nemo venit ad patrem, nisi per me.

Ioan. 14.a

Mysticè

c Et vocem

a ¶ Quid mirum si hic præsente spiritu horreant pili, cum etiam ossa perterreantur?

b ¶ Superflue & inanes cogitationes.

sente transiret inhorruerunt pili a carnis meæ: Stetit quidam cuius

a ¶ Quia solus incommutabilis.

a ¶ Quia non plene cognoscebam, sed quasi per imaginem

b ¶ Scilicet filius qui patris imago & ars est in rerum creatione & gubernatione primum percipitur per quem & pater.

non agnoscebam uultum, imago coram oculis meis, & † vocē quasi auræ lenis audiui: Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?

¶ Hec omnia quæ sequuntur vsque ad finem sui sermonis in visione percepit.

¶ Angeli.

Ecce † qui seruiunt ei non sunt stabiles, † & in angelis suis reperit † prauitatem. Quantò magis hi qui habitant domo luteas, qui terrenum habent fundamentum,

a ¶ Ex se sine mutabilitate. b ¶ Apostatis.

a ¶ Hæc de omnibus generaliter possunt dici, quia etiam boni non sunt sine tumore vel de his tantu intelligitur qui huius vitæ luxu fedissimas exequuntur voluptates, quos hic notat à se differre.

a ¶ Terrena corpora.

a ¶ Terrenis elementis subsistunt corpore & anima.

c *Et vocem quasi auræ lenis au.* Vox auræ cognitio Sancti spiritus est, qui lenis & vehemens super Apostolos dicitur: quia notitiam suam nobis temperat: vt possit vtrunq; cognosci, & non sicut est, sed vt lippis se tenuiter insinuat. Vehemēs, quia qui leniter tangit, inopiam nostram inaniter concutit. Quia ergo mēs hominis quantũcũq; se extenderit, vix aliquando aliqd inde videt, rectè dicitur: & vocem quasi auræ. Sed quia vel parum diuinę cognitionis nõ perfectè docet: quid ex hoc auditu didicit subdit:

G

d *Nunquid homo comparatione Dei iustificabitur?* Hoc in cõtemplatione nouit, ꝙ iustitia humana diuinæ comparata iniustitia est: vt quæ lucerna in tenebris lucet, in sole caligat: quod potuit. quia qui lucē videt, scit quid de tenebris æstimet.

e *Aut factore suo purior.* Hoc ęstimat q contra flagellantem murmurat. Sed debet scire quia impiè non flagellat, qui mira ex nihilo fecit, & conditor naturæ non est iniquus iudex culpæ. Et si iste iniustè Iob redarguit, rectè tñ modum creaturæ in comparatione creatoris describit. Puriorem ergo se vir factore suo ęstimat, si contra flagellum querelã parat. Eumq; sibi ꝓculdubio postponit, cùm eius iudiciũ de sua afflictione redarguit.

† inter seruos suos nõ est fidelis, alij seruis suis nõ dic.

f *Ecce qui serui. ei.* Angelus ętsi in statu suo immutabilis permanet, in hoc tamen quòd creatura est, vicissitudinē mutabilitatis habet, & ita stabilis nõ est. Si enim natura hæc mutabilis nõ esset, cùm esset bene condita, in nullis cecidisset. Sed ex arbitrio habuit ruere uel stare, & in stantibus meritum fuit motum mutabilitatis suæ, studio voluntatis fixisse. Hoc mutabilitatis argumētum est quod de apostata subdit:

† De pœn. dist. 2. ca. si enim ante finem.

g *Et in angelis suis reperit praui.* Ex quorum comparatione infirmitas humana colligitur.

H

h *Quanto magis hi qui ha. do. lu.* Id est terrena corpora. Terrenũ quoq; est fundamētũ suba carnis. Tinea de veste orit, & oriē do eã corrumpit. Vestis aĩæ est caro. vñ nascit tentatio carnalis, p quam ad interitũ puenit. Et est: Si angeli ex se non sunt immutabiles, qũo hõ ibi bono permanere putatur, qui in se hēt vñ à nouitate veterascat? Vel angeli sunt sãcti doctores, quia nõ sine culpa in hoc itinere habitãt domos luteas, q de illecebrosa vita exultant. Tinea damnũ facit, sed nõ sonum: Ita mentes iniquorũ, quia damna sua considerare negligũt, innocentiã perdunt. Amittunt nanq; à corde innocētiam: ab ore veritatem, à carne continentiam: & per accessum tēporis ab ætate vitam. Sed hæc se perdere non conspiciunt curis seculi occupati. vnde subdit,

a Dema-

NICOL. DE LYRA.

a ¶ Inhorruerunt pili carnis me. *Quia præsentiam angelicæ virtutis fragilitas humana videns deficit, secundum quod dicitur, in Dan. Vidi visionem hanc grandem, & non remansit in me fortitudo.*

Dan. 10.b

b Stetit quidam. *Quasi dicat: ista visio non fuit in raptu vel transitoria. sed magis stabilis & fixa: ad denotandum maiorem eius certitudinē.*

c Cuius non ag vultum. *Ad denotandum quòd excederet humanum modum cuiusmodi est angelus.*

d Imago co. *q.d. angelus fuit in specie visibili apparens mihi vigilanti, quę visio excellentior est quam in somnis.*

e Et vocem quasi auræ lenis au. *ad denotandum, quòd fuerit angelus bonus à Deo missus. per talem modum loquēdi dicitur in Reg. Post ignē sibilus auræ tenuis, ibi Dominus.*

f Nunquid homo. *Descripto reuelationis mõ, hic consequenter ponit ipsa reuelatio, in qua Eliphaz ostendit sibi reuelatum, nullũ innocentē à Deo punitũ. & primò ad hoc inducit rõ ex cõparatione hois ad Deum, quę talis est. Nullus hõ põt esse iustior aut purior à peccato ipso Deo, qui est rta iustitię & in supremo puritatis & mũditię: sed si Deus puniret aliquē innocentē, inueniretur aliquis hõ iustior aut purior ipso, quia inuenirent aliqui hoies ita iusti, ꝙ nullo mõ punirent innocentē, ergo etc. hęc rõ tangitur cùm dr:* Nunqd hõ Dei cõ. iust. *i. iustior ipso inuenietur. q.d. non. Ista vero rõ non valet, quia Deus punitionē innocentis ordinat ad magnitudinē pręmij consequendã, sicut tormenta martyrũ ad glorię triumphũ, & iõ iustè facit: hõ aũt punitionē innocentis non sic põt ordinare: & iõ nõ est sile. Scđa verò rõ accipitur ex cõparatione hois ad angelum, qui est substãtia purè spũalis: & iõ de se nullum hñs inclinatiuum ad peccandũ. Hõ verò compositus ex spũ et corpore corruptibili, ex fomite hēt inclinationē ad pctm, sđm illud Sap. Corpus qd corrumpitur, aggrauat aĩam &c. & illud Gen. Sensus & cogitatio hois prona sunt ab malum ad adolescētia sua. Igit cũ natura angelica nõ imunis sit à pctõ, qa aliq eorũ ceciderũt, et p cõsequēs nullus hõ debet iudicari imunis à pctõ, & sic nullus innocens punitur à Deo. Ista ratio tangitur cùm dicitur,*

Sap. 9.c

Gen. 8.d

g Ecce qui ser. ei. *i. angeli qui creati sunt in ministerium Dei, secundũ illud Dan. Millia millium ministrabant ei &c.*

Dan. 7.d

h Non sunt sta. *quia aliqui ceciderunt à statu suæ conditionis.*

i Quanto magis &c. *id est homines quorum spiritus corpora terrena inhabitant.*

K Qui terrenum habent &c. *Hoc additur, ne aliquis crederet, quòd ex anima & corpore non fieret unum per se, sicut nec ex domo & homine eam inhabitante: quia sicut fundamentum est pars domus, sic terrenum corpus est pars hominis: nisi quòd homo est quoddam compositum substantiale, domus autem artificiale.*

¶ a Consumentur

MORALITER.

f *Nunquid hõ &c.* Licet enim hæc sint impossibilia, tamē maledici viris sanctis improperãt de se sentire talia, eò quod reprobãt in hominibus, & bene ea quæ Deus homo legitur fecisse vt quod à peccatrice tangi se permisit, & cum peccatoribus comedit & bibit. Saluator enim noster talibus peiorari non poterat, quibus tamen peccatoribus melius erat, sic autem non est de nobis fragilibus ideo sequitur,

h *Ecce qui ser. ei.* Scilicet religiosi.

h *Non sunt &c.* Propter quod vitare debent peccatorum occasiones: & multò fortius hoc facere debent infirmiores: ideo subditur, *Quanto magis hi qui habi. do luteas.* Domos autem luteas inhabitant, qui terrenis negotijs ad peccatum inducentibus vacant.

a *De mane vsque ad vesperam.* Id est à vitæ suæ exordio vsque ad terminum perpetratione iniquitatis vulnerantur, à qua succisi in profundum ruunt. Vel mane, prosperitas; vespera, aduersitas, sed per vtrumque pereunt: quia per prospera lasciui, per aduersa impatientes ad insaniam surgunt. Et quia nullus eorum scilicet qui de mane vsque ad vesperam succidentur: intelligit, quid bonis afflictis hic seruetur, quid sibi futurum qui hic bona putant. Sed quia non omnes sic deseruntur, subdit,

A

† donec fuerit arcturus? id est semp.

b *Qui autem reliqui fuerint.* Id est despecti mundi, quos seculum ut indignos reliquit, vt puer Ægyptius, id est amator seculi, peccatis niger, sæpe à seculo despectus relinquitur, vt non cum eo currat, sed fractus aduersis torpeat. Sed hunc Dauid, id est Christus, inuenit, & in suum amorem conuertit, & cibo verbi pascit, & ducem itineris, idest prædicatorem suum facit. quo duce conuiuantes. id est mundi lætitiam destruit, quę eum comitem habere despexit.

C

† qa nõ est qui ponat cor. i. qui sentiat.

† vel, nõne amotus est funis eorũ .i. nerui in qbus cõtinui erant dolores, hoc est dissoluti perierũt vel, nonne dignitas & potentia q̃ erat i illis translata est & ablata?

Tinea

consumentur † velut à tinea? de mane vsque ad vesperam succidentur: & † qa nullus intelligit, in ęternũ peribũt. † Qui aũt † reliqui fuerint, auferentur ex eis. Morientur, † & non in sapientia.

a ¶ Spiritualiter, vel tota vita eorum succisio est.

a ¶ Recogitare quod bonum est. ¶ Se succidi.

¶ Boni vile: abiecti.

a ¶ Mali: qui hanc vitam perdunt, nec ęternam acquirunt vt sapientes &c. ¶ In peccato.

c *Auferentur ex eis.* quia Deus sibi eos elegit.

d *Morientur & non sapientia.* Interposita sorte iustorum, redit ad interitum non intelligentium. Reprobi iustos despiciunt, quia per mortem suam inuisibilia quærunt, vel per mortem vitam inuisibilem quęrunt. Sed ipsi qui pariter mortem & sapientiam fugiunt, sapientiam quidem penitus deserunt, nolentss pro ueritate mori, mortem tamen non euadunt.

† relicti

† nõ intelligentes & improuidi

NICOL. DE LYRA.

¶ a Consumentur ve. à tinea. *Idest deficient, & per fomitem incidēt in peccata: quia sicut tinea nascitur ex veste & eam corrodit, sic fomes nascens ex homine, ipsum ad corruptionem peccati inducit.*

b De mane vsque ad vespe. succi. *Idest quasi continuè in peccata labuntur.*

c Et quia nullus intel. *Idest pauci valde intelligunt propria peccata, secundum illud Psa. 18.c. Delicta quis intelligit &c.*

d In æter. peri. *Idest absque reuelatione à culpa & miseria in pręsenti uita.*

e Quia

e Qui a. reliqui fuerint. *Idest filij hominum peccatorum morientium post eos remanentes, & scelera eorum imitantes.*

f Auferunt ex eis. *Ly ex eis, non est in Hebręo, nec est de textu. & ideo litera est plana, cum dicitur,* Auferentur. *Scilicet de pręsenti vita post patres suos: ideo subditur,*

g Morientur & non in sapi. *Quia omnis peccator à claritate sapiētię cadit in tenebras ignorantię. Ratio autem inducta de angelis non valet, quia peccatum angeli est irremediabile: peccatum autem hominis originale & actuale, remediabile est. & ideo homo peccator potest recuperare innocentiam: & sic absque culpa à Deo flagellari ad suę beatitudinis futurę augmentationem, sicut prędictum est.*

Angeli peccatum.

In cap. iiij. vbi dicitur in postil. Vtrum autem fuerit vera reuelatio vel conficta ab eo Tho. sub dubio relinquit.

ADDITIO PRIMA.

¶ Ex hoc quod dicitur infra amicis Iob: Non estis locuti coram me rectum: non intelligitur quòd omnia quæ dicebant isti aduersarij Iob fuissent non recta quia multa dixerunt vera vt cum dicitur in hac responsione Eliphaz, de eo quòd in angelis suis reperit prauitatem. Qui dissipat cogitationes malignorum. Beatus homo qui corripitur à domino, & multa similia quæ manifestè continent veritatem. & etiam in dictis sanctorum talia reperiuntur, sed hoc quod dicitur: Non fuistis locuti coram me rectum: intelligitur in conclusione principali, circa quam eorum intentio versabatur, scilicet de condemnatione Iob. Diuinæ reuelationes etiam aliquando fiunt malis, sicut patet de Balaam mago. Et ideo hæc reuelatio potuit esse nõ ficta sed vera, licet eam induxisset Eliphaz ad falsum intellectum, sicut autoritas sacræ scripturæ aliquando hæretici inducunt ad falsum probandum. & tunc autoritas est vera, licet inductio sit falsa: & sic potuit esse in proposito, scilicet quòd reuelatio fuerit vera & non ficta, & tamen fuit ab Eliphaz inducta ad falsum probandum, vnde sanctus Th. rationabiliter sub disiunctione relinquit hanc reuelationem ab Eliphaz dictam confictam fuisse vel veram: neque ex hoc formauit quæstionem arguens ad aliquam partem: quia nihil refert in proposito an hæc reuelatiò fuerit vera vel ficta.

De pœ. di. 2. c. si enim ante finem.

B

In eodem cap. iiij. vbi dicitur in postill. Nunquid homo de scripto reuelationis.

ADDITIO II.

¶ Expositio postillatoris super hoc verbum: Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur: non videtur rationabilis. Contingit enim quandoque quòd aliqui homines iusti causa maioris eruditionis aliquem flagellant sine culpa, vt cùm pater filium suum causa maioris eruditionis seu disciplinæ flagellat seu verberat. De quo in Prouerb. Qui autem diligit filium suum, instanter erudit eum. Vnde melius videtur dicendum secundum Gregor. dicēt. Dũ quis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Puriorem se ergo vir factore suo æstimat, si contra flagellum querelam parat: eumque sibi proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere iudicem culpæ non audeat, hunc humiliter cogitet autorem naturæ: qui mirè ex nihilo hominem fecit: factum impiè non affligit hæc ille. Quæ quidem expositio videtur satis propria & non mystica sed literalis. Sanctus Tho. in expositione super Iob dicit sic: Si enim homo absque culpa punitur à Deo, sequitur quòd homo sit iustior Deo. Cum enim opus iustitiæ sit reddere vnicuique quod suum est: si Deus homini innocenti cui non debetur pęna inferat pœnam, non illi reddit quod suum est. Homo autem ille qui à Deo sic patitur pęnam, non fert iniustum: nam iustum pati, non est iniustum secundum Philosofum in Ethi. quæ quidem expositio satis rationabilis videtur.

Prou. 13.d

Moral. li. 2. cap. 4.

Philosophus

REPLI-

REPLICA.

IN ca. 4. vbi postill. dicit Eliphaz primũ amicũ induxisse fictam reuelationē ꝓ eo, quia Deus nõ reuelat falsa, qualia sunt q̃ dicit sibi reuelata &c, Burg. se opponit dicens eam fuisse verã, q̃uis ipse eã adduxerit ad falsum intellectũ: sed nõ rñdet p hęc ad postillatoris rõnē: nec beati Greg. qui dicit ĩ hoc typũ significari hæreticorũ, qui q̃uis multa vera dixerint & ex sciã acquisita, q̃ qñq; fingũt sibi reuelata, vt licētius introducãt falsa. Nec hic solũ finxit reuelationē vt eã introduceret ad falsum intellectũ, sed quatenus p eã fictã in tanta crudelitate assereret falsũ. Nã illud qđ dicit sibi reuelatũ, est formaliter falsũ, videlicet ꝙ nullus iustus flagellat apud iustũ hoiem: minus igit apud Deũ iustissimũ, cuius iustitia hois iustitiæ cõparari non põt: Sic igit patet fictio. Pręterea si vera fuit vt dicit Bur, nõ potuit inferre falsũ, quia ex vero nõ nisi verũ: sed ipse ex ea intulit falsũ, vt patet in lrã: nõ igit vera sed ficta. Nec valet dicere vt Burg. quia S. Th. nõ mouet qõnē de hac ꝓpositione, igitur nõ reliquit eã dubiã: imò quilibet nõ exponēs id qđ est expositione necessariũ, ipsum dubiũ sub opinione relinquit. De hac aũt reuelatione necessariũ est videre an sit vera vel falsa. quia q̃uis multa vera dicat: allegata tñ sibi facta reuelatiõe falsa nitit autorizare. Spũs aũt Dei quē describit reuelationē fecisse, nõ autorizat falsũ: ẽ igit ficta reuelatio: nã vera q̃ dicit autoritate nõ indigēt: quia verũ à quocũq; dicat, à Spũsancto est. Si igit Deus p reuelationē falsã p eũ dicta autorizet, frustra eũ & alios duos redarguisset de non recta locutione, vt patet inf. vlt. cap. Itē in eo. ca. vbi postill. primũ argũ Eliphaz reducit ad formã syllogisticã sic: Oĩs parcēs innocēti est iustior flagellante innocentē: Sed aliquis hõ iustus parcit innocēti: Deus aũt sm dicta Iob flagellat innocentem, quia sine culpa, igit aliquis hõ est iustior Deo. Impossibilitatē illius cõclusionis oñdit Eliphaz in lrã, dicēs: Nunquid hõ Dei cõparatione iustificabit &c. Si cõclusio est impossibilis, ergo aliqua pmissarũ: Nõ maior, ergo minor, pro illa parte ꝙ Deus flagellat innocentē, sicut vult Iob & postillator. Rñdeo ad maiorē, ꝙ illa est falsa in cõparatione Dei & hois: quia Deus pœnas innocentũ ordinat ad magnitudinē pręmiorum, sicut tormēta martyrũ ad triũphum: hõ aũt sic non põt. Hunc magistralē processu Burgē dicit irrationabilē ex debili motiuo: quia vt dicit, contingit aliquãdo ꝙ iustus hõ flagellat innocentem ad maiorem eius profectum: & ad id allegat illud Prouer. Qui diligit filium suum, instanter erudit eum: qui parcit virgæ, odit eum. Sed illud allegatũ loquit de filio reprehensibili sm glo. ideo de innocente non est ad propositum. Dato tamen quod verum sit de aliquibus, non arguit dictum postillatoris irrationabile. Quia duæ partes subcontrariæ rationabiliter stant simul in veritate, maximè in materia cõtingenti, vt est in proposito. Stat etiam quemlibet iustum leui pęna plectere innocentem ad sui profectũ: sed graui pęna & destructiua qualis est de qua agitur, non puto possibile. Neq; iustum. Sic.n. nullo modo tēdisset Abraham ad immolãdũ innocentē filiũ, nisi interuenisset dominicum mandatũ, quo interueniente adhuc valde apud eũ pensatum est. Dr .n. à Domino: Quia fecisti rem hanc &c. Nec est cõtra postillatorē quod Burg. de beato Greg. adducit. nã beatus Grego. vult, qđ contra flagellum Dei nõ est murmurandum spãliter pro culpis inflictum, si tamen sine culpa qualiter Eliphaz non intellexit: tunc ẽt murmurandũ non est, sed opifex naturæ recognoscēdus: & sic Iob facit, quamuis Eliphaz non intellexerit errore cæcus.

1. Moral. capit. 38.

D

Prou. 13.d

Moral. li. 2. cap. 4.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLOSSA ORDINARIA. CAP. V.

E

Oca ergo Quoniam hoc veraciter cõtra iniquos protulit, quamuis latenter Iob in numero eorum propoſuerit, faſtu ſapientiæ inflatus apertam irriſionem in Iob ſubdit,

a Voca ergo. id eſt afflictus clames, Deus non reſpondet. i. non dat effectum, quia in tranquillitate eum contempſiſti, & ad aliquem ſanctorum .i. ſanctos in afflictione adiutores non habes, quia ſocios in hilaritate non habuiſti.

† Noli mihi, aut cita mihi vnũ &c.

b Virum ſtul. Poſt irriſionem ſubdit ſententiã quæ vera eſt, ſed in Iob malè allata. Virum ſtul. Manſuetudo imaginem Dei in nobis ſeruat, qui ſemper trãquillus eſt: ſed ira diſſipat, quæ multis virtutibus priuat: quia dũ quietem menti tollit, Spiritusſanctus ibi non quieſcit. Sed alia ira eſt quam impatientia, alia quam zelus facit. Illa ex vitio, hæc ex virtute, quã Phinees habuit: hac iraſci ſicut noſtris, ita erratibus proximorũ debemus, quę melior riſu: quia per triſtitiã vultus corrigitur proximus: ſed nõ debet hęc mẽti dñari, ſed vt ancilla ſubeſſe rationi, ne ſit immoderata, ſed in vltione peccati tempus & modum conſideret, prius ſe per patientiam vincens. Hæc ſapientes turbat, ſed ita peruitium ſtultos trucidat.

Allegoricè. † inclinatè ſe ſub. ad ... quidet ... Rom. 12.

† de ſpinis tollet eũ: & abſorbebit prædo vel latro.

c Et paruu. occi. i. dum ei inuidet quẽ putat maiorem: vt diabolus homini. Cain fratri, cuius ſacrificium præferri doluit. Eſau quoque ſuo fratri. Paruulus ergo inuidia occiditur, quia niſi inferior eſſet de bono alterius nõ doleret. Vel paruus eſt q terrena diligit, magnus q æterna. Paruus ergo inuidia occidit: qa nullus hac peſte morit, niſi qui hæc terrena appetit, quę tota nõ ꝑueniũt pluribus. Vnde ſi qua deſideramus, illi inuidemus q penitus ea accipit, vel partem habendo quantitatem nobis reſtringit.

F

Moraliter. d Ego vidi ſtul fir.radi. Quia totis deſiderijs in terreno amore ſolidatur. vnde primus Cain in terra ciuitatem conſtruxit, alienus à cęlo hic felicius degit.

e Et malea. Quia cũ ex viſa ꝓſperitate malorũ, pedes īfirmorũ nutẽt: fortes vidẽtes q̃ pęna ad gloriã eorũ ſequat, ꝓſperitatẽ eorũ reprobant ſtatim. Infirmus cũ qualitate rerũ mutaĩ, dũ videt ꝓſpera laudat: dũ mutanĩ, nihil eſſe iudicat: ſed firmus cũ ipſa gloria pęnã cõſiderat ſequentẽ, & mox damnat. Sed quia proficiẽtes in mundo multos ſecũ trahũt, ſubdit,

f Longe fi.filij eius. id eſt ſequaces.

g In por. Porta regni eſt dies iudicij, ī quo electi ītrãt ad gloriã, ante quẽ filij huius mundi ſtulti ſunt, ſed tunc cõterenĩ.

h Et non eri it. quia illos ibi veritas eripit, quos hic per diſciplinam premit.

i Cuius meſſem. Habet quiſque domum intelligentiæ, quo recta intelligit & dicit. Sed quia eadem non amat, nec facit à meſſe quam habet ieiunat: ſed qui eſurit iuſtitiam ab illo audiens recta, ſe reficit. vnde: quæ dicunt, facite. Matt. 23.a

K Et ipſum. Diabolus vt inermis vincitur, cũ aperta mala ſuggerẽs oĩa bona ſimul tollere conatur. Sed armatus venit, cũ alia bona intacta pręterit, alia latenter corrumpit.

l Et bibent. Stultus ſæpe habet diuitias, ingeniũ intelligentię, ſacra verba: ſed non bibit qa ſe non exercet in illis. Hẽt autẽ alius ſitim qui non hẽt ingenium, & amando ſtudens aſſequitur qđ neſcit ingenioſus. Iſte eſt ſtellio qui manibus nititur, & moratur in ædibus regis, vt ait Salomon. Nam manibus ſenſum adiuuat, & nitens manibus regni ædificiũ tenet, ſicut ſtellio auis quæ non hẽt pennas ad volatũ. Aliqñ autẽ aues quæ pennas hñt .i. ingenioſi, in vepribus reſident. Sed quia quæreretur, cur ergo negligenti datur ingenium, & ſtudioſus tarditate præpeditur? reſpondet,

Stellio. Pro. 30.d

m Nihil in ter. Quia inde ille iuſtus de negligentia punitur, iſte de ſtudio coronatur. Sed quia ad intelligendum recta non modò ſtudio, ſed & perſecutionibus erudimur, addit,

n Et de humo non egredietur. Humus ideſt elementa mundi in pœnam uertuntur delinquentium. vnde dicitur: Pugnabit pro eo .i. pro Domino, orbis terrarum cõtra inſenſatos: ſed tamen de eis non egredietur dolor, quia pęna non naſcitur de his quæ feriunt, ſed de his qui peccãdo perſecutiones extorſerunt: ſed quò exterior cõ mens ad ſupna leuaĩ ſubdit,

☞ a Homo

CAP. V.

a ¶ Quia ſic conſumuntur, & tu de illis es. ¶ Quia nec dignus es reſponſione.

† Voca ergo ſi eſt qui tibi reſpõdeat, & ad aliquem ſanctorũ con-

a ¶ Alias vere.

uertere. Virum ſtultum interficit

a ¶ Sapientem turbat, ſed non interficit. b ¶ Inferiorem vel æterna diligentem.

iracundia, & † paruulum occidit

a ¶ Sicut forſan tu fuiſti. b ¶ In terra fixum.

inuidia. Ego vidi ſtultum firma ra-

a ¶ Reprobaui. b ¶ Id eſt gloriæ terrenæ.

dice, & maledixi † pulchritudini

a ¶ Non expectata mutatione. ¶ Imitatores.

eius ſtatim. Longè fiẽt filij eius à ſa-

a ¶ In die iudicij. Quondam in portis urbium ſedebant iudices prouidentes, ne quis ingrederetur iniuſte, vel inde repelleretur.

lute, & conterentur in porta, & non

a ¶ Stulti. b ¶ Bona. c ¶ Diuinum deſiderans.

erit qui eruat. Cuius meſſem fa-

a ¶ Stultum. b ¶ Diabolus.
¶ Armatus eſt diabolus cum ſapienter ad ſe inclinat, non aperte ſed occulte decipiens.

melicus comedet, & † ipſum ra-

a ¶ Armis peſtiferæ perſuaſionis.

piet armatus, & bibent ſitientes

a ¶ Ideo ingenium ... accipit, vt de negligentia iuſtius puniatur.

diuitias eius. † Nihil in terra

ſit ſine cauſa, & de humo non egre-

NICOL. DE LYRA CAP. V. G

Voca ergo ſi eſt. Hic conſequenter Eliphaz excitat Iob ad ſententiæ ſuę attentionem: & primò ponitur eius excitatio. ſecundò ipſius Iob increpatio, ibi: verè ſtultũ. & tertiò eius monitio ibi: Beatus homo. Circa primum dicitur, Diuiſio.

a Voca. er. q.d. ſi non intelligis verba mea, voca Dominum vt aperiat tibi intellectum.

b Et ad ali.ſan. i. ſi non confidis de tuis meritis, de quibus non videtur ꝙ debeas cõfidere propter malitiam tuam, deprecare unum de ſanctis angelis, vt intercedat pro te.

c Vere ſtultum. Hic conſequenter Eliphaz increpat ipſum Iob. & primò conuertit ſe ad eum increpandum. ſecundò ad ſuum propoſitum probandum, ibi: Nihil in terra. Circa primum dicitur, Vere ſtultũ. ſic habet littera correcta.

d Interficit iracundia. Ille enim eſt uerè ſtultus, qui à virtute patientię cadit propter aduerſitatis pondus.

† habitaculo. Diuiſio.

e Et paruulum occi.inui. Inuidia enim eſt triſtitia de bono alieno, inquãtum ęſtimatur proprij boni diminutiuum: & ſic omnis inuidus in ſua ęſtimatione eſt diminutus & paruulus. talem autem eſſe ſanctum Iob credebat Eliphaz, & in hoc increpat ipſum, ideo ſubditur,

f Ego uidi ſtultum firma radice. Id eſt ipſum Iob in proſperis exiſtentem, & in talibus confirmatum ſecũdum ſuam opinionem.

g Et maledi pulchri.eius. Id eſt eius proſperitatem dixi malam. i. alijs nociuam. vnde prece.ca. vocauit Iob aliorum oppreſſorẽ dicens: Rugitus leonis &c. ut ibi fuit expoſitũ.

h Lõge fient filij eius à ſalute. per oppreſſionem ab alienis.

† Nõ egredietur de humo iniquitas vel mendaciũ.

i Et conterentur in porta. per cõdemnationem in iudicio à conciuibus ſuis. iudices enim antiquitus ſedebant in portis, vt in promptu haberentur ab iniuriatis: per hoc notat Eliphaz, quòd talia mala euenirent ſimilibus ipſi Iob.

k Cuius meſſem. Id eſt diuitias congregatas.

l Famelicus comedet. i. raptor, qui deſiderat bona aliorum rapere.

m Et ipſum &c. quoniam non ſolùm patietur in bonis exterioribus, ſed etiam in perſona propria.

H

o Nihil in terra. Hic conſequenter nititur probare ſuum propoſitum. ſ. ꝙ Deus non punit aliquem in vita pręſenti, niſi propter peccata ſua pręterita, dicens: Nihil in terra ſine cauſa fit, quia licet aliqui effectus ſint fortuiti, & caſuales reſpectu ſecundarum cauſarum: tamen reſpectu primę cauſę quę Deus eſt, nihil eſt fortuitum, & nihil caſuale.

p Et de humo non &c. id eſt aduerſitas non contingit alicui ſine cauſa, quod eſſet ſi quis puniretur abſque peccato pręterito, & inducit ad hoc ſimile dicens,

¶ a Homo ad la-

MORALITER.

✻ a Voca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat. Licet autẽ Eliphaz credens Iob obſtinatum in malitia increparet eum, iniuſtè tamen eius verba contrà ſic obſtinatũ retorqueri poſſunt uerè: propter quod ſic exponatur ad præſens ei dicendo,

a Voca ergo &c. q.d. ſi Deũ inuocaueris, non exaudiet te propter impedimentum malitiæ tuæ: ita quòd hic accipitur ſic, pro non.

b Et ad &c. quaſi dicat, Si hoc feceris, eius tibi non ualebit oratio propter obſtinationem tuam in malo.

c Vere ſtultum &c. Stultus dicitur quaſi ſtatu altus, & talis eſt ſuperbus: qui ſe exiſtimat alios excellere: & propter hoc frequenter occiditur, quia vult alios conculcare.

e Et paruulum &c. Quia triſtatur de alterius excellentia.

f Ego vidi &c. Id eſt proſperitati, in bonis huius uitę.

g Et maledixi. Id eſt proſperitati. quia nociua eſt bonis hoĩbus.

h Longe fient filij eius à ſalute. Id eſt imitatores ſuæ ſuperbiæ.

i Et conterentur in porta. Id eſt in morte per quam exitur de præſenti uita.

k Cuius meſſem famelicus comedet. Quia ſi fecit opus bonum de genere, ſibi non proficiet.

m Et ipſum rapiet arma. Id eſt diabolus: de quo dicitur, Luc. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum &c. Luc. 11.c

n Et bibent &c. Id eſt tyranni, qui ſunt alienæ ſubſtantię ſitibundi.

o Nihil in terra &c. Per terrã ſignificatur homo, cui dicitur. Puluis es & in puluerẽ reuer. Et alia trãſlatio habet: Terra es & in terrã reuerteris, In hac autẽ terra nihil debet fieri ſine cauſa, quia per mẽbra corporis q ſũt terrea nihil fieri debet niſi qđ dictat recta ratio. Gen. 3.d

p Et de humo. De corpore humano,

q Non egreditur dolor. Scilicet gehennæ, nam mortale peccatum non incurritur niſi per conſenſum animæ.

✻ a Homo ad la-

A ☞ a Homo ad laborem naſcitur. Quia impoſſibile eſt in hac peregrinatione ſine labore eſſe: ſed in eo quod caro affligitur, mens ad petenda alta leuatur. Vel, homo .i. carnalis, mala mũdi ſentit, quia inhianter bona eius appetit. Sed cuius mens hęc trãſit, ut auis ad alta penna ſpei leuatus nil mali ſentit, congaudeat & de flagellis, ſed quia hæc nullus ſuis viribus valet, ſubdit:

b Quamobrem ego &c. Id eſt illum rogo per quem hæc tribui ſcio.

† ſcintillæ eleuabunt uolatum. Chald interpret. & filij hominis tanquã ſaltant è prunis, & eleuant ſe acſi uolarent.

c Qui facit magna, &c. Quæ nemo ſufficit ſcrutari quæ mira ſunt, & ſi uſu uiluerunt, minoris eſſet magnitudinis facere magna, ſi quis poſſet perſcrutari, & iterum minoris, inſcrutabilia, ſi pauca. & ideo addit,

d Mirabilia abſque numero. Quia diuinorum operum magnitudo, nec ex qualitate ualet diſcuti, nec ex quantitate numerari. Ego vidi ſtul. Stultus eſt Iudæorum populus, qui ſapiẽtiam Dei in carne ſpreuit. Firma ra. Quia electos occidẽdo ſuperauit. Sed & huius perfidiam reprehendunt hæretici. Hoc eſt quod Eliphaz maledicendo deſpicit. Filij. Qui in perfidia ab eo generãtur. Longe à ſalu. Quia etſi hic felices, poſtea grauius punientur. In porta. i. in Chriſto, in cuius præſentia Iudæi ceciderunt, qui ante eius aduentum in lege floruerunt, quos nullus eripit: qa occidentes redemptorem oblatã creptionem amiſerunt. Cuius meſſem. Meſſis eloquia Dei, quæ quia ſtultus habuerit, ſed nõ comedit: ſed famelicus Gentilis intelligendo comedit perdita meſſe, & ipſe perit. Armatus. i. diabolus rapit, uitam fidei in eo occidendo. Sitientes. Gentiles fluentis ſacri eloquij rigantur. Eadem eloquia & meſſis, quia ieiunam mentem reficiũt. Et diuitiæ, quia magna uenuſtate mores cõponũt. Nihil in terra. Hoc ideo ponit, qa putabãt quidã omnia flagella cauſaliter uenire iuxta naturã elementorum, & non ex culpa percuſſi.

† plateas. † pullati, uel pauperes exaltati ſunt ad ſalutem. † infatuatum eſt. - egenum

B e Qui dat pluuiam &c. Hęc verba myſtica ſunt, quia amici Iob ſocietate eius eruditi erant. Dat pluuiam terræ, cum arida Gentilium corda gratia prędicationis infundit. Allegoricè.

f Aquis vniuerſa. Cum hominem ſpiritu replet ad fructificãdum. Homo dr̃ omnia, quia cum omnibus habet aliquid cõmune. Vel vniuerſa .i. diuites & pauperes & omnes differentias hominum, quia bonũ opus ſequitur retributio. ſubdit,

g Qui ponit humiles &c. Vt modo deſpecti iudicent cum Dño.

h Mœrentes &c. Quia quantò magis nunc aduerſis tribulanĩ, & ſe per lamenta caſtigant, tãtò ſublimiorem ſoſpitatem habebunt etiam in hac vita. Hæc de electis poſſunt intelligi, vbi humiles alta mente omnia tpalia tranſcendũt & afflicti ſunt erecti ſoſpitate, non inſania, ut qui lætantur cũ malefecerint. Hi uerò de certitudine ęternæ ſalutis hilareſcunt. C Prou. 2.c

i Qui diſſipat. Cum reprobi cogitent mala, Deus aliquando ne cõtra bonos prævaleant, uires tollit: ut effectu careant operis, & apud Deum conſcientia rei ſint.

K Qui apprehendit. Quia cõſilijs Dei humana facta ẽt tunc congruè ſeruiunt cum reſiſtit, ut in uenditione Ioſeph ne adoraretur. In petitione preputiorum a Saul ut Dauid extingueretur. In morte Dñi ne omnes crederent in eum. Deus alia cõcedit propitius, alia permittit iratus, quæ tũc in uſum ſui conſilij uertit, ut quæ eius conſilio repugnant, eius conſilio militent, & qđ ſine eius uoluntate geritur, eius uolũtati contrarium non ſit, vnde: Omnia quæcunque uoluit do.fe.

Gen. 37.c 1. Reg. 18.f Ioan. 11.f † veruntamen ego requiram Dñũ, & de Deo faciã ſermonem meum. † deprecor Pſal. 113.b Myſticè.

l Per diem &c. Quia in ipſa ueritatis præſentia, perfidiæ errore cęcati ſunt, uidentes miracula Chriſti, & de eius deitate dubitantes. † aſtutorũ

m Quaſi in no. Palpãdo q̃rimus q̃ oculis nõ videmus. Iudæi miracula viderant, & adhuc quaſi palpãtes quærebant: Si tu es Chrs, dic nobis palam. Sed horum manibus diu retineri nõ potuit Chriſtus. vnde ſubdit, Ioan. 10.c

n Porrò ſal. Gladius oris eſt accuſatio Iudęorum. Manus violẽti, Gentilitas q̃ crucifixit. Sed hos Chrs reſurgendo ſuperauit. In quo egeno, i. humili populo fideliũ ſpes vitę ſequẽtis ſolidaĩ. Iniquitas aũt q̃ modò dilatat os ſuũ in contumeliam Chriſti, claudet per ſupplicium, uel conuerſa ceſſat ab iniurijs. Eadem de prauis generaliter.

l Per diem &c. Mens inuidi cùm de bono alieno affligitur, de radio ſolis obſcuratur. Moraliter.

m Et quaſi in nocte. dies boni operis ī proximo exterius lucet: ſed quaſi in nocte palpant, quia liuore cęci: aliqua quę reprehendant, inuenire ſatagunt. Ecce Loth. i. iuſtus malis aduerſantibus intra domum recluditur & minuitur, ideſt ad mentem reuertitur & manet interius. Sodomitæ cęci circũeunt, ideſt inuidentes facta dictaq; ſcrutantur, nec oſtium, i. aditũ reprehenſionis inueniunt, ſed parietem palpant, quia vbiq; laudabilis actio iuſti eis obuiat. Palpabunt. Sed paup ſpiritu, id qui apud ſe non eſt elatus: ſaluatur à gladio oris, ideſt iniqua perſuaſione. D Gen. 19.b

o De manu violenti &c. Ideſt aduerſa ptãte, vt nec blandimẽtis

☞ ſuaſionum

a ¶ Caro: quia ideo corpus flagellatur, ut mẽs ad Deũ volet.

dietur dolor. Hõmo ad laborem na-

a ¶ Anima. b ¶ Vt & tu ad laborem aduoles.

ſcitur, & † auis ad volatũ. † Quamob-

a ¶ Per quem hoc tribui ſcio.

rem ego † deprecabor Dominum,

a ¶ Vt me audiat.

& ad Deum ponam eloquiũ meũ.

a ¶ Hæc de electis poſſunt intelligi, ubi humiles alta mente omnia temporalia tranſcendunt, & afflicti ſunt recti ſoſpitate, non inſania.

Qui facit magna & inſcrutabilia, &

mirabilia abſque numero. Qui dat

a ¶ Donis ſpiritualibus.

pluuiã ſup faciẽ terrę, & irrigat aquis

a ¶ Contemnentes temporalia erigit ad cœleſtia.

† vniuerſa. Qui ponit humiles ĩ ſubli-

mi, & † mœrẽtes erigit ſoſpitate. Qui

diſſipat cogitationes † malignorũ, ne

poſſint implere manus eorũ quod

a ¶ Quia ex eo quod male agunt, Dominus bona dicit.

cęperãt. Qui apprehendit ſapiẽtes in

aſtutia eorum, & cõſilium prauorũ

a ¶ Id eſt Chriſtum. b ¶ Piorum.

† diſſipat. Per diem incurrẽnt tene-

¶ Id eſt tentabunt.

bras, & quaſi in nocte, ſic palpabunt

a ¶ Deus.

in meridie. Porrò ſaluum faciẽt ege-

a ¶ Detractione. b ¶ Prauorum.

num à gladio oris eorum, & de ma-

NICOL. DE LYRA.

¶ a Homo ad laborem naſcitur. eo enim ipſo quòd natura dedit aui plumas & alas, per hoc oſtenditur quòd naſcitur vt per volatum quærat ſibi victum: quia res naturales ſunt propter ſuas operationes. eodem modo, eò quod homo naſcitur nudus tegumento & armis, quia natura non dat ſibi veſtes nec arma ad ſe veſtiendum & ſe defendendum, ſicut dat aui plumas ad cooperimentum: roſtrum & vngues, ad ſe defendendum: oſtenditur ꝙ homo naſcitur vt per laborem manuum ſuarum faciat ſibi veſtes & fabricet arma. Ex hoc igitur concludit Eliphaz, ꝙ nihil fit ſine cauſa determinata: quia omnia quantumcunque minima cadunt ſub prouidentia diuina. ideo ſubditur,

b Quamobrem ego &c. vt dirigat me in agendis.

c Qui facit magna. in creaturis ſuperioribus.

d Et inſcrutabilia. etiam in inferioribus, vt patet de folio arboris, cuius omnes rationes in particulari nullus homo poſſet ad plenũ ſcrutari, vt pote quaſi ſic eſt figuratum, vel vnde habeat virtutem ad talem infirmitatem ſanandam.

e Qui

e Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ. cõuertendo vapores in aquã.

h Qui ponit humiles. ideſt homines ſua peccata humiliter cognoſcentes & emendantes.

i In ſublimi. id eſt in maiori proſperitate quàm antè.

k Qui diſſipat. ideſt cogitantium malè facere innocentibus.

l Ne poſſint implere manus eorum. in effectu.

m Quod cœperant. tractare in mentis cogitatu.

n Qui apprehendit ſapientes. id eſt aſtutos ſeu cautelosos.

o In aſtutia eorum. conuertendo ſuper eos malum quod alijs inſidioſè parabant inferre: ſicut in libro Eſther de Aman dicitur, quòd ſuſpenſus fuit in ligno quod parauerat Mardochæo.

p Per diem incurrent tenebras. id eſt in die proſperitatis ſubitò incurrent tenebras aduerſitatis.

q Et quaſi in nocte. ideſt dum credent eſſe firmati in potiſſimo ſtatu, ſubitò erunt in peſſimo.

r Porro ſaluum &c. per egeſtatem à delictis ſuis emendatum.

s A gladio oris eorum. id eſt ab increpationibus & mendacijs. detractionibus & condemnationibus in iudicijs.

¶ a Et erit

MORALITER.

✻ a Homo ad laborem naſcitur. Per hominem, exterior homo, per auem, interior deſignatur. igitur homo naſcitur ad laborem, & auis ad uolandum. Nam homo exterior operibus actiuæ uitæ, interior autem contemplatiuæ deputatur, in utraque tamen uita homo indiget adiutorio diuino, ideo ſubditur,

b Quamobrem ego &c. Dum terrenum hominem eleuat ad cęleſtia vnde cecidit angelica creatura.

e Qui dat pluuiam. Infundens hominibus ſtillicidia ſuæ gratiæ.

f Et irrigat aquis. Sacramentalibus.

g Vniuerſa. Scilicet rationabilia ad hoc ſe diſponentia.

Matt. 5.a h Qui ponit humiles, &c. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

i Et mœrentes. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Matt. 5.a

k Qui diſſipat cogitationes malignorum. & hoc eſt diuinæ miſericordiæ, quando mala cogitata non permittit adimplere.

o Qui apprehendit. Credentes enim impedire prouidentiam diuinam implent, ſicut fratres Ioſeph uendiderunt eum ne dominaretur eis: & per hoc habuit dominium ſuper eos.

p Per diem. Quod fit, cum per aſtutiam incurrunt tenebras peccati.

r Porrò ſaluum faciet egenum. A gladio enim oris de manu uiolenti eripitur, qui nec blandimento ſeducitur, nec perſecutione frangitur: & hoc contingit egenis uoluntariè qui contemnunt omnia amore cœleſtis patriæ.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

stationum trahatur, nec dolore suppliciorũ frangatur. Pauper autem non trahitur, quia spes eius fixa in ęternis cõtra hæc solidatur. Ad cuius spei fructum cùm pauper venerit, elatus obmutescit, & contrahit os: quia tormenta linguam ligant, quę loquebatur cõtra iustos detrahendo. Sed ut electus supplicia euadat, & ad pręmia pertingat, dẽt hic flagellis purgari. vnde subdit,

† forti

a *Beatus homo.* Et quia beatus.

b *Increpationem.* Hic probat qui se iniustè pati conqueritur. Eliphaz ergo putans Iob pro purgatione percuti, non probatione fortitudinis: quia Iob liberè loquitur, causas suæ percussionis quęrẽs, putat eum increpationem Dñi reprobare. Sic hęretici quod rectè ab ecclesia agitur, ad malum conuertunt.

† Deo

† omnipotentis

Deus quomodo vulnerat

c *Quia ipse vulnerat.* Duobus modis vulnerat Deus quos ad salutem reducit. Aliqñ percutit in corpore ut mẽtem sanet. Aliqñ sine exterioribus flagellis mentis duritiam suo desiderio percutit, & sic eam sanat, quæ secura in mũdo mortua quiescebat. Sed dum mẽs ad Deum anhelat, & omnia secularia despicit, omnia mox ei uertũtur in tẽtationem, & eã affligunt: sed dũ transitorio labore atteritur, a perpetuo liberatur. & ideo subdit,

† vastitatẽ

d *In sex tribulationibus.* Senario quẽ septimus sequitur, pñtis uitæ operatio & discursus signatur: quia sexto die Deus omnia perficiens hominem ↄdidit, & septimo quieuit, qui non habet vesperã finẽ. In septima ergo tribulatione liberat, ne ĩ septimo malũ attingat: quia hic paternè erudiens atterit, sed in die iudicij a uerbere abscondit.

e *In fame.* Enumerat mala pñtis vitę & adiutoria Dei. Fames mentis est silentiũ verbi Dei: quo subtracto tentatio carnis inualescit, quæ est bellum. Sed Deus ẽt in fame a morte animam eripit, quia uerbo suo reficit.

f *Et in bello.* Contra tentationes carnis fortes facit. Sed talis factus aliquando detractiones metuit, vnde addit,

F g *A flagello.* i. ab exprobratione contumeliæ: pp quã irrisus a bono cessat. vnde Dauid: Et a verbo aspero. Ab hac sanctus abscondit, qa dũ hic laudẽ non q̃rit, nec contumelias sentit. Sed

a ¶ Humilem.
nu † violẽti pauperem. Et erit egeno a
¶ Claudet.
spes, iniquitas aũt contrahet os suũ. b
a Beatus homo qui corripit à † Dño. c
a ¶ Permittit Deus quandoque animam affectu desiderij sui, uulnerari, ut fortior surgat & sanetur.
b Increpationem ergo † Dñi ne repro d e
a ¶ Carnem. b ¶ Animæ.
c bes, quia ipse vulnerat & medetur: f
d percutit, & manus eius sanabunt. In g h
a ¶ Per sex, omnia mala præsentis seculi intelligit, quod sex diebus operi deputatis discurrit.
sex tribulationibus liberabit te, & in
a ¶ Tribulatus.
e septimã nõ tanget te malũ. In fame i
a ¶ Etiam tunc suis fidelibus quid agendum sit absque sono inspirat. b ¶ Tentatione carnis.
f eruet te de morte, & in bello de ma- k
a ¶ A uerbo detractorio uel contumelioso. ¶ Liberaberis.
g nu gladij. A flagello linguę abscõde- l
h ris, & non timebis † calamitatem cũ m
a ¶ Corporis. b ¶ Animæ.
i venerit. In vastitate & famẽ ridebis, n o
a ¶ Diabolum & complices eius.
b ¶ In exitu præsentis uitæ.
k l & bestias terrę nõ formidabis: † sed p q
a ¶ Electis ecclesiæ. b ¶ Scilicet eis. ¶ Societas tua. r
cum lapidibus regionum pactum
a ¶ Spiritus nequam non impugnabunt te.
m tuũ, & bestię terrę pacificę erũt tibi: s

Sed quia post hæc aliquis cruciatus corporum timet, sequit̃: G

h *Et non timebis.* Persecutionis, sed quia talis in terrore iudicij futuri securitatem sibi parat, subdit,

i *In vastitate.* Vastitas est gehẽna q̃ foris cruciat, fames, inedia: qa a visione ęterni panis erunt separati. Sicut intus & extra deliquerũt, sic intus & extra punient. Vel a flagello linguæ. i. a sentẽtia damnationis ęternę, quæ est: Ite maledicti in ignem ęternum, & a calamitate veniẽte iustus abscondet: quia in illa districtione blanda voce refouebit: Esuriui, & dedistis mihi manducare: & ridebit hilaris ex gloria: nec iã cõpatiẽs dãnatis, diuinæ per speciem inhęrens iustitiæ, & imminutio esset beatitudinis, si quid uellet quod implere non posset. Sed quia hic initia sequuturæ securitatis degustat, vt hostẽ antiquũ nõ metuat, ut in articulo mortis eius impetus non horreat, subdit, *Vastitas* *Matt. 25 d*

k *Et bestias terræ.* Quę tempore mortis ad rapiendas animas effrenantur: sed sæuientes non timet, qui blandientes secutus nõ est: & initium retributionis, est in obitu securitas mentis. Cũ autem bene uiuitur, cauẽdum est ne quis despectis cæteris de singularitate glorietur, sed sociale bonum recogitet. vnde addit,

l *Sed cum lapidibus.* Quasi diuisæ sunt regiones gentium, ecclesiæ moribus & lingua distãtes. Lapides electi, qui in ędificio ponuntur. Qui ergo rectè uiuit, pacto se lapidibus iungit: quia in eo quod mundum deserit, sanctis per imitationẽ se alligat. vnde impugnatio crescit, qua tamen atritus humilius Deo subditur, unde subiicit,

† qui Dominum custodem habet, & lapides campi custodes habebit, vt aut in murum compositi eum custodiãt, aut ne offendat ad lapidẽ pedem suũ.

m *Et bestias terræ.* Non pacatæ sed pacificæ, quia non pacẽ habẽt, sed pacem faciunt: quia cùm acrius homo a diabolo impugnatur, amplius ad amorẽ impellitur, & cum eo robustior pax efficitur. Vel bestiæ sunt motus carnis, quæ continentia quasi cauea pressæ, etsi tentando rugiunt, nõ tñ ad effectum quasi ad rabiem morsus excedunt, in quo sunt pacificæ. Vel quia perturbant, amplius illud ubi nulla contradictione uiuitur, diligitur: & sic ad amorem intimæ quietis impellunt. H

a *Et scies*

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* Et erit egeno spes. *i. certa expectatio futurę prosperitatis in pręsenti vita, dum ante fuerit emendatus.*

b Iniquitas autem. *Ita quòd non poterit loqui. s. impius sic in peccato perseuerans. Sciendum autem quod ratio Eliphaz supra inducta non valet, quia licet Deus affligat innocentem, hoc tamen non est sine causa, quia hoc fit ad exercitium suę patientię in vita pręsenti, & augmentum glorię in vita futura, quod iste Eliphaz non intelligebat.*

c Beatus homo &c. *Hic consequenter Eliphaz post ipsius Iob increpationem conuertit se ad eius monitionem, dicens:* Beatus homo &c. *i. qui eius correctionem patienter recipit se emendando, quia per hoc conuertitur ad maiorem prosperitatem, quam ante in vita pręsenti secundum opinionem Eliphaz, quod tamen non est semper verum, & ideo concludit,*

d Increpationem ergo Domini. *Qua te iustè flagellauit.*

e Ne reprobes. *Per impatientiam in blasphemiam prorumpendo.*

f Quia ipse uulnerat. *Peccatores puniendo.*

g Et medetur. *Emendatos consolando magis quàm ante.*

h In sex tribulationibus. *Secundum Grego. homil. 25. quia septem diebus omne tempus comprehenditur, rectè septenario numero vniuersitas figuratur: & ideo Eliphaz septem tribulationes enumerat, à quibus asserit Iob fore securum si fuerit emendatus: per hoc insinuans quòd in vita pręsenti poterit maiorem prosperitatem recuperare, & absque timore aduersitatis viuere. prima ponitur ibi,*

i In fame eruet te. *i. alijs fame morientibus prę defectu bonorum, tu habebis ad sufficientiam. secunda ibi,*

k Et in bello de manu gladij. *i. alijs gladio aduersariorum interfectis Dominus te saluabit. tertia ibi,*

l A flagello. *i. à detractionibus & increpationibus malignantium eris quasi absconsus: quia non audebunt vel non erunt memores ad murmurandum & detrahendum de te. quarta ibi,*

m Et non timebis. *i. luctum cõmunẽ ex pestilentia seu corruptione aeris superuenientem: quia Deus saluabit te. quinta & sexta ibi ponuntur,*

n In uastitate & fame. *Accipitur hic vastitas pro destructione terrę ab hostibus, & similiter fames ex hoc sequens. Tum quia bona terræ ab hostibus sunt ablata: Tum quia ligna fructifera sunt abscisa: & ideo ista tribulatio famis differt à pręcedenti quę causabatur ex sterilitate terrę: ista verò ex hostili vastatione.*

o Ridebis. *Id est istæ tribulationes alijs superuenientes non diminuent statum tuæ prosperitatis.*

p Et bestias

p Et bestias terræ. *Quę in terra deuastata solẽt multiplicari & crescere.*

q Non formidabis. *Quia non nocebunt tibi in persona tua, nec familiæ tuę, nec gregibus tuis.*

r Sed cum lapidibus regionis pactum tuum. *Descripta liberatione à tribulationibus promittit ei abundantiam bonorum aliàs insolitam di.* Sed cum lapidibus regionis &c. *Id est terræ lapidosæ qua non solent alijs fructificare, tibi afferent fructum multum quasi ex pacto tibi seruientes.*

s Et bestiæ terræ erunt pacificæ tibi. *Quæ tamen erunt valde molestæ alijs in personis & in gregibus suis.*

¶ *a* Et scies.

MORALITER.

* b *Iniquitas autem contrahet os suum.* Quando uidebunt se deiici & egenos exaltari: tunc enim dicent illud Sapien. Nos insensati uitam illorum ęstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo cõputati sunt inter filios Dei & inter sanctos sors illorum est. *Sap. 5. a*

c *Beatus homo qui corripitur à Domino.* Nam ipse dixit in Apoc. Ego quos amo, arguo & castigo. *Apoc. 3. d*

d *Increpationem ergo Domini.* Est enim medicina sanitatis spiritualis inductiua, propter quod non est reprobanda.

h *In sex tribulationibus.* In sex diebus Deus omnia creauit, & in septima requieuit. igitur per sex dies intelligitur totus mundi decursus, in quo fideles tribulantur, vt ęterna requie consolentur.

i *In fame eruet te de morte.* Nam malis deficientibus ex subtractione verbi diuini, ipso reficiuntur electi.

k *Et in bello de manu gladij.* Nam in tentationibus succumbunt, & electi deuincunt.

l *A flagello linguæ absconderis.* A flagello linguæ absconditur qui uerbis iniuriosis non turbatur.

m *Non timebis calamitatem cum venerit.* Id est cum gehennæ calamitas aliis uenerit, non timebis: quia tibi non nocebit.

n *In vastitate & fame.* Id est tempore iudicij horribilis, sicut dicitur electis: Respicite & leuate capita uestra, id est exhilarate corda, sicut exponit Gregor. in homil. *Luc. 21. f*

p *Et bestias terrę non formidabis.* Id est dæmones, qui comparantur in scriptura ferocibus bestiis.

r *Sed cum lapidibus regionis pactum tuum.* Id est cum electis, de quibus dicitur, Lapides sancti eleuabuntur super terram. *Zach. 9. d*

* a *Et scies*

a *Et scies.* Pax vel inchoata, quæ hic est cõcepta ex desiderio
A Dei, uel plena, quæ in futuro ex uisione Dei. Cũ ergo mens Deo, uel caro mẽti subiugatur, tabernaculum iusti. i. corpus quod mẽs inhabitat, pacem habet, motis desideriorum sub iustitia refrenatis. Sed nihil est hæc castitas carnis, si non assit mentis suauitas in amore proximi. vnde addit:

Ex D. Greg. Moral. li. 6. c. 16. tom. 1 † multum *Gen. 1.*

b *Et visitans.* Species nostra est proximus, in quo videmus qđ sumus, quẽ visitat qui ad eum passibus amoris tẽdit: & ex se viso, illi condescendit. Et hoc est lignum quod s̃m speciem suã semen producit. i. mens quæ ex se aliũ considerat, & recti operis germen parit. Ecce Paulus qui omnibus appropriat, condescendendo quidem, non cadendo. Hic autem plenè peccatum vincit, qui ex se perpendit, q̃uo dilatetur in dilectione proximi. Cũ autem caro restringitur, & mens uirtutibus exercet: restat vt loquẽdo vitã doceat, quã moribus seruiat, qa ex semine boni operis uberes fructus prædicationis colligit. vnde subdit:

† senio uel exciditur *1. Corin. 9. e*

Ex eodem D. Gregorio vbi supra.

c *Scies quoque.* Ille enim bene loquendi facundiam accipit q bene uiuit, nec conscientia loquentem præpedit. Hinc est, ꝙ Aegyptij serui facti, frumenta ad semen percipiunt, qui ante liberi ad esum acceperant: quia cùm plenè Deo subdimur, verbo prædicationis replemur. Ante liber, sacro eloquio pasti: & tñ ad quædam quæ in mũdo petimus uacantes. Ex prędicatione, magna proles fidelium sequitur. Et hoc est:

d *Et progenies tua.* i. innumerabilis. Vel herbæ comparatur, quia arentem mundi gloriam deserens, spe interna virescit. Iusto autem

a Et scies ꝙ pacem habeat tabernacu- a
b lum tuum, & visitans † speciem tuã, b
c non peccabis. Scies quoq; qm̃ † mul c d
d tiplex erit semen tuum, & progenies
¶ Verbum predicationis.
e tua quasi herba terræ. Ingredieris in e
f † abundantia sepulchrum, sicut † in- f
a ¶ In horreum.
fertur aceruus tritici in tẽpore suo.
a ¶ Quasi non sum mentitus.
g h Ecce hoc vt inuestigauimus ità est, g h
a ¶ Aduerte.
quod auditum, mente pertracta.

Iusto autem nõ sufficit hæc magna exterius agere, nisi etiam per contemplationem in ęterna penetret, vnde subdit: C

Moraliter. Sepulchrum

e *Ingredieris.* Sepulchrum est contemplatio quæ a mundo mortuos in intimis abscondit, & actiua vita quodammodo sepelit, quæ a prauis moribus mortuos tegit. Sed hæc perfectius in abundantia quia prius actiuæ uitę opera congregauit. Non est perfectus p̃dicator, qui pp cõtemplationem, opera: vel pp opera illã postponit. Vnde Christus forma uitæ, in die miracula, facit in urbibus, orans per noctem in montibus. Contemplantes fixi in amore Dei sorbent, qđ utilitati proximorum refundant.

† habitaculũ tuũ. i. curabis domicilium tuum.

f *Sicut infertur.* Quia tempus actionis primum est, extremum cõtemplationis. Et necesse est ut perfectus mentẽ prius uirtutibus exerceat, & eam postea in horreum quietis condat. Vel sepulchrum est quies ęterna, in qua tantò uerius quiescitur, quantò perfectius vita corruptionis necatur. Hanc in abundantia ingreditur, qui post congesta huius uitæ opera, huic mutabilitati plenè mortuus, in secreto ueri luminis occultatur sicut triticum. Quia iusti in alieno tempore percussiones sentiunt, sed in suo ut grana in horreum intrant.

g *Inuestigauimus.* In hoc notat se, non secundum superficiem dixisse suprà sepulchrum, bestias, lapides, tabernaculum, & huiusmodi, sed in his interiora quæsisse.

h *Quod auditum.* Verba iactantiæ. & si bene docuit, imperitia est uelle docere meliorem: vnde dicta amicorum & si recta, non rectè dicta arguuntur.

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* Et scies. *Id est tota familia manens in domo tua, quod cedit ad magnam prosperitatem patrisfamilias.*

b Et visitans. *i. considerans prosperitatem tuam.*

c Non peccab. *Quia nõ eleuaberis in superbiã, sed magis Deũ laudabis.*

d Scies quoque, quoniam &c. *i. videbis filios tuos & nepotes in magno numero fortes & diuites ad succedendum tibi prosperè, quod cedit ad magnam consolationem hominis, quia moriens remanet quodammodo in filijs & nepotibus suis.*

B *e* Ingredieris. *i. ista prosperitas durabit tibi vsque ad finem vitæ tuæ.*

f Sicut infertur. *s. maturitatis tempore. per hoc insinuat, quod vita sua debeat prolongari quantum potest via naturæ, ita quod mors eius sit naturalis & non anticipata.*

g Ecce hoc ut inuestigamus. *Per scripturas & experientias.*

b Ita

h Ita est. *Secundum veritatem.*

i Quod auditum, mente pertracta. *Deposita impatientiæ tuę tristitia, quæ impedit veritatis considerationem. Conturbati enim minus preuident, secundum Philosophum.* *1. Elenchor. tom. 1.*

MORALITER.

* a *Et scies &c.* i. corpus quod est tabernaculum animæ. nam gloriosum erit in resurrectione.

b *Et visitans.* i. considerans corporis tui gloriosi decorem.

c *Nõ pecca.* Sicut modo superbit homo de pulchritudine corporis. D

d *Scies quoque.* Id est fructus operum tuorum.

e *Ingredieris.* Id est ęternæ quietis locum.

h *Quod auditum.* Id est diligenter considera: nam attentio finis est directio operantis: sicut uisio signi est directio sagittantis.

In cap. v. vbi dicitur in postilla: Voca ergo.

ADDITIO PRIMA.

¶ Hoc quod dicitur: Voca ergo si est qui tibi respondeat, non uidetur referendum ad defectum intellectus ipsius Iob, ita quod monebat eum Eliphaz, ut oraret Deum ut aperiret sibi intellectum uerborum Eliphaz, cum ipsemet Eliphaz potuisset aperire intellectum prædictorum verborum. vnde melius videtur dicendum secundum sanctum Thom. qui sic dicit: Voca ergo si est qui respondeat. q. d. si mihi hoc reuelatum non credis tuipse inuoca Deum, si fortè ipse tibi ad hanc dubitationẽ respondere voluerit: & si per merita propria hoc obtinere à Deo nõ putas, ad aliquem sanctorũ cõuertere, ut eo mediante huius rei ueritatem à Deo cognoscere possis. Hęc ille &c.

In eodem

In eodem cap. v. vbi dicitur in postilla: Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.

ADDITIO II.

¶ Vbi translatio nostra habet: Cum lapidibus regionum pactum tuum. In Hebræo habetur: Sed cum lapidibus agri pactum tuum. & est sensus, quòd Deus liberaret eum ab offensione lapidũ, eo modo quæ dicitur in Psal. de illo: Qui habitat in adiutorio altissimi &c. ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. & sic hæc verba non pertinent ad abundantiam bonorum, sed pertinent ad liberationem à tribulationibus, sicut immediatè præcedentia ubi dicitur: Et bestias terræ non formidabis. Similiter immediatè sequentia ubi dicitur: Et bestiæ terræ pacificæ erant tibi. *Psal. 90. a*

REPLICA.

IN c. v. vbi postil. passum istum: Voca ergo si quis est qui rñdeat tibi: exponit de arrogantia Eliphaz, qua putauit se adeò subtiliter loqui, vt Iob nõ intelligeret: nõ suadet si nõ hẽt hominem docentem te, saltem ad aliquem sanctorũ debeat hr̃e recursum. Huic expositioni contradicit Burgẽ. volens cum S. Tho. quod uelit persuadere, si ab homine non potest certificari, ꝙ reuelatio vera ei sit facta, quęrat ab aliquo sanctorum: & arguit cõtra expositionem postill. ex eo ꝙ Eliphaz de suis uerbis per se potuit instituere Iob. Non igitur oportuit eum remittere ad alios pro intellectu suorum verborum. Ita arguo contra Burgens. quia non debebat eum remittere pro acquirenda fide reuelationis sibi factæ, sed ipse tenebatur probare vel per scripturam de se dicta, uel per signa, sicut Moyses non fuit ausus sibi reuelationẽ factam publicare, nec se missum dicere, nisi à Domino obtinuisset uirtutem faciendi signa, qua posset probare, vt latè dicitur in Exo. Et Christus primò uolens probare se missum, direxit ad scripturam Iudæos incredulos dicens: Scrutamini scripturas. Sed nolentes attendere scripturas, direxit ad signa, dicens: Opera quæ facio, testimonium perhibent de me. Si enim opera non fecissem quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Ecce Christus suæ missionis & reuelationis duplicem ponit probationem: Eliphaz aũt nullã, & tamen Burg. exponit, ꝙ remiserit Iob ad acquirendũ fidem suę missionis nulla probatione pręcedẽte. Sicut Christus hãc p̃bationẽ spiritus Dei sui Apostolis adiũxit, qa di: Illi autem

Exo. 3. *Ioan. 5. f* *Ioan. 10. e* *Ioan. 15. d*

Illi autem p̃dicauerunt vbiq; Domino cooperante & sermonẽ confirmante sequentibus signis. Ex quibus patet, ꝙ Eliphaz tenebatur reuelationem sibi factã probare, & non sic Iob ad Dñi, vel sanctorum merita remittere, prout exponit Burg. cum S. Tho. In eo. c. vbi postil. illud verbum, & cum lapidibus regionum erit pactũ tuum: exponit de abundantia inconsueta. s. ꝙ agri lapidosi fructificarent præter cõsuetum, vt viderentur seruire quasi ex pacto. Sed Burgẽ. exponit de offensione pedum ad lapides, prout de Christo dixit diabolus: Ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum: Sed modicũ est quod Bur. hic significat per pactum cum lapidibus, nam inter minima incommoda ęstimatur offensio pedis ad lapidem: in quo sensu diabolus allegauit illud quod Bur. Ne fortè offendas, argueus à minori. q. d. tãta est cura angelorum circa te, ut non possis offendere, igitur nullũ incommodum incurrere poteris mittendo te deorsum, ut qui circa te cauent minima, etiam cætera omnia. Simile est argm̃ Apostoli: Deo est cura de bobus, igitur & de hominibus. Sicut illud quod minus vĩ inesse inest, & illud quod magis. Per pactũ igitur cum lapidib. agri, non significatur illud modicum. s. non offendere pedem, quia magis propriè dicendum foret de lapidibus platearum, ad quos sępe transeundo offendimus. Sed aliquid magnum significatur. vt patet: sicut bestiæ seruiunt innocenti ad nutum, ita lapides agri fructum nõ impedientes, vidẽtur seruire ad pactũ. Et potest accipi illa fructificatio pro abũdantia à minori, si lapides seruiunt ad nutum qui sunt insensibiles, multò amplius omnia uiuentia quæ in litera enumerantur. *Mar. 16. d* *1. Cor. 9. d*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLOSSA ORDIN. CAP. VI.

E

Allegoricè. R Espondens autem Iob dixit:
b *Vtinam appenderentur.* Tactus flagellis verbis lacessitur, non ut erectus in defensionē contumax caderet: sed vt percussus tacēs gratias egit, lacessitus recta respondit: Vtinam appē. &c.

Mystic. c *Statera.* In manu patris Christus habens lancem misericordię & iustitiæ, peccatum per misericordiam laxans, leue esse, calamitatem moriendo grauis esse ponderis ostendit. Cui & hoc gratiæ dat, vt ipsa cognoscibilis sit calamitas. Cæcus enim homo in exilio quasi in patria gaudebat: sed Deus extra apparēs hominem intus reuocat, ut viso quod amisit, graue doleat qd tolerat. dicit ergo, *Vtinam &c.* i. malū nostræ damnationis leue creditur, sed vtinam veniat qui ostendens patriam graue esse exilium doceat. Arenæ autem quæ ęstu vndarum exterius pellitur calamitas cōparatur: quia homo peccans fluctibus tētationum, motus ab intimis exterius exiuit. Grauior dr̄, quia dura fuisse pena ostendit, dum p misericordiam culpa leuiat. Qui autē per gratiam Christi patriā præsentit, in presentibus, ubi nescij ridēt, gemit, pensans iudicia Dei quibus affligitur. & hoc est:

d *Vnde & verba mea.* i. percussio animaduersionis Dei, quæ nō me ut multos ine mandatum dimittit: sed,

e *Ebibit spiritum meum.* i. elationem compescit, vt dicam: Defecit spiritus meus. Et non solùm gemo quod patior, sed timeo quod minaris. Et hoc est, *Psal. 76. a*

f *Terrores Domini.* Ne post hoc mors ęterna sequatur. Sed quia stateræ aduentum desiderat, quo ardore eundem Gentilitas, & Iudæa sitiat supponit.

F

Tropolo. g *Nunquid rug. onag.* i. agrestus asinus. Asinus est Gētilis popul⁹, quē sicut naturæ extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus in campo uoluptatum permāsit. Bos Iudæus, qui iugo Dei suppositus, proselytos colligēs, per corda quæ ualuit nomē legis traxit. De vtroq; populo multi vt & Iob Simeon aduentum Christi expectauerunt: herba & fęnum eorū est incarnatio qua satiantur. *Luc. 2. e*

† appenderetur ira mea
† contritio
† absorpta sunt
† omnipotentis, uel fortes, & infrà.
† iuxta pabulum suum

CAP. VI.

a R Espondens autem Iob dixit: Vtinam † appē- b
derentur peccata mea
quibus iram merui, &

a ¶ Peccati pœna. b ¶ Quasi utinam ueniat statera, id est Christus, qui habet duas lances, misericordiam & iustitiam: misericordia dimittendo leuis, iustitia corrigendo & puniendo maioris est pōderis. ¶ Statera.

c † calamitas quā patior, in statera *,
quasi arena maris hęc grauior appa-
d reret: vnde & verba mea † dolore c d
¶ Hęc scilicet. a ¶ Percussiones.
sunt plena, quia sagittæ † Domini e
¶ Cum sunt. a ¶ Vindicta.
e in me sunt, † quarū indignatio ebi- f g h
a ¶ Elationem.
f bit spiritum meum: & terrores Dn̄i i
g militant contra me. Nūquid rugiet k l
onager cùm habuerit herbam, aut m
mugiet bos † cùm ante præsepe ple
¶ Quasi non.
h nū steterit? Aut poterit comedi in- n

qua satiantur. Omnis.n.caro fœnum. Cuius gratia refectus onager iā non gemit. Et bos non habet præsepe legis uacuum, cū accepit quę ipsa lex prędixit. Vnde natus in præsepe ponit, vt ieiunia i lege animalia fęno carnis reficeret. Lex aūt qa ante aduētū Christi nō spiritualiter, sed carnaliter tenebat, subdit. G *Esa. 40. b*

h *Aut poterit &c.* Sal est virtus occultæ intelligētię, sine qua gētes legi dura iubenti noluerūt subdi, nec gustare eā: q̄ gustata carnaliter affert mortē, quia cōmissa dura animaduersione distringit, & qa culpā docet, sed nō delet. Sed cū in ea veritatē cognouerunt, q̄ prius nolebant tāgere desideriis suis, angustiatæ comedūt, requirentes inter illa carnalia eū quem vehemēter diligūt. Sed & Iudeæ hęc congruunt, quę per legem ex vnius Dei cognitione sal habuit: & insulsas gētes recipere fastidiebant. Quia diuina sentētia proposita morte uetuerat, ne Iudæa cum alienigenis fędus iungeret, & vitā inquinaret. vnde dicit: Aut potest quis gu. &c. Sed s̄m electos ad Christū conuersa, suis verbum Dei respuentibus ad gentes conuertitur: & quas nec societate tāgebat modo angustias p̄dicationis, (quę apud suos despicit) patiens conuertendo esuriens recepit. *Eadem. Moraliter.* Ille desiderat staterā nos iam p fidem eius uiuimus, sed tñ pro purgatione sagittas eius patimur, & terrore futuri timemus. Sed quia filij non debemus timere ut Dn̄m, sed diligere ut patrem, & ad eum anhelare: ubi cibo, i. ęternitate eius pascamur, pro quo modo rugim⁹. vnde: *Nunquid rugiet onager.* Onager est populus qui in campo fidei nullius officij loris ligatur. Bos, prælati officiorū iugo pressi. Pactus utriusq; ęterna refectio, quam in exilio ieiunus ardenter cupit. Sed huic intētioni mali obuiant suis uerbis & moribus, quæ sunt insulsa bonis oblata, ut in uentrem delectationis admittāt, inter quæ verba importunè auribus ingesta tentationem in corde gignunt, & quāuis hæc ratio respuat, lingua damnet, tñ difficilè intus uincitur, quod foris iudicat. Cū ergo sancti ad ęternā vitā leuati insulsa a corde repellāt, etiā ab huiusmodi verbis se separāt, & hoc est, *Aut poterit &c.* Sed H

* leuarentur simul
† quarum uenenum ebibit spiritus meus
Moraliter.

NIC. DE LY. CAP. VI.

¶ a R Espondens autem Iob dixit: *Posita ipsius Eliphaz obiectione, hic consequenter ponitur ipsius Iob responsio, in qua primò destruit ipsius Eliphaz obiectionem. secundò astruit suam principalem intentionem. c. 7. Circa primum sciendum, q̄ Eliphaz obiecerat contra Iob, arguens eum primò de impatientia. secundò de falsa sententia, vt dictum est c. præced. & ideo Iob in sua responsione primò destruit primum quod videbatur grauius, & secundò secundum, ibi: Vnde & verba mea. Circa primū sciendum est, quod Eliphaz imponebat Iob falsam & erroneam sententiam, eò quod dixerat se innocentem à Deo flagellatū, & ex cōsideratione fragilitatis humanæ conatus fuerat ostendere omnem hominem peccatorem, & sic iustè puniri à Deo, per hoc vlterius concludens suum propositum. s. q̄ nullus punitur in vita præsenti nisi pro peccato pręterito, & non pro expectatione præmij in futuro: & quia dictū Eliphaz quantùm ad aliquid erat verum. s. q̄ nullus homo est omnino immunis à peccato, saltem à veniali, secundùm illud: Septies in die ca. iu. & resur. ideo Iob respondendo concedit se esse in aliquo peccatorem: sed dicit peccata sua esse leuia respectu pœnæ à Deo sibi inflictæ: & hoc satis erat euidens ex bonitate vitæ suæ, & hoc est quod dicitur,* *Prouer. 24. b*

b Vtinam. *Et patet ex dictis litera. per hoc autem infringitur ipsius Eliphaz argumentum: quia si Deus puniret hominem in pręsenti pro peccato pręterito tantùm, & non pro expectatione præmij & exercitio patientiæ, sequeretur quod pœna inflicta secundum quandam ęqualitatem correspōderet delicto, ita q̄ maiores culpæ grauius punirentur, & minores minus cum Deus sit iustus: videmus autem sceleratissimos homines in vita præsenti puniri modicum, & aliquando iustos multum affligi, qualis erat Iob. Ex quo concluditur, q̄ punitio vltima non est in vita præsenti, nec afflictio iustorum pro peccato pręterito solum, sed magis pro pręmio recipiendo in futurum secundum patientiæ meritum.*

Quare sceleratissimi homines minus iusti s puniuntur.

c Vnde & verba mea. *Hic consequenter Iob excludit obiectionem Eliphaz de vitio impatientiæ, ostendens se rationabiliter conquestum, quando suprà dixerat: Pereat dies. & primò ostendit Iob propositum ex magnitudine mali sibi inflicti. secundò ex subtractione subsidij. ibi: Ecce non est auxilium. Prima in tres, quia primò ostendit Iob suam querimoniam fuisse rationabilem, & secundò remouet quandam obiectionem irrationabilem, ibi: Nunquid rugiet. tertiò reuertitur ad suam materiam, ibi: Quis det &c. Circa primum concludit Iob se rationabiliter deplorasse natiuitatem suam & vitam ex dictis Eliphaz, quia dixerat ex afflictione in pręsenti vita nullam remunerationem esse expectandam in alia: & ideo cum sua pœna excederet culpam præteritam, nec appareret liberatio possibilis humana via, ideo meritò deplorauerat vitā suam, quasi desiderans liberari à pœna per mortem, & hoc est quod dicitur,*

Vnde & uerba mea. *Supra posita.* *Supra 3. c*

d Dolore sunt plena. *Rationabiliter & non sine causa.*

e Quia sagittæ Domini. *Id est eius afflictiones.*

f In me sunt. *Vsque ad intima penetrantes.*

g Quarum indignatio. *Id est violentia & magnitudo.*

h Ebibit &c. *i. intercidit (aliàs intercipit) anhelitum meum.*

i Et terrores Domini. *s. de continuatione huius mali in futuro.*

k Militant contra me. *Quia his non possum resistere.*

l Nunquid rugiet. *Hic remouet obiectionem irrationabilem: quia posset dicere Eliphaz, aliqua passus sum, non tamen prorupi in talem querimoniam, quod remouet Iob per hoc, quòd si aliquid passus est, non tamen fuit tanti ponderis, quod eum deijceret à statu terrenę prosperitatis: & sic non habuit materiā querulandi: & hoc est quod dicitur per quandam metaphoram,* Nunquid rugiet. *Ostendendo suum dolorem.*

m Cum &c. *i. pastum ad sufficientiam. q. d. non: & per hoc intelligit quod homo rationalis multò minus debet conqueri stans in statu prosperitatis.*

n Aut poterit comedi insulsum. *i. cibus insipidus.*

¶ a Aut potest

MORALITER.

* a *Respondens autem Iob dixit:* Sicut dictum est supra Iob, significat bonum doctorem uel prælatum, propter quod tenet typū Christi, qui doctorum princeps est & pastorum. Sicut autem persecutionem membrorum suorum suam dixit ibi, Saule, Saule quid me persequeris, sic eorum peccata dixit sua ibi, Longe à salute mea uerba delictorum meorum, quorum remissionem desiderat di. *Act. 9. a* *Psal. 21. a*

b *Vtinam appenderentur &c.* In statera. namq; diuinæ iustitiæ passio Christi præponderat peccatis humanæ naturæ.

c *Vnde & verba mea.* Tristis est anima mea usque ad mortem. *Math. 26. d*

e *Quia sagittæ Domini.* Claui enim & lancea Christi corpus perforantes possunt dici sagittæ.

g *Quarum indignatio &c.* Et inclinato capite tradidit spiritum. *Ioan. 19. f*

i *Et terrores Domini.* i. pœnæ mortis, quæ est ultimum terribilium.

l *Nunquid rugiet onager.* Per onagrum & bouem qui sunt animalia bruta, significantur homines carnales uitam pecudum eligentes: & per herbam & præsepe plenum, abūdantia delitiarum, in quibus quiescunt uoluptuosi tanquam in optato fine, & per cōsequens abhorrent labores corporis & dolores, ideo subditur,

n *Aut poterit comedi insulsum.* Sed per mutationem dexteræ excelsi

Sed iam in alto positi à stultis semoti: sæpe dum sola ppria A ad ferendum dura procurant, pro amore veritatis non sunt accincti. vnde subdit:

a *Aut potest ali. gu.* Durum est petere quod cruciat, quod vitā fugat: sed sæpe cum fit in alto, ad ferenda stultorum mala se inclinat, vt eos trahat. Aucto enim desiderio celestiū angustiatur, & præ dulcedine illorum amata seculi non metuit. Vnde & post impossibilem mortis gustum subdit:

b *Quæ prius no. tan.* id est mala seculi iā sunt dulces cibi prę amore cęli. Et cū hæc dulcia sint.

c *Quis det vt ve. pe. mea.* scilicet.

d *Qui cępit, ipse me con.* Cōterit aduersarius, & defecit à virtute hō. Conterit Deus, & fractus à vitijs in virtute solidatur. Qui ergo per flagella Deo appropiare desiderat, dicit: Qui cępit, ipse conterat: quia aliqñ incipit Deus contritionē vitiorum, & in ipso pfectus initio hō extollitur: & sic hostis exclusus grauior assumptis alijs spiritibus surrepit, & virtutes conterit.

e *Soluat manum.* i. exerceat effectū: dū enim inflatus lōga prosperitate amorem suū per flagella nō exercet, quasi manum ad feriēda vitia ligatā tenet: vnde peccanti populo dicit: Iam non irascar tibi, & zelus meus recessit à te.

f *Succidat me.* Cùm.n.dolor vel tentatio nos percutit, elatio mentis succisa cadit, vt iam quærat manum leuātis.

g *Et hæc mihi sit con. vt affli.* Quasi quibusdā hic parcit, vt in æternū feriat: sed me hic non parcens feriat, quod est mihi consolatio. Timent.n.sancti hic sibi parci. Quòd hęc non tumenti sed humili mente dixit, ostēdit in his.

h *Nec cōtra ser.* Sermones Dei ad nos: nec modò dicta, sed & facta, vt hic percussio Iob, cui murmurando non contradicit: quia & quem feriendo tolerat sanctum vocat.

i *Quæ est*

† Num est sapor in albumine uitelli?
† vel illa sūt veluti ægritudines carnis meę
† vel ìt De⁹ conterere me.
† tūc esset adhuc mihi consolatio, & obsecrarē, i dolore meo vt nō parceret (uel & calefaciā me dolore, non parcat. i. calefaciā me in dolore. & subsiliā prę lętitia, si interfecerit me De⁹ & nō pepcerit. qa non abscondi sermones sancti.

a ¶ Insulsum potest intelligi aut lex sine spirituali intellectu, aut philosophia Gentilium de incarnatione verbi Dei.
sulsum, quod non est sale conditū?
a † Aut pōt aliquis gustare, quod gu- a
statū affert mortē? † Animæ enim
esurienti etiam amara dulcia esse vi
b dentur. Quæ prius nolebat tangere b c
¶ Desiderio.
anima mea, † nūc præ angustia cibi d e
a ¶ Hinc patet eum increpationem Domini nō reprehendisse, quam quia quidam reprobant, Dominus a confessione & si iam cœpta, iratus in imum retrahit.
c mei sunt. Quis det vt veniat petitio f
mea, & quod expecto tribuat mihi g
¶ Scilicet me conterere.
d Deus. Et † q̄ cœpit, ipse me cōterat, h i
¶ Id est extendat.
e f soluat manū suam, & succidat me? k l
g † Et hęc mihi sit consolatio, vt affli- m
h gens me dolore nō parcat: nec con- n
¶ Id est discussionibus eius non murmurabo.
¶ Id est Dei.
i tradicam sermonibus sancti? Quæ o
est enim fortitudo mea, vt sustineā,
aut quis finis meus, vt patienter p
agam? Nec fortitudo lapidum q
fortitudo mea, nec caro mea æ- r
k nea est. Ecce non est auxilium mi- s
l hi in me, & necessarij quoque mei t

i *Quæ est enim forti. mea.* Alia est fortitudo bonorum, alia malorum. Fortitudo bonorum, est carnis ac seculi blandimenta vincere, mala hic pro æternis tolerare. Malorum fortitudo, est præsentia semper amare: & contra flagella Dei insensibiliter indurari, ab appetitu tēporaliū nec pro aduersis quiescere, in se spem ponere. De vtraque Esaias: Qui cōfidunt in Domino, mutabunt fortitudinē. Qui enim nequaquā sumunt sed mutabunt dixit, profectò patenter innotuit, quia alia est quæ ponitur, alia quæ inchoatur. Iniquus pro mundo mala & pericula sustinet, iustus pro mundo pati hæc debilis finem conspicit, quàm breuis est hæc vita: & pro ea quam non amat, pati recusat. Dic ergo, C *† Pro. 17. b*

i *Quæ est enim fortitudo, aut quis finis.* Id est mala pro mūdo tolerare nequeo, quia fortis nō sum in eius desiderio: quia dum finem huius vitæ cōsidero, cur pro ea patiar quam sperno? Non enim similis sum duritiæ iniquorum, qui isensibiles vt lapis & æs. Lapides percussi clarum sonum non reddunt quod facit æs. Sed qa lapis vita caret, sensum in sonitu non hēt: sic aliqui sunt ita duri, vt & percussi sonitū nō reddant humilis confessionis. Alij verò reddunt, sed nō ex corde: & ita nō sentiunt bona quæ loquuntur, & nō implentes sine vita clamant. Sed Iob neque ita perduruit vt percussus à cōfessione sileat, nec vocis sensum ignorat. Negato qd̄ non est fortis per insaniam ostendit, quia fortis per statū salutis. Sed ne hoc sibi arroget, ponit vnde habet: atque vt ita dixerim, infirmus habet vires. vnde subiungit:

k *Ecce non est auxi.* Ad maioris quoq; meritū fortitudinis, quomodo à proximis destruitur addit:

l *Necessarij quo.* Si exterius despectus intus solio iudicij præsidet: Nam ad sententias erumpit. D

a *Qui tollit,*

NICOL. DE LYRA.

B

¶ a Aut po. ali. gu. *scilicet cibum ęgrotatiuum, qui potest inducere mortem, quasi dicat: Hoīes abundantes in delicijs talia nullo modo comederent, vèruntamen hoīes anxiati prę magnitudine famis talia non abhorrerent comedere, secundum quod dicitur. Aia autem esuriens ēt amarū pro dulci sumet: & hoc est quod dicit Iob de seipso.*

b Quæ prius. *Id est tempore prosperitatis meę.*

c Nolebat tangere anima mea. *i. gustus meus prę horrore.*

d Nunc præ angu. *famis & inopię.*

e Cibi mei sunt. *id est mihi accepti.*

f Quis det. *Hic Iob reuertitur ad pręcedentem materiam. s. quòd vita sua subiecta tot miserijs debeat sibi esse detestabilis secundum errorem Eliphaz dicentis, ex talibus miserijs nullam remunerationem expectari in futuro, ipsum ad inconueniens ducendo: quod habebat Eliphaz pro inconuenienti.* Quis det vt ve. pe. mea. *Id est in effectu impleatur.*

g Et quod expecto. *cum magno desiderio.* Tribua. mihi Deus. *& quid sit illud ostendit, dicens:*

h Qui cœpit. *me flagellare, scilicet Deus.*

i Ipse me conte. *per mortem.*

k Soluat ma. suam. *dicitur autem manus Domini ligata, quādo non inducit effectum aliquem: soluta verò quando inducit.*

l Et succidat me. *à pręsenti vita.*

m Et hæc mi. sit conso. vt &c. *scilicet à morte.*

n Nec contra. sermo. sancti. *Id est voluntati & pręceptis ipsius Dei, qui est sanctus sanctorum. Viri.n.sancti quando non sunt in bono confirmati, cuiusmodi erat Iob, debent timere ne oppressi tribulationis pondere, ruant in desperationem & blasphemiam, quibus mors est pręeligenda & optanda ideo subdit:*

o Quæ est

o Quæ est enim forti. mea. *q. d. non est in tantum confirmata in bono quin debeam timere de casu.*

p Aut quis finis meus &c. *Hoc expressè dicitur contra errorem Eliphaz, qui negabat aduersitates huius vitę ordinari ad finem vitę beatę in futuro. Et quia consideratio huius finis facit patienter tolerare aduersa huius vitę, vt patet in martiribus: & ideo hoc remoto secundum errorē Eliphaz, non remanet ratio patienter sustinēdi, sed magis mortem optandi: vt miserijs finis imponatur.*

q Nec forti. la. for. mea. *Fortitudo enim lapidum est sine sensu: et ideo non dolent si conterantur, vel scindantur: & similiter est de ęre. Fortitudo autē humana & caro sunt in natura sensitiua, quę de necessitate percipit lesionem, & dolet, nisi hoc miraculo impediatur per potentiam diuinam.*

s Ecce non est auxilium mihi in me. *Hic consequenter Iob ostendit suam querimoniam fuisse rationabilem propter defectum remedij contra malum sibi à Deo inflictum. & primò Iob ostendit propositum. secundò respōdet cuidam obiectioni, ibi: Considerate. tertiò remouet quoddam dubium, ibi: Veruntamen. Circa primum sciendum, quòd contra malum illatum homo habet remedium. Vno modo per se, scilicet quando habet diuitias vel filios potentes, seu robur corporis: per quę potest malum illatum repellere: sed omnia ista erant ipsi Iob subtracta, vt dictum est suprà j. ca. & ij. Et ideo dicit:* Ecce non est auxilium mihi in me. *Secundò habet remedium per amicos bonos, si sibi remanserint: quia multa per amicos possumus quę per nosipsos non possumus. Talia autem erant subtracta ipsi Iob per procurationem ipsius Sathan, vt dictum est suprà ij. cap. & hoc est quod dicit:* *Diuisio.*

t Necessarij quoque mei recesserunt à me. *Id est amici charissimi.*

¶ a Recesserunt

MORALITER.

* celsi de carnali fit aliqñ fortis amore Chr̄i ad pferēdū aspera, sicut patet de sancto Bonifacio mart. Ideo in persona talis dicitur: *Bonifacius martyr.*

b *Quę prius no. &c.* Nam martyrium quod prius abhorrebat, ardēter pro Christo desiderabat, sicut famelicus escam: cuius dilatio angustiat famescentem.

f *Quis det vt ve. pe. mea.* i. vt ad cęli gaudium veniam per martyriū. Desiderium habens dissolui & esse cum Christo.

i *Qui cępit ipse me conterat.* id est Deus qui dedit mihi martyrij desiderium, ipse perficiat.

n *Nec contra ser. sancti.* sed magis benedicam Deum cœli.

o *Quę est enim for. me.* q. d. tolerantia martyrij non prouenit ex hominis virtute, sed ex dono Dei.

p *Aut*

p *Aut quis fi. me.* q. d. non est prosperitas huius vitæ sed futuræ, q̄ sustinebat Iob contra amicos suos, vitam aliam non credentes. Sed quoniam martyres de communi cursu sentiebant dolores: inde dicebat Eleazarus. Tu scis Domine cum à morte possem liberari, graues corporis sustineo dolores, secundum animam autem propter timorem tuum libenter hæc patior. ideo sequitur: *Machab. 6. e*

q *Nec forti. la.* qui sunt insensibiles.

r *Fortitudo mea.* Et quoniam propinqui martyrum aliquando martyrizabant eos, sicut patet de patre sancti Chrysanti, & de patre sanctæ Christinæ. ideo sequitur,

s *Ecce non est auxi. mi. in me.* id est in mea cognatione.

t *Necessarij quoque mei recesserunt à me* i. amici mei. Sed econtra

* molles &

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a recesserunt à me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorē Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me, sicut torrēs qui raptim transit in conuallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Tēpore quo † fuerint dissipati, peribūt: & vt incaluerint, soluētur de loco suo. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorū, ambulabunt in vacuum, & peribūt. † Considerate semitas Thema, itinera Saba: & † expectate paulisper.

¶ Veniunt mali ad bonos vt arguant. & cum non possunt, erubescunt.

Cōfusi sunt, † qa speraui. Venerūt quoque vsq; † ad me, & pudore cooperti sūt. ✻ Núc venistis, & mo-

E

a *Qui tollit ab ami. suo.* Amicus est quilibet proximus, cui cùm benefacimus, ipse nobis ad vitam auxiliatur. Ex amore Dei amor proximi gignitur, quia qui Deum negligit, proximum diligere nescit. Vnde dicturus: Diliges proximum &c. pręmisit: Diliges dominum Deum tuum. Per amorem verò proximi, amor Dei coalescit. vnde: Qui nō diligit fratrem quem videt, Deū quē non videt, qūo potest diligere? Qui tamen amor Dei per timorem nascit, sed crescendo in affectum mutatur. Deus verò, vt quàm propè vel longè sit quisque à charitate, videatur: quosdam percutit, in quo & ipsos erudit, & fictos amicos prodit, & non percussis, dat occasionem boni operis. Qui ergo à percusso misericordiam tollit, timorem Dei relinquit: quia apertè ostendit q eum nō amauit, & nequiter contra Deum se erigit, quem nec pium i se, nec iustum in pcusso agnoscit. In Iob vita totius electi populi, cuius membrum est signatur. Reprobi cum probis in fide & sacramētis, sed non in charitate iunguntur: vnde & fratres dicuntur. Et prætereuntes cōparat torrenti, qui de montibus in valles transit: qui hyemalibus pluuijs collectus æstate arescit. Qui enim pro mundo superna deserunt, de montibus ima petunt. In hyemem huius vitæ multi, in æstate iudicij siccandi raptim id est sine obstaculo & difficultate (quia ascensus est in labore, & descensus in voluptate. Labore saxum sursum impellitur, facilè ad ima relabit: labore crescūt, quæ citò cadunt) vel ad valles, id est ad ima pœnarum loca repente transeunt, quibus quotidie dies vitæ rapiuntur. Sūt verò aliqui qui rectè agere volunt: sed eis infirmis, aliqua in præsenti obsistunt: & dum hæc pati metuunt, Deum offendunt. Hi sunt qui timent pruinam, quæ inferius cōgelascit: & nix quæ de superioribus ruit, id est animaduersio ęterna, super eos cadit: & qui calcanda ab infimis timent, à summis timenda patiuntur. Qui quidem si modò sunt gloriosi, tempore quo fuerint dissipati, oībus his amissis peribunt, etiam exterius, qui intus dudum æterna negligendo perierunt: de quibus rectè dicitur,

Amicus quis sit. Deu. 6. A. 1. Ioan. 4. d

† effluxerunt. (vel pnet eos estus.) Quidā sic vertūt, Tēpore (sub. hyemis, quo frigescēt, cōgelabuntur.

† Aspiciūt

† Quoniā

F

b *Et vt incaluerunt.* id est cùm per cognitionem pœnæ feruere cœperint, à delectatione carnis quam desiderio tenebant, superabuntur. Mali æterna non intelligūt, nisi cùm iam pro terrenis puniuntur: tūc mens æstuat, & igne seræ pęnitentiæ se inflammat: tunc eius duritia per supplicium liquatur, vnde propheta: Tantummodo vexatio sola intellectum dabit auditui. hoc tunc passuri, interim his implicantur.

G

c *Inuolutæ sunt.* Omne quod inuoluit in se replicatur: sic mali, volentes aliquando bona quasi extra se tensi, ad consueta mala tentati replicantur. Vel, inuolutæ sunt, qui & si aliquando victa vna nequitia pedem leuant, regnans altera & ad eam quam vicerāt implicat, vt qui iam spreta auaritia adhuc luxuriosus est, pro pretio luxuriæ ad auaritiam redit. Sic ope vicaria fugitiuū suum vitia retinent, & quasi laqueis gressus ligant. vnde sæpe lassi ad suas voluptates redeunt, nec curāt ea quæ permanent. vnde subdit:

d *Ambulabunt in vacuū & peribūt.* Quia nihil secum de fructu sui laboris portant. Sed iustus in cōspectu Domini non apparet vacuus: portat enim manipulos iustitiæ. Ab illorum aūt imitatione per finem terret.

e *Considerate semitas.* Thema interpretatur auster, Saba rete. Auster qui tēpore membra dissoluit: est hic fluxa viuendi remissio. Rete est actionis obligatio, & fluxis actibus homo implicatur, dum non perfectè mundum deserit: dum nō districto studio, sed dissolutis gressibus vadit, vt qui pro amore carnali parentū ad ea quæ Dei sunt præpeditur. Considerate, dicit, quia puersa agendo diligimus, sed hæc visa in alijs dijudicamus. vnde ad nos reuersi de huiusmodi erubescimus.

† Expectāe

† cū securi essent.

† ad eas (sub. semitas, vel ad ea itinera.

f *Expectate paulisper.* Quia parum est quicquid finitur: sed q hoc longum putat, de æternis non curat. Dicta breuitate vitæ contra iniquos insurgit vocē iustorum.

g *Confusi sunt.* Quia. s. mali bonos per aspera à spe conanť retrahere: qđ si peragūt, exultant: si nō, incassum crudeles fuisse erubescunt: vnde & quid in retributione fiat, subdit:

h *Venerunt quoque.* In iudicio mali ad iustos pueniūt: qa eorū gloriā videbunt, vt grauius doleant videntes qđ perdiderūt. Tunc pudor eos operit, cùm testis conscia vrit. Eadē spūaliter. Amici Iob cōfusi sunt, quia dū me ad desperationē inflectere nequeūt, cōfundunť: venerūt dū iā mētis cōstantiā intus agnoscūt & erubescūt. Quos ostēdit de numero eorū q Deū non timent, nisi suis vel aliorum aduersis territi.

H

i *Nunc venistis, & modo viden. plagam meam.* Quasi ego Deum & ante aduersa timui, vos qui ex amore Deum non timetis ex solo verbere formidatis.

a *Nunquid*

NICO. DE LYRA.

¶ a Recesserunt à me. *de mea aduersitate non curantes, quia tamen istud est culpabile in amicis, ideo subdit:*

b Qui tollit ab amico suo misericordiam. *subtrahendo sibi auxilium tempore necessitatis.*

c Timorem Domini dere. *scilicet filialem, quia Deum offendit.* Esa. 28. c

d Fratres mei, *idest consanguinei mei.*

e Præterierunt me &c. *non curantes de mea reuelatione: & quia hoc est culpabile, ideo subditur,*

f Qui timent pruinam, irruet super eos nix. *Id est qui propter timorem minoris periculi dimittit subuenire amico suo in necessitate posito, scilicet ne per tale adiutorium eius facultates diminuantur, incurret maius periculum scilicet pęnam à Deo sibi infligendam.*

g Tempore quo fuerint dissipati. *per mortem.*

h Peribunt, *quia iudicium sine misericordia fiet ei, qui non miseretur.*

i Et vt incaluerint &c. *Loquitur de eis secundum metaphoram pruinę, quæ statim dissoluitur cùm tangitur à sole: sic ad tactum diuini iudicij soluentur à prosperitate præsentis vitæ.*

k Inuolutæ sunt &c. *fraudulentijs & astutijs.*

l Ambulabunt in vacuum. *quia nō venient ad terminum debitum, qui est beatitudo futura: sicut medicina dicitur in vacuum propinata, quæ non inducit sanitatem.*

n Considerate semitas Thema. *Hic consequenter respondet cuidam obiectioni, quæ posset sibi fieri: eò quòd dixerat amicos suos ab eo declinasse: quia tres amici sui supradicti venerant ad eum consolandum, vt habetur suprà ij. cap. tamen per ipsum Sathan fuerunt inducti ad ipsum Iob increpandum, & sic aduentus eorum non fuit ei consolabilis: & hoc est quod dicitur:* Considerate semitas Thema. *id est aduentum Eliphaz Themanitis.*

o Itinera Saba, *id est aduentum aliorum.*

p Et expectate paulisper. *id est considerate q aduentus eorum non fuit mihi consolabilis, nec in aliquod auxilium, ideo subditur,*

q Confusi sunt, &c. *id est quia eram in statu miserię, in quo deberem auxilium ab eis sperare, confusi sunt, quia non habebant voluntatem adiuuandi per ipsum Sathan à bono proposito immutari.*

r Venerunt quoque vsque ad me, &c. *quod homo in tanta miseria constitutus reputaretur eorum amicus: & ideo conuertendo sermonem ad eos dicit.*

t Et modo videntes plagam &c. *ne aliquid pro subleuatione mea repetam à vobis.*

¶ a Nunquid

MORALITER.

✻ moles & effœminati pęnas præsentis vitæ fugientes, incurrunt pęnas inferni quæ sunt multò maiores: ideo subditur,

f *Qui timent pruinam, &c.* tpe quo fuerint dissipati. i. discrassiati.

i *Et vt incaluerint.* idest infirmitas inualuerit.

i *Soluentur de loco suo.* per separationem animæ à corpore.

k *Inuolutæ sunt &c.* quia sicut inuolutus reti quando vult surgere iterum cadit, sic isti ruunt de peccato in peccatum.

l *Ambulabunt in vacuum.* quia non attingent ad brauiū sed ad contrarium. ideo sequitur,

m *Peribunt, &c.* hoc dicit contra amicos Iob, qui felicitatem hominis ponebant in prosperis huius vitæ: per quos significantur carnales: contra quos dicitur hic:

n *Considerate semitas &c.* acsi dicatur: si sententia talium pensetur, nulla aut paruula felicitas est quæ ab eis expectatur.

q *Confusi sunt.* vitam pecudum eligentes.

r *Quia speraui.* in bonis spiritualibus & æternis.

q *Venerunt &c.* ad consolandum, & versi sunt ad desolandum.

s *Et pudore cooperti sunt.* reputantes me percussum propter magnitudinem flagitiorum meorum.

t *Et modo videntes plagam meam timetis.* ne temporale subsidium quæram à vobis, quod non est verum. ideo subditur,

✻ *Nunquid*

do videntes † plagam meā, timetis?

a ¶ Vobis. ¶ Quasi non. ¶ Aliquid.

a Nunqd dixi: afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, & de manu

a ¶ Sathanæ. a ¶ Malignorum spirituum. b ¶ Sed non potestis.

b robustorum eruite me? docete mē, & ego tacebo: & † si quid fortè ignoraui, instruite me. † Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui possit arguere me?

¶ Hoc etiam. ¶ In vanum.

Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba † profertis. ✻ Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum. Veruntamen quod cœpistis, explete.

a ¶ Id est humilem. a ¶ Id est molestias. a ¶ Quia ego non tremo. ¶ Acsi aperte dicat: licet ingrati sitis correctioni: tamen interiora vobis non abscondo.

Præbere aurem, & videte an mentiar. Respondete, obsecro, absque contentione, & loquentes, id quod iustum est, iudicate: & non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis † stultitia personabit.

A

a *Nunquid di.* Ecclesia, substantia hereticorum (quorum figura sunt amici Iob) non eget. i. carnali sapientia, & recta quæ contra diabolum de conuersione aliquando loquuntur, audire ab eis renuit, quia per hæc ad perfidiam trahunt. Manus hostis est fortitudo Sathanę. Robusti sunt maligni spūs.

Moraliter † fractionē (calamitatem)

b *Docete me.* Hoc vel prioribus subiungitur, vel per se dicitur per increpationem. Nunquid dixi afferte. Contra diuites mundi, pauper: contra potentes, oppressus: contra sapientes, stultus Dei tria respondet: quia nec pauper eorum substātiā: nec oppressus adiutorium contra robustos. i. spiritus malignos nec stultus doctrinā sapientiæ carnalis quærit. Boni enim mente in alto fixi, hęc omnia quasi in imo despiciunt. vnde & potētibus seculi intus humiles liberè cōtradicūt, vbi verba eorum amor exasperat: nec ex elatione sunt liberi, nec ex timore submissi: sed rectitudo facit liberos, infirmitas sua humiles: & quod in seipsis despiciunt, & in alijs.

† in quo errauī

† Quā fortia sūt eloqa recta, & qđ pōt qs ex vobis corripere. Matt. 7. c

c *Quare detra.* Mundus esse debet qui aliena corrigit: quomodo enim videt maculā in alio oculus, quē puluis grauat? vel, qūo tergit sordes manus, quę lutum tenet? vnde per significationē dicitur Dauid. Non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinū es. Quia qui actis carnalibus incumbit, necesse est vt mentes aliorum spūaliter instruere erubescat. Dixit ergo: *Quare de.* Id est qua temeritate audita reprehēdetis, q causas percussionis meę ignorantes, reprehēsibilia profertis ad increpandum? Duo genera locutionis noxia sunt: quod & peruersa laudat, & quod etiam recta vituperat: ibi fauor, hic ira: de hoc amicos Iob arguit. Ad hoc vitium ex odiosis dictis peruenitur. vnde subdit,

† etiam

Locutionis noxia duo sunt genera.

† meditor iniqtates. Inventum verba proferre

d *Et in ven. ver. profer.* In ventum verba proferre, est otiosa dicere (quibus noxia lingua effrętatur) & consueta de alijs loqui: postea & ad detractiones eorum prosilit. vnde rixæ, odia, & pax perit. vnde Salomon: Qui dimittit aquam, id est linguam in fluxū laxat loquendi, caput est iurgiorum: quia qui linguam non refrenat, concordiam dissipat. vnde Ecclesiastes: Qui imponit stulto silētium, iras mitigat. Ab omni statu rectitudinis pereunt, qui per noxia verba dilabuntur: quia sicut aqua, ita mens circunclusa ad superiora vnde exit, redit: & laxata per ima deperit. Id est censura silentij ad sui cognitionem redit: sed superuacuis verbis extra se dispergitur, & tota hosti detegitur. vnde dicitur: Sicut vrbs patens & absq; murorū ambitu, ita vir qui non pōt in loquendo cohibere spūm suum. Silentiū est mētis murus, intra quem tū nimis aliquando artatur: & dū ab eloquio immoderatè cōpescitur, intus feruet cogitationibus, aliosq; loquētes despicit liberius, qa secretius: & dum aliqua iniusta patitur, plus intus feruet dolor, quia per tranquillā linguam non emanat. Vilis ēt aliorū malis negat vsum medicaminis. vñ: Væ mihi qa tacui. Sit ergo ostium linguæ quod modò claudatur, modò aperiatur.

B

Prou. 17. c Prou. 26. b

C

Prou. 25. d

Quid sit silentium.

Esa. 6. b

e *Super pupil.* Ecce quātæ infirmitatis se esse ppendat, & quis subuerti velle se queritur, tū se amicū testatur, quia charitas nec læsa cessat. Idē agit ecclesia cōtra hrticos. Boni aūt nec timent aduersa pati, vt fortes. vñ subdit: *Veruntamen quod cępistis exple.* Nec ipsis psecutoribus ueritatē pdicare cessant vt benigni. vñ ait: *Præbete au. &c.* Non enim bene armanť scuto patiētię cōtra illata quo tuti sint, sine gladio verbi quo vincant. Hoc est qđ Apost. ait: Charitas patiens est, benigna est. Si alterum deest, charitas non est, scilicet si tolerat quos non amat, vel si non tolerat, quos amat.

† desperati (i. loquini hęc verba, vt aium meū in desperationē adducatis.

1. Cor. 13. b

f *Videte an &c.* Quia humilis q dicit, non ex autoritate pcipit, sed ex rōne psuadet. Sed qa occasione rōnis, ꝯrij ad cōtentionem effrenantur subdit,

g *Rñdete ob. absq; co.* Quia hæretici inquisitionibus non intendunt veritatem assequi, sed victores videri.

h *Et loquen. id quod iustum est.* Quia q loquitur iudicio auditoris subditur: Inter cor & linguam eius ęquus arbiter sit, vt nihil pręcipitanter de corde per linguam prodeat: sed prius examinet quàm dicat. Et quia prius de suis rectè iudicant, de dictis alienis addit.

D

i *Et non in. &c.* Quia nō vobis in me stultitia sonat, si à vestra conscia nō pcedat, sic ecclesia prius falsa hostium destruit, pòst vera aperit, quibus non est locus dum falsa pro veris habentur, per linguam aperta locutio, per fauces occulta tractatio: quia quod ecclesia foris prædicat, viuendo custodit.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Nunquid dixi, affer. mi. *quasi dicat iste timor in vobis est frustra.*

b Docete me. *si habetis maiorem scientiam.*

c Et ego ta. *Vt audiam: & per hoc innuit contrarium, quia pro consolationibus dixerunt sibi verba pungitiua & detractoria. ideo sequitur,*

d Quare detra. ser. veri. *quibus Iob dixerat, flagella præsentis vitæ in sanctis hominibus ordinari ad consolationem vitæ futuræ.*

e Ad incre. tan. elon. con. *id est curiosè compositis, vt videantur magis bona.*

f Et in ven. ver. profer. *i. ad ostentationem vestram.*

g Super pu. irrui. *vocat autem Iob se pupillum, tanquam omnibus bonis temporalibus denudatum.*

h Et subuer. niti. ami. ve. *conantes eum ostendere erroneum & blasphemum, vt patet ex prædictis.*

i Veruntamen quod cœpi. exple. *Hic consequenter Iob remouet dubium, quia ex eius verbis immediatè propositis posset aliquis credere, q reformidaret cum Eliphaz & eius socijs disputare de suprаposita quæstione: ideo hoc remouet, dicens:* Veruntamen quod cępi. exple. *arguendo cōtra me. Et quia arguēs debet ēt audire: iō subdiť:* Præbete au. etc. *& debitum modum disputandi tangit, dicens:*

k Respondete obse. absque conten. *quia litigiosi in disputationibus magis volunt obtinere iniuriosis clamoribus quàm veris rationibus. & ideo subditur,*

l Loquentes id quod iu. est iudi. *Id est proponatis tantùm vera & recipiatis.*

m Et non inue. in lin. mea ini. *Id est aliquid contra iustitiam quæ debetur proximo.*

n Nec in fauci. meis stulti. perso. *Id est aliquid contra sapientiam, quæ rectè de Deo sentitur. Intendebat enim defendere & probare veritatem circa humana & diuina.*

MORALITER.

✻ a *Nunquid dixi.* Sed si spirituale bonum possetis mihi conferre libenter acciperem. ideo subditur,

b *Docete me.* Sed quoniam mali non diligunt veritatem, sed magis eius subuersionem, ideo sequitur: Quare detraxistis sermonibus veritatis &c.

In cap. vj. vbi dicitur in postilla: Circa primum sciendum, quòd Eliphaz imponebat Iob falsam & erroneam sententiam.

ADDITIO PRIMA.

¶ In hoc quod dicit Iob: Vtinam appenderentur peccata mea: translatio nostra multum deuiat ab Hebraica veritate. In Hebræo enim sic habetur: Vtinam appenderetur ira mea, & calamitas quā patior simul in statera: quoniam arena maris hæ grauiores apparēt: vnde & verba mea absorpta sunt. Ad quorum intelligentiam attendendum est, quod hic incipit Iob disputare contra amicos seu aduersarios. In prima enim propositione quæ suprà ca. 3. continetur, sed so- nihil contra eos dixerat, cùm nondum mentem eorum habuisset, sed solùm tristitiam suam tragicè proposuerat, vt dictum est: sed modò postquam audiuit Eliphaz imponentem sibi totam flagellorum suorum culpam, vt patet in dictis suis, prouocatus est ad iram, eò q videbatur paruipendi seu contemni ab ipso Eliphaz. Paruipensio enim seu contemptus propriè causant iram, secundum Philosophum in secundo Rhetoricæ. Ira autem impedit rationem. Vnde Grego. in Moralibus: Ira intelligentiæ lucem subtrahit, & mentem prouocando confundit. Tristitia etiam aggrauat animū intantum, quòd si omnem spem euasionis excludat, ipsum absorbet, vt d. D. Thomas. Vnde videns Iob in seipso passionē iræ ex dictis Eliphaz causatam, similiter & tristitiā magnam ex suis calamitatibus, timens ne

Philosophus.

Moral. li. 5. c. 31 in prin.

1. 2. q. 37. articu. 3.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E tumens ne forte in dicẽdis per ipſum aliquid inconuenienter diceretur ex perturbatione prædictarum paſſionum,idcirco in primordio ſuæ diſputationis propoſuit, ꝙ ſua ira & calamitas erãt grauiores arenis:& hoc cũ dicit:Vtinã appẽderetur ira mea ſcilicet quã dicta Eliphaz in me cauſarunt,& calamitas quã patior ſcilicet in alijs afflictionibus meis. Similis in ſtatera: ita quòd ira & calamitas in vna ſtatera ponerentur, & arena maris in alia:& ſic dicit ꝙ iſtæ duę paſſiones eſſent grauiores arena maris.Ex quo concludit: Vnde & verba mea ſunt abſorpta,eò quòd iudicium rationis ex vehementia talium paſſionum conſueuit abſorberi: & per conſequens verba prolata, talibus exiſtentibus paſſionibus: & iſti duo verſus ſunt quoddam præambulum notabiliter excuſans ipſum Iob à multis quæ per ipſum proceſſu diſputationis minus cautè fuerunt dicta, vt in ſequentibus patet. Quàm quidem excuſationem Iob, qui locum reſpondentis in huiuſmodi altercationibus principaliter tenuit, in proprio poſuit loco ſcilicet in ſuæ diſputationis primordio, in quo reſpondentes conſueuerunt huiuſmodi excuſationes ſeu proteſtationes proponere. Si autem dicatur, quomodo Iob qui virtuoſus & patiens erat, iraſceretur contra Eliphaz & alios, & non potius diſſimulaſſet ſeu patienter toleraſſet: Iuxta illud, Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. [Pſ. 37.e] Dicendum quòd Iob poteſt excuſari ab impatientia in hoc multipliciter: [Excuſatio Iob ab impatientia.] Tum quia ira quam dicit ſe habere, intelligenda eſt ſecundum vires inferiores tantùm, ſicut dictum eſt de ſua, triſtitia. vnde notanter dicit: Verba mea abſorpta ſunt.q.d.Licet intellectus meus uel ratio non eſt abſorpta, verba tamen exteriora ſunt abſorpta: Tum quia hoc faciebat propter bonum eorum qui ei contumelias inferebant, vt de cętero talia non attentarent,iuxta illud: Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam: [Prou. 26.a] ne ſibi ſapiens videatur: Tum etiam propter bonum multorum, quorum profectus impeditur per contumelias iuſtis illatas. Vnde Gregor.Hi quorum vita exemplo imitationis eſt poſita, debent ſi poſſunt detrahentium ſibi verba compeſcere &c. [In Exec. ho. 10.10.2.]

In eodem cap.6. vbi dicitur in poſtilla: ideo ſequitur: Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis.

ADDITIO II.

¶ Secũdum ſanctum Tho.in ſua expoſitione hoc quod dicit Iob: Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis: non eſt referendum ad hoc quòd Iob dixerat, flagella præſentis vitæ in ſanctis hominibus ordinari ad conſolationem futuræ vitæ: cùm hoc Iob non dixerat adhuc, licet hoc poſtea dicat:ſed referendum eſt ad afflictionem quam patiebatur ex dictis Eliphaz,dicens quòd mala quæ ip-
F ſi Iob contigerant, procedebant ex ſua culpa: in qua detractione ſeu contumelia ipſa Eliphaz lædebat ipſum Iob in ſua fama, quæ eſt maximum hominis inter bona exteriora: & quia hoc faciebat Eliphaz ſine hoc quòd haberet rationem ad talem detractionem faciendam, ideo dicit: Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis. [Quando reprehenſor poſſit à detractione excuſari] Et vt hæc detractio oſtendatur inexcuſabilis: excludit omnia illa quibus aliquis reprehenſor poſſet à detractione excuſari. Quorum primum eſt: cùm quis maioris autoritatis alium reprehendit: & hoc excludit dicens: cùm ex vobis nullus ſit qui poſſet me arguere. Secundum cùm aliquis verba dura contra aliquem profert ad eius vtilitatem,non ad exacerbandum ipſum: & hoc remouet, dicens: Ad increpandum tantùm ſcilicet & non ad vtilitatem eloquia concinnatis, id eſt ſtudioſè componitis, vt non videantur leuiter eſſe dicta. Tertium eſt,cùm aliquis verba quæ profert contra aliquem efficacibus rationibus munit: quod remouet dicens: Et in ventum verba profertis, quaſi dicat verba veſtra inania ſunt nullum robur rationis habentia. Quartùm eſt,cùm aliquis aliquem reprehendit eo tempore & ſtatu, in quo præſumi poteſt quòd non inde deterior ſed melior fiat. Vnde tempore quo aliquis eſt vehementer contriſtatus & ad iram diſpoſitus, non eſt reprehendendus: quia ſic non videtur quòd reprehenſor vult correctionem ſed potius ſubuerſionem eius: ideo dicit: Super pupillum irruitis,

irruitis, & ſubuertere nitimini amicum veſtrum. Seipſum pupillum nominat,quia in triſtitia omnium auxilio deſtitutus erat. G

REPLICA.

IN c.6.vbi dicitur: Vtinã appenderentur &c. Burgen.corrigendo literã noſtram aliqua ſupponit, & aliqua infert. Supponit primò,ꝙ Iob vſq; ad illũ locum ignorauerit errores amicorũ ſuorũ:ideo vſque huc nihil contra eos dixit. Hoc autem ſuppoſitũ falſum oſtenſum eſt,ſupra in correctorio primò tertij c.Supponit ſecundo,ꝙ Iob per Eliphaz prouocatus ad iram propter eius paruipenſionem & contemptum. Illud ſuppoſitum etiã videtur falſum, quia talis ira multipliciter culpabilis fuiſſet in tam ſancto viro: nec in aliqua autentica ſcriptura reperitur ſimile huic ſuppoſito de Iob: imò ipſemet in fine huius capituli proteſtatur ſe rationabiliter dixiſſe & dicere velle quod nõ eſt ita ſic deſcripti per Burgen. cuius ratio confuſa eſt & abſorpta. Et etiam Dominus reprehendens Iob infrà,non reprehendit eum de huiuſmodi ira contra amicos ſumpta, ſed ſolùm de incauta locutione contra Deum, vt patet ibidem. [Infrà. 38.] [De quo Dominus Iob reprehenderit] Tertiò ſupponit,quòd arenæ maris debeant poni pro pondere contra iram & calamitatem ipſius Iob:quod ſuppoſitum extraneè ſonat. Nam in ſcripturis: arena non accipitur communiter pro continuo, ſed diſcreto:vt non ſignificet magnum ſed multum, vt patet in Gen.22.&.32.& Ioſ. 11.& alijs locis plurimis.Ponitur hic igitur pro multitudine paſſionum,non pro magnitudine:per cõſequens nec pro pondere in ſtatera appendendo.Poſt illa ſic ſuppoſita infert Burgen. primò quòd ex talibus paſſionibus iræ verba Iob fuerunt abſorpta ex defectu iudicij rationis: quod non videtur viro recto huic aſcribendum. Infert ſecundò Burgen. quòd allegatio huiuſmodi paſſionum excuſat Iob in multis incautè dictis: & ſic tenet modum proteſtationis in ſcholis fieri conſuetæ:quæ excuſatio etiam modici ponderis eſt:nam apud amicos non fuit excuſatus,qui verba ſua ægreferẽtes & erronea reprobauerunt:nec apud Deum, quia ipſum de incautè dictis corripiebat, vt patet.38.huius. Ideoque Hebraicam literam per Burgen.cõfictam, & ſuper talibus falſis ſuppoſitis & illatis fundatam, non oportet attendere:præſertim cùm ſanctus Greg.& alij omnes in tranſlatione rationabiliter expoſita ſunt contenti,vt peccata Iob & eius calamitas ponderentur, & quòd calamitas videtur grauior peccatis quaſi arena maris ideſt multipliciter,vt poſtilla.ex ponit.In eodem capitulo vbi poſtillator exponit illud:Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, de ſententia ipſius Iob ſcilicet quòd afflictio in præſenti nõ ſemper eſt punitio peccatorũ, ſed tẽtatio aliquando ob cumulum meritorũ & præmiorum.Burgen.cũ ſancto Tho.ſe opponit exponens de Eliphaz qui detraxit famę ipſius Iob, dicens eum ſic flagellatum propter peccata ſua exceſſiua.Sed quia detractio famæ conſiſtit in facto & non in ſermone, impropria H videtur expoſitio,cum in litera non dicatur, detractũ facto famæ, ſed ſermonibus veritatis. Qui autem ſint ſermones veritatis quibus hic Iob conqueritur detractum requirendũ eſt:Non enim ſermones Eliphaz contra Iob, quia illi non ſunt ſermones veritatis, ſed erronei: & ſi qua dixit intermiſcendo vera: illis veris non detraxit ſed potius propoſuit. Reſtat igitur ꝙ fuerunt ſermones Iob, quibus obiurgabat errores amicorum ob olim ſibi notos,prout.ca.3.dictum eſt in correctorio primo: & ad illum ſenſum tendunt modi loquendi in hoc cap. cum dicitur: quis det, ut veniat petitio mea: & tribuat mihi Deus quod expecto: & qui cœpit ipſe me conterat: & hæc ſit mihi conſolatio, ut affligens me dolore non parcat. Hi enim ſermones ſunt ſermones veritatis ex ſupradictis ſermonibus cap. 3. ortum habentes & reſpectum, vbi dicitur: Quare non in vulua mortuus ſum &c. Sicut ibi poſtilla. exponit. vnde ſermones huius cap.niſi ad futuram ſanctorum in hac vita afflictorum remunerationem pertineant: non ſermones veritatis, ſed fatuitatis ſunt: Quis enim niſi deſipiens petit afflictionem finalem ſuperaddi ſine reſpectu & ſpe præmij, niſi velit incidere in errores amicorum Iob in huiuſmodi afflictione deſperantium de vita futura.

GLOS. ORDIN. CAP. VII.

☞ MIlitia eſt &c.Quid ergo rectè ſentiat,exprimit.Militia eſt vel tentatio ſecũdum aliam tranſlationem quod idem valet: quia tẽtatio eſt militia, ideſt pugna contra dæmones. Nec tentari dicitur vita,ſed ipſa tentatio, quia caro corrupta ex ſe contra ſe moleſtias gignit:& licet iam in bonis, tñ ſemper [† determinatum tempus] ex infirmitate generat, quod virtus perimat: & in ipſis bonis mala ſuboriri ſentit: vt in otio contemplationis,deſidiam:in abſtinentia, vanã gloriã.Noĩe verò militiæ aliqd amplius innuit: qđ & pugna eſt & quotidie ad finẽ tendit:vñ & curſus militiæ exprimitur.

b Et ſicut dies mercenarij. Qui dies citò tranſire optat,vt ad laboris pręmium veniat ſic omnis iuſtus: Et ſicut ille in alienis laboribus ſudat, ſed proprium pręmium ſibi parat: Sic iuſtus in mundanis malis ſudet,vt cęleſtia bona capiat. Caue ne vacuus ab opere dies eat,& præmium minuatur. Pa-

☞ titur

CAP. VII.

a M† Ilitia eſt vita hominis a
ſup terrã, & ſicut dies b
mercenarij, dies eius. c

NICOL. DE LYRA. CAP. VII.

MIlitia eſt. *Poſtquàm Iob deſtruxit ipſius Eliphaz obiectionem,hic conſequenter aſtruit principalem intentionem, videlicet quòd felicitas hominis nõ eſt in præſenti vita ſicut Eliphaz ſentiebat: propter quod ipſi Iob promittebat felicitatem in præſenti vita poſt flagella ſi ſe emendaret,vt patuit in ſi.prece.ca.Primò igiř Iob oſtẽdit quòd talis expectatio felicitatis eſt friuola. ſecundò quæ ſit expectatio vera, ibi: Parce mihi.Prima ĩ duas, quia primò oſten-* [Diuiſio.]

¶ dit pro-

MORALITER.

✱ a *Militia eſt vita hominis ſuper terrã.*

Suprà tertio capitulo Iob tenuit typum hominis de peccato pęnitentis.Ita poteſt dici,ꝙ hic tenet figurã hominis cõtinẽtis,quæ fortes paſſiones vel tentationes patitur:ſed ab eis non ſuperatur.Dicit igitur:*Militia eſt vita hominis ſuper terram:* contra paſſiones carnis & tentationes dæmonis.

b *Et ſicut dies mercenarij*. Qui non ſunt quietis ſed laboris.

c *Dies eius*.Scilicet hominis continentes.

✱ *Sicut*

☞ titur dura vt magis coronetur, licet merces iam ſit in corde:
A ſed tamen grauius æſtus ſentitur in corpore, vt pòſt ſit refrigerium in quiete. Et hoc eſt,

a *Sicut ſeruus* .Bene oĩs electus ſeruus dr:quãdiu ſub iugo corruptionis huius eſt, antequam veniat in libertatem gloriæ.

b *Et ſicut merc.* Qui de grauitate operis laſſeſcit, niſi ſpe finis releuaretur: ſed illo viſo nihil putat quod ſentit. [† ſeruus † reſpicit]

c *Menſes vac.* A rebus mundi,quia nõ eas quærunt per actus ſuos boni: & noctes aduerſitatum tolerant laborioſas,quando iam ſunt in cruciatu corporis. Vel menſes vacui:quia modò eſt labor ſed nondum præmium. [† mercedẽ]

d *Noctes labo.* Enumerat,qui ſibi præſentis temporis aduerſitates ſeſe in virtutibus exercẽdo coaceruant. Eccleſia verò menſes habet vacuos in infirmis, qui terrena agunt ſine vitæ pręmio. Noctes laborioſas in fortibus,qui multiplicia ſuſtinent. Et bene non dies. ſed menſes. quia non in ipſis actionibus, ſed in fine quod in caſſum egerint,ſentiunt. Vel,per noctem ignorantia accipitur, de qua q ad lucem redit, fletu lauat quod inaniter egit. Is ergo ſicut ſeruus deſiderat vmbram,habet dies vacuos: quia quò magis æternum refrigeriũ quærit, videt quàm vacuè pro hac vita laborauerit. Et ſicut mercenarius præſtolatur finem,enumerat noctes laborioſas quia quo magis ex fine operis præmium conſpicit, eò magis gemit diu neſciſſe quod quærit, & quod inaniter laborauit.

[Hiſtoricè] e *Si dormie.* Secundum hiſtoriam animus dolentis exprimitur,qui cogente mœſtitia per diuerſa deſideria vagatur, in nocte diem,in die veſperam deſiderat: quia dolor non ſinit placere quod adeſt: & iam hoc expertus graue, conſolante deſiderio aliud expectat: ſed nec ſic dolor finitur. vnde,

f *Et replebor doloribus.* Cauſa autem doloris hæc eſt,

[Allegoricè] g *Induta eſt.* Eadem ſubtilius in eccleſia.Somno torpor otij:
B Veſpera quæ ſomno cõgruit, deſiderium otij figuratur. Per ſurgere exercitatio actionis. Mens ergo hominis quia ſtare noluit cum potuit, iam non poteſt ſtare, etiam cum velit: ſed ſemper deſiderijs variatur, vt quietus actionem deſideret,occupatus quietem. Vel dormire eſt in peccatis iacere,à quibus ſurgere conatur iuſtus: ſed cum ſurrexit,ipſis virtutibus ſe extolli ſentit.Vnde & tentari aduerſis quibus melius ſeruetur,quærit dicens: Proba me,& tenta me. Vel veſpera eſt tentatio peccati, & iuſtiorẽ acrius laceſſit. Vnde & Moyſes dicit: mane ad veſperum duci, cũ lucem ſequitur vmbra tentationis, quæ tamen in electis non eſt non ſed veſpera,quia lucem obſcurat, ſed nõ extinguit: quæ etiam non timetur, ſed vt eis proficiat pro futura expectatur. Sed quantumcunq; contendãt, non eis eſt hic integra ſalus. vnde ſubdit. G [† hereditate accepi]

f *Et replebor doloribus vſque ad tenebras.* Quia ſecuritatem nõ inuenit, donec penitus tempus tẽtationis relinquit. Doloris autem cauſam ſubdit,

g *Induta eſt ca.* ideſt carnalis vita quã ago, vel mala operatione polluitur, vel inde reſtricta ex memoria imaginibus peccatorum fuſcatur, quæ quaſi puluis ante oculos ſurgunt. Eccleſia verò in quibuſdam putredinem luxuriæ carnis ſentit,in quibus terrenis actibus deditis puluere conſpergitur. de vtriſque ſubdit,

h *Cutis mea*. Cutis ſunt in eccleſia, q ſolis exterioribus curis vacant: quorum corda deſperatio ſiccat, & ideo trahuntur non extenti per longanimitatem ad æternam vitam. Præſentibus hærent: quod ideo fit, quia non attendunt quàm fugitiua hęc vita ſit. Sed eccleſia econtra.

i *Dies mei velo.*Sicut tela filis,ſic vita diebus ſingulis proficit, ſed quo magis creſcit, ad inciſionem tendit. Sed & telæ feſtinantiam velocitas vitæ trãſit, quæ ſemper deficit. Et ideo electi cor non in ea figunt. vnde ait,

K *Et conſumpti ſunt*. ideſt nullam mihi fiduciam pono in his D quod faciunt reprobi,ego non.

m *Quia ventus eſt*. Vita æterna & ſolida. hic vita nec ſolida nec manens iudicatur. Et ideo,

l *Memento.* Ideſt, benignus velociter tranſeuntem reſpice, quia humanæ breuitatis conſideratio Deo eſt grata oblatio. Et quia poſtquam tranſit vita, non eſt locus merendi veniam, ſubdit,

☞ a *Et non*

a Sicut †ſeruus† deſiderat vmbram, a ¶ Requiem.
b & ſicut mercenarius præſtolatur b
†finem operis ſui,ſic & ego†habui c d
a ¶ Sine pręmio b ¶ Tenebras aduerſitatum.
c d menſes vacuos, & noctes laborio- e
e ſas enumeraui mihi. Si dormiero, f g
a ¶ Quando perueniã ad diem. b ¶ Scilicet in die dico.
dico quãdo conſurgam: & rurſum h i
f expectabo veſperam, & replebor k
g doloribus vſque ad tenebras. Indu- l
a ¶ Quia ſedens in ſterquilinio
ta eſt caro mea putredine & ſordi- m
a ¶ Exterior pars corporis,quæ dum non trahit humorem de interioribus areſcit & contrahitur.
h bus pulueris:cutis mea aruit & con n
i tracta eſt.Dies mei velocius tranſie- o p
a ¶ Ideo non placent mihi quæ aſſunt.
K runt quàm à texẽte tela ſuccidit, & q
a ¶ Sine meditatione. b ¶ Vnde.
l conſumpti ſunt abſq; vlla ſpe. Me- r
a ¶ Ideo dimitte peccata mea. b ¶ Breuis.
m mento, quia ventus eſt vita mea,

NICOL. DE LYRA.

¶ dit propoſitum rationibus oſtenſiuis. ſecundò ducentibus ad impoſſibile,ibi. Quapropter & ego. Prima in duas,quia primò oſtendit propoſitum ratione generali quantum ad omnem hominem.ſecundò ratione ſpeciali quantum ad ſeipſum, ibi: Induta eſt. Circa primum primò proponit intentum dicens: Militia eſt uita hominis ſup.ter.ſicut &c. *Militia enim ordinatur ad finem alium ideſt pacem, per laborem militiæ conſequendum. Vnde ſecundum Philoſo.4.Ethico.Bellamus, vt pacem habeamus.Similiter intentio mercenarij eſt merces recipienda pro qua ſeruit.Per hoc igitur proponit Iob & bene, quòd in vita præſenti non eſt vltimus finis ſeu felicitas hominis:ſed magis in quiete habenda, & mercede recipienda poſt hanc uitam. Et ſtatim probat aſſumptum cùm dicit,* [Philoſophus.]

a Sicut ſer. deſi. vm. *Et eſt ratio talis.Conſecuto fine vltimo hominis, appetitus eius quieſcit: aliter non eſſet finis vltimus: ſed quilibet homo experitur in ſeipſo,quòd quocunque bono in vita præſenti obtento,appetitus eius non quieſcit, ſed ad aliud obtinendum tendit:ergo vltimus finis ſeu felicitas hominis non habetur in uita præſenti. Huius rationis ponit minorem,dicens,*Sicut ſeruus deſiderat umbram. *Vt ibi quieſcat poſt laborem.* [Appetitus quis & quando quieſcit.]

b Et ſicut merce.præſt.finem operis ſui.*Vt recipiat mercedem.*

c Sic & ego. *Non ſolùm loquitur pro ſe,ſed pro toto genere humano.*

d Habui men.va. *Ideſt carentes conſecutione finis vltimi, quod patet per tendentiam ſiue ſitim humani deſiderij in aliud.*

e Et noctes la.enu.mi.*Quia laborioſum eſt expectare bonum deſideratum, ſecundum illud. Spes quæ differtur, affligit animam.Et ad hoc plenius exprimendum ſubdit,* [Prou.13.b]

g Si dormi.dico. *Poſt euigilationem.*

i Quando conſurgam & rur.expe. veſ. *Experitur enim homo quod ſemper deſiderat aduentum futuri temporis, quod non eſt niſi propter aliquod bonum non habitum conſequendum.* [Expectatio felicitatis in præſenti vita.]

l Induta eſt. *Hic conſequenter oſtendit propoſitum ratione ſpeciali ſumpta ex parte ſui.Expectatio enim felicitatis in præſenti uita friuola eſt duplici de cauſa potiſſimè.Vna eſt,quando percuſſus eſt inſanabili languore ſecundum uiam humanam:propter quod non eſt ſibi delectabilis prolongatio uitę.& hoc allegat Iob dicens,* Induta eſt caro mea putredine.*Id eſt circumdata undique ſicut homo circũdatur veſtimẽto.*

m Et ſor.pul.*Quia ſedebat in ſterquilinio.*

n Cutis mea aru.& con.eſt. *Ex defectu enim virtutis naturalis caro interius ſiccatur & rugatur. Secunda verò cauſa eſt,quando ætas hominis pro maiori parte tranſijt,& modicum remanet,& ſic parum aperiatur,quod poteſt haberi in uita præſenti:quia quod modicum eſt,quaſi nihil reputatur,ut habetur.2.Phyſicorum.& hoc tangitur cùm dicit.*

o Dies mei velo.tran.quàm à tex.tela.ſuc.*Comparatur enim uita humana telæ, quia ſicut texitur addendo fila filis,ſic humana uita deducitur addendo dies diebus.Et ſicut perfecta tela ſucciditur à texente, ſic humana uita è Deo de uita præſenti.ideo ſubditur,* [Cõparatio uitæ ad telam.]

q Et conſumpti ſunt abſq; vlla ſpe.*ſ.felicitatis in hac vita expectãdę.*

r Memento quia &c.*Hic conſequenter reſpondet cuidã rationi erroneæ, quæ poſſet ſibi fieri.Quia dixerunt aliqui philoſophi,quòd poſt trãſitum magni anni,qui completur in trigintaſex millibus annorum, ef-* [Magnus annus Platonis]

¶ fectus

MORALITER.

✱ a *Sicut ſeruus &c.vmbram.* ad ſui refrigerium,ſic continens refrigerari deſiderat ab æſtu tentationum.

b *Et ſicut mer.&c,operis ſui:*vt recipiat mercedem.

c *Sic & ego habui menſes vacuos*. nam hæc merces non recipitur in præſenti.

e *Et noctes laborioſas.*Id eſt mentis obnubilationes.

f *Et numeraui mihi.*propter inſurgentes paſſiones.

g *Si dormiero.*peccati ſomno.

h *Dico quando conſurgam.*Per ſyndereſim peccato remurmurantẽ.

K *Et rurſum*

k *Et rurſum expectabo veſperam:* Timẽs peccati recidiuationem. Talis autem conflictus hominis conſurgit ex infectione carnis. ideo ſubditur,

l *Induta eſt.*& quia conuerſatio exterior ex hoc fędatur,Sequitur,

n *Cutis mea aruit &c. Dies mei,*Ideſt illuminationes animi.

p *Velocius tranſierunt,*Propter paſſiones redeuntes & animum obnubilantes.

q *Et conſumpti ſunt abſque vlla ſpe.&c.* Et quoniam in tali conflictu implorandum eſt diuinum auxilium,ideo ſubditur,

r *Memento,&c.*id eſt inſtabilis in bono,niſi ex uirtute tua.

✱ a *Et non*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Et non reuer.* Id est post mortem mens suam retributionem videns, nō reuocatur ad exhibenda bona opera. vnde diues de se desperans, quod est aggrauatio pęnæ, pro fratribus rogat. Ecce vita transit, quod sequitur permanet. Post etiam.
Luca 16.g b *Nec aspiciet me visus hu.* Id est misericordia redēptoris: quæ peccatium dnritiam emollit, vt cùm
Luca 22. g Petrum respexit. Sed post mortē nō liberat, quem ante gratia non reformat. Non visus hominis, sed,
c *Oculi tui in.* idest districtus iudex ad feriēdum uidebis: & qui hic expectatus ad penitentiam subsisti, iam non subsistam. Hoc iusto conuenit, qui timet omne quod agit, & remota pietate se periturum pressit, & non subsistit ante oculos: quia pęnæ vita non sufficit, si iustitia eum premit. Nec enim astra. i. qui sanctitate lucent coram eo munda sunt. Culpa autem & pęna humani generis breuiter subditur,
d *Sicut consumi.nub.* Nubes ad alta leuatur, desata vento impellitur, vt currat: calore dissoluitur, vt euanescat. Sic cor hominis per ingeniū emicat, flatu dæmonum, per mala desideria agitatur: sed respectu iudicis quasi calore solis deficit, & postquam traditur locis penalibus, non redit ad id cui per amorem inhæsit, quod est domus mentis. Vel infernus est desperatio, in qua peccatis mortuus cadit, & post non est via reuersionis. Desperās nubibus comparatur, quia caligine obscuratur, peccatis multis densatur, sed claritate iudicij dissipatur: hic talis non redit in domum. i. ad cor: de quo sanato dicitur: Vade in domum tuum.

Nubes

Comparatio

e *Neque cognoscet eum amp.lo.* Locus hominis Deus est qui esi creauit vt in se consisteret: quem homo peccando deseruit: sed Deus fugitiuum per incarnationem requisiuit. Post aūt iam nequius agentem damnatum nō cognoscit, dicens: nescio vos. Hoc timens iustus solicitus pęnitet, & non parcit ori, sed confitetur peccata. Os autem aperit tribulatio spūs, timor præuisi iudicij. Et reprobi peccata fatentur, sed non contrito spiritu vt mala defleant. Hæc autem amaritudo mentis facit ipsum cōtra se loqui & rixari, iam & alia attendit, quæ securus prætetit: & sibi objicit quæ bona à Deo accepit, quæ mala reddidit: sed sic pęnitens voluptuosa pro æternis spernēs, adhuc de corruptione carnis contradictionem sentit: vnde addit, G

f *Nunquid mare sum.* Carcer est caro, quæ impedit ab altis. Mare corda carnalium. Cetus diabolus, qui natat per lubricas cogitationes. Hic ergo cū suis carnalibus rectè carcere pęnę suæ arctaē, ne liceat eis qcqd mali volūt. Sed ego q iā corde sū in cęlo, cur carcere carnis premor? qđ nō supbè, sed amore veritatis dr̄. De' verò vtiliter differt. Dilatus autē à vera quiete redit ad cor quasi ad quietē cōtra rixā carnis. Et hoc secretum cordis lectus vel stratus dr̄, vbi fessus extrinsecus occulta verba cogitationum versat, sed & ibi rixa, quia dū caro quasi paries domus quatitur, & cubile turbatur, & quò magis cogitat, videt quàm districtus iudex, quę verecūdia sit coram angelis & omnibus sanctis cōfundi: quæ deinde pęna, & ita quasi somno & visione terreē, qa vtcūq; imaginaē, sed non ita videt vt est res. Sed ad lr̄am diabol' cupidis pspera, timidis aduersa p somnia ingerit, vt magis afficiat: sed & sanctos quo minus valet vigilātes, grauius tētat dormiēs: qđ Deus benignè pmittit, ne saltē somnus à passiōis premio vacet. Vñ facere dr̄ qđ malus facit spiritus. Exposuit quod vndique scandala, nunc subdit consilium contra ca.

Allegoricè

a & non reuertetur oculus meus, vt vi- a
(a ¶ Vt recta faciam opera. b ¶ Consolabitur. c ¶ Misericordia redemptoris.)
b deat bona: nec aspiciet me † uisus, b
(a ¶ Sine iudicio.)
c hoīs. Oculi tui in mē, & non subsi- c d
d stā. Sicut consumitur nubes & per- e
(a ¶ Euanescit. b ¶ Quia se ad alta leuauit pulsus vento tentationum.)
trāsit, sic qui descendit ad inferos, f
(a ¶ Ad hanc vitam.)
nōn ascēdet, nec reuertetur vltrà in g h
e domum suam, neq; cognoscet eum i
amplius locus eius. Quapropter & k
(a ¶ Iob. b ¶ Quin confitear. c ¶ In confessione.)
ego nō † parcā ori meo, lōquar ī tri- l
(a ¶ Vel dolore cordis. b ¶ Id est instigabo me ad compunctionem.)
bulātione spūs mei: confabūlabor
(a ¶ Vitæ.)
f † cum amaritudine aīæ meæ. Nun- m
(a ¶ Dicit quasi constringendus sim.)
quid māre sum ego, aut cetus, quia
(a ¶ Contra hoc quod sit delicatus carne.)
† circūdedisti me carcere? Si dixēro, n
(a ¶ Mens in qua quiesco.)
consolabitur me lectulus meus, & o
(a ¶ Cordis secreto.)
† releuabor, loquens mecū in strā- p
(a ¶ Post, dum iudicem iustum expecto. b ¶ Per imaginationes.)
tu meo, terrebis me per sōmnia, q

† vel de amaritudine, aut in amaritudine.
† prohibebo os meū
† ponis mi mi custodiam?
† vel, ardebit eloquio meo cubile meum.
† oculus videntis me

Ga *Quamobrem*

F

NICOL. DE LYRA.

¶ fectus inferiores reuertentur ijdem numero: vtpote quòd Plato leget Athenis & in eisdem scholaribus sicut antè quando vixerat. & sic posset aliquis dicere Iob: quamuis non expectes felicitatem temporalem pro isto tempore, tamen debes expectare in dicta annorum reuolutione, hoc remouet dirigens sermonem ad Deum, & dicens: Memento quia ventus est vita mea. *Ventus enim transiens deficit, & non reuertitur idem numero.*
a Et non reuertetur oculus meus: vt videat bona. *Scilicet uita præsentis in carnalia uita.*
b Nec aspiciet me visus ho. *In tali statu sicut nunc, quia sicut non reuertar idem numero in tali reuolutione annorum, sic nec alij homines.*
c Oculi tui in me. *Quia etiam mortui patent diuino conspectui.*
d Et non sub. *In tali vita mortali sicut imaginantur prędicti.*
e Sicut consumitur nubes & pertransit. *Quia non reuertitur eadem numero.*
f Sic qui descendit ad inferos. *Idest ad sepulchrum infra terram, in qua dicitur esse infernus.*
g Non ascendet. *Ad statum vitæ mortalis.*
h Nec reuertetur &c. *Ad viuendum tali vita sicut modò.*
i Neque cogno. eum amplius locus eius. *Idest præsentis vitæ status. per talem enim modum loquendi dicitur, talis tenet magnum locum in ciuitate. Hæc autem sententia sancti Iob non solùm concordat fidei quę talem reditum damnat post reuolutionem tot annorum, sed etiam sententiæ Philosophi. de Generatione, qui dicit expressè, quòd ea quę sunt incorruptibilia, redeunt eadem numero per motum: vt sol, luna, & stellæ: sed generabilia & corruptibilia non redeunt eadem numero, sed specie. Hoc etiam dictum non contrariatur articulo resurrectionis futuræ. Tum quia illa resurrectio non fiet per motum vel mutationem sed per diuinam virtutem quæ potest agere sine motu & transmutatione. Tum quia homines non resurgent ad uitam mortalem & animalem sicut nunc, ut prædictus error dicit.* H

Philosophus 2. de Gen. tex.c.70.

K Quapropter &c. *Hic consequenter Iob astruit suum propositum ducendo ad inconueniēs suum aduersarium, videlicet quòd homo in miseria positus debet considerare finē vitę suę, vt imponatur finis suę miserię, ex quo felicitas temporalis non erat pro termino expectanda, vt visum est: & felicitas futura in alia vita ab aduersario negabatur. & hoc est quod dicitur, Quapropter non parcam ori meo. quin conquerar de uita pręsenti, sicut à principio dixi: Pereat dies ī qua natus sum &c.*
l Loquar in tribulatione spiritus mei. *Modus est enim afflictorum de sua afflictione loqui par modum querelę, inquirendo causam afflictionis suę. vnde subditur,* Nunquid mare sum ego aut cetus, *Quia circundedisti me car. id est insanabili languore. vnde sic afflicti dicuntur esse in carcere secundum communem modum loquendi. Quęrit ergo Iob vtrū causa huius fuerit, ne noceret alijs si eßet potens & sanus. sicut mare intra ripas suas arctatur à Deo, ne effluat & submergat habitantes in arida: & cetus qui est piscis maximus intra oceanum detinetur, ne veniat ad maria mediterranea, in quibus homines communius nauigant, ne sit hominibus nimis nociuus. q.d. Iob: hęc non est causa: quia existens in prosperitate non fueram alijs nociuis, sed magis beneficus: vt magis patebit infrà, & patuit ex dictis suprà. 1. ca. Sciendum est etiam, quòd ad releuationem doloris duo faciunt, s. corporalis somnus, & meditatio speculatiua in vigilia: & vtrumque dicit sibi esse subtractum, cùm dicit,* Si dixero consolabitur me lectulus meus. *Per somnum in quo est quies sensuum.*

Quæstio.
Duo faciut ad releuationem doloris.

o Et releua. *A magnitudine afflictionis meæ.*
p Loquens me. *Idest meditans sancta & honesta.*
q Terrebis me per somnia. *idest permittentes terreri, quia à Deo permissus mouēdo phantasiam ipsius Iob, immittebat sibi somnia terribilia & afflictiua.*

¶ a Et per

MORALITER.

✱ a *Et non reuer. ocu. meus.* Post hanc uitam.
b *Vt uideat bona.* Id est bonorum operum merita.
c *Sicut consumitur nubes.* Resoluta in pluuiam, & descendit propter grauitatem.
f *Sic qui descendit ad inferos.* Propter pondus peccatorum.
g *Non ascendet.* Ad præsentem statum.
Sap. 9.d K *Quapropter non par. &c.* Sed perfectè confitebor dum viuo in amaritudine spiritus mei. Et quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat, aggrauat animam, Sequitur,
m *Nunquid mare sum ego aut cetus, quia circundedisti me carcere?* Id est mortali corpore.
n *Si dixero consolabitur me lectulus meus.* Id est contemplationis diuinæ actus.
q *Terrebis me per somnia & per &c.* Nam menti sic cogitanti frequenter occurrunt districta Dei iudicia quæ sunt valde terrentia. Et quia propter talem conflictum cogitationum vita præsens trista bilis redditur viris perfectis. Sequitur,

✱ *Quamobrem*

A a *Quamobrem el.* Anima est intētio mentis, ossa fortitudo carnis. Qđ suspendit, ab imo eleuat. Aīa ergo suspenditur ad æterna, vt ossa moriantur: quia amore æternæ vitæ oēm fortitudinē exterioris vitæ in se necat, ita vt desperet. i. pñtis vitæ bona penitus deserat: ne in eis spem habeat, & vlterius in eis non viuat. Non sic deficit ab his oīs q cupit in atria Dei, sed eis licitè vtitur: perfectus autē deficit. Et quia ab his despero.
b *Parce mihi do. vt æterna des.* quia contemptu illorum hæc melius sperātur. Dum parci sibi petit, probat q non à Deo desperauit: quod est, suspēdiū elegit: hoc est, desperaui: de eodē intulit, parce: quod est, mortem, ossa: hoc est, non vltrà viuam: hoc tertio.
c *Nihil enim sunt di.me.* Qui æterna considerat, ad se rediens bene hos dies nihil vocat, & districtè iudicari formidat. vnde addit,
d *Quid est ho.* Magnificat Deus hominem multo spirituali munere, & erga eum ponit cor: quia pro datis districtius iudicat. Sed quid homo? quasi, & si magnificatus vltra se donis tuis, tamen quia caro est, si sine pietate iudicetur, ferre non potest. vnde adhuc addit:
e *Visitas e.di.* Diluculū est cùm de nocte vitiorū & ignorātiæ ad lucem venit hō, in quo & mox probatur: ne. n. bona à se habere glorietur, tētatione cōcuti permittitur, vt alta Dei & sui infirmitas videatur, sicut Salomon post sapientiā tentaē à meretricibus: hæc tota hac mortalitate homo patitar. vnde: Vsquequo non parcis mihi?
f *Saliuam.* Saliua in os à capite labiē, ab ore in uentrē glutiē. Caput est Deus, à quo initium sumimus. Venter mens, quæ cibum intellectus capit, & oīa membra actionum regit. Saliua sapor intimæ contemplationis hoc modo ad os, sed non in ventrem trāsit: quia ea nunc noster intellectus infundiē, sed mens non plenè satiatur: in gustu est non in saturitate. Hāc luto humanæ cogitationis miscuit Christus, & homo in mundo, & cæcus natus illuminatur. Tunc autē Deus plenè homini parcet, cùm saliuam glutire permittit: cùm ad pfectionem suæ contēplationis admittit. Qui hoc vult mereri, fatetur malum quod fecit. C

† quā esse cū ossibus, meis.
† Cessa a me
† vanitas
† nō habet domine
† oneri.

(a ¶ Nocturnas. b ¶ Terrore.)
& per visiōnes horrōre concuties. a
(a ¶ Desiderij ad alta.)
a Quamobrem suspēndiū elegit aīa b c
(a ¶ Vt scilicet ad vitam peruenirem æternam.)
mea, & mōrtem † ossa mea. † Despe- d
(a ¶ A terrenis. b ¶ Nullā consolationem habeo in terrenis.)
rāui, nequāquam vltrà iam viuam. e
(a ¶ Vt consoler de æternis.)
b † Pārce mihi Dñe, † nihil enim sunt f g
c d dies mei. Quid est homo, quia h i
(a ¶ Largitione rationis & infusione gratiæ.)
māgnificas eum, aut quid apponis k
(a ¶ Sublimis.)
e erga eum cor tuum? Visitās eum l
(a ¶ Claritate virtutum. b ¶ Humilias.)
dilūculo, & subitò probas illum. m
(a ¶ Quandiu permittis me tentationibus premi?)
Vsquequō † non parcis mihi, nec n o
f dimittis me, vt glutiam saliuam
(¶ Vt à culpis abluar.)
g meam? Peccaui: Quid faciam tibi p
h i ò custos hominum? Quare posui- q
(¶ Inimicum.)
sti me contrariū tibi, & factus sum r
k mihimetipsi † grauis? Cur non tol- s

g *Peccau, q. id fa. tibi.* Quasi quid in recompensationem tibi offerā non inuenio, quia omnis virtus hominis ad culpam abluendam infirma est. Vel, *quid faciam ti.* quasi: omnia bona non tibi, sed nobis prosunt.
h *O custos ho.* quia nos sic destituit, vt nos custodire nequeamus: & si quid conamur, peccatis grauamur. vnde:
i *Quare po. me co.* Cùm nō serpenti credidit, hostis Dei extitit: quærere contempsit, & Deus cōtrariū sibi posuit, quem inimicū ex elatione deputauit. Sed hæc cōtrarietas culpę homini est pondus pęnæ, & seipsum graue pondus portat, dū tot in carne, tot in aīa tolerat: sibi debuit subijci qui se supbè erexit: hoc est qđ dicitur: Graue iugum super Adæ filios: Hoc autem dicit Iob ingemiscendo quòd ita sunt, non iustitiam arguit, sed misericordiam quærit. vnde addit:
k *Cur non tollis.* Ecce desideriū mediatoris, qui tollit peccata mundi. Vel tūc peccatum plenè tolletur, cùm in incorruptionem homo mutabitur. Desiderat ergo redemptorem vel resurrectionem: vñ & pęnam quam ex origine meruit, & iudicium quod ex propria actione timet, adiungi. Ecce nūc peccanti homini dictū est: Cinis es, & in cinerem reuerteris.
i *Quare po. me. tibi con.* quia inferior, factus contrarius modo superiori. i. Deo: ideo nostrum inferius. i. sensualitas factum est contrarium superiori. i. spiritui vt semper pugnent.

† Tædio affectus sum.
† recedes à me.
Eccl. 40.a
Gen. 3.d.

Ga *Mane*

NICOL. DE LYRA.

B ¶ *a* Et per visio. hor. concuties. *Quia etiam in vigilia dæmon formabat ante eum species horribiles. ideo concludit quòd talis vita tantis afflictionibus exposita, est odiosa, si secundum dictum Eliphaz non expectatur ex hoc præmiatio in uita futura: & sic dicit Eliphaz ad inconueniens, qui ponebat felicitatem hominis in præsenti vita: & sic secundum eum non poterat eße odibilis. dicit igitur,*
b Quamobrem. *Idest propter miserias quas sentio, à quibus in præsenti vita non apparet reuelatio.*
c Suspendium &c. *Id est mortē quantūcunq; vilē. cuius causa subdiē,*
d Desperaui. *s. à felicitate temporali, quam promittit mihi Eliphaz post flagella. Tum quia modicum vitæ meę remanet: tum quia talis felicitas non apparet probabiliter mihi ventura.*
e Nequaquam &c. *Id est post reuolutionem annorum non reuertar ad vitam animalem, quam ponebant aliqui philosophi, vt dictum est.*
f Parce mi. *Postquam ostēdit Iob quòd expectatio sibi promissa ab Eliphaz erat friuola, hic consequenter ostendit quæ sit & vnde, expectatio vera scilicet q à Deo tollatur de præsenti miseria, vt fruatur quiete in alia uita, Primò igitur petit Iob dictam quietationem, secundò impedimenti retardationem, ibi: Peccaui. Prima in duas, quia primò ponit propositum, ibi: Quid est homo. Circa primum dicit:* Parce mihi. *Scilicet subtrahendo me de præsenti miseria.*
g Nihil enim sunt dies mei, *Idest pauci dies remanent mihi præ senectute. & ideo quasi pro nihilo debent computari. Quod modicum est, quasi nihil computatur. q.d. Iob. Tēpus est vt corpus meum tradatur sepulturæ, & anima mea sit in quiete cū sanctis patribus in sinu Abrahæ.*
h Quid est do. *Hic probat suppositū scilicet q homo ad beatitudinem supernaturalem ordinetur, quę in præsenti uita non habeē: & hoc probat ex dignitate hominis super alias creaturas corporales, & ex speciali prouidētia Dei circa hominem, quæ sufficiēter ostendunt ipsum ordinari ad alium finem. & hoc est quod dicitur, Quid est homo quasi dicat non est sicut animalia bruta, sed aliquid maius: ideo subditur,* D
i Quia ma. eū. *Dando ei rationem & intellectū, quibus præest creaturis inferioribus, & est capax sui cōditoris per cognitionem & amorem.*
K Aut quid &c. *Per spiritualem curam & diligentiam. & secundū talē modū loquēdi dicit Apostolus. Nunquid est Deo cura de bobus.*
l Visitas eum di. *Dando ei à principio natiuitatis angelum custodem.*
m Et subito pro il. *Flagellis & tribulationibus, ne in superbiam eleuetur, se per patientiam quasi aurum in fornace probetur. & ista ostendūt hominem ordinari ad finem habendum in alia vita. ideo subdit,*
n Vsquequo non par. mihi. *Auferendo me de miseria præsenti.*
o Nec dimit. &c. *Saliua. n. deglutitur, quū dulce in ore sentitur. per hoc ergo quòd petit saliuam suā deglutire, petit quietē & dulcedinem vitę futuræ, loquens metaphoricè, sicut cōmuniter fit in hoc libro. Licet enim sancti post mortem non statim admitterētur ad gloriam ante Christi passionem, tamen recipiebantur ad magnā requiē & consolationem in limbo sanctorum patrū, & erant certi de futura visione & fruitione Dei.*
p Peccaui. *Hic consequenter Iob petit remotionem impedimenti: illud autem quod maximè impedit à prędictis est peccatum, à quo nullus quantumcunque sanctus in pręsenti uita debet se reputare omnino immunis propter peccati occultationem. unde dicit Apostolus. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. propter quod sanctus Iob dicit:* Peccaui, quid faciam tibi ò custos hominum. *Quasi dicat non possum aliquid tibi facere ex me, per quod liberer à peccato, nisi ex tua gratia.*
q Quare posuisti me contrarium tibi. *Dimittendo me in peccato.*
r Et factus sum mihimetipsi grauis. *Quia peccatum est quoddam pondus aggrauans animam.*
s Cur non tol. pec. me. *Qui solus hoc potest. Et dicitur peccatum quod committitur in Deum, iniquitas autem quod committitur in in proximū.*

Diuisio.
2. Phi. 3.c.62
1. Cor. 9.b

pec &c.

MORALITER.

✱ b *Quamobrem suspendium elegit ani. mea.* Id est separationem à carne terrena.
Moral. lib. 7. cap. 15. to. 1. d *Desperaui &c. Gre.* Iustè quippe desperare est præsentis vitę bona æternitatis electione deserere. Sed qm̄ in exitu pśentis vitę debet oīs quātumcūq; iustus de peccatis occultis timere. iō subdiē,
f *Parce mi. do.* De pœna peccatorum.
g *Nihil enim sunt di. me.* idest merita mea nulla sunt respectu tui præmij. Et quoniam recognitio bonitatis diuinæ est impetratio suæ misericordiæ: ideo subditur,
h *Quid est ho. quia ma. eum.* Imaginis tuæ dignitate.
K *Aut quid apponis erga eum cor tuum?* Superaddendo similitudinem gratiæ tuæ.
l *visitas eum. di.* Id est visitasti eum incarnationis tuæ beneficio. Quasi diluculum præparatus est egressus eius &c.
Ose. 6.b m *Et subito probas illum.* Scilicet flagellis ad accelerandum iter suum. Gregor. Mala quæ nos hic comprimunt, ad Deum ire compellunt. Et quoniam hæc flagella peccatis nostris sunt imputanda, sequitur,
p *Quid fa. ti. &c.* Quasi dicat nō possunt remitti nisi ex tua gratia.
q *Quare po. me. con. tibi.* Me dimittendo in offensa peccati.
r *Et factus sum mihimetipsi grauius.* Ex pondere peccati aggrauātis.
s *Cur non tollis pec. meum.* Antequam sim extra misericordię statū.

✱ a *Ecce*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Mane*. id eſt in aduentu iudicis, cui omnia aperta. Quærere Dei eſt diſtrictè iudicare, ante quem nec iuſtus ſubſiſtit: ſed hoc eſt ſolatium liberationis, quòd ſe ſufficere non poſſe dicit humilis: plangit ergo mortem quæ nunc eſt, timet iudicium quod imminet.

NIC. DE LY.

¶ per hęc aũt dicta nõ inſinuat aliud niſi deſiderium ipſius Iob: vt per Deum à peccato liberetur, ſi aliquod habuerit: vt ſic à vita ſutura non retardetur, vnde ſubditur,
a Ecce nunc in pul. dor. *ſcilicet per ſepulturam, quaſi dicat imminet tps mortis meæ, & iõ niſi me citò liberaueris à pctõ, de cętero liberari non potero: quia talis liberatio poſt mortem non habet locum.*
b Et ſi mane quæ. non ſubſi. *ideſt non habeo certum tempus viuendi vſque ad craſtinum diem: & ideo feſtina me à peccato liberare.*

¶Carnalis concupiſcentiæ.
lis peccatum meũ, & quare non auſers iniquitatẽ meam? Ecce nunc in a
a puluere † dormiam, & ſi mane me b
quæſieris, non † ſubſiſtam.

† dormio † ero.

MORALITER.

✻ a *Ecce nunc in pul. dor.* ideſt propinquus ſum mortis ſomno: ideo ſequitur,
b *Et ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.*

In cap. vij. vbi dicitur in poſtilla: Peccaui. Hic conſequenter petit remotionem impedimenti.

ADDITIO.

¶ In hoc qđ dr̃ hic: Peccaui: qđ faciã tibi ò cuſtos hoĩum &c. Scdm S.Tho. in ſua expoſitione Iob ponit tres rõnes ſumptas ex humana infirmitate, quib. vr̃ ꝙ poſito ꝙ pp pctã meruiſſet flagellari, debuiſſet tñ Deus ei parcere. Quarum prima rõ ſumitur ex impotentia ſatisfaciendi.

G tisfaciendi hõ.n. nihil dignũ põt facere proprijs viribus ad recõpenſandã offenſam contra Deũ commiſſam, de quo dicit: Quid faciã tibi ò cuſtos hoĩum. q.d. Si tantã ſolicitudinẽ de hoĩbus hẽs, vt quaſi cuſtos eorũ de ſingulis actibus rõnem requiras, nõ ſuppetunt vires meæ ad ſatisfaciendum pp pctã mea remittẽda. vñ ſi hoc ſpectatur, nunquã mihi parces. & iõ hoc nõ obſtãte debes parcere. Scda rõ ſumitur ex impotentia pſeuerandi, hõ .n. perſeuerare non põt in bono ſine gr̃a Dei. vñ in ſcriptura conſuetũ eſt dici, ꝙ Deus aliquẽ indurat ex hoc ꝙ gr̃am ei non largit̃ p quã emolliatur: ſcdm quẽ modum Iob dicit: Quare me poſuiſti cõtrariũ tibi. i. quare mihi gratiã non dediſti p quam in bono perſeuerãs cõtrarius tibi nõ eſsẽ p pctm̃: & quia p pctm̃ qdã pugna fit hoĩs ad ſeipſũ: Iuxta illud Pſal. Nõ eſt pax in oſſi. me. à fa. pec. meor. Et ſic cum hõ contrarius ſit ſibiipſi per pctm̃, fit ẽt ſibiipſi grauis, de quo dicit: Factus ſum mihimetipſi grauis. In quo apparet ꝙ peccatum ſtatim ſuam pęnã habet: vnde poſt hanc pęnam facilius videtur homini parcendum eſſe. Tertia rõ ſumitur ex impotentia hoĩs ad purgandum peccatum. Hõ enim per ſeipſum in peccatum labitur, ſed ſolius Dei eſt peccatum dimittere: & ideo quærit Iob: Si mea pęna ceſſare non debet quandiu pctm̃ maneat, & tu ſolus pctm̃ auferre potes &c. Cur non tollis pctm̃ meum? &c. Et circa prædicta attendendum eſt, ꝙ in prædictis rationibus non eſt intelligẽdum, quòd Iob loquatur tanquam ſcrutator diuinorum officiorum: hoc enim eſſet temerarium, vnde inf. Quis poteſt dicere ei: Cur ita facis, ſed loquitur implorando diuinam miſericordiam ſecundum conſiderationem humanæ fragilitatis & impotentiæ, vt patet ex dictis.

Pſal. 37.a *inf. 9.6.*

GLOSSA ORDIN. CAP. VIII.

Hiſtoricè. RESpondens autem Bal. Sciẽdum eſt in primis, quia ſicut Eliphaz ſanctiſſimũ Iob de ſuperbia principaliter notauit, licet & de hypocriſi breuiter tetigerit, ita & iſte de hypocriſi principaliter notare intendit: ſed priuſquam hoc faciat, quiddam præmittit, vnde perpenditur quàm onerosa ei fuerint verba ipſius Iob, verba ſcilicet ædificationis: quaſi ergo vlterius bene loquentẽ pati nõ poſſit, indignatiuè in hęc verba ꝓrupit dicẽs, F
c *Vſquequo lo. tal.* q. d. quare loqueris inutilia? & ſpũs multiplex ſ.o.t. *Vſque quo lo. talia.* Quia grauia ſũt iniquo verba ædificationis quaſi ferre nõ poſſit: & quia non vult corrigi, bene dicta criminatur.
d *Et ſpiritus mul.* dum multiplicitatem ſermoni eius tribuit, inopiã intelligẽtiæ ipſius reprehendit. Et nota eſſe quatuor genera loquendi. Alij.n. ampli ſunt ore & ſenſu, qui laudandi ſunt: alii vero vtroq; ſtricti, qui miſerandi: alij ſenſu ampli, ſed non poſſunt eloqui, q ſunt adiuuandi: alij ſenſu inopes, ſed lingua torrentes, qui deſpiciendi:

† puertit *Quatuor genera loquendi*

CAP. VIII.

¶Aggreditur de hypocritis.
a RESpondens autem Bal- a
¶Id eſt ſemper.
b dath Suites, dixit: Vſ- b
quequo loqueris talia, & ſpiritus † multi- c
d plex ſermonis oris tui? Nunquid e
a ¶Id eſt præcipitat. ¶Iniuſtè iudicat.
Deus † ſupplãtat iudicium, & omnipotẽs ſubuertit quod iuſtum eſt?
a ¶Contra eum
e Etiã ſi filij tui peccauerunt ei, † & di d
¶Dereliquit. ¶In interitu mortis.
miſit eos in manu iniqtatis ſuæ, tu e
tñ ſi diluculo conſurrexeris ad Deũ,
& oĩpotentem fueris deprecatus, ſi f g
a ¶Scilicet cogitatione. b ¶Scilicet operatione.
mũdus & rectus inceſſeris: ſtatim h
a ¶Id eſt tranquillitatis ſecuritatem reddet tibi.
f g euigilabit ad te, & pacãtum reddet i

deſpiciendi: quod iſte in crimen Iob torquet.
e *Nunquid Deus &c.* Hæc Iob nec negauerat nec ignorabat: ſed mos eſt prauorũ, ne videant̃ neſcij: bona omnibus nota iactãter dicere quaſi incognita. Baldath ergo quaſi Iob doluiſſet de ereptione bonorum ſuorum, laudat iuſtitiam Dei: ſed more falſorũ, q in proſperis Deũ laudant: quæ ſibi quaſi putãt deberi: alios quaſi p culpa dicunt flagellari: ſed ſi qua aduerſitas eos tetigerit, examen Dei reprehẽdũt. Sic hæretici dũ eccleſiam à Deo vidẽt corripi, puerſa pdicatione intumeſcunt: dicentes ſe ex meritis proſperari, illam dignè affligi: & ſic aditum ſurreptionis quærunt. Exprobratis etiã aliorũ mortibus, quaſi iuſtè perierint, alios feriunt. vñ ſubdit,
f *Etiam ſi fi. tu. pec.* Si diluculo. quaſi ipſi in luce, eccleſia ſit in nocte: quam vocãt ut per cognitionẽ Dei ſurgat, & p precẽ pęnitẽtię præterita diluat, ſi mũdus ĩ cogitatione, rect᷒ ĩ opere.
g *Euigilabit.* Qui ab adiutorio tui modo errantis dormit.
h *Et paca. reddet.* Id eſt præſentis vitæ tranquillitatem reſtituet, quam ſolam æſtimant eſſe Dei remunerationem.

☞ a *Vel prio-*

† fortis (vel elat⁹) ſermones, id eſt quãdiu tã arrogãter loqueris H *- Etiam † expulit eos è mundo ppter preuaricationem eorum.*

NIC. DE LY. CAP. VIII.

RESpõdẽs au. Bal. *Hic ponitur contra ipſum Iob Baldath obiectio, vbi primò ponitur obiectionis deductio ſecũdò infertur intẽta concluſio, ibi: Deus non proijciet. Prima in duas, quia primo Baldath proponit ſuũ propoſitũ, ſecundò probat per exemplum, ibi: Interroga &c. Circa primũ primò arguit eũ de mõ diſputãdi, dicens,*
Diuiſio.
b Vſquequo lo. ta. *Reputabat enim ipſum loqui ex impetu paſſionis & ſic multiplicare verba friuola ſine ordine rationis. Conſequenter arguit eum de dictis dicens,*
c Nunquid Deus &c. *Circa quod ſciẽdũ, ꝙ ſanctus Iob reſpondẽs ipſi Eliphaz ſupra. 6. ca. dixerat: Vtinã appenderentur peccata mea quibus irã merui &c. oſtẽdẽs ꝙ maior eſſet pena ſua quã peccatũ. ideo Baldath dicit cõtra ipſum:* Nunquid de ſup. iudi. &c. *q. d. Hoc eſt impoſſibile, cũ ſit regula prima iuſtitiæ: & tñ hoc ſequitur ex dicto tuo, quia per te punit peccatũ vltra cõdignũ. Hæc autẽ ratio cõcluderet, ſi vera eſſet opinio ipſius Baldath, in qua cõueniebat cũ Eliphaz. ſ. ꝙ pęnæ tẽporales infligerentur tãtũmodo p peccato cõmiſſo. ſed hoc nõ eſt verũ, ſicut frequẽter ſuperius eſt oſtẽſum. Scdo ſanctus Iob reſpõdẽs Eliphaz pmittẽti ſibi poſt flagella felicitatẽ tẽporalẽ dixerat: Deſperaui reputãs illã pmiſſionẽ friuolã: qđ dictũ uidebãtur habere apparentiã, potiſſmè ex hoc filij Iob erant mortui, qui etiam ſecundum Eliphaz non poterant ſibi reſtitui, eò quòd negabat aliam vitam poſt iſtam: contra hoc dicit Baldath.*
d Etiam ſi filij tu. pec. ei. *Et accipitur hic ſi, pro quia: quia reputabat eos domino peccaſſe, & propter hoc periſſe.*
e Tu ta. ſi di. con. &c. *Per conuerſionem tempeſtiuam.*
f Et omni po. fue. depre. *Per conuerſionem veram & non fictam.*
g Si mun. &c. *Diligenter cauendo à peccati recidiuo. iſtis tribus concurrentibus quæ requiruntur ad debitam conuerſionem ad Deum.*
h Statim euigilabit ad te. *Liberando te de afflictione. Dicitur enim Deus per quandam ſimilitudinem dormire alicui, cùm ipſum non adiuuat: euigilare verò quando incipit eum adiuuare.*
i Et paca. red. habi. iuſtitiæ tuæ. *Ita quòd ſicut domus tua fuit perturbata afflictionibus propter peccata tua, ita propter conuerſionem tuam ad Deum per iuſtitiam replebitur pace & conſolatione.*

¶ *a* Intan-

MORALITER.

✻ a *Reſpondens autem Baldath &c.* Iuſti uerba impio ſunt ad audiendum grauia. ideo dicitur in eius perſona,
b *Vſquequo loqueris talia.* Et quoniã iuſti hic frequenter affliguntur, ideo ab impijs felicitatem ponentibus in bonis huius vitæ mali reputantur, propter quod dicunt,
c *Nunquid Deus &c.* Videtur enim eis quòd faceret ſi affligeret innocentes, cùm tamen Deus frequenter hoc faciat, vt eos per patientiæ meritum ad gloriam perducat.
d *Etiã ſi etc.* Hoc dicũt infideles eccleſiæ prædicatoribus, eos auertere à fidę conantes cũ alijs credentibus, qui dicuntur eorũ filij. In Chriſto.n. Ieſu per euãgeliũ ego vos genui. Promittẽtes eis bona tẽporalia quæ ſola reputãt eſſe vera. Hoc etiã aliqñ cõfirmãt ex antiquis patribus, qui legũtur fuiſſe diuites in tẽporalibus. Erat autem Abrahã diues valde in poſſeſſione auri & argenti. ideo ſequitur, *1.Corin.4* *Gen.13.a*

✻ a *Interro-*

☞ c *Vt prio.* Quia & amiſſa recuperari, & adhuc maiora pręſen-
A tis vitæ præmia promittunt. Vel,
a *Habitaculum.* Conſilium mentis dicũt quod pacatur, quia ſi eos ad ſua trahunt, à contentione conticeſcunt. Opes quoque intelligentiæ promittunt dicendo,
b *Intan.* Sed quia verbis eorum nõ facilè creditur, ſententias patrũ in argumentum ſui erroris inflectũt. vnde additur,
d *Interroga.* Non videri ſed inueſtigari monent, quia hoc nolunt conſpici quod liquidò patet cunctis. *Moraliter.*
e *Heſterni.* Aliqñ moraliter docent ex præteritis præſentia conijci. ſ. ex tranſitu eorũ ꝙ hæc nulla ſint. vñ ſubdit heſterni. Quia ſi priſtina recolitur generatio, hęc vita citò tranſire vt vmbra cognoſcitur.
f *Ipſi doce.* Laudãt patres nobiſcũ, vnde magis nos impugnent.
g *De cor.* Quaſi tu habes ſimplicitatem ſpiritus in ore nõ in corde: illi ꝗ. Sæpe mali ſe non attendẽtes bonos lacerant, & vel bona quæ non videndo ſed audiendo didicerunt, proferunt: vel mala quæ ipſi agunt alijs ingerunt, & ita factis ſe excuſant, verbis iudicant. Sic Baldath ſimulator iuſtitię contra hypocritas mira dicit, & de his docere iuſtum præſumit quæ conuenirent prauis. Vecors qui hortis ſitientibus in flumine aquam fundit. dicit enim, *† creſcere* *† impij*
h *Nunquid.* Scirpo vel carecto hypocritam cõparat, qui calore ſanctitatis vireſcit, ſine fructu operis, qui tamen non ſine aqua: quia gratias accipit vt prophetet, dęmones eijcit & cętera: ſed colore viridis dum extra laudes quærit, ſuperbus in altum creſcit ſed à fructu inaneſcit. Scirpus in flore, hypocrita in laude. Care-
B ctum non carpitur manu, quia acutis angulis ſurgens manu correctionis carpitur, pro lęſa opinione exaſperatur: vitã corripientis ſecat, vt ſe innocẽtem non ſuis actibus ſed alienis criminibus oſtendat. C *Allegoricè.*

a b habitaculum iuſtitiæ tuę, intantum vt a
c priora tua fuerint parua, & nouiſſima
d tua multiplicentur nimis. Interroga e- b
nim generationem priſtinam, & dili- c
gẽter inueſtiga patrum memoriã (he- d
e ſterni quippe ſumus, & ignoram⁹, qm̃
ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper ter-
a ¶Quaſi in patribus diſces quòd Deus bene faciat bonis: ſed ſpes hypocritæ peribit.
f ram (ipſi docebunt te: Loquentur ti- e
g bi, & de corde ſuo proferent eloquia. f
h Nunquid virere põt ſcirpus † abſq; hu- g h
more, † aut creſcet carectũ ſine aqua? i
¶Scirpus. ¶Carectum.
Cùm adhuc ſit in flore, nec † carpatur k l
a ¶Amittit virorem.
i k manu, ante oẽs herbas areſcit: ſic viæ m n
omnium qui obliuiſcuntur Deum, & o
l ſpes † hypocritæ peribit: † Non ei pla- p q
a ¶Scilicet in die retributionis. b ¶Quæ & ſi modo placet tamen diſplicebit. ¶Cum res magna vili pretio venditur.
m cebit vecordia ſua & ſicut tela aranea- r
¶Inclinabit ſe.
n rũ fiducia eius. Innitetur ſuper domũ s t
¶Ipſa.
o ſuam, & non ſtabit: fulciet eam & non v x y

i *Ante omnes.* Et iuſti herbæ, ſecundum carnem, quia omnis caro fœnum. Qui areſcunt, quia eorum opera cum carnis vita deficiunt. Sed hypocritarũ antè: quia mox bona deſerunt vt ea conſecuti ſunt propter quę ſimulauerunt. Hi ſunt fœnum tectorum ꝙ prius quàm euellatur, exaruit. *Iſa.40.b*
k *Sic viæ.* Ecce cui comparat ſcirpũ vel carectũ. Spes hypocritæ eſt gloria, & huiuſmodi ſecularia quę pereunt, æterna permanent.
l *Non ei.* Vecordia eſt magnam rẽ vili prętio vendere. i. bona laborioſa agere pro fauore. hac mõ delectatur, ſed in pena diſplicebit, & tunc ſciet nihil fuiſſe omnia quæ tranſierunt. vnde, *† ſine*
m *Et ſicut.* Tela arenarum ſtudioſè texitur, flatu venti diſſipatur, ſic qcquid hypocrita exudat, fauoris aura tollit. *† ſuccidat*
n *Innitetur ſuper.* Domus mẽtis eſt quęlibet res quam per dilectionem habitat animus. Dom⁹ ergo hypocritæ eſt fauor. Vel, domus eſt fiducia ſanctitatis quæ coram hominibus, ſed non coram Deo ſtabit. *† vitis ſue radices*
o *Fulciet eam* Quod per ſe ſtare nequit, fulcitur vt ſtet, ſic hypocrita cùm vitam ſuam in iudicio cadere conſpicit, enumeratione operum fulcit, dicens: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & dęmonia eiecimus? Sed domus laudis ſic fulcita non ſurgit, quia in omnibus quæ egit, animũ nunquàm a terra leuauit: & ideo ad pręmium retributionis non erigitur, ſic in iudicio reprobabitur. Sed antè talis habetur hominibus. *Math.7.c*

☞ a *Humectus* D

NIC. DE LYRA.

¶ *a* Intantum vt &c. *Hoc addidit Baldath ad reſpõdendum dicto Iob, qui ſuprà dixerat parum remanere de tempore vitæ ſuæ. q. d. quod deficiet tibi in longitudine temporis, ſupplebitur copia bonorum quæ tibi reddentur reſpectu priorum.*
b Interroga. *Hic conſequenter Baldath probat ſuum propoſitum: & primò experimento præcedentium, ſecundò ſimilitudine rerum naturalium, ibi: Nunquid viuere poteſt. Circa primum dicit:* Interroga.n.&c. *quantum ad actus patrum antiquorum.*
c Et diligenter. *Quantum ad actus pręcedentium magis de propinquo de quibus haberi poteſt memoria, vt ſic ex pluribus habeatur maior certitudo, quia ex pluribus memorijs fit vnum experimentum.* *Philoſophus 1.Metaph. in prohem.*
d Heſterni quippe. *Quaſi dicat, ex vita noſtra quæ breuis eſt pauca vidimus, & experti ſumus: & ideo parum aut nihil ſcire poſſumus niſi recurrendo ad patrum præteritorum actus.*
e Ipſi doce. *Per ſcripturas quas dimiſerunt.*
f Et de cor. *Quia nihil ſcripſerunt niſi quod eis certum erat, & ſupplẽdum eſt quod intendebat Baldath. ſ. ꝙ propter actus patrum præteritorum non inuenirentur aliqui flagellati niſi pro peccatis pręteritis eorũ, & ſi ſic aliqui fuiſſent per flagella emendati, fuerant etiam tunc reducti ad ſtatum temporalis felicitatis, quod tamen non eſt verum in omnibus, quia multi iuſti mortui ſunt in miſerijs propter maius meritum reſpectu futuræ beatitudinis.*
g Nunquid virere. *Hic Baldath nititur declarare ſuum propoſitũ per exemplum in rebus naturalibus: & primò ponit exemplum. ſecundò applicat ad propoſitum, ibi: Sic viæ omnium. Circa primũ dicit:* Nunquid virere &c. *ideſt iuncus.* *Diuiſio.*
h Abſque humore. *in terra latente.*
i Aut creſcet. *i. ſine humore exterius apparente, q. d. non. Eſt autem carectum locus in quo creſcit herba quæ vocatur carix longa & lata: nec poteſt creſcere niſi in aqua. ideo dr̃ à carco cares. quia caret virtute ſubſiſtendi in vigore, niſi habeat aquam ſaltem in pede: vnde hic accipitur locus pro locato, cum dr̃: Carectum & conſequenter probat ſuppoſitũ. ſ. quòd talis herba non poßit creſcere ſine aqua. cum ſubditur,* *Carectum*
K Cum adhuc. *Herba enim dupliciter deſiccatur. Vno modo per defectum naturalis virtutis ex tranſitu temporis. Alio modo per euulſionẽ à terra, & vtrunque remouet à carice, dicens:* Cum adhuc &c. *i. in virtute ſua naturali.* *Siccatio herbæ fit dupliciter.*
l Nec carpatur. *i. euellatur, nihilominus ſi deficiat ſibi aqua.*
m Ante omnes. *i. citius quàm quæcunque herba, & ſic probatum eſt propoſitum.*
n Sic viæ. *Hic conſequenter applicat exemplum ad propoſitum. Circa quod ſciendum quod Baldath virorem iunci & caricis aſſimilat proſperitati temporali: humorem autem terrę & aquę adhęſioni diuinę: ita ꝙ ſicut humor terreus aut aqueus eſt cauſa viroris iunci & caricis, ita adhęſio ad Deum per iuſtitiam eſt in hominibus cauſa proſperitatis temporalis, quam putabat remunerationem bonorum operum & felicitatem humanam & per conſequens homines à Deo recedentes per iniuſtitiam cadere à felicitate temporali in calamitatem: & hoc eſt quod dicitur:* Sic viæ &c. *iſti ſunt manifeſtè mali quaſi obliti mandatorum Dei.*
o Et ſpes. *Qui eſt malus occultè.*
p Peribit. *Quia cadet à temporali felicitate pro qua agebat bona de genere.*
q Non ei. *Dicit hic Greg. Nulla maior vecordia eſt quàm diuinis pręceptis fortiter inſiſtere pro humana retributione: & talis vecordia diſplicet hypocritę, quando cadit à temporali bono ſeu humana laude.* *Moral. lib. 8 c. 25. in ipſo princ.*
r Et ſicut. *Quę modico flatu diſſipatur.*
s Fiducia eius. *Quia de facili fruſtratur.*
t Innitetur ſuper. *Confidens de diuitijs & familijs ſuis.*
v Et non. *Quia Deus vno flatu totum diſſipabit.*
x Fulciet. *Quęrendo quędam munimenta contra futura pericula.*
y Et non. *i. proſperabitur. Conſequenter reſumit parabolam de ſcirpo, per quem deſignatur hypocrita, vt dictum eſt: & ponit duo ex quibus habetur ſpes de duratione ſcirpi. Primum eſt viror ipſius, qui aliquando ſtat poſt defectum humoris, licet ad modicum tempus. & hoc eſt quod dicitur,*

¶ *a Humectus*

MORALITER.

✻ a *Interroga enim.* Sed quoniam fideles & iuſti, aliqua bona faciunt quæ non poſſunt ab infidelibus etiam malis ſecundum ſe reprobari: ideo imputant ea hypocriſi, dicentes,
g *Nunquid virere.* i. ſicut ſcirpus, & carix virorem non habent ſine aqua, ſic hypocrita viuere non poteſt ſine laude humana: propter quam facit opera de genere bona, Et quia talis iam mercedem recepit, ſubditur,
o *Et ſpes.* De alia mercede.
p *Peribit.* Et quia præmium æternum pro laude temporali perdere inſania videtur eſſe, ideo ſequitur,
q *Non ei.* Greg. Magna quippe vecordia eſt laborioſa agere, & auræ laudis inhiare.
r *Sicut tela aranea.* Greg. Aranearum tela ſtudioſè texitur, ſed ſubitò venti flatu diſſipatur: quia quicquid hypocrita cum labore agit, aura humani fauoris tollit. *Moral. lib. 8 cap. 26. in princ.*
t *Innitetur ſuper domum ſuam & non,* quia laus humana ſuper quã ędificantur eius opera, citò tranſit.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Humectus vi.* Scirpus hypocrita ĩ nocte humid⁹ vr̃.i.grã sctĩtatis ĩfusus apparet hoĩbus, sed corã sole ĩ die iudicij arescet.
b *Et in or. &c.* Quęlibet herba prius à terra producit, aura & ęstibus tangit, pluuijs nutrit, demũ profert germen sui seminis: sed scirpus cũ flore nascitur, & secũ germen sui seminis producit. Sic scti hic agendo bona crescunt, ęstus sentiunt, demũ in fine retributionẽ q̃rũt. Sed hypocrita mox cũ bonũ incipit, præmiũ laudis recipit, oblitus ẽt quid antè fuerit: cũ & bona citius pereũt q̃ ante innotescunt scit aio nondũ p humilitatẽ confirmato, sicut nouę plãtæ tactu arescũt, nouus murus leuiter cadit, q siccatus nec arieti cedit. vnde Moyses: Non arabis in primogenito bouis. Hypocrita etiã cum rectè agit, à multis vult videri: & inde de scirpo subdit:
(† permanebit) (* scirpus) († fontem † commelicabuntur) (Deut. 15. d)
c *Super &c.* Radices sunt cogitationes. Lapides, quia non additur viui hoĩes boni & mali sunt. Hypocrita ergo qui inter lapides moratur, cogitationes in quærenda admiratione hoĩm multiplicat. p oĩa.n q̃ agit occulta cogitatione laudes q̃rit, palã habẽs q̃ hostes prædent. Vt Ezechias, qui post multa bñficia sibi facta, nuntijs regis Babylonis oĩa sua bona oñdit. Vnde mox audit: tollẽtur oẽs in Babylonẽ: Ita & dũ laus quęrit, virtus & pulchritudo in manus inimici tradit. vnde Iob dicit, (* Ecce) (4. Re. 20. c)
d *Et inter &c.* Quia ibi stat, vbi suæ mentis intentionẽ solidat: qui & si sit plenus bonis, si absorbuerit eũ Deus. i. p mortẽ tulerit, de loco. i. fauoribus huius vitæ, dicet, non noui te, vt & fatuis virginibus dr̃ & meritò: qa nõ satis ẽ ei nisi & alios sibi similes fecerit & hoc ẽ q̃ d̃t: G (Matth. 25)
e *Hæc est &c.* vt & pro illorum reatu puniatur. sed,
f *Deus no &c.* Cuius simplicitas mõ à caliditate duplicĩũ vocat fatuitas.
g *Nec por.m.* Vt ab imo in quo q̃runt gloriã eleuet. Maligni sunt hypocritæ qui nec bona bene agunt. Vel qa proximo extra puros & simplices se oñdunt intus duplicitatẽ celãt, ɔ̃ quos dicit Moyses: Non induas vestẽ ex lana linoq; contextã, (Deut. 22. b.) († iuxta domum lapideam complicabit se vel, densabit & intricabit se.)
h *Donec im.* Nõ q̃ post, q̃ cõstat, sed non añ. q̃ dubiũ hoĩbus põt videri. quasi nec añ iudiciũ simplices deserit, nec malos percutere desinit.
i *Im. risu &c.* i. mens gaudio ęternę securitatis. vnde,
k *Et labia tua iu.* Iubilum cum tanta lætitia corde cõcipitur, quã sermo non explicet, sed tamen os sonet.
l *Qui oderunt.* Iustorũ hostes in iudicio cõfusio induet, quia tũc viso iudice mala oĩa añ oculos mẽtis versañ, & reatus deprimẽs eos vndiq; vestit. Qui ad hoc iõ veniũt, qa sola hic trãsitoria dilexerũt. vnde addit: († perfectũ)
m *Et ta.* i. ędificatio ęternæ fęlicitatis, q̃ supra se casurã multiplicãt, vt se hic à necessitatibus quasi ab æstu & imbre defendãt: in qua mẽs habitat, quam bonus viator despicit.

¶ Virens. ¶ Sibi.
† cõsurget. Humectus * vr̃ anteq̃ veniat
a¶ sed non stabit. b¶ Remuneratio præsens. ¶ Hypocritę.
sol, & in ortu suo germẽ est egreditur.
a¶ Prædari desiderat qui thesaurum in via portat.
Super † aceruum petrarum radices
¶ Scirpi. a¶ Homines quorum fauorem quærit, & inter quos habitat ideo dicit lapides: quia inter eos fructificare non põt.
eius † densabuntur, & † inter lapides
a¶ Mors. ¶ Separauerit.
commorabitur. Si absorbuerit eũ de
a¶ Id est de fauoribus huius vitæ. ¶ Scilicet internus arbiter.
loco suo, negabit eum, & dicet: Non
a¶ Intentionis.
noui te. Hæc est enim lætitia uiæ eius,
a¶ Amore terreno. b¶ Hypocritæ sibi consimiles.
vt rursum de terrã alij germinentur. *
a¶ Quia gaudet habere segetes. ¶ Innocentem.
*Deus non proijciet † simplicem, nec
a¶ In præsenti vel in futuro. b¶ Id est adiutorium, vt denuo erigantur.
porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubi-
a¶ De Iob hoc agitur pro omnibus bonis. ¶ Quasi diceret, qui post pœnitentiam bonus eris.
lo. Qui oderunt te, induetur confusio-
a¶ Mundus in quo tabernaculũ fixerunt peribit: quid igitur ipsis.
ne, & tabernaculũ ĩpiorũ nõ subsistet.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Humectus vr̃. s. scirpus: q̃ subintelligitur hic, licet nõ sit de textu.
b Antequam ve. sol. & hoc propter virorem quem retinet, sed orto calore solis statim viror marcescit.
F c Et in ortu &c. i. in ortu solis pdit virtutẽ germinis: et sic ẽ de hypocrita q videbaĩ bonus, sed adueniẽte ęstu tribulationis apparet malitia eius.
d Super aceruũ. *Hic ponit secundũ, per q̃ speraĩ de duratione scirpi, videlicet qñ multi alij scirpi sunt sibi adiuncti, & qñ crescit in loco lapidoso, tamen aqueo, ita quod propter lapides non põt de facili euelli, & hoc est quod dicitur:* Super aceruũ pe. *i. in magno numero valde.*
e Radices eius &c. *ad faciendum multitudinem scirporum.*
f Et inter &c. *quando inter lapides crescit modo prædicto.*
g Si absor. &c. *aliquis eum euellens.*
h Negabit eum. *s. locus suus.*
i Et di. *Non noui te: per hoc intelligitur similitudinariè, quòd locus vnde scirpus euellitur, nihil operatur ad hoc quòd iterum inferatur vel plãtetur. cuius causa subditur,*
K Hæc est. *i. naturalis processus & appetitus.*
l Vt rur. de ter. &c. *s. scirpi.*
(Philosophus) m Germinẽ. *& non ille qui euulsus est, quia secundũ processum naturæ corrupta non reuertuntur eadem numero, sed specie tantum, vt hr̃ ij. de Gener. & sic est de hypocrita, quia licet multitudine amicorũ fuerit virens & germinans radices ad permanẽdũ & cõmoretur inter lapides. i. in societate fortium, vtpote in ciuitate forti vel regno, si tamen euulsus fuerit per mortem, societas sua dat eum obliuioni: nec quęrit eius reditũ, sed gaudet de alijs qui ei succedunt.* (Philosophus 2. de Gener. 10. c. 70.)
n Deus nõ &c. *Hic ponĩt intenta cõclusio ab ipso Baldath. s. q̃ prosperitas tẽporalis sp adest bonis & aduersitas malis, & hoc est q̃ dr̃:* Deus non pro. *elongando à se temporali prosperitate.* H
o Simplicem. *s. corde vero & non ficto ei seruientem.*
p Nec por. &c. *ad dandũ eis felicitatem prosperitatis temporalis.*
q Donec im. &c. *q. d. ipsi Iob, si simpliciter ac rectè Deo seruieris, hoc in te experieris: quia dabit tibi prosperitatem talem, quod non poteris continere à risu, & à iubilo prę nimio cordis gaudio.*
r Qui ode. &c. *i. circundabuntur sicut vestimento.*
s Et taber. non subsi. *Orientales autem populi antiquitus in tabernaculis habitabant: & ideo per tabernaculũ hic intelliguntur filij familiæ, & ẽt diuitiæ, quæ oĩa in tabernaculis reponebanĩ. Quòd aũt dicit Baldath: Deus non proijciet simplicem, semper habet veritatem in spiritualibus bonis, quæ non auferuntur à iustis: sed in temporalibus bonis non est semper verum, quia multis simplicibus, & iustis subtrahit bona temporalia reseruando eis spiritualia & ęterna.*

MORALITER.

* a *Humectus vi. scir.* nam hypocrita sanctitate viret apparenti, sed viror eius deficiet in furore diuini iudicij.
b *Et in ortu suo.* nam in principio boni operis laudem intendit humanam, quæ est eius finis.
d *Super aceruum. &c.* crescit. n. scirpus in aqua arenosa. Per arenam in aqua significant hoĩes terreni & deliciosi, qui considerant uñ apparentia, & à talibus videri vult hypocrita, & ibi ponitur radix sua.
g *Si obsor. &c.* i. corpore humano per mortem.
i Dicet
i *Dicet, non &c.* eũ reprobãdo, sicut fatuis virginib⁹ dr̃. Nescio vos. (Matt. 25. a)
m *Deus non &c.* i. sine plica hypocrisis incedentem.
q *Donec im. &c.* secundũ intentionẽ Baldath nõ est verũ: loquit. n. de tẽporali prosperitate significata per risum, quæ post iustificationem afflicti non sp sequitur vt Baldath opinabatur: sed si referatur ad felicitatẽ futurã, est verissimũ: nam ibi erit inenarrabile gaudiũ.
r *Qui oderunt &c.* s. dęmones videntes se victos ab homine.
s *Et taber. &c.* Greg. Quia vitæ fugientis amatores, dũ in bonis præsentibus studiose cõstituuntur, ad ęternam pœnã repente rapiunĩ. (Moral. lib. 8 c. 32. in ipso fine. to. 1.)

GLO. ORD. CAP. IX.

ET *respondens Iob ait.* Peruersi quibus loquẽs persona displicet: Oĩa quæ dicit praua, seu recta impugnãt, sed Iob cui non displicet, persona, sed culpa, videns Baldat recta dixisse: nunquid Deus supplãtat iudicium, & vera
☞ contra

NIC. DE LY. CAP. IX.

ET rñdens Iob. *Posita obiectione ipsius Baldath, hic consequẽter ponit ipsius Iob rñsio: & quia Baldath in opponẽdo dixerat: Nũquid Deus supplantat iudicium, &c. imponens ipsi Iob quod contradiceret diuinę iustitię. ideo ipse Iob rñdendo ostendit primò se nolle diuinã iustitiã impugnare. secũdò declarat de quibus intẽdit cum cũ aduersarijs disputare, ibi: Vnũ est. Circa primũ primò proponit intẽtũ, secũdò probat assumptũ, ibi: Qui trãstulit. Circa primũ Iob tanq̃ rõnabiliter disputans concedit, quòd verum est in dictis aduersariorum. di.*
b Vere scio quod ita sit. *s. q̃ Deus non supplantat iudicium, nec subuertit quod iustum est, sicut dixerat Baldath.*
¶ a Et

CAP. IX.

ET respondens Iob ait: a
a¶ Id est quod Deus non subuertit vel supplantat iudicium.
Verè scio quòd ita sit, b

MORALITER.

* a *Et respon. Iob.* quoniam Baldath de hypocritis multa vera dixerat, licet malè applicaret ad Iob qui talis non erat: ideo Iob id quod erat verum respõdendo non negat, sed magis affirmat.
b *Vere scio &c.* De realiter hypocritis,
* a Et

A contra hypocritas protulisse. Audita probat. Verè scio q̃ homo humilis & Deo suppositus iustitiam accipit, cõpositus perdit, quia qui se ei cõparat, q̃ Dei est sibi arrogans bono quod accepit, se priuat. Sed & omne meritũ nostræ virtutis (si districtè iudicetur) vitium esse considerans, addit,
a *Si voluerit &c.* De suis meritis pręsumendo, & gloriam suæ virtutis, non Deo, sed sibi arrogando.
b *Non poterit &c.* i. non poterit se ɔ̃ eum extollere, ẽt de ipso initio bonæ vitæ, q̃ per vnũ designatur. Mille pro vniuersitate ponĩ, vt quod mãdauit in mille generationes. Monos multiplicatur in denarium, denarius in mille, quia ergo ab vno incipimus, vt ad mille veniamus, per vnum, initiũ bonę vitæ: per mille, pfectio vitæ accipitur. Qui ergo summa dona percipit, si de eis extollit, nec initiũ se habere ostendit. Ne autem contendat, infirmum terreat, visa eius potentia. (Mille) (Psal. 104. a)
c *Sapiens &c.* Occulta tua ne putes latere quia sapiens, cognitus, nõ effugies, quia fortis, cui resistens se cõfundit.
d *Quis restitit &c.* Qui creat conueniant, ordinat in quo sit eis pax, & qui eius dispositioni repugnare conatur, pacẽ perdit, vt angelus qui sua inquietudine elatus, homo q carnis molestia vexatur, quia cõditori subesse noluit, pacem vterque amisit.
e *Qui transtulit &c.* Dicta generaliter confusione superbiæ, q̃ pœna maneat elatos in interitu Israel ostendit. Transtulit montes, sanctos prędicatores à Iudæis ad gentes, quod nescierunt Iudæi, qui in hoc subuersi sunt, putantes sibi gaudium quod lumen perdiderunt. Translatis montibus.
f *Commouet &c.* Quia Iudęos de finibus suis per Romanos extraxit.
g *Columnæ.* Sacerdotes, principes, legisdoctores. Cõcussi sunt quia nec ipsi sibi viuere permissi sunt: vnde apostolos expulerunt: preterea in erroris sui tenebris deserti sunt. C
h *Qui pr.e. soli.* Sol per diem lucet, stellæ per noctem: quia prędicatores & contemplationem veræ lucis aperiunt, & de terrenis rectè instruunt sub signaculo. Ideo aliquid sub sigillo claudimus, vt cum tempus erit, proferamus: sic Iudæa modò lumine priuatur, sed in fine visitabitur. Sic Elias & Enoch modo occultantur post apparebunt. Gloria prædicantium à Iudęis repulsa, in omnes gẽtes dilatatur. vnde, († Comparatus.)
i *Qui extendit cęlos.* i. apostolos à Iudæis fugatos vbiq; facit honorari. († Iudicabit cor suũ ei.)
K *Solus.* Qui mirè hoc dispẽsauit, & cum amaritudo mundi in nece bonorum sęuiret. (Iere. 5. e.)
l *Graditur su. &c.* i. calcat dũ mitigat admiratione signorũ. Iere. Posui arenam terminũ mari. i. ad frangendam gloriã mundi: abiectos & pauperes elegit, dũ ante mare sęuit, ecclesia proficit. Et hoc est,
m *Qui fa. arctu.* Nominibus philosophorum vtitur, vt res illas vsitata appellatione exprimat, & vt Deus verba hominũ assumit. Pęnitet me, & huiusmodi. Arcturus in axe cœli septem stellis lucet, semper versatur, & nunquam mergiĩ. Hęc est generalis ecclesia quæ in septem ecclesijs & in septem cãdelabris in Apocalypsi signatur, habens dona septiformis gratiæ, ab axe veritatis lucet quæ semper tribulatur: sed ipse vsque ad finem mundi non deficit, imò vt arcturus versatur erigitur. vnde mox addit, (Arcturus) (Apoc. 1. c.)
n *Oriona.* Qui hyemali tempore oriuntur, & in ortu tempestates excitant, & mare terrasque perturbant. Hi sunt martyres quos dum cęlum, id est ecclesia edidit hyems. i. fragilitas malorum in tempestate exercuit, & nõ solùm turbidos, sed & placidos in eorum necem erexit. (Orion)
☞ a Hyadas

¶ Quod iustum est.
& quòd non iustificetur homo † cõpositus Deo. Si voluerit cõtẽdere cũ eo, nõ
¶ Id est Deus.
poterit ei rñdere vnũ pro mille. Sapiẽs corde est, & fortis robore. Quis † restitit
a¶ Ab infidelitate. b¶ Id est sanctos.
ei, & pacẽ habuit? Qui trãstulit mon-
a¶ Scilicet hoc.
tes, & nescierunt hi quos subuertit in
¶ Id est Iudæos.
furore suo. Qui commouet terram de
¶ Sacerdotes.
loco suo, & colũnæ eius concutiuntur.
¶ Id est claritati prædicatorum.
Qui pręcipit soli, & non orit̃, & stellas claudit quasi sub signaculo, qui extendit cęlos solus, & graditur super fluct⁹ maris. Qui facit arcturum, & oriona,

NICO. DE LYRA.

B ¶ a Et q̃ non, &c. *comparatus Deo. quod dixerat Eliphaz, supra. sed Iob illud prius omiserat. ideo hic resumpsit. Quod autem ponitur hic cõpositus, per comparatus hoc est, quia in comparatione vnũ ponitur iuxta aliud: & sic est ibi quædam compositio. i. simul positio. concesso igitur hoc quod erat verum, Iob proponit intentum dicens,* (Sup. 4. c.)
b Si voluerit &c. *idest si aliquis voluerit contendere de diuina iustitia debet insanus reputari. cuius causa subditur,*
c Non po. &c. *i. nihil poterit rationabiliter dicere. Et ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato. Et rationem huius assignat dicens,*
d Sapiens corde &c. *Iustitia enim Dei exigit in eo sapientiam dirigentem, & potentiam exequentem, & quælibet est in infinita, cum sit idem quòd diuina essentia. Finiti autem ad infinitũ nulla est proportio, & ideo nullus contra diuinam iustitiam potest contendere. Ideo subditur,*
e Quis resti. *Disputando per sapientiã: vel repugnãdo per fortitudinẽ.*
f Et pacem ha. *q. d. nullus, quia licet cum aliquo minoris potentiæ vel æqualis aliquis possit resistentiam disputando vel pugnando pacem acquirere, tamen cum eo qui est sapientiæ & potentię infinitę, non potest pacẽ acquirere nisi se ei subijciendo.*
g Qui transt. *Hic consequenter declarat assumptum. s. quod diuina sapientia & potentia excedunt omnem aliam in infinitum: & primò ostendit propositum, secundò concludit intentum, ibi; Quantus. Propositum autem declarat per effectus mirabiles: & primò in rebus naturalibus. secundò in humanis actibus, ibi: Si venerit ad me. Circa primum primò declarat propositum in rebus naturalibus inferioribus. secundò in superioribus, ibi. Qui pręcipit soli. Circa primum sciendum, q̃ in inferioribus creaturis terra videtur firmior & stabilior, quia est centrum mundi: & in his quę sunt super terram, montes videntur magis stabiles, & tamen Deus in terręmotu ipsam terram mouet, & montes aliquando subuertit per suam potentiam: & hoc est quod dicitur: Qui transt. idest homines habitantes iuxta illos mõtes, in quo declaratur magnitudo diuinę potentię, quę ita subitò facit tantũ effectum, vt homines nõ possint prouidere nec sibi cauere.* (Diuisio) D
b In furore suo. *Hoc addidit Iob, quod Deus aliquãdo talia facit in vindictam peccatorum secundum ordinem sapientię suę.*
i Qui commouet &c. *Non secundum se totam cum sit centrum mundi, sed secundum aliquas eius partes.*
K Et columnæ &c. *Dicuntur autem columnę terrę, partes eius interiores: sustentantes exteriores quę concutiuntur in terręmotu: quia causatur ex vapore incluso in visceribus terrę, qui per motum suum concutit terrę interiora: & sic exteriora mouentur.*
l Qui pręcipit so. *Hic consequenter ostendit magnitudinem diuinę sapientię & potẽtię in corporibus superioribus dicens,* Qui pręc. so. *i. potest pręcipere vt non oriatur, sicut. n. tempore Iosue fecit eum stare in medio cęli, vt nõ procederet ad occasum spatio vnius diei, vt habetur in Ios. ita posset pręcipere quod staret ante ortum, ita q̃ non procederet ad ortum per aliquod temporis spatium, secundum ordinẽ voluntatis suę & sapiẽtię. Pot etiã hoc exponi secundum cursum naturę, inquantum tegit solem nubibus ante ortum, ita q̃ non videtur oriri secundum nostrum aspectũ.*
m Et stel. clau. *quod fit dupliciter. Vno modo per presentiam maioris lucis, sicut de die non apparent stellę, quasi sub signaculo clausę: & hoc propter presentiam solis in hemisphęrio nostro. Alio modo de nocte, quando teguntur nubium caligine.*
n Qui extendit &c. *i. dans eis tantam quantitatem secundum ordinem suę sapientię mensuratam, cuius non potest homo inuestigare rationem. s. quare cœlum sit tante quantitatis, & non maioris nec minoris.*
o Et gradi. &c. *Subijciendo eos ordini suæ sapientiæ, licet videantur maximè mutabiles, quia mouentur continue.* (Arcturus & plaustrum appellatur, cuius ductor bootes.)
p Qui facit ar. *Quædam constellatio est quę vocatur Ursa maior, & vocatur arcturus, quia cõtinuè voluitur circa polũ articũ siue septẽtrionalẽ.*
q Et or. *Quędã cõstellatio est clara & nota, q̃ parti dr̃ esse in signo Tauri, & parti in signo Geminorũ, & eius ortus significat tẽpestates, p q̃ dicit Philosophus ij. li. Meteororũ. Quia orion est indiscretus & difficilis.* (Orion ỹ lat. celeste incẽsum.)
¶ a Et

MORALITER.

* a *Et quod &c.* Nam finiti ad infinitum nulla est comparatio.
c *Non po. ei responde.* Idest nihil poterit respondere, quia rationes diuinorum operum nobis sunt ignotæ.
d *Sapiens corde.* Quod ostendit dicens,
g *Qui transtulit &c.* Superbos deijciendo qñ firmiores esse credũt in hoc mũdo, sicut Nabuchodonosor dictum fuit. Regnum tuum transit à te. (Dan. 4.)
i *Qui cõmouet &c.* Homines in terrenis cõfidentes de pręsenti uita subitò transferendo, Stulte hac nocte repetent animam tuam à te. (Luc. 12. c)
l *Qui præcipit soli.* Quando prædicatio propter malitiam populi à Deo subtrahitur, Linguam tuã adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est. (Ezech. 3. g)
m Et
m *Et stel. clau.* Qñ uirtutes humiliũ ne superbiãt, sunt ĩ occulto.
n *Qui extendit &c.* Hoc spiritualiter facit, quando contemplatiuos ad prædicandum mittit. Et quia per hoc terrena potestas Christo subijcitur per fidei receptionem. Ideo subditur,
o *Et graditur &c.* Quod fuit impletum in conuersione Constantini Imperatoris.
p *Qui facit &c.* Diuersæ sunt constellationes, varios status ecclesię signantes. per arcturum qui semper super orizontem nostrum apparet, significatur status. apostolorum qui in episcopis remanet. per oriona qui sunt tempestatis signum, significatur status martyrum: per hyades quæ significant pluuias, status doctorum doctrinæ pluuiam effundentium. per interiora austri, quæ sunt nobis occulta, status anachoritarum, hominum aspectus declinantium.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Hyadas.* In fronte Tauri in vere nascuntur, cũ sol calidior extendit dies. Hi sunt ecclesiæ doctores qui subductis martyribus eo tempore ad mundi notitiã venerunt, quo repressa hyeme, fides clarius lucet & calet. Hyetus Grecè, Latinè pluuia: vnde hyadę à pluuijs dãtur quia ortę ferunt. vnde fruges vberius crescunt: tunc nouus sol mentibus hominũ clarius micat. post ista restat vt ecclesia ad videnda supernæ patrię interna perueniat, vnde addit,
b *Et interiora au.* Auster feruor spiritussancti. Interiora eius, occulti ordines angelorum, & secreti sinus illius patriæ, quos implet calor spiritus: vbi animæ sanctorũ, & post suscitati, quasi astra in abditis occultantur, vbi sol ĩ meridie vĩ. Hæc astra sunt oculi spõsæ, i. interiora austri, quod intrinsecus latet. Iob per exterius dicta, intrãs in ĩteriora, conatur dicere: omne quod extrinsecus vel interius agiť. Sed qa hoc non potest explicari, melius deficiendo comprehendit, dicens,
c *Qui fa. mi.* Melius explet, qui se non posse explere fatetur: & facundius loquitur qui obstupescendo tacet.
d *Magna.* virtute.
e *Et inscr.* ratione.
f *Et mira, quo. non.* multiplicitate. Sed qd miremur q̃ extra nos sunt, cũ & hoc q erga nos agitur, ignoramus. vnde ait,
g *Si venerit ad me.* Venit, cum dona dat, abit, cũ tẽtationibus carnis homo lacessitur: sed accessus & recessus ignorat, dũ finis rerum prouideri nequit, quia aliqñ & virtutibus elatus corruit, & quod putabatur gratia fuit ira. & infirmatus humilis surgit: & est gratia quod videtur ira, & tamẽ sic cęcus homo rationem reddet de actibus Deo. vnde subdit,
h *Si repente inter.* Repẽte interrogat, cũ inopinatos ad iudiciũ vocat: sed nemo rñdere sufficit, qa & vita iustorũ succũbit, si pietas desit. Vel interrogat, dũ duris pulsat, vt quid sit hõ cognoscat: sed rñdere nõ sufficit, quia cũ sit puluis, ꝯ diuina iudicia nihil dicit. quod planius ostenditur, dum subditur,
i *Quis dicer. &c.* Facta Dei debemus venerari, quia iniusta esse non possunt. Nec discutere, quia rationem consilij eius quærere est ꝯ illud superbire. Qui autẽ se infirmum respicit, cũ non videat consilium Dei, rationem habet, & humilis iram placat: quam superbis inextinguibiliter accendit. vnde ait,
K *Deus cuius &c.* Moyses & Phinees & alij sancti sæpe restiterunt iræ Dei: sed eos ipse Deus vt sibi resisterent, sic erexit: vt pro his quæ iustè paterentur pietas eorum quæ tanta est apud Deum obtineret: sed in his quæ apud Deũ diffinita sunt, nemo resistit, cũ ipse vt precent nõ aspirat, vt ẽt ipse Moyses terrã pmissionis nõ intrauit. Iræ Dei nemo resistit, vt patet ĩ Iudęis quos deserit & gẽtes assumit: & curuat sibi eos q̃ orbẽ portãt. i. curas seculi tolerant: principes terræ Grecè βασιλέως dictos. laos est populus: basileus. i. basis populi quẽ sustinet. Qui ergo portãt orbẽ, ptãtes sunt gentiũ vel angelicæ virtutes, quarũ ministerio mundus regiť: Quis ergo illi obuiat cuius potentiæ & angeli inclinanť? Vel curuᵘ supra se nõ videt (sic & angeli curui: qa sublimitatẽ Dei nõ cõprehẽdũt) ab his reuersus ad se humiliter p potestate Dei sibi vilescit, dicens,
l *Quantus er. &c.* i. si angelus hunc cõsiderare non sufficit, qua mẽte de eius iudicijs disputo q carne premor? Verba nr̃a ad Deũ sunt opera. sed his quia nõ põt homo loqui cũ Deo, quia in eis apud subtile iudicium Dei nulla fiducia est. vnde addit,
m *Qui ẽt &c.* prece post iustitiã Dei indiget, vt q̃ minus ex se, ex pietate iudicis valeat. Etsi plena ĩperfectionibᵘ sit iustitia.
n *Quippiam.* Dĩ quia mẽs hoĩs quę cõprehendit vix peragit, & parũ est q cõprehendit. Oratio verò quia multis cogitationibus quatitur, etsi auditur, repelli timet. vnde subdit,
o *Cum inuocantem &c.* Cum.n. (vt ait Dauid) modo ascendũt vsque ad cœlos, cum summa penetrant, modo descendũt in abyssos, per turpia tentamenta, certitudinem exauditionis non habent. Vide quàm subtiliter se iudicat, infirmitatẽ suã aperit. [Ps. 116. a] *Quantus ergo.* In iustitia non confidit, sed ad precẽ confugit: qui etiam si habuero quippiam iustum: de ipsa quoq; prece pauidus ait. Cum inuocantem. Ideo sic circumspicit, quia vim iudicij se non posse ferre videt, de quo ait.
☞ a In

[Hi alii videntur] [† aut plagas australes.] [† incõprehensibilia] [† si aperuerit quis restituere faciet eum?] [† i. nemo retractabit vel poterit sistere iram eius sub eo curuant se ... aut fortitudine vel dominatores.] [† Quomodo ... ergo inferent ego ei, & eligam verba mea cũ eo.] [† nullᵘ fuero.] [† Ecce si transgressus fuerit a] [† diuertã]

& hyadas, & † interiora austri. Qui facit magna, & inscrutabilia, & mirabilia, quorũ non est numerus. † Si venerit ad me, non videbo eũ si abierit, nõ † intelligam. Si † repẽte interroget, quis respõdebit ei? Vel quis dicere põt, cur ita facis? Deus † cuius irę resistere nemo potest, & sub quo curuãtur qui portãt orbẽ. † Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cũ eo? Qui etiam si † habuero quippiã iustũ, non respondebo: sed meum iudicẽ deprecabor. Et cùm inuocantẽ exaudierit me, non credo quòd audierit vocẽ

✱ Non debemus cum superba præsumptione ad iram prouocare quis iste Deus talis & tantus est q eius iræ resistere nemo põt.

NIC. DE LYRA.

[Hyades.] ❡ a Et hyadas. *quędam constellatio est in fronte Tauri, & in ortu suo significat pluuias.*
b Et interio. austri. *i. polũ antarticum seu australem, & stellas quæ mouentur circa ipsum, † quia quantum polus arcticus eleuatur super terrã ĩ hemisphærio nostro & in regione nostra: propter quod est nobis semper manifestus, tantum polus antarcticus sub orizonte nostro deprimitur: et ideo est nobis semper occultus: & pars cęli prope ipsum existens.* [Hic vertex nobis semper sublimis, at illũ sub pedibus Styx atra videt manesque profundi. Verg.]
c Qui fa. mag. & insc. *nobis vt patet ex prædictis.*
d Et mir. quorũ &c. *quia numerare non possumus omnia: tamen sunt comprehensa à Deo & mensurata: eò quòd facit omnia in pondere, numero & mensura: vt habetur in Sap.* [Sap. 11. d]
e Si vene. ad me. *Hic cõsequẽter ostendit magnitudinẽ sapientię, & potentiæ Dei in humanis: & primò in exhibitione beneficiorum suæ gratię.*
d. Si vene. ad me. *per suam gratiam.*
f Non vi. eum. *hunc aduentum percipiendo.*
g Si abie. *retrahendo suam gratiam.*
h Non intelligã. *hmõi subtractionẽ, quia nescit hõ vtrũ amore vel odio dignus sit. Secundò in examinatione subtili factorum nostrorum dicens,* [Eccl. 9. a]
i Si repente inter. *me reducendo ad considerationem conscientiæ proprię quod facit aliquando per flagella, aliquando per beneficia.*
K Quis rñde. ei. *i. sufficienter. q. d. nullus: in hoc.n. respondet sufficienter hõ Deo qñ securè potest dicere se esse purũ à peccato: q nullus põt dicere p̃ĩ illud in Prou. Quis põt dicere: Mũdũ est cor meũ, purus sũ à pctõ?* [Prou. 20. b]
l Vel quis dicere ei po. *f.*
m Cur ita facis. *quasi ipsum castigando, aliàs corrigẽdo vel corripiẽdo? certè nullus, cũ in nullo deficere p ssit. Tertiò ostẽditur profunditas diuinæ sapientię in peccatorũ punitione: quia quocũq; se vertit hõ, nulla astutia, nulla potẽtia põt Dei vindictã declinare, secundũ illud Psal. Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? & hoc est quod dicitur,* [Psal. 138. b]
n Deus cuius &c. *vindictam eius euadendo.*
o Sub quo &c. *i. angeli qui administrãt oẽm creaturã corporalẽ: & tñ dñr incuruati ad Dei reuerentiã, secundũ illud Psal. Adorate eum oẽs angeli eius. Licet aũt effectus prędicti sint finiti, tñ declarant infirmitatẽ sapientię & potentię diuinę, quia reducũtur in Deũ tanq̃ in cãm effectiuã simpliciter primã, & per consequens actum purũ & illimitatũ, quia actus non limitatur nisi per aliquã potentiã: vnde & formæ magis materiales sunt magis restrictæ, cuiusmodi sunt formę elementares.* [Psal. 69. a]
p Quantus ergo &c. *Hic consequenter ex prædictis Iob concludit suũ propositum. s. q non intendit contra Deum contendere, quia hoc esset frustratorium & insanum: & primò hoc concludit ex sui paruitate. secundò ex Dei maiestate, ibi: Si fortitudo: Circa primum dicit:* Quantus ergo sum ego. *q. d. nullius momenti.*
q Vt respondeam ei. *qui est sapientię & potentię infinitæ.*
r Et loquar &c. *eius indicia discutiẽdo. cõtingit aũt aliqñ q aliquis paruus hõ. s. dignitate & ptãte: cõfidẽs de sua iustitia cõstãter loquiť corã iudice terreno: sed hoc non põt fieri corã iudice Deo. Et hoc est quod dr̃.*
s Qui etiam &c. *non respondebo petendo iustitiam.*
t Sed meum &c. *petẽdo misericordiam. Et benedicit: Si habuero quippiã iustum, sub conditione propter incertitudinem proprię iustitiæ: quia nescit homo vtrum amore vel odio dignus, sit in Eccl.* [Eccl. 9. a]
v Et cum &c. *s. ad profectum.*
x Non credo quod au. vocem meam. *quia videlicet nõ exaudiuit me ad votum. contingit enim quod aliquis exaudiatur aliquando ad profectum suum, non tamen ad votum, sicut febricitans cum petit potum à medico qui negat: exaudit enim ille eum ad profectum suum. s. ad sanita-*
❡ tem

MORALITER.

✱ a *Qui facit ma. & inscru.* Cunctæ res difficiles, nec est qui possit eas explicare sermone. Sed quoniam magis occultæ sunt proprietates gratiæ quam naturę, subditur, [Eccl. 1. b]
e *Si vene. ad me.* gratiam conferendo.
g *Et si abierit.* eam retrahendo.
h *Non intelli.* Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. [Eccl. 9. a]
h *Si repen. inter.* in mortis articulo.
K *Qui rñ. ei.* q. d. nullus, quia non est sufficienter prouisus.
n *Deus cuius irę re. &c.* Ira in Deo diciť voluntas puniendi. In Deo dicitur esse duplex voluntas. s. facti, & signi. voluntati verò puniendi quæ est facti, nullus resistit: sed voluntati puniendi quæ est signi, aliquando viri sancti obsistunt, quando pęnam aliquibus debitam suis orationibus auertunt: & sic dixit Dominus. Noli orare pro populo isto, neque assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi. [Volũtas in Deo dicitur esse duplex. Ier. 7. d.]
o *Sub quo cur.* nam principes & prælati debent sub eo humiliari.
p *Quantus ergo.* s. q. d. nihil, ad respondendum sibi.
s *Qui etiam si ha.* quia nescit homo si si sit vera iustitia quæ est per gratiam: propter quod necesse habet deprecari iudicem pro misericordia habenda, & non iustitiam allegare.
v *Cum inuo. me. ex.* non credo propter incertitudinem gratię.
✱ a In

a *In tur. &c.* Qui in tranquillitate expectatus contempsit, in turbine conteretur. *Turbine.* quia in commotione elemẽtorum ibi districtè requiri opera timet: cũ & quosdã sine operibus, originali reatu damnari videt, quorum voce ait.
b *Multiplicabit &c.* Quia ipsi nihil egerunt. vnde dicitur: Nõ est mundus in conspectu eius, nec infans vnius diei.
c *Sine cau.* Pro æstimatione humani sensus, sed apud Deum iustum est vt arbor in ramis amaritudinem seruet quam traxit à radice. Hæc etiam spiritualiter de Iob qui flagella Dei in turbine & metuens prępuidit, & præuidens pertulit, vnde ait: Et multiplicabit vulnera mea sine cã, quia nõ pro culpa percussus est: vnde suprà vt affligerem eum frustra. Horum vulnerum continuationem subdit,
d *Non conc.* Plena probatio: extrà lacerant tormenta, intus castigant tentamenta: vñ se impletũ amaritudinibus dicit, sed mitigat vim doloris æqtas, & potentia ferientis. Et hoc est:
e *Si for. que.* Quasi: nemo audet: quia ille merita examinat, qui per alienũ testimonium ea non explorat, sed tacitus cõsiderator diu expectat. Alius non potest mihi esse testis, quia nec ego ipse mihi. Et hoc est,
f *Si iusti.* Non sufficio esse testis innocentię, nec scio quod eam habeam. Et hoc est.
g *Si simplex &c.* Qui scit bona q̃ agit quo quomodo superbit? Item qui nescit in se bona, qũo custodit? contra vtraq; opus est, & rectè ęstimare vt custodianť & minima ne erigamur. Sed sunt quædam quæ non facilè possunt sciri, nam aliquando quod virtus incipit, culpa peragit. Vnde Moyses: Iustè quod iustum est, exequere: vt qui iustitiam amore eius, non præmij defendit. Et quia seipsum plenè nequit examinare, hoc exilium cęcitatis ęgrefert, vnde subdit,
h *Et tędebit &c.* Sed est consolatio huius caliginis reducta animo, iusta potẽtiã Dei: quæ & iniquos punit, & iustos transcendit. Et hoc est:
i *Vnum &c.* Vel, innocens consumiť, quia ex consideratione intimę puritatis nihil esse vĩ. Impius, qa cogitatᵘ dãmnatur, & hoc verbum cogitationis apud me protuli. Vel, innocentẽ & impium cõsumit, quia meritò primæ culpæ ad interitum carnis æquè trahuntur. Cõtra hęc dãna humani generis gratiã redẽptoris q̃rit, q simpla morte carnis, nostram duplã carnis & animę destruat. Et hoc est:
k *Si fla. &c.* Ridere Dei est afflictioni nolle misereri, vñ reprobis dicit: Ego in interitu vestro ridebo. Omne desiderium pœna est dum differtur. vnde Salomon ait: Spes q̃ differtur, affligit animã. Hęc pęna fuit omnibᵘ electis ante aduentũ: quorum vota dũ Deus distulit, risit. Vel risus Dei lætitia est, quia gaudet, cum ardentius queritur à nobis. Gaudium ergo facit ei de pęna, qui per sancta desideria pro eius amore se castigat. Quòd solus carnis mortem pertulit, aperit. [Ridere Dei. Prou. 1. c. Ibidẽ. 13. b.]
l *Terra &c.* Terra caro, impius diabolus.
m *Ma. ei*ᵘ occisores Chri: in cuius mẽtẽ qa diabolᵘ nil potuit carnẽ p satellites suos occidit. Huiᵘ terrę iudices fuerũt sacer [Mysticè.]
☞ dotes

[† ad potentiã sub. respexero, vel venero.] [† quis testis meus erit & conuenire faciet me ad iudicium cũ Deo, cõstituetq; mihi tẽpus?] [† De pœ. di. 3. c. si n. ante me.] [† o fiedere] [† Etiã si innocẽs fuero, non audeo agnoscere animo idest abominor vitã meã.] [† Si flagellauerit, occidit stati quia ad tentationem, vel pęnam innocentũ ridet.] [† tradita] [† ad iudicium, sub appellauero] [† manibus]

meã. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiã sine cã: Non concedit requiescere spiritũ meum, & implet me amaritudinibus. Si † fortitudo quęritur, robustissimus ẽ. Si † ęquitas iudicij, † nemo audet p me testimoniũ dicere. † Si iustificare me voluero, os meũ condemnabit me. Si innocẽtẽ † ostendero, prauũ me cõprobabit. † Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit aĩa mea, & tædebit me vitæ meæ. Vnũ est quod locutus sum, & innocentem & impiũ ipse consumit. † Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat. Terra † data est in † manus impij:

a ✱ Quotidiana vindicta. b ✱ Veniat qui semel moriatur, vt iam vota iustorum non differat: ipsam quoque ordinem passionis adiungit. Terra data est.

NIC. DE LYRA.

❡ tẽ procurandam, non tamen ad votum suum: & eodem modo hominẽ petentem liberari à flagellis præsentis vitæ Deus aliquando non exaudit ad votum: exaudit tamen ad profectum, ordinans huiusmodi flagella ad meritum vitæ eternæ: & quia homo flagellatus non videt, ideo exauditus non credit se exauditum. Ideo sequitur.
a In turbi. &c. *i. in obscuritate, quia nescio cãm suę dispõnis aduertere.*
b Et multi. &c. *s. nota mihi quamuis sit nota sibi. vnde subditur,*
c Non concedit &c. *Si.n. homo sciret afflictionem suam ordinare ad bonum suum simpliciter, licet affligeretur carne, quiesceret tamen mente: sicut sciens precisionem membri sui putridi valere ad conseruationẽ corporis, licet affligeretur carne, quiesceret tamen mente illam pręcisionẽ acceptando. homo autem à Deo flagellatus in pręsenti, non potest certitudinaliter scire, quod sibi cedat ad meritũ vitę beatę, nisi sibi fuerit à Deo reuelatum, & ideo dicit: Non concedit requiescere spiritum meum.*
d Et im. me ama. *Carnis & mentis. Potest etiam dici q hoc concluditur, quasi quoddam inconueniens contra amicos Iob, qui præsentem afflictionem negabant ordinari ad consolationem in alia vita futura.*
e Si forti. *Hic consequenter ostendit Iob se nolle contendere cum Deo ratione suæ maiestatis. quando.n. iudex terrenus est parua fortitudinis, ita q non potest coercere peccantem, securè contendit cõtra iudicem: sed hoc nõ potest dici de Deo, cuius fortitudo est infinita. ideo dicitur.* Si for. quæri. *in iudice.*
f Robustissimus est. *Ad coercendum quemcunque. Secundò audet aliquis contendere contra iudicem, quando potest manifestè ostendere suam iustitiam per testimoniũ aliorũ vel per seipsum. Primũ est impossibile respectu Dei, qui solus cognoscit occulta cordiũ hominũ, & ideo nullus de bonitate proximi potest ferre testimonium contra sentẽtiam Dei: & hoc est quod dicitur,*
g Si ęqui. &c. *supple queritur in iudice, ad oñdendũ alicuius innocẽtiã.*
h Nemo &c. *Coram Deo cum ignoret secreta conscientię meę soli Deo nota similiter secundum est impossibile. Ideo subditur,*
i Si iusti. &c. *Per testimonium meum contra Dei iudicium.*
K Os me. &c. *s. de blasphemia contra ipsum.*
l Si innoc. &c. *Peccatum meum non solum alijs sed etiam mihi occultum reuelando, secundum illud in Psal. Delicta quis intelligit.*
m Etiam &c. *i. sine plica dolositatis, & falsitatis.*
n Hoc ipsum &c. *Propter varietatem motionum & afflictionum, aliàs affectionum animę, quia sicut dictum est: nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit.* [Eccl. 9. a]
o Et tędebit &c. *Ex hoc.n. q homo non potest esse securus de statu suo in vita præsenti, consurgit quodammodo tedium viuendi.*
p Vnum est. *Postquam Iob ostendit se nolle cùm Deo contendere, hic consequenter ostendit de quo intendit cum suis aduersarijs disputare. & primò probat propositum per rationem, secundò per exemplum ibi: Dies mei. Illud autem quod intendit ostendere est quod flagella huius vitæ nõ solũ infliguntur hoĩ à Deo propter peccatũ, q fuit principale propositũ, & hoc est quod dicit:* Vnum est quod locutus sum. *& volo sustinere.*
q Innocentem &c. *i. morte affliget, vt patet ad sensum. Cùm igitur mors sit quędam pęna imo maxima in pręsenti vita: & hęc indifferẽter infertur iustis & innocentibus, videtur sequi q innocens à Deo punitur in pręsenti. Sed quia statim potest ad hoc dici, quòd nullus est innocens à peccato originali, propter hoc arguit vltrà:* [Mortis pœna]
r Si flagellat &c. *q. d. ex hoc habetur quod Deus deberet innocẽtem tãtum semel affligere. s. in morte, & non in vita: cuius cõtrarium videmus in multis innocentibus à Deo afflictis in pręsenti vita quasi delectetur in eorum pœnis propter se: & hoc est quod dicit.*
s Et non &c. *Homo.n. solet ridere de his quę placent propter se: sed qa hoc est impossibile, quod Deus delectetur per se in pœnis innocẽtũ, ideo oportet dare aliam causam istarum pœnarum. Ideo subditur,*
t Terra &c. *Quasi dicat Iob: Si tu dicas respondendo, q ipse Sathã est causa: quia habet potestatem in terra, & sic inducit potentes huius mundi ast affligendum innocentes iniquè, Vnde subditur,*
❡ a Vultum

MORALITER.

✱ a *In turbine &c.* i. in tali perplexitate mei status sum territus.
b *Et multiplicabit &c.* Scilicet mihi nota. Et sic remanet timor, & conturbatio in conscientia.
e *Si fortitudo &c.* Hic ostenditur, quòd cum Deo non est contendendum propter suæ potestatis excessum. Et quia nulla iustitia potest allegari ante ipsum ex parte hominis, quia nescit si sit iustus, vt prædictum est, & multò minus potest allegari per testimonium alterius, Ideo dicitur,
h *Nemo &c.* Et ex tali perplexitate insurgit tædium præsentis vitæ. ideo subditur,
o *Et tædebit &c.* Hic ostenditur quòd ex afflictionibus præsentis vitæ etiam vsque ad mortem non potest argui iustitia vel iniustitia: nam hæc infliguntur iustis & iniustis: sed quoniam perfecti appetunt affligi, & etiam per mortem dissolui, vt sint cum Christo, ideo pro ipsis dicitur,
r *Si flagellat &c.* Id est occidi permittat.
s *Et non de pœnis &c.* Id est derisionem fieri non permittat, quam abhorrebant aliquando sancti non pro se, sed inquantum hoc fiebat à tyrannis & infidelibus in contemptum Dei. Ideo subditur,
t *Terra &c.* Quod fit quando potestas datur impijs bonos persequendi.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E dotes & Pilatus, quorum vultum.i.corda impius velauit ne Deum cognoſcerent. Quia diabolus cū ſuis ſequacibus vna perſona eſt, ſæpe ſcriptura ſic de eo loquitur, vt repentè ad corpus eius deriuetur. Bene nomine impij, populus perſecutor accipitur, dū dicit: Quòd ſi non ille populus impius eſt: quis vnquā impius putandus eſt?

A perfidia Iudęorū ad ſe oculos vertens dolet, ꝙ ante de mundo exit, q̄ Chriſtus venerit. Et hoc ē:

a *Dies mei &c.* Curſoris eſt, ſecutura nuntiare: ſic oēs electi ante aduentū nuntiantes Chriſtum curſores fuerunt: ſed quia ante moriuntur, tranſire ſe velocius curſo re dolent: vt non videant præſentem illum qui ſingulariter bonus dicitur, de quibus etiam addit:

b *Quaſi n.* Qui poma portat, odore fruitur, ſed alijs cibū fert: ſic antiqui odore vēturi paſſi ſunt, ſed nobis prophetādo ipſum fructū detulerūt. Solent poma paleis miſceri, vt illęſa vſque ad terras ferātur: ſic in dictis patrū, palea hiſtoriæ, ſpiritualia ſeruat, qui ſæpe ab alto diuinitatis ad incarnationē vertuntur, vt aquila quæ figit oculos in ſole, quos tamen inclinat ad cadauer cum cibo indiget: & cadauer Chriſtus in morte qua reficimur. Sed quia populus Iſrael olim ſpū prophetiæ plenus, in fide quā pronuntiauit non permanſit, prophetiam perdidit: per compaſſionem ad eorum duritiā quoque ſermo vertitur ita.

c *Cum dixero &c.* Iſrael vt prius noluit loqui, cùm quē prædixit negauit, in quo facies eius interior cōmutatur ſordibus perfidiæ, vt non agnoſcatur à Deo: vnde reſtat torqueri doloribus ęternis. *Dies mei &c.* Primus homo ſic conditus eſt, vt vita eius per tēpora poſſit tendi, non euolui: ſed quia peccauit decurſum pertulit, quem homo ſemper tolerat, & tū optat, dum viuere appetit. Huius decurſus damna voce humani generis gemit. *Fugerunt.* quia ad lucem ſtare homo noluit, fugiendo viſum perdidit, ne bonū quod eſt videre poſſit, ad quod conditus fuit. *Quaſi naues &c.* Fructus terræ per fluctus. Terra hominis paradiſus eſt, in qua innocens permāſiſſet, ſed per culpā ad vndas mutabilitatis venit. Poma terræ, ſermo mandati, poſſibilitas operis, intelligentia Dei: quæ quia in terra quietis noluit homo edere, per mare portat: & in tot tentationibus ſeruare conatur, non ſine ligno, i. cruce qua reformamur. Vel nauis quæ poma portat, ſuauitatē odoris habet, ſed grauitatem ponderis non habet: ſic & homo expulſus cum ad ſuperna repetenda ſe erigit, odorē cęleſtium recordatione ſentit: ſed pondus vitę non habēs huc & illuc leuiter impellitur. Et ſicut aquila quæ in altū volat, ſed appetitu vētris terrā expetit: ita hō in alto conditus, pro guſtu vetiti cibi ad terrā cecidit, vbi carnibus voluptatis paſcit. Sed cum hęc tractamus, qō nos vrget, Cur Deus fecit quem periturū pūidit? Cur bonus oīpotens nō talē fecit qui perire nō poſſet? Quę cogitatio ne in ſuperbiam erumpat, humiliter ſe comprimit dicens:

d *Nequaquam &c.* Sed infirmus à tali inquiſitione cōpeſcar. In quo facies mētis cōmutat, qa q̄ alta q̄rebat, infirmā ſe vidēs, venerat ꝙ ignorat. in quo eſt dolor, qa valde affligit qui ad intelligēda q̄ de ſe ſunt cęcat. His cōibus malis ſua ꝓpria adiungere metuit. vñ ſubdit:

e *Verebar &c.* Bona quidē erāt: ſed & hęc timenda his q verè volunt Deo placere. Quia duo i bonis timēda ſunt, deſidia & fraus. Deſidiā facit minor amor Dei. Fraudē ꝓprius amor ſui, dū ꝓ bñ actis tacita humani cordis gr̃a, vel fauoris aura, vel q̄libet res exterior deſiderat: ſed beatus q excutit man⁹ ſuas ab oī munere, cordis manus & oris. Cōtra hæc timor habēdus eſt, q munit ꝙ non parcet delinquenti: & ſi. n. peccātes ad pñiam vocat, tū nunq̄ pctm̄ ſine vltione pręterit. Vel hō punit, vel Deus: vñ & poſt baptiſmū pro originali morimur: ſed dum pius iuſto trepidat, tędet viuere: quaſi nec per labores ad vitam perueniat. vnde:

f *Si autem &c.* Non pœnitet laboraſſe, ſed inter labores de præmijs incertum ſe eſſe dolet. Ita eſt incertus iuſtus, vt confidat: ita confidit, ne ſecurus torpeat.

g *Fruſtra.* dico quia:

h *Si lotus &c.* Qui conterit ſe vt lamentis affligatur, aquis ſe lauat, ſed non niuis, niſi adſit humilitas, quæ coram Deo cādet, dum nec alium deſpicit, nec contra Deum murmurat: Vel, aqua niuis ex aere eſt, cùm aliæ aquæ extrà oriant. Qui ergo plorat pro ęternis, aqua niuis perfuſus eſt. Qui compūgitur in prece pro terrenis aqua terræ.

i *Velut &c.* quaſi non verè mundæ ſub hac corruptione.

K *Manus.* ſunt opera.

☞ a *Intinges*

Marginalia: † deſiderabiles. i. deſiderantes portum. Alij inimicorum vel piratarum vertunt. Alij volūt Ebel eſſe nomen fluuij rapidiſſimi naues Ebel. † Timui tūc omnes dolores meos. † Innocentem iudicabis me. — *Moraliter.* — F — *Terra hominis paradiſus eſt.* — G — † non eſt ſic quomodo ergo? — *Quæſtio.* — † obliuiſcar eloqj mei, vel q̄ relę meæ, relinquā irā meā, & confortabo cor meum. — *In bonis duo ſunt timenda.* — † & mundauero purè uel in fonte manus meas. *Eſa.33.c.*

vultū iudicum eius operit. Quòd ſi † ille non eſt, † quis ergo eſt? † Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, & non viderunt bonum. Pertranſierunt quaſi naues poma portantes, ſicut aquila volans ad eſcam. Cùm dixero, † nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. † Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non † parceres delinquenti. Si autē & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Si lotus fuero quaſi aqs niuis, † & fulſerint velut mūdiſſimę manus meę, tamē

a ¶ Poſt meritum peruenit ad lachrymas deſperationis, vt humilitas poſt iactationis opus bonum ſubuehat ad præmium: ſed nec vita nec iactantia perfectæ mundos reddunt, dum hęc corruptio tenet. vnde ſubdit: Si lotus fuero &c.

NIC. DE LYRA.

¶ a Vultum iudicum &c. *i. intellectum iudicū terræ operit muneribus, fauore & alijs huiuſmodi, ne videant æquitatem innocentes condemnando & affligendo. Hanc reſponſionem deſtruit Iob, quia Sathan nihil pōt niſi permiſſus à Deo. & idō iſtas pęnas innocētū oportet reducere in aliā cām. ſ. in Deū permittentē & in permiſſionis cām. & hoc eſt qđ dr̄.*

b Quod ſi &c. *ſ. Sathan cauſa prima dictarum pœnarum.*

c Quis ergo. *q.d. ipſe Deus permittens. ſ. talem afflictionem ad bonum innocentum in alia vita, quod aduerſarij Iob negabant.*

d Dies mei. *Hic declarat propoſitum per exemplū ſui, oſtendens ſe eſſe punitum à Deo non pro peccato præcedente: & ſecundò inquirit cām punitionis ſuę. x. c. Circa primū oſtendit primò innocentē punitū: ſecūdò remouet dicti ſui falſum intellectum, ibi: Si lotus fuero. Circa primū pręmittit afflictionem ſuam di.* Dies mei. *ſ. proſperitatis meæ.*

e Velo. &c. *qui abſque ſtatione tendit ad terminum. & per hoc oſtendit Iob ꝙ proſperitas ſua temporalis non habuerit aliquam fixionem, ſed tranſiit ſtatim ad miſeriam. ideo ſubditur,*

f Fugerunt &c. *ſ. ſtabile: ſed hoc eſt valde miſerabile, quādo homo in miſeria poſitus recolit tempus ſuum proſperum ſic citò tranſiiſſe. & ad idem exprimendum ponit aliud exemplum de naui velociter tranſeunte ad portum, & de aquila famelica volante ad cibum, di.*

g Pertranſierunt &c. *quarum nautæ feſtinant non ſolum propter deſiderium portus, ſed etiam ne poma propter moram in mari putreſiant.*

h Cum dixe. &c. *conquerendo de mea afflictione & miſeria.*

i Commuto &c. *i. augetur dolor meus interior, & per conſequens in facie commutor: dolor. n. celatus in corde intenditur quaſi intus violēter retentus & incluſus: ſed quando aperitur exterius per fletum. ſ. ſeu quę vulationem, minuitur quaſi per quandam euaporationem. Poſita afflictione ſua declarat innocentiam ſuam, di.*

K Verebar &c. *ne eſſet ibi aliquid iniuſtum: modus. n. hominis diligēter ſuam innocentiam cuſtodientis eſt ſp timere ne aliquid iniuſtum faciat.*

l Sciens &c. *quia ad Deum non pertinet dimittere dedecus culpę ſine decore iuſtitię.*

m Si autem &c. *vt meruerim tantum flagellum.*

n Quare &c. *ad cuſtodiendū innocentiā tā diligēter. q.d. hoc nō eſt veri ſimile: & ſic cōcludit, ꝙ ſua flagellatio nō fuerit pro peccato pręcedēte, ſed pro alia cā. ſ. ad exercitium ſuæ patientiæ pro merito vitę futuræ, ꝙ intendit Iob contra aduerſarios concludere, vt dictum fuit à principio.* H

o Si lotus &c. *Hic cōſequenter Iob remouet falſum intellectū ſui dicti, per hoc. n. quod dixit ſe innocentē à Deo punitum poſſet ab aliquo intelligi quod diceret ſe iuſtum in comparatione ad Deū: cuius contrariū aſſeruit in principio huius ca. & ideo oſtendit ꝙ nullus quantūcūque iuſtus cōparatus Deo pōt dici propriè purus à peccato: pallidū. n. cōparatū ad albū dr̄ nigrū, & imperfectū ad perfectū dr̄ defectiuū: & hoc modo oīs creatura quantūcūque lucida dr̄ tenebroſa cōparata ad Deū: & eodē modo humana innocentia cōparata ad puritatem diuinam dr̄ immunditia, ſecundum illud in Eſa. Vniuerſæ iuſtitię noſtrę quaſi pannus menſtruatę, & hoc eſt quod dicitur.* Si lo. fue. *à peccato commiſſo per pœnitentiam.*

p Et fulſe. &c. *ſeruando innocentiam.*

q Tamen &c. *ideſt videbor ſordidus iuxta te.*

¶ a Et

MORALITER.

✱ a *Vultum iudicum &c.* i. operiri permittit errore.

b *Quod ſi &c.* q.d. non eſt dubiū, quin talis ptās impijs cōceſſa ſit à Deo, quis abutant: verūtñ qa parū durat ſicut & hoīs vita, ſubditur,

c *Dies &c.* nā curſor aliqñ ſiſtit pro cibo ſumēdo, & ſōno. tps āt cōtinuè tranſit. Ad idē ponit exēplū de trāſitu nauis & aquilę volātis.

d *Pertranſierunt &c. Cum dixero nequa. ita lo.* de trāſitu vitę pñtis.

i *Commuto fa.* i. intellectū meū cōuerto ad cogitādū iudiciū futurū.

l *Et do. tor.* horrore ſequentis pœnę. Et quia talis horror incutit timorem peccandi, ſubditur,

K *Verebar*

K *Verebar omnia.* Sed quoniam impij iuſtos eſſe malos reputant, ideo in perſona iuſti ſubditur:

m *Si autem &c.* vt à malis dicitur:

n *Quare &c.* ad pręcauendū mihi de peccatis, & ad operandū bona. q.d. nō eſt pro remuneratione in vita pręſenti ſed futura, ꝙ erat concluſio Iob intenta. Sed qm̄ ſicut lux creata cōparata ad diuinā eſt tenebrę, ſic iuſtitia humana cōparata ad diuinam eſt iniuſtitia. Quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Ideo ſubditur: *Eſa.64.c*

o *Si lotus fuero.* ſequitur:

q *Tamen &c.* ſicut ſol obſcurat lumen candelæ.

✱ a *Et*

a *Intin.* i. intinctum demonſtrabis, quia quantò plus ei proximamus, ſordes noſtras ex eius munditia agnoſcimus.

b *Ab mina.* i. abominabilem reddent, vt de Iuda dr̄: Poſſedit agrū de merc. de iniquitatis. i. poſſideri fecit. In abominatione veſtis hoc grauius habet, ꝙ ſenſum ſui reprehēſoris ignorat. vnde dicit:

c *Veſtimenta.* Veſtimentum animę eſt corpus quod pręcipit Salomō omni tempore candidum eſſe, & ſi ſit miſtū ſanguine. i. carnalibus deſiderijs, dicit Eſaias comburendum.

d *Neq;.* Inter homines, & audimus obiecta, & ad ea reſpōdemus & audimur: ſed in iudicio Dei, ipſe nos audit, quia videt omnia quę agimus, ſed non audimus eum, quia quod ei diſplicet, plenè non intelligimus. Non ex æquo poteſt audiri, non eſt qui.

e *Vtrunq;.* Ideſt Deum & me poſſit.

f *Arguere.* Arguit, qui ex autoritate rationis contrauadit. Qui ergo recta agit, iam nō gemitu precis, ſed fiducia autoritatis iræ iudicis contradicit. Videt aūt Iob quam peruerſè fecit homo, quàm diſtrictè iraſcitur Deus, & non eſſe humanam iuſtitiam q̄ contradicat: & ideo optat. ſ. poſt vēturum mediatorem, qui & hominem arguit, ne delinqueret, & patiendo Deo obſtitit ne feriret. Et manum poſuit in ambobus, quia & homini exemplum agendi præbuit, & Deo in ſe opera quibus placaretur oſtendit: ꝙ nullus ante eum potuit. Ipſe etiam hoc mirabilius fecit, ꝙ corda delinquentium manſuetudine potius quam terrore correxit. vnde addit:

g *Auferat a me virgam.* Legis qua punit: ſed eam Chriſtus abſtulit, & per manſuetudinem vias vitæ oſtendit. Voluit vt Deus timeri, ſed vt pater amari. vnde ſubdit,

h *Loquar, & non timebo.* Iam nō habet metū, ſed vt ad patrem affectum. Ecce baculus. i. timor legis miſſus non ſuſcitat puerum: ſed ipſe Eliſeus, puero cōtemperatus, & ſepties reſpirās, ideſt amorem ſpiritus.

i *Reſpondere.* Eſt factis digna recompenſare, ſed beneficijs Dei nemo ſeruiliter timens reſpondet. Tātummodo qui per fiduciam amoris non timet, digna ei reddidit obſequia. Nō eſt purus, qui mala ageret, ſi liceret. Amanti autem eſt tædium huius vitæ, quæ prius dulcis erat etiam mœrens eam tolerat. Et hoc eſt.

Marginalia: A — *Act.1.c* — *Eccl.9.a* — *Eſa.9.c* — † vel, in foueam demerges (ſub. à qua nō eruar.) — † eſt ſub. Deus vir ſicut ego, cui reſpōdere poſſē vt vnā iremus ad iudicium. — † ſic mihi cū ipſo cōuenit (vel, ſic quę q̄ poſſū agere cū ipſo) — C — † inter nos qui increpet (vel arbiter) — *4. Reg.4.f*

† ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea. Neq; enim † viro qui ſimilis mei eſt reſpōdebo, nec qui mecum in iudicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt † qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus. Auferat à me virgam ſuā, & pauor eius non me terreat. Loquar, & non timebo eum. Neq; enim † poſſum metuens reſpondere.

a ¶ Sicut Eſaias dicit: Quieſcite agere peruerſe, diſcite bene facere: & venite & arguite me. Eſa.1.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et abomina. *ideſt opera, quia immunditia procedit ab immunditia operantis. Quòd autem per veſtimenta deſignentur opera exteriora, patet per illud. Attendite à falſis prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium &c. Conſequenter ſubdit cauſam quare homo comparatus Deo videatur ſordidus & iniuſtus, dicens:* (*Matt.7.b*)

b Neq; enim. *ſcilicet in tali comparatione: vir enim iuxta virum poteſt apparere iuſtus, ſed non iuxta Deum, cuius iuſtitia excedit in infinitum: & ſic intelligitur quod ſubditur,*

c Nec qui. *quia Deus à nullo poteſt iudicari. ideo ſubditur,*

d Non eſt, *quia Deus à nullo poteſt argui.*

e Et po. *Ideſt coercere ſua poteſtate me & Deum, quia Deus à nullo poteſt coerceri. Per iſta omnia inſinuat Iob infinitatem quo ad iuſtitiam diuinæ excellentiæ, ratione cuius homo quantumcunq; iuſtus non poteſt dici purus, nec per conſequens poteſt de diuinis iudicijs contendere: vnde ſubditur,* B

f Auferat. *quaſi dicat iſta duo ſcilicet terror diuinæ vindictæ & pauor, ne inferatur irreuerentia diuinæ excellentiæ, debent homini ſilentium imponere, ne audeat de eius iudicijs contendere. Totus enim liber iſte rhetoricus eſt, cuius modus eſt eandem ſententiam modis pluribus explicare, & maximè quando homo loquitur in perſona dolentis, qui conceptus ſolet exprimere pluribus modis, aliquādo interrogatiuè, aliquando optatiuè, & aliquando aſſertiuè, & alijs modis pluribus, vt patet in proceſſu huius libri:* (*Rhetoricus modus.*)

MORALITER.

✱ a *Et abo.* Ideſt virtutes meæ erunt quaſi nullæ.

b *Neq;.* Ideſt Deus non eſt ſimilis mihi ſicut alius vir, vt poſſim ei comparari ex æquo.

d *Non eſt.* i. ipſe & ego non habemus iudicem communem, quia non habet ſuperiorem.

f *Auferat.* timoris ſeruilis.

g *Loquar.* in oratione deuota.

h *Et non.* quia perfecta charitas foras mittit timorem. D (*1. Ioan.4.d*)

In cap. ix. vbi dicitur in poſtil. Et columnæ eius concutientur.

ADDITIO I.

¶ Per colūnas terræ poſſunt intelligi ad literam columnæ vel quæcunq; alia ædificia quæ vident adhęrere terræ, vel etiam mōtes qui ſunt quaſi colūnę ſuper terrā fundatę q̄ oīa in terremotu cōcutiunt.

In eo. c. ix. vbi dr̄ in poſt. Qui præcipit ſoli & non oritur. i. pōt præcipere.

ADDITIO II.

¶ Tempore Ioſue quando Deus fecit ſtare ſolem in medio cœli, vt non procederet ad occaſum ſpatio vnius diei. Ex eadem ſtatione ſecutum eſt, quòd ſtaret ante ortum reſpectu hemiſpherij antipodum: & ſic eodem tempore Deus fecit, quòd non procederet ſol ad ortum, vnde non requiritur quòd arguatur à ſimilitudine poteſtatis in præcipiendo: quia in vna, & eadem ſtatione ſol ſtetit, vt non procederet ad occaſum, nec etiam ad ortum, & hoc reſpectu diuerſorum hemiſpheriorum &cæt,

GLO. ORD. CAP. X.

a T*ædet animam meam.* Cum autem hæc vita vileſcit amore cęleſtis, qui defendebat culpas, iam eas accuſat. Et hoc eſt.

b *Dimit.* quo vtebar in defenſione iam.

c *Aduer.* quia confitēdo me accuſo, non vt qui adhuc erubeſcit confiteri, quia non tanto deſiderio mala deſerit, ſed quia aliquando apertè confitens non gemit, ſed lugēda gaudens dicit, ſubdit:

d *Loquar in am.* Vt amaritudo puniat quod lingua accuſat. Ex penitentia naſcitur ſecuritas & confidentior interrogat quomodo erga ſe agatur. Et hoc eſt:

e *Dicam Deo: noli me con.* quia pœna mea extinguit tua ſupplicia.

Marginalia: † exciſa eſt aīa mea in vita mea (vel, abominat aīa mea vitā meam)

CAP. X.

T† Ædet animam meā vitæ meæ, dimittam aduerſū me eloquiū meum, loquar in amaritudine animæ meæ. Dicam Deo: Noli me con-

☞ a *Indica*

NIC. DE LY. CAP. X.

¶ a T Ædet animam meam. *Poſtquam Iob declarauit ſe inoncentem punitum fuiſſe, hic conſequēter inquirit cauſam punitionis ſuæ, quam maximè ſolēt afflicti quærere. Et primò ponit ſuam inquiſitionem, ſecundò infert contra aduerſarios vnam concluſionem, ibi: Quare de vulna. Prima in duas: quia primò inquirit cauſam ſuæ punitionis ex ſuppoſitione ſuæ innocentiæ, ſecundò abſq; tali ſuppoſitione. ſecunda ibi: Si peccaui. Prima in duas ſecundum duplicem cauſam quam remouet à Deo. ſecunda ibi: Nunquid oculi. Prima cauſa punitionis innocentis eſt malitia in puniente, quando calumniatur innocentem per ſuam malitiam vel opprimit per violentiam: & hoc nullo modo poteſt eſſe in Deo. Sic igitur iſtam ſententiam deducit Iob, primò lamentando afflictionem ſuam dicens: Tędet animam. quia licet viuere ſecundum ſe ſit delectabile, ſubiectum tamen multis anguſtijs efficitur tædioſum, ſicut erat in Iob.* (*Diuiſio.*)

b Dimittam. *tunc enim videtur homo loqui contra ſe, quando loquitur de abbreuiatione vitæ ſuæ.*

c Dicam. *ex hoc patet, quod Iob non loquebatur ex deſperatione: ſed magis ex ſuppoſitione aduerſariorum ſuorum futuram vitā negantium: ad quod ſequitur, breuiatio vitæ Iob optanda: vt ſic terminaretur ſua pęna, vt frequenter dictum eſt ſupra.*

¶ a Indica.

MORALITER.

✱ a *Tædet animam meam.* Licet viuere per ſe ſit delectabile, tamen per accidens ſit triſtabile. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, quia multis & grauibus malis eſt adiunctum: propter quod aliqui ſe interimunt, expediri volentes à malis quæ ſentiunt. Alio modo, quia boni melioris eſt retardatiuū, ſcilicet vitæ gloriæ: & ſic Apoſtolus dicebat: deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Primum modum tenui literaliter exponendo, nunc autem exponendo myſticè ſecundū tenere propono. Dicit igitur vir perfectus deſiderio vitæ cęleſtis accenſus. (*Delectabile eſt viuere, ſed per accidens ſit triſtabile dupliciter.*)

a *Tædet.* ſcilicet preſentis, propter retardationem melioris.

b *Dimittam.* propter tædium manſionis in hac miſeria.

c *Dicam Deo.* ad amplius hic manendum quaſi in carcere. Sic dicebat Ioannes euangeliſta: Quoties te rogaui vt venirem ad te, ſicut ſcribitur in eius legenda.

✱ a *Indica*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a Indi. Ideſt flagellas vtrum ad ſecuritatē, vel pro qua culpa ſpecialiter: quia etſi iuſtus, habet tamen aliqua mala: & ideo petit vt Deus ſe ſibi indicet: vt quod Deus in eo punit, ipſe quoque flendo puniat. Ideo cauſam quæro: ſcio enim quod non iniuſte. Et hoc eſt:

b Cur me. Duobus modis iudicat. Vel pœnā immittit, q̄ nō mutatos ad æternam trahit. Vel per hanc pœnam extinguit futurā. Huius ergo iudicij incertitudine turbatur, & cogitatione interrogat, qui de ſua ambigit vita. Sed cum virtus vitæ reſpicitur, quaſi cōſolatio à iudice reſpōdet, quia non ad perdendū percutit, quē & feriē do in innocentia cuſtodit. Dicit ergo.

c Nunquid. Interrogatio hęc negationem exigit, acſi diceret: ſcio ꝙ tu ſumme bonus es: non æſtimas bonum, vt pauperē per calumniam premas. Vnde ſcio ꝙ non eſt iniuſtū ꝙ patior, & ideo plus doleo, quia cauſam ignoro. Non ait, opprimas innocentem, quia non audet de iuſtitia, ſed pauperem, quia infirmum conſiderat.

d Opus ma. Quaſi, impiè non perdis quem gratuito feciſti.

e Impi. i. malignorum ſpirituum qui cum ad vitam redire nequeūt, ſocios ad mortē q̄runt, quorū cōſiliū fuit, vt Iob rectū in piperis, frāgerēt in aduerſis: ſed De ſupra vires nō ſinit tētari.

f Nunquid. Oculi carnis nō niſi aliqua facta in tpe agnoſcunt, quia & cū tpe clauduntur, & humanus viſus quodlibet opus ſequitur, non pręcurrit.

g Dies. Quoq; & anni hominis differunt ab æterno: cui nihil p̄terit, nihil eſt futurū, ſed oīa cōſpicit præſentia.

h Vt que. Et ita ſcias ꝙ nihil impie feci, quaſi humiliter quærat, cur in tempore per flagella probas, quem apud te perfecte & ante tempora ſciſti?

F i Cum ſit. Quaſi qd reſtat tibi niſi parcere, cui nemo poteſt obuiare? Quo enim nullus poteſt tuā vindictam retinere, eo facilius pietas debet parcere: vt autē placet, qa noſtrū opus nō poſſumus, ſuū opus ei offeramus.

k Manus. Quaſi penſa miſericorditer, ne pereat quod feciſti.

† vim intuleris

† illuſtres?

† dies viri,

† diſperdes me?

† fudiſti

"a ¶ In præſenti afflictione, vtrum pro ſecuritate futura, vel pro qua culpa ſpecialiter, quia etſi iuſtus habet tamen aliqua mala."

demnare. Indica mihi, cur me ita iudices?

"¶ Quæro quare. ſed ſcio quod iuſte & non pernicioſe."

Nunquid bonū tibi videtur, ſi † calumnieris, & † opprimas me,

"a ¶ Vel pauperem : alia litera."

opus manuum tuarū, & conſiliū impiorū † adiuues? Nunquid oculi carnei tibi ſunt, aut ſicut videt homo, & tu videbis? Nūquid ſicut dies hominis, dies tui, & anni tui ſicut † humana ſunt tempora, vt quæras iniquitatem meam, & peccatū meum ſcruteris? Et ſcias, quia nihil impiū fecerim, cum ſit nemo qui de ma-

"a ¶ Quaſi. quia nullus eſt qui eruat: ergo tu me erue, quia feciſti."

nu tua poſſit eruere. Manus tuæ Domine fecerunt me, & pſalmauerunt me totum in circuitu, & † ſic repente præcipitas me? Memento, quæſo quòd ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Nonne ſicut lac † mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle & carnibus veſtiſti me, oſſibus et neruis compegiſti me. Vitam et miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio tua cu-

G l Fecerunt. Secundum animam.

m Totum in cir. Secundum corpus non gens tenebrarum, vt dignior cōditio hominis præ cęteris oſtendatur, manibus dī factus præmiſſo conſilio: Faciamus hominem ad imaginē & ſimilitudinem noſtram, cum de cęteris dixit tantum: fiat. Gen. 1. a

n Et ſic. quaſi quē tāta dignitate p̄poſuis, cur tanta vilitate deſpicis? Sed cū hac dignitate quæ eſt per ſpiritum, eſt infirmitas per carnem, quæ moueat pium iudicem. vnde dicit,

o Memen. Vnde venialis eſt culpa, cū irremiſſibilis ſit in angelo qui robuſtus fuit. Lutum eſt cū aqua terram infundit. Ita homo cum anima rigat carnē, cuius mortem apertè ſubdit:

† reprobes

p Et in pul. quaſi vide materiam & pœnam, & culpæ parce, quia qualitatem hominis conditi protulit, ſubdit ordinem propagationis. vnde dicit,

q Non. Factus hō vt lutū, p̄pagatus ēt ſicut lac mulgeē ſemine, vt caſeus coagulaē in carne. Carne & pelle induiē, oſſibus & neruis ſolidaē. Poſt creationem corporis quod minus eſt ſubditur, mira aſpiratio viuificationis.

r Pel. i. carnaliū motuum obſidione mens vallatur. qui autem exterius laxat ad bella, intus roborat per oſſa virtutū, vt humilis ſit & fortis. Ideo aūt Deus rectè viuendi rectitudinem tribuit, quia præteritis delictis parcit.

s Vitam &c. Sed hæc bona fruſtra dedit, niſi ipſe cuſtodiat. vnde ſubdit,

s Vitam &c. Vita datur cum malis mētibus benignitas aſpiratur: ſed hæc non datur, niſi prius miſericordia ante acta mala diluat. Vel miſericordia eſt ſubſequens datam vitam vt cuſtodiat, qa miſericorditer viſitat, vel ad amorem compungendo, vel ad timorem flagellando, vt humanus cuſtodiatur ſpiritus. Poſtquā de ſe dixit dona miſericordiæ generaliter, ſubdit, H

t Et viſi. Eadem de interiori homine. Interior homo lutum eſt, quia terrenæ menti gratia ſpiritus infundit, & irrigat, vt ad Deum eleuetur. Sed ne continuo vſu ſuperbiat, ſpiritus ad tempus deſerit, & in puluerem redacta aret, vt iam vento tentationis

NICO. DE LYRA.

¶ a Indi. *oſtēdendo mihi cauſam quare ſic grauiter me punis innocētē.*

b Nunquid bo. *per aſtutiam.*

c Et oppi. *per violentiam.*

d Opus ma. *ideſt cum ſim creatura mea.*

e Et con. *quorum ſtudium vertitur ad depreſſionem innocentum. iſta propoſuit Iob interrogatiue, q.d. iſta nullo modo poſſunt in Deo eſſe: & ſic excluditur à Deo prima cauſa punitionis ſuæ, quę eſt malitia punientis.*

f Nunquid. *hic remouetur ſecunda cauſa quæ eſt ignorantia veritatis: ſicut iudex punit aliquando innocentem etiam ſecundum ordinem iuſtitiæ, vtpote quando ſuſpectus eſt de crimine, licet falsò: & ſic per tormenta ſeu quæſtiones punit innocētem, vt per hæc extorqueat veritatem: iſta autem cauſa puniendi innocentem non poteſt eſſe in Deo, cui nihil poteſt eſſe occultū. Sic igitur procedit Iob primò quaſi inquirendo vtrum p̄p talem ignorantiam puniatur à Deo. & ſecundò oſtendit ꝙ non, ibi: Manus tuæ. Circa primū dicit loquens Deo: Nunquid ocu. ita ꝙ accipias cognitionem intelligibilem à ſenſibus: inter quos in hoc principalior eſt viſus, quia plures differentias rerum nobis demonſtrat, vt habetur 1. Metap.*

Diuiſio.

Philoſophus

g Nunquid. *Ita ꝙ per proceſſum temporis augeatur & in te cognitio veritatis, ſicut accipitur cognitio in hominibus: & propter talem modum cognoſcendi, aliqua veritas te lateat.*

h Vt q. *Per tormēta mihi īflicta, ſicut iudices humani inq̄rūt de ignotis.*

i Et ſcias. *Per talem diſquiſitionem iudices terreni per hoc cognoſcunt quæſtionati innocentiam.*

K Cum ſit. *Illum quem tu volueris prædicto modo quæſtionare.*

l Manus. *Hic conſequenter oſtendit Iob talia habere locum in Deo cū cognoſcat hominem perfectiſſimè intus & extra. & hoc eſt quod dicit: Manus, ideſt potentia operatiua tua.*

m Fecerunt me. *Quantum ad animam quæ fit à Deo per creationem.*

n Et plaſ. *Quātū ad corp' quo aīa circūdat ſicut veſtimēto quodāmodo.*

o Et ſic. *per flagella. q.d. mirabile eſt ꝙ cum tanta diligentia feceris me ſtatim per flagella velis me deſtruere: hoc interponitur contra errorem amicorum Iob, qui poſt mortem negabant animam remanere, quaſi ſequens ad dictum eorum, quod prima facie inconueniens videtur.*

Gen. 1 d p Memento. *hoc dicitur ad alludendum ei, quod dicitur in Gen. hominē*

Gen. 3. d *formatum de limo terrę & redigendum in puluerem.*

q Nonne. *Incipit deſcribere formationem hominis à principio ſeminis quod eſt de ſuperfluo alimenti dealbato admodum lactis.*

r Et ſicut. *in formationem enim pueri ſemen viri in quo eſt vis actiua ſe habet ad materiam miniſtratam à matre in formatione corporis pueri, ſicut coagulum ad lac in formatione caſei.*

s Pel. & car. *quia membra vitalia, vt cor & epar & cętera, operiuntur carnibus & pelle vt quibuſdam veſtimentis.*

t Oſſi. & ner. *ad robur corporis. Deſcripta ergo corporis organizatione, procedit ad animationem, dicens,*

u Vitam. *Deus enim infundendo animam dat vitam, & etiam virtutes in quodam ſeminario: inter quas in ipſo Iob relucebat miſeratio, ſecundū quod ipſe dicit infra. Ab infantia mea creuit &c.* Inf. 31. b

x Et vi. &c. *per vitæ continuationem exibendo tua beneficia: tunc enim*

¶ dicitur

MORALITER.

✱ a *Indi.* quaſi dicat cauſam detentionis meæ in hac vita ſcire vellem vt cum patientia ſuſtinerem. Sicut dixit Ioanni: Expecta populum crediturum mihi.

b *Nunquid bo.* ideſt calumniari & opprimi me permittas conflictibus dæmonum qui durant vſq; ad huius vitæ terminum. quaſi diceret, non eſt ſic, quia ſi tuos in hoc conflictu relinquis, hoc eſt propter bonum victoriæ ſequentis.

f *Nunquid.* i. accipis ne cognitionem à ſenſibus, & ſic me dimittis hic diu viuere, vt habeas maiorem cognitionem de me, quaſi dicat non, nam ab æterno cognoſcis omnia perfecte.

l *Manus tuas.* Hoc exponitur myſticè de conſtitutione hominis in eſſe gratiæ quæ à ſolo Deo datur.

n *Et plaſ.* Quia cum gratia dat virtutes perficientes animæ potentias: ſed quia per hæc homo nō cōfirmatur in bono. Ideo ſubditur,

o *Et ſic.* exponis me præcipitationi, exponens ne multiplici tētationi: tamē reparabilis eſt hois caſus, cuius aſſignatur vna cauſa: quia fomitem habet ex carne quē non habuit angelus. Ideo ſubditur,

p *Memen.* Dando mihi carnē terreā, qd patet ex reſolutione cū dr̄,

p *Et in pul.* Conſequenter ponitur ordo formationis cum dicitur,

r *Nonne ſicut.* Albus enim humor eſt materia corporis humani ex quo formantur carnes, oſſa, pellis, & nerui.

u *Vitam.* nam anima viuificans infunditur corpori organizato.

x *Et viſi.* ideſt conſeruatio tua ſine qua non poſſem ſubſiſtere.

✱ a *Cuſto.*

A tentationis agatur, vt ſic ſe homo cognoſcat. dum. n. homo relictus concutitur, dona Dei cogitat ſubtilius. Nōne ſicut lac. dum mens per ſpiritū Dei & vetuſtate trahitur, ſicut lac mulgetur, quia in q̄dam inchoatione formatur. Sicut caſeus coagulatur, cum pingueſcens cogitationibus ſtringitur, vt iā non defluat deſiderijs, ſed in vno amore ſolidetur. Sed contra hęc rudimenta caro ex veteri vſu murmurat.

a Licet hec. quia adhuc non indicas aperto ſermone. Certi de venia, ſolent prioris nequitiæ memoria tangi, & illicita cogitatione nolentes pulſari. vnde ſubdit,

b Tamen ſcio. q.d. cur de me trepido, qui omnes gentes colligendas ſcio.

c Si peccaui. Ad horam parcit Deus, cum mox culpā, conceſſis flatibus diluit. Sed non patitur eſſe mundos, qa & nolentes memoriā mali cum delectatione toleramus, quod eſt cicatrices computreſcere. Hic eſt homo qui (vt Moyſes dicit) eſt pollutus nocturno ſomnio. i. occulta tentatione, qui iubetur exire extra caſtra. i. cōparatione cōtinentiū ſe deſpicere. Ad veſperam lauatur aqua. i. conſpiciens defectum ſuū fletibus ſe lauat: poſt occaſum ſolis redit in caſtra. cum frigeſcit flamma cogitationis, fiduciam ſocietatis bonorum ſumit. Cum aūt mens memoria mali concutitur, aliq̄n grauius quàm prius ad perpetrationem trahitur, & fit homo impius, cui & ſi ſit erectus, væ erit æternæ damnationis. Quòd ſi conatur reſiſtere iuſtus, qui tamen labore & perpetua afflictione preſſus, caput leuare non finitur: ſed ſic liberabitur. has impugnationes Deus ſuis reſeruat, ne ſecuri ſuperbiant, ſed pulſati in ſolo auxilio Dei ſpem fortius figant. Et hoc eſt,

† ignominia & vide re afflictionem meā.

Deut. 23. b

† Renouas. i. plagas tuas quæ teſtimoniū dicunt cōtra me.

† ſucceſſiones (vel, cōmutationes) & exercitum

d Propter ſuper. Leæna dum catulis eſcam inhianter quærit, in foueam cadit. Dicitur. n. in itinere eius fouea fieri anguſta & alta, in qua pecus deponiē, vt illuc leæna ſe proijcere prouocetur vnde ſaliendo nequeat exire. Cohæret quoq; altera fouea in qua eſt cauea, vt cum deſuper leæna vrgetur, volens ſe occultare caueam intret, in qua clauſa iam non timetur, ſed circumſepta vectibus leuatur. Sic mens hominis in libertate condita, dum carnis deſideria nutrire voluit, in foueam deceptionis pro vetito cibo cecidit, vbi caueam, ideſt carcerem corruptionis pertulit. per gratiam autem reuocata ad veniam, carcere ſemper ſtringitur, ne per deſideria vagetur. Liber ergo homo ſponte cecidit, ſed reductus ſub diſciplina melius clauſus viuit. Sic etiam quotidie dum aliquis de virtutibus præſumit, mira diſpenſatio parat ei aliquid quo delectatus corruat: vnde per ſe non exit, ſed cognita infirmitate, quaſi vinctum Deus educit. Propter ſuperbiam qua ſe de virtutibus extulit, lapſus in humilitate ligatur. A ſuperbo auertitur Deus, & recedit compunctio ſummi amoris: quia nec ſua damna ſentit, ſed reuerſus Deus per gratiam percruciat, quia viſitatus homo proficiens plorat qui lætus peribat, & mirabiliter nō pœnaliter, quia per fletum ad alta mens leuatur, & gaudet ſic affligi, quia proficit. Si autem à ſancto deſiderio torpemus, exempla bene vigilantium proponit. Et hoc eſt. C

Leæna quō capitur.

"a ¶ Sicut mihi ita & omnibus."

ſtodiuit ſpiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris. † Si peccaui,

"a ¶ Sed non ex toto mundus. b ¶ Si culpam veniam abſtulit, cur & hanc & à memoria non abſtergit."

& ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundū me eſſe

"a ¶ Et cum non mundus, vel impius ero vel miſer in laboribus certaminis."

non pateris? Et ſi impius fuero, væ mihi eſt & ſi iuſtus: nō leuabo caput ſaturatus † afflictione & miſeria. † Et

"a ¶ Captus eſt homo, quia inde nunc carcere tenetur vnde audacter eſt tranſgreſſus. ¶ Et hoc fit ne ſuperbiam."

propter ſuperbiā quaſi leęnā capies

"a ¶ Quia à ſuperbo diſcedis."

me, reuerſusq; mirabiliter me crucias.

"a ¶ Quod ſi ad horam ſum piger."

† Inſtauras † teſtes tuos contra

"a ¶ Viſis teſtium bonis timetur ira: vnde & comparatione eorum diſplicent ſua puniēt mala."

me, & multiplicas iram tuā aduerſum me, & † pœnæ militant in me.

"¶ Fuge. ¶ Eadem ſupra alijs verbis."

† Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinā conſumptus eſſem, ne oculus

† Si peccaui, in cuſtodiā poſuiſti me, ab iniquitate mea nō mūdes me. (vel, Etiā ſi peccauerā, cuſtodiſti me, & tamen ab iniquitate mea non ſinis me eſſe mundum.)

† Et multiplicē (ſub. infirmitas), ſicut leonem venaris ad me, & conuerſus mirabiliter egeres erga me.

e Inſtauras teſtes tuos contra me. Teſtes Dei ſunt, qui per opera teſtantur, quæ præmia ſunt ſecutura. Hi ſunt cōtra nos: cum vita eorum arguit noſtram prauitatem, & probat quod ipſi fecerunt, à nobis poſſe fieri, viſis bonis teſtium, nos diſſimiles amplius damnari timemus. Et hoc eſt

† Sup. 3. b

f Multiplicas iram tuam aduerſum me. ideſt multiplicem oſtendis. quia & ſi ille bonos flagellat, quid erit impijs? Sic multiplici ira præuita, homo ad ſe redit, & praua punit. Et hoc eſt.

g Et pœnæ militant in me. Quare de vulua. Idem quod ſupra. Quare non in vulua mortuus ſum? D

☞ a Fuiſſem

B

NICOL. DE LYRA.

¶ *dicitur Deus hominem viſitare, quādo dat ei beneficia ſpiritualia & corporalia: Omnia autem iſta expreſſit Iob ad oſtendēdum, quòd Deus cognoſcit perfectè omnia quæ ſunt in homine quantumcunque intima. ideo ſubdit,*

a Licet hæc celes. *Dicitur autem Deus celare in corde ſuo ea quæ pertinent ad hominem, quando non oſtendit erga eum beneficia exteriora, dimittendo eum in afflictione magna.*

b Tamen ſcio quia &c. *Et ſic non ex ignorantia, ex parte tua procedit quòd me affligis.*

c Si peccaui &c. *Hic conſequencer inquirit Iob cauſam afflictionis ſuæ abſq; ſuppoſitione ſuæ innocentiæ, dicens: Si peccaui, ideſt dato quod peccauerim in iuuentute mea.*

d Et ad horam &c. *ſcilicet ſtatim non puniendo: quia Iob à iuuentute non fuit afflictus à Deo.*

e Cur ab ini. *quaſi diceret, ſi pepercisti mihi in iuuentute & fortitudine mea, videtur quòd magis deberes hoc facere in mea ſenectute, in qua non poſſunt ſic ſuſtinere, relaxando ſaltem mihi culpam ex tua pietate.*

f Etſi impi. *tempore præterito.*

g Væ mihi eſt. *Ideſt ſum & fui in tanta tribulatione, quod deberet tibi pro pena ſufficere.*

h Et ſi iuſtus. *ſupple fui, & ſum.*

i Non leuabo. *ad defendendum iuſtitiam meam.*

k Saturatus. *ideſt totaliter repletus. Afflictione & miſeria. Et ſi leuauero caput, tanquam tibi renitens propter ſuperbiam.*

l Quaſi leænam. *irretiendo me maioribus ſupplicijs. ideo ſubditur,*

m Reuerſusq;. *quia prius me cruciaſti per ſubtractionem omnium bonorum, & nunc per perſecutionem amicorum meorum, quod eſt grauiſſimum ſuſtinere. ſ. perſecutionem ab illis, qui deberent ferre auxilium.*

n Inſtauras teſtes contra me. *ideſt amicos meos qui videntur eſſe teſtes tui inquantum per iuſtitiam tuam & impatientiam meam nituntur me condemnare.*

o Et multiplicas iram tuam. *ideſt affectum iræ tuæ: quia nec ira, nec aliæ paſſiones cadunt in Deo.*

p Et pęnæ militant in me. *ideſt tenent me ita ſubiectum, quòd nullo modo poſſum reſiſtere. Conſiderandum autem, quòd licet Sathan amicos Iob excitauerit contra eum, hoc tamen hic Deo attribuitur, quia hoc fecit à Deo permiſſus. Sciendum etiam, quòd Iob ad hoc cauſas punitionis innocentium tam diffuſe quæſiuit, vt per illas quas remouit tanquam incongruas intelligatur vera cauſa, quæ eſt exercitium patientiæ ipſorum afflictorum, vt per hoc deueniant ad præmium vitæ futuræ eis à Domino præparatum.*

q Quare de vulua. *Hic vltimò Iob ex dictis aduerſariorum ſequi contradictionem concludit: Vt enim patet ex præcedentibus, ipſi ponebant felicitatem hominis in proſperitate temporali. ex quo ſequitur quod vita miſerijs ſubiecta, à quibus non apparet releuabilis, qualis erat Iob, ſit ſibi odibilis & horrenda. Item quia ponebant poſt mortem nil remanere de homine, vitam aliam omnino negantes, ſequitur quod mors ſit priuatio omnium bonorum ſimpliciter, & per conſequens ſummæ horrenda: & ſic vita ei oppoſita appetenda etiam in ſtatu miſero, in quo non priuatur omne bonum: & ſic ſequuntur contradictoria ad dicta ipſorū. Huius autem contradictionis Iob primò deducit primam partem dicens.* Hier. 20. d

Quare de vulua. *ideſt feciſti me naſci. ſubdit cauſam dicens,*

r Qui vtinam. *ideſt mortuus, ante natiuitatem.*

s Ne oculus. *in vita tam miſera exiſtentem.*

¶ a Fuiſſem

MORALITER.

✱ a *Cuſtodiuit ſpiritum.* hoc totum de corporis formationis dicitur ad declarandum quod peccatum hominis eſt remiſſibile: ſed quoniam remiſſio actualis eſt occulta nobis. Sequitur,

a *Licet hoc cęles.* tamen ſcio, quòd vniuerſorum memineris. nam bene ſcitur in generali, quòd Deus miſericors eſt, neſcitur tamen cui miſeretur in particulari. Poſt remiſſionem autem culpæ per gratiam, remanet ſequela peccati. ideo ſubditur,

c *Si peccaui, &c.* peccatum remittendo.

e *Cur ab iniquitate mea.* quia remanet ſequela. Homo verò ſemper eſt in peccato vel gratia, ideo ſubditur,

f *Etſi impius.* ideſt comminatio pęnæ æternæ.

h *Et ſi iuſtus.* hoc aſſerendo. Neſcit homo vtrum amore vel odio dignus ſit: propter quod, ſi me iuſtum aſſererem, ſuperbiæ laqueū incurrerem. ideo ſequitur, Eccl. 9. a

l *Et propter ſuperbiam.* quod eſt mihi materia doloris. ideo ſequitur, Reuerſusque mirabiliter me crucias. Inſtauras teſtes tuos contra me, teſtes iſti ſunt ſancti, quorum vita peccata noſtra arguit punienda.

q *Quare de vulua.* hoc dicitur, quia pęna abortiui minor eſt, quàm peccatoris adulti: ſed quia peccatum adulti ante mortem deleri poteſt per pęnitentiam, ideo ſequitur,

✱ b *Nunquid*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Fuiſſem quaſi.* Idem quod ibi dictum eſt: Sicut abortiuum abſconditum &c. vel, qui concepti non viderunt lumen.
b *Nunquid.* Nõ capiat delectatio pſentis vitæ, qa cito trãſit.
c *Dimitte ergo.* i. flagella tempera, vt poſſim æſtimare mala q̃ patior, & flere, quia nimietas dolorum aliqñ grauat animã ne hoc poſſit, & fit mœror ſine mœrore. Vel ſæpe homo neſcit, quantũ ſit onus ſui peccati, vel ſi nouit & damnat, deſiderio carnis & cõſuetudine mali impeditus, nequit digne flere, niſi Deus dimittat, & ſolutum excitet in lachrymas, quod maximè facit præuiſio inferni. vnde ait,
d *Antequam.* Infernus terra dicitur, quia ibi captiui tenentur. *Antequam.* Nõ quod qui plangit: vt ſi dicam debitori, ſolue priuſquam te cõſtringã.
e *Non re.* Quia damnatos, vltra miſericordia non liberat.
f *Miſeriæ &c.* Quia foris dolor cruciat quos cæcitas mentis intus obſcurat: vel ibi nemo vltra ad lucem redit, ſicut in iſta: vbi ſi ſit miſera, per conuerſionem licet reuerti ad lucem.
g *Vmbra mor.* Mors eſt ſeparatio à Deo. Vmbra obſcuritas eius, quia ignis pœnalis cremationem habet, & non lucem, vt in vtroq; puniantur qui in vtroq; peccauerunt.
h *Nullus ordo.* Non q Deus, non ordinet tormenta ſm merita ſingulorum, quia & ſi vna gehenna, non oẽs vno modo ſentient, ſicut nec modo homines calorẽ ſolis. Sed in mente dãmnatorum per præmiſſam vmbram cæcitatis magna erit confuſio, quæ intus eos cruciet ſicut flamma foris. Vel ordo non erit, quia in ſupplicijs propria qualitas rerum non ſeruatur. Vnde & addit,
i *Sempit.* Hic timor eſt futuri mali. q cũ iam patitur aliquis, timor abijt. Ibi & in ipſis tormẽtis timor cruciat. hic flamma quæ vrit, illuminat: ibi vrit & obſcurat. Ecce quã grauis cruciatus, vbi tormenta à ſuis qualitatibus diſcordant, ſicut viuentes à volũtate Dei diſcrepabant. Ideo aũt ibi timor permanet cum pœnis, quia in futurum nullus finis pœnarum ſperabitur. Ignis autem qui non lucet ad cõſolationem, aliquando lucet ad pœnam, quia eo illuminante videbũt in pœna (vt magis doleãt) ſequaces ſuos, quorũ amore deliquerunt. Quod aũt de cruciatu amicorũ dolituri ſunt, probatur per diuitẽ qui memor fratrum perijt, ne venirent ad tormenta quos in pœna videret qui Lazarum vidit. Luc.16.g.

† pauci sũt dies mei? ceſſa à me & dimitte me, & corroborabo me paululum.

† obſcuritatis ſicut caligo vmbræ mortis vbi nõ ſunt ordines, ſed tenebreſcit ſicut caligo (vel, ſed locus ſplendidus & lucẽs efficitur vt caligo.

a me videret. Fuiſſem quaſi nõ eſſem,
b de vtero tranſlatus ad tumulũ. Nun-
¶ Quia.
quid non †paucitas dierum meorũ
c finietur breui? Dimitte ergo me, vt
plangam paululum dolorem meũ,
d e antequam vadam, & non reuertar
¶ Æternæ vt nunquam Dei lucem videant.
ad terram tenebroſam & opertam
f mortis caligine, terram †miſeriæ &
g tenebrarum, vbi vmbra mortis, &
h i nullus ordo, ſed ſempiternus horror † inhabitans.

† inhabitat

NIC. DE LYRA.

¶ a Fuiſſem. *i. ita parum participaſſem de eſſe, q quaſi nihil eſſet computandum. conſequenter ponit aliam partem contradictionis, dicens,*
b Nunquid. *q.d. ſic, præ nimia afflictione & ſenectute.*
c Dimitte ergo. *In vita præſenti: quia adhuc mors videtur horribilior. Ideo ſequitur,*
d Antequam vadam. *Per mortem.*
e Et non reuer. *Per reſurrectionem ſecundum aduerſariorum errorẽ, qui negabant aliam vitam.*
f Ad ter. *i. ſepeliar in terra, quæ de natura ſua eſt opaca.*
g Et oper. *Quia viuentes quantuncunq; miſere, fruuntur luce quæ eſt ſuper terram, ſed per mortem & ſepulturam ea priuantur.*
h Terram miſe. *Quia per mortem & ſepulturam tollitur omnis delectatio ſenſibilis & cognitio intellectualis ſecundum dicta amicorũ Iob.*
i Vbi vm. *Quia ſecundum eos nihil poteſt ibi imaginari niſi horridum.*
k Et nul. *Quandiu enim homines ſunt in vita præſenti, ſunt in aliquo ordine inſtituti, quia ſunt diuerſi ſtatus hominum, & in quolibet ſtatu ſunt gradus varij, ſed poſt mortem non remanet aliqua talis diſtinctio maximè ſecundum amicos Iob, vt patet ex prædictis.*
l Sed ſempiter. *quaſi dicat nihil poteſt ibi imaginari niſi horridum, & ad ſemper, quia amici Iob reputabant reſurrectionem impoſſibilem, nec aliquid ipſius hominis remanere poſt mortẽ: quare talis horror eſſet omnino immutabilis & perpetuus.*

MORALITER.

* b *Nunquid.* Quaſi diceret, ſic: ex quo concluditur,
c *Dimitte ergo.* ideſt concede mihi pœnitendi ſpatium.
d *Antequam vadam.* ideſt vt per hoc euadere valeam horrendam gehennæ pœnam.

In cap. x. vbi dicitur in poſtil. Tædet animam meam vitæ meæ.

ADDITIO I.

¶ Secundum ſanctum Tho. ſignanter dicitur. Dimittã aduerſum me eloquium meum: & non dicit: mittam ſeu proferam: Nã multoties homo aliquos motus in corpore patitur propter aliquã paſſionem, ſed tamen ita per rationem motus ipſos exprimit, q ad verbum exterius nõ procedunt: ſed quia ratio oſtendere volens quid interius patiatur, occultos motus in verba producit: tunc eloquium dimittere dicitur, quaſi prius retentum fuerit. & propter hoc ſubdit: Loquar in amaritudine animæ meæ. q. d. verba quæ exterius proferam, interiorem amaritudinem oſtendunt, vt det intelligere ſe in perſona hominis amaricati loqui: ſed vt verius intelligatur, q iſta eloquij dimiſſio fit per hoc q à triſtitia ratio ſuperatur, ſubiungit: Dicam Deo noli me condemnare &c. Cum enim vincitur ratio à paſſione, homo contra Deum remurmurat: ſed ſi inter tribulationes hominis recta ratio manet, ſe Deo ſubdit, & ipſius remediũ poſtulat, & ideo dicit: dicã Deo: noli me condẽnare. Hæc in Tho.

In eod. cap. x. vbi dicitur in poſtil. Quare de vulua, hic vltimò Iob ex dictis aduerſariorum &c.

ADDITIO II.

¶ Ex hoc q Iob dicit: Quare de vulua eduxiſti me &c. nõ vr̃ q inferat ex dictis aduerſariorũ ſequi aliquã contradictionẽ, nec planus ſenſus literæ hoc tolerat. Primũ patet. nã ponentes felicitatẽ hominis in proſperitate temporali, nõ concedũt q vita miſeriæ ſubiecta ſit ſimpliciter odibilis: cũ adhuc remaneat in ipſa vita ipſum viuere, qđ eſt quid appetibile, & hoc ſatis patet per experientiã. q̃ plurimi .n. miſerijs maximè ſubiecti vñr adhuc vitã appetere, etiã ſi aliã vitã non credunt, ſicut ſunt infideles. Secundũ patet: nã planus ſenſus literæ teſtatur q Iob loquitur nõ contradictoria concludendo, ſed quaſi vnã & eandã ſniam continuãdo. vnde melius vr̃ dicendum, q Iob hic loquitur tanq̃ oſtendẽs interioris amaritudinis paſſionem, vt ſupra dixerat. Loquar in amaritudine animæ meæ, ſecundũ quã paſſionẽ homines in magna poſiti afflictione eligunt nunq̃ eſſe in hominũ cõſpectu, ne opprobriũ ſuæ miſeriæ hominibus innoteſceret, & de hoc dicit: Quare de vulua eduxiſti me. Deo loquẽs quem confitetur cãm eſſe ſuæ productionis & natiuitatis. Qui vtinã conſumptus eſſem. ſ. in vtero. Ne oculus me videret ſic miſerũ. Fuiſſem quaſi nõ eſſem. i. nõ opto in hoc totalẽ priuationẽ eſſendi, quia hoc non vr̃ eligibile, ſed ſaltẽ haberem aliqualem eſſendi modum, & ſic declarat appetitũ procedẽtẽ ex amaritudine paſſionis ſuæ: ſed quia hoc iã tranſierat in præteritum, & per conſequens erat impoſſibile. Nam hoc ſolo priuatur Deus, facta iã non fuiſſe: ideo reuertitur ad petendum à Deo aliqua poſſibilia, ſcilicet ceſſationem aliquantulam ſuarum afflictionũ, de quo dicit: Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? quaſi diceret, ex quo non placuit tibi, vt faceres mecum tantã miſericordiam, vt fuiſſem quaſi non eſſem modo prædicto, ſaltẽ in paucitate dierum meorum quæ in breui finietur. Dimitte me, vt plangã &c. Exponantur prout in poſtilla &c.

6.eth.

REPLICA.

IN ca. x. circa illũ paſſum: Quare de vulua eduxiſti me &c. Cum poſtil. dixiſſet Iob ex dictis aduerſariorum concludere contradictoria, videlicet q vita ſubiecta miſerijs ineuaſibilibus ſit ſimpliciter odioſa, & eadẽ ſit aliquo modo appetẽda. Burg. ſe opponit dicens duo minus probabilia. Primum eſt q in caſu vita miſerijs ſubiecta maximis nõ eſt ſimpliciter odibilis propter viuere quod eſt bonum, & per conſequens appetibile. probat hoc per experientiam: ſed illa experientia non eſt multis nota, nam eligibilius eſt nõ eſſe q̃ miſerum eſſe ſine ſpe euaſionis: Ideo Chriſtus loquens de Iuda, dixit ipſum non eſſe, & natum non fuiſſe bonũ, & per conſequens eligibile. eſſe ergo miſerum dixit malum, per cõſequẽs odibile: imò dixit: Melius illi erat. vbi Gl. or. vſitate dr̃ & ſimpliciter vt non poſſit inferri, igitur malè eſſe bonum eſt, volens oſtẽdere q Grammatica ſimul & Logica (quæ dicunt comparatiui poſitiuum dici de vtroq; extremorũ) in propoſito non habeat locũ: Miſer. n. etſi pp viuere quod eligibile eſt appetat eſſe prout Bur. per experientiam exemplificat, hoc eſt propter ſpẽ aliqñ euadendi miſeriã, vbi aũt non eſt ſpes euadendi, caſus Burg. non eſt ad propoſitũ: quia contra dictũ Chriſti ſupra allegatum. vnde & ſi ſecundũ impetũ naturæ miſeri propter decorem vniuerſi velint eſſe, mallent tamẽ non eſſe ex voluntatis deliberatione: & hoc dictum coincidit cum eo quod Scotus dicit circa tertiũ de affectione iuſti & cõmodi: & tunc nõ ſequit: Sor. vult a. ſecundum impulſionem naturæ: igitur vult a. quia arguitur à ſecundũ quid ad ſimpliciter. Sicut in ſimili nõ ſequitur: Chriſtus voluit auferri calicẽ ſecũdũ affectũ ſenſitiuũ, igitur voluit. Et mercator vult tẽpore naufragij proijcere merces, igitur vult: & ſic de alijs multis. vnde patet prima pars cõditionalis, vbi non eſt ſpes releuationis à miſeria, ibi eſt ſimpliciter odibilis & horrenda, etiam apud eos qui felicitatem ſuã ponunt in proſperitate vitæ præſentis. Nã ſi proſperitas eſt cõtinua, eſt vera felicitas, ideo ſimpliciter appetenda, & per conſequẽs eius oppoſitũ. ſ. continua miſeria eſt odibilis & horrenda. Et per idem medium ex litera poſtillatoris bene deduxit ſcđam partẽ cõtradictionis cõtra quã Bur. nihil facit. Loquit' igit' Iob ex ſuppoſitionibus amicorũ eos deducendo ad contradictionẽ. Scđm aũt Bur. dictum, q videlicet ipſe cum ſancto Tho. ipſi Iob frequẽter imponit, q locutus ſit ex multitudine paſsionũ rõnẽ vincẽtiũ & ad irã ꝓuocãtiũ, ſupra improbatũ eſt in pri. iij. c.

Matt.26.

GLO. ORD. CAP. XI.

a *Reſpondens autem Sophar.* Viciſſim ſibi ſuccedunt, ſicut contra fortem athletam impares.
b *Nunquid qui mul.* A contumelijs incipit. Mos prauorum eſt rectè dictis non conſentire, ſed è diuerſo reſpondere, quibus & pauca videntur multa, qa contra ſenſus eorum ſunt qui nihil putant rectum, niſi quod ſentiunt.
c *Aut vir verboſus.* Vera ſententia, qa legitur, cultus iuſtitiæ ſilentium, ſed non pro loco dicta. Qui nequit recta pati, negligens corrigi, accingit ſe reſponſioni.
d *Tibi ſoli tacebunt. &c.* Omnia recta, ſuam irriſionem putat quem remordet conſcientia: & generaliter dicta ſibi æſtimat. Vnde & contra loqui accenditur, vt vel ſic verecundiam tegat: quaſi criminoſus non ſit, ſi alios criminetur. vnde mentiendo ſubdit,
e *Dixiſti enim.* Iob non dixerat, ſed ſolatio eſt facinori, ſi vel falſo inquinetur vita corripiendis.
f *Atq; vtinam Deus.* Peruerſi verbotenus bona optant, vt benigni videantur, & vt quæ in præſenti ſunt mala eſſe oſtendantur. vnde & iſte dicit, Vtinam Deus. Quaſi diceret, tu modo tibi loqueris dum carnaliter ſapis es vacuus à veritatis ſpiritu. quaſi potius imperitiæ tuæ compatior quàm pœnæ.
g *Labia ſua tibi.* ideſt iudicia, per quæ aperta quaſi labia, ſuam voluntatem oſtendit hominibus q̃ latet in occultis diſpoſitionibus. Apertis labijs hæc eruditio fit, vt oſtenderet ſecreta ſapientiæ. Publica opera ſapientiæ Dei ſunt, q quos gratis condidit, benignè diſponit, bona aſpirat, perficit cuſtodit, quod omnibus liquet. Secreta eiuſdem opera ſunt, quod econtra facit in malis quos deſerit. Quæ pauci poſſunt inquirere, ſed nullus inuenire. Tamen vtcunq; videt, & nõ inueniens inuenit, qui incomprehenſibilia eſſe intelligit, vt humiliter timeat & dicat: Tu quis es qui reſpondeas Deo? Iſte per ſtudium ſciẽtiæ peritus, per audaciã timoris ignarus, meliori optat quod habet. Lex Dei eſt charitas, per quam in mente ſunt præcepta vitæ, quæ plenitudo legis dicitur multiplex: quia ad omnia virtutum facta dilatatur, & ab omni malo retrahit, quam qui diligenter attendit quãtum quotidie peccet, Deo agnoſcit: & ſi peccata agnoſcit, patienter flagella tolerat. Et hoc eſt,
h *Et intelli.* Iniuſtè iuſto iniquitatem obijcit, ſed hæc contumelia de zelo Dei prodit, & eſt venialis. Merita quoq; iuſti neſciens, ex imperitia irriſionem ſubdit,
i *Forſitan veſtigia Dei.* Benignitas viſitationis q̃ viam nobis oſtendit, vt nondum viſum ſequamur, donec ad contemplandum veniamus. Hæc nequeunt comprehendi. quia vnde, vbi, quibuſve modis dona ſpiritus eius veniũt, neſcimus. vnde, & neſcis vnde veniat aut quo vadat. In futuro reperietur omnipotẽs per ſpeciẽ, ſed non ad perfectũ: quia eius eſſentia à nullo plenè videbitur,
☞ a *Excelſior*

Rom.13.c — Ioan.3.a

†Nunquid verboſe nõ reſpondebitur?
†vel, mendacia tua (ſub. quibus te iuſtificas, homines tacere facient?
† oblitus eſt tui Deus propter iniquitatem meam.
†Nunquid inueſtigando Deum.
† duplicia (.i. multò plura. ſub. meruiſti) ſecundum legem.

CAP. XI.

a Reſpondens autem Sophar Naamathites, di-
b xit: † Nunquid qui multa loquitur nõ &
c audiet, aut vir verboſus iuſtificabi-
¶ Quaſi, nonne & nos tibi loqui debemus: pœna eſt in quo tacere, nec patienter audit, qui negligit corrigi.
d tur? † Tibi ſoli tacebunt homines,
¶ Potes enim confutari.
& cum cæteros irriſeris, à nullo con-
e futaberis? Dixiſti enim: Purus eſt
ſermo meus, & mundus ſum in cõ-
¶ Sed Deus probaret te iniquum.
f ſpectu tuo. Atq; vtinã Deus loquere-
g tur tecũ, & aperiret labia ſua tibi, vt
¶ Quaſi ſicut mihi.
oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, &
¶ Oſtenderet ſapientiam. ¶ Dei.
h q †multiplex eſſet lex eius: & intelli-
geres quòd † multò minora exiga-
ris ab eo, quã meretur iniquitas tua.
¶ Hoc opto tibi ſed.
i †Forſitan veſtigia Dei cõprehendes

NIC. DE LY. CAP. XI.

Diuiſio.

¶ a REſpondens autem Sophar. *Hic ponitur obiectio ipſius Sophar contra ipſum Iob, & ſecundò ponitur ipſius Iob reſponſio ſequenti cap. Circa primum Sophar primò arguit Iob de ſtultiloquio, & ſecundò nititur eum oſtendere iuſte punitum & circa condignum pro peccato ſuo, ibi: Atq; vtinam. Tertiò admonet eum de remedio, ibi: Si iniquitatem. Circa primum dicitur,*
b Nunquid qui mul. *reputabat enim Iob ex impetu paſſionis ſuperflua & irrationabilia loqui.*
c Non & au. *q.d. tu es ita loquax, q ſemper vis loqui & nihil audire. Et cauſam huius loquacitatis ſubiungit,*
d Aut vir verbo. *quaſi dicat per loquacitatem vis falsò prætendere iuſtitiam tuam, ſicut in diſputationibus, litigioſi & loquaces volunt obtinere clamoribus.*
e Tibi ſoli tacebunt. *quaſi dicat non eſt rationabile, cum non ſis tantæ auctoritatis nec ſapientiæ.*
f Et cum cæteros. *quia ſuprà dixerat: Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis &c.*
g A nullo. *quaſi dicat imò ego oſtendam ſtultitiam tuam.*
h Dixiſti enim. *Hoc accepit ex hoc quod ſupra xj. cap. dixerat Iob: Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem &c.*
i Atq; vti. *Hic arguit Iob propter peccata ſua punitum, & per conſequens coram Deo immundum. Ad cuius intellectum ſciendum, q peccatum eſt tranſgreſſio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia mandatorũ, vt dicit Aug. Lex autem diuina differt à lege humana, quia lex humana eſt tantum vniuerſalis: applicatio autem in factis particularibus committitur iudicibus in his quæ ſunt inter hominem & proximum, & alijs hominibus in his quæ ſunt ad ſeipſum: & hoc eſt, quia legiſlator non potuit conſiderare omnes particulares caſus & circumſtantias: Deus autem certitudinaliter conſiderat omnia opera humana etiam quantum ad minima: & ideo lex eius prout eſt in mente ipſius, ſe extendit ad omnia etiam particularia. & inde eſt q in legibus humanis aliquis aliquando peccat in cauſa particulari, & tamen non facit contra legem humanam: vniuerſalia enim non ſe extendunt ad illud particulare: ſed peccans qualitercunq;, facit contra legem diuinam, prout accipitur modo prædicto: veruntamen quia homo non habet cognitionem huius legis in omnibus particularibus, frequenter contingit, q facit contra legem diuinam, & non aduertit. & ex hoc concludit Sophar, q nullus poteſt ſecure iuſtificare, ſecundum quod dicit Apoſtolus. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. In hac autẽ deductione ſic procedit Sophar, quia primò oſtendit profunditatem diuinæ ſapientiæ, & multiplicitatem ſuæ legis ad omnia ſe extendentis: propter quod eſt ab homine incomprehenſibilis. Secundo oſtendit, q Deus facta hominum vſq; ad minima conſiderat, & ſic iuſte condemnat, quamuis homini condemnato non videatur. Secundum proſequitur, ibi: Ibi enim. Circa primum dicit Sophar: Atq; vti. ſecreta ſua reuelando.*
k Et q multi. *ad omnia quantumcunq; minima ſe extendendo.*
l Et intelli. *per iſtam reuelationem.*
m Quod multo mino. *ideſt minus puniaris debitè.*
n Forſitan veſti. *hoc dicit negatiuè: veſtigia autem Dei ſunt creaturæ ex quarum conditionibus inueſtigantur conditiones creatoris: & iſtæ creaturæ non poſſunt ad plenum comprehendi ab homine ſecundum illud Eccl. Cunctæ res difficiles, nec poteſt eas homo explicare ſermone, ſicut* ¶ patet

Peccatum quid ſit. — Lex diuina differt à lege humana. — 1.Cor.4.a — Veſtigia Dei

MORALITER.

* a *Reſpondens autem So.* Iſte contra Iob arguit notans eum de ſuperflua loquacitate, falsò tamen. Et ideo licet verba Sophar contra Iob non valeant, ſunt tamen efficacia contra loquacem & vanum doctorem ſeu prædicatorem: & ſic præſens capitulum exponetur.
b *Nunquid qui mul.* quaſi dicat prædicator vanus ſemper vult loqui de aliorum defectibus: & ſi modicum tangatur, ſtatim ad impatientiam prouocatur.
d *Aut vir verboſus iuſtifi.* quaſi dicat, non, quia in multiloquio non deerit peccatum.
e *Tibi ſoli ta.* hoc enim vanus prædicator quærit: ſed ſic non erit. ideo ſubditur,
f *Et cum cæteros.* eos acriter & publicè purgendo.
g *A nullo con.* q.d. imò, ſcilicet à Deo & prædicatoribus veris, ſicut Simon magus a beato Petro fuit confutatus.
h *Dixiſti enim purus eſt ſermo meus.* vanus enim prædicator de bona doctrina ſe iactat atque vita, cum tamen in vtraque multa ſint arguenda. ideo ſequitur,
i *Atq; vti.* oſtendendo tibi tuæ vitæ & doctrinæ defectum.
k *Et quòd mul.* ideſt difficilis ad intelligendum, quod vani prædicatores non reputant, intantum q ſine ſtudio ſacræ ſcripturæ præſumptuosè ſe ingerunt ad prædicandum vnde Hier. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi fortè ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quicquid dixerint hoc legem Dei putant: nec ſcire dignantur quid prophetæ, quid apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit & non vitioſiſſimum dicendi genus, deprauare ſententias, & ad ſuam voluntatem ſacram ſcripturam trahere repugnantem. Et quoniam tales præſumptuoſi, à ſuis ſuperioribus aliquando puniuntur grauiter, ſed ipſi portant impatienter, ideo ſequitur,
l *Et intelligeres quod multo minora exigaris.* ideſt minus debitè puniaris.
n *Forſitan veſtigia Dei.* hoc dicitur contra illos qui ſecularibus literis inſtructi, per hoc volunt de ſecretis diuinis loqui, cum tamen minimæ creaturæ non poſſint rationes comprehendere. Quod ſi facerent,

ad Paulin. epiſ.103.to.3.cir.prin.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Excelsi.* Quia in circũscriptione sui spiritus cũcta trãscẽdit.
E b *Profundior.* Quia transcendendo subuehit.
Moralis. r. c *Longior ter.* Quia modum creaturæ perennitate æternitatis excedit.
d *Latior ma.* Quia tempora sic possidet, vt sub potentiæ suæ præsentia coangustet. Vel, cęli dicuntur angeli: infernus, dæmones: terra, iusti homines: mare, peccatores. Nec angeli igitur eius altitudinem attingunt, & dæmonum astutias longe subtilius iudicat, & iustorum longanimitatem patientia eius superat, & vbique facta peccantium præsentia eius occupat. Vel, homo cęlum est contemplatione: Infernus tentationum caligine: Terra dum fructificat: mare dum mutabilitate agitur. Sed contemplatio hominis in Deo deficit. Et si se tentationibus discutit, subtiliora Dei iudicia timet, & opera eius retributio in fine superat. Et quantũlibet mens fluctuet, in requirẽdo districtionem futuram non cognoscit. vnde: Quis nouit potestatem iræ tuæ? Vel secundum Apostolum: Latitudo Dei est dilectio, qua & persequentes colligit. Longitudo qua longanimiter tolerando ad regnũ perducit. Sublimitas, quia & intelligentiam glorificatorum transcendit. Profundum, quia & damnatis inferius iudicium incõprehensibiliter exerit. Eadem etiam modo exhibet latitudinem amando: longitudinẽ, tolerãdo: altitudinem intellectus vim & vota superãdo. Profunditatem, motus cogitationum illicitos iudicando. Altitudo vero & profunditas quam sint inuestigabiles nemo scit, nisi qui contemplando ad summa prouehitur, vel occultis motibus resistens tentationibus turbatur. vnde Iob despecto dicitur: Excelsior &c. quasi altitudinẽ eius & profunditatem, quomodo tu cognoscere sufficis, qui vel virtute ad summa prouehi, vel temetipsum in tentationibus reprehendere nescis?
F e *Si subuerterit.* Subuertit cęlum, dum contemplationem hominis destruit. Infernum, dum pauidum in tentationibus ad deteriora cadere permittit. Et terrã, dum fructum boni operis per aduersa intercidit. Mare, dum nostram titubationem terrore iudicij confundit. Cęlum & infernus simul coartatur,

Deus subuertit omnia.

† non intelligeret? † Vir vacuus intelligeretur, vel efficeretur cordatus. & vt pullus onagri homo nascitur (i. vt aĩal est homo tẽpore natiuitatis at pa... atum ac... sione ætatis, sapiens efficitur & intelligens)

& vsq; ad perfectum omnipotentẽ a
¶Quasi non repeties sed.
a reperies. Excelsior cęlo est, & quid fa b
b cies? Profundior inferno, & vnde co
c gnosces? Longior terra mẽsura eius
¶Et cum ita sit.
d e & latior mari. Si subuerterit omnia c
f vel in vnum coarctauerit, quis cõtra d e
dicet ei, vel quis ei dicere potest, cur f
g ita facis? Ipse.n. nouit hominum va g
nitatem, & videns iniquitatẽ, † nõ- h
h ne considerat? † Vir uanus in super- i k
¶increpatio.
biã erigitur, & tanquã pullum ona- l
a ¶Ita omnis vanus, tu autem inter tales deterrimus.
i gri se liberũ natum putat. † Tũ aũt m
a ¶Non mollescis timore Dei, vt sit cor quasi lapideum sibi. b ¶Qui sibi bona quæ facit tribuit coram Deo loquens: superbiens manus ad Deum tendit.
firmasti cor tuum, & expandisti ad n
a ¶Opera. b ¶Hæc sunt vera si recte dicerentur. ¶Omne peccatũ vel sola cogitatione, vel cogitatione & opere fit. ¶Sed.
k cum manus tuas. Si iniquitatem o
quæ est in manu tua, abstuleris à te,
a ¶Vt sicut purum est opus, pura sit cogitatio. b ¶Corde.
& non manserit in tabernaculo p
tuo iniustitia, tunc leuare poteris q r

G tur, cum eadem mentem & contemplatio subleuat, & tentatio obscurat. vnde, Video aliam legem in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meę. Terra & mare simul, cum eadẽ mentẽ, & certa fides de æternis roborat, & ex aliquantula mutabilitate aura dubietatis versat, vt in eo qui dixit: Credo Dñe adiuua incredulitatem meam. Quod occulta dispensatione fit, vt cum mẽs eleuatur, reliquijs prauitatis impugnetur, vt vel resistẽs exerceatur, vel seducta frangatur. vnde recte dicit,

Rom. 7. d *Marc. 9. d*

f *Quis contra.* Quia iudicio Dei nullus põt obsistere, vel inquirẽdo illud penetrare. Cur subuertit vel coarta? subdit.
g *Ipse enim.* Dum mens elatione attollitur, quia bene succedit, & in virtutibus Deus deserit, vt inueniat homo quid sit. Et quia Deus tolerando succrescere vitia conspicit, iudicando bona confundit. Post vanitatem ponitur iniquitas: vana sunt omnia quæ transeunt, quæ si nos ligat, incipit iniquitas. Vel vanitas leuior, iniquitas vero grauior reatus dicitur. Et ex leuioribus vsu cuncta leuiante ad grauiora ducitur homo. vnde Salomon: Modica qui spernit, paulatim decidit. Vanitas nasci dicitur, & iniquitas considerari quasi studiosius, quia nec minora Deus inulta deserit, & ad maiora ferienda intentius se accingit. Quo vanitas cum iniquitate pertrahit ad tumorem, scilicet subdit,
h *Vir vanus.* Vanus ex culpa redditur audax, oblitus sui humilitatem perdit & seruiens desiderijs, à iugo diuini amoris se excutit, vt libere iam p voluptates eat. Per pullũ onagri oẽ genus agrestium notat, qđ dimissum motibus naturæ nõ tenẽt loris dominantiũ, sic qui disciplina nõ tenẽt, p effrenatã libertatẽ audẽter vagus p desideria currit.
i *Tu autem.* Firmari cor non hoc loco per virtutem dicitur. sed per insensibilitatem. Et ad Deum manus expandere dicit, contra largitoris gratiam de virtute operum superbire. Sic reprobi cum redarguere electos ex infirmitate actionis non valent, ex crimine tumoris accusant. Sed qui hactenus iustum corripuit, nunc velut docendo subiungit, H
k *Si ini.* Iniquitas in manu est, culpa in opere. Iniustitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe tabernaculũ vocatẽ in quo apud nos abscõdimur, cũ foris in ope nõ videmur.
Leuare

Vanitas

† Si direxeris cor tuũ & extenderis ad Dñ man⁹ tuas, *Eccl. 19. a*

NICOL. DE LYRA.

¶ *patet de modico folio arboris de quo non possunt ad plenum inuestigari omnes proprietates, vt quare sit tantæ quantitatis, vel talis figuræ, aut virtutis. & dato quòd possent totaliter comprehendi ab homine, tamen per hoc non cognosceretur creator perfecte, quia nullus effectus Dei nec etiam omnes simul adæquant virtutem Dei infinitam, & ideo subdit,*
a Et vsque ad perfectum omnipotentem reperies? *quasi dicat hoc manifeste est impossibile.*
b Excelsior cęlo est. *Non est per ista intelligendum, q aliqua dimensio quantitatiua sit in Deo: sed quia virtus eius incomparabiliter excedit ista quæ inter corporalia videntur maxima, significãs per hoc q non possit attingere ad sapiẽtiam & virtutem Dei cognoscendam, nisi valde modicum & à longe, similiter nec eius potentiam. Ideo subdit,*
c Si subuer. *In nihilum redigendo sicut de nihilo fecit.*
d Vel in vnum coarta. *Redigens ad vnam confusionem, sicut ab aliquibus dicitur q omnia corporalia à principio fuerunt creata sub vna forma corporeitatis indeterminata ad aliquam speciem determinatam.*
e Quis contradi. *quasi dicat nullus.*
f Vel quis ei dicere potest cur ita facis? *Corrigendo facta eius.*
g Ipse enim nouit. *Hic consequenter ostendit q Deus vsq; ad minima cognoscit hominum peccata, etiam eis incognita: & sic iuste punit: & hoc est quod dicit, Ipse enim nouit. per quam auertũtur à stabilitate virtutis.*
h Et videns iniqui. *Nonne considerat puniendo, quasi diceret sic. Dicitur enim iudex non considerare malefacta quando non punit, & aduertere seu considerare, quando punit.*
i Vir vanus. *Qui declinat à stabilitate virtutis.*
K In superbiam erigitur. *Quia licet primò peccet per ignorantiam seu passionem, tamen ex consuetudine peccandi peruenit ad hoc quòd peccat per certam scientiam, & malitiam, quæ est manifesta superbia contra Deum.*
l Et tanquam pul. *A iugo & onere legis diuinæ. Onages enim est asinus syluestris qui nascitur in campo, & sic non nascitur operibus, alias oneribus portandis. Ille autem qui nascitur in domo patrisfamilias ad hoc nascitur, vt eius operibus applicetur. Et quod dixerat ad Iob applicat dicens,*
m Tu autem. *In malitia perseuerando, & eam defendendo.*
n Et expectan. *quasi dicat hoc est frustra, quia efficaciam orationis impedit malitia tua.*
o Si iniqui. *Hic consequenter admonet Iob de remedio. secundò respondet cuidam eius dicto, ibi: Et habebis. Remedium ostendit dicens. Si iniquitate perfecte & veraciter corrigendo.* *Diuisi.*
p Et non in man. *idest in familia tua quam debes regere.*
q Iniustitia. *Quæ tibi esset imputanda pro defectu tui regiminis:*
r Tunc leuare pote. *Ipsum deprecando.*
¶ *a* Absq;

MORALITER.

✻ cerent, per hoc tamen Deum non comprehenderent: nam omnes suos effectus excedit in infinitum: propter quod subditur,
b *Excelsior cælo est, & quid fa.* Si omnia subuerterit. in nihilum redigendo.
d *Vel in vnum.* Ad informem materiam reducendo.
c *Quis contradicet ei?* Quasi diceret: hæc omnia potest quæuis non [illegible] philosophi.
g *Ipse enim nouit hominum vanitatem.* Qui credunt mirabilia [illegible]
h *Et videns.* Scilicet ad puniendum, quasi dicat sic: quia dedecus culpæ non remanet iustitiæ.
i *Vir va.* Vt ramus arboris fructu vacuus sursum eleuatur.
l *Et tanquam.* Ad faciendum & dicendum quicquid cogitat. Et tali dicitur,
m *Tu autem fir.* Contra Deum.
n *Et expan.* Deprecando. quasi diceret, hoc est pro nihilo.
o *Si iniquitatem.* Veraciter pęnitendo. tunc leuare poteris faciem tuam, ipsum fiducialiter deprecando. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, vt quicquid petierimus, accipiemus ab eo. *1. Ioan. 3.*
✻ c Et

A Leuare autẽ faciem, est in Deo aĩum per studia orõnis attollere, quã faciẽ macula inquinat, si reatus sui conscia accusat.
a *Et eris sta.* Quia tantò minus ad iudicium trepidat, quantò in bonis actibus solidius stat.
b *Miseriæ quoque.* Mala vitæ præsentis tanto durius aĩus sentit, quanto pensare bonum qđ sequiẽ negligit. At si ad ea quæ pmanẽt oculum cordis figat, nihil esse conspicit quicquid ad finem tendit.
c *Et quasi aquarum.* Quia miseriæ quæ transeunt non vi cõcutiunt, sed tactũ meroris infundunt, dũ extrà pro percussione dolet intus ex tentatione frigescit, contra quod amplius lux diuina succenditur. vnde subditur,
d *Et quasi.* Fulgor meridianus ĩ vespere, est virtutis renouatio in tẽtatione.
e *Et cum te.* Cum & per exteriora mala iustus occũbere cęperit, tunc claritas eius incipit: Econtra iniqui lumẽ est in die huius vitæ, obscuritas in vespere. Et cum te con. Quia foris cadẽs intus renouatur, & quo duriora tolerat, certius pręmia sperat. & hoc est.
f *Et habebi.* Defossi securè dormiunt. qa dũ sua intima vigilãter penetrãt, à laboriosis huius mundi se oneribus sub quietis otio occultãt. Vel defossus. i. mortuus securus eris de corona. Vel defossus, qui omnes latebras animi perscrutaẽ, & non inuento quod mordeat securus apud se dormit latens ab actibus seculi.
g *Requiesces.* Qui enim in æternitatis desiderio figitur, dũ nihil est in mundo quod appetat, nihil est quod de mundo pertimescat.
h *Et deprecabuntur.* Praui cũ recta prędicant, quod ipsi appetunt: hoc alijs pro magno pollicentur. Sed ne diu pollicendo patescat, quod sunt, ad rectitudinis citius verba reuertuntur. vnde subditur,
B i *Oculi autem.* Oculorum nomine intentio exprimitur. Oculi ergo impiorum deficiunt. Cum enim mors impios subtrahit, eorum pro facto desideria cum vita terminantur. A quibus & omne effugium perit, quia eorũ malitia ab animaduersione iudicis districti quo se valeat occultare, nõ inuenit.
K *Et spes illorum.* quia inde in perpetuum spiritus interit, vnde ad tempus caro suauiter viuit.

† fortes

† & plusq meridies surget tps vitę sub clarius, illustraberis sicut mane eris.

† & fodies .i. fodies in circuitu ædificiorũ tuorum & non erit opus ut murũ p circuitum ędifices qa confidẽter dormies

† vel tristitia. alij verunt exemplario

a ¶Mentem, in qua recognoscimur vt à Deo diligamur. b ¶Quæ faceret ab oratis diffidere. ¶Sine ma. ad Deũ surgit, qui nec in se committit, & alijs dimittit.
a faciem tuam absque macula, & eris a b
¶Præsentis.
b † stabilis, & nõ timebis. Miserię quo c d
a ¶Visi æternis.
c que obliuisceris, & quasi aquarum e
quæ pręterierunt nõ † recordaberis,
a ¶Vt eo magis ferueat charitas quo occubuisse timebatur. ¶Sæpe nanque nos tot tentamenta obsident, vt ad ipsum desperationis inclinent: sed caliginem nostram conditor respicit, & subtracti luminis radios refundit.
d † & quasi meridianus fulgor consur f
e get tibi ad vesperã. Et cùm te cõsum g
a ¶Sed non quidem eris. b ¶Quia vita iustorum prænuntiat qualis erit claritas solis sequentis. i. Christi qui nondum apparet.
f ptũ putaueris, orieris vt Lucifer, & h i
a ¶Salomon: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Prou. 12. c. ¶Item, Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit. Prouer. 28. a.
habebis fiduciã proposita tibi spe, k l
g † & defossus securus dormies. Reque m n
a ¶Etiam
h sces, & nõ erit q te exterreat. Et de- o
a ¶Dum recta prædicat ad hoc quod tacitus ambit erumpit: & dum quasi innocenter viuit intercessor pro hominibus vult videri.
precabũtur faciem tuam plurimi.
a ¶Tibi ita. ¶Quia in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
i Oculi autem impiorum deficiẽt, & p q
a ¶Hic quod displicet alio modo vitant, quod non ibi. b ¶Idest terrena in quibus caro quiescit, sed spiritu deficit.
k effugium peribit ab eis, & spes illo- r
rum † abominatio animæ.

temporalem sibi de cętero affuturam, eò quòd esset senex & prope mortem. quasi diceret: licet fueris in vespera senectutis, tamen tanta prosperitas adueniet tibi, quòd reputabis te esse in meridie, idest in potissimo statu vitę tuę. ideo sequitur, C
g Et cum te consumptum &c. *Per afflictionem & senectutem.*
h Orieris vt Lucifer. *Per prosperitatis abundantiam. q. d. quod tibi de prosperitate subtrahetur ex breuitate temporis, supplebitur ex intentione & superabundantia prosperitatis.*
i Et habebis fiduciam. *Hic respondet dicto Iob quo suprà dixerat nullum bonum sibi remanere post mortem secũdum amicorum suorum errorem, ostendens quòd imò, scilicet memoria bona remaneat inter homines & veneratio. & hoc est quod dicit: Et habebis fiduciam. de futuro bono post mortem.*
K Proposita tibi spe. *Et certa expectatione illius boni: & quid sit illud bonum, subdit.*
l Et defossus. *Idest sepultus & tumulatus.*
m Securus dormies. *Quia nullus murmurabit aut detrahet de tua vita pręterita.*
n Requiesces & nõ erit qui te exterreat. *Quia nullus audebit sepulturam tuam frangere seu vituperare, vel imaginem te repręsentantem, sicut fiebat antiquitus valentibus personis, vt post mortẽ venerarentur in imaginibus suis. & propter talem gloriam post mortem habendam multi Gentiles exposuerunt se pro republica morti & periculis. ideo subditur,*
o Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. *Te in sepultura vel imagine tua venerando, consequenter ostendit contrarium euenire malis hominibus in sua malitia permanentibus, dicens.*
p Oculi autem imp. &c. *Quia non obtinebunt bonum, quod assequi intendebant.*
q Et effugium peribit. *Quia non poterunt liberari de malo eis superueniente.*
r Et spes illorum abominatio animæ. *Quia post mortem non habebunt honorem quem sperabant: sed omnes abominabuntur vitam eorum pręteritam, sepulturam, & memoriam. Quod autem aliquando vocaui disputantes contra Iob eius amicos, aliquando aduersarios, nulla est repugnantia, quia sicut dictum fuit supra. 2. cap. Venerunt ad ipsum vt amici, ad eum consolandum: sed per procurationem Sathan conuersi sunt vt inimici, ad increpandum.* D

† subaudiẽdi, & negationem recordaberis

NICO. DE LYRA.

¶ *a* Absque macula. *idest amoto impedimento efficaciæ orationis tuæ.*
b Et eris stabilis. *In prosperitate presentis vitæ, Deo hoc faciente.*
c Et non timebis. *A superuenientibus malis.*
d Miseriæ quoque. *In qua nunc es.*
e Obliuisceris. *Propter abundantiam prosperitatis superuenientis. Per talem modum loquitur Saluator. Mulier cùm parit, tristitiam hẽt: cùm autem peperit puerum, iam non meminit pressurę propter gaudium.* *Io. 16. a*
f Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam. *Hoc dicit contra illud quod Iob suprà dixerat, quasi nihil reputans prosperitatem tem-*

MORALITER.

✻ c *Et non timebis.* Timore seruili,
d *Miseriæ quoque &c.* Id est culpæ pręteritę non recordaberis. ad ipsam reiterandam.
f *Et quasi &c.* Idest purgabit te à tenebra contracta per culpam.
g *Et cum &c.* Propter peccatorum grauitatem.
h *Orieris vt &c.* Per diuinæ gratiæ consolationem.
l *Et defossus &c.* Quia sepulto corpore spiritus erit in requie.
m *Et non &c.* Quia tunc omnis tentatio cessat.
o *Oculi autem &c.* Quia sanctorum suffragia postulant uiui.
p *Oculi autem.* A spe beatitudinis.
q *Et effugium &c.* Quia fugere non potuerunt de manu demonis.
r *Et spes eorum &c.* Abominantur enim iusti, quæ mali sperant in uita præsenti.

In cap. 13. vbi dicitur in postilla & multiplex sit lex eius &c.

ADDITIO.

¶ Vbi translatio nostra habet: & quod multiplex sit lex eius. Hebraica litera habet: Et quod duplex sit lex eius. Quæ quidem littera non potest bene exponi, ex hoc quod lex diuina ad omnia quãtuncunque minima se extendit: nam propter hoc non diceretur lex duplex. unde ad ueritatem literæ Hebraicæ propriè exponendam, aliter uidetur dicendum. Pro quo sciendum quod lex diuina apud Iob & socios eius non est accipienda pro lege Mosaica, quæ apud eos non erat diuulgata. nec etiam pro lege euangelica, quæ nondum erat: sed apud eos potest lex diuina dupliciter accipi. Vno modo pro lege ęterna quæ secundum Augustinum in lib. de libero arbitrio est summa ratio, cui semper obtemperandũ est: cuius quidem ęternę legis notio secundum eundem Augustinum ibidem nobis impressa est. Nã licet secundum sanctũ Thomã prima secundæ. q. xciij. articu. 2. respondẽdo ad questionem, nullus legem ęternã cognoscat secundũ quod in seipsa est, nisi solum beati: qui ipsam Dei essentiã vident, omnis tamen creatura rationabilis ipsam cognoscit secundum aliquam irradiationem & participationem legis ęternę, quę est ueritas incommutabilis. Imprimitur etiã rationali creaturę lex æterna inquantum inest ei naturalis inclinatio, ad id quod est consonum legi ęternę. Vnde. Sumus inclinati ad habendum uirtutes. quę quidem impressio in malis est corrupta, inquantum in ipsis naturalis cognitio boni per passiones & uitia obtenebratur, similiter & inclinatio eorum naturalis ad uirtutem deprauatur per habitum uitiosum. Secundo modo accipitur lex diuina pro lege naturali quæ secundum Augustinum, scripta est in cordibus hominum, sic quod eam nulla delet iniquitas. Quod intelligitur quantùm ad principia prima & communia legis naturalis. vnde de istis duabus legibus propriè potest intelligi istud uerbum, scilicet quòd duplex sit lex eius, quarum legum prima scilicet ęterna est altissima, & abscondita à nobis, ideo de ipsa dicit Sophar: Vt ostenderet tibi secreta sapientię: & sequitur quod duplex sit lex eius, quasi dicat, non solùm lex naturalis quæ communiter est hominibus nota quò ad prima principia eius, est lex Dei, sed etiam lex æterna, quæ est secreta sapientiæ Dei, secundum quam ex conuenientissimis rationibus nobis ignotis, punit & pręmiat, & ideo secundum illam legem tibi ignotam si tibi reuelaretur, intelligeres quod multò minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Consequenter ostendit quòd iudicia Dei secundum huiusmodi legis æternæ considerationem sunt nobis incõprehensibilia

Lex diuina. *2. Eth. c. 3.* *li. 2. Cõfess.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

hensibilia.vnde subdit:Forsitan vestigia Dei comprehendes.Consequenter dicit quod huiusmodi sapientia Dei abscondita, quæ est lex Dei æterna , est altissima,& profundissima & longissima & latissima.De primo dicitus . Excelsior est cælo. de secdo profundior inferno.de tertio:Longior terra.de quarto:Latior mari.quæ omnia ponit designandū ipsius legis æternæ incōprehensibilitatē. Ex quibus concludit,quod quicquid Deus agat secundum huiusmodi legem æternam,sicut nec potest impediri,de quo dicit:Si subuerteret omnia &c.quis contradicet ei,sic nec reprehendi de quo dicit: Quis ei dicere potest,cur ita facis?Quod ad gubernationem hominis applicat dicens:Ipse enim nouit hominum uanitatem,quasi dicat,Si secundum iudicium suæ legis æternæ hominem subuertit, vel uehementer punit, quis ei dicere potest cur ita facis?ipse enim nouit hominum uanitatem

R E P L I C A.

IN.xj.capi.ubi translatio nostra habet de multiplici lege. Burgen.fortasse prout consueuit, fingit quod in Hebræo habetur duplex, ubi nos multiplex habemus. quod dico ad hoc fictum, quia id quod applicat, modici ponderis est:etiam non oportuit eum facere tantam uim de uno termino, cum etiam Hebraica litera quam prætendit, cum translatione nostra coincidat. Cùm enim secundum omnes unum & multa opponantur,& binarius non est unitas, est igitur pluralitas : si igitur dualitas est multitudo, duplex potest dici multiplex : & sic est coincidētia,Sed ad rem,de distinctione Burgen.quam ponit de lege æterna & naturali, illa distinctio non uidetur ad propositum literæ : nam litera prosequitur de æterna lege hominibus incomprehensibili : ut patet per totum processum capituli huius : qualiter non est de lege naturæ, cuius principia sunt cordibus hominum indebiliter inserta : & secundum iudicium rectæ rationis ad particularia applicata , quæ non possunt dici incomprehensibilia:secundum quę etiam potest bene dici, cur ita facis &c. prout in littera. Sed non est sic de lege æterna quæ duplex est,imo multiplex quò ad effectus:una tamen in se, sicut spiritus multiformis, tamen unus in se , diuidens singulis prout uult.Et uidetur Burgen. intrare id pelagus in proposito nolens cum beatus Augustinus quòd illa lex æterna quam beatus Augustinus uocat lucem sit intellectui creato ratio cognoscendi ueritates incommutabiles:in quo tamen beatus Augustinus communiter non tenetur à modernis.

De doctrina Christ.lib.1.

GLOSSA ORDINARIA. CAP. XII.

HOc Sophar uerè dixit.sed indiscretè,quia meliori liquore pleno uasculo superfundit, non vt doceat, sed vt ipse innotescat.Audet in meliorē,quia omnes putat se inferiores.Sic & omnes hæretici.Sed ecclesia elatos à sua æstimatione ad æqualitatem reuocat:unde Iob subdit,

a *Ergo uos estis &c.* Qui se omnes præire ratione putat: se solum hominem esse exultat. Ergo vos estis soli homi. Qui enim se solum sapere æstimat, quid aliud quàm hanc eandem secū mori sapientiam putat?

b *Et mihi &c.* Vt eorum superbiam corrigat esse se inferiorem negat, & ne suæ humilitatis limitem transeat, se superiorem tacet. Ecce quam discretè,in quo indicat qd illi de se sentire deberent.

c *Quis enim &c.* Acsi dicat: Cū cūctis sint nota quæ dicitis: de dictorum scientia cur singulariter tumetis?

d *Qui deridetur ab amico &c.* Quia illū facit humana derisio Deo proximū, quem ab humanis prauitatibus innocentia seruat alienum.

perfectio

e *Lampas contempta.* Nomine diuitum, designat elationem superborum:Iusti autem simplicitas & lampas dicitur, contempta.Lampas,quia interius lucet: contempta,quia apud mentes carnalium abiecta æstimatur.

Cap. XII.

RESpondens autem Iob dixit : † Ergo uos estis soli homines , & uobiscum morietur sapientia? Et mihi est cor sicut & uobis, nec inferior uestri sum . Quis enim hæc quæ nostis , ignorat?

a ¶Sed. ¶Vnde ad se redit nil habens extra,& afflictus in precem funditur. ¶Postquàm à timore eā æqualitatem arguendo reuocauit,docere incipit.

Qui deridetur ab amico suo sicut ego,inuocabit Deum, & exaudiet eum. Deridetur enim iusti † simplicitas, lampas con-

a Quia qui pro culpa irridetur non est exaudibilis. b ¶ Internum testem. b ¶ A duplicibus quasi fatuitas. a ¶ Mortuus putatur a carnalibus, qui a diabolo liberatur,sed Christo uiuit.

† verè soli video qd estis populares.

Iob, propter quod sanctus Iob in sua responsione primò remouet primum . secundo secundum capitulo sequenti. Circa primum primò ostendit Iob,quòd ea quæ dixerant de Deo,non erant sibi ignota. Secundò quòd ea quæ dixerant de Deo,non erant vel poterant esse communiter nota:& per hoc excluditur ab eis excellentiæ respectu aliorum.& confutatur eorum iactantia : secunda ibi : Nimirum interroga. Circa primū dicit Iob ex dictis eorum iactatorijs concludendo.

b Ergo uos estis soli homines? *Quia homo differt ab animalibus brutis per intellectum & ideo ex hoc quod prætenditis,uos tantùm habere intellectum de diuinis, uidetur quòd alios homines quasi bruta animalia reputetis:& per consequens*

c Vobiscum morietur sapientia. *Si tantū est in uobis, sed hoc est falsum. unde subdit,*

d Et mihi est cor sicut & uobis . *Id est intellectus qui cor in sacra scriptura designatur secundum illud Psalm. Lex Dei eius in corde ipsius.*

e Nec inferior uestri sum &c. *In notitia uel scientia diuinorum de qua uos iactatis, & ne hoc dictum imputetur iactantia ipsius Iob,subdit,*

f Quis enim hæc quæ nostis ignorat? *Quasi diceret non est præsumptuosum quod dico me scire illa quæ possunt ab alijs communiter sciri:ideo quòd mihi imponitis horū ignorātiā,est magna derisio,pp qd sequitur,*

g Qui deridetur ab amico suo &c. *A quo deberet honorari,propter quod grauior est derisio.*

h Inuocabit Deum & exaudiet eum &c. *Quia proprium eius est subuenire ubi subtrahitur humanum subsidium:& quia talis derisio ut frequenter se extendit ad alios sanctos.ideo sequitur,*

i Deridetur enim iusti simplicitas &c. *Id est uita eorum sine plica dolositatis deridetur ab hominibus mundanis, qui constituunt finem suum in temporalibus bonis, quæ ut frequenter acquiruntur fraudibus & mendacijs. Ideo reputant iustos talia fugientes fatuos & ignorantes. ideo dicitur,*

k Lampas contempta apud cogitationes diuitum &c. *Id est illorum qui finem constituunt in huiusmodi diuitijs.apud tales enim contemnitur uita iustorum, licet sit lampas,& contentiua lucis sapientiæ, & ardoris charitatis.ideo subditur,*

¶ a Parata

a Parata

NIC. DE LY. CAP. XII.

REspondens autem Iob. *Hic consequenter post obiectionem Sophar ponitur ipsius Iob responsio.Circa quam sciendum q. Sophar,& socij eius ad duo tendebant, ut patet ex prędictis. Primum est dicere aliqua magnifica de Dei potentia & sapientia,& huiusmodi, ut per hoc uiderentur ipso Iob sapientiores, & sententiæ eorum contra Iob ueriores. Secundum est, ex dictis de Deo aliqua falsa concludere contra Iob,pro-*

MORALITER.

✠ a *Respondens autem Iob &c.* Licet amici Iob multa uera dicerent:falsè tamen & præsumptuosè ipsum arguebant, cùm talis non esset sicut ei imponebant.propter quod Iob eis respondens typum illius gerit qui præsumptiones talium rationabiliter reprimit:sic ex eorum dictis concludit,

b *Ergo uos estis soli homines &c.* Præsumptuosi nanque maximè de sua scientia se solos homines esse reputant propter quod alios bestias uocant.

Contra de sua scientia gloriantes

c *Et uobiscum morietur sapientia &c.* Sicut uidetur præsumptuosis.Vnde quidam talis nomine Lucas : cùm infirmaretur fecit hos uersus : Physica quid facies , Metaphysica uidua fies. Si Lucas moritur, Logica destruitur.

f *Quis enim hęc quę nostis ignorat &c.* Quasi dicat nulli aut pauci: & sic non debetis ex hoc super alios efferri.

d *Et mihi est cor sicut & nobis &c.* Id est intellectus, secundum illud:Lex Dei eius in corde ipsius. Ps.36 f

c *Nec inferior vestri sum &c.* Vt enim reprimendo præsumptuosos teneat modestiam,superiorem se non dicit,sed æqualem.

g *Qui deridetur ab amico suo &c.* A quo deberet honorari propter quod grauius est ab eo derideri.

h *Inuocabit Deum & exaudiet eum &c.* Qui est fidelis amicus, nec deficit in necessitatibus.

i *Deridetur enim iusti simplicitas Gregorius.* Nam ab huius mundi sapientibus fatuitas creditur puritatis uirtus. Moral.lib. 10. c. 16. in med. to. 1.

K *Lampas contempta apud cogitationes diui. &c.* Id est superborum. Dicitur autem lampas, quoniam interius lucet: contempta , quia exterius non apparet:intus ardet flamma charitatis, foris nulla resplendet gloria decoris.

✠ Parata ad

a *Parata ad tempus statutum :* Statutum contemptæ lampadis tempus est extremi iudicij prædestinatus dies, quo iustus quique qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat demonstratur.

Moraliter

b *Abundant tabernacula prædonum.* Ostendit nihil esse præsentis uitę diuitias quas abundare reprobis dicit, qui Deum audacter prouocant. qui plerumque eò magis contra Deum superbiunt,quò ab eius largitate & cōtra meritum dicantur.Possunt prædones appellari,qui dum loquuntur quæ non faciunt in locutione uerba iustorum tollūt Quomodo ut pdones uiolenter tulerunt quod ipse dat. Sed aliud misericorditer dat Deus, aliud habere sinit iratus.Et quod prædones agunt peruersè, hoc Deus sinit iustè, ut illis culpa augeatur:& qui patitur pro pristinis feriatur:& quod fieri prohibet, iustè fieri sinit.Sed & donis doctrinæ aliquos replet, qui inde superbientes eum prouocant, qui & per se prędones peruersè uerba iustorum usurpant: & tamen bona quæ habent,à Deo acceperunt.

† vel ad decoré & putaté diuitis, de seipso nolunt quidā Iob loqui.
† nutantibus pede vel ad offendiculū pedis
† manibus

c *Nimirum interroga iumenta &c.* Iumēta sensu pigriores. Volatilia cæli sublimia sapientes.

d *Pisces.* Curiosi intelliguntur. Et est sensus:Si hos requiras,creatorem omnium Deum fatentur. Potest & iuxta literam intelligi.

e *In cuius manu anima omnis uiuenti.* Hoc loco anima omnis uiuentis, ipsa corporis uita signatur, *Spiritus uniuer. carnis.* Hominis effectus intelligentiæ spiritualis qui in Dei potestate sunt. Potest & per animam omnis uiuentis iumentorum uita signari.

† inf. 34.a
† palatū cibū gustat sibi

f *Nonne auris uerba diiudi.* Ex istis corporalibus quā diuersa idem spiritus operetur osten.quatenus ille sapientiæ, ille scientiæ, ille linguarum dona percipiat.Vel: *Auris uerba diiudi.& fau.eo.sa.* Acsi apertè dicat:Doctrinę uerba quę uobis usque ad aurem perueniunt,mihi etiam per saporem intimum intelligentiæ faucem tangunt.Vnus sensus est cerebri:sed in aure & in ore & in cæteris diuersis instrumentis, quasi diuersus diuerso modo discernit,ita ut aure non uideat, nec in oculo audiat:sic una est sapientia , sed alij plus, alij minus datur,alij scientia,alij genera linguarum &c. Vel quæ reprobi audiunt sicut uos,ego gusto:& quod uos scitis,mihi per intimum amorem medullitus sapit . 1.Cor. 12.b

g *In antiquis est sapientia & multo &c.* Illa enim dicta in sapientiæ radice solidata sunt,quæ per uiuendi usum etiam actuū experimento conualescūt.Ex cuius autem dono pendeant, demonstrat.

h *Apud ipsum est sapientia &c.* Apud Deum enim in principio Deus erat uerbum, qui & Dei uirtus & Dei sapientia. habet consilium, quia disponit sua:intelligentiam,quia cognoscit nostra. Ioan. 1.a

☞ a Si

a ¶Quæ est. ¶Quia non habet quod ipsi amant.

temptā † apud cogitationes † diuitum, parata † ad tempus statutum.

a ¶Non tenui in crimine est,sed tumor. ¶Sed lucebunt,quia cum Christo iudicabunt.
a ¶ Sed non sunt hæc curanda , quibus & reprobi abundant. ¶Facile despicit diuitias qui non habet.difficilè viles æstimat qui habet,quod tamen Iob facit dicens eas abundare reprobis.

Abundant tabernacula prędonum , & audacter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in † manus eorum.

a ¶Quia non grati sed peiores ex bonis. ¶ Vel ipse.
¶Quasi & si hi non concorditer de potestate Dei sentiunt,vel ipsę creaturæ in se creatorem ostendunt.

Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cęli, & indicabunt tibi. Loquere terræ & † respondebit tibi, & narrabunt pisces maris.

a ¶ Deditis terreno actui. a ¶ Inquisitores mundi. a ¶Quid hæc inquisita doceant subdit .

Quis ignorat, quòd oia hæc manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?

a ¶Qui omnia condidit , qualiter debeant administrari disponit. a ¶Potestate. b ¶ Vita quæ animalia sensificat. ¶ Vel aīa pro vita corporali accipitur, spiritus hic ponitur non,pro anima,sed pro spirituali effectu. a ¶ Hominis qui ad spiritualem intellectum tendit.

† Nónne auris verba † diiudicat, & † fauces comedentis saporem? In antiquis † est sapientia,& in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia, &

a ¶In priori aduentu præcedit sapientia , fortitudo in secundo aduentu.

omnium:in cuius manu est anima omnis uiuentis scilicet irrationabilis, cuiusmodi sunt animalia, pisces & aues.

h Et spiritus uniuersæ carnis hominis. *Id est anima rationalis.*

i Nonne auris &c. *Hic consequenter ostendit modum deueniendi in cognitionem Dei. Secundò ostendit, quòd per talem modum cognoscuntur proprietates diuinæ, ibi : Apud ipsum. Circa primum sciendum, quòd omnis cognitio humana quæ modo naturali acquiritur, de qua hic agitur, à sensibus oritur : sensus autem auditus maximè ualet ad notitiam,quæ acquiritur per doctrinam,& quantum ad hoc dicit :* Nonne auris uerba diiudicat &c. *Experientia uerò maximè ualet ad cognitionem quæ est per inuentionem talis autem experientia designatur cum dicitur,*

Diuisio.
† quieti vel pacifici hominis in diuitiis, aut diuitis

K Et fauces comeden.sapo. *Licet enim sensus uisus plus faciat ad accipiendum experientiam quàm gustus:tamen quia gustus est quidam tactus , & homo in certitudine tactus excedit omnia animalia,non autem in alijs sensibus : ideo per gustum certitudo experientiæ designatur quæ etiam in alijs sensibus inuenitur,& ex duobus modis acquirendi sciētiam prædictis subdit,*

Arist.prima Metaph. in prohe.

l In antiquis est sapientia. *Quia per longitudinem temporis potuerunt plura audire & experiri circa speculabilia , & etiam circa agibilia . ideo subditur ,* Et in multo tempo.pru. *Hic consequenter ostendit qualiter modis prædictis habetur notitia de diuinis.& primò proponit propositum, & secundò declarat ibi : Si destruxerit. Circa primum proponit quatuor de Deo. Circa quod sciendum est, quòd in cognitione nostra primum est notitia principiorum , quæ sunt naturaliter nota tam in speculabilibus quàm in agibilibus: & hoc designatur hic p intelligentiam , unde & habitus principiorum uocatur intellectus.Secundum est notitia conclusionum quę ex principijs deducuntur : & hoc designatur per consilium largo modo acceptum , prout importat quandam inuestigationem & discursum à principijs ad conclusiones in speculabilibus & agibilibus : quamuis propriè loquendo consilium tantum sit in agibilibus,Tertium est certum iudicium de conclusionibus inuentis , & hoc uocatur hic sapientia.Quartum autem sequitur ad ista scilicet potentia exequens,& hæc uocatur, hic fortitudo . Quicquid autem pfectionis est in creaturis,excellentius est in Deo:& ideo ista quatuor dicuntur hic in Deo esse quantum ad id quod habent perfectionis,remota omni imperfectione:licet enim Deus cognoscat principia & conclusiones quod est perfectionis, non tamen acquirit notitiam conclusionum per notitiam principiorum:quia talis acquisitio per discursum,imperfe*

¶ *ctionem inclu-*

† docebit te
Diuisio.
† probat vel sentit
† sub.secūdū opinionē vestrā, cū reuera sit apud Deum sapientia.

NICO. DE LYRA.

✠ a Parata ad tempus statutum &c. *Id est ad beatitudinem futuram per uitæ meritum:& quia homines mali non solùm derident iustos, sed etiam prorumpunt usque ad contemptum Dei,ideo subditur,*

b Abundant tabernacula prædonum &c. *Quia bona aliorum per fas & nefas indifferenter rapiunt sibi.*

c Et audacter prouocant Deum &c. *Id est sine timore.*

d Cum ipse dederit &c. *Quia potestas qua malè faciunt inest eis à Deo,licet ea abutantur tanquam Deo ingrati.*

e Nimirum &c. *Hic consequenter ostendit Iob ea de quorum notitia amici sui se iactabant,etiam alijs hominibus esse nota:& primò hoc proponit, secundo declarat modum per quem homines deueniunt in cognitionem diuinorum,ibi: Nonne auris.Circa primum dicit ,*

Diuisio.

f Interroga iumenta, & docebunt te, uolatilia cæli & indicabunt. *Interrogare creaturas,est earum naturas considerare : & responsio earum est in hoc , quòd ex tali consideratione homo assurgit ad cognitionem Dei,qui est prima causa omnium.ideo subditur,*

g Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fe. *Quasi diceret, nullus aut pauci : quia omnes confitentur Deum esse primam causam omnium*

MORALITER.

✠ a *Parata ad tempus sta.* Scilicet extremi iudicij , tunc apparebit fulgor sui meriti.Fulgebunt iusti sicut sol &c.Sed econtra mali tunc extinguentur , qui nunc frequenter prosperantur. propter quod subditur, Sap.3.b

b *Abundant taberna.præ. Gregor.* Quia plerumque mali eò magis contra Deum eleuantur , quò ab eius largitate & contra meritum ditantur . Moral.li.11 cap.2.

f *Interroga iumenta.* Per iumenta quæ sunt quædam hominis iumenta intelliguntur actiui,per uolatilia cęli contemplatiui.per terram quæ calcatur humiles. per pisces qui uocem non habent , in iniurijs illatis sibi tacentes. Hos autem interrogare est uirtutes eorum considerare,& eorum responsio est considerantium imitatio. Sed quoniam hoc ex dono Dei procedit,ideo subditur,

g *Quis ignorat.* Et quoniam non solum proficit homo considerando,sed etiam audiendo,subditur,

i *Nonne auris uer.di.* Quod fit quando bona uerba suscipit,& mala repellit.

K *Et fauces come.sapo.* Quod fit cum ex cognitione ueritatis sequitur gustus deuotionis:hoc autem contingit in illis qui sunt memores domini passionum.ideo sequitur,

l *In antiquis est sapientia.* De qua dicitur,Senectus enim uenerabilis est,non diuturna,nec numero annorum computata . Cani enim sunt sensus hominis , & ætas senectutis uita immaculata. Et hæc senectus uirtualiter continet multa tempora , ut subditur ibidem. Quod autem Deus ista dare possit iuuenibus ætate,ostenditur,cum dicitur, Sap.4.b

m *Apud ipsum est sapientia &c. Si destruxerit.* Scilicet sapientiam

 ✠ alicu ius

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ☞ a *Si destruxerit, nemo est qui ædificet.* Omnipotés humanum genus destruit cum relinquit. Aedificat cum replet: quod nisi fiat, incassum exterius a prædicatore monetur.
b *Si incluserit.* Omnis homo qui per id quod malè agit, quid sibi aliud quam carcerem facit, ut hunc animi reatus premat, etiam si exterius nemo accuset. Includere autem Dei est clausis non aperire, & cor reprobum per gratiam non emollire.
c *Si continuerit aquas &c.* Quia si scientia prędicatorum subtrahitur, eorum qui viridescere in spe æterna poterant corda arescunt. Vel quia aquæ nomine Spiritussancti gratia designatur. Si sancti spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, arescit protinus intellectus. Quod autem aquas pluraliter dicit, ad septiformem gratiam retulit.
d *Si emiserit eas subuertent.* Si enim Spiritussancti gratia ĩfunditur, statim terra subuertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur.
e *Apud ipsum est for.* In verbis prioribus quibus ait: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, apertè indicat, quia hoc quod mansuetus edocuit, qualiter credendum fuerit, in virtute iudicij terribilis ostendit. In verbis verò sequentibus quibus ipse ait: Apud ipsum est fortitudo & sapientia, luce clarius demõstrat, quòd prius in iudicio per virtutem reprobos destruet: & repulsis reprobis, electis in regno qualiter sit sapientia patris iudicabit.
† Ipsius est et, q errat & qui errare facit.
f *Nouit decipientem, & eum qui deci.* Nouit decipientem: quia plerũque anteriora eius mala conspicit, & hunc iusto iudicio cadere etiam in alia peccata dimittit. *Nouit eum qui dec.* Quoniã enim sæpe committunt homines mala quæ sciunt, permittuntur decipi, vt cadant in mala quę nesciunt: quod aliquando ad purgationem, aliquando ad vltionis initium fieri solet. F
† Inglorios
g *Adducit consiliarios &c.* Consiliarios dicit prædicatores, qui auditoribus vitæ consilium præbent. Qui cum propter temporalia prædicant, in stultum finem deducuntur: quia illuc ꝑ laborem tendunt, vnde per mentis rectitudinem fugere deberent.
h *Et iudices in stupo.* Qui examinãdis aliorũ moribus pręsunt, rectè iudices vocantur: sed cum eos nequaquã solicitè discutiunt, nec qualiter corrigãt agnoscũt, ĩ stuporẽ deducti sunt.
i *Baltheum re. dis.* In his enim qui bene regere membra sua videbantur, propter elationis culpam castitatis cingulum destruit. Et quia in renibus delectatio est carnis, fune peccati ac delectationis præcingit renes eorum.
K *Ducit sacerdo. in glo.* Quia ante iudicem non inuenient gloriam, quam modo in subditorum moribus studio prædicationis non exquirunt.
l *Et op. sup.* quia cũ mentẽ regẽtium iusto iudicio deserit, cęlestia negligunt, & in suis hic voluptatibus cadunt.
m *Commu. la. vera.* qa sæpe hi qui cęlestia prædicando veraces erant, dũ tpalia diligunt, ad terrena dicenda corruunt, labiũ veraciũ cõmutat. Vel de Iudæis põt intelligi, qui añ veraces Christũ uenturum nuntiauerũt, sed pñtem hũc negauerũt.
n *Et auf. se* Doctrina senũ ablata est, qa Iudæi nequaquã ea credendo secuti sunt, quę pres suos prędixisse meminerunt.
o *Effundit despectionem.* Iudęi in legis mandatis pmanentes, ☞ prin-

¶ Potest in consilio notari mora occulti iudicij, qua sustinet peccatores ad pœnitentiam, quasi, intelligit omnia non nescit, sed consilio agit.

fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si in-
¶ Reprobando.
cluserit hominem, nullus est qui
¶ Vt nec Isaac primogenito suo Esau.
aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emise-
¶ Vt contraria prioribus agat.
rit eas, subuertent terram. Apud
¶ Sed quia in multis datur longior vita & non sapientia, in cuius iudicio dona pendeant, subdit, Apud ipsum. ¶ Etiam. ¶ In secundo.
ipsum est fortitudo & sapientia.
¶ Sed quia & ante extremum occulte iudicat subdit: Ipse nouit: sciens iudicat quem nescit id est non approbat.
† Ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. † Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. † Baltheum regum dissoluit, & præcingit
¶ Peccato cuius delectatio membris dominatur, vt quos intus superbia inquinat, quàm sint detestabiles in publico ostendat.
fune renes eorum. † Ducit sacer-
¶ Quorum gloria est rectitudo subditorum. ¶ Apud Deum cui fructus non afferunt.
dotes † inglorios, & optima-
¶ Cum pro æterno de principatu temporali gratulantur, & in voluptates cadunt.
¶ Quia non agentis sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur: & iusto iudicio fit ut nõ habeat linguam, qui recusat bonam vitam.
tes supplantat. † Commutans
¶ Quia priorum suorum præcepta non sequũtur.
¶ Elias reducet corda filiorum ad patres eorũ. quando faciet intelligere de Christo quod patres prędixerunt.
labium veracium, & † doctri-
¶ Ne quis de bono glorietur vel de malis desperet.
nam senum auferens, effundit

tudo maxima, quia nullus potest ei resistere: hoc etiam concludit ex effectibus magis generalibus, dicens, G
e Si continuerit aquas. *ita quòd non descendat de cęlo pluuia, sicut fecit ad preces Eliæ.*
f Omnia sicca. *in superficie terræ.*
g Si emiserit eas. *in nimia abundantia, sicut fecit tempore Noe.*
h Subuertent terram. *i. habitantes in terra, quia tunc solùm remanserunt octo personę, & quia ista ostendũt infinitatem potentię, conclu dit:* Apud ipsum est for. *Consequenter idem ostendit de Sapientia dicens:* Et sapien. *quod declarat dicens,*
i Ipse no. & deci. *perfectè enim sapientis est deprehendere astutias decipientium & simplicitates ab eis deceptorum. Consequenter idem ostendit de consilio dicens,*
l Addu. consi. *qñ subtrahẽdo gratias suas obnubilat eorũ intellectus, qui cõsueuerunt dare certa cõsilia & congrua ad finẽ intentũ, et tũc dant incongrua: & sic perueniunt ad finem oppositum: sicut dicitur: Sapiẽtes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens.* Sapientis officium. Esa. 19. b
n Et iudices in stu. *Hic accipiuntur iudices qui solent bene iudicare de agibilibus: & iõ qñ cõtrariũ iudicij sui accidit, stupẽt et admirañt.* Applicatio
o Bal. re. *Hic ostendit prædicta applicando in speciali ad status hominum, qui videntur potiores dicens:* Baltheum re. *idest virtutem eorum militarem, scilicet exercitum.*
p Dis. *qñ contra spem humanam debellãtur.*
q Et præcin. fu. re. *quando sic deuicti ligati in captiuitatem ducuntur.*
r Du. sa. in glo. *qñ simul ducuntur in captiuitatem cum regibus, sicut sacerdos summus fuit ductus in captiuitatem cum Sedechia rege. Et bene dicit inglorios, quia sacerdotes solẽt in populo prę cęteris honorari: & sic per oppositũ ostendit calamitatẽ eorũ: & sic patet ꝙ in Deo est fortitudo. Et idẽ ostẽdit de consilio, dicens,*
t Et optima. su. *dñr aũt optimates optimi cõsiliarij, quos supplantat inuoluendo eos in astutijs suis: & sic dant inutile consilium vel nociuum loco boni. consequenter hoc idem ostendit de Sapientia, dicens,* H
u Commu. la. ve. *idest eorum qui solent vera loqui, sicut philosophi, quibus aliquando propter eorum elationem subtrahitur lumẽ cognitionis verę: & sic falsa loquuntur, secundum quod dicitur ad Roma. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt &c.* Rom. 1.
x Et doctrinam senum auferens. *Eos infatuando prædicto modo, nõ quòd aliquando falsum à Deo immittatur intellectibus eorum: sed quia ex demeritis eorum subtrabit illustrationem suam: & sic cadunt à veritate pro proprium defectum.*
y Ef. super principos. *Quando aufer teos à statu bonoris, & subijcit* ❡ *eos illis*

†Ducit cõsiliarios spoliatos, sub cognatione sua. Chal. interpre. ĩ prędã & iudices insanire facit.
† Vinculũ
†Principes vel sacerdotes, spoliatos. vel, sicut pdã & fortes subuertit,
†Remouẽs
†consilium

MORALITER.

✱ tiam alicuius sicut fecit Nabuchodonosor propter suam superbiam.
c *Si inclu. ho.* Auferendo sibi loquelam, sicut fecit Zachariæ propter incredulitatem. Luc. 1. b
e *Si continu. aquas.* Suæ gratiæ.
f *Omnia sicca.* Nam omnia opera bona mortificabuntur.
g *Si emi. e.* Abundanter, sicut fecit apostolis in die pentecostes.
h *Subuer. ter.* Homines terrenos, cõuertendo eos ad fidem, sicut factum est per apostolorum prædicationem.
i *Ipse no. deci.* Ad ipsem puniendum.
K *Et eum qui decipi.* Ad damnum eius releuandum.
l *Ad du. consi.* Scilicet malos.
m *In stul. fi.* Exemplum de Achitophel, qui se suspendit. 2. Reg. 17 f
n *Et iudi. in stu.* Exẽplũ de iudicibus puersis, quos Daniel cõuicit.
o *Baltheum regum di.* Cũ eos in luxuriã cadere pmittit, sicut de Salomone dr: Cũq; esset senes, deprauatum est cor eius per mulieres. 3. Reg. 11.
q *Et pręcingit fune.* Peccatis.
r *Renes eorum.* Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.
s *Ducit sacerdotes inglorios.* Cum propter malam uitam suam gloria priuantur, & iusti simplices ad eam eleuantur.
u *Commu. labium veracium.* Id est permittens commutari quando. timore damni, vel amore lucri ueritas omittitur prædicari.
y *Effundit despectionem super rinci,* i. Dæmones. Non est nobis colluctatio aduersis carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum &c. super istos principes effundit despectionem quando reprimit eorum potestatem. Eph. 6. b
✱ b *Et eos*

NICOL. DE LYRA.

Diuisio. ❡ *ctionem includit. Sciendum etiam ꝙ licèt ista quatuor realiter distinguantur in nobis, in Deo tamen distinguuntur so'a rõne: quia perfectiones quę sunt in creaturis diuisim & distinctè, in Deo sunt vnitæ.*
a Si destruxe. *Hic consequenter ostendit, quòd quatuor prędicta apparent in Deo ex effectibus suis hoĩbus notis, & primò hoc ostendit de tribus. s. de fortitudine, sapientia, & consilio. secundò de intelligentia, ibi: Qui immutat. Primum aũt ostendit dupliciter. primò in quodã gñali. secundo applicando ad status hoĩum in speciali, ibi: Baltheum regum. Circa primum dicit:* Si destruxerit. *regna vel ciuitates vel huiusmodi.* Diuisio.
b Nemo est qui ædifi. *contra eius voluntatem.*
c Sin inclu. homi. *materiali carcere vel infirmitate.*
d Nullus est qui ape. *ipsum liberando: & sic patet: quòd in eo est fortitudo maxima*

A ☞ principari per fidem videbantur. Gẽtiles in profundo pressi per infidelitatem latuerunt: sed cùm incarnationis dñicæ mysterium negauit Iudæa, Gentilitas credidit. Sic,
a *Reuelat profunda de tenebris.* Cùm mystici allegoriarum sensus in verbis occultis prophetarum agnoscuntur.
b *Et produ.* Vmbram mortis dicit duritiã legis, quę mortẽ carnis inferebat, q̃ vmbra mortis aĩe ẽ. In lucẽ aũt vmbra mortis ꝑducit, cũ ĩtellecta morte spũs, q̃ timere Chrs ꝑcepit, remota punitione carnali mors carnis minimè timeť.
c *Qui multipli.* Quia gentes & ꝑ fœcunditatẽ sobolis extẽdit, & tñ in propria infidelitate derelinqt, & quas in infidelitatis casu reliqrat, qñq; ad finẽ reduxit, qbus ita restitutis fit qđ sequitur,
d *Qui immutat cor prin.* Cor principum terræ immutatũ est cum summi sacerdotes & seniores populi illi conabanť obsistere, quẽ pri' ꝑdicabãt: & decepti sua malitia incedere ꝑ inuiũ frustrà conabanť: qa crudelitati eorũ, quærentiũ nomen suũ extinguere patere via nõ poterat contra autorem omnium.
¶ uel remonet.
e *Palpabunt.* Quasi. n. in tenebris palpat, q qđ tangit nõ videt: sic & hi inter tot miracula requirebant: qđ signum facis vt credamus tibi? Errabãt autem quasi ebrij. Oĩs q errat, nũc huc nũc illuc ducitur ita hi aliqñ dicebãt, Nisi esset hic à Deo, nõ posset facere quicquam. Aliquando; Nonne hic est filius fabri?
†& errare facit eos in solitudine & ĩ inuio.
†tenebras & nõ lucẽ.
Ioan. 9. f
Matt. 13. g

¶ Super eos qui vitijs dominantur, si inde superbiant.
despectionẽ super principes, † &
¶ Vitijs. ¶ Per pœnitentiam. ¶ Ne qui, de bono glorietur vel de malis desperet.
eos qui oppressi fuerant † rele-
¶ Et dum illi cadunt hi releuantur aperta sententia: de occulto consilio Dei producitur vt ostendat de vnoquoque quid sentiat.
uat. Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucẽ † vm-
¶ Vmbra mortis est praua operatio quæ de diabolo quasi corpore exit, quę latet operãtes sed Deus producit in lucem dum scire eam facit ut possit destrui.
¶ Ad literam quia quotidie nascuntur & moriuntur: sed in resurrectione restituuntur.
brãm mortis. Qui multiplicat gentes & perdit eas, † & subuersas in integrum restituit. Qui † immutat cor principum populi terræ, † & decipit eos, vt frustra
¶ Dum talem se eis exhibet, qui possit & diuina operari, & humana pati.
incedant per inuium. Palpabunt † quasi in tenebris, & non in luce, & errare faciet eos quasi ebrios.

g Et perdit eas &c. *sicut fuit in diluuio.* C
h Et subuersas in integrum restituit. *sicut fuit post diluuium per Noe & posteritatem eius. Omnia ista induxit Iob, quia declarant magnitudinem diuinę potentię, & profunditatem sapientiæ, & certitudinem sui consilii, quia nunquam deficit à fine intento.*
i Qui immutat. *Hic ostendit quòd in Deo est intelligentia: quod maximè patet per hoc quod ad volũtatem suam immutat intellectum & voluntatem hominum, et maximorum, secundum quod dr. Cor regis in manu Dñi, quocunque voluerit inclinabit illud: & sic patet ꝙ in cordibus hominum intimè operatur: & hoc est quod dicit: Qui immutat cor principum populi terræ, & per consequens subditorum qui solent sequi voluntatem principum.*
k Et decipit eos &c. *Non sic intelligendo, ꝙ deceptio directè sit à Deo: sed quia suo iusto iudicio subtrahit lumen suum directiuum, & sic homo cadet in deceptionẽ per propriũ defectũ.*
l Vt frustra incedant per inuium. *Quia non perueniunt ad finem intẽtum. Errat autem homo dupliciter. Vno modo per ignorantiam, & quantum ad hoc dicit: Palpabunt quasi in tenebris. Alio modo per passionem, & quantum ad hoc dicit,*
m Et errare faciet eos quasi ebrios. *Passionati enim sunt sicut ebrij, qui aliter iudicant de agendis in ebrietate positi, & extrà sicut etiam passionati, aliter iudicant quando sunt extra passionem quam passione detenti: sicut iratus inquantum talis iudicat statim vindicandum, sedata autem ira iudicat tempus & locum expectandum.*

† & fortitudinẽ fortium debilitat.
Prou. 20. a
† releuãs
† quidã ab scõdita interpretati sunt.
† dilatat gentes & ducit eas

NICOL. DE LYRA.

❡ *eos illis qui prius fuerant ei subiecti.*
b Et eos qui oppressi fuerant. *Per violentiam principum.*
c Releuat. *à subiectione eorum.*
d Qui releuat profunda de tenebris. *auferendo incarceratos de imis carceribus & tenebrosis.*
e Et producit in lucem vmbram mortis. *i. habitantes quasi in vmbra mortis, sicut sunt incarcerati qui timent quotidie interfici: cum & isti producuntur in lucem, quando ex insperato liberantur: sicut fuit de Ioachin rege Iudæ, quem Euilmerodach extraxit de carcere, ponens eum inter primos regni sui.* B 4. Reg. 25. g
f Qui multipli. *sicut fuit ante diluuium, vt habetur in Gen.*
g Et perdit

MORALITER.

✱ b *Et eos qui op.* Quãdo peccatores à diaboli iugo liberat. Et quoniam hoc procedit ex Dei iudicijs nobis occultis, subditur,
d *Qui reuelat profun.* Quando diaboli machinationes occultas aperit, vt remedium adhiberi possit. Ionæ 3.
f *Qui multiplicat.* Exemplũ de Niniuitis qui multi erant, & subuertendos eos dixit propter culpam, & non fecit propter pœnitentiam.
i *Qui im. prin. po.* s. Iudaici, cuius sacerdotes inuidia & odio moti cõtra Christum, cum interfecerunt quem desiderauerant venturum. D
K *Et decepit.* id est decipi permittit, & sic erant per multa falsa.

GLOS. ORDINARIA. CAP. XIII.

a ☞ *Ecce om.* Hæc enim cuncta beato Iob præsentia ꝑ prophetiæ spiritum facta sunt. In eo enim secutura videbat adsistentia, cui nec futura veniũt, nec præterita discedunt. Sed quia ea ipsa quæ ventura erant alia vidit esse in operibus, alia in dictis, sequitur,
b *Hęc vi. ocu. me. &c.* Sed quia dicta vtilitatem non habent, si intellectu carent, sequitur,
c *Et intel. sin.* Cum enim aliquid ostenditur vel auditur, si intellectus non tribuitur prophetia minimè est. de quo intellectu quia non extollitur, ostendit cum ait,
d *Secun. scien. ve.* His verbis innotuit quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longè vitã sanctè viuendo transcenderat: & secundum eorum scientiam se nosse confirmat, qui sciendo cęlestia eorum terrenas cogitationes per prophetiæ spiritum transibat.
† quidã sic uertunt de omnipotẽte loquar & uolũtati mihi est inquirere de Deo
e *Sed tamen ad omnipotentem lo. &c.* Cum omnipotente loquimur, dum eius misericordiam deprecamur. Cum eo disputamus, dum nos illius iustitiæ coniungentes facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel cum Deo disputat qui hic ei obediens, pòst cum eo populos iudicabit, qui etiã interim de iniquis iudicare non cessat.
f *Prius vos ostendens.* Sic ecclesia de hæreticis. Prius vos ostẽ. faciet &c. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur.
☞ a *Atque vtinam*

CAP. XIII.

¶ Iam sunt. ¶ Quasi præsentia.
Ecce omnia hęc vidit oculus meus, & audi-
¶ Vt propheta.
uit auris mea, & intellexi singula. Secũdum scientiã vestram, & ego no
¶ Vel vestri.
ui, nec inferior vobis sum. Sed tñ
¶ In oratione. ¶ De proprijs.
† ad omnipotẽtẽ loquar, & dispu-
¶ In iudicio.
tare cum Deo cupio: † prius vos
¶ Veritas non ex fabrica sed ex natura surgit.
ostendens fabricatores mẽdacij, & cultores peruersorum dogma-

NIC. DE LY. CAP. XIII.

Ecce om. *Postquã Iob arguit amicorum suorum iactantiã, hic excludit eorum falsam sententiam. & primò eam proponit. secundò pnicendam predicit ibi: Audite ergo. tertiò eã ostendit ibi: Tacete paulisper. Circa primum continuat dicta sua precedẽtibus, ad hoc arguens amicorũ presumptionem, dicens,*
a Ecce om. hæc. *Quę ꝑdicta sũt de fortitudine diuina, sapientia eius, consilio & intelligentia.*
b Vidit ocu. me. *per effectus prædictos.*
c Et audi. uit. s. mea. *a doctoribus. iõ subdiť,*
d Secun. scien. *Et iõ in hoc non potestis vos preferre mibi, & me despicere.*
e Sed tamen &c. *per deuotam orationẽ: quia tempore orationis homo cum Deo loquitur,*
f Et disputa. *Nõ temerariè eius facta arguendo, sed humiliter veritatẽ inquirẽdo. q. d. ipse ĩ disputãdo cõtra me nõ vtetur verbis fictitiis & mendacibus, sicut et vos vnde & subditur,*
g Prius nos. *Vt aũt patebit inf. antequã inciperet disputare cum Deo, ostẽdit eos fabricatores mendacij: sed disputando cum Deo, ostendit eos cultores peruersorũ dogmatũ simul tempore: sed prius voce et intẽtione intẽdebat declarare eorũ falsã sñiam ꝑ illã disputationẽ: & sic factũ ẽ finaliter, vt hr inf. qñ Dñs determinãdo qõnẽ dixit ipsi Eliphaz, Irat' ẽ furor meus in te* ❡ *& in duos*

† sed nerenos esse compositores mẽdaciorum & medici vanitatis omnes. Iob 42.

MORALITER.

✱ a *Ecce.* Pręsumptuosus in scientia reprimitur, quando spretus ab eo equaliter scire declaratur. propter quando Iob reprimes Sophar arrogantiã in in uerbis istis ostendit suam scientiã nõ esse minorẽ, sed quia quantũcũq; sciẽs desiderare debet plus scire, sequiť,
e *Sed tñ.* In oratione, ut uelit meã sciam augmentare. iõ subditur,
f *Et disputare.* Per disputationem ueritas inquiritur, & ideo cum Deo disputare est ab eo ueritatem inquirere.
g *Prius vos.* Vnũ. s. opus sapientis est mẽtientẽ manifestare posse.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Atque utinam taceretis.* Vidēs eos velle apparere quod non erāt, admonuit ad tacēdū, ut possint apparere qđ erāt. Stultus, nāque si tacuerit, sapiēs reputabitur, si cū alijs signis nō ꝓdat. Quia stulti obloquēdo, verbo sapiētis pēsare nō sufficit, adhuc p ad silentiū subdit: *Audite.* Quia heretici ea, q̄ prauè de Deo intelligunt, ex ueritate tueri non possunt falsitates requirunt, quibus infirmas mentes seducant.

b *Audite ergo &c.* Bene ergo prius correctionē post iudiciū intulit: quia nisi ꝑ correctionē prius stulti tumor deprimatur, nequaquam per intelligētiam iudicium iusti cognoscitur.

c *Nunquid faciem.* Iusti cū redarguūt sēper infirmitatis suæ cōscij interius cōpatiūtur. Quia illius solius est pctā hominū sine compassione discutere, q ex naturę suę opotētia ignorat peccare. Cuius faciē accipiebāt, q ita Iob reprehēderāt, acsi in se reprehēsibile nil haberēt. Et ꝑ Deo iudicare nitiī, qui cū alterū reprehēdit, apud se introrsus ꝑ cōpassionem non infirmatur.

d *Decipietur &c.* Heretici fraudē Deo exhibent, qa ea astruunt, q̄ ei pro quo loquūtur nō placent, & eum dum defendere nituntur, offendunt.

e *Ipse vos &c.* Sunt q veritatem Dei in corde sentiūt, & exterius impugnant, ne victi videant: hi in abscōdito faciem eius accipiūt. Vel sunt q qñ ad mentē redeūt, Dei iustitiā cōtemplant & cōtremiscūt, sed post ad iniqtatē redeūt: hi in abscōdito apud se quasi corporaliter videtē accipiūt faciē Dei: & cum præsentes fiunt, blandiuntur fletibus: & cum quasi à cōspectu eius recedūt, moribus detrahunt. Et tantò amplius feriēdi sunt, quanto in occulto cogitationis recta Dei iudicia cognoscunt.

f *Statim vt* Humano uerbo, mot' Dei dr, ipsa rectitudinis eius districtio: quæ F reprobos, qui hic per pęnitentiā nolunt turbari, per vindictam turbabit.

g *Et terror &c.* Quia reprobis non timor requie, sed pena timorem parit. unde propheta, Sola uexatio intellectum dabit auditui; quia cum pro pręceptis Dei contemptis puniūtur, tūc intelligunt quod audierunt.

h *Memoria uestra.* Quātūlibet qs ꝑ memoria sui nominis elaborat, memoriā suā quasi cinerē posuit: qa hāc citius vētus mortalitatis rapit, & redigentur in lutū. Ceruix in lutū redigitur, cū superbus quisque humiliatur in mortem, & elata caro tabescit in putredine.

i *Tacete paulisper &c.* Sensu carnis locutos indicat, quos idcirco ad silentiū restringit, vt ea q̄ illi mēs suggesserit, dicat. Acsi diceret: Nō ego carnaliter sed spiritualiter loquor, qa ꝑsentium spiritus audio, quod per ministerium corporis profero.

k *Quare lacero &c.* Dentes in hoc loco internos sensus, qui singula quæ cogitant quasi mandunt & comminuūt, atque ad uentrem memoriæ transmittunt. His dentibus sancti ñ qua in se carnalia deprehendunt, uehementer in semetipsis insequuntur, ut ipsi irreprehensibiles inueniantur, & iniqui hoc conspiciendo emendentur. Et est sensus: Cur internis sensibus carnalia in me facta discutio, si meis spectatoribus idest uobis prodesse non possum.

l *Dentibus meis.* Dentes sunt interni sensus, qui singula inquirunt: unde Iere. Fregit ad numerum dentes meos, quia ꝑ mensurā peccatorum cæcitas in sensibus generatur. unde & dicitur: Qui comederit uuam acerbam, dentes eius obstupescent. Vua acerba, fructus ante tempus quem comedit qui huius uitę delectatione pascitur: unde sensus interior ligatur, ne spiritualia mandere possit.

m *Et animam meam porto in manibus meis &c.* Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere, quod fit pro ædificatione proximi. Et est sensus: Cur me uel districtè coram hominibus diiudico. Vel quid appetam in opere ostendo, si proximis nec mala iudicando, nec bona ostendendo proficio. Sed tamen,

n *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo &c.* Ille verè patiens est, qui & aduersis atteritur. & tamen à spei rectitudine non curuatur.

a *Veruntamen*

[Margin notes: Pro. 17. d — † disputationes — † pro Deo loquentem in opus, & pro eo pro stratibus doluit — † vel homo ratis — † Nōne bonum esset q̄ taceretis vel exploraret uos? — † Nōne excellentia eius terrebit uos — † mihi — Esa. 28. e — † Ecce occidet me, non sperabo, vel nō possum expectare — Tren. 3. b — Iere. 31. e.]

tum. Atque utinam taceretis, ut
putaremini esse sapientes. Audite ergo † correctiones meas, &
iudicium labiorum meorū atten-
a ¶ Veritas non indiget falsitate fulciri.
dite. Nunquid † Deus indigēt uestro mendacio, ut pro illo loqua-
a ¶ Faciem Dei accipere est autoritatem eius in iudicio sumere.
mini dolos? Nunquid faciem
eius † accipitis, & pro Deo iudica-
¶ Obliti uestri. ¶ Aliquis.
re nitimini? † Aut placebit ei, quē
a ¶ Quia hoc in eo iudicat quod intus sentit, non quod foris famulari uidetur.
celare nihil potest? Aut decipie-
¶ Non.
tur ut homo uestris fraudulētiis?
¶ Sed.
Ipse uos arguet, † quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
† Statim ut se commouerit, tur-
a Quem non præuidetis sicut iusti qui præcauent.
babit uos, & terror eius irruet
a ¶ Quam elaborastis extendere.
super uos. Memoria uestra com-
a ¶ Quia ibi ponitur ubi sua rapit, id est in terrenis sed iustus in æterna memoria qui oculis Dei sua facta committit.
parabitur cineri, † & redigentur
a ¶ Superbia: quæ modo in tot extollitur nesciens quid sequatur.
in lutum ceruices uestræ. Tace-
a ¶ Non carnaliter sed spiritualiter loquor: unde increpationem ad mystica uerba conuertit: quare lacero.
te † paulisper, ut loquar quod-
cunq; mihi mēs suggesserit. Qua-
re lacero carnes meas dentibus
a ¶ Et sic iustus aliis non proficit, tamen prębere bona exempla nunquam cessat unde Iob uirtutē patiētię adhuc amicis ostendit. unde subdit. Etiam si occi.
meis, & animam meā † porto in
manibus meis? † Etiam si occide-

NICOL. DE LYRA.

G

¶ & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. ideo subditur,

a Atq; uti.taceretis. *Ab iniuriis & falsis sententiis.*

b Vt putare.esse sa. *Secundum illud Prouer. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur.*

c Audite ergo. *Proposita eorū falsitate in doctrina, hic ostendit eam à Deo puniendam, dicens:* Audite ergo corre.me. *cessando à prædictis ad euitandum pęnā diuinæ vltionis, & qđ in predictis peccauerint, ostendit dicens,*

d Nun.de.indi.ve.men. *Illa enim quæ dixerant, ostenderant se dixisse ad defendendam diuinam iustitiam, quod non est necesse: cum aliter posset defendi.*

e Nunquid fa. e. ac. *Quasi iudicantes pro eius iustitiam per falsa defendendo.*

f Aut placebit ei. *q.d. istud nō placet ei, sed displicet. Solet autē alicui homini placere defensio causæ suæ propter ignorantia, quia credit eā esse iustā: sed hoc est in Deo impossibile, quia nihil potest eum latere.*

g Aut decipe: &c. *Homo enim aliquando deceptus fraudulentijs aduocatorum, uult defensionem causæ suę, quod tamen à principio nolebat. Sed hoc non potest esse in Deo, quia non potest decipi ab aliquo. ideo subdit,*

h Ipse vos arguet. *Tanquam malos.*

i Qm̄ in &c. *Ille. n. in abscōdito faciem alicuius accipit in iudicio, qui pro eo loquitur cōtra cōscientiā. sic faciebant isti, quia sanctā uitam Iob nouerāt & eius innocētiā: & tamē eū cōdēnabāt, quasi ad approbādū diuinā iustitiā.*

k Statim vt se com. *loquitur de Deo ad modū hominis, qui quando cōmouetur ira, punit: tamē talis motio iræ non est in Deo, sed sibi attribuitur similitudinariè propter effectum punitionis, ideo subditur,*

l Turbabit vos. *Per pęnam inflictam.*

m Et ter.eius ir.su. *Timentes adhuc ampliorem uobis pęnam inferendam.*

n Memo.ve.com.ci. *Qui citò per uentum dispergitur. & non apparet. Hoc dicit Iob cōtra dictū Sophar: qui suprà dixerat bonū hominis remanere post mortem, inquantum manet in bona memoria hominem. q.d. istud quod reputatis bonū, non erit uobis post mortem.*

o Et redigentur in lu.cer.ve. *Quas iniqui erexistis contra me.*

p Tacete paulisper. *Hic cōsequenter ostēdit Iob amicorū suorum falsitatem. Et primò ostē dit eos fabricatores mendacij. Secundò cultores peruersæ doctrinæ, ibi: Audite sermonem. Circa primum sciendum, q ipsi falsò arguebāt Iob de impatiētia ultra modū, & de desperatione, eò q à principio dixerat: Pereat dies in qua natus sū. & vtrūq; Iob ostēdit falsum. Primò inducens eos ad audientiam, dicens,* Tace.paul. ut lo. *Licet enim aduersario sit graue diu audire, tamen modicum non debet sibi esse graue.*

q Quodcunque mi.mens sugge. *Quasi dicat non detinebo tempus in componendo uerba ornata falsitatem colorantia, sed statim proferam quod habeo in corde secundum veritatem. Consequenter ostendit eos falsum dixisse imponentes ei impatientiam caninam, dicens,*

r Quare lace. *Quasi dicat quæ est causa, quòd ex impatientia uideor lacerare carnes meas, sicut uos mihi imponitis.*

s Et animam me.por.ma. &c. *Id est uitam meam non curo amittere per desperationem: sicut illud quod portatur in manibus videtur expositi raptoribus, secundum illud Greg. Deprędari desiderant, qui thesaurū in uia publicè portant: quasi dicat ista quę mihi imponitis, falsa sunt ideo subdit,*

t Etiam si occisi. *quod est ultimum terribile.*

¶ a In ipso

[Margin notes: † G — † corporibus luteis corpora vestra sub, assimilantur — H — Diuisio — † pono — Homil. 37. in euang.]

MORALITER.

✱ a *Atq; utinam ta.* Stultus si tacuerit, prudens reputabitur,

d *Nunquid &c.* q.d. nō. hoc autem pōt dici quæstuarijs ꝑdicatoribus q multa falsa dicunt, ut quęstū extorqueant à simplicibus.

e *Nunquid fa. &c.* quasi dicat nō quia nō decipitur talibus uerbis.

K *Statim ut se.com.* Ad puniendum uos.

n *Memo.ve.cōpa.ci.* Ideit deficiet per mortem.

p *Tace.pau.* Et dicit paulisper, quia tacere etiam modicum præsumptuosis loquacibus est molestum.

r *Quare la.car.* Viri sancti carnes lacerant, quando motus carnales in se domant. Et animam suam portant in manibus, cum rectam intentionem tenent in suis operibus.

t *Etiam si occide.me.* Idest ab infidelibus occidi permiserit.

✱ In ipso

A a *Veruntamen &c.* Sic enim tūc Dñs saluator īuenitur, si nūc pro timore dñi peccatum vestrum à vobisipsis redarguitur.

b *Non enim &c.* Nūc ueniet qdem ante tribunal iudicis, sed qa modò culpas suas cōsiderare dissimulat, totū se fundens in uerbis ꝓximorū quorū laudibus credit & lętatur, peccata sua ad memoriam reducendo in cōspectu Domini uenire recusat.

c *Audite sermo.me.* Per hoc q ęnigmata nominat, figuratas se habere locutiones demonstrat. vnde uoce fideli populi subdit,

d *Si fu.iu. &c.* Quod nec ab eius ꝑsona discrepat, de quo Dñs & maiora dixit, q non sit ei similis. Iste humilius dicit, se iustū nō prę cęteris. Quid est q superius dixit: Vias meas in cōspectu eius arguā. Et inferius. Cōsumere me uis peccatis adolescētię meę. Nūc ait *Si iu. &c.* Sed sibi iniquitatē tribuēs, & Deo purgationē suā: & peccatorē se cognosci ex se, & iustum se factum non ignorat ex munere.

e *Quis est qui iu. me.* Quia in exterioribus actibus vñ reprehendaī non habet, liberè accusatorē q̄rit. Quia uerò ēt iustorū corda de stulta cogitatione se reprehendunt, subditur,

f *Quare ta. consu.* Acsi dicat: Sicut vixi ut accusatorem exterius nulū timerem, utinā sic uixissem ut in ra me accusatricē cōscientiā non timerē. Tacēs n. cōsumitur, qui intus in se inuenit unde uratur.

g *Duo tantum &c.* Et Dei faciem hic animaduersionē dicit: ī qua dū peccata aspicit, punit, à qua nemo abscōditur, nisi duo q̄ postulat amoueanī, de qb' seqī,

h *Manu.&c* Per manū quā lōgè fieri postulat, legē (q̄ sub ꝑcussione ultionis populū tenuit, & sub q̄ timore seruiebaī) designat. In qbus uerbis tēpus gratiæ & redēptionis inquirit. Et est sensus: Percussionis duritiā remoue à me, formidi-B nis pōdus tolle, spm̄ securitatis īfunde, qa in cōspectu tuo iustus esse nō ualet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit,

i *Voca.* Pręsentiam Christi q̄rit, ut ꝑ hāc & audiat qđ ignorat, & audiaī in his q̄ nouit. Vel uocat Deus eligēdo, respondet homo obediēdo. Loquiī hō desiderādo, respōdet Deus apparendo. Sed sic anhelans, subtilius se discutit. *Quantas habeo. Voca me & ego respon.tu.* Vocare Dei est, nos amando & eligendo respicere. Respondere nostrum est amori illius bonis operibus parere.

k *Aut certe &c.* Loquimur, cū faciē eius per desideriū postulamus. Respōdet loquētibus, cū nobis se amātibus apparet.

l *Quantas habeo &c.* Iustorū labor est. vt semetipsos inueniant inuenientes flendo atq; corrigendo ad meliora perducant. Grauior videtur iniquitas quàm peccatum, scelus quàm delictum.

m *Cur faciem tuam ab.&c.* Homo contemplationē Dei habuit in paradiso, sed per culpam incurrit caliginem. Et excitatus ex pęna redit ad amorem, ac dicit,

a *Et arbi-*

[Margin notes: † etiam — † narrationē vel explanationē — † Ecce nūc pronūtia ui iudicij sententiam noui quòd ego iustus sim. — Manus — Præsentiā Christi optat]

a ¶ Alius foerat cum ei benefacit.
rit me, in ipso sperabo. Verun-
a ¶ Qui potentiam Dei ad mētem reducit & se diu dicat in conspectu Dei stat. vnde Elias: Viuit Deus in cuius conspectu sto. iij. Reg. xvij. a.
tamen vias meas in conspectu
a ¶ Vnde hæc vtilitas sit.
eius arguam † & ipse erit salua-
tor meus. Non enim ueniet in
a ¶ Quia districtionem Dei ante oculos non ponit, dum in humanis oculis placere capit.
conspectu eius omnis hypocri-
ta. Audite sermonem meū, &
† ænigmata ꝑcipite auribus ve-
a ¶ In vltimo iudicio ante quod modo flagellor, & si bonus.
stris. † Si fuero iudicatus, scio q
a ¶ Iustum se nouerat, nec iuste flagellatū negat: flagellatur ex abundanti gratia, vt merita augeantur, non vt peccata tergantur. b ¶ Et cum iustis.
iustus inueniar. Quis est q † iu-
a ¶ Et vtinam sic sim etiam intus irreprehēsibilis, ad quod omni modo iustus laborat. ¶ Sed.
dicetur mecum? Veniat. † Qua-
re tacens consumor? Duo tan-
a ¶ Et nisi hæc duo remoueris.
tum ne facias mihi, & tunc à fa-
a ¶ Percussionem legis quæ punit.
cie tua nō abscondar. Manum
a ¶ quam optat transire & timorem. vt ad dilectionem veniat. ¶ Qua fouetur in lege.
tuā lōgē fac à me, & † formido
a ¶ Præsens esto corporaliter: et presens autē apernit hominibus peccata quæ agebant & ignorabant. vnde subdit: Quantas habeo iniquitates.
tua non me terreat. † Voca me,
& ego rñdebo tibi, aut certè lo-
quar, & tu rñde mihi. † Quātas
a ¶ Omnis homo se peccatorem confitemur, sed se iniquum dici pudet.
habeo iniquitates & peccata?
Scelera mea & delicta mea ostē-
de mihi. Cur faciem tuam abs-

tionis tangitur, & secundò disputationem aggreditur, ibi: Quantas habeo &c. Circa primum inducit amicos suos ad attentionem, dicens: Audite sermonem meum. *Tanquam uerum.* C

b Et ęnigmata. *Id est obscura & difficilia intellectu.*

i Percipite auribus uestris. *Ista enim duo inducunt ad attentionem dicendorum scilicet ueritas eorum, ad reprobandum falsitatem, & obscuritas siue difficultas ad exercitandum intellectum.*

K Si fu. iu.sc. quòd iu.in. *Idest si doctrina quàm sustinet tanquam ueram, detur iudicium scio, quòd approbabitur tanquam uera, & sic dabitur pro me sententia: quod ostenditur in fine libri, ubi dicit Dominus ad disputantes contra Iob: Non estis locuti rectum coram me, sicut seruus meus Iob.*

l Quis est qui iu.me. *Volens sustinere partem oppositam.*

m Veniat. *Scilicet diuinum iudicium.*

n Qua.ta.con. *Quando enim homo afflictus tacendo celat afflictionem suam interius, magis affligitur quàm si exterius aperiat loquendo. Et ut habeat constantiam loquendi, subdit loquens ad Dominum.*

o Duo tantum &c. a facie tua non abscon. *Idest accipiam constantiam loquendi, & quæ sunt illa ostendit.*

p Manum tuam. *Cessando a præsenti afflictione.*

q Et forti.non me. *De futura pœna infligenda. Ista enim duo solent hominem impedire à constanti locutione scilicet dolor de pręsenti malo, & timor de futuro.*

r Voca me. *Quasi dicat duobus prædictis amotis, paratus sum disputare tenendo partem opponentis uel respondentis, qualiter autem ista disputatio sit licita dictum fuit in principio ca.*

s Quantas habeo &c. *Hic consequenter aggreditur Iob disputationem, & primò ostendit se flagellatum a Deo, non propter culpam, secūdò innuit ueram causam, ibi: Posuisti. Circa primum facit talem rōnē, si flagellatio in uita pręsenti esset tātum pro culpa preterita, sequeretur q deberet correspondere peccato & non excedere, aliter videretur iniustitia esse in Deo: Iob autē erat conscius suę innocētię, & ꝑ cōsequēs sciebat afflictionē suā culpā preteritā excedere ideo excludēdū falsam causam suę punitionis dicebat Deo ꝑ modū humilis inquisitionis.* Quantas habeo iniquita. *Idest peccatum contra proximum, quę sunt contra equitatem iustitiæ.* D

t Et peccata. *In me commissa sicut sunt peccata gulę & luxurię, & huiusmodi.*

u Scelera me. *Contra Deum commissa, ut blasphemia & huiusmodi.*

x Et deli. *i. pctā cōtra pcepta affirmatiua ꝑ omissionē: & ideo dicuntur delicta, quasi derelicta. & ad ista quatuor reducūtur omnia alia peccata.*

y Ostende mihi. *si ostenderes manifestè, appareret oībus q nō sū à te flagellatus tm̄ pp culpā, sed pp aliā causam. s. sapientię tuæ dispositionē, quia nō precesserant in Iob talia & tam grauia peccata, ïō subditur,*

z Cur faciem tuam abscon.&c. *Me non exaudiendo.*

¶ a Et arbi-

[Margin notes: Diuisio — † iudicio contendere vel? Veniat — † Nunc non si tacero moriar — † fortitudo — Diuisio — † inf. 14. d — † Quot]

NICOL. DE LYRA.

¶ a In ipso sperabo. *De summo bono per ipsum in futura uita consequendo, sed quia spes sine meritis non est spes. sed præsumptio, ideo subdit:* Veruntamen uias meas. *Idest opera mea.*

c In conspe. eius argu. *Veraciter corrigendo, si est ibi aliquid culpabile.*

d Et ipse erit saluator meus &c. *Qui est saluator fidelium, & non fictorum ideo subdit:*

e Non enim veniet in conspectu eius. *Excipiens ab eo salutem.*

f Omnis hypocrita. *Qui falsò prætendit exterius sanctitatem.*

g Audite.ser.me. *Consequenter ostendit eos cultores peruersorum dogmatum, quia negabant vitam futuram, & ex hoc consequenter dicebant opera uirtutum in pręsenti uita prosperitate temporali præmiari, & peccatum afflictionibus puniri: & sic ulterius dicebant ipsum Iob à Deo pro peccatis flagellatum. Falsitatem autem eorum ostendit Iob per modum cuiusdam disputationis cum Deo, eo modo quo dixerat supra. Disputare cum Deo cupio, & ideo primò modus huius disputationis tan-*

MORALITER.

✱ a *In ipso sperabo.* Quia mors martyrū pretiosa est ante Deum.

b *Veruntamen.* Peccata mea ueraciter confitendo.

d *Et ipse.* Ipsa remittendo. Sed quia ficti sunt à salute longinqui, sequitur,

k *Si fue.* Idest in præsenti flagellis probatus.

k *Scio quòd iu.* In futuro in de Iob. Hoc aūt habet pro certo omnis qui colit te, quia vita eius si in probatione fuerit, coronabitur, Tob. 3. A

l *Quis est.* Idest sustinere uelit flagella propter Deum.

m *Veniat.* Securè, quia reportabit premium.

n *Quare ta.cons.* Prædicator enim uarietas hæc tacens consumitur, quia conscientiam mordetur.

o *Duo tantum.* q.d. cū abstuleris pœnalitates præsentis uitæ per resurrectionem, & formidinem gehennæ per illam vocationem. Venite benedicti patris mei &c. tunc uidebo te facie ad faciem exīstēs in proprio supposito, per hoc tamen non excluditur quia ante ab animabus sanctorum videatur. Sed ad hanc uisionem non peruenit, nisi totaliter à peccatis purgatus fuerit, ideo subditur, Matt. 25. c.

s *Quantas ha.* q.d. hæc ostende mihi, ut purgari ualeam in præsenti. Et quoniam in præsenti Dei facies non uidetur, subditur,

y *Cur fa.tuam ab. Gre.* Si ut amicum aspiceres, tuæ me visionis lumine non priuares: tunc enim apparet perfectè Dei amicitia, cum uidetur in patria. Et quoniam in pręsenti mens humana mobilis est, & tentationibus exponitur, rectè subditur, Moral. li. 11. ca. 21. in cal.

✱ Contra

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a Et arbi.&c. Quia si ut amicum respiceres me, tuæ visionis lumine non priuares.

Homo folium dicitur

b Contra folium &c. Hō foliū dr̄, q tentationis vēto rapitur, & desideriorū flatibus mouet. Quiēt stipula appellat, qa.n. p carnē terrę pxim' fuit, ēt cū stare videbat, stipula esse me morat, sed qa viriditatē intimi amoris perdidit, iā stipula sicca est. Et est sensus: Cur tāta rectitudine impetis eū, quem sic esse infirmum agnoscis?

† Quid est ꝙ foliū impulsum vel proiectum à vēto conteris?

c Scribis &c. Quia qđ loqmur, trāsit, qđ scribimus manet. Deus nō loq, sed scribere amaritudines dicitur dū sup nos eius flagella pdurāt. Semel.n. de mortalitate carnis sententiam fixit quæ vsque ad vltimum mutari non ualebit.

† depaup-
† vel, ob peccata
† compede

d Et consume.me vis. Patet grauia esse peccata iuuenū & senū, si illud iusti sic metuūt, qđ in infirma ætate deliquerunt.

e Po.in ner.pe.me. In neruo pedē Deus posuit homini, quia prauitatē illius forti districtionis suæ sententia ligauit.

f Et obser.om.&c. Semita angustior est q̄ via: quia aūt uias, actiones meritò semitas actionum cogitationes accipimus.

† vel sup radices... pedum meorū...

g Et vesti.etc. Intentiones operū vestigia dixit, vel praua opera q̄ dū agim', intuētibus hoc fratribus exemplum malū p̄bemus: & quasi inflexo extra viā pede sequētibus distorta vestigia relinquimus.

h Qui quasi putre. Sicut vestimentū de se exorta tinea comeditur, ita hō in seipso habet putredinem vnde consumat. Vel ex corruptione suæ carnis tentat, sicut vestis exorta tinea cōsumit. Quantas habeo ini. Quasi hō pro cecitate exiij se non nouit, q̄ cōtingit, quia à facie Dei se abscōdit, qđ iā pena ipsa monitus dolet. Contra folium. Hō arbor fuit in condōne, sed arefactus in tētatione foliū, stipula in deiectione. Consumere me vis. quia in iuuētute se peccasse inuenit, adolescentiæ facta timet: Sed & sunt ætates in mēte. Prima infantia, cum innocēs est, & nescit fari quod est. Inde pueritia in qua dicit quę vult, sed adhuc innocens. Post, adolescētia quæ prima est in operatione. Inde iuuentus, apta fortitudini. Hinc senectus congrua maturitati. Iusti igitur cum altius profecerunt in discretione maturitatis, magis timent de initijs suis, quasi tunc indiscreti fuerint.

Sunt ætates in mente sicut & in corpore.

F

a cōdis, & arbitraris me inimicū
a ¶ Qui in paradiso ab arbore cecidit.
b tuum? † Contra folium, † quod b
a ¶ Quam vilis homo, ¶ Quanta distinctio Dei.
vento rapitur, ostendis potentiā c
tuā, & stipulam siccā persequeris. d
Scribis enim cōtra me ama e
ritudines, & † cōsumere me vis f
† peccatis adolescētiæ meæ. Po g
suisti in † neruo pedem meū, &
a ¶ Quia singula eius subtiliter diiudicat.
obseruasti oēs semitas meas, & h i
a ¶ Intentiones examinat vel praua quæ aliis sunt scandalum.
† vestigia pedum meorū consi-
a ¶ Id est qui infirma carne constringor.
derasti. † Qui quasi putredo cō k
¶ Conterendus corruptione carnis. b ¶ Quia de carne exit teratio quæ consumit & sine sonitu perforat id est ita vt aliquādo mens non sentiat.
sumēdus sum, & quasi vestimē- l
tum quod comeditur à tinea.

† quodà vento

dici. flagellat te, vt in te ostendat potentiam suam: hoc remouet dicens, Contra fo.&c. idest contra me qui sum nullius momenti & virtutis.

G

c Osten.poten.tu. q.d. hoc non decet magnificentiam tuam sicut nō decet hominem robustissimum experiri vires suas contra puerum.

e Scri.enim &c. Per tuas flagellationes: & per hoc quod dicit, Scribis, ostendit talia fieri non à casu, sed ex ordine diuinæ sapientiæ.

f Et consu.&c. q.d. licet adolescentiam meam non transierim absque peccatis, tamē ratione iuuentutis illa magis sunt secundum tuam misericordiam cōdonanda, quàm tam grauiter punienda, & sic innuit Iob, quòd causa suæ flagellationis à Deo non fuit tantum culpa præterita.

g Posuisti. Hic innuit quæ sit vera causa: & hanc inquirit ex speciali cura Dei circa se, dicēs: Po.in ner.pe.me. Neruus iste intelligitur lex diuinæ iustitiæ, qua mens Iob tenebatur ligata, ne diuerteretur à Deo per peccata.

h Obser.om.se. idest omnes actus meos vsque ad minimum considerando.

i Et vesti.&c. id est omnes circumstantias actuū ponderasti. q.d. hoc non esset, nisi in me esset aliquid notabile & stabile: quia ad sapientem non pertinet habere tantam curam & diligentiam de re vili & instabili, cuiusmodi sunt à parte corporis. ideo subdit,

K Qui quasi &c. per mortem.

l Et qua.ve.quod co. quia vermes nascuntur de carne mortua eam corrodentes sicut tinea de veste quam corrodit: & ex hoc sequitur quòd in homine præter corpus est aliquid notabile & stabile, scilicet intellectualis anima, ratione cuius Deus habet specialem curam de hominibus prouidendo eis in futuro, pręmia pro meritis, & supplicia p peccatis: & hęc est vera causa flagellationis sancti Iob, ut p patientię meritū acquireretur sibi glorię augmentū.

MORALITER.

✱ b Contra fo.quod ven.&c. Nam per ea quæ patimur, Dei potentiam experimur.

d Et stipulam siccam perse. homo stipula sicca dicitur, quia si aliquid habeat de humore gratiæ nescitur,

e Scri.e.con.me ama. Idest inferni terrores.

f Et consu.me vis. Et multò grauius puniendus est homo pro peccatis maturæ.

g Posuisti in neruo. q.d. latere te non pōt aliquod peccatū meum.

H

k Qui quasi &c. Sicut ab immunditia sumpsi corporis exordium.

l Et quasi ve.quod co.a tinea &c. Tamen ex eo nascitur, & sic tentatio carnis oritur ex homine, & ipsum consumit in peccati perpetratione.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Et arbitra.i. ab alijs arbitrari facis, qui ignorant prouidentiæ tuæ consiliū, quia modus humanus est grauare aduersariū suū: et quia posset dici, flagellat te...

In c.13. vbi dicitur in postil. Quodcunque mens suggesserit quasi dicat, non detinebo tempus in componendo verba.

ADDITIO.

¶ Cū Iob ī multis passibus loquat' sic, vt prima facie videat' ipsum nō ponere spē hois in alia vita, vt cū dicit. Hō cū mortuus fuerit atque cōsumptus, vbi queso est? & ibidē post pauca. Hō cū dormierit nō resurget &c. ex quibus & alijs similibus q̄ nō scdm opinionē sed aliorū dicebat, quidam Hebręorū asserūt ipsum hereticū fuisse: quorū falsitas in hoc loco detegit', cū spē suā manifestissimè ponat in Deo post hāc vitā, dicēs: Etiā si occiderit me, in ipso sperabo, quę verba cōtinuātur cū p̄cedētibus sic: Postquā.n. aduersarios reprehēderat de hoc, ꝙ nitebant' excusare Deū ab iniustitia p sua mēdacia, de quo dixerat suprà; Nūquid Deus indiget vestro mēdacio, ut pro isto loquamini dolos &c. dixit ꝙ potius Deo displicebāt & merebātur à Deo puniri, de quo dicit: Aut placebit ei: cui celari nihil pōt &c. ipse uos arguet &c. Cōsequēter ēt ostēdit, ꝙ illud in quo aduersarij ponebāt spē post hāc vitā. s. in memoria hoīm erat quid uanū, de quo dixit: Et memoria vestra cōparabit' cineri &c. q.d. memoria quam dicitis esse spectandam post hanc uitam nulla est. Consequēter uult aperire mentem suam clarè, & ut redderet eos attentos prę mittit, dicens: Tacete paulisper ut loquar. & ne locutionem suā in hoc loco æstimarent fore fictam seu uerborum apparatu mistam, subdit, Quodcunque mihi mēns suggesserit quasi dicat. In hoc loquar uobis ueritatem quam in mente habeo, sublato quocunque figmento. quæ quidem ueritas quæ in mente sua uersabatur circa materiam de qua agebatur, est ista scilicet: quòd omnes afflictiones quas patiebatur à Deo quæ acerrimæ erant, etiam si attingerent vsque ad mortem per sua tormenta uiolenter inflicta, patienter tolerabat spectando in Deo post mortem suam remunerationem, & hoc sonant uerba ipsius cum dicit interrogatiuè: Quare lacero carnes meas dentibus meis idest quæ est causa finalis in mente mea meæ lacerationis, secundum quam, animam meam porto in manibus meis idest quia ex ui afflictionum anima erat prope exitum, acsi esset in manibus iam quodammodo extra corpus. Ad quam interrogationem respondet: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo quasi dicat spes mea est in ipso Deo me affligente, quē exspecto remuneratorem, etiam si ipse me occidat per ista tormēta. Sed quia posset dici ei ab aduersarijs, si tu tanta spem in Deo habes, cur reprehendis eius iudicia contra te per quærulosas locutiones? ut patet suprà & infra multipliciter. Ad hoc respondet declarando mētem suam dixerat: Quocunque mihi mens suggesserit dicam &c. verum tamen vias meas in conspectu eius arguam: cuius sensus est: In omnibus proclamationibus meis non arguo uias Dei, quæ omnes sunt iustitia & ueritas: sed uias meas arguo, ut sciam si fortè per aliquam uiam meam Deum offendit. Et notanter dicit: In conspectu eius quasi dicat non in conspectu uestro, qui non rectè iudicatis, nec interiora conspicitis, sed in conspectu eius, qui intuetur cor, & rectè iudicat: de quo pòst pauca dicit: Non enim uenit in conspectu eius omnis hypocrita: quid autem sit illud quod sperat in Deo post mortem seu occisionem, statim subiungit: Ipse erit saluator meus, scilicet post mortem seu occisionem in futuro per æternam salutem.

Iob.14.c. An iob posuerit spem in alia vita

GLO. ORDINARIA. CAP. XIIII.

Homo natus de muliere. Hic mulieris noīe infirmitas designat. Et est sensus: Quid in se habet fortitudinis, qui nascit ex infirmitate, q & angustiat ad vitā, & dilatat ad miseriam.

a Qui quasi

Cap. XIIII.

¶ Nec mirum quia.
HOMO natus de mu-

NIC. DE LY. Cap. XIIII.

Homo natus. Hic consequenter sanctus Iob quod in se declarauerat, specialiter declarat in alijs hoībus generaliter. & primò declarat p̄positū: scđò euacuat di...

MORALITER.

a ✱ Homo natus de muliere &c. Secundum Augustinum per ✱ mulierem

A a Qui quasi flos egre. Quia nitet in carne: sed,

b Conteritur. Quia redigitur in puluerem & putredinem.

c Et fu.ve.vm. Nō soli fugiēti, sed vmbræ hominē cōparauit. Qui enim in amore Dei calorem cordis non habet, nec tamen vitam quam diligit tenet, velut vmbra fugit.

d Et nunquam in eo.sta.&c. Nā inde semp deficit, vnde se pficere ī spatiū vitę credit.

e Et di.du.su.hu. Deū aperire oculos, est iudicia exercere, & quem feriat uidere.

† ira (vel pauore, & inquietudine.)

f Quis po.face.etc. Is.n. q p se solus mūdus est, mūdare p̄ualet immūda. Ipsa enim ppter delectationes carnis nostra cōceptio, immūditia est. Vel solū Christū dicit non de immundo semine natum.

g Breues di.ho. Quia apud Deū ēt labētia stāt. Apud eū esse numerū mēsiū phibet. Vel, in diebus, breuitas tpis, in mēsibus, multiplicata dierū spatia designantur: homini ergo breues dies sunt. Sed qa vita nostra post tēdit, apud Deū numerus mensiū nostrorū esse memorat.

† tamē sup hūc aperis

h Consti.ter.&c. Nulla enim quæ in hoc mundo hominibus fiūt absque Dei occulto iudicio fiunt.

i Rece.pau.ab eo. Recede idest iam flagella præsenti: uitę subtrahe, & bona æternę quietis ostende.

† dabit mū dū ex ijs q eēs immūdi sunt ne vnus quidē dabit

k Donec op.ueniat. Qū eternā requiē p re compensatione sui laboris accipit.

† 11.q.3.ca quid ergo.

l Lignum ha.spem si pre. Genus humanū q̄ sit despectū insinuat, quantūq; ipsa insensibilia hūc præire videant. Vel iuxta mysticū sensum: Lignū p̄fertur homini. hic.n. hō carnalis quisq; lignū iustus accipitur, q cū in morte passione afficitur, æternę vitę viriditate recuperatur.

m Et ra.eius pul. qa ex passione iusti fideles uiriditatem vitę spiritualis accipiūt.

n Si se.in ter.ra. Radix iusti, sancta prędicatio: quia ab ipsa oritur & in ipsa subsistit: quæ apud corda terrenorum cunctis viribus effęta creditur. Et in puluere truncus emoritur: quia inter manus persequentium corpus ejus examinat.

B

a Ad odorem

liere, breui viuens tempore, a
a ¶ Quia omnia hic misera sunt.
repletur † multis miserijs. † Qui b c
a ¶ Homines nati in mundo, flores in campo: vita in carne flos in fœno.
b quasi flos egreditur & conteri- d
a ¶ Quotidie per momenta.
b ¶ Vita hominis non soli sed vmbræ cōparatur, quia amisso amore Dei calorem cordis perdidit, & in frigore iniquitatis permansit.
c d tur, & fugit velut vmbra † & e f
a ¶ Sed ab infantia transit in pueritiam, sic per cęteras ætates vsque in mortem, sic & secundum mentem mutatur.
nunquam in eodem statu pmanet.
a ¶ Et cum talis sit, tu tantus.
e net. Et † dignum ducis super hu g h
iuscemodi aperire oculos tuos, i
a ¶ Considerato Deo iudice. Itē considerat infirmitatem suam, quasi non debes iudicare se mundare.
& adducere eū tecū in iudiciū. k
f Quis † potest facere mundū de l
a ¶ Vnde. In iniquitatibus conceptus sum. psal.50.a.
immundo cōceptum semine?
a ¶ Mundus per seipsum.
g † Nōnne tu q solus es? † Breues m n
a ¶ Sed. ¶ Consideratione æterni amplius patet breuitas temporis.
dies hois sunt, numerus men-
¶ Breues & tu.
h sium eius apud te est. Constitui o
¶ Prospera, aduersa mortem, & omnia ab æterno decreuit: vel, in spiritualibus ponit Deus cuiq; terminū & modum: quia nemo tantum apprehendit quantū cupit, vt se eleuet in his quæ habet, vt & Paulo factum est. ¶ Vel præterire.
sti terminos eius, qui p̄teriri nō
a ¶ Sed. ¶ Id est vim flagelli remoue, cuius accessus non dat quiescere.
i poterunt: Recede paulum ab p q
a ¶ Ostensione futuræ quietis, donec. s. ipsa veniat.
k eo, vt quiescāt, donec † optata r s
veniat, & sicut mercenarij dies, t
a Ita fit, quia homo despectior ligno. b ¶ Istam
l eius. Lignum habet spēm, si pci u
m sum fuerit, rursum uirescit, & x y
n † rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, & in pul- z
uere emortuus fuerit truncus

semper dedit remedium à principio casus primi hominis.

C

n Breues di. Hic consequenter ostendit quòd ratione animæ immortalis remanet uita post mortem & præmiatio meritorum. & primò repetit de breuitate huius vitæ, & patet litera vsque ibi,

o Consti.ter.eius qui præ. Ista constitutio dupliciter pōt intelligi. Vno modo prout est in diuina ordinatione: & sic termini vitę hoīs præteriri non possunt anticipando vel differendo, quia eius prouidentia est infallibilis. Alio mō vt est in effectu exteriori, in quantum ex naturalibus causis est aliqua periodus certa, vitæ hominis. & in aliquibus maior & minor secundum varietatē complexionis, & secūdū hoc termini vitę humanę possunt anticipari p malū regimē, gladiū, vel aliā occasionem.

Constituere terminos hominis

† De consi. dist.5.ca.ne tales.

p Rece.pau.ab eo. Vitalem motum vel spiritum non influendo, alias conferendo. Sicut enim sol per suam præsentiā est causa luminis in aere radios influendo, sic Deus est causa vitæ, uitalem spiritum conferendo. & ideo sicut recessus solis est causa noctis, sic talis recessus Dei suo modo est causa mortis. & ideo dicit: Rece.paulu. ab eo. Quasi dicat ex quo uita humana est tam breuis & instabilis & subiecta miserijs, melius est sibi vt quiescat per mortem non ad semper: quia mors per se non est appetibilis, sed ratione præmij sequentis. ideò sequitur,

† nō perdurat.

s Donec op.ve. Idest merces per se appetenda, ideo subditur,

t Et si.mer.dies. Dies enim mercenarij nō sunt appetibiles ratione laboris, sed ratione mercedis post laborem recipiēdę: & ideo dies optata mercenarij est dies expectata pro prępmio habendo, & eodem modo tempus vitæ præsentis, non est tempus optatum à viris sanctis: sed tēpus optatum à viris sanctis: tempus uitæ futurę, quod est tempus recipiendę mercedis. Et quia perfecta retributio non est in anima sine corpore, ad quod informandum habet naturalem inclinationem; ideo consequenter agit de futura resurrectione.

† Determinati

v Lig.ha.spem. Hic consequenter ostendit resurrectionē hominis futurā & facit talem rationē: Homo cū sit nobilissima creatura in inferioribus nō est deterioris cōditionis ligno, quod habet tantum vitam vegetabilem: esset autē deterioris conditionis, si negaretur omnino resurrectio: quia si lignum fuerit pręcisum iterum producit ra-

-paulum D

† pficiat sicut mercenarius dies suos.

Resurrectio futura

NIC. DE LY.

¶ Et ū oppositū, ibi: Mons cadēs. Circa primum ostēdit, ꝙ in homine aliquid sit post mortē remanens. s. rōnalis aīa, secundò, ꝙ post mortē est pręmiatio reddēda, ibi: Breues. tertiò ostēdit ꝙ ex hoc resurrectio hoīs est expectāda, ibi: Lignum habet spē. quartò p quē modū sit fiēda, ibi: Qūa si recedant. Primū aūt declarat in homine generaliter eo modo quo declarauerat de Iob specialiter. s. per vilitatē & per instabilitatē hominis ex parte corporis, tamen sub alijs verbis. Iste enim liber rhetoricus est, vt dictū est suprà cuius modus est ad eandem sententiā plures adducere similitudines, & idē replicare per alia verba ad maiorē exaggerationē seu declarationē. dicit igitur: Ho.natus de mu. Tanquam de re fragili.

† teneri rami eius nō cessant

Dimiss.

a Breui viuens. Quia aliqua animalia & aues naturali cursu diutius viuunt.

b Repletur mul.mi. Scilicet calore, frigore, fame, siti, infirmitatibus, & huiusmodi propter peccatum primi parentis.

c Qui qua. Idest iuuentute.

d Et con. In senectute vel infirmitate superueniente.

e Et fu.ve. Quia citò transit & continuè eius uita.

f Et nun.in eo. Non est per hoc intelligendum, quòd sit in continua mutatione, sicut ponebat Eraclitus, sed quia homo nō est diu in eadē dispositione, nec secūdū corpus: quia mō est sanus, mō infirmus, & sic de alijs dispositionibus: Nec etiā secūdū aīam, quia modo gaudet, modo tristatur.

Eraclitus Meta.li.4. 30.

g Et di.du. idest reputas dignum.

h Super huiusce. Idest super rem tam fragilem & instabilem.

i Aperi.ocu.tu. Ad eius directionem per prohibitiones & præcepta vt à malis retrahatur, & in bonis dirigatur.

K Et ad.eum te.in iu. idest punire eum pro malis, & præmiare pro bonis quasi dicat per tuam prouidentia non sic facis alijs creaturis carentibus ratione. Ex quo concluditur in homine esse aliquid spirituale, & immortale, ratione cuius Deus habet tantam diligentiam de homine, & quia illud à principio conceptionis inficitur originali peccato, ideo subdit,

l Quis po.fa.mun. Quia homo originale peccatum trahit per hoc ꝙ ab Adam secundum rationem seminalem descendit.

m Nonne tu qui so.es. Quasi dicat non solum habuisti diligentiam de humana natura in conditione dando ei animam immortalem, sed etiam in emundatione eius ab originali peccato, ad cuius emundationem Deus semper

MORALITER.

✱ mulierē sensualitas designat: ergo homo natus de muliere dici potest homo carnalis, qui sensualitati sicut matri studet obedire.

a Breui viuens tem. Talis enim vita multas infirmitates corporis & animæ & angustias solet generare. unde Boetius: Quid autem de corporis voluptatibus loquar, quarum appetentia plena est anxietatis, satietas verò pęnitentia est, quantos illi morbos, quàm intolerabiles dolores quasi quædam nequitiæ fructum fruentium solent afferre corporibus?

Boetius 3. de consol. Philosoph.

c Qui qua.flos. Per delectationem sensibilem.

d Et conte. Per superuenientem tristitiam. Boetius ibidem: Tristes verò esse voluptatum exitus quisquis libidinum suarum reminisci volet, intelliget. ideo subditur,

Boetius 3. de consol. Philosoph.

e Et di du. Et fugit velut vm. Hæc delectatio modica, & tamen per eam incurritur æterna pœna: propter quod subditur,

g Et di.du. Quia tamen Deus aliquando sua gratia de voluptuosis facit continentes, vt patet de sancto Bonifacio martyre & Magdalena. subditur,

l Quis po.fa.mun. q.d.tu. Breues dies.ho.sunt. Scilicet ad Deū sic cōuersi. uellet enim prolongari vitæ suę terminū, vt per hoc, per opera bona recuperare posset tempus amissum, sed quia terminus eius est à Deo præfinitus: ideo subditur,

p Recede. Idest recedes.

q Paulu.ab eo. Non subtrahendo gratiam, sed vitam præsentem.

r Vt quiescat. In domino.

s Donec optata ve. Scilicet beata fruitio. Sed quoniam per cōuersionem peccatoris ad Deum, aliqui alij concipiunt spem veniæ consequendæ, subditur,

u Lig.ha.spem. Idest homo qui dicitur arbor conuersa.

x Si prę.fu. A Christo per peccatum mortale.

y Rur.vi.per. Recuperationem gratiæ.

z Si senue. Idest si diu manserit in terrenis desiderijs, tamen recuperare potest gratiam saluatoris. ideo subditur,

✱ a Ad odo-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Ad odo.aquæ ger. &c. Quia per afflatum ſpũs, in electorum
E cordibus exemplo ſui operis germen virtutis facit.
b Et faciet comam &c. Succiſo trũco comã facere, eſt extincto corporaliter iuſto, ſuæ paſſionis exẽplo multorum corda, vt vireſcant ſuſcitate, quaſi cũ primum plantatũ fuerit, i. viriditatem ſuam oſtendit in effectu operis, q̃ prius habuit in præſcientia conditoris. Vel. radix iuſti, ipſa humana natura in terra ſeneſcit, cum in puluerem redit. Trũcus emoritur, cum corpus a ſua ſpecie diſſipatur. Ad odorem aquæ germinat, quia per aduentum ſancti ſpiritus reſurgit. Faciet comã. quia ad illam ſpeciem redit, ad quam percipiẽdam in paradiſo ſi non peccaſſet, creatus fuerat. Vel, Chriſtus, lignum qui præciſus paſſione, vireſcit reſurrectione, per quam rami. i. fideles creuerunt. Radix. i. prædicatio eius in perfidis viluit in puluere, id eſt in perſequẽtium corde deſpectus eſt: quia occidi carne potuit, ad odorẽ aquæ, quia per virtutem Dei, caro ad vitam rediijt. Fecit comam, quia Apoſtoli qui aruerant ad fidem vt prius irruerũt, cuius comparatione homo puluis eſt.
c Homo uero cum mor.fue. Ipſa autẽ amiſſione iuſtitiæ homo moritur, veſte innocentiæ in paradiſo cõceſſa nudatur, interitu carnis conſequente conſumitur. vbi ergo eſt qui in eius amore non eſt, vbi verum eſſe eſt?
d Quo ſi re.aquæ de ma. Mare mens hominis eſt: quaſi fluctus maris, ſunt cogitationes mentis. Cũm ergo homo moritur, aquæ recedunt: quia in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Areſcit autem fluuius vacuefactus, quia ſubducta anima, vacuum remanet corpus quaſi vacuus alueus. Mari autem & fluuio vita præſens comparatur, quia modò aduerſitatis amaritudine afficimur,
F modò dulcedine pſperitatis replemur.
e Donec atteratur cælum non eui. Quia niſi huius mũdi finis aduenerit, humanum genus à ſomno non euigilabit.
f Quis mihi hoc. Ante mediatoris aduentum ad infernum ſe deſcendere ſciens, illic conditoris protectionem poſtulat.
g Et ab.me.do. &c. Furor Dñi quãtùm ad electorum animas in redemptoris noſtri aduentu pertranſijt, quia eas ab inferni clauſtris ad paradiſi gaudia reduxit.
h Conſtituas mihi tempus in quo re.me. Aduentum redemptoris ad inferos petit.
i Putas ne mor.ho.rur. Solẽt iuſti viri in eo quod certum & ſolidum ſentiunt, infirmorum in ſe verba transferre: ſed rurſũ per fortem ſententiam dubietati contradicunt. vnde ſequitur: Cunctis diebus. Putaſne mor. homo &c. Ideo verba infirmitatis ſuſcipit, vt pòſt fortius roboret.
K Cunctis die. Qui itaq; immutationem ſuam tanto deſiderio expectat, quàm ſit de reſurrectione certus inſinuat.
l Vocabis me & ego re. Tunc vocanti Deo veraciter reſpondemus, quando ad ſummæ incorruptionis iuſſum incorruptibiles reſurgemus.

a Operi manuum

† tpis mei. — Pſal. 145.a — † ſup. 13.c — Moraliter

a illius, ad odorem aquæ germi- a b
b nabit, & faciet comã quaſi cùm c d
¶ Peccator.
c primùm plantatũ eſt. Hõ verò e
¶ Culpa. ¶ Iuſtitia.
cũm mortuus fuerit, & † nuda- f
a ¶ Pœna. b ¶ Qui nec in patria eſt, nec in ex ſilio diu eſſe poteſt.
tus atq; conſumptus, ubi quæ- g h
d ſo eſt? Qũo ſi recedant aquę de i
mari, & fluuius † vacuefactus a-
a ¶ Supra in comparatione ligni mortuus homo dicitur à vita iuſtitiæ, hic de morte carnis, ſomnus, dicitur, vnde cito ſurgitur.
reſcat, ſic homo cum dormie- K
a ¶ Non negat omnino reſurgere, ſed donec atte. b ¶ Alias conſurget.
e rit, non reſurget. Donec † attera l m
tur cælum, non euigilabit, nec
a ¶ Sed ſi item in inferno protegas me, vt non in pœnalibus locis, ſed in ſuperioribus abſcon.
f cõſurget de ſomno ſuo. † Quis n
mihi hoc tribuat, vt in inferno
¶ A ſupplicijs.
g protegas me, & abſcondas me, o
¶ Quo punis peccata.
donec pertranſeat furor tuus, & p q
a ¶ Vnde: At vbi venit plenitudo tẽporis, miſit Deus filium ſuum &c. Gal. 4. a.
h cõſtituas mihi tẽmpus in quo
¶ Sed. ¶ Condeſcendit infimis.
i recorderis mei? Putáſne mor- r
¶ Viuet vere. a ¶ Confirmat eos.
k tuus homo rurſum viuet? Cun- s
a ¶ Quia hæc vita ſemper ad finem, tendit.
ctis diebus † qbus nunc milito,
a ¶ In qua mutatione hoc fiet.
expecto donec veniat immuta t u
a ¶ Modo dum corruptio durat in corruptibili non reſpondemus, quia non ſimiles, ſed longe ſumus.
l tio mea. † Vocabis me, & ego re x y

tam pertinet demonſtrare, ita ad rhetorem perſuadere.
G
i Quomodo. Hic conſequenter oſtendit modum reſurrectionis futuræ. Et primò excluditur modus falſus. ſecundò ponitur verus, ibi: Quis mihi. Circa primum ſciendum, quòd aliqui poſuerunt reditum hominis ad vitam per naturam, videlicet quòd poſt magnum circumitum annorum redeuntibus omnibus corporibus celeſtibus ad eundem ſitum, redeant iidem effectus numero: vt quòd idem Plato legeret Athenis in eiſdem ſcholis, & eiſdem ſcholaribus, & eandem lectionem. Sed hoc non ſolum eſt contra fidem, ſed etiã contra Philoſophi doctrinam dicentem, quod ea quæ corrumpuntur: non redeunt eadem numero per motum & mutationem: hunc igitur modum reſurgẽdi excludit Iob di. Quo ſi re.aquæ de ma. videlicet quòd per euaporationes cõuertuntur in aerem, & non redeunt eadem numero per naturam, vt dictum eſt.
K Sic ho.cum dor. Per mortem.
l Non re. per modum naturalem.
m Donec at.cę. Et eſt ſenſus, quòd ſicut cęlum quod eſt incorruptibile per naturam impoſſibile eſt atteri per corruptionem naturalem, ſic nec homo reſurgere poteſt à morte per naturam.
n Quis mi. Hic conſequenter oſtendit verũ modum reſurrectionis, quæ ſit virtute Dei reunientis animam corpori: & quia iſta reſurrectio eſt appetenda, ideo per modum deſiderantis dicit: Quis mihi hoc tri. vt in in. pr. me. i. in limbo ſanctorũ patrũ ſub tua protectione, cò q̃ ibi erãt ſlentes ſecuri erant de ſua futura felicitate.
o Et abſcon. me. à malis huius vitæ.
p Donec per. fu. ideſt flagella præſentis vitæ quæ ex ira tua videntur procedere: tñ ira nõ eſt in Deo niſi ſimilitudinariè, vt dictum eſt ſuprà.
q Et con. mi. tem. Quod eſt tempus reſurrectionis, in quo videbitur Deus mortuorum recordari, quorum corpora quaſi oblitus dimiſerat tamdiu in terra, & quòd ſit hæc intentio ſua oſtendit, dicens,
r Putas ne mor. quaſi dicat tenendum firmiter quòd ſic, ideo ſubdit,
s Cunc. die. nunc mi. ideſt in vita præſenti iſto. dixit eſſe militiam.
H
t Expecto. cum deſiderio.
u Donec ve. im. ideſt reſurrectio ad conditionem bonorum. Dicit enim Apoſt. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, quia boni & mali reſurgent, ſed boni tãtùm immutabuntur reſurgendo ad meliorem ſtatum.
x Vocabis me. quia ad vocem Dei reſurgent mortui. ſecũdum quod dicitur: Qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, &c.
y Et ego reſponde. quaſi dicat per hoc fiet reſurrectio. quia creatura obediet creatori.

a Operi manuum

Phil. 1. Eb. — Opinio Platonis. — 2. de Gene. t. c. 70. — † infirmatus — † exſiccatus — † non ſit — † Vtinam i ſepulchro occultes me. — 1. Cor. 15. a

MORALITER.

a Ad odo. i. præuenientis gratiæ.
b Germi. concipiendo bonum propoſitum.
c Et fa. co. i. opera bona.
d Quaſi cum &c. id eſt antequàm in peccatum laberetur, quia verò multi carnales in ſuis fecibus moriuntur, ideo ſubditur,
e Ho. vero &c. Et accipitur hic homo ſicut ibi. Nõne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis. (1. Cor. 3. a)
f Et nu. virtutis & gratiæ veſtibus.
h Vbi quæ. q. d. in inferno repoſitus.
k Sic ho. &c. per mortem dicto modo. Non re. à culpa ſua, & pœna, licet reſurgat in reſurrectione generali, ad maiorem pœnam ſuſtinendam.
m Donec &c. ideſt ciues cœleſtes cadant à gloria: quia tantùm durabit damnatorum pœna in Matth. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam ęternam. Tempore verò Iob ſancti non admittebantur ad cœlum. ideo ſubditur,
n Quis mihi &c. à malis vitæ præſentis, & in limbo in quo nõ erat pœna ſenſibilis.
p Donec pertranſeat &c. ideſt indignatio tua contra genus humanum, quod in morte Chriſti fuit Deo reconciliatum.
q Et con. &c. ſ. in reſurrectione generali. Sed quia amici Iob reſurrectionem negabant, ideo contra eos ſubdit,
r Putas ne &c. q. d. tu non credis, ſed ego credo. ideo ſubdit,
s Cunctis &c. Contra vitia pugnando.
t Expecto &c. i. reſurrectio mea in corpore glorioſo. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. (1. Cor. 15)
x Vocabis me. ad gloriã, dicendo illud Mat. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. (Matt. 25)
y Et ego &c. Reddendo gratiam ex tota virtute ſpiritus mei.

a Operi

NICO. DE LYRA.

¶ ducit ramos. Si aũt per defectum naturæ fuerit putrefactum, ex rõne ſeminali in eadem materia exiſtẽte, rurſum germinat lignũ. De corpore aũt hõis præciſi à vita pñti p mortem violentam vel per mortẽ naturalem: putrefacto nihil tale pullulat, ſed in terrã ſeu puluerẽ reuertitur, & iõ ne hõ ſit peioris conditionis ligno, concluditur quòd in hõie ſit aliquid immortale. ſ. aĩa rõne cuius expectatur reſurrectio. et hoc eſt quod dicit: Lignum habet ſpem. & patet litera ex dictis: vſque ibi,
c Et fa. comam, id eſt ramos & folia.
e Homo ve. cum mor. fue. Morte violenta ſeu naturali.
f Et au. Bonis temporalibus quæ non portat ſecum.
g Atque con. Per corporis diſſolutionem.
h Vbi quæ. q. d. nihil apparet germinans vel reuertens, quaſi dicat ex hoc concluditur anima hominis eſſe immortalis, in qua reſurrectio expectatur. Sciendum autem, quòd iſte rationes, & conſimiles quas ponit Iob de immortalitate animæ & reſurrectione, quamuis non ſint demonſtratiuæ, ſunt tamen perſuaſiones probabiles: quod ſufficit in propoſito. Iſte eñi liber rhetoricè procedit, vt frequenter dictum eſt: ſicut autem ad geometram perti-

a Operi manuum &c. acſi dicat: Idcirco corruptibilis creatura
A perſiſtere ad incorruptionem poterit. quia manu tuæ poteſtatis erigetur. Vel dextra filius dicitur, qui incarnatus ad erigendum hominem miſſus eſt.
b Tu quidem greſſus &c. Greſſus dinumerat, & peccatis parcit: quia ſubtiliter acta noſtra conſiderat: & tamen hoc pęnitentibus miſericorditer relaxat.
c Dinumera. &c. Dinumerat dum nos ad ſingula quæ fecimus deflenda conuertit: parcit, quia quæ punimus nõ punit. Vnde adhuc ſubdit,
d Signaſti quaſi in ſac. &c. In occulto vt quandoque in publicum prodirẽt. Signat & curat, quia nec inulta deſerit, nec in iudicio puniet. Vel cor hominis ſacculus Dei eſt, in quo mala ſignant, dum ſtudioſè conſpiciũtur, quæ ſi homo cognoſcit, Deus ignoſcit. Vel: Signaſti quaſi in ſac. &c. Signat delicta in ſacculo, quia ea in ſecreto iudiciorũ ſuorum attendit vt feriat. Curaſti. Curat quia hic p flagella funditus relaxat.
e Mons cadens defluit. Duo ſunt genera tentationum, vnum quod per repentinum euentum agitur, aliud quod paulatim in mente venit, & leuibus ſuggeſtionibus animũ inficit. Et eſt ſenſus: Sicut hic inſenſibilia modò citò ruũt, modò pauliſper infuſa aquarum mollitie conſumuntur: ita ẽt eum rõnabilem condidiſti, & in alto conſtitutus eſt vt mons: vel ſubita, vt Dauid tentatione deijcis, vel longa ac lenta vt Salomonem conſumi permittis.
e Saxum. id eſt mens iuſti fertur.
g De loco. i. de iuſtitia ad culpam nimio impulſu.
h Lapides ideſt fortitudinem: aquæ, aſſidua blandimenta.
i Terra. quæ fructificat.
k Roboraſti eum. Paululum roboratus eſt homo, quia hic viuẽdi vires ad modicũ accepit, ſed in hac breuitate, vbi roboratus eſt colligit, vnde in perpetuitate in-
B ueniat, vel vt ſemper gaudeat, vel vt ſupplicia non euadat.
l Immut. & emit. &c. Facies hominis immutatur, cũ eius ſpecies morte atteritur. Emittitur vero quia ab his quæ volens tenuit, tranſire ad æterna nolens cogitur.
m Siue no. &c. Sicut enim viuentes mortuorũ animę in quo loco habeantur ignorant, ita mortui qui carnaliter vixerũt, vitam in carne poſitorum qualiter poſt eos diſponatur, neſciunt. Vel filios, opera dicit: Nobiles, ſi recta ſunt: Ignobiles ſi peruerſa. Siue ergo nobiles ſint filij eius, ſiue ignobiles, homo non intelligit: quia ſubtili examine diſcuſſa vtrum approbentur eius opera an reprobentur, ignorat.
n Attamen ca. eius &c. Tribulationẽ enim carnis hic patiuntur etiam, qui ſpiritualiter viuunt.
o Et ani. il. ſu. ſe. lu. Dignum enim eſt, vt in ſe ſemper homo mœrores inueniat, qui relicto creatore ĩ ſe gaudiũ quęrebat.

† nerõ aduerſitas ad peccata mea — † Obſignata eſt forti ligamine p̃uaricatio mea, & cõiunxiſti iniquitati (vel Signata eſt velut in faſciculo pœna p̃uaricationis meæ, & addidiſti pęnam pęnę. — † Expectatione autẽ (vel, ſpem hoĩs pdidiſti (i. à morte nõ habet ſpem ĩ hac vita. — † Fortior eo fuiſti in ppetuum (vel, oĩno) ita vt ab eũdum ſit illi. — † viuet

a ſpondebo tibi. † Operi manuum a
tuarum porriges dexteram. b
a ¶ Quia. ¶ Quaſi. & in hoc mira miſericordia quia penſas mala, & tamen miſericorditer relaxas.
b Tu quidem greſſus meos dinu- c
c meraſti, ſed † parce peccatis meis. d
d † Signaſti quaſi in ſacculo deli- e
a ¶ Parces, quia & ſi ſignaſti, curaſti. ¶ Per flagella. ¶ Peccata & iniquitatem dico.
cta mea, ſed curaſti iniquitatem f
a ¶ Quia. ¶ Hoc ſepe fit vt cadentibus rupibus, ſaxum ad alia loca feratur & aquæ lapides cauent.
e meam. † Mons cadens defluit, & g h
f ſaxum transfertur de loco ſuo. i
g ¶ Aſſiduitate.
h Lapides † excauant aquæ, † & k l
i alluuione paulatim terra conſumitur: † & homines ergo ſimili- m
a ¶ Vt mons cadit & lapis conſumitur. ¶ Et tamen.
k ter perdes. † Roboraſti eum paululum, vt in perpetuum † tranſi- n o
a ¶ Et quia roboraſti vt tranſiret.
l ret. Immutabis faciem eius, & p q
m emittes eum. Siue † nobiles fue- r
¶ Quibus hoc tanto amore ſtuduit.
a ¶ Poſt emiſſionem. Animæ vero iuſtorum quæ claritatem Dei vident, nihil eſt foris quod ignorent.
rint filij eius, ſiue ignobiles, nõn s t
n intelliget. Attamen † caro eius u
o dum † viuit, dolebit, & † anima x
illius ſuper ſemetipſo lugebit.

minibus quę ſunt certitudinaliter enumerata.
C
f Sed cu. ini. me. Ideſt curabis ut tranſeam ad felicitatem.
g Mons ca. Poſtquàm ſanctus Iob de uera felicitate hominis declarauit ſuum propoſitum. hic conſequenter excludit oppoſitum, ſicut patet ex ſupradictis: Amici Iob dicebant felicitatem hominis aliquo modo remanere poſt mortem: vno modo inquãtum remanet ipſius bona memoria: quod excludit Iob p tria quæ videntur eſſe multum ſtabilia, quorũ tamen perit memoria: Mons ca. per terrę motum vel per alium modum.
h Defluit. à memoria hominum.
i Et ſa. tr. de lo. ſuo. id eſt de lapidicina, nec remanet ibi eius memoria.
k Lapi. ex. a. quamuis ſint duriſſimi.
l Et al ter. quamuis ſit ſtabilis ita quòd non remanet memoria de hoc quod conſumptum eſt.
m Et ho. ergo. ſim. per. ſcilicet à memoria hominum poſt mortem ipſorum, cùm ſint minus ſtabiles.
n Roboraſti eũ pau. fortitudine & diuitijs in vita preſenti, quę eſt valde breuis.
o Vt in perpe. tranſi. à vita preſenti ad mortem abſque reditu, maximè ſecundum opinionẽ amicorum Iob contra quos arguebat, quia arguebant aliquid de homine remanere.
p Immuta. in morte per quam facies hominis marceſcit.
q Et emit. eum. à vita preſenti & memoria hominum. q. d. iſta memoria eſt ita parui momenti, q̃ nullo modo facit ad beatitudinem hominis. Alio modo dicebant amici Iob ad felicitatem hoĩs poſt mortẽ eius ptinere q̃ filij eius ſint ĩ potẽtia, et honore, in quib. m. uiet pr mortuus quodãmodo: & hoc excludit Iob dicens,
r Siue nobi. per ptãtẽ et dignitatẽ ſecularem.
s Siue ig. per iſtorum carentiam.
t Non intel. hoc ſequitur ex dictis amicorum Iob, qui negabant aĩam intellectiuam remanere poſt mortẽ: & ſic ex dictis eorũ cõcludit cõtra eos proſperitatẽ filiorũ nihil ptinere ad felicitatem parentũ. Oſtendit etiã vlterius quòd felicitas hoĩs non ſit ante mortem, dicens,
u Atta. ca. eius. quia vita humana multis miſerijs eſt ſubiecta, vt dictum eſt ſup. in principio huius cap. et quia vita nõ tantum eſt ſubiecta dolori ſenſibili, ſed ẽt iuſtitię aĩę interiori, iõ ſubdit,
D
x Et ani. il. Iſta autem poſuit Iob, quia de rõne felicitatis eſt quietare appetitum, & in vita preſenti non quietatur, vt quilibet experitur, nec etiã in memoria poſt mortem remanẽda, nec in proſperitate filiorum futura: reſtat igitur quòd in alio ſit felicitas hominis ponenda. ſ. in Dei viſione et fruitione quę omnino erit perfecta in reſurrectione, quando corpori cõmunicabitur gloria animę, ſicut fuerat ei inſtrumentum merendi in vita preſenti. Et ſic concluditur ipſius Iob intentio, quòd ſancti in preſenti flagellantur à Deo pro premio futuro.

† Nũ opus manuũ tuarum dẽſideras (ſub. pdere) — † Verũ eleuatus — † contẽ diſſoluetur terra ... vſq; ad pulberẽ (vel demetaris: colliditur eius humo terre) — † prẽualet — † glorificati fuerint filij eius aut contẽpti ibi les vel diuites fuerint. — † quandiu carne circũdatus fuerit. — † donec aĩa eius apud eũ fuerit.

MORALITER.

a Ope. ma. tua. Ideſt mihi qui ſum opus tuum.
b Por. dex. Ponendo me. ad electorum partem.
c Tu qui gr. Ideſt meos actus bonos & malos.
d Sed par. Ideſt parces.
d Pec. meis. Quod patet ex hoc quod ſubditur,
f Sed curaſti. Sicut autem iuſti tunc ibunt ad gloriam, ita reprobi ad pœnam. ideo ſubditur,
g Mons ca. deſluit &c. Sequitur,
m Et homi. Scilicet homines ſimiles monti per ſuperbiam, & ſimiles ſaxo vel lapidi per cordis duritiam, & terræ per auaritiam:
n Robo. eum pau. Scilicet impium qui frequenter proſperatur in uita præſenti.
o Vt in per. tranſ. Ad pœnam inferni.
p Immuta. fa. eius. In morte.
q Et emit. eum. Ad pœnam gehennæ.
r Siue non fue. De quorum promotione fuit nimis ſolicitus in uita. ideo ſequitur,
t Atta. aca. Anxiata pro filijs.
x Et ani. eius. Poſt mortem in ſupplicijs æternis.

NICOL. DE LYRA.

a Ope. ma. tua. id eſt mihi qui ſum opus tuum.
b Porri. dex. Quia ſanctus Iob ſperabat ſe cum electis ad dexteram partem eſſe collocandum.
c Tu qui gre. me. di. ideſt opera mea bona, & mala.
d Sed par. pec. me. quia ad beatitudinẽ nullus tranſit niſi totaliter purgatus à peccatis, & eandem ſententiam repetit per aliam ſimilitudinẽ.
e Signa. qua. in ſac. delic. mea. Illa enim ſic ſolent eſſe ſignata ab hominibus

NICO. DE LYRA. CAP. XV.

a Reſpon. au. Eli. The. Poſtquam deſcriptę ſunt obiectiones amicorum Iob contra ipſum & eius reſponſiones, hic conſequenter ponũtur replicationes contra ipſum, & eodem ordine quo fuerunt obiectiones poſitę. Et primò ponuntur replicationes Eliphaz. ſecundò ipſius Baldath. xviij. capit. tertiò ipſius Sophar. xx. circa primum ſciendum, quòd Iob in reſponſione ſua dixerat, aliqua difficilia, & profunda de immortalitate animę, & futura reſurrectione vt dictum eſt ca. pręce. quę Eliphaz non intellexit, vel contra ea obijcere neſciuit: & ideo illa omittens, cum tamen de his eſſet principale propoſitum, ad modum litigioſi cœpit uerba Iob arguere. Et primò uerba quę protulerat ante diſputationem cum Deo. ſcdò ea quæ protulerat diſputãda cum ipſo, ibi: Oſtendam tibi. Prima in duas, quia primò uerba ... arguit, ſecundò ad hoc rationes inducit, ibi: Nunquid primus, circa pri...

Diuiſio

CAP. XV.

Reſpondens autem Eliphaz Themanites, dixit: a

MORALITER.

a Reſpon. au. Eli. The. Secundum Greg. ... Eliphaz tenet hic typum hæretici, qui doctori catholico ſuperbiam imponit & blaſphemiã, eò q̃ cõtradicit ſuę hereſi propter quod dicit ipſum in uentum loqui, & cum ardore ſtomachi, id eſt ſuperbè, mendaciter & iracundè.

a Argu...

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Nunquid sapiens.* Cũcta quę in sanctis sentiuntur, malis quasi in uentum prolata displicent, nec bonorum uerba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. unde subditur,
b *Et implebit ardore.* Qui etiã quę se sentiunt contumeliosè dicere, student ex Domini defensione palliare. unde,
c *Arguis uerbis.* Et nullum putant habere timorem domini, nisi cum quem ad stultitiam suæ professionis traxerunt. unde addit:
d *Quantum in &c.* Dicitur idest abstulisti. Acsi diceret, De tua iniuria præsumens, creatoris tui gratiam despicis deprecari. Cum hæretici uera mala cõtra bonos non inueniunt, fingunt quæ redarguant, ut iusti uideantur.
e *Docuit enim &c.* Iniquitas os docet, quãdo ex mala uita concipitur, quod peius dicatur.
f *Imitaris linguam &c.* Hæretici quasi uenerando Deũ humilia ut carnẽ mortẽ negant, & ecclesiam hæc confitentem blasphemare dicunt: & si quid aduersi contigerit, pro hac iniuria dicunt fieri. Vnde ait,
g *Condemnabit te &c.* Aliquando uerò quasi ratiocinando comprimere uolunt. unde,
h *Nunquid primus &c.* Hęc autem Dei defensio ab eis ideo assumitur, ut docti uideantur: & dũ diuinam gloriã defendere uident suã sciẽtiã hominibus innotescunt. unde: qui loqui de sapiẽtia Dei cœpit, statim ad suam elationẽ cecidit, dicens: Quid nosti quod ignoremus? uel. *Condemnabit.* Labia sua ei afferunt respondere, ut culpa eloquij sit causa flagelli. Nunquid primus. Acsi dicat, qui de æterno loqueris. pensa quod temporalis es: qui de eius sapientia disputas, pensa quod cõsilium ignoras.
i *Quid nosti.* Hæc uerba patenter ostendunt, ex qua mentis elatione prodeat, quicquid quasi ad dominicam defensionem sonat.
F k *Et senes &c.* Hæretici quia sua nõ possunt astruere ratione, autoritate antiquorum nitũtur defendere apud stultos: & doctores ecclesiæ dicũt sibi magistros fuisse, & aduersa ecclesię dicunt pro praua confessione ei contingere. Vt hoc est:
l *Nun.gra.est.* Sequitur, *Quid te ele. &c.* Sepe iustorum mens ad altiora contemplanda suspẽditur, ut exterius eorum facies obstupuisse uideatur. Sed hanc cõtemplationis uim reprobi per hypocrisim fieri putãt quod enim in se est, in alijs putant.
m *Quid tu.con. Deum &c.* Plerunque iusti aliquibus necessitatibus afflicti sua opera coguntur fateri, quod beatus Iob fecerat quod putatur elatio: sed in Dei auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur: & sicut grauis culpæ est sibi arrogare quod non est, plerunque culpa nulla est si humiliter bonum dicat quod est.
n *Huiuscemodi ser.* De bonis tuis, non tamen Iob in his contra Deum tumuit, sed quæ uerè fecerat humiliter dixit: Sæpe iusti & iniusti eadem habent uerba, & unde illi placent, hi offendunt, ut Phariseus qui se iustificat in opere, & Ezechias qui iustificat in cogitatione.

Quid est

† scientiam uentosam (idest non sapientis est loqui temulentis) † sententiosè sapientem tua menda ci. † uerbis in malitias & sermonib. non predicaturis
† diminuta est tibi sapientia (vel diminuisti aut leuiter fit sapientia pro te, vel quã tu) † sani & decrepiti
Autoritas antiquorũ
† Qd reddit vel se conuertit.
Luca. 18.b. 4.Re. 20.a.

Nunquid sapiens respondebit † quasi in uentum loquens, & implebit † ardore stomachum
Vere in uentum & in ardorem, quia arguis.
suum? Arguis † uerbis eum, qui non est æqualis tui, & loqueris quod tibi non expedit. † Quantum in te est, euacuasti timorem,
Ex peruersa uita docuisti loqui peruersa.
& tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam † blasphemã-
Vnde.
tium. Condẽnabit te os tuum, & non ego, & labia tua † respondebunt tibi. Nũquid primus ho-
Vt de æterno loqui possis.
mo tu natus es, & ante colles for-
Vt de eius consilio disputes.
matus? Nunquid † consilium Dei audisti, & † inferior te erit eius sa-
Quasi alieno docente.
pientia? Quid nosti quod igno-
Parte.
remus? Quid intelligis quod nesciamus? Et senes, & antiqui
Quasi & cum talis sis culpa tua sunt tibi mala.
sunt in nobis, multò uetustiores quàm patres tui. † Nunquid grã-
Id est si professionem fidei corrigeres, consolationem a flagellis haberes.
de est ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum, & † quasi magna cogitans, attonitos ha-
Ergo.
bes oculos? † Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemo-

e *Arguis uerbis eum qui non est æqualis tui. Quasi diceret, sapientia sua intantum supereminet, quòd non est licitum alicui contradicere ei, quia opera eius quæ nobis uidentur irrationabilia sunt in se rationabilissima. ideo subdit,* G
f Quantum in te est, euacuasti timorem. *Qui timerè ausus es prouocare eum ad disputationem.*
g Et tulisti preces coram. *Id est abstulisti per malitiam tuam ne preces tuæ sint acceptæ coram Deo.*
h Docuit enim iniquitas tua os tuum. *Ex abundantia enim cordis os loquitur: & ideo ex iniquitate cordis procedit iniquitas oris.*
i Condemnabit te os tuum &c. *Ostendendo malitiã quam habes in corde absconditam.*
k Et labia tua respondebũt tibi. *Id est verba de labijs tuis prolata ostendunt tibi illud quod quæris scilicet causam tuæ flagellationis, quę est iniquitas tua.*
l Nunquid primus homo tu. *Hic consequẽter adducit Eliphaz rationes ad prædicta, & primò quòd blasphemauerat quærens disputare cum Deo dicens:* Nũquid primus homo tu natus es. *Id est creatus, quia primus homo fuit per creationem: & ex tunc habuit à Deo omnem scientiam, quæ potest haberi per naturam quam non habuit Iob.*
m Et ante col. forma. *Quasi diceret, es tu ne sapientior primo homine uel primo angelo, qui creatus fuit cum mundo sensibili.*
n Nunquid consilium Dei au. *Idest intima suæ sapientiæ.*
o Et infe. te erit eius sapientia. *Quia prouocasti eum ad disputandum, quasi potens redarguere eum & confutare, quasi dicat ex istis apparet magna pręsumptio tua de sapientia tua, quę tamen modica est, aut nulla ideo subdit,*
p Quid nosti. *Per aliorum doctrinam.*
q Quod igno. *Qui tamen homines fragiles paruæ scientię sumus.*
r Quid intelligis. *Per te inueniendo.*
H s Quod nesciamus. *Quasi diceret, nihil imò econuerso plura ignoras quę nos scimus. unde subditur,*
t Et senes & antiqui sunt in nobis. *Quasi diceret ab illis potuimus plura, & maiora audire, & ex illis alia inuenire quàm tu poteris scire à doctoribus tuis per eorum doctrinã uel per tuam inuentionem.*
u Nunquid grande est, ut consoletur te Deus &c. *Hic adducit rationem ad increpandum uerba Iob quibus dixerat: Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar: per hoc innuens quòd non erat flagellatus pro culpa, dicens:* Nun.gran.est, ut con.te Deus. *Releuando à miseria, & afflictione, quasi diceret non: sed est ei ualde facile.*
x Sed uer.tua pra. *Blasphematoria, & superbia.*
y Hoc prohi. *Quę te manifestè ostendunt iniustum.*
z Quid te eleuat cor tuum. *Superbia interiori.*
a Et quasi magna cogitans &c. *Ostendens superbiam tuam in signo exteriori, mens enim hominis magna cogitans abstrahitur ab exterioribus, & sic oculi corporales remanent quasi attoniti. Ex hoc igitur Eliphaz notat ipsum Iob, quòd talia signa faceret exterius ex superbia quasi insinuans, quòd cogitaret profunda & alijs incognita.*
b Quid tu.con.de. *Et in hoc notat eum de superbia in uerbo, & contra Deum, quę est maxima: ulterius ostendit uerba Iob falsa, qui se iustificabat dicens:*

¶ a Quid est

Mat. 12.c
† quia abiecisti timorẽ & prohibuisti orationẽ corã Deo (vel detraxisti querelis ipsi Deo) † versutorum
† testabuntur contra te.
† secreti
† Nõne ...rum à se ...stãt (i. deberẽt nos senes, & cõtempti existimas) à te consolationes Dei? sed quidpiam occultum est apud te.
† quid innuunt oculi tui?

NICOL. DE LYRA.

¶ *Hic primò arguit Iob de uerbis ex iactãtia prolatis, quia dixerat: Nec inferior uestri sum: quasi insinuans quòd esset maior, ut iste ei imponit, dicens,*
a Nun.sa. *Qualem tu te facis.*
b Respon.qua.in uen.lo. *Idest uanè & iactanter quasi dicat non. Secundò arguit eum de uerbis prolatis ex iracundia, quia obiurgans dixerat, prius uos ostendens fabricatores mendacij, ut Eliphaz imponit sibi: & hoc est quod dicit,*
c Et imple.ardore &c. *Quasi dicat non dicit,*
d Ardore. *Quia ira est accensio sanguinis circa cor. Tertiò arguit eum uerbis blasphematorijs, eò quòd dixerat: Disputare cum Deo cupio &c. Disputans enim cum aliquo uidetur sententiæ ipsius contradicere, ideo dicit,* (Ira)

e Arguis

MORALITER.

✻ c *Arguis uerbis eum qui non est æqualis tibi.* Scilicet Deum: & imponit ei blasphemiæ peccatum.
g *Et tulisti preces coram Deo.* Idest abluisti: nam blasphemus non est dignus exaudiri.
l *Nunquid pri.ho.tu.na.es.* Idest excellentior omnium.
n *Nunquid con. Dei au.* Ita quòd eius secreta tibi soli sint nota.
o *Et infe. te erit e.sa.* Hæc enim dicunt hæretici ironicè, imponentes eis quòd fingant se singulariter secreta Dei scire, & quòd uelint præferre suam scientiam diuinæ, eò quòd contradicunt suæ sectæ, quam hęretici dicunt à diuina sapientia processisse.
p *Quid nosti quod ig.* Quasi dicat nihil, quia sacras scripturas, & philosophicas melius intelligimus.
t *Et senes & anti.* Sectas enim suas dicunt processisse à patribus ueteris ac noui testamenti.
u *Nunquid grande est &c.* Vocando ad sectam nostram.
x *Sed uerba tua hęc &c.* Quibus impugnas eam.
z *Quid te ele.* Imponunt enim hæretici catholicis doctoribus, quòd superbia cordis eorum apparet in sensibus exterioribus, & quòd falso se iactent dę sanctitate. ideo subditur,

✻ a *Quid est*

A a *Quid est homo.* Eo ipso quòd dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus. Ab humo enim appellatus est.
b *Et ut iustus appareat na. &c.* Quomodo .n. iustus appareat, qui de illa natus est, quæ iniustitiæ propinatrix extitit. prima quippe uiro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. (Gene. 3.b)
c *Et cæli non &c.* Hoc cælorum nomine repetijt, quod sanctorũ appellatione signauit, quia ante districtũ Dei iudiciũ, nec ipsi esse mũdi ad perfectum põt.
d *Quan.ma.abo.* Quilibet peruersus abominabilis est pp immunditiã maculæ.
e *Inuti.* pp iustitiam perfectæ uitæ, qui bibere iniquitatem dr̃, quia qd̃ bibitur, ad glutiendum morã non habet. Culpa ergo quia ab iniusto homine sine ulla retractatione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. († inf. 15.a)
f *Osten.ti.* Quia cum minori autoritate docet is, qui audita quã is qui ea quæ uiderat loquitur, ut fortiorem autoritatem sibi Eliphaz arrogaret, dicens: *Quod uidi nar.ti.* Propriũ arrogãtis, vt cũ rectum uel parum etiam senserit, inde eleuetur, & quasi doctior reuerentiam à melioribus exigat. *Osten.* q.d. Cũ constet, quòd non mundus Iob, sententias contra eum proponere promittit, dicendas quidem, sed nõ huic, quas autoritate patrum munit.
g *Sapien.confi.* Ecce audacia hæreticorum qui de damnatis patribus cõfunduntur, & tamen sententias cum autoritate proferunt: in quorum etiam laudem prosiliunt, & eos uelut solos ecclesiæ profuisse gloriantur, dicentes: solis datam esse terram, id est ecclesiã ad regẽdum, nec per eorũ corda trãsisse alienum. i. diabolum. Ecce sentẽtię. (Peruersa superbia)
h *Cun.die.* Solent etiam electi in quibusdam actibus superbire, sed priusquàm uitam finiant, ab elatione corda cõmutant. Impius uero diebus omnibus su-
B perbit, & sic uitam terminat, ut ab elatione minimè recedat.
i *Et nu.anno tyran.* Propriè tyrannus, qui in communi republica non iure principatur: sed & omnis superbus iuxta modum propriũ, tyrãnidẽ exercet. Nã qd̃ alius in republica, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius ĩ domo ppria, alius p latentẽ nequitiã: hoc exercet apud se in cogitatione, & si nõ possit opere. Et est sensus: cũctis diebus suis im &c. Sed cur quasi de certo extollitur, cuius uita sub incertitudine tenetur? († prędator irruit eũ)
K *Soni.ter.sem.* Praua mens semper in laboribus est, sicut bona semper tranquilla: quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit, ne sibi hæc ab alijs inferantur.
l *Non credit quòd &c.* Quia dum feriri se undique credit insidijs, salute desperata semper ad nequitiam crescit.

☞ a *Cum se*

¶ Sed tu non debes tumere. ¶ Inter iniquas reprehensiones vera admiscet, sed bona non bene dicit.
di sermones? † Quid est homo vt immaculatus sit, & vt iustus
¶ De corruptione.
appareat natus de muliere? † Ecce inter sanctos eius nemo im-
¶ Per naturam, sed inhærendo immutabili veritati sit immutabilis per gratiam.
mutabilis, & cæli non sunt mun-
¶ Per seipsos. ¶ Quia nec cæli mundi.
di in conspectu eius: quantò ma-
¶ In malis. ¶ In bonis quæ per mala destruuntur, ne placeant.
gis † abominabilis, & inutilis ho-
¶ Qui sine timore illicita facit quasi iniustitię potum sine obstaculo glutit.
mo, qui bibit quasi † aquam iniquitatem? Ostendam tibi audi
¶ Et. ¶ Quia.
me, quod vidi narrabo tibi. Sa-
¶ Vt ego.
pientes confitentur, & non abscundunt patres suos. Quibus solis data est terra, & non † transi-
¶ Quasi non es mundus, sed superbus.
bit alienus per eos. Cunctis die-
¶ Confisus præsentibus, nesciens quàm incerta sit eius felicitas.
bus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est ty-
¶ Intus tyrannus est, & si extra proximos non affligit, quia non intuetur Deus quid possit, sed quid velit.
¶ Vita incerta, etiam hic est pœna ei, quia eoipso quod agit feritur, semper timidus & suspectus ne ab alijs patiatur quod alijs fecit, sed innocens securus est.
rannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius, & cùm
¶ Quia dolose agit: erga se simpliciter agi non æstimabit.
pax sit † ille semper insidiàs su-
¶ De peccatis ad iustitiam cum tot vndique vrgeant.
spicatur. Nõ credit quòd reuerti
¶ Sicut inuolutus tenebris de luce desperat. vnde: Impius cum in profundum venerit contemnit. Prouer. xviij.a.
possit de tenebris ad lucem circumspectans vndique gladium.

post posuerat: & sic omni iniquitati sine freno se exponebat. Ex supradictis satis patet, quòd uerba, & argumenta Eliphaz non ibant ad intentionem Iob, quia non quæsierat disputare cum Deo per contentionem quasi æqualis ei vel superior, sed per humilem ueritatis inquisitionem à summo doctore tanquàm inferior, sicut in Iere. dicitur: Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum, ueruntamen iusta loquar ad te. C
i Ostendam tibi. *Hic consequenter Eliphaz arguit uerba Iob, quæ dixerat disputando. dixerat enim quasi cõquerẽdo se viuere in angustia pro malo presenti, & timore pro futuro dicens: Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat. & ideo Eliphaz primò nititur ostendere sibi causam timendi & anxiandi, etiam antequàm esset deiectus à prosperitate temporali secundò post suam deiectionem, ibi: Habitauit. Circa primam excitat ipsius attentionem, dicens,*
K Audi me quod ui. *Per propriam experientiam.*
l Narra.ti. *Et non solum uidi, sed à sapientibus audiui: & hoc est quod subditur,*
m Sapien.con. & non ab.pa. *Idest doctrinã eorum, sed eam manifestant tempore & loco.*
n Quibus so.da.est ter. *Idest bona terrena, quibus utuntur ad utilitatem suam, mali autẽ abutuntur ad suam damnationem.*
o Et non tran.alie.per eos. *Deijciẽs eos à sua prosperitate, sicut dicitur de rege terram aliquam deuastante, quod transit per eam ad libitũ deuastãdo eã. Eliphaz enim ponebat felicitatẽ in prosperitate tẽporali, & ideo consequenter dicebat bonos & uirtuosos ab ea non deijci.*
p Cun.dic. *Postquàm excitauit Iob ad attentionem, hic consequenter ponit suam intentionem, scilicet quòd Iob adhuc in potestate temporali existens habuit causam anxietatis, & timoris propter mala quæ fecerat alijs, propter quod semper timebat sibi insidiari gladio & ueneno, & alijs modis, sicut est de tyrannis. unde dicitur de Dionysio tyranno: Expertus sortis suæ periculorum tyrannus regni, metus pendentis super uerticem gladij terrore simulauit.* D *Quod exponens commentator dicit, quòd cùm Dionysius tyrannus existens in potestate sua, quæreret à quodam amico suo quid sibi uideretur de ipso, respondit ipsum esse felicẽ, tunc Dionysius fecit eum sedere in regali solio vestibus regijs ornatum, & apponi optima cibaria ante eũ. ueruntamẽ super caput eius fecerat appẽdi gladium acutissimũ cũ filo tenui, quẽ cũ uidisset dictus amicus, præ anxietate nõ poterat comedere, sed timebat & pallebat prę timore gladij, ne quolibet momẽto caderet super ipsum: tunc Dionysius tyrãnus dixit. licet sim in potestate regia cõstitutus, tamen sum cõtinuè in tali anxietate quali tu es modo propter mala quæ alijs feci, timens quolibet momento insidias mihi parari, & ueneno vel gladio interfici: & hoc est quod dicitur,* Cunctis diebus suis impius. *Id est in peccato obstinatus.*
q Superbit. *Secundum quod dicitur in Psal. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.*
r Et nu.an. *quia semper timet potestatem suã amittere. ideo subditur,*
s Soni.ter.sem.in au.il. *Si enim audiet aliquem fremitum, videtur sibi quòd sit impetus aduersariorum irruens super eum.*
t Et cum pax sit. *Idest cum nihil tale terribile appareat.*
v Sem.in.sus. *videlicet machinationes occultas fieri contra ipsum.*
x Non cre.quòd re.pos. de te. *Idest de tali anxietate mentis quæ obnubilat animam.*
y Circũ.vn.gl. *Quia pp mala quę fecit, suscitauit contra se odium ex omni parte, & non solum ab extrà, sed etiam ab intrà: ideo subditur,*

¶ a Cũm se

Dimisso.
† De pç. di. 2. cap. si.
† contẽptibilis
† aquas
† transiuit
Boetius de Dionysio tyranno. 3. de cõsol. prosa. 5
Nec aliud Cic. lib. Tusc. qq. copiosè uidetur.

NICO. DE LYRA.

¶ a Quid est ho. &c. *Quia uita humana non potest transire sine culpa, ad cuius probationem subdit,*
b Ecce in san. *Idest angelos bonos.*
c Nemo im. *A bono in malum, & hoc per naturam, licet angeli sancti confirmati sint in bono per gratiam. Et quòd dicitur: Nemo, non significat idem quod nullus homo, quia angeli non sunt homines: sed accipitur hic, Nemo pro nullus, generaliter: sicut in Matth. Nemo nouit filium nisi pater.* (Mat. 11.d)
d Et cæ.non sunt mun.in con.eius. *Quia corpora cęlestia habent aliquid potentialitatis admistum scilicet ad situm & illuminationem recipiendam: quia luna & stellæ recipiunt lumen à sole, & ex hoc concludit immunditiam Iob & iniquitatem, dicens,*
e Quanto magis abo. *Per peccata commissionis.*
f Et inuti. *Per peccata omissionis.*
g Homo. *Idest ipse Iob, quem ex abominatione non nominat proprio nomine.*
h Qui bibit qua.aquam. *Idest committit peccata absque freno timoris & mensura. Ille enim qui bibit uinum, quia timet inebriari bibit tẽperatè, sed bibens aquam hoc non timet: propter hoc non curat de tali temperamento, & sic insinuat quòd Iob temperamentum timoris Dei post po-*

MORALITER.

✻ a *Quid est homo, vt imma.sit.* Quod probant cum dicitur,
b *Ecce inter &c.* i. Ab immunditia totaliter immunis: ex quo concludunt.
c *Quan.ma.abo. &c.* sine freno & mensura. tales enim hæretici dicunt esse doctores ecclesiæ.
i *Ostendam tibi.* Dicunt etiam principes Christianos esse crudeles tyrannos, quod notatur cùm subditur,
p *Cunctis dic. &c.* Innocentes opprimendo.
r *Et numerus annorum incer. tyran.eius.* Omnis potentatus breuis uita. (Eccl. 10.b)
s *Sonitus ter. sem. in auribus il.* Quia propter mala quorum est conscius, sibi, omnibus locis, & horis sibi timet insidiari.

✻ a *Cũm se*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Cum se mouerit &c.* Panis hic, stipendium pñtis vitæ. Tenebrarum verò dies tempus ultionis accipitur. In actu itaque E luo. Iste peruersus itā iudicis pependit præsentem, sed à malo non auertit. Vel: *cum se mouerit &c.* Et si aliqñ iudicia Dei videns sibi venire timet, dum tamen præsentia quærit, auaritia victus illa contemnit.

b *Terrebit &c.* In omni quod iniquus agit, tribulatione & angustia vallatᷣ: qa cor eius anxietate & suspicione cōfunditur, si occultè vult rapere vel mētiri, timet deprehendi, & laborat qūo tegi possit. Plana est via veritatis, grauc iter mēdacij, qui regi præparato ad prælium cōparatur: qa rex qui præparatur ad prɇliū, sic de hoste suspectus est, vt quē ducit exercitū metuat ne labefaciet, ne destitutione militum iaculis pateat inimicorū. Sic iniquus falsa agens, falsa eloquens formidat, ne suos amittat milites.i.argumenta falsitatis, & iaculis pateat veritatis, si ei fortè defuerit, quod ex fallacia opponat.

* vbique

c *Tetendit &c.* Contra Deū manus tendere, est in operatione praua despectis eius iudicijs perseuerare. Et cōtra omnipotentem roboratur, quia prospera rum mala sua actione permittit. Qui erecto collo aduersus eum currit, dū quæ creatori displicent, cum audacia perpetrat.

d *Cucur.* i. in malo opere obstaculum de aduersitate non habuit.

e *Et pin.* Pinguis ceruix est opulenta superbia affluētibus rebus quasi multis carnibus fulta.

f *Ope.fa.eius.* Faciem crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia, oculos mentis premit.

g *Et de la.eius.* Latera diuitū sunt q̄ eis adhærent, a ruina de lateribus eius dependet. qa quisquis potenti, & iniquo F adhæret, ipse quoque de eius potentia velut ex pinguedine tumet.

Ciuitas h *Habi.in ci.* Quia ciuitas à cōuersatione cōuiuentiū appellaᷣ. Ciuitates desolatæ sunt ipsi obsequentiū cunei puersorum à quibus laudanᷣ. Domus autē desertæ, sunt cogitationes prauę, quas iniquus iste inhabitat: quia p oē quod agit, iniquorum hoīum placere cogitationibus appetit. Quæ desolatæ, & desertæ dīr, qa ab oīpotente sunt derelictæ. quæ in tumulos sunt redactæ, qa dum praui quique confusis actionibus sibimetipsis ad pūersa opera iunguntur, ostendunt proculdubio, quia de ædificio vitæ ceciderunt.

† spiritus

i *Non di.ta.* Quia superbi cogitatio ab autoris sui gratia non inhabitabitur.

k *Nec perse.* Acsi dicat: Hoc qđ habere vr̄, exterius transit: & illud quod transire non poterat, interius non habet.

† Rapietur sicut vua immatura à vite.

l *Nec mit.in ter.* quia velut ad leuē flatū, sic ad motū occultę sniæ vita eius eruitur. Vel, in terram non mit. &c. quia nunquam ad æternæ vitæ desiderium cordis sui cogitationem plantat.

m *Non rece.* qa.n. lucē iustitię nō q̄rit, de tenebris nō recedit.

n *Ramos eius &c.* Quia ipsi quoque q̄ ei cōiuncti sunt terrenis desiderijs æstuant, vt boni operis fructum non ferant, qa ad appetenda infirma per nequitiam anhelant.

o *Et aufe.spiri.* Quia eò percussionis sententiā accipiet, quò oris sui spiritum timore Dei non restringit.

p *Non credat.* Quia eleemosyna eum redimere non valet, q̄ perpetrata rapina pauperis, ante oculos Dei ascēdere nō pmittit. Vel quia pro extendenda temporali vita, eleemosynā tribuit, non valet obtinere, vt finem debitum euadat.

q *Antequam dies eius.* quia lōgos animo dies proponit, dum ad illud tempus peruenire nō valet quod expectat, quasi antequam dies illius expleantur perit. Vel, Antequā dies eius impleantur per. quia si quid fortasse boni cęperit, priusquā per longitudinem in eo tpis conualescat, ad exteriora relabitur. Antequam dies eius im. *Grego.* Dies præsciti nec augeri nec minui possunt, nisi contingat, vt ita prętiantur, vt vel cū operibus optimis sint longiores, vel cum pessimis breuiores, sicut

Morali.12. ca.23. ante med.

rer, sicut Ezechias augmentum lachrymis meruit, & de peruersis dicitur: Indisciplinatis obuiat mors. G

r *Manus eius.* ab omni bona operatione siccantur.

s *Ledetur quasi &c.* Si florentem vineam, immoderatum frigus vel æstus attigerit, discusso flore botrus tabescit. Sic nōnullos qui post peruersa itinera sāctas vias sectari appetunt, priusquam in eis desideria bona roborentur. prosperitas seculi quæ eos exterius implicat, à calore intimi amoris retrahit: & quasi ex frigore extinguit quicquid de virtutum flore in eis apparere videbatur. illos au-

4.Re.20.a Eccl.20.

a ¶ Etiam hæc pœna. ¶ Hæc etiam est causa mala agendi.

a Cûm se mouerit ad quærendum a

a ¶ Iste. sibi testis damnationis. nec tamen quiescit. extra gaudet, intus timet, intus est accusator. ¶ In æstu.

panē, * nouit q̄ paratus sit in ma b c

b nu eius tenebrarum dies. Terre- d

bit eum tribulatio, & angustia e

a ¶ Bene autem rex. quia & si trepidat erig i se per audaciam, et agit pati quælibet dum agit quod ei placet.

vallabit eum, sicut regem qui prę

a ¶ Ideo hæc omnia. ¶ Hoc aperte de Antichristo & de membris eius omnibus.

c paratur ad prelium. Tetendit f

enim aduersus Deum manū suā,

a ¶ Qui peruerse contra Deum appetit, iusto iudicio impœnē finitur, nec negata facultate ad se redit vt puniret.

& contrā omnipotentem robo-

d ratus est. Cucurrit aduersus eum g

a ¶ Terrenis abundans contra Deum erigitur.

e erecto collo, & pingui ceruice h

a ¶ Quia cura terrenorum occupat & exercet.

f armatus est. Operuit * faciē eius i

a ¶ Non est satis ei de se nisi & sui ex eis glorientur.

g crassitudo, & de lateribus eius k l

¶ Iste talis.

h a ruina dependet. Habitauit in m

ciuitatibus desolatis, & in domi-

a ¶ Ciuitates & domus ædificia dum ruunt tumulos faciunt.

bus desertis, quæ in tumulos sunt

a ¶ Vel, non habitabitur. quod idem est: quia superba cogitatio ab autoris sui gratia non inhabitabitur, & ita virtutibus non ditatur, cuius mentem non inhabitat Deus. ¶ Etiam.

i k redactæ. Nōn ditabitur, nec per- n

a ¶ Vt arbor quæ non habet in terra radicem et ad leui flatu cadit, sic qui contra Deum roboratur, sine radice fiat, & ergo sententia Dei eruitur.

l seuerabit substantia eius, nēc mit o

m tet in terram radicem suam: Nō p

a ¶ Cuius exemplo qui sibi adhærent, desiderijs vtuntur.

n recedet de tenebris. Ramos ēius q

a ¶ Superbus quo hic plus valet, eo amplius lingua eius effrenatur contra homines, & contra Deum.

o arefaciet flamma, & āuferetur r

p † spiritu oris sui ab eo. † Non cre- s

¶ Et iuste.

det frustra errore deceptus, q̄ ali-

¶ Eleemosyna post culpam pretium quo redimatur, sed non valet ei qui in malo perseuerat.

q quo pretio redimendus sit. † Añ- t

¶ Quia & nequitia eius vitam intercidit.

quā dies eius impleant, peribit: & u

a ¶ Etsi bona agit. quia tamen non rectā intentione.

r s manus eius arescet. † Lędet quasi x

¶ Opus scilicet.

vinea in primo flore botrus eius,

NICO. DE LYRA.

¶ a Cum se mo. *id est cum uoluerit accipere corporis refectionem.*

b Nouit. *Idest timet probabiliter.*

c Quod pa.sit. *Idest mortis per intoxicationem, & sic anxiatur non solum ab extrà, sed ab intrà timens in toxicari à propria familia ex odio uel pro premio. ideo sequitur,*

d Ter.eum tri. *Superuentura.*

e Et an. *Quasi dicat sicut rex paratus ad prelium uallatur militibus, sic iste angustijs, & terroribus: & quia istud procedit ex iusto Dei iudicio, subdit pro causa.*

f Te.enim ad. Deum ma.suam. *Abutens potestate sibi à Deo concessa.* * enim

g Cucur.aduer.eum ere col. *Pes superbiæ.*

h Et pin.cer. *Quia talis superbia procedit ex pinguedine diuitiarum & temporalis potestatis: & quia superbia excęcat, ideo subditur,*

i Ope.fa.eius. *Idest noitiam intellectus.*

K Crassitu. *Idest superbia procedens ex temporali obundantia.*

l Et de la. &c. *Ex hoc signat quòd ministri eius & collaterales ex eadem motu malitiæ eius obtemperabant, eam imitantes: talem autē fuisse Iob signabat ille Eliphaz, dum adhuc esset in potestate constitutus.* H

m Habi.in ciuitatibus &c. *Hic consequenter describit anxietatem iustè inflictam Iob, quando fuit à ptante deiectus. dicens: Habitabit in ciuitatibus desolatis. Prima enim est pęna deiecti quòd sit fugitiuus de loco proprio: & habitet in locis ruinosis, & occultis. Secunda est priuatio suę substantię, & quantùm ad hoc dicitur: Non dabitur &c.*

o Nec mit. &c. *idest non habebit stabilem & securam mansionem.*

Non re.de te. *i. nō releuabitur à suis miserijs propter malum suę obstinationis: alia pęna est quando priuatur prole sua: quod ipsi Iob contigerat, & quantum ad hoc dicitur,*

q Ramos eius. *i. filios, & filias.*

r Arefa.flam. *i. interficiat diuina iustitia: per hoc insinuans, q̄ pueri Iob iustè pro peccatis suis fuerant occisi.*

s Non cre. *Redimendus sit. i. liberandus à miseria aliquo auxilio, quia est indignus.*

t Antequam dies &c. *quia mors eius accelerabitur ante cursum naturę.*

u Et ma. *i. omnia eius opera deficient.*

x Lędetur quasi &c. *id est de eo, non expectabitur aliquis bonus fructus. ideo subditur,*

¶ a Et quasi

† Non credet restr (sub. verbo) ille errat sed mendacij erit locus eius, sicut bi recti, & que mēdacio credet. Aliqui sic, Nō credet vano errore deceptus quia inanis fuerit ra sic amaritudo eius. † Tempore nō suo lucidetur

MORALITER.

Cum se mouerit ad querendum panem. Idest ad accipiendum corporis refectionem.

b *Nouit.* Idest probabiliter æstimat intoxicari: & sic necesse est ipsum continuè anxiari. Cuius causa subditur cùm dicitur,

f *Tetendit enim &c.* Eius membra persequendo.

g *Cucurrit ad Deum.* Idest superbè.

h *Et pin.cer.* Idest diuitijs & temporali potestate.

i *Operuit faciem eius.* Mentem eius ignorantia crassa.

l *Et de lateri.eius.* Nam eius collaterales & consiliarij semper quęrunt diuitijs impinguari,

m *Habitauit.* Id est in ciuitatibus inferni desolatione plenis.

n *Non ditabitur.* Spiritualibus bonis.

o *Nec mittet.* Scilicet uiuentium, in qua non habebit partem.

q *Ramos eius.* Scilicet gehennam, puniens eius opera.

s *Non cre.* Quia in inferno nulla est redemptio.

t *Ante di.* Per mortis accelerationem.

* a *Et ignis*

los autē in flore æstus contigit, quos humanæ laudis appetiA tio feruētes in sancto studio à fructu alienos facit: vñ subdit,

a *Et quasi oliua proijciens.* Oliua cū in flore est, si immoderata nebula tangitur, à fructu vacuatur. Sic bona inchoantes, si laudibus cęperint delectari, fructum operis perdūt, velut ex nebula fauoris, qua fit caligo ītelligentiæ, vt nequeant discernere qua intentione quid faciant. Vel in primo flore. Infirmus regere, vel inferiora agere nō debet quia ī terrenis actibus frigescit. Vel cū placere videt q̄ agit, ardentius eadē bona operaᷣ, & quasi in sācto studio feruet, vnde æstu perit.

b *Congregatio.* Congregant hypocritæ bona opa, sed eorū sterilis ē ipsa congregatio: qa per hoc q̄d agunt fructum recipere in ęterna retributione non appetunt.

† mendacium

c *Et ignis.* Corpa, in qb⁹ aīæ eorū habitant, tabernacula dicit: q̄ hic desideriū laudis, postmodū aūt cōcremabit ignis gehennæ.

d *Tabernacula.* Cogitatio est tabernaculū, in qua mens habitat, quā æstus auaritiæ vastat. Vel cor tabernaculū dicit, q̄d consumit ardor laudis. Vel corpus est tabernaculum aīæ, & qui hic ardent mente, ardebunt carne ignibus gehennæ.

e *Concepit dolorem.* Cū peruersa cogitat, iniquitatē parturit, cū explere cœperit, concipit. Mens ēt hypocritæ nunquam vacat à malo, qa q̄ appetit alijs inuidet, ex quorū despectu clarior fit: vñ & dolos parat vt solus æstimationem capiat.

f *Vterus eius preparat dolos.* i. mens in qua cogitationes generantur maiorem malitiam contra proximos concipit, quanto solus prę omnibus videri innocentior quærit. hoc dicit, quia percussum Iob pro hypocrisi putauit.

a ¶ Florem quem produxit oliua proijcit, quia rudimenta boni operis ad perfectum non producit.

a b & quasi oliua proijciens flōrē suum. Con- a b

a ¶ Lædetur quia. ¶ Illis enim hoc contingit qui Deum puro corde non sequuntur.

b ¶ Si bona intentio non sit, & bonum opus quod videtur perit.

c grēgatio enim hypocritę † stērilis, & ignis c d

a ¶ Quia æstu auaritiæ maiora bona ostendunt

d deuōrabit tabernacula eorum qui mu-

a ¶ Laudis. ¶ Terrena quia maiora ab omnibus dona petunt, ignis deuorabit tabernacula eorum. ¶ In videndo.

e nerā libenter accipiunt. Concepit dolorē, e f

¶ Derogando.

f & peperit † iniquitatem, & vterus eius prę g parat dolos.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Et quasi oliua &c. *& sic amittit fructum suum futurum.*

b Congregatio enim hypocritæ, *idest ipsius Iob quem dicebat hypocritam pretendendo falsò exterius sanctitatem.*

c Steri-

c Sterilis. *quia oīa bona quę congregauerat Iob, fuerunt ei subtracta.* C

d Et ignis deuorabit. *In hoc notat Iob, quòd dum esset in potestate, fuerat acceptor munerum ad peruertendum iudicium: & ex hoc fuisse punitū pęna ignis oues suas & pueros consumentis, vt habetur suprà: Ignis Dei cecidit è cęlo, & tactas oues, pueros q́; consumpsit. & ideo dicit hic,* Et ignis deuorabit taber.eorum. *quia custodes ouium solent in tabernaculis habitare.*

Sup.cap.1.b

e Concepit dolorem. *id est præcogitauit malum alijs facere.*

f Et peperit iniquitatem. *deducens ad effectum cogitationem suam iniquam, dum esset in potestate temporali.*

† manebit solitaria

g Et vterus eius præparat dolos. *idest post deiectionem suam non mutauit mentem, quia si posset, haberet adhuc nocendi voluntatem.*

† Psal.7.d Esa.59.a.

MORALITER.

* d *Et ignis deuorabit taber. eorum qui mu.li.ac.&c.* ad iustitiæ subuersionem. Ista dicuntur ab hæreticis falsò contra bonos principes Christianos, sed à catholicis veraciter dici possunt contra malos, qui tyrannizant super bonos.

In cap. xv. vbi dicitur in postilla: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Mat.12.e

ADDITIO.

¶ Litera Hebraica in hoc loco vr̄ sonare sic: Condemnet te os tuū, & non ego, & labia tua testantur in te: & est sensus: Ex quo iniquitas tua iam manifestata per os tuum: quia dictum est: Docuit iniquitas tua os tuum &c. Decætero melius est vt condemnet te os tuum, vt te scilicet confitearis esse condemnādum: quia mitius agitur contra confitentem peccatum suum, quàm contra illum qui peccata sua etiam manifesta nititur defendere. & idem intelligitur ex hoc quod dicitur: Et labia tua testantur in te, sub alijs tamen verbis.

GLO. ORD. CAP. XVI.

B a *Espondens autem &c.* Audiui frequēter talia. Electi frequenter aliena mala quasi sua audiūt, & ab his eis crimen impingitur, à quibus crimina impacta perpetrantur.

b *Consola. onerosi omnes vos.* Praui cum laborare bonos in aduersitate conspiciunt, in eo quod cōsolari eos appetunt, mala eis psuadere conātur. *Consolatores onerosi.* Cauēdum est ne tempore luctus increpatio fiat, quia & si rectè qdā debent increpari, non tamē in afflictione: ne qui lenire debet, dolorem augeat.

onerosi consolatores

c *Nunquid habebunt.* Mali ventosa verba proferunt. Nam dicta eorū & si quādoq; sana sint p sniam, inflata tamē sunt per elationem.

d *Aut aliquid tibi mole.* Acsi diceret, eò q̄ plus loqueris quò à me aliquid molestum de tua actione non audis.

qu'd roborabit te respōdere? (vel quid molestum est tibi quod respondeas?)

e *Poteram & ego simi.* Narrat quid facere potuit, sed ne iustitiam deserat quod facere potuit, declinat.

CAP. XVI.

a Espondens autem Iob di- a

xit: Audiui frequenter ta b

a ¶ Quæ scilicet mali bonis tibi aduersantibus obijciunt priusquam inde accusentur: & est bonis merces de patientia, & si non de conuersione illorum.

¶ in his estis onerosi, quia videmini consolati. quia inter dulcia virus inferunt: non tamen inde facti boni, recta defendunt. vnde Iob: Nunquid &c.

b c liā Cōsolatores ōnerosi oēs vos estis. Nun c

a ¶ Ideo non habent finem.

d quid habebūt finem verba ventōsa, † aut d

a ¶ Leuenet tibi molestia de tua locutione non quia patienti qui non reddit, sed si hoc malo faceres redderet tibi molestiā & citius taceres.

b ¶ Quasi non venit tibi molestia: Sed

e aliquid tibi mōlestum est si loquaris? Pō- e

f teram & ego similia vestri loqui. At- f

a ¶ Et quia verbis non corripimini: vtinam sentiretis quod sentio: Fit oratio qua optat eis flagella Dei non ad pœnam sed correctionem.

b ¶ Non mea pro vestra, ne similis nequam.

que vtināam esset anima vēstra pro

f *Atque utinā esset anima ustra pro anima mea.* In his uerbis hoc monstratur intendere, ut amici eius qui per charitatem cōpati nesciebant, ab experimento discerent alienæ afflictioni qualiter misereri debuissent: quos doloribus edomitos consolaretur: cum de exteriori passione interiorem in eis conualescere salutem iudicaret. Caput etiā moueret, quia mentem ad cōpassionem inflecteret, eosque inter flagella roboraret, cùm doloris eorum uim uerbis mitibus leniret. Et moueret labia quasi parcens eis, quia mala eorum sub moderata increparet inuectione.

a *Quasi parce*

NICO. DE LYRA. CAP. XV.

Espondens autē Iob. *Hic ponitur ipsius Iob responsio. Circa quod sciendum, quòd sicut patet ex prædictis, Eliphaz non replicauerat aliquid cōtra Iob de principali proposito, scilicet de immortalitate animę & futura resurrectione, sed ex uerbis Iob conatus fuerat condēnare ipsum. primò ostendēs eū præsumptuosum & blasphemū: & secūdò propter iniquitates suas esse afflictū: igitur Iob in sua respōsione primò euacuat ipsius Eliphaz increpationē: & secundò declarat principale propositū scilicet futurā remunerationem. Prima in duas: quia primò excludit increpationē Eliphaz inquantū nitebatur ostendere Iob presumptuosum & blasphemū: secūdò quantū ad hoc q̄ dicebat eum pro peccatis afflictum, ibi: Nunc autem. Circa primum dicit,* D

Iob cap. 16

a Audiui frequenter talia. *Scilicet uerba pungitiua & increpatiua ab Eliphaz & socijs eius. ideo subditur,*

b Cōsolatores onero.omnes. *Quia licet uenissent ad consolandum Iob, tamē peruersi erāt ad ipsum increpandum & molestandum.*

c Nunquid habebunt finē uerba uētosa. *Idest iactatoria & soliditate ueritatis carentia.*

d Aut aliquid tibi molestum est, si loquaris. *Prouocando me ad iram quantum in te est, quasi diceret non: & tamen deberet tibi esse molestum increpationibus affligere amicum tuum.*

e Poteram & ego similia uestri loqui. *Idest uos pungere si essetis in loco mei, sed hoc non facerem. unde subditur,*

f Atque utinam esset anima uestra pro anima mea. *Id est in afflictione & tristitia in qua sum, & ego essem liberatus. hoc non dixit Iob appetitu uindictę, sed zelo iustitię, & ut ipsi in afflictione positi experirentur ueritatem amicitię suę. Ideo subdit,*

¶ a Consolarer

MORALITER.

* a *Respondens autem Iob:* Qui tenet hic typum doctoris catholici, sicut Eliphaz tenuit typum hæretici. Dicit igitur,

b *Audiui &c.* Sed quoniam aliquādo blandis utuntur, ut per hoc incauti decipiantur, subdit,

c *Consolatores &c.* Quia talia blanda duris & asperis sunt peiora.

d *Aut aliquid tibi molestum est loquaris &c.* Scilicet ueraciter & modestè: nam hoc nulli molestum debet esse.

e *Poteram & ego similia uerba loqui.* Sed nolo: nam indecens esset mihi.

f *Atque utinam &c.* Scilicet in afflictione: Nec dicit hoc zelo uindictæ, sed iustitiæ, ut pœna docente sciret compati catholicis positis in tribulatione.

* a *Consolarer*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Quasi parcens.* Nota quasi, quia ecclesia rigorē disciplinę cū E mãsuetudine miscēs bene subdito nō parcēs parcit: qa libere arguit, sed à culpa eximit. Proteruo verò q de correctiõe rè arguit, sed à culpa eximit. Proteruo verò q de correctiõe peior efficeretur, parcēs nō parcit: qa tps q̄rit dū omnibus cõiter loquēs in eiusmodi culpā inuehit, qua sic detecta latens ille tẽperãtius percutitur & sanat. Hoc aũt dr̃ de occultis proteruorũ potẽtiũ. Nã de apertis, si prędicator tacet, approbare uidetur, & crescunt in exemplum.

† Cumulaē sup vos sermones

b *Sed quid &c.* Hoc quãquã personę beati Iob, tñ ecclesię sic superiora cõgruit: q̄ cũ loquitur, dolor eius minimè quiescit, qñ locutione sua puersos corrigi minimè conspicit: & cũ tacet, dolor nõ recedit: qa & si aduersata conticuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit: quia se tacente peruersorum culpas excrescere conspicit.

† mota labiorũ meo rum auerteré (sub. dolorē) a vobis.

Dolor ecclesię.

c *Nũc autē &c.* Dolore ecclesia premitur, quãdo in malitia crescere puersos intuetur. Et ad nihilũ mẽbra eius redigunt, qñ ex imitatione prauorũ, infirmi deterius infirmãtur, & uelut in nihilũ redigũtur: qa dũ manẽtẽ Dei essentiã deserũt diligẽtes trãsitoria quasi ad nõ esse tendũt. Nũc autẽ dr̃: qui tẽpus doloris ecclesiæ modò est, gaudiũ post modũ sequitur. Sæpe verò cõtingit, ut sancta ecclesia nõ solũ infideles atque extra positos aduersarios toleret: sed eorum quoq; insidias atq; aduersitatem uix ferat, quos intus habet. Vnde beatiuiri uoce, mox aptè subditur,

† Veruntamẽ nũc de fatigasme (scilicet Deus) & desolasti omnem ẽ meum (vel omné congregationé meam.)

† oderunt me.

d *Ruge me &c.* Rugę ecclesię sũt oēs qui in ea dupliciter uiuũt, q fidem uocibus clamãt, operibus denegãt. Hi pacis tpe: qa huius mundi potestatibus eadẽ fidẽ honori esse cõspiciũt, fideles se esse mẽtiuntur. Sed cũ ecclesiã subita aduersitas turbauerit illud illico ostendũt, quod in perfida mente moliũtur. Et est sensus, me insequendo increpant, q in meo corpore positi duplicitatis suæ malitiam non emedant.

† probro Rugæ ecclesię.

† Vel tradidit me Deus mẽdaci (aut peruerso)

F

e *Suscitatur &c.* Dũ prædicationi eius apertè cõtradicere nõ præsumunt, ecclesia, falsiloquiũ quasi post dorsum patitur. Sed cũ malitię tẽpus eruperit, is qui nũc metuẽs derogat ad contradicendũ ante faciẽ uenit: qa uerbis uerę fidei apertis uocibus obsistit. Quod quoniã p malignum spiritum fit, ad eum describendum uerba conuertit.

Diabolus princeps falsiloquij

f *Collegit furorē.* Diabolus princeps falsiloquij habet nũc cõtra ecclesiã furorẽ, sed sparsus est: qa occultas tẽtationes per singulos mouet. Cum uerò cõtra eã accepta licentia apertè seuierit, furorẽ suum in eã colligit: qa in eius afflictionẽ totã se intẽtione cõstringit. Qui cõtra eã dẽtibus fremit, eamque terribilibus oculis intuetur: qa per alios contra eã crudelia exercet, & per alios quæ exerceat prouidet.

g *Aperuerunt sup.* Quia ora sua reprobi exprobrantes aperiunt, cum & errorem prædicare non metuunt, & prædicamenta rectæ fidei irrident.

Maxilla

h *Percusserunt.* Maxilla ecclesiæ sunt sancti prædicatores, q nitã carnalium uerbo correctionis cõuertunt: hos reprobi pręcipuè psequunt, quos dũ etiã necant, illa eos pęna satiat quæ mentem ecclesiæ præcipuè cruciat uel castigat.

i *Maxillã meã.* Petrus est maxilla qui mactat & mãducat. Sãson maxillã asini tenet, & hostes occidit. i. Christus simplices p̃cones manu uirtutis tenet, & à uitijs carnales occidit. Maxilla proiecta est in terrã, aquas effudit: quia data morti corpora pręconum magna ostendunt miracula.

Act. 10. b.

Iudic. 15. c.

K *Conclusit me Deus &c.* Electorum populus apud iniquum concluditur: cum eius caro antiqui hostis persecutoribus temporaliter datur. Qui non spiritui, sed manibus inimi- corum

a Tunc. ¶ Dicent flagella prodesse.

anima mea: † Cõsolarer & ego uos ser- a

¶ Sic uos modo debueratis facere mihi.

monibus, & mouerẽ caput meum su- b

per uos. Roboràrem uos ore meo, & c d

¶ Non ex toto quia & si extẽperã tius, uitia non ferrem.

a † mouerẽ labia quasi parcens uobis.

¶ Sed quia nihil uos domat.

b Sed quid agam? Si locutus fuero, non e f

¶ Quia peruersis hic febribus.

quiescet dolor meus: & si tacuero, nõ g h

a ¶ Sed mala foris ab exterioribus. b ¶ Ostẽdit sub persona sua persecutionẽ ecclesiæ in ultimis tẽporibus scilicet Antichristi.

c recẽdet à me. † Nunc autem oppres- i

sit me dolor meus, & in nihilum reda- k

¶ Dũ praui crescunt, infirmi inde mouẽtur ad terrena. a ¶ Sicut per ossa fortes, sic p artus infirmi. b ¶ Mala intus à domesticis.

d cti sunt omnes artus mei. † Rugę meæ l

e testimonium dicunt contra me, & su- m

a ¶ iam. b ¶ Hoc in fine sub Antichristo.

scitatur falsiloquus aduersus † faciem

f meam, contradicẽs mihi. Collegit fu- n o

rorẽ suum in me: & † cõminans mihi p

a ¶ In potentibus. b ¶ Persecutoribus suis qui laniant.

infremuit contra me dentibus suis.

¶ Incipientibus seculi.

Hostis meus † terribilibus oculis q

a Qui prouident & consilijs persecutionis inflammant.

g me intuitus est. Aperuerunt super r

h me ora sua, & † exprobrantes percus- s

i serunt maxillã meam † satiati sunt pœ- t

K nis meis. † Cõclusit me Deus apud ini- u x

g Non quiescit dolor meus. *Quia est intrinsecus radicatus.*

h Et si tacuero nõ recedet à me. *Quia quando dolor celatur quasi clausus interius magis intenditur, quam si per uerba aperiat exterius.*

i Nunc autem oppressit me dolor &c. *Hic consequenter excludit verba Eliphaz, prout ostendebat ipsum pro peccatis afflictum, & primò ostendit suæ afflictionis grauitatem: & secundò suæ innocentiæ puritatem, ibi: Hæc passus sum. & tertiò consolationis sibi promissæ uanitatem, ibi: Verbosi amici mei. Prima in tres, quia primò exprimit suam afflictionem. secundo remouet quandam dubitationem, ibi: Conclusit me. tertiò respondet ad quandam obiectionem, ibi: Saccum. Circa primum sciendum quòd sanctus Iob fuerat afflictus à diabolo immediatè quantùm ad ablationem substantiæ suę & filiorum: & corporis sui percussionem, & etiam mediatè, in quantum amicos excitauerat ad eius increpationẽ: & ideo loquendo de affligente ipsum aliquando loquitur in singulari, notando ipsum dæmonem: aliquando in plurali, notando cum ipso amicos suos per eum excitatos. Dicit igitur: Nunc autem oppressit me dolor meus. scilicet quantum ad corpus: quia anima non fuit oppressa tanquam à stabilitate virtutis deiecta.*

K Et in nihilum &c. *Quia percussus erat vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem.*

l Rugę meæ &c. *Humor enim interior desiccatus erat: & sic vltra cutis exterior rugas contraxerat, & sic erant testimonium percussionis eius.*

m Et suscitatur &c. *vt habetur Ioan. 8.*

n Contradicens mihi. *Per amicos meos, quos contra me excitauit.*

o Collegit furorem &c. *Idest apposuit totum conatum ad mihi nocendum.*

p Et cõminans mihi. *Loquitur de dęmone ad modum crudelis bestiæ, quæ fremens dentibus comminatur ei quem vult deuorare. Et idem pertinet quod subditur,*

† In testimoniũ, et fecisti me rigorosũ, & stetit cõtra me, macies faciei meæ testificatur contra me (pp maciẽ enim rugat facies.

† animum acuit contra me (aut los suos cõtra me)

Ioan. 8.

† simul aduersũ me cõgregati sunt.

q Hostis meus. *Quia fera volens aliquem deuorare, terribiliter aspicit eum.*

H

r Aperuerunt super &c. *Scilicet dęmon & amici mei per eum excitati, dęmon coram Deo me infamando, vt habetur supra. 1. cap. & amici mei falsò me condemnando.*

s Percusserunt maxillam meam. *Id est contempserunt me manifestè, sicut contemnitur ille qui percutitur in facie.*

t Satiati sunt. *Idest lętati.*

v Pęnis meis. *Quia dęmon lętatur de afflictione innocentum. Amici enim Iob lętabantur inquantum reputabant eum iustè percussum, secundum quod dicitur in Psal. Lętabitur iustus cum viderit vindictam. Ipsi autem reputabant se iustos, & ideo ostendebant se applaudere diuinæ iustitiæ.*

Psal. 57.

x Cõ. me. *Hic cõsequenter remouet quãdã dubitationẽ: ex hoc. n. quod* ¶ *dixit se*

MORALITER.

a *Consolarer & ego vos.* Veraciter & ex corde.

b *Et mouerem labia quasi parcens.* Idest compatiens & magis ratione culpæ quàm pœnæ.

e *Sed quid agam?* Quasi dicat sum per plexus.

f *Si locutus fuero.* Vos arguendo.

g *Non quiescet dolor meus.* Eò quòd vestra correctio non sequetur.

h *Et si tacuero, non recedet à me.* Quia pungar aculeo conscientiæ: quia dimittenda non est veritas doctrinæ. Sed quoniam doctor ecclesiæ non solùm dolere debet de obstinatione infideliũ, sed etiam de peccatis fidelium. ideo subditur,

i *Nunc autem oppressit me dolor meus.* Propter fidelium defectus.

K *Et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.* Nam inter catholicos qui sunt ecclesiæ membra, multi prægrauantur culpa. Quod significatur per omnes cùm dicitur,

K *Omnes artus &c.* Sicut dicitur omnes de ciuitate currunt ad tale spectaculum, licet frequenter maior sit numerus remanentium.

i *Rugę meæ testimonium dicunt contra me.* Ecclesiæ rugæ, Christiani duplices & ficti dicuntur, qui tempore aduersitatis viros & catholicos accusant & persequuntur, sicut legitur de Torquato.

r *Aperuerunt in me ora sua.* Me vituperando.

s *Percusserunt maxillam meam.* Idest personam honore dignam, sicut frequenter prælatis ecclesiæ legitur esse factum.

x *Conclusit me Deus apud iniquum.* Gre. Electorum populus apud iniquum concluditur cum eius antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Sed quia Christus in membris suis patitur.

Mor. 13. circa 10. 1.

✱ Ego.

NICOL. DE LYRA.

a Consolarer & ego uos &c. *Veris & dulcibus & non pungitiuis.*

b Et mouerem caput meum. *Idest signum intrinsecę compassionis.*

c Robo. uos ore meo. *Inducendo uos ad patientiam.*

d Et mouerem. la. mea &c. *Quasi parcens uo. ad mitigationem doloris uestri, non ad augmentationem.*

e Sed quid agam? *Ad doloris mei reuelationem; quasi dicat, non habeo, ideo subditur,*

f Si locutus fuero. *Quasi ad aliqualem mei consolationem.*

g Non

corum traditur, quia quò hunc mente capere nequeunt, A eo quod contra illius carnes crudelius inardescunt.

a *Ego ille.* Infirmorum mentẽ designat, quia dum aduersa præuidere nesciunt, tantò eis grauiora sunt, quanto ab eis inopinata tolerantur. Vel in quibusdam eisdem retro labẽtibus hæc ecclesia patitur, q post doctrinæ opulentiam aliquando subitis vitijs conuertuntur.

¶ vel, diuertere fecit me sub. à via.

† vel, quietus

b *Tenuit cer.* Ceruix hic libertatis erectionem significat, quã hostis tenet persecutionis tempore. Cõstringit, dum infirmi vera quæ sentiunt prædicare libere non præsumunt. Vel ceruicem suã dicit eos qui in ecclesia sub occasione defendẽdæ rectitudinis vitio elationis deseruiũt, quã hostis districtio ne suæ persecutionis inclinat.

† vel scopũ

† iaculatoribus

Signum

c *Et posuit.* Signum ad hoc ponitur vt sagittarum emissione feriatur. Fidelis itaq; populus in signũ hosti suo ponitur, quia eũ semper suis ictibus impetit, cum suis persecutionibus affligit. vnde Apostolus: Ipsi. n. scitis qđ in hoc positi sumus. Acsi aperte dicat: Quid in hoc tpe vulnera nostra miramini? qui si æterna gaudia q̄rimus, ad hoc venimus vt feriamur.

1. Thess. 3. a

† operuii

d *Circundedit.* Ecclesia lanceis ab hoste suo circundatur, quando in membris suis ab impugnatore callido tentationum iaculis ab omni parte impetitur.

† vmbrositate plenę sunt.

e *Conuulner.* Cum hosti fidelẽ populum ad luxuriã pertrahit, hunc in lumbis ferit. Cõuulnerare aũt dicitur: qa quod nobis male suggerit, nos sequentes ex propria voluntate implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulneramus.

f *Non pepercit.* Viscera ecclesiæ dicit eorum mentes, qui eius B in se continent mysteria: quos dum antiquus hostis ad secularia negotia pertrahit, eius viscera in terra fundit. Nõ pepercit. idest non destitit.

g Con-

a ¶ Et cum hoc. b ¶ Ecclesia pacis tempore suos opulentia prædicationis pascebat.

quum, & manibus impiorum me † tradi- a

a dit. Ego ille quondam † opulentus repen- b c

¶ Quia improuida mens infirmorum cadit.

b te contritus sum. Tenuit ceruicem meã, d

c confregit me, & posuit me † sibi quasi e

d insignum. Circundedit me † lanceis suis, f

a ¶ In vobis consentientibus.

e f conuulneràuit lumbos meos. Non pe- g h

a ¶ Hoc non ad literam de Iob: & per hoc nota hæc omnia mystice dici.

percit, & effudit in terra viscera mea. i

g Conscidit me vulnere super vulnus, ir- k l

a ¶ Et ita. b ¶ Cui etiam assuetus nequit reluctari. c ¶ Propter hoc. d ¶ Alias consuit.

i ruit me quasi gigas. Saccum consui su- m

a ¶ Hæc omnia dicit in persona Christi: cuius figura est.

per cutem meam, & † operui † cinere car-

a ¶ Fortis quod non fecit, in debili plangit quam iuuat ad veniam quasi fecerit.

k nem meam. Facies mea intumuit à fletu, n

l m & palpebræ meæ † caligauerunt. Hæc o p

passus sum absque iniquitate manus

a ¶ Solus ad Deum mundas preces habuit præ omnibus, qui & in passione pro inimicis orauit.

meæ, cum haberem mundas ad Deum q

a ¶ Et ideo. ¶ Peccator pretium redemptionis sumens confitetur & laudat.

preces. Terra ne operias sanguinem r

a ¶ Ne sit otiosum sacramentum passionis, debemus imitari quod sumimus, & prædicare vt alijs innotescat.

n meum, neq; inueniat in te locum latendi

g *Conscidit me.* Infirmis suis ecclesia vulnere super vulnus cõscidit, quando peccatum peccato additur, vt culpa vehementiùs exaggeretur. C

h *Irruit.* Quia nimirũ malignos spiritus contra hanc ex praua consuetudine deuictam quasi more gigantis pugnat, qa quantò se ei anima subijcit crebrius, tanto eũ sibi intolerabiliorem se facit. Sed quia plerunq; ad pęnitentiam redit, sequitur,

i *Saccum.* In sacco & cinere pęnitentia, in cute & carne peccatum carnis intelligit. Ergo quasi saccus super cutẽ consuitur: & cinere caro operitur, quia culpa carnis per pęnitẽtiam tegitur, ne in districti iudicis examine adultionẽ videat.

k *Facies me.* Facies ecclesiæ sunt q in regimine positi apparent primi, vt ex eorum specie sit honor fidelis populi. Hi plãgunt culpas infirmantium: Sed dum vident quosdam ad veniam redire, quosdam vero in iniquitate persistere, occulta Dei iudicia obstupescũt, q̄ non intelligunt. vnde subditur,

Facies ecclesię

l *Et palpebre.* Palpebræ appellantur, quia ad prouidenda plebium itinera vigilant: sed cum occulta Dei iudicia nec præpositi vigilantes intelligunt, palpebræ ecclesiæ sanctę caligant.

† puluere cornu meũ id est caput meũ. Chal. interp. vertit gloriã meã. Alij splendorẽ.

Palpebræ

m *Hęc passus.* A verbis corporis ad capitis verba vertitur, quia absq; iniquitate manus suę pertulit: qui peccatũ non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. Terra sanguinẽ eius nõ operuit, quia sancta ecclesia redemptionis suæ mysteriũ in cũctis iã mũdi partibus p̃dicauit.

1. Pet. 2. d

n *Neque inueniat.* Clamor redemptoris nostri est sanguis redemptionis, qui à fidelibus sumitur, qui vt ait Apostolus, melius loquitur quã sanguis Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidæ petijt, sanguis Domini vitam persecutoribus impetrauit. Qui clamor locum latendi inuenit in nobis, si quod mens credidit, lingua tacet.

Heb. 12. f

D

a Ecce

NICOL. DE LYRA.

¶ *dixit se afflictum à dæmone, posset aliquis credere quod illa afflictio non processisset ex ordine diuinæ sapientiæ. ideo hoc remouet dicens: Conclusit me Deus. idest diabolum, cui ex ordine suæ sapientiæ concessit potestatem affligendi me.*

a Et in manibus impiorum. *Inquantum ab eis persequi me permisit, & qualiter hoc sit ostendit, dicens,*

b Ego ille. *idest diues & famosus.*

c Repente con. *Quod non solet communiter accidere, sed à magno statu homo decidit paulatim. Iob autem repentinè decidit à temporali prosperitate, dæmone hoc procurante, & Deo permittẽte: quod fuit satis grauius quàm si paulatim cecidisset: & signum diuinę promissionis in speciali, eò q non sic consueuit fieri.*

d Tenuit ceruicem. *Loquitur ad modum hominis debilis, cuius caput tenetur à fortissimo eum pro sua voluntate conterente.*

e Et po. *Ad cuius percussionem multæ sagittæ mittuntur, & per hoc innuit Iob multiplices percussiones suas: & idem designat per multitudinem lancearum di.*

f Circundedit me. *Per hoc designat interfectionem filiorum, qui de lũbis eius egressi fuerant.*

h Non pepercit &c. *Etiam percutiendo me in proprio corpore. ideo subditur,*

i Et effudit. *per hoc designans, q dolor eius sensibilis non tantum erat in superficie corporis, sed etiam penetrabat vsq; ad intima.*

k Conscidit me. *Quia postquam vulneratus fuerat de filiorum morte, fuit vulneratus in proprio corpore.*

l Irruit me. *i. in tanta fortitudine, q quasi nihil virtutis remansit in me.*

m Saccum. *Hic respondet ad quandam obiectionem quam Eliphaz sibi supra fecerat c. pręced, dicens: Nunquid grande est, vt consoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent: quid te eleuat cor tuum? in quo significauit Eliphaz ipsũ Iob remanere in afflictione propter superbiam suam, eò quod non fuerat humiliatus diuina percussione, quod ostẽdit Iob falsum, dicens: Saccum. quod faciebant homines tunc temporis in signum humiliationis: & similiter capita sua cinere aspergebant.*

Sup. 15. b

n Facies mea. *Quia fletus est signum contritionis & humiliationis. & bene dicit:* Facies mea intu. à fletu. *quia per magnum fletum multa humiditas resoluitur à cerebro, descendens versus oculos & faciem, & sic inflatur.*

Facies fletu inflatur

o Et

o Et palpebræ. *idest oculi intra palpebras contenti, quia ex magno & continuo fletu visus obscuratur.*

p Hæc passus sum. *Postquam Iob ostendit suam percussionẽ multiplicem, hic consequẽter ostendit suã innocentiã, dicens: Hæc passus sum ab. ini. ma. m. i. operis mei, qđ per manũ designat, quæ est organorũ, hoc autem dixit Iob non ad sui iactantiam, sed ad veritatis declarationem, & amicorum suorum confutationem, qui non poterant ostendere ex operibus Iob præteritis quod demeruisset percuti tot & tantis plagis, & quia possent dicere: licet non possumus ostendere opera tua mala commissa: tamen illud quod omisisti Deum colere, tanquam ingratus de eius beneficijs hoc demeruit. ideo Iob dicit excludens hanc obiectionem.*

Philosophus 3. de anima. t.c. 38.

q Cum ha. *Ipsum debitè venerando.*

r Terra ne. *Terram autem appellat amicos suos, qui felicitatem suam ponebant in terrena prosperitate, illo modo loquendi quo dicit Aug. Si aurum diligis, aurum es. ipsi autem nitebantur operire sanguinem Iob. i. eius afflictionem, dicentes quòd erat punitus pro culpa: & sic non habebat iustum titulum conquerendi de hoc coram Deo ad declarationẽ suæ innocentiæ. & quia posset dici Iob: tu de te ipso testimoniũ perhibes, testimonium tuum non est verum: ideo inuocat diuinum testimoniũ, dicẽs:*

¶ a Ecce

MORALITER.

b *Ego.* Nam cum diues esset, pro nobis egenus factus est, 2. Cor. 8. b

d *Tenuit cer.* i. summum pontificem qui frequenter legitur ductus ad martyrij palmam.

e *Et po.* i. Sagittarijs sicut de beato Sebastiano legit & pluribus alijs.

g *Conuulnera.* idest prædicatores ecclesiæ, in quibus est potentia generandi filios in ecclesia Dei per prædicationem. In Christo Iesu per euangelium ego vos genui. 1. Cor. 4. d

h *Et ef.* per quæ significantur matronæ deuotę de suis facultatibus pauperibus catholicis ministrantes, quę pp hoc fuerunt martyrizatę

K *Conscidit me.* hoc dicitur propter illos qui in tormentis molles effecti thurificauerunt idolis: & sic ecclesia in eis concisa fuit vlnere culpæ super vulnus corporis. Sed quoniam de talibus aliqui verè pęnituerunt, sicut de beato Marcello papa legitur: ideo subditur,

m *Saccum con.* Hoc dicit ecclesia pro membris suis constantibus in tormentis. Et quoniam eorum martyria sunt solemniter celebranda, subditur,

r *Terra ne.* idest ne taceas laudes martyrum.

✱ a Ecce

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Ecce enim in cę.* Teſtis filij pater eſt, vt in euangelio: Et qui E miſit me pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.

Ioan. 8. c

b *Et conſcius.* Quia vna voluntate, vno conſilio pater cum filio operatur. Quæ etiam ad corpus referri valent: eccleſia nanq; patitur hæc mala pro æternis, quæ de ſua reſurrectione trepidet, iam eũm in cęlo qui reſurrexit ex mortuis teſtẽ habet. Qui etiam conſcius dicitur, qua naturam noſtram non ſolum creando nouit, ſed etiam aſſumendo. Poteſt etiã nobis ſingulis hæc vox congruere cum ipſo Iob. Omnis enim q ex eo quod agit, terrenas laudes appetit, teſtem in terra quærit: qui autem in ſuis actibus omnipotenti placere feſtinat teſtem ſe habere in cęlo conſiderat. Sed talis hominum reprehenſiones metuere non debet. vnde ſubditur,

c *verboſi amici.* Cum verboſi amici ſunt.i.cum & ipſi derogant qui in fide ſociantur, ad Deum neceſſe eſt vt oculus ſtillet, quatenus noſtra intentio tota in amoris intimi cõpunctione defluat, & tãto ſe ad interiora erigat, quanto per exterio G ra opprobria intus redire cogitur.

d *Atq; vtinam &c.* Peccatores quidem nos eſſe ſemper agnoſcimus, ſed tamen in flagello poſiti pro quo magis peccato flagellamur, ignoramus, & nos diſcutimus, vt ſi quomodo poſſumus, cauſam percuſſionis inuenire valeamus. Et eſt ſenſus: Sicut qui cum collega ſuo ad iudicium accedit, & quod ſentit dicit, & quod contra dicitur agnoſcit, ſic omne quod de me ad te dicitur, audirem. Sed quia hoc in pręſenti fieri nequit, de cæcitate quidem vitæ præſentis gemit, ſed tamen de eius breuitate ſe conſolatur.

e *Ecce enim breues anni.* Omne quod tranſit breue eſt, in mortis autem ſemita per quam non reuertimur, ambulamus, non quod ad vitam reſurgendo non reducamur: ſed quia ad labores huius vitæ mortalis, vel ad acquirenda laboribus præmia iterum non venimus.

Margin: Deus conſcius omnia. † c. q. 3. c. inter verba. † teſtis. † Rhetores aũt deridẽt me. † diſputaret vel, iudicio contenderet. † amico † annorum numerus venit. † diſputat

a ¶Non lateat: quia & ſi qui negauerunt, quia in paſſione Deus non apparebat, cęlum eſt teſtis &c.

a clamor meus. † Ecce enim in cęlo a

a ¶Quia nemo nouit filium niſi pater. Math.

b teſtis meus, & † conſcius meus in ex b

a ¶Quidam ſunt. ¶Qui teſtem in cęlo habet, ſi ab hominibus reprehenditur, non curet. b ¶Sed.

c celſis. † Verboſi amici mei, ad Deũ c d

a ¶Vtinam ſcirem cur hoc mihi, vt ſicut audior à Deo, ſic audirem quod Deus de me dicit.

d ſtillat oculus meus. Atque vtinam e ſic † iudicaretur vir cum eo, quomodo † iudicatur filius hominis cum

a ¶Ideo dico vtinam de re non eſt quia.

e † collega ſuo. Ecce enim † breues f anni tranſeunt, & ſemitam per quã g non reuertar, ambulo.

NIC. DE LYRA.

¶ a Ecce enim. *qui eſt teſtis cordium: ideo ſubditur,*

b Et conſcius meus. *quia ſcit ſecreta cõſcientiæ. licet autem nullus per ſe poſſet ſcire ſe carere mortali peccato, tamen hoc aliquando viris ſanctis conceditur ex diuina reuelatione: & ſic videtur fuiſſe de Iob: propter quod ſic confidens inducebat eum teſtem non ad ſui iactantiam, ſed ad gloriam Dei & veritatis declarationem.*

c Verboſi. *Hic conſequenter Iob oſtendit conſolationis ſibi promiſſæ vanitatem. Vt enim patet ex ſupra dictis, amici Iob promittebant ei reditum ad felicitatem terrenæ proſperitatis, ſi ſe emendaret: quam promiſſionem Iob pro nihilo habebat, di.* Verboſi. *in hoc ſupple quod promittunt mihi.*

d Ad Deum. *ab eo expectando remunerationem in futuro.*

e Atq; vtinam. *Sic autem iudicatur homo cum homine compari ſuo, q cauſa vtriuſq; proponitur manifeſtè. per hoc ergo dicit Iob ſe deſiderare, q cauſa quare ſic Deus ordinauerat eum affligi, eſſet manifeſta ſicut afflictio ſua: vt per hoc ordo diuinę ſapientię appareret, flagellando iuſtos in pręſenti ad augmentum felicitatis eorum in futurum: ac per hoc amici Iob qui hoc negabant, ab errore ſuo reſilirent, qui felicitatem hominis in hac vita ponebant: quod etiam vlterius remouet.*

f Ecce enim. *ſcilicet vitę humanę, quę eſt valde breuis. q.d. in re tam inſtabili & parui momenti non poteſt eſſe vera felicitas hominis.*

g Et ſemitam. *quia homo à pueritia per iuuentutem & aliàs ętates trãſit ad ſenium: ſed inde non reuertitur ad ętates prę̨teritas.*

MORALITER.

✱ a *Ecce enim in cęlo teſtis meus,* Sicut enim martyres Dei teſtes fuerint in terris, ſic Deus teſtis eorum in cęlis. Et quoniam tale teſtimonium habens non curat de verbis humanis, ſubditur,

c *Verboſi ami.* ideſt tota intentio mea.

d *Atq; vti.* i. ſic familiatiter poſſet loqui cum eo. Et quoniam ſancti hoc obtinent poſt hanc vitam quæ breuis eſt, ideo ſubditur,

f *Ecce enim breues anni tranſeunt.* ſed vlterius ad præſentiam Domini tranſibo.

F

In cap. xv. vbi dicitur in poſtil. Aut aliquid tibi moleſtum eſt.

ADDITIO I.

¶ Hoc quod dicitur: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris. ſecundum ſanctum Tho. aliter exponitur, ſic. ſ. vt in hoc oſtenderet Iob, q non erat paritas in vtraq; parte in hac diſputatione: nam anima Iob abſq; moleſtia loquebatur in ſuam calumniam. & hoc dicit: Nunquid aliquid moleſtium tibi eſt ſi loquaris? q.d. ſi tibi eſſet moleſtum ſicut mihi qui patior calumniam, non tantum te extenderes in locutione. Conſequenter vbi dicitur: Vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea: attendẽdum eſt quod in Heb. ponitur quędam dictio quæ vno modo habet ſignificationem optatiuam, & ſic idem ſignificat quod in translatione noſtra. ſ. Vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea. & exponitur prout in poſtilla. Alio modo ſignificat ſimplicem conditionem dicens: Si eſſet anima veſtra pro anima mea: ſecundum quod intelligitur, q Iob non appeteret afflictionem amicorum aliquo modo: ſed ſolum q ſi contingeret eos eſſe in tali afflictione, conſolaretur eos libenter.

In lib. ſuper Iob.

In eo. c. xvj. vbi dicitur in poſtil. Terra ne operias ſanguinem meum.

ADDITIO II.

¶ Cum ſanguis innocentis effunditur, ſecundum modum loquendi ſacræ ſcripturæ, illi dicuntur operire ſanguinem eius, qui culpam occidentium occultant: ſicut dicebat Iudas fratribus ſuis. Quid prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum, & operiamus ſanguinem eius.i. occultemus culpam noſtram: & ideo Iob in hoc q dicit: Terra ne operias ſanguinem meum. videtur petere q afflictio ſua non operiatur, ſed declaretur, ſi pro culpa ſua fuerit. Conſequenter in hoc quod dicit: Nec inueniat in te locum latendi clamor meus: intelligitur petere, quòd iuſta conqueſtio ſua quę ſignificatur per hoc quod dicitur: Clamor meus non inueniret in terra locum latendi. ſ. vt ex terrenæ fragilitatis conditione, non videatur iniuſtè conqueri, quaſi pro culpa punitus. vnde: Ecce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nam cum alicuius ſanguis abſque culpa funditur, eius iuſta querela quaſi clamat de terra &c.

Gen. 37. e — Gen. 4. b

H

In eo. cap. xvj. vbi dicitur in poſtil. Verboſi amici mei.

ADDITIO III.

¶ Vbi tranſlatio noſtra habet, Verboſi: Hebraica litera habet quãdam dictionem, quæ proprie ſignificat interpretes. Eadem enim dictio ponitur hic, & in Gen. vbi dicitur quod interpres erat inter Ioſeph & fratres. & eſt ſenſus: quia Iob vocabat aduerſarios ſuos quos dicebat amicos per antiphraſim interpretes ſuos, eò quod interpretabantur verba ſua non verè, ſed ad ſiniſtram partem. Ex hoc enim qđ Iob promiſſiones amicorũ tẽporales ad nihilũ reputabat, interpretabantur eũ diuinas conſolationes ſpernere. Vnde in præcedenti capitulo dicebat ſibi Eliphaz ſecundum veram literam: Nunquid parum tibi eſt ſi cõſoletur te Deus. Sed quia talis interpretatio erat falſa, ideo ſubdit: Ad Deum ſtillat oculus meus, qui mentẽ meã reſpicit de quo ſtatim ſupra dixerat: Ecce in cęlo teſtis meus.

GLO. ORD. CAP. XVII.

a SPiritus meus. Attenuatur ſpiritus electorum, timore iudicis. & ſi quas in ſe carnales cogitationes inueniunt, pęnitentiæ ardore conſumunt. Spiritus autem iniquorum per tumorem elationis craſſeſcit.

a Et

NIC. DE LY. CAP. XVII.

¶ a SPiritus meus. *Poſtquam factus Iob verba Eliphaz increpatoria excluſerat, hic conſequenter principale propoſitum declarat, ſcilicet de futura iuſtorum remuneratione, & primò oſtendit propoſitum. ſecundò concludit intentum, ibi: Igitur. Circa primum ponitur primò expectatio futuræ remunerationis. ſecundò ponitur circa amicos Iob defectus huius cognitionis, ibi: Cor eorum. Primum autem oſtenditur per breuitatem vitę humanæ & calamitatem, cui ſubditur: ex quibus ſequitur felicitatem hominis in futuro expectandam, ſicut & frequenter ſupradictum eſt. Iſte enim liber Rhetoricus eſt; & ideo eadem ſententia ſub diuerſis verbis & ſimilitudinibus frequenter replicatur. Item procedit per modum diſputationis. In eadem autem diſpoſitione frequẽter mul-*

Diuiſio. † corruptus eſt

CAP. XVII.

a ¶Ideo, vt electi ſpiritum attenuent, propinquũ ſibi exitum ſuſpicantur, conſiderantes, breuitatem vitæ.

a SPiritus meus † attenua- a

a ¶Qui conſiderat quali- erit in morte, ſemper eſt timidus in operatione. Vnde: In oibus memorare nouiſſima tua, & nõ peccabis i æternũ. Ecc. 7. d vnde etiam iſte dicit nõ peccaui.

bitur, dies mei breuiabuntur: b

MORALITER.

✱ a *Spiritus meus.* Sicut ſupra dictum eſt, Iob tenet typum catholici doctoris: Chriſtus autem doctor eſt principalis. Vnus eſt magiſter veſter Chriſtus: ideo verbum Iob allegoricè de Chriſto poteſt exponi, cum dicitur: Spiritus meus attenuabitur. Ex laboribus enim & afflictionibus quos Chriſtus ſuſtinuit, maioris ætatis videbatur quam eſſet, propter quod ſibi dictum fuit. Quinquaginta annos nõdum habes &c.

Mat. 24. — Ioan. 8. g

b *Dies mei.* quia xxxiij. anno paſſus fuit ſecundum cõius dictum.

✱ a Et

a *Et ſolum mihi.* Penè mortuum ſe conſiderat, quia mortuA rum ſe minimè ignorat. vnde ſequitur,

b *Non peccaui.* Non intantum peccauit, vt hæc flagella mereretur: quia non pro corrigenda culpa, ſed pro augenda gratia percuſſus eſt. Vel caput: hoc dicit qui ſine culpa, pęnam culpę.i. amaritudinem paſſionis ſuſcepit, cuius voce ſubdit,

c *Libera.* per remiſſionem.

d *Pone me iuxta.* Iuxta per aſcenſionẽ: Poſt quia Iudæa commota eſt, ideſt diſcipulos, addit,

e *Cuiuſuis ma.* Quia iam fruſtra agunt contra eum qui ſedet in cęlo: de quibus adhuc ſubdit,

f *Cor eorum.* Si enim diſciplinæ cuſtodiam noſſent, nequaquam redẽptoris præcepta contemnerent.

g *Propterea.* Qui enim per diſciplinã minime cuſtodire vitam ſtudent, ſemper per deſideria in imis iacent, nec mentem ad ſpem cœleſtis patriæ erigunt.

h *Prædam pollicetur &c.* Ad caput malorum, diabolum ſcilicet ſententiam conuertit cuius ſocij ſunt apoſtatæ angeli qui cum eo ceciderunt. Filij, ſunt homines puerſi, qui de eius praua perſuaſione in malitiam generãt. Prædam igitur ſocijs pollicetur, quia malignus ſpiritibus animas prauorum promittit in fine rapiendas.

i *Oculi filiorum eius.* Quia intentiones hominum ad ſola terrena ſperanda excitat. non autem praui amoris intentio permanet, quando & hoc qđ amat, conſtat ſub celeritate deficere. Vel, ſocios eius dicit homines crudeliſſimos: Filios, quorum adhuc prauitas augetur.

C

k *Poſuit me.* Omnis qui flagello percutitur, quaſi in prouerbium vulgi ponitur & in exemplum, quia ſtultus quiſque dum cuiquam maledicere appetit, ex eius ſimilitudine maledictionem ſumit, quem percuſſum temporaliter videt:

l *Caligauit ab indignatione:* Ab indignatione oculus caligat, quando ipſi qui in eccleſia lumen veritatis habent, peruerſos contra innocentes præualere conſpiciunt: quia occulti iudicij admiratione turbantur. Sed cum iuſti ad indignationem caligant, infirmi plerunq; vſque ad infidelitatem corrunt. vnde ſequitur,

m *Et membra mea quaſi in nihilum.* Membrorum nomine teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruerſos proſpiciunt florere, iuſtos cruciari, bona ſe inchoaſſe pęnitent.

n *Stupebunt iuſti ſuper hoc &c.* Hoc eſt quod dixerat, ad indignationem oculus meus.

o *Et innocens contra hypocritam ſu.* Contra hypocritam ſuſcitatur innocens perfectus, quando hunc cum ſuo flore contemnit, cumque prædicando quæ recta ſunt, deſpiciendum eſſe cæteris denuntiant.

p *Et tene.* Quia dum illum ex peruerſa voluntate obtinere ea q̃ mundi ſunt intuetur, ipſe ad amorem cœleſtium robuſtius ſtringitur.

q *Et mundis manibus addet fortitudinem.* Quia videns peruerſorum terrenam gloriam, tanto amplius temporalia deſpicit, quanto hæc habere etiam malos cernit.

Margin: † Niſi illuſores eſſẽt mihi, ſub. nõ optarẽ diſputare cũ Deo & in irritatio nibus moraretur. † Blanda † amicis, ſed † & abominatio corã ipſis ſum. Quidã ſic vertunt, & in igne gehennæ antea ſum. i. igni gehennæ ante mortẽ meã adiudicatus ſum, quod non cõtingit alijs hominibus qui poſt mortẽ nõ antea, gehẽnæ adiudicatur. † Pone que ſo iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me... quis eſt qui mecum pãgat pol liceatur? vel, Etiam ſi voles ſponſorem pro me, qs pro me ſponderet? † Qui cordi eorum occultaſti intellectũ, Ideirco nõ exaltabis eos. † vel præ dolore, † vniuerſa ſunt ſicut vmbra.

a ¶Culpam non feci & flagella ſuſcepi, non quod prorſus ſine peccato ſed non hæc merui.

a & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrũ. a

b † Nõ peccaui, & in amaritudinibus b c

c moratur oculus meus. † Libera me, d

d e & pone me iuxta te, & cuiuſuis ma- e f

f nus pugnet contra me. † Cor eorũ g

a ¶Longe eſſe vt erant permiſiſti.

b ¶Diſciplina eſt in omnibus quæ pro peccato infligit Deus, à qua longe eſt cor eorum & ſi corpus ſub ea.

g lõnge feciſti à diſciplinã, ppea non h

h exaltabuntur. † Prædam pollicetur i

a ¶Ita vnum corpus ſunt diabolus & omnes iniqui, vt nomine capitis corpus cenſeatur, & econuerſo: & ideo hic à multitudine ad ſingularitatem redit.

i † ſocijs, & oculi filiorũ eius deficiẽt. k l

k Poſuit me quaſi in prouerbiũ vulgi m

a ¶Quia ſecretum Dei non penetrat.

l & † exemplum ſum coram eis. Caligauit † ab indignatione oculus meus, n

¶ Infirmitatis.

m et mẽbra mea † quaſi in nihilum re- o

a ¶Aperit planius quod dixit, Caligauit ad indignationem.

n dacta ſunt. Stupebũt iuſti ſuper hoc p

a ¶Qui & ſi alijs non nocet, perfecta agere nõ valet, & gloriæ ſimulatoris inuidet, quia nondũ omnia perfectè deſpicit.

o et innocens contra hypocritam ſu- q

p ſcitabitur. Et tenebit iuſtus viam r

q ſuã, et mundis manibus addet fortitudinem.

a Igitur

NIC. DE LYRA.

¶ *ter multiplicantur argumenta per varia verba, licet argumentorum* B *non ſit vis diuerſa. Sic in propoſito Iob per breuitatem & miſeriam vitæ humanæ frequenter probat expectationem felicitatis futuræ. & hoc eſt quod dicit: Spiritus meus. Vita enim humana continuatur per vitales ſpiritus egredientes à corde, qui in ſenectute debilitantur, & tandem deficiunt: & ſic vita terminatur, ideo ſubditur,*

a Et ſolum mihi. *Quaſi diceret: Intantum ſenui & debilitatus ſum, q non habeo expectare proſperitatem præſentis vitæ, ſed tantum ſepulturam: ideo ſubditur,*

b Non peccaui. *Licet enim præſentem vitam non tranſiſſet abſq; aliquibus peccatis: tamen non erant tanti ponderis, q propter ipſa infligeretur ſibi pęna tam grauis, de qua ſubditur,*

c Et in amaritudinibus. *Et magis facit mentionem de oculo, quam de alia parte, quia illa afflictio interior mentis magis apparet in oculo, quã in partibus alijs.*

d Libera me. *A præſenti afflictione. Quia in aliquibus libris ponitur, Domine, non eſt textu, ſed intelligitur, quia verbum Iob ad Deum dirigitur. Et ne credatur q pſtat liberari per reſtitutionem ad proſperitatem terrenam, ideo ſubditur,*

e Et pone me. *Ideſt in limbo ſanctorum patrum, vbi defuncti erant de ſua beatitudine futura ſecuri.*

f Et cuiuſuis manus. *Quaſi diceret: ibi non debeo timere de inſultu cuiuſcunq; hominis vel dęmonis.*

Diuiſio.

g Cor eorum. *Hic oſtendit ignorantiam amicorum ſuorum circa vitam futuram quam negabant. & primò oſtendit eorum ignorantiam. ſecundo ſuam diſplicentiam, ibi: Caligauit. Circa primum oſtendit ignorantiã eorum, dicens: Cor eorum. ſcilicet veritatis prædictæ. Elongat autẽ Deus homines à cognitione veritatis indirectè, inquantum ex eorum demerito retrahit influxum illuſtrationis ſuæ.*

h Propterea non exaltabuntur. *In remuneratione futuræ vitæ, quia ignorans ignorabitur.*

1. Cor. 14 g — D

i Prædam pollicetur. *ſcilicet ipſe Eliphaz, qui felicitatem hominis ponebat in proſperitate terrena: & ſic eam promittebat pro præmio illis qui erant ſuæ opinionis quæ per prædam deſignatur.*

k Et oculi fi. *Qui ſunt imbuti ab ſuo errore.*

l Deficient. *A veræ beatitudinis conſecutione.*

m Poſuit me. *Ex dictis enim Eliphaz qui dicebat Iob punitum pro ſuis peccatis, ſequebatur q Iob inter vulgares in prouerbium poneretur, vt quando aliquis malis malus à proſperitate deijceretur, communiter diceretur: Accidit iſti ſicut & Iob: & ad idem pertinet quod ſequitur, Et exemplum ſum coram eis.*

n Caligauit ad indignationem oculus meus. *Poſtquam Iob oſtendit amicorum ignorantiam, hic conſequenter circa hoc oſtendit ſuam diſplicentiam, quia plus debet diſplicere defectus amici in ſapiẽtia quam in pecunia: & ideo dicit. Caligauit ad indi. Triſtitia enim & ira quæ eſt per zelum, quamuis non excedit animum, tamen ipſum turbat ſecundum Greg.*

o Et membra mea. *Quia ira & triſtitia quæ ſunt in mente redundant in corpore.*

Mora. lib. 5. c. 31. non lõge à fin. to. 1.

p Stupebunt ſuper hoc. *Videlicet quod homines tam literati ſicut erãt amici Iob, tantò errore eſſent decepti.*

q Et innocens. *Quia ira quæ eſt per zelum veritatis excitat innocentes ad inſurgendum contra fictionem falſitatis.*

r Et tenebit iuſtus. *Quia propter errorem magnorum illi qui ſunt firmi & ſtabiles in virtute non dimittunt viam iuſtitiæ, ſed magis excitantur ad opera perfectionis maioris. Ideo ſequitur: Et mundis manibus addet fortitudinem.*

¶ a Igitur

MORALITER.

✱ a *Et ſolum mihi ſupereſt.* Chriſtus enim præter ſepulturam nihil habuiſſe legitur pretioſum, vt impleretur verbum Eſa. Et erit ſepulchrum eius glorioſum.

Iſa. 11. c — 1. Pet. 2. d

b *Non peccaui.* Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.

c *Et in ama.* In benedicta paſſione pro noſtra ſalute.

d *Libera me.* In mea reſurrectione.

e *Et pone me.* In mea aſcenſione.

Pſal. 109. a

f *Et cuiuſuis manus.* quaſi dicat nõ poterit præualere. Pſal. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum.

g *Cor eorum.* Cor enim Iudæorum Chriſtum perſequentium à diſciplina Chriſtiana fuit elongatum.

h *Propterea non exal.* ſed deprimentur: quod fuit impletũ per exercitum Romanorum.

i *Prædam polli.* ſ. Iudæa de Chriſtianis, vt legitur in Act.

m *Poſuit me quaſi in prouer. Greg.* Omnis qui flagello percutitur, in prouerbium vulgi ponitur: quia cum maledicitur alicui, dicitur, Sic accidit tibi ſicut illi.

Act. 8. & 9. Mor. lib. 13. cap. 12. in fi. to. 1.

n *Caligauit ad indignationem.* In perſecutionibus Chriſtianorum aliqui etiam literati aliquando turbantur, de quibus dicitur, Caligauit ad indignationem. Eccleſiæ oculi ſunt homines literati, & aliqui infirmi franguntur, de quibus.

o *Et membra mea. Greg.* Nomine membrorum exprimitur teneritudo infirmorum.

Vt ſupra. 13. inf.

p *Stupebunt iuſti ſuper hoc.* De patientia Dei quæ ſic permittit fideles deprimi.

q *Et innocens.* ideſt de eius temporali proſperitate mirabitur: quia tamen per hoc ab innocentia non recedit, ſubditur,

r *Et tenebit iuſtus viam ſuam.* Iuſti etiam optant impiorum conuerſionem, ideo ſubditur,

l Prędam

✱ a Igitur

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Igitur omnes*. Postquam exteriores prouectus malorum, bonorum vero interiores intuitus, exhortatur electos, vt conuertantur deserendo mala, & veniant, bona faciendo.
E
b *Et non*. Conuersionem eorum desiderans exoptat, ne vllũ sapientẽ in eis inueniat, ac si dicat: Stulti esse apud vos dicite vt in Deo vere esse sapientes valeatis.

c *Dies mei*. Dies, prosperitates. Cogitationes, cor torquentes, quiam terrenæ felicitatis dicit: quæ quanto grauius electos premunt, tanto sibi illos à iudice rationes de ipsis cogitant exquiri hæ cogitationes cum ipsa terrena felicitate dissipantur.

d *Noctem ver*. Dissipatæ cogitationes noctem in diem vertunt, quia illis nonnunquam amplius placet ex aduersitate mala perpeti, quam ex prosperitate terrenæ dispensationis cura fatigari.

† cogitationes cordis mei

e *Et rursum*. Lux post tenebras speratur: quia post noctem vitæ præsentis æternum lumen prospicitur.

† Etiam si cum expectauero

f *Si sustinuero*. Priores & sancti sustinuere aduersa poterant, & tamen ex corporibus educti ab inferni locis liberati non poterant. Tunc vero homo lectulum suum in tenebris strauit quando lumen iustitiæ, peccati alterũ consentiẽdo deseruit. Et quia in inferno iusti tenebãtur: & tamen ex proprijs actibus supplicia non habebant, quasi in tenebris strauisse lectulum, est in inferno sibi requiem præparasse.

† Foueæ vel corruptioni.

† præstolationem

g *Putredini dixi*. Putredinem, patrem dicit: quia omnis homo ab origine iam vitiata descendit. Mater vero & soror, vermes, quantum ad materiam corruptibilis carnis: quia & de putredine processimus, & cum putredine venimus quam portamus. Vel, mater, natura & consuetudo soror vocatur, quia ab illa cum ista sumus, quæ

† Ad infernũ descendet, & simul in puluere requiescet.

F videlicet mater & soror vermes sunt: quia ex natura corruptibili & consuetudine peruersa cogimur, vt quasi quibusdam vermibus, sic in quietis cogitationibus in mente fatigemur.

h *Vbi est ergo*. Præstolatio iustorum, Christus, quem quandoque venturum nouerant, sed venire citius quærebant: vnde hic additur, nunc.

i *Et patientiam*. Patientiam iustorum Deus considerat, sed quasi non considerare dicitur, ad votum desiderij minus citius apparere: & prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differre.

k *In profundissimum*. Ante mediatoris aduentum Iob in infernum descensurus erat: Sed quomodo in profundissimum? An superiora loca inferi, profundissimum infernum vocat? Nam quantum ad celsitudinem cęli, aer iste infernus est, quã tum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet: & infernum intelligi & profundum potest. Quantum verò ad altitudinẽ terræ, illa loca inferni, quæ superiora sunt alijs receptaculis inferni, hoc loco profundissimum infernum dicit. Omnia autem sua illuc descendere dicit, quo sola anima eius descensura erat, quia qd ex se in terra deserit: vsquequo ad incorruptionem redeat se non esse sentit. Vel, in inferno omnia descendunt, quia laborum omnium retributio adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur.

Infernus pro profundissimo quia qualiter vendatur.

l *Putas ne saltem ibi erit requies mihi*. Pensandum est quis nostrum de requie securus sit: de ea trepidat & ille, cuius virtutis præconia, & ipse iudex qui percutit, clamat.

a titudinem. Igitur omnes vos con- a
a ¶ Inde vel à malo. b ¶ Opere vel bene agendo. c ¶ Vtinã.
b uertimini, & venite, & non inue- b
niam in vobis vllum sapientem.
a ¶ Quia. ¶ Vel omnis gloria perfectum videt & cum felicitas terrenæ dispositionis que almo modo ab æternis se tabet a effectu cessat. ¶ Propone se exẽplũ.
c Dies mei transierunt, cogitationes c d
a ¶ Quæ solent à peris torqueri se dicit, dum de innis agere cogitur, vnde aduersitatem lætitię ducit, contra quietem vel ds, & hoc est, Noctem verterunt in diem.
meæ dissipatæ sunt, † torquẽtes cor e
d e meum. Noctem verterũt in diẽ, † & f g
a ¶ Quia vicissim prospera & aduersa alternant.
rursum post tenebras spero lucem.
¶ Vnde &. a ¶ Quia nondum venit qui educat.
f † Si sustinuero, infernus dom⁹ mea h i
a ¶ Quia non iam videt ibi speciem cr....
est, & in tenebris straui lectulum k
a ¶ Sed quia hoc ex pena infirmitatis venit, ipsam infirmitatem subdit.
g meum. † Putredini dixi: Pater meus l
es, mater mea, & soror mea vermi-
a ¶ In his languoribus vel doloribus.
h bus. Vbi est ergo nunc præstolatio m
a ¶ Exprimit desiderium ardens.
i mea, & † patientiam meam quis cõ- n
a ¶ Deletionis damno subdit, quod d....., voce dolentis ingemiscat.
k siderat? † In profundissimum infer- o
a ¶ Omnia... ...ibi tortis est ... sentire põt quod accepit ... vnde ibi merces, vnde subdit b ¶ Sed. ¶ Non ... pro se quã ve nos timere ... sine ... meritis quod tu habes.
l num descendent omnia mea. Pu- p
a ¶ Hoc se desiderat sed dubium esse ostendit.
tas ne saltem ibi erit requies mihi.

d *Cogitationes meæ*. idest impeditæ à contemplationis diuinæ dulcedi- G ne propter acerbitatem afflictionis meæ.
e *Torquentes cor me*. idest retorquentes ipsum à contemplatione primæ veritatis, ad considerandum magnitudinem meæ calamitatis.
f *Noctem ver*. auferentes mihi somnum, & inducentes vigiliam, sicut solet fieri de die. ideo subditur,
g *Et rursum post te*. Idest cum desiderio expecto. Et quia amici Iob dicebant ipsum reuerti ad terrenam prosperitatem, & specialiter si sustineret patienter, ideo hoc excludit dicens,
h *Si sustinuero*. prædicta patienter.
i *Infernus domus mea*. idest sepultura intra terram, quia non expecto vltra felicitatem terrenam. Et propter illud quod hic dicitur de inferno, secundum quod in hoc loco & in alijs locis huius libri communiter pro inferno ponitur ‹Heb.› Seol in Hebræo: quod apud Hebræos frequenter accipitur pro fossa vel sepulchro. & ideo subditur,
k *Et in tene*. Ille enim qui sepelitur, quasi in strato sub terra ponitur quæ est tenebrosa.
l *Putredini*. quia post mortem resoluitur homo in putredinem, & inde vermes oriuntur, & sic habent quandam affinitatem & propinquitatem ad hominem mortuum, sicut puer habet propinquitatem cum parentibus, & econuerso, & etiam inter se.

† Incẽ propinqua: facie ... brani ... dam fa... dium, sorore & ... lux p... qua ... tenebræ abscondita

m *Vbi est ergo*. idest expectatio felicitatis, quam mihi promittunt amici in hac vita? quasi dicat nulla est: & per consequens est in futuro expectanda à Deo. vnde subditur,
n *Et patientiam meam*. scilicet ad remunerandum quasi dicat. nullus. secundum opinionem amicorum meorum felicitatem futuram negantiũ. Et ex hoc sequitur, quod Deus non habet prouidentiam de humanis actibus, quod est inconueniens etiam secundum amicos Iob: & ideo ducendo eos ad hoc inconueniens, concludit felicitatem hominis in futuro expectandum à Deo. Et quia amici Iob dicebant felicitatem aliquo modo inesse homini post mortem, inquantum remanet in memoria hominum, vt patet ex supradictis: ideo Iob excludit hoc cum dicit. H
o *In profun*. idest quicquid ad me pertinet, ponetur in terra per sepulturam, secundum errorem amicorum Iob, negantium animæ immortalitatem.
p *Putas ne saltem*. idest aliquid pertinens ad felicitatem meam? quasi dicat hoc dicere est valde ridiculosum: cum corpus mortuum nullum habeat sensum, nec percipiat aliquid de his quæ fiunt: vel dicunt extra pertinentia ad laudem hominis mortui vel vituperiũ: & ideo Philosophus j. Ethicorum reprobat opinionem dicentium hominem verè dici felicem post mortem, eo modo quo dicebant amici Iob.

MORALITER.

✱ a *Igitur omnes*. à malo.
b *Et ve*. ad bonum.
b *Et non inueniam*. Omnis enim qui sic conuertitur, se fuisse fatuum confitetur.
c *Dies mei*. Impetus enim tribulationis impedit claritatem contemplationis, propter quod ecclesia tribulata dicit: Dies mei. idest meditationes clariores.
d *Cogitationes meæ*. idest versæ ad diuersa.
e *Torquen*. idest ipsum retrahentes à clara meditatione diuina.
f *Noctem verterunt in diem*. inducentes me ad vigiliam, quæ magis pertinet ad diem.
g *Et rursum*. post tenebras tribulationes.
h *Spero lucem*. diuinæ consolationis. Vnde: Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, gaudium & exultationem infundis. Et quoniam tempore Iob per tolerantiam aduersorum, sancti non admittebantur ad regnum, subditur, *Tob. 3.*
h *Si sustinuero*. idest limbus sanctorum patrum, vbi erat carentiæ diuinæ visionis. & ideo subditur,
i *Et in tene*. quantum ad statum animæ: & subditur de corpore,
l *Putredini dixi*. Sicut enim istę personæ propinquæ sunt adinuicẽ, sic corpus mortuum, fœtor, vermis, & horror, habent quandam consequentiam.
m *Vbi est ergo*. idest expectatio pro tempore nunc Christi passionem præcedente quasi dicat non est in cęlo.
n *Et patientiam*. scilicet ad mirandum, quasi dicat pauci.
o *In profun. infernum*. idest in limbum qui dicitur profundissimus infernus respectu aeris caliginosi, qui dicitur carcer vel infernus dæmonum.
p *Putas ne saltem*. q.d. erit in parte. s. à pęna sensibili: sed non quies perfecta quæ consistit in adeptione & fruitione summi boni.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Igitur omnes. *Hic ex prædictis Iob concludit intentum: Intendebat autem Iob duo: Vnum erat, quòd amici sui ab errore reuocarentur: & quantum ad hoc dicit: Igitur omnes vos. retrocendo ab errore, & veniendo ad veritatem.*
b Et non inueniam. *quantum ad illud quòd de felicitate humana tenetis, scilicet quod sit in terrena prosperitate, quod est à vera sapientia deuiare: cuius est omnia opera in finem optimum & vltimum ordinare. Secundum quod intendebat Iob declarare, erat quod felicitas hominis nõ erat in hac vita, sed in futura expectanda, & quantum ad hoc dicit,*
c Dies mei transierunt. *quasi dicat in hac vita non est mihi felicitas expectanda.*

d Cogi-

A *In cap. xvij. vbi dicitur in postilla. Non peccaui &c.*

ADDITIO.

¶ In hoc loco vbi dicitur in translatione nostra: Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus, Hebraica litera multum distat. Dicit enim sic: Si non mendaces mecum, & in amaricando memoratur oculus meus: & est sensus quod Iob in his verbis conquerebatur de amicis suis qui secum erant, de quibus dicit: Si non mendaces mecum qui per mendacia ipsum improbantes in amaritudinem ducebant eum, intãtum quod oculus eius morabatur continuè in afflictione: de quo dicit. Et in amaricando moratur oculus meus: & vt ab ista persecutione amicorum euaderet, subdit petendo: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me quasi dicat sic possum ab impugnatione seu insultu continuo istorum euadere, & vt ostendat impugnationem istorum contra eum esse iniustam, subiũgit: Cor eorum longe fecisti à di. &c.

REPLICA. C

IN cap. xvij. vbi dicitur: Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus: hanc nostram translationem concorditer exponunt doctores & sancti & alij: Sed Bur. finxit puto secundum Hebraicam literam, quod debeat sic stare: Si non mẽdaces mecum, & in amaricando memoratur oculus meus. Quod exponendo non bene continuat sensum literæ: & non est verisimile quòd postillator in lingua peritus tantam varietatem dissimulauerit & non viderit. Nec est verisimile, quod beatus Hieronymus tantam orationem transferendo variauerit. Contingit enim aliquando propter æquiuocationem vel alias propter dictionum similitudinem variare verbum: prout sæpe postillator notauit in opere suo de differentia translationis nostræ & Hebraicæ veritatis: vbi in hoc loco nullam posuit differentiam. Iudicat igitur de illo qui vult.

GLO. ORD. CAP. XVIII.

RESpondens autem Baldath Suites dixit,
a *Vsq; ad quem*. Beatum Iob in superbiam astruit erupisse, quem fatetur verba iactare.
b *Intellige prius*. Signat quanta elatione tumuerat, qui Iob loqui quod non intelligeret putabat.
c *Quare repu*. Humanæ mẽtis est proprium, hoc sibi fieri suspicari quod facit. Arbitratur enim se despici qui bonos despicere consueuit: & ex suspicione contemptus ad indignationẽ prosilit, & contumelias ingerit.

Humanæ mentis proprium.

d *Quid perdis*. Reprobi zelum rectitudinis vel spiritualem gratiam sanctæ prædicationis insaniam furoris æstimant, quo perire fidelium animas arbitrantur.

† iactabis intellige

e *Nunquid prop*. Ecclesia dicit quod non nisi in se veraciter colatur Deus: & ibi tantum sit salus. At contra hæretici: si hoc est verum, omnis terra à Deo est derelicta, quẽ nos multi vbique incolimus. Quasi extra te est nobis Deus & salus. Vel: Nunquid pro. idest vt quisquis extra te fuerit, minimè saluetur.

† Rapiens animã suã in ira sua.

B f *Et transfere*. Rupes hæretici vocant, quos sublimibus excedere sensibus æstimant: quos propter vocem ecclesiæ negant de loco proprio transferri, quoniam tales humilibus consentire renituntur. Reprobi aduersa ecclesiæ videntes, in arrogantiam iustitię eriguntur, quasi iusti pro culpa patiantur. Vnde iste flagellis Iob insultat. vnde subdit,

† monte Certe scintilla

g *Nonne lux*. Hoc dici de impio rectè potuit, contra sanctum non debuit: Lucem prosperitatem præsentis vitæ dicit. Sed lux impij extinguitur, quia fugitiuæ vitæ prosperitas cum ipsa terminatũ.

† proijciet vel destituet.

h *Nec splendeat*. Ignem dicit feruorem temporalium desideriorum, cuius flamma est decor, vt potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit: sed non splendebit, quia in die exitus omnis exterior decor subtrahitur.
i *Lux obten*. Aliquando tristitiam tenebras, lucem gaudium accipimus. Lux ergo in tabernaculo impij tenebrescit, quia in eius consciẽtia gaudiũ qđ de temporalibus fuerat, deficit.
k *Et lucerna*. Lucerna lumen in testa, est lumen ergo in testa gaudium in carne. Lucerna ergo q̃ super eũ est extinguitur, quia cum malorum suorum retributio impium sequitur, in eius mente gaudium carnale dissipatur. Bene autem, non apud eum, sed quæ super eum est, dicitur: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident.

Lucerna

l *Arctabuntur*. Quia vires malitiæ eius quas nũc exercet, postmodum pęna constringet.
m *Et præcipit*. Habet nunc consilium iniquus præsentia appetere, æterna deserere: sed suo consilio præcipitatur, quia per hoc in æterni supplicij tenebras mergitur.

a Immisit

CAP. XVIII.

a RESpondens autem Baldath Suites dixit: Vsq; b ad quem finem verba
a ¶ De iactantia primo arguit post de impietate. b ¶ Quæ dicis tunc.
b † iactãbis? Intellige prius, & sic lo- c
¶ Enim. ¶ A te.
c quamur. Quare reputati sumus vt d
a ¶ Sine iudicio mentis quod tu habes.
iumẽnta, & sorduimus coram vo- e
a ¶ Alias. Qui perdes.
d bis? † Quid perdis animam tuam f
a ¶ Quasi furor si quicquid contra eum est.
e in furore tuo? Nunquid propter te g
¶ A Deo. ¶ Quasi: nunquid nostri doctores dimittent sua pro tuis? non quia mala quæ pateris probant te iniquum.
f derelinquetur terra, & transferẽtur
a ¶ Hoc si de præsenti vita dicit fallitur, de fine impij verum est.
g † rupes de loco suo? † Nonne lux im h
h pij extinguetur, nec splendebit † flã- i
i ma ignis eius? Lux obtenebrescet in k
k tabernaculo illius, & lucerna quæ su l
¶ Et tunc.
l per eum est, extinguetur. Arcta- m
¶ Etiam hic ne ad bona reddeant.
m buntur gressus † virtutis eius, & n
† præcipitabit eum consilium suũ.

c Intellige prius. *quasi dicat non intelligis quæ dicis.*
d Quare. *Dixerat enim Iob: Non inueniam in vobis vllum sapientẽ: homo autem carens sapientia reputatur quasi bestia.*
e Et sorduimus. *Tanquam ignorantes & viles personæ.*
f Quid perdis. *quasi dicat talia dixisti ex impetu furoris tui, qui animã à sapientia & virtute deijcit, & sic eam destruit & perdit.*
g Nunquid prop. *Hic consequenter arguit ad propositum, videlicet quòd aduersitates præsentis vitæ non sunt nisi pœnæ peccatorũ. & hanc opinionem primò astruit per sapiẽtum sententiam, & secundò per experientiam, ibi: Nonne lux impij. Circa primum sciendum, quod terra inter elementa est maximè stabilis, cum sit centrum mundi, & rupes valdè solida, per hoc ergo designat firmitatẽ & soliditatem suæ opinionis tanquam à sapientibus approbatam. & hoc est quod dicit:* Nunquid propter te derelin. terra. *idest firmitas & soliditas nostræ sententiæ propter verba tua irrationabilia. quasi diceret non.*

Diuisio.

Stabilitas terræ

b Nonne lux imp. *Hic astruit propositum per experientiam. & primò propositum declarat, & secundò epilogat, ibi: Hæc sunt ergo. Prima in tres quia primò astruit propositum per aduersitates quæ contingunt in vita præsenti. & secundò per illas quæ contingunt in morte, ibi: Auellatur. tertiò per eas quę contingunt post mortem, ibi: Memoria illius. Prima adhuc in duas: quia primò declarat propositum per aduersitates contingentes extrinsecus, secundò per contingentes intrinsecus, ibi: Attenuetur. Circa primum dicitur: Nonne lux impij. idest prosperitas eius temporalis.* D
i Nec splendebit. *idest desiderium non veniet ad effectum, quod est maxima pęna hominis superbi.*
K Lux obtene. *idest temporalis prosperitas illorum qui sunt de domo & familia eius, decidet ad maiorem pœnam ipsius.*

† vel potentiæ aut diuitiarum

l Et lucerna quæ su. *idest Deus qui à superiori dederat sibi prosperitatem retrahet manum suam: & sic extinguetur hęc lucerna, non in se, sed in effectu quantum ad ipsum impium. Ista inducit Baldath. quasi diceret: per experientiam vidimus contingere talia mala impijs, & etiam illa quę sequuntur. vnde subditur,*
m Arctabuntur gressus. *idest diffusio suę potentię: quia non poterit ea quę cogitauerat perficere.*
n Et præcipitabit. *Quia consilium quod cogitabat sibi fore ad commodum, erit sibi nociuum: Et causam prędictorum subdit dicens,*

¶ a Immisit

MORALITER.

✱ a *Respondens autem*. Hic ponitur replicatio Baldath contra Iob, in qua notat eum de superbia & fatua locutione, licet iniuste: quia Iob talis non erat. possunt tamen dici verba Baldath veraciter contra hominem superbè & impatienter loquentem, vt sibi dicatur,
b *Vsque ad quem finem verba*. Modus enim superbi est velle semper loqui.
c *Intellige pri*. vt loquaris rationabiliter. Sed quia superbus noluit intelligere, vt bene ageret, sequitur,
d *Quare reputati sumus*. Superbus enim putat alios bestias respectũ sui, & indignos audiri.
f *Quid perdis*. idest intellectum tuum quem excęcat ira per vitium. Sed quia propter superbiam hominis veritas non mutatur, ideo subditur,
g *Nunquid prop*. idest veritas firma.
h *Nonne lux*. idest apparentia suæ sapientiæ quasi dicat sic.
m *Arctabunt*. Ita quod perficere non poterit mala quæ cogitauit.
n *Præcipitabit eum con*. idest consiliatores sui, qui sicut ipse sunt peruersi. Ideo sequitur,

NIC. DE LY. CAP. XVIII.

¶ a RESpondens autem. *Hic consequenter ponitur contra Iob ipsius Baldath replicatio. & secundò ipsius Iob responsio. Prima in duas, quia primò Baldath de stultiloquio Iob reprehendit. & secundò ad principale propositum arguit, ibi: Nunquid propter te. Circa primum dicit,*

Diuisio. c.19.

b Vsque ad quem finem. *quasi dicat detines tempus in verbis superfluis & superbis.*

c Intellige

✱ a Immisit

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Immisit.* Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit, eijcit. E Sic qui in peccatis se deijcit, non mox cum voluerit, surgit.
b *Et in ma.* Qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat: & cum se expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur.
c *Tene. plan.* Quia videlicet stringetur finis in peccato.
d *Et exardesc.* Quia quo se malis obligatum pensat, eo de suo reditu desperat: & ipsa desperatione acrius ad huius mundi cõcupiscentias estuat. In eius animo contra eum sitis exardescit, quia qui peruersè egit, vt peruersius agat, accenditur.
e *Abscondita est.* In terra pedica absconditur, cum culpa sub terrenis cõmodis occultatur, quatenus homo videat, quid concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpę laqueo pedem ponat.
f *Et decipu.* Intuetur enim hostis mores cuiusq; cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ agnoscit facilius inclinari mentem, vt blandis ac letis moribus luxuriã, asperis mẽtibus, iram & superbiam. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esset se mitam mentis conspicit: quia illic periculũ deceptionis inserit, vbi viã esse inuenerit propinquæ cogitationis.
g *Vndiq; ter.* quia sæpe idcircò quisq; bonus esse metuit, ne hoc à prauis patiatur, quod se bonis fecisse reminiscitur: dumq; hoc pati q̃d facit metuit, vndiq; territus vndiq; suspectus in bono opere gressum perdit.
h *Attenuetur.* Caro nostra infirmitas est: Robur autem anima rationalis quæ in expugnandijs vitijs resistere per rationem valet. Quæ fame attenuatur, cum nulla interni cibi refectione pascitur.
i *Et inedia.* Costæ sunt sensus animi, qui latentes vt viscera cogitationes muniunt. Inedia inuadit iniqui costas, qa fames interna sensus mẽtiones suas intus extenuat, G vt cogitationes suas intus nullatenus regant, sed ad exteriora vagentur quæ petunt.
K *Deuoret pulchri.* Pulchritudo cutis est gloria temporalis exterior: per brachia opera designantur. Mortem peccatum dicit, q̃ animam occidit.
l *Primo enita.* superbia ergo est initium omnis peccati. Pulchritudinẽ ergo cutis eius, & brachia illius primogenita mors deuorat: qa iniqui gloriam vel operationem superbia supplantat. Potuit enim & in hac vita gloriosus existere, si superbus minimè fuisset.
m *Auellatur.* De tabernaculo fiducia eius euellitur, quando peruersus qui multa in hac vita parauerat, repentina morte dissipatur.
n *Et calcet super eum,* Quia hic vel vitijs premitur quæ ad interitum trahunt, vel mortis tempore, potestati dæmoniacæ subiugatur.
o *Habitent in tab.* idest in mente eius apostatæ angeli per cogitationes nequissimas cõuersentur, eius videlicet socij, qui idcirco iam non est, quia à summa essentia iam recessit.
p *Aspergatur in taberna.* In tabernaculo iniqui, sulphur aspergitur, quoties carnis delectatio in eius mente dominatur. Per sulphur enim fętor carnis accipitur. Et quia talis in malo permanet, vnde nec fructum boni facere potest, addit,
q *Deorsum radices eius.* Per radices cogitationes accipimus, quæ in occulto sitæ sunt, & visibilia opera producunt. Per messem aperta operatio: prauus itaq; quisq;, dum cogitationes suas in infimis rebus ponit, & supernæ viridatis gaudia non appetit, radices suas deorsum siccari permittit, cuius sursum messis atteritur. qa omnis eius operatio superno iudicio quasi nihilum deputatur.

a Memoria H

†Missus modo est in rete pedibus suis, & super rete ambulat. †fortè habitans super eũ sitiens sub. rapere. / Decipula hostis antiqui. / †vel, semẽ .i. filij eius. † euentus malus paratur lateri eius. † membra † angelus mortis vel, prima infirmitas ex qua moriatur vel pręposterus est ordo, comedat mors primogenitũ filiorum eius. †non sui .i. qui nõ sint de familia eius, sed alieni aut bestię .i. desoletur habitatio ei⁹. / Eccl. 10. b / †dispergit eum pedibus suis, dispergit eum è loco suo, vt huc atque illuc fugiat pedibus suis / Mysticè. † ducet eum sub. consilium eius ad regem terrorum .i. cõsilium & spes ipsius ducet eum ad maximos terrores. / †cõcidatur F

a b †Immisit enim in rete pedes suos, & a b
a ¶ Exequitur obligationem a vsq; ad finem vitæ in culpa constringitur, vnde desperans ad peiora succenditur.
c in maculis eius ambulat. Tenebitur c
a ¶ Laqueo stare est huius mundi bona concupiscere.
d planta illius laqueo, & † exardescet d
¶ Dum diabolus peccatis obligat, mortem peccanti sitit.
e contra eum sitis. Abscondita est in e
a ¶ Dum esca & quod placet petitur, laqueus tenetur occultus, & quia quod alijs facit, ab alijs meruit: addit. Vndiq; terre. eum. Tales omnes sibi putat, qualis est omnibus.
f terra pedica eius, & decipula illius
a ¶ In actione quam homo appetit.
g super semitam. Vndiq; terrebunt f
a ¶ Et quid hæc agunt? ¶ Vt non liberi gressus sint ad bene agendum.
enm formidines, & † inuoluent pe- g
a ¶ Sed vtinam. ¶ Optat, non maledicentis animo, sed prædicentis.
h des eius. Attenuetur fame † robur h
i eius, et † inedia inuadat costas illius. i
¶ St. a ¶ Gloriam, quæ extra quasi in cute.
k Deuoret † pulchritudinem cutis k
a ¶ Et operibus poterat Deo commendari nisi elatio esset.
l eius, et consumat † brachia illius pri l m
a ¶ Etiam. b ¶ De terra.
m mogenita mors. Auellatur de taber n
a ¶ Diues: gloriam & opes sine culpa posset habere, si hæc in humilitate haberet, si in his confidit Deus euellit.
b ¶ Dum vitijs hic premit vel in fine, pęna.
n naculo suo fiducia eius, et † calcet su o p
a ¶ Cui non resistitur. b ¶ Diabolus vel peccatum.
¶ Ideo intentu, dominatur eis, quia & si deest occasio peccandi, tamen in cordibus desiderium non deest
o per eum (quasi rex) interitus. Habi- q
tent in tabernaculo illius † socij eius
p qui non est, aspergatur in taberna- r
a ¶ Vnde æternus ignis accenditur.
q culo eius sulphur. Deorsum radices s
¶ Quicquid hominibus videatur.
eius siccentur, sursum autem † at- t

NIC. DE LYRA.

¶ a Immisit. *idest voluntariè se implicauit peccato.*
b Et in ma. *cadendo de peccato in peccatum.*
c Tenebitur plan. *idest consuetudine peccandi, quæ est laqueus detinẽs in peccato, secundum quod dicit Anselmus libro de similitudinibus.*
d Et exardescet. *idest ardor & desiderium peccandi contra synderesin remurmurantem ei prævalens propter consuetudinem.*
e Abscondita est. *quia peccator considerat tantum bonum extrà apparens, & non videt malum intra latens.*
f Vndiq; ter. *scilicet quia homo malus propter inimicos quos acquisiuit semper est timidus.*
g Et inuoluent pedes eius. *quia capietur ab aduersarijs sibi insidiantibus.*
h Attenuetur. *Hic consequenter ostendit propositum per aduersitates intrinsecus contingentes. Et quia iustus letatur in vindicta peccatorum propter diuinæ iustitiæ zelum, ideo Baldath qui se iustum reputabat, mala quæ sequuntur, exprimit per modum desiderantis, & deprecantis vt superueniant impijs di. Attenuetur fame robur eius. Idest impij. per defectum enim nutrimenti corpus attenuatur, & robur debilitatur.* (Psal. 57. b)
i Et inedia. *ipsam vsque ad intima debilitando.*
k Deuoret pulchritudinem. *idest iuuentutem eius, in qua ætate magis relucet pulchritudo.*
l Et consumat brachia illius. *idest fortitudinem eius, quæ per brachia designatur.*
m Primogenita. *idest anticipata præueniens mortem naturalem.*
n Auellatur de ta. *Hic astruit propositum per aduersitates in morte contingentes. Quarum prima est eiectio de loco proprio tanquam quid horribile & fœtidum: & boc tangitur cum dicitur,* Auellatur de ta. *quia antiqui in tabernaculis habitabant.*
o Fiducia eius. *eò quòd amplius ibi non reuertetur.*
p Et calcet super eum. *idest per mortem deducatur in cinerem, sicut terra quæ calcatur in pulueres redigitur.*
q Habitent in taber. *idest socij defuncti, qui iam non est cum viuentibus cuius tabernaculum est sepulchrum, vbi non habet societatem nisi vermium.*
r Aspergatur in ta. *idest fætor qui per sulphur & fætorem eius designatur: in sepulchro autem non est nisi fætor & horror. Thomas autem aliter exponit dicens; Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, idest amici defuncti qui iam non est cum eis: & ipsi succedunt ei in domo sua & bonis. Aspergatur in tabernaculo eius sulphur, idest in domo in qua succedant ei amici, qui antiquitus in signum tristitiæ de amici morte aspergebant aliqua fetida in domo defuncti, sicut & modò aliqui accipiunt vestes nigras. Sed hæc expositio non videtur conueniens, quia quòd amici defuncti habitent in domo eius: & quòd ex morte eius fiant signa tristitiæ, non pertinet ad aduersitates defuncti, sed magis ad prosperitates, eo modo quo possunt dici: quia credunt ad eius honorem. hic autem ponuntur aduersitates quę contingunt in morte vt dictum est, & ideo prima expositio melior videtur.*
s Deorsum radices eius. *idest illa quę plantauerat, annihilentur sine fructu.*
t Sursum autem. *scilicet tempestate desuper veniente quasi dicat omnia opera eius dissipentur tanquam in detestationem vitę eis præteritę.*

¶ a Memoria

MORALITER.

✱ a *Immisit.* exardescit cõtra eũ sitis, idest voluntas nocẽdi bonis.
e *Abscondita est.* quia considerat tantum delectationem apparentem, sed non pęnam sequentem.
f *Vndiq.* quia pp mala quæ mala quæ fecit insidiari semper credit.
h *Attenue.* i. nulla refectione verbi diuini confortetur cor illius.
i *Et inedia &c.* idest collaterales eius.
k *Deuoret pulchri.* idest superbia, quæ principium est omnis peccati, destruat in eo quicquid habet apparentiam boni. Vnde versus: Si tibi copia, si sapientia formaque detur: Sola superbia inquinat omnia, si comitetur. (Bernardus de contemptu mundi.)
n *Auellatur.* idest anima eius de corpore, quod est tabernaculum animæ.
p *Et calce.* idest diabolus, de quo dicitur nomen illi mors: qui animam de corpore exeuntem calcat, & ad gehennam secum portat. (Apoc. 6.)
q *Habitent in ta.* idest est vermes qui sunt socij defuncti, & iam nõ est, habitent in corpore eius, ipsum corrodendo.
r *Aspergatur in ta.* i. fętor ex corporis putrefactione.
s *Deorsum radices eius.* idest cogitationes in mente latentes humore gratiæ priuentur.
t *Sursum autem atte. messis eius.* idest actus eius procedentes ex cogitationibus puniantur.

n Auel. ✱ a Memoria

a *Memoria.* Memoriam suam iniquus in terra statuere cona- A tur, cum gloriam laudis suæ extendere nititur. Et nomen suum in plateis celebrari gaudet, cum longè latèque operationem suæ iniquitatis extendit.
b *Expellet eum.* De luce ad tenebras ducitur, cum de honore vitę præsentis ad supplicia æterna dãnatur. Sic de vnoquoq; iniquo loqtur: vt ad caput .i. diabolũ vertatur, q in Antichristo nomen extendet, q̃ nunc mali imitantur.
c *Et de or. &c.* Cũ superno apparẽte iudice de hoc mundo ad pęnas trãsfertur, quæ omnia & de capite malorum Antichristo possunt accipi. vnde & sequitur,
d *Non erit. &c.* Quia omnes iniqui q de ei⁹ persuasione in prauis actionibus nati sunt, cum eodẽ suo capite ferientur. Quia hęc de Antichristo accipienda sunt, in hoc aperit dũ dicit,
e *In die eius.* Quia tanta tunc signa demonstraturus, & crudelia ac dura facturus est: vt ad stuporem perducat quos in fine mũdi inuenerit, & priores patres Eliam & Enoch (qui in ei⁹ expugnationem seruati sunt) carnalis mortis timore & dolore trãsfigat, qa etsi electi tormẽtis vinci nequeũt tamen quia homines sunt, metuunt tormenta quæ vincunt.
f *Et pri.* i. corda electorum pauore ferientur. vnde scriptum est: Ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi: non quidem casuri, sed trepidaturi ex carne. (Mat. 24. b.)
g *Hæc sunt.* De hoc illud retulit quod dixerat: expellet eũ de luce ad tenebras, & de orbe transferet eum. Et est sensus: Is qui nunc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula peruenit, qñ in supplicia demergitur. Vel. Hęc ergo sunt tabernacula, quasi in die eius stupebunt sancti. ergo hæc prædicta & tenebræ &c. erunt tabernacula eius & ibi habitabit. Vide quia in conclusionibus suarum orationum satis apertè ostendunt, quòd sanctum Iob credebãt pro ini- B quitate percussum.

¶ Et iam.
a teratur messis eius. Memoria illius a
pereat de terra, & non celebretur
b nomen eius in plateis. † Expellet
a ¶ In quo gloriatur.
c eum de luce in tenebras, & de orbe b
a ¶ Quia in fine cum omnibus sequacibus suis damnabitur. ¶ Quia eius iniquitas cum mundo terminatur, & populus eius cum eo punietur. b ¶ Persuasio.
d transferet eum. Non erit † semen c
¶ Actio.
eius, neq; progenies in populo suo,
nec vllæ reliquię in † regionibus
¶ Electi
e eius. In die eius stupebunt † nouissi- d
a ¶ Quia multa de iniquis & capite dixit, generaliter concludit.
f g mi, & primos inuadet horror. Hæc e f
a ¶ In quibus permanet. b ¶ Qui prius alienum tenebat, in laude hominum. g
sũt ergo tabernacula iniqui, & iste h
locus eius qui ignorat Deum.

NICO. DE LYRA. C

¶ a Memoria. *Hic astruit propositum per aduersitates post mortem contingentes. Amici enim Iob ad prosperitatem hominis post mortem dicebant pertinere ipsius bonã memoriã, & eius contrariũ ad aduersitatẽ. ideo dicitur: Memoria illius pereat de ter. &c. & patet litera vsque ibi,*
b Et de orbe. *ita q̃ nullo modo remanebit in memoria hominum, nec etiam remanebit aliqualiter in sua posteritate, ideo subditur: Non erit semen eius &c.*
d In die. *i. minores de populo admirabuntur de tempore suæ prosperitatis ita subitò deiectę ad nihilum.* (†Expellẽt)
e Et primos. *i. maiores in populo.*
f Inuadet. *ne simile eis contingat.*
g Hęc sunt. *Postquàm Baldath conatus fuerat ostendere, quòd aduersitates huius vitæ sunt pęnæ pręcedentium peccatorum, hic epilogando concludit:* Hæc er. &c. *i. processus quantùm ad aduersitates huius vitæ, in qua homines sunt viatores qui tabernaculis vtuntur.* († eius filius nec nepos. † habitationibus.)
h Et iste. *quantùm ad aduersitates post istã vitam, quando impij sunt extra viã, et quasi in termino. Et sic patet ex prædictis, q̃ processus Baldath non est efficax ad probandum propositum: quia aduersitates prędictę non solum contingunt impijs, sed etiam frequenter iustis, qui non solùm in vita & in morte affliguntur, sed etiam post mortem inter homines dehortantur, sicut patet de martyribus, quorum corpora prohibebantur sepeliri, & relinquebantur feris & auibus deuoranda, licet aliquando hoc impediretur diuina prouidentia.* († vel, qui post eũ venerũt, & eos qui ante eum sunt.)

MORALITER.

✱ a *Memoria.* secundum illud Prou. Nomen impiorum putrescit. (Prou. 10. b.)
b *Et de or.* s. corpus ad fossam, & spiritum ad gehennam.
c *Non erit.* i. nullum bonum remanebit de eo.
d *In die.* parui & magni, sicut de Nabuchodonosor dicitur. (Esa. 14.)
g *Hęc sunt.* Greg. Tũc enim ad propria tabernacula deueniet, quando eum sua iniquitas in supplicia demerget. (Moral. lib. 18. c. 11. in fi. to. 1.)

In c. xviij. vbi dicitur in postilla, Circa primum sciendum, quòd terra inter elementa est maximè stabilis.

ADDITIO.

¶ Hoc quod dicitur: Nunquid propter te derelinquetur terra: aliter videtur exponendum. Pro quo sciendum est, quòd sicut Iob ex opinione amicorum suorum felicitatem futuram negantium intendebat eos ducere ad hoc inconueniens. s. q̃ Deus non haberet prouidentiam de humanis actibus, vt circa finem pręcedentis c. postillator allegat: sic econuerso, socij eius ex hoc quòd Iob asserebat, q̃ aduersitates huius vitæ non dabantur in pœnam peccatorum: volebant ducere ipsum Iob ad ipsum inconueniens. s. q̃ Deus non haberet prouidentiam de actibus humanis. Cuius ratio est: Nã præsupposita eorum opinione erronea. s. q̃ in alia vita nõ esset spectãdum præmium nec pœna, si in hac vita saltem peccatores non haberent punitionem, manifestè tolleretur diuina prouidentia ab actibus humanis. Ex quo sequeretur q̃ Deus relinqueret terram, eò modo quę D dicitur in Ezech. Dixerunt enim: Dereliquit Dominus terrã, & Dominus non videt idest non prouidet. Et hoc est quod Baldath intendebat di. Nunquid propter te. q. d. Nunquid propter opinionem tuam erroneam secundum quam dicis, quòd mali prosperantur in hac vita, derelinquetur terra. s. Dei prouidentia, vt dictum est: Et quia si Deus terram derelinqueret, sequeretur quòd nulla firmitas nec stabilitas esset etiam in rebus solidissimis, sicut sunt rupes. ideo dicit: Et transferentur rupes de loco suo, & vt ostendat Baldath opinionem suam esse notam per experientiam, subdit: Nonne lux impij extinguetur, quasi dicat per experiẽtiam est notum quòd impij in hac vita puniuntur. Hoc enim assumebant amici Iob tanquàm notum. s. quòd nullus innocens in hac vita puniebatur, nec impius in pręsenti vita remanebat impunitus. Vnde Eliphaz in sua prima responsione. supra. c. 4. diceba.: Recordare obsecro te, quis vnquam innocens perijt. (Ezech. 9. a)

GLO. ORD. CAP. XIX.

Respondens autem Iob &c.
a *Vsquequo &c.* Atteruntur boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in verbis tument, qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent.
b *En decies.* Quia ab eis quinquies increpationes audierat, & quinquies respõdit, decies se perhibet esse confusum. Quia in eo quod grauiter increpatus est, & in eo quod verba doctrinæ non audiẽtibus dicit, confusionem pertulit in suis increpationibus, quia in eis non proficit. In eorũ increpationibus, quia dolet de prauitate quam audit. *En decies.* Mysticè. Ecclesia decalogum seruat, cui iniqui toties confusionem faciunt, quoties in suis actibus diuinis vocibus obsistunt. (Mysticè.)
c *Et non.* Sunt nõnulli quos ad ppetrandã nequitiam oborta subitò nequitia inuitat sed tamen humana verecundia reuocat.

a Nempe

CAP. XIX.

a ¶ Quia hęc & si iusta, iniuste dicũtur contra Iob, ideo affligi se dicit.
a Respõdẽs autem Iob di- a
cit: Vsquequo affligi- b
tis animã meã, & atte
b ritis me sermonib⁹? En, decies † cõfu c
a ¶ Timore hominum aliquando mali ad se redeunt, plus timentes displicere Deo: aliquando vero despecto Deo minus hominem reuerentur.
c distis me, & nõ erubescitis † oppri- d

NIC. DE LY. CAP. XIX.

a Respondens autem Iob. *Hic consequenter ponitur ipsius Iob responsio: & primò excludit verba Baldath & aliorum amicorũ suorum & secundò accedit ad principale propositũ, ibi: Saltem nunc. Circa primum dicitur,*
b Vsquequo &c. *iniuriosis verbis obiurgando.*
c Et atteritis. *Idest tædiosis me affligitis verbis, & non rationibus.*
d En decies. *Iob enim quinquies locutus fuerat incipiendo ab illo loco: Pereat dies in qua natus sum &c. & amici sui quinquies contra eum locuti fuerant: obijciendo & replicando, vt patet ex supradictis: & ideo dicit: En decies confunditis me, i. nitimini me confundere: quia nitebantur Iob confundere tam ex verbis suis proprijs, quàm ex verbis de ore Iob prolatis vt frequenter patuit in prædictis. Et quia Baldath notauerat Iob de*

¶ ignoran-

MORALITER.

✱ a *Respondens &c.* Sicut dictum est supra, beatus Iob boni prælati vel doctoris gerit typum. Christus autem princeps est pastorum & doctorum propter quod de ipso pręsens cap. exponetur: In quo aliqñ pro se loquitur, aliqñ de suis membris, variè tamen: nam aliquando loquitur pro membris fortibus, aliquãdo pro infirmis. dicit ergo, († confunditis † subsannare)
b *Vsquequo &c.* vt sit verbum Christi ad insidiãtes sibi: de quibus dicitur. Cęperunt Pharisæi & legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis insidiantes ei. (Luc. 11. g)
c *En de. com. me.* i. conanimi me confundere perfectè. Denarius. n. numerus perfectus est, ideo significat perfectionem.

b Vsquequo ✱ a Nempe

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

G

E a Nempe. Scientia hæreticorum non est cum eis, sed contra eos, dũ instat. Sed ecclesiæ ignorantia q arcana non põt penetrare cum ea est, quia pro ea dñ se humiliat: & quia heretici q querunt scire, elatio est, vt ꝯ bonos docti, videant, sub dit: vos ꝯ: ex me percussio ꝯ vos deberetis erigi timentes vobis deteriora. Bonus.n. prius in se, postea in alios erigitur. Et hoc est,

b At vos.i. vosmetipsos redarguendos relinquitis, & me districtis sententijs increpatis.

c Et arguitis me. Quia qui eum iniustũ flagella nouerant, iniustũ esse ex ipsa in sua percussione iudicabant.

d Sal.nunc inte.&c. Hoc Dñs de illo dixerat (cõmouisti me aduersus eũ frustra) quod ipse de se asserit: quia nõ æquo iudicio à Dño sit afflict⁹. Si.n. vita eius & flagella pensantur, non æquo iudicio vr̃ afflictus: q̃a verò merita eius ex flagello cumulauit, Deus nõ iniusto iudicio Iob afflixit. Et hoc est quod ait,

e Quia Deus non. Astruendum igitur est, q & Deus cum Iob rectè egit: & tñ non mentitur, qui non æquè fieri dicit, alioquin diabolus vicit (in eo q de beati viri culpa promiserat) quẽ Deus laudauit. Hoc ñ elatio, sed dolor extorsit. Bonus si in humili mente exigẽte causa vel dolore bona de se dicit, non peccat.

f Et fla.suis. Cùm tanta nos afflictio deprimit, vt nullius rei consolatione respirare animus possit, non iam flagellis solummodo ferimur: sed etiam cingimur, quia tribulationum verbere ex omni parte circundamur.

g Ecce cla. Deus quid nobis profuturum sit sciens, dissimulat exaudire dolentium vel merentium vocem, vt augeat vtilitatem, & purgetur vita per pęnam. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli fidelium ignorant: ex quorum persona nunc dr̃: Ecce clamabo &c. & non est qui iu.di. Dr̃: quando Deus cõtra aduersarium causam iudicare dissimulat, quòd iudicium differtur, vt sancti viri merita, & aduersarij pęna crescat. Ecce cla. Semitam meam cir. Ex figura ecclesiæ in qua infirmi se desperatos putant, quia tardius audiuntur: in quorum alijs via septa ne transeant: qui vident agenda, sed implere non possunt. Alijs tenebræ in calle, qui nec agenda queunt discernere.

h Semi.me.circ.&c. Circumseptam verberibus semitam suam vidit, cũ transire ad securitatem cupiẽs, euadere flagella non potuit, & quasi in calle cordis ignorantię tenebras inuenit, qui cur ita flagellaretur, penetrare non potuit.

i Spo.me.glo.me. Planè hæc Iob conueniunt. Mistycè autem gloria cuiusque iustitia est, quæ tegit & munit à morte, quæ per aduersa infirmis tollitur, quia vt vestis exterius hæsit. Corona præmium victoriæ quæ in capite est, superna remuneratio in mente, sed hanc perdunt qui in certamine non perdurant. Vel caput, sunt sacerdotes & ecclesiæ duces: sed & hi superna præmia deserunt, quibus ruentibus latius cadit exercitus. vnde subdit,

k Destru.me. Arbor vento impellitur vt cadat, sic infirmus minis ad iniustitiam trahitur, & æterna quę sperabat relinquit, & quia aliquando qui pœnis territus iustitiam relinquit, pœnas tamen nõ euadit. Subdit,

l Ira.est con.me. Qui enim ita percutitur, vt vires eius superentur, non hunc Deus vt filium per disciplinam, sed vt hostem ferit per iram. vnde & propheta: Plaga inimici percussi te castigatione crudeli. Et quia sæpe maligni spiritus cordibus afflictorum multa suadent, & si quid boni est furantur, addit,

a Simul

Rsa. † Esto q verè errauerim, me cum morabitur error meus. ‡ i. ad opprobrium meũ, vel q nisse probris afficiar. † peruertit me, & reti suo

a¶Quia. b¶Quasi quod non debetis.

a mẽtes me. † Nempe & si ignoraui, me a

¶Vel, Et. ¶Obitui vestri.

b cũ erit ignoratia mea. At uos cõtra me b

¶Flati opprobria putent mala temperantia.

c erigimini, & arguitis me opprobrijs c

a¶Sed.

d † meis. Saltem nunc intelligite, quia d e

a¶Quantum ad vitam egit

Deus † non æquo iudicio afflixerit me,

¶Cum inimicis.

f g & flagellis suis me cinxerit. † Ecce clamabo † vim patiẽs, & nemo † exaudiet. f

¶Quia.

h Vociferabor, & non est qui iudicet. Se- g h i

a¶Adhuc de sua passione subdit. ¶Quia & se percuti aspicit, nec vitam dignam percussione reperit.

mitam meam circumsepsit, & transire

nõ possum, & in calle meo tenebras po k

i suit. Spoliauit me gloria mea, & abstu- l m

k lit coronam de capite meo. Destruxit n

me vndiq; & pereo, & quasi † euulsæ ar o p

l bori abstulit spem meam. Iratus est cõ q

tra me furor ei⁹, & sic me habuit quasi r

† Etiam si clamauero propter iniquitatẽ non. Homo q̃ne habet remedium per seipsum. † audiet. † lignum

NIC. DE LYRA.

F ¶ ignorantia.s. in principio præcedentis capituli dicens: Intellige prius: ideo quasi ad hoc respondens Iob dicit,

a Nempe & si.i. nihil vobis nocebit. Et ideo deberetis tacere de ipsa.

b At vos. verbis præsumptuosis.

Diuisio. c Et argui. Idest verbis iniuriosis.

d Sal.nunc &c. Hic consequenter Iob accedit ad principale propositũ, & primò ostendit se non propter peccatum afflictum, quod Baldath conatus fuerat ostendere. secundò remouet quoddam dubium, ibi: Quis mihi tribuat. Circa primum primò proponit intentum di. Saltem nũc intel. q.d. prius noluistis intelligere.

e Quia Deus. Hoc non dixit Iob ex propria intentione, sed tanquam concludens ex dictis aduersariorum, qui dicebant omnes aduersitates huius vitæ inferri à Deo in pœnam peccatorum præteritorum tantùm: ex quo sequitur iudicium Dei non esse æquum circa Iob, cuius afflictio excedebat culpam.

f Ecce clam. Hic consequenter procedit ad declarandum processum afflictionis suæ respectu culpę, & primò ostendit magnitudinem suæ afflictionis, & secundò minoritatem suæ trãsgressionis, ibi: Miseremini mei. Primum ostendit dupliciter. Primò per afflictiones ab extrinseco. secundò ab intrinseco, ibi: Pelli meæ. Prima in duas, quia primò ostendit propositum per defectum remedij. secundò per excessum afflictiui, ibi: Spoliauit me. Circa primum sciendum, q afflictus potest habere remedium dupliciter. vno modo per alium, alio modo per seipsum. Per alium verò habet remedium, quando aliquis ei compatiens eripit ipsum. Alio modo per recursum ad iudicem qui liberat ipsum. Vtrunque autem erat exclusum à Iob, & ideo dicit: Ecce cla.&c. per compassionem auxiliando.

Diuisio. Remedium afflicti.

g Vocife. Faciens ad iudicem querimoniam.

h Et non est. Quia Deus non habet iudicem superiorem, qui de pœnis ab eo inflictis ipsi Iob possit iudicare. Per seipsum autem habet homo remedium dupliciter. Vno modo per suam potentiam se liberando. Alio modo per suam patientiam euadendo, & vtrunque excluditur cùm dr̃,

i Semitam meam.i. processui meo tot impedimenta posuit, quòd non possum amouere.

K Et in cal. Ita quod non possum videre quid mihi expediat: tristitia enim obnubilat intellectum.

l Spolia &c. Hic ostendit propositum per magnitudinem afflictiui. & primò facit quod dictum est. secundò probat quoddam suppositum, ibi: Iratus. Circa primum sciendum, quòd inter bona extrinseca maxima sunt bonor & dignitas: & ideo iactura istorum est maximè afflictiua. & quantum ad primum dicit: Spoliauit me gloria mea, id est, honore excellenti, qui fiebat mihi. secundum enim Commentatorem, id est, Ethicorum: Honor est reuerentia quæ fit alicui in testimonium suæ virtutis, si fiat in secreto vel coram paucis: sed si fiat in palam & coram multis, tunc dicitur gloria. Est enim gloria longè patens preconium. Et sic patet quòd gloria est honoris excellentia. Quantùm verò ad secundum dicit:

Diuisio.

H Philosophus. Gloria.

m Et abstu. A statu dignitatis me deijciendo. Post bonum autem honorabile est bonum vtile, quo sustentatur vita. & ideo eius subtractio est afflictiua: quod notat Iob di.

n Destru.me. Omnia bona interiora subtrahendo, vt patuit suprà j.ca.

o Et pe. propter defectum bonorum exteriorum. Ideo subditur,

p Et qua.euul. Quandiu enim arbor adheret terrę per radices, si abscindatur remanet spes pullulationis: sed si euellatur non remanet talis spes, sed oportet quod desiccetur: & per hoc designat Iob quod non habebat spem reuertendi ad prosperitatem temporalem. Tum quia in hoc non habebat spem suam, sed in futura remuneratione. Tum quia non apparebat possibilitas per viam humanam.

q Iratus. Hic consequenter probat qđ de recuperatione tẽporalis felicitatis spe-

MORALITER.

✱ a Nempe si igno. Hic accipitur si pro non: nam ignorantia non fuit in Christo, licet Pharisęi tenerent contrarium. vnde Luc. dixit Pharisæus: Hic si esset Propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Luc.7.f

b At uos contra. per superbiam.

c Et arguitis. de sabbathi transgressione & peccatorum familiaritate, & huiusmodi, sicut patet ex textu Euangelij.

d Saltem nunc. id est, quòd non affligit me pro peccatis proprijs.

f Ecce clamabo. Nam in cruce clamauit Eli Eli &c.

g Vociferabor. i. vindicet. Mors enim Christi tũc nõ fuit vindicata.

i Semitam meam. id est vitam meam in omnibus partibus corporis & sensibus afflixit.

k Et in cal. quia tunc Chr̃i discipulos Deus in fide dubitare pmisit.

l Spoliauit me. Quando principalis discipulus eum in sua facie ter negauit.

m Et abstulit. qñ sui negauerunt eum esse Regem coram Pilato.

n Destruxit. Fugientibus discipulis ad mortem eundo.

p Et quasi. In discipulis desperãtibus Christi resurrectionem. Nos autem sperabamus, &c. quasi dicat, iam non speramus. Luc. 24

q Iratus. Secundum apparentiam humanam tñ. Ideo sequitur,

r Sic me habuit. Li quasi notat apparentiam, & non existentiam.

✱ Simul vene-

A a Simul vene. Id est maligni spũs, qui exquirendis hominum moribus occupantur: qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter aduersa quæ exterius tolerantur, cogitationes quoque prauas immittere non desistunt. Iere.30.c.

b Et ob. In gyro tabernaculũ obsident, qñ ex omni latere tẽtationibus mentẽ cingunt. Vel etiã iuxta historiam beato Iob hæc congruunt, qui non quasi corrigendũ filium, sed quasi hostẽ percussum se iudicauit, dũ mala quæ pertulit, añ oculos congessit. Per quẽ latrones fecerunt viã: quia maligni spũs contra cũ licentiam percussionis accerũt. Cuius in gyro tabernaculũ obsederũt, quia sublatis rebus & filijs oẽ corp⁹ eius vlceribus attriuerũt. Historicè.

c Fratres me. Modò voce redẽptoris vtitur: ab eo lõgè facti sunt fratres: & noti recesserunt, quẽ tenentes legẽ prophetare nouerant, & pretentẽ minimè recognoscebant. Iudæi etenim propinqui per carnẽ, & noti, per legis instructionẽ: quasi obliti quem verbis legis per fidem prophetauerant, verbis perfidiæ incarnatum negabant.

d Inqui.do.i. sacerdotes quorum origo in Dei seruitio deputata, iam p officium in conditione tenebatur. Ancillæ Leuitarum animæ sunt ad secreta tabernaculi, quasi ad interiora cubiculi familiarius seruiẽtes.

e Et qua. quia à synagoga nõ est cognitus. vnde & propheta: Quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendũ. Qui enim vt Dñs auditus non est, non possessor agri, sed colonus est creditus. Qui quasi viator ad manẽdum declinauit, quia paucos ex Iudæa abstulit, & ad vocationem gentium pergens, iter cœptum peregit. Iere.14.b

f Ser.me.vo. Seruus Iudaicus populus fuit timore obsequẽs, quem collatis muneribus quasi emissis vocibus ad se ducere statuit, sed non respõdit: quia digna opera donis eius reddere contempsit.

B

g Ore pro. Qui autem ei tot præcepta, prophetarum ore mãdaueram, ore proprio deprecabar: quia in carne mõstratus dum mandata vitæ humiliter dixit, quasi superbientem seruum vt veniret, rogauit.

h Halitum me. Vxor Domini synagoga in legis fędere, carnali ei intelligentia subiecta: quæ halitum exhorruit, dum carnem Domini carnaliter intellexit, & quem videbat hominem, Deum credere expauit. Halitus enim ex carne est.

i Et ora. Vterum Dei consilium debemus accipere, in quo ante secula per prædestinationem concepti sumus vt creati per secula producamur. Orauit ergo filios vteri sui, quia eos quos condidit, incarnatus humiliter rogauit.

k Stul.quoque. Quia dum legisperiti Deum despicerent, eorum incredulitatem turba populi secuta est Relictis sapientibus, pauperes & stultos venerat quærere: vnde cum augmento doloris dicit: Stulti quoque. pro quibus ego stultitiam suscepi, verbum caro factum despiciebant me.

l Et cum ab.is re. Quasi accedebat ad cor populorum Dominus, cum eis miracula demonstraret, & quasi recedebat, cũ nulla signa ostenderet, & à miraculis quiescenti præbere fidem nolebant.

m Abomi.me. Scribæ & legis doctores qui erudire populũ ad vitam consueuerant, venturi redemptoris consiliarij in membris eius fuerant, vt in membris dicit se Deus pasci, & vestiri, sic & consilium accipere.

n Et quem. Ordo doctorum: qui prius prędicatione seruiẽs, maximè diligebatur: quem non solum ad non credendum, sed vsque ad persequendum Deum turba secuta est. Et tunc factum est quod sequitur.

o Pelli me. In ossibus fortitudo, in carnibus infirmitas corporis designatur. Per os ergo Christus, per carnẽ discipuli, qui tpe passionis infirma sapuerunt. Per pellem quę est exterior carne, sanctæ fœminę figurantur, quę exterioribus Dño seruierunt ministerijs. Quasi ergo cõsumpta carne os Dñi pelli suæ adhęsit, quia fortitudo eius fugientibus discipulis, passionis tempore iuxta se mulieres inuenit.

p Carnibus. Quæ ossi hæserant, dum discipuli, licet infirmi, veritatis fidem populis prædicarent. Et cùm sanctæ mulieres, ea quæ necessaria erãt exteriora corporis subsidia præpararent, quasi pellis extra manebant in corpore. Iohan.19.c.

a Et

†iniqui †eis assurgebam, lo quebantur contra me † & quos diligebam versi sunt contra me

a¶Sic sua narrat vt sic & ecclesiæ mysteria aperiat.

a hostem suum. Simul venerũt † latrones a

a¶à Deo per multi.

b eius, & fecerũt sibi viam † per me, & ob b

sederunt in gyro tabernaculum meũ.

c Fratres meos longè fecit à me, & noti c d

mei quasi alieni recesserunt à me. Dere e f

liquerũt me propinqui mei, & qui me g h

d nouerunt, obliti sunt mei. Inquilini do i k

¶Quorum est seruire in domo assidue.

a¶Incarnatum venerati non sunt.

mus meę & ancillę meę, sicut alienum l

a¶Dominus est aquitas in domo sua quasi peregrinus fuit.

e habuerunt me, & quasi peregrinus fui

f in oculis eorum. Seruum meum voca- m n

g ui, & nõ respõdit: † ore proprio depre- o

¶Id est cum eius ore verba corporaliter audiret

h cabar illum. Halitũ meum exhorruit p

i vxor mea, & orabam filios vteri mei. q

a¶Populi vt Pharisæi & doctores.

k l † Stulti quoq; despiciebant me, & cùm r

† ab eis recessissem, detrahebant mihi.

a¶Et quid mirum de populo,

m Abominati sunt me quondam consi- s

a¶Qui ei in suis consulunt, quos eo plus diligit quo plures ei acquirunt.

n liarij mei, † & quem maximè dilige- t

o bam, auersatus est me. Pelli me, † con- v

p sumptis carnibus adhæsit os meum,

NICOLAVS DE LYRA.

C

¶ tatis sperare non debebat: quia si hoc esset, vel esset à Deo vel ab homine. primò excludit primum, & secundò secundum, ibi: Fratres meos. Ad probationem autem primi dicit: Iratus est &c. mihi afflictiones infligendo: & hoc sequitur ex dictis amicorum, qui dicebant talia inferri propter peccatum. Ab irato autem contra se nullus sperat auxilium, & maximè quãdo ira videtur indurata: quod videbatur in proposito ex continuatione afflictionum. Ideo subditur: Et sic me habuit quasi hostem suum.

a Simul vene. i. demones vel predicatores, qui bona Iob abstulerant. Et dicuntur isti & illi latrones Dei, quia ex permissione eius ipsi Iob mala intulerunt.

b Et obsede. quia demones adhuc querebant nocere ipsi Iob si possent.

c Fratres me. Hic consequenter ostendit se desperare de adiutorio humano: quia si hoc esset, maximè sperare posset de personis quæ tenentur eum auxiliari: quod remouet di. Fratres me.i. consanguineos meos.

d Longe fecit, non curantes de mea afflictione.

e Et noti. ex quadam familiaritate & societate speciali.

f Recesserunt a me. nolentes mihi auxiliari.

g Dereliquerunt me. Idest vicinitate cõiuncti.

h Et qui. ex communicatione in vita.

i Obliti sunt. quia nullum remedium apponunt circa me.

K Inquilini &c. Hic consequenter remouet auxilium personarum domesticarum dicens: Inquilini do. &c. i. personæ quæ tenebantur mihi seruire.

l Sicut alienum. miseriam meam non attendentes, & ad maiorem contemptum subdit,

m Seruum meum. ad meum auxilium.

o Et non. ex contemptu, cùm tamen sine vocatione & deprecatione deberet se ingerere.

D

p Halitum me. quæ mihi deberet maximè esse intima, eò quòd vir, & vxor sunt duo in carne vna: & tamen horret appropinquare mihi propter fętorem de meis vlceribus exhalantem.

q Et ora. qui ex obligatione naturali deberent ministrare mihi. Et vocantur hic filij Iob nepotes ipsius, qui saltem quantùm ad plures eorum non fuerunt in illo conuiuio vbi filij Iob fuerunt oppressi.

r Stul.quoque &c. Hic ad maiorem aggrauationem ostendit se non solum ab amicis derelictum, sed etiam ab omnibus despectum etiam ab insipientibus: quod notatur ibi: Stulti quoque &c. & sapientibus cùm dicitur, Consiliarij mei, & etiam ab his qui ante eum dilexerant, ibi: Et quem maximè diligebam. sequitur, Diuisio.

v Pelli me. Hic consequenter ostendit grauitatem suę afflictionis ab intrinseco: quia caro eius quæ est media inter cutem & ossa, ex vlceribus & doloribus consumpta erat: & sic pellis ossibus adhęserat.

¶ a Et

†exercitus †super † mihi † & carnibus meis

MORALITER.

✱ a Simul venerunt. qui in cruce conuitiabantur Christo, vt dicitur in Marc. licet vnus post pœnituerit, vt dicit Theo. Marc.15.

b Et obsederunt. milites custodientes sepulchrum.

c Fratres meos. Per fratres intelliguntur apostoli, per notos, septuagintaduo discipuli: per propinquos, illi qui erant de cognatione Christi.

K Inquilini do.&c. idest personæ meo seruitio deputatæ.

m Seruum meum. Id est populum Iudaicum, qui in susceptione legis obligauit se seruituti diuinæ.

n Vocaui. ad gratiam.

o Et non. contemnendo eam.

p Halitum meum. synagoga abhorrens Christi verba.

q Et orabam. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt.

r Stulti quoque. Id est ignari legis, de quibus dicitur. Prætereuntes autem blasphemabant eum &c. Mat.27.e

s Abominati sunt. id est legisperiti.

t Et quem. Iste est populus Iudaicus, qui fuit peculiaris Domino & prædilectus.

v Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum &c. Per hoc innuitur, quòd Saluator noster fuit multum macilentus, maximè tempore mortis suæ propter ieiunia & afflictiones præteritas, & præsentes.

✱ a Miseremini

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a Et derelicta. Dentes apostoli sunt. Labia tantummodo circa dentes relicta sunt, cum de eo du[m] post mortem eius ambulantes confabulari quidem nouerant: sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium vitia formidabat. Sed iam ad propria verba Iob reuertitur.

b Tantummo. Nec felicib⁹ aliud est circa dẽtes quàm labia: & sic patet hoc mysticè dici.

c Miseremini mei. Piorũ est cũ ab aduersarijs patiuntur, non tã ad irã q̃ ad præces moueri. Tactũ aũt se manu Dñi appellat, sicut ipse Sathã dixerat: Mitte manum tuam, & tange os eius.

d Quare perse. Tanto Deus iustius aliena vitia percutit, quãtò in se nihil habet vitiorũ. Et est sensus: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, acsi ipsi more Dei de infirmitate nihil habeatis.

e Sicut de. Idem cum Deo agunt, qa hoc faciũt quod Deus omnipotẽs fieri permittit. Sed non idẽ volunt, quia cũ omnipotens Deus amãdo purgationẽ exhibet, iniustorũ prauitas seuiendo malitiã exercet. Vel, quasi non infirmi, qui non deberẽt increpare cũ Deus percutit, ne addant dolorem dolori, sed cõsolari. Cũ verò manus Dñi cessat, tunc dignis increpatio potest fieri.

f Et car. Quorum mens proximorum pœnas esurit, saturari alienis carnibus quærit. Vel, qui alienæ vitæ detractione pascuntur, alienis carnibus saturantur.

g Quis mi. Dura quæ sustinet, non vult per silẽtium tegi, sed exemplo ad notitiam pertrahi, vt alij ad patientiam valeant ędificari.

F Quis mi. Hæc quoque ecclesiæ congruunt, quæ duo testamenta seruat. Cum.n primò dicat, vt scribantur sermones mei, dicit vt exarentur, q idem est secũdò sermones suos scribi expetit, dicens: Quis mihi tribuat vt scribant sermones mei? Quis mihi &c. Quæ quia forti sñia, mõ grauibus p põdus auaritię, mõ duris cordib⁹ loquit: stylo ferreo in plũbi lamina, vel celte in silice scribit. Notandũ quoque quia per librum vtrunque corda intelligit, postea uerò ipsum librum in lamina plumbi, & in silice diuidit.

h Quis mi. Per stylum ferreum fortis sñia patrũ. Per plũbum Iudeæ populus grauis peccato. Per silicẽ Gentilitas figurat. Cuncta ergo quæ pertulit, forti sententia patrum edoctus: & Iudęæ populus, & Gentilitas agnouit. Quod in plumbo scribitur, citius deletur In silice difficile sculpitur. sed manet: sic Iudea verba Dei cito recepit, & cito deseruit: Gentilitas vix recepit, sed recepta fortiter seruauit. G

† est tantũ modo pellis. — saltem — non — Mystice. — † mihi — Nota

& derelicta sunt † tantummodo labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei: quia manus Domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis * saturamini? Quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice? Scio enim quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, † & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum † ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. † Reposita est

¶ Sermo. a¶ Apostolos qui carnales correctione mordent, & obstinatorum duritiam frangunt. b¶ Et cum hæc ita. a¶ Et si contumelijs affligunt, tamen amicos vocat: quia bonis meritis etiam ipsa fiunt profutura, quæ videntur aduersa. a¶ Non Sathanæ. b¶ Etenim. a¶ Quasi hæc desiderio scribi, vt & alijs in exẽplum innotescant. a¶ Forti sententia. b¶ Aut exarentur in. ¶ Vel certe. a¶ Ideo hæc volo scribi. a¶ Quem alij putant mortuum. a¶ Exponit effectum resurrectionis. b¶ Scilicet : putent aliã. a¶ Non aereo vel alio corpore, sed in eadem carne. ¶ Ero ¶ Deum. ¶ Spiritu. a¶ Non tantum cordis sed & corporis. a¶ Hoc est mihi certissimum.

i Scio enim. Non ait conditor, sed redemptor, cum apertè denuntians, qui postquam omnia creauit: de captiuitate, passione sua nos redemit. Viuit autẽ qui inter manus impiorum occubuit.

K Et in no. Quia resurrectionẽ quã in se ostendit, in nobis etiam qñq; facturus est. Resurrectio quippe q̃ in se ostendit, nobis promisit: quia sui capitis gloriam sequũtur membra. Exemplo quippe monstrauit quod promisit in præmio, vt sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Et hoc est quod dicit: Et in nouissimo die de terra &c. Quasi per eius resurrectionem spero mihi simile, sed in fine: quia nostra adhuc corpora vique in finẽ mundi à resurrectionis gloria differuntur: vt aliæ virgæ mãserunt aridæ, sed sola virga Aaron id est corpus sacerdotis nostri in florem resurrectionis erupit: quo flore sacerdos esse ostenditur, qui pro nobis interpellat.

l Quem vi. Caro nostra post resurrectionem eadem erit & diuersa. Eadẽ per naturam, diuersa per gloriã. Eritq; spiritualis, quia incorruptibilis & palpabilis: quia nõ amittet essentiam veracis naturæ.

m Ego ipse. Expressè indicat veritatem resurrectionis. non.n. alius moritur & alius resurgit (vt qui dicunt inuisibile & impalpabile corpus futurum sicut Euticius dixit) sed idem ipse.

n Reposita est. Nihil nos certius habere credimus, quàm q in sinu tenemus. In sinu ergo spem repositam tenuit, quia vera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia venturum diem resurrectionis innotuit, iam nunc seu voce sua seu typo sanctę vniuersalis ecclesiæ prauorũ facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. H Quasi & quia futura est resurrectio, timete iudicium quod tunc fiet, & desistite à malo. Vnde protinus subdit,

☞ a Quare

† vel, & post pellẽ meã, cõtriuerunt, & & hãc (sub. vermes .i. post contritam & perforatã pellem meã, vermes perforauerunt carne meam)

NIC. DE LYRA.

¶ a Et de. Per hoc innuit, quòd officijs aliorum membrorum cessantibus, officium locutionis tantummodo sibi remanserat.

b Miseremini. Hic consequenter ostendit Iob trangressionis & culpæ suę minoritatem. quando.n. aliquis punitur vltra condignum, iustum est ei misereri, & maximè ab amicis. & propter hoc dicit: Misere. me. quod verbum duplicat ad maiorem assertionem suæ innocentiæ: quia talibus afflictis magis est compatiendum.

c Sal. vos &c. Quia cognouistis vitam meam preteritam, & per consequens debetis aduertere me non tanta flagella demeruisse.

d Quia ma. s. totum intrà & extrà affligens me.

e Quare per. q.d. non est causa: quia ipse potest mihi retribuere in futuro premium patientię meę, vos autem non sic.

f Et car. Detrahendo mihi asserentes me pro peccatis iustè punitum, detractores enim viuis carnibus saturantur.

g Quis mi. Hic consequenter Iob remouet quoddã dubium. dixerat.n. supra de Deo: quasi euulse arbori abstulit spẽ meam, & propter hoc possent amici eius credere, q de Deo totaliter desperaret: ideo hoc remouet, primò insinuans q velit aliquid valde notabile dicere, dicens: Quis mi. Illa enim sunt scribenda quæ tanquàm notabilia sunt in futurum retinenda, & tantò diligentius debent scribi, quantò tenacius debent in memoria haberi: ideo subditur,

i Quis mi. i. diligenter scribantur in pergameno, & si hoc non sufficit:

K Stylo fer. Id est cum stylo ferreo scribantur in plumbo. & si lamina plumbi non sufficit propter mollitiem,

l Vel cel. Omnia ista dicit Iob ad designãdum, q ea quæ dicturus erat, erant notabilia, & post lõgum tempus futura: cuiusmodi est resurrectio mortuorum in fine mundi.

m Scio enim. Hic ostendit quid sit illud quod desiderabat sic scribi, & retineri, videlicet q non desperabat de Deo, sed magis sperabat obtinere ab eo felicitatem non transitoriam & temporalem, sed magis eternam, & integram in corpore & anima per futuram resurrectionem, & hoc est quod dicit: Scio. i. certa fide teneo.

n Quod re. Redemptorem suum dicit Dei filium incarnandum qui ab eterno in deitate vixit, secundum quod dicitur ad Heb. Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula.

o Et in no. Non per naturam, sed per redemptoris mei virtutem. & iõ dicit: In nouissi. die. contra illos qui dixerunt post reuolutionem multorum annorum eosdem homines numero futuros esse, & antè etiam fuisse, ponentes mundum æternum: & secũdum hoc non fuisset primus dies, nec futurus esset vltimus.

p Et rur. Contra illos qui ponunt resurrectionem futuram non in corpore ex elementis composito, sed magis in corpore de natura cęlesti.

q Et in car. Hoc dicit contra errorem illorum qui dicunt resurrectionẽ futuram in carne corporali cibis indigente: quia talis caro aggrauat animam, & non potest videre sic diuinam essentiam: in resurrectione autẽ ex gloria animę ad corpus redundante fiet caro incorruptibilis in nullo aggrauans animam, nec impediens à diuina visione.

r Quem visu. Hoc dixit ad excludendum errorem Porphyrij dicentis, q sola anima esset beatificabilis, & corpus esset omnino fugiendum, & sic non idem ipse homo qui compositus est ex anima & corpore. (Porphyrij error)

s Et non. Hoc dicit contra dictum Arist. qui dicit ea quæ corrumpũtur redire non eadem numero, sed tantum specie. Declarata igitur veritate resurrectionis futuræ dicit, (Phylosophus 2. de Gen. t.c.70.)

t Reposita. Quasi diceret, non de Deo despero, sed maximè spero.

¶ a In sinu

MORALITER.

* b Mise. mei. q.d. omnis creatura compati dẽt Christo morienti.

c Saltem vos. i. Iudæi, ex quibus natus fuit Christus secundum carnem. & quia fecerunt contrarium, sequitur,

e Quare me. Deus enim pater persecutus fuit filium inquantũ pro nobis tradidit illum.

g Et car. i. afflictionibus corporis mei.

h Quis mi. per hoc ostendit Iob, quòd volebat dicere aliquid magnum & firmiter retinendum, cuiusmodi est resurrectio generalis omnium. ideo subditur,

m Scio enim quod re. &c.

* a Quare

A a Quare er. Peruersi quia in lingua iusti accusationem inuenire appetunt, verbi radicem quærunt. ex qua loquendi originem sumant, & ramos loquacitatis dilatent: sed tamẽ sanctus vir mala quæ fugiant miseratus ostendit, dicens,

b Fugite er. Faciem gladij fugere est animaduersionis districtæ sñiam prius q̃ appareat, placare.

c Et scitote. Omnis qui puerse agit, eo ipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit.

hæc spes mea in sinu meo. † Quare ergo nunc dicitis, persequamur eũ, & radicem uerbi inueniamus contra eum? † Fugite ergo à facie gladij, quoniam † vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.

a¶ Facta reprehendit. a¶ A prauis. a¶ Pœnam indicat. a¶ Quod non timendo nescitis.

NIC. DE LY.

¶ a In si. me. i. in corde meo; & loquitur de ista spe, tanquam de re charissima quæ in sinu absconditur, ne perdatur.

b Quare r. Hic ex prædictis repellit verba amicorum suorum qui dicebant eum desperatum di. Qua. er. tanquam de Deo non sperantem nec ipsum timentem.

c Et ra. ad improbandum dicta eius de Dei prouidentia prouidente in futurum iustis & peccatoribus premia & supplicia, quod erit in futuro iudicio. ideo subditur,

d Fugi. er. i. à sententia extremi iudicij.

e Quo. vl. quæ non puniuntur hic in præsenti.

f Gla. est. s. sententia extremi iudicij. ideo subditur.

g Et sci. non solum in hac vita, sed etiam post hanc vitam in resurrectione bonorum & malorum: quia tunc erit omnium generale iudicium: & omnia quæ nunc videntur inordinata de prosperitate temporali malorũ, & afflictione innocentium videbuntur tunc ordinatissimè facta. C

† Timete ergo vobis † ira iniquitatũ (.i. gladius est q iniquitates vlciscitur)

MORALITER.

* a Qua. er. tanquam malum & desperatum, cùm sperem in Saluatorem meum: hoc dicitur in persona Iob, & potest exponi mysticè de mentibus Christi futuris tempore Antichristi.

c Et ra. i. occasionem cõdemnandi eum ex verbis eius

d Fu. er. i. sententiæ diuinæ.

f Et scito. s. gñale futurũ, in quo punietur grauissimè id q videtur nunc oblitum.

In c. xix. vbi dicitur in postil. Celte sculpantur in silice.

ADDITIO.

¶ Licet quidam legant, vel celte sculpant' in silice, in Biblijs tñ antiquis habetur: vel certè sculpantur in silice: quòd magis consonat cum Hebręo.

In eo. c. xix. vbi dicitur in postil. Reposita est ergo spes mea. q.d. non de Deo despero.

ADDITIO II.

¶ Vbi in translatione nostra dr: Reposita est ergo spes mea, in Hebręo ponunt' aliquę dictiones habentes multa significata, q̃ vno nõ prout ad propositũ spectat, significant. Cõsummata sunt, seu cõpleta sunt, desideria mea in sinu meo: & erit sñia eadẽ cũ nostra tr. &c.

† Quia dicitis. Qũo persequemur eũ, & radicẽ verbi (.i. occasionẽ calũniandi) inueniemus cõtra ipsum? (Quidam sic vertunt qa vestra interat vt diceretis, Cur (sub. Deus, persequit eũ nã quæ radix rei alicuius (sub. iniquę) inuenta est in me?

GLO. ORD. CAP. XX.

☞ R Espondens.

a Idcirco co. Acsi dicat: quia extremi iudicij terrorẽ considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor.

b Et mens. Qñ mõ, mala quæ egit, mõ bona quę agere neglexit: mõ reprehensibilia in quibus est, mõ recta sibi adhuc deesse conspicit solicito pauore perpendit. Isti ex societate Iob nouerunt quidẽ rectè viuere, sed iudicia Dei subtiliter pensare nescientes, iustos hic non posse percuti credunt. Et iõ hunc suspicati sunt iniquũ, & B ad increpationẽ dilabũtur: ad quam tamen sub quadam reuerentia descẽdunt. vnde iste subdit:

c Doctrinã. Quibus moderatè premissis apertè exprobat di. Doctrinã. Qui dicentis verba discernũt, doctrinam eius non ad adiutoriũ, sed ad occasionẽ certaminis sumunt, vt audita potius iudicent quam sequãtur, & hoc est: Doctrinã. Acsi apertè dicat: Tua quidem verba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meę negligentiæ discerno. Et hoc inuenio quod laus impiorum &c. ideo subdit:

d Hoc scio. Si.n. ab ipso humani generis exortu vsque ad hoc tempus mentis oculos ducimus, omne q finiri potuit quam breue fuerit, videmus.

e Et gau. Gaudium hypocritę in similitudinem puncti est. Nam sicut stylus in puncto dum ponit' leuatur, sic hypocrita pñtis vitę laudem dum tãgit, amittit.

f Ad instar. quia lętitia pertransit, pœna permanet, apparet ad momentum, disparet in perpetuum.

g Si ascen. i. & si cęlestem vitã se agere simulat, & si intellectũ suum similem veris prędicatoribus ostentat, quasi sterquilinium tamen in fine perdetur, quia mens illius pro vitiorum suorum fœtore damnabitur.

h Et qu. Qui hunc elatum viderunt, extincto dicent, vbi est? quia neque in hoc seculo vbi elatus fuerat, apparet: neque in æternitatis requie, de qua esse putabatur.

† Eruditionẽ (vel correctionẽ) ignominię meę. — † pro me. — † sublimitas — Gaudium hipocritæ.

CAP. XX.

RESpondens autẽ Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meę † uarię succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. † Doctrinam qua me arguis audiam, & spiritus intelligentię meę rñdebit † mihi. † Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritę ad instar puncti. Si ascẽderit usq; ad cęlũ † supbia eius, & caput ei⁹ nubes tetigerit, quasi sterqliniũ † in fine pdetur, & qui eũ uiderãt dicent. ubi est?

a¶ Quasi ego sic ago; sed. ¶ Quasi tu iustus non videris qui iam puniris. ¶ Inflatus spũ sciẽtię suę, in Iob retorquet q ipsis cõueniũt. a¶ Quæ in fauoribus linguarum est. a¶ In his honoribus. b¶ Pro pœnis quas videt, putat hypocrisim bona quæ olim viderat. ¶ Intellectus sanctis æquetur. a¶ Pro vitijs in morte conculcabitur qui hic gloriosus erat.

q sint pœnæ & pręmia bonorum & malorum præteritorum: & hoc intendit prosequi: propter quod facta sibi de hoc satisfactione per responsionem Iob sequentem, non replicauit vltrà contra ipsum.

g Hoc scio. Hic prosequitur intentum. Circa quod sciendum, quòd Sophar de aduersitatibus, & prosperitatibus huius vitæ disputando cum Iob in aliquo concordabat ei de immortalitate. s. animæ & iudicio futuro: & p consequens ei assentiebat, q essent punitiones & pręmiationes in futuro, & per consequens sola aduersitates & prosperitates huius vitæ non sunt punitiones præmiationes vitiorum & virtutum; sed cum istis sunt aliæ in futuro expectandæ. Dissentiebat tñ à Iob in hoc q oẽm aduersitatem huius vitæ ponebat punitionẽ alicuius peccati pręcedentis, licet nõ totalẽ: & similiter de prosperitate respectu virtutis. Ergo Sophar primò prosequitur quantũ ad hoc illud in quo dissentiebat à Iob. secundò illud in quò consentiebat, ibi: Fugiet arma. D Cõtra illud in quo dissentiebat à Iob, maximè vr esse q impijs & peccatoribus frequenter cõtingũt prosperitates huius vitæ: q nõ esset si sp essent pręmiationes actuũ virtutis, quo non sunt impijs: iõ hoc nititur Sophar excludere dicens, q sunt ita breues q quasi pro nihilo debẽt cõputari, & maximè quia faciunt ad augmentũ doloris subitò sequentis. & primò describit hmõi ipij tribulationẽ: & scdò assignat cãm, ibi: Cum.n. dulce. Prima in duas: quia primò ostendit dictam tribulationẽ in personis impiorum. secundò in personis aliorum sibi adherentium, ibi: Filij eius. Circa primum dicit: Hoc scio. s. quod sequitur,

h A prin. hoc est, à principio mũdi expertũ est & in scriptis redactum.

i Quia laus. i. celebritas famæ ipsorum.

K Breuis sit. quia statum succedit diffamatio eorum.

l Et gau. qui gaudet de apparenti sanctitate.

m Ad instar. i. nullius durationis seu momenti.

n Si as. vsq. i. ad altissimum statum.

o Qua ster. quia subitò tanquam quid vile & fœtidum conculcabitur.

p Et qui. io alto statu.

q Dicent. præ admiratione.

r Vbi est. q.d. ad nihilum redactus est. ideo subditur, ¶ a Velut

† responderẽ cogunt me, & propterea festinatio mihi est.

† An non hoc nouisti à seculo † in sempiternum?

NIC. DE LY. Cap. XX.

R Espondens autem So. Hic ponitur ipsius Sophar replicatio. & primò aperit intentum suum. secundò prosequitur propositum, ibi: Hoc scio. Circa primum sciendum, quòd auditis verbis Iob, Sophar assensit ei in parte. s. de iudicio futuro & immortalitate animæ, & hoc est quod dicitur:

b Idcirco. i. propter ea quæ dixisti.

c Cogitationes. credens illud esse verum quod prius non credidi: quia tamen non assentiebat ei in toto. ideo subditur.

d Et mens. partim tibi assentiendo, & partim dissentiendo.

e Doctri. qua. i. assentiam his quæ dixisti de immortalitate animæ, & Dei futuro iudicio.

f Et spi. intel. i. adhuc rationes habeo ad sustinendum illud in quo dissentio: illud autem erat de aduersitatibus, & prosperitatibus huius vitæ. s. quod

MORALITER.

* a Respon. au. So. &c. contra Iob replicando quantum ad illud in quo adhoc dissentiebat ab eo. s. quòd pœnę vitę pręsentis infligunt a Deo pro præteritis peccatis: & quia videbat Iob grauiter percussum, reputabat eum fuisse valde malum: sed quoniam in ipso Iob multa bona apparuerant quę negare non poterat, illa fuisse facta per hypocrisim asserebat: licet autem autem eius verba non valeãt contra Iob, valent tamen contra eos qui tales sunt. & sic dixit,

g Sci. à prin. &c. quia non durat vltra præsentem vitam quę breuis est: & frequenter eius fictio ante mortem deprehenditur: & sic eius laus in vituperium reuersatur.

k Et gau. hy. ad in pun. &c. i. nullius momenti.

m Si ascen. vsque &c. per sanctitatis apparentiam.

o Quasi. quia pp peccati fœtorẽ ad æternũ supplicium protrahetur.

q Et qui vi. eum. in gloria mundana.

r Dicent. vbi est. idest non apparet vltrà.

* c Filij

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Velut somnium auo.* Vita hypocritæ quædam visio phantasmatis est, quæ hoc ostendit imagine quod non habet ex veritate. Quæ somnio comparatur, quia ab eo omnis laus, & gloria dum tenetur, amittitur. Transiet autem velut nocturna visio: quia qp se ad momentum diuitem humanis æstimationibus videt, de ostetatione est phātasmatis, non de soliditate virtutis: & cum mens eius in morte euigilat, cognoscit, quia hominum fauores dormiens videbat.

b *Oculus qui eum &c.* Locus hypocritæ coradulātium. Ibi quippe requiescit vbi fauores inuenit. Oculus ergo qui eum viderat non videbit, quia in morte amatoribus suis absconditur, qui eum consueuerant admirando conspicere.

†eius

c *Neque vl. intue.* Quia linguę adulantium hunc ad iudiciū fauoribus non sequuntur.

d *Filij eius &c.* Quia hi qui in hypocrisim ex eius imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenēt in cordis egestate deficiunt.

e *Et ma. il.* Quia damnationem iustā ex iniqua rapiēt operatione. Interim autem fit quod sequitur:

† possent hęc verba verti in pręterito imperfect. indicat ēt in sequ. versu, parcebat.

f *Ossa eius imple.* Adolescētia hypocritæ inchoatio prauitatis est. Ossa dura in eo, prauitatis est cōsuetudo. Ossa itaq; eius implentur vitijs adolescētiæ: quia duræ in eo prauitatū cōsuetudines, è vitio sumptæ sunt pessime inchoationis, quæ ossa cum eo in puluere dormient. In puluere dormire, ē vsque ad puluerem. i. vsque ad mortē ab iniquitate non cessare. Aliter, ossa dicit aliquid forte ac validum, qp nōnunq̄ hypocrita habet in operatione. Cuius ossa implebūtur vitijs eius adolescētiæ, quia cū mobilis ac leuis multa pueriliter facit, etiam in his, q̄ fortiter egerit, in vitio mollescit. Cuius ossa in puluere dormire, est cū prauis actionibus eius, etiam si qua sunt bene acta, omni soliditate vacuari ac deperire.

† in medio eius. Ossa.

†vel, videbit riuulos fluminis.

g *Cum enim &c.* In ore cordis suauis est iniquitas, quam sub tegimine blandæ locutionis operit. Malū. n. in lingua & nō sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam aperiet.

h *Parcet illi & non.* Malo qp diligit parcit, qui non hoc pœnitendo persequitur, & non derelinquit, sed celat in gutture: quia sic seruat in cogitatione, vt nunquam proferat in voce.

i *Panis eius in vtero.* Plerunque hypocrita pane sacri eloquij erudiri studet, non vt ex eo viuat, sed vt doctus appareat: sed dum doctrinæ verbum quod malè quærit praue intelligit, & in hęreses labitur, contingit ei vt sicut de felle aspidū, sic moriatur de pane. Sed quia Dei eloquia etiam si rectè intelligat, in opere nequaquam seruat. in præsenti vita perdit, vt nesciat quod agere voluit. Et hoc est:

k *Diuitias.* Sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomet: quas Deus iusto iudicio de eius memoria euellit.

Aspis Vipera

l *Caput aspidum.* Aspis paruus est serpens, vipera prolixioris est corporis, & sic nascitur vt violenter exeat. Caput itaque aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ: quia cùm initium suggestionis occultè libenter suscipit, violentis se postmodum tentationibus deuictus tradet. Vel, quia veneno aspis concitè, vipera tardius occidit. Per aspidem violenta & subita, per viperam lenis & diuturna tētatio signatur. Vnde illi mors in suctione capitis, viperæ in lingua esse dicitur: quia repentina tentatio sæpe vt surgit, interficit. Lōga: quia praua diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua vipera occidit.

m *Non videat ri.* Riuuli fluminis sunt dona spiritussancti, fides, spes, charitas, quæ hypocrita non verè considerat, quia solis visibilibus intendit. Fluuius autem torrens est exuberans inundatio spiritus, quæ in contemplantis animum colligitur. Qui spiritus melle nos pariter & butyro satiat, quia quem repleuerit, & diuinitatis Christi dulcedine, & incarnationis fide letificat. Mel enim desuper, idest ex aere cadēs dulcedinem diuinitatis: Butyrum vero quod ex carne est, mysterium incarnationis Christi significat.

n *Luet &c.* Persoluet enim in tormēto ea quę hic illicita seruauit desideria, nec in morte consumetur, sed vt sine fine crucietur

---

¶Hoc scito.

a Velut somnium auolans non inuenietur, trāsiet sicut visiò nocturna.
a ¶Quia non est res sed visio.

b Oculus qui eum viderat, non videbit, neque vltrà intuebitur eum locus † suus. Filij eius † atterentur egestate, & manus illius reddent † ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormiēt. Cùm enim † dulce fuerit in ore eius malū, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo. Panis eius in vtero illius, vertetur in fel aspidum † intrinsecus. Diuitias quas deuorauit, euomet: & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum † suget, & occidet eum lingua viperæ. Non † videat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri. † Luet quæ

a ¶Quasi debitum.
a ¶Quia hic se talem exhibet: vsus confirmat quod male cepit, vel bona quæ habet perdet propter simulata.
a ¶Prouerbium est: Adolescens iuxta viam suam, & cum senuerit non recc. ab ea. Prou. 22. a.
a ¶Omnis simulatio puluis est, in qua & os perit.
¶Quæ bene sonat.
a ¶Aspis paruus est latens tentatio dæmonum, cuius caput .i. initiū prius in corde nascitur: qua captus etiā post violenter trahit, sicut & in paradiso diabolus prius blāde persuasit hoi: post consensum, nunc etiam renitentem trahit.
a ¶Quasi vi patiens: per quam signatur violenta tentatio.
a ¶Hypocrita dæmonum quasi serpentum veneno penetratus, dona spiritussancti nō videt, qui sunt extra, fauoribus intentus. vnde: Luet quæ fecit omnia.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Velut som. *Quod velociter transit sine vestigio, & memoria.*
b Oculus qui eum viderat. *In vita presenti.*
c Non vi. eum. *quia auferetur morte contemptibili.*
d Neque vl. *quia de morte non reuertitur aliquis ad statum pñtis vitæ.*
e Filij eius. *Hic consequenter ostendit tribulationem impij in personis coniunctis, dicens: Filij eius &c. post mortem patris in pœnam suæ iniquitatis.*
f Et ma. il. *i. opera eius iniqua.*
g Reddent ei do. *Non solùm in se, sed etiā in filijs suis.*
h Ossa eius. *i. sui satellites ei robur prestantes, prout exponit hic Ra. Sa.* Eccl. 10.a.
i Implebuntur vi. *i. erunt vitiosi sicut ipse: secundum illud Eccle. Secundum iudicē populi, sic & ministri eius.*
K Et cum. *i. cum eo subitò morientur similes ei in pœna sicut & in culpa.*
l Cum enim. *Hic consequenter reddit causam dictæ tribulationis, quę est delectatio in peccato: & primò ponit istā cām. secundò describit correspondentiā pœnę ad culpam, ibi: Iuxta multitudinē. Circa primū dicit: Cū. n. dul. &c. i. delectabile: qp cōtingit illis qui peccant ex habitu, & ex certa malitia, secundū illud Prou. Qui lętantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, &c. talibus debetur maior pœna, quàm illis qui peccant ex passione vel ignorantia.* Prou. 2.
m Abscon. il. *Loquitur de peccatore delectāte se in peccato, ad modū hominis habentis aliquid dulce in ore: quod non statim transglutit, sed diu tenet sub lingua, vt diutius delectetur. ideo subditur:*
n Parcet il. *quia non statim transglutit.*
o Et non. *citò descendere in ventrem.*
p Et ce. *vt diutius delectet: sicut dicit Philosophus in Eth. qp quidam plutiorax desiderabat habere longum collum ad modum gruis, vt diutius in gustu sapidi pulmenti delectaretur. per hoc insinuat Sophar, qp peccans ex certa malitia quærit omnes vias remanendi & delectandi in peccato suo.* Philosophus
q Panis eius. *i. peccatum quo delectabatur, & reficiebatur.*
r Verte in. *propter amaritudinem pœnę sequentis, sicut cibus venenosus inducit amaritudinem mortis.*
s Diuitias quas. *i. ab alijs rapuit.*
t Euomet. *i. cum abominatione & dolore perdet.*
v Et de ven. *i. de loco vbi reposuerat eas in thesauro.*
x Caput as. sur. *i. diabolus vel aliquis potens surget ad inuadendum eū, sicut caput aspidis eleuatur ad mordendum. sic exponit Thomas & aliqui alij. Sed hæc expositio non videtur conueniens: quia in Hebręo & in libris correctis habetur, Surget. sed tunc non vr̄ bene concordare cū eo quod pręmittitur: Caput aspidum. Propter quod sciendum est, quòd in Hebręo vbi habemus caput, ponitur hęc dictio Hebraica* ראש *ros: quæ est ęquiuoca ad significandum caput & fel: & si accipiat in secūda significatione, plana est litera, sic dicēdo: Fel aspidū suget, quia sicut puer delectatur in sugendo lac à mamilla, sic peccator in operatione peccati: suget tamen cum hoc fel amaritudinis ipsius pœnæ sequentis.*
y Et occidet e. l. ui. *i. detractoris seu accusatoris.*
z Non videat. *i. abundantiam.*
a Mellis & buty. *per mel quod sine labore hominum per apes efficitur & per butyrum quod labore humano de lacte extrahitur, intelligitur oē bonum delectabile quod hr̄ absque labore hominis, & etiam cum labore, & per hoc innuitur quòd peccator sit priuandus omni bono.*
b Luet quæ fe. *i. omnia peccata sua per pęnam sequentem.*

¶ a Nec

†vel cogitur placere pauperes (quod bona rapuit impius.) † vel quæ vi rapuerat ipse. Diuisio. † surget. †Restituet laborem (sub. aliorū.) & non deglutiet in diuitijs permutationis sue non exultabit.

MORALITER.

✱ a *Filij eius.* i. eius imitatores punientur pœna gehennæ.
f *Et manus.* i. eius opera facient eum pœna dignum.
h *Ossa eius.* i. eius satellites qui eum roborant in malis similes erunt ei in vitijs & in pœnis.
l *Cum enim.* i. delectabile sibi propter habitum vitiosum.
m *Abscondet il.* i. diu retinet, sicut dulce non statim glutitur, sed in lingua retinetur.
n *Parcet illi &c.* Replicatio est eiusdē sniæ sub alia similitudine.
q *Panis eius.* i. delectatio culpæ vertetur in amaritudinem propter grauedinem pœnæ.
x *Caput aspidum.* i. peccatum quod est sibi mortiferum, delectabiliter faciet.
y *Et occidet.* i. vermis conscientiæ.
z *Non videat.* i. abundantiam electorum.
b *Luet quę fecit omnia.* Scilicet peccata.

✱ a Nec

crucieī viuere sine fine cōpellit, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in pęna. Dicat ergo, luet q̄ fecit oia, nec tñ consumetur, quia cruciatur & non extinguit: moritur, & viuit, deficit, & subsistit semper, & sine fine est.

a *Iuxta mul.* Quāuis. n. damnatorū oīum dolor sit infinitus, grauiora tñ tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus ex suis quoq; desiderijs, inuenerunt.

b *Qm̄ confrin.* Domū pauperis confringit & nudat, quia eum quē per potentiā conterit, expoliare per auaritiā nō erubescit. Bene autem subditur:

c *Nec est sa. ven.* Venter quippe iniqui auaritia est: & in ipsa colligit quicquid puerso desiderio glutitur. Liquet verò qa auaritia desideratis rebus nō extinguit, sed auget. Nā more ignis cū ligna q̄ cōsumat acceperit, accrescit: & vn̄ vr̄ ad momentū flamma comprimi, inde paulopost cernitur dilatari.

†vel opprimens suis, homines dereliquit eos

d *Et cū ha. quod cō.* Maioris iracūdię est cum hoc tribuitur quod malè desideratur, quia inde repentina vltio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod Deo irascente concupiuit.

† vel quæ sine q pro fecerit nō agnoscit eos qui egressi sunt de ventre suo

e *Non reman. de cibo eius.* Percusso hypocrita de cibo eius nihil remanet, quia cum ad supplicia ducitur, à cūctis quę possederat, alienatur.

†Per desiderabilia vel pciosa sua non liberabitur. †Non erit ei superstes qui comedat bona eius, pptērea non multiplicabunt bona eius.

f *Propterea nihil &c.* Quia de hac vita subtractus, ad iudicem nudus vadit.

g *Cum satiatus fue. arcta.* Cum multa cōgesserit arctatur, anxiatur enim qualiter acquisita custodiat.

h *Aestuabit & omnis do.* Hincinde insidiatores metuit, formidat potentiorē, ne hūc sustineat violentū, pauperē conspicit, & suspicaī furē. Ipsa quoq; congesta curat magnopere, ne ex naturæ proprię defectu p negligentiam consumantur, pòst æternis cruciatibus mancipatur. Sed qa puersus quantò citius peruenit ad desiderium, tantò facilius rapitur ad tormentum. Sequitur:

† angustia erit ei omnium manuū labor, vel fatigatio veniet ei. i. omni gñe afflictionum obruetur.

i *Vtinam impleatur ven. eius &c. & plu. su. il. bel.* Bellū Deo pluere, est quasi qbusdā guttis pluuiæ descendentibus, iudiciorū suorū iaculis ferire, vt cū iam malus ad iudiciū rapiatur, mō meminerit, qa malè cōcupiuit, & concupita peius cōgregauit, mō doleat qp cōgregata deserit, & qñq; ignē sentiat vltionis, quē ne bene viueret, præuidere cōtempsit.

†vel ægritudines malas. †pertransibit eū sagitta arcus ærei

K *Fugiet ar.* Surripit auar' aliena aliqñ p elationem, quia quærit pesse. Rapit aliqñ timore penuriæ cū sua sibi sufficere non posse suspicaī, hinc est qp ait. Fugiet ar. Arma ferrea, necessitates sūt pñtis vitæ, quæ durè pręmūt & vitam inopis insequuntur. Ferro ergo necessitas transitoria cōparatur: quia ferrum ęrugo cōsumit. Acre, quod difficilius consumere solet, sententia æterna figuratur: q̄ qa ab iniquo nō attendiī, iustè arcui, qa ex insidijs pcutit, cōparaī. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcū æreū: dum. n. pñtes necessitates metuens multa per auaritiā rapit æterni iudicij se percussionibus anteponit. Interim autem.

†vel ad cælādū eū. i. nulla tenebre cū abscondere possunt. † nō sufflatus, idest ignis a Deo accēsus nō sufflatus per homines

l *Gladius edu. &c.* Iniquus dū praua in cogitatione machinatur, quasi gladius in vagina est. De vagina egreditur, dū per iniquitatem malæ operationis aperitur, eductus autem per seductorem. Egrediens verò per propriam voluntatem.

m *Et fulgurans &c.* Fulguris nomine splendor exprimitur cū percussione. Qui ergo positus in potestate alijs nocet, fulgurans dicitur: quia vnde cōtra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur.

n *Vadent & venient &c.* Maligni spiritus bonis mentibus sūt horribiles pauendi atque fugiendi, qui certis quibusque vitijs singuli obsequuntur, qui super mentem peruersi vadūt & veniunt: quem & si aliqua mala deserunt, alia occupant. Sæpe nanque furore iræ cōmouetur: & cum furor abscesserit, eius mentem luxuria deuastat. Cum luxuria ad tempus intermittitur, elatio de continentia surrogatur.

Omnes te. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta, quæ noceant, in mente tacitus tenet. Et ideo:

p *Deuorabit eum &c.* Ignis gehennæ qui studio humano non succenditur, sed creatus est à Deo ab origine mundi.

a *Affli.*

---

a ¶Cuius vita mortua fuit in culpa, eius mors viuet in pœna.

fecit omnia, nec tamen cōsumetur. Iuxtà multitudinem adinuētionum suarum, sic & sustinebit: quoniam † confringens nudauit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit eam, † nec est satiatus venter eius. † Et cum habuerit qđ concupierat, possidere non poterit. † Non remāsit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cùm satiatus fuerit † arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet i eum. † Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum † bellum suum. Fugiet arma ferrea, & † irruet in arcum æreum. Gladius † eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadent & venient super eum horribiles, oēs tenebræ absconditæ sunt † i occultis eius. Deuorabit eum ignis, † qui

a ¶In malis exercitati plus adinueniūt quàm ex vsu aliorum didicerunt: vnde eis erunt noui cruciatus.
a ¶Pœnæ culpam subdit id est cupiditatem, quæ est radix omnium malorum.
a ¶Quasi: qui ædificare debuit, insuper rapit: de suo non dedit, vnde damnatio. sed aliena tulit. inde grauior.
a ¶Auaritia. b ¶ Quia prius permittit Deus omnia auaro ad votum, & post adulationem subito trahit, vt pro eis æternaliter puniatur.
a ¶Quanto citius malum votum impleri permittitur, tanto citius punitur.
a ¶Id est in his quę cupit, & quia etiam his quibus scilicet pascitur, spoliabitur. nihil ei bonum erit.
¶ Prorsus. ¶ Vel re.
a ¶ Id est cum multa congesserit, ipsa congestione fit anxius in qua putauit requiem.
a ¶Sed nec hic liber est à pœna.
a ¶ Et. ¶Cum diuitiæ tot mala afferant.
a ¶ Quia dum mala temporalia stultè præcauet, incidet in æterna.
a ¶ Ab hoste qui suadet.
a ¶Suo arbitrio quo consensit.
a ¶Quia vitia vitijs succedunt, quæ si non omnia simul fiunt, omnia simul sunt in mente: & si non omnia ostendit, omnia facere appetit.
a ¶ Dæmones.
a ¶Quia bona sunt in superficie aliquando.
a ¶ Propriè exprimitur ignis gehennæ qui corporeus malos corporaliter vrit: nec vt iste noster studio hominis succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel semper permanet.

NICOL. DE LYRA.

¶ a Nec tamen consumetur. *quia adhuc pęna sibi in futuro reseruaī. In Hebræo habetur: Reddens laborem & non glutiet. quod exponit Ra. Sa. sic: Reddens laborem, i. substantiā aliorū labore acquisitam, quā abstulerat: sed cogitur reddere per pęnam in vindictam huius inflictam.* In Iob c. 10.
b Iuxta multitu. *Hic consequenter ostendit correspondentiam pęnæ ad culpam di. Iuxta multitudinem adinuen. sua. idest, malitiarum quas excogitauit.*
c Sic & susti. &c. *pęnam correspondentem. vnde subdit:*
d Qñoniam confringens. *per violentiam.*
e Nudauit pauperes do. *per rapinam.*
f Et non ædifi. eam. *quia non restituit ablata & damnum illatum.*
g Nec est satiatus ven. eius. *quia plus vellet rapere si posset: & sequitur pęna respondens.*
h Et cum hab. qđ concu. *anxiè desiderando.*
i Possidere non po. *quia violenter auferetur ab eo.*
K Non reman. de ci. eius. *idest de bonis suis alijs non distribuit.*
l Et pro. ni. re. &c. *sed totum auferetur.*
m Cum sati. fue. *i. plenus bonis ab alijs raptis.*
n Arctabitur. *loquitur ad similitudinem illius qui nimis comedit, & sic arctatur intra pellem ventris, quæ non potest vltrà extendi: inde tūc causantur torsiones & dolores, & sic tales rapinæ vertuntur in dolorē raptoris iudicio Dei punientis. ideo subditur.*
o Vtinam implea. ven. e. *i. vtinam veniat ad terminum in quo Deus irreparabiliter puniat eum. ideo subditur:*
p Et plu. sup. il. bel. *emittens sup eum pęnam in abundantia, sicut de cęlo cadit pluuia.*
q Fugiet ar. *Hic consequenter ponit Sophar illud, in quo conueniebat cū Iob de punitione impij post mortem. di. Fugiet arma ferrea. idest pęnalitates præsentis vitæ, quæ feriunt visibiliter & de prope.* † Fiet vt impleatur
r Et irruet in arcum æreum. *i. in pęnas gehennæ quæ feriunt inuisibiliter & à lōge: quia impius in præsenti eas non considerat futuras per diuinam sententiam.*
s Eductus & egredien. *loquiī de diuina sententia ad modum arcus, qui quādiu est in forulo absconditus non percutit: sed solum qñ educitur: sic diuina sententia quæ est modo quasi abscōdita, in futuro iudicio manifestabitur per effectus. ideo subditur:*
t Et ful. in amari. sua, *idest in amaritudine pœnæ per eam inflictæ.*
u Vadent & ve. super eum horri. *i. dæmones quorum potestati tradetur.*
x Omnes tene. abscon. sunt in oc. e. *quia tenebræ interiores et exteriores, quæ erunt in inferno, modò non considerantur ab impio.*
y Deuorabit eum ignis qui non suc. *i. ignis gehennæ, vt dicit hic glossa Hebraica.*
z Qui non succen. &c. *humano studio, sed diuino, secundum illud Esa. flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.*

¶ a Affligetur

† à gladio euaginato & educto de vagina & ad resplendētia turbante eū, venient super eum horrores. Alij sic vertunt: Eduxit iaculator sagittam, & exiuit de corpore eius & ferrum instar fulguris de felle eius exiuit apprehēdent eum terrores. Esa. 30. g

MORALITER.

✱ a *Nec tamen consumetur*, quia pęna sua non terminabitur.
b *Iuxta multitudinem adin. sua.* quia secundum mensuram peccati erit & plagarum modus.
d *Quoniam confrin. nudauit pauperis domum.* omni substantia sua. Prou. 11. d
g *Nec est satia.* Alii rapiunt non sua & semper in egestate sunt.
m *Cum satia. fue.* idest plenus bonis temporalibus.
n *Arctabi.* i. anxiabitur de eorū custodia, sicut ille diues de quo dicitur: Quid faciam, quia non habeo, quo congregem bona mea &c.
o *Vti. imple. ven. e.* i. ex tali repletione torqueaī, & diuinit' torqueī. Luc. 12. c
q *Fugiet arma.* quia contingit aliquando, quòd malus euadit pęnā iudicis visibilis, sicut arma ferrea fulgida sunt, & feriunt de propinquo, & incurrit pęnam iudicis inuisibilis ferientis de longinquo.
u *Va. & ve. su. e. &c.* dæmones quibus subijcietur in pęna, sicut subiectus fuit eis in culpa.
x *Omnes te.* culpæ & pœnæ.
y *Abscondi. sunt in occu. e.* quia non vult eas considerare.
z *Deuorabit eum ignis qui &c.* Hic est ignis gehennæ qui non succenditur ab homine, sed à Deo. Vnde: Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam, scilicet gehennam. Esa. 30. g

✱ *Affligetur*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Affli. reli.* Iniqui tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, cum qua eius spiritus cruciabitur. Boni non in carne gaudiū suum ponunt, sed in cęlo. Relictus à carne à qua abstrahitur, quā hic amauit, nec relinquere voluit: tunc propter tormenta relinquere volet, sed non poterit.

E

b *Reuelabunt.* quia hic nec bonis, nec malis pepercit, cum in tremendo examine, iustorum vita & peccatorum pariter accusabit.

c *Apertum erit.* Cum oē malum quod in conscientia eius nascebatur, adueniente iudice, ostenditur.

d *Detrahetur in.* quia vindictæ tempore raptus ad supplicia ab æterni iudicis vultu separatur.

e *Hæc est pars homi.* Cum enim Dei iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis mala vsque ad verborum retributionem reddit.

Matt. 12.c

NICO. DE LYRA.

a Affligetur rel. ctus in ta. suo. *Id est in loco inf. vbi sibi dep. tato, à quo nulla est redemptio. Ideo dicitur hic: Affligetur reli. absque spe liberationis.*

b Reue-

a ¶Anima & corpore punietur: quia in vtroque peccat. a ¶Corpore. ¶Et tunc.

non succenditur, affligetur † relictus in tabernaculo suo. Reue-

a ¶Perfecti qui cum Deo iudicabunt. b ¶Et si modo celetur.

labūt cœli iniquitatem eius, &

a ¶Terreni qui nunc lachrymis & eleemosynis rediminuntur. b ¶Accusabunt.

terra consurget aduersus eum.

a ¶Tunc. ¶Modo germen hypocritæ occultum est: quia & si patet operatio, latet cordis intentio, tunc e... gi anio detegetur. b ¶Intentio.

† Apertum erit germen domus illius: detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij,

a Quia nec verba iniqua erunt sine pœna.

à Deo, & hæreditas † verborum eius à Domino.

b Reuelabunt cœli ini. eius. *quia in iudicio futuro virtute Dei omnia peccata reuelabuntur.* G

c Et ter. consur. aduer. eum. *secundum quod dicitur: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos.*

d Apertum erit germen domus illius. *i. damnatio filiorum suorum, peccatum eius imitantium ad propriæ damnationis augmentū: quod reformidans diues Epulo in inferno positus, desiderabat ne fratres sui illuc venirent post ipsum, vt habetur Lu. xvi. concludit Sophar dicens:*

e Hæc est pars hominis impij. *Id est eius damnatio.*

f Et hæreditas verborum eius. *quam acquisiuit sibi prius operibus & sermonibus.*

Luc. 16.f † Supplicij i. cuicunque supplitij in tabernaculo impij male eueniet.

MORALITER,

a *Affligetur relictus in taber. suo.* Id est in loco inferni sibi deputato.

b *Reuelabūt ce. ini. eius.* nam angeli cęlestes & hoīes terrestres cōtra eum erunt testes.

d *Apertum erit ger. do. il.* Idest, manifestus erit suorum operum effectus.

e *Hęc est pars homi. impij.* i. illud quod pro oībus verbis suis, & operibus reportabit.

† i. quā pœ dixit futuram Dominus

GLO. ORD. CAP. XXI.

Respondens autem Iob. Audite, quæso, sustinete me. Notādū q dū subiūgeret, agite pniam, pmisit, audite. Cūm verò subiūgeret: post mea, si videbit, verba ridete, premisit sustinete me. Audire quippe volentis est, sustinere nolentis. Boni etenim cū loquunt, duo sūt q in suis locutionibus attendunt, vt videlicet, aut sibi, & auditorib. suis, aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non pnt. Cùm n. bene audiunt, bona q dnt, sibi simul & auditoribus pstant. Cū verò ab auditoribus deridētur, sibi procul dubio pfuerūt, quos à culpa silētij liberos fecerunt. Beatus itaq; Iob, vt sibi, & suis auditoribus prosit, dicit: Audite, quęso, sermones meos, & agite pę. Vt aūt ipse qd debet exoluat, et si auditoribus prodesse non valeat, adiungit: Sustinete me & ego &c.

F

b *Nūquid con.* Beatus Iob si Deo placēs hoībus displiceret, causas tristitiæ nullas haberet. Sed qa se Deo displicuisse p flagella pñtia credidit, anceps factus de antè acta vita, iā aium ad tristitiā vocauit q si flagellis absentibus cōtra hominem de vitæ suę meritis disputaret, nequaquā contristari debuisset. Nūqd contra homi. Quasi nondū hypocrita, si cum hoībus de vita mea agerē, nō timerem, qbus si displicerem, non curarem: sed quia cum Deo meritò tristor. Vos autem attēdite me, quasi Deum, sed non vos timeo.

- si videbitur

Ad hominē tantum sermonem meum dirigo vel quid mihi cum homine est querela.

c *Attendite.* id est cōsiderate, quę egi, & admiramini in his quæ patior.

d *Et superpo. digi. ore.* id est locutioni vestræ discretionis virtutem adiungite.

- ergo

e *Et ego quando re. fu.* Quia actuum suorum oblitus non erat, cōstat qa per irrisionem hoc dicat. Et est sensus: Si me aliqd hypocritæ meminero habuisse in pœnitētiæ fletu, mox cōtremisco. Carnē verò suā, si recordatus fuerit, timore perhibet cōcuti, i. infirmitatē vltionis pauore fatigari. Sed quia Sophar multa de subita dānatione impij asseruit, in quibus Iob momordit, cōtra eius dicta subiūgit:

f *Quare ergo impij vi.* subleuantur honoribus, confortantur rebus, quia eos patientia diuina tolerat.

g *Conf. r. diui. &c.* vt diu in eis subsistere permittātur. Sed qa sunt quibus hęc habere pęna est: quia heredes quibus hęc relinquant, non habent. Subdit:

h *Semen eo. per.* In augmentum felicitatis, cum patrimonio dantur hæredes.

a Coram eis

CAP. XXI.

a ¶Contra dicta superbi, humiliter subdit: Audite quæso.

Respondens autem Iob dixit: Audite, quæso, sermones meos, † &

a ¶Humiliter rogat vt ad salutem ducat in quo sibi & auditoribus prosit. b ¶Sancti sciat docere recta, ita tolerare peruersa paratissunt, nec timent irrideri.

agite penitentiam. Sustinete me,

a ¶In quo sibi prosit, si non prodest auditori. Non enim videris me egisse, vnde irridere debeam.

vt & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete: Nunquid

a ¶Vobis bonum.

† contra hominē disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari? Attēdite me, & obstupescite, & superponite digitum ori

a ¶Id est a culpa verborum vos compescite, vel digitus dicitur discretio id est per discretionem lingua refrenetur ut recta quæ contra hypocritam dicitis, cui sint dicenda videatis.

vestro. Et ego quando † recordatus fuero pertimesco, & con-

a ¶Etsi ego pro culpa percussus.

cutit carnem meā tremor. † Quare ergo impij viuunt, † subleuati sunt, confortatiq; diuitijs? Semen

a Hæc vita nisi quia patitur Deus. b ¶Honoribus.

NICO. DE LY. CAP. XXI.

Respon. au. Iob. *Hic consequenter ponitur ipsius Iob responsio. Circa quam petit primò aliorum attentionem. & scdò prosequit suam intentionē, ibi: Quare ergo impij. Circa primū dicit;*

b Audite, quæso, sermones. *Videbat. n. iā Sophar in parte cōuersum: iō petebat audiētiā, vt perficeret eius cōuersio ad veritatē, & etiam aliorum. ideo subditur,*

c Et agite pœ. susti. me vt & ego lo. *quasi diceret: Si verba sunt rationabilia recipite: & si irrationabilia deridete, quod non fecerant amici Iob. vnde subditur:*

d Nunquid contra hominem disputatio mea est? *quasi diceret. non proprium hominis est vti ratione, & per consequens in disputando rationabiliter loqui & rationi assentire? quod non fecerant amici Iob quia verba eius rationabilia non receperant, & verbis iniuriosis magis quàm rationibus eum impetinerant. ideo subdit:*

H

e Vt merito non debeam contristari? *quasi diceret imò meritò contristor de modo vestro disputandi.*

f Attendite me. *rationabiliter & pacificè.*

g Et obstupescite, & superponite digitum ori vestro. *hoc dicit, quia in fine dicturus erat de futuro iudicio, quod debet esse omnibus causa stuporis et timoris, etiam iustis. unde subditur:*

h Et ego quando recordatus fuero pertimesco. *ne in me lateat aliquid tunc puniendum.*

i Et concutit carnem meam tremor. *quia passiones & metus mentis redundant in corpus exterius.*

K Quare ergo impij viuunt. *Postquam Iob petiuit attentionem, hic consequenter prosequitur suam intentionem. & secundò ex dictis infert triplicē conclusionem, ibi: Certè noui. Circa primum declarat intentum. primò per prosperitates malorum. secundò simul per aduersa & prospera eorum, ibi: Quoties lucerna. Prima in duas, quia primò declarat intentionem suam, secundò remouet duplicem obiectionem, ibi: Qui dixerunt. Circa primum sciendum, quòd Sophar contra Iob arguendo dixerat, quòd prosperitates impiorum in pręsenti sunt ita breues, quòd sunt nullius momenti, quod excludit per experientiam, dicens: Quare ergo impij viuunt. scilicet diu secundum cursum suę complexionis.*

Diuisio.

† & sunt istę cōsolationes vestræ

† recordor

† Iere. 12. Abac. 1.

† senuerūt

l Subleua. sunt. *ad flatum honoris.*

m Confor. di. *i ta quòd propter diuitias suas non timent ab honore deijci: & quia non solum prosperantur in propria persona, sed etiam in sibi coniunctis, subditur:*

n Semen eorum permanet. *scilicet multo tempore.*

¶ a Coram eis

MORALITER.

a *Respondens autem Iob.* Hic ponitur ipsius Iob respōsio, ubi primò petit audientiam, dicens:

b *Audite quęso.* & optat amicorum correptionem, di.

c *Et agite pœni. Nunquid contra ho. dispu. mea est.* quasi diceret sic: & iō debeo meritò contristari, si nolint intelligere & emendari.

h *Et ego quando re. fue.* de eorum rebellione contra veritatem.

i *Pertimesco.* ne quod absit, mihi sic eueniat.

K *Quare ergo imp. vi.* Hic prosequitur Iob intentū de felicitate temporali, quę frequenter contingit malis hominibus propter qd non potest esse premium virtutis: hāc autem felicitatem describit quantum ad longā vitam, honores, diuitias, multitudinem prolis, & propinquorū, & securitatem pacis, & fęcunditatem animaliū, & iucunditatem prolis, & amicorum: & patet in textu vsque ibi:

i Perti-

Qui dixerunt

a *Corā eis.* Ne qua necessitas saltē oculis subtrahat ea in qb. aius exultat. Sed ne in eis sterilibus, genus extinguat, addit.

A

b *Propinquorum tur. &c.* Ecce dicuntur eis esse, vita, honores, diuitiæ, filij, nepotes: sed si intus domestica cura vreret, non esset lęta hæc felicitas, vnde subdit:

c *Domus eorum &c.* Quæ. n. esset supradicta felicitas si læta non esset? Si intus prospera, in agris quoque.

d *Bos eorum conce.* Domi nis gregū prima est felicitas, si grex sterilitatē nō habens concipit. Secunda, si cōceptus ad partum venit. Tertia, si quod partū est, per nutrimēta ad profectum ducatur. Sed hoc minus est, si greges crescunt, & custodes gregum non proficiunt. vnde fœcunditas familiæ subditur:

Felicitas gregis.

e *Egredi. quasi gre.* Vt sicut maiora ad habendum concessa sunt, ita multi germinent ad custodiendum.

† Emiserunt veluti pecudes paruulos suos

f *Et infan. eorum ex lusibus.* Sed ne illum lusum vilem crederemus, ait:

g *Tenent tym & cith.* Quasi cum domini honoribus & rebus tument, subiecti in ludicris actibus gaudent.

h *Ducunt in bo. di. su.* Quia oīs longitudo vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur. Quicquid enim transire potuit, subitum fuit.

† Consumunt. † Cū reque ad sepulchrū. i. absq; afflictione. Alij vertūt in momento.

i *Et in pun. ad infer. descen.* Sed finis est pessimus. Ecce quò tēdebat, qa pñtis vitæ prosperitas non est testis innocētiæ: quia & hac vsi pereunt, & flagellati liberātur, qd est contra amicos Iob.

K *Qui di. Deo: rece.* Dicunt Deo: Recede à nobis, qui ei ad se præbere aditū recusant, eumq; prauis actibus impugnāt.

l *Sciētiam viarum tu.* Via Dei, pax, humilitas, patientia est: quæ qui despiciunt, dnt: sciētiam viarū tuarum nolumus.

m *Quis est omnipo. &c.* Dixit enim insipiens in corde suo: non est Deus.

† Ennō perdurat, boni eorū in manu eorum?

n *Et quid nobis prodest si ora.* Iniqui qui non Deum, sed exteriora dona quærunt, cum eadem seruientibus deesse conspiciunt, ipsi seruire contemnunt.

B

† O quam

o *Veruntā quia non sunt.* Bona in manu habet, qui despiciendo tpalia, sub dominio mentis pmit. At qsqs ea nimiè diligit, se magis illis q ipsa supponit.

† contritio eorum

p *Consilium eorum lon.* Consiliū impiorū est terrenā gloriā quærere, ęternam negligere. Sed quia in hac vita nō continuè prosperantur, sequitur.

† in ira sua

q *Quoties lu. im. ex.* Sępe impius lucernam suam filiorum vitā estimat, sed cū filius q nimiè amat subtrahit, lucerna impij q videbat, extincta est: sic est & de opibus atq; honoribus.

Lucerna impiorum.

r *Et superue. eis inun.* Inundatio impijs superuenit, cùm dolorum fluctus ex aliqua aduersitate patiuntur.

s *Et dolores diui. &c.* Qui ęternos dolores impio seruat, & hic aliquando eius mentem temporali dolore transuerberat: quia enim hic & illic percutit, furoris sui super impium dolores diuidit, vt duplici contritione conteratur.

Luc. 17.

t *Erunt sicut paleæ.* Quia iræ Dei flatu subito leuantur, atque asportantur ad ignem.

a Et

eorum permanet corā eis, † propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum. Domus eorū securę sunt & pacatæ, & nō est

a ¶Disciplina.

virga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. † Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes

a ¶Custodum.

eorum exultant lusibus. † Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

a ¶His & alijs modis.

† Ducunt in bonis dies suos, & † in puncto ad inferna descen-

a ¶Si non verbis, moribus.

dunt. Qui dixerūt Deo: Recede

a ¶Isti non sunt nescientes, sed scire nolentes.

à nobis, & scientiam viarum tua-

a ¶Et adhuc dixerunt. ¶Dediti enim exterioribus inuisibilem non esse suspicantur, vel si esse credunt, tamen cum solum terrena ab eo petunt, si ea seruientibus deesse vident, contemnunt, dicentes: ¶Quid nobis prodest &c.

rum nolumus. † Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Et quid nobis prodest, si † orauerimus il-

a ¶Boni si habent terrena, sub potestate habent.

lum? † Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua,

¶Vel eorum.

consilium impiorum longè sit à me. † Quoties lucerna impio-

a ¶Quia hoc sępe percutit Deus quod sibi videt preferri.

rū extinguetur, & superueniet eis † inundatio, & dolores diuidet

a ¶Leues, qui hic radicati & graues proximis & immobiles.

† furoris sui. Erunt sicut paleæ

i Egrediuntur. *Scilicet ad spatiandum quasi greges paruuli eorum,* G *ideo subditur:*

K Et infan. eorum exul. lusibus. *Et sicut pueri ducunt vitam iucundam, sic & patres & adulti. ideo subditur:*

l Tenent tympanum &c. *& non solum breui tempore sed longo. & ideo sequitur:*

m Ducunt in bonis dies suos. *Id est totum decursum vitæ suæ. ideo sequitur:*

† & germina eorum

n Et in puncto ad inferna de. *i. ad sepulturam ita quòd inter prosperitatem & sepulturam eorum maturam, nō interuenit eis aliqua aduersitas. Ista autem per experientiam videntur aliquando cōtingere impijs, & per hoc excluditur dictum Sophar. s. quòd prosperitas malorum in præsenti est breuis, & citò tollitur per aduersitatem superuenientem etiam in præsenti vita. per hoc etiam declarat propositum Iob. s. quòd prosperitas huius vitæ non est præmium virtutis, nec aduersitas semper est pœna peccati præcedentis.*

Prosperitas huius vitæ breuis.

o Qui dixe. *Hic remouet duplicem obiectionem. quia posset aduersarius dicere, quòd prosperitas talium propter hoc durauit vsque ad mortem: quia in prosperitate sua cōuersi sunt ad Deum: hoc excludit.*

† Eleuātur vel eleuāt vocē in tympano & cithara.

o Qui dixerunt Deo, rece. à no. *Reprehensiones eius per viros sanctos vel per inspirationes interiores à se repellendo, & etiam Deum verbis & factis contemnendo. ideo sequitur:*

p Quis est omnipo. &c. & quid no. pro. si. o. il. *Hoc videtur propriè dictum de impijs negantibus Deum habere prouidentiam de factis humanis, quia sic orationes ad Deum directæ non valerent.*

q Veruntamen. *Hic remouet secundā obiectionem quia diceret aliquis: ex quo prosperitas ita contingit malis sicut & bonis, secūdum te nō videtur aliqua ratio, quare homo debeat declinare à malo: hoc remouet dicens: Veruntā. quia non sunt in ma. eo. bo. sua. Bona enim temporalia quæ habent impij dicuntur nō esse in manu sua, i. in potestate, quia possunt ab eis auferri violenter: sed bona spiritualia quę sunt in virtuosis non possunt ab eis auferri per violentiam, & ideo propriè sunt in potestate sua. & ideo dicit Iob: Quia bona eorum non sunt in manu sua: quia bona quę querūt impij sunt tantum temporalia, quę sunt auferibilia.*

† inf. 22. c Mala. 3. d

† adorauerimus eum

H

r Consi. imp. alīs sniam. &c. *Per quā volunt à Deo declinare, & p hoc excludit obiectio pdicta: quia bona spiritualia non ęqualiter habentur ab impijs & iustis, sed solum à iustis: & quia sunt verè & perfectè bona: ideo declinandum est à peccato ne perdantur.*

s Quoties. *Hic consequenter Iob declarat propositum per aduersitates & prosperitates simul impiorum: & facit talem rationem. Mali in hoc mundo aliqn prosperātur in tota vita sua, & aliquando tribulātur: igitur talis diuersitas circa istos impios per prosperitatem, & illos per aduersitatem ostendit manifestè, q prosperitates huius mundi non sint premia virtutum, & aduersitates pœnę peccatorum. Nec potest dici q hęc diuersitas contingat ex ignorantia ipsius Dei, cum omnia cognoscat perfectissimè. Ex quo sequitur, quòd omnia talia quę videntur inordinata, reducentur ad ordinem debitum, secundum dispositionem suę sapientię, quod declarabitur in futuro iudicio, quia talis reductio non apparet in pręsenti. Huius deductionis primò ostendit flagellationem aliquorum impiorum in pręsenti vita: quia satis diffusè ostenderat prosperitatem aliquorum per prędicta. secundò ostendit Dei scientiam attingere ad omnia, ibi: Nunquid Deus. tertiò per modum cuiusdam replicationis breuis resumit quorundam impiorum prosperitatem, & aliorum aduersitatem, ibi: Circa primum dicit: Quoti. lu. im. ex. q. d. multoties contingit, quòd eorum prosperitas destruitur.*

Declaratio aduersitatis & prosperitatis impiorum.

Diuisio.

t Et superue. e. inun. *idest fortis & impetuosa tribulatio ad modum aquę inundantis.*

v Et do. di. *i. distribuet impijs & eorum filijs de quibus habetur postea.*

x Erunt si. pal. *i. tribulationi nullo modo poterunt resistere.*

¶ a Deus

NICO. DE LYRA.

¶ a Coram eis. *i. ipsis viuentibus, videntibus & gaudentibus.*

b Domus eorum securæ sunt. *Ab extrà.*

c Et pacatæ. *Ab intrà, quia non est ibi discordia.*

d Et non est vir. Dei. *i. afflictio eis immissa desuper à Deo. Consequenter prosequitur prosperitatem eorum magis in speciali, dicens:*

e Bos eorum concepit. *Diuitiæ enim antiquorum pro maiori parte erant in animalibus, inter quæ boues multum reputabantur propter carnes & pelles & agriculturam, quorum describit hic multiplicationem, dicens: Bos eorum conce. idest vacca, quia bos est communis generis, & per hoc excludit sterilitatem.*

f Et non abortiuit. *Ante partum sicut aliquando contingit.*

g Vacca peperit &c. *Faciliter absque periculo fœtus & matris.*

h Et non est priuata &c. *Qui per nutritionem deducitur ad debitum robur & augmentum. & sic tollitur dictæ multiplicationis quodlibet impedimentum, & quod dictum est de bobus, intelligendum est de alijs animalibus. Et quia ad prosperitatem temporalem non sufficiunt diuitiæ, nisi adsit vita iucunda in se & in amicis. ideo subditur:*

i Egre-

MORALITER.

o *Qui dixe. Deo. &c.* vbi remouet quandam falsam solutionem, quæ posset dari. s. quòd Deus talia bona dedisset eis, eò quòd seruierant ei. & patet:

q *Verunta. quia non sunt in ma.* sed econuerso, qa seruiūt bonis suis.

s *Quoties lucer. im. extingue.* Lucerna hoīs est ratio recta, quę extinguitur in impiis. Excęcauit enim eos malitia eorum.

Sap. 2. d

t *Et superue. eis inundatio.* idest punitio diuina, quæ sicut inundans aqua venit ex improuiso.

x *Erunt sicut paleę.* igni gehennæ paratæ. vnde Christus. Paleas autem comburet.

Matt. 3. c

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Et sicut fauilla quam.* quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat.

E

b *Deus seruabit f. i.* Quia qui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur.

c *Et cum red.tu.* Nescit enim impius mala quæ fecit, nisi cùm puniri cœperit.

d *Videbunt oculi eius.* Quia ita iniquitate durauerat, vt nec in ipsis metueret terri, quę amabat: dummodò quę peruersè cogitauerat, expleret. de qua obduratione subiungitur,

Luca 16.g e *Quid enim ad.* Nō q in inferno nō cogitet de cognatis, vt fecit diues: sed hic neq; pro amicis, nec propria vita à voluptate abstinet. Grauis culpa, nec metu tormenti cedere. Vel, Quid eñ Domus eius pro culpa sua percutitur, sed qd ad eū pertinet de domo sua post se? Ecce pro vitione praui operis ea, q̄ esse potuit vitæ longitudo, breuiat̄ Sed qd ad eū ptinet si numerus dierū eius dimidiet? Et in hoc ergo se peccator contra Deū erigit, vbi Deus oīpotens eius erectionem frangit. Et nec illata pcussio mentem humiliat, quā in deliberatione cōtra Dñm obstinatio obdurat. Et notādū q̄ grauis culpæ reatus sit, & penā pro culpa mēti proponere, & tñ nec tormēti metu sub iugo conditoris ceruicē cordis inclinare. Sed cur Deus in tantam cæcitatem cadere mentem humanam permittat, ne quis discutere præsumat. Sequitur,

f *Nunquid Deum &c.* i. nobiscū nil iniustè agit, qui & subtiliorem nobis angelicam naturam iustè iudicauit: vnde nihil restat conqueri.

g *Iste moritur.* Ecce ponit illa in quibus oīpotētis secretū qs discutiat, q̄rendo cur hæc ita esse pmittat. Supficies lr̄æ satis patet per se. Quod autem dicit,

h *Viscera eius &c.* Adeps qppe ex abundanti cibo est, ita ex abundātia rerum supbia qua mens turget. Ossa istis sūt, fortitudo dignitatū. In quibus est medulla, domesticæ diuitiæ, sine quib. potestas exterior quasi sicca est. Vel ossa sunt duræ consuetudines: medullę praua desideria, quæ illas irrigant. i. in voluptate cōseruant. Alij sunt q nihil hīc hn̄t, sed habere cupiunt: qd̄ quia non possunt, affliguntur hi moriuntur in amaritudine absque opibus. Ecce diues inaniter gaudet, pauper inanius affligitur. De vtrisque subdit,

F

i *Et ta.si.* Quę cura de dissimili vita. prospera uel aduersa, cum similis finis ī puluere. Illa vita cogitanda, vbi cum resurrectione ad dissimilem finem peruenitur, ubi felix ad pœnas, afflictus transit ad requiem. Et tñ si in pul. i. in terrenis desiderijs oculos mentis claudent.

K *Et vermes.* qui de carne. i. carnales curę prēmunt quod nō in Iob, qui nec de habitis tumuit, nec de amissis anxius fuit. Sed illi hoc putant, quare subiungit,

l *Certe no.* Quem enim percussum viderūt, impium fuisse crediderunt. Impium crediderunt, quem letis rebus desertū vident: quod non cogitant, nisi qui adhuc in præsenti hærent, nec perfectè ad æterna transeunt. vnde addit,

m *Interroga. &c.* Viator dicitur qui præsentem vitam, viam sibi esse & non patriam attendit, quia in dilectione prætereuntis seculi confidere despicit, sed æterna petit.

a *Quis ar-*

[Textus:]

a ¶ Quia & si viridis videtur iam, in iudicio Dei conspicuus cernitur.

a ante faciem venti: & sicut † fauilla quam turbo dispergit. Deus

a ¶ Vnde: In circuitu eius tem.va. Et item: Deus manifeste ve. Deus noster & non si. Psal. 49.a

b ¶ Vsque in tertiam & quartam generationem: quia vsq; ad tertiam & quartam progeniem, cū quā imperium filij patentum vitam possunt videre: vsq; ad eos vitio extenditur, qui viderunt quod male sequerentur.

a ¶ Peccatum & pœnam.

seruabit filijs illius † dolorem pa-

a ¶ Ecce seta eius scientia. ¶ Culpa oculos claudit, pœna aperit.

c tris, & cùm reddiderit, tunc sciet. b c

a ¶ Quia ante non vidit culpam.

d Videbūt oculi eius † interfectionem suam, & de furore omnipo- d

a ¶ Ideo quia ita durus, vt nec futura timeat, nec feriri in his quæ amat formidet.

b ¶ Quasi diceret dum viueret.

e tentis bibet. Quid enim † ad eum e

a ¶ Quid ad eum pertinet.

pertinet de domo sua post se, et si f

a ¶ Quem per naturam habebit.

numerus mensium eius † dimi-

a ¶ Per culpam suam. b ¶ Per certa, quæ in nobis ambigimus soluuntur, si angelos iuste iudicabit de hominib. is nihil restat conqueri.

f dietur? Nunquid Deum † quispiam docebit scientiam, qui ex- g h

a ¶ Angelos. b ¶ Hæc sunt quæ quærimus.

g cellos iudicat? Iste moritur robustus & sanus, diues & felix, i k l

h † viscera eius plena sunt adipe, & m n medullis ossa illius irrigantur. Alius verò moritur in amaritudine animę suę, † absq; vllis opi- o p q

a ¶ Electis & reprobis vita dispar. Carnis corruptio in morte similis: nec diuitiæ ergo extollant nec inopia turbet.

i bus: & tamen simul in puluere r

x dormient, & vermes operient. s

¶ Quasi cū ita sit, arguēd estis qui percussum despicitis.

l eos. Certè noui cogitationes vr̄as, t

¶ Ex sententijs cogitationes nouit.

& snias cōtra me iniquas. * Dicitis. n. vbi ē dom⁹ principis, & vbi u x z

m tabernacula impiorum? Interro- a

[Margin notes:] † gluma; † calamitatem ipsius; † contritionem; Metaphora; † cōplacentiæ enim domo eius post ipsū, &; † dimidiatus est; † quisquā; † mul&ra-lia eius plena sunt lactis; Adeps; Allegoricè; † exco gitastis; † & non comedit bonum; † Nōne q. retis, sub. de illo impio sicut transeūtes viam, & signa eorū nō agnoscitis. i. uos dicit hoc loqui omni sicut vulgus solet & nō intelligitis signa q̄ impijs contingunt.

f Et si numerus men. *idest si vita eius breuietur, post mortem eius nō sentit, sed tantum sensit cum esset viuens & moreretur: hoc sequitur maximè ex dictis amicorum Iob, qui dicebant nihil de homine remanere post morte m.* G

g Nunquid Deum &c. *Hic ostendit quòd diuersitas prędicta circa impios non prouenit ex Dei ignorantia, ita quòd cognoscat impietatem aliquorum: & sic eā aduersitatibus in pręsenti puniat, aliorum autem ignoret: & sic eos in prosperitatibus dimittat: quia omnia nuda & aperta sunt in oculis eius. & hoc est quod dicit:* Nūquid Deum quispi. do. scien. *q. d. non, cum eius scientia sit infinita, & per consequens se extendit ad omnia.*

g Qui excel. iudi. *ita quòd nullus quantūcūq; potens potest subterfugere iudicium eius.*

i Iste mori. *Hic breuiter resumit diuersitatem prosperitatis & aduersitatis circa impios, di.* Iste. *quamuis sit impius,* moritur robustus & sa. di. & fe. *idest permanens in potestate & sanitate, & diuitijs & iucunditate vsque ad terminum vitæ suę.*

m Visce. eius ple. sunt adipe. *Adeps generatur ex abundantia nutrimenti, et per hoc designatur metaphoricè, quòd iste non solum habuit diuitias ad sufficientiam, sed etiam ad superabundantiam.*

n Et medul. ossa. *per ossa intelligitur fortitudo: & per hoc designat, quòd iste fuit roboratus & suffultus auxilio multorum.*

o Alius uero mo. *in īpietate similis prędicto.*

p Mo. in ama. *quia non potuit ad hoc quod desiderabat pertingere, vel in doloribus ex infirmitate peruenientibus.*

q Absque vl. opi. *ita quòd aduersitatem sustinet ab extrinseco & intrinseco.*

r Et ta. si. *ita quòd quantū ad corpus inter eos nulla erit differētia, & ex hoc cōcluditur quòd ista diuersitas per diuinam sapientiam in futuro ad ordinem reducetur.*

r Certe no. &c. *Hic ex prædictis Iob concludit triplicem conclusionem, prima est de sua innocentia, quam amici impugnabant per hoc quòd erat à Deo afflictus tāquam impius, quia Iob manifestè declarauerat, quòd prosperitates huius uitę non sunt prēmia virtutum, nec aduersitates pęnę peccatorum. & ideo concludit: Certe no. cogita. ve. quibus iudicastis in cordibus vestris me propter impietatem afflictū.* H

u Et senten. *hoc idem exterius per modū sententiæ proferendo. ideo subditur,*

x Dici enim vbi est do. *idest Iob qui in principatu sedebat.*

z Et vbi ta. *idest filiorū Iob. q. d. ista sunt propter peccatum Iob annihilata.*

a Interro. *Hæc est secunda conclusio, quæ est de futuro iudicio: qa sicut declaratū est aliqui impij*

NICO. DE LYRA.

¶ a Deus ser. fil. il. *i. puniendo eius filios, faciet dolere patrem: & sic dabit ei dolorem, non solummodo in se, sed in personis coniunctis.*

b Et cum reddi. *hanc pęnam pro culpa.*

c Tunc sciet. *quòd filij sui puniuntur pro peccato suo, quia pęna temporalis bene & iustè infligitur filijs pro peccato patris.*

d Videbunt ocu. &c. *sicut filij Sedechię regis fuerunt interfecti in oculis eius ad aggrauandum suum dolorem.* 4. Reg. 25

e Quid enim &c. *idest de filijs suis post se, idest post mortē suam, quasi dicat si filij eius fuissent afflicti post mortem eius, ex hoc non aggrauaretur dolor eius: quia non sentiret.*

f Et si nu

MORALITER.

* a *Deus ser. fi. il. do. p. a.* i. similem pęnam imitatoribus suis.

b *Et cum red. tunc sciet.* f. pater per experientiam. nam filiorū dānatio augmentabit suam pœnam: propter quod diues epulo formidabat aduentum fratrum suorum in gehennam.

d *Videbunt hoc. e. inter. su.* i. filiorum suorum damnationem, quæ dicitur interfectio, eò q est mors secunda, & quia post mortem non potest aliquid disponere de domo sua, subdit.

e *Quid e. ad eum per. & si nu. men. e. di.* i. si duratio domus suæ breuietur. Et quoniam hæc præuisa sunt à Deo, sequitur.

g *Nunquid de. quispiam &c.* Hic ponitur quædā distinctio morientium in mortali peccato, secundum tñ expositionem mysticam cum dicitur: Iste mo. per peccatum mortale.

K *Robu. & sa.* Corpore.

l *Diues & felix.* Temporali prosperitate.

m *Visce. eius ple. &c.* i. mens eius superbia, quæ dicitur adeps, eò q oritur ex prosperitate temporali, sicut adeps ex abundantia cibi.

n *Et me. &c.* i. eius amici quibus fortificatur, similiter in superbiam eleuantur.

o *Alius ve. mo. in ama.* Peccando mortaliter ex inordinato affectu & malo conatu ad diuitias quas non potest habere.

r *Et ta. si. &c.* Nam ambo terrenorum curis consopiuntur.

s *Et ver. ope. eos.* Quia curis mordacibus lacerantur. Et quoniam alios æstimant sibi similes, ideo ex persona insti eis respondetur.

t *Certe no. cogi. ve.* Et quoniam ex abundantia cordis os loquitur, ideo de iustis obloquuntur dicentes.

y *Vbi est do. prin. &c.* Id est superbi. Mali nanque diuites iustos dicunt esse superbos & impios, ideo subditur.

z *Et vbi tabernaculaimpiorum? &c. Interrogate.* vos maledici.

* *Quemlibet*

a *Quis arguet coram eo uias eius.* Cùm de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad iniquorum caput Antichristum uerba cōuertit. Quem quis hominū increpare audeat præsentem, cuius uisum ferre pertimescit? Vel, uiam eius arguere, est prosperitatem eius æterno supplicio interuenientе turbare. Quod solus faciet dominus, de quo scriptum est: Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. vel: *Quis arguet &c.* Constat uias impii hic frequenter argui, maximè cùm eius prosperitas abijt, quod sæpe fit: sed ad Antichristum respicit hic. Quis nisi Deus: quia nec Elias nec Enoch suis uiribus, sed Dei.

A

1. Thes. 2. b

b *Ipse ad sepul. duc.* Hoc uita, quia sepulchra reprobi designantur, in q̄bus extinctæ à beatitudinis uita animę uelut in sepulchris latent. Iste ergo ad sepulchra ducetur, quia in prauorū tantùm cordibus recipiet̄.

c *Et in congerie.* Quia in congregatione peccantium astutiæ suæ insidias exerit: quoniam autem multi sunt mali rectè congeries nominantur.

d *Dulcis fuit.* Cocytus, luctus infirmantium dicitur, Glareæ, lapilli fluminum sunt, quos aqua defluens trahit. Glarea ergo Cocyti sunt, qui contra uoluptates fortiter resistere nolunt, & suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt. Antichristus ergo qui amarus est electis & contēptus, suauis p dona & miracula est reprobis. Cocytus Græcè, luctus Latinè, qui tamen fęminarum, uel quorumlibet infirmantium intelligitur, qui nō fortes in Domino. Vnde poetæ Cocytum fluuium apud inferos currere dicunt, signantes quòd ibi sit luctus iniquus.

e *Et post se omnem.* Homo humana sapiēs hic intelligit̄. post se omnem hominem trahit, quia cunctos quos carnales inuenerit, sub suæ ditionis iugum rapit: qui & nunc priusquā appareat, innumerabiles trahit, etsi non omnes: quia multi à carnalitate retrahuntur.

f *Quomodo igitur consola.* Quoniam si iniquus in hac uita permittitur prosperari, quod de Antichristo ostensum est, necesse est ut electus debeat sub flagelli freno retineri.

B

g *Cum responsio vestra &c.* Eum enim consolari non poterāt, in quo suis sermōnibus ueritati contraibant. Nam cum hunc hypocritam dicerent: quoniam mentiendo culpam perpetrabant, afflicti iusti pœnam augebant, quia diligentem ueritatem torquet culpa alienæ fallaciæ.

[Textus:]

a ¶ Cui hæc nihil esse uidentur.

ga te quemlibet de viatoribus,

¶ Quæ ego.

& hæc eadem illum intelligere a b

a ¶ Et ideo hic prosperari finitur.

cognoscetis: Quia in diem per- c ditionis seruatur malus, & ad d

a ¶ Sed

a diem furoris † ducetur. Quis e

a ¶ Quasi modo multi in absentia, sed non ita in præsentia. ¶ Alias uiam.

† arguet cōram eo vias eius: & f

¶ Id est quis pro peccatis puniet.

b quæ fecit, quis reddet illi? Ipse g

c ad sepulchra ducetur, † & in con- h

a ¶ Multitudine. b ¶ Astutias exercebit.

gerie mortuorum vigilabit. i

d e † Dulcis fuit glareis Cocyti, & k l post se oēm hominem trahet, & m

a ¶ Iniquus in mundo prosperatur: ego & si innocens percussus. unde amicos arguit.

f ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm † responsio vestra † repugnare ostensa † sit veritati? n o

g

[Margin notes:] † nūtiabit à facie ei⁹. i. qs dicet qd mereat ipse cū inspicit externè. aut quis audet rephēdere vitā ipsius prauam? † Placēt ei valles torrentis, sub. vt ibi sepeliatur. † responsa; † perducet; † & sup acerui̅ festinabit. i. festinabit aggregari ad aliorum sepulchra; † affinis sit mendacio vel præuaricationi aut remaneat mendax. † sunt

a Et hæc eadem. *quæ dixi de futuro iudicio.* C

b Illum intelli. cogno. *& talibus est credendum, qui prauis affectionibus & actibus non habent intellectum obscuratum vnde subditur,*

c Quia in diem perditio. *i. in tempus futuri iudicij & supplicij.*

d Seruatur malus. *i. reseruatur secundum ordinem diuinæ iustitiæ, quia modo abutitur temporali prosperitate.*

e Quis argu. co. eo vi. *q. d. ita fuit obstinatus in malo dum viueret, quòd nullus audebat eum arguere, desperans de eius correctione.*

f Et quæ fe. quis red. illi? *q. d. Deus solus, scilicet qui potest punire eum post mortem de malis quæ fecit in vita præsenti. ideo subditur,*

g Ipse ad sepul. du. *i. quamuis corpus mortuum sepeliatur, tamen anima quæ immortalis est, vigilabit, & illa punietur, & post resurrectionem in anima & corpore simul: & quia in inferno non solum punitur homo pro peccatis proprijs, sed etiam aliorum quibus in malis consilium vel auxilium prestitit. ideo sequitur,*

K Dulcis fuit glaries Cocy. *Secundum dicta poetarum Cocytus fingitur infernalis fluuius, in quo cruciantur animæ impiorum, ideo interpretatur luctus. Glareæ autem secundum aliquos, sunt lapilli qui trahuntur à flumine. secundum alios sunt immunditię que trahuntur in fluminis superficie. Et secundum vtranque significationem, glareę Cocyti dicuntur homines impij, qui ad pęnam inferni videntur preuisi: & tempore Iob currebat istud pro prouerbio. Homines impij vocabantur glareę Cocyti, sicut modò tales homines dicuntur stipulę inferni. Est igit̄ sensus: Dulcis fuit glareis Cocyti &c. idest impius, dum viueret fuit amicabilis & fauorabilis hominibus impijs.*

l Et post &c. *id est post mortem eius, de omni statu hominum aliqui descendunt ad infernum.*

m Et ante se innume. *idest ante mortem eius multi valde iam descenderant. Hoc autem dicitur ad augmentum pęnę eius: quia sicut felicitas cuiuslibet beati augetur ex societate aliorum beatorū, sic et pęna cuiuslibet damnati ex societate aliorum, & maximè qū fuit fautor ipsorum.*

n Quomodo igitur. *Hęc est tertia conclusio, per quā euacuatur amicorum Iob promissio, qui promittebant ei tpalē felicitatem, si se emendaret. dicit igit̄: Q̄uo igit̄ cōsola. me frustra. de felicitate tpali mihi affutura.*

o Cum respon. ve. *quia Iob sufficienter ostenderat, quòd talis felicitas non est premium virtutis, vt isti supponebant.*

MORALITER.

* a *Quemlibet de viato.* Idest per uiam uitæ præsentis ad patriam rectè pergentibus. C

b *Et hęc ea.* Et quæ sunt illa subditur,

c *Quia in diem.* In hoc. n. cōueniunt uiatores pdicti, p qd̄ intelligūtur religiosi cū iustis, q mali ad dié iudicij reseruentur puniendi.

e *Quis arguet.* Chr̄s dicit illud, Esuri. & non dedi. mihi mādu. &c.

g *Ipse.* Damnatorum. Mortuus est diues. & sepultus est in inferno. Luc. 16.

h *Et in congerie. mo.* Morte secunda.

i *Vigilabit.* Quia nullus quietis somnus est in gehenna.

K *Dulcis fuit glareis Cocyti.* Cocytus à poetis dicitur fluuius infernalis. Glareę uerò sunt lapili existentes, in fundo fluuij, per quos dęmones possunt intelligi, quibus impius dum uiueret, dulcis fuit: nam eorum uoluntatibus obediuit.

l *Post se omnem hominem &c.* Id est infernalis fluuius ante hunc impium multos traxit, & trahet post ipsum.

NICO. DE LYRA.

¶ *impij usque ad mortem naturalem durant in prosperitate temporali, & ideo cum dedecus culpæ non remaneat sine decore iustitiæ, sequitur q in futuro puniantur, & hoc est quod dicit. Interrogate quemlibet de viatoribus. i. de illis qui nō ponunt finem suum in bonis tpalibus, sed per viam huius vitæ transeunt ad terminum felicitatis futuræ.*

a Et hæc

In ca. xxj. vbi dr̄ in postil. Ideo subdit: Et agite paiam, sustinete me.

ADDITIO I.

¶ Vbi in translatione nostra habetur: Et agite pœnitentiam, in Hebræo habetur sic: Audite, quæso, sermones meos, & sit hæc consolatio uestra. Cuius sensus est: nam cum Iob qui spectabat ab amicis consolari, inueniebat tamen oppositum in uerbis eorum, ideo petebat ab eis, ut audirent sermones suos, quam audientiam reputaret ad suam consolationem. & hoc est quod dicit. Et sit hæc cōsolatio uestra. quasi dicat, ex quo me non consolamini in uerbis uestris, saltem consolamini me, audiendo uerba mea. de quo subdit, Sustinete me, ut ego loquar: & si fortè diceretur sibi, quòd hoc qd̄ petebat, erat inconueniens: posset enim loqui multa irrationabilia seu absurda, quæ meritò non erant sustinenda. ideo subdit: Et post uerba mea, si uidebitur ridere &c.

In eo. cap. vbi dicitur in postil. Bos eorum concepit.

ADDITIO II.

¶ Vbi in translatione nostra dicitur. Bos eorum concepit, & non abortiuit: In Hebræo habetur: Bos eorum imprægnat, & non excludit. Et est sensus: nam fœcunditas animalium per coitum generantium potest impediri ex parte maris, qn̄ semē nō projicitur in uterо: ad quod remouendum dicit: Bos eorū imprægnat, & non excludit, scilicet semen extra uterum. Similiter impeditur fœcunditas ex parte fœmine p aborsum: & hoc remouet, di. Et uacca peperit, scilicet sine aborsu: & sic non est priuata fœtu suo: & secūdū hoc accipitur propriè bos pro mare, sicut uacca pro fœmina &c.

In eodem

In eodem cap. xxj. vbi dicitur in postil. Interrogate: hæc est secunda conclusio.

ADDITIO III.

¶ Secundum quod postil. exponit istum uersum scilicet Interrogate quemlibet de uiatoribus. Iob intendebat monere socios, ut interrogarent illos qui per uiam huius uitæ transeunt ad terminum futuræ felicitatis, ut ab eis cognoscerent ueritatem de futuro iudicio: quibus uiatoribus dicit esse credendum, eò quòd non habent intellectum obscuratum prauis actibus, & affectionibus, quæ quidem expositio non uidetur consona rationi: nam aut uiatores isti quos dicit interrogandos, sunt iam in alia uita: & sic non possunt interrogari à nobis. Magnum enim chaos firmatum est inter nos & illos, teste ueritate. Vnde de cursu communi ipsi possunt nos auisare, nec nos illos interrogare: & sic frustra diceret Iob: Interrogate quemlibet de uiatoribus. Si autem isti uiatores de quibus loquitur, sunt adhuc in statu huius uitæ, tunc tales de lege communi nesciunt utrum transituri sint ad terminum felicitatis uel non. Similiter nec nos scimus de ipsis, an sint transituri ad felicitatē: nec etiā tales per naturalem rationem seu experientiam sciunt diem iudicij de quo hic agitur esse futurum, cum hoc non habeatur nisi ex diuina reuelatione: vnde incōuenienter diceretur: Interrogate quēlibet de uiatoribus. Hodie enim iam fide Christi per orbem prędicata & diuulgata, non quilibet uiator scit seu credit diem iudicij generalis fore, ut patet de multitudine paganorum & hæreticorum hoc negātium. Quidam aūt dicūt, q per hoc qd̄ dicitur. Viatores Luc. 16. g

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E tores, intelligendi sunt illi q̃ hac uita utunt. non ut termino, sed ut uia: & sic per tales uiatores intelliguntur iusti uiri. sed nec hoc uidetur sufficere ad intellectum huius dicti: tum quia tales homines non sunt nobis communiter noti, quòd tales sint, cum usus sit propriè actus uoluntatis. unde Aug. Vti. est assumere aliquid in facultatem uolũtatis. & ideo per operationes exteriores alicuius hominis, quæ cadunt sub sensu nostro, non deuenitur ad ueram cognitionẽ interioris motus uoluntatis ipsius his: in quo motu interioris usus cõsistit. Tum quia tales ẽt si cognoscerentur, non suffecissent ad certificandum socios ipsius Iob de quæsito. Idem enim iudicium esset de talibus apud aduersarios, sicut de ipso Iob, cùm tam illi quam ille essent unius opinionis seu sectæ apud eos: & sic nullã certificationem adderent in hoc super dictum ipsius Iob. Vnde ad uerum intellectum huius dicti habẽdum, quod ponderare ut in hac disputatione, ut post patebit, ad Hebraicæ litteræ ueritatem recurrendũ est, ubi sic habetur: Interrogate uiatores, & signa eorum non ignoretis. Cuius sententia ad propositum talis esse uidetur: nam uiatores hic uocat Israelitas, qui exeuntes ab Aegypto & ad terram promissionis pergentes, legem diuinam in uia susceperunt: quam uiã, longo tempore continuantes in deserto, uiatores possunt dici tanquam non habentes quietam mansionem: Qui quidẽ uiatores multa signa & portenta in eadem uia à Deo habuerũt, similiter diuinas reuelationes ad diuinam prouidentiam de humanis actibus pertinentes. unde talibus meritò de hac materia est credendum: nam isti de supernaturalibus fuerunt illuminati, quorum doctrina per signa prædicta fuit confirmata. unde Iob in ueritatem suæ fidei de die iudicij seu de remuneratione futura assignabat testimonium uiatorum prædictorum, in quorum propheticis scripturis multa de hoc tradũtur. & ideo dicebat: Interrogate uiatores quasi dicat quia ista non põt cognosci p rõnẽ naturalem, nec per experientiam in hac uita acquisitam, idcirco interrogandi sunt illi uiatores qui reuelationes supernaturales de talibus, & signa confirmantia suam doctrinam à Deo habuerunt. Et secundum hanc sententiam tolli potest quædam obiectio, quæ in hac disputatione Iob cũ amicis animum pulsat, scilicet quõ amici Iob tanquàm hæretici seu infideles reputantur, ex hoc quòd remunerationem futuram uidẽtur negare. Vita enim futura, similiter resurrectio mortuorum de articulis fidei est, quorum notitia non potest haberi per inquisitionem naturalis rationis, nec per experientiam in hac uita, nisi solum per diuinam reuelationem: ipsi tamen non leguntur habuisse propheticas reuelationes nec inter se prophetas fuisse. unde excusabiles uidentur ad hoc quòd talia non crederent. Vnde Apostolus. Q̃õ credẽt ei, quem non audierunt? quomodo audient sine prædicante? &c. Quapropter Iob aduersarios remittebat ad prædictos uiatores, qui de talibus erant supernaturaliter eruditi, quorum doctrina per signa quæ non nisi diuinitus fieri possunt, erat confirmata. & hoc est quod dicit: Interrogate uiatores, & signa eorum nõ ignoretis. per quod patet quòd aduersarij hanc probationem non admittentes, excusabiles non erant, ex quo poterant habere eruditionem illam à prædictis uiatoribus, præsertim cum in locis non ualde remotis commorarentur. quia Hus terra Iob erat de conuicinis Aram quæ est. Mesopotamia in qua terra habitauerunt Abraham & Nachor frater eius, cuius primogenitus erat Hus, ut patet in Gen. de qua terra erat Iob, ut patet in principio huius lib. Similiter & Huz erat secundus genitus Nachor, ut patet ibidem: à quo scilicet Huz descendebat Heliu: & ideo dicit Buzites. Balaam etiam qui multa prophetauit de statu populi Israelitici, ut patet Nu. erat de Mesopotamia. ex quo præsumendum est, quòd isti multa poterant scire de gestis populi Israelitici, & de reuelationibus & signis quæ illis fuerunt facta: gesta enim Moysi & etiam Iosue multum fuerunt famosa, ut in multis locis sacræ scripturæ habetur. Si aũt dicatur quòd etiam filij Israel transeuntes per desertum, de quibus secundum hanc expositionem hic fit mentio, ista non credebant, saltem explicitè: imò per temporales promissiones & comminationes ad obseruantiam legis ducebantur, ut patet in Deu. & in multis alijs locis: dicendum est, quòd hoc erat tantum quantum ad simplices & uulgares, qui comparantur puero sub pedagogo existenti, non autem quãtum ad prophetas & uiros perfectos, de quibus hic intendit, scilicet per quos signa fiebant, de quibus dicit: Et signa eorum non ignoretis: & ideo in Hebraica non dicit: Interrogate quẽlibet de uiatoribus, sed interrogate uiatores: ut non referatur hæc interrogatio ad omnes uiatores illos, quorum maior pars erant simplices & uulgares, sed tantũ ad illos uiatores p quos signa fiebant. uel per hoc quod dicitur, Et signa eorum, intelliguntur figuræ sub quibus in lege Mosaica ueritates inuisibilium tradebantur. unde: Omnia contingebant eis in figura. unde in hoc quod dicit: Signa eorum non ignoretis, innuit, quòd intelligant figuras traditas in scripturis illorum uiatorum, in quibus præmia & punitiones futuræ uitæ significantur &c.

[Margin: 10. De Trinitate c. 10. & Mag. senten. 1. dis. 1 c. Notandũ uero. — Rom. 10. c — F — Gen. 22. d — Num. 24. — Deut. 28. — Gal. 4. — 1. Cor. 10. c]

R E P L I C A.

IN ca. xxi. ubi dicitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus: quod exponens postil. uocat uiatores, qui ad terminum felicitatis referunt uiam & cursum suũ recta ratione: & hos dixit Iob interrogandos &c. Hoc autem dictum Burgensis dicit rationi non consonare ex motiuis inualidis & fundamento ruinoso cui innititur, aliter hunc passum exponendo. Primum patet: nam arguit contra postil. ex disiunctiua, dicens: illi uiatores aut sunt in præsenti uita, aut in alia. Si in alia, sic, inquit, ab eis nihil possumus scire, sicut certum est de communi cursu: imò apud doctos mortui non dicuntur uiatores. nam illi soli uiatores dicuntur, qui sunt in uia & statu merendi respectu beatitudinis essentialis, qualiter sunt non defuncti. Et quamuis illa secunda pars disiunctiuè communiter non concedatur, tamen ipse Burgen. circa eius falsitatem laborat usque ad assertionem errorum inclusiuè. Dicit enim de illis in alia uita positis, quòd ipsi non possunt nos iuuare, nec nos illos. Primum est contra fidem & usum ecclesiæ catholicæ, quæ secundum Augu. & alios sanctos doctores: ideo celebrat sanctorum festiuitates, quia credunt se ipsorum intercessionibus adiuuari. Secũdum similiter est contra praxim ecclesiæ sacrosanctæ, quæ idcirco orat pro defunctis, quatenus indulgentiam pijs supplicationibus consequantur. De resurrectione enim cum amici Iob uideantur erroneè sentire, qui putant cum Burgen. defunctos à nobis iuuari nõ posse: ita. n. arguitur. in lib. Machab. Nisi. n. eos qui ceciderãt resurrecturos speraret, supfluũ uideretur & uanũ orare pro mortuis &c. cum postil. igitur concedo aliam partẽ disiunctiuæ: uidelicet quòd uiatores hic intelliguntur, recta ratione procedentes per uiam huius uitæ ad terminum. Oĩs. n. uiator, secundum rectam rationem sciens uiam uirtutum, & terminũ felicitatis futuræ actibus uirtutũ correspõdẽtem, põt certificare amicos Iob in hoc errore deceptos: quasi pmiũ uirtutũ, & pœnam pctõrum tantum in hac uita putent, & non in futurum sint expectanda. Hi igitur errantes remittuntur ab ipso Iob ad tales uiatores recta ratione utentes: Qui interrogati omnes respondebunt, quòd cursus huius uitæ est propter finem, gratia cuius omnia fiunt. Sed opera uirtutum non fiunt gratia tẽporalis rei, nisi in relatione ad aliquod melius: quod etiam secundum purum Philosophum in hac uita dari non potest, ut probat Burgen. suprà in prima additione huius libri. Quo ad secundum quod uidelicet fundamentum expositionis Burgen. ruinosum sit, patet: quia fundat se super litera Hebraica, quæ habet ut dicit: Interrogate uiatores, & signa eorum non ignoretis: dicens filios Israel esse huiusmodi viatores per desertum, qui xl. annis transierunt per desertum, & multa signa à Deo acceperunt. Sed hoc fundamentũ, vt dixi, ruinosum est. Primò quia filii Israel per desertum fuerunt potius vagabundi deuiatores quàm viatores: in quo non solũ simplices, sed & eorum principes oberrabant, ut patet, ad aquas contradictionis, in cuius erroris pœnam etiam Moyses terram promissionis intrare non est permissus, ut patet in Deutero. Exo. & alijs murmurationibus, & in fabricatione uituli. Vnde quamuis aliquando erant uiatores uersus terram promissam, ad cuius figuram, etiã tendentes ad terram uiuentium deuius error abducit: & sic secundum modum loquendi Boetij, non recta ratione incedentes potius dicendi sunt deuiantes quàm uiatores, propriè loquendo. Nec illi Israelitæ tanquam uiatores interrogandi sunt propter signa eis facta, quia ut dicit Burgen. litera Hebraica habet: Et signa eorum non ignoretis: stante enim litera Hebraica, sic per signa, accipiuntur rationes uiatorum suprà descriptorum, secundum postil. quia omne signum est ad aliquid designandum institutum, ut dicit beat. Aug. Rationes igitur talium uiatorum sunt signa quæ amici Iob ignorare non debuerunt. Secundò etiam fundamentum Burgen. ruinosum est, quia fundatum super opinione in qua etiam sancti doctores non concordant scilicet quo tempore fuerit Iob: Quibusdam dicentibus, quòd fuerit tempore Iacob, & post flagella duxerit Dinam filiam Iacob in uxorem, de qua genuit filiam pulcherrimã, quã duxit Putiphar, de qua uenit Assenez, quam duxit Ioseph uxorẽ in Aegypto. unde Hebrei excusant Ioseph de matrimonio alienigenę: quia ex parte matris eius fuit de sua gẽte: Aliis dicẽtibus q̃ fuerit tertia generatione post Iacob, & sic fuisset tẽpore pressurę filiorũ Israel in Aegypto. Et hanc opinionem recitat beatus Augu. Et secundum utramque opinionem fuisset ante transitum filiorum Israel per desertum. Quomodo igitur uerum erit Iob remisisse amicos suos ad id quod nondum fuit, nisi per modum prophetiæ, quæ modicam tunc fidem amicis suis fecisset, imò nullam. Alijs autem dicentibus, quòd fuerit tempore iudicum: & illius opinionis uidetur esse beatus Grego. secundum quam opinionem factum Burge. haberet colorem: sed ruinosum est expositionem ueram sacræ scripturæ fundare super re sic opinabili, & contemnere rationabilem postillatoris expositionem cùm etiam rationes eius contra postillatorem sint inualidæ. Non enim sequitur: Si quis nescit, an sit transiturus ad terminum, quòd igitur nesciat terminum. Nec sequitur: Nos non scimus Sortem transiturum ad terminum, igitur a Sorte non possumus interrogare & instrui de termino, quia quamuis uerus uiator suprà descriptus ignoret, an transeat ad terminum felicitatis, scit tamen ex recta ratione, quòd talis terminus sit propter quem uerus uiator currit: in quo se nondum esse cognoscit. Ita enim uult glo. quæ describit uiatorem eum qui præsentem uitam, uiam sibi esse, non patriam, attendit: qui in delectationibus prætereuntis sęculi cor figere despicit, sed æterna petit. Non dicit: qui peruenit. Nunquid soli filii Israel per desertum xl. annis propter peccata vagabundi, tales uiatores sunt censendi? prout Burgensis exponit, certè puri philosophi ducti lumine rectæ rationis tales uiatores existentes, interrogati an prçmium uirtutum solum expectent in pręsenti uita non in futura: sicut amici

[Margin: G — Lib. 2. q. 9 in Exo q. 101. & Chrisost. in ser. sanct. mart. Maximi & Iuuent. — 2. Mac. 12. g — Deut. 34. Exo. 32. — H — 2. de Doct. Christ. ca. 1 & de cons. dist. 2. c. si quis. 4. sen. dist. 1. ca. sacrorum. — Assenez uxor Ioseph. — 18. de Ciu. Dei cap. 47. — In præfatione i Iob c. 1 in princ.]

A sicut amici Iob errantes senserunt, responderunt utique sicut Iob. Bene. n. pẽsando dicta philosophorũ & dicta eorũ comparando, uidere possumus ex eis resurrectionẽ futurã, prout beatus Augu. de ciuita. Dei, ca. 27. ostendit ex dictis Platonis & Porphyrii. ad tales igitur, & quemlibet aliũ uiatorem Iob amicos suos, & eorũ errores sequentes remittit, & non solùm ad Iudæos. C

C A P. XXII.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: † Nunquid Deo comparari potest homo, etiãm cùm perfectæ fuerit sciæ? † Quid pdest Deo si iust⁹ fueris, aut qd ei confers, si imaculata fuerit vita tua? Nunqd timens arguet te, & veniet tecum in iudiciũ, & non propter malitiã tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos † spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram, & † potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti. Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido

a ¶Quia scientia hominis nihil est ad scientiam Dei.
¶Te, non eum iuuas. vnde: Quoniam bonorum meorum non eges. Psal. 15. a.
a ¶Nec tua iustitia prodest ei, nec te timens arguit, sed propter malitiam.
a ¶Cum dicit altiora te ne quæsieris. Eccl. si stici. 4 c.
a ¶Qui in tua percussione futura non prouides.
a ¶Subita formido illum perturbat, qui non attendit, quid ex futuro iudicio sibi immineat.

GLO. ORD. CAP. XXII.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Nunquid Deo. Qui contra veritatis verba deficiunt, etiam nota replicant, ne tacendo victi videantur: vnde Eliphaz beati Iob sermonibus pressus, ea dicit q̃ nullus ignorat. ait enim. a *Nunquid Deo compa.* In comparatione etenim Dei scia nostra ignorantia est. Ex Dei nãq; participatione sapimus, nõ cõparatione. Quid ergo mirũ, q̃ illud quasi p doctrinã dr, qd sciri potuit etiam si taceretur. Qui adhuc Dei potentiam quasi defendendo subiungit. b *Quid pro.* In omni quippe qd bñ agimus, nosmetipsos non dñm iuuamus. vñ p Psal. ei dr: Dixi dño, Deus meus es tu, qm̃ bonorũ meorũ nõ eges. Ipse eñi bono nõ indiget seruientis, sed bonitatẽ cõfert quã recipit: vt oblata bonitas, non ipsi sed prius accipientibus & post reddentibus prosit. Adhuc adiungit Eliphaz quod nullus ignorat. c *Nunquid timens argu.* Quis hoc vel desipiẽs sentiat q̃ Deus ex timore nos arguat, & ex metu cõtra nos iudiciũ suũ pponat. Nũ. ti. ar. te. Qui verba sua metiri nesciunt, ad otiosa dicta dilabũtur. d *Et non prop. ma. tu. plur.* A verbis otiosis ad cõtumeliosa exarsit, qui ab otiosis se nõ represit. ecce à torpẽti corde ad verba venit otiosa, ab otiosis ẽt verbis p crimen fallaciæ ad cõtumelias exarsit. Isti quippe sunt casus culpæ crescentis vt lingua cum nõ restringit̃, nequaq̃ vbi ceciderit iaceat, sed semper ad deteriora descẽdat. Nam sequitur. e *Ab. enim pi.* Quæ sequuntur. Hæc ad literam aperta sunt etsi de Iob sint ficta. B Sed mysticè p illos hæretici, p Iob (vt diximus) ecclesia figuratur. Pignus ergo donum est spiritus, quo certi sumus de promissis. Vel, confessio peccati. vnde Moyses: Cum debet tibi quippiam frater tuus, idest cum deliquit in te, & abstuleris pignus ab eo, idest cum iam peccati eius cõfessionem tenes, ante solis occasum pignus restitue. idest confessionẽ veniæ redde, priusquam tibi per dolorem cordis sol iustitiæ occidat. Quia ergo ecclesia reuertentibus ab hæreticis culpam erroris confiteri suadet, dicit hæreticus: Abstulisti pig. &c. i. inutiliter confessionem exigis: vel dona spiritualia perdunt qui ad te veniunt.
f *Nu. spo* Nudus est, qui puritate cordis fruitur sine velo duplicitatis: & talis aliquando dogmata hæreticorum recipit, quæ ipsi vestimẽta dicunt: sed quia talis facilè ad ecclesiam redit, eum hæretici nudum dicunt, & ab eorum veste ab ecclesia spoliatũ. Lassus dr qui sub seculi onere fatigatur: cui ecclesiam (quam de imperitia irrident) dicunt aquã doctrinæ non dedisse, sicut ipsi qui omnibus loquaces sunt, & panem se non subtraxisse putant: dum de incomprehensibilibus audacter respondent. Et tunc se doctos præ omnib. credunt, cũ loqui de incognitis infelicius p̃sumunt: cũ ecclesia vel cognita modestè tacet ei, cui prodesse non possent. Vel nescire incognita humiliter pfitẽt, curiososq; ad ordinatæ humilitatis sensum reuocat, cum per suum illis prædicatorem dicit: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et rursum: Noli altum sapere, sed time. Atque iterum: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Et rursum: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.
g *In fortitu. brachij tui &c.* Quasi dicat quòd tua prædicatione terram vniuersaliter occupasti, potentia fuit, non ratio veritatis, id est populus credidit propter potentes seculi. In quo se detegunt inuidere magnitudini ecclesiæ.
h *Viduas &c.* Dñt hæretici plebes, qbus ecclesia pdicatores eorũ tollit conuersos vel cõuictos: vnde & lacertos discipulorum cõminutos quærũtur. Vel quia ecclesia à superstitione eorũ q phibent nubere, & cibos damnãt, reuocat: lacertos dr cõminuere. vñ si qd aduersi ei contingit, pro peccatis dñt retribui ei. Et hoc est: Propterea circũdatus es laqueis.
Et putabas

[Margin: Scientia nostra de Deo ignorantia est — Nõ oipotenti places reputas, q̃ si te iustificas nõ pro futurum ei putas si innocentes pronuntiaueris vias tuas? — † acceptor personarũ vel eleuat⁹ vultu, habitabas in ea — Mysticè — Deut. 24. — Rom. 12. a — Ibi. 11. c — Eccl. 3. c — Prou. 25. c]

NICO. DE LY. CAP. XXII.

a Respon. au. Eli. *Hic ponuntur duæ replicationes amicorũ Iob, & primò ponitur replicatio Eliphaz, secũdò ipsius Baldath, Sophar autem contentus fuit responsione Iob vltimo posita: & ideo contra ipsum non replicauit vltra. Circa primum primò ponitur ipsius Eliphaz replicatio, secundò ipsius Iob responsio. Prima in duas: quia primò arguit Iob de stultiloquio: secundò de multiplici vitio, ibi: Abstuli. Circa primum sciendũ, q̃ Iob superius rñdẽs Eliphaz dixerat: Vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo Item ibidem dixerat: Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ. & de his verbis arguit eum, dicens.*
b Nunquid Deo põt &c. *Vt adducatur ad iudicium cum ipso de pari, sicut tu petisti.*
c Etiam cum per. fue. scien. *Quia quantumcunq̃ fuerit perfecta scientia humana, distat tamen in infinitũ à diuina, & ideo fatuum est, imò insanum prouocare eum ad iudicium.*
d Quid prodest Deo si iustus fue. *Quia nihil accrescit ei de bonis humanis.*
e Nunquid ti. *Accusans apud aliquẽ iudicẽ.*
f Et ve. tecũ &c. *Vt petisti, quasi diceret non.*
g Et non propter &c. *q. d. quod factum est tibi, demeruisti, & ideo non es ita innocens, sicut dixisti.*
h Abstulisti. *Hic consequenter arguit Iob de multiplici vitio, & primò ponit suam reprehensionem, secundò consultoriam monitionem, ibi: Acquiesce igitur. Prima in duas, quia primò arguit Iob de multiplici vitio cõtra proximum. secundo contra Deum, ibi: An cogitans. primò igitur arguit Iob de rapacitate, dicens: Abstu. enim pi. fra. tuo. quibus debebas magis compati.*
i Et nud. spo. vesti. *i. parum indutos qui dicũtur quodammodo nudi, quia quod modicum est, quasi nil reputatur. 2. Physico. q. d. spoliasti illos modicis vestibus quas habebant. Secundò arguit eum de defectu pietatis etiam in casu necessitatis, di.*
K Aquam las. non dedi. *Ad eius refocillationem.*
m Et esuri. sub. panem. *Quia non dare in tali casu est subtrahere. propter quod dicit August. Pasce fame morientem: si non pauisti, occidisti. Tertiò arguit eum de tyrannide di. In fortitudine brachij tui &c.*
o Viduas dimi. vacuas. *Repellendo causam earum.*
p Et lacertos pu. comminuisti &c. *Auferendo eis virtutem se defendendi, & sic eorum iudicium peruertisti.*
q Propterea circundatus es laqueis. *Id est propter mala prædicta illaqueatus es angustijs, de quibus non potes exire.*
r Et conturbat te formido subita &c. *De malis futuris.*
¶ Et puta-

[Margin: Diuisio — Nunquid Deo pderit vir sub. ob vitã suã rectã imò sibi ipsi p fuerit intelligẽs. Alias sic verti pt: Nunquid Deo cõparabitur vir cõparabitur cum ipso intelligens? — Diuisio — † expoliasti. — D]

M O R A L I T E R.

* a *Respondens autem Eli. &c.* Hic ponitur tertia replicatio eius contra Iob, in qua arguit eum de crudelitate & infidelitate: licet autem eius verba contra Iob non valeant, quia talis non erat: valent tamen contra eos qui tales sunt secundum veritatem, & sic intendo exponere incipiendo à loco vbi incipit eum de dictis vitijs notare, dicens:
h *Abstuli. pi. fra. tu. si. c.* Hoc enim faciunt domini crudeles & eorum ministri.
i *Et nu. spo.* Id est pauperes malè vestitos.
K *Aquam las. non de.* Nomine panis & aquæ intelligitur omnis cibus & potus, quem auferunt tyranni etiam ab indigentibus, & hoc notatur cum dicitur.
l *Non de.* i. abstulisti minus enim dicendo plus significat.
n *In forti. brach. tui pos. terram.* i. per tyrannidem.
o *Viduas dimi. vacuas &c.* Earum auferendo substantiam.
p *Et lacertos pupil. comminuisti.* Id est tutores eorum durè tractasti. Sed quia Deus aliquando talia punit in præsenti, subditur:
q *Propterea circumdatus es laqueis &c.* Id est multiplicibus malis.
r *Et conturbat te formido subita &c.* Ne veniant adhuc tibi maiora mala.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Et putabas te te.&c.* Quasi diceret: Securitatem pacis in spe tibi proposueras, & ideo de præsumptione tua gaudebas, nec tribulationibus te opprimi æstimabas: sed modo in malis quę pateris, apparet qualis fueris. Et vide q tribulationes aquis inundantibus comparantur: quia aliæ super alias irruunt, sicut vnda super vndam.

E

b *An cogitas.* Quasi an iō putabas te nō opprimendū, quia cogitabas Deū non videre hæc inferiora: & an adhuc cogitas? Hæretici se sapientes putant, & irrident catholicos, q Deum nō timeant: quia corporaliter eū nō vidēt. Nec putant eū videre terrena ex longinquo, iō q cęlo altior sit, & quasi in nube latens p caliginē iudicet, iō q inter nos & cęlū aereę sint partes, & superioribus intētus minus ima perpendat: & dū ambiendo cardines cœli cōstringit, in inferiora non respiciat. Sed qs de Deo ista vel desipiēs suspicetur? Qui nimirū cum sit semp oīpotēs, sic intēdit oībus, vt adsit singulis: sic adest singulis, vt simul oībus nunq desit. Nā & si quotidā peccantes deserit, eisdē tñ ipsis adest p iudiciū, quibus deesse cernitur p adiumentū. Sic itaq; exteriora circundat, vt interiora impleat. Sic interiora implet, vt exteriora circundet. Sic summa regit, vt ima non deserat. Sic imis præsens est, vt à superioribus nō recedat. Sic latet in sua specie, vt tñ cognoscatur in operatione. Sic cognoscitur in suo opere, vt tñ comprehēdi non valeat cognoscentis estimatione. Sic adest, vt videri nequeat: sic videri non valet, vt tñ eius pientiā ipsa sua iudicia testentur. Sic se nobis intelligendum pbet, vt ipsum tñ nobis radiū sui intellectus obnubilet. & rursum: Sic caligine nos ignorantię reprimit, vt tñ mēti nostræ radijs suæ claritatis intermisceat: quatenus & sublenata qppiā videat & reuerberata cōtremiscat. Et qa cum sicuti est videre nō pōt, aliquatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctā ecclesiā scire nō æstimāt qa stulto iudicio solos se sapientes putāt. Ex quorū adhuc typo subiūgitur.

F

† Vel ēt tenebræ sup te vt nō videas & multitudo aquarum operuit te

† Nunquid per caliginem iudicabit?

† i. cōmunem homines et consuetudinē cēes mores vulgi.

Gloss: a ¶ Ideo. b ¶ Quasi ex tam longinquo videre non potest.

Gloss: a ¶ Iterum dicis.

Gloss: a ¶ Iniqui. b ¶ Hoc est quod supra dixit.

Gloss: a ¶ Hoc est quod supra dixit Iob. quis est omnipotens vt seruiamus ei.

Gloss: a ¶ Vt bonitate eius erubescant & redeant; & contemnentes grauius puniantur.

Gloss: a ¶ Et hoc. ¶ In iudicio. b ¶ Qui hic dolent de erroribus eorum.

Gloss: a ¶ Quia eos tunc exultando despicient.

Gloss: a ¶ Carnem quam hic relinquunt.

a mido subita. † Et putabas, te te-a b nebras non visurum, & impetu c aquarum inundantium non op-d b pressum iri. An cogitas q Deus e excelsior cęlo sit, & † super stellarum verticem sublimetur? Et f dicis: Quid enim nouit Deus? g †Et quasi per caliginem iudicat. h Nubes latibulum eius, nec † no-i stra considerat, & † circa cardi-c nes cęli perambulat. Nunquid k † semitā seculorum custodire cu-l pis, quam calcauerunt uiri ini-m n d qui qui sublati sunt ante tempus o p e suum, & fluuius subuertit fun-q r damentum eorum. † Qui dice-s bant Deo, recede à nobis, ēt quasi t nihil possit facere omnipotens, f estimabāt eum, cùm ille implesu x g set domos eorum bonis: † Quo-y h rū sententia† procul sit à me. † Vi-z i debunt iusti & lætabunt, & inno a b k cēs subsannabit eos. † Nōne succi c l sa est erectio eorum, & reliquias d

c *Nunquid semitam se.* Sicut semita redemptoris humilitas, ita semita seculorum superbia. Seculorum itaque semitam viri iniqui calcant, qui per huius vitæ desideria in elatione perambulant.

d *Qui subla. sunt.* Qui præsentem vitā diligunt, longiora sibi eiusdem vitæ spatia promittunt. Sed cùm eos superueniens mors subtrahit, eorum vitæ spatia quæ in cogitatione tetenderat, intercidit. Sciendū q ordinans nos Deus, iuxta merita disponit & terminum vt vel malus breuiter viuat ne pluribus noceat, vel bonus diutius viuat, vt pluribus prosit. Vel rursus, malus diutius, vt mala augeat quibus boni probent. vel bonus citius subtrahitur, ne si diutius viuat, malitia corrumpatur. Et mutatur sententia, sed non consiliū ęternum.

Nota cōtra amatores seculi.

e *Et flu. sub. fun. eo.* Iniqui dum præsentia esse fugitiua nō intuentur, mentem in amore vitæ præsentis figunt, & quasi longè habitationis in ea fundamenta construunt. Sed fluuius subuertit fundamenta eorum: quia cursus mutabilitatis statum in eis subruit peruersæ constructionis.

f *Cum ille im. do. ee. bo.* Malorum domos dominus implet, quia etiam ingratis sua dona non denegat.

g *Quorum sententia pro.* Hoc etiam Iob sup. quorum consiliū longè sit à me. Sed consilium in corde, sñia in ore. Iste ergo verbis malorum Iob & cogitationibus optat esse dissimilis.

h *Videbunt iusti.* Iniquorum interitum.

i *Et læta.* Cum districto iudici perfecta iam securitate inhæserint. Nunc enim reprobos prospiciunt & gemunt.

K *Nonne suc.* Hic iniqui erecti sunt, quia prauis actionibus extolluntur. Sed corū erectio succiditur, cū à præsenti vita ad interitum, vel à conspectu iudicis ad gehennā ptrahunt.

l *Et reliquias eorum.* Quia & si hic carnē relinquant, in resurrectione recipient, vt in carne ardeant in qua peccauerunt.

a *Acquie-*

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* Et puta. *Quando erat in potestate.*

b Te te. non vi. *Idest aduersitates quæ tenebris designantur.*

c Et impe. aqua. inun. *Idest magnarum tribulationum.*

d Non

d Non oppres. iri. *Id est non fore opprimendum.*

e An co. *Hic consequenter arguit Iob de pctō cōtra Deū. s. de infidelitate: & primò arguit eū de infidelitate, secūdò de eius effectu, ibi: Nunquid semitā. Circa primū sciendū, q aliqui dixerūt Deū habere notitiā determinatā de substātijs incorruptibilibus & superioribus: non autem de inferioribus quæ subiacent corruptioni, de quibus secundū eos, non hēt cognitionē nisi in vniuersali, dicentes q intellectus eius vilesceret si talia determinatè & in particulari cognosceret: ad hoc autē sequitur, q eius prouidentia non se extēdat determinatè ad ista particularia & corruptibilia. Hoc autē dictū non solum est contra sacramenta scripturā, quę dicit Deū oīa scire in particulari & determinatè: sed ēt contra dictū Philosophi. qui hēt pro inconuenienti q Deus aliquid ignoret, qd nos cognoscimus: nos autē cognoscimus particularia corruptibilia. Nec valet si dicatur: Deus cognoscit illa in vniuersali, quia talis cognitio quę est tm in vniuersali, est confusa & imperfecta, vt habetur in Phisicis. in Deo aūt nihil imperfectionis ponendū est. Similiter non valet, q dicunt intellectū diuinū vilescere ex taliū cognitione: quia non cognoscit recipiendo aliqd ab eis, sed p essentiā suā, q perfectè oīa representat. & iō Eliphaz hoc dictū meritò reputabat erroneum: in quem errorem dicebat Iob incidisse, di. An co. quòd de. excel. cęlo sit? Hoc est, quia excelsior cęlo est, tu credis, quòd de cœlestibus habeat tantum determinatam cognitionem. Ideo subdit.*

G

† Videas summitatem stellarum q excelsæ sint. Philosophus 1. de anima t. c. 80.

1. Phis. t. c. & 3.

† & nō videt.

† circuitū.

f Et dicis. *In corde tuo.*

g Quid. n. no. Deus. *Scilicet de istis inferioribus. q. d. nihil vel modicum. Ideo sequitur.*

† sup. 18. b

h Et quasi. *Quia cognitio quæ est tantum in vniuersali, est confusa.*

i Nubes latibu. eius. *Id est infra nubes non se extendit eius cognitio ad inferiora. vnde subdit: Nec nostra considerat.*

K Nunquid. *Hic consequenter arguit eum de effectu dicti erroris, quia remota Dei prouidētia ab operib. humanis, seqī q homo sine freno timoris Dei, se exponat voluptatibus & pctīs. & hoc est qđ dicit: Nunqd semi. se. Id est vitā hominū seculariter & dissolutè viuētiū.*

H

† Sed cōsiliū impiorum.

† longè

† Psal. 105.

l Custo. cu. *Exponēdo te vitijs. q. d. vr̄ q sic.*

m Quā calca. *Idest frequēter ambulauerūt.*

n Viri ini. &c. *Vitijs expositi & assueti.*

o Qui subla. *De pñti vita iusto Dei iudicio.*

p Ante tē. suū, *Idest aū tps mortis naturalis.*

† Si non, verè, profectò succidetur substantia eorū, vel eleuatio eorum & reliquias eorum deuorabit ignis

q Et fluuius. *Idest impetus tribulationum superuenientium.*

r Subuertit fun. e. *Idest potestatem & diuitias in quibus confidebant.*

s Qui di. Deo. *Inquantum dicebant eius prouidentiam ad actus humanos determinatè se non extendere.*

t Et quasi &c. *Circa actus humanos puniendos.*

v Æstima. eum. *Quia non plus se extendit eius potentia quàm sciētia.*

x Cum ille im. *Scilicet tpalibus, quæ à Deo conceduntur hominibus.*

y Quo. sen. &c. *Qui teneo diuinam prouidentiam ad oīa se extendere.*

z Vide. iu. *Destructionem prędictorum errantium.*

a Et læ. *Non zelo vindictę, sed applaudentes diuinę iustitię.*

b Et inno. sub. e. *Errorem eorum despiciendo.*

c Nonne succi. est ere. eo. *Idest excrescentia in prosperitate tēporali.*

d Et reli. eo. de. ig. *Si. n. de arbore succisa remaneat truncus in terra, adhuc pullulat: sed quando truncus qui remanserat euellitur & comburitur, spes & possibilitas talis pullulationis tollitur, & per hoc intelligit, quòd sic totaliter prosperitas ab incredulis tolletur.*

¶ *a* Acquiesce

MORALITER.

✱ a *Et puta. te te. non vi.* Idest te non puniendum, præ superbia non timens Deum. ideo subditur.

e *An cogitas.* q. d. videtur q tu credas Deum de istis inferioribus notitiam non habere, per hoc q peccas sine freno & inuerecundè.

K *Nunquid semi. secu. cu.* Id est vitam iniquorum imitari. q. d. patet quòd sic, ex modo tuo viuendi.

n *Qui subla. sunt ante tempus.* Id est mortui ante terminum naturalem propter suam malitiam.

q *Et fluuius subuertit.* Id est illud in quo habebant fiduciam.

s *Qui dicebant Deo, rece. a no.* Eius nuntios repellendo, scilicet prophetas & Apostolos & prædicatores alios.

t *Et quasi nihil possit &c.* Vt videtur ex operibus eorum.

x *Cum ille impleßet &c.* Et sic in eis patet peccatum ingratitudinis.

z *Videbunt iu. & lętabunt.* De eorum eiectione. Psal. Lætabitur iustus cum viderit vindictam &c. Et quia quilibet quantumlibet malus redire potest ad bonum dum viuit, subditur.

Ps. 57. b

✱ *a* Acquiesce

a *Acquiesce igitur &c.* Culpa superbiæ est docere meliorem, quod sæpe hæretici faciunt catholicis.

A

b *Si reuersus fue.* Quia à iustitiæ ædificatione destructus es.

c *Et longe facies &c.* Corpus animę accipitur tabernaculum, & mens cogitationum. Et est sensus: Si ad Deum post errata reuertaris, in cogitatione & in opere mundaberis.

d *Dabit pro terra si.* Per terrā infirmitas actionis, per silicē fortitudo signat: per torrentes aureos doctrina intimæ claritatis. Ad se ergo conuersis pro terra dat silicem robusti operis.

e *Pro sili. tor. au.* Quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis.

f *Eritq; om. con. ho. tu.* Sæpe cū sacris eloquijs intendimus, malignorū spirituū insidias grauiter toleramus. Et est sensus: dū malignos spūs à te repulerit, diuini i te eloqj talētū lucidū excrescet.

g *Tunc su. om. de. af.* Super omnipotentem delicijs affluere, est in amore illius epulis sacræ scripturæ satiari.

h *Et eleua. ad De.* Ad Deum leuare faciē, ēcor ad sublimia iuestigāda attollere.

i *Et vota tua.* Qui vota vouit, sed p infirmitate soluere non valet, ei ex peccati pęna hoc agit, vt volēti bonum posse subtrahatur. Cùm verò ea quę obsistit culpa detergitur, fit protinus vt uotum possibilitas sequatur.

k *Decer. rem, & ve.* Res decernitur & venit cum virtus quæ ex desiderio appetitur, largiente Domino etiam per effectum prosperatur.

l *Et ve. tibi.* Eadem promittunt hæretici afflictis si eos sequantur.

m *Et in vijs.* In vijs iustorum lumē splēdere, est per mira opera virtutū signa suæ claritatis aspergere.

B

n *Qui enim humi.* Quia qui se humiliat, exaltabitur.

o *Et qui in. ocu. su.* Quātùm per mēbrorum ministerium deprehendi pōt, prima ostensio supbię in oculis esse solet.

p *Saluabi. in.* Quia qui hic præuenitur gratia vt innocens fiat, cùm ad iudiciū ducitur, ex merito remuneratur.

† quæso

† faciet

† Reponet p puluere aurū, & p petra torrētes auri. vel pones super terram munitionem aut aurum: & silicem petræ torrētium aurum.

† vel delectaberis

† Cum humiliauerit se impij, dices: Excellens sum. (alij sic, Qm q humiliati fuerint, magnificabuntur.)

† Eruet insuli innocens. (alij sic, Et liberabit vir innocēs. Alij sic, liberabitur vir innocentis)

Gloss: a Deo, quod erit dum mihi consentis. b ¶ Vel bis. c ¶ Quia iam non iurgabor contra te.

Gloss: a ¶ Si me sequaris. b ¶ Opera.

Gloss: a ¶ Quasi quod dico ex ore illius procedat.

Gloss: a ¶ A si dicat: quod nunc vsque in ore, & non in corde habuisti.

Gloss: ¶ Quia.

Gloss: ¶ In iustitia.

Gloss: a ¶ Et. ¶ Deus. b ¶ Conuersus ex infirmo fit fortius & in ore bene viuentis doctrina abundabit.

Gloss: a ¶ Quę escęs ab exterioribus.

Gloss: a ¶ Cordi, qua Deo es conspicabilis. b ¶ Et tunc.

Gloss: a ¶ Quimodo pro corpus tua non exaudit. b ¶ Proprium est infirmorum q iustum iudicent, quem vident adipisci omne quod petit, quod tamē Deus sæpe negat sed vel, de spiritualibus dicit.

Gloss: a ¶ Quod non valet sine humilitate. b ¶ Idest qui nullum respiciendo despicit, sed se minorem omnibus sentit.

Gloss: a ¶ Quæ etsi à Deo, ita tamen remuneratur acsi tantum ab homine.

a corum deuorauit ignis? † Ac-a quiesce igit ei, & habeto pacem, b ēt per hęc habebis fructus opti-c mos. Suscipe ✱ ex ore illius legē, d & pone sermones eius in corde b tuo. Si reuersus fueris ad omni-e c potentem, ædificaberis, & longè † facies iniquitatem à tabernacu-f d lo tuo. † Dabit pro terra silicem, g e & pro silice torrentes aureos. f Eritq; omnipotens † cōtra hostes h tuos, & argentum coaceruabi-i g tur tibi. Tunc super omnipoten-k h tem † delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis l m i eum & exaudiet te, & vota tua n o k reddes. Decernes rem, & veniet p q l m tibi, & in vijs tuis splendebit lu-r n men. † Qui enim humiliatus fue-s o rit, ērit in gloria: & qui inclinaue t u rit oculos suos, ipse saluabitur. x p † Saluabitur innocens, saluabitur y z aūt mūnditia manuum tuarum.

NICO. DE LYRA.

¶ *a* Acquiesce igitur. *Postquam Eliphaz arguit Iob de vitijs, hic admonet eum de virtutibus ad recuperandum prosperitatem temporalem quam amiserat, di. Acqui. igi. ei. i. ipsi Deo cui repugnare non potes.*

b Et ha. pa. *sustinendo patienter eius castigationem.*

c Et per hæc habebis fructus. *idest temporalem prosperitatem valde magnam.*

d Suscipe ex ore il. le. *confitendo ore et tenendo corde, eius prouidētiam ad omnia se extendere.*

e Si reuersus fueris ad omnipoten. ædifi. *sicut destructus es per auersionem ab eo.*

f Et lon.

f Et lon. fa. Si reuer. *Id est si elongaueris iniquitatem non solùm à te, sed etiam ab illis qui sunt in cura tua.*

C

g Dabit pro ter. si. *idest multò meliora quā antè habuisti, sicut lex prævalet terræ simplici, & aurum adhuc amplius silici.*

h Eritq; oi contra ho. &c. *ita quòd non poterunt amplius tibi nocere.*

i Et argen. coa. ti. *i. diuitię gnāliter, quæ nomine argenti designantur. Et non solùm promittit ei Eliphaz prosperitatem in bonis corporalibus, sed ēt i spūalibus, quę se tenēt ex parte aīę: & talia non promiserat ante. Dicit igitur,*

† Assuesce

k Tunc super omni. &c. *experiendo interius diuinas consolationes.*

l Et ele. ad Deum faciem tuam. *eum quietè & delectabiliter cōtemplando. Intelligit ūi de consolationibus & contemplationibus quę pñt haberi in vita presenti, quia futurā negabat.*

m Ro. eum. *confidenter.*

n Et ex. te. *velociter.*

o Et vo. tua. red. *Modus est enim hoīs exauditi Deo reddere vota quæ ei promiserat.*

p Decernes rem. *secundum dispositionem et voluntatem tuam.*

q Et veniet tibi. *absque defectu. Cuius causa subditur,*

r Et in vijs tuis. *i. Deus illustrabit te ad disponendum de futuro, quod est tibi vtile, & quod vult tibi dare.*

s Qui. n. humiliatus fuerit. *Deo se fideliter subijciendo.*

† munitio tua. & argētū erit fortitudo tua.

t Erit in gloria. *i. in prosperitate temporali, quantùm ad corpus & aīam modo prædicto*

u Et qui inclinauerit oculos suos &c. *ad cōsiderandum humiliter proprios defectus.*

x Ipse saluabit &c. *à tribulationibus sup impios obstinatos venientibus. Ideo subditur,*

y Saluabitur innocens. *s. corpore.*

z Saluabitur autem mun. ma. tu. *q. d. ad perfectam salutem requiritur munditia cordis & operis: per manus enim opera designantur.*

MORALITER

D

✱ a *Acquiesce igitur ei.* verè pęnitendo, & ipsum humiliter deprecando.

c *Et per hęc habebis fru. optimos.* s. gratiam in præsenti & gloriam in futuro.

d *Suscipe ex ore illius legem.* euangelicam quam ore proprio promulgauit. Nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio.

e *Si reuersus fue. ad omnipo. ędifi.* Replicatio est eiusdem per alia verba.

f *Dabit pro ter. silicē, & pro silice torren. i.* p terrenis cęlestia, & pro transitorijs æterna.

h *Eritq; omnipotēs.* à te repellendo spiritus malignos.

i *Et argen. coacer. tibi.* Idest verę diuitiæ cęli.

K *Tunc super omnipo. delicijs affluęs.* eius bonitate fruendo.

l *Et eleuabis ad Deum faciem tuam.* ipsum clarè videndo.

m *Rogabis eum & exaudi. te,* pro tibi deuotis orando.

o *Et vota tu. red.* Deum iugiter laudando.

p *Decernes rem & ve. ti. & in vijs &c.* nam sanctis ad votum succedunt omnia. Sed qm gloriā cęli pcedit humilitas in pñti, iō subdit,

s *Qui. n. humi. fue. erit in gloria.* Et similiter vitæ puritas, Apo. Nihil iniqui intrat in illam. Ideo sequitur,

y *Salu. a. mundi.*

GLO. ORD. CAP. XXIII.

R*Espondens autem Iob dixit.*

a *Nunc quo. in ama.* Mēs iusti in amaritudine est semper, etiam in prosperis, quam amaritudinem aduersitas ingeminat. vñ: *Nunc quo.* Sicut fuit in psperis. Vel: *Nunc quo.* idest dum meliora promittis. *Nunc quo. in ama. est ser.* Quia inordinatæ consolationis intentio percussionem quā minuere debuit, multiplicauit. Iusti. n. eò amplius gemunt, quò malos blandiri perspiciunt, qui per dulces sermones seducere quærunt.

† Etiam hodie

b *Et ma. pla. me.* Manus aūt plagæ est fortitudo pcussionis. Sed qa ex aduersitatibus, iusti plus sitiūt faciē autoris. Seqt:

a *Quis mi-*

CAP. XXIII.

Gloss: ¶ Dum cōuerso meliora promittis.

Gloss: a ¶ Fortitudo percussionis: quia non solum à Deo diuisi, vnde cęci: sed in hoc exilio ligati.

R Espondens autē Iob a a dixit: † Nunc quoq; b in amaritudine est b sermo meus, & † ma-c nūs plagę meę aggrauata est sup d

NICO. DE LY. CAP. XXIII.

R Espondens autem Iob dixit. *Hic ponitur ipsius Iob responsio; notauerat autem eum Eliphaz de duobus. s. q erat flagellatus propter peccata sua, & quòd malè sentiebat de diuina prouidētia: iō primò excludit primū. & secundò sidm ca. seq. Circa primum Iob primò se iniuriatum cōqueritur: secundò propositum exequitur, ibi: Quis mihi tribuat. Circa primum dicit,*

b Nunc quo. *Cuius rationem subdit,*

c Et ma. pla. meæ. *i. potestas seu grauitas flagellationis quam sustinui.*

d Aggra. est. *per iniuriam mihi irrogatam, cò quòd imponitur mihi propter culpam meam fuisse illatam.*

d Super ge. *quasi dicat, prius habui causam gemendi silenter, sed modò habeo causam conquerendi patenter.*

† manus mea vel plaga mea.

¶ *a* Quis mi-

MORALITER.

✱ a *Respon. au.* Superius pluries fuit dictum, quòd Iob viri perfecti gerit typum. vir autem perfectus ad pręmium suspirat, & eius dilationem cum gemitu portat, dicens,

b *Nunc*

b *Nunc quo in a. est ser. me.* sed quando considerat q ex tali dilatione potest in peccatū cadere, cùm non sit in bono confirmatus, tunc eius gemitus aggrauatur. Ideo sequitur,

c *Et manus plagæ meæ aggra. est.*

✱ *Quis mihi.*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Quis mihi tribuat &c.* Electi cùm contra votum quęlibet agi conspiciunt, ad occul. a Dei iudicia recurrũt, vt in eis videãt: quia inordinatè intus non disponitur, quod inordinatè foris currere videtur. Et hoc est, quod subdit: E

b *Vt cognoscam.* Per speciem, quem noui per fidem: quod se sentire indicat ibi: veniam vsque ad solium eius.

c *Inueniam.* Vt est: quod modò differt Deus, vt plus desideretur.

d *Et veniam vsque &c.* Soliũ sunt angeli, quibus interesse cupit. Vel hæc verba, positis in hac vita cõueniunt, quia cum præsidentem angelis fide vident, sciunt quòd qui mirè eos regit, iniustè de hominibus non disponit, & sua vota damnant: dum meliora disponere Deum vident. Vnde:

Ponere corã Deo iudiciũ.

e *Ponam co. &c.* Coram Deo iudicium ponere, est intra secretũ mentis p fidei contemplationẽ ad tremendũ examẽ illius oculos nræ considerationis aperire: quid peccator hõ mereat, attendere, & occultus nũc & tacitus iudex q̃ terribilis post appareat, considerare.

f *Os meum re. &c.* Quia dum examẽ iudicis contra se cõtemplatur, amare se pœnitentiæ inuectione persequitur.

†sed ponat in me sub. vires, vt ita re possim coram eo. † Ibi rectũ disputet secũ, vel ponat æquum rectitudinẽ secũ. & sic liberabor in perpetuum à iudicante me.

g *Vt sciam verba quę &c.* Cum.n. culpas pœnitendo psequimur: quid nobis de eis iudex in suo examine dicere possit inuenimus. quod nescit: quia mala sua negligit.

h *Nolo mul. fortitu. con.* Quis.n. in examine iueniri iustus valeat, si sedm suę fortitudinis maiestatẽ vitã hoĩum discutiat Deus. Quãlibet.n. iustus si districtè iudicatur, mole magnitudinis premitur. vnde subdit:

i *Nec magnitud. suę.* Quasi diceret: si secundum fortitudinem suam mecum contenderet, mole sua me premeret. Et nota, quia dum fortitudinem vitat, infirmitatem incarnationis optat: vnde subdit: F

K *Proponat ęquitatem contra me.* Mediator Dei & hoĩum æquitatis noĩe designatur: de quo scriptũ est: Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia. Et est sensus: Ad redarguẽdas vias meas incarnatum filium mittat, & nunc insidiantem aduersarium per absolutionis meæ iudicium victor excludam. *1. Cor. 1. d*

l *Si ad orientem iero &c.* Acsi dicat: filium incarnatum mittat: In altitudine sua, diuinitas apprehendi nõ poterat: sed mõstrauit se hoĩbus p humilitatem. Deus in parte non est, quia vbique est: & minus inuenitur, si in parte quæritur. Vel, ad orientẽ it, qui mentẽ i cõsideratione attollit maiestatis: sed Deus in natura non apparet ei. Inde aũt mens reuerberata ad se redit quasi ad occidentem, & videt quàm suprà sit, & se indignam videre. Ad sinistram vertitur qui peccatis consentit, qui nullatenus Deum apprehendit. Ad dexteram vertitur, qui de virtutibus eleuatur, qui Deum non videt. Sed nec in his omnibus plenè se anima cognoscit. vnde:

m *Ipse vero scit viam meam.* i. videre non valeo videntem me.

n *Et proba. me quasi aurum.* Non elatus comparat se auro, sed sua humiliter considerat: quod licet omni iusto. Et hoc est: Et proba. me quasi au. &c. Exustione enim tribulationis, & subtrahuntur vitia, & augentur merita.

☞ a *Vestigia*

a ¶ Qui erat etiam sine aduersis. b ¶ Et cum ita grauet.

a gemitum meum. Quis mihi tri- a

a ¶ Per speciem. b ¶ In re, vt est: quod modo differt Deus, vt plus desideretur.

b c buat, vt cognoscam & inueniam

d illum, & veniam vsque ad so- b

a ¶ Et si videro tunc po.

e lium eius? Ponam coram eo c

a ¶ Quid scilicet nos egimus, & quam terribilis sit iudex.

f iudicium, & os meum replebo d

g increpationibus, vt sciam verba e

quæ mihi respondeat, & intelli-

a ¶ Sed quid ibi iustus si secundum fortitudinem discutiat.

h gam, quid loquatur mihi. Nolo f

a ¶ Dum fortitudinem vitat, infirmitatem optat incarnationis.

multa fortitudine contendat me

a ¶ Quamlibet iustus, si districtè ab omnipotente iudicatur, mole magnitudinis premitur.

i cum † nec magnitudinis suæ mo

¶ Sed.

k le me premat. † Proponat æqui- g

tatem contra me, & perueniat h

ad victoriam iudicium meum.

l Si ad orientem iero, non appa- i k

ret. Si ad occidentem, non in- l m

telligam eum. † Si ad sinistram, n

quid agam? Non apprehendam o

eum. Si me vertam ad dexte- p

a ¶ Quasi: ego non possum videre eum, sed ipse me videt: unde magis est timendus.

m ram, nõ videbo illum. Ipse verò q r

a ¶ Iustus ante flagellara Deo dicitur, sed minus de se sentit dicens se ibi purgati.

n scit viam meã: † & probabit me s

f Nolo mul. forti. conten. mecum. *i. in tanta sublimitate mecum loquatur, quòd non possim capere: sed magis contemperet se capacitati intellectus mei.* G

g Proponat æquita. con. me. *id est declaret per effectum reuelationis vel manifestationis suæ grauitatem pœnę meę & culpę.*

h Et perueniat ad vict. iudi. meum. *idest iudicet pro me, ita quòd appareat victoria mea sustinendo veritatem cõtra amicos meos impugnantes ipsam & sic postea factum fuit, vt hr̃ in fine huius libri, vbi Dñs dicit: Nõ estis locuti coram me rectum: sicut seruus meus Iob.*

i Si ad orien. &c. *Hic declarat quoddã dictũ suum. Dixerat.n. de Deo: Quis mihi tribuat, vt cognoscam et inueniam illum. per hoc insinuãs manifestè: q hõ virtute naturali non potest ad perfectam Dei cognitionem pertingere, iõ hoc declarat dicens: Si ad orientem &c. Ad cuius intellectum sciendum, q hõ ad cognitionẽ Dei ascendit ex creaturis visibilibus, secundũ quod dicitur: A magnitudine speciei creaturę poterit cognoscibiliter creator horum videri: inter creaturas aũt visibiles firmamentum tenet primum locum, cuius motus incipit ab oriente tendens versus occidentem: & quantum ad hoc dicit: Si ad orientem iero. motum firmamenti considerando.*

Ascensio hominis i Deũ. Sap. 13. a

k Non apparet, *scilicet ipse Deus per hoc pfectè cognitus, quia licet firmamentum sit creatura valde nobilis, tamen in infinitum deficit à perfectione creatoris. Secundum verò locum tenet proprius motus planetarum, qui incipit ab occidente tendens versus orientem. et quantum ad hoc dicit:*

l Si ad occidentem. *me conuertero, planetas & eorum motus considerando.*

m Non intelligam eum. *s. perfectè, eadẽ rõne qua de firmamento dictum est.*

n Si ad sinistram. *i. ad aquilonem considerando stabilitatem poli arctici & stellarum, quę mouentur prope ipsum.*

o Quid agam. *q.d. non habeo sufficiens mediũ ad cognoscendum perfectè Deum.*

p Si me vertam ad dexteram. *i. ad meridiẽ, vnde est fortitudo luminis.*

q Non videbo illum. *quia illud lumen est tantum corporale, & in infinitum deficiens à diuino lumine. & quia eadem est distantia Dei ad creaturas, et creaturarũ ad ipsum, sicut est eadem via à Thebis ad Athenas & econuerso. posset aliquis credere q sicut nõ cognoscimus Deũ nisi valde imperfectè pp distantiam ipsius à nobis, sic ecõuerso non cognosceret nos perfectè ratione huius distantiæ. ideo hoc excludit, dicens:* H

† Si se reuerterit ad sinistrã, non apprehẽdam eũ: si absconderit se ad dexteram, non videbo illum. † si probauerit me, sicut aurũ egrediar.

r Ipse vero scit viam meam. *i. omnia opera mea vsque ad minima.*

s Et proba. me quasi au. *Ignis aũt probans aurũ non dat ei veritatẽ auri, sed eam præexistentem declarat: ita dicit Iob, q ignis tribulationis nõ dedit sibi innocentiam, sed illam declarauit per eius patientiam: & sic Deus eum probauit: non ad cognoscendum eius innocentiam sibi incognitam, sed vt alijs manifestaretur, sicut & tentauit Abraham, vt eius obedientia alijs notificaretur.*

¶ a Vestigia

MORALITER.

✱ a *Quis mi. tri. vt cog.* sicut & cognitus sum.

b *Et ve. vsque ad solium eius.* Quod est in gloria cœlesti. Sed quoniã oportet præcedere iudicium particulare mortis, sequitur:

c *Ponam co. eo iudi. &c.* cõsiderando qd in iudicio rñdeã corã ipso.

d *Os meum re. increpationibus:* meditando peccata mea, quibus sum increpandus.

e *Vt sciam verba quæ mi. re. &c.* pensando nanque peccatorum grauitatem, quis aduertit increpationis qualitatem.

f *Nolo mul. forti. conten. mecum.* idest rigore iustitiæ, sed cum temperamento misericordiæ.

g *Proponat æqui. contra me &c.* Æquum est.n. q cũ in iudicio proponitur obligatio, sic & satisfactio proponatur. Si autem consideretur satisfactio facta pro nobis per Christum, excedit oẽ peccatum humanum: & sic ad victoriam peruenit iudicium hominis contra inimicum. Quod autem excedat, ostendit dicens:

i *Si ad orientem iero &c.* Oriens est Christi ortus. occidens autem mors eius. sinistra verò descendens ad inferna, dextera sessio eius in patris dextera. Hæc autem sunt incõprehensibilia à nobis, & excedunt obligationem pro peccatis. Sed quia vir perfectus timere sibi debet propter incertitudinem sui status. ideo subditur,

r *Ipse vero scit vi. me.* q.d. nescio eã: De re.n. ignota cõiter dr̃: Deus scit. Sed quãuis iustus statũ suum nesciat p certitudinem, scit tamẽ p coniecturam, quando de mortali peccato non est sibi conscius, & est ad obediendum Deo promptus. ideo sequitur:

s *Probauit me quasi aurum.* i. approbauit. Et subditur huius signum:

✱ *vestigia*

NICOL. DE LYRA.

¶ a Quis mihi. *Hic prosequitur intentũ suum declarans se propter peccata non fuisse flagellatum, & hoc dupliciter: primò per diuinũ iudiciũ cui nihil est occultum: secundò per euidẽtiam operum suorum, ibi: Vestigia eius. Prima in duas, quia primò ostendit propositum, secundò declarat quoddam dictum suum, ibi: Si ad orientem. Circa primum inuocando diuinum iudicium dicit: Quis mihi tribuat, vt cognoscam Deum iudicem meum ad sciendum causam afflictionis meæ. Et veniam vsque ad solium eius, scilicet vt possim audire ab eo quod quæro.* *I iusto.*

c Ponam co. eo iudicium. *non dicit contra eum sicut contra partem aduersam, sed coram eo sicut coram iudice: cui obtemperare volo, & sic excludit verbum Eliphaz imponentis sibi, quod vellet cum Deo contendere de pari.*

d Os meum re. in. &c. *In Hebręo habetur: in argumentationibus, sicut discipulus coram magistro aliquando multiplicat argumenta nõ ad contentionem, sed ad veritatis inquisitionem, quam desiderat audire à magistro: & hoc ostendit litera sequens, cum dicitur:*

e Vt sciam &c. *hoc etiam ostendit per hoc quod subditur:*

f Nolo mul.

a *Vestigia eius.* Beatus Iob in futura operatione incarnandæ sapientiæ intendebat. Cuius vitam dũ superno spũ repletus solicita intẽtione cõspiceret, futurã mãsuetudinis illius humilitatẽ præuidẽs, quasi ad exẽplum sibi propositũ recurrit. A

b *Viam eius.* Custodire per intentionem est, non declinare per operationem.

c *A mandatis.* Iustorũ mẽtes per intentionẽ suã oĩpotẽti Deo assistũt, atque in scriptura quasi os eius intuentur.

d *Et in sinu.* In sinu cordis verba oris eius abscondimus, qm̃ mandata eius nõ transitoriè, sed implenda opere audimus. & si verba in opere prodeunt, latent tamẽ in corde. Si intus non eleuatur aĩus, sed si laus extrà quęritur, tunc sermo Dei in sinu non occultaẽ.

e *Ipse enim.* Principaliter & immutabiliter. Solus.n. p se est, qui oĩa agit, in q bus est ipse timendus, non q̃ patimur: De cuius immutabilitate subdit,

f *Et nemo auer.* Quia semel fixa iudicia mutari nequaquam possunt.

g *Et anima eius.* Ea ipsa vis qua cuncta disponit, anima illius appellatur.

h *Cũq; exple.* i. Explet in me voluntatẽ suam, quia multis me percussionibus affligit. Sed multa similia præsto sunt ei, quia si ferire cogitat, adhuc inuenitur, vbi plaga crescat.

i *Et idcirco.* Rectitudinis pauore cõcutitur, cum se reddẽdis rõnibus conspicit non esse idoneũ si districtè iudicetur.

K *Deus molli.* Virtutem ergo suæ fortitudinis non sibi, sed autori tribuit.

l *Conturbauit.* Nunq̃ secura sunt corda iustorum, sed turbata timore iudicij, quæ tñ consolant donis q̃ acceperũt. vnde: Nõ enim perij. Flagella iustorũ, vel pterita purgãt, vel futura pctã auertunt: qđ non in Iob, sed virtus augeẽ.

m *Non enim.* Ille in flagello positus à salute corporis propter imminẽtes tenebras perit qui pro transactis pcutiẽ, ut à futuris supplicijs abscondatur. B

n *Nec fa.* Qui enim semper diuinæ fortitudinis põdus aspexit, eius cordis faciem caligo peccati non operuit.

†Nõ enim si excisus à facie tenebrarũ, nec à facie mea occultaẽ caligo. i. tenebræ infelicitatis à me non recedunt, caligo mortis semper ob oculos versans, non abit.

a ¶ Probauit me.

quasi aurũ quod per ignẽ tran-

a ¶ Et ergo. ¶ Operationes q bonos iuuat: malos tolerat: vel exempla verbi incarnati, qui non potuit videre sublim a occultæ dispositionis.

a sit. Vestigia eius secutus est pes a

a ¶ Custodit & non declinat: qui hoc vbi intẽdit, operaẽ.

b meus, viam eius custodiui, &

c non declinaui ex ea. A mandatis b

d labiorum eius non recessi, & † in

sinu meo abscondi verba oris ei⁹.

a ¶ Ideo sic ago. b ¶ In hoc ostendit q in tot bonis quę egerat, nihil se esse credidit. c ¶ Sicut immutabilis substantia est, sic & voluntas.

e f Ipse enim solus est, & † nemo a- c d

uertere potest cogitationem eius,

a ¶ Ideo timendum est infirmo. b ¶ Vel quæcunque. c ¶ Id est quod voluntati eius repugnare videtur. fecuit illi.

g et anima eius, quodcunq; voluit, e f

a ¶ Et ideo. ¶ Quasi: etsi malum timeri debet quod nondum est, ego in malis iam positus timeo alia

h hoc fecit. † Cumq; expleuerit in g

a ¶ Quibus me ferit.

me voluntatẽ suam, & alia mul- h

i ta similia præsto sunt ei. Et idcir- i k

a ¶ Quia timorem maiestatis cordi proponit.

cò à facie eius turbatus sum, & l

a ¶ Qui enim vim animaduersionis eius non considerat, non timet.

considerans eum, timore soli- m

a ¶ Nec à me est istud: quia. b ¶ Vt timore iudicij penetretur.

k citor. Deus molliuit cor meum, n

l & omnipotens conturbauit me. o

¶ Vere Deus molliuit cor meum, & semper timeo.

m †Non enim perij propter immi- p q

n nẽtes tenebras, nec faciem meam r

¶ Etsi aliquando tetigit.

operuit caligo.

vltra naturalem cognitionem: quamuis enim Gentiles non habuerunt legem à Deo reuelatam, quæ data fuit Iudæis in monte Sinai, tamen illis Gentilibus qui viuendo secundum dictamen rectę rationis conuertebãt se ad Deum deprecandum: reuelabantur ea quę erant ad salutem necessaria à Deo immediatè, vel mediãtibus aliquibus in sanctitate excellentibus: cuiusmodi fuit Iob, qui habuit reuelationem valde claram de resurrectione futura: vt patuit suprà xix. & quantùm ad dicta reuelata dicit: A mandatis labiorum eius. Veruntamen quia ipse Deus in se, nec per cognitionẽ naturalem, nec per reuelationem comprehenditur. ideo sequitur, C

c Ipse enim solus est. *scilicet infinitę scientię.*

d Et nemo auer. *eius consilia cõprehendere. Est etiam infinitę potestatis. ideo subditur,*

e Et anima eius. *idest voluntas.*

f Quodcunque uoluit. *nullo potente sibi resistere.*

† in ore meo uel plus q̃ præceptum est mihi.

g Cum expleuerit &c. *me flagellando tanquam creaturam suam.*

h Et alia &c. *idest flagella.*

i Pręsto sunt ei. *quia mihi & alijs potest infligere de facili.*

k Et idcir. &c. *turbatione tristitię de pręsenti malo.*

†quis redire faciet eũ retrorsum vel qs respondebit ei?

l Et consi. eũ. *q põt multa sĩa iterũ facere.*

m Timore soli. *de futuro malo. Sciendum q ista tristitia & iste timor in ipso Iob non erant absorbentes rationem, neque deijcientes à virtute, sed sequentes naturam sensitiuam naturali necessitate.*

n Deus molliuit. *liquefaciẽs à firmitate tpali.*

o Et omnipotens. *modo iam prędicto, & q hoc non sustinuerit pro pctõ suo, ostendit di.*

p Non enim. *idest afflictiones passus sum.*

q Propter imminentes. *i. pp pctã patentia.*

r Nec faciem. *i. propter peccata latentia quę faciem animę obnubilant interius, licet non appareant exterius.*

† Cũ reddiderit qđ statutũ est mihi, vel quod congruit mihi, ecce tñ adhuc multa corã ipso sũt sub. pp q̃ possit me affligere, aut qđ simile.

MORALITER.

✱ a *Vestigia eius secu.* in bonis ambulando, & à malis declinando. C

c *Ipse enim so. est.* qui per certitudinem scit statum meum, tam præsens quàm futurũ.

d *Et nemo auer.* nam eius consilia sunt incomprehensibilia.

g *Cum expleue.* nam de me potest facere quicquid sibi placuerit nunc & in futurum.

K *Et idcirco.* propter mortis periculum.

l *Et considerans eum.* iudicem venturum.

m *Timore soli.* nesciens in qua parte sim ponendus.

n *Deus molli.* faciens ipsum perplexum. Illud enim quod est molle ad partes oppositas est flexibile.

p *Non enim perij.* i. nõ sum mihi cõscius de pctis grauibus pp q̃ debeã perire: sed q a per hoc nõ sum iustificatus, maneo in pplexitate

NICOL. DE LYRA.

¶ a Vestigia. *Hic consequenter ostendit propositum testimonio suorũ operum quæ fuerãt hominibus nota, dicens: Vestigia eius secutus est pes. idest dictamen rectæ rõnis secutus sum in omnib. operibus meis: quod est quasi quoddam vestigium impressum à Deo mentibus humanis.*

b A mandatis labi. *idest ab illis quæ per diuinam reuelationem habui, vltra*

GLOS. ORDIN. CAP. XXIIII.

a A*B omnipotente &c.* Quia ipse quidem nostra tempora comprehensibiliter conspicit.

b *Qui autem.* Quia etsi iam per fidem Deum nouimus, qualiter tñ sit ei⁹ æternitas sine præterito vel futuro, non videmus. Beatus Iob ne plus sapiat quàm oportet sapere, dies Dñi non posse comprehendi testificans, ad hæreticorũ mox superbiã respectũ mentis conuertit: qui alta sapere appetunt, de quibus sequitur,

c *Alij termi.* Quos aliorum noĩe nisi hęreticos designat, qui à sanctæ ecclesiæ gremio extranei existũt. Ipsi terminos transferunt: quia constitutiones patrũ præuaricando transcendunt. Qui greges diripiunt, & pascunt: quia imperitos ad se peruersis persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt.

† Quare ab oĩpotẽte non abscõdita sunt tẽpa, & cognoscentes eũ, nõ viderent dies eius.

☞ a *Asinum*

CAP. XXIIII.

¶ Moderatur se freno scientię nõ plus sapere quàm oportet.
a ¶ Sed non possum de eo comprehendere.

a A † B omnipotente a

non sunt abscondi-

a ¶ Inter quæ voluimur. b ¶ Deus natura simplex, neque aliud ipse atque dies eius sunt, ęternitatem quippe habet, sed ipse sibi est æternitas. Et est: qui eum cognoscunt adhuc nesciũt: quia quem veraciter credimus: qualiter tamen sit ipsa eius æternitas est, ignoramus.

b ta tẽporã: qui autem nouerũt eũ, b

c ignorãt dies illius, Alij terminos, c d

NICO. DE LY. CAP. XXIIII.

¶ a A B omnipoten. *Postquã ostẽdit Iob se non fuisse punitum pp peccata sua, hic consequenter ostẽdit se non malè sensisse de diuina prouidentia. & primò declarat propositum. secundò concludit*

cõcludit intentũ, ibi: Quod si non ita est. Prima in duas, quia primò ostendit propositũ in gñali, di. Ab oĩpotente non sunt abscon. q.d. intuitus suæ scientię fertur super omnia tempora: ita quòd perfectè cognoscit prętérita, pręsentia, & futura.

b Qui autem &c. *per inuestigationem rationis. vel etiam vlterius per reuelationem.*

c Ignorant di. il. *i. modum suę ęternitatis non comprehẽdunt: & sic ostendit se Iob bene sentire de diuina prouidentia in generali.*

d Alij termi. tran. *Hic consequenter ostendit idem in speciali, & hoc per diuersos peccatores sine freno timoris Dei peccantes, acsi eorũ facta nõ prospiceret: cuius tñ contrarium ostẽdit per hoc q eos manifestè puniuit, & punit. Primò igitur describit eorũ multiplicẽ culpã: secundò pœnã Ideo inflictã, ibi: Maledicta sit*

¶ *pars eius.*

MORALITER

✱ a *Ab omnipotente &c.* Secũdum Greg. Iob loquitur hic contra infideles quorum aliqui negauerunt diuina prouidentiam extendi ad hæc inferiora. contra quos dicit: *Ab omnipotente non sunt ab. tem.* Nam sua æternitate totum tempus includit, & sic omnia entia secundum quodcũque tempus uno intuitu comprehendit. *Moral. l. 16 ca. 20. to. 1.*

b *Qui autem.* Per rationis inuestigationem, & etiam per fidem.

c *Ignorãt dies il.* Quia nõ cõprehẽdũt modum æternitatis eius.

d *Alij termi. transtulerunt.* A patribus positos, & diuersas hæreses condiderunt.

✱ a *Diripuerunt*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Asinum pupil.* Pupillos dicit electos, qui magna fidei gra-
E tia nutriuntur: & patris furiam pro se mortui faciẽ necdum vident. Et sunt plerique, qui dum tales conspiciunt cœlestia appetere, terrena despectui hẽre, de rebus quas possident subsidia subministrãt: quasi ergo asinus electorum est, qui deportat onera visibus eorum. Sed cũ hæretici talẽ ab ecclesia, auertũt quasi pupillorum asinum abigunt: quia cum ad perfidiam pertrahunt, à ministerio bonorum repellunt.

b *Et abstule.* vidua dr̃ ecclesia quæ occisi viri sui interim visione priuata est. Bos huius viduæ est vnusquisque prædicator. Et cõtingit, vt hæretici peruersis dogmatibus ipsos ẽt prædicatores trahant: pignus namque cum tollit, aliud qdẽ est qđ tenetur. sed tñ adhuc aliud q̃ritur, & iõ hæretici eos conantur auferre q prædicãt, vt eorũ ẽt sequaces trahant. vñ subdit.

c *Subuerterũt.* Nõnũquã hi q mãsueti atque humiles videñ, si seruare discretionẽ nesciũt, exẽplis aliorũ cadũt.

d *Alij quasi ona.* Sunt.n. hæretici qui populis admisceri refugiunt: sed secessum vitę secretioris petunt, & eò amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quò quasi ex vitæ meritis reuerẽtiores videntur. Onagris aũt cõparanẽ, q in suis voluptatibus dimissi, à vinculo fidei rõnis sunt alieni.

e *Egrediuntur.* Non.n. Dei sed opus suum peragũt, dũ non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur.

f *Vigilantesq́.* Ad prædam vigilant, q verba iustorum ad propriũ sensum semp rapere conantur, vt p hoc peruersis filijs panem erroris parent.

F g *Agrum non suum.* Agri vel vineę nomine ecclesia signatur, quã peruersi pdicatores demetũt, & autorẽ eius in membris suis opprimendo vindemiant: qui creatoris gratiam persequentes, dũ quosdam de illa qui recti videbantur rapiunt: quid aliud q̃ spicas vel botros animarum tollũt?

h *Nudos di.* Sicut vestimẽta corpus, sic bona opera protegunt animam. Hæretici itaque cũ quorundã bona opera destruunt, vestimenta tollũt.

i *Quibus non est.* Operimentum ad iustitiam pertinet: frigus ad culpam. Alget ergo & tegitur, q ex alio opere feruescit ad iustitiam, ex alio frigescit ad culpã. Sed cũ hæretici talibus bona opera subtrahunt, agunt ne in frigore habeãt unde vestiantur. Vel frigus est malum desiderium, contra quod boni veste boni operis se tegunt: sed praui hoc agunt, vt qui frigent desiderio, sine veste boni operis moriantur.

K *Quos im.mo.rigant.* Id est fluenta prædicatorum satiant.

l *Et non haben.* Lapides dicit fortes viros in ecclesia, vt martyres qui itaque de nullo opere suo confidunt, sed ad sanctorum martyrum protectionẽ orando currũt, quid isti faciũt, nisi qa bonę actionis velamẽ nõ habẽt, lapides amplexãtur.

m *Vim fecerunt depredan.* Hæretici deprædantes vim faciunt, quia cõtra infirmas fidelium mentes verborum & operum violentia grassantur.

n *Vulgum pau.expoliaue.* Quia dum doctis non præualent, indoctos à velamine fidei denudant.

o *Nudis & ince.* Qui nec bona nec mala operatur, nudus est & otiosus. Qui autem mala agit, nudus incendit, quia sine velamine boni operis per iter prauitatis pergit. Esurientibus & per pœnitentiam pabulum verbi concupiscentibus hæretici spicas tollunt: quia in eorũ mente patrum sententias destruunt: Quæ per spicas significantur, quia dum per figuram eloquia proferuntur, ab eis tegumen literæ quasi aristarũ paleas subtrahimus, vt medela spiritus reficiamur.

p *Inter acer.eorum meri.sunt.* Qui ecclesiam persequuntur, torcular calcãt: nam dum iniusti iustos deprimunt, botros sub pedibus mittunt, vt animarum botri spirituale vinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad cælestia velut in apothecam currant. Calcant autem & sitiunt, qui agendo crudelia eo ipso ferociores fiunt, & grauiora facere ambiũt. Quos dum contra chatolicos hæretici agere crudelia conspiciunt, inter aceruos eorum meridiantur. Qui & calcatis torcularibus sitiunt: quia eorum se multitudini adiungunt, quos

G quos vident grauia agere, & adhuc grauiora sitire. Et cum per se non possunt persecutionem suscitare, potentes seculi ad hoc excitant, quorum feruor dum eorum desideria satiati, in eorum actibus quasi in meridie quiescunt.

q *De ciuitatibus fece.* Quia ciuitates à conuiuentibus populis appellantur, ciuitatum nomine ecclesiæ designantur. Hæretici autem quia potentibus adhærẽtes bonorum sodalẽ vitam persequuntur, de ciuitatibus fecerunt gemere viros, id est eos qui per viam Dei non fluxè sed viriliter currunt.

☞ a Et

[Interlinear: a ¶ Populos imperitos.]
transtulerunt, diripuerunt gre-a ges, & pauerunt eos. Asinum b c pupillorum † abegerunt, & ab-d stulerunt pro pignore bouem *[a ¶ Humilium.]* viduæ. † Subuerterunt paupe-e rum viam, & oppresserunt pari-f ter mansuetos terræ. Alij quasi g *[¶ Effrenes. ¶ Vbi fructus non est.]* onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, † vigilantes ad prædam præparant panem libe-h *[a ¶ Scripturam de qua hæretici, sententias à suis sensibus tollunt.]* ris. Agrũm non suum demetunt, i *[a ¶ Scripturam quoque quę botros virtutum profert. b ¶ Conditorem scripturæ vi opprimunt, cuius sensum violentum inflectunt.]* & vineam † eius, quem vi oppres- *[a ¶ Quia de ea pro se sententias colligunt.]* serint, vindemiant. Nudos † di-k mittunt homines induméta tollentes, quibus non est operimen-l *[a ¶ Fluenta sanctorum patrum.]* tum in frigore, quos imbrẽs mõ-m n tium † rigant, & non habentes o *[¶ Cum isti potentes sunt in seculo.]* velamen amplexantur lapides. p *[¶ Teneros ecclesiæ.]* † Vim fecerunt deprędantes pu-q *[¶ Vel gus. ¶ Vel tum.]* pillos, & vulgum pauperem spo- *[¶ Vel expoliauerunt. ¶ Otiosis. ¶ Mala agentibus.]* liauerunt. † Nudis incedentibus *[a ¶ Idem quod nudus.]* absque vestitu, & esurientibus tule-r rũt spicas. † Inter aceruos eorũ me-s ridiati sũt, q calcatis torcularibus t *[a ¶ Quos magis inflans extinguere.]* sitiũt. † De ciuitatibus fecerũt viros u

[Marginalia:] † duxerunt domũ suã. † Deijciũt paupẽs de via, pariter absconduñt se pauperes terræ. † mane surgentes. † vel impiè acquisita. † madefaciunt. † Diripuerũt mãmillã pupillũ & à paupere munus extorquẽt. † Intra muros oleũ pducere sub. paupes torcularia calcauerũt & sitiuerunt. † vel de ciuitate viri .i. de ciuitate habitatura clamabunt. † pnoctãt sinunt absque vestimento. † Nudũ ambulare sinũt absque vestimẽto.

NICO. DE LYRA.

pars ei⁹. Prima in duas: qa primò exprimit pctã ex cõcupiscẽtia oculorũ oriẽtia. et scđò ex carnis cõcupiscẽtia, ibi: Oculus adulteri. Circa primũ đt: Alij term. &c. *defalcantes de aliorum hęreditate.*

a Diripuerunt, *Quantum ad bona mobilia.*

b Et pauerunt eos. *Acsi essent sui proprij.*

c Asinum pupil. *Minando ad domum suam.*

d Et abstule. &c. *Id est titulo pignoris sub colore iustitiæ, licet falsò.*

e Subuerte. *Id est subuerterunt iustitiam eorum pro munere.*

f Et oppres. per iter man. *De quibus credebant quòd non defenderent se: & tamen personis prędictis esset compatiendum propter conditionem eorum. Consequenter addit de manifestis latronibus & raptoribus, dicens.*

g Alij quasi &c. *Supple morantur ad latrocinia & predas exercendum, & patet per literam sequentem quæ plana est vsque ibi.*

n Quos imb. m. *Hoĩes .n. spoliati fugiunt ad loca cauernosa montiũ: & anteq̃ illuc possint ingredi, rigantur imbribus qui generanẽ in montibus.*

o Et non &c. *vestis nec domos contra imbrem.*

p Amplexantur lapi: *Ponendo se intra cauernas, acceptando loca illa pro aliquali remedio.*

H q Vim fecerunt &c. *Quibus deberent parcere, eò quod carent nutritoribus.*

r Et esurientibus &c. *Idest pauperibus non habentibus messem, sed tantùm aliquas spicas post messores collectas, illas etiam abstulerunt, quod est vile & crudele.*

s Inter acer. *Idest in meridie occultati.*

t Qui cal.tor. sitiunt. *Idest qui vindemia perfecta, ita modicum habent de vino, quòd non sufficit ad eorum necessitatem. Per omnia ista intendit exprimere, quòd tales raptores prę nimia cupiditate non parcunt pauperibus.*

v De ciuita.fece.uiros gemere. *Quia propter*

¶ illos quos

MORALITER.

✻ a *Diripuerunt greges.* Domini à suo ouili.

b *Et pauerunt eos.* Pabulo erroris sui.

c *Asinum pupillorum abege.* Id est sustentatores Christianorũ deceperunt, ut Iulianum apostatam & aliquos alios principes, qui erant Christianorum sustentatores.

d *Et abstulerunt pro pignore bouem.* Per quem significatur prædicator in agro laborans ecclesiæ, quem aliquando hæretici persecuti sunt calumniose.

e *Subuerterunt pauperum viam.* A ueritatis via simplices deuiando.

g *Alij quasi onagri in de.* Sub simulatione singularis pœnitentiæ decipientes à tramite directo, sicut Albigenses & pauperes de Lugduno.

h *Præparant panem libe.* Id est doctrinam pestiferam suis discipulis. De qua dicitur, Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior, Prou.9.d

i *Agrum non suum demetunt.* Id est detruncant, quia doctrinam ecclesiæ desalcant.

K *Nudos dimittunt homines.* Virtutibus spoliantes.

l *Quibus nonest operimentum.* Virtutis.

m *In frigore.* Id est contra frigus infidelitatis.

n *Quos imbres montium rigant.* Id est doctrinæ superborum hæreticorum informant.

o *Et non ha. velamen.* uirtutum.

p *Amplexantur.* Hæreticis induratis se firmiter coniungentes.

q *Vim fece.* Persequentes quos uerbis trahere non poterunt ad sua documenta.

r *Et esurientibus tulerunt spicas.* Id est illud medicũ quod habebãt.

s *Inter aceruos eorum.* In meridie occultati ad rapiendum.

t *Qui calcatis torcularibus sitiunt.* Id est semper desiderant facere peius quod possunt.

v *De ciuitatibus fe.* Id est de societatibus catholicorũ virtuosos gemere fecerunt, eò quod hæreticorum mala repellere nõ potuerunt.

a *Et anima vul.cla.* Vulneratur anima iustorũ, cum fides infir
A morum turbatur. Clamat autẽ, dum alieno lapsu tabescit.

b *Ipsi fue. re. Lu.* Lumini rebelles sunt, qui sua desideria sequendo bonum despiciunt quod nouerunt.

c *Nescierunt vi. eius.* Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cęcantur, vt nesciant.

d *Nec re. sunt &c.* Angustior est semita q̃ via. Quia autẽ manifestiora agere cõtẽnũt, ad subtiliora intelligẽda nõ pueniũt. Expectauit autẽ Deus, vt p eius semitas pgerẽt: sed vtinã p eas vel reuerti voluissent, vt vitæ itinera q̃ noluerũt p innocẽtiã, saltẽ tenerẽt p pœnitẽtiã.

e *Mane primo cõ.ho.* Quia peruersus quisque in psperitate pñtis vitæ (quæ per mane designatur) humiliũ vitã deprimendo interimit: & in aduersitate & deiectione positus (q̃ p noctẽ designatur) p iniqua consilia latenter lædit vt fur.

f *Oculus adulte. &c.* Hoc de hæreticis dicitur. Sicut.n. is qui adulteriũ facit, carnẽ alienæ coniugis sibi illicitè cõiũgit: ita hæretici, cũ fidelẽ aĩam in suo errore rapiũt, quasi alienã coniugẽ tollũt.

g *Et operiet.* Vultus humani cordis est similitudo Dei, quem peruersus operit, vt cognosci à districto iudice nequeat, cum vitam suam malis actibus cõfundit. vnde dicet: Nunq̃ noui vos. Matth.7.d

h *Perso.* Domorũ noĩe, cõscientiæ designantur, in quibus habitamus, cũ aliquid tractamus, bonum. Hæretici cõsilia exquirũt, deiectionẽ psperitatis iustorũ pstolanẽ: vt in tenebris aduersitatis dicẽtes hoc p pctis eis euenire, mentes eorũ suadẽdo pfodiãt, qbus psperè viuẽtib. puersa loq minimè audebant.

i *Sicut in.* Quia cũ iustos conspicerẽt in prosperitate, qm̃ loqui nõ poterãt ad maligna cõtra eos consilia vacabant.

K *Si subito.* Cũ.n. iustos ad regẽdę ptã tis viderint culmẽ erũpere, pturbãtur. Hi gaudẽt de deiectione bonorũ. Sed si subitò apparuerit au.i. si ad regimen veniunt boni, arbitrantur vmbrã mortis: quia quæ peruersè egerunt puniri timent, corrigi nolunt, sed laxè ire eligunt, & in culpa gaudere. vnde dicit.

l *Et sic in.* Quia ita gaudent in nocte peccati, acsi eos lux iustitiæ circũfundat: vel in pñti cęcitate ita læti sunt, ac si iam æternæ patriæ luce pfruãtur.

B m *Leuis est su. fa. aque.* Aquæ superficies huc atque illuc aura impellit. Iniqui autẽ mens plus q̃ aquæ superficies leuis est: quia quælibet hanc aura tentationis attigerit, sine tarditate retractionis trahit. Leuis est. à plurali ad singularẽ redit: qa vno mala ĩchoãte plures imitanẽ; sed principaliter ei⁹ culpa est, q pcedit: vñ crebrò sñia ad eum redit: qui est auctor mali.

n *Maledicta sit.* Quisquis in vita pñti recta agit, aduersa sustinet: laborare qdẽ in aduersitate cernit, sed ad bñdictionẽ hr̃ditatis ppetuę cõsummaẽ. Quisqs verò puersa agit, & tñ pspera recipit: seque à malis actib nec donorũ largitate cõpescit, psperari se qdẽ cõspicit: sed reatu ppetuę maledictionis ligat: vñ rectè nũc dr̃: Maledicta sit pars illi. Quia etsi ad tempus benedicitur, in reatu tñ maledictionis æternæ tenetur.

o *Nec ambulet &c.* Ille per viam vinearum ambulat, qui vniuersalis ecclesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat.

p *Ad nimium ca tran.* Iniquitas frigori cõparatur, qa peccantis mẽtẽ torpore cõstringit. Charitas calor est, quia mẽtem accendit quã replet. Et sunt nõnulli, qui dum iniquitatum suarum frigora declinant, ad veram fidẽ & ad sanctitatis habitum veniunt: qa cum sępe p inqsitionẽ nimiã secretorum Dei in errorẽ dilabuntur, ad nimium calorẽ trãseũt ab aqs niuium. Infidelis vel iniqua agẽs, aqua niuis est: sed cum hęc deserit, in fide ad quã ducit: & plus appetit pscrutari q̃ capit .i. pl⁹ sapere q̃ oportet: plus calet q̃ calere oportet. Et qa q se sapiẽtẽ putat, vix humiliaẽ: vt credat recta pdicãtibus, addit.

q *Et vsque ad inferos peccatum illius.* Peccatum vsque ad inferos deducitur, quod ante finem vitæ non emendatur.

☞ a Obliuiscatur

a gemere, & anima vulneratorum *[¶ Quia & si iusto ordine iniustum aliquid fieri permittit, inultum tamen abire non sinit iniustum, quod fieri iuste permisit.]* † clamabit, & Deus † inultum abi a b re non patitur. Ipsi fuerunt re-b *[a ¶ Non ignorantia sed superbia delinquunt, qui non faciunt quod sciut, vnde & cęcantur, vt nesciant quod non agunt.]* c belles lumini, nescierunt vias c *[a ¶ Saltem.]* d eius, nec reuersi sunt per semi-d e tas illius. Mane primo consur-e *[¶ Iustis alius est homicida, alius adulter.]* get homicida, interficiet ege-f *[a ¶ Mutata prosperitate eadem mens manet.]* num & pauperem: per noctem g *[a ¶ Quanto adulterium in mente difficile est, vt ab humano visu penetretur, & eo securius facit, quo se non metuit videri.]* f verò erit quasi fur. Oculus adul-h teri obseruat † caliginem, dicens: i *[a ¶ Adulter ne cognoscatur.]* g Nõ me videbit oculus, & operiet k l *[a ¶ Tales adulteri. ¶ Ex bonorum aduersitate eos lædere moliuntur.]* h vultum suum. † Perfodiunt in m i tenebris domos † sicut in die con n dixerant sibi, & ignorauerunt *[¶ Aliàs lumen. ¶ Mens iusti.]* k lucem. † Si subitò apparuerit au-o *[¶ Hoc dolent.]* rora, arbitrantur vmbram mor-p *[¶ Hoc amant.]* l tis, & sic in tenebris quasi in luce q m ambulant. Leuis est super fa-r *[a ¶ Bonus: & si laboret benedicitur.]* n ciẽ aquæ. Maledicta sit pars eius s *[¶ Quia nec donis præsentibus compescitur.]* o in terra, nec † ambulet per viam t *[a ¶ Ecclesiarum. b ¶ Quod maius est.]* p vinearum. † Ad nimium calo-u q rem transiret ab aquis niuium, & x vsque ad inferos peccatum illius.

[Marginalia:] † clamauit. † crepusculum. † quas in die signauerũt, sibi vel in die concludunt se sub. ne videantur. † Quoniam simul manè erit eis vmbra mortis, agnoscet. n. errores tenebrarum vel vmbræ mortis. † nec aspiciat viã vinearũ. i. vt eundam vouerit viã habitabilem non incolat deserta. † nõ prohibuit eorũ opera, vel non reddit quod meriti sunt. † Perfodit. † Sicut æstus & calor absorbent aquas niuis ita infernus, vel sepulchrũ, eos, q peccauerunt.

a Et Deus inultum abi. *Secundum dispositionem suæ sapientiæ reducens ad ordinem iustitia.* C

b Ipsi fu.rebel.lumi. *Scienter agentes contra dictamen rectæ rationis, quod procedit ex lumine naturali intellectus.*

c Nescierunt vias eius. *Per ignorantiam affectatam.*

d Nec re sunt &c. *Quia non pœnituerunt de malis suis, quod explicat di.*

e Mane pri. &c. *Ad insinuandum his qui surgunt ante claram lucem.*

f Interficiet ege. *Qui necessitate compulsus ponit se in via antequàm alij surgant.*

g Per noctem vero erit. *Intrans domum occultè ad interficiendum & rapiendum.*

h Oculus adul. *Hic cõsequẽter exprimit peccata ex cõcupiscẽtia carnis procedẽtia, di. Oculus adulte. obser. caligi. i. expectat noctem ad committendum adulterium,*

i Dicens. *id est cogitans.*

K Nõ me. *Et sic pfidiã & adulteriũ secutus.*

l Et operiet &c. *Ad maiorem sui securitatem, ne cognoscatur ab aliquo obuiante, seu per fenestram spectante.*

m Perfodiunt in ten. &c. *s. adulter, & adultera, occultũ introitum adinueniendo.*

n Sicut in die &c. *Per nuntium significando seu per literas adinuicem missas.*

o Si subito apparuerit aurora. *Antequam compleuerint libidinem suam.*

p Arbitrantur &c. *Quia frustrantur in toto, vel in parte desiderata delectatione sua.*

q Et sic in tene. &c. *Id est sicut bene agentes ambulant in luce, sic isti in tenebris: propter quod dicit saluator Ioan.3.c. Qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem: venit ad lucem &c.*

r Leuis est &c. *Superficies.n. aquę impulsum cuiuslibet venti sequitur, & similiter adulter impetum suę passionis.*

D s Maledicta. *Hic consequenter describitur pœna à Deo inflicta, vel infligenda, cum dicitur. Maledicta sit pars eius in ter. i. hæreditas quæ per partem frequẽter designatur in vete. testa. quę maledicta dicitur, qñ non profert aliquod vtile, sed tantùm spinas & tribulos, secundum quod vtile, sed tantùm spinas & tribulos, secundum quod dicitur. Maledicta terra in opere tuo, cùm operatus fu.eam, non da.fru. su. sed spi. & tri.ger.ti.* Gen.3.c

t Nec ambulet &c. *i. vineę eius sint ita steriles & destructę, quòd non velit eas visitare.*

v Ad nimium &c. *Aliqui exponunt de pœna gehennę, dicentes quòd ibi est quædam commutatio de maximo frigore ad maximum incendium ad maiorem afflictionem. & sequens litera concordat cùm dicitur.*

x Et vsque ad inferos. *Secundum Hebręos per hoc intelliguntur duo tpa anni, qui distinguitur in sex tpa, vt habetur in Gen. in fine. Cunctis diebus semẽtis, & messis, frigus, & ęstus, ęstas, & hyems non requiescẽt, & quodlibet istorũ sex tẽporũ cõtinet spatiũ duorũ mensium, vt ibidem fuit plenius declaratum. Et dictum fuit ibi: q tẽpus frigoris est à medio Nouembris vsque ad mediũ Ianuarij: tẽpus autem ęstus à medio Iulij vsque ad mediũ Septembris. Dicunt ergo Hebręi, q Iob loquendo de peccatoribus prædictis. s. raptoribus & adulteris, loquitur de illis qui fuerunt tempore diluuij, quo vigebat rapina & luxuria, secundum quod dicitur in Gen. Corrupta est autẽ terra coram dño. & repleta est iniquitate, quantũ ad primũ. Et sequitur. Oĩs quippe caro corruperat viã suam.* Gen.8 Gen.6.b

¶ quantum

NICOL. DE LYRA.

¶ *illos, quos spoliauerunt vel occiderunt in agro, illi de ciuitate gemunt eis compatientes.*

a Et

MORALITER.

✻ b *Ipsi fuerunt rebel.lu.* Id est Christo, qui lux est mundi.

d *Nec reuersi sunt.* Quia non pœnituerunt.

e *Mane pri. con. ho.* Per mane tempus prosperitatis intelligitur, in quo hæreticus apertè fideles persequitur.

g *Per noctem vero erit quasi fur.* Quia tempore aduersitatis occultè fideles decipere conatur.

h *Oculus adulteri ob. ca.* Nam hæreticus qui adulter est verbi diuini, quærit latebras ad docendum ibi.

o *Si subito apparuerit &c.* Horrent enim hæretici catholici doctoris præsentiam, ne manifestet eorum errorem.

r *Leuis est su.fa.aquæ.* Nam hæreticus statim flectitur ad impulsum suggestionis malæ.

s *Male. sit pars eius.* Descripta hæretici malitia, hic describitur eius pœna: cuius pars est cum dęmonibus.

t *Nec am.per viam vi.* Id est consolationum diuinarum.

v *Ad nimium.* Talis enim alternatio dicitur inferni pœna.

✻ Obliuiscatur

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Obliuiscatur eius misericordia.* Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotentis iustitiæ fuerit oblitus. Quisquis enim iustum non timet, post inuenire non potest misericordem.

b *Dulcedo illius ver.* Quia naturæ vermium est, momentis singulis moueri: nomine vermium signatur inquietudo cogitationũ: peruersæ itaque mẽtis dulcedo vermis est: quia inde delectatur. vnde per inquietudinem secularis curæ incessanter agitatur. Potest etiam vermis nomine caro signari, quæ luxurioso & cuilibet carni dedito, dulcedo est. Ecce quam cæcus qui vermem amat. Vermes. Exprimitur corruptio carnis. Nihil adeò valet ad domãda carnis desideria, quàm pẽsare qualis ipsa sit mortua: ibi enim videtur quòd si ipsa amatur, tabes & fętor putredinis amatur.

Vermis dicitur peruersa dulcedo. † dulcedinẽ sentiat ex eo vermis. vel voluptas eius vermibus scateat. † afflixit

c *Non sit in recordatione: sed conteratur &c.* Deus prauorũ vitam intuetur & obliuiscitur, quia quos per districtionem sententiæ iudicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat.

d *Pauit enim sterilem.* Hoc loco sterilis, caro nominatur: quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit.

e *Et viduæ.* vidua anima dicitur: qa eius vir pro ea mortem pertulit, & nunc ab eius oculis occultatus est. vel prædicator erroris, dum plebem extra vanitatem ecclesiæ positam docet, profectò sterilem pascit, quæ spirituales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduę non facit, quia ecclesiæ cuius vir in cęlo viuit, quasi in alio loco deseruire contemnit.

Vidua anima dicitur. † paupertate cõfitetur sicut oẽ festinã ter deficiãt

f *Detraxit forte.* In fortitudine suæ prauitatis fortes detrahit, cum per sui erroris astutiam potentes huius mundi rapit.

F g *Et cum steterit &c.* Stat in hoc mundo peruersus prædicator, quousque terreno viuit in corpore: sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere contemnit.

h *Oculi enim eius.* Vias suas peccator intuetur: quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur.

† ad nihilum.

a Obliuiscatur eius † misericordia: a
¶ Ideo.
b c † dulcedo illius vermes. Non sit b c
a ¶ Dei, vt Deus cum ab iniquitate reuocet, vt aliquid gratiæ ei detur. b ¶ Conteri est in gehenna abscindi in morte.
in recordatione, sed conteratur d
a ¶ Quod terra Dei pauit, pluuia infudit.
quasi lignum † infructuosum,
a ¶ Seruit carni. b ¶ Quia sunt steriles quæ non pariunt.
d † Pauit enim sterilem † & quæ e
a ¶ Animam negligit.
e non parit, & viduæ bene non fe- f
a ¶ Quia superbi in mundo facilius capiuntur: contra, Infirma elegit Deus, vt for. quæque con fun. b ¶ Elata sententia locutionis.
f cit. Detraxit fortes in fortitu- g
a ¶ Stat & quilibet iniquus in ecclesia per fidem, & tamen non credere arguitur: quia sine operibus.
g dine sua, & cùm steterit, non cre- h i
a ¶ Tamen mira dispensatione &c.
det vitæ suæ. † Dedit ei Deus lo- k
cum pœnitentiæ, & ille abutitur l
a ¶ Quia quæ sua sunt quærit. Salomon: Oculi stultorum in finibus terræ. Ecclesiastes. j. d.
h eo in superbiam, oculi autẽ eius m
a ¶ Non in vijs Dei, sed quisque in suo vitio. b ¶ Quia eo ipso q elati sunt, à vero Deo esse longe sunt, quia inflatio est non res.
i sunt in vijs illius. Eleuati sunt n o
a ¶ Quia & si hic diu, breue tamen est quod finitur.
ad modicum, & non subsistent: p
k & † humiliabuntur sicut † mnia, q
a ¶ Tunc ablati sicut summita. &c.
l & auferentur, et sicut summita- r
a ¶ Aristæ ad alta prosiliunt, grana inferius latent, sed aristis contritis grana patebunt.
m tes spicarum conterentur. Quòd s
a ¶ Iustus & si aliquando delinquendo loquatur, non est tamen dignum vt à prauis iudicetur.
n si non est ita, quis me potest ar- t
guere esse mentitum, & ponere u
† ante Deum verba mea?

c Non sit in recor. *id est in bonorum memoria.*
d Sed conte. quasi lig. infructuosum. *quod exciditur & in ignem mittitur, cuius causa subditur:*
e Pauit enim sterilem. *id est bona sua consumpsit in operibus vanis & infructuosis.*

G

f Et viduæ non bene fecit. *idest in bonis operibus & fructuosis nihil expẽdit: sic exponunt doc. nostri. Hebręi aũt hoc reducunt ad tps diluuij, sicut et prędicta, dicẽtes qđ hoĩes tũc accipiebant duas vxores: vnã ad delectationẽ concubitus carnalis tm̃, & illi dabãt sterilitatis potum, ne per cõceptũ & partũ puerorũ debilitaretur & deturparetur: & illã bene vestiebant & pascebãt, vt ad concubitũ esset delectabilior: aliã aũt vxorem accipiebant ad gñationem prolis & ad illam non accedebãt, nisi causa impregnationis dimittentes eam malè pastam & vestitam.*

† misericors velamicus. Opinio Hebræorum de vxoribus ante diluuium. † putris. alij vermiis iniquum.

g Detraxit for. *à suo statu per violentiam.*
h Et cum stete. *in magno statu.*
i Non credet vitæ suæ: *quia tales ꝓpter mala quę fecerunt semper timent interfici gladio vel veneno, sicut dictum fuit suprà xv. cap. de Dionysio tyranno.*
K Dedit ei Deus locum pœnitentiæ. *pœnã debitam differendo.*
l Et ille abu. eo in su. *augendo cõtemptum ꝑ multiplicationem pc̃torum, quasi Deus non videat ipsum, quod est falsum, ideo subditur:*
m Oculi autem eius. *scilicet Dei.*
n Sunt in vijs illius. *considerando omnia peccata eius.*
o Eleuati sunt in mo. *i. ad aliquam potestatem terrenam caducam, ideo subditur:*
p Et non subsistent. *quia deijcientur ad inferni pęnam.*
q Et humili. sicut omnia & au. *i. sicut omnia terrenascentia quæ non colliguntur donec tempus messis aduenerit: & sic peccatores permittuntur à Deo stare, donec venerit tempus punitionis secundum ordinem suæ iustitię, secundum quod dicitur, Gen. xv. d. Nondum sunt impletę iniquitates Amorrhęorũ. et iõ sequitur:* H
r Et sicut summi. spi. conte. *videlicet impleto tempore maturitatis suæ.*
s Quod si non est ita. *hic Iob ex prædictis cõcludit intentum. s. se propter peccata punitum non fuisse, nec de Dei prouidentia malè sẽsisse.*
t Quod. si non est ita. *sicut dixi. i. quod afflictio mea non correspõdet peccatis, sed excedit, & q diuina prouidentia se extendens ad oĩa, differt aliqñ punitionẽ peccatorum in præsenti, reseruans eos pœnę gehennæ secundum ordinem sapientiæ. Quis me po. quasi dicat arguat securè.*
u Et po. a. de. *tanquam irreuerenter seu blasphematoriè prolata. s. q. d. nullus vestrum hoc poterit.*

† parasita confidẽs cui inniti & oculi eius super vias eorũ sic subditoris

i *Eleuati sunt ad mo.* Subsistere enim nequeunt, qui ab æterna soliditate diuiduntur.

K *Et humiliabũtur sicut omnia.* Omnia ꝑfectò terrena. Et est sensus: Stare nullo modo queunt, quia ipsa quoque fugiũt quibus innituntur: dumq; temporalia diligunt cum his ex temporis volubilitate percurrunt.

l *Et sicut sum. spicarum &c.* Spicarum summitates aristæ sunt, quid prauos huius mundi diuites dixerint, nisi aristas quasdam humani generis? Qui ex tumore mẽtis à charitatis vnitate se separant, & quasi aristæ rigidi stant: sed tamen cõcorditer grana deorsum premunt: sed horum rigiditas, trituræ vltimæ fortitudine frangitur, & grana apparent.

m *Quod si non est ita &c.* Sensus est: Ita sunt cuncta vt protuli, q̃ tñ si nõ ita essent, à vobis redargui nequaq̃ possem: qa dũ adhuc ꝓpriè succũbitis, alienam reprehendere fallaciam nõ valetis. Vñ habemus autoritatẽ: quia etsi iustus aliqñ delinquendo loquitur, non est dignum tamen vt à prauis iudicetũ.

n *Quis me potest arguere esse mẽtitum.* Quasi diceret: quę loquor, ponere añ iudicẽ nõ valetis, qa ei⁹ vobis faciẽ peccãtes abscõditis. Verba fallacia añ Deũ ponit, q ea apud se i cõspectu veritatis examinat, q ꝯsiderato itimo iudice, exteriora pensat.

NICOL. DE LYRA.

¶ *quantùm ad secundum. Dicunt igitur, quòd propter mala illius temporis Deus antequam induceret diluuium, fecit vnum annum, in quo durauit tempus frigoris in vna medietate, & æstus in alia: sed quia hoc de scripturis non habet autoritatem, ideo eadem facilitate contemnitur, qua probatur: tamen secundum istam viam posset hæc litera cõtinuari ad precedentem: in qua fit mentio de sterilitate terræ & vinearum. & ideo subditur: Ad nimium calo. tran. vt sit sensus: Sit eius terra ita sterilis bonis, acsi non habuisset nisi tempus æstus in quo terrenascentia desiccantur, et tempus frigoris in quo mortificantur: & quia pęna pręsentis vitę non est sufficiens pro peccatoribus obstinatis, ideo sequitur: Et vsque ad inferos pec. illius. idest faciat peccatorem descendere ad pęnam gehennæ.*

a Obliuiscatur eius misericordia. *quia non est à damnatis vlterius expectanda.*

c Non sit

MORALITER.

✱ a *Obliui. eius mi.* Quia in inferno nulla est redemptio.
b *Dulcedo il. ver.* Nam peccatũ quod fuit eis dulce, versum est in vermem conscientiæ: de quo dicitur. Vermis eorũ nõ morietur &c. *Esa. 66.*
c *Non sit in recor.* Inter sanctos.
d *Sed contera. quasi lig. infru.* Ad ignem gehennæ præparatum.
e *Pauit enim ste.* Idest carnem.
f *Et vi. bene non fe.* i. animæ suæ à Christo derelictæ.
g *Detrax. for. &c.* Catholicos deprimens per Principes hæreticos.
h *Et cum ste. non cre. vi. suæ.* Quia quandiu stat in hæresi, non credit Christo qui est animæ vita.
K *Dedit ei Deus lo. pœ.* Sed abutitur eo nolens redire.
m *Oculi autem eius sunt in vijs il.* Cogitat enim assiduè, qualiter possit malum suum continuare.
o *Eleuati sunt ad mo.* Scilicet in præsenti vita quæ est modica.
q *Et humiliabuntur sicut mo.* Scilicet per mortẽ sicut terrę nascẽtia.
r *Et sicut summitates spicarum conterentur.* Flagello diaboli cum in area inferni ponentur.

In ca. xxiiij. vbi dicitur in postil. Nec ambulet per viam vinearum.

ADDITIO I.

¶ Hoc quod dr. Nec ambulet per viam vinearum secundum Sanctum Tho. exponitur de peccatore q in rebus terrenis quas in sua parte eligit, vltimum finem constituit. secundũ illud, Hæc est pars nostra, cui bona huius mundi quibus malè vtitur, vertuntur in malum: & hoc manifestat subdens: Nec ambulet per viam vinearum. Solẽt. n. viæ vinearum vmbrosę esse, & per cõsequens tpatę, & etiã determinatę p sepes seu macerias ex vtraq; parte positas, vñ impius p viam vinearũ non ambulat: qa rebus huius mundi moderatè non vtitur: sed qñq; declinat ad vnum extremum, qñq; ad aliud, & quãtum ad hoc subdit: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium quasi à cõtrario vitio in cõtrariũ trãseat: quia in medio virtutis non manet *Sap. 2.*

A manet: cuius pœnam finalem ostendit, dicens: Et vsque ad inferos peccatũ illius. quasi diceret: non solum in terra pars eius maledicitur, vt dictum fuit antea, sed etiã pęnas in inferno postea patietur.

ADDITIO II.

In eo. ca. vbi dicitur in po. Et ponere ante Deum verba mea.

¶ Vbi dicitur in translatione nostra: Et ponere ante Deum verba mea, in Hæbreo habetur: Et ponere ad nihilum verba mea: & est sensus, q non solum se dicit immunem à mendacio: quod est contra mentem loqui: sed etiam à locutione vana, quæ ad nihilum reputatur: & de hoc dicit: Et ponere ad nihilum verba mea. C

REPLICA.

IN cap. xxiiij. vbi dicitur: Nec ambulet per viam vinearum &c. hoc quia est maledictio exponit postil. de pœna reproborum. Burgen. autem & sanctus Tho. exponunt hoc, & quod sequitur, de peccatis impiorum. Sed prima expositio plus quàm secunda literam, & eius veritatem continuat.

GLOS. ORD. CAP. XXV.

a RE*spondens autẽ &c.* Quia Iob multa dixit cõtra tumidos prãtib⁹ istis, Baldath ex eius correctione proficiens apud quẽ vera sit potentia, agnoscit dicens:

b *Potẽs & ter. &c.* Solus corda mortaliũ terret veraciter, q ex diuinitatis suæ potentia hæc veraciter possidet. Humana. n. potentia quem terrorem incutit, quæ iure eiusdem potẽtiæ quãdo careat, nescit.

c *Qui facit con. or.* In concordiã componuntur summa, dũ cõfunduntur infima: & inde electi sociãtur Angelis, vñ reprobos cõtra eos seuire & sibi aduersari permittit. Cùm pax summa sit in sublimibus, leguntur tñ in Danie. Angeli Angelis resistere, non qđ ipsi inter se, sed merita gentiũ quibus præsunt, dissideant etsi oratio prophetæ de ereptione populi mereẽ audiri: vita eiusdem populi adhuc purganda contradicit, & non est hoc pro illis certare, sed facta illorum Angelos iustè examinare, & videntes voluntatem Dei, qđ obtinere nõ valent, nunquam volũt. *Iob. 4. d Dan. 10. c*

d *Nunquid est nu. mili.* In cognitione humana, superiorum numerus spirituũ non est, qui milites dicuntur, quia decertant contra aereas potestates, non labore sed imperio.

B e *Et super quem &c.* Quia militum eorundem siue electorum virtus nõ proprijs viribus, sed supernæ gratiæ infusione roborañ: Quæ si in corde nostro non surgeret, profectò mens nostra in tenebris maneret. vnde subditur.

f *Nunquid iu. po. ho. &c. na. de mu.* Quia p mulierem culpæ subditã nascitur homo: reatus primi infirmitas in prole propagatur. *vermis*

g *Ecce. n. lu. &c.* Per lunam ecclesia, per stellas singulorũ bene viuentium animæ designãtur: qui culpas subigere perfectè desiderant. Sed quousque corruptione carnis astringuntur, eius vinculis ligantur, quantò magis homo putredo.

h *Et filius ho.* Acsi dicat: Si à peccato esse liberi nequeunt, q iam in cęlesti desiderio cõuersantur: qui peccatorum pondera tolerant, qui adhuc carnaliter viuunt? Notandum q homo putredo, filius hominis vermis vocatur. Primus quippe hõ putredo, non vermis: quia etsi per carnẽ putruit, nõ ex putredine p natiuitatẽ venit. Qui autẽ filius hoĩs est, vermis dr: q iam ex mortalium corporũ corruptione ꝓpagañ: sicut ex hoĩe filius hominis, ita ex putredine nascit vermis.

CAP. XXV.

a RE*spondens autẽ Baldath Suites, dixit:* a
b Potestas & terror b c
c apud eum est, qui d e
¶ Qui illuminat milites.
d facit † concordiã in sublimibus
suis. † Nunquid est numerus f
a ¶ Angelorum vel electorum hominum. b ¶ Non ex virtute illius, sed ex gratia. c ¶ Illorum.
e militum eius: Et super quem g
b ¶ Gratia præueniens.
f non † surgit lumen illius? Nun- h
a ¶ Iste versus supra a Iob dicitur, nunc in eum retorquetur. ¶ Et cum hoc sit. b ¶ Et si non peccasset homo. Deo tamen comparari non posset cui accessit & culpa mulieris.
quid iustificari potest homo
comparatus Deo, aut † appa- i
a ¶ Non: quia nec summi sancti sine culpa.
rere mundus natus de muliere? k
¶ Nec ecclesia virtute propria tot miraculis emicat.
g Ecce enim luna non splendet, & l m
¶ A maculis peccatorum.
stellæ non sunt mundæ in con-
¶ Non est mundus.
spectu eius. Quantò magis ho n
h mo † putredo, & filius hominis
vermis?

Fecit Deus firmamentũ in medio aquarũ, & diuisit aquas quæ erant sub firmamẽto ab ijs, quæ erãt sup firmamentũ &c. Non autẽ diuideret inter aquas & aquas si esset de natura aquæ: & ideo hanc concordiam aliter exponunt doctores catholici: quòd in regione elementari vbi est mutua corruptio & generatio, est pugna continua: sed in corporibus cęlestibus cum non sit talis corruptio, consequens est vt sit ibi concordia. Consequenter ostendit eminentiam Dei in Angelica natura dicens:

f Nunquid est nume. militum eius. *Dicuntur autem cœlestes spiritus Dei milites: quia obsequuntur diuino nutui, sicut milites Duci vel Imperatori.*
g Et super quem non surgit. *Quia illuminationes diuinæ primò pertingunt ad Angelos superiores, & inde ad medios & inferiores, & inde consequenter ad homines.*
h Nunquid iusti. *Hic consequenter ponit humanam fragilitatem ex ea arguens impuritatem di. Nunquid iustifi. po. ho. comparatus Deo? quasi dicat non, propter quod dicit Omnes iustitiæ nostrę tanquã pannus menstruatę.* *Esa. 64. c*
i Aut appa. mundus. *Coram Deo.*
K Natus de mulie. *Quasi diceret non: quia homo eò quòd est propagatus ex tali origine, ex seminum commistione contrahit inclinationem ad malum, & difficultatem ad bonum: secundum illud. Sensus & cogitatio cordis humani prona sunt ad malum ab adolescẽtia sua: & hoc ostendit per locum à maiori di.* D *Gen. 8. c*
l Ecce enim lu. non splen. *Quia non habet lumen à se sed à sole.*
m Et stellæ non sunt mun. in consp. eius. *Quia omnis creatura ad Deum comparata, est quasi tenebræ, & impuritatem habens.*
n Quanto magis homo pu. &c. *Id est immundus & vilis, si Deo comparetur. Ex dictis patet, quòd iste Baldath non concludebat contra Iob: quia non se asseruerat iustum per omnem modum nec in comparatione ad Deũ, sed solùm quòd non habebat tanta peccata quanta erat pœna sibi à Deo inflicta: quare secundum ordinem diuinæ sapientiæ sese remunerãdum in futuro sperabat propter meritum suæ patientię.*

† vel pacẽ inter omnes suos. † Quis põt numerare bellatores eius? † surget

NIC. DE LY. CAP. XXV.

RE*spondens autem. Hic ponitur ipsius Baldath replicatio, & secundò ipsius Iob responsio. c. sequenti. Circa primum sciendum, q Baldath verbis Iob assentiens, quantùm ad hoc quod dixerat de Dei prouidentia, quæ aliquando differt punitionem peccatorum, contra hoc noluit arguere, sed contra illud quod dixerat, se non punitum pro peccatis, quasi omnino se assereret innocentem. Contra hoc arguit de diuina sublimitate & humana fragilitate. Ex quibus videtur quod nullus possit se apud Deũ innocentem asserere secũdũ Apostolũ. Nihil. n. mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Præmittit igitur Dei sublimitatem, & secundò subdit humanam fragilitatem, ibi: Nunquid. Circa primum dicitur:* *1. Cor. 4. a*
b Potestas. *scilicet absque mensura.*
c Et terror. *Quia coram Deo debet tremere omnis creatura.*
d Apud eum est. *Scilicet Deum.*
e Qui facit concor. &c. *i. in corporibus cælestibus. Quam concordiam exponunt Hebræi dicentes, quòd corpora cęlestia sunt de igne & aqua, ita quòd corpus cęli est de aqua, stellæ de igne: & tamen non corrũpunt se inuicẽ ex diuina ptãte ea concordante. Illud autem dictum improbatur à Philosopho li. de cęlo & mundo probante multipliciter q corpora cęlestia non sunt de natura elementari. Sed quia hanc im probationem pauci Iudæi intelligunt, ideo alia potest addici de Gen. vbi dicitur:* *Philosophus 1. de cælo & mundo. Gen. 1. a*

Fecit

MORALITER.

✱ a *Rñdens aũt bal.* Licet autem eius verba contra Iob nõ valeãt, qui se Deo non cõparabat, nec se falsò de iustitia commendabat valent tamen contra quemcunq;, qui hæc attentat, & sic dicitur:
b *Potestas.* In præmiatione iustorum quibus dat bonũ infinitum.
c *Et terror.* In punitione malorum. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. *Heb. 10. f*
e *Qui facit concordi. in sublimi. suis.* Id est in viris perfectis, in quibus concordat caro spiritui obediendo ei.
f *Nunquid est numerus &c.* q. d. non, quantùm ad homines: quia soli Deo cognitus est electorum numerus.
g *Et super &c.* Quia lumen rationis datũ est omnibus hominibus, Ioan. Illuminat omnem hoĩem venientem in hunc mundum. *Ioan. 1. c*
h *Nunquid iusti po. ho. &c.* q. d. non qđ probat per hoc qđ sequitur.
l *Ecce enim luna non splen.* i. ecclesia quandiu malos cum bonis admixtos habet.
m *Et stel. non sunt mu. in con. eius.* Per stellas intelliguntur viri perfecti in scientia & vita. Qui ad Iustitiam erudiunt plurimos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Isti verò non sunt mundi saltem à venialibus peccatis.
n *Quanto magis homo putre.* Id est carnaliter viuens, qui putrescit in sordibus carnis.

In ca. xxv. vbi dr in postil. Hãc concordiã aliter exponũt doc. catholici.

ADDITIO.

¶ Hoc quod dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis: nõ solùm intelligendum est de corporibus cælestibus, sed etiam de superioribus substantijs intellectualibus, quæ in summa concordia viuunt, inquantum in participatione perfectissima diuinæ bonitatis existunt. vnde de illis principaliter dicitur: In sublimibus suis, idest in magis sibi conformibus, de quibus statim subdit: Nunquid est numerus militum eius?

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLO. ORD. CAP. XXVI.

E

R*Espondens autem Iob.* Finitis amicorum verbis, iam in extremis Iob cōtra eos acutius surgit, vt mos est peritis, in conclusione fortiora seruare.

b *Cuius adiutor? Nunquid imbe.* Adiuuare imbecillem charitatis est: adiuuare potentem velle, elationis est. Et est sensus. dum eum iuuare intendis, sub cuius magnitudine succūbis: quod impendis solatium de ostentatione est, non de pietate.

c *Cui dedisti consilium?* Consilium dare stulto charitatis est, cōsilium dare ipsi sapienti peruersitatis est. vnde sequit̄:

d *Et prudentiam &c.* Oīs cui prudētia recta est, plurima non est: quia non plus appetit sapere quàm oportet sapere.

e *Plurimam.* Vltra modū vt q pre alijs videri appetunt doctiores: vnde fit vt immoderati etiam fatua loquantur: vnde excessus prudentiæ subditur:

f *Quem docere vo.* Spiramento viuimus sine quo nō sapimus, sed p quod. Qui ergo dat vitam, dat & sapientiam.

Regen. ad li bera lib. imperfecto. 3 libel Aug. in plerisque codicibus vacat.

g *Spiramentum.* August. Sicut nos possumus non de nostra natura, qua oēs sumus, sed de isto aere circūfuso, quē spirādo ducimus, ac reducimus, flatū ducere, cum flamus: sic omnipotēs nō de sua, neq; de subiacēti creatura: sed etiam de nihilo potuit facere flatum, quem corpori hominis inserendo inspirasse conuenientissimè dictus est: non modò incorporeus corporeum, sed immutabilis mutabilem, quia nō creatus creatum.

† nihilum.

g *Nonne eum qui fe. spi.* Baldath quia Iob flagellatum pro culpa credidit: occultum Dei iudicium quod venerari debuit humiliter superba visus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius

F

iudicium non intelligendo iudicauit. Sed quia Iob ecclesię typum gerens, pauca in superborum correctionem protulit, repen-

lit, repente se ad doctrinam per sententias expandit dicens: G

i *Ecce gigantes &c.* Postquam repressit tumorem sapientiæ, docet, Quasi diceret, cur de scientia hō superbit. cū ignorantiæ abyssus, & superbos Angelos præmat? Gigantes superbi, aquæ sunt. populi. Elati autem dū in hoc seculo assequi honorem celsitudinis cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt, & eis populis supponitur quisque mente, quibus superponitur dignitate. Et his verbis indicatur: quia omnes superbia eo ipso inimo iacet, quò in altum se erigit.

K *Et qui habitant cum eis.* Pariter gemūt hi qui talibus sociantur, quia ipsi etiā laboris eorum participatione deprimuntur, & quia desideratæ celsitudines sine peccatis nequeunt administrari, & malum quod agitur diuinæ iræ non absconditur. sequitur:

l *Nudus est infer.* Inferni & perditionis nomine diabolum & omnes damnationis eius socios designat.

Esa. 14. d

m *Qui extendit aquilonem super vacuum.* Aquilonis nomine diabolus appellatur, qui vt corporis frigore gentium corda constringeret, dixit: Sedebo in mōte testamēti in lateribus aqlonis. Qui super vacuum extenditur, quia illa corda possidet quæ diuini amoris gratia non possidentur.

n *Et appendit terram suam super nihilo.* Terræ nomine ecclesia designatur, quæ fructus boni operis reddit. Per nihilum Gentiles populi. In nihilo ergo terra suspenditur, quod prius vacuum ab aquilone tenebatur, quia illa corda Gentilium repleta sunt charitate Dei, quæ prius præssa fuerant torpore diaboli. Vel per vacuum Iudeæ infidelitas designatur. Per nihilum gentes de quibus per prophetam dicitur: Omnes gentes velut nihilum, & inane reputatæ sunt.

† Pro quo loquentes spiramentum & pro quo spiraculū exponitur in Diuisio. † Semitorij sunt subaquis velut mortui, formabuntur. Chald. interpretabile nedum qd potius q sunt in mediū interanisque existentes sub aquis. † & non pit nube sub ipsis. Esa. 40. d

o *Qui ligat aquas &c.* Initia nascentis ecclesiæ narrat dicens: ☞ quia Deus

CAP. XXVI.

a R*Espondens autē Iob,* [a] b dixit: Cuius adiutor [b] es? Nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non [c] est fortis? Cui dedisti consi- [c] lium? Forsitan illi qui non ha- [d] bet sapientiam, & prudentiam [d] [e] tuam ostendisti plurimam? [f] [g] † Quem docere voluisti? Non- [e] [f] [h] ne eum qui fecit spiramentum? [i] † Ecce gigantes gemunt sub a- [g] [k] quis, & qui habitant cum eis. [h] [l] Nudus est infernus coram illo, [i] & nullum est operimentum per- [m] ditioni. Qui extendit aquilo- [k] [n] nem super vacuum, et appendit [l] [m] [o] terram super † nihilo. Qui ligat [n] aquas in nubibus suis, † vt non [o]

Interlinear glosses: a Adiuuatur tamen ipse potens vt Paulus dicit. sed humiliter, non vt de suo sensu præsumant, arbitrantes sed eo viles. — a ¶ Dedisti consilium. — a ¶ Quasi plus eo sapiens sis à quo haberes viuere. — a ¶ Id est spiritum vitalis vitæ. — a ¶ Diabolo. — a ¶ Diabolo Iudæi sunt subditi. — a ¶ Sed quia & vacuos replet gratia. — a ¶ Ecclesiam super gentes fundat. b ¶ Sed quo ordine hoc. — a ¶ Scientiam.

NIC. DE LY. CAP. XXVI.

Diuisio.

R*Espondens autem. Hic consequenter ponitur ipsius Iob responsio: & quia sicut dictum est, dicta Baldath cōtra Iob nihil efficaciter concludebāt, ideo in sua responsione primò eius dicta euacuat. secūdò principale propositum declarat. c. seq. sicut patuit ex prædictis. Baldath. conatus fuerat de eminentia potestatis & sapientię diuinæ quædam magnifica dicere, & ex hoc Iob iniustum concludere: ideo eius dicta euacuat tanquam impertinentia ad propositum, sed ad eius iactantiam tantum. Circa quod primò intentum proponit, & secundò ostendit propositum, ibi: Ecce gigantes. Circa primū sciendum, q̄ Baldath dicendo de Deo magnifica, vt contra Iob concluderet, videbatur in hoc ipsi Deo fauere, eius potestatem & sapientiam defendendo, & ideo Iob contra ipsum inuehendo dicit:*

b Cuius adiu. es? Num. imb. *q. d. non. cùm sit infinitæ virtutis tuo auxilio non indigentis.*

c Cui dedisti con. *pro eius sapientia allegando acsi esset in sufficiens eius scientia, cùm tamen sit infinita.*

d Et prudentiam tuam &c. *q. d. dicta tua non valent ad propositi ostēsionem, sed tantum ad tuam ostentationem.*

e Quem docere vo. *pro eo allegando, ac si nesciret allegare.*

f Nonne eum qui fe. *i. animam humanam quæ intelligit per intellectiuam partem. & corpus administrat, per alias vires vitam animalem dando, quæ stat quandiu durat respiratio.*

g Ecce gigantes. *Hic consequenter ostendit propositum, s. q̄ verba Baldath erant ad vanam gloriam, per hoc q̄ maiora satis infra dicit de Dei potentia & sapientia, & tamen ostendit illa nullius esse momenti: propter quod Baldath non debebat de cognitione minorum gloriari. primò igitur illa maiora exprimit secundò propositum concludit, ibi. Ecce ex parte. Circa primum primò exprimit aliqua magna Dei facta sub terra, dicens: Ecce gigantes gemunt sub aquis, Gen. vj. dicitur, q̄ gigantes erant in terra diebus illis. s. ante diluuium, qui in diluuio fuerunt submersi, & cum eis omnes alij, excepto Noe & qui cum eo erant in archa: & hoc factum fuit ex potestate diuina secundum ordinem suę sapientię & iustitię ad puniendum illius temporis peccata, vt habetur in Gen. & hoc est quod dicitur: Ecce gigantes ge. i. gigantes qui tunc fuerunt in aquis submersi, modò gemunt in pœnis inferni: qui etiam infernus est sub aquis, quia est in partibus terrę infimis.*

Gen. 6. a

Gen. 6. a

h Et qui ha. *i. alij damnati qui cum eis fuerunt submersi.*

i Nudus est infer. *Quia quamuis sit in terrę profundo, patet tamen conspectui diuino, vt & omnia quę sunt ibi. Vlterius procedit ad exprimendum aliqua magna quę fiunt à Deo super terram di.*

H

k Qui exten. *Cęlum autem super terram videtur extensum ad modum tentorij in hemispęhrio nostro, quod hemisphęrium per aquilonem intelligitur, eò quòd populus aquilonaris stat semper eleuatus super hemisphęriū nostrum: inter cęlum & terram non videmus nisi aerem, qui à vulgaribus vocatur vacuum, sicut dicitur olla vacua quamuis sit, aere plena: dicit ergo. Qui exten. idest cęlum in hemisphęrio nostro ad modum tentorij.*

l Super va. *i. super aerem inter nos & cęlum medium existentem.*

m Et appen. *Terra enim videtur fulcimētum aquę, & aqua aeris: sed sub terra nihil est cum sit infima pars mundi: dicitur ergo appensa super nihilum: quia non habet inferius elemētum, tamen sic stat in medio mundi tanquàm centrum, per naturam suam à Deo sibi datam.*

n Qui li. *dicuntur autem aquę quasi ligatę in nubibus antequàm descendant per pluuiam.*

o Vt non e. *Sic enim Deus ordinauit nubes paulatim resolui, vt tota pluuia non simul cadat: sed successiuè & guttatim, prout expedit hominibus & terrę nascentibus.*

¶ a Quite.

MORALITER.

✻ a *Respondens autem Iob.* Quoniam Baldath aliqua dixerat de potestate Dei quasi loquens pro ipso: propter quod Iob eius imperitiam confutando dicit.

b *Cuius adiutor es? Nunquid imbe.* Et q. d. adiuuare debilem est charitatis opus: sed adiuuare fortem adulationis.

c *Cui dedisti consilium.* q. d. dare consilium ignoranti est pietatis: sed dare sapienti est præsumptionis.

g *Ecce gigantes gemunt sub aquis.* id est dæmones damnati gemunt in inferno, qui subest terrę, quæ est inferior aquis.

i *Nudus est infer. &c.* Quasi diceret: ista omnia patent oculis domini quantumcunque sunt occulta, & multò fortius alia.

k *Qui extendit aquilonem &c.* Per aquilonem dęmon intelligitur: secundum illud. Ab aquilone pandetur omne malum: ergo extendit aquilonem super vacuum, quia permittit dæmonis potestatem super homines diuinæ gratiæ vacuos. Iere. 1. c

m *Et appendit &c.* i. confidere permittit terrenos homines super bona transitoria, quæ pro nihilo sunt reputanda.

n *Qui ligat &c.* Nam aquas sapientiæ dat prædicatoribus ecclesię. de quibus dicitur. Qui sunt isti, qui vt nubes volant. Esa. 60. d

o *Vt non erumpant pariter deorsum.* Prædicatores enim ✻ non de-

☞ quia Deus prædicationem doctorum temperat, vt auditorum infirmitas, doctorum rore nutrita conualescat. Nam si scientiā vt hauriebant corde ita ore funderent, de immensitate eius auditores opprimerent.

A

a *Qui tenet &c.* In vultu cognitio demonstratur. Solij ergo eius vultus tenetur, quia à nobis ī hac vita regni eius gloria non cognoscit̄. Sup quod expādi nebula dr̄, qa sicut est, illa cœlestis gloria, non videtur.

b *Vultum solij sui.* Solium est maiestas eius, vel angeli, qui mō nō plenè pnt cognosci. Vel nosipsi, quorum vultus i. scientia progredi prohibetur ad altiora: super quos nebula, ī quibus occulta exerit iudicia. vnde subdit:

c *Terminum &c.* Quia humani generis scientiam moderatur: vt quousq; vicissitudines alternantium temporū transeunt, perfectè ad cognitionem claritatis intimæ non pertingant.

† & admiratur ab increpatione eius.

d *Columnæ cœli con.* Columnas cœlisā ctos angelos, vel summos ecclesiæ p̄dicatores appellat.

e *In fortitudine illius.* Quia incarnato Domino discordantiam secularium corda concorditer credunt.

† sua trāsijt fortitudiné ei. i. timoris, vel certum & maiores pisces maris.

f *Et prudentia eius.* Prudentia, non virtute percussus est antiquus hostis, qa dum audacter olim Christum in quo sibi nihil competebat appetijt, iure hominem, quæ & iustè tenebat, amisit. Sed Dño occiso, quę prædicatoris gloria sit secutura, sequitur:

† partes sunt Tortuosus serpens

g *Spiritus eius &c.* Quia prædicatores nisi promissa paracleti dona suscipe- rent, nullo fortitudinis decore claruissent.

h *Et obstetricante &c.* antiquus hostis qui homini ore colubri locutus est, q tortuosus dicitur, quia in veritatis rectitudine nō stetit. Hic obstetricante manu Domini eiectus est ab ecclesia. In paucis autem sententijs, primi aduentus Dominici ordinem retulit, sed secundum, subdit valde esse timendum.

B

i *Ecce hæc ex par. &c.* Viarum noīe actiones Dñi appellat: Aduentū ergo Dñicum narrans vias Dñi ex parte retulerat, qa alia eius actio fuit qua nos condidit, alia qua redemit. Quod paruam stillam sermonū eius appellat, quia quicquid altū in hac vita positi de eius consideratione cognoscimus, velut tenuis gutta superni liquoris ad nos emanat.

k *Et cum &c.* Acsi dicat: Si humilitatis illius admiranda vix ferimus, terribilem aduentum maiestatis eius qua virtute tolerabimus?

[a] erumpant pariter deorsum. Qui te- [a] [b] net vultum solij sui, & expandit su- [b] [c] per illud nebulam suā. Terminum [c] circundedit aquis, vsq; dum finian- [d] [d] tur lux & tenebrę. Columnæ cœli [e] contremiscūt, † & pauent ad nutū [f] [e] eius. In fortitudine illius † repente [g] [f] maria congregata sunt, & prudētia [h] [g] † eius percussit superbum. Spiritus [i] [h] eius ornauit cœlos, & † obstetricāte [k] manu eius eductus est coluber tor- [l] [m] [i] tuosus. Ecce hęc ex parte dicta sunt [n] [k] viarum eius. Et cùm † uix paruam [o] stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudi- [p] nis illius † intueri.

Interlinear glosses: a ¶ Infirmis. b ¶ Sed aliquid seruetur perfectis. — ¶ Ita prædicator non omnia quæ nouit fundat inferius, sicut ei Deus non ostendit omnia superna. — a ¶ Quia ad illud videndum nostræ ignorantię obscuritate caligamus. ¶ Vnde caligo sub pedibus, quia non ea claritate ab inferioribus cernitur, quā in superioribus dñatur. — a ¶ Populis. b ¶ Dum cursus finia ur iustorum & iniustorū. — a ¶ Non mirum, si carnales non sciunt superna. quia & hi super quos spiritualis fabrica surgit. b ¶ Ecclesiæ. — a ¶ Non timore pœnali, sed admiratione. b ¶ Admirando. — a ¶ Et nullius tanti. — a ¶ Sed quomodo? Non vi, sed ratione vicit, vt Deus homo fieret immolandus pro peccatis & iuste liberaret. — a ¶ Per illos ornatos. b ¶ Medicante gratia. — a ¶ De cordibus in quibus quieuit. — a ¶ Secundum aduentum.

angelis esse aliquam pœnam, sed tantum reuerentiam ad Deum.

C

Elementorū distinctio

g In fortitudine. *Hoc dicit de distinctione elementorum à Deo facta, per hoc q̄ aquæ à principio non habuerunt plenam densitatem, sed erāt vaporaliter extensæ per aerem, sed die tertia accepta à Deo densitate debita, receptæ sunt in locum vnum & congregatę, & sic apparuit distinctio terrę & aquę & aeris, per hoc quòd aliqua pars terrę apparuit discooperta, & aquæ per densitatem ab aere separatę, vt dictum fuit in Gen. Et ex ista distinctione elementorum sensibili, procedit ad declarandū distinctionem angelorum.* Gen. 1.

h Et pruden. e. per. sup. *i. angelos superbos quos deiecit de cœlo empyreo, & bonos angelos ad se conuersos gloriæ decore perfecit. ideo subditur:*

i Spūs eius or. cę. *i. angelos qui sunt ciues cęlestes: sicut ciuitas ornari dicitur, quando ciues ornantur.*

K Et obstetri. manu. e. *i. potentia Dei.*

l Eductus ē. *De societate bonorū angelorū.*

m Coluber tor. *i. diabolus qui dr̄ coluber, quia in spē serpentis Adam tentauit. Et tortuosus, pp malitia suę calliditatē: & de hac separatione loquitur per modū obstetricationis, quia obstetrix fœtum mortuum studet educere de vtero matris, tanq̄ quid putridū, & corruptiuum: & sic mali angeli de societate bonorum per manum Dei. Omnia ista predicta expressit Iob, ad ostēdendum, q̄ illa quę dixerat Baldath de ptāte & sapiētia Dei non latebant ipsum, cū multò maiora sciret: & hoc ad reprimendum ipsius Baldath ostentationem.*

Coluber † diuisum est mare vel conturbatur mare, aut tempestatem esse iecit. † creauit manus eius serpentem vectē vel tortuosum aut trāseūtem ab extremo ad extremum † pusillum sit quod audiuimus de eo. † intelligere?

n Ecce. *Hic concludit intentum: Ecce hæc ex par. di. sunt vi. e. i. effectuum diuinę ptātis & sapientię, qui sunt quedam vię ad cognoscendum Deū. Nec sunt dicta à me nisi imperfectè, nec eius potentiam, & sapientiam adęquant: quia in cognitionem eius imperfectè ducunt, ideo subditur:*

o Et cū paruā stil. *i. per ista modica de perfectione potestatis & sapientiæ diuinæ cognouerimus.*

p Quis po. to. ma. il. intue. *i. ad cognitionem perfectam eorum peruenire. q. d. nullus: quia minor est comparatio vocis minimæ quę silenter instillatur auribus ad sonum maximi tonitrui, q̄ prædictorum effectuum ad magnitudinem sapientię & potestatis diuinę: & per hoc concluditur quod Baldath non debebat gloriari de sua scientia, cum adhuc attingeret ad multò maiora.* D

NICOL. DE LYRA.

¶ a Qui tenet vul. *Ex residuis enim vaporibus qui non resoluuntur in pluuiam, generatur aliquando nebula impediens nos à conspectu celi, quod dicitur solium Dei, secundum illud. Cælum mihi sedes est.*

c Terminum cir. *Quia congregauit eas in locum vnum qui maximè est oceanus, vt appareat aliqua pars terræ arida pro habitatione hominum & animalium, quamuis aqua de natura elementi circundaret totā terram, cum sit nimis ponderosa.*

d Vsque dum finiantur lux & tenebræ. *i. successio diei, & noctis per motum cęli. q. d. quandiu stabit iste status mundi per reuolutionem cœli, & mare stabit intra terminos à Deo sib. præfixos. Vlterius procedit ad ea quæ facta sunt super cœlum sydereum di.*

e Columnæ cęli. *i. angeli, quia per eos administratur motus celi.*

f Contremiscunt & pa. *Iste autem tremor, & pauor non signant in angelis*

MORALITER.

✻ non debet simul effundere suā scientiā: sed secundū auditorū capacitatē, simplicibus. n. non sunt difficilia prędicanda vnde. Tanquàm paruulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam &c. 1. Cor. 3. a

a *Qui te. vul. solij sui.* i. gloriæ suæ magnitudinem tenet à nobis absconditam.

b *Et expandit.* Ignorantiæ, quia non habemus inde cognitionem, nisi valde imperfectam.

c *Terminum circū. aquis.* Per aquas populi significantur. Aquæ super quas mulier sedet, populi sunt &c. Terminus autē videndi Deū populis est in fine meriti ac demeriti, quę per lucem & tenebras intelliguntur, supposita tamen purgatione totali. Apoc. 17. d

e *Columnę cę. con.* Quia non solum simplices Christiani, sed etiam ecclesiæ prælati Deum timent timore filiali.

g *In fortitudine il. repen. maria.* Per maria quæ sunt congregationes aquarum significantur congregationes gentium sub Christi fide.

h *Et pru. eius percus. super.* Quia diabolum superauit in cruce.

i *Spiritus eius or. cælos.* i. apostolos, de quibus dr̄. Cœli enarrant gloriam Dei &c. Qui fuerunt ornati donis spiritussancti. Psal. 18. a Act. 2.

k *Et ob. ma. eius &c. coluber.* i. diabolus qui per virtutem Christi eductus est de cordibus humanis, in quibus habitabat tanquàm in proprijs cauernis.

GLO. ORD. CAP. XXVII.

☞ a Mysticus

A*Ddidit quo.* Huius viri dicta q̄ mysticè sint prolata ońdit: dum parabola. i. similitudo assumpta narratur, ne iuxta textū eius verba tūmō pēsemus: q & sua narrat, & sanctæ ecclesiæ afflictæ tēpora significat. Ecclesia duob⁹ modis patitur amara ab hostibus, vel verbis, vbi exercetur ei⁹ sapientia, vel gladijs, vbi probatur patientia: Nunc de ea persecutione ait, vbi lacessitur falsis assertionibus.

☞ a Viuit

CAP. XXVII.

a A*Ddidit quoque Iob* [a] *assumens parabolam*

¶ Cum loqueretur de sermone Dei & magnitudine tonitrui, quasi cum ita sit nō cedā verbis vel flagellis vel gladiis.

NIC. DE LY. CAP. XXVII.

A*Ddidit quoque &c. Repulso dicto Baldath, hic consequenter accedit ad principale propositum declarandum, s. qd̄ ex Dei prouidentia mali aliquando in vita præsenti prosperantur, & boni tribulantur, & primò ostendit hoc in generali, secundo in seipso in speciali. xxix. c. & in hoc satisfacit amicis suis, quia de ipso erat mota quę-ta qō: & in spāli satisfacit ipsi Baldath, qui ex magnitudine diuinę sapientiæ volebat ipsū iniustū concludere, eo qd̄ à Deo percussus erat flagellis*

MORALITER.

✻ a *Addidit &c.* Iudiciū aliqū pro dānatione accipit̄ & sic iusti in ✻ dicum

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Viuit Deus. Sunt qui aduersa patientes, Deum esse nō credunt: nonnulli Deum esse æstimant, sed res humanas minimè curare. Iste in typo ecclesię positus in afflictione vt Deū esse fateretur, ait: Vidit Deus. Vt verò res humanas curare eum perhiberet, subdit: Qui abstulit iudicium meum &c.

b Non loq. Quòd prius iniquitatē, hic post mēdaciū dicit: quia omnis iniquitas mendaciūque discordat ab ęquitate, & veritate Dei: sed peius est mendacium meditari, quam loqui. Nā loqui plerunq; præcipitatiōis ē, meditari studioſę prauitatis.

c Absit. Quia dicit Salomō: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est ante Deum. Et hoc est: Absit à me. Ab innocentia enim recederet, si bona de illis malis ęstimaret.

d Iustificationem. Cęptam iustificationem desereret, si in peccantium laudem declinaret. Bene ab alienis absistit, qui prius se à proprijs custodit, quasi ideo de eis peccare timeo qa nō reprehendit me cor meum.

e Neque enim. Acsi dicat, pro vobis nō debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in proprijs formidaui. Sed quo pacto à corde suo reprehēdi se denegat, qui superius dicit, peccaui. Peccauit quidem vel cogitādo, sed nequaquā se à suo corde reprehendi confitetur: quia etsi illicita cogitando, rectitudini defuit, fortiter tamen cogitationi restitit.

f Sicut impius. Impius infidelis dicit: Iniquus qui prauitate operis ab ęquitate discordat. Ecclesia igitur & extra impios habet inimicos, & intus patit iniquos. Et sicut: sicut & quasi pro affirmatione. Sicut pro similitudine, quos intus patit carnales, d similitudine īpiorū notat, quasi diceret: A me etiam fide discrepat, q mihi opere non concordat.

g Quæ est. Hypocrita qui Latinè dr simulator, est auarus raptor q dū iniquè agēs desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ.

h Nunquid Deus. Quia in iudicio remedium in clamore non inuenit, q nūc tp̄s cōgruum clamoris perdit, de cuius prauitate subiungitur:

i Aut pote. Qui terrenarū rerūamore vincit, in Deo nullatenus delectat.

K Et inuocare. Tantum Deum hypocrita inuocat, cum hunc terrenarū rerum tribulatio angustat.

l Docebo vos. Manus Dei, vocatur filius. Omnia quippe per ipsum facta sunt. Et est sensus: Ego ex me aliquid nescio, sed quicqd ex veritate sentio, hoc ex eiusdē veritatis largitate cōprehēdo.

m Ecce vos. Scienti bonū facere, & non facienti, pctīi est illi.

n Hæc est. Impij vocantur heretici, qui per errorem à cognitione veritatis sunt alieni, quos etiam violentos appellat, qa sacram scripturam ad intellectum prauum violenter conantur flectere.

Prou. 17.c

† loquetur dolum.

† 46. d. e. sunt nonnulli in hoc. sap. 7. a

† Sit vt

† quæ sunt in manu Dei, quod est cū omnipotente non abscō dam.

† videtis, vel prudētes videmini.

Iaco. 4. d

☞ a Si

Text:

a ¶ Inuocata vita Dei astringit se ad id quod subdit, scilicet, quia donec.

a suam, & dixit: Viuit Deus qui abstulit a b
a ¶ Nam se perpeti non casu, sed Deo disponente putat.
iudicium meum, & omnipotens qui c
ad amaritudinem adduxit animam
meā, quia donec superest halitus in me d
b & spiritus Dei in naribus meis, non lo e f
a ¶ Vt perfecte hæreat veritati, nec studio, nec precipitatione perhibet se mentiri.
quentur labia mea iniquitatem, nec
¶ Cordis.
lingua mea † meditabitur mēdacium.
¶ Qui respondet se non mentiri. subdit. in quibus congruit veritati, dicens. ¶ Sed.
c † Absit à me, vt iustos vos esse iudicē. g
Donec deficiam, non † recedā ab inno- h i
¶ Cordis. ¶ In operibus.
d centia mea. Iustificationē meam quam
a ¶ Dum aliquis legit, vel audit bona quæ contempsit, grauiter eum conscientia reprehendit.
e cœpi tenere, nō deseram. † Neq; enim k
reprehendit me cor meum, in omni vi l
¶ Sed ¶ Est.
f ta mea. † Sicut impius inimicus meus, & m
a ¶ Vere iniquus, & si iustus videatur.
g aduersarius meus quasi iniquus. Quæ n
a ¶ In futuro cum hic totum quærat.
est enim spes hypocritæ † si auarè ra- o
piat, & nō liberet Deus animam eius? p
a ¶ Quasi, non audietur à Deo tempore angustiæ, quia tempore pacis Deum non audiuit.
h Nunquid Deus audiet clamorē eius, q
i cùm venerit super eum angustia? Aut r
a ¶ Qui diligit mundum, non est charitas patris in eo: & si non amat, non inuocat.
k poterit in omnipotente delectari, & s
a ¶ Emissis hactenus malis recta plantat. ¶ Quasi, vos ideo non sapitis, quia non manu Dei, sed vobis datis.
l inuocare Deū in omni tempore? Dō- t
cebo vos † per manum Dei, quæ omni-
a ¶ Sic etiam docet vt nihil veritatis abscondat, quod scire expedit. b ¶ Quasi, & si quid sapitis, ad iudicium est vobis.
m potens habeat, nec abscondam. Ecce v
vos omnes † nostis, & * quid sine causa x
¶ Sed.
n uana loquimini? Hęc est pars hominis y
impij apud Deum, & hæreditas vio-
a ¶ Qui & si a seipsis habent inique agere, Dei tamen est iuste ista iudicare.
lentorum, quam ab omnipotente su-

De Lyra:

tiæ, sed sequens flagella in parte sensitiua de necessitate naturę, & redundabat in partem intellectiuam, naturę corporis condescendentem. G

d Quia donec superest habitus. i. vita præsens.

e Et spiritus. i. virtus respirandi à Deo mihi data, quæ pręcipuè est in naribus. quia secundum Philosophum li. de historijs animalium, respiratio quæ est per nares conuenientior est naturæ, quam illa quæ est per os. Philosophus

f Non lo. dicendo, quòd soli mali tribulantur in hac vita, sicut vos tenetis. ideo subditur:

g Absit à me. hunc errorem tenendo, cuius causa subditur:

h Donec defici. i. quandiu viuam.

i Non recedā. à qua recederem, si vobis in prędicto errore assentirem.

K Neque. n. quòd tales errores vel consimiles tenuerim. Diuisio.

l In omni. & ideo concludit oppositum de errantibus.

m Sicut impi. Amicos suos vocat inimicos, inquantum aduersabātur ei in veritate doctrinę fidei & morum.

n Quæ est. n. Hic accedit ad declarandū veritatem suę sententię, scilicet quòd ex Dei prouidentia, mali aliquando hic prosperantur ratione accepta ex paruitate boni quod hic recipiunt: & ideo non contrariatur diuinę sapientiæ talia eis concedere, & iustis meliora reseruare. Et circa hoc sic procedit: quia primò exprimit huius boni breuitatem. secundò in futuro sequentē calamitatem, ibi: Diues cum dormi. Circa primum dicit: Quę est enim spes hy. magis ponit exemplum de hypocrita, quàm de aperto peccatore: quia secundum Hier. Simulata sanctitas duplex est iniquitas.

o Si auare. bona huius vitę coaceruando.

p Et non. q. d. talis nullum bonum potest sperare in futuro, nec in presenti, nisi bonum transitorium, & caducum, quod est modicum.

q Nunquid Deus. q. d. non. Istud dicitur contra illos qui peccata continuant, cogitantes in fine ad Deum per pœnitentiam clamare, sed ista spe priuantur: quia tunc non pœnitent, secundum quod dicit Aug. Hac animaduersione percutitur peccator vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret, oblitus est Dei. vel si pœnitet hoc est timore pœnę & non displicentia culpę. H

r Aut po. in beatitudine futura.

s Et inuo. quia ibi est laus continua. q. d. non: & hoc specialiter dicitur contra peccatores de beatitudine futura seipsos assecurantes, dicendo: Deus non fecit nos ad damnandum, sed ad saluandum: quia hoc non est verum, nisi ex suppositione meritorum.

t Docebo vos. de illis quę à Deo accepi.

v Ecce vos. i. deberetis idem cognoscere & per consequens de errore vestro defendendo tacere. ideo subditur:

x Et quid. quid autem sit illud quod ille vult docere, subdit:

y Hæc est. illa quod recipiet à Deo patre pro parte & hereditate. s. bonum presentis vitę quod est breue. vnde in persona talium dicitur: Sap. Fruamur bonis q̄ sunt &c. & subditur ibidē: Et hęc sit pars nr̄a. & sors nr̄a: Et quia istud bonum est breue, non transit ad filios. ideo subditur:

¶ a Si

† reijciā innocētiam meā & nō

† 1. Io. 3.

† si recordideritis quod tam auarus est & extirpaturus sit Deus aīam eius.

Nota contra peccatores.

* vt

Sap. 2. b

NICOL. DE LYRA.

¶ gellis presentis vitę. Primum autem probat dupliciter. Primò rōne accepta ex paruitate boni quod mali in hoc mundo percipiunt. secūdò ex magnitudine boni, quod iusti in hoc etiam mundo à Deo recipiunt c. seq. Prius enim ad probandum propositum, acceperat rationes ex immortalitate animæ & iudicio futuro, quæ experiuntur post hanc vitam, vt patuit in præcedentibus. Circa primum autem Iob ostendit suę sententiæ firmitatem, secundò declarat eam, ibi: Quę est enim spes hypocritæ. Circa primum dicit:

a Viuit Deus. pręmittit iuramentum, ad maiorem assertionē dicendorū.

b Qui abstulit. Hoc dicit Iob concludens ex dictis amicorum: qui dicebant pœnas huius vitę inferri tantum pro peccato secundum ordinem diuinæ iustitię: & ad hoc sequebatur iudicium Iob sublatum, qui sentiebat se innocentem respectu tantorum malorum, quę sustinebat.

c Et omnipotens. Ista amaritudo non erat deijciens à virtute constantię

MORALITER.

* dicium aufertur. quando ab ęterna damnatione liberatur, quod fit vno modo, quando peccator de peccatis proprijs hic punitur: & sic dicit Iob:

a Viuit Deus, quia per amaritudinem præsentis pęnæ liberatus fuit à pœnis gehennæ, & obtinuit augmentum gloriæ. Sed quoniam ad iustum pertinet vt nulli deferat contra veritatem, quæ magis est amica, vt dicitur in Eth. ideo subdit: 1. Eth.

d Donec superest halitus in me. i. vita.

f Non loquentur. Sequitur.

k Neque enim. quòd sustinuerim aliquod falsum: sicut autē est falsitas in verbo, ita & in facto, de qua subditur:

n Quę est. i. pecuniam, vel humanam laudem. q. d. nulla.

o Nunquid Deus. i. eius orationem. q. d. non.

r Aut po. q. d. non: quia si fecit aliquod bonum, hoc non fuit amore Dei, sed sui.

v Ecce vos. quòd veritatem dico & frustra impugnatis.

y Hęc est. i. eius pœna.

* a Si

a Si multi fac. Qui hæreticorum generantur predicatione, vē tari iudicij sententia feriuntur.

b Et nep. Nepotes hereticorum sunt, qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur. Quos nequaquā panis satiat, quia dum in sacri verbi pabulo plus querunt quàm capiūt, semp à veritatis cognitione ieiunāt. Sed quia nonnullos ex hereticis ecclesia colligit, nonnullos in malitia pertinaces relinquit. Sequitur:

c Qui reliqui fuer. Ex eo videlicet heretico rum populo derelicti sepelientur in interitu: qa dū ad lucē veritatis n̄ redeūt, intelligētia terrena deprimunt.

d Et vidug il. non plo. Viduas dicit plebes subiectas morte heretici destitutas, quę dum prędicator erroris ad æterna supplicia rapitur, sępe ad cognitionis verę gratiam reuertuntur.

e Si compor. Argentum. i. eloquiū hęreticorum, terrę est cōparatum: quia de scriptura sacra vt aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant vestimenta, quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, sacræ scripturæ contexunt testimonia.

f Preparabit quidem. Quia vir recta fide plenus, scripturę quę hæreticus affert testimonia colligit, & erroris pertinaciam inde conuincit, vt Dauid Goliā gladio suo occidit.

g Et argen. in. di. Argentum innocentē diuidere, est eloquia Dei minutè discretèq; exponere, & vnicuique quod dignè congruat, coaptare. Vel argentum innocens diuidit. i. q̄ ab hereticis salubriter, vel q̄ pestiferè fuerint dicta discernit: quia illi miscent falsa veris.

h Ædificauit si. tinea do. Tinea domū sibi corrumpendo ædificat, sic & hæreticus locum perfidiæ suæ non nisi in mentibus quas corrumpit, facit.

i Et sicut cu. Vmbraculū custodis nullo fundamento solidatur, sed tpe trāseūte mox destruitur: sic promissa ab hereticis requies cum tpe destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus inuenitur. Sed quia sæpe heretici potentium patrocinijs fulciuntur, à speciali hęreticorum interitu ad generalem elatorum diffinitionem sermo erigitur. B

K Diues cum dormierit. Dormit diues, & oculos aperit, quia cū carne moritur, eius aīa videre cogit, quod puidere cōtēpsit.

l Apprehendet eum. Agente namq; inopia, apud inferos vsq; ad minima petenda diues ardens compulsus est, qui hic agēte tenacia vsque ad minima neganda peruenit.

m Nocte opprimet eum. Noctem absconditum tempus, repentini exitus appellat, tēpestatis noīe iudicij turbinē designat.

n Tollet eum vent. Ventus vrens, malignus spiritus vocatur, qui eum, quem nunc succenderit igne peruersæ concupiscētiæ, rapit, postmodum ad flammas gehennę.

o Et ve. tur. Locus peruersorum, temporalis vitæ delectatio.

p Et mittet super eum. Peccatorem Deus quoties feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, vt parcat. Cùm verò eius vitā in peccato permanentem feriendo concludit flagellū emittit, sed nequaquam parcit.

q De manu eius. Quia manus operatio intelligitur, de manu percussi fugit, qui dum praui interitum conspicit, vias prauitatis relinquit. vnde sequitur:

r Stringet super eum. Manus stringere, est vitæ opera in rectitudine confirmare, in aliena pœna conspiciēdo quod timeat.

s Et sibilabit super illum intuens locum eius. In sibilo intentio admirationis exprimitur.

† concremauerit

† 1. Reg. 17. f

Argentum innocentem diuidere.

† terror,

Dormire diuitis

Luc. 16. f

Stringere manus

Text:

a ¶ Modo in predicta libertate. Sequaces hæreticorum.
a scipient: Si multiplicati fuerint filij a
b eius, in gladio erunt: & nepotes eius b c
c non saturabūtur pane. Qui reliqui d
fuerint ex eo, sepeliētur in interitu, e
a ¶ Ex cuius interitu v de e tur affligendæ. ¶ Vel viduæ in errorem manentes, dum sanctum fuisse suum predicatorem æstimant, spe falsa non lugent.
d & viduę illius nō † plorabūt. † Si cō- f g
e portauerit quasi terrā argentū, & si- h i
f cut lutū præparauerit vestimēta: p̄-
parabit, quidē, sed iustus vestietur il k
g lis, & argentum innocens diuidet.
h Ædificauit sicut tinea, domum suā: l
i & sicut custos, fecit vmbraculum. m
a ¶ Qui rebus temporalibus tumet. ¶ Corpore.
k † Diues cum dormierit, nihil secū n o
a ¶ Ex his habitis. b ¶ In cognitione vera.
auferet: aperiet oculos suos, & nihil p q
a ¶ De his quę in somnio tenebat.
l inueniet. Apprehendet eum quasi r
a ¶ Quia in lacu inferni anima illius cruciabitur. b ¶ Quia dum ignorat turbo iudicij rapit.
m aquā † inopia, nocte † opprimet s
n eū tempestas. Tollet eum † ven- t
o tus urens, & auferet: & † velut tur-
p bo rapiet eum de loco suo. Et mit- v
a ¶ Flagellum. b ¶ De manu ferientis Dei fugit, qui se corrigit: Vel, de iniquo opere percussi.
q tet super eum & non parcet, de ma x
r nu eius fugiens fugiet. † Stringet y
a ¶ Dissoluta opera, restringit visa pœna impij. b ¶ Admirabitur, vel iam prędicabit quę florente impio non credidit.
s super eum manus suas, & sibilabit z
a ¶ Tormentorum eius.
super illum, intuens locum eius. a

De Lyra:

l Ædificauit sicut ti. &c. Tinea enim rodendo vestem, facit ibi domum sibi: sed cùm vestis excutitur, tinea de domo sua eijcitur: sic talis eijcitur de domibus suis, quas ędificauit cum magno labore & expensis. C

m Et sicut custos &c. Ad habitandum tempus modicum scilicet tempore maturationis fructuum.

n Diues cum dormierit. Hic consequenter describit calamitatem impij post breuitatem huius vitæ consequentem, di. Diues cum dormierit. per mortem.

o Nihil se aufe. De bonis præsentis vitę ad portandum secum.

p Aperiet oculos suos. In pœna qui prius erant clausi in culpa.

q Et nihil inueniet. De bonis præsentis vitæ, nec etiam futuræ. ideo subdit:

r Apprehendet eum quasi aqua inopia. i. defectus cuiuslibet boni, & sentiet afflictionem summi mali. ideo subditur:

s Nocte opprimet. i. violentia pœnæ infernalis, quæ dicitur i nocte, eò q; est in tenebris.

t Tollet eum ventus. i. diabolus, qui semper ardet cupiditate nocendi.

v Et mittet super eum. &c. s. flagella.

x De ma. e. fu. i. fugere desiderabit si posset sed quia hoc est impossibile, subditur:

y Stringet super eum. Loquitur de diabolo ad modum accipitris, qui tenens auiculam captam, & sentiens quòd velit euadere, magis stringit eam vnguibus suis:

z Et sibilabit. ipsum deridendo quem in vita deceperat blandiendo.

a Intuens lo. eius. i. inferni locum suæ punitioni deputatum. Vel aliter: Locum eius quē tenuit in seculo, à quo est totaliter deiectus.

† vel plorabuntur.

† surripiet.

† sibsolanus, vrens.

† turbine

MORALITER.

* a Si multiplicati fuerint filij eius. i. eius posteritas deficiet gladio & fame.

f Et viduę illius non plorabunt. eis compatientes, & per consequens nullus alius cō patietur, quia viduæ magis ad hoc disponuntur.

g Si comportauerit &c. Per quod significatur sacræ scripturæ eloquium. Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum. quod quasi terra comportatur, quando ad questum applicatur. D

i Et sicut lutum prepa. vestimenta. i. virtutum opera de genere, sed peruerso fine facta.

k Iustus vestietur illis. Nam vnde hypocrita damnatur, iustus saluatur diuerso tamen fine.

l Ædificauit sicut ti. &c. Quæ fecit eam corrumpendo pannum, sicut hypocrita corrumpit intentione peruersa opus bonum.

m Et sicut cu. &c. Quod est instabile habitaculum. ideo subditur:

n Diues cum dormierit. per mortem.

o Nihil secum auferet. in pœna qui clausi erant culpa.

s Nocte opprimet eum tempe. i. in morte tollet eum ventus vrens. i. spiritus malignus ad gehennam eum portans.

v Et mittet super eum. s. pœnas sine misericordia.

x De manu eius. Hoc dicitur ironicè tanquam impossibile. propter quod subditur:

y Stringet super eum manus suas. ita quòd erui non poterit.

z Et sibilabit super eum. irridendo.

a Intuens locum eius. s. infernum, vbi nulla est redemptio.

† Plandet sub. irritor vel qui viderit

Psal. 11. b

NIC. DE LYRA.

¶ a Si multiplicati &c. Qui tamen reputantur inter maiora bona.

b In gladio erunt. idest occidentur.

c Et nepotes &c. i. morientur fame. Minus. n. dicit, & plus significat.

d Qui reliqui fuerint ex eo. i. alij amici non ita propinqui.

e Sepelien. in interi. i. sepultura asini, cuius cadauer dimittitur in campo consumi. ideo subditur:

f Et viduę il. non plora. In sepultura funeris, sicut solet fieri.

g Si comportauerit. In domo sua congregando.

h Quasi te. &c. Idest in magna quantitate valde.

i Et sicut &c. Idest in magno numero, & ad magna tempora.

K Iustus vestietur il. Quia talia aliquando conceduntur iustis.

l Aedi-

Ieremi. 22. e

In c. 27. vbi dicitur in postil. Circa primum dicit: Quę est enim spes hypocritæ.

ADDITIO.

¶ Hoc quod dicitur hic: Quæ est enim spes hypocritæ, videtur exponendum in continuationem ad prædicta, & etiam ad sequentia sic: Nam Iob intendebat in hoc loco certificare socios de veritate existente in mente sua circa ea de quibus altercabant. s. de innocentia vitæ suę, & de punitione malorum & pręmiatione bonorum propter q̄ pręmisit iuramētum, di. Viuit deus &c. per quod iuramentum firmauit, q̄ dum esset in vita pręsenti nō loqueretur iniquitatem, nec recederet ab innocentia sua. & quia aduersarij imponebant ei vitium hypocrisis, vt patet supra in dictis Eliphaz, cap. xv. & in alijs locis: hypocrita verò cum sit duplex, vnum habet in corde, & aliud in ore: & sic licet non loquatur iniquitatem per labia, tenet tamen eam in corde. Similiter licet non recedat ab innocentia in actibus exterioribus, recedit tamen in mente: prout

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E pront saluator docet multipliciter. Ex quo sequeretur, quod socij non crederent dictis suis. idcirco ad amouendum ab eis istam suspicionem, dicit: Quæ est.n.spes hypocritæ &c. Nunquid clamorem illius exaudiet Dominus &c. Aut poterit in omnipotente delectari. q. d. non debetis mihi imponere peccatum hypocrisis, cum ego sim in magna angustia constitutus, & indigeo maximè vt Deus liberet animam meam, & vt audiat clamorem meũ & huiusmodi: & sic nullo modo debetis dubitare de iuraméto meo. hoc intelligitur ad modum alicuius existentis in maximis tribulationibus seu tormentis, qui ad firmandum dicta sua seu iuramenta, dicit: Videtis, quod sum in tot tribulationibus, à quibus nisi diuino auxilio non possum liberari: vnde in hoc passu mihi credere debetis, quod illa quæ dico, non sunt ficta. vnde subdit: Docebo vos per manũ Dei &c. Et quia socij vitã suam pristinam cognoscebant, & etiã tribulationes in quibus erat, ex quibus debebant moueri ad assentiẽdum sibi in prædictis. ideo subdit: Ecce vos omnes nostis, s. prædicta, & quòd sine causa vana loquimini, imponendo mihi fictionem seu hypocrisim. G

REPLICA.

IN c. 27. vbi dr: Quæ est.n.spes hypocritę. Burg. facit continuationẽ discontinuã. continuat.n. hic dicta dictis in 15. c. medijs prætermissis qualiter nõ facit postil. quia cõtinuat singula singulis. In hac sua discõtinuatione Burg. sicut sæpe repetitis vicibus facit, imponit beato viro Iob, quod principaliter velit se ostendere innocentẽ & iustum: sed hoc supra in prin. c. 5. correctum est.

Matt. 2.

GLO. ORD. CAP. XXVIII.

a HAbet argentum &c. Postquam potentium pęnas superborum sufficienter expleuit, rursus ad hæreticos verba conuertit. Acsi dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se preparat, necesse est vt causarũ origines à sacris paginis sumat, quæ ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt: quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus: hæretici autem sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum autoritate solidentur.

b *Et auro lo. est.* Hoc loco hæretici de stulta passione sua increpãtur. Nam pro Christo multa sæpe patiuntur, seque eisdem passionibus martyres fieri sperant. De quibus Paulus: Si tradidero corpus meum, ita vt ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Quia ergo non nisi in catholica ecclesia veri martyres fiunt, dicatur rectè: Auro locus est, in quo con. Quasi veræ sapientię locus est, in quo purgatur tribulatio iniquorum F quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis, nisi (vt ita dicam) prius hic arserit in officina charitatis.

c *Ferrum de ter.* Solent hęretici de iustitia gloriari, & catholicos fuisse iniquos criminantur. Cõtra quos per humilem confessionem dicitur: Ferrum de terra to. Quia fortiores viri à terrena, quam prius tenuerunt, actione separantur, & propugnatores ecclesiæ fiunt.

d *Et la.* Quia cor durum & diuini ignis amore frigidum, feruore spiritus tangitur. ex quo ardore & emollitur ad amorem, & solidatur ad operationem, vt sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum exerat in amore Dei.

e *Tempus po.* Iniquis videlicet modũ, quo iniqui esse desistant.

f *Et vniuerso.* Quia intuetur electorũ terminum, quo ex malo mutẽtur in bonum. Intuetur etiam finem reproborum, quo ex malo opere trahãtur ad supplicium. Vidit Gentilitatis finẽ, quod quandoq; fidei luce clarescerẽt: Vidit etiam Iudęę terminum, quòd obduratæ perfidię se tenebris cęcaret. vnde subditur,

g *Lapi. quo. &c.* Populus Iudęorũ perfidia durus, qui autorem vitæ noluit videre: quem per prophetiam prædixit, lapis fuit caliginis, qui & credulitate durus extitit, & infidelitate nebulosus. Qui etiam umbra mortis dicitur. i. diaboli, quia illius iniquitatẽ sequens eius in se imaginem expressit. Torrentis autem nomine, ignis à conspectu iudicis in examine egrediens, & electos & reprobos diuidẽs, vocatur, vnde propheta: Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius. Peregrinus autem populus, omnium est numerus electorum, qui hanc vitam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant. Vel nomine torrentis potest irrigatio sanctæ prædicationis intelligi. H

a Eos

CAP. XXVIII.

a Autem. Non est absolutus debitor qui multa reddiderit, sed qui omnia.

a HAbẽt argentum venarum suarum principiũ, & auro locus est in quo conflatur. † b

a Quod non habet eloquium superborum, aut qui noua fingunt.

a Sed & si prius terra, modo fortis & acutus ad defendendũ & si prius durus & insensibilis, igne Dei liquefactus, in verum fortitudinem mutatur.

c Ferrũ de terrã tollitur, & lapis solutus d calore in æs vertitur. † Tẽpus posuit tene- e

a Electorum reproborum.

f bris, & vniuersorũ finẽ ipse † cõsiderat. Lapidẽ quoq; caliginis, & ũbræ g mortis † diuidet torrẽs à populo pe- h i

a Idest eos quos modo vel infidelitas excæcat, vel crudelitas obdurat, fluuius flammarum ab electorum populo separabit, vel modo prædicatio obduratas mentes reproborum deserit & ad humiles se conuertit.

grinante, eos quos oblitus est pes e- a

a Scilicet.

a Hic Iudæa qualis antè fuit vel quid modo pertulit subdit.

b gentis hominis & inuios. Terra de b c

Iudęa.

a Verba legis proferebat. b Locus est superbia de qua nasci solet inuidia, id est ideo arsit inuidia, quia superbiam non reliquit.

c qua oriebatur pãnis in loco suo † igni d

Adhuc eam describit, ex præcedente gloria augetur sequẽs culpa. b Mentes fortium.

d subuersa est. Locus sapphiri lapides e

a In prophetis & doctoribus. b Humilitatem quę ad alta leuat.

e eius, & glebæ illius aurum. Semi- f

f tam ignorauit auis, nec intuitus est g h

a Intentionem mortis qua nos reformat. b Vultur dum volat, si videt cadauer ad illud declinat, sic filius Dei. c Ab eius vocatione cessant doctores quę patres apostolos repulit.

g eam oculus vulturis. Non calcaue- i

h runt eam † filij institorũ, nec pertrã- k

Sed. Gentiles.

i siuit per eam lęna. Ad silicem extẽ l

a Fortitudinem predicationis. b Quia quos exhaurit a terrenis, supernis irrigat.

k dit manũ suam, subuertit à radici- m

a Ex duris fluuius predicationis emanat.

l bus mõtes: In petris riuos † excidit, n

a Sibi ipsi despectus Deo est magnus. Elegit.

m & omne pretiosum uidit oculus o p

a Iudeus superficiem videt.

n eius. † Profunda quoque fluuio- q

Fecit scrutati.

rum scrutatus est, & abscondita r

o produxit in lucem. † Sapientia verò s

a Mens enim quę intelligit ea iuste loquitur.

ubi inuenitur? & quis est locus in-

Margin: † Finem — † ercuit torrens ab habitante iuxta illum, & obliuioni traditur à pede. i. ita creuit vt habitari nec pedibus vadari posset: eleuatæ sunt sub. aque pro hoie vel supra hominẽ & mouentur. — † so. d. cæsurum. — † inestigabili. nihil in profundissimis tenebris latet quod non labore inuestigetur, & in lucẽ educatur. Dan. 7. b.

NIC. DE LY. CAP. XXVIII.

HAbet argentum. *Postquam ostendit Iob non esse indecens diuinæ prouidentiæ, imò decens, quod impij aliquando temporaliter prosperantur, & hoc ratione accepta ex prauitate boni, quod à Deo consequuntur, hic consequenter hoc idem ostendit ex magnitudine boni quod iusti accipiunt à Deo, etiam in vita præsenti, quod est bonum spirituale, quod tantum excedit temporale, sicut si centenarius numerus paruo numero comparetur, secundum quod dicit Hier. exponens illud Matth. Centuplum accipiet &c. Et ideo licet iusti bonis temporalibus priuati iudicentur miseri ab illis, qui solum temporalia bona considerant: tamen secundum veritatem sunt in maiori prosperitate constituti propter bona spiritualia in quibus abundant. Et hoc diffusè ostendit Boetius lib. 4. de consola. propter quod non est indecens diuinæ prouidentiæ, quod aliquando permittat impios temporaliter abundare, quibus non vult bona spiritualia, quæ maiora sunt, concedere: Sicut & pater sapiens bonis filijs concedit meliora, malis autem dimittens aliqua minora, eò quod sunt eius filij: Sic in proposito, quia impij quamuis non sint Dei filij per adoptionis gratiam, sunt tamen eius filij in quantum sunt ad eius imaginem facti per naturam intellectualem. Circa processum autem huius capituli considerandum, quòd licet tam bona temporalia quàm spiritualia sint Dei dona, aliter tamen, & aliter, quia temporalia dat mediatè, dando scilicet huiusmodi robur corporis, & industriam mentis, & consimilia per quæ potest illa acquirere: Sed bona spiritualia, cuiusmodi sũt, gratia & virtutes infusæ, per seipsum dat immediatè, & hoc propter bonorum istorum magnitudinem. primò igitur ostendit primum, & secundò secundum, ibi: Sapientia verò vbi inuenitur. Inter illa bona corporalia, quę reputantur pretiosa, sunt metalla auri & argenti, & lapides pretiosi. primò igitur ostendit propositum in metallis, & secundò in lapidibus pretiosis, ibi: Terra de qua. Circa primum dicitur:*

a Habet argentum. *mineras ex quibus tanquam ex quibusdam principijs materialibus efficitur argentum: & istę minerę sunt in aliquibus determinatis venis terrę, quę per laborem & humanum studium reperiuntur, licet cum difficultate.*

b Et auro lo. &c. *i. generatur, cuius generatio vocatur conflatio, eò quod materia auri magis est digesta virtute calidi quàm aliorum metallorum, propter quod est ductilius, & purius.*

c Ferrum de terra tol. *i. materia minerę de qua fit ferrum.*

d Et lapis so. ca. &c. *i. minera æris, quę vocatur hic lapis, eò quòd propter sui duritiam habet similitudinem cum lapide.*

e Tempus. *s. ipse Deus, qui ordinauit successionem diei ac noctis.*

f Et vniuer. *Hoc interponitur ad ostendendum quòd quamuis mineræ prædictæ sint in terra occultę, & cum difficultate & labore magno inueniantur ab hominibus, tamen ipsi Deo nihil est occultum. Et quia mineræ metallorum prædictæ frequenter in montibus quasi inaccessibilibus reperiuntur. ideo de ipsis montibus subditur:*

g Lapi. quo. *In summitate.n. talium montium sunt communiter lapides à sole denigrati, & inferius valles profundissimę, vbi sol parum aut nihil lucet, qui est principium vitæ. & quantum ad hoc dicit; Lapidem quoque caliginis. quantum ad summitatem montis.*

h Et vmbra. *quantum ad profunditatem vallis.*

i Diuidet torrens à populo pere. *Ex talibus etiam montibus descendunt aliquando torrentes, iuxta quos est via inter montes, & ex altera parte torrentium habitant aliquando aliqui pauci homines, inter quorum habitationem, & viam prædictam diuidunt torrentes prohibentes accessum ad habitatores montium, & hoc est quod dicitur:*

Torrens

Margin: Matth 19. d — Boetius — Bona temporalia et spiritualia differenter à Deo dantur.

MORALITER.

a *Habet ar. &c.* Sicut dictum est per argentum, intelligitur eloquium castum quod emanat de sacra scriptura.

b *Et au. lo.* quia vera sapientia quę per aurum designatur, per spiritũ sanctum, qui diuinus ignis est, confertur.

c *Ferrum de ter.* Per ferrum quod omnia domat, intelligitur fortis contra aduersa: sed ad hoc exigitur vt à terrenis desiderijs tollatur.

d *Et la. ca. so. &c.* Nam cor prius lapideum si calore spiritussancti penetretur, fit æs. i. sonorum ad diuinas laudes.

e *Tempus po. te.* s. noctem.

f *Et vni.* attingit enim à fine vsque ad finem fortiter. in Sap. Sap. 8. a

g *Lapidem quo. ca.* i. dæmonem cum angelis suis.

h *Et vmbram mortis.* i. cateruam præscitorum ad gehennam.

i *Diuidet tor.* diuinæ sententiæ.

i *A populo pe.* idest ab electis tendentibus ad patriam, & hæc diuisio fiet, quando dicetur illis: Ite maledicti &c. & istis: Venite benedicti &c. Sed modo simul habitant in hoc mundo. Matth. 25

a Quos

d Et

a *Eos quo. ob.* i. Iudæos quos pedes & prædicatores Domini A secundum humanitatem pauperis, pro superbiæ tumore reliquerunt. Eorumque obliti sunt: dum predicationis suę semina ad fructificationem solam gentium transtulerunt. Quos inuios dicit, quia verbis vitæ ad cor viam præbere noluerunt.

b *Terra de qua.* Quia Iudæa & prius habuit legem quæ reficeret, & post visis miraculis redemptoris, inuidiã, quæ concremaret.

c *Locus sa.* Sapphiri, coloris aerij sunt. Et hoc dicit, quia nunquam de Iudæa animæ sanctæ quæ cęlestem vitam ducerent, defuerunt.

d *Et gle. illius.* Glebas dicit collectiones singulorum ordinum, prophetarum, doctorũ, qui magna se infusione gratię in professionis & operis vnanimitate tenuerunt. Glebæ enim ex humore & puluere constringuntur. Aurum autem dicuntur, qui virtute vitæ & sapientia claruerũt. Sed cur bona perdidit, sequitur,

e *Semitam igno.* Hoc loco auis nomine ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad ęthera liberauit. Iudæa semitam ignorauit auis, quia humilitatis Christi vias quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit.

f *Nec in. est.* Redemptor noster vulturis appellatione designatur, qui manens in altitudine diuinitatis suæ, quasi quodam volatu sublimi cadauer nostræ mortalitatis conspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Et dum animal mortuum petijt mortem apud nos inuenit. Sed huius vulturis oculus fuit intentio nostræ resurrectionis. Ille ergo populus conspexit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit. vnde & eius prædicatores repulit, de B quibus subditur,

g *Non calca.* Institores sunt qui spirituale negotium gerunt, qui prædicationem suis auditoribus præbẽt, vt ab eis fidem & opera recipiant recta. Hi erant prophetæ, quorum filij apostoli nuncupantur: qui Iudæam calcarent, si eius vitia calce virtutis premerent. Vel institores, sanctæ ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores, & doctores.

h *Nec pertran.* Leęna dicitur ecclesia, quia malè viuentes in vitijs ore prædicationis sanctæ interficit. vnde Petro dicitur: Macta, & manduca. Ecclesia itaque per Iudęam transijt, sed non pertransijt quia ex illa paucos ad fidem rapuit, sed tamen infidelem populum à perfidia funditus non extinxit. Sed à Iudæis repulsa quid fecit?

i *Ad silicem.* Quia ad duritiam gentium brachium suæ prædicationis misit.

k *Subuertit à ra.* Radices, cogitationes intimæ superborum. Montes à radicibus sunt euersi, quia seculi potestates ad colendum Deum ab intima cogitatione ceciderunt.

l *In pe. ri. ex. &c.* i. in duris gentium cordibus fluuios prędicationis aperuit.

m *Et omne pre. vi. oc. eius.* Vidit Deus pretiosum, cum humanam animam de se abiectam sapientiæ gratiæ illustratione respexit.

n *Profunda quoque.* Profunda fluuiorum scrutatur Dominus & abscondita producit in lucem, quia antiquorum caliginosa dicta eo donante nunc expositio spiritualis illustrat. Sed quia dicta Dei sine eius sapientia non penetrantur, de inuestiganda eadem verba subiungit:

o *Sapientia vero ubi inuenitur? & quis est locus &c.* Duo proposuit, & duo subdidit respondendo, non soluendo, sed augendo quod obijcit. Duo proponit, de loco, & de pretio. Constat autem quòd nec hominis sapientia loco teneri, vel rebus emi potest. Non tamen de creata, sed de creante sapientia mysticè loquitur. Alioquin inferius post aurum quod carius, quomodo vitrum pro immensa laude dicit ei non posse ęquari. Non soluendo ergo, sed augendo, quod obiecerat, dicit: Sapientiam autem dicit Christum, Dei virtutem, & Dei sapientiam. Huius homo pretium nescit, quia nullum dignum operis meritum, quo illã percipiat, inuenit. Gratia quippe redempti sumus, & nullo merito nostro sapientia Dei venit ad nos.

a Nec

Margin: † vel bestię rapaces aut filij superbi. — † Ne stillarent flumina, ligauit vel, perplexa fluminũ gyrauit. — Act. 10. b — Nota — 1. Cor. 1. d — Rom. 11. a

NIC. DE LYRA. C

Torrens diui. *à po. pere. i. perambulante per viam prædictam. Eos quos oblitus est pes hominis egentis. i. habitatores prædictos montium ad quos nõ est accessus etiam pauperum, qui solent circumire loca etiam difficilia ad mendicandum.*

c Terra. *Hic consequenter ostendit propositũ in lapidibus pretiosis di. Terra de qua o. p. i. bladum de quo panis efficitur.*

d In lo. suo. *Quia aliqñ contingit, quod sub terra habitabili & arabili sunt venæ sulphureę. ex quibus accenditur aliqñ ignis per modum vaporis intra terram inclusi, & fit terręmotus subuertens terram illam reddendo eã inhabitabilem: tũ sunt ibi aliqñ lapides pretiosi ratione caloris & sulphuris. vnde dr, quod alchimistæ qui vtunt metalla & lapides sophisticare, maximè vtunt sulphure. ideo subditur:*

e Locus sap. *Quia inter lapillos illius terræ generatur sapphirus.*

f Et glebę illius au. *i. minera auri.*

g Semitam ig. a. *i. per illam terram sic subuersam, ibi aues non volitant, quia non est apta ad nidificãdũ, nec ad quęrendũ pastũ cariũ.*

i Non calca. *ad vendendũ mercimonia etc.*

K Nec pertr. *Per omnia ista dat intelligere, quod talis terra non est apta habitationi hominum, animalium seu auium, tamen est Deo nota vsque ad minima. ideo subditur,*

l Ad silicem. e. m. s. *idest potestatem suam, quod probat per effectum, di.*

m Subuertit. *Quorum radices sunt silices.*

n In petris. *Quia per terręmotum aliquando apparet riuus transiens inter lapides, qui prius erat opertus.*

o Et om. *quantumcunque occultum.*

p Vidit oculus eius. *Quia nihil latet ipsum. ideo subditur,*

q Profunda &c. *Quia ea quæ sunt ibi occulta, sibi sunt nota.* D

r Et abscondita pro. in lucem. *i. ad hominum manifestationem.*

s Sapientia. *Postq̃ ostendit, quod illa quæ reputantur pretiosa in corporalibus licet sint occulta, tamen labore & studio hominũ possunt inueniri, quamuis cũ difficultate: hic ostendit, quod hoc impossibile de bono spirituali, cuiusmodi sunt gratia & virtutes infusæ, quæ intelligũtur noĩe sapientię. Est.n. sapientia sapida scientia, ideo includit cognitionem Dei & amorẽ: & per consequens gratiã & oẽm virtutẽ infusam: quia sicut virtutes morales acquisitæ sunt connexę ipsi prudentię sine qua non possunt esse, nec ecõuerso, vt hr̃ 6 Eth. sic virtutes infusæ cõnexæ sunt cũ gr̃a & charitate. Primò igit̃ ostendit, quod hmõi sapia includens p̃dicta non*

habetur

Margin: 4. Metheor. — † & sub ea euertitur vel eruit sicut ignis. — † scidit — † Pro. 3. h Ibi. 7. b. — Eth. 6.

MORALITER.

a *Quos ob.* i. affectio Christi qui fuit egenus pro nobis.

b *Et inui.* s. Deo per gratiam, ad quam non reuertentur.

c *Terra &c.* hoc est Iudęa in qua per legem & prophetas oriebatur panis verbi diuini, sed per ignem inuidiæ contra Christum fuit subuersa & sterilis effecta.

e *Locus sa.* per quos intelliguntur prophetæ contemplatores cęlestium, quia sapphirus habet colorem cęlicum.

f *Et glebę.* i. patriarchę fulgentes auro sapientię: ex istis verò quę fuerunt in Iudæa, grauior apparet infidelitas sua, de qua subditur:

g *Semitam.* euangelium Christi renuit qui de cœlo pro prædicatione eius aduolauit.

h *Nec in.* Sicut Christus typũ auis tenuit in prædicatione, sic vulturis in passione: tũc.n. sicut vultur declinauit ad locũ cadaueris: qui à caluarijs decollatorũ ibidẽ, mõs Caluarię dicebatur: sed oculus vulturis non vidit Iudęã, quia Christi passio sibi non profuit ad salutem.

i *Non cal. eam fi. in.* i. p̃dicatores ecclesię q sũt filij prophetarũ & apostolorũ, nã à Iudęa repulsi transierũt ad Gẽtilẽ populũ cõuertendũ.

k *Nec pertr. per eam l.* idest ecclesia quę bene lęna dicitur, sicut & Christus dicitur leo de tribu Iuda.

l *Ad silic.* Post obstinationem Iudęorum hic ponitur vocatio gentium, quæ lapides dictę sunt, eo quod lapides coluerunt. dicit igitur: Ad silicem ex. Gentilitatem vocando ad fidem.

m *Subuer.* Quia principes qui erant in idololatria radicati, conuertit ad fidem Christi.

n *In petris.* quia gentibus fluenta gratia diuisit.

o *Omne pre.* Nã opus æternæ glorię dignũ approbauit in gentibus.

q *Profunda.* Quia profunda scripturarum per doctores ex gẽtibus conuersos scrutari fecit Dionysium sci. & Aug. & huiusmodi.

r *Et abscon.* Per eorum expositionem: Sed quoniam diuina maximè quantum ad propria personarum declarari nõ possunt, nisi per specialem Dei illustrationem, subditur:

s *Sapientia verò, &c.* idest Dei filius qui est sapientia patris, & intelligentia.

a Nescit

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a Nec inue. &c. Terram humanam animam dicit. Hęc sapiētia in terra suauiter viuentium inueniri non potest: quia qs. quis adhuc huius vitæ voluptatibus pascitur, ab ęternæ sapientiæ intellectu separatur.
b Abyssus d. Abyssus dicit corda hominū, quæ & per lapsū fluida, & per duplicitatis caliginē sunt tenebrosa. Quæ nimirū abyssus, non esse in se hanc sapiam profitetur: quia iniqua mens dū esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spūalia ostendit. Abyssus, sapientia mundi, q̄ stulta apud Deum. Dicit, iniquis operibus.
c Mare inquietorū mētes. Istaci habet sabbathū: Ægyptus muscas, i. inquietudinē. Et mare loquitur, non est mecum. Nullus quippe eā plenè recipit, nisi qui ab oī se abstrahere actionū carnaliū fluctuatione contendit. Et perturbatæ mentes secularium eo ipso clamant, qm̄ à vera sapientia longè sunt, quò quietę nō sunt. Quia verò hęc Dei sapia incarnanda erat, vt ad redimendū genus humanū non sanctos angelos, non sanctos homines mitteret, sed per semetipsum veniret. Sequitur,
d Non dabitur &c. Aurum obrizum sancti angeli nuncupant, qui in ea in qua sunt conditi innocentia, permanentes, & fulgent claritate iustitiæ, & nullis maculantur sordibus culpæ. Sed nullus eorū ad redēptionem … missus est. Non dabi &c. … homines aurum possunt esse, sed non obrizum, quia fulgent, sed nō sine contagio culpæ.
e Non … Quia vita iustorū prædicantiū, vel ei, quia Dei scribētiū quantalibet sanctitatis luce polleat aduentū nobis supernæ sapiæ per suam præsentiam non cōmunicat.
F
f Non conf. &c. Per Indiam hic mūdus accipitur, in quo vita hominū per culpā obscura generatur. Tincti colores Indiæ sunt huius mundi sapientes, qui prius per infidelitatē, & plerūque per actionē fœdi, ante humanos oculos superductæ honestatis colore fucantur: & cū rerū virtute careant, aliud se esse quā sunt verborū compositionibus, quasi super dictis coloribus mentiuntur, à quibus longè sapientia Dei distat. Mandata Dei sine eloquentia placent, & vestis sine tinctura.
g Non lap. &c. Sardonycus terræ rubræ similitudinē tenet: sapphirus aereā spēm. Per sardonycum ergo hoīes vel pres vet. test. terrena quædā sectantes. Per sapphirū noui testamenti prædicatores, celestia sola quærentes, vel angeli accipiunt.
h Non adæ &c. Postq̄ dictum est, q aurū huic sapiæ non cōparatur, adhuc quasi crescendo subiūgitur, q ei nec vitrum possit æquari, quod ad literam non procedit. In vitro quilibet liquor qualis continetur, talis exterius demonstratur. In auro & vitro accepimus sanctorum in superna patria societatem, qui beatitudinis claritate fulgebunt, & vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulantia non abscondet. Qui etsi similes ei erunt, quia beati fient, nō tamen adequantur, quia creatura sunt.
i Nec com. &c. Excelsum vas auri: Elias & Iohannes & Iere. Sed quisquis Christū quēlibet eorū crediderit, vas auri excelsum & eminens pro sapia cōmutauit: quia ecclesia Christū non vnum prophetarum, sed Dnm prophetarum credit.
K Nec com. &c. Quid enim sunt hoīes Deo cōparati? nihil.
l Trahitur aut. Quia cum sit inuisibilis, non nisi inuisibiliter inuenitur. Quę trahi dr̄, quia sicut flatū trahimus vt corpus viuat, sic ab intimis sapientiæ spiritus ducitur: vt ad vitam anima subsistat. Et bene de occultis, quia hæc sapientia latenter cordibus infunditur, vt de spiritu dicitur: Et nescis vnde veniat, aut quo vadat.
m Non adæq. &c. Pro eo q omni colore resplendet. topazion, quasi topantion vocatur. Et est sensus: Nullus sanctorū quibuslibet virtutibus plenus ex ista tamen nigredine mundi collectus equari potest ei. Et vide, quia cum prius pretulerat eam angelis, antiquis patrib' sanctis, glorificatis, prophetis, philosophis, hanc in isto loco specialiter hereticos increpat qui homini Deo, homines à peccatis conuersos æquant, cū isti sint filij per gratiam, ille per naturam quod ostendit dū subdit:
n Nec tinctu. &c. Mundissimæ tincturæ sunt qui humiliter custodiunt superuenientem in se virtutum gratiam. Tincti G enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent.
o Vnde ergo &c. Quia ab inuisibili patre nascitur, eius via occulta est. vnde Propheta: Generationem eius quis enar. Locus verò intelligentiæ eius est humana mens. Quia ergo inuisibilis est de quo prodijt, & incertū est nobis in cuius mēte intellecta requiescat, rectè dr̄: Vn̄ ergo sapia veniet, & quis est loc' intelligētię? Esa. 53. b
p Abscondita est. Quia quandiu hic viuit, videri Deus per suę naturæ spēm non potest: per imagines verò visus est Moysi, Iacob, & alijs.
q Volucres &c. Quia in hac carne corruptibili cōstituti, naturæ ei' potentiā ipsi quoque videndo nō penetrant: quia iā per meritū sanctæ contēplationis volant. In scriptura sacra volucres aliqñ in malo, aliqñ in bono dantur intelligi. Per volucres nāque nonnunq̄ ptātes aeriæ designat bonorum studijs aduersę. Vnde veritatis voce dicitur: Qm̄ semen quod secus viam cecidit, venerunt volucres, & comederūt illud. Matt. 13. a Quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerūt, verbum vitæ à memoria euellunt. Et iterum: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos &cęt. Matt. 8. c Nomine vulpium, dolosa & fraudulenta.
☞ Nomine

a ¶ Non scitur esse pretium & nesciri, sed ideo nesciri quia deest.
telligentię? Nescit homo † pretiū eius, a
¶ Nam si vere saperent, in hoc exilio potius lugerent.
nec inuenitur in terra suauiter viuētiū. b
a ¶ Ad id … quod foris dixit: Sapientia vero vbi &c. ¶ Non dicit vbi sapientia sit sed vbi non sit.
b c Abyssus dicit, nō est in me, & mare lo- c d
a ¶ Ad id … quod dixit, Nescit homo pretium &c. ¶ Non dicit quid sit eius pretium, sed quid non sit.
d quit, non est mecum. Non dabitur au- e
¶ Nec Moyses est auctor salutis, qui iudicat mala, non sanat.
e rū obrizum pro ea, nec appendetur ar
f gentū in cōmutatione eius. † Non con- f
a ¶ Sed nec honestas vite ex philosophis sufficit. b ¶ Nec hi lapides pretiosissimi, sed hos elegit qui mysticè aliud signant.
g feretur tinctis Indię colorib', nec lapi-
di sardonyco pretiosissimo vel sapphi-
a ¶ In se fulgentes. b ¶ Vicissim patentes.
h ro: Nō adequabitur ei aurum † vel ui- g
i trum, nec commutabitur pro ea vasa h
a ¶ Quia ille ex se, isti ex eo.
k auri † excelsa & eminētia, nec cōmemo
l rabitur in comparatione eius. † Trahi i
a ¶ Quia nescis vnde veniat, aut quo vadat.
m tur aūt sapientia de occultis. Non adę- k
a ¶ Qui de cælo. b ¶ Homo a peccati nigredine conuersus. c ¶ Supra dixit Indię colores non mundos.
n quabitur ei topazius de Æthiopia, nec l
a ¶ Sanctissima, tinctio dicitur vbi fœdi fiunt decori.
† tincturæ mundissimæ componētur.
a ¶ Ab eo venit, a quo orta est.
o Vndē ergo sapiētia venit, & quis est lo- m
a ¶ Non enim videbit me homo & viuet: quia nullus spiritualiter videt & carnaliter viuet, sed moritur carni.
p cus intelligētię? Abscondita est ab ocu n
¶ Angelos.
q lis omnium viuētiū, volucres quoque o

† vel locū
† suauiter
† Non estimabitur auro obrizo, nec onychino ptioso, nec sapphiro.
† vel, adamas
† ptiosior est sapientia margaritis

NIC. DE LYRA.

¶ habetur virtute humana. Secundò ostēditur à quo habetur, & quibus datur, ibi: Deus intelligit viam eius. Primum autem ostenditur ex sublimitate ipsius sapientiæ, cum dicitur: Sap. ver. vbi inue. q. d. nō est in loco determinato, vt sic ab hominibus inueniatur sicut prædicta.
a Nescit homo &c. quia non potest comparari aliquo bono corporeo seu temporali.
b Nec inuenitur. quia homines delectationibus carnalibus intenti ad diuinas illuminationes & consolationes non sunt apti.
c Abyssus di. i. facto ostendit. Et dicitur hic abyssus profundum oceani, vbi habitant pisces, sapientiæ non capaces. H
d Et mare. &c. idest nauigantes per mare, qui quamuis per hoc possint bona temporalia acquirere, non tamen prædictam sapientiam.
e Non dabitur. &c. i. valde purum. & dicitur ab ob & radio as, eò q habet colorem optimum.
f Non cō. &c. i. lapidibus pretiosis, & optimi coloris, qui maximè in India reperiuntur.
g Non adequabi. &c. in pretiositate.
h Vel vi. in perspicuitate, qa clara est & nūquā marcescit, vt hr̄ i Sap. Sap. 6.
i Trahitur au. &c. Sapientia. n. prædicto videlicet modo dicta ita occultè conceditur, quòd latet etiam eos, quibus datur, secundum quod dr̄ in Eccl. Nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Eccl. 9. a
K Non adę. &c. Lapis. n. huius spēi melior inuenit̄ in Aetiopia, q̄ alibi.
l Nec tincturæ. &c. i. simul ponentur in pretio. Et vocatur hic tinctura mundissima panni sericei pretiosissimè tincti. Et omnia ista dicta sunt ad ostendendum, quòd omnia corporalia quantuncunque pretiosa, non possunt sapientiæ comparari. ideo subditur,
m Vnde er. &c. q. d. nō pōt haberi per industriā hominum. iō subditur,
n Abscondita est. Nec etiam per angelos pōt conferri. ideo subditur,
o Volucres quo. &c. i. angelos, qui quibus, & qualiter sit danda, nesciūt nisi habuerint ex reuelatione diuina.

¶ a Perdi.

MORALITER.

✱ a Nescit homo &c. i. quibus meritis sit incarnata: quia nulla sufficiunt ad hoc, sed processit ex misericordia & liberalitate diuina.
b Nec inue. &c. i. in carnalibus hoībus, sed spūalibus qui bñficio reuelationis diuinæ hñt notitiā Dei habitātis in se. Sic. n. dicebat Pau. An experimentum quęritis eius, qui in me loquitur Christus. 2. Cor. 13.
c Abyssus di. &c. Per abyssum intelligitur vir astutus: & per mare, turbulentus, in quibus non est ista sapientia, sed illa quæ terrena est animalis & diabolica.
e Non dabitur &c. nam in compassione eius, vilescūt omnia, quod significatur per omnia pretiosa hic expressa.
o Volucres quoque &c. i. dęmones, qui dicuntur volucres. Matt. 13.

✱ a Perdi-

☞ Nomine aūt volucrū, hæc eadē superba dæmonia designantur. At contra in bono volucres poni solent. Sicut in euāgelio, Dn̄s (cū similitudinem regni cęlestis ex grano sinapis denuntiaret) dixit: Simile est grano sinapis, qd̄ acceptum homo misit in hortū suum & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cęli requieuerūt in ramis eius. Luc. 13. d Christus quippe est granum sinapis, qui mortis sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granū nanq; fuit cū moreretur, arbor cū resurgeret. Granū per humilitatē carnis Arbor per potentiam maiestatis. Huius arboris rami, sancti prædicatores, de quibus: In omnem ter. ex. so. eorū &c. Psal. 18. a In istis ramis volucres requiescūt. quia sanctæ animæ, quæ quibusdam virtutum pennis à terrena cogitatione se subleuant: & in eorum dictis atq; consolationibus ab huius vitæ fatigatione respirant.
a Perditio &c. Quia videre Deū, hoc est quod habere: ideo iniqui hanc sapientiam nō vident, quia repulsi per superbiā nequaquam habere potuerunt. Famam aūt eius audisse, est eius potentiam ex virtute cognouisse.
b Deus intel. Acsi dicat: Deo notū est vel qñ per carnem ad homines sapiētia veniat, vel qño apud patrē inuisibiliter (etiā cum foris apperuerit) persistat. Locus. n. non localis sapientiæ pater est, iuxta illud: Ego in patre. Ioan. 14. b Vel, Deus intelligit viā eius, quia solius diuinæ visionis est cernere, vel quibus modis sapientiæ intellectus ad cor hominis veniat, vel cuius mens intellectum vitæ quem percepit, non amittat. Sed quia hæc sapientia per carnem manifestata, in cunctis mundi partibus electorum fuerat corda repletura Sequitur,
c Ipse enim. Respicere Dei, est perdita ad gratiam reformare.
d Qui fecit. Velocitate & sublimitate ventorum in scriptura solent animæ signari, quas dum superna gratia replet maturitate indita graues reddit, vt ab intētione Dei non leui motu dissimulant. C Vel ventis pōdus facere, est concessam hic electis de virtutibus gloriam permixta infirmitate temperare.
e Et aquas. Aquas dicit mētes spiritusancto repletas, quas appēdit in mensura, qa sancti qui spiritu leuāte ad summa rapiunt, ne aliqua elatione superbiāt, quibusdā tētationibus reprimunt. Leuat qdē, sed cū mēsura, nō quantū velint, proficiūt: ne eleuent. Elias mira fecit sed mulierē fugit, timore percussus.
f Quan. Pluuia, prædicantium dicta q̄ blandè suadēt, sunt. Prædicatori lex est posita, vt viuēdo impleat qd̄ suadet. Procellas sonātes dicit verba terribilia de venturo iudicio. Viam aūt procellis posuit, cū pdicatoribus suis, ad corda terrore iudicij percussa aditum fecit. Prius aūt lex ponit, vt postmodum via pandatur: quia illa vox cor auditoris penetrat, q̄ hoc quod sonuit, opere conseruat.
g Tunc. Hanc incarnatam sapientiā vidit. i. videri fecit & enarrari, a prædicatoribus præparari, & inuestigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene viuēdo in diē iudicij propitiam hr̄e curauit.
h vidit illam & enarrauit &c. Vidit, quia species est. enarrauit, quia verbū. præparauit, quia remedium. inuestigauit, quia occultum. Notandum q hæc quatuor prædicta ipsi Deo Dei filio conueniunt.
i Et dixit homini. Quia naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audiuimus quid sit in nobis. Nanq; hanc habere certum est, quem timere Deum incertum non est.
k Ecce timor. Si Deum times, constat quia sapientia plenus es, quę apud hominem timor Domini vocatur. Sed quia ille verè vim diuini timoris intelligit, qui se ab omnibus prauis operibus custodit, subdit: Et recedere à malo, intelli.

☞ a Addidit

a ¶ Idest inuentores mortis & perditionis, maligni spiritus scilicet dixerunt, au. no. audi
a cęli latet. Perditio & mors dixerunt a
auribus nostris audiuimus famam b
a ¶ Pater. b ¶ Via est per transitum humanitatis. ¶ Locus per statum diuinitatis. vel: via eius est quod venit ad cor homini. Locus est in quo permanet.
b eius. Deus intelligit viam eius, & ip c d
c se nouit locum † eius. Ipse enim fi- e
nes mundi intuetur, & omnia quæ
d sub cęlo sunt, respicit. Qui fecit ven f
a ¶ In hoc virtus eius apparet.
e tis pondus, & aquas appendit in g
a ¶ In hoc custodia ex sua infirmitate.
f mensura. Quando ponebat pluuijs h
a ¶ Quia spiritus & verbum patri, quod si potest sciri, dixit homini quod inde potest scire.
legem, & viam † procellis sonanti- i
g bus. Tunc vidit illam, & enarrauit, k l
h i & preparauit, et inuestigauit, et di- m n
a ¶ Initium sapientiæ timor Domini. Psal. 110. b. o
k xit homini: Ecce timor Domini, p
ipsa est sapientia: et recedere à ma- q
lo, intelligentia.

† illius
pfulgura & tonitruis.
Dei respicere

B

NIC. DE LYRA.

¶ a Perditio. idest diabolus & infernus.
b Auribus nostris. Dæmones enim & homines damnati de ista sapientia bene loqui audierunt, sed non consecuti sunt. & ideo bene dicitur: Famam eius audiuimus, sed non præsentiam eius percepimus.
c Deus intel. Hic consequenter ostenditur à quo & quibus ista sapientia datur, cum dicitur, Deus intel. idest qualiter debeat dari.
d Et ipse nouit. idest quibus debeat conferri secundum dispositionem suæ prædestinationis, quod probatur, cum dicitur,
e Ipse enim fines mundi. idest omnia tēpora & loca, & omnia quæ fiūt in eis, & sunt facta.
f Qui fecit. dando eis inclinationem sui motus. Inclinationes enim rerum sunt pondera earum. Vnde dicit Aug. Amor meus pondus meum, eò feror, quocunq; feror. Confess. li. 6.
g Et aquas. cōtinens eas infra limites oceani, ne effundāt se super aridā.
h Quando ponebat. vt certis temporibus descenderent, & certis modis scilicet guttatim & non tantum simul, prout expedit terræ nascentibus.
i Et viam. i. vndis maris sonitum ex … concussione generantibus.
k Tunc vidit. in seipso in quo omnia continentur, & licet ista intuitio sit ab æterno, tamen dicitur speciali modo vidisse, quando ex sapientia sua æterna mundus processit in effectu in tempore: de cuius productione loquitur, vt patet ex dictis. Et quia non solum sapientiam in seipso vidit, sed etiam eam communicauit angelis & hominibus, qui sunt capaces ipsius, ideo subditur,
l Et enarrauit. angelis, eam communicando omnibus, secundum illos, qui dicunt eos fuisse creatos in gratia: vel bonis tantum, secundum alios, quia hic est sermo de sapiētia prout habet annexā gratiā, vt patet per pdicta.
m Et præ. dando eam hominibus, quæ datio dicitur quædam præparatio inquantum prius saltem ordine naturę creauit animam humanam capacem gratiæ, tanquam præparans locum sapientiæ.
n Et inue. i. inuestigari fecit, quod est quando ex prima gratia diuinitus data proceditur per meritum ad gratiæ augmentum, sicut in speculabilibus inuestigatio est processus à principijs ad conclusiones.
o Et dixit homini. idest ipsi Adæ, & alijs sanctis quibus inspirauit, qd subditur: Ecce timor Domini ipsa est sapientia. D
p Et rece. Sicut intellectus qui est habitus principiorum, est principium scientiæ quę est habitus conclusionū: Sic intelligentia suo modo est principium sapientiæ, de qua hic est sermo. Intelligentia autem ista est recedere à malo, quia hic recessus est principium accendendi ad Deum, per hoc q anima ipsi Deo totaliter subditur, vt instinctum & voluntatē Dei totaliter sequatur: & ista subiectio includit gratiam & virtutes infusas secundum quod dicitur. Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Et talis subiectio ad Deum proprie dicitur timor, qui est spiritussancti donū: cui annectuntur gratia & virtutes infusę. Et sic patet, q timor Dei bene dicitur sapientia, de qua hic est sermo: Et recedere à malo, intelligentia: Et sic etiam patet magnitudo boni quod confertur iustis etiam in præsenti: propter quod verè dicuntur felices, licet bonis temporalibus careant: & impij, verè sunt miseri, licet bonis temporalibus abundent.

Intellectus

¶ a Addidit

MORALITER.

✱ a Perditio &c. Licet enim angeli ante casum de cęlo clariorem cognitionem habuerunt quàm homines, tamen non viderunt diuinam essentiam, nec propria personarum.
c Deus intel. idest processum eius per naturā à patre, & processum eius in mente per gratiam.
d Ipse no. i. sinum patris, & secretum mentis.
f Qui fe. superbos humiliando.
g Et aquas. vnicuiq; dans sapientiā secundum propriam virtutem.
h Quan. dirigēdo linguā doctoris secūdum auditorum capacitatē.
i Et viam. quod fit, quando per sonum prædicationis incutit iudicij futuri terrorem mentibus humanis.
k Tunc vi. videri fecit: quia per talia cognoscitur, imperfecte tamē.
o Et di. ho. per scripturas & doctores.
p Ti. do. &c. Timor enim filialis habet annexum sapientiæ donū.
q Et rece. quia per talem recessum mens hominis purgatur, & sic ad primæ veritatis intelligentiam eleuatur.

✱ a Addidit

In c. xxviij. vbi dicitur in post. Habet argētum venarum suarum princi.

ADDITIO I.

¶ Circa illa quæ continentur in hoc cap. præter ea quæ in post. traduntur videntur tria notanda. Primum est q Iob intendit instruere socios, quibus in præcedenti cap. dixerat: Docebo vos per manum Dei, vt cum pro inueniendo seu acquirendo bona temporalia pretiosa, vt aurum & argentū & pretiosos lapides, diligēter homines laborent, vt patet ex loco & modo inuentionis eorum: de quibus hic agitur: per amplius & diligentius debent laborare pro bonis spiritualibus, quæ per sapientiam intelliguntur, acquirendis, cum sint inæstimabiliter meliora, quia vt dicit: Nescit homo præ. &c. nam adæquabitur ei au. &c. per quem modum sapiens exhortatur filium per disciplinā suā. Si quæsieris eam. i. sapientiā, de qua ibi loquitur, quasi pecuniā, & thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Dñi, & scientiam Dei inuenies. Prou. 2. a Secundum est, qd Iob intēdit socios prædictos docere, q præcipua bona temporalia vt metalla & pretiosi lapides, de quibus hic facit mentionem, habent suæ emanationis principia subtus terram: & in profundis fluuiorum sunt abscōdita, vt in

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E vt in hoc c.traditur.Ex quo patet,ꝙ non sunt excellentis naturę seu conditionis: secundum.n.ordinem naturæ diuinitus institutū, illa quæ altiorem locū tenent, altioris dignitatis sunt,vt patet de regione empyrea respectu ætheree:& de æthere a respectu elementaris. Sapientia verò de qua hic agitur, etiam si intelligatur de sapientia creata,quæ gratiā & virtutes infusas importat:habet emanationem immediatam à summo rerum principio. vnde concludit: Deus intelligit viā eius &c. Ex quo sequitur, ꝙ huiusmodi sapientia à Deo procedens inæstimabiliter excedit bona alia ab inferioribus emanātia.in quo conformatur Iob sapienti, qui postquam discipulum suū erudiendo dixerat: Si quæsieris sapientiam quasi pecuniā & quasi thesauros effoderis illam &c.subiungit. Quia Dn̄s dat sapientiā: ex ore eius scientia. q.d. eminentior est sapientia quæ à summo Deo procedit,quam thesauri quos fodiendo in terra inuenis. Tertiū est ꝙ Iob in hoc cap.& in præce.voluit informare socios de illis virtutibus,de quibus Deus ipsum Iob commendauerat. Fuerat.n.Iob cōmendatus à Deo de quatuor virtutibus,de quibus dicitur in principio libri: Iob erat vir simplex & rectus,timens Deum,& recedens à malo.Vnde de simplicitate quæ est quædā innocentia, dixit in prę ced.cap.Donec deficiam non recedam ab innocētia mea.De rectitudine verò q̄ consistit quodāmodo in perseuerando in bono proposito indeclinabiliter incedēdo, dixit ibidē: Iustificationē meam G quā cępi tenere,nō deserā.De timore verò Dei,& recessu à malo cōcludit in hoc c.finaliter,dicens: Ecce timor Dn̄i ipse est sapientia. Et recedere à malo intelligentia.q.d.socijs, ista sunt quæ à Deo habui,& ideo nō abscondā à vobis,sicut eis præmisit, di. Docebo vos per manū Dei, quę omnipotēs habuit. q.d.in me nō abscondā &c.

Prou.2.

In eo.cap.xxviij.vbi dicitur in post.Tunc vidit illam in seipso.

ADDITIO II.

¶ Hoc quod dicitur: Tunc vidit illam &c. in glo. interline. de sapientia incarnata.sic exponit: Tunc vidit illam,idest videri fecit,& enarrauit per ora prædicantium. & præparauit in cordibus auditorum,& inuestigauit occulta.

REPLICA.

IN c.xxviij.vbi postillator illū passum.Tunc vidit illam,exponit de sapientia creaturis cōmunicata per modū gratiæ infusæ.Bur.dicit glo.interli. exponere de sapiētia incarnata ad literā:sed Bur.falsè allegat glossam interlinearem,quia nec illa nec quęcunq; alia sic exponit per allegoriam. Ait.n.incarnatam sapientiam:Tunc vidit.i.videri fecit. Manifestum est autem per processum literæ,ꝙ hic ad literam non dr̄ de Christo: quia literaliter fit comparatio bonorum spiritualium ad transitoria,prout in postilla.

GLO. ORD. CAP. XXIX.

a ADdidit quoq; Iob. In hoc vltimo sermone, vltimum tp̄s ecclesię designat,qn̄ aduersarios suos.i.carnales & hæreticos vel Gētiles (quos nunc studet sapientiæ autoritate cōprimere) effrena iactantia elatos,cogitur irrisa tolerare.Beatus aūt Iob typū ecclesiæ tenens,q̄ tunc in angustijs erit: & tn̄ reminiscetur nostrę quietis,& sua transacta narrat, & alijs ventura denuntiat.Ecclesia enim tātis premetur malis, vt hæc nostra misera tempora cū suspirio desideret.vnde dicit,

b *Quis mi.* Statutus dierum numerus menses vocant. Noīe aūt mensiū collectiones signat animarum. Reminiscitur ergo ecclesia quanta prædicationis suæ collectis animabus lucra reportabat. Congruè vltimus sermo agit de vltimis temporibus,qn̄ erit error apertus qui modo occultus est. F

c *Men.es pri.* Dies cum colliguntur in mensibus subtrahūtur, quia ecclesia dum lucentes animas colligit,in intimis abscondit.Vel mensis: pro perfectione ponitur, quæ erit in eis in requie,quibus nunc est in operatione, cuius nunc reminiscitur ecclesia.

d *Sec.di.*Quia se tūc in deficiētibus ex persecutione æstimabit, eadem quæ se nunc in istis respicit custodiri.

e *Quan. splen.* Lucerna lumen sacræ scripturæ vocatur. Nunc ergo lucerna super caput ecclesiæ splendet, qa sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant.

f *Et ad lu.*Ecclesia, & si alienæ cogitationis occulta non penetrat,quia quasi faciem Dei non cognoscit in nocte,ponit tn̄ gressus boni operis directa lumine supernæ locutionis.

g *Sicut fui.*Adulta erat ecclesia, quando repleta spiritu per prædicationis ministerium,in filiorum conceptione fatebatur.Paruula ecclesia,vbera nō habuit,cum antequam proficeret,nullos prædicatione fouit adulta,qn̄ verbo Dei copulata,filios prædicando generat:sed tunc erit senio sterilis.

h *Quan.se.*Tabernaculum habitationem mentis dicit.Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secreto illi Deus in tabernaculo est: vt enim demōstraret quantus intus proficeret,secreto Deum fuisse suo in tabernaculo perhibuit,vt etiam ostendat opera rectitudinis quantum extrinsecus custodiuit,adiungit: Quan.erat omni.me.sequitur,

i *Et in cir.me.* Pueri vocantur, qui cęlestibus mandatis inseruiunt,qui nunc in circuitu eius sunt, quia in cunctis ferè gētibus reperiuntur.

k *Quan.la.* Pedes ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri, qui dum ad vsus necessarios ea quæ sunt exterius,exercent per extremum ministerium,velut pedes terræ inhærent.Sed debent qui præsunt,crebræ admonitionis voce infusionem pinguedinis talibus ministrare:quod Iob suis fecit. Solēt.n. pedes itineris asperitate lacerari.Pedes Dei,prædicatores: q non sine culpa,sed lauantur butyro: quia pinguedine boni operis mūdatur collectus puluis gloria p̄dicationis. Vel,quasi fessi pedes butyro vnguntur,dum prædicatores bonis operibus sibi ministrantium fouentur.i. fructu magis quam dato: Ita ex voce capitis, ex voce corporis, pedes sunt qui exteriora ministrant.

a *Et pe.sun.*Quia in ea Christi prædicamenta intimæ vnctionis emanāt. De hac petra riui olei exierunt euangelistarum libri. Vel riuos olei dona spiritus dicit.

b *Quan.pro.* Per portam ciuitatis quę que bona actio designatur, per quā anima ad conuentum regni cęlestis ingreditur. Nunc ergo ecclesia ad ciuitatis portam procedit, quia vt aditum regni celestis percipiat,in sanctis se actionibus exerit. Mos veterū fuit, vt seniores in porta consisterent, & causas introeūtium iudicarent,vt vrbis populus esset pacificus, in quam discordes ingredi non liceret: quod & Iob fecit.

c *Et in pla.* Quia in magnæ autoritatis latitudine sui magisterij exhibet libertatem.Quæ enim recta,quæ sentit publica voce p̄dicat, quasi in platea super cathedram sedet, cum nulla de sua prædicatione meruit, nullus pressa terroribus se sub silentio abscondit.

d *Vide.me iu.*Iuuenes dicit, quia nulla consilij grauitate fulciuntur: senes, morum grandæuitate maturos. Et est sensus: Ecclesiæ vigorem & rectitudinem maturi formidant, B & grandæui glorificant.

c *Principes ce.* Principes vel duces dicit hæreticæ prauitatis autores.Et est sensus: Cum prædicare mihi publica voce licuit,omnis me qui veritati non fuit subiectus, expauit. Digitum ori superponunt,dum falsis quærelis non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. C

f *Vocem suam.*Nimirum hi qui post se errantes populos trahere conantur,ne loqui peruersa nunc audeant,& autoritatis frenantur pondere & virtute rationis. Quorum lingua gutturi suo adheret, quia & si peruersa loqui verba voce non audent,intus tamen apud se cōtegunt cuncta,quæ contra veram fidem proponere falsa moliuntur. Cōtra hæc Iere.de vltimis: Lamiæ nudauerunt mammā. i.hæretici qui humanam faciem, sed per impietatem beluina habent corda, tūc libere errorē suum predicabunt.Illo nanq; tempore cum sancta ecclesia aduersitate premitur, prauis quibusq; prædicatoribus licentia locutionis datur. Tunc catulos lactant, quia malè sequaces paruulorum animas dum peruersa insinuant ad impietatem nutriendo confirmant. (Tren.4.a.)

g *Auris audiens.* Ibi dixit, quid exhibuit per doctrinam,hic quid per misericordiam.Ibi verbis parit & satiat, hic à malis defendit: Auris audiens. Qualis in sermone, qualis in opere fuerit,ostenditur. Ille autem ecclesiæ verba beatificat,qui ea quæ audierat, opere consummat.Ille ei testimoniū perhibet: qui exemplis vitæ illius benè viuendo respondet.

h *Et quod liberassem.* Ecclesia pauperē vociferantem liberat, cum peccatori veniam deprecanti eas, quas commisit culpas,relaxat.

i *Et pupillum.*Pupillū liberat,dū vnusquisq; mortuo antiquo patre diabolo,ad sanctæ ecclæ sinū currens, in ea exhortationis adiutoriū inuenit. Magnę misericordiæ ista sunt opera,pauperē liberare,& pupillū periturum eripere, viduam consolari. Hæc etiā ecclesia & corporaliter exhibet & spiritualiter.

k *Benedictio perituri.*Benedictio perituri super eam venit, cū peccatoris interitum præuenit,& sanctis exhortationibus à culpæ fouea reducit. D

l *Eo cor vi.*Magnam consolationem cor viduæ suscipit,quādo fidelis anima in verbis ecclesiæ de aduentu illius,aliquid, cui spiritualiter est coniuncta, cognoscit.

a Iustitia

CAP. XXIX.

a ADdidit quoq; Iob assumens parabolam suā,

a ¶In figuris se,mysteria loqui innuit.

a ¶Ecclesia tantis premetur malis,vt hęc nostra tempora misera cum suspirio desideret.

b & dixit: Quis mihi tribuat,vt sim iuxta mēses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me?

a ¶Qualis in illis temporibus fuit enumerat.modo infirmi in sinu pacis custodiuntur.sed tunc cadent.

e Quando splēdebat lucerna eius super caput meū, & ad lumē eius ambulabam in tenebris? Sicut fui in

¶His verbis non immerito etiam simulatio religionis plangitur,quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. quibus videlicet Deus in publico est, non in secreto.

h diebus adolescentiæ meæ,qn̄ † secretò Deus erat in tabernaculo meo.

a ¶Vt intus secreto proficerem.

¶Et etiam extra custodiui.

i Quando erat omnipotens mecū,& k in circuitu meo pueri mei. Quādo l lauabam † pedes meos butyro,& petra fundebat mihi riuos olei.

a ¶Christus quo docente riui vbiq; manauerunt.

b ¶Prædicamēta intimæ vnctionis. ¶Qui currūt & vngūt.

Quādo procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabāt cathedram mihi.

a ¶Tunc. ¶Quia deprehendi in suis occulti timent.

Videbāt me iuuenes & abscōdebātur, & senes assurgentes stābāt.

a ¶Lenes fugiūt.perfecti vitæ meritis assurgēdo venerātur.

Principes cessabant loqui,& † digitum superponebāt ori suo. Vocem suā cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

a ¶Qui post se trahunt errantes. b ¶Quia & si peruersa libere loqui non audent.intus tamen apud se contegunt.

a ¶Audientibus & videntibus venerationi se fuisse dicit contra increpationes amicorum.

Auris audiēs beatificat me, & ocul⁹ vidēs testimoniū reddebat mihi, eò ꝙ liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor.

¶De hoc est testimonium.

Benedictiò perituri super me veniebat, & cōr viduæ † consolatus sum.

a ¶Vel quod. b ¶Non iuueni vel iuuenes.

c ¶Ecce quam mansuetus, qui supra rigidus cum dixit: Videbant me iuuenes & abscon &c. Rectoribus vtraq; tenenda.vt.s disciplinę vigor mansuetudinem regat, & mā suetudo ornet vigorem: & sic alterum commēdetur ex altero,vt nec vigor sit rigidus nec māsuetudo dissoluta.

† societas (vel abscōditū) Dei erat.

† vel vias meas (aut gressus meos)

† manum

† latificabam.

NIC. DE LY. CAP. XXIX.

¶ a ADdidit quoq; Iob. *Postquam sanctus Iob ostendit in generali, ꝙ iusti aliquando flagellantur in presenti,hic consequenter hoc idem ostendit in speciali applicando ad seipsum. Et primò circa hoc enumerat felicitatem in qua fuit. Secundò calamitatem in quam incidit,cap.seq. Tertiò innocentiam quam semper tenuit cap.xxxj. Circa primum primò declarat modum suę prosperitatis. Secundò circa hoc confidentiam suę securitatis,ibi: Dicebantq;. Prima in duas, quia primò declarat suam prosperitatem in bonis spiritualibus. Secundò in temporalibus,ibi: Quando lauabam.Circa primum dicitur: Addidit quoque Iob &c. Et in hoc designatur alius modus declarandi suum propositum,scilicet per sui ipsius exemplum,di.* (Diuisio.)

b Quis mi.*Incipiendo declarare prosperitatem suam incipit à spiritualibus bonis: & ideo hoc exprimit per modū optantis, quia spiritualia bona quibus nullus male vtitur, sunt simpliciter optanda.*

c Vt sim iuxta men.pristi. *idest in pristina prosperitate.*

d Secundum dies. *In anima & corpore.*

e Quan.splen. *idest diuina illustratio procedens à superiori de sua gratia speciali vltra naturalem illustrationem me illustrabat.*

f Et ad lu.eius amb. in te. *i.in dubijs rectè procedebam per eius specialem directionem.*

g Sicut fui.*Quia extunc fuit sanctę vitę & deuotę. vnde subditur,*

h Quando secreto. *idest quando in secreto loco tabernaculi mei pręparato ad actum orandi Deus mihi aderat, quia in actu orationis homo loquitur cum Deo, & Deus cum homine ipsum illustrando & consolando.* H

i Quando erat. *per specialem gratiam & protectionem.*

K Et in circuitu meo pueri mei. *Quos nutriebam in amore Dei. Ex dictis videtur alicui,ꝙ Iob cecidisset à sapientia quę includit gratiam Dei,quia dicit,* Quis mihi tribuat. *Cuius tamen contrarium dictum est frequenter, scilicet quod aduersitas non deiecit eum à virtute. Dicendum, quòd licet aduersitas non deiecerit eum ab habitu sapientię,nec ab actu,cum aduersitates sustinuerit patienter, quod est proprium sapientis, scilicet fortunas aduersas ęquanimiter ferre, vt habetur j.Ethicor. tamen aduersitas superueniens sublimitatem actus sapientiæ,qui in contemplatione summi veri, & amore summi boni consistit: in aliquo impedit inquantum attentionem animę retrahit, ne in summum verum & bonum tota intentione feratur præ dolore sensitiuę partis,cui naturaliter compatitur retracta in aliquo, nisi hoc diuina virtute impediatur: sicut fuit in Christo,in quo dolor passionis non impediebat superiorem animę partem à sublimitate contemplationis: & hoc impedimentum ex parte sensitiuę partis prouenienis desiderabat sanctus Iob amoueri,dicens:* Quis mi.&c. (Aduersa)

l Quan.la. *Hic consequenter declarat prosperitatem suam in temporalibus: & primò quantum ad diuitias. Secundò quantum ad honores ibi: Quando procedebam ad portam. Circa primum sciendum,ꝙ diuitiæ antiquorum principaliter erant in pecudibus,& inde dicta est pecunia. Illud autem quod est præcipuum inter illa, quæ de pecudibus extrahuntur est butyrum,quod est pinguedo lactis. & ideo per abundantiam ipsius intelligitur abundantia in alijs bonis, quæ de animalibus proueniunt, cum dicitur,* Quando lauabam ped.me.bu. *Idest tantam abundantiam habebam butyri, quòd poterant ibi pedes lauari, sicut quando habetur magna copia vini: ad illam exprimendam dicitur,quòd abūdat vsq; ad lotionem pedum, quamuis ibi non lauentur.* (Diuitiæ vnde dicitur: Præcipuum in pecudibus. Butyri & vini abundantia quomodo exprimitur.)

a Et petra. *idest terra petrosa ad fructificandum inepta.*

b Fundebat mi.riuos &c.*idest proferebat oleum in abūdantia,& per hoc intelligitur abundantia in alijs terrænascentibus, inter quę oleum est de præcipuis.*

c Quando procedebam.*Hic consequenter declarat in honoribus suā prosperitatem. secundò subdit huius honoris causam,ibi: Auris audiēs bea. Circa primum dicit: Quando procedebam ad portam. vbi erat locus iudicij.* (Diuisio.)

d Et in plate.*idest in manifesto & patenti loco.*

e Parabant cathedram.*tanquam omnibus superiori.*

f Videbant me iuuenes.*idest insolentes.*

g Et abscondebantur.*timore iustitiæ meæ.*

h Et senes assurgentes.*ad faciendum mihi reuerentiam.*

i Principes cessabant. *idest principales in iudicio post me tacebant me superueniente.*

k Et digitum superponebant ori suo. *Quia nullus presumebat verbum meum interrumpere.*

l Vocem suam cohibebant.*scilicet militum qui inter alios sunt audaciores, & tamen non audebant sententię meę contradicere.*

m Et lingua eorum gutturi suo adhærebat. *idest silebant, acsi facti fuissent muti nescientes aliquid contradicere: Diuitias autem & honores prędictos dicit Iob pertinere ad suam felicitatem temporalem: quia talia sicut impedimenta sunt reprobis,ita probis sunt adiumenta uirtutis, vt dicit beatus Ambrosius, qualis erat ipse Iob, qui ad opera virtutum talibus vsus fuerat, vt patebit ex sequentibus.* (Ambro. super Lu.)

n Auris audiens.*Hic consequenter ponit prędicti honoris sui causam. honor enim deferendus est alicui in testimonium suę virtutis: & ideo cōsequenter ostenditur quomodo Iob potentia & honoribus virtuosè vtebatur, cum subditur: Auris audiens. sententiam meam.*

o Beatificat me. *propter eius æquitatem.*

p Et oculus videns testi.*de veritate mea & iustitia.*

q Eo quod libera.pau.vocife.*idest querimoniam coram me facientem de iniusta oppressione.*

s Et pu.cui non esset adiu.*propter quod eram eius defensor.*

t Benedictio peri.*idest illius qui timebat statim perire.*

u Super me veniebat.*eò quòd saluabam eum.*

x Et cor viduæ consolatus sum.*i dest efficaciter & non vanè.*

¶ a Iustitia

MORALITER.

* a *Addit quoque &c.*Secundum beatum Greg.Iob tenet typum ecclesiæ quæ erit tempore tribulationis sub Antichristo futuræ: & sic primò desiderando recolit tempus pacis præteritæ, dicens, (Mor.li.2. c.7.in p.)

b *Quis mi.tri.vt iu.&c.*i.sicut eram tempore pacis præteritæ.

d *Secundum dies.* Per potentiam principum Christianorū in pace.

e *Quando splen.lu.su.ca.eius &c.*idest super prælatos qui capita sunt ecclesiæ,quibus fiebant illuminationes diuinæ.

f *Et ad lumen eius.* scilicet in via morum inter malos homines, qui tenebræ dicuntur ratione vitiorum.

g *Sicut fui in diebus & c.*idest tempore Constantini. Nam in adolescentia robur notabiliter inualescit, nunc autem ecclesia notabiliter profecit.

h *Quando se.*In secretis orationibus me consolando.

k *Et in circuitu meo pueri.*idest ecclesiæ ministri.

l *Quando lauabam pe.&c.* idest affectiones cordis mei pinguedine spiritussancti.

* a *Et pe,*idest Christus.

b *Fundebat mihi riuos olei.* idest fluenta gratiæ in sacramentis noui testamenti.

c *Quando procedebam.*Hic recolitur autoritas ecclesiæ,cum dicitur Quando procedebam. ad determinandum causas quæ antiquitus determinabantur in portis.

d *Et in platea parabant.* Per plateam latitudo orbis significatur, in qua ecclesiæ sententia tenetur.

f *Videbant me iuuenes.*Nam timore ecclesiæ multi iuuenes ab insolentijs retrahebantur.

h *Et senes.*mandatum ecclesiæ reuerenter suscipiendo.

i *Principes cessabant.*mandatis ecclesiæ assentiendo.

n *Auris audiens &c.* idest videntes & audientes processum ecclesiæ iustum approbant eum.

q *Eò quod li.* à facientibus calumniam. Potest etiam hoc exponi magis spiritualiter sic: Eò quod liberassem pauperem, idest peccatorem virtutibus & gratia spoliatum.

r *Vociferantem.*in vera confessione.

s *Et se.*i.separatum ab ecclesia matre sua per fraudem hæreticorū.

t *Benedictio pe.* spiritualiter.

u *Super me.*nam hoc in meritum boni pastoris redundat.

x *Et cor.*ecclesiæ prælato suo viduatæ prouidēdo de bono pastore.

* a Iustitia

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Iustitia indu.* Ille iustitia sicut vestimento induitur, qui se vndiq; bono opere protegit, & nullā actionis suæ partē nudā relinquit. Pharisæus namq; ille qui in templū oraturus ascēdit, ciuitatē cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quā frustra per ieiunium & eleemosynas clausit. incassum munita sunt cætera, cū locus vnus de quo hosti patet aditus munitus nō est. Eleazar elephantū occidēs sub ipso occubuit. Sic qui vitia superat, si superbit sub ipsis occūbit. Sub hoste quem occidit moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur.

Luc.18.b — 1.Mach.6.e — †Depe.di. — 2.a sapiēs. — †vestimento

b *Et diad. cme.* Iustorū iudiciū diadema dr, qa per hoc nō in terrenis & in infimis, sed sursum remunerari concupiscunt. Indutus sum iudicio qd cōparatur coronæ q̄ supra ponitur, quia in cęlo quærit coronari, nō in terra. Bona sua aperit, vt amici non increpantes erigantur, sed tacentes imitentur. Valet etiam memoria priorū contra desperationem pro increpationibus.

c *Oculus fu.* Beatus.n. Iob & illi per semetipsum manum præbuerat, & hūc portando sustinebat per semetipsum quia scit à Deo plus pensari animū quam factum. Ecclesia oculus est cęco & pes claudo. Cæcos.n. p̄dicando illuminat, claudū opitulando sustentat. Cæcus quippe est qui adhuc quò pergat, nō videt. Claudus est qui non potest ire, quo videt: vel cęcum Gentilem, claudū aūt Iudaicum populū dicit, quia ille oculos non habuit.i. legē: quia nō accepta lege non videt quò ire debuisset: hic econtra legē sciēdo quidē tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Ocu.fu.&c. Post iustitiā pietatis quia bene agit, q̄ pia sunt, qui prius seruat iusta, vt pietas ex fonte iustitiæ ducatur. quomodo.n. alij est pius, qui sibi impius & nondum se diligit, qui sibi nequam cui bonus?

† arena (vel, phœnix — † ramo meo. — † innouabitur.

Eccl.14.a d *Pater erā.* Pauperes.n. sp ritu ex eius p̄dicatione generant.

F e *Et causam &c.* Ecclesia cum per electos mala carnalium iudicat, hoc quod nescit, inuestigat: quia mala quæ nescit operando, inuestigat per iudicium corrigendo. Causam quam ne.&c. Iustus in suis actionibus, impius in infirmitate proximorum, est etiam strenuus in negotijs pauperum, vt qui æterna quærit, ad omnia merita extendatur. vnde Salomon: Qui Deum timet, nihil negligit. sunt tamen minora pro maioribus relinquenda. (Eccl.7.c)

Mysticè. f *Conterebam mo.* Iniquus dicitur diabolus. Per molas, occultę eius insidiæ, per dentes apertæ culpæ demonstratur perpetratio. G Prius ergo necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, vt auditoris nostri animam in aperto lapsu valeamus reuocare.

g *Dicebamq;.* Per nidi nomen exprimitur tranquilla quies fidei, qua vnusquisq; infirmus nutritur. Igitur eorum vox, beati Iob voce præuenitur, qa tūc erūt, qui tempore pacis se ad superna migrare, idest à nido euolare crediderūt.

¶ Iustitia.

a † Iustitia indutus sū, & vestiuit me a

a ¶ Vndiq; vt necubi sit aditus hosti. aliter non valet. b ¶ Quia iustorum iudicia per magni operis gloriam, ad retributionis ducunt coronam.

b sicut vestimento, & † diademate iu- b

a ¶ Bonus semper apud se iudicat, quid Deo, quid proximo debeat & se de vitijs mundat. b ¶ Ecce quæ viscera misericordiæ. c ¶ Ego ipse.

c dicio meo. Oculus fui cæco, & pes c d

a ¶ Quæ largiebatur, ex affectu dedit, non timore iudicij. ¶ Quia vis misericordiæ illius, naturam fuerat imitata vt eos quasi filios cerneret, per amorem quibus pater præerat per protectionem.

d claudo. Pater eram pauperum, & e f

a ¶ Operando. b ¶ Vnde nemo sit præceps in sententia.

e causam quam nesciebam, diligen-

a ¶ Insidias eius nudando.

f tissimè inuestigabā. Conterebā mo g

las iniqui, & de dentibus illius aufe- h

a ¶ Animam quam iam à peccato frangendo momorderat, ad salutē vitæ couertendo. b ¶ In tranquillitate pacis.

g rebā prædam. Dicebamq;, in nidu- i k

a ¶ Idest paulatim crescens, vel demum erit prosperitas & robur.

h lo meo moriar: & sicut † palma mul l m

a ¶ Dicerā. ¶ Qui a sciat tali mēte semper intēdit scientiæ.

i tiplicabo dies. Radix mea aperta est n

a ¶ Alias secus. b ¶ Qui desuper venit.

k iuxta aquas, & ros morabitur in o

a ¶ Quæ deorsum colligitur. b ¶ Dicebam.

l † messione mea. Gloria mea † sem p

m per innouabitur, & arcus meus in q

a ¶ Operatione. b ¶ Hoc vere de Iob. sed in figura ecclesiæ.

n manu mea † instaurabitur. Qui me r

h *Et sicut palma.* Palma tardè proficit, sed diu in viriditate subsistit, & imo gracilior, superius iuxta fructus grossescit contra alię arbores, & inferius est aspera, superius tactu & visu pulchra. Quasi palma ergo se dies multiplicare credidit, qui sibi pacis otium ex multorum longitudine dierum promittebat: & mentes fidelium vsq; ad extremum robustiores exurgere putabat, quod iam non est. Sicut palma multiplicare se dies credidit ecclesia, quæ subito emergente periculo pacis suæ gratiam, & tardè à fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus dolet interceptam. Ecclesia vt palma inferius despecta, & asperis cincta, superius pulchra: & cum alij sint in terrenis fortes, in cęlestibus debiles, pro quibus parum agere vel pati volunt: Ipsa est ad terram debilis, supra fortis nec vt quidam in initio plus agit, in consummatione minus. (Palmæ natura, & quæ significet)

i *Radix &c.* ecclesiæ, incarnatus Christus qui inuisibilis deitate per carnē apertus est & cognitus populis. Radicis nomine occulta cogitatio designatur. Iuxta aquas radix aperitur, quando ad percipienda veritatis fluēta latēter cogitatio mentis aperitur. († meum)

k *Et ros mo. &c.* Subaudis dicebam: Messio ecclesiæ accipitur, cum perfectè animæ corporibus abstractę, velut maturæ segetes à terra decisæ ad cęlestia horrea demigrant. Ros morabitur in messione, quia gratia desuper veniens agit, vt digni simus, qui de inferioribus colligamur. H

l *Gl.m.* Idē quasi amissā gloriā deplorat, qa eos quos ipse nouę vitę militare credidit, vetustis desiderijs seruire cognoscit.

m *Et ar.m.* Scriptura est arcus de qua ad corda hominū sicut ferientes sagittę, sic terrētes sentētię veniūt. Instaurat arcus in manu, dū quicquid de sacro eloquio cognoscit, viuendo cōpletur, quod in fine multis deficiet, quod etiam nunc est.

n *Qui me.au.* Præteritorum temporum reminiscitur, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur & aduersariorum proteruiam deplorat.

a *Et in-*

NIC. DE LYRA.

¶ *a* Iu.indu.sum. *idest ex omni parte studebam iustitiam facere.*

c Oculus fui cęco. *ignorantem dirigendo.*

d Et pes claudo. *impotentem adiuuando.*

e Pater eram pauperum. *per affectum & effectum: & ne crederetur quod faueret eis nimis in preiudicium iustitię, subditur,*

f Et causam quam ne. *idest causam pauperis, ne forte motu pietatis indiscretè condescenderem ei in preiudicium iustitiæ.*

g Conterebam &c. *eius potentias, & violentias.*

h Et de dentibus illius &c. *Quia ablata restituere cogebam, & de iniurijs facere emendam.*

i Dicebamq; &c. *Hic consequenter describitur confidentia suæ securitatis, quia honores & diuitię quæ habent annexum timorem perdendi, quasi continuè sunt magis causa tristitiæ quā delectationis: & ideo hęc securitas opinata à beato Iob primò describitur. secundò quoddam superius dictum plenius exprimitur, ibi: Qui me audiebant. Circa primū dicitur: Dicebamq; in corde meo tenendo.*

K In nidulo meo moriar. *i. in prosperitate mea spirituali & tēporali.*

l Et sicut palma. *quę multo viuit tempore.*

m Multiplicabo. *ducendo cursum vitæ meæ in dicta prosperitate.*

n Radix mea &c. *Arbor enim habens radices in humido multiplicat sursum fructum, ita Iob ex humore gratiæ in quo cor eius erat fixum, faciebat fructum multiplicem bonorum operum.*

o Et ros mo. *Contingit autem q; fructus multiplicatus in arbore propter æstum nimium desiccatur & perit, sed talis æstus temperatur per descensum roris: & similiter fructus boni operis aliquando desiccatur & perditur propter aduentū elationis, sed hoc non fuit in Iob: quia Deus faciebat cum tentatione prouentum rore suæ benedictionis & gratię.*

p Glo.me. *Hoc dicebat pp multa bona opera, q̄ multiplicare intēdebat.*

q Et ar.m.i. *fortitudo mea & defensio mea cōtra insultus tentationum.*

r Qui me. *Hic reuertitur ad exprimēdum aliqua predicta clarius quę pertinent ad suā iustitiā & sapientiā, di. Qui me &c. loquētē in iudicijs.*

¶ *a* Expe-

MORALITER.

* a *Iustitia &c.* Et accipitur hic iustitia legalis quæ includit omnem virtutem animam vestientem.

b *Et dia. iudicio.* Iudiciū.n. est executio iustitiæ cui debetur corona. vnde dicit Philosophus. Nō fortes, sed bene agonizātes coronātur. (Philosophus 4.eth.)

c *Oculus fui c.* ignorantem dirigendo.

d *Et pes cl.* infirmum supportando.

e *Pater eram pau.* eos de bonis ecclesiæ nutriendo.

f *Et cau.&c.* Nam ecclesia non debet citò proferre sententiam, sed post bonam deliberationem.

g *Conterebam mo.&c.* Per dentes cibus diuiditur, per molas autem comminuitur vt incorporetur. ergo hæretici qui simplices diuidūt ab ecclesia, & consequenter sua doctrina pestifera disponunt eos, vt eorum fecię totaliter incorporentur, dentes diaboli & molæ dicuntur. Et sic ecclesia molas iniqui conterit, & de dentibus eius prędam rapit, quando hæreticos obstinatos seculari iustitię tradit, & deceptos ab eis ad ecclesiam reducit.

i *Dicebamq; in ni.meo mo.*i. desiderabam in tali statu mori.

n *Radix mea &c.* Radix per quam sumitur corporis alimentū, doctorem ecclesiæ significat, qui est intentus ad inquirendum sacræ scripturæ intellectum: & hic secus aquas aperitur, quando gratia spiritusancti edocetur.

o *Et ros mo. in mes.me.&c.* Quod fit quando deriuatur ad alios eius doctrina, ideo subditur,

p *Glo.me.semper in.* In melius proficiendo.

q *Et arcus meus.* Contra diabolum fortius pugnando.

r *Qui me au.* Et intēti tacebant ad consilium meū. In dubijs.n. expectāda est ecclesiæ sentētia, & sine additione & diminutione tenēda.

* f *Si*

A a *Et intenti tac.* Ad consilium eius tacent, qui verba eius non audent impugnare, sed credere.

b *verbis me.* Dictis eius hæretici aliquid addere p̄sumunt, cū prædicamentorum rectitudinem quasi emendare moliunt.

c *Et super.* In hac stillatione eloquij mensura prædicationis iuxta capacitatem audientium accipitur. (* meam)

d *Expe.me si.plu.* Verba prædicationis sanctæ sicut pluuiam sustinemus, cū vera humilitate ariditatem cordis nostri agnoscimus, vt potu sanctę prædicationis irrigemur.

e *Et os su.* Quia dum in extrema parte seculi, verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus.

Ridere Dei. f *Si quan.ri.* Hoc dicit ecclesia ex voce capitis. Ridere aūt Deum, est sanctorū viam prosequente fauore prosperare: Sed redemptori nostro ridēti nō credimus, dum multis iā donis eius testantibus gratiā fauoris accipimus: & tamē adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Talem se Iob exhibuit subditis, vt & ridēs timeri posset. Sic prælatus ridēs timeri, & iratus amari debet: ne nimia licētia vilem, vel immoderata seueritas odiosum reddat.

(Lucē vultus mei nō cadere faciebāt (.i. nō sinebāt cadere, nō flocci faciebāt, nō spernebāt, sed me etiā ridente, non recedebat à facie illorum timor mei.)

g *Et lux vul.* Lux vultus beati Iob in terrā non cadit, quia terrena per concupiscentiā non aspexit. Lux etiā vultus Dñi in terrā nō cadit, qa visionis eius claritas peccatoribus nō apparet. Ecclesia ēt clara mysteria terrenis nō p̄dicat. C

a ¶ Non vt hi erronei qui modo quasi docendo præcurrunt.

audiebant, expectabant sentētiā *, a

a & intenti tacebant ad consiliū meū. b

a ¶ Vide reuerentiam audientium.

b Verbis meis addere nihil audebāt, c

a ¶ Ecce dispensationem docentium.

c & super illos stillabat eloquium d

d meum. Expectabant me sicut plu- e

e uiam, & os suum aperiebant quasi

a ¶ Christi tempus sero est in fine mundi. ¶ Christus in fine mundi seipsum pro nobis sacrificium vespertinū dedit. ¶ Vnde: Dabo vobis pluuiam temporaneam & serotinam. Deut.11.b.

f ad imbrem serōtinum. Siquando ri f

a ¶ Oculi sapientis in capite idest Christo, cuius opera videt imitanda, sed oculi stulti in finibus terre.

g debā ad eos, non credebant, & † lux g h

vultus mei non cadebat in terram. i

a ¶ Quia boni prius æterna, inde terrena curant in eis Dominus primus sedet, in alijs vltimus.

h Si voluissem ire ad eos, sēdebam pri k l

i mus. † Cumq; sederem quasi rex cir m

k cunstante exercitu, eram tamen mę n

rentium consolator.

h *Si vo.ire &c.* Dominus & cum vult, venit: & cum venit, primus sedet: quia & aduentus eius in corde nostro gratuitus est, & appetitus eius desiderij in cogitatione nostra æqualis cæteris desiderijs non est.

i *Cūq; se.qua.rex &c.* Et litera ædificat, docens vt in rectore misceatur: & regendi autoritas, & benignitas consolandi vinum & oleū. Cumq; se. Quasi rex Dñs sedet in corde, quia circūstrepentes regit animorum motus in cogitatione, qui vt exercitus eum circunstant. Vel, quasi rex sedet circunstante exercitu, quia presidentem illū mentibus electorum, circūstabat turba virtutum. Qui & merentium consolator est, ex promissione qua dicit: Videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Quod si ad ecclesiam referamus, in ea ordo doctorum quasi rex præsidet, quem fidelium turba circunstat, quæ corda mœrentium consolatur, dum per præsentis peregrinationis ærumnam mentes afflictas, æternæ patriæ promissione leuiat. Sedere autem, virga est regiminis: consolari, ministerium pietatis. (Sedet Dominus quasi rex.)

k *Merentium.* Qui audiuit de iustitia Dei vt timeat, audiat, & de misericordia, vt confidat: vt sit simul metus & spes. In arca cū tabulis virga simul est & manna.i. cum sciētia sacræ scripturæ ī pectore rectoris, virga districtionis & māna dulcedinis. (†45. d.c. disciplina, in fi.)

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *a* Expectabant senten.meam. *tanquam veritatis lineam.*

b Et inten. ta. *nihil vltra quærentes.*

c Verbis meis. *reputantes quòd nihil rationabile posset addi.*

d Et super illos stil. *reputantes magnum, quòd de verbis meis aliquid intelligebant.*

e Expectabant me sicut plu. *Idest desiderabant audire verbum meum sicut terra sitiens pluuiam.*

B *f* Si quando &c. *ostendendo vultus lætitiam.*

g Non cre. *propter maturitatem meam præcedentem.*

h Et lux vultus mei. *idest lætitia facieī meæ.*

i Non cadebat in ter. *tanquam confusa propter letitiæ ineptitudinem. Per hoc dat intelligere, q; lætitia non erat dissolutus, nec mestitia confusus: sed tenebat virtutis medium.*

K Si voluissem ire ad eos. *consolandum.*

l Sedebam pri. *idest principalis inter eos. ideo subditur,*

m Cumq; sederem qua.rex cir.ex.. *quasi de nullo timens.*

n Eram tamen. *tanquam eis ex veritate compassionis condescendens: & sic patet q; sanctus Iob prosperitate temporali vsus fuerat virtuosè, & per consequens peruenit ad eius felicitatem, quæ est in operibus virtutū.*

MORALITER.

* f *Si quan.ride.* prælatorum enim ecclesiæ tanta maturitas debet esse, quòd quasi nunquam videantur ridere: & si aliquādo hoc contingat, debet cum tali maturitate fieri, quòd nullo modo debeāt verecundari. ideo sequitur, D

h *Et lux vultus mei.* ad docendum filios.

l *Sede.pri.* quia tali debetur honoris locus, quia tamē honor iste nō est quærendus, nisi pro populi vtilitate. Sequitur, Cumq; se.qua.

GLO. ORD. CAP. XXX.

a Nunc *autem.* Iuniores tpe, ecclesiā irrident, cū hi qui ab ea egressi sunt, doctrinę eius verba despiciūt.

b *Quorum pa.&c.* Igitur grex ecclesiæ multitudo fideliū. Canes gregis, doctores sancti qui fideliū custodes extiterunt. Ecclesia ergo cū canibus gregis sui hæreticorū patres ponere dedignatur, quia inuentores errorū dijudicando respuit, eosq; inter veros patres numerare cōtemnit.

c *Quorum vir.&c.* Virtus manuum est magnitudo in operatione: Sed virtus manuū hæreticorum sanctæ ecclesię pro nihilo esse dr, quia nullius esse meriti conspicit, vera fide perdita, qcqd operant. Quo.vir. Quò magis errāt, eq amplius operibus se magnos ostēdūt, sed aliqn miracula faciunt. Neq; ideo tū sancti: probatio quippe sanctitatis nō est signa facere, sed vnūquēq; vt se diligere. de Deo aūt vera, de proximo verò meliora q̄ de seipso sentire.

(† solitarij, et qui in sicant in solitudinē, tenebras, desolationē & desertum)

d *Egesta.* Immoderatis nanq; ausibus cognitionem supernæ scientiæ, quò plus appetunt, plus amittunt.

f *Et fa.ste.* Quia desiderant scire, vnde docti & loquaces sint, non moribus compositi. vnde vix exteriora capiunt, qui secreta putant se penetrasse. & subdit.

c *Qui ro.* Hæretici qui ab vniuersalis ecclesię societate disiūcti sunt

CAP. XXX.

¶ Contraria prædictis in tempore nouissimo deincepi ostendit.

a Nunc autem derident a

a ¶ Qui iā sunt ab ecclesia, nō ecclesia ab eis.

me iuniores tempore,

¶ Et si visi sunt quædam recta habere, quia tamen de Domino nō recte senserunt, eos cū canibus gregis sui non ponit.i. rectis prædicatoribus non ascribit.

b quorum patres non dignabar po- b

nere cum canibus gregis mei.

c Quorum virtus manuum erat mi- c

a ¶ Quia sine charitate sine sanctitatis specimine. b ¶ Idest miraculis quæ agunt: quia non humiles: vel Christiano nomine, quod impugnant.

hi pro nihilo, & † vita ipsa puta-

d e bantur indigni, egestate & fame † ste d e

f riles. Qui rodebant in solitudine. f

NIC. DE LY. CAP. XXX.

Nunc au.deri. *Postquam Iob descripserat magnitudinem prosperitatis in qua fuerat, hic consequenter describit magnitudinē aduersitatis, in quā inciderat. Et primò describit eā ex multiplicatione mali. Secundò ex subtractione remedij, ibi: Clamo ad te. Primum autē ostendit per oppositū ad bona quę in prosperitate sua habuerat, & vt contineret se ad vltimò dicta capituli præcedentis: ideo primò ostendit se turpiter vilipensum cōtra præcedentes honores & excellentias. Secundò omnibus bonis spoliatum contra abundantes diuitias, ibi: Pharetram. Tertiò grauiter afflictū contra spirituales delicias, ibi: Nunc autem. Circa primum sciendum quod secundum Philosophum. Paruipēsio iniusta est causa iræ. tantò autem est iniustior quanto persona vilipendens est vilior, & per consequēs ad sustinendum grauior. propter quod sanctus Iob ostendit se vilipensum, etiam à vilibus personis. Primò propter defectum ætatis, dicens.* (Diuisio.) (2. Rethor. ad Theode.)

a Nunc autem derident me iuniores. *Secundò propter defectum generis, di.*

b Quorum pa. *idest ad custodiam canū. Tertiò propter defectum virtutis, dicens,*

c Quorum virtus manuum erat. *Quartò propter defectum moris, dicens,*

d Et vita ipsa putabantur. *tanquam pestiferi & maligni. Quintò propter defectum victus & vestitus, dicens,*

e Qui rodebant in solitudine squalentes calamitate &c.

(† Hebraicè sic ad verbū, cū ipsis peribat senium.)

¶ *a* De

MORALITER.

* a *Nunc autem deri.&c.* Descripto tempore ecclesiæ, consequēter hic ponitur lamētatio persecutionis Antichristi tempore acsi iā præsens esset: ideo dicitur in persona ecclesiæ. Nunc autē deri.&c. idest hæretici illius temporis qui erunt vltimi.

b *Quorum patres.* nam hæresiarchæ non sunt digni cum doctoribus ecclesiæ computari, quia nec vita sunt digni.

d *Egest.* pp defectū pabuli spiritualis.i. sanę doctrinę & eucharistię.

e *Qui rodebant in so.&c.* Nam hæretici vilibus pabulis scilicet errorum doctrinis vtuntur, in locis ab ecclesia segregatis.

b *Quorum* — * a *Qui*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ĉti sunt, in solitudine rodere memorant. Roditur qđ nō pōt comedi, quia qui scripturā intelligere sua virtute moliūtur, superna gratia non adiuti, hāc edere nequeūt, sed quasi quibusdā morsibus rodunt, dum non ad eius interiora perueniunt. Vel auari dente rodunt, aliena vi tollentes. Lambunt vero qui blandimēto linguæ tollunt.

a *Squalentes c da.* Calamitate & miseria squalidi perhibentur, qui & morū sunt pernicie & sensuum prauitate despecti. Calamitas est quasi ægritudo. Miseria est illius negligentia, vnde grauior fit. Nullus squaleret si in suis necessitatibus miseriam voluptatis non adderet.

b *Et man. her.* Herbas mandere, est dicta planiora scripturæ intelligere, vel minima præcepta seruare. Arborum aūt cortices mādunt, qui in sacris voluminibus solā literæ superficiē venerantur. Vel certè herbas mandere, est leuia quędam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborū vero cortices edere, est eorū opera superficietenus agere, sed intentionē rectā in eisdem operibus nō tenere. Quid.n. per herbas, nisi tenera ac terræ proxima bene inchoantiū vita? Et quid per arborū cortices nisi exteriora opera eorū, qui iā sublimia appetunt, designātur? Herbas itaq; & arborū cortices mādere, est vel studia bene inchoantium vel operationes quorundā iā more arborū ad superiora tēdentiū pestiferis persuasionibus quasi quibusdā malitiæ suæ dētibus dissipare. Herbas mādunt reprobi, cū infirmorū initia irridendo consumūt. Arborū quoq; cortices mandūt, cum manu peruersi cōsilij à vita rectè crescentiū tegmē bonorū operū subtrahunt. Hos aūt in quibusdā actibus velut arbores expoliant. Illos vero velut herbas, quia despicientes trahūt, quasi q̄ calcant, comedūt. F Quorundā iam fortitudinē in alta surgentē ex parte demoliuntur. Quorundā vero teneritudinē & adhuc in imis positā penitus conterunt. Vel, herba est terrena consolatio. Cortex exterior gloria, quæ Deus aliquādo suis electis dat, qñ eos exterioribus honoribus subleuat, & præ cæteris honorabiles reddit. Sed praui nonnunq̄ eorum quidem vitam despiciunt, sed felicitatem in hoc mūdo assequi concupiscunt. Quia igitur blandimenta hic transitoriæ consolationis quærunt, herbas comedunt. Et quia in cogitationibus suis exteriorem eorum gloriā meditantur, arborū cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus soli auaritię deseruiunt radice iuniperi replentur. & hoc est,

c *Et radix iunipe.* Iuniperi pro folijs quasi spinas habent. Spina vero est omne peccatum, quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Per radicem ergo iuniperi auaritia designatur, quæ radix est omnium malorum quasi spinarum. Quæ cibus est hæreticorum, quia plerunq; sola in verbis suis exteriora lucra sectantur.

d *Qui de conual. ista ra.* De cōuallibus illa rapiunt, quia hęc de humilibus dictis patrū superbo spiritu colligunt. Quæ dum pro suis se partibus inuenisse gloriantur, ad ea cum clamoribus currunt: quia omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare conantur. Hæc omnia sunt de hæreticis vel de alijs carnalibus quæ intus premunt.

c In

† Qui succidebāt herbamē virgulto, & radicē iuniperorū ad cibū suum (vel, ad calefaciendū se)

Herbas mādere.

† Et cū de medio (vel interiori) euulsissent eos, clamabant super ipsis quasi fur.

† petras (aut petram)

† nullius nominis abiectiores quam terra.

† in sermonem.

Quid. designatur per iuniperum Ephe. 5.b

a squalētes calamitate & miseria. †Et
b mandebant herbas & arborum cor
a ¶ Quia in erroribus terrena lucra quærunt.
¶ Auaritia latet in corde, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere.
c tices, & rādix iuniperorū erat cibus
a ¶ Omni, præsens vita comparatione supernorum in imo est, in quo dum vel parum lucrum inueniunt, cum clamore currunt, inde litigantes & speciem sanctitatis rumpentes.
d eorum. †Qui de conuallibus ista rapientes, cū singula reperissent, ad ea
e cum clamore currebāt. In†desertis
a ¶ Vnde: Aquæ furtiuę dulciores sunt.
f habitabant torrentium, & in cauer
a ¶ Fluctuantes animos b ¶ Etiam.
g nis terrę vel†super glareā. Qui inter
a ¶ De quibus flendum esset. b ¶ Ignari veri gaudij.
i † huiusmōdi lætābātur, & esse sub
a ¶ Quia vnde spinas perdendo alios portant inde se per lætitiam iactant, quasi duces ad iustitiam. Vel, mali in his delectantur in quibus tamen punguntur aduersis, quod à stultis didicerant. Vel nullus est qui à conditione suę fortunę non discordet.
k sentibus delicias cōputabant. Filij
a ¶ Propter ignorantiā. b ¶ Pro prauis operibus infamiā. c ¶ Etsi videri appetunt, vel in ecclesia pro vilitate operum non parent Deo.
stultorū & †ignobilium, & in terra
a ¶ Et qui prius quasi venerabantur dum specietenus essent in ecclesia.
l penitus nō parētes. Nūnc in eorū cā
m ticū versus sum, & factus sū eis †pro
¶ Exprobrando.
n uerbiū. Abominātur me, & lōge fugiunt à me, & faciem meā cōspuere

G c *In desertis ha. tor.* Inuentores peruersorum dogmatum torrentes dicit, qui à calore charitatis frigidi, quasi in torpore tpis hyemalis excrescunt: sed catholicorum allegationibus quasi æstibus solis exiccantur. Hi ergo qui illorum sequuntur errores, in desertis habitant torrentium. Inuentores quidem per veritatem extincti sunt, sed discipuli quæ illi docuerūt, adhuc defendunt. Vel torrentes sunt sancti præcones quorum deserta sunt terrena quæ mali amant.

f *Et in ca. ter.* Hæretici.n. clandestinis conuenticulis coeunt, vt errori suo reuerentiam quam ex ratione non valent, prębeant ex occultatione. vnde: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Vel, cauernę sunt cogitationes malę, vbi hypocritæ latent: glarea vita præsens q̄ semper impellitur, cui inhærentis in superficie glareæ pes ponitur, sed ad ima labitur: sic pro amore mūdi qui vel licita agit vsq; ad mala descendit.

Prou. 9.

† frasc[illegible]

g *Vel sup. gla.* Glaream minutissimos lapides dicimus, quos aqua fluuialis trahit. Hæretici super glaream habitant, quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla stabilitatis grauitate solidantur.

Glarea.

† arb[illegible] rugiebant, subter [illegible] cā cōgregabantur.

h *Qui inter huiusce.* Nomine sentium punctiones significat peccatorū. Peruersæ autem mentes gaudent in iniquitatibus quas flere deberent. vnde Salomon. Qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Quia nimirū attendunt transitoria quæ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. vnde & apertè subiungitur,

Prou. 2.

i *Et esse sub sentibus &c.* De rebus quidem temporalibus gaudent, sed tamen dum dispensare eadem sine tribulatione non valent, ea cura punguntur miseri qua præmuntur. Et hoc est quod ait Ieremias: H Inebriauit me absynthio: quia humanum genus etsi amara multa recipit, tamen vt ebrius non intelligit quæ patitur: sed gaudet quasi in bonis adeo terrenis inhians. vnde Osee: Ephraim vitula docta diligere trituram. quia & si quando liberè posset vacare à laboribus mundi, ex vsu tamē ad eundem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur: ita vt assueta fatigationibus à iugo seruitutis mundanæ cessare non libeat etiam si liceat.

Ose. 10.

K *Filij stultorum &c.* Eorum filij qui fuerunt errorum magistri, qui docendo peruersa stulti per ignorantiam, viuendo nequiter ignobiles per actionem sunt, qui à terra viuentium extorres facti sunt.

l *Nunc in eorum canticum &c.* Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publicè à reprobis irridetur.

m *Et factus sum eis in prouerbium.* Prauis prouerbium efficietur, quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt, dicentes: Sit venia tibi sicut illi trucidato.

n *Abomi. me, & lon. fu.* Longe ab ecclesia fugiunt iniqui, non passibus gressiuum, sed qualitatibus morum. Faciem autem eius conspuere, est iustos etiam in præsentia confutare, & in eorum cōtumelias fluxa verba quasi defluentes saliuas mittere. Sed quia ecclesia sancta scit bona sua misericordiæ redemptoris, scit mala sua iustitiæ iudicis tribuere. Sequitur,

a *Pharetram*

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* De conuallibus ista rapien. *quasi dicat. De cibis tam vilibus adhuc ad sufficientiam non habebant. Sexto propter defectum habitationis, dicens,*

b In deser. habita. &c. *Propter defectum domorum.*

d Et esse sub sen. *idest sub fructetis paruis & vilibus. protecti ab eis contra intemperiem aeris.*

e Deli. com. *Quia melius refugium non habebant, & vilitatem originis repetit, dicens,*

f Filij stul. *idest nullius apparentiæ aut reputationis.*

h Nūc in eo. *Quia cantabant cantilenas de aduersitatibus Iob factas.*

i Et factum sum eis. *Quia loquendo de miserijs quibuscunq; ponunt me in exemplum.*

k Abominan. me &c. *Propter fetorem vlcerum meorum.*

l Et fa. me. *In maximum contemptum. ad hoc enim induxerat eos diabolus, vt propter percussiones ipsius Iob, reputarent eum hominē à Deo maledictum, & propter hoc ab hominibus contemnendum.*

¶ *a* Pharetram

MORALITER.

✻ a *Qui de conual. ista rap. &c.* Per conualles intelliguntur sancti patres humiles, quorum verba malè intellecta aliquando rapiunt hæretici ad confirmationem erroris sui.

b *In de. ha. to.* i. in conuenticulis hæresiarcharum. Qui torrentes dicuntur, quia torrens est aquæ fluxus violentus: ipsi verò ad hæresim suam confirmandam trahunt aquam scripturæ sacræ repugnantē.

c *Vel su. gla.* Glarea in vna significatione idem est quod immunditia stans in superficie aquæ: aliqui. n. stant in hæresibus pp aliquas immūditias carnis, quas hæresiarchæ dicūt esse licitas & in talibus delectant, q̄uis mala sint multipliciter, & ab eis cōsciētia mordeat.

f *Filij stultorum &c.* Nam hæresiarchæ defectum scientiæ patiuntur atque morum.

g *Et in terra pe. non pa.* scilicet inter bonos.

q *Nunc in eorum can.* Quia publicè me derident.

k *Abo. me.* Quia dicent ecclesiā lepra peruersæ doctrinę corruptā: ista verò permittet Deus ad meritū patiētiæ electorū. ideo subditur,

✻ a *Pharetram*

A a *Pharetram enim suam ape.* Per pharetram occultum Dei iudicium designatur. Cùm ergo Dn̄s peccata videt, & tñ manum ad vindictā non cōmouet, quasi clausam pharetram tenet: sed feriendo indicat, quantū ei in nobis displicuit, quod diu videndo tolerauit. Pharetram consiliū occultum: vñ sagittā i aptam sniam emittit. Quòd flagellatur homo, videmus: sed non ex qua causa, sed in correptione virtus consilij aperitur.

† Funē.n. suum vel, meum soluit.

b *Et fre. po. &c.* Sancti quippe doctores, dum corda resistentium relicta diuinitus vident, afflicti gemētesq; conticescunt, ne loquant̄ indignis, qui & deteriores fierēt. Parcit malis tacēdo, quibus tamen vitam suam per patientiam suadet.

† calamitatis

c *Ad dext. orien. cala.* Redemptor nr̄ oriens dr̄. Nam quia ab oriente lux surgit, rectè oriens dr̄, cuius iustitiæ lumine nox nr̄æ iniustitiæ illustrat̄. Ad orientis ergo dexterā calamitates surgunt. Quia hi quoq; ad persecutionē prosiliūt, qui electi ad dexteram futuri credebantur. Et illicò rectè asserit surgere, qa dū non erāt extranei qui psequunt̄, ab eis repente mala, & illico fiunt. Si verò dextera veraciter fideles appellant̄, calamitates ad dexterā orientis surgūt: qa erumpente persecutione prauorum impetus iusti patiuntur.

† eis

† cōtra me vertit se,

d *Pedes meos sub.* Per pedes ecclesiæ extrema illius mēbra signātur, quæ dū ad opera terrena deseruiunt, tanto celerius falli possunt, quanto sublimia minus intelligūt.

† ossa pluraliter

e *Et oppresserunt qua. fluctibus semitis.* Aduersariorū semita fluctibus comparatur, quia vita prauorum insolenti inquietudine molesta ad obruendam (vt ita dixerim) nauem cordis, quasi tempestas illabitur.

f *Dissipauerunt itinera mea.* Dicat hoc beatus Iob de malignis spiritibus: Dicat ecclesia de persequentibus, qui eius itinera dissipant, dum in quorundam infirmorum mentibus veritatis viam squalida persuasione perturbant.

g *Insidiati sunt mi. &c.* Insidiantes præualent, cū eos, quos apertè ad malū trahere nequeunt, simulando bona peruertunt.

B h *Et non fuit qui ferret auxilium.* Plerunq; iusti tribulatione deprehensi tardari manū subuenientis æstimant, cùm se persequentium immanitas paulò longius angustat, & cōcita q. dem sunt ereptoris remedia, sed tarda dolori videntur.

i *Quasi rupto muro.* Redemptor nobis est murus, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat: sed C quasi murus rumpitur, cùm prauorum psuasionibus fides, quæ in redēptore nostro est, in quorundā cordibus dissipat, quod fit, quia datur à Deo potestas inimicis.

a ¶ Hoc ideo fit quia Deus.
non verentur. †Pharetrām enim suam
a ¶ Illus aūt doleamus, quod ab his patimur, in quibus fidebamus.
b aperuit, & afflixit me, & frenū posuit
c in os meum. Ad dexteram † orientis
† calamitates meæ illico surrexerunt.
d Pedes meos subuerterunt, & † oppres-
f serūt quasi fluctibus †semitis suis. Dissi
g pauerunt itinera mea, † insidiati sunt
a ¶ Quia Deus ad tempus reliquit vt probet.
h mihi, & præualuerunt: & nōn fuit qui
a ¶ Vel murus est munitio doctrinæ.
i ferret auxilium. ✻ Quasi rupto muro,
k & aperta ianua irruerunt super me, &
m ad meas miserias deuoluti sunt. †Reda
n ctus sum in nihilum. Abstulisti quasi
o ventus desiderium meum, & velut nu
p bes pertransijt salus mea. Nunc autem
¶ In futuro viridescet seipsam transiens.
†in memetipso mārcescit anima mea,
a ¶ Post erunt dies lætitiæ.
q & possidēt me diēs afflictionis. Nocte
r †os meū perforatur doloribus, &† qui

K *Et aperta ianua irruerunt super me.* Cùm peruersis in hac vita ptās tribuit̄, qd aliud quā ianua erroris aperit? Quasi rupto muro & apta ianua sup bonos mali irruunt, cū accepta temporaliter ptāte peruersi, ipsā quoq; ī quorundā corde destruere munimina fidei conant̄.

† pueri

† LXX. & via fecit I me, semitas pditionis eorū.

l *Et ad meas mise. deuo. sunt.* Reprobi post suas & ad nr̄as miserias deuoluuntur, quando ad ea mala, in quibus ipsi implicati sunt, etiam quosdam nobis vnitos trahunt.

† semitas meas

m *Redactus sum in nihilum.* Apud æstimationē malorum in nihilo redigimur, qñ ea, quæ quasi sūma diligūt, bona tpalia nō tenemus. Talibus nihil est qcqd de virtutibus bōnorū vident. Et si qñ æterna cogitāt, delectatio trāsitoria tollit. Hęc oīa q̄ allegoricè sunt dicta, & sm historiā accipienda sunt, quod est planum.

†vt calamitate afficeret, pmouerunt.

Allegoricè.

n *Abstulit quasi ven. desi. m.* Fidelis populus se pati denuntiat, quod eos quos diligit, pati dolet. Vētus ergo desideriū tollit, cū res quælibet trāsitoria æternitatis appetitū destruit.

† Velut [illegible] ad me terrores peruersi sunt, sicut ventus animi meū spōtaneū.

o *Velut nubes pertransijt.* Nubes in alto eminet, sed hāc ad cursum flatus ipellit. Sal' ergo vt nubes trāsijt, qa puerorū glia quo alta ē, fixa nō est. Expletis desiderijs & actib. īfirmātñ, ad vocē electorū redit.

† pulsus mei non requiescunt.

p *Nunc autem in memetipso.* In nobismetipsis nunc anima nostra marcescit & afficitur, sed in Deo refouetur: tantoq; à viriditate gaudij longè fit, quāto adhuc ab autoris lumine repulsā ad se recedit. Quia tempore vltimæ persecutionis plures cadent, pauci stabunt. ideo hic pauca de bonis, plura de peruersis dicit: vnde mox ad corruentes redit.

q *Nocte os meum perso. dolo.* Sic sua dicit, vt & cadētibus congruant, qa sancti viri corpus p sinus vlcerum scaturiens vermiū multitudo lacerabat. Ecclesię aūt os nocte pforatur doloribus, quia tribulationis tenebris pressi, ita afflictione sancti terebrantur, vt & ipsi qui in ea habebāt vigorem fortitudinis, quasi iam quoddam habeant foramen timoris. D

r *Et qui me co.* Quia maligni spiritus qui carnales de ecclesia consumunt, tanto magis quiescere à tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere grauantur.

a *In multi-*

NICO. DE LYRA.

¶ *a* Pharetram enim suam. *Hic consequenter ostendit se oībus bonis tpalibus denudatū contra præcedentes diuitias, dicens :* Phare. enim suā *aper. tunc enim dicitur Deus pharetram suam contra Iob aperuisse, qñ dedit diabolo licentiam percutiendi eū in bonis exterioribus, et in prole: quasi quibusdam sagittis de pharetra dispositionis diuinæ extractis.*

b Et frenum po. in os me. *Quia ex dictis percussionibus non est effrenatè locutus, ut hr̄ suprà. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis. Vel potest referri ad augmentum suæ calamitatis, eò q̄ sanctus Iob nō habebat libertatem respondendi maledictis suis. Prima autem percussio diaboli in bonis Iob fuit per Sabæos tollentes boues & asinas, vt habetur suprà j. cap. qui Sabæi habitabant versus meridiem respectu ipsius Iob, qui habitabat versus orientem, vt habetur suprà j. cap. Eratq; vir ille magnus inter omnes orientales. & hoc est quod dicitur :*

Suprà 2.c

Ibid.c Ibid.a

c Ad dexteram. *idest versus meridiem quæ est dextera pars nostræ habitationis, vt dictum est suprà. 23. cap.*

Sup. 24.d Sup. 1.c.d

d Orientis calamitates meæ. *Quia inde surrexit principium percussionis suæ, vt dictum est.*

e Pedes meos subuerterunt. *id est processum prosperitatis meæ. Secunda verò percussio fuit ab igne de cęlo descendente, oues suas & pueros consumente. & hoc notatur cùm dicitur :*

f Oppresserūt quasi fluctibus semitis suis. *Quia ignis de cœlo descendens, procuratione dęmonum flammis operuit oues, & pueros ad modū fluctuum. Tertia percussio fuit in raptu camelorum à Chaldæis, & quantum ad hoc dicitur :*

g Dissipaue. itin. mea. *quia cameli per vias portant onera.*

h Insidiati sunt. *Quia Chaldęi fecerunt tres turmas, vnam ad rapiendū camelos, alias duas ad insidiandū & preseruandum, ne aliquis posset impedire prædam eorum. Quarta verò percussio fuit in pueris Iob in domo primogeniti oppressis. quod notatur cùm dicitur :*

k Quasi rupt. &c. *Quia Sathan per ventum vehementem concussit quattuor angulos domus, & oppressit filios, & filias ipsius Iob. ideo subdit :*

l Redactus. *quia non apparebat vltra spes relinquendi post se filium.*

m Abstulit quasi desiderium meum. *Naturale enim desiderium hominum est relinquere post se prolem, in qua quodammodo maneant, vt habetur. ij. de Anima. & ij. Regum vij.*

Philosop. 2. de Ani. tex. 34. 35. 2. Reg. 7. Hag. 2.b

n Et velut nubes pertransijt salus mea. *id est status prosperitatis meæ tam in bonis exterioribus, quam in prole.*

o Nunc autem in memetip. *Hic cōsequēter Iob ostēdit se grauiter afflictū in corpore cōtra delicias contēplationis diuinę, quas perfectius habuerat in quiete prosperitatis suę. & hoc est quod dicitur: Nunc autem in memetipso marcescit anima mea. dolore partis sensitiuę à contemplationis dulcedine impedita, sicut dictum est cap. præced.*

p Nocte os meum. *dolores. n. corporis de nocte aggrauantur, & ideo dicit, quod in eo aggrauabantur, sic quòd pertingebant vsque ad ossa.*

q Et qui me co. *scilicet vermes de vlceribus meis orientes.*

¶ *a* Non dor-

MORALITER.

✻ a *Pharetrā. n. su. ape.* i. consiliū quo me affligi disposuit, ostendit.

b *Et frenum posuit in os meum.* Tunc enim doctores ecclesiæ non permittentur docere.

c *Ad dexteram orientis.* i. ad electos Christi dextra reponendos, repente persecutiones consurgent.

g *Dissipauerunt itinera &c.* idest processus ad multiplicandum fideles sana doctrina.

i *Et non fuit qui fer. &c.* quia tunc Christiani principes iuuare non audebunt fideles. ideo subditur:

K *Quasi rupto muro.* id est omni defensione sublata.

m *Abstulit quasi ven. desi. me.* idest Christi cultum, qui dicitur desiderium gentium, Haggæi. ij.

o *Nunc autem &c.* omni consolatione remota.

p *Nocte os meum perso. dolo.* Nam in nocte illius tribulationis doctores ecclesiæ præ cæteris affligentur.

q *Et qui me come. non dor.* quia dæmones tunc maximè ad destructionem fidelium vigilabunt.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

☛ a *In mul.* Quid aliud vestimentum Iob, q̃ corpus accipit? vestimentum autem ecclesiæ, sunt singulorum animæ, quæ ei credendo, inhærendoq; fideliter eam circundant. Dicit ergo, dum multi sunt, qui cruciant, destruũtur plurimi, qui ei connexione amoris inhærebant. E

b *Et qua.ca.t.* Tunicæ capitiũ collũ circundat. Collũ verò si stringit, vocis visus, & vitalis flatus necatur. Ecclesiã verò in collo. i. in prædicatoribus reprobi quasi capitio tunicæ constringunt: quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, & prædicationis vocem extinguere conantur.

c *Compar. sum lu.* In reproborum iudicio, electorũ ecclesia luto cõparat: qa tpaliter cõculcata despicit. Fauil ç assimilat & cineri, qa sola ad hanc mala peruenisse æstimant, quę in ea exhiberi corporaliter vident.

d *Cl... ad te.* Ecclesia psecutionis suę tpe fide stat, desiderijs clamat: sed dolet se quasi nõ respici, dũ sua videt in tribulationib vota differri. qđ fit, vt merita patiẽtiũ crescãt. Patiẽtiã sãctorũ dolor vrget ĩ vocẽ, & dilati vt proficiant, timent ne deficiant.

e *Mutatus es mi. in cru.* In Deo nec crudelitas nec mutabilitas venit, sed adtanxit mihi, vt ipsa crudelitas, atque mutatio nõ sit ĩ qualitate iudicis, sed ĩ mẽte patiẽtis. Nr̃o more de Deo dr̃, vt per uicina nobis ad summa quandoq; ascendamus. Nihil autem de eo indignum dici potest.

f *Etia du.ma.tuæ.* Manus Dei dr̃ tunc volũtati nr̃æ cõtraria, cũ qđ ei in nobis displicet, feriendo persequitur.

g *Eleua.me & quasi.* Quia pñtis vitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidat, velut eleuatus super uentũ ponitur, qui prosperitate trãsitoria lætat. Quæ verba psonę Iob cõgruũt, non ad id qđ erat, sed ad id qđ esse videbatur. Neque.n. hunc casum in mẽte ptulit, quia nulla aduersitas deiecit, quẽ psperitas nulla corrupit. Etiã in ecclesia infirmi, qui trãsitorijs successionibus lętant, sup ventum vñr leuati: sed persecutionis tempore dum prosperitatis aura F

† roboris

† & quasi † cunitare l. colli me sep. cum, & remansit fui ã me sapiẽtiam. strodas † in mortem sem seculi cũ tuis tet mihi; nec in destructione eius q̃ cue piet eis, erit clamor

a ¶ Graues sunt & multi.

a me comedũt, nõ dormiũt. In multitudine† eorum consumitur vesti- a b

b mentum meum, & quasi capitio tu- c

a ¶ Si qui malunt mori quam … habent me.

c nicæ succinxerunt me. †Compara- d

tus sum luto, & assimilatus sum fa- e

a ¶ Ideo opto mutari sed quia Deus differt …

d uillæ, & cineri. Clamo ad te, & non f g

exaudis me: sto, & non respicis me. h i

a ¶ Districte ferientem nec parcentem culpæ.

e f Mutatus es mihi ĩ crudelem, & in k

duritia manꝰ tuæ aduersaris mihi.

a ¶ Hic … temporalis & fugitiuæ felicitatis ad hoc solum fit vt subito deterius æternæ in infimis in Iob esse. visa est in alienis oculis, in infirmis verè est.

g Eleuasti me, & quasi super ventum l

h †ponens, elisisti me † validè. Scio m n

quia morti† trades me, vbi cõstitu- o

a ¶ Aeternaliter. b ¶ Dum hoc non de se, sed de alijs subdidit, quod multorum personas in se significet, ostendit.

i ta est domus oĩ viuẽnti. Veruntamen non† ad consumptionem eo- p

rum emittis manum tuam, & si q

a ¶ Plus est de seipso dare quam de suis.

k corruerint, ipse saluabis. Flebam r s

a ¶ Olim.

quondã sup eo qui afflictus erat, & t u

cõpatiebatur anima mea pauperi.

a ¶ Quantotius habere.

l Expectactam bona, & venerũt mi- x y

a ¶ Aeternam claritatem.

m hi mala: præstolabar lucẽ, & erupe-

a ¶ Persecutionum. b ¶ Qui secreta illius cognoscentes, quanto sciunt vbi magis doleat, tanto deterius ab afflictione minime quiescunt.

n runt tenebræ. Interiora mea effer- z

o buerunt absq; vlla requie, præue-

tis aura pertransijt, eorum protinus eleuatio corruit. G

h *Scio quia mor. &c.* Nullus etiam huc venit, q ad carnis mortem corruptionis suæ gressibus nõ tendit. Infernus domus erat oĩum ante aduẽtu Christi: mortẽ carnis nullus euadit. Et cõueniunt hęc ipsi Iob. *Mysticè.* Infirmus, qui carnaliter viuentes ad domum mortis perueniũt. Sed quia qdã cadunt in voluptates, q ppenitentiam redeunt, quibus verbera sunt eruditio, non extinctio, addit:

Mysticè

i *Veruntamen non ad consumptionem eorũ emittis ma.* Manum suam Dominus ad consumptionem peccantium non emittit cum feriendo à peccatis corripit, & corruentes saluat, dũ cadentes, ad culpã in salute corporis vulnerat, vt prostrati exterius, surgant interius.

† Proijcies me in lutum, & … timor sicut pulsis & cinis

k *Flebam quondam.* Plus est compassio quàm datum, quia rem quãlibet plerunque dat, etiam qui non compatitur. Nunquam autem, qui verè compatitur, quod necessariũ proximo cõspicit, negat. Ecclesia dum afflictos p lamenta pęnitentiæ cõspicit, suos eis oratione continua fletus iungit. Tpe vltimę psecutionis ecclesia ad memoriã reducit bona, quæ gessit tpe pacis. Quæ æterna gaudia desiderans dum differuntur, malis pressa. subdit:

† valde

l *Expectabam bo. &c.* Fidelis populus expectat bona, sed mala suscipit.

m *Præstola. &c.* Prestolatur lucẽ, & tenebras ĩcurrit: quia pro remunerationis gr̃a interesse iam gaudijs angelorũ sperat, & tñ hic diutius dilatus manus persequentiũ tolerat, vt Tobias.

n *Interiora &c.* Sãctæ ecclesię interiora efferbescere, est ipsos quoq;, quos p amorẽ fidei velut uiscera añ gestauerat, ĩ psecutionis atrocitate tolerare. Hæc autẽ mala minus dolerent, si ab aduersarijs fierẽt, sed grauius cruciãt, cum ab his veniũt, de quib. bona sperabantur. & hoc est, interiora eius. H

o *Prçuenerunt etc.* Scit nanq; ecclesia electorum, φ psecutione vltima mala multa passura sit. Sed hãc afflictionis suæ dies præueniunt, quia malorũ vitam inter se grauiter ẽt tpe pacis portat, qui iam in prauis moribus ostendunt, quid sit futurum.

☛ a *Mærens*

NICO. DE LYRA.

¶ *a* Non dor. *Continuè me rodentes.*

b In mult.cor. *Id est in tanta multitudine sunt, quòd non solùm consumunt carnem, sed etiam vestem meam.*

c Et qua.ca.tu. *Capitium dicitur superior pars vestis, per quam caput intrat: ideo sic nominatur à capite. est igitur sensus, quòd vermes per illã partem exibant in tanta multitudine, quòd capitium erat eis coopertum in circuitu ad modum cincturæ.*

d Comparatus &c. *i. ita vilis reputatus apud homines, sicut lutum.*

e Et assimi.sum fa. *quæ quasi nihil reputatur.*

Diuisio.

f Clamo ad te. *Hic consequenter ostendit magnitudinẽ suæ aduersitatis ex defectu remedij, quo aggrauatur qñ remedium non speratur. Primò ergo tollitur remedium ex parte diuina. Secundò ex parte humana, ibi: Flebam. Circa primum dicitur: Clamo ad te, orando.*

g Et non ex. *me liberando.*

h Sto. *in oratione perseuerando.*

i Et non respicis me. *remedium adhibendo.*

K Mutatus es mi. *Licet.n. Deus sit immutabilis, tñ mutabilia operat, ex quibus variè nominatur. Et sic dr̃ pius, qñ dat prospera, durus quando infert aduersa secundum cõem modum loquendi hominum, quem Iob sequitur: licet firmiter teneret Deum omnia piè & iustè operari.*

l Eleuasti.&c. *in alto statu, tñ instabili sicut est ventus. ideo subditur:*

m Elisi.me. *quia casus de loco excelso est grauior.*

n Scio quia mor.tra.me. *finaliter post flagella, & vnde sciat subdit:*

o Vbi con.est do.omni vi. *Sepulchrum enim est vltima domus cuiuslibet hominis.*

p Veruntamen non ad cõ.eo. *quasi dicat, si alios à me affligis in præsenti vita, habent tamen aliquod remedium. ideo subditur:*

q Et si corruerint. *in aduersitates.*

r Ipse saluabis. *si ad te conuersi clamauerint, ego aũt clamo ad te quasi continuè: et tamen non exaudis me liberando me ab afflictionibus præsentis vitæ: Sperabat tamen ipse Iob à Deo consequi salutem in futuro meliorem, vt patet ex supradictis xix. cap. quia credebat resurrectionẽ futuram, sed loquitur hic coram amicis suis, qui non credebant ipsam.*

Supra 19.

s Flebam. *Hic consequenter remouetur remedium ex parte hominum. Circa quod primò ostendit Iob, quòd homines debent sibi compati, dic. Flebam quondam. quando in prosperitate eram.*

Diuisio.

t Super eo qui afflictus erat. *ei compatiendo non fictè sed veraciter et ex corde. ideo subditur:*

u Et compatiebatur anima mea pauperi. *q. d. ex hoc deberent homines mihi compati, sed contrarium accidit mihi.*

x Expectabam bona. *idest consolationes aliquas.*

y Et venerunt mihi mala. *idest punitiones & derisiones.*

z Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie præuenerunt. *à calore vlcerum interius penetrante.*

¶ *a* Mœrens

MORALITER.

✠ a *In mult.co.&c.* idest uirtutes, quæ sunt ecclesiæ uestes.

c *Et quasi cap. tunicæ succin. me.* uolentes me strangulare.

d *Comparatus sum luto & assimilatus.* nam tunc uilis reputabitur ecclesia, & deficiens ut fauilla.

f *Clamo ad te & non exaudies me.* tunc enim orationes ecclesiæ non exaudientur ita citò, sicut erit in eius desiderio.

k *Mutatus es &c.* Licet ĩ Deo nõ sit mutatio, nec crudelitas, tñ crudelis dicitur, cùm ab eo populus eius ultrà morẽ solitum flagellat.

l *Eleuasti me.* tpe Constantini, & aliorum principum deuotorum.

m *Elisisti me.* des tempore Antichristi, & satellitum suorum.

n *Scio quia morti trades me.* ad soluẽdũ debitũ naturæ. Sed qm̃ Antichristi persecutio electis erit ad purgationem. ideo subditur:

p *Veruntamen non ad consumptio.* idest pęnam æternam.

q *Et si corruerint ip. e sal.* nam deceptis ab Antichristo dabitur tempus pœnitendi post mortem eius.

s *Flebam quon.* tempore pacis meæ compatiendo afflictis.

x *Expectabam bona.* pro compassione ista.

y *Et venerunt mihi mala.* in persecutione nimis dura.

z *Interiora &c.* Gregorius. Sanctæ ecclesiæ interiora efferuescere, est ipsos quos antè per amorem in utero fidei gestabat, in persecutionis atrocitate tolerare: quod erit tempore Antichristi.

Greg. Mor. li. 20. c. 14.

✠ *Mœrens*

☛ a *Mærens in.* Vir sanctus eleuatus rebus, & honoribus męrẽs incedebat: qa & si hunc p̄latum hoibus gloria pñtis ostẽdebat, interius tñ mœrore suo sacrificiũ Dño cõtriti cordis offerebat. Ecclesia quoq; p prospera męrens incedit, qa nihil verè prosperũ deputat, quousq; bonũ, qđ singulariter q̃rit, apprehendat. Vel: Et si tot abũdabat, intus tenet cũ męror sub disciplina, & ex licentia potestatis ad impatientiam non erumpit. vnde, sine furore consurgens. Impatientia penè semper amica est potestati. Mactãdi vituli, in liberis pascuis relinquunt: seruãdus, iugo pręmitur. Illi p amęna prata ad foueam, hic per asperum iter venit ad patriam. A

† vel sine sole,

† clamaui

b *Sine furo.consur.* Sæpe seditiosorum tumultus hoĩum p̄positorũ suorum mẽtes lacessunt, q si boni sunt, cõtra tumultus insolentiũ clamorẽ hñt, & furorem non hñt: qm̃ quos clemẽter tolerant, docere non cessant.

† æstu

c *Frater fui dra.* Draconũ noĩe malitiosi. Struthionũ, q pẽnas hñt, & volatũ non hñt, simulatores designãtur, qui speciem tantum sanctitatis habent.

a ¶ Hos autem & ante grauiter tuli.
b ¶ Etsi eleuatus vt supra ait: Eleuasti me &c.

a nerũt me dies afflictionis. Mœrens a

b incedebam, †sine furore, cõsurgens b

a ¶ Pacis tempore ecclesia patitur intra se malos & fictos, sic & Iob bonus inter malos fuit, quod est perfectio bonitatis.

c in turba †clamabam. Frater fui dra c

a ¶ In quibus fuit pulchra ecclesia modo est feda.

d conum, & socius struthionũ. Cutis d e

a ¶ Quia & eis datur potestas contra ecclesiam. Iob vero extra & intus se perpessum dicit.
b ¶ Vt Paulus ariditate tędij æstuabat quibusdam cadentibus, cum dicit: Quis scandalizatur & ego non vror?

e mea denigrata est super me, & ossa f

a ¶ Cum prædicatio silet electus dolet.

mea aruerunt præ †caumate. Versa g

est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

d *Cutis mea &c.* Cutis noĩe ecclesiæ infirmi, qui exteriori vtilitati deseruiunt, signantur. Per ossa, fortes qui curant cœlestia, ĩ qbus est cõpago corporis. Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate arescunt: qa dum infirmi ad iniquitatẽ psiliunt, & sumpto plerũq; honoris loco inter reprobos cõtra ecclesiam sęuiunt, & fortes qui in ea sunt, zelo fidei cruciantur. C

e *Ver. est in luc.ci.* Acsi di. Pacis meæ tẽpore, per alios qui vel carnẽ domant parua more citharæ, p alios more organi magna & sonora p̄dicabã. Sed nunc cithara & organum in luctum versum est, quia dum me contẽni cõspicio, eos qui prædicationis canticũ non audiunt, deploro. Vel cithara per chordas sonat, organum per fistulas. Chorda citharæ, intentio rectè operantium, quæ per afflictionem carnis tenditur, ad aliam vitam siccata carne, vt chordæ congruus sonus sit. Si minus tenditur, chorda non sonat, sed nimis raucũ sonat, quia abstinentia non valet, nisi bene corpus edometur, vel si nimis atteritur, quia vitia extinguenda sunt, non caro.

NICO. DE LYRA.

¶ *a* Mœrens incedebam. *idest tristis propter dolorem me affligentem: quia tamen ista tristitia non absorbebat rationem, deijciens eam à virtute, ideo subditur:*

b Sine furore. *Exponendo cum moderamine miseriam meam, per quod deberent homines moueri ad compassionem: cuius tamen contrarium accidit, ideo subdit:*

c Frater fui dra. *Quia illi qui deberent me diligere sicut fratres, momorderunt me suis punctionibus, & detractionibus, sicut dracones.*

d Et socius struthio. *Quia illi, qui erant mihi familiares, & socij, obliti sunt mei, sicut struthio obliuiscitur fœtus sui.*

e Cutis mea. *ex humoris exterioris corruptione.*

f Et ossa mea arue. *idest calor vlcerum meorum intantũ est excessiuus, quod in parte desiccauit medullas ossium meorum.*

g Versa est in lu.cit. *idest prosperitas, quæ erat mihi causa lætitiæ, versa est in aduersitatem, quę est mihi causa tristitiæ, moderatę tamen rõne.*

MORALITER.

✠ a *Mærens incedebam sine fu.* i. sine impatientia animum peruertente.

c *Fra.fui draco. & socius stru.* i. psequẽtium me. nam aliqui Christiani ab Antichristo decepti Christianos grauiter persequentur.

f *Et ossa mea arue. præ cauma.* Nam aliqui, qui fortes videbantur, in furore tribulationis Antichristi peruertentur.

g *Versa est in luctum cithara mea.* id est cantus deuotionis in fletum desolationis: tunc enim officium ecclesiæ cessabit.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXI.

☛ B

Misticè

Epigi fœdus cum ocu.me. Nunc proprias per ordinem virtutes enumerat, sic vitæ suæ historiam texens, vt per earum aliquid, quod allegoricè possit intelligi, interserat.

a *Pepigi fœdus cum ocu.me.* Vt.n. cogitationes cordis castè seruare potuisset, fœdus cũ oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret, qđ postmodũ inuitꝰ amaret. Serpẽti dr̃ à Deo: Pectore & ventre repes. Ventre, qñ per humana mẽbra luxuriã exercet ope. Pectore, qñ polluit in cogitatione. Sed qa per cogitationẽ ad opus puenitur, q̃ ponit ĩ pectore. Vñ qa Iob cogitationẽ muniuit, vna custodia pectus, & vẽtrẽ superauit, dicẽs: Vt ne cogita. qdẽ de virgine. Qđ iõ addidit, qa non mõ actũ, sed cogitationẽ luxuriæ extinxit: q̃ est abũdãs iustitia. Hucusq; enumerauit mala, q̃ ptulit, nunc incipit dicere bona, q̃ fecit, qa mors per fenestras sensuũ intrat, eos intra custodit, ne p eos aĩa exteriora cupiat. Non debent intueri, quæ non licet concupisci.

Gen. 3.

† habeo a Deo

† ab omnipotente

Inf. 9. f

b *Quam enim par. &c.* Acsi diceret: Habere me possessionẽ suã excelsorum, cõditor renuit, si mẽs mea añ conspectũ illius infirmis desiderijs tabescit. Nulla enim placent bona Deo sine mentis munditia.

Greg. Mor. 21. c. 3. circ. med.

† infrà 34.

† ad dolũ

c *Nunquid non perditio &c.* Tũc erit alienatio reprobis, cum ab hr̃ditate districti iudicis se anathema esse cõspiciẽt.

d *Nonne ipse conside. &c.* Noĩe viarũ actiones denuntiat. Appellatione gressuum, motus mẽtiũ, vel profectus meritorũ. Sicut aũt Dñs vniuscuiusq; vias ɔsiderat, sic dinumerat gressus, vt ne minutissimę qdẽ cogitationes eiꝰ iudicio, ac verba tenuissima, q̃ apud nos vsu viluerũt, indiscussa remaneant.

e *Si ambu.in va.* Sciens se videri cauet, non tñ securus & pfectus qdẽ inter veteres, in p̄ceptis futuri Christi pensat quàm multa de perfectione minus habet. Ideo dicit: Si ambu.

f *Appendat.* q.d. Quantũ ad modũ humanæ vitę mala in me nõ video. Sed nisi mediator appareat, qui oẽs excedit, quantum à vera simplicitate distem, non cognosco.

g *In statera iusta.* Staterę noĩe mediator Dei, & hoĩum designatur, in quo æqua lance merita nostra pensantur, & in cuius pręceptis agnoscimus, quid in nostra vita minus habeamus: & est sensus: Si qua vnquam leuiter, si qua pernitiosè ☛ perpe- D

CAP. XXXI.

a Epigi fœdus cum oculis a

a ¶ Cum consensu delectationis.

meis, vt ne cogitarẽ qui- b

a ¶ Quasi si mundus non essem.

b dẽ de virgine. Quam.n. c

a ¶ Videns.

partẽ † haberet Deus ĩ me désuper,

a ¶ Me videns.
¶ Quia cætera bona non placent sine munditia.

c & hæreditatẽ † omnipotẽs dẽ excel

a ¶ Non essem pars Dei quia.

sis? Nunquid non perditio † est ini- d e

quo, & alienatio operãtibus iniusti f g

a ¶ Ideo sollicitè mihi agendum est.

d tiã? Nónne ipse cõsiderat vias meas, h

¶ Quia nulla bona vel mala sine retributione.

& cunctos gressus meos dinume-

a ¶ Et cũ Deus omnia videat, opto perfici in exemplo Chri.
b ¶ Vanitas ad leuitatem pertinet. Dolus ad malitiam. Recto ergo vtitur ordine, quia per lenia peruenitur ad maliciosa.

e rat? † Si ambulaui in vanitate, & i

f festinauit † in dolo pes meus, ap- k l

a ¶ In hoc appenditur, quia ad vitæ eius exemplum prouocatur.
b ¶ Scire Dei dicitur scire nos facere. ¶ Id est scire me faciat.

g pendãt me in statera iusta, & sciat

NIC. DE LY. CAP. XXXI.

*P*Epigi fœdus. *Post quã Iob ostẽderat prosperitatẽ in qua fuerat, & aduersitatẽ, in quã inciderat, hic tertiò ostẽdit innocentiã, quam semper tenuerat. Et diuidit præsens ca. in x. partes secundum x. vitia, à quibus ostendit se immunem, partes patebunt prosequendo. In prima igit parte ostẽdit se immunẽ à peccato luxuriæ, & primò à pc̃tõ fornicationis di.*

Diuisio.

a Pepigi fœdus &c. *id est firmiter statui, sicut firmatur pactum, quod vitarem omnem aspectum impudicum.*

b Ne cogi.&c. *i. ne per aspectũ inciderem in delectationẽ, vel cõsensum alicuius puellę, et pulcherrimæ, cuius causam subdit, dicens:*

† commodior erit sententia si subaudias contingit aut conuenit.

c Quã enim &c. *q.d. nullã. pars aũt, & hæreditas Dei dr̃ bõ, in quo Deus habitat p gratiã: ipse aũt non habitat in fędatis p luxuriã, imò elongat se ab eis. ideo subditur:*

d Nunquid non perditio. *scilicet inferni.*

e Est iniquo. *deputato à Deo.*

f Et alienatio. *scilicet Dei.*

g Operan.ini. *p luxuriã. q.d. sic: quia videt oĩa quantuncunque occulta. ideo subditur:*

h Nonne ip.consi.&c. *& iõ ex testimonio diuino allegat suam munditiam, di.*

i Si ambulaui in vanitate. *prębens me aspectibus iuuencularum.*

k Et festi.in do.pes meus. *quęrens locum ad eas decipiendum.*

l Appendat me in statera iusta. *idest faciat alios scire.*

¶ *a* Simpli-

MORALITER.

✠ *a Pepigi fę. &c.* In hoc ca. describit Ipsiꝰ Iob multiplex pfectio, vt oñdat nõ fuisse flagellatũ à Deo p pc̃tis, sed p meritis augmẽtandis, & vt hęc legẽtes studeãt eius pfectionẽ tpe psperitatis imitari, & eius patientiã in aduersis. Ex quo patet, quòd lr̃alis sensus est simpliciter moralis, propter qđ non est hic alia moralitas inquirenda.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

perpetraui, mediator appareat, vt i eius vita agnoscã, an ego veraciter simplex fui. Qui n suorum tẽporum vires excellẽtat, mediatorem Dei, & hoĩum quærebat, vt in illo pensans agnosceret, si vitam simplicem verè tenuisset.

E

a *Si decli.gre.meus de via.* Toties gressus de via declinat, quoties nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris.

b *Et si secutus est oculus meus cor.* Sicut n. tentatio p oculos trahit, sic nõnunq̃ concepta intrinsecus compellit sibi extrinsecus oculos deseruire.

† psectionem

c *Et si manibus meis adhæsit.* Acsi di. nec videre volui, quę concupiscerem, nec videndo secutus sum, quæ cõcupiui. Nec adhæsit macula i manibus meis, idest culpa in actionibus: quia si qua illicita aliqñ cogitauit, puenire illa vsque ad opera non permisit.

d *Seram & alius co.* Serere.n.est verba vitæ pdicare. comedere est bonis operibus satiari. & est sensus: Qd os meũ loquit, non ego: sed alter operet. Mulier.n. vigilãs filiũ lactat, dormiẽs occidit: Sic magister scia vigilans, vita dormiẽs, si vigilijs auditorẽ & prędicatione nutrit, somno corporis occidit.

Serere † vicini † alijs

e *Et proge.mea eradicetur.* Quisq; iuxta hoc, quod loquitur, non viuit, quos verbo genuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit.

† consumptionem

f *Si deceptum est.* per hoc nec cogitasse de fornicationis macula vir sanctus demonstratur.

g *Etsi ad ostium.* p hoc patẽter ostẽdit, q à reatu adulterij liber fuit: Magnũ est qd Iob exẽpla munditiæ dedit, q nõ accepit illo tpe, quo nõdũ reuelatæ gr̃æ cẽsura prodierat: quę nõ solũ corporis, sed & cordis lasciuiã reprimeret. Nunc & post prohibitionem Dñi ecõtra agitur, secundum hoc qd dicit: si deceptum est cor &c.

† visitauerit.

F

h *Hoc.n.nefas est.* Hoc inter pctm̃ distat, & crimẽ, q oẽ crimen pctm̃ est, non tñ oẽ pctm̃ crimen est. Et in hac vita multi sine crimine, nullus verò esse sine peccatis valet. Bene ergo crimen luxuriæ diffiniẽs ait: Ignis est vsque ad perdi.de. Quia non vsq; ad inquinationem maculat, sed vsque ad perditionem deuorat.

† volebã Crimen & peccatum † contabescere fasi su. i. si non statim satis feci ei.

i *Et omnia eradi.geni.* Genimina animę sunt operationes bonæ, q si luxuriæ malo non resistit, & illa pereunt, quæ bona videbantur: sed in tanta castitatis munditia, quam humilis fuit, aperit, cum subiungit:

k *Si contempsi subire.* Qui iudicari cũ seruis suis, ancillisq; non renuit, liquidò indicat, qd contra nullũ proximum tumidus fuerat. Inter hęc aũt libet intueri vitã suã in oĩbus, quãta vir sanctus discretione custodiebatur. Non.n. lõgè superius dixit: Videbant me iuuenes & abscõdebant, & senes assurgentes stabant, & principes cessabant loq &c. Nunc vero ait: Si contempsi iudiciũ subire &c. Quis dignè considerare valet huius viri tam sublimia virtutum moderamina? In quo tanta est autoritas regiminis, vt ad silentium restringant duces.

G

Sed. a Per consensum non pec. id quod nolens patitur.
a Deus † simplicitatẽ meã. Si declina- a b
b uit gressus meus de via, & si † secu- c
a Cogitatio sequit male cogitationi, mox opus sequitur.
c tus est oculus meus cor meum, & si d
d manibus meis adhęsit † macula, se- e
Quos verbo genuit.
e ram & alius comedat, & progenies
Exemplo. Et.
f mea eradicetur. Si deceptũ est cor f
g meum super mulierẽ, & si ad ostiũ g
a Si hoc feci, eadem culpa vertatur mihi in pœnam.
† amici mei insidiatus sum, scortũ h
sit † alterius vxor mea, & super illã i
a Crimen. Nullus sine peccato sine crimine multi boni, animam polluit peccatum, crimen extinguit.
h incuruentur alij. Hoc enim nefas k
est, & iniquitas † maxima. Ignis est l m
vsque ad † perditionem deuorãs, &
i k omnia eradicans † genimina. Si cõ n o
tempsi subire iudicium cum seruo
Vel is. Vel sis. Vel meis. Defectio, quasi hoc nõ feci.
meo, & ancilla mea cum † discepta- p
a Magna repressio timoris cum est ex potestate.
rent aduersum me. Quid enim fa- q
ciã cùm surrexerit ad iudicandum
Deus, & cũ † quæsierit, quid respon-
a Non considerat humilis quod præest, sed quod naturæ communis non gaudet præesse, sed prodesse.
l debo illi? Nunquid non in vtero fe- r
cit me, qui & illum operatus est, & s
m formauit me in vulua † vnus? Si ne- t
a Humilibus.
n gaui qd † volebant pauperibus, & u
Lumen dationis tarditas non offuscat.
o oculos viduæ † expectare feci. Si co- x
medi buccellã meam solus, & non
Defectio vbique.
p comedit pupillus ex ea († quia ab y
a Nec ista pietas est à me, sed ex gratia Dei.
infantia mea creuit mecum mi-
a Hoc constat non posse esse nisi à Deo.
seratio, & de vtero matris meæ

Tanta humilitas cordis, vt ex ęquo ad iudiciũ venire pmittantur ancillę. Ecce apparet miro mõ in ptãte principibus potentior, in certamine seruis æqualis, in cœtu principum memor reginimis, in certamine famulorum memor conditionis: se quippe sub vero dño famulũ conspicit, iõ cordis altitudine se super famulos non extollit, vñ & protinus subdit: Quid enim fa.

† post oculos meos abijt cor meum. † æquam

l *Nunquid non in vte.fe.* Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitate conditionis, iam ad liberalitatis opera se conuertit.

m *Si negaui quod vo.* Post castitatem, & humilitatem subdit de liberalitate: p hoc oñdit, nõ solũ ad inopiã pauperibus, sed ẽt ad desiderium deseruisse.

n *Et oculo viduæ.* Incunctanter dandũ est, qd cùm vera humilitate queritur, idest, quod nec ex desiderio, sed ex necessitate poscitur. Vt nõ solùm ex munere, sed ẽt ex celeritate muneris bonorum operum merita augeantur.

† iudicium vel q̃ sui iudicium demnatur, & infrã. † frumẽtu

o *Si co.bu.meam solus.* Non solùm exterius dedi, sed apud me inopes habui. Nec conuersatio cum quibuslibet habenda est, sed ex quibus merita proficiant, vnde se pupillum habuisse perhibet socium. Solent enim nonnulli multa largiri, sed habere pauperes socios in domestica conuersatione refugiunt, gratiam communis vitę nõ habentes. Sed iste, præiudicium se pietati facere existimaret, si solus comederet, quod Dominus omnium cõmuniter creasset. Nec istam pietatem sibi, sed gratiæ Dei attribuit, dic.

† disputarent

H

† vel, idem sub. Deus qui illum formauit.

p *Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio.* Quòd hæc pietatis viscera à conditoris sui gratia sit consequutus innotescit, quia sicut suo opere conditus non fuit in vtero, ita nec sua virtute ab vtero pius fuit. Miseratio enim etsi eius fuit arbitrij, vt cum illo proficeret: tamen eius arbitrij non fuit, vt cum illo exiret de vtero. Sociæ sunt virtutes, nec humilitas cum veneratur proximum, deserat largitatẽ, nec largitas intumescat erga indigentem. Nec per impietatem deseras regere consortem naturæ, nec per superbiam desinas venerari, quem tegis, dum dicitur, vt ipsi recipiant vos in æterna ta. vbi ostenditur potius munera nos offerre patronis, quàm dona dare egeris.

† quia à dolescẽtia mea nutriuit sub. pupillũ, acsi diceret, sem patris eius, & de ventre matris meę cõplexus sum velate eum. Luc.16.

¶ a *Si despexi*

NICO. DE LYRA.

¶ a Simplicitatem meam. *i. puritatem meam, quam ipse nouit.*
b Si declina. gres. *scilicet munditiæ.*
c Et si se. est oculus. *Cogitationes enim surreptitiæ non possunt ab hoĩe euitari, quia sicut dicit August. non est in potestate nostra, quibus visis tangamur: tamen in potestate nostra est ea respuere, vel acceptare, prosequi, vel fugere, est igitur sensus: Si cor meũ, i. cogitationes lubricę carnis subreptitias secutus est oculus meus, impudicè conspiciendo.*
d Et si ma. meis adhæ. ma. *immundè tangendo.*
e Seram & alius co. & proge. *id est puniar à Deo non solum in bonis mobilibus, sed etiam in prole mea. q.d. si talia commisissem, meritò priuatus fuissem bonis meis, & filijs.*
f Si deceptum &c. *Hic ostendit se immunem à peccato adulterij, di. Si deceptum est cor meum super mulierem, alteri coniunctam in matrimonio, vel affidatam, sicut sonat dictio Hebraica.*
g Etsi ad ostium &c. *quærens abuti vxore illius.*
h Scor. sit al. vx. mea. *in pęnam huius.*
i Et super il. incur. alij, *id est turpiter, & communiter se exponat.*
K Hoc.n. ne. est. *s. adulterium. quia est contra præceptum diuinum.*
Et ini. ma. *in peccatis contra proximum. quia per hoc fit ei iniuria in re maximè sibi dilecta.*
m Ignis est usq; ad perdi. deuo. *scilicet corporis, & animæ, quia talis non solum in animam, sed in corpus peccat.*
n Et omnia era. ge. *quia aufert certitudinem debitę prolis, & supponuntur hæredes illegitimi.*
o Si contempsi subire &c. *Hæc est secunda pars principalis huius cap. in qua ostendit se immunem à peccato iniustitiæ, di. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla, et multò minus contempsi subire iudicium cum persona æquali, vel maiori.* Diuisio.
p Cum disceptarent ad me. *id est vellent in iudicio disceptare. Cuius causam reddit di.*
q Quid enim fa. &c. *quasi dicat si nollem iudicari cum seruo meo, quo possem respondere in iudicio diuino? q.d. nullo modo. ideo subditur:*
r Nunquid in vtero &c. *quasi diceret, licet sit inferior me ratione seruitutis, tamen in specie humana est mihi ęqualis.*
s Et formauit me &c, *id est vnus Deus, me & ipsum formauit.*
t Si negaui quod vole. *Hęc est tertia pars, in qua ostendit se immunem à peccato immisericordiæ, di. Si negaui, quod volebant, pauperibus, dum tamen eorum voluntas esset rationabilis.* Diuisio.
u Et oculos viduæ expe. feci. *nimis protrahendo consolationẽ debitã.*
x Si come. &c. *Per buccellam intelliguntur alia cibaria, quæ Iob liberaliter communicabat, & maximè pauperibus. vnde subditur:*
y Quia ab infan. &c. *diuersi enim homines ex complexione naturali habent varias inclinationes ad actus virtutum: quia aliqui sunt proni ad liberalitatem, aliqui ad castitatem, & sic de alijs: & talis inclinatio crescit*

¶ per exer-

¶ a *Si des.orę.* Quòd pauperẽ nõ despexit, virtutẽ humilitatis exhibuit: q aũt operuit, pietatis. Ignoto autem proximo misertum se indicat, quẽ prętereuntem vocat: quia apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia vt in Iob.

A

b *Si leu.sup.pu.* Acsi patenter dicat: Neq; tunc vtilitatis meæ negotia, virtute contra pupillũ exigere volui, qñ me i iudicio ẽt ex iustitia potiorẽ vidi: hic.n porte noĩe, iudiciũ quod in porta agebatur, significat.

c *Humerus meus.* Si ea bona, quæ ore protuli, operari renui, ipsum qd mihi ad operandũ datũ est, corporis membrum perdã. Vel per humerum cui brachium iungit. socialis vitæ cõiunctio designatur: p brachiũ operatio. In eo qd dicit: Si leuaui &c. patientiã se seruasse asserit, qd qui nõ facit, à iunctura eius humerus cadit: cũ aduersitatis aliqd ferre nõ ualens, fraternam concordiam relinquit. Et brachium eius cũ suis ossibus conterit, q cũcta eius operatio cũ qbuslibet esse videatur cõnexa virtutibus, soluet, nisi per charitatis vinculũ patiẽtia cõseruet. Et q qdã virtutes sine alijs, vel oĩno nullæ, vel imperfectæ sunt, vt ostẽdat in se coniunctas, singulas enumerat. Dictis ergo cęteris qua mente possederit diuitias, subdit:

à calamo suo

d *Semper e.qua.tu.* Fluctus cũ tumẽtes desuper immineñt, cũq; eam quã deserunt, mortẽ minant, nulla tunc cura tpaliũ rerũ nauigãtibus, nulla delectatio carnis ad mẽtẽ reducit, ea quoq; ex naui proijciunt, p qbus lõga nauigia sumpserũt. Cunctæ res i despectũ mentis veniunt amore viuẽdi. Quasi ergo tumẽtes fluctus sup se, Deũ metuit, q dũ verã vitã desiderat, oĩa despicit, q̃ hic possidens portat. Vel tumentes fluctus extremam ptãtem dicit: qñ cõmotis oĩbus elemẽtis supernus iudex veniẽs, finẽ oĩum apportat, quam sancti quotidie expauescunt.

B

e *Pondus e.fer.non pot.* qñ qui extremi iudicij aduentũ intenta mẽte cõsiderat, pfectò videt, q tantus pauor imminet, quãtus nõ solũ tũc videre, sed etiam nunc præuidere pertimescat.

reduxit se

f *Si putaui au.* De creatore quippe desperasse fuerat, si spem in creaturam posuisset. Qui n. labenti innititur, necesse est, vt cum labente labatur.

g *Si lę.sum.* Nihil.n. extra Deũ menti sufficit, q̃ Deum veraciter q̃rit. Aurũ ingenij præclari intellectus, obrizum mens, quæ dñi igne amoris coquitur, semper seruat claritatem. Et est sensus: Nec ingenio tribui, si qua veraciter intellexi: nec menti si qua bona egi. Multæ diuitiæ abundantia acumina consiliorum, quæ manus quęrentis inuenit. idest cogitatio tractantis gignit. Multas igitur diuitias reperit, qui inquirendo sacra eloquia abundantem intelligentiam percipit. Non est autem secura lætitia ea cognoscere, sed custodire: quia cui multum committitur, plus ab eo exigitur: & dum ad vsuram datur, amittitur, nisi cautè tribuat. Intellectus uel otio torpet, vel elatione vanescit. & ideo ait. Si lætatus sum. Cùm aũt quæ intelligit, operatur, ex eo quod foras ostenditur, sæpe labitur: sed beatum Iob sicut intelligentiæ aurum nõ extulit, sic nec lumen operationis. Post tanta aũt quæ suprà dixit, qd magnũ est creata non adorasse: dicit etiam se non vidisse. i. desideranter intuitum esse speciem pñtis lucis: vt qui nec in auro nec i corporea luce delectetur, vt ille qui dicit diem hoĩs non concupiui: de quibus gaudere non põt, q per desiderium non vidit. Lux aũt exterior si incautè diligitur, à luce inuisibili cor extrà inhians cæcatur. & est sensus.

alijs

C

Hic humilitas.
a egressa est mecũ.) Si despexi præter- a
a Quia quidam magis dant pro notitia quam pro natura.
eũtem, eò q nõ habuerit indumen-
a Si despexi.
tum, & absq; operimento pauperẽ.
Hic notatur pietas.
Si non benedixerunt mihi latera b
eius, & de velleribus ouiũ mearum c
Hic patientia notatur.
b calefactus est. Si leuaui super pupil- d e
lum manũ meam, etiam cùm vide- f
In iudicio. a Vnitas.
c rẽ me in porta superiorem, humerus g
Cadat à corpore quod ad vtilitatem exercere nolui, vel vnitas rumpatur.
meus à iunctura sua cadat, & bra-
a Hominis operatio. Sua bona opera perdit qui aliena mala renuit perpeti. Concordia & vnitas sine patientia nunquã seruatur, rupta vero vnitate brachiũ cõteritur.
chium meũ † cum suis ossibus con
d fringatur. Sẽper enim † quasi tumen h
tes super me fluctus timui Deũ, &
e f pondus eius ferre nõ potui. Si puta- i
a Obrizum est rudis auri moles. Iste figens enim spem & delectationem in gratia Dei, nec de quantitate auri nec de spe peccauit.
ui aurũ robur meum, & obrizõ di- k
a Scilicet tu es. Nec fiducia in terrenis nec lætitia: quia sunt qui & si in eis nonconfidunt, de habitis gaudent.
b In aquis fluentibus fundamentum ponit, qui in temporalibus confidit & cum eis rapitur.
g xi fiducia mea. Si lętatus sum sup di l m
uitijs meis multis, & q plurima re
a Sol & luna humanis ministerijs deputata, militię cœli vocantur, in quorum cultu multi ceciderunt.
h perit manus mea. Si uidi solẽ cùm n
i fulgeret, & lunã incedentem clarè,
K & † lætatũ est cor meum in abscon-
l dito, & osculatus sum manum meã o
m ore meo: q̃ est iniquitas maxima, & p
n negatio contra Deum altissimum. q
a Vera dilectio quæ & amicos in Deo, & inimicos propter Deum diligit.
o Si gauisus sum ad ruinam eius qui r
a Qui gaudet de malo inimici, dolet de eius bono.
me oderat, & exultaui quòd iuenis-
a A culpa enim maledictionis alienus fui. Qui imprecatur mala quæ inferre nequit, quid faceret si posset, ostendit.
p set eũ malum. Nõ.n.dedi ad pec-

Iob sicut intelligentiæ aurum nõ extulit, sic nec lumen operationis.

h *Si vidi solem.* Penè soli homines sua bona non vident, q̃ alijs videnda prębent, nec lunam. i. famã boni operis, quæ in tenebris ambulantibus lucet: hæc etiam Iob non extulit quæ plus timenda erant. Tunc.n. quasi alta arbor flatibus amplius agitatur, quæ p intelligẽtiam erat in semine, per operationem in ortu. De laudibus autẽ non mõ non est factus arrogãs in verbis, sed nec in tacita cogitatione. Dũ mali bona mirãtur, lucerna ardet in nocte: sed dum boni optima mirañt, sol in die fulget. Dum bonum actione corporis lucet, lucerna est. i. lumen in testa dum contemplatione mentis, sol de cœlo.

† timui afflictionem Dei super me.

i *Et lu.inc.* Lunam dicit famam, quæ lucẽs in nocte huius vitæ ex bono opere vires accipit, & non est lætatum in abscondito cor meum. Sunt enim qui suis pręconiis extolluntur apud se, & gaudent. Et hoc est:

D

K *Et lętatum est &c.* Et quia inconsiderata mens fauoribus tracta aliquando laudat quod fecit, addit:

l *Et osculatus sum.* per os locutio designatur. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit.

m *Quę est iniquitas.* quia autoris sui gratiam negare conuincitur quisq; sibi tribuit, quod operatur.

n *Maxima, & negatio contra Deum altissimum.* Omne peccatum quod ex infirmitate est, spem non perdit: quia à Deo veniam quærit. Præsumptio verò quantò longius est ab humilitate, tanto grauius in desperatione, & dum sibi vires tribuit, à Deo non requirit

Præsumptio peccati.

o *Si gauisus sum ad.* Quia videlicet & inimicum diligens dum aduersario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonum creuit.

p *Non enim de.* Nonnulli.n. quos aduersarios æstimant, maledictione feriunt, quia virtute nequaquam possunt.

¶ a *Si non*

NICO. DE LYRA.

¶ *per exercitium. Sanctus verò Iob ex complexione ad misericordiam pronus erat, & hæc inclinatio per continuum exercitium creuerat.*
a Si despe. præter &c. *Hæc est quarta pars ostendit se immunem à peccato superbiæ, quæ solet oriri aliquando ex aliorum impotentia vel defectu. & hoc excludit à se di. Si despe. præte. eo qd habuit ind. reputans eũ ex hoc vilem & bonorum suorum dissipatorem, sed econtra exhibui me ei misericordem, ideo subditur:*
b Si non bene. mihi latera eius. *quæ discooperta erant & ego operui, & sic fui occasio, vt benediceret mihi.*
c Et de veller. ouium me. *idest de pannis factis de velleribus earum.*
d Calefactus est. *id est munitus contra frigus.*
e Si leua. su. pu. ma. meam. *id est potestatem meam iniustè.*
f Etiam cum vide. me in por. supe. *idest in loco iudicij, vbi poteram facere voluntatem meam.*
g Humerus me. à iunct. *i. sic enormiter puniar à Deo. Et causam immunitatis à prædictis vitijs subdit:*
h Semper e. q. tu. sup me. *i. sicut illi qui sunt in mari nauigantes, videntes fluctus intumescentes, quolibet momẽto timent submergi: ita semp super me timui iudicium Dei venire, si aliquid agerẽ contra eũ pauperes, & impotentes despiciendo. Secundò oritur superbia ex proprio fastu ex potestate & diuitijs surgente. & hoc excludit à se, dicens:*
i Si putaui au. ro. meum. *Ex hoc excludens à me timorem diuinum.*
k Et obrizo dixi, fi. mea. *ponendo in ipso finem meum.*
l Si lætatus sum. *ineptè & superbè.*
m Diuitiis meis multum. *q.d. veniat super me vindicta diuina.*
n Si vidi solem. *Hæc est quinta pars in qua ostendit se immunem à peccato idololatriæ, dicens: Si vidi solem. i. diligenter attendi, vt cultum latrię sibi attribuerem, sicut communiter faciebant Gentiles illius temporis, adorantes corpora cœlestia tanquam deos.* Diuisio.
o Et oscula. sum ma. meam. *in signum reuerentię eis exhibitę.*
p Quæ est iniqui. maxima. *scilicet impendere creaturę quod attribuendum est soli creatori.*
q Et nega. con. &c. *Quia cultus Dei falsi, est negatio Dei veri in facto.*
r Si gauisus sum ad ruinam e. qui me oderat, & exaltaui quòd inuenisset eum. *Hęc est sexta pars in qua ostendit se immunem à peccato rancoris & inuidię, dicens: Si gauisus sum de malo alieno. etiam de malo inimici mei, supple Deus puniat me. & in hoc per oppositum ostenditur charitas perfecta in ipso Iob, quę se extendebat etiam ad inimicos secundum monitionem Saluatoris: Diligite inimicos vestros, &c.* Diuisio. Matt. 5. g

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Si non di.viri.* Secum enim aduersarios conuersantes tolerabat, quia iniuste agentibus per silentium non cedebat, sed per rectitudinem contraibat.

Mystice. b *Quis det de car.* Hoc mysticè de Christo, de cuius carnibus saturari cupierunt, vel domestici Iudæi, eius corpus volentes quasi consumendo extinguere, vel Gentiles credentes qui de corpore eius quotidie reficiuntur.

c *Foris non man.pe.* Dicturus in hospitalitatis gratia largitatem suam, prius qualis apud se fuerit, exponit: quia exteriora munera ex interiori cordis munditia condiuntur.

d *Si abscon.quasi ho.* Hominis propriũ esse conspicit, quia ex parentis veteris imitatione descendit. *Gen. 3.c* Adam enim peccatum voluit excusare per mulierem, mulier per serpentẽ. Si abscõdi. Qui multa sua bona scit vbiq; prædicari, si qua hẽt mala tegit, & se sanctũ credit: sed verè humilis mala sua cognoscit, & vocem cõfessionis aperit. In sinu aũt iniquitatẽ celare, est hanc in cõscientiæ latibulis occultare, nec p confessionẽ detegere. *† De pęn. di. 1. c. agite.* Apertè in his demõstrat, qa vera de bonis suis dixit, qui mala nõ tacuit: verè iustus q mala vitat: & q̃ vitare nõ põt, hoibus nõ abscõdit: ibi iustitia, hic custodia iustitiæ. Sed qa ex vera humilitate secura nascit autoritas, vt foris nil metuat, qui intus ad alta non anhelat, expressa confessione peccati, subdit:

e *Si expaui ad mul.* Nihil mũdi cupere magna est securitas, vt immutabili hærens, omnibus infrà turbatis non turbetur in mente: & si extrà quandoq; carnis infirmitate. *Luc. 23.b*

f *Et despectio.* Boni nec despecti sua aperiunt, cùm alijs non prosunt, quod esset se ostẽdere nõ prodesse: vt Iesus Herodi, nõ quęrenti profectũ tacuit, & inde passus est se irrideri. Et despectio propin. ter. me. Sunt qui despici metuũt, hi cogunt ostium egredi, qa pulsati contumelijs dum de se quæ nesciuntur, aperiũt: tãquam per oris ostium egrediuntur. F

† Numerũ gressuum meorũ annuntiarem illi, velut princeps offerrẽ illi sub. causã meã liberè & sine terrore.

g *Et non ma.ta.* Bene p̃mittit tacui: qa qui impatiens tacere nescit, à domo cõsciẽtiæ exit. Hoc mysticè de Chr̃o qui multos persequentes non timuit, & despicientes, qui & tacuit, nec egressus potentia vindicauit.

h *Quis mihi tribuat audi. vt desi. me. au.* Mediatorem requirit, sciẽs quòd ad requiem liberationis æternæ humani desiderij preces nisi per aduocatum suũ audiri nõ p̃nt. de quo subditur:

i *Et librum scri.* vnde: Pater non iudicat quẽquam, sed oẽ iudicium dedit filio. *Ioan 5.d* Qui veniens ad nr̃am redemptionem, nouũ nobis testm̃ cõdidit: eritq; qñq; autor iudicij, qui nũc est cõditor libri: vt tũc districtè exigat, qđ nũc mãsuetus iubet. Beat' aũt Iob cur scribi librũ à iudice postulat, q ad testamẽti noui tpa puenire nõ valebat? Sed electorũ vocib' vtit, atq; ex eorũ signatione postulat: qa pfuturũ eis p oĩa p̃uidebat. G Ipse nãq; p spũm hunc apud se librũ iãdudũ tenebat, quẽ p grãm aspirationis acceperat, & videndo cognoscere, & p̃uidendo nuntiare. Sed cur beate Iob scribi librum desideras?

k *Vt in hume. meo.* Librum in humero portare, est scriptura in sacram operando perficere. Prius aũt describit in humero portari, & postmodũ sicut corona circũdari, qa sacri eloquij mandata, si mõ bene portant in opere, postmodũ nobis victorię coronam exhibent in retributione. *† ne*

l *Per sin. gra. m.* Incrementa virtutũ gradus vocat, quĩ p ipsa ascenditur, vt ad celestia obtinẽda veniat, & quasi per singulos gradus suos librũ pronũtiat: q percepisse se eius sñiam nõ p verba tm̃mõ, sed ẽt per opera demonstrat.

m *Et quasi princi. offeram eum.* Quod offerimus, manu tenemus. Veniẽti ergo ad iudicium librũ offerre, est verba pceptorum eius in actione tenuisse.

n *Si adue. me.* Ad maiorem ostensionẽ suæ perfectionis, ad vltimũ imprecatiuam conditionẽ ponit. Quia hoc ad lr̃am nõ põt, mysticè debet intelligi. *Mystice.* Oĩs qui iura regiminis ĩ cõmissis fidelibus possidet, qd aliud q̃ terrã incolẽdã tenet? Sed terra contra possessorẽ clamat, cũ contra eum qui præest aliquid iustũ, vel priuata domus vel sancta ecclesia murmurat, quæ quãtum ad rudes, & nullis operibus excultos terra dicitur.

o *Et cum ip. sul.* Sulci dñr hi qui ad audiẽdũ atq; retinendũ, sanctis predicationibus intẽti, à priore mẽtis duritia, quasi quodã vomere linguæ scissi, semina exhortationis accipiũt, q vomere lectionis attriti, cũ grauari in minimis innocentes aspiciunt per cõpassionẽ ad lamenta vertũtur. Si ergo q p̃est peruersè ĩ subditis agit, & rudes contra eũ clamant, & pfecti deflent. H

p *Si fructus eius comedi.* Qui p̃est & subest inuicẽ serui sunt: si hic obtẽperat, ille solicitè puideat. Et fructus eius comedi absq; pecunia. Fructus absq; pecunia comedere, est ex ecclesia sũptus accipere: sed eidẽ ecclesię p̃dicationis p̃tiũ nõ p̃bere. *Aliquo* Iob fructus terræ absq; pecunia nõ comedit: qa subditis verbum admonitionis reddidit, à quibus fructus corporeç seruitutis accepit.

q *Animam agrico. eius af.* Animas agricolarũ affligit rector ecclesiæ, si alijs rectè prædicãtibus inuidia se mordẽte contradicat. Et aĩam agri. eius. Aliqñ rector ecclesiæ, dum sibi soli ius vendicat, alijs rectè prædicantibus per inuidiam contradicit: sed pius pastor qui non suam gloriã quærit, ab oibus vult adiuuari. Si inquã hoc vel illud feci, pro frumento id est maioribus bonis tribulus mala minima, pro hordeo, i. pro minimis bonis, spina, maiora mala. Tribulus.n. mollior, spina ad pungendũ est durior: & est breuiter dicere: Si hoc vel illud feci, pro bonis, quæ in æternum reficiunt, retribuãtur A mihi mala quæ pungunt. Vel in frumento, spirituale opus quod mentem reficit: in hordeo, terrenarum rerum dispensatio figuratur: in qua quasi iumentis carnalibus alimenta paramus, quæ etiam habet aliquid paleæ admistum. Hoc autem frumẽtum, & hordeum serit, aliquando etiam ille rector, contra quem terra clamat: Sed subditi qui in pluribus grauantur, illa pauca bona, quæ aliquo modo polluuntur, bona non putant. Dicit ergo: Si magna, quæ debui, non feci, punctiones murmuris à subditis recipiam, etiã de bono quod feci. ** finita sũt verba Iob* Curandum est ergo prælatis, ne dent exemplum mali, & subditis, ne facilè iudicent facta prælatorum, contradicentes ordinationi Dei, qui illis potestatem dedit, sicut scriptum est: Omnis ptãs à domino Deo est. De istis verò scriptum est: Obedite præpositis vestris, ne de vobis dictũ sit illud: Et murmurauerunt, & à serpentibus perierunt. De illis ergo: Gloria eius quasi flos fœni. C *Rom. 13.a Heb. 13.c 1. Cor. 10. b 1. Petri. 1.d*

a *Pro frum.* Pro frumẽto quippe tribulus, & pro hordeo spina oritur, cũ in retributione vltima, in qua remuneratio laboris quęritur, punctio doloris inuenitur.

---

candum guttur meũ, † vt expeterẽ maledicẽs animam eius. Si nõ dixe-a rũt viri tabernaculi mei, quis det de-b carnibus eius, vt saturemur? Foris-c non mãsit peregrinus, õstiũ meum-d viatori patuit. † Si abscõndi quasi-e hõ pctm̃ meũ, & celaui in sinũ meo-f,g iniquitatẽ meam. Si expãui ad mul-h,i titudinem nimiã, & despectio pro-k pinquorũ terrũit me, † & non ma-l gis tacui, nec egressus sum õstium?-m Quis mihi tribuat † auditorẽ: † ut-n,o desiderium meũ audiat oĩpotẽs, & librũ scribat ipse qui iudicat, * vt in-p humero meo portem illũ, & circundem illum quasi coronam mihi? † Per singulos gradus meos pnun-q,r tiabo illũ, & quasi principi offeram-s eum. Si adũersum me terra mea-t clamat, & cum ipsa sulci eius deflẽnt. Si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumẽnto oriatur mihi tribũlus, & pro hordẽo spinã. *

a ¶ Extra positos dilexi, & conuersantes mecum aduersarios tolerauí. a ¶ In prædictis patiens, charitas, in his benigna. a ¶ Et cum tam altus in opere cum tam humilis in mente. a ¶ Vere humilis, quia quod de se sponte dicit, alio arguente non negat: vnde Iob inter aduersarios non veretur culpas detegere. a ¶ Mente. a ¶ Ac si apertius dicat: turbatis contra me alijs extrinsecus, ipse intrinsecus in me imperturbatus mansi. a ¶ Qui non timet despici, per linguam non exilit. a ¶ Os quo secreta aperimus. a ¶ Sed. b ¶ Per eum. a ¶ Maior clamorem cordis quam oris. ¶ In excessu mentis homo supra se verax est. & agnoscit de qualitate hominis quia omnis homo mendax: etiam ipse idem homo. a ¶ Sed quia statim nemo fit in summis gradibus. a ¶ Inculti tantũ clamant nec dolent, culti plorant per compassionem, mala proximorum quasi sua dolent. a ¶ Et tacent. ¶ Si qui præest, peruerse in subditis agit, rudes contra eum clamant, & perfecti deflent. ¶ Pro maioribus bonis. a ¶ Mala minima. b ¶ Pro minimis bonis. a ¶ Mala maiora.

† me, Mystice ... [illegible] mihi, & ... liber ... indicij mei.

NICO. DE LYRA.

¶ a Si non di. *Hæc est septima pars in qua ostendit se immunem à vitio inhumanitatis. & primò circa domesticos, dicens: Si non dixerunt viri taber. me i. idest domestici mei.*

b Quis det de car. *idest, quis det vt sit corporaliter præsens nobiscum semper, vt de eius societate reficiamur. Secundò quantũ ad extraneos di.*

c Foris non man. pe. *sed humanè, collegi eum in hospitio.*

Diuisio. d Ostium meum via. *vt liberè posset ibi accipere refectionem suam.*

e Si abscondi. *Hæc est octaua pars, in qua ostendit se immunem à vitio hypocrisis, di. Si abscondi. qua. homo, i. sicut solent multi homines facere.*

f Peccatum meum. *illud indebitè negando, vel falsò excusando.*

g Et celaui in sinu meo. *idest in corde meo.*

h Iniquitatem meam. *per falsam exterius sanctitatis ostensionem.*

Diuisio. i Si expaui. *Hæc est nona pars in qua ostendit se mundum à vitio pusillanimitatis. & scdò circa suam innocentiam optat testimonium diuinæ veritatis, ibi: Quis mihi. Circa primum dicit: Si expaui ad multitudinem nimiam, timore multorum à iustitia deuiando.*

k Et despe. propin. *ita quod à veritate deuiaui, timens ne offenderem propinquos meos contrarium volentes.*

l Et non magis tacui. *quasi dicat non feci prædicta, sed magis tacui audiens increpationes propinquorum meorum, eò quod nolebam eis acquiescere.*

m Nec egres. *ad agendum aliquid iniquum propter eos.*

n Quis mihi. *Hic suprà prædicta quærit testimonium diuinæ veritatis, di. Quis mihi tribuat auditorem. scilicet querimoniæ meæ, vt mecum interpellat apud Deum pro me. ideo subditur:*

o Vt deside. meum au. &c. & li. scribat. *sententiã pro me proferendo. & per talem modum loquitur, eò quod sententia iudicis solet scri in scripto. Hanc autem sententiam tulit Deus in fine libri di. amicis Iob: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.*

p Vt in humero meo por. il. *tanquam victoriæ meæ vexillum.*

q Per singu. gra. meos. *id est per omnes processus meos.*

r Pronuntiabo il. *ad Dei gloriam. ideo subditur:*

s Et quasi principi offeram eũ. *quia de omnibus bonis humanis gloria Deo est attribuenda.*

Diuisio. t Si aduersum me terra mea. *Hęc est decima pars in qua ostendit se immunem à peccato cupiditatis, quod apparet vitium quando homo de terra vult extrahere fructus excessiuos. Quod fit dupliciter: Vno modo quando nimis continuè colitur, & non permittitur quiescere: & hoc excludit à se dicens: Si aduersum me terra mea clamat. i. ex opere ostendit quasi se afflictam de nimia cultura. Alio modo quando subtrahitur merces debita agricolis: & quantum ad hoc dicit: Si fructus eius comedi absque pecunia: & subditur, conueniens pœna: Pro frumento oriatur mihi tribulus &c.*

In cap. xxxj. dicitur in postilla: Si non dixerunt viri tabernaculi mei, idest domestici mei.

ADDITIO I.

¶ Valde impropriè dici videtur, quod illi qui desiderant societatẽ alicuius, dicuntur desiderare refici de carnibus eius. Sed hoc dictũ aliter vr̃ exponendum. s. quod Iob sic erat amator, & recollector peregrinorum, quod omnes recolligebat in domo, nec permittebat, q aliquis peregrinus maneret extrà, de quo dicit: Foris non mansit peregrinus. Similiter nec volebat, quod viatores haberent aliquod impedimentum, ne intrarent in domum suam. de quo dicit: Ostium meum viatori patuit: in quo tantum excedebat, qđ domestici, & seruitores sui fatigati à frequenti seruitio peregrinorum, & extraneorum, videntes quod magis curabat de recollectione, & refectione extraneorum, quàm de domesticorũ quiete, & refrigerio, quasi habebant eum in odium desiderantes ab eo vindicari. vndè dicebãt: Quis det de carnibus eius, vt saturemur? sicut consueuit esse multoties, q cum paterfamilias videtur excedere in benefaciẽdo alienis, domestici proprii de hoc murmurant, quasi per illum modũ quod legitur, de operariis contra patremfamilias murmurãtibus, eò q pares fecerat eos, qui minus laborauerãt, his, qui, portauerant pondus diei, & æstus. vñ & in pposito familiares domestici peramplius excitabant in odiũ patrisfamilias, cũ extraneos tm̃ foueret, vt proprij fatigarent. Et secundũ hãc expositionẽ cùm dixisset: Si nõ dixerunt viri tabernaculi mei: qs det de carnib' eius, vt saturemur? quasi reddens causam immediatè subdit: Foris non mansit peregrinus. *Matt. 20. b*

B *In eo. ca. xxxj. vbi dicitur in postil. Circa primum dicit: Si expaui ad multitudinem nimiam.*

ADDITIO II.

¶ Vbi dr̃: Si expaui ad multitudinẽ nimiã &c. in Heb. hr̃: Si expauescere feci multitudinẽ nimiã, & despectio cognationũ terruit me, & nõ magis tacui. Cuius sensus est, qđ Iob in hoc loco excusabat se ab acceptione psonarũ, intantũ qđ multitudinẽ nimiã, à qua solent qñq; iudices terreri, cũ iustitia hoc suaderet, expauescere faciebat: & tñ cũ cõtigisset, q aliquis despectus cognationũ, s. qui magis contẽptibilis erat in cognatione, aliqd iustũ p se allegaret, terrebat eũ, de quo dicit: Despectio cognationũ terruit me, intãtũ q tacebat, assentiendo iustitiæ, de quo dicit: Et non magis tacui, neq; audebat cõtra eum procedere, de quo dicit: Neque egressus sum ostium &c.

REPLICA.

IN cap. xxxj. vbi postill. distinguit decẽ partes scdm decẽ vitia à quibus Iob se excusat in ea parte qua dr̃: Si nõ dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus eius vt saturemur, se excusat à vitio inhumanitatis. q. d. ita fui humanus domesticis, vt ẽt carnis, i. corporis mei, iugẽ affectarent p̃ntiam p sui refectione, i. cõsolatione. Burgen. aũt hanc expositionẽ dicit impropriã, volens qđ hæc verba dixerunt famuli sui ex odio in viam vindictæ: Sed certè magis est ĩpropria vindicta p Burg. ficta, q qs ex odio velit carnes humanas deuorare. Tũ ẽt quia verba illa nõ sonant in excusationẽ Iob, sicut patet p totũ cap. sed potius in accusationẽ, quasi suis fuerit adeò inhumanus, put Bur. exponit, vt ex odio affectarẽt eius carnes mãducare. Nec est verisimile, q sanctus vir ope pietatis fouẽdo peregrinos, & aduenas vsq; ad tantã domesticorum fatigã processerit, vt carnes eius ex odio affectarent. Tum quia dr̃. sup. c. j. erat ipsi Iob familia multa nimis, & per cõsequens non sic faciliter fatigabilis, vbi vna familia per aliã potuit subleuari. *Sup. c. 1. a* Tũ quia ita heroicus fuit vir iste, ut ẽt à Deo meruerit sic singulariter cõmendari, vt patet ca. j. non est verisimile pp connexionẽ virtutũ uitium inhumanitatis tantæ in eo fuisse, cum scdm Philosophũ bonum tantùm vno mõ fiat, i. cũ assistentia oĩum uirtutũ moralium, & circũstantiarum earundem: & in fine huius ca. dicit se nõ fuisse onerosum terrę in nimia eius cultura, dicens: Si aduersum me clamat terra &c. *Ar. Eth. 1.* D Qui igitur terræ insensibili scdm illũ sensum onerosus non extitit, consequens est, q rõnabili familiæ molestus non fuerit: sed ei quadã humanitate pepercit. Nec est verisimile sanctũ Iob scienter sustinuisse iniquã familiam, quæ ex odio suam expeteret carnem deuorandã: qui enim erat oĩum consolator, vt dicitur in litera, quomodo familiæ suæ usque ad odium sui fuisset oppressor? Nec opinabile est familiam suam tantum posse concipere contra eum odium, qui, vt dicitur in hoc cap. cum seruo non contempsit subire iudicium. Ex his omnibus patet Burgen. deliramentum.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXII.

Laudes beati Iob. Miserunt autem tres. Tandem beati Iob plenas mystica virtute sententias, in quibus contra amicorum verba respondit digessimus, nunc superest, vt ad Eliu verba veniamus: quæ tantò grauiori circũspectione pensanda sunt, quantò & per iuuentutis audaciam spiritu feruentiore proferuntur. Beatus Iob Deo soli, sibique cognitus, in tranquillitate ad nostram notitiam perducendus, tactus est verbere, vt odorem suarũ virium tãtò latius spargeret, quantò more aromatum melius ex incensione flagraret. Nouerat in bonis, piè subditos regere, & à malis se districtè custodire. Nouerat bene vti rebus habitis, sed nesciebamus, si patiens maneret ipsis ablatis. Nouerat quotidiana Deo pro sanis pignoribus sacrificia soluere, sed incertum erat, si ei gratiarũ sacrificium ẽt orbatus immolaret. Ne quid ergo vitij salus tegeret, dignum fuit vt hoc dolor aperiret. *Potestas diabolo data fuit super Iob.* Data itaque est contra sanctũ virum hosti callido tentandi licentia, qui dũ bona eius multis cognita modis interimere appetit, etiã bonum patientiæ, quod latebat, ostendit. Nam combussit greges, extinxit familias, obruit hæredes, pcussit salutem corporis, & ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, linguam seruauit vxoris, vt sancti viri forte, ac solidum pectus, & per damna rerum dolor sterneret, & per verba cõiugis maledictio perforaret. Sed quot vulnera sæuiens intulit, tot sancto viro nesciens victorias ministrauit. Amici verò eius, qui quasi dũ consulunt, inuehuntur, hæreticorũ figuram exprimunt, qui sub specie consulendi agunt negotiũ seducendi. vnde & ad beatum Iob dum pro Dño verba faciunt, à Dño reprobantur: qa oẽs hæretici dum Deum defendere nituntur, offendunt. vnde & eis aptè à Iob dicit: Disputare. n. cum Deo cupio, prius vos ostẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. Constat ergo eos hæreticorum typum gerere, quos sanctus vir redarguit cultui puersorum dogmatum deseruire. In tribus itaq; amicorum

CAP. XXXII.

a Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eò quòd sibi iũstus videretur.

a ¶ Tribus, non sibi Iob quasi tumido.

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXII.

Diuisio. Miserunt autem tres viri isti respondere Iob &c. *Terminata disputatione trium amicorum Iob contra ipsum, hic consequenter ponitur disputatio quarti. s. Eliu. Circa quã primò ponitur quędã prefatio. scdò subditur ista disputatio, cap. se.*

MORALITER.

* a *Omiserunt autem tres viri isti respondere &c.* Ex hoc habemus documentũ, q in disputando tacere debemus, cũ nobis dat rõnabile rñsum: ergo Eliu expectauit Iob loquẽtẽ. *Norent disputantes* licet aũt esset multũ arrogãs & p̃sumptuosus, ut patet ex sequẽtibus, tñ siluit reuerẽter, quandiu Iob, & tres alij, qui seniores erãt, noluerũt loqui: & multò fortius hoĩes moderati, & religiosi maximè uerba seniorũ cũ reuerẽtia debent audire. Per hoc aũt, qđ Eliu contra quatuor prædictos in cõtumeliam erupit, vt ex sequentibus patet, eius arrogantia, quæ latebat in mente, apparuit in sermone. Ex abundantia cordis os loquitur. Et sic dispositio mentis per uerbum oris aperitur. *Matt. 12.e*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

amicorum Iob nominibus, tres in hæreticis pditionũ casus
E exprimuntur. Nisi.n. Deũ contẽnerent, nequaq̃ de illo puersa sentirent: & nisi vetustate se cõtraherent, in nouæ vitę intelligẽtia nõ errarent: & nisi speculationẽ bonorũ destruerent, nequaq̃ eos superna iudicia tam districto examine pro verborum suorũ culpa reprobarent. Contemnẽdo igitur Deum in vetustate se retinent, & in vetustate se retinendo prauis suis sermonibus speculationi rectoris nocent.

a *Et iratus indig. est Eliu.* Eliu Deus meus iste, vel Deus Dñs interpretatur, per quem recta fides designatur arrogantiũ intra ecclesiã positorum: qa Deũ Dñm confitentur. Barachel bñdictio Dñi. Buzites contẽptibilis, qđ arrogãter pdicãtibus cõgruit: qa in pdicationis facundia benedictionẽ diuinę grãæ percipiunt: sed in elatis moribus esse eã contẽptibilẽ ostẽdunt. Ram, excelsus. Excelsus nãq; est fideliũ populus, q huius vitæ infima, & abiecta cõtemnit. Eliu itaq; de cognatione Rã dr̃, qa vnusquisq; arrogans pdicator intra ecclesiã positus, sanctis populis fidei veritate sociat, quis ab eorũ vita elationis prauitate disiungitur.

(† iustũ diceret esse animã suam magis quã Deum. *Eliu finitur speciali describitur.*)

b *Iratus est au. ad Iob.* Vanę.n. glorię sectatores, cũ se hoĩbus pferũt, alios de fatuis sensibus, alios de indignis meritis reprehendũt, i. alios cẽsent nihil scire, alios nõ bene viuere: ẽt cum oẽs extra ecclesiã positos praua sẽtire iustè arguunt, eos ẽt qui intus sunt, pro vitæ cõtẽptu despiciũt, & extra positos premunt veritate dicti, intus positos premunt qualitate dicendi, id est vitio elationis.

(*Vanæ gloriæ sectatores.* † sciẽtiam)

c *Igitur Eliu expe. Iob lo.* Cũ dr̃, qa Eliu expectauit Iob loquentẽ, eò qđ seniores essent, q loquebanĩ, apertè beato
F Iob nõ pro sua, sed p amicorũ reuerẽtia honorẽ seruasse monstraĩ: quia arrogantes intra ecclesiã positi, quã defendunt, despiciũt. Et plerũq; plus ingenia malè sapientiũ, q̃ simplicẽ vitã innocentiũ venerant. Quãuis autẽ ecclesia, hæreticis sit antiquior, qa de illa exierunt, Eliu tñ iunior fuisse describiĩ, qa post exorta bella hæreticorũ viri feruẽtes ingenio cõtra hostiũ pdiere certamina, & inde arrogantes esse cęperũt. Post hos quoq; Eliu iunior in exprobatione beati Iob iũgiĩ: ex cuius persona species quorũdã doctorum fideliũ, sed tñ arrogãtiũ designaĩ. Cuius verba nõ facilè intelligimus, nisi ea ex subsequenti dñica correptione pensemus. Ait namq; de illo Dñs: Quis est iste inuoluẽs sententias sermonibus imperitis? Cùm verò dicit sñias, sed non addit protinus quales, vult proculdubio bonas intelligi. Nã G cum sñiæ noiantur, nisi ẽt malæ dicanĩ, malè sentiri nõ pñt. In bono.n. sñias accipimus, quæ sine adiectione reprobationis ponuntur, sicut scriptum est: Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias. *Prou.26.*

(† magnates nobiles. † inuestigaretis sermones. infrà 38. a)

a Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Iratus est autem aduersus
b Iob, eò quòd † iustum se esse diceret corã Deo. Porrò aduersũ * amicos eius indignatus est, eò quòd non inuenissent responsionem † rationabilem, sed tantũmodo cõdemnas- a
¶Hoc facto indicauit quod fecerat ante.
c sent Iob. Igitur Eliu expectauit Iob loquentem, eò quòd seniores es-
¶Sicut ab illis veritate sensuum, ita ab his prauitate morum discordat.
sent, qui loquebantur. Cùm autem
a ¶Hæretici.
vidisset, quòd tres respondere non
a ¶Aliàs possent. ¶Catholicis.
potuissent, iratus est vehementer.
d Rñdensq; Eliu filius Barachel, Buzites, dixit: Iunior sum tempore, b vos autẽ antiquiores. Idcirco † demisso capite, veritus sum vobis indicare meam † sententiam. † Sperabam enim, quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo c
¶Hæc rectè diceret si eam intelligentiam sibi non arrogaret.
e doceret sapientiam. Sed vt video, d spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligen- e tiam. Non sunt † longęui sapientes, f nec senes intelligũt iudicium. Ideo g h dicam: audite me, ostendam vobis etiam ego meam † scientiam.
¶Superbè se tacuisse indicat.
f Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec † disceptaremini sermonibus, & donec putabam vos aliquid dicere,

(* tres. † qua vel & tamen. † expaui. † sup. † opin.)

d *Respondensq; Eliu fi.* Hæc qa solidita te grauitatis carẽt, expositionis subtilitate nõ indigẽt. qa dũ pro ætatis suę respectu tacuit, sapientior fuit: dũ aũt se præferens, & in alijs longęuitatem despexit, pueriliter desipuit: nã cõtra eius sñiam ætas prolixior loquiĩ, & per annorũ multitudinẽ sapiẽtia docetur. Quia etsi ętas sensum non præbet, vsum tñ exercet vehementer.

e *Sed vt video spũs est in homi.* Non parua condẽnatio est ex bono, qđ cõiter datur, priuatè gloriari, scire bonũ, vñ cœperit, & nescire, qũo bono vti debeat, quod accepit. Quatuor quippe sunt species tumoris, cùm hõ bonum à seipso habere æstimat: vel si desuper credit datum, pro suis tñ meritis accepisse putat: vel cùm iactat se habere, qđ nõ hẽt, vel cũ cæteris despectis singulariter vult videri. Hæc quarta species vicinius proximat diabolo, q pręangelis esse voluit, quia in ea quidem specie crebrò oĩs humanus aĩus labitur, vt id, quod hẽt, singulariter habere glorietur, qa quisqs bonũ singulariter se habere gaudet, quisquis sublimior videri cæteris quęrit, illum.s. imitando, qui despecto bono societatis angelorum, sedẽ suam ad aquilonẽ ponens, & altissimi superbè similitudinem appetẽs, per iniquũ desideriũ, quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere. Ab hac Dominus discipulos de prædicatione reuersos compescuit, ne de singularitate miraculorum gauderent, dicens: Videbam Sathanam, sicut fulgur de cęlo cadentem qui singulariter erat elatus, vt in eius ruina discerent, quid de elatione timerent. H

(*Quatuor species tumoris.* *Esa.14.* *Luc.10.*)

f *Expectaui.n. sermones ve. audiui prudentiam ve.* Cum dicit expectaui &c. declarat se ad verba senum, iudicantis potius studio, quam docentis voto tacuisse, quamuis hæc melius vitam arrogantium signant, qui aliquando intra ecclesiam positi cum eiusdẽ ecclesiæ aduersarios conspiciunt: non in eis annos temporum, sed intentionem solent pensare verborum. Nam quãtolibet sint eisdem arrogantibus antiquiores hæretici, eos tamen audacter cõprimere conantur: in quorum verbis dogmata peruersa reprehendunt.

a *Sed vt vi-*

NICOL. DE LYRA.

¶ tio ca. se. Prima in duas, quia primò ponitur huius disputationis occasio. & secundò disputantis excusatio, ibi: Iunior sum. Occasio autem huius disputationis fuit, eò q tres amici Iob suprà posui auditis uerbis Iob, quibus innocentiam suam multipliciter declarauerat, reputauerunt eum esse iustum: & ideo meritò tacuerunt: quia cum eo disputare cœperant, eò quod antè contrarium tenebant. s. ipsum à Deo fuisse propter suam iniustitiam flagellatum: Eliu aũt adhuc idem tenebat, et iniustitiam, quã Iob pro se declarauerat, simulatam & non veram credebat. Iterũ ipse Iob in disputando quædam verba dixerat, quæ videbantur ipsi Eliu blasphematoria, propter quæ erat arguendus etiam si aliàs fuisset iustus, propter qđ iratus fuit contra Iob se iustificantem, & contra tres viros prædictos, eò quod non poterant, prout ipse æstimabat defendere veritatem, & hoc est quod dicitur. Omiserunt autem tres viri isti respondere Iob: & patet litera, hoc excepto.

a Sed tantummodo condemnassent Iob. *idest conati fuissent ipsum ostendere iniustum magis sermonibus quàm rationibus.*

Diuis. b Iunior sum tempore, vos autem antiquiores. Idcirco. *Hic consequenter ponitur ipsius disputantis excusatio: & primò excusat suam tarditatem, secundò ostendit loquendi necessitatem, ibi: Sed vt video. Causam autem quare tandiu tacuerat alijs loquentibus, ostendit rationabilem dicens: Iunior sum tempore. ideo debebam antiquioribus locum dare. ideo subditur:*

c Sperabam.n. q ætas prolixior loqueretur. *scilicet rationabiliter, & efficaciter, eò quòd per longitudinem temporis multa videntur per experientiam, quæ dirigunt ad loquendum efficaciter. Franguntur etiam passiones, quæ impediunt ad loquendum rationabiliter.*

d Sed vt video spiritus &c. *Hic consequenter ostẽdit suæ locutionis necessitatem. quando enim aliquis æstimat veritatem perire propter defectum defensionis, & credit se sufficientem ad eius defensionem, tunc imminet sibi necessitas loquendi, ne pereat veritas propter eius taciturnitatem. Sic autẽ æstimabat Eliu, vt patet ex prædictis: & ideo primò ostendit prædictorum virorum insufficientiam ad defensionem veritatis. Secundò suam sufficientiam, ibi: Plenus sum sermonibus. Circa primum dicitur: Sed vt video spiritus est in hominibus. s. rationalis, qui est in iuuenibus, sicut in senibus.* *Diuis.*

e Et inspiratio omnipotentis dat intel. *de his quæ sunt supra rõnem, ita iuuenibus sicut & antiquis. vnde dicit Dauid: Super senes intellexi. ideo subditur:* *Psal.118.*

f Non sunt longæui sapien. *in speculabilibus.*

g Nec senes intelligunt iudicium. *idest quid sit in agibilibus rectè agendum, & istum duplicem defectum notat in tribus viris prædictis, ideo subditur:*

h Ideo dicam. audite me. *ne veritas pereat propter eorum defectum. Monebatur etiam ex pręsumptione suę scientię: quam pręsumptuosi vix aut nunquam possunt occultare, ideo subditur: Ostendam vobis etiã ego meam scientiam. Cętera patent ex dictis vsque ibi:*

¶ a Ne fortè

A a *Sed vt video non est qui arg. vos. Iob.* Sæpe hæretici per hoc q esse & hominibus despicabiles solent, cùm à cunctis ecclesiã regẽtibus venerari conspiciunt: opinionẽ eius quibus valẽt obtrectationibus lacerare cõtendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta tpalia suppetunt, quia ei præmia æternorum munerum subtrahuntur: quorum voce Eliu obuiat, dicens:

b *Ne for. di.* Quasi in cassum dicitis, quòd Deus eũ proiecerit & non homo, quoniam veneratur: quia sic modò gloria terrena datur, vt multiplicius cęlestis sequatur. Acsi arrogantes fideles cõtra hæreticos dicãt, per hoc, q ecclesiam in honore hominum florere temporaliter cernitis: proiectam eã à dño nõ credatis. sed nihil est: Dat enim Deus in hoc itinere solatia, & peruenienti æterna præmia seruat.

c *Nihil lo. est mi.* Eliu quidem publicè beatum Iob audierat, sed dicit: Nihil lo. est mihi. quia nimirum omnes arrogantes voces ecclesiæ audiunt, sed sibi eas dici dissimulant, quia elationis vitium emendare contemnunt. Nec se de superbia redargui ęstimant, quia esse se humiles putant, qui etiam redargui despiciunt: cùm sapientiores se & ipsis redarguentibus arbitrantur. Quia verò ait:

(*Arrogantes de superbia se argui non æstimat.*)

d *Et ego non se. ser. ve. re.* Bene beato Iob nõ s m sermones eorum rñdere illi se dicit, quia arrogantes respondẽt contra ecclesiã, sed non sicut hęretici exterius constituti. Neque enim contradicunt ei praua prædicando, sed peruersè viuendo, quia nec de Deo, vt hæretici indigna sentiunt, sed de se plusq̃ necesse est, digna suspicantur.

e *Extimuc. nec re. vl.* Bene ab Eliu verba amici Iob extimuisse referuntur, quia nonnunquàm arrogantes ecclesię de-
B fensores, quamuis ordinem dicẽdi nõ teneant, tamen aduersarios virtute dictorum perturbant.

f *Quo. igi. expe. &c.* Finis locutionis sapientium esse solet, vt vsq; eò dicant, quousque aduersarijs silentium imponant: non enim se ostendere, sed praua docentes cõpescere cupiunt. Postq̃ autem de amicis Iob dictum est, extimuerũt, nec responderunt vltrà, abstuleruntque à se elo. Eliu subiungens ait: Expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt vltrà. Et Eliu illis iam silentibus verba multiplicat, quia arrogans non aduersariorum dicta superare, sed suam sapientiam ostentare festinat. vnde sequitur:

(† si dissimularo nomen (vel hoĩe alio nominaue ro) Arrogantię proprium. *Nu.19.c*)

g *Respon. & ego par. me. &c.* Hanc partem suam omnis arrogans æstimat: si scientiam non tam habeat, quàm ostendat, quia nimirum omnes elati scientiam habere nõ appetunt, sed ostendere. Quo circa bene p Moysen dicitur: Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit &c. Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus quidem ipsi de sapiẽtia gaudeant, foris autem alios ab errore compescant. Neque à se ita loquendo exeũt, vt gaudium mentis in ostensione ponant discretæ locutionis: sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent, vbi hoc percipiunt, non vbi inter tot tentationum laqueos innotescere compelluntur. C

a ¶Non annos, sed intentionem pensat verborum.
a considerabam. Sed, vt video, non est, qui arguere possit Iob, & respondere ex vobis sermonibus
¶Prohibitio est. quasi ne dicatis hoc: Iob proiectum a Deo sicut incorrigibilem, qui non cedit sententijs & autoritatibus vestris.
b eius. Ne fortè dicatis, inuenimus a sapiẽtiam: Deus proiecit eum, & b
¶Ego autem loquor, quia nihil ad me quicquid dixit: De superbia se argui non æstimat qui se humilem putat & arguit sapientiorem.
c non homo. Nihil locutus est mi- c
d hi, & ego non secundum sermo- d
e nes vestros respondebo illi. Extimuerunt, nec responderũt vltrà,
f abstuleruntq; à se eloquia. Quo-
¶Aperta ostentatio.
niam igitur expectaui, & nõ sunt
a ¶Quia nihil putant quod habent si occultum est.
locuti, steterunt, nec respõderunt
g vltrà, respondebo & ego partem meam, & ostendam † scientiam
¶Quia superbi vident sanctos magna loqui & inde honorari. & ipsi hæc sequuntur tantũ vt clari habeãtur.
h meam. Plenus sum enim sermo- e nibus, & coarctat me spiritus vte- f ri mei. En, venter meus quasi mu- g stum absque spiraculo, quod la- h
i gunculas nouas disrumpit. Lo- i
k quar, & respirabo paululum, aperiã labia mea, & respõdebo. Non k
a ¶Quia sicut labor est iustorum, videre mala nec corrigere: ita labor est arrogantibus si quod sapiunt non ostendunt.
l accipiam personam viri, & † deum homini non æquabo. Nescio m enim † quãdiu subsistã, & si post n modicũ tollat me factor meus.

(† opinionẽ)

h *Ple. ser. er.* Sæpe cõtingit vt sapientes viri, cum se non audiri considerãt, ori suo silentium indicant. Sed dũ conspiciunt, q facinora ipsis tacentibus crescunt, vim quandam spiritus sui sustinent, vt in locutione apertæ correptionis erumpãt. Vnde Ieremias cùm sibi silentium indixisset, dicens: Nõ recordabor eius, neque loquar vltrà in nomine illius, illico adiunxit: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis, & defeci, ferre non sustinens. Sed plerũq; similiter arrogantium mentem ad loquendi impetum vanæ gloriæ anxietas, nequaq̃ se intra silentium capiens, quasi zelus charitatis inflammat: atq; ad effrenationem locutionis impellit. vnde Eliu spiritu elationis extẽsus, & sese intra silentij claustra non capiens, ait: Plenus sum. ser. &c. In ventre sinus cordis, in musto feruor spiritussancti accipitur. Eliu enim sic inflatione elationis extendatur, ac si ardorę spiritus sancti accendatur: sensus sui spiritũ, in eo q tacuit, quasi musto absque spiraculo comparauit. Et bene ait: *Iere.20.b*

i *Quod lagun. no. di.* Quia sancti spiritus feruor non solùm veteri, sed etiam noua vita vix capitur. Mustũ ergo lagunculas nouas dirũpit, quia feruoris eius potentia, etiam spiritualia corda transcendit. Lagunculas autem dicit infirmas conscientias, vel terrena corporum vascula. D

k *Loquar & res.* Bene ait respirabo, qa sicut labor iustorum est videre praua, nec corrigere, ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. Vim quippe intrinsecus ęstuantem ferre vix possunt, si omne quod sentiunt, paulò tardius innotescunt. Necesse est igitur, vt cùm res bona agitur, prius eorum elatio in corde vincatur, ne si à radice miseræ elationis prodeat, miseros nequitiæ producat fructus.

l *Non accipiam pers. viri.* Rectè homini Deum non ęquat, qa quamdiu hic subsistat, vel quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat: & bene ait, post modicum: quia quam lõgum fuerit tempus vitæ præsentis, eoipsò breuius est, quò permanens non est. Neque enim dignum est, vt diutinum iudicetur, quicquid fine circumscribitur. Sed inter has sententias, quas ex veritate solidas profert, ad verba rursum elationis erumpit dicens: Audi &c.

(† & hoĩem nõ cognominabo. s. non vocabo noĩe occulto non dissimulabo nomen tuũ, si fueris impius, nomine tuo te vocabo nõ alieno more adulatorum)

NICO. DE LYRA.

¶ a Ne forte dicatis, inuenimus sapientiam. *i. diximus contra Iob, quicquid potest contra eum dici: & quid sit illud subdit:*

b Deus proiecit eum &c. *In hoc bř tangitur virtus oĩum rõnũ, quas adduxerant cõtra Iob: s. q Deus flagellauerat eũ, qui non põt decipi, nec decipere: sicut hõ frequenter decipit, & decipitur: est etiam ipse Deus regula iustitia: & ex hoc concludebant ipsum Iob iniustum esse, & fuisse.*

c Nihil locutus est mihi. *q. d. illa quę dicam, non dicam eò quòd prouocauerit me ad iram, quia contra me non est locutus.*

d Et ego non &c. *Iste.n. Eliu in aliquo conueniebat cum Iob. s. in hoc, q ponebat aliquam malorum punitionem & pręmiationem bonorũ post mortem: discordabat tñ ab eo sicut & alij: quia dicebat aduersitates pręsentis vitę pro peccato infligi, licet non fiat semper tota pœna pro eo debita, & sic vlterius reputabat Iob iniustum, & pro peccatis punitum. In eo igitur, in quo conueniebat cum Iob, discordabat ab alijs: & sic non processit secundum sermones eorum. In illis etiam, in quibus conueniebat cum eis, alias rationes efficaciores adduxit, & pluribus alijs motiuis vsus est, vt patebit in prosequendo.*

e Plenus sum. *Hic consequenter ostendit suam sufficientiam ad veritatis defensionem, prout ęstimabat dicens: Plenus sum sermonibus. idest rationibus efficacibus contra Iob.*

f Et coarctat &c. *i. mentis meę, in qua concipiuntur ea, quæ sunt proponenda, sicut fœtus in vtero, & dicit: Coarctat me, quasi di. zelus defendendæ veritatis me coarctat ad loquendum.*

g En venter meus. *id est mens mea, vt dictum est.*

h Quasi mustum absque spiraculo. *Quod propter multitudinem caloris causat rarefactionem, & ex consequenti dolij fractionem, nisi habeat respiraculum: propter hoc innuit quòd sibi immineret periculum conscientiæ, nisi loqueretur. ideo subditur:*

i Loquar & res. pau. *Et sic consolabor, & euadã conscientię periculũ.*

k Non accipiam perso. viri. *i. ipsius Iob, deferendo ei in pręiudicium veritatis: quia sanctũ est pręhonorare veritatẽ, vt habetur apud Phil.* *Eth.1.c.6.*

l Et Deum homini non ęquabo. *Videbatur enim sibi, q si deferret ipsi Iob in hoc casu, qui locutus fuerat contra diuinam reuerentiam, vt sibi videbatur, quòd ęquaret eum ipsi Deo, non audens ei contradicere: sicut nec Deo. Et causam huius subdit dicens:*

m Nescio enim quandiu subsistam. *In pręsenti vita, quia nihil incertius est hora mortis.*

n Et si post modicum &c. *Adducens suam examinationem, & iudicium, & tunc condemnaret me pro ista taciturnitate, si omitterem veritatem defendere, quamdiu habeo spatium vitę. Ex hoc patet, quòd iste Eliu credebat punitionem peccatorum post vitam istam, aliter non timuisset diuinum iudicium post mortem: & eadem ratione ponebat pręmiationem bonorum post mortem.*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

In eo,cap.xxxij.vbi dicitur in postilla: Nihil locutus est mihi, quasi
E diceret: ista quæ dicam &c.

ADDITIO. I.

¶ Licet Iob contra Eliu non legatur aliquid fuisse locutus in particulari, vr tñ aliquid fuisse contra eũ locutus in generali. Dixerat.n. Iob suprà.30.cap. Nunc autem derident me iuniores tempore. Ex quo patet,ꝙ sentiebat se nimis afflictum ex vilipsione, seu derisione iuniorum tempore, qui cõtra eũ talia cõmittebant: de quorũ numero verisimiliter vr̃ fuisse ipse Eliu, vt patet per effectũ. Ipse.n.nõ solum increpauit eum, sed etiã vilipendit, vt patebit infra in multis suis dictis. vnde & in principio suæ locutionis in hoc cap. dixit: Iunior sum tempore.q.d.licet sim de iunioribus,sicut Iob dixerat, nihilominus tamen ostendam vobis & ego meam scientiam,vt supra eo. cap. Confirmatur autem hæc sententia ex hoc, quòd Iob, nec tres amici sui non leguntur genealogizari in hoc libro: sed solum cognominãtur à regionibus suis, vt Iob de terra Hus, Eliphaz Themanites, Baldath Suites, & Sophar Naamathites: sed Eliu non solum cognominatur à regione, cum dicitur Buzites, sed etiam ponitur ibi nomẽ patris, cum dicitur: Eliu filius Barachel, similiter & nomen cognationis, cum dr̃, de cognatione Ram. Ram autem interpretatur altum.q.d.Eliu: Licet ego sim de iunioribus increpantibus, seu vilipendentibus Iob, nõ tñ patres mei erant tales, de quibus Iob potuisset dicere: quorum non dignabar patres cũ canibus gregis mei ponere: habeo.n.patrẽ, & cognationẽ notam, seu notabilem. Ex quo etiã vr̃, ꝙ iste Eliu per arrogantiam, & vanam gloriam processit. vnde & vtranq; partem disputantium vanæ gloriæ motu reprehendit: vnde glo. super illud: iratus est Eliu. vanæ enim gloriæ sectatores cũ se hominibus præferunt, alios de fatuis sensibus, alios de indignis meritis reprehendunt. Hæc in glo. Quòd propriè verificatur de Eliu, qui ipsum Iob de fatuitate, & blasphemia, & socios de ignorantia reprehendit, prout in dictis suis patet &c. G

In eodem cap.xxxij. vbi dicitur in postilla: Et si post modicum tollat me factor meus.

ADDITIO II.

¶ Hoc quod dicitur: Et si post modicum tollat me factor meus, potest intelligi, quòd timebat Eliu, ne propter eius taciturnitatem in præiudicium veritatis Deus condemnaret eum ad mortem temporalem, tollendo eum à præsenti vita ante tempus sibi debitum secundum naturam, s. in ætate iuuenili, in qua erat, vt patet in principio capituli: & sic ex hoc dicto sic intellecto non habetur, quòd Eliu crederet punitionem peccatorum post hanc vitam &c.

GLO. ORD. CAP. XXXIII.

Vdi igitur Iob &c. Pensandum de quanta elatione descendit, ꝙ beatum Iob audire se admonet, ꝙ os aperuisse se perhibet, & loqui in faucibus linguam suam promittit. Proprium est enim arrogantium, recta, quæ sapiunt, rectè ministrare non posse, nec humiliter inferre ea, quæ docent.

b *Loqua.lin.mea.* In faucibus loqui, est silenter dicere, & nõ clamoribus vociferare. Arrogantes intra ecclesiã velut in faucibus loqui dicuntur, quando non cõtra aduersarios extra vincẽtes clamãt, sed intra ecclesiã positos increpant. Sępe verò arrogãtes se fugerę arrogantiam simulant, & priuatè singulis quasi latenter loquuntur, vt sicut de sensu, ita etiam de cõtemptu arrogantiæ glorientur. Aliqñ ita impudentes sunt, vt alijs tacentibus laudent, quod dicunt. vnde subdit: F

† iuxta sermoné tuũ respõdebo pro Deo,

c *Simpli. cor. me. ser.* Magnæ virtutis laus est simplicitas locutionis, quam quia arrogantes non habent, habere se asserunt, vt securius audiantur. Et purè se locuturos denuntiant, quia huiusmodi timent deprehẽdi duplicitatem suam, & falsis vera miscent, vt citius eis credãt. Quia igitur Eliu, & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias fauore præcurrit, eandem iam sententiam, quam promisit, adiungit dicens:

d *Spiritus Dei fecit me.* Per spiritum, factum & per spiraculum, se narrat animatum. Facto quippe Adam scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Et nota, quia veram sententiam protulit, dum se spiritu Dei factum esse dixit, sed inutiliter, nec suo loco. vnde Moyses: Vir, qui fluxum seminis sustinet, immundus erit. Semen est sermo, qui fœcundat audientes, sed si importunè defluit, emittẽtem polluit: vt etiam, quod rectè senserit, fœdetur, nec credatur ei, & virtutem perdit generandi. Sed hæc, quę rectè astruit, vtrum rectè exequatur, audiamus. Gen.2.b Leui.15.a

e *Si po.* Iterum in fastum superbę elationis erumpit, dum narrat ordinem veræ conditionis. Atque alijs verbis hoc idem replicat dicens: H

f *Ecce & me si.* Arrogãtes cum hominibus ęqualiter se conditos meminerunt, sed se per tumorem scientiæ superponunt, atque in eo, quòd ęquales iam non sunt, illud ad miraculum reuocant, ꝙ ęquales nascẽdo fuerũt.

g *Verum.mi. me.* Paulus humiliter sua alta, verbũ solatij vocat, loquẽs Hebræis: iste sua minima miraculum, & eloquẽtiã vocat: qa ꝓprium est arrogantiũ, qđ priusq̃ dicant, mira se dicere ęstimant, & locutionẽ suã admirãdo præueniũt, qđ facit elatio sensus. Hebr.13.d

h *Dixi.er.in au.me.* Quid dixerit, subiungit.

i *Mun. sum ego &c.* Contra hæc verba, quæ beatum Iob dixisse narrat, sententiam suam proferens ait: Hoc est ergo, in quo non es, &c. Profectò namque beatus Iob veraciter dixerat,

CAP. XXXIII.

¶ Inter veras sententias iterum ad verba elationis prorumpit.

A Vdi igitur Iob eloquia[a] mea, & omnes sermones meos auscul-
a ¶ Quæ contra vos sentio prudenter, hic silenter narro.
b ta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.
c Simplici corde meo sermones mei, c
a ¶ Quæ non nisi vera.
& sciẽtiam puram labia mea lo-
¶ Ecce sententia.
d quẽtur. Spiritus Dei fecit me, & spi[d][e]
raculum omnipotentis viuificauit
e me. Si potes, rñde mihi, & aduersus[f]
f faciẽ meã cõsiste. Ecce, † & me sicut[g]
& te fecit Deus: & de eodẽ luto ego[h]
g quoq; formatus sum. Veruntamen[i]
† miraculũ meũ nõ te terreat, & † e-[k][l]
h loquẽtia mea nõ sit tibi grauis. Dixi[m]
sti ergo in auribus meis, & vocẽ ver
i borum tuorũ audiui: Mũdus sum[n]
ego, & absq; delicto immaculatus,[o][p]
& nõ est iniqtas in me. Quia † que-[q][r]
relas in me reperit, ideo arbitratus

† frõs nm (vel, fomi do mea) † manus mea super te

† causas occasiones

NIC. DE LY. CAP. XXXIII.

A Vdi igitur. *Premissa igitur prefatione, hic consequenter ponitur disputatio, & primò Eliu repetit verba Iob, contra quę disputare intendit. secundò disputare incipit cap. se. Prima in duas, quia primò facit suam repetitionem. secundò quibusdam dictis Iob dat responsionem, ibi: Respondebo tibi. Prima adhuc in duas, quia primò excitat ipsius Iob attentionem, & secundò facit suam repetitionem, ibi: Dixisti ergo. Circa primum primò excitat ipsius Iob attentionem dicens. Audi igi. &c. subdit etiam suę excitationis rationem di.*

b Simpli.cor.me. ser. me. *Scilicet ad defensionem veritatis, & non ad calumniandum.*

c Et scien.pu.la.mea.lo. *i. veram absque admissione falsitatis, & talia debent attentè audiri, & quia posset sibi dici, tu es iuuenis, non est sic attendendum tibi, ideo hoc remouet dicens:*

d Spiri.de.fe.me. *Et ideo quia sum factura sua, potest mihi dare scientiam, & eloquentiam. ideo subditur:*

e Et spiracu.omni.vi.me. *Mouens me ad opera vitę, quę sunt intelligere, & loqui.*

f Si po. re. mi. *q. d. non debes contemnere iuuentutem meam. propter quod subditur:*

g Ecce & me si. & te fe.de. *Animam rationalem dando.*

h Et de eo.lu.ego quo.for.sum. *q.d. nec ex parte animę, nec ex parte corporis habes aliquã prerogatiuam ante me in naturalibus, nec etiam in supernaturali cognitione, sed magis econuerso. ideo subditur:*

i Verum.mi.me. *i. scientia mihi diuinitus data.*

K Non te ter. *Vt non audeas respondere.*

l Et elo.mea non sit ti.&c. *Tibi incutiens stupefactionem.*

m Dixisti er. *Hic consequenter facit suam repetitionem, dicens: Dixi. er.in au.me. ita quòd tu non potes negare te dixisse.*

n Mundus sum. *A vitijs carnis.*

o Et abs.de. *i. peccato omissionis.*

p Imma. *s. à grauib. culpis, q̃ sunt contra Deũ. vt idololatria, & hmõi.*

q Et non est ini.in me. *i. peccatum contra proximum. hoc acceperat ex verbis Iob, quibus innocentiã suam multipliciter, & diffusè oñderat.* sup.c.9.d sup.c.13.d

r Quia que.in me &c. *Hoc autẽ accepit Eliu ex hoc quod Iob dixerat interrogatiuè: Cur faciem tuam abscõdis, & arbitraris me inimicũ tuũ?*

¶ Posuit in

MORALITER.

✱ a *Audi igi. Iob.* Modus arrogantis est, cum disputatur de scientia, & eloquentia se iactare. Primum fecit Eliu, cùm dicit:

c *Et scien.pu.la. &c.* Secundum autem, cum subditur:

l *Et elo.me. non sit ti.gra.* Ergo, qui vult iactantiæ notam euitare, debet in legendo, disputando, & alijs actibus scholasticis exercendo, à verbis talibus abstinere.

m *Dixi er.* Sicut dixi plenius in expositione literali, Eliu cum Iob in aliquo concordabat. s. quod post mortem sit aliqua punitio peccatorum, licet non nota: & per consequens præmiatio meritorum, & in hoc à tribus amicis suis discordabat: similiter discordabat à Iob in hoc, quòd pœnas hic infligi sentiebat tantum pro peccatis: & in hoc conueniebat cum alijs: ergo quia videbat Iob grauiter afflictum, consequenter tenebat ipsum peccasse multum & per consequens iniustè conqueri de punitione grauI, vt patet in textu. & sic ex duobus istis concludit contra Iob.

✱ Hoc est

A dixerat, quòd absque culpa fuerat flagellatus. Hoc enim ipse de se quando de illo ad diabolum dominus dixit: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem illum frustra.

suprà.2.b a *Hoc est ergo in quo non es iu.* Nesciebat.n. flagellis eius nõ deleri vitiũ, sed augeri meritũ, & qa se sine delicto dixerat flagellatũ: hac eũ snia icrepat. Notãdũ aũt ꝙ beatus Iob in neruo pedẽ suũ positũ ait: Sed nequaquã hoc modo q ei obijcitur, mũdũ se & absq; peccato, vel immaculatũ, & sine iniqtate fuisse memorauit. Sed Eliu dũ cũ austeritate studuit icrepare, quæ dicta sunt, mẽtiens addit, quę dicta non sunt, vt doctè arguere videatur. Et hoc ideo, qa arrogãtes plus appetũt arguere q̃ consolari, & hominibus euenire mala non nisi pro iniquitatibus credũt.

b *Respon. ti.* Hoc iõ dr̃, vt flagellatus hõ cõsiderãs: qa illo maior est Deus: in oĩ qđ patit, eius iudicio se postponat, quò se minorem non dubitat: & qđ à meliore patitur iustum credat, et si eiusdem iustitiæ causas ignorat.

c *Aduer. cum con.* Aflicti cordis est ꝓprium, vt in omne qđ appetit (& tñ rerũ ordinẽ contrariũ sentit) si possit fieri, cur ita vel non ita sit, diuinis sibi vocibus rñderi velit, vt Deũ de cũctarerũ controuersia consulat, & rñsionis eius cognita ratione cõquiescat.

d *Semel lo.; Deus.* Eliu aũt præuidẽs ꝙ scripturam sacram dñs cõdiderit, & in ea, vel publicis, vel occultis cunctorum qõnibus rñderi, ait: Aduer.eum con. ꝙ non ad oĩa ver. respon.ti. Se. lo. de &c. Acsi di. Deus singulorum cordibus priuatis vocibus non rñdet, sed tale eloquiũ construit, ꝑ qđ cunctorũ qõnibus satisfacit. In scripturæ quippe eius eloqo causas nostras singuli, si requirimus, inuenimus. Ibi n. nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, cõiter rñdetur. Ibi vita pręcedentiũ, fit forma sequentiũ. Vt.n. vnum è pluribus proferamus, ecce dum passione aliqua vel molestia carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis eiusdẽ vel molestiæ optamus, quatenus in eo qđ patimur, ex ipsa rerũ scientia consolemur. Sed qa de specialibus tentationib. nostris nequaq̃ nobis singulis specialiter rñdetur ad scripturã sacrã recurrimus, vbi inuenimus, ꝙ dũ Paulus carnis infirmitate tentatus fuerat, audiuit: Sufficit tibi gratia mea, nã virtus in infirmitate perficit. Quod iõ illi in infirmitate propria dictũ est, ne singulatim nobis oĩb. diceret: In scriptura igitur sacra vocẽ Dei afflicto Paulo audiuimus, ne cũ fortasse affligimur, singuli eã audire priuata consolatione q̃ramus. Loqui.n. Dei, est verbũ generare, qa præter vnigenitũ aliud nõ genuit verbum, qđ nos mirari est aliquo modo videre, vt clausus oculus sentit lucẽ. Sed quia hæc admiratio occupatis in terra non facilè est, qũo fiat ad nos locutio Dei per somniũ aperit. C

† Quia cũ semel Deus loquit aliqd, postea nõ videdũ (aut inuestigãdum sub.an recũ sit nec ne. Alij sic vertunt. Quia semel (vel vno mõ) loqt Deus & bis (vel duob' modis, ei qui non videt illũ. i. duobus modis loquitur Deus homini, vno ei in somnis indicat peccatũ, vt fecit ipsi Abimelech, & erudijt ꝓphetas: Alterò, cũ flagellis corripit hominẽ, quã correptio nẽ afflict' non videt, nisi fidelis ananter flagella suscipiens)

est me inimicum sibi. Posuit in ner[a]
uo pedes meos, custodiuit omnes
a semitas meas. Hoc est ergo in quo[b]
a ¶ Sed ego. ¶ Post tot verba elationis, scientiam suam aperit.
b non es iustificatus. Respondẽbo ti-[c]
c bi, quia maior sit De⁹ homine. Ad-[d][e]
¶ Tu autem.
uersus eum contendis, quòd non[f]
ad omnia verba responderit tibi.
a ¶ Scilicet Deus singulis priuata voce non respondet, quia eloquium condidit quod omnibus satisfacit.
d, † Semel loquitur Deus, & secundò[g][h]
a ¶ Mente, tranquilla ab actu seculi, vt Moyses in monte legem accepit.
e idipsum non repetit. Per somnium[i]
a ¶ Id est cũ cessat ab exteriori actione, vñ fit qes in mente.
in visione nocturna, quãdo irruit
f sopor super homines, & dormiunt[k]
g in lectulo: Tũc aperit aures virorũ,[l]
¶ Aperiendo.
h & erudiens eos instruit disciplina,[m]
a ¶ Qui ab his quæ fecit auertitur, a superbia liberatur, quia initium omnis peccati superbia. Eccle.10.
i vt auertat hominẽ ab his quę fecit,[n]

e *Per som. &c.* In somno exteriores dormiunt sensus, & interiora cernũtur. Si ergo interna contemplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. In diurna autem luce certius cernimus, in nocturna verò visione per imagines videmus, & sancti quamdiu in hac vita sunt, diuinæ naturæ secreta quasi sub quadam imaginatione cõspiciunt, qui a necdum sicut sunt ea manifestius contemplantur.

f *Et dor. in lec.* Quia tunc secreta diuinitatis agnoscimus, cum ab huius mundi tumultuosã concupiscentia intra mẽtis nr̃æ cubilia segregamur.

g *Tunc ape.au.vi.* Cum enim ab exterioribus actionibus sopiuntur aperta aure interni examinis cãs audiũt.

h *Et eru. &c.* Quia dum subtiliter, vel flagella publica, vel iudicia occulta cõsiderant, semetipsos affligere flendo non cessant. Et benedictum est, & erudiens eos &c. quia considerãti menti & sese per pęnitentiam laceranti quasi quædam plagæ passionis sunt lamenta compunctionis. Quatuor quippe sunt qualitates, quibus iusti viri anima in compunctione vehementer afficitur. Cum aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuerit. de quo Paulus: Nõ sum dignus voca. &c. Aut iudiciorum Dei sententiam metuens, & secum quærẽs cogitat vbi erit. de quo: Castigo corpus meũ & in ser. &c. Aut cum mala præsentis vitæ solerter attendens, mœrens considerat vbi est. vnde: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino: aut cum bona supernæ patriæ cõtemplatur, quæ quia necdum adipiscitur, lugens conspicit, vbi non est. vnde Apostolus: Videmus nunc per speculum in ænigmate &c. 1.Cor.15.a Ibid.9.d D 2.Cor.5.b 1.Cor.13.d

i *Vt auer.ho.* Quid hõ de se nisi pctm̃ fecit? atq; qđ fecit, vitare appetit, & ad conditionis suæ ordinem humiliter redit, dũ sua opera fugit, talẽ se qualis à Deo factus est diligit. Cõtra conditorẽ autem superbire, est præcepta eius peccando transcendere

NICOL. DE LYRA.

¶ a Posuit in ner.pe.me. *Hoc dixerat Iob suprà.13.cap.*

B b Hoc est ergo &c. *Hoc est dictum, ex istis verbis tuis concludam te iniustum, si non esset aliud contra te dicendum.*

c Respon tibi. *Hic antequã incipiat probare Iob iniustũ, primò rñdet ad quædã dicta sua, quæ videbantur impedire disputationis processum: quia dixerat suprà Iob: Disputare cum Deo cupio. q.d. non cũ homine: ideo primò ostendit Eliu, ꝙ ista petitio sit irrationabilis, quia Deus sufficienter responderat, primò igitur proponit intentum dicens Respondebo tibi. disputare cum Deo cupienti.*

d Quia maior &c. *Et iõ ꝓsumptuosũ est ipsũ ad disputationẽ ꝓuocare.*

e Aduersus eum contendis. *i. vis contendere de pari.*

f Quia nõ ad om.&c. *Sicut homo homini quasi suo cõpari, hoc autem non decet maiestatem Dei, tamen per alios modos sufficienter rñdit tibi.*

g Semel lo. *Hic consequenter declarat, quòd Deus sufficienter ei rñderit. Circa quod ponit primò triplicem modum diuinæ responsionis. & secundò infert propositum per modum conclusionis, ibi: Ecce hæc oĩa. Primus autem modus est per hoc quod Deus dedit homini naturale lumen intellectus, quod est quasi quædam impressio luminis diuini, per quod potest videre quid sit bonum & malum: quid agendum, quid fugiendũ. Et propter hoc dr̃ Psal.4. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona, & subdit propheta per modum responsionis. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. quasi di. ad eorum quæstionem respondisti, per hoc quòd lumen intellectus, in quo possunt videre bonum & malum, eis dedisti. Et secundum hoc posset ipsi Iob dici: Quod quæris, intus habes, & hoc est quod dicitur: Semel loquitur Deus. dando homini naturale lumen intellectus, quod est in quolibet homine.* Psal.4.b

g Et secundo idipsum non repetit. *Quia aĩa intellectiua est immortalis, & sic nõ indiget repetitione, nec per consequẽs lumẽ eius naturale.*

i Per somnium in visione noctur. &c. *Hic ponitur secundus modus diuinæ locutionis cum homine seu rñsionis, s. per reuelationem diuinam, quæ vt frequentius fit in somnis, eò quòd quietatis sensibus. à tumultibus exterioribus, anima est magis apta ad percipiendum diuinas reuelationes, & hoc est quod dicitur. Per somnium in visione nocturna. quando irruit sopor super homines.*

K Et dormiunt in lectulo. *Tunc enim sunt somnia minus distorta.*

l Tunc aperit &c. *i. potentias eorum cognitiuas ad percipiendum diuinam instructionem. vnde & frequenter intellectus per auditum signatur, sicut frequenter dicimus alicui, audis tu, id est intelligis.*

m Et erudiens eos instr.&c. *Accipitur hic disciplina non pro cognitione speculabilium, sed agibilium. vnde subditur:*

n Vt auertat hominem ab his quæ fecit. *Quod aliquando fit per reuelationem ipsi factam, quandoque autem per reuelationem factam alteri qui mittitur à Deo ad eius instructionem, sicut Petrus missus fuit ad docendum Cornelium Centurionem. Act.10.* Act.10.c

¶ a Et liberet

MORALITER.

✱ b *Hoc est ergo in quo non es iustificatus &c.* Sciendum autem ꝙ licet Eliu contra Iob arroganter in pluribus & malè loquatur, tamen multa vera dicit, quæ nunc secundum sensum mysticum exponentur.

g *Semel loqui. Deus &c.* In sacris scripturis Deus locutus est sanctis suis nõ solùm pro se, sed pro alijs: & ideo per diligens studium debet homo in scripturis illis de credibilibus & agibilibus quęrere Dei intentionem, & non ex præsumptione suæ sanctitatis petere, vel expectare iterum sibi fieri reuelationem, sicut sunt aliqui qui phantasias suas & somnia credunt esse oracula diuina. Sed quoniam humilibus & deuotis Deus aliquando reuelat sua secreta, sicut dicitur Matth.11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, ideo sequitur: Matt.11.

i *Per somnium in visione nocturna &c.* Per somnium enim in quo vacant sensus exteriores & laborant interiores, significatur [illegible] ab exterioribus negotijs, & diligens studium in scripturis: [illegible] Deus instruit hominem de suis secretis.

n *Vt auertat enim ab his quæ fecit.* Id est à peccatis, quæ non sunt à Deo, sed à nobis.

✱ [illegible]

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E transcendere, quia quasi à se iugum dominationis eius excutit, cui per inobedientiam subesse contemnit.

a *Eruens.* De corruptione ad gladium transire, est ab hac corruptione vitiorū ad gladium transire pœnarū. Sed nimirum illius vitā illic eripit ab vltione supplicij, cuius hic mentē subtrahit à delectatione peccati.

b *Increpat quo. per dolo. in le.* Lectus requies tpalis accipit. Increpat ergo p dolorē in lectulo, i. in pñtis vitæ requie vel tentationis stimulis, vel flagelli afflictione cōturbat. Electis. n. huius mundi iter asperū facit, ne dū quisque vitę pñtis requie quasi vitæ amęnitate pascitur, magis eum diu pergere, q̃ citius peruenire delectet.

c *Et omnia os. &c.* Ossa virtutes accipimus. ossa aūt facit marcescere, qa cū in ea requie quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello tentationis afficimur, qui de vertutibus nostris inflari potuimus, cognitę infirmitatis nostrę tędio extenuamur, & omnis illa nostrarū virium pinguis viridisq; gratulatio, subitò anxietatis mœrore siccatur.

† vt non videatur, & cōstringentur ossa ei vt euanescant.

d *Abomi. ei fit in vi. sua pa.* Panem prę sentis vitę delectationē vocat. Vnusquisq; enim cum sibi bene viuendi prosperitas arridet, hilarescit: at ipsa hilaritas animum velut desiderabilis cibus reficit. Sed cùm tentatione pulsatur, à mente eius omne gaudium respuitur, quæ prius eodem gaudio quasi satiata lætabatur.

† milibus.

e *Tabescet ca. eius &c.* Sicut vitijs tētamur ne intus extollamur, ita extrà flagellis terimur: ne qd̄ extrà quæramus, ne mūdo blādiēte seducamur. Tabescet caro &c. Carnis nomine, carnis delectatio accipitur. Tabescit ergo & ossa nudātur, quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quę quasi sub carne latuerāt, virtutū fortia patefiūt.

F Nemo qppe quantū ꝓfecerit, nisi inter aduersa cognoscit.

f *Appro. cor. &c.* Tentati iusti anima corruptioni propinquare dr̄, qa ex suis se viribus perditioni proximū non ignorat, vt hoc quod à perditione longè est, nō sibi sed dño tribuat. Appropinquat ergo mortiferis, quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit, à quibus diuino munere tantò magis longè fit, quantò se eis proximū ex suis meritis deprehendit. Protectio tamen Dei minus necessaria creditur, si semper habetur: vtiliter aliquando subtrahitur, vt quod sine ea nihil est, homo ostendatur.

g *Si fue.*

a & liberet eum de superbia, eruens animam eius à corruptione, & vitam illius vt non transeat in gladium. Increpat quoq; per dolorem in lectulo, † & omnia ossa eius marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Tabescet caro eius, † & ossa quę tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Si fuerit ꝓ eo Angelus † loquens vnum de † similibus, vt annunciet hominis ęquitatem, miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionē. Inueni in quo ei ꝓpitier. † Consumpta est caro eius à supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suę. Deprecabitur Deū, & placabilis ei erit, & videbit faciē eius in

(Interlinear: a ¶ Intus pungimur ne sit elatio. — a ¶ Quia conscij bonorum quasi impugnamur. b ¶ Vt probet quid ex se, quid ex Dei munere. ¶ Id est affictę mentis in amaritudinē vertitur quicquid ante blandè satiabat. — a ¶ Quia per aduersa, virtutū merita patefiunt. b ¶ In aduersis non solum robur fortitudinis detegitur, sed & infirmitas humanitatis. — a ¶ In vno ostēsa gñali pestilentia, generale remediū subinfert. — ¶ Alias vnus. — a ¶ Mira dispositione Deus hoc nobis vertit in pœnam per quod fecimus culpam. — a ¶ Sed iam. — a ¶ Etiam ipse homo post Angelum, aliter homo ad ęterna petenda nunquam se erigeret. — a ¶ Hoc rectè post amaritudinem, vt de se errore iudicij tristis & ista mundatis oculis bona videat quæ quærit.)

G g *Si fue. pro eo an. &c.* Angelus iste Christus accipitur, pro nobis autem patri loquitur, vnū de similibus. Cū. n. in cunctis operationibus suis immensa nos virtute transcēdat, in vno tantum à nobis, i. in formæ veritate non discrepat: qui patri pro nobis loquitur, per hoc q̇ se nobis similem ostēdit. Loqui enim eius est se pro nobis hominē ostendere, p̃ter quē nullus ęquus inueniretur, qui sine peccato ꝓ peccatoribus intercederet.

h *Vnū de si.* Quia verè hō, sed nō ita natus vt alij, nō ita mortu⁹, nō ita resuscitatus surgit. n. p se & die tertio.

† & in multitudine o fiunt eius erit fortis dolor.

i *Vt annun. ho. &c.* Angelus ęquitatē hominis annuntiauit. Intercedens enim pro peccatoribus semetipsum iustum hominem, qui pro alijs indulgentiam mereretur, ostendit.

K *Misere. eius.* Mediator in eo miseret hoīs, qa formam hoīs sumpsit.

l *Et di. Libe. eum.* Dicere eius est liberare hominē, naturam hominis assumendo, & liberam demonstrare. Ex ea quippe carne q̃ sumpsit, etiam hāc ostendit liberam, quā redemit.

m *Vt non de. in cor.* De quo suprà. Appinquabit corruptioni. i. quia cognoscendo se corruptioni proximū non ignorat, ideo non descendat in corruptionem.

† eloquens (vel mediator) vnus.

n *Inue. in quo &c.* Acsi apertè dicat, quia nullus hominum fuit, qui coram Deo intercessor iustus pro hominib⁹ appareret: memetipsum ad propitiandum hominibus hominē feci, & dum me hominem exhibui, in quo iusto homine hominibus propitier, inueni.

† Tenerior efficietur caro eius ex ne pueritiæ (vel, germinet caro eius ab adolescentia)

o *Consum. est ca. &c.* Innumeris enim humanum genus supplicijs vitiorū & pœnarū præmebatur, sed veniente redēptore reuertitur ad dies adolescentiæ suæ. i. prioris vitæ integritate renouatur, vt non in eo remaneat quo lapsus est, sed ad hoc re- H demptus redeat, ad quod percipiendum conditus fuit.

p *Depre. de.* Quia dum redemptor noster patrem pro nobis interpellat, nos quoq; pristinæ vitæ torpore discusso ad statum orationis accendimur. ideo aptè dr̄: Depre. De. & pla. erit ei. Prius. n postulare Angelum, & postea hominem dicit, quia nisi antè ipse dñs per incarnationem suam interpellās patrem vitā nostrā peteret, nunq̃ se insensibilitas nostra ad postulanda ea q̄ æterna sunt, excitaret: sed incarnationis eius p̄cessit oratio, vt torporis nostri euigilatio subsequat̄.

q *Et videbit fa. eius.* Post laborū. n. certamina, post tentationū

✱ fluctus in

NICOL. DE LYRA.

a Et li. eū de su. &c. i. *à peccato, quia in omni peccato mortali includitur Dei contemptus.*

b Eruens ani. eius à cor. *s. culpæ.*

c Et vi. il. *à corruptione pœnæ. ideo subditur:*

d Vt non tran. in gla. *Et secundum hunc modum loquendi poterat dici Iob, q̇ Deus responderat sibi terrendo eum per somnia, vt pœniteret de malitia sua, qa ipsemet Iob dixerat sup. vij. c. Terrebis me p somnia &c.*

e Incre. quo. *Hic ponitur tertius modus diuinæ locutionis seu responsionis, s. per infirmitatem carnis à Deo immissam, quia vexatio dat intellectum, & facit reuerti ad Deū. vnde dicitur Psal. xv. a. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt, & tunc angelus hominis custos præsentans coram Deo eius pœnitentiam, impetrat sibi gratiam: & hoc est q̇ dr̄: Incre. quoque. s. Deus ipsum peccatorem.*

f Per do. &c. i. *per infirmitatē dolorosam, quæ facit eū iacere in lectulo.*

g Et omnia ossa &c. *robur corporis debilitando.*

h Abomi. ei. &c. pa. i. *omnis cibus, etiam ille qui antè erat sibi delectabilis: & hoc propter casum appetitus.*

i Tabe. ca. eius. *Quia hoc sequitur ad abominationem nutrimenti.*

k Et os. quę tec. fue. *carne.*

l Nuda. i. *apparebunt consumpta carne.*

m Appro. &c. i. *vita quæ per animā designatur, eo q̇ viuificat corpus.*

n Et vi. il. mo. i. *causis mortem inducentibus: & secundum hoc poterat dici ipsi Iob, q̇ Deus responderat ei, carnem eius multipliciter affligēdo.*

o Si fue. pro eo. i. *pro eo sic afflicto pœnitente tamen.*

p Angelus lo. i. *pœnitentiam eius Deo proponens.*

q Vnus de mi. *Secūdū illud Dan. vij. c. Milia miliū ministrabāt ei &c.*

r Miserebitur eius & di. Li. eū. *vt sit executor diuinæ misericordiæ, cuius erat allegator.*

y Reuertatur ad di. ado. i. *ad pristinam sanitatem & prosperitatem.*

z Deprecabitur Deum. *pro remissione sui peccati.*

a Et placabilis ei erit. *dandò ei affectum desideratum.*

b Et videbit faciem eius &c. i. *in mirabili gaudio, quæ quidem visio incipit hic per fidē, sed cōsummabitur in futuro per apertam visionem.*

MORALITER.

✱ a *Et li. a su. &c.* Quæ est in omni mortali culpa, & sic ernit eum à corruptione culpæ & à gladio gehennæ.

e *Incre. quoque &c.* Lectulus iste dici p̄t carnalis delectatio, in quo nimis iacuerat ille, cui Paulus dicebat, Eph. 5. d. Surge, qui dormis, & exurge &c. In hoc lectulo increpat Deus per dolorem, qñ uiuenti carnaliter incutit extremi iudicij, & pœnarum inferni terrorem.

g *Et om. os. eius &c.* Quia tunc animus hoīs præ horrore stupescit.

h *Abo. ei.* Nā delectatio praua, qua uiuebat in pc̄tis, fit ei abominabilis.

k *Et os. quę te fu. &c.* Carnis putredine.

l *Nudabuntur.* Ex asperitate pœnitentiæ.

m *Appropinquabit cor. &c.* Quia per diligentem considerationem peccatorum pensat fœditatem aliorum.

n *Et vita il. mo.* i. mortalibus peccatis in præcedēti uita contractis.

o *Si fue. pro eo &c.* Hic accipitur si pro quia: quia Angeli sancti offerunt Deo bonorum merita. Tob. 12. c. Quando orabas cum lachrymis. Sequitur: Egp obtuli orationem tuam domino.

q *Vnus de mil.* Scdm illud. Dan. 7. c. Milia miliū ministrabāt ei &c.

r *Miserebitur eius.* Remittendo culpam.

s *Et dicet: Libera eum.* Reprimendo dęmonis potentiam.

t *Vt non descendat.* In gehenuam.

v *Inueni in quo pro. ei.* Et quid sit illud ostenditur, cùm dicitur:

x *Consumpta est &c.* i. carnalis eius uita, per pęnitentiæ supplicia.

y *Reuertatur ad dies ad.* Per puritatem conscientiæ.

z *Deprecabitur Deum.* Pro consecutione gloriæ.

a *Et vide.* In p̄senti p iternā cōsolationē, & i futuro p apertā uisionē.

✱ a Respiciet

fluctus in excessu anima suspenditur, vt cognitionem diuinæ præsentiæ contempletur. Iubilum autem dicitur ineffabile mentis gaudium, quod nec abscondi potest, nec sermonibus aperiri. Et tñ quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur.

A a *Et red. ho. iu. s.* Non quā ex semetipso habuit, sed quā conditus, vt hr̄et, accepit, vt inhærere Deo libeat, vt minacem eius sñiam pertimescat.

b *Respiciet ho.* Scriptura nōnūquam homines dicit, quos à bestijs ratione distinguit, id est quos non atteri bestiali passionum motu demonstrat. & est sensus: Sanctorum virorum exempla conspicit, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse comprehendit.

c *Pecca. & ve.* Qui malorum exēpla cōsiderat, minus se pcussum, q̄ merebat, agnoscit: qa in illorum iustitia cōspicit, q̄ grauis culpa fuerit, q̇ errauit. Peccaui & verè. Verè non vt qui verbotenus se peccatorem fatetur, & tñ se defendit, si arguitur: hic talis humilis vult videri, non esse.

d *Liberauit en. an. su.* Quia præueniente diuina gratia ī operatione bona, nostrū liberū arbitriū seqmur: nosmetipsi nos liberare dicimur: qui liberanti nos domino consentimus.

e *Sed vi. lu. vi.* Lucem. s. veritatis, quā corde mortuus videre non possit, vel viuens tunc lucem respicit, qui dominum ad iudicium liberis oculis cordis in forma diuinitatis attendit.

f *Ecce hæc om. ope. de.* De tētato flagellatoq; homine dictum est superius. Abominabilis ei fit in vita sua panis &c. Inferius verò subnexū est. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit &c. In his sententijs & suprà mœror amaritudinis, & intrà subiecta est lętitia securitatis. Moxque subditur: Hæc

B omnia ope. de. tri. vi. per. Acsi di. q̇ de vno dixi, hoc tribus vicibus per singulos agitur. i. mœrorem & lætitiā, in vniuscuiusq; electi animo tribus modis alternari inuenimus. i. conuersione, probatione, morte. In conuersione. n. grauis mœror est, cùm vult desideriorū tpalium graue onus abijcere, & leue iugum dñi libera seruitute portare: sed occurrit illa familiaris sua carnalis delectatio, quæ antē tūc cordis in illo anxietas, cū hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat, vt dici possit de eo: Abominabilis ei fit in vita. s. p. &c. Sed quia diuina gratia diu eum hac difficultate affici non permittit, ruptis peccatorum vinculis ad libertatē nouæ conuersationis consolando perducit, & præcedentē tristitiā subsequens lętitia refouet, qa in inchoatione ꝓuidebat Deus blanda quę nemo putet p̄fectionē, vt de eo dici possit. Deprecabit̄ Deū & placabilis ei erit &c. Post primā aūt vocē mœroris & lętitiæ,

Tres enim hus sunt quibus qui-[illegible] iustus.

a iubilo, & reddet homini iustitiam suā. Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui, † & vt erām dignus, non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos, vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuētium. Attende Iob & audi me, & tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris, rñde mihi: Loquere: Volo. n. te apparere iustum. Quòd si non habes, audi me: tace, & docebo te sapiētiam.

(Interlinear: a ¶ Deus. rationis ¶ Ex gratia contemplationis, sequitur iustitia operationis. b ¶ Iustitia Dei est dando, hominis recipiendo. — a ¶ Peccatorem se non cognosceret, nisi iustitiam haberet. — a ¶ Pœna interrogat, si se homo verè cognoscit. — a ¶ Viua enim lectio est vita bonorum quam respiciēd, dicet. — a ¶ Proprium est arrogantis, verè superba mittere. — ¶ Non ex corde hoc dixit, cum non expectans statim subdit.)

tiæ, quā vnusq̄sq; p studiū cōuersionis agnoscit, secūda subC oritur: ne securitatis negligētia dissoluat, vt hostes in deserto occurrunt. post submersos Aegyptios immediatè amara vt pbet in fine summa. Plerūq;. n. euenit, vt iam conuersum insurgētia plus q̃ in initio vitia cruciēt, & repugnātē animū iamiāq; quasi in lapsum desperationis inclinant, vt de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vi. &c. Sed qa misericors Deus probari nos pmittit tētationibus, nō reprobari, citius consolatio occurrit, impugnātesq; cogitationum motus interna pace tranquillat, vt de hoc tentato, liberatoq; homine debeat dici. Videbit faciem eius in iu. Post percussionis certamina, & post probationis ęrumnā, solutioni carnis appropinquās, nōnunq̄ terrore districtæ vindictę etiam iusta anima turbatur, timens magis mala quæ non intelligit, cui etsi quid in hac vita tranquillum sapere potuit, mortis articulo interueniēte cōcutitur, vt iure dici debeat: Abominabilis ei fit ī vi. Sed qa iustorū animæ à leuibus qbusq; contagijs ipso sępe mortis pauore purgantur, & æternam retributionem percipiunt. Plerūq; verò contemplatione quadam retributionis internæ priusquàm carne expolientur, hilarescunt, & rectè dr̄: Videbit faciem eius in iu. &c. Sed quia electi cuiusq; mēs vel labore conuersionis, vel tentatione probationis, vel formidine solutionis atterit, atq; ipsa attritione purgata liberat̄. Sequitur:

† vel, & nō profuit mihi.

g *Vt reu. animas &c. & illu. l.* Lux morientium est, quam corporeis oculis cernimus. Illuminantur autem à luce viuentium qui despecto temporali lumine ad splendorem internæ claritatis recurrunt, vt ibi viuant, vbi verum lumen videant vbi non aliud lumen, aliud vita est.

h *Attende Iob &c.* Eliu postquam multa sapientiæ profunda digessit, qualem se apud se habeat, hac locutione manifestat. Immensa enim superbia est, à seniore sibi reuerentiam exigere, & silentium imperare meliori. D

i *Si autem habes &c.* Iusti prædicatores dum corripiunt se humilitatis gratia, in eo quòd corripiunt ne fortè fallantur exquirunt: correptisque licentiam tribuunt, vt siquid præ se ipsis iustius sentiunt, fateantur: hoc arrogantes imitari appetunt. Paulisper enī in verbis elatione postposita, quasi quos corripiunt, si fortè reperire poterunt: iustitiam quærunt, non quia ita sentiunt, sed quia ornari per humilitatis speciem concupiscunt, ne videantur tumidi vt sunt.

K *Volo enim te ap. iu.* Quia hoc ex corde non protulit, audire quod quæsierat, non expectauit. Nam illico subiunxit:

l *Quod si non ha. au.* Eliu dici quod quæsierat, non permisit: sed mox quòd intrinsecus gestabat, erupit.

NICOLAVS DE LYRA.

a Respi. ho. &c. pec. i. *non verebitur confiteri peccatum suum etiā in conspectu hominum: & isto modo poterat dici Iob, q̇ erat sibi responsum à Deo, qui sibi dederat angelum custodem paratū ei impetrare gratiam, si emendatus fuißet post corporis sui flagellationem.*

c Ecce hæc omnia. *Hic applicat Eliu prædicta ad propositum, & secūdò monet Iob ad intelligendū, ibi: Attende Iob. Circa primum dicitur Ecce hęc omnia. i. reuocationes à peccatis prædictis modis, & responsiones de agendis.*

Error Ra. Sa. de pœnitentia.

d Ope. de. t. vi. &c. *s. peccatores. In hoc loco dicit Ra. Sa. q̇ tribus vicibus tantum recipit Deus peccatorem ad pœnitentiam, sed si quartò recidiuet, non recipitur amplius, sed reseruatur ad gehennam. Et ad hoc inducit verbum Amos prophetę. ij. a. Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam. q. d. Dominus: si quartò recidiuet, ad misericordiam eum non recipiam: Sed illud dictum est erroneum, quia est contra dicta omnium sanctorum, & contra scripturam noui, ac ve. test. Dicit. n. saluator Lu. vi. e. Estote misericordes sicut & pater vester &c. Et Petro querenti quoties peccatum sit dimittendum fratri, Mat. xviij. c. dicit: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagiesseptiés. i. toties quoties, vt exponit Augu. ergo & pater cęlestis dimittit peccatum peccatori toties quoties verè pęnitet. Item est contra scripturam ve. te. quia. j. Reg. legitur Dauid peccasse in morte sacerdotum Nobe. vnde peccatum suum recognoscens & pœnitens dixit. j. Re. 22. d. Ego sum reus omnium animarum patris tui, sicut ibidem exposui. Item in adulterio cum Bersabee, & homicidio Vriæ, de quo etiam pœnituit, & veniā obtinuit. propter quod dixit ei Nathan. 2. Reg. 12. c. Dominus quoque transtulit peccatum tuū. Tertiò in fractione iuramenti, quod fecerat Ionathæ de fœdere conseruando ad ipsum & semen suum, & tamen hereditatis medietatem Miphiboseth filij Ionathę dedit Sibę pessimo detractori: etiam postquàm sciuit innocentiam Miphiboseth & malitiam Sibę, vt habetur. 2. Re. 19. & de hoc similiter pęnituit, & veniam habuit, licet non sit expreßè scriptum*

Tertio Da[uid] pecca-

p̄cum: quia postea sanctè vixit. Quartò peccauit in numeratione populi & veniā obtinuit, vt habetur. 2. Reg. vlt. b. Ex quo patet manifestè falsū dictum Ra. Sa. quòd post tertium recidiuum venia non detur. Ad hoc etiam facit dictum Domini per Ezech. 33. d. Morte morieris &c. subditur postea: Omnium peccatorum eius nō recordabor. Ex quo patet, quòd quantumcūque recidiuando quis peccauerit, verè tamen pœnitens, veniā obtinebit. Item est contra rationem, quia si post tertium recidiuum non dr̄ venia, hoc est pp aggrauationē peccati ex recidiuo. Si antē aliquis ponatur peccare tanto tpe absq; interruptione peccati per pœnitentiam nō est dubium, quin eius peccatum grauius est, q̄ si fuisset interruptum frequenter per pœnitentiam, & tñ de isto sic continuante peccatum si finaliter pœniteat, oportet secundū Ra. Sa. concedere, q̇ veniam obtinet, ergo non solū semel, sed etiam ter recipitur ad pœnitentiā: secundū eū ergo multo fortius ille, qui frequenter peccatum interrupit per pœnitētiam, & recidiuauit per culpā quātūcunq; recidiuauerit, dum tamen finaliter verè pœnituerit, veniam obtinebit. Dictū ēt Amos allegatum nō valet, quia non inducit verū ipsius intellectū: propter qd̄ aliter exponitur suprà positus locus. Hæc oīa ope. de. tri. vi. i. mouēs peccatorē ad pœnitētiā toties quoties indicat expedire: vtitur tamen Eliu numero ternario humanis iudicijs alludendo, in quibus sententiam præcedit trina monitio.

e Attende Iob. *Hic consequenter Eliu iterum excitat Iob ad attentionem quasi magna dicturus. Et patet litera vsque ibi:*

f Vo. n. te appa. iu. *q. d. vellem quòd tu posses verè hoc ostendere.*

g Quod si non ha. *i. quia non habes. reputabat enim eum certitudinaliter*

MORALITER.

✱ a *Respi. ho.* De sua mutatione mirantes.

b *Et dicet pec. &c.* Id est austeritatem pœnitentiæ non accepi secundum quantitatem peccati.

Ecce hæc omnia ope. de tri. vi. &c. Nam in iuuentute, senectute, & medio tempore inducit homines ad emendationem vitæ suæ.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E ¶ *liter iniustum, vt patet ex supradictis, & ex sequentibus apparebit. Si autem consideretur prædicta Eliu responsio ad dicta Iob, non videtur valere. Iob enim non quærebat disputare cum Deo præsumptuosè & de pari, sicut Eliu imponit sibi, prout fuit suprà declaratum. xiij. ca. Item petebat Iob declarationem veritatis suæ innocentię per diuinam sententiam,*

tiam, non tantum pro se quantùm pro alijs, vt recederent ab errore, quo credebant nullum flagellari in præsenti, nisi pro peccatis suis, sicut & dominus fecit in fine libri, dicens: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob: & ideo petitio Iob non fuit frustra aut superflua, vt asserit Eliu, sicut nec domini finalis sententia. G

In cap. xxxiij. vbi dicitur in postilla: Si potes, responde mihi. quasi dicat non debes contemnere iuuentutem meam &c.

ADDITIO I.

¶ Hoc quod dr: Si potes, rñde mihi &c. non vr exponendum sic, q̃ Eliu in his verbis & sequentibus intendebat monere ipsum Iob, ne contemneret Eliu propter iuuentutem suam. ipse. n. Eliu erat ita arrogans, quòd præsumebat de se, q̃ esset dignior & sapientior ipso Iob, vnde in fine huius cap. dicebat ei: Audi, tace, & docebo te sapientiam. Sed ista verba videntur potius referenda ad hoc quod suprà dixerat Iob cap. ix. Auferat à me virgam suam, & pauor eius nõ me terreat: loquar & non timebo eum, neque. n. possum metuens respondere. De quibus verbis videtur, q̃ Iob licet quandoque videbatur se desiderare disputare cum Deo: tamen cum hoc desiderabat, quòd posset talem disputationẽ facere sine terrore, ne per metum sua responsio impediretur: ideo Eliu dicebat ipsi Iob immediatè ante verba prædicta: Si potes, responde mihi: aduersus faciem meam consiste. i. non debes te excusare à responsione mea propter timorem seu terrorem, quem à me habeas. Cuius rationem subdit, dicens: Ecce & me, sicut & te fecit Deus. i. amboo sumus puræ creaturæ, qua ratione non debes me timere, & de eodẽ luto ego quoq; formatus sum. q. d. non habeo prærogatiuam super te in naturalibus, propter quam debeas me timere, & excusare te ne respõdeas: Sed quia ipse Eliu præsumebat de se, q̃ habebat magnam scientiã sibi diuinitus datam, similiter & altam eloquentiam, ideo subditur: Veruntamen miraculum meum te non terreat &c. q. d. licet in bonis naturalibus non excedam te, propter quæ debeas me timere, excedo tamen te in scientia & eloquentia mihi diuinitus datis: & ita rogo, ne terreant te, ne propter hoc dimittas responsionem, & ista dicebat alliciens eum ad respõsionem. sicut infrà in fine huius capituli dicit: Si autem habes quid loquaris, responde mihi: volo
F enim te apparere iustum. Et prædicta expositio concordat cũ glo. quæ super illud verbum: Verũtamen miraculum meum &c. sic dicit: Paulus humiliter sua alta, verbum solatij vocat, loquens Hebræis: iste sua minima, scientiã & eloquentiam, miraculũ vocat &c.

In eo. cap. xxxiij. vbi dicitur in postilla: Circa primum dicitur: Ecce hæc omnia, idest renocationes à peccatis &c.

ADDITIO II.

¶ Licet dictum Ra. Sa. in hoc quòd asserit, quòd tribus vicibus tantùm recipit Deus peccatores ad pœnitentiam & non amplius, sit manifeste erroneum, prout postillator sufficienter ostendit: non tamen est inconueniens dicere, quòd Eliu dicens: Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos, hoc intẽdebat sicut Ra. Sa. exposuit, prout etiam verba magis sonant. Eliu enim non creditur fuisse propheta, vt standum sit dictis ipsius: potuit. n. in hoc errare, sicut etiam errauit in condemnatione Iob. Quod autem inducit postil. de Dauid, quòd peccauit in morte sacerdotum Nobe: improbatũ fuit in additione super 2. Reg. 15. nihilominus tamen ex historia Dauid potest induci, quòd Deus recipit peccatores ad pœnitentiam etiam post tertiam recidiuationem. Peccauit enim Dauid primò in adulterio Bersabee. secundò in homicidio Vriæ. tertiò in fractione iuramenti facti Ionathæ. quartò in numeratione populi prout postil. deducit: & tamen Dauid finaliter pœnituit, & connumeratur inter sanctos, cùm Deus post mortẽ ipsius Dauid sępe vocat eum seruum in scripturis sacris: propter quem etiam posteritati suæ multa beneficia concessit, vt patet Esa. 37. g. Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruũ meum. Et in eo. Esa. 5. a. Feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fidelis: & in multis alijs locis.

REPLICA.

IN capit. xxxiij. vbi postill. exponit verba Eliu, dicens: Si potes, responde mihi. q. d. non debes contemnere iuuentutem meam: Sed Bur. aliter volens verba Eliu interpretari, inuoluit ipsum in contradictorijs, quibus vt puto, ipse Eliu inuolui noluisset. Primò Bur. dicit eum fuisse arrogantem, sic quòd præsumebat se digniorem ipso Iob, & magis sapientem. Secũdò Bur. dicit Eliu sentire, q̃ nullam prærogatiuam haberet vltra Iob in naturalibus? Sed quomodo, quæso, stant illa in figura, quòd arrogans se præsumeret digniorem, & diceret se nullam habere prærogatiuam in naturalibus? Verè enim arrogans naturalia sani hominis nõ ęquiparat naturalibus leprosi & extremè infirmi, cuiusmodi fuit Iob: Nec sunt illa verba arrogantis, sed humiliter sentientis, cum dicitur: Me sicut te de eodem luto fecit Deus. Nec valet quod Bur. adducit de. ix. ca. quòd quia Iob allegauit se timere Deum, ideo metuebat Deo respondere: quòd ideo Eliu æstimauit Iob timere similiter sese, & sic metueret respõdere. Iob enim sanctus timẽs Deum rationabiliter hominem timere non debuit: qui & amicos seniores disputando, & errores eorum obiurgando conuicerat, verisimiliter iuuenem Eliu non timuit, nec ei respondere recusauit. Et sic patet, quòd Burgen. timorem Iob erga Deum ad Eliu malè transtulit & comparauit. In eo. vbi postil. reprobat errorem Ra. Sa. circa expositionem illius dicti Eliu: Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus &c. & verius exponit. Bur. notat postil. i duobus. primò quòd exponit dictum Eliu secundum modum faciendi humanum: sed Bur. dicit quòd Eliu errauit, sicut Ra. Sa. qui eum erroneè exposuit. In hoc autem Bur. videtur deficere. nam non est verisimile quòd. s. Iob tam magnum errorem. s. quòd Deus tm̃ tribus vicibus parceret peccanti, reliquisset intactum, cum etiam minores amicorũ errores obiurgabat. Secundò Bur. notat postil. in exemplo posito de Dauid circa necem sacerdotum. Huius correctionem vide, 2. Reg. 15. H

NIC. DE LY. CAP. XXXIIII.

PRonuntians &c. Quid per huius pronuntiationis vocabulum, nisi inflatio elationis ostenditur? vt verba quæ de alta radice superbiæ veniebant, cũ quadã quasi altitudine & districtione procederent.

b *Audite sa. ver. me.* Acsi di. Sicut nec auris escas, nec guttur verba cognoscit, ita nec stultus quisq; sapiẽtũ sententiã intelligit. Sapientes ergo intelligite quod dico, qui potestis ea quę fuerint dicta, cognoscere. Sed qa prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid humilitatis imagine permiscerent, rursum quasi ad quãdã ęqualitatis cõcordiam condescendit.

c *Iud. eli. &c.* Vtrũ hoc iudicium ex humilitate q̃sierit, ex sequẽtibus pensat̃.

d *Qui di. Iob &c.* Quia hoc minimè dixerit, requisita sacri eloquij verba testantur.

NIC. DE LY. CAP. XXXIIII.

Diuiſio. PRonuntians &c. *Premissa Eliu repetitione, & responsione eius ad dicta Iob, hic incipit arguere contra ipsum. Dixerat autem Iob duo contra quæ arguere intendebat. Vnum erat, q̃ videbatur sibi, quòd Iob Deo imponeret iniustitiam. Scdõ q̃ sibi falsò attribueret iustitiam. Et iõ primò arguit contra primum. secundò contra secundum, ca. se. tertiò contra vtrunque simul, quasi disputationem à principio resumendo. ca. xxxvj. Prima in tres, quia primò audientiam petit. secundò ad propositum arguit, ibi: Absit à Deo impietas. tertiò ipsi Iob locum loquendi tribuit, ibi: Quia ergo ego locutus &c. Circa primum sciendum, quòd Eliu reputabat ipsum Iob passionibus irę & tristitię mente turbatum, & per consequens ad capiendum verba eius minus aptum: propter quod petit audientiam sapientum, di.*

b Audite sapientes verba mea. *Et causam subdit, dicens:*

c Auris enim verba pro. &c. *q. d. Sicut sensus exteriores de proprijs sensibilibus rectè iudicant, sic & sapientes de intelligibilibus. ideo subdit:*

d Iudicium eli. &c. *De dictis Iob & de illis quæ dicturus sum.*

e Et inter nos vi. &c. *i. verius dictum. s. suiam meum consequenter repetit in breui dicta Iob contra quæ intendit disputare.*

f Quia dixit Iob: Iustus sum. *Hoc accepit ex eo quòd suprà dixerat Iob. xxvij. a. Iustificationem meã quam cœpi tenere, nõ deserã, & in hoc satis bene repetiuit dictum Iob.*

g Et Deus sub. &c. *Hoc accepit Iob ex eo quod ibidem Iob pręmiserat. Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum: & in hoc malè repetiuit: quia hoc non dixerat Iob ex propria sententia: sed quasi concludens ex dictis aduersariorum, sicut ibidem dictum fuit. Dato etiam, quòd Iob ex propria sententia hoc dixisset,* ¶ *adhuc*

CAP. XXXIIII.

a ¶ Quasi, super indignos hæc cęlitus effundantur.

a PRonuntians itaque a Eliu etiã, hæc locu-

a ¶ Nimis tumet qui sua verba non putat decenter audiri nisi a sapientibus.

b tus est. Audite sapientes verba b mea, & eruditi auscultate me.

a ¶ Auris non quærit sapientes facere, sed sapientibus se ostendere, vt doctus a doctis audiatur.

Auris. n. verba probat, & guttur c
c escas gustu diiudicat. Iudiciũ eli- d gamus nobis, & inter nos videa- e

¶ De hoc iudicemus.

d mus quid sit melius. Quia dixit f Iob: Iustus sum, & Deus subuer- g

MORALITER.

a *Pronun. ita. Eliu etiam hec &c.* Modus arrogantis est suam scientiam nimis magnificare. & sic dicit:

b *Audite sa. ver. me.* q. d. tã alta sunt, q̃ non sunt simplicibus proponenda: Et veris falsa miscere. & dicit: Dixisti Iob: Deus subuertit iudicium meum. hoc enim Iob non dixerat, vt in expositione literali fuit ostensum. Et ad iniurias procedere: & sic loquitur.

✱ a Quis

A a *Quis est vir, vt est Iob.* Vt subaudiatur nullus. Ecce quem dominus dixit diabolo absque comparatione iustum, eum Eliu asserit absq; cõparatione peccatorem. de quo subdit:

b *Qui bi. subs. quasi aq.* Aqua cùm bibitur, ita liquidè sumitur, vt ad sorbendũ nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationem verò vt aquam bibere, est Deum sine aliquo obstaculo cogitationis irridere.

c *Dixit enim. non pla. &c.* Quia q̃ minimè dixerit, si quis beati Iob verba legit agnoscit.

d *Ideo vi. cor. &c.* Iterum fastu superbiæ eos quærit, qui quasi digni se valeant intelligere.

e *Absit à de. im.* Benedixit, quia omnipotenti Deo iniquitas vel impietas non est.

f *Opus enim ho. red. ei.* In hac vita nequaq̃ hoc agitur. Nam & muitos illicita p̃petrantes gratuitò p̃uenit, atq; ad sancta opera conuertit: & nõnullos actibus rectis deditos, flagello interueniente corripit.

g *Vere enim de. non con.* Frustra cõdemnare non potest ea condemnatione, quæ in extremo punit omne qđ hic quisque iniquè commiserit, nec omnipotens subuertit iudicium, quia etsi minus recta vidẽtur esse quæ patimur, recta tamen in occulto examine decernuntur.

h *Quem consti. &c.* Nullũ: per se enim regit mundum, qui per se condidit, nec eget adiutorijs ad regẽdum, qui non eguit ad faciendum. Sed hoc idcirco dicit vt indicet, quia oĩpotens Deus si per semetipsum regere nõ negligit quod creauit: quod bene creauit, vtique bene regit: quia quod piè condidit, impiè non disposuit.

i *Si dire. ad eum.* Curuum est cor eius, cum ima appetit: dirigitur cum ad superna subleuatur. Spiritum autẽ pro internis cogitationibus, & flatũ, qui p̃ corpus trahitur, pro internis actionibus ponit. Deũ ergo spiritum hominis & flatum ad se trahere, est ad conuersionem sui desiderij, & interiora nostra & exteriora commutare, vt omne quod est homo ad Deũ à quo est: & interius desiderando fer ueat, & exterius se edomando constringat.

K *Deficiet omnis ca. si.* Simul omnis caro deficit, quando iam nullus suis motibus seruit. Hõ in cinerem reuertitur, cũ humilitatis spiritu tãgitur, & nil se esse aliud q̃ cinerẽ recordat̃.

l *Si ha. ergo intel &c.* Isti sunt quotidiani defectus, qui in cordibus reproborũ fiunt, vt semper in deterius eant. Superius dubitauit, si posset beatus Iob proferre quod iustum est: nũc verò discutit, si hoc quod dicitur, saltem posset audire.

B m *Nunquid qui non amat &c.* Amat iudiciũ quisquis vias suas subtiliter discutit, & secretarium mentis ingressus, quid dominus ipsi tribuat, quid ipse domino debeat, pensat. Quod Iob fecerat, qui in expiatione filiorum, etiam pro cogitationibus offerebat: nec condemnauerat eum qui iustus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Quia ergo Eliu dixit, quòd is qui non amat iudicium, sanari non potest. Arguens beatum Iob, q̃ iudicium non amaret, & quod eum qui iustus est, condemnasset, illico eiusdem iusti, idest dñi iustitiam subdit, dicens:

a *Qui dicit*

†vel, p̃dereit viro ẽt si cucurrerit cũ Deo (i. iustè viuerit)

†vel, Quis constituit ipso ter & quis posuit orbẽ vniuersũ? Chald. interp. Quis præcepit ei vt faceret terram? nõne voluntate sua fecit? Alij vertunt, Quẽ præfecit terræ (vel, p̃ super terram?) dominatur.

a ¶ Ecce qui iudicium quæsiuit, iudicium protulit ex culpa, quam finxit: vt post, nulla Iob expectetur sententia.

tit iudicium meum. †In iudicando a enim me, mendaciũ est; violenta sa- b

¶ Arrogans magis quęrit obiurgare, quam refouere vt superior videatur.

a gitta mea absq; vllo peccato. Quis c
b est vir vt est Iob, qui bibit subsanna d tionem quasi aquam, qui graditur e

¶ Ex societate reproborum dignum damnatione iudicauit.

cum operantibus iniquitatẽ, & am
c bulat cũ viris impijs? Dixit enim: f

¶ Quia superbus a veritate alienus est, mox ad falsa prorũpit cui se extollit, quæ in alio reprehendat nequiter fingit.

Nõ †placebit vir Deo, etiã si cucur-
d rerit cũ eo. Ideo viri cordati audite g

¶ Non est vt Iob dicit.

e me: Absit à Deo ĩpietas, & ab oĩpo- h

a ¶ Quod non tamen hic vt ille putat.

f tẽte iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorũ re-

a ¶ In extremo, & si hic frustra affligit.

g stituet eis. Verè enim Deus nõ cõndemnabit frustra, nec oĩpotẽs sub-

¶ Enim.

h uertet iudiciũ. † Quem cõstituit a- i lium super terram, aut quẽ posuit

¶ Ergo.

i super orbẽ, quem fabricatus est? Si k direxerit ad eũ cor suum, spiritum l

¶ Et tunc.

k illius & flatum ad se trahet. Deficiet m ois caro simul, & homo in cinerem n

a ¶ Ex his quæ acute sensit intumuit & alios despicit, & sic plus videndo cęcus est, quia se non videt.

l reuertetur. Si hãbes ergo intellectũ, o audi quod dicitur, & ausculta vocẽ p

a ¶ Et hoc tibi opus est. b ¶ Et hoc verum, sed non verè dicit. ¶ Vt tu.

m elõquij mei. Nũnquid qui nõ amat q iudicium, †sanari potest? Et qũo tu r s

a ¶ Scilicet dominũ, cuius iusti iam subdit: Qui dicit regi.

eũm qui iustus est, intm̃ condẽnas?

b *Violen. sa. me. i. aduersitas qua sum percussus, est mihi inflicta per violentiam Dei: & non per iustitiam. Ista imponit Iob falsò, vt patet ex præmissis: consequenter increpat Iob de prædictis, dic.* C

c Quis est vir, vt est Iob. *i. ita vessimus sicut ipse.*

d Qui bi. sub. *Id est diuini iudicij derisionem.*

e Quasi aq. *Id est sine freno & mensura diuinum iudicium deridet. vnde postea subditur:*

f Dixit e. &c. cuc. cum e. *Hoc autem imponit ipsi Iob, eò quòd dixerat sup. 23. Vestigia eius secutus est pes meus, & postea. 30. cap. Mutatus es mihi in crudelem &c. & ideo ex hoc credidit iste Eliu, quòd Iob sentiret se Deo displicere, quamuis eum secutus fuisset, quod est falsum: quia Iob prædicta verba retulerat ad exteriorem sui flagellationem, non autem ad interiorem reprobationem, & quia Eliu ex turbatione mentis ipsum Iob reputabat verba sua non capere, vt prædictum est: ideo redit ad petendum attentionem aliorum, di.* †(i. cogor mentiri: cũ ius etiã p me habeo & afflictus sum à sagittis meis, etiam si nullũ fecerim)

g Ideo vi. cor. *id est intelligentes. per cor enim frequenter intellectus in sacra scriptura designatur.*

Diuiſio h Absit à de. im. *Hic consequenter Eliu contra Iob arguit secundum estimationem suã, ostendens, quòd in Deo non sit iniustitia, q̃ Iob nunquàm negauerat. Et primò proponit intentum, dicens: Absit à de. im. & patet litera vsque ibi:*

i Quem consti. &c. *vbi ad probandũ propositum accedit. Circa quod sciendum, quòd homo declinat à iustitia quadrupliciter: Aliquando propter impotentiam, aliquando propter timorem, aliquando propter ignorantiam, aliquando propter fauorem. Ista autẽ quatuor à Deo excludit, & sic Deum esse iustum concludere intendit. Primò igitur excludit primum, dicens: Quem consti. ali. su. ter. q. d. tanta est eius potentia, quòd directè & immediatè se extendit ad omnia à summitate cœli vsque ad imum terræ: quia sicut omnia fecit de nihilo, ita potest omnia annihilare. ideo subditur:* D (Homo quadrupliciter declinat à iustitia.)

K Si dire. &c. *Id est voluntatem suam ad quemcunque destruendum.*

l Spiri. il. & fla. ad se tra. *Et sic totaliter deficiet, siue fuerit Angelus siue homo, & sic patet quòd non declinat à iustitia propter defectum potestatis. propter quod dicitur:*

o Si habes ergo intellectum. *Diuinę potestatis.*

p Audi quod di. *i. intellige, quòd ex ista parte non potest à iustitia deficere.*

q Nunquid qui non amat iu. *s. diuinum.*

r Sanari potest. *Quasi dicat propter hoc non potes sanari à plagis tuis, quia tu non amas iudicia Dei, sed magis ea reprobas. & ideo subditur: & quomodo &c.*

¶ a Qui dicit

NICOL. DE LYRA.

¶ *adhuc malè repetiuisset. Aliud enim est iudiciũ subuertere, & aliud auferre. Subuertere enim iudicium semper est malum, nec potest bene fieri. propter quod non potest Deo competere. Auferre verò iudicium, non est aliud nisi vti iudicio, quod potest bene fieri in casu, in quo iudex vtitur misericordia & non rigore, & hoc maximè potest fieri à iudice qui habet plenitudinem potestatis, & qui nulli astringitur, cuiusmodi est ipse Deus. Et ex hoc patet, quòd quicquid Eliu in hoc cap. concludit contra Iob imponens ei quòd dixisset Deum iniustum, vel iniustitiæ subuersorem, non concludit contra eum.*

a In iudi. enim me men. est. *i. falsitas iudicij.*

b Violen.

MORALITER.

✱ a *Quis est vir vt Iob.* Qui bibit quasi aquam subsannationẽ &c. Igitur qui vult arrogantiæ notam effugere, debet à tribus prædictis cum diligentia præcauere. Alia verò plura dicit, quæ licet non valeant contra Iob, sunt tamen hic mysticè exponenda.

i *Quem constituit &c.* q. d. nullum. & hoc uerum est, æqualem sibi: sed tamen constituit uicarios ad regimen populi, prælatos in spiritualibus, & principes in temporalibus.

K *Si direxerit ad eum cor suum.* Scilicet sic constitutus à Deo honorem Dei, & bonum populi quærendo.

l *Spiritum illius & flatum ad se trahet.* id est interiores motus eius & exteriores actus in finem debitum diriget.

m *Deficiet omnis caro si.* Nam ex carnali affectu nihil faciet.

n *Et homo in cinerem reuer.* Quia talis de morte sua meditatur: propter quod antiquitus Imperatore creato statim quærebatur ab eo, quo marmore uellet sepulchrum habere.

p *Audi quod dicitur.* q. d. hoc uerbum est memoriter retinẽdum. Sed quoniam aliqui in regimine constituti malè regunt, sequitur:

q *Nunquid qui non amat &c.* Scilicet ab infirmitate morum, q. d. non. nam Princeps vel prælatus qui de seipso non facit iudicium, non bene regit populum. ideo contra talem subditur:

s *Et quomodo in eum &c.* Scilicet Deum in quem redundat quodammodo malitia uicariorum suorum. unde contingit aliquando, quòd homines grauati insurgunt ad blasphemiam Dei, eo quòd dedit talem rectorem populi. & quia Deus pro talibus frequenter audit clamorem populi, sequitur.

✱ a *Qui dicit*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Qui dicit regi, apo.* Superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabit, quoties prælatis hominibus delectatur, & honoris sui singularitate lætatur, quasi nõ sit vnus ex his quibus præest, & nõ sub dño, qd non nisi ex imitatione illius q despectis Angelorũ societatibus dixit: Ascendã sup altitudinẽ nubium, & similis ero altissimo.

Esa. 14. b

b *Qui vocat du.* Quia dũ dominando præsunt, exẽplo suæ supbiæ subditos ad impietatẽ trahũt. Tunc verò solũ potestas bñ regitur, cũ nõ amando sed timẽdo retinetur, quæ vt ministrari rectè valeat, oportet primum vt hãc nõ cupiditas, sed necessitas imponat. Præcepta aũt nec ex formidine debẽt deseri, nec p libidine amplecti, ne aut peius qs quasi ex humilitate supbiat, si diuinæ dispẽsationis ordinẽ fugiendo contẽnat, aut eo iugũ superni rectoris abijciat, quo cũ sup cæteros priuatum regimen delectat.

† impius es.

† Deu. 10. d 2. Pa. 19. c Sap. 6. b Eccle. 35. b Roma. 2. b Gal. 2. b Ephe. 6. b Colos. 3. d Act. 10. e 1. Petri. e

c *Quis non acci. per.* Tyrãnũ cõtra pauperẽ disceptãtẽ cognoscit, qa superbos oẽs vitam humilium deprimentes, in iudicio nescire se perhibebit.

d *Opus enim ma. &c.* Acsi dicat: Si potenter cum vult destruit, sic cum voluit, potenter creauit.

e *Subito morientur.* Quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subitò & repente tolluntur, quia finem suum præuidere cogitando nesciunt.

f *Et in me. no. &c.* Noctem dicit cordis obscuritatem. In media autẽ nocte curuati pertranseunt, qui obscuritatis suæ negligentiam humiliati ad mortem pertranseunt, qui transeunt quidem dum viuunt, sed pertranseunt dum moriuntur.

g *Et au. vio. &c.* Subaudi diuina iudicia, qa subitò exitu vrgẽte inuisibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat.

F h *Oculi. n. eius &c.* Iniquus q diu expectatus est, idcirco est repẽte sublatus: qa oculi domini super vias hominũ.

i *Et om. gres. eo.* Gressus dicit singulas opationes, vel alternãtes motus cogitationis, qb quasi passib^9 vel à Deo recedimus, vel ei propinquamus.

†Preterea quod

k *Non sunt te.* Per tenebras ignorantiam, per vmbram mortis obliuionẽ designat. Obliuio vmbra mortis dicitur quam imitatur, quia ita tollit rẽ à sensu, sicut mors à vita. vel quelibet immutatio mortis est limitatio: quæ non est in Deo, apud quem non est trãsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et vt est incommutabilis, ita penetrabiliter videt, nec obliuiscitur qui non mutatur.

¶ es.

a Qui dicit regi, † apostata: Qui vo- a b

b a ¶Qui sequitur ad mala trahunt. b ¶Quia homine ex eo quod est, ipse homo iudicat: Deus non ex rebus à se datis vt nos.

c cat duces impios? Qui non accipit d

a ¶Per principem & tyrannum quisque superbus potest accipi: per pauperem, humilis.

personãs principũ, nec cognouit ty- e

rãnum, cum disceptaret cõtra pau-

d perẽ. †Opus enim manuũ eius sunt

¶ Sententia iudicis.

f vniuersi. Subitò morietur, & in me f g

a ¶Qui hic noluerant humiliari.

dia nocte curuabũntur populi, & h

a ¶Illi quos meum est colligere. b ¶Quia manu violentus fuit.

g pertransibunt, & auferent † violen- i

a ¶Inuisibiliter. a ¶Non videt qui eum rapit, sed rapitur. b ¶Iniquum ex potestate non credebat se videri.

h tũ absq; manu. Oculi enim eius su- k l

a ¶Opera. b ¶Cogitationes.

i per viãs hominum, & omnes gres-

a ¶Id est quæ dies patenter conspicit, quando que multa non desunt. b ¶In demum ex ignorantia cogitata.

k sus eorum considerat. Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt

a ¶Non obliuiscitur pre peccata, sed videt quod agitur, & quod videt non obliuiscitur.

¶Nec abscondi possunt: nec tamen tunc emendari.

abscondãntur ibi qui operãtur ini-

l quitatem. Neq; eñ vltrà † in homi- m

m nis potestate est, vt veniat ad Deum

Ita tunc, nunc autem mentis iudicio: Conteret multos, quare modo est cui prouidendũ ne extra se vagetur.

n in iudicium. Cõteret † multos & in- n

numerabiles, & stare faciet alios p

¶Quod iuste.

o eis. Nouit enim opera eorum, & id- o p

circo inducet noctem, & cõterẽtur.

a ¶Et si non impij hominibus videntur, qui enim male agit & fidem retinet, dum impie ne peccare se putat. ¶Impius proprie infidelis dicitur, ecclesia Deus videntium est, vbi lumen id est Deus videtur.

p Quãsi impios percussit eos † in loco q r

q vidẽtiũ. † Qui quasi de industria re- s

a ¶Humilitatis exempla. ¶Via est quecquid incarnatus sapientia gessit ex tempore.

r cesserũt ab eo, & oẽs viãs eius intel-

a ¶Vide ant mali opprobria Christi, sed quo ducunt, non intellexerunt.

s ligẽre noluerunt, vt peruenire face- t

l *Neque enim vl. &c.* Iudiciũ dicit, non q per æternã retribu- G tionem punit, sed q mente conceptum per conuersionem diluit. In hoc mentis iudicio tanto citius absoluimur, quantò nos districtius reos tenemus. Nec ad hoc agendum prætermittenda sunt tempora quibus vacat: quia ad hoc agendum post huius vitæ tempora, non vacat.

m *Vt ve. ad de.* Hic licuit reprobis ad Deum venire in iudicium, quod nõ tunc, & si desiderarent. Hoc iudicium est, quo hic nos iudicamus. iudicium enim damnationis non desiderarent.

n *Conteret multos &c.* Hoc quotidie agitur. Labuntur alij à statu iustitiæ, & locum vitę alij illis cadentibus sortiuntur. Quia innumerabiles dixit, vel multitudinem exprimere voluit reproborum vel indicare voluit, quoniam qui pereunt, intra electorum numerum non habentur.

o *Nouit. n. opera eorum.* Sciendũ quòd iniquus duobus modis in nocte conteritur, vel cùm exterioris pœnæ tribulatione percutitur. vnde dicitur in tenebras exteriores. Vel cũ occulta sententia interius cæcatur. Inducere autem noctem dominus dicitur, à cæcitate liberare noluisse.

Nota † forte non vi, sed Dñi voluntate. Matt. 22.

p *Quasi impios &c.* Hoc dicitur de his, quos intra ecclesiam diuina vitio inuenit in iniquitatibus perdurantes. Ibi quippe stabant vbi Deum videre videbantur. Ibi tenebras dilexerunt, vbi lumen veritatis aspicitur: hi pios in ecclesia se ostendunt: sed quia diuina iudicia latere nõ possunt, quasi impij feriuntur.

† necesse est hominis

q *Qui quasi de industria.* Ex infirmitate solet accidere, amare bonum sed implere non posse. Ex studio verò peccare, est bonum nec facere, nec amare. Peccatur autem vel ignorantia, vt Paulus persecutor, quod leuius. vel infirmitate, vt Petrus qui negat, quod grauius, vel studio quod pessimum.

† fortes Tribus et dit pro eis.

H

1. Tim. 1. Matt. 26.

r *Et om. vias eius intel.* Nescire ignorantia est, scire noluisse, superbia est. Superbi enim humilitatis dominicæ facta contemnunt.

† (i. e. omnes) ceteri morte beat. Aliqui

s *Vt peruenire &c.* Cum enim isti superbiunt, clamãt ad Deũ hi qui à superbientibus opprimuntur, vel quia istis cadentibus in eorũ locũ pauperes, id est spũ humiles surrogãtur: qđ facere dicũtur: qa casu eorum fit, vel illis peccantibus pauperũ clamor auditur: qa dũ Iudei cõtra

☞ Dominum

l Neque

NICO. DE LYRA.

¶ a Qui di. &c. *Hic excludit à Deo secundum, videlicet declinare à iustitia propter timorem: quia nullum timet, sed absque timore omnes increpat quantumcunque magnos, & quando vult annihilat, & hoc est quod dicit: Qui di. regi. qui tamen præcellens est in hominibus.*

b Apostata. *Quando non conseruat iustitiã & bonum commune, quod est à suo statu apostatare.*

c Qui vocat duces. *s. militiæ, qui inter alios sunt audaciores.*

d Impios. *Quando crudeliter vtuntur data sibi potestate.*

e Nec cognouit &c. *Cognitione approbationis, nec magis reprobationis. Ideo subditur:*

f Subi. mo. *Qñ Deus voluerit, qđ fit dupliciter. Vno mõ pcussione diuina immediatè, & hoc tangit cũ dr: Subitò morientur. Alio mõ seditione populi contra tyrannum vel principem mota: & hoc tangitur cum dr.*

g Et in me. *Cõmoti ad rebellionem, q solet fieri in clãculo & de nocte.*

h Et per. *In furore multitudinis commotę.*

i Et au. vio. *i. tyrannum qui violentia regebat, & non iustitia.*

K Absq; ma. *i. absq; potestate aduersariorũ tyranni qui sunt ab extrà.*

l Ocu. enim &c. *Hic excludit tertiũ. s. declinare à iustitia per ignorantiã. quia sicut dicitur Prou. 15. a. In omni loco oculi domini contemplantur bonos & malos: & ideo non potest deficere per ignorantiam, & hoc est quod dicitur: Ocu. enim eius &c. Et patet litera vsque ibi:*

m Neque enim vl. in ho. po. est, vt ve. ad De. in iu. *s. postquàm fuerit à Deo diffinitiua sententia condemnatus.*

n Conte. &c. *Hic excludit à Deo quartum. s. declinare à iustitia propter fauorem. Solet autem aliquis maximè fauere multitudini. vnde & dominus pp decem iustos voluit parcere quinq; ciuitatibus in fauorẽ multitudinis, vt hr Ge. xviij. d. & tñ nõ parcit in pindiciũ iustitiæ: pp qđ dr: Conteret mul. innume. Et stare faciet alios pro eis, sicut habitatores terræ Chanaan contriuit, & filios Israel pro illis habitare eam fecit:*

o Nouit enim opera eorum. *Pessima.*

p Idcirco inducet noctem &c. *Id est mortem repentinam.*

q Quasi impios. *Id est à pietate scienter recedentes.*

r Percussit eos in loco videntium. *Id est in præsenti vita, in qua poterant videre per rationem naturalem quid agendum & quid fugiendum. Qui tamen videre noluerunt. Ideo subditur: Qui quasi de industria recesserunt ab eo &c.*

t Vt peruenire facerent ad eum clamo. &c. *Sicut clamor filiorum Israel contra Aegyptios venit ad Deum propter nimiam oppressionem eorum, vt habetur. Exod. 3.*

¶ a Ipso enim

MORALITER.

a *Qui dicit regi, apostata &c.* Malum rectorem deponens ab officio pariter & à vita. ideo sequitur;

f *Subitò morientur.* Nec potest quis conqueri iustè, cùm sit dominus mortis & vitæ, & hoc est quod subditur:

m *Neque enim &c.* Et quoniam tale Dei iudicium maximè debetur peccantibus ex certa malitia. Sequitur:

s *Qui quasi de indu. &c.* Sed quia posset aliquis quærere: cur dominus permittit impios regnare? Rñdetur, quia facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi, vt sic puniatur.

Dñm superbiunt: ad Deũ vota Gentiliũ peruenerunt. Vel A quia hæc de rectoribus pñt accipi, dũ pro curis seculi officiũ pdicationis deserunt, subditos in clamorẽ cõpellũt, qui murmurant cur fictus tenet locũ. Sed quia rectores habẽt iudicẽ suũ, magna cautela subditorũ est, non temere iudicare vitã regentiũ. Neq; n. frustra per semetipsum Dñs æs nummulariorũ effudit, & cathedras vendentiũ colũbas euertit: Nimirũ significans, quia per magistros quidẽ vitã iudicat plebiũ: sed p seipsum facta examinat magistrorũ quis etiã subditorum vitia, q à magistris modo vel dissimulantur iudicari, vel nequeũt: eius tñ proculdubio iudicio reseruanẽ. Vel per tumorẽ potentiũ, superbia Iudæorũ: per clamorem egeni, desideria gentium figuranẽ. Iudeis ergo superbiẽtibus vota gentiliũ ad Deũ puenerũt, q iudicia nõ audet discutere, sed admiratione veneratur.

Noua de prælatis. Ioan. 2. c † terrebit? vel inquietabit? † 8. q. 2. c. audacter † ad capiendum populum vel affligendum populum

a *Ipso enim.* Si Gentilitatem miraris assumptã, ipso cõcedente pacem, quis est qui condẽnet? Si Iudæã obstupescis pditam, ex quo abscondit vultum suũ: quis est qui contempleẽ eum? Et quia sic minima sicut maxima, sic singula iudicat Deus, sicut cuncta addit,

† Quoniã de Deo locutus sum intermittã sub. sermonem nõ addi aliquid

b *Et super.* Acsi apertè moneat: hoc iudiciũ qđ super vnã gentem describiẽ, etiam super oẽs intelligere: vt alius repellatur, alius eligaẽ occultè, sed nullus iniustè. Qđ ergo in maximis fieri cernimus, etiam in nobis singulis cautè timeamus. Subtile hoc iudicium vt alius repellatur, alius eligatur, exercet & super gẽtes & super omnes homines, quia sic intendit Dñs singulis, ac si vacet à cunctis, & sic simul intendit omnibus, acsi vacet à singulis. Quia verò de specie transiuit ad genus, nũc de genere se cõuertit ad speciem, & B quid Iudæa proprie mereaẽ, ostendit.

† absq; eo quòd video. i. sinõ apprehendi aut atti- gi quæ de Deo dicenda erant Ioan. 3. g

c *Qui re.* Omnium hypocritarum caput Antichristum designat, quem Iudæa exigentibus meritis accipiet, qa super se verũ regẽ regnare noluit. Sicut in euangelio dr: Ego veni in noĩe patris mei, & nõ recepistis me. Si alius venerit in noĩe suo, illum accipietis.

d *Quia ergo.* Hoc arrogantes propriũ hñe solẽt, q ab auditoribus suis ne qđ fortè inordinatè dixerint, tunc requirunt, cũ se laudabiliter aliquid dixisse cognoscunt. Hoc aũt faciunt, non q de dictis suis ambigũt, sed quò ab audientiũ iudicio fauores quærũt. Sed diu morari non pñt in ipsa humilitatis imagine, quam specietenus sumunt. Si. n. paulisper tacitus auditor dicta eorum considerat, mox illi se detegunt. Vnde Eliu subitò ab humilitatis

Arrogantis proprium addet iniquitatẽ internos iudicet & multiplicat sermones suos contra Deũ. vel inter nos concutiatur aut pdatur & postea condiat verbis suis cũ Deo.

rent ad eum clamorem egeni, & au

a diret vocem pauperum. Ipso enim a

concedente pacem, quis est qui † cõ- b

a ¶Ita pater, quia sic fuit placitum ante te: Non potest esse iniustum quod placet Deo.

demnet? Ex quo absconderit vul- c

tum, quis est qui contempletur d

b eum? Et super gentes, & super om- e

c nes homines. † Qui regnare facit ho

¶Antichristum quem iam sequuntur viuendo, etiam hi qui despiciunt verbo.

minem hypocritam † propter pec-

a ¶Arrogans, quia mala defendit in bonis, humiliter ambigit, quia fauorem quærit, sed vere est humilis in bonis, qui non est defensor in malis.

d cata populi. † Quia ergo ego locu- f

¶Sed.

tus sum ad Deum, te quoque non g

a ¶Hoc non quæreret, si se errasse sciret.

† prohibebo. † Si errãui, tu doce me,

¶Et ego.

si iniquitatem † locutus sum, vltrà

¶Sed.

e non addam. † Nunquid à te Deus h

† expetit eam, quia displicuit tibi?

a ¶Quasi, ego innocens qui pulsatus respondeo.

f Tu enim cępisti loqui, & non ẽgo.

a ¶Ad te non pertinet sed tamen iterum palliatur.

g Quòd si quid nosti melius, lõquere.

a ¶Ad te non pertinet, apparet elatio

h Viri intelligentes lõquantur mihi, i

i & vir sapiens audiat me. Iob au- k

tem stultè locutus est, & verba il-

k lius non sonant disciplinam. Pa- l

a ¶Sed. ¶Quia asperitas superborum vsq; ad maledicendũ extenditur: contra Iob Deum precatur

b ¶Non beniuole probationem ei optat quem iam inter flagella lapsũ accusat. sed crudelis cõpati nescit dolori: nec aliis humili cõcedit: sed potius affligit.

tẽr mi, probẽtur Iob vsque ad fi- m n

l nem. † Ne desinas ab homine ini- o

m quitatis, qui † addidit super peccata p

n sua † blasphemiam. † Inter nos inte- q r s

¶Quasi non potest.

rim † constringatur, & tunc ad iudi- t

ciũ prouocet sermonibus suis Deũ. u

litatis specie ad verba tumidæ accusationis exiliuit, dicens: C Quia ergo ego lo. Si errauri, tu doce me &c. Sicut. n. sæpe cõtingit, vt bona loquantur mali: sic Eliu multa fortia paulo superius se dixisse memorat: & securus idcirco ne fortasse errauerit, requirebat. Neq; n. requireret, si errasse crederet. Est nanq; vt dictum fuit, propria arrogãtium fraus, vt tunc de errore requirere studeant, quando se nouerint non errasse: qui rursum requirere, vel argui despiciunt, si quando se errasse veraciter cognoscunt. Arrogans .n. nõ esse, sed videri humilis cupit, & hæc ficta humilitas dũ est, elato quasi onus est. vñ mox eã excutit, dicens,

e *Nunquid.* Ego rõnẽ Dño reddit urus sũ. Cur mõ iniquitas mea à te reprehenditur, quæ constat, q in iudicio à te non requiratur. Iusti cum ab hominibus iniustè impetuntur, testem sibi Deum requirunt. vnde consuetudo est malis, vt cum arguuntur, magis iudicium Dei quam hominũ quærant: nec Deum timẽt, sed coram hominibus erubescunt, ne quis modo arguat, q nõ ipse, sed Deus iudicabit.

f *Tu enim cępisti loqui &c.* Hoc ideo dicit, quia culpabiliores esse solent, qui loqui in contentione inchoãt, quam qui respondent. Sed tamen iste rectè inchoanti praua respondit.

† phibeo

g *Quod si quid nosti melius.* Quod locum loquendi tribuit, humilitatem se exhibuisse indicauit, quamuis dum ait: Si quid melius nosti, loquere: nimis hoc ipsum superbisse est, de melioris scientia dubitasse.

† nonne à te responsio danda est, quoniã spreuisti, aliorũ benedicta cũ tu inceperis vel elegeris, & nõ ego. quid igit nouerĩs loq̃re? † feci.

h *Viri intelligentes &c.* Acsi dicat: Huic loqui iustè non conceditur, quia & audire verba sapientum nõ meretur.

i *Iob autem stul. &c.* Sine disciplina locutum Iob credidit, quia iustum se in suis operibus memorauit. Verum fortasse Eliu diceret, si non de illo hæc eadem quę Iob de se dixit, ipsius disciplinæ autor æstimasset. Hunc enim frustra percussum perhibuit.

D

k *Pater mi.* Verbis maledictionis adhuc eum feriri postulat, quem iã peccasse sub manu ferientis accusat. Et quia pro culpa percussum credidit, ideo exhibẽda ei pietatis viscera, nec inter tot dolores existimauit.

† Propterea q conuertit se ad viros iniquos vel pp responsiones ad viros iniquos

l *Ne desinas ab ho.* Hominem iniquitatis vocat, quem Deus iustum præ omnibus sua attestatione denuntiat.

m *Qui addi.* Accusat eum & pro peccatis flagella meruisse, & post flagella peccasse.

† constringatur

n *Inter nos.* Acsi diceret: Ex nostra assertione cognoscat quia nequaquam diuinæ examinationi sufficiat.

NICO. DE LYRA.

¶ a Ipso enim &c. *Iniustè oppressis.*

b Quis est qui con. *q. d. nullus. quia nullus potest impedire ordinationem eius.*

c Ex quo ab. *Ab impijs propter iniquitatem ipsorum.*

d Quis est qui cõ. *i. possit in eo consolationem inuenire, quasi pulchritudinem eius contemplando.*

e Et super gen. *Habet potestatem talia faciendi, & si quæratur: quare ergo permittit regnare malos & prosperari? Respondet, propter peccata populi: vt sic ab impio dominante opprimantur, & de peccatis puniaẽ.*

f Quia er. &c. *Postquam Eliu contra Iob arguit, hic consequenter locũ respondendi ei tribuit, dicens: Quia ergo ego lo. sum. ad de. i. quantum ad illa quæ spectant ad honorem diuinum.*

g Te quoque. *Quin possis loqui, & respondere: & quia credebat Eliu Iob turbatum de his quæ dixerat contra eum, ostendit quòd non debeat sibi displicere: & hoc triplici ratione. Prima est, quia si Eliu defecerat in loquendo, iste defectus non erat à Deo repetendus ab ipso Iob. & hoc est quod dicit.*

h Nun. a te Deus ex. *i. iniquitatẽ si eam loquendo incurrit. Secunda est quia Iob dederat occasionem dicens à principio: Pereat dies in qua natus sum &c. Ex hoc verbo occasionem habuit tota disputatio: & hoc notatur cum dr: Tu. n. cœpisti loqui. Tertia est, quia ipsi Iob dabatur locus respondendi. ideo dicitur: Quòd si quid melius nosti &c. Sed quia reputabat Iob insufficientem ad sibi respondendum. ideo subdit:* Viri intel. lo. *idest disputent mecum obijciendo.*

Iob. 3. a

k Et vir. sa. &c. *Mihi respondendo, & quia Iob non est talis, ideo subditur: Iob autem stultè locutus est &c. Et quia reputabat Iob in sua malitia obstinatum: ideo conuertit se ad Deum, dicens,*

l Pater mi. *per creationem.*

m Probetur Iob. *Hoc est probetur ipsius veritas per flagella tua, quia non recipit rõnem: & cõtra tales vtendum est magis flagellis quã verbis.*

n Vsq; ad fi. *idest vsq; ad mortem, quæ est finis vitę.*

o Ne desi. ab ho. ini. *idest obstinato in iniquitate: & ideo non desistas ab eius flagellatione.*

p Qui ad sup. *quæ fecerat ante flagella.*

q Blasphe. *imponendo tibi iniustitiam.*

r Inter nos. *idest in præsenti vita.*

s Interim com. *Pœnis à te inflictis, quia talis indiget pena.*

t Et tunc. *i. post vitam præsentem ad iudicium ęternę condemnationis.*

u Prouo. sermo. suis Deum. *idest verbis blasphematorijs.*

In cap. xxxiiij. vbi dicitur in postil. Ideo conuertit se ad Deum, dicens: Pater mi.

ADDITIO I.

¶ Quòd aũt Eliu inuocet Deum per singularem paternitatẽ, dicẽs: Pater mi. nõ ad modicã pertinet arrogantiam. vnde Aug. in oratione dominica dicit: Noli tibi aliquid specialiter vẽdicare, solius Christi specialiter est pater: nobis verò omnibus pater est in communi, quia illum solũ genuit, nos aũt creauit. ideo dicitur: Pater noster &c.

Aug. de or. domi.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

GLO. ORD. CAP. XXXV.

E *Arrogantiū loquacitas*

IGitur Eliu hęc rursum. Hoc bene de illo infertur frequenter, qui non modo inepta, sed & multa peruersus studet dicere: alia finiens alia incipit, vt immensa loquacitas continuetur. Arrogantes.n.& multa inepta loquūtur, & in locutione sua semper incipere student: quatenus ipsa locutione suspensos auditores faciant, quo quasi nouum audire aliquid expectent.

b *Nunquid.* Iustiorem se Deo non dixerat, sed proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.

c *Vt diceres. Deo sum.* Sic visum est illi ex verbis Iob, sed non ita Deo: quia homines pēsant cor ex verbis, Deus verba ex corde.

†Quid prodest tibi? vel quā vtilitatem capiam tu, si recessero à peccato?

d *Dixisti enim.* Nihil horum dixerat, sed arrogantes dum non possunt reprehēdere iustè, quæ sunt, reprehendunt mentiendo, quæ non sunt.

e *Itaque ego resp.* Superioribus dictis quasi beati Iob culpabilia verba narrauit, atq; ex eis sibi materiam loquēdi ꝓposuit, & forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit. †facietie

f *Suspice cę.* Hoc dicens nimirum colligit, vt considerare debeat, quātominus Deo actione sua, aut prosit, aut noceat, qui altitudini cęli atq; ętheri prodesse, vel nocere nō possit. Quāuis in cęlo & æthere possimus supernas potestates accipere, vt cum angelicos spicitus lōge adhuc à nobis distare cōspicimus, ipsi creatori & dominatori spirituū qtū distemus, cognoscamus. †1.q.4.c. homini †iniquitas

g *Ho. qui si.* Humana impietas ei nocet quem peruertendo inquinat. & rursus: adiuuat nostra iustitia, quē à prauis actionibus mutat. Sed quia re-

F

probotum nequitia trituræ more electorum vitam quasi grana à paleis separans, premit, vt purget. Et Moyse vocāte cogit Pharao etiam durè præmēdo exire, ita mala quæ hic ꝑmunt, nos ire ad Deum compellunt. Vnde Eliu labores electorum sub oppressionibus iniquorū exequēs. ideo addit, *Exo.12.c*

h *Prop. mul.* Calūniatores dicere possumus omnes iniquos, non solū qui exteriora bona rapiunt sed etiā q malis moribꝰ suis, & vitæ reprobæ exēplis interna nostra dissipare contendunt. Quia vero q̄ verbis suadere nō valent, extorquere nōnunq̄ effrenatis viribus studēt, sequit, *Calumniatores iniquos dicimus*

i *Et eiulabunt.* Dum vi peccare cogimur, iam tyrannum sustinemus. Sed qa infirmi si qua eis fuerint ex aduerso obiecta, languescunt Eliu præmissis vnde fortes proiciunt malorū oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, Iob probra pusillanimitatis impingens.

k *Et non dixit.* Mos sacræ scripturæ est, vt a singulari numero ad pluralem subito transeat, & econuerso. Quisquis aūt iā aduersitatum tribulatione frangitur, à quo factus est minime contemplatur. Nam, qui eum, qui non erat, fecit, factum sine gubernatione non deserit. *Mos sacræ scripturæ*

l *Qui dedit car.* Carmen in nocte lętitia est in tribulatione: quia & si pressuris temporalitatis affligimur: spe tn̄ de æternitate gaudemus. Et est sensus. Infirmus cū ꝑmitur, à spe gaudij nimia pusillanimitate lassat. nec dicit: Vbi est Deus q fecit me, qui dedit car. Si.n. ista diceret, vim, quā patitur, temperaret.

m *Qui do. nos.* Quasi: Infirmus: ideo non est fortis in aduersis, quia in prosperis non temperat ab ingluuie iumentorū, nec à volatu volucrū, nec recogitat qui fecit eū. Iumēta terræ sunt, qui vsu vitę carnalis ima appetunt. Volucres vero cęli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Docet ergo nos Deus super iumenta terræ & volucres cęli, quia dū hoc, qđ sumus, agnoscimus, nec defluēdo imis subijcimur, nec superbiēdo de sublimibus inflamur. Vel p iumenta, terreni homines, per volucres dæmonia designātur.

Subauditur

CAP. XXXV.

a ¶In creaturis cognoscimus, quantum à creatore distamus.

IGitur Eliu hęc rursum locutus est: Núquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: iustior Deo sum? ¶Fortes sententiæ sequuntur. sed personæ Iob nō cogruunt. Dixisti enim: †Nō tibi placet quod †rectum est, vel quid tibi proderit, si ego peccauero? Itaq; ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suspice cęlum, & intuere, & contemplare ¶æther. æthera, ꝙ altior te sit: Si peccaueris, quid † ei nocebis? Etsi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eū? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet. a ¶Quod non supernis spiritibus, qui mutari non possunt. †Homini qui similis tui est, nocebit † impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua. ¶Sed & mala hominum bonis prosunt. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, ¶Quia hi in mundo abundant. & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. ¶Infirmus vt Iob. putat se deseri. Et non dixit: vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? ¶Ideft lætitiam in tribulatione. Qui docet nos super iumenta terrę, ¶Hoc non dicet infirmus. ¶Qui carne labuntur.

NICO. DE LY. CAP. XXXV.

IGitur Eliu. *Postquam Eliu improbauit dictum Iob, inquantū secundum suam æstimationem Deum reputabat iniustum, hic consequenter eum reprobat inquantum dicebat se esse iustū. Circa quod primò proponit intentum, & secundò prosequitur ibi: Itaque ego respondebo. Circa primum dicitur,* G

a Igitur Eliu hæc rur. *dederat enim locum loquendi ipsi Iob, sed quia non respondit disputationem suam resumpsit.* *Moraliter.*

b Nunquid æqua. *Hoc autem non inuenitur dixisse Iob, tamen hoc sequebatur ad dicta eius secundum intellectū Eliu. ideo sequitur,*

c Dixisti enim. *Hoc autem accepit Eliu ex hoc quod Iob supra dixerat x. cap. Si iustus fuero, non leuabo caput. Solent autem homines caput leuare coram principe, de hoc quòd sciunt sibi placere: & ex hoc intellexit Eliu verbum Iob quasi dicat, quòd iustitia ipsius Deo non placeret.*

d Vel quid tibi. *Hoc accepit Eliu ex hoc qđ Iob ibidem præmiserat: Quare mundū me esse non pateris: quod intellexit Eliu acsi Iob intelligeret, quòd aliqua vtilitas Deo accresceret, ex hoc quòd in peccato seu pęna peccati detinebatur. Et sic ex istis duobus si eſsēt vera, sequebatur quòd Iob iustiorem Deo se diceret: quia frequenter dixerat, quòd sibi placebant bona, & displicebāt mala: sed prædicta verba Iob ad alium referuntur intellectum, sicut supra fuit expositum. Ex quo patet quòd Eliu procedit in hoc cap. ex falso intellectu verborum ipsius Iob.* † bonum *Sup.10.a.*

e Itaq; ego respon. *Hic consequenter Eliu prosequitur intentum, quantum ad duo dicta Iob secundum intellectum ipsius Eliu. Et primò improbat secundum, secundò primum ibi: Et non dixit. Secundum dictum Iob, vt Eliu intelligebat, fuit quod aliquid Deo accrescit ex culpa seu pęna hominū. Quod improbat per diuinam excellentiam, quę tanta est quòd malum hominis seu eius bonum non potest ei valere seu nocere. & hoc est quod dr̄,*

f Suspice cę. *quod est quasi sedes Dei secundum illud Esa. Cęlum mihi sedes est.* *Esa.66.a*

g Et intu. *oculis corporalibus.*

h Et contem. *oculis mentalibus,*

i Quod altior. *s. ipse Deus incōparabiliter.*

K Si pec. *peccatis in Deum.*

l Quid ei noce. *nihil.* H

m Et si mul. *idest peccata tua in proximum, quę dicuntur iniquitates, eò quòd sunt contra æquitatem iustitię.*

n Por. si iu. *q.d. nihil: quia cum sit infinitę perfectionis, nihil ei accrescit ex operibus nostris.*

o Homini &c. no. imp. t. *i. poterit nocere si per malitiam eum calumniaueris, aut per violentiam oppresseris.*

p Et si. ho. *si cum eo iuste aut misericorditer egeris: quod declarat consequenter, dicens:*

q Propter mul. *idest oppressi quærentes auxilium non solum à Deo, sed etiam ab hominibus, à quibus adiuuantur aliquando in talibus.*

r Et non di. *Hic improbat primū dictū Iob secundum intellectum suū s. ꝙ Deo non placet id quod rectum est, quod probat per hoc ꝙ Deus est autor omniū, & speciali modo hominum, qui ad imaginē Dei facti sunt, opera aūt Dei bona sunt. vnde dr̄ in Gen. Vidit Deus cūcta quę fecerat, & erant valde bona. Cuilibet aūt autori placēt opera sua: & ideo dicere ꝙ Deo nō placet hominis iustitia, est dicere ꝙ Deus non sit autor ipsius. & hoc est ꝙ dicit Eliu, concludens contra Iob: Et non dixit. s. Iob.* *Deus omnium Gen.1.d*

s Vbi est Deus. *quia per dictum suū quasi negat Deum autorem suum.*

t Qui de car. in no. *i. reuelationes ad instructionem hominum, quæ dicū tur carmina, eò ꝙ tales reuelationes scriptæ sunt frequenter per modum carminum. Et dicuntur dari in nocte, quia frequentius tunc dantur, quam de die, quando anima non est impedita exterioribus tumultibus.*

u Qui do. nos &c. *dando nobis intellectum, quo carent bruta animalia.*

a Et

MORALITER.

✲ a *Igitur Eliu.* In hoc cap. Eliu tanquam arrogans & superbus multum se commendat, & Iob vituperat. in quo docemur de laudibus proprijs & aliorum vituperijs tacere, si notam superbiæ volumus euitare.

f *Suspice cę.* Per hoc ostenditur ꝙ supereminentia Dei est assiduè meditanda, vt ei semper mens hominis sit subiecta.

k *Si peccca.* q.d. nihil, sed tibi nocumento culpæ & etiam pęnæ.

n *Porro si iu.* q.d. nihil: sed tibi per meritū ex quo sequit præmiū.

q *Propter mul. calum.* s. iniuste oppressi. Sed quia hoc parum aut nihil curant tyranni, sequitur,

r *Et non dicit &c.* quia facto non videntur curare de Deo, sicut dixit Pharao, Exo.v.a. Nescio Dominum, & Israel non dimittam. Sed quia Deus tribulatos consolatur, sequitur,

t *Qui dedit car.* Nam carmina consolationis dat in nocte tribulationis & contra tyrannos subditur,

✲ b Ipse

Subauditur autem: hoc quoq; non dixit. Vel, reptilia, quæ A toto corpore hærent terræ, sunt cogitationes omnino terrenæ. Animalia, quæ ventre leuantur à terra, sed prona sunt ad terram, bona sunt, quæ pro terrenis fiunt.

a *Ibi clamabunt.* Ibi, videlicet in tribulatione. Acsi diceret: Reatus opprimentiū audiri voces prohibet oppressorū, nec eripiuntur visibiliter iusti, quia saluari inuisibiliter non merentur iniusti: & dū modo in tribulatione teruntur, illorum nequitia consummatur. Et sic non citò clamantē audit, & tn̄, quod patitur, scit. Patet ergo pro bono differri. vnde: Nō exaudies, & non ad insipientiam mihi. Sed quia multi ex tarditate auxilij franguntur, subdit, & cum dixerit. *Psal.21.a* †Veruntamen mendaciū est ꝙ non audiat Deus & omnipotens nō intueatur illud. †sac iudiciū vel iudicium est.

b *Non enim fru.* Duo dicit, ꝙ clamantē nō frustra audit, & tn̄ ꝙ patitur respicit. Exaudit, & dissimulat, quia, qđ impleri concitè cupimus, ex ipsa melius tarditate prosperamur.

c *Etiam cum di.* Acsi diceret: Cum idcirco Deus considerare nō creditur, quia tardè miseretur, intima cogitationis ingredere, atq; illic coram eius oculis causæ tuæ iudicium suscipe, & quæ ipse viuendo contulisti, vel quæ misericorditer percepisti discerne, & tunc ad spei fiduciam redis, cum bona tantæ benignitatis erubescis, quatenus fidenter inter aduersa expectes, quem & post delicta propitium recolis: sed dum nos diu affligimur, mali, quia sine verbere, ad peius ruūt. vñ, C

d *Nunc enim non infert furorem &c.* Diu malos tolerat, quia in perpetuum damnat.

e *Nec vlciscitur scelus valde.* Pauca enim sunt, quæ in hac vita flagellat. Non valde, quia si qua hic punit, plura reseruat, & aliquando ferire incipit, quod æterna damnatio consummat. Quædam punit, ne videatur nō curare humana: quædam reseruat, vt iudicium restare sentiamus.

f *Ergo Iob frustra aperit os suum.* Beatum Iob, & multa dixisse, & nihil scisse asserit, de omnibus his, quæ locutus est ipse.

g *Et absque scientia.* Proprium est arrogantis, vt multa quæ dicit, pauca putet: pauca quæ audit, multa. Et quamuis Iob ei tacuerit, de verbis ad amicos arguit, vt amplius silentium eius sibi acquirat. *Arrogātis proprium*

¶Qui mente extolluntur.

a & super volucres cęli erudit nos? Ibi ¶Sicut aliquando Deus suos propter inimicos eripit vt illi conuertantur, ita aliquando suos non audit propter damnationem persequentium. clamabunt, & nō exaudiet propter superbiam malorum. † Non enim frustra audiet Deus, & omnipotens a ¶Si surripit tibi desperatio, attende omnia quæ tibi dedit, & iam non diffidis. singulorū causas intuebitur. Etiam cum dixeris, non considerat † iudicare ¶Tibi hoc opus est. coram illo, & expecta eum. † Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valde. a ¶Vera quæ dixit ad despectum iusti retorsit: vnde maior est virtus in humili. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absq; scientia verba multiplicat.

† Et nunc quia paulisper [illegible] ... Iob ... non cognouit eum in multitudine ... peccatorū suorum. Alij sic vertūt, Et nunc quia dixisti ... Eliu ... non cognouit ... nec ... Iob &c. ... Et nunc ... *Prou.21.b*

NIC. DE LYRA.

a Et super volu. *Hoc dicit ad remouendum errorem illorum, qui dixerūt homines doceri per garritum, & volatū auiū de aliquibus futuris.*

b Ibi cla. *s. homines mali propter malitiam suam flagellati.*

c Et non exau. *s. Deus, propter superbiam malorum: quia non pęnitent verè de malis suis: hoc autem nō eſset, si Deo placeret iniquitas & displiceret iustitia, quod imponebat Eliu Iob hoc sentire. vnde adhuc subditur,*

d Non enim fru. *q.d. frustra audiret clamantem, nisi videret eum verè pęnitentem: & quia talia non poſsunt eum latere, ideo subditur, Et omnipotens causas singulorum intuebitur.*

e Etiam cum dixe. *idest in corde tuo tenueris.*

f Non conside. *scilicet facta hominum, eò quòd videntur aliquando mali regnare. ideo subdit,*

g Iudicare co. il. *idest præpara te ad eius iudicium futurum expectandum, & tunc videbis omnia puniri secundum rectum iudicium. Cuius causam subdit dicens,*

h Nunc enim. *idest in præsenti vita.*

i Non in fu. *i. totam pęnam debitam pro peccatis: quia pęnę præsentis vitę sunt quędam medicinæ ad correctionem: & ideo frequenter obstinatis, apud quos non valet correctio, parcit à pęna vitę præsentis saltem in parte, reseruans eis maiorem pœnam in futuro: & in hoc conueniebat iste Eliu cum ipso Iob: quia tamen in pluribus alijs discordabat, ideo inuehitur contra ipsum di.*

K Ergo Iob frustra ape. *Reputabat enim eum irrationabiliter multiplicasse verba.*

MORALITER.

✲ b *Ipse clama.* Qui obturat aurem suam &c. & ipse clamabit, & non exaudietur, scilicet à Domino.

B

GLO. ORD. CAP. XXXVI.

a ADdens quoque Eliu. Multa iam dixerat, & sustineri adhuc paululū imperat, quia arrogantes graue se dānum perpeti iudicant, si scientiā suā loquendi breuitate cōstringant. Tanto.n. semetipsos credūt doctiores ostendere, quāto se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire.

b *Adhuc enim.* Arrogantes quia, sæpe sibi sentiunt silentij reuerentiam nō deferri, dum sibi silentium exigunt, ꝙ nō merent, specietenꝰ Deū ꝓferūt.

c *Repe.* Doctores sancti crebrò repetūt, si qua obscurius dicūt, vt cordibꝰ auditorū voce hæc iterationis infundāt: qđ arrogātes imitari appetūt, nō quò auditoribus prosint, sed quò eorū iudicio videri eloquentes volunt.

d *Et ope.* Ne noīe scientię tumor pateret, palliat, subinferēs de Dei iustitia. Hoc ait, vt dum quasi de Dei iustitia loquitur, apud humana iudicia, quicquid arroganter effluit, excusetur.

e *Vere enim.* Qđ de semetipso sublimiter æstimauit, tacere nō potuit, & rectū, qđ sensit, laudando præcurrit. Iusti nanq; non pro sua laude, sed vt attentos faciant suos auditores, laudāt aliqñ, qđ dicūt: vñ & superbi sua laudant, sed alio corde.

f *Deus po.* Eos videlicet, qui fastigium potentię alienis intenti vtilitatibus, & non suis laudibus elati administrant, qui prodesse appetunt, non præesse. Vnde: Spiritus Dñi malus irruebat in Saulem. Si Dñi, cur malus? si malus, cur Dñi? Malus voluntate, quam habet à se Dñi potestate & creatura: vnde iustus, quia omnis potestas à Domino Deo est. Et qa nequaquam iusta potētia, sed praua actio damnatur, sequit, *1.Reg.16.i* *Ro.13.a*

g *Sed non sal. im.* i. elatos destruit. Humiles verò per iudiciū liberos reddit, vel iudiciū pauperibus tribuit: qa hi, qui nūc nequiter opprimunt, ipsi tūc sup oppressores suos iudicare veniēt. Nota, quia q̄dam ex se noxia sunt, vt peccata, q̄dam ex adiacentibus, vt coniugiū ex cura seculi, potētia ex elatione, qua similis est diabolo. Sed bene ꝑest, qui vitijs potius dominat, q̄ fratribus, quia pro vitijs prælatus est, non pro natura.

a Non

CAP. XXXVI.

¶Quasi nihil adhuc dixerit prolixa incipit.

ADdens quoque Eliu, hæc locutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc.n. habeo quod pro Deo loquar. ¶Sub prætextu Dei sibi reuerentiam quærit. Repetam scientiam meam à principio, & operatorē meū probabo iustum. Verè.n. absq; mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi. a ¶in dicendis. b ¶Quasi diceret: potentia in natura sua mala non est, sed nequitia & superbia, quæ procedit ex ea. Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit potens ✲: Sed

NIC. DE LY. CAP. XXXVI.

ADdens quoq;. *Postquam Eliu disputauerat contra Iob de hoc ꝙ dixerat Deum iniustum, & seipsum iustum singulariter de vtroq;, hic iterum communiter de vtroq; disputat contra ipsum, quasi resumens disputationem a principio. Et primò proponit intentum. secundò prosequitur, ibi: Deus potentes. Circa primum dicitur,* D

a Addens quoq;. *Videns enim, ꝙ Iob tacebat, resumpsit disputationem, addens, quę sequunt, Et primò excitat eius attētionē, dicēs,*

b Sustine me. *Et subdit rationem dicens,*

c Adhuc e. *idest adhuc habeo alias rationes ad declarationem diuinę iustitię.*

d Repe. scien. *s. de duobus, de quibus contra te disputaui, iterum disputabo. ideo subditur,*

e Et opera. me. *idest ipsum Deum.*

f Proba. *te puniēdo, et ꝑ cōsequēs te iniustū.*

g Deus poten. *Hic prosequitur intētum. & pro primò probat Iob esse iniustum, & secūdò Deum iustū, ibi: Ecce Deus excelsus. Prima in quatuor: quia primò ponit suā rōnem. secundò ex hoc elicit quandam aliam conclusionem, ibi: Si audierint. tertio remouet quādā obiectionē, ibi: Simulatores. quartò ponit quandā monitionē, ibi: Igitur. Circa primum sciendū, ꝙ similitudo per se est causa dilectionis secundū illud. Omne animal diligit simile sibi &c. Per accidens tñ est aliquando causa odij, inquantum æstimatur impeditiua proprij boni. vnde & figuli rixantur adinuicem, inquantū vnus impedit lucrum alterius, secundum quod dicit Philosophus ij. Rhetoricę. Hoc aūt non habet locū in Deo, cui opera nostra bona, vel mala non pōt ei valere, aut nocere, sicut dictum est cap. prece. Facit ergo Eliu talem rōnem: Deus cum sit potens, potentes diligit, & sic eos à potentia non deijcit, nisi propter eorum culpam: & ex hoc concluditur Iob esse iniustus, quia à potentia sua per Deum deiectus est, & hoc est, quod dicit: Deus poten. à statu suę potestatis.* *Diuisio.* *Eccl.13.c* ✲ corde. Sed. *Philosophus Ar.2.Rhet.*

b Sed non saluat. *idest damnat.*

a Im-

MORALITER.

✲ b *Sustine me.* Frequenter arrogans, vt reuerentius audiatur, zelo veritatis loq̄ se dicit, licet amore ꝓpriæ laudis moueat. iō subdit.

c *Adhuc enim.* Deus enim veritas est.

g *Deus po.* Qui prodesse cupiunt, non præesse.

h *Sed non sal. im.* Qui motus habent contrarios.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Non aufert.* Abstulisse à iustis oculos creditur, quia ab iniu-
E stis hic sine vindicta lacerantur, de quibus sequitur.

b *Et reges.* Reges sunt, quia tentationũ suarum motibus nõ consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt. Hi in regni solio in perpetuum collocantur, & eo illic accipiunt dignè alios iudicare, quò hic nesciunt sibimetipsis nequiter parcere. Subdens aũt in perpetuum, nõ de terreno solio dicere se apertè insinuat.

Reges quõ perpetuantur

c *Etsi fuerint in ca.* Catenæ obligationis sunt ipsa adhuc retentio peregrinationis. Ligatus his catenis Paulus dicebat: Desiderium habẽs dissolui, & cum Christo esse. Et funibus paupertatis se vinctum esse cernebat, qũ veras diuitias intuens dicebat: Vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. Vel per catenas, & funes temporalis pœna accipitur, vt pœnæ trahant, quos premia non inuitant. Bene autem subdit,

† auferet — *Philip. 1.c* — *Eph. 1. d* — *† miseriæ vel afflictionis* — *† Reuelauit*

d *Indica. eis ope.* Cum enim supernam gloriam magis amãdo cognoscimus, grauiora fuisse sentimus.

e *Reuela. quoque aurem.* Aurem reuelare, est intellectum cogitationis aperire. Reuelata autem aure vnusquisq; corripitur, quando intrinsecus æternorũ bonorũ desideria percipit, & q̃ mala extrinsecus ꝑpetrauit, agnoscit.

† delectationibus

f *Et annos.* Per bonum recta actio, per gloriam superna retributio signatur. Qui vero obedire præceptis cœlestibus studẽt, dies suos in bono cõplẽt, annos in gloria: quia & cursum ꝑsentis tpis in bono opere, & consummationẽ suã ꝑficiunt fideli retributione.

† morientur absque cogitatione — *† pueritia*

g *Si autem.* Quia & vindicta eos in tribulatione percutit, & finis in fatuitate concludit. Fatuitas quippe est, ꝙ sic illos iniquitas obligat, vt à culpa
F eos nec pœna compescat.

† scortatores

h *Simulatores & calli.* Cum simulatores diceret, aptè subiunxit, & callidi: quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congruè simulare non possunt. Ante iudicem itaq; de ignorantia excusationem habere non possunt: quia dum ante oculos hominum omnem modũ sanctitatis ostẽtãt, ipsi sunt testimonio, ꝙ bene viuere nõ ignorãt. G

† habentis

i *Neque cla.* Simulator quasi vincitur, cum flagello ꝑcussionis astringitur: qui tñ cũ sic percutitur, iniquũ se prodere refugit, quia sanctus videri consueuit. Vel vincti ducuntur, & nõ clamabunt, qa humanæ laudis importunitate superati, sanctos se dici etiã, cũ in peccatis moriuntur, putãt. Iniquus qui non appetit videri sanctus, in flagello non erubescit fateri, qđ est, qđ nõ hypocrita, sed extrema percussione moriturus, talis vult remanere iudicio hominũ, qualis videbat. Vel ideo etiã tũc non cõfitet, qa putat se esse, qđ dr, iudicio Dei int⁹ decep⁹, q alios foris fallebat.

k *Morietur.* Quasi tranquillè nanq; videbantur viuere, cum de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed turbo eos subitus internæ ꝑsecutionis deijcit, quos arrogantia externi fauoris extollit. Quia de dãnatione reproborum dictum est, de ereptione humilium sequitur,

l *Eripiet pau. de ang. sua.* Pauper de angustia sua eripitur, cum vnusquisque de afflictione liberatur.

m *Et reue. in tri. aurem.* Aurem in tribulatione reuelare, est auditum cordis verberum plagis aperire.

n *Igitur saluabit.* Omnis qui viam vitæ deserens, in peccatorum tenebras se deijcit, semetipsum quasi in puteum, vel in foueam mergit. Si vero diutina perpetratione, & consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora possit exurgere, quasi angusto ore putei coarctat. Latissimè aũt de ore angusto soluitur, q post iniquitatũ iugũ ad libertatem boni operis pœnitendo reducitur: vt nullis difficultatibus ad bona agenda angustietur. H

o *Non ha. fun.* Peccatum fundamentũ nõ habet, qa nõ ex ꝓpria natura subsistit, sed in bono naturæ coalescit. Vel fundamẽtum pro fundo posuit, inferni voraginem significare volẽs, cuius eos peccatũ, per quod tenditur ad infernum: Vel peccatum fundum non habet, in quo lapsa anima quotidie ad deteriora deijcitur, quasi in puteo, quo cecidit, fundum non inuenit, quo figatur.

a *Requies*

¶ De hoste non consulitur lex, sed de ciue peccante: sic in iudicio impius non iudicabitur, sed peccator.

non saluat impios, & iudicium pau-
a Ei. b Sed tunc magis respicit, cum sint tribulati.
peribus tribuit. Nõ † aufert à iu-
a De hoc regno in æterno locat.
sto oculos suos, & reges in solio col-
a Qui hic humiliati sunt.
locat in perpetuum, & illi erigũtur.
Etsi fuerint in catenis, & vinciantur
funibus † paupertatis, indicabit eis
opera eorum & scelera eorum, quia
violenti fuerunt. † Reuelabit quoq;
aurem eorum vt corripiat, & loque-
tur vt reuertantur ab iniquitate. Si
audierint & obseruauerint, comple-
bunt dies suos in bono, & annos
suos in † gloria. Si autem non au-
a Præsentium & post supplicia non euadunt.
dierint, trãsibunt per gladium, &
a Quia flagella peccata exaggerant. ¶ De eius hypocritæ.
† consumentũr in stultitia. Simula-
tores & callidi prouocant irã Dei,
a Confessio est validus clamor ad Deum.
neq; clamabũt cum vincti fuerint.
¶ Quæ improuisa surgit.
Morietur in † tempestate anima eo-
a Non viriliter viuit quem luxus corrumpit.
rum, & vita eorum inter † effœmina-
a Quam hic patitur vt æterna quærat. vnde addit & reue.
tos. Eripiet pauperẽ de angustia sua
a Quam prosperitas claudit.
reuelabit in tribulatione aurẽ eius.
a Propter flagella putat graui iniquitate grauari, cuius profunditatem subdit non habente fun.
Igitur saluabit te de ore angusto la-
tissimè, & nõ habẽte fundũ subter

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Impios. *propter suam nequitiam.*
b Et iudicium. *faciendo vindictam de oppressione eorum per potentiã.*
c Non aufert à iu. *sed eum respiciet oculis suæ misericordiæ.*
d Et reges in so. col. *si bene vtantur sua potestate.*
e Et si fuerint. *deiecti à suis aduersarijs propter peccata, q̃ incurrerũt.*
f Indicabit eis ope. eo. *quia vexatio dat intellectum.*
Esa. 28. e g Reuelabit quoq;. *per speciales instinctus reuocando ad bonum.*
h Si audierint. *Hic elicit quandam conclusionem ex dictis, quia ex quo diligit potentes, vt dictum est, nec deijcit eos nisi propter peccata, ex hoc concludit Eliu, ꝙ remotis peccatis per pœnitentiam, reducet eos ad pristinam gloriam. & hoc est, quod dicitur, Si audie. corde.*
i Et obserua. *opere.*
2. Par. 33. b K Complebunt dies. *sicut legitur factum de Manasse rege Iuda.*
m Si autem non au. *obstinati in malo.*
n Transi. per gla. *idest educentur de carcere, vt interficiantur.*
o Et consu. in stul. *idest propter stultitiam suam.*
p Simula. *Hic consequenter remouet quandam obiectionem, quæ posset sibi fieri. quia dixerat, ꝙ Deus potentes non abijciat à sua potestate, nisi propter culpam: posset obijci, ꝙ aliquando potentes, & iusti deijciuntur, sicut dicebat Iob de se ipso. Hoc remouet dicens, quòd talis iustitia non fuit vera, sed tantum simulata: & per consequens iræ Dei prouocatiua, quia simulata sanctitas, duplex est iniquitas, secundum Hier. & hoc est quod dicitur, Simulato. s. sanctitatis.*
q Et cal. *per hoc malitiosè credentes obtinere durationẽ suæ potestatis.*
r Prouo. iram Dei. *eos deijcientem.*
s Neq; clama. *ad Deum, recognoscentes culpam suam.*
t Cum vincti fue. *idest deiecti ab aduersarijs, & incarcerati.*
u Morietur in tem. *quia non tantum punientur hic in corpore, sed etiã in anima post mortem. quam punitionem ponebat Eliu, vt patet ex supradictis.*
x Et vi. eo. int. ef. *i. inter illos, qui nõ pñt se defendere à malis irruẽtibus.*
z Igitur. *Hic consequenter Eliu monet ipsum Iob, quia dixerat, quòd deiecti à potestate per culpam, si pœniteant, reducuntur ad pristinam gloriam. ideo monet Iob, quòd pœniteat, quod erat in sua potestate, quòd iuste viuat de cætero, vt sic permaneat in gloria sibi restituta: & hoc est, quod dicitur, Igitur sal. si pœniteas.* *Diuisio.*
a De ore angusto. *i. tribulatione, quę est quoddam foramen angustum, per quod homo intrat quandam latitudinem diuersarum miseriarum: quia abyssus abyssum inuocat. Vel aliter.* *Psal. 41.*
b Latissime &c. *id. st, de arctitudine tribulationis eruet te ad latitudinem prosperitatis, & quod sequitur,*
c Non ha. *refertur ad angustiam tribulationis, quæ nisi per pœnitentiam* ¶ *euadatur,*

MORALITER.

✱ c *Non aufert.* licet à mundanis hominibus hoc iudicetur, quando ab impijs durè tractantur: nam à Deo sibi meliora pro merito patientiæ reseruantur, ideo subditur,
d *Et reges in so. co.* Gregorius. Reges sunt qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed bene regendo præesse nouerunt: & isti in solio gloriæ collocantur. ideo subditur, *Greg. li. 26. cap. [illegible]*
e *Et si fue. in ca.* mundanæ tribulationis.
k *Complebunt dies.* gratiæ.
l *Et annos suos in glo.* supernæ patriæ.
m *Si autem non audi.* idest patienter non sustinuerint.
n *Transi. per gla.* duræ sententiæ.
o *Et consum.* quia cum pœna temporali superueniet eis æterna.
p *Simu. & cal.* idest simulatores iustitiæ, & deceptores proximi.
r *Prouocant iram Dei.* contra se.
s *Neq; clama.* recognoscentes se peccasse, sed morientur in sua iniquitate.
x *Et vita eorum inter ef.* idest molles ad opus bonum.
y *Eripiet pau.* nam humiliter patientem frequenter eripit de angustia corporali, & de ignorantia mentali.
z *Igitur saluabit te &c.* quod fit cum ad libertatem gratiæ Deus reuocat hominem de mortali peccato.
c *Et non habente fun.* idest terminum: quia mortale peccatum ducit ad pœnam terminum non habentem.

✱ a *Requies*

a *Requies au. men.* Requies mensæ est refectio satietatis inter-
A næ, quæ pinguedine plena dicitur, quia internæ voluptatis delectatione præparatur.

b *Causa tua quasi impij iud. est.* Bonorum causa iustitia est, quorum causa quasi impij iudicatur, quia eorum hic iustitia paterno flagello fatigatur.

c *Causam iud. rec.* Quia ex ea iustitia qua modo viuunt, tũc in culmine iudiciariæ potestatis enitescunt. Et hęc quasi noua Eliu spondet, qui mos est arrogantis: quia qui ad blanda descẽdit, vilescere se putat: vnde mox increpat vt timeatur.

† Positio. i. quod positum erit super mensã tuam. Notatur hic mos & modus arrogãtium.

d *Non te ergo.* Arrogantes, qui pro hominum laude volunt benigni apparere iræ motum deputant, quicquid geritur censura disciplinæ: & dũ pro hominũ laude benigni volunt apparere, à bonis rectoribus opprimi æstimant, quos inuitos cernunt à vitijs coerceri.

e *Nec multi.* Quia vbiq; reuerentia coleris, caue ne de eiusdem reuerentiæ fascibus extollaris. Inclinet autẽ, ideo dixit, quoniam omnis qui temporaliter extollitur, eo ipso ꝙ extollitur, inclinatur. Hæc autem verba arrogantibus intra ecclesiam congruũt: Acsi ecclesiæ sanctæ dicatur: Caue ne si vniuersitatis veneratione extollaris ab interna intentione corruas.

† Ne deficere noctem vt ex terminet populos in ea. — *† elegisti propter afflictionem vel præ afflictione eruet*

f *Depo. magni. tuam.* Arrogantes subductis ad superna martyribus, velut cõsolantes ecclesiam illudunt dicentes: Nequaquam te magnitudinem habere confidas, quia subductis prioribus patribus iam non habes de quorum vita glorieris.

g *Et omnes robustos for.* Acsi dicatur: Illi veraciter robusti inhęserant, qui in te hoc quod docendo locuti sunt, viuendo tenuerunt. Nunc verò qui tibi præsident, visione robusti sunt, non fortitudine. Magnitudo nanq; ecclesiæ in robustis est, qui pro veritate vsq; ad mortem certauerunt: quibus subla-
B tis superbi qui se præferunt, quasi soli ecclesiæ remanserint, vt consolantes ecclesiam illudunt, quasi iam non sunt tibi veri robusti qui tribulentur, & in quibus glorieris: sed sunt modò debiles qui tibi præsident. Ignorãt. n. ꝙ ablatis fortibus, debiles loco eorũ à Deo roborentur. Sed quia infirmos aliqũ nouerunt, nunquam conualescere credunt: Et quia quosdam prelatos terrena potestate, quę est debilitas, subnixos vident, pro illorũ æstimatione omnes despiciũt. Et quia hos loco antiquorũ patrũ surrogari contemnunt, subditur,

Aliqñ

h *Ne protrahas &c.* Populi quasi numerosi sunt, hi debiles qui passim viuunt pro libito. Hoc verè dicit, sed non humiliter, & plus increpando ferit quam consoletur. vnde & subdit: Ne protrahas noctem. Acsi dicat: Ignorantiæ tuæ obscuritate nõ agas, vt in loco fortium infirmos surroges. Noctem enim protrahere est, vt pro robustis populi ascendant, C si per negligentiam agitur, vt doctorum fortium loca indocti ac debiles sortiantur. Moraliter in singulis. Non te ergo su. ira. Qui aliena corrigit, prius videat ne ira superetur, quæ modum vltionis excederet & opprimeret. Et vt ira mentem superet, causa est multitudo locorũ i. cogitationũ superuacuarum quibus mens acquiescit. Mens. n. per tot distinsa & inclinata, iustitiæ non studet. Mens iusti studet vni semper hærere, iniqui variatur, quia præter Deũ nil sufficit: & ideo quod modo petijt, mox fastidit. Cum autem collecta est mens addidit, sciat magnũ esse quod agit: aliter enim hoc non ageret. Ipsa nanq; scientia est additus elationis. vnde Deus tentari sinit, vt infirmus humilietur. vnde ait: Depone magnitudinem tuam. Pulsatus. n. vitio sentit quod est, & desinit magnus esse: & deponit omnes robustos mentis metus absq; tribulatione, quia cũ per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa aduersitas: non tamen sine aduersitate hoc agitur, quæ menti noctem tristitiæ facit. Sed hæc nox non debet protrahi, sed cito finiri cõsolatione: qa in ea pro robustis ascendunt populi. i. indignæ & multiplices cogitationes. Turbatus. n. modo omnia se perdidisse cogitat, mõ quid fuerat, mõ quid nunc est, mõ resurgere, mõ an vict⁹ manere possit. Rectè dicit talia Eliu si sciret cui. Non hoc. n. Iob cõgruit, ad cuius ẽt cõtumeliã addit,

Moraliter — *† Iudiciũ vel impij impleuisti & iudicium sum impij [illegible] te.* — *† Quia ira forte incitauit te in percussione, & multitudo munerũ aut villarum declinare te fecit.* — *† Nunquid consilabit potentia tua nulla tribulatione & oia robora fortitudinis? Alij vertunt non æstimabit opes tuas*

l *Caue ne declines ad iniquitatem &c.* Iniquitatem post miseriam sequitur, qui post mala quæ per correptionem sustinet feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Eliu credidit, quia eum intra flagella positum liberis effari vocibus audiuit: nesciens quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiæ, sed de virtute veritatis prõtulit: quia ab interni iudicis sententia nec cũ se iustificaret errauit.

k *Nec decli.* Hoc superbi ecclesiæ miseriam vocant, ꝙ expectante Deo condemnantur. D

l *Hanc e.* Incerta & ignota sicũt certa & nota damnat: nescit vtrũ ex impatiẽtia vel ex virtute dixerit Iob, q̃ ab eo audiuit.

m *Ecce Deus.* Eliu qui multa superius moraliter intulit, nũc ad ꝓphetiæ arcana se sustulit. Nec mirũ cur arrogãs impleri prophetico spiritu potuit, cũ Saul ẽt in numero prophetarũ fuerit, & asina verba rõnabilia acceperit. Sic Eliu redẽptoris aduẽtũ humilẽ cõspicit dicẽs: Ecce De. Acsi diceret: Qui humilis videbit in infirmitate, celsus manet in fortitudine.

n *Nullus ei.* Legislatores dicere possumus, ꝙ ex lege admonuisse recta populum scimus: sed huic nullus horum similis, est qui nunc sine peccato est, filius sine adoptione.

a *Quis*

a ¶ Verba Iob: retributione æternorum vult consolari. Quasi à se gratuito promittat, quod ei iure competebat.

se. † Requies autem mensæ tuæ erit
plena pinguedine. † Causa tua qua-
a ¶ Iusti tanto tunc potentius omnia iudicabunt, quanto magis hic iudicati sunt.
si impij iudicata est, causam iudi-
ciumq; recipies. † Non te ergo supe-
a ¶ Si ira correctionem superat, ante opprimit quam corrigat: & sub specie zeli iustitiæ furor est.
ret ira, vt aliquem opprimas, nec
a ¶ Vel locorum, quod in veteribus libris idest quia vbique coleris. Si legis donorum expositione non eget.
multitudo donorum inclinet te.
† Depone magnitudinẽ tuam absq;
tribulatione, & omnes robustos for-
titudine. † Ne protrahas noctem, vt
¶ Sed.
ascendant populi pro eis. Caue ne
declines ad iniquitatem. Hãc enim
¶ Alias loqui.
† cępisti sequi post miseriam. Ecce
Deus † excelsus in fortitudine sua,
a ¶ Etsi aliqui dicunt eum esse Ioannem, Eliam vel Ieremiam.
& nullus ei similis in legislatori-

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *euadatur, ducit ad pœnam gehennæ quæ est sine fundamento, idest sine fine. Vel: Non habente fundamentum. s. in quo possit quiescere: quia semper sic potest procedere de malo in malum vsq; ad mortem, & tunc incidit in pœnam, quę non habet consummationem.*
a Requies autem mensæ tuæ erit. *idest poteris comedere securè & abundanter.*
b Causa tua. *idest causa quare percussus es diuino iudicio, est impietas quam commisisti, non autem potentia in qua fuisti. & ideo subditur,*
c Causam iudiciumq; reci. *idest potestatem & autoritatem iudicandi, sicut prius habebis, dum tamen fueris emendatus. Et quia hæc emendatio erat in sua potestate, ideo docet eum qualiter debeat vti restituta sibi potestate dicens,*
d Non te ergo. *Peruertens iudicium ex passione.*
e Nec multi. *Ad peruertendum iudicium de cupiditate.*
f Depone magnitu. *idest superbiam.*
g Absq; tribu. *idest ne incidas iterum in tribulationem.*
h Et omnes ro. *depone scilicet per sententiam, ab oppressione pauperũ.*
i Ne protrahas no. *idest tempus ad dandum hanc sententiam.*
K Vt ascendant. *quasi dicat in tali protectione possent robusti multitudinem sibi aggregare, per quam non posses iustitiam exercere.*
l Caue ne decli. *Quemcunq; in proximum vel in Deum.*
m Hanc enim cę. *Aestimabat enim Eliu ipsum Iob se falsò iustificare, & ex flagellationibus suis iniustitiam Deo attribuere.*
n Ecce Deus. *Hic consequenter improbat ipsum Iob in hoc ꝙ videbatur Deum dicere iniustum: & primò ponit suam probationem, secundò inducit Iob ad attentionem, ibi: Ausculta hæc Iob: Prima in duas, quia primò probat propositum. secundò declarat quoddam suppositum, ibi: Memento. Circa primum facit talem rationem. Ille qui propter suam excellentiam nullis legibus est subiectus, nec possunt ad plenũ cognosci opera eius: non potest ab aliquo dici iniustus, quia iniustitia procedit ex trãsgressione alicuius legis, & cognoscitur ex conditione sui operis: Deus est huiusmodi, ergo &c. Huius rationis ponit minorem quantum ad duplicẽ sui partem, & primò quantum ad primam dicens, Ecce Deus. Hunc enim cogitant omnes Deum esse, qui omnibus præcellit.*
o Et nullus. *Quia omnes sunt subiecti alicui legi saltem diuinæ, ipse autem nulli. Secundò declarat minorem quantum ad secundam partem di.*

¶ a Quis

MORALITER.

✱ a *Requies autem mensę.* Quia reuocatus ad gratiam, aptus est ad cibum eucharistiæ: & quia talis aliquando cum gratia iustificante iudiciariam consequitur potestatem. Sequitur, *Diuisio.*
c *Causam tuam iudiciumq;.* Sed quoniam ex tali mutatione frequenter homo superbit, & alios deprimit: ideo subditur,
d *Non te superet ira.* idest nullum opprimas ira vel auaritia aut superbia, vel etiam officij negligentia. ideo subditur, Ne protrahas noctem, differendo facere iustitiam, quæ statim potest fieri.
n *Ecce Deus.* Secundum Greg. Eliu spiritu prophetico loquitur hic de Christo. Nec obstat ꝙ Eliu fuit arrogans & superbus. nam aliqñ prophetia datur malis hominibus, vt patet de Balaam, & secundum hoc expositio de Christo esset hic literalis. Sed sine præiudicio mihi videtur ꝙ sit spiritualis, & sic eam hic pono. dicit ergo, *Numer. 23 & 24.*
o *Deus excel. in for.* idest in sua deitate. licet futurus sit humilis in nostra humanitate.
o *Et nullus ei.* Nam lex Mosaica permittit aliqua mala, scilicet libel-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Quis poterit scru.* Ac si dicat: Cuius scrutari actio non potest, quo pacto reprehendi potest? Nemo enim bene iudicat quod ignorat: vnde subdit, E

b *Memento quòd igno.* De domino viri cantauerunt, quia eius potentiam nobis, vel superni spiritus, vel perfecti quiq; doctores innotescut, & iudicia illius hi etiam qui eum prædicant, impenetrata venerãtur. Et est sensus: De quo fortes quiq; locuti sunt, eius iudicia tuæ mentis oculis absconduntur.

c *Omnes ho.* Omnis homo eo ipso quò rationabilis est conditus: debet ex ratione colligere, eum qui se condidit Deum esse. Procul autem eum intueri, est iam non illum per speciem cernere sed adhuc ex sola operum suorũ admiratione pensare.

d *Ecce Deu.* Quia Deus vbiq; presens est. cum de illo, ecce dicitur, & non videntibus adesse memoratur, de cuius claritudine magnitudinis quicquid scimus, infra ipsum est.

e *Numerus annorum.* Dicere vtcunque æternitatem voluit, & ipsam æternitatis longitudinem annos vocauit. Cum enim breuitatem temporis dilatare volumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses vero per annos extendimus. Quia ergo amplum quoddã dicere voluit sed quid diceret latius non inuenit: ideo annos sine numeri æstimatione multiplicauit, dicens: Nu.an.vt dum ea quæ apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinem se metiri non posse infirmitas humana cognoscat.

f *Qui aufert stel.plu.* Stellę pluuiæ sunt, qui sic meritis vitæ lucent, vt etiã sermone prædicationis pluant. Tales erant prophetę, quos cum Dominus abstulit, eorum vice apostolos misit: postquã exteriora prędicamenta siluerunt, qui in similitudine gurgitum pluerẽt vel reductis ad superna apostolis, per expositorum sequentium linguas diuinam scientiam largiore Dominus effusione patefecit. Vel stellas pluuiæ Dñs subtraxit, atq; ad instar gurgitũ imbres fundit: quia cum à Iudæa prædicantes apostolos abstulit, doctrinæ nouæ gratia mundum rigauit. Stellas pluuiæ. Stellæ & non pluuiæ sunt, qui bene viuunt, sed non docent, sicut in cęlo sunt stellæ, quas non sequitur pluuia, Alij vero sunt pluuiosæ stellæ, & hæc sunt duo genera iustorum. F G

Marg.: † visitat sui per eum.i. qs audeat docere eũ quid agere debeat † vel, magnifices † occidebat — † inæstimabilis — † [illegible] — † quã stillæ fũt nubes super homines multos, vel affluenter — † ecce expandi sup eas lumen suum & radices maris regit.i. tegit mare è vna potissimum exhalatur pubes. *Allegoricè.* — *Duo genera stellarum cæli sunt.*

bus. Quis † poterit scrutari vias eius? aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatem? Memento quòd † ignores opus eius, de quo † cecinerunt viri. Omnes homines vident eum, vnusquisq; intuetur procul. Ecce Deus magnus vincens sciẽtiam nostram. Numerus annorũ eius † inæstimabilis. Qui aufert stillas † pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum † qui de nubibus † fluũt, quæ † prætexerunt cuncta desuper. † Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, † & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoq; maris operiet. Per hæc.n.iudicat populos,

[a ¶Moyses, Iosue prophetæ sunt legislatores. b ¶Iudicia, quòd hunc eligit hunc reprobat: Iudæa reprobatur. Gentilitas eligitur. — ¶Iudicia. a ¶De eius potentia. — a ¶Ipse idem quòd Deus, sed non eius iudicia. — a ¶Sed [illegible] iustus in hac vita malus etiam in alia. — a ¶Tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando eum dignè cognoscere nõ posse sentimus. — a ¶Longum esse significat, sed incomprehensibile. — a ¶Quia homo æternitatem meriti non potest. ¶Ne pareant mundo. — a ¶Copiosius. — a ¶Etsi stet aqua abundans in te, tamen à nube guttatum cecidit, ne te ei præferas. — a ¶Ecce quid per nubes agit in mundo. b ¶Nubes hominibus, Deo sunt tentorium, qui in eis in via quiescit latens. — a ¶Verba non sufficiunt ad credendum sine miraculis.]

g *Qui de nu.* Quia si ex sanctis apostolis doctrina intelligentiæ non inciperet, nequaquam per ora sanctorum largior manaret.

h *Pretexerunt.* Nubes cum aerem prætexunt, si in cęlum oculos attollimus non ipsum cęlum, sed nubes intuemur: sic intellectus noster transire ad diuina non sinitur, nisi prius per sanctorum præcedentium prophetarũ apostolorum exempla formetur.

i *Si vo.exten.nu.* Extendit nubes Dñs, dum ministris suis viam prædicationis aperiens, eos in mundi latitudines circunquaq; diffundit. Hæ nubes tẽtorium eius quod in itinere poni solet, dicuntur: qui ad nos per gratiam veniens intra prædicatorum suorum mentes operitur.

k *Et fulg.* Per has nubes lumine suo fulgurat, quia per prædicatores suos insensibilitatis nostrę tenebras etiam miraculis illustrat.

l *Cardines quoq;.* Cũ enim nubes istæ verbis pluunt, cumq; miraculis vim coruscæ prædicationis aperiunt, extremos ẽt mundi terminos in diuino amore conuertunt.

m *Per hęc enim.* Per verba prædicatorum, idest guttas nubium. Per hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat, quia eorum corda territa ad penitentiam vocat. Si quis dicat: Quid si Deus quosdam post baptismum prauè acturos videt: & ideo præuenti morte ad baptismum non ducunẽ (si ita est) tunc peccata quorundam puniuntur antequam sint perpetrata: quod nõ facit Deus, qui & à perpetratis liberat, sed occulta sunt iudicia. H

Marg.: Nubes quamuis pluere, quando [illegible] de humo nubilo [illegible] — † pluere † pretexi[illegible] † Si [illegible] fuerit [illegible] spergent nubes, [illegible] deponens tegumentum [illegible]

¶ a Et

NIC. DE LYRA.

¶ a Quis po.scru. *idest perfecte inuestigare.*

b Vias eius. *idest quæ sunt quasi quædam vię ad Deum cognoscendum, quasi dicat nullus, & ideo concludit intentum, dicens,*

c Aut quis. *ci imponendo iniustitiam, quasi dicat nullus.*

d Memento &c. *Hic declarat quoddam suppositum, scilicet quòd nullus potest scrutari opera Dei. aliud autem erat satis notum, scilicet quòd Deus nullis legibus est subiectus, sed quòd eius opera sint inscrutabilis, non est sic clarum, eò quòd inuestigamus opera Dei per intellectum: & ideo hic declarat quòd non possunt perfecte à nobis cognosci. & primò hoc declarat in generali. secundò magis in speciali, ibi: Qui aufert. Circa primum dicit: Memento quòd igno. opus, idest opera eius: & ponitur singulare pro plurali: sicut in Exo.viij. Venit musca grauissima idest multitudo muscarum.* Exo.8.e

e De quo ceci. *idest sapientes, qui dicuntur à virtute. Et dixit: Cecinerunt, quia modus fuit antiquorum sapientium scribere diuina metricè vel per modum laudis. vnde & liber iste metricè scriptus est ab illo loco: Pereat dies in qua natus sum, &c.*

f Omnes ho. *idest habent aliquam de eo notitiam, saltem quia est: vnde & Deum esse circa aliquos doctores, est per se notum. Sed quia notitia quam de Deo habemus, est valde imperfecta, ideo subditur,*

g Vnusquisq; intuetur. *Quia eius cognitio multum distat à perfectione diuina. Ista tamen imperfectio non prouenit ex defectu entitatis seu cognoscibilitatis diuinę, sed ex nostri intellectus infirmitate, qui se habet ad diuina, sicut oculus noctuę ad lucem solis, vt habetur in Metaphy. ideo subditur,* 2.Metaphy.

h Ecce Deus ma. *in entitate & cognoscibilitate.*

i Vincẽs scien. *& non solum intensiuè, sed etiã extensiue, ideo subditur,*

K Nu.an.eius. *quia duratio eius mensuratur ęternitate: quę nobis est incomprehensibilis.*

l Qui aufert. *Hic ostendit propositum in particulari. & primò in operibus Dei sensibilibus: secundò in spiritualibus, ibi: Immanibus. Circa primum dicit: Qui aufert stillas pluuię, faciendo siccitatem.*

m Et effundit imbres. *idest abundanter secundum suam voluntatem. & vtrumq; fecit ad pręces Elię: vt habetur in Reg. Et quia pluuię descendunt de nubibus in pluuiam resolutis, ideo subditur, de nubibus.* 3.Reg.17. & 18.

o Si volue.exten. *Aliquando enim sic extenduntur super hemisperium nostrum, quòd videntur tangere terram in circuitu, & in medio eleuari super Zenith capitum nostrorum, & sic videntur disponi ad modũ tentorij.*

p Et fulgurare lumine suo. *quia in nubibus causantur coruscationes & fulgura.*

q Cardines quoq; ma. *quia mare videtur inclusum intra dictam extensionem nubium.*

r Per hæc enim iudicat. *puniendo pro peccatis aliquando, sicut tempore diluuij facta est pluuia grandis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vt habetur in Gen.* Gen.7.

¶ a Et

MORALITER.

✻ bellum repudij & vsuras cum extraneis, & aliæ leges multò plura: Sed euangelium Christi nullum malum permittit, sed de omni verbo ocioso reddendam rationem in die iudicij dicit, & multò fortius de omni verbo & facto nociuo.

d *Memento quòd igno.* Hoc est opus recreationis de quo cecinerunt prophetæ, qui dicuntur viri a virtute. Actuum decimo g. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent. Et Rabi Salomon super Zachariam dicit, quòd omnes prophetæ locuti sunt ad dies Messiæ. Act.10.g

f *Omnes homines.* nam omnes aliqualiter cognoscunt eum: quia tamen hoc est multum imperfectè, ideo sequitur,

g *Vnusquisq; intuebitur procul &c.* Sequitur,

i *Qui aufert stillas.* Illud enim modicum quod habuit Iudæa de intellectu sacræ scripturæ Deus abstulit, & abundanter super doctores gentium effudit.

n *Quę pretexerunt cun.* gentium multitudinem docendo fideliter.

o *Si voluerit extendere nubes.* Per nubes intelliguntur ecclesiæ doctores: quos applicauit ad docendum, & fulgurauit miraculis ad doctrinam eorum confirmandum: & sic cardines maris operuit, idest principes seculi eorum doctrinæ subiecit, sicut patet de Constantino qui obediuit doctrinæ sancti Syluestri, & similiter Theodosius doctrinæ beati Ambrosij.

r *Per hoc enim iudicat po.* scilicet Christianos qui per doctrinã sanctorum iudicantur.

a Et

a *Et dat escas &c.* Per easdem nubes per quas terror infligiẽ, A ẽt esca datur: qa dispẽsatio pdicatorũ est, vt sic sciãt mẽtes affligere, vt etiã afflictas nouerint consolatione nutrire. Nõ ãt ait oibus sed multis: nõ.n. omniũ est fides. vñ aptè subiũgiẽ.

b *Immanibus ab.* Immanes sũt q se elatis cogitationibus extollũt, quibus veritatis cognitio denegaẽ. *Immanes*

c *Et præcipit ei &c.* Quia veritatis lumẽ quod elatis occupatisq; mentibus abscondiẽ, afflictis humiliatisq; reuelaẽ. Vel, immanibus lux absconsa est. s. Iudeis, qui idcirco redẽptori ɔ̃dicere ausi sunt, quia apud se immanes extiterũt. Sed quia in fine mundi ad fidẽ recipiẽdi sunt, præcipit ei vt rursus adueniat. Vel, in manibus, vt sint duę partes, lux abscõditur cum apud rectũ iudiceẽ iniq quiq; in suis operibus excęcantur. Cui tamen præcipitur vt rursus adueniat, quia dum se peccatores cognouerint, gratiæ lumen accipiunt.

d *Annun.de ea.&c.* Qui custodire volũtatẽ Dei pceptis illius nitiẽ, eius amicus vocaẽ. De hac luce igiẽ ęternę patrię amico suo Deus annuntiat, quòd possessio eius sit, vt nequaq̃ infirmitatis suæ fragilitate desperet, sed exẽplo capitis ad superã dũ roboreẽ, quòd ad eã possit ascẽdere. Cuius itaque cor in sublеuatione tantę considerationis nõ expauescaẽ? vnde sequiẽ.

Marg.: † affluẽtes — † Annũtiabit de eo amicus eius, & qui ab eo possidetur ẽt de excelso (sub.annũtiat. Sũt q se vertunt Annuncia bit eã (sub. pluuiã (vo ciferatione ius).i.toni truus erit in nube ascendẽre.

& dat escas † multis mortalibus. Immanibus abscõdit lucem, & præcipit ei † vt rursus adueniat. † Annũtiat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

[a ¶Id est malis & tyrannis. ¶Vel in manibus. — a ¶Vt ne de ea dubites. — a ¶Solus Christus ascendit, quia vnus est cum corpore. — a ¶Vel accedere.]

NICOL. DE LYRA.

¶ a Et dat escas &c. *quia aliquando dantur in gratiam, vt terra humectetur, & proferat fructus ad nutritionem hominũ & animalium. Et quamuis ista quę dicta sunt, sint sensibilia, tamen rationes eorũ & causas non possumus cognoscere ad perfectum. Et hoc idem dicit Philosophus in principio Meteororum, dicens de huiuoi impressionibus: in quibus hoc quidem dubitamus, hoc autem attingimus aliquo modo imperfectè.* C Philosophus. Meteo.1.

b Imma. *Hic declarat propositum in spiritualibus, & secundò reuertitur ad sensibilia. c.seq. ibi: Post eum rugiet sonitus. Et iste processus est rationabilis, quia sicut ex sensibilibus manuducimur ad spiritualia, licet vtraque imperfectè cognoscamus, ita cognitis vtcunque spiritualibus, quæ sunt maximè intelligibilia, non minus intelligimus sensibilia, postea, imò magis, in hoc.n. differt intellectus à sensu, quia sensus post excellentia sensibilia non potest cognoscere minora immediatè, vtpote post aspectum solis oculus non potest immediatè discernere minima visibilia. Circa primum dicitur: Imma.ab.lu. i. per eius virtutem & dispositionem lux gratię, & gloriæ aliquibus absconditur, vtpote reprobis: & aliquibus conceditur, vtpote electis. Et quòd de luce spirituali intelligatur, patet per hoc quod subditur:* Diuisio. — † vel pro orante [illegible] pp oratiões hoim.

c Annun.de ea ami.suo. *i. electis, quia charitas diuidit inter filios regni, & perditionis.*

d Quod pos.&c. *non autem ipsius reprobi. lux autem corporalis visibilis est, & communis est tam bonis quàm malis. vnde dicit saluator. Solem suum oriri facit super bonos & malos.* Matt.5 g.

e Et ad eam &c. *s. ad lucem glorię, ad quam cum Dei adiutorio per opera meritoria potest homo peruenire.*

MORALITER.

✻ a *Et dat. &c.* qui eorum doctrina reficiuntur.

b *Imma.* quia Iudæi modo sunt obtenebrati, & illuminabuntur circa finem mundi.

In cap.xxxvj.vbi dicitur in postilla. Circa primum dicitur: Immanibus abscondet lucem.

ADDITIO I.

¶ Super hoc quod dr̃: Immanibus abscondit lucem &c. sanctus Tho. in sua expositione sic dicit: Inter oẽs sensibiles effectus spiritualior est lux: vñ efficacior est ad producendũ intelligibiliũ cognitioné, inquantum. s. visus, cuius cognitio per lucem perficitur, plurimum iuuat intellectualem cognitionem. Quia igitur ista lux sensibilis ex ptãte Dei hominibus occultatur & cõicatur, daẽ per hoc intelligi, quòd apud ipsum est quædã excellentior lux. s. spũalis: quã Deus in pręmium virtutis reseruat. vnde subdit. Annuntiat de ea. i. luce B spirituali per corporalem figurata. Amico suo. i. virtuoso quẽ Deus amat. Quia possessio eius sit. i. quòd illa lux spiritualis sit thesaurus, quẽ Deus amicis suis reseruat in pręmium, & ad eam possit ascẽdere. s. per opera virtutis ipsam promerendo, & ad eam possidendam se pparando: q̃uis hoc ẽt posset exponi de luce corporali. Posuerunt.n. Platonici, quòd animæ hominũ deriuabantur ab aĩabus stellarũ: vnde qñ animæ humanæ suã dignitatẽ seruant secundũ rõnẽ viuendo, reuertunẽ ad claritatẽ stellarũ, vñ defluxerunt. Iõ in de sõnio Scipionis legitur quòd ciuitatum rectores & conseruatores, imperfecti. s. a cœlo huc reuertuntur. In quo ẽt datur intelligi, quòd Eliu non ponebat vltimam remunerationem virtutis in tẽporalibus bonis, sed in bonis spiritualibus post hanc vitam. Hoc aũt est inter oĩa maximè admirãdũ: quòd hõ terrenus & corruptibilis ad spũaliũ vel cęlestiũ possessionẽ perueniat, iõ subdit: Sup hoc. s. quòd hõ posset accedere ad hãc lucem possidendã, expauit cor meũ timore. s. admirationis & stuporis. Et amotũ est à loco suo, vt. s. nõ solũ desideret, & concupiscat, q̃ vñr ei connaturalia secundũ sensibilẽ vitã sed ad spũalia cęlestia trãsferaẽ. hęc ille. Circa quòd attendẽdũ quòd licet pdicta sint vera & proprijssimè dicta, tñ secunda expositio pdicta quã sanctus Tho. ponit, vr̃ magis cõsona proposito: nã Eliu licet magis videaẽ esse eruditus circa spiritualia, q̃ amici Iob, nõ tñ attingebat ad veritatẽ eorũ quæ de hac materia per fidem cognoscuntur, vt patebit in principio. 38.cap. infra.c.38.

Marg.: Animarum origo secundum Platonicos [illegible] de somnio Scipionis.

REPLICA.

IN c.36. vbi dr̃: Immanibus abscondit lu. posti. cũ beato Gre. 38. mora. c. 14. de paruis. & li. 27. Mor. c. ij. de magnis. & Gl. or. exponit de luce veritatis, q̃ occultatur immanibus. Vocãtur autẽ immanes, qui se elatis cogitationibus extollunt. Et sic immanibus vna dictio ẽ, a noĩatiuo immanis deriuata. Sed Bur. cũ sancto Tho. li in manibus exponendo, dicit esse ablatiuum illius nominatiui manus, rectũ à præpositione in: quia exponunt illud dictum de luce corporali quę in manibus Dei est, quia eius ptãte cõicatur, & occultatur: & quia recedunt à sancto Greg. & Gl. ord. in voce: recedũt ẽt in vocis significatione, sed tñ sine rõne. hoc aũt qđ sequitur: Annũtiat de ea amico suo, exponit vno mõ de luce corporali. sĩr p q̃dã q̃ dicit Bur. vera & pprijssimè dicta, q̃ tñ secũdũ fidẽ nr̃am mihi vñr falsa, & erronea. Adducit.n. opinionẽ Platonicorũ dicẽtiũ, quòd aĩæ deriuanẽ à natura stellarũ, &, q̃ suã dignitatẽ seruãt viuẽdo sc̃dm rectã rõnẽ, reuertunẽ ad claritatẽ stellarũ vñ defluxerũt, & cętera q̃ de somnio Scipionis allegat, q̃ ad errorẽ Ori. ĩ suo Periarchõ reduci pñtq̃ & eis similia fides catholica deridet, q̃ tñ iste senex Bur. pro sacrę scripturę expositione adducere ñ vereẽ. Fides.n. vera docet aĩas infundendo creari, & creando infundi. Dãnat aũt eas à natura stellarum deriuari, & reliqua. Quę quia manifesta sunt apud omnes catholicos doctores, non indigent ampliori pertractatione. D

GLO. ORD. CAP. XXXVII.

SVper hoc ex. Pauor hic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pauore animus alienatur. Locus autem humani cordis est delectatio vitæ pręsentis. Cor itaque pigrum & terrenis dudũ cogitationibus deditum, cũ repẽte per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locum mutauit. Sed qualiter hoc agitur, sequitur:

f *Audite au.* Quia peccator dum cor oppressum in infimis cogitationibus gestat: si diuinæ gratiæ aspiratione tangitur, hoc intelligit quòd cuncta quæ agit, districti iudicis animaduersione puniatur. Versatur in mẽte, q̃ terribiliter sententia de ore iudicis prodeat: Discedite à me &c. quia ergo superbum cor prius terrore concutiẽ, vt concussum in amore solidetur, rectè dr̃: Audite auditionẽ vocis eius ĩ terrore. Matt.25.d

g *Et so.* Per os Dei vnigenitus designatur, quia sicut ęius brachiũ dicitur, quia per eum cuncta pater operatur, ita etiam os eius dicitur, per quem nobis loquitur. Per sonum verò oris potest Domini spiritus designari, de quo scriptum est: Factus est repente de cœlo sonus &c. Potest & per terrorẽ vocis vis formidinis, & per sonum oris dulcedo consolationis intelligi, quia prius de terrena actione spiritus quos replet, terrificat: & postmodum spe cœlestium consolatur. Act.2.a

a Subter

CAP. XXXVII.

SVper hoc expauit cor meum, & emotum est de loco suo. Audite auditionẽ in terrore vocis eius, & sonũ de ore illius pcedentẽ.

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXVII.

SVper hoc ex. *Iste pauor est admirationis. s. quomodo homo terrenus efficitur ciuis cœlestis. Vel potest exponi quòd sit pauor timoris, videlicet quòd Eliu timeret priuari hac luce suis demeritis, quia nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. vnde subditur:*

b Audite au. *quia lux prędicta nõ est pręparata omnibus, sed solum dilectis, vt dictũ est. Annuntiat de ea amico suo: & ideo debet quilibet timere, ne fortè non sit de numero dilectorum propter defectum bonorum operum qui non latet Deum. vnde subditur:* Eccl.9.a.

¶ a Subter

MORALITER.

✻ a *Super hoc expauit.* dicitur: Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit: nec per consequens vtrum dignus sit supplicio, vel pręmio. Pauor autem consurgit ex consideratione supplicij, & emotio cordis ex consideratione pręmij. Exultauit cor meum in Domino &c. i. extra saltauit. Vtrumque tamen nobis innotescit per prædicatores pœnam & gloriam nuntiantes. ideo subditur: 1.Reg.2.a

g *Audite au.in ter. &c.* quantùm ad primum.

h *Et so.de hore illius*, quantùm ad secundùm.

✻ a Subter

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Subter omnes cę. Acsi dicat: Quia summa regit, & extrema E non deserit. Quia quod spiritualiter agitur, a carnalibus nõ videtur. Sunt.n.qui Deum curare res humanas non ęstimãt & fortuitu agi. vnde subdit: Subter omnes ce. Vel cęlos prædicatores dicit. Eleuatis ergo cęlis Dñs inferiora considerat, quia & ablatis summis prædicatoribus incessanter etiam infirmitatem nostram curat.

†Super

b Et lumen il. &c. Quia post sublimẽ vitam præcedentium, etiam peccatorum mores gratiæ suæ illustratione comprehendit, vel gentes ad fidem colligit. Vel termini terræ sunt fines hominum peccatorum. Sæpe enim superna gratia respecti, in extremis suis ad Deum redeunt. vnde sequit:

c Post eum ru.so. Quem.n. Dominus illustrando repleuerit, eius vitam in lamentum vertit: & post eũ rugiet sonitus, quia cùm mentem ingreditur, cõstat, q pœnitẽtiæ gemitus sequat.

d Tona. vo. ma. Voce magnitudinis suæ Deus tonat, cum se nobis iam p lamenta præparatis, q̃ sit magnus in supernis insinuat. In terra positi sonum etiam de superioribus audim⁹, cum terrena cogitantes, superni terroris sibi iam repente pertimescimus.

† in

e Et non in. Vox Dñi auditur, cũ gratiæ eius aspiratio mente concipitur. Sed istã vocem superuenientis spũs, quæ se in aure cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit, inuestigat. Pẽsare.n.nõ valet inuisibiles virt⁹, qbus sibi meatib⁹ influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat.

† In manu nes hoies claudet (i. vehementia tonitrus coget homines fugere & occultare se propter timorem)

† a dispergentib⁹ (i. ventis qui aquilonaribus dispergentibus nubes (veniet)

f Tona. Deus. Voce sua Deus mirabiliter tonat, quia occulta in corda nostra incomprehensibiliter penetrat, & fit eiusdẽ impulsionis nimietas in mente, cum nihil sonet in voce: sicque vetustate vitæ vsus mutatur. vnde subiungitur:

g Qui fa.ma. Vt homo terrenis vsibus deditus iniquis desiderijs pressus, subitò ad noua efferueat, atque ad consueta frigescat. Quod qualiter fiat sequitur:

F h Qui præ.ni.vt. Aquæ ductæ in superiora constipantur, vt niues fiant. Sed cum ipsæ niues ad terram veniunt, in aquarũ iterum liquorẽ vertuntur. Aquæ igit̃ sunt prædicatorũ mentes, quæ dũ ad superna contẽplanda se erigunt, altiori intellectu solidant̃. Niues ergo de cęlestibus ad terrã veniunt, cũ sublimia corda sanctorũ, quæ iam solida cõtemplatione pascuntur pro fraterna charitate ad humilia predicationis verba descendunt. Aqua.n.ab inferioribus trahitur, vt post à superioribus terræ reddatur: sic qui à terra sursum est leuatus, respicit quod fuit, & cęteris condescendit. ideo sequitur: G

i Et hye.plu. Hyems est vita præsens, in qua nos mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit. Habet hæc hyemis pluuias rectorum proculdubio prædicationes, quæ in æstate æterna cessabunt.

¶ Quasi post altos & inferiores respicit: putatur.n.modo ecclesia deseri, quia non facit miracula sicut apostoli.

a †Subter omnes cœlos † ipse consi- a
b derat, & lumẽ illius super terminos b
c terræ. Post eum rugiet sonitus, tona c d
d ¶ Vnde: Vocem eius audis, dum compungeris, sed nescis vnde veniat aut quo vadat, Ioh 3 a.
e bit voce magnitudinis suæ, & nõn
†inuestigabitur, cùm audita fuerit e
f vox eius. Tonabit Deus in voce sua
¶ Perfectio operis extra paret, sed qualitas operationis intus latet.
g mirabiliter, qui fecit magna, & in- f
h scrutabilia. Qui præcipit niui, vt de g
i scendat † super terram, & hyemis
k pluuijs & imbri fortitudinis suæ.
¶ Primogenita asini mutabis oue: idest immundæ vitæ primordia ad innocentiam conuertes.
l † Qui in manu omnium hominũ h
signat, vt nouerit singuli opera sua. i
¶ Insidians euntibus.
m Ingredietur bestia latibulum suum k
n & in antro suo morabitur. †Ab in- l m
terioribus egredietur tempestas, & n
¶ Idest a minori visa.
o † ab arcturo frigus. Flante Deo o

† vel directio eius

K Et imbri for. suæ. Imber fortitudinis Dei est, prædicatio diuinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædicatio incarnationis. Et quia audita virtute Dei mox ad nos redimus, pensantes quid malè vel bene egimus, subdit:

l Qui in ma.om. Mala.n.quæ agunt homines pensare cõtemnunt: sed prædicatione pulsati euigilant, & prauorũ operum pondus agnoscunt. Vel creator hominem rationalem condidit, quatenus quid egerit ignorare non possit, & naturæ lege scire compellit̃, seu prauum seu rectum sit, quod operatur. Quia superius Dei nubium virtutes intulerat: agit nunc vt cõtra bonorum vitam etiam aduersarij impugnationem innotescat. Vel, post praua membra, de capite eorum subdit. nam sequitur:

† retardabit ea (fulgur, & tonitruũ)

m Ingredietur bestia &c. Hæc est illa bestia quam agnus moriens à multorũ cordibus eiecit, quę corda reproborũ intrat. Et sic bestia antiquus hostis accipit̃, qui primũ hominẽ seuus impetijt: & integritatẽ vitæ illius malè suadendo laniauit: Qui cũ post tonitruũ nubiũ in fine mundi Antichristũ inuaserit, quid aliud q̃ latibulum suum ingreditur, vt in antro proprio demoretur? Iudęorũ etiam persequentium corda, antrũ huius bestiæ antè fuerunt, qui eũ quem legaliter interimere ipsi nõ poterant, feriendum gentibus tradiderunt. vnde subiungit:

† A meridie (vel a commotione)

n Ab interioribus &c. Scriptura cũ ꝫ arcturũ iteriora memorat, aduersam aquilonis partibus austri plagã designat. Inte H riorũ ergo noĩe plebs Iudaica exprimit̃. Hi.n.qui Deũ nouerant, quasi sub meridiano sole feruentes, in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernę cognitionis attigerant, velut sine sole frigidi sub aquilone remanebant. Ab interioribus ergo egredietur tẽpestas, & ab arcturo frigus. Acsi diceret: A Iudæis surgit malitia persequens, à gentibus potestas premens, dum quod Iudęa ex inuidia petijt, hoc Gentilis iudex ex Romana autoritate perpetrauit. Vnde contra hanc inuidiam subditur:

o Flante Deo &c. Quia quò fideliũ cordibus spiritussanctus aspirauit, quò maiora virtutum miracula contulit, eò infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit. Aqua ergo in

NIC. DE LYRA.

¶ a Sub.om.cœ. *Quia non solum superiora determinatè cognoscit, vt dicebant aliqui erronei, vt habetur. sup. 22.c. Circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat: imò etiam inferiora quantũcunque minima determinatè cognoscit.*

c Post eum. *Hic reuertitur ad effectus Dei sensibiles: & primò tangit aliquos effectus generatos in nubibus, & sc̃dò ipsas nubes, ibi: Frumentũ desiderat nubes. Circa primũ incipit à tonitruo, qui causatur in nubibus tempore calido, dicens: Post eum ru.so. i. tonitrui, & dicit post eum, quia effectus posterior est sua causa.*

d Tonabit. *Dr̃ aũt vox tonitrui vox magnitudinis Dei, quia est quidã effectus ipsius. Causa enim prima prius influit in causatum, quàm aliæ causæ secundæ, vt habetur prima propositione de causis.*

Philosophus

e Et non in. *i. ab hoĩe in particulari & perfectè. Licet ei philosophi aliqua dixerint de natura tonitrui & aliarũ impressionum, quæ gñantur in nubibus: hoc tñ fuit in gñali tantum, & valde imperfectè, vt hr̃ per Philosophum in principio libri Meteororum. ideo subditur:*

f Qui fa.ma. *Consequenter tangit de niue, quæ generatur in nubibus tempore frigido di.*

g Qui præ ni. *Quia secundum Dei ordinationem fit descensus niuium et pluuiarũ. Et quia predicta varietas temporum scd̃m calorem & frigus & diuersarum impressionũ deseruit vtilitati hominum. ideo subditur:*

h Qui in manu. *i. potentia hoĩum operatiuæ, quę per manum designatur, quæ est organum organorum, assignat varietates temporum.*

i Vt noue.fin.ope.sua. *i. vt attendant operibus suis tempora apta. Aliquibus.n. operibus magis est aptũ tempus pluuiosum, aliquibus verò siccũ, aliquib. calidũ, aliquibus frigidũ: et sic de alijs. Et hæc ẽt varietas procedit vsque ad animalia, vt vario modo se habeant. ideo subditur:*

K Ingredietur bestia. *propter intemperiem aeris.*

l Et in antro &c. *tempore conuenienti ad quiescendum secundum naturæ suę modum. Consequenter tangit de origine ventorum principaliũ qui sunt auster & boreas, di.*

m Ab interioribus. *Per interiora intelligit̃ polus antarcticus, qui semper est nobis occultus. A parte autem illa flant venti australes, qui inter ventos sunt magis impetuosi: Non est tamen per hoc intelligẽdum, quòd auster incipiat flare à polo antarctico, sed magis incipit à tropico æstiuali, vt habetur .ij. Meteororum. Dicitur autem auster egredi à polo antarctico, quia tropicus æstiualis, vnde flare incipit, est à parte illa respectu nostrę habitationis.*

Philosophus

n Et ab arcturo &c. *Arcturus est quædam constellatio, quę alio nomine dr̃ Vrsa, & voluitur circa polum arcticum, vnde flant venti boreales, qui sunt magis frigidi: & ideo ex illa parte dicitur frigus venire.*

o Flante Deo &c. *Quia flantibus vẽtis borealibus gelu augmentatur.*

¶ a Et

MORALITER.

a *Subter omnes cę. ipsę consi.* i. contemplatiuos.

b *Super termi. terræ.* i. actiuos, quibus præmia prẹparat.

c *Post eum ru.so.* Quod fit quando contemplatiuum descendere facit ad prædicandum.

e *Et non inue.* i. spiritus loquens in eo. Spiritus vbi vult spirat, & nescit vnde veniat aut quò vadat. Ioan.3.

g *Qui præcipit niui, vt descendat.* Per niuem, pluuiam, & imbrem, significatur prædicatorum doctrina, quæ secundum varietatem personarum, temporum & negotiorum est varianda, & secundum hoc sciunt homines dirigere facta sua.

K *Ingredietur &c.* Quia prędicatio reprimit diabolum. Sed quoniam circa finem mundi exibit de antro suo, ideo subditur:

m *Ab interioribus egredie. tempe.* i. diabolus commouẽs potẽstates.

n *Et ab arctu. frigus.* i. ab Antichristo timor seruilis, per quem multi obedient ei, sed quia deceptis ab eo dabitur tempus pœnitendi, sequitur: Apoc.

o *Flante Deo &c.* quia per instinctum spiritussancti timor initialis crescit in filialem.

a Et

A go in gelu versa fuerat, dum eunte post Dominum mundo Iudæorum inuidia pigra remanebat. Sed quia etiam incredulitatis tantæ Dominus duritiam soluit. Sequitur:

a Et rursum &c. Quia postq̃ Iudęorum sęuitiam vsq; ad mortem Dñs pertulit, eorum corda ab infidelitatis duritia liquefecit, & ex duris persecutoribus magni prædicatores facti sunt, vt tãtò vberior electorum messis exurgeret. vñ sequit̃.

b Frumentum desi.nu. Electi, frumẽta Dei sunt, cęlestibus horreis recondẽda, quę nunc in tritura areę paleas tolerãt: sed hoc frumentum nubium fluuios expectat, vt crescat.

Quid per nubes designatur

c Et nubes &c. Nubes lumen suum spargere, est prædicatores sanctos exempla vitæ, & loquendo, & agendo dilatare.

d Quæ lustrant &c. Nubes Dei cuncta p circuitum lustrant, quia prædicationis luce mũdi fines illuminant: sed quia diuinis nutibus subditi nequeunt explere, quod volunt, ire non possunt, nisi quò eos voluntas gubernãtis duxerit.

e Ad omne. &c. Sæpe.n. aliter agere appetunt, aliter disponuntur. Nam plerũque student blandè corrigere, & tamẽ eorum sermo in asperitatem ducit̃: plerumque quosdam resecare asperè appetunt, sed tamen eorum vigor per mansuetudinis spiritum refrenatur.

† reuolutione, vel distinctione, nubiũ mirabilia effecti sciẽtis, (vel perfectus consilij, quiescit terra vero meridionali, Tribus Iuda præ cæteris clarior dicitur in scriptura

f Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco mise. Vna tribus, Iuda intelligitur, quæ in scriptura præ cęteris clara, & multiplex memoratur. Terra autem Dei, simul omnis Iuda nominatur: quæ tunc ei fructum fidei protulit, cùm totus sub idolorum cultu mũdus errauit. Locus autem misericordiæ est ipsa Gentilitas, quæ reconciliationem ex sola misericordia accepit. Nubes ergo suas Dñs duxit, siue in terra sua, siue in vna tribu, seu in quocunque loco misericordiæ suæ: quia prædicatores veteris, nouique testamẽti, aliqñ soli tribui Iudæ contulit, & Israel penè totum ex praua regum gubernatione reprobauit. Aliqñ eundem Israeliticum populum ad antiquam gratiam post captiuitatem re B uocauit. Aliquando loco misericordiæ suæ nubes clarescere voluit, quia prædicatores sanctos etiam gentibus ostendit.

g Ausculta hæc Iob, &c. Quasi in comparatione sui iacentem vidit, quem per verba tantæ prædicationis, vt staret, admonuit. Sunt namque, qui Dei miracula iacentes considerant: quia operationis eius potentiam non sequentes admirant̃.

h Nunquid scis &c. Eliu beatum Iob de venturis discutit, & quasi de ignorantia humiliat. Pluuias autem nubium dicit verba prædicantium. Et est sensus. Nunquid si venturos in mundo prædicatores iam conspicis, quando ad prædicandum eos Dominus repletione spiritus impellat, quibusve modis eorum vitæ claritatem mundo innotescat, apprehendis?

i Nun.no.se.nu. Habent enim istæ nubes semitas subtilissimas sanctæ prædicationis vias. Eos ergo per semitas astringũt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi desideria euagando non exeunt. Quæ semitæ magnæ sunt, quia quantò in præsenti vita pro ipsa viuendi custodia angustæ sunt, tantò amplius in ęterna retributione dilatantur.

K Et per.scię. Perfecta scientia est, & cuncta solicitè agere, & scire de suis meritis se nihil esse.

l Nonne ve.&c. Hoc generaliter de ecclesia, & specialiter de Iob dicitur. Per vestimenta viuenti corpori adhęrentia, discipulorum vita, magistris bene viuentibus coniuncta signatur. Vestimenta enim per se calere non possunt, sed adiuncta viuentium corpori, dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem exprimunt: ab eis calor ad corpus redit, dum pro bonis subditorum amplius doctores accenduntur. Et est sensus: Incassum tibi tribuis, si quos per te incaluisse æstimas, profecisse in virtutib⁹ contemplaris: quia nisi eos spiritussancti fauor attingeret, frigidi in sua insensibilitate permanerent. Postquam hæc fortiter dixit, per arrogantiam subiungit:

m Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, &c. Possunt per cœlos hi, qui in cęlestibus sunt conditi, angelici spiritus designari: Vel electorum mentes cęlestibus inhęrentes, qui solidissimi vt ære fusi sunt, quia ab integritate cœptæ fortitudinis: nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Iterum deridendo subiungit:

a Ostende

a concrescit gelu, & rursus latissi- a
b mè funditur aquę. † Frumentũ b
c desiderat nubes, & nubes spargũt c
d lumen suũ: † Quæ lustrant cũcta d
per circuitũ quocunque eas volũ e
¶ Quasi quo duxerit, & ad quid: quia sicut nõ possunt ire quo volunt, ita nec agere sicut volunt.
e tas gubernantis duxerit, ad om- f
ne quod præceperit illis super fa
f ciẽ orbis terrarũ, siue in †vna tri- g
bu, siue in terra sua, siue in quo- h
cũque loco misericordię suæ eas
¶ Quasi pondere sublimium fessus, per iactantiam addit: Ausculta. q.d. qui minor me.
g iusserit inueniri. Ausculta hæc i
Iob, sta, & considera mirabilia k l
h Dei. Nunquid scis, quando præ- m n
¶ Per verba lux nubium paret, nisi pluuia cadat quid in nubibus sit, nescitur.
ceperit Deus pluuijs, vt ostende- o
i rent lucem nubium eius? Nun- p
quid nosti † semitas nubiũ ma-
¶ Quod tantummodo dono sanctispiritus agitur.
k gnas, & perfectas scientias? † q
l Nõnè vestimẽta tua calida sunt, r
cùm † perflata fuerit terra au-
¶ Irrisio est.
m stro? Tu forsitan cum eo fabri- s
catus es cęlos, qui † solidissimi t

NIC. DE LYRA. C

¶ a Et rursum latissimè fun.aquę. *quia cùm ab opposito. s. ab austro incipiunt venti flare, fiunt pluuiæ.*

b Frumentum deside.nubes. *Hic consequenter tangit de nubibus, in quibus fiunt impressiones prædictę di. Frumentum desiderat nu. & hoc duplici ratione. Vna est, quia quando est nimius calor aduritur frumentum in campo crescens, & per nubes tunc temperatur calor, vt non arescat, sed magis crescat. Alia est, quia per nubes funduntur aquæ ad terræ humectationem, & frumenti nutritionem: & sic frumentum dicitur desiderare nubes, quia quælibet res naturaliter desiderat suã perfectionem: & hoc modo dicitur j. Physico. quòd materia appetit formã, sicut turpe bonũ.*

Frumentum desiderat nubes & quare

† Etiã pp irrigationẽ (suã terræ lætificabit) vel aggrauabit népe dens nubem, dispget nubẽ pluuiæ suæ

Philosophus Ph.1.tex.81

d Quæ lustrant &c. *quia nubes non semper stant in eodem loco, sed mouentur circa hemisphærium nostrum.*

e Quocumque eas &c. *s. Dei.*

f Duxerit. *quia secundum eius dispositionem mouentur.*

† Et ipse sub. nubes voluunt se in circuitu cõsilij eius

† generatione

g Siue in vna tribu, siue in ter. sua &c. *quia aliquando contingit, q in eadem regione vapores eleuantur, & in nubes condensantur, & in pluuias conuertuntur. Aliquando autem contingit, quòd mouentur ad aliam regionem, antequam conuertantur in pluuiam.*

h In quocunque loco &c. *Reputatur enim effectus diuinæ misericordię, quando in locis calidis, & siccis fiunt pluuiæ.*

i Ausculta hæc Iob. *Hic consequenter inducit Iob ad prædictorum attentionem, quasi hominem prę tristitia absorptum ab intellectu rationabilium: & tamen circa idem primò nititur ostendere ipsius Iob † arrogantiam. secundò reuertitur ad declarandum ex quibusdam effectibus Dei sapientiam, ibi: Subitò aer. Circa primum dicit: Ausculta hęc Iob. diligenter.*

† Quo in † ignorantiam

K Sta & considera. *non transitoriè, sed cum magna deliberatione.*

l Mirabilia Dei. *alias miracula. i. opera eius: quæ non possunt ad plenum perscrutari, vt sic temerariè non reprehendas iudicia Dei. Et consequenter resumit aliqua de prædictis, vt aliquid addat dicens:*

† sunt fortes sicut speculũ fusum.

m Nunquid scis. *q.d. non imò totaliter ignoras.*

n Quando præcepit Deus pluuijs. *i. disposuerit de tempore pluuioso.* D

o Vt ostenderet lu.&c. *Quod maximè fit in apparitione iridis, qui apparet tempore pluuioso: & tamen philosophi quantuncumque sapientes pauca valde, & generaliter, et imperfectè cognouerunt de natura iridis.*

p Nunquid nosti semi.&c. *quia mouentur per aerem magnum, & spatiosum.*

q Et perfe.scien. *Dicit autem scientias in plurali, quia impressiones aeris, de quibus dictum est, & adhuc dicetur, in nubibus generantur, & ideo notitia earum dependet ex notitia nubium.*

r Nonne vesti.&c. *Auster enim flat à regione calida, vt prædictum est, & ideo calefacit aerem, & hominum vestimenta, & corpora. Omnia ista posuit Eliu, ad designandum, quòd erant ignota ipsi Iob, & ideo derisoriè subdit:*

s Tu for.&c. *qui facti sunt à Deo per creationem, in qua nulla persona Deo cooperatur.*

t Qui soli.&c. *Dicuntur autem solidi, eò quòd non sunt diuisibiles, sicut aer, & aqua, quæ faciliter diuiduntur, & reuniuntur. Soliditas.n. propriè, & aliæ qualitates elementares non sunt in cœlis, qui sunt alterius naturę.*

¶ a Ostende

MORALITER.

a *Et rursum latissimè &c.* quia tunc lachrimæ deuotionis, & pœnitentiæ fluent abundanter.

b *Frumentum desi.nu.* Per frumentum intelligitur cœtus fidelium. Congregabit triticum in horreum suum. Qui cœtus desiderat prædicatores significatos per nubes. Es. Qui sunt isti, q vt nubes volant. Euan. Mat. Math.3.c Esa.60.b

c *Et nu.spar.lu.suũ.* i. vitæ & doctrinæ secundum instinctum gratiæ diuinæ, qui instinctus est nobis occultus, ideo sequitur:

m *Nun.scis qñ prę. Nun.no.se.nu.* Idest virtutes prædicatorum, quasi diceret, non, quia latent in mentibus eorum.

r *Nonne vesti.&c.* Austro terra perflatur, quando mens hominis diuinitus inspiratur, & tunc vestimenta tua calida sunt, quia virtutes, quæ sunt animæ vestes, ad bonos actus feruescunt.

s *Tu forsitan &c.* Hoc negatiuè dicitur. nam à solo Deo processit virtus apostolorũ, qui significantur nomine cęlorum Ps. Cęli enarrant gloriam Dei &c. Ps.18.a

a Ostende

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Oſtende nobis quid dicamus ei.* Tu qui iam magna intelligentiæ luce frueris, docere nos, qui ignorantiæ tenebris inuoluimur, debes.

b *Quis narrabit &c.* Hæc deſpiciendo dicit, Acſi apertè dicat: Quæ ego de ſuis laudibus acutè ſentiens non audita loquor, quis hæc narrare, vel poſtquam audierit, poteſt.

c *Etiam ſi locu. ſu. &c.* Omne, quod aliqd deuorat, hoc introrſus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rem, q̃ in ſuperficie videri potuit, in profundum rapit. Homo igitur cum de Deo tacet, per rationem in qua eſt conditus, eſſe aliquid videtur. At ſi loq de Deo cœperit, illico, quod nihil ſit, oñditur: quia magnitudinis eius immẽſitate deuoratur. Sed tũc hominibus verè innotuit, cum ſecis humanitate ſuſcepta monſtrauit, quæ, quia necdũ reuelata fuerat, ſequitur:

d *At nunc &c.* Sed hæc lux eadẽ qualiter ab hominib' videatur, inſinuat, cum dicit:

e *Subito aer &c.* Per aerem mentes ſecularium deſignantur, quæ innumeris vitæ huius deſideriis deditæ, huc illucque more aeris fluidè diſperguntur. Sed aer in nubes cogitur, cum fluxæ mentes per ſuperni reſpectus gratiam virtutis ſoliditate roborantur. Nubes enim tantò firmiores ſunt, quantò denſiores. Apoſtoli autem omnes aer extiterant, ſed ſubito aer in nubes coactus eſt, quia per reſpectum ſupernæ gratiæ fluxa corda piſcantium, in ſoliditatem verſa ſunt prædicatorum qui quoniam peracto miniſterio, ad cęli ſecreta recurrunt. ſequitur:

f *Et ventus tranſiens &c.* Ventus tranſiens eſt vita præſens: vẽtus tranſiens nubes fugat, quia vitæ temporalis excurſus à carne apoſtolos ſubtrahit, & eos à terræ ſuperficie in ſecreta requie quaſi in celorum cardine abſcondit. Sed quid de eorum laboribus in ſancta eccleſia agatur, ſubdit:

g *Ab aqui.au.ven.* Per aquilonem, peccati frigore conſtricta Gentilitas ſignatur. Auri nomine animæ fidelium Ab aquilone ergo aurum venire dicitur, quia à Gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida: intra ſanctam eccleſiã pretioſa Deo vita fidelium multiplicat.

h *Et à Deo for.* Sic à Deo dicitur: acſi ab his, qui in parte Dei ſunt, diceretur. Auro igitur ab aquilone veniẽte, à Deo formidoloſa laudatio prodijt, quia dum claritatem ſuæ fidei Gentilitas attulit multitudo Hebręorum iam fidelium, diuina iudicia pertimeſcendo laudauit, quia nimirum iuſtè Iudæa repulſa eſt, dum piè eſt Gentilitas vocata, & damna ſuæ repulſionis timuit, dum lucra alienæ vocationis vidit.

i *Dig.eum in.non poſ.* Quia, quicquid in illo ſentimus ex fide, eſt nondum ex ſpecie. Hoc tamen quod iam ſe inueniſſe conſiderat, adiungit:

K *Mag.for.& iu.* Magnus fortitudine, quia fortem aduerſariũ ſuperat. Magnus iudicio, quia & ſi hic electos ſuos per aduerſa deprimit, eos quandoque in gloria æternę proſperitatis extollit. Magnus iuſtitia, quia &ſi hic diu tolerat, quandoque tamen ſine termino reprobos damnat.

l *Ideo ti.eum vi.* Viros, qui ad intelligẽtiam ſunt fortes, appellat.

m *Et non au.&c.* Peritos quidem, ſed arrogantes his verbis inſinuat, in quo ſe tetigit. Contemplari enim Dei ſapientiam non poſſunt, qui ſibi ſapientes videntur: quia tanto ab eius luce longè ſunt, quanto apud ſe humiles non ſunt.

† Splendidum eſt in nubibus.
† ad Deum.
† & iudicio & cauſæ iuſtitiæ nemo eſt ... debet, vel ... ſuo & bona cũ non dabit rationem.
† ſapientes autem nullos ſapientes corde timet.

a ¶ Quod non facile rubigine conſumitur.

quaſi ęrẽ fuſi ſunt? Oſtende nobis quid dicamus illi: † Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit

a ¶ Qui arroganter intumuit, iam per doctrinam ſubdit: etiã ſi locu. fue ho.

ei quæ loquor? Etiâm ſi locutus fuerit homo, deuorabitur, at nunc non

¶ Homines.

vident lucem. † Subitò aer † cogetur in nubes, & ventus tranſiens fugabit eas. Ab aquilone † aurum venit,

a ¶ Sed quia vſque ad mortem cum pluuia currunt, quid inde fiat, ſubdit.

a ¶ Non tantum lęta quia ſibi timet.

& à Deo formidoloſa laudatio.

a ¶ Et ſi inueniemus, non tamen dignè.

† Dignè eum inuenire non poſſumus. Magnus fortitudine † & iudicio & iuſtitia, & enarrari non põt.

a ¶ Sentiri digne non poteſt, quanto minus dici.

a ¶ Recta dicit quæ tamen non agit, vt prauus arcus in ſe iacit. b ¶ Qui vult videre in tranſitu ſapientiam Dei aſcendat arborem ſycomorum, ideſt mũdi ſtultitiam humiliter eligat.

Ideo timebunt eum viri, † & non audebunt contemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

NIC. DE LYRA.

¶ a Oſtende nobis quid dicamus &c. *q.d. tu ſolus es ſapiens, & nos omnes ſimus inuoluti tenebris ignorantiæ. Quod dicit deriſoriè quantũ ad ipſum Iob, tamen ſecundum veritatem homines ſapientes, & ſi habeant de diuinis operibus aliquã notitiam, tamen plura ignorant, quàm ſciunt, ideo ſubditur:*

b Quis nar.ei quæ lo. *q.d. nullus, quia illa, quæ pro maiori parte ignorantur, non enarrantur niſi valde defectiuè. vnde ſubditur:*

c Etiam ſi lo. fu. ho. de. *ſ. eius verbum à magnitudine materiæ, ſicut modicus fluuius à mari. Aliter punctatur ab aliquibus ſic: Etiam ſi locutus fuerit, ſcilicet Deus.*

Exo.20.d d Homo deuorabi. *i. non poterit ſuſtinere. vnde Filij Iſrael ex locutione domini pauore concuſſi dixerunt Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus, & non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur.*

e Subito aer &c. *Oſtenſa ipſius Iob ignorantia, reuertitur ad tangendum quoſdam effectus Dei mirabiles, ad concludendum defectum humanæ ſapientiæ reſpectu diuinæ excellentiæ di. Subito aer cogetur. i. condenſabitur in nubes. Hoc enim videmus accidere, quòd aliquando aere exiſtente valde puro, ſubitò condenſatur in nubes.*

Pro.25.d f Et ven.tran.fu.eas. *Quia ſi ventus aquilonaris, qui diſſipat pluuias, vt habetur. Incipiat fortiter flare, diſſipabit illas nubes, vel transferet ad aliam regionem, & tales mutationes ſubitæ ſunt nobis mirabiles.*

g Ab aqui.au.ve. *Quia ſunt ibi aliquę mineræ auri. Vnde libro de proprietatibus rerum dicitur, q in montibus Saxoniæ, qui ſunt verſus aquilonem, omnia metalla ferè fodiuntur præter ſtannum: & hoc eſt etiam mirabile, quia regiones aquilonares ſunt valde frigidę. Aurum autem generatur in viſceribus terrę, à calore ſolis ibidem terram penetrante, & materiam digerente, quę magis eſt digeſta in auro, quàm in alijs metallis: omnia tamen iſta mirabilia, & maiora procedunt ex diuina ſapientia. ideo ſubditur:*

h Et à Deo for.lau. *Ex diuina enim excellentia procedit, quòd homines quantumcunq; ſapientes laudant eum cum formidine, eò quòd non*

Eccl.43.d *poſſunt ſufficienter laudare, ſecundum illud Eccl.43. Benedicentes magnificate Deum quãtũ poteſtis maior eſt.n. omni laude. Illa aũt opera ſolent hoĩes cũ formidine facere, q̃ neſciunt ſufficienter agere. iõ ſubditur:*

i Dignè eum in.non poſ. *Et hoc pp ſuam excellentiam, ad quam ſe habet intellectus noſter, ſicut oculus noctuæ ad lucem ſolis. ideo ſubditur:*

K Magnus for. *In rerum productione.*

Sap.11.d l Et iudi. *In earum gubernatione: quia omnia diſponit in pondere & menſura, vt dicitur. Sap.11.*

Greg. m Et enar. non po. *Sufficienter quod dicit Greg. Balbutiendo prout poſſumus excelſa Dei reſonamus. Et propoſitione.6. de cauſis dicitur: Cauſa prima ſuperior eſt in narratione, & ideo deficiunt linguę à narratione eius, niſi propter narrationem eſſe ipſius. Et ex dictis concludit intentum di.*

n Ideo ti.vi. *Quantumcunque fortes ſint, & audaces.*

o Et non au. con. *Quaſi perfectã eius notitiã aſſecuti, vel aſſecuturi.*

p Om.qui ſibi ve.eſſe fa. *i. illi qui plura ſciunt de effectibus diuinis, quantò ſunt ſapientiores, tantò magis percipiunt defectum ſuæ notitiæ, maximè circa diuina. Vnde & ſapiens Socrates dicebat: Hoc tantum ſcio, quòd neſcio ſecundum quod refert Hiero. in epiſtola ad Paulinum, de omnibus ſacræ ſcripturæ libris. Et prædictis autem patet quòd Eliu in aliquibus cum ipſo Iob concordabat, in alijs autem intellectum ipſius Iob non bene capiebat, & frequenter opprobria contra Iob immiſcebat, propter quę Iob noluit ſibi reſpondere, ſed magis tacere, volens ſe à contentionibus ſecundum dictum Apoſtoli ſegregare.*

Socrates ... ſcimus ... Hier. in epiſt. ad Pau.

MORALITER.

✠ a *Oſtende no.quid.di.il.* ſcilicet Deo, quaſi dicat tu non poteris. & cauſa ſubditur, cum dicitur: Nos quip. inuo. tene. ignorantiæ multiplicis.

e *Subito aer co.* Quod fit ſpiritualiter, quando de fluidis per peccata fiunt prædicatores, ſicut de Saulo legitur Actuum ix.a. Act.9.a.

f *Et ven.tr.fu.e.* ideſt ſpiritusſanctus tranſire eos fecit ad regiones alias, Act.xiij. dixit ſpiritusſanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum &c. Act.13.a.

g *Ab aqui.au.* Nam à Gentilitate, prius frigida infidelitate, venit aurum ſapientiæ, vt patet in Dionyſio, Ambroſio, & ſimilibus.

h *Et à Deo for.lau.* Propter enim exceſſum magnitudinis ſuæ, neſcimus, nec poſſumus eum dignè laudare. Iſta verò, quæ bene fieri neſciuntur, cum formidine aguntur, ſicut econuerſo, quæ fieri bene ſciuntur, ſine formidine aguntur. Vegetius libro de re militari: Nemo facere metuit, quæ ſe bene didiciſſe confidit. Vegetius de re militari.

In cap.xxxvij. vbi dicitur in poſtil. Ex prędictis patet, quòd Eliu in aliquibus cum ipſo Iob concordabat.

ADDITIO.

¶ Quòd autem Iob nolebat reſpondere Eliu ſicut fecit alijs ſocijs, ſibi contradicentibus, poſſet eſſe duplex ratio: prima ſcilicet, quia Eliu, ſicut dictum fuit, loquebatur ex arrogantia, intendendo principaliter vilipendere ipſum Iob. vnde dicebat illi ſupra xxxiij. capitulo. Tace, & docebo te ſapientiam. Et in xxxiiij. dicit: Iob autem ſtultè locutus eſt, & verba illius nõ ſonant diſciplinam, & ſic in alijs locis: & ideo Iob ipſi Eliu non curauit reſpondere, videns q intentio ſua verſabatur circa vanam gloriam, vt vitaret ne fortè incideret in hoc vitium diſputando: In quo ſecutus eſt ſapiẽtis conſilium, dicentis, Prou. Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuã, ne efficiaris ei ſimilis. Sed alijs qui non ſic arroganter videbantur loqui, ſed ſolùm arguendo ſeu increpando Iob reſpondit, vt ipſorum error pateſieret, iuxta illud Prou. cap. ſuprà dicto: Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur. Secunda, quia Eliu intãtum per ſuperbiam elatus eſt, quòd nec correctionem Iob deſiderabat, ſed potius eius maiorem ruinã appetebat: quod eſt inhumanũ, vel ſaltem incõſonum viris perfectis. Quod patet ex hoc. Nam in fine 34.c. dicebat Eliu: Pater mi, probetur Iob vſque ad finem. In quibus verbis, prout communiter exponuntur & in poſtilla, Eliu petebat à Deo q non deſiſteret à flagellatione ipſius Iob in præſenti vita, & etiam quòd in alia vita duceretur ad ęternam condemnationem, vnde gloſſa ibidem dicit: Quia aſperitas ſuperborũ vſque ad maledicendum ſe extendit, cõtra beatũ Iob Deum deprecatur. hæc in gloſſa. Vnde talia loquenti non videtur dignum reſpõdere, præſertim cùm talia etiam ex exceſſu iræ videntur procedere, ſicut in propoſito. nam Eliu per iram fuit primò, & principaliter prouocatus. vnde ſuprà, Iratus eſt furor Eliu filij Barachiel: qua ratione laudabiliter Iob abſtinuit ſe à reſponſione, intendens iræ locum dare, iuxta illud Eccl. Non litiges cum homine linguato, & nõ ſtrues in ignem illius ligna &c.

Sup.34.c — Pro.26.a — Sup.32.c — Eccl.8.a.

GLO. ORD. CAP.XXXVIII.

a REſpondens autem do. &c. Quia flagellato loquitur, de turbine fuiſſe locutus perhibetur. Vtrum autem p ſemetipſum aut per angelum ſit ei locutus, ambigitur. Potuerunt quippe p angelum commotiones aeris fieri, & hæc, quæ ſubiecta ſunt, per eum verba mandari. Rurſumq; potuit exterius angelus in turbine aerem excutere, & tamen interius Dominus per ſemetipſum vim ſententiæ cordi eius ſine verbis inſonare.

b *Quis eſt iſte &c.* Prima exprobratio, eſt talis interrogatio: Quis eſt iſte? & hoc non dicimus niſi de eo quem neſcimus. Neſcire autem Dei reprobare eſt, qui vtique arrogantes neſcit. i. eorum vitam non approbat. In eo verò quo ait, ſententias, & non addidit quales, bonas accipimus, quas imperitis ſermonibus aſſerit inuolutas: quia cum verbis iactantiæ fuerãt prolatæ. Imperitiæ quippe vitium, eſt rectum non rectè ſapere. i. cęleſte donum ad appetitum terrenæ laudis inclinare. Hoc itaque deſpecto ad erudiendum Iob verba vertuntur.

c *Accinge ſicut &c.* Lumbos accingere eſt, vel in opere, vel in cogitatione luxuriam refrenare. Sed cùm Iob præditum caſtitate nouerimus, cur ei dicitur: Accinge ſicut vir fortis lũbos. i. reſtringe luxuriam, niſi quia alia luxuria eſt carnis, alia cordis, qua de caſtitate atque virtutibus gloriamur. Dicitur ei, vt qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriã reſtringat elationis.

d *Interrogabo te, &c.* Tribus modis conditor noſter nos interrogare conſueuit. Cum aut flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit, vel deſit patientia, oſtendit: Aut quædã quæ nolumus p̃cipit, & nr̃am nobis obedientiã, vel inobedientiam patefacit: Aut aliqua nobis occulta aperit aliqua verò abſcõdit, & nobis menſuram noſtrę humilitatis innoteſcit. Beatus itaq; Iob poſt interrogationẽ verberis diſcutitur interrogatione ſermonis, vt quę ſint ſuperna cõſideret: q̃ dũ minimè cõprehendit, ad ſemetipſum redeat, vt q̃ ſit iuxta nihilum, ĩ ſupernorũ cõparatione cognoſcat. Humiliandus.n. erat, qui proſtratus vlceribus, ſic in virtutibus ſtabat. Prẽmittit ergo medicamen ſuperuicturo & in proſpera reſtituendo.

e *Vbi eras &c.* Fũdamẽta in ſcriptura prędicatores accipimus, quos dũ primos Dñs ĩ eccleſia poſuit, tota in eis ſequentis fabricæ ſtructura ſurrexit. Ne ergo Iob de virtutũ ſuarũ potẽtia ſubleuetur, in dñici, prima parte ſermonis de ſanctorũ predicatorũ cõmemoratione diſcutit, vt quanto illos admirabiliores venire conſpiceret, tãto in eorũ cõparatione de ſe vilius æſtimaret. Et eſt ſenſus: Virtutem fortiũ conſidera, meque eorum ante ſecula autorem penſa: & cum eos quos in tpe condidi mirabiles ſuſpicis: perpende, quantũ mihi ſubdi debeas, quẽ autorem mirabilium ſine tẽpore eſſe cognoſcis.

abſcondens conſilium. — Tribus modis Deus interrogat nos. — † demonſtra.

CAP. XXXVIII.

¶ Aliquando blande loquitur Deus, vt ametur: aliquando terribiliter, vt timeatur.

REſpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis eſt iſte † inuoluens ſẽtentias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & † reſponde mihi: Vbi eras quando põnebam fundamenta terræ? Indica mihi ſi habes

a ¶ Quaſi quod dicit ſcio, ſed qui dicit neſcio.
b ¶ Qui per diſtrictionem premit ne extollatur.
a ¶ Dum ad ſublimia excitor, quæ non potes percipere, reſponde. i. te humilem vide.
a ¶ Et ſi hoc futurum in opere, iã factum eſt prędeſtinatione.

☞ a Vel

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XXXVIII.

REſpondens autem do. *Finita diſputatione Iob, & amicorum eius, hic ponitur ipſius Domini determinatio, in qua primò arguit Eliu de præſumptione. ſecundò reprehendit ipſum Iob de indiſcreta locutione, ibi: Accinge ſicut vir. Tertiò tres amicos Iob de falſa aſſertione, c.xlij. ibi: Poſtquam autem. & ſic determinat quæſtionem pro ipſo Iob quantùm ad concluſionem intentam, licet ipſum increpet de modo loquendi indiſcreto. Circa primum dicitur:*

Diuiſio. — Inf.42.b

a Reſpondens autem do. *i. pro ipſo Iob qui tacebat, vt dictum eſt.*

b De turbi. *quia ſecundum aliquos virtute diuina vel miniſterio angelico formata fuit vox quaſi procedens de nubis denſitate, ſicut in monte Sinai: vt habetur in Exo. ſecundum alios verò non fuit ibi talis formatio vocis, ſed Dominus loquebatur ipſi Iob per inſpirationem, quæ quidem locutio per turbinem deſignatur, eò quòd habet obſcuritatem annexam.*

c Quis eſt iſte. *Eliu enim acceperat quaſi vices determinantis quæſtionem de diuina prouidentia, ad cuius determinationem ſolus Deus eſt ſufficiens, & ideo arguit eius præſumptionem di. Quis eſt i.q.d. non eſt tãtus nec talis, quòd debeat ſe de hoc intromittere propter ſuam inſufficientiam. ideo ſubditur:*

d Inuoluens ſententias &c. *Licet enim plura de Dei poteſtate & ſapiẽtia vera dixiſſet, tamen intricatè dixerat, & multa verba contumelioſa contra Iob immiſcuerat.*

e Accinge &c. *Hic conſequenter arguit Iob de indiſcreta locutione, ſpecialiter in duobus. Primò quia dixerat ſuprà xiij.a. Diſputare cum Deo cupio: quod dixerat non præſumptuoſè, ſed ſicut humilis diſcipulus diſputat cum magiſtro, quærens amplius doceri ab eo: ſicut ibidem fuit expoſitum tamen ex modo loquendi poterat aliter indicari ab aſſiſtentibus, ſicut & iudicatum fuit, vt patet ex ſupradictis, q ſcilicet dixerat hoc præſumptuoſè, & volens cum Deo de pari diſputare: Secundò quia commemorando ſuam iuſtitiam, ex modo loquendi videbatur aſſiſtentibus, quòd diceret aliqua in diuinæ iuſtitiæ derogationem, & ideo vtrumque dictum licet fuerit verum, ſicut patet ex ſupradictis, tamen habuit ſpẽm mali, & fuit generatiuum ſcandali: ideo Dominus primò reprehẽdit primum, & ſecundò ſecundum, c.xl. Prima in tres. quia primò excitatur ipſius Iob attentio, & ſecundò ſubditur eius reprehenſio, ibi: Vbi eras, & tertiò eiuſdem cõfutatio. c.xxxix. verſus finem, ibi: Et adiecit Dominus. Circa primum dicitur: Accin.ſi.vir.lũ.tu. Homo enim preparando ſe ad opus corporale, ſolet lumbos ſuos accingere, & ideo per hoc deſignatur metaphoricè præparatio ipſius ad attendendum verba Dñi diligenter.*

Sup.13.a

f Interrogabo te, &c. alias oſtende mihi. *Suprà enim xij.c. Iob quærens cum Deo diſputare, obtulerat ei optionem partis opponentis vel reſpondentis, & ideo Dominus hic ſe determinat ad partem opponentis.* Sup.12.c

g Vbi eras quando &c. *Hic conſequenter ponitur argutio Iob de hoc q indiſcretè dixerat ſe cum Deo velle diſputare: Quod fit per hoc, quod hic declaratur incomprehenſibilitas diuinæ ſapientię: & ideo fatuum eſt cum eo contendere, non ſolum in facto, ſed etiam in ſigno: ſicut verba Iob prolata videbantur deſignare. Immenſitas ergo diuinæ ſapientię & potentię oſtenditur. primò in partibus mundi principalibus. Secundò in animalibus, ibi: Quis poſuit in viſceribus hominis &c. Principales autem mundi partes ſunt corpora cęleſtia & elementa: & ideo primò oſtenditur propoſitum in elementis, quæ ſunt nobis magis ſenſibilia, ſecundò in cælis, ibi: Nunquid coniungere &c. vt ſic ſit proceſſus ordinatus à magis notis ad minus nota. Prima adhuc in duas, quia primò oſtenditur propoſitum in corporibus elementorum, ſecundò in diſpoſitionibus eorum,*

¶ ibi:

MORALITER.

✠ a *Reſpondens autem do.* De turbine loqui dicitur: quia fragilitas humana ex Dei locutione paueſcit & turbatur Exo. Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Exo.20.c

e *Accinge ſicut vir lum.tuos.* Greg. Lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Ergo theologi quibus Deus prę cęteris loquitur in ſcripturis ſacris, debent præ cęteris eſſe præcincti cingulo caſtitatis. Greg. Hom. ſup. Luc. 12.

g *Vbi eras &c.* Per hanc terram ſignificatur eccleſia de qua dicitur Can. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Huius terræ fundamenta ſunt apoſtoli poſt Chriſtum Apocalip. Habens fundamenta.xij. & in ipſis.xij. nomina apoſtolorum. Cant.2.c — Apoc.21.d

✠ a Quis

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Vel quis &c.* Nullus nescit Deum has lineas tendere: sed iō hoc dicitur Iob, vt memoretur quod poterat nosse & prætermittere: acutius pensans dispositionem hominis, non in humanis viribus, sed in manu esse Dei. Mensurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur. In carne autem Dominus ad ecclesiam veniens, mensuras terræ lineis mensus est: quia fines ecclesiæ, occulti iudicij subtilitate distinxit. Huius terræ occultæ lineę vel mēsuræ tendebantur, quando prædicatores sancto agēte spiritu, in alijs mūdi partibus vocabantur vt irent: ab alijs autē arcebantur, ne accederent. (*Act.16.b*)

b *Super quo &c.* Terræ huius bases sanctæ ecclesiæ doctores accipimus, qui omne pondus ecclesiæ fixa morum suorum grauitate sustentant. Vbi eras quando pone. fund. Vt animus iniqui, puluis: ita iusti terra, cuius fundamentum est fides. Ergo vbi eras. Idest iustificatus à me peccator, recole vbi te inueni, & eris humilis. Et quia de bonis etiam homo superbit, mensuram profectibus Deus ponit, vt per ea quæ desunt, seruentur humiliter quæ adsunt, vnde subdit: Indica mihi si habes intel. quis po. men. Nisi Deus qui alij hoc, alij illud dedit, vt ex multis sit vnum corpus. Super animam iusti linea tenditur, dum ei exempla patrum monstrantur, vt suam seruet mensuram: nè citrà, vel vltrà eat, super qua bases.i.animæ intentiones à quibus totū innititur. vnde: Si oculus tuus fuerit nequam &c. Hæ in fundamento.i.Christo solidatæ sunt, quia tunc robustius in fundamento solidamur, cùm verba Dei ex interioribus præceptis sequimur, & in intimo sensu intelligendo pensamus, subdit: (*Moraliter.* *1.Cor.12.b* *Matt.6.c*)

c *Quis demisit lapidem.* Lapis angularis duplex intellectus, vt in præceptis Dei exteriora agamus, vel contemplando intima sentiamus. Ad quod noster animus nunquam surgeret, nisi conditor nostram naturam susciperet, qui in se vtriusque vitæ exempla monstrauit. Et ita est angularis, in vrbibus docet, curat: in montibus orat, nec contemplatio studio proximorum, nec cura eorum contemplatione deserat. (*Moraliter. Lapis angularis duos populos designat.*)
F Cuius incarnationis mysterium & angeli mirantur. Aut quis demisit lapidem angu. eius. Illum qui dum in se, hinc Iudaicum populum: illinc Gentilem populū suscepit in vna ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit. Cum hoc nō de mundi, sed ecclesiæ conditione potest dici, patet & præcedentia non de origine mundi dici debere. Et cum multa dixit de constructione ecclesiæ, adiecit quomodo etiam inimicæ natio-

a Intra quas omnes electi sunt, & extra reprobi, & si intra fidei limitem esse videntur.

intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius † solidatæ sunt? Aut quis demisit lapidem angularem eius, cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens: cū ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem? Circundedi il-

(a O culti iudicij. b Nisi super me. c Doctores vel prophetę. Qui & duos populos inter se, & vtrosq; angelis sociauit. a Cum vespertinis, idest electis hominibus. a Quid mari fecit Deus, subdit. Vt non videret quid agit.)

G cę nationes adiunctæ sunt.

d *Cum me lau. &c.* Incarnationis enim Christi mysterium, etiam electi angeli mirati sunt: qui quia primi in tempore creati sunt, non immeritò astra matutina dicūtur. Vel, quia sępe ad exhortandos homines missi, dum venturum mane nuntiant, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Quæ matutina astra etiam cum vespertinis, redemptoris potentiam laudant, quia cum redemptis in fine mundi hominibus largitatem supernæ gratiæ glorificant. (*Allegorice. Angeli, & homines simul laudarunt Domino incarnato.*)

e *Et iubilarent &c.* Iubilatio dicitur, cum cordis lætitia, oris efficacia non expletur. Laudant itaque angeli, qui iam tante claritatis latitudinem in sublimibus vident. Iubilant verò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Quæ quia futura Dominus nouerat, facta narrat. Sed quia cùm boni iubilant, malos inuidia inflammat: quos tamē Deus temperat, de quibus protinus subditur: (*† Sicut Bene dicitur laudare angelis, & hominibus iubilare.*)

f *Quis conclusit &c.* Mare seculum, vuluę autem nomine occulta, & maliciosa carnalium cogitatio designatur. Per hanc vuluam praui concipiunt, cum mala cogitant. Per hanc pariunt cum mala quæ cogitauerunt, operantur.

g *Erumpebat ergo &c.* Cum minarum secularium fluctus de carnalis iniquitate cogitationis concepti in sanctæ ecclesiæ interitum sęuirent. Sed autore Deo, ostijs hoc mare conclusum est, quia contra tumores persequentium sancti viri quasi quędam ostia oppositi sunt, vt eorum miraculis irę persequentium frangerentur, & ecclesia staret. de quo mari sequitur:

h *Cum po. nu. &c.* Mare sęuiens nube induitur, quia crudelitas persequentium stultitię suę velamento vestitur, & lucē veritatis videre non sufficit. Et quia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos inquantum voluerit effrenetur, sequitur: (*Mare*)

i *Et caligine &c.* Pannis infantiæ pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate iactentur: quia persecutores ecclesię instabilitate cordis inquieti puerilia quidem sapiunt: sed occulta dispensatione constricti, quò volunt, brachia non extendunt: & si cuncta mala perpetrare leuiter appetunt, nequaquam implere permittuntur. H

K *Circundedi illud &c.* Quia iras persequentium iudiciorum suorum dispensatione modificat.

a Et po-

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *ibi: Nunquid tenuisti. Prima in tres, quia primò ostenditur propositum in elemento terræ. secundò in elemento aquæ, ibi: Quis conclusit. tertiò in aere, ibi: Nunquid post or. &c. De elemento autem ignis mentionē non facit. quia non videtur habere sphęram propriam distinctam à sphęra aeris: semper enim videtur in aliqua materia in corporibus mistis, & in aere sursum videtur in exhalationibus siccis, quæ igniuntur per motū aeris: sicut patet in stella comata, & à subascendente & descendente, & similibus. Circa primum de productione terrę loquitur ad modum ędificij, cuius artifex primò disposuit modum fundamenti, quod notatur cum dicitur: Vbi eras quando ponebam fundamenta terrę. Quasi diceret, nondum eras natus: & ideo non potes hoc scire. Secundò, artifex disponit de quantitate ędificij fundamento superponendi, quod fit per extensionem lineę: & quantum ad hoc dicitur:*

a Quis posuit mensuras &c. *Quasi diceret, non nosti. Quantitas enim terræ non est determinata ex natura sua, sed posset esse maior: & minor: & ideo eius mensura dependet ex sola Dei voluntate. Tertiò cogitat artifex quòd ædificium bene posset stabiliri, & quantum ad hoc dicitur:*

c Super quo bases illius solidatę sunt. *Basis autem terrę est centrum mundi. Quartò artifex ponit lapidem angularem in fundamento, cui alij lapides possint ex diuersis partibus coniungi. & quātùm ad hoc additur:*

d Quis demisit lapidem &c. *Lapis iste intelligitur pars terrę propinquior centro, cui alię partes per circuitum annectuntur.*

e Cum me laudarent &c. *Id est angeli, qui in scriptura filij Dei dicuntur, vt habetur in principio huius libri: & etiam astra matutina, quia à principio simul creati fuerunt cum cœlo empyreo ante distinctionem elementorum. Et hoc inducitur hic ad ostendendum, quòd productio terræ non fuit necessaria ad manifestationem diuinæ sapientię & glorię, cum iam antè ab angelis laudaretur.* (*Angeli filij Dei dicuntur, supra ap.1.b.*)

f Quis conclusit &c. *Hic consequenter ostenditur immensitas diuinę sapientiæ in elemento aquę: quod secundum conditionem naturę suę à principio terram circundedit: sed ex diuina dispensatione factum est, vt aquæ congregarentur in locum vnum: vt sic appareret arida ad habitationem hominum, & animalium vt habetur Genes.j. & hoc est quod dicitur: Quis conclusit ostijs. Id est certis terminis.*

g Mare. *In quo.s.congregantur aquę.*

h Quando erumpebat quasi de vulua proce. *Id est ex occulto diuinę dispositionis. Describit autem productionem aquę per motum pueri nascentis, eo quod aqua est maximè formabilis in res viuas: vnde & semina hominum & animalium cęterorum sunt humida.*

i Cum ponerem nubem vesti. eius. *Nubes enim generantur ex exhalationibus humidis, quę maximè eleuantur à mari. & sic nubes & caligo fiunt super mare.*

K Circūdedi illud termi. me. *i. terminis à me dispositis.*

¶ a Et po-

MORALITER.

✠ a *Quis posuit mensuras eius.* Quæ sunt articuli fidei, ex quibus debent cętera credibilia mensurari.

b *Quis tetendit &c.* Deus qui eam disposuit per suam prudentiam.

c *Super quo bases illius fundatę sunt.* Istę bases sunt doctores hæreticis resistentes, fundati super doctrinam Christi.

d *Aut quis demisit lapidem &c.* Deus pater mittens filium suum tanquam lapidem angularem, Iudæos & Gentiles in vna ecclesia coniungentem.

e *Cum me laudarent astra &c.* i. angeli sancti cantantes in natiuitate Christi: Gloria in excelsis Deo &c. Luc. 2. d. (*Luc.2.d*)

f *Quis conclusit ostijs mare &c.* Mare significat præsens seculum, cuius ostia sunt natiuitas hominis, & eius mors: per quas ingreditur & egreditur mundum.

i *Cum ponerem nubem vestimentū eius, & caligine &c.* Nube vestitur

✠ & caligine

E a *Et posui ve.* Doctores sancti, prædicatione sequentibus aperti, autoritate sua resistentibus clausi, ostia vocantur: quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursum se perfidis, ne ingrediantur, opponunt. Per vectem autem, cuius oppositione ostia solidantur, incarnatus dominus designatur, quia hęc ostia contra sęuientis maris impetum tantò valentiora opposuit, quantò ea sua obseratione roborauit.

b *Et ostia.* De ostijs pro confirmatione repetit. Sed si mare seculum generaliter accipis, secundò dominus ostia opposuit, prius lege frenans, post Euangelio, & hoc de vulua. id est cùm seculū origini vicinum cresceret. Et tunc nube vestiuit, quia tunc non apertè lucem ostendit, & rudes constrinxit pannis, id est præceptis figuralibus, & timore, & propter immoderatas euagationes terminis, id est limitibus præceptorum circūdedit. Et quia motus hominum misso mediatore compescuit, addit: Posui vectem. Christū, qui ostia, id est præcepta agendo solidauit, & amplius mare non procedit. vnde Dauid ait: Mare vidit, & fugit. Et hic c. Fracta vnda in se eliditur, cùm nequitia victa ab ipso, qui egit, accusatur. (*† à diebus tuis* *† Vt apprehēdat.* *† excutiantur impij.* *† vel vertet se sub. terra sicut lutum signi li.* *Psal.113.a*)

c *Vsque huc venies & non procedes amplius.* Quia nimirum iudicij occulta mensura est, & quando persecutionis procella prosiliat, & quando quiescat, ne aut non exagitata electos non exerceat, aut non moderata in profundum mergat.

d *Et hic confringes tumentes.* Cùm notitia fidei vsque ad persequentes extenditur, turbati maris tumor sedatur, ibiq; fluctus suos mare frangit, quia ad cognitionē veritatis veniens omne quod nequiter egit, erubescit. Sed quia idcirco hoc ad beatū Iob dicitur, vt de tot virtutibus gloria cordis eius premeretur, hæc moraliter etiam disserantur. Quis conclusit ostijs mare. Mare est cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione tumidum. Quando erumpebat quasi de vul. procedens. Vulua prauæ cogitationis adolescentia est, de qua dicitur: Sensus & cogitatio humani cordis, prona est in malum ab adolescentia sua. Solus autem dominus o- (*Moraliter* *Gen.8.d*)
F stijs mare concludit, quia prauis motibus cordis claustra inspiratæ formidinis obijcit. Cum ponerem nubem vestimentum eius. Tumultuosum cogitationibus cor nostrum nube vestitur, quia ne internam quietem purè conspiciat, inquietudinis suæ confusione tenebratur. Et caligine quasi pannis infantiæ obuoluerem? Quia à contemplandis sublimibus, adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis ligatur. Circundedi illud t.m. Terminis suis dominus hoc mare circundat, quia cor nostrum adhuc corruptionis suæ molestia, & cura turbulentum, sub mensura contemplationis, humiliat, vt licet plus appetat, vltrà tamen quam sibi conceditur non ascendat. Vel quia illicitos motus cordis respicit, & in quibusdam eos à consensu prohibet, in quibusdam etiam à delectatione restringit: Nimirum furenti mari terminos imponit, vt nequaquàm in opere exeat, sed intra sinum mētis tentationum submurmurans se vnda collidat. Posui vectē. Per ostia virtutes, per vectem robur charitatis accipimus. Hæc itaque ostia, scilicet virtutes, mare sęuiens dissipat: nisi ea ex occulto mentis opposita charitas astringat. Vsq; huc venies & non procedes. Quia dum electus quisque, & tentatur vitijs, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod & si intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene viuendi littora non excedit. G

a Contra illud sęuiens. b Gloriam Christi, & reuerentiam prædicatorum.

lud terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi: Vsq; huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Nunquid † post ortum tuum præcepisti diluculò, & ostendisti auroræ locum suum? † Et tenuisti concutiens extrema terræ, & † excussisti impios ex ea? † Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimētum. Auferetur

(a Etiam tu. a Per incarnationem electos illuminat. a Futurum in quo erit perfectio. Reprobos damnat. Fecerat de luto signaculum: nunc & econuerso. Re. vt lu. si.)

e *Nunquid post ortum tuum præcepisti diluc.* Subaudis vt ego. Ortus diuinitatis Christi, antè & post non habet: ortus verò humanitatis habet. Per hunc ortum, locum suum aurora cognouit, quia cognouit eum diluculum. Vel aurora à tenebris in lucem vertitur diluculi. Vel auroræ nomine ecclesia designatur. Vel quia aurora noctem quidem præterisse nuntiat, nec tamen diei claritatem integram ostentat, quia & quędam iam, quæ lucis sunt, agimus, & tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquijs non caremus. (*Allegori.*)

f *Et ostendisti auro. locum suum.* Locus auroræ est perfecta claritas visionis internæ. Locum suum aurora cōsiderat, quādo sancta ecclesia ad contemplandam conditoris speciem flagrat. Bene autem post ortum locum proprium aurorę ostendisse se perhibet, quia futuræ retributionis beatitudinem priusquam ipse per corpus innotesceret, in paucorum mente continuit.

g *Et tenuisti concutiens.* Extrema terræ dominus tenuit, quia in fine seculorum, ad destitutam iam, & alienigenis regibus subditam synagogam venit. Atque ex illa impios excussit, quia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis sacrificij gloria repulit. Vel extrema terræ tenuit, quia legisdoctores deserens, & excutiens, idest fortiter damnans, piscatores sumpsit. Rectè autem extrema terræ concussit, & tenuit, quia cùm infirma corda humilium pio timore terruit, nequaquàm ea districto iudicio dereliquit: & quia extrema Iudæę in Apostolis tenuit, ex ea impios excussit, quia scribas, & Pharisæos impietatis suæ merito exigente reprobauit. vnde adhuc sequitur. H

h *Restituetur vt lu. [illegible].* Dominus plebem Israeliticam lutum reperit, quam obsequijs Gentilium deditam in Aegypto seruientem lateribus inuenit, quàm dum cognitionis suæ scientia impleuit, dum in prophetia clausum continuit, quicquid de se veritas in fine reuelauit, quid aliud quam seruandi mysterij signaculum fecit? Sed dum post diuina secreta plus terram, quàm veritatem dilexit, ad lutum Aegypti redijt. Lutum se post signaculum in oculis veritatis exhibuit, cùm per impietatis malitiam accepti verbi mysteria perdidit, & terrena sapere elegit.

i *Et stabit sicut vestimentum.* Grossiora vestimenta cùm induta fuerint, quia induentis membris bene applicata non inhęrent, stare referuntur. Iudæa igitur circa notitiam veritatis stetit, quia seruire se domino ostendit: sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Vbi apertè subditur:

K *Auferetur ab impijs lux sua.* Quia dum credere veritatem renuunt cognitionem legis in perpetuum amittunt. Scriptum est enim: Exceca cor populi huius, & aures eorum aggraua. Et quia de operibus legis se extulerunt, subditur: (*Esa.6.c*)

a *Et bra-*

NICO. DE LYRA.

¶ a Et posui vectem & ostia. *id est clausuram per ripas altas, & solidas, ideo subditur:*

b Et hic confringes tumentes fluctus tuos. *Quia fluctus maris confringuntur ad rupes in littore existentes.*

c Nunquid post. *Hic consequenter ostenditur immensitas diuinæ sapientiæ, & potestatis in aere, cum dr: Nunquid post ortū tuū pręcepisti diluculo. vt appareret sic ordinatè in aere secundum dispositionem tuam.*

d Et ostendisti auroræ locum suum. *Vt sic appareat in diuersis locis secundum varium ortum solis in æstate, & hyeme, & temporibus medijs. Dicitur autem diluculum principium diei, quando primò incipit lux solis apparere. Aurora verò quando lux solis procedens irradiat vapores existentes in aere in orientali parte. Omnia ista præmissa sunt ad ostendendum insufficientiam ipsius Iob ad comprehensionem diuinorum operum, & per consequens quòd non sit idoneus ad disputandum cùm Deo.*

e Et tenuisti. *Hic consequenter ostenditur immensitas diuinæ sapiētiæ, & potestatis in quibusdā effectibus diuinis in elementis, & primò in terra dicens: Et tenuisti concutiens extrema terræ. id est faciens terræmot[illegible]m tua virtute, in quo concutiuntur exteriores partes terræ.*

f Et excussisti impios ex ea. *Quia aliquando ter. ęmotus fit à Deo ad punitionem impiorum.*

g Et

g Restituetur vt lu. *Lutum.n.diuisum citò reunitur, sic si aliquando per terręmotum fit aliqua scissura, cessante terremotu recluditur.*

b Et stabit sicut ve. *Quod stat in integritate sua, postquam est excussum, sic & terra post talem concussionem per terręmotum.*

i Auferetur ab im. lux sua. *Quia aliquando pereunt in terræmotu, vt prædictum est.*

¶ a Et brachi.

MORALITER.

✠ & caligine, nam inuoluitur obscuritate multiplicis ignorātiæ.

a *Et posui vectem,* id est timorem seruilem.

b *Hic confringes tumentes fluctus tuos.* Confractio fluctuum est mutua contentio superborum.

c *Nunquid post ortum tuum pręc.* Subintelligitur sicut ego pręcepi, & similiter in sequentibus. Diluculum autem est diei principium, propter quod primi credentes Christo significantur per ipsum. Ergo Christus post ortum suum diluculo præcepit, quando discipulos ad prædicandum misit. Et auroræ locum suum ostēdit, quando matrem suam super Angelos collocauit. Et extrema terræ concussit, quando principes orbis fidei subiugauit. Et impios excussit, quando per Romanos populum Iudaicum captiuauit.

i *Aufere. ab im.* Nam à Iudæis ablata est cognitio legis vera.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a Et bra.ex. Excelsum brachium conteritur, quando prædicata fidei gratia, superba legis operatio reprobatur. Possunt & aliter hęc omnia dici, vt sequitur: Concutiens ex. Res cõcussa huc & illuc agitur. sic Iudæa fuit, per alios dicẽs, qa bonus p alios, nõ, sed seducit turbas. Vel terra est ecclesia, cuius extrema dñs sub Antichristo concutit & tñ tenẽs non deserit, qua tunc impij cadẽt, q specie tenus itus sũt, & q signaculũ sunt, dũ fideles videntur, ad lutũ qđ antè fuerũt, redeũt. Et stabunt. i. in malo persistẽt. Sicut vestis. id est breui tpe, quia citò veterascũt. Vel stare vt vestis dr, vt nõ posse stare mõstretur: qa vestis induta p corpus tensa vr, exuta cõplicatur: ita q in ecclesia stat, exutus iacet abiectus, hæc aũt obscura iã aperit, dũ dicit: Auferetur lux. i. simulata vel vera fides, quã malè viuendo tenuerant, & tũc. Brachiũ eius. i. Antichristus ipse conteretur. Vel hoies saltẽ in extremis timore ɔcutit, & ɔuersos tenet, & impios motus ab eis excutit, & culpę vindictã mors comitaẽ, in qua hõ, qui erat signaculũ, & imago Dei lutum fit. Et hoc lutũ vsq; ad resurrectionẽ perdurabit, vt vestis exuta, & inanis à spũ: hæc pena spãlis est superbiæ, sed quia cõis, iõ pprũ eius additur: Lux tollitur. i. gloria vitæ & celsitudo cordis conterit: sed in morte iustis est lux.

Allegoriã

† vel, vmbrę mortis

b Nunquid ingre. Acsi diceret: Vt ego qui non solũ mare. i. sęculũ p assumptã carnem, & aiam petij, sed etiam per eam, sponte in morte positã, vsq; ad vltimum profundum descendi.

c Et in noui. Sicut aquarũ abyssus nulla nñ a visione cõprehendit, ita occulta inferni nulla à nobis cognitionis F sensu penetrantur. In nouissimis ergo abyssi Deũ deambulare, est in loco suæ damnationis nil suæ retentionis inuenire. Deambulare quippe est non constricti, sed liberi.

d Nunquid aper. Portæ mortis, ptãtes sunt aduersę, quas descendens dñs aperuit, qa eorũ fortitudinẽ moriendo superauit, quæ appellatione alia tenebrosa ostia vocantur qa dum per occultationis suæ tenebras non videnẽ, deceptis mentibus viam mortis aperiunt, quę tenebrosa ostia dñs videt, qa immundorum spirituum fraudulentam malitiã, & respicit, & prĕmit, & nos videre facit, vt caueamus. Vel tenebrosa ostia dñs videt, cũ claustra inferni penetrãs crudeles spiritus perculit. Mora. Vel in profundũ, id est corda prauorũ etiam desperatissimorũ Deus intrat & cõpungit, & vitia quasi fluctus calcat, vnde confessio nascitur, & portæ. i. cogitationes prauæ dño aperiuntur, & sic intrat, & ostia. i. latentia mala, quibus destructis virtus dilatat prius angustos: quæ latendo consideranda est, quia aduersis præssa latet, sed Deus videt. Vel considera, quã lati sunt iusti, & desine de te gloriari. Sed ad id quod dictum est suprà in alia sententia reuertamur, & dicamus, quia ideo hoc additur, quia post mortem & resur- G rectionem eius ecclesia creuit. vnde ait:

Moraliter.

a ab impijs lux sua, & brachium ex- a celsum conteretur. b Nunquid in- b c gressus es profundum maris, & in c nouissimis abyssi deambulasti? d Nunquid apertæ sunt tibi portæ d mortis, & ostia † tenebrosa vidisti? e Nunquid considerasti latitudinem f terræ? Indica mihi si nosti omnia, g in qua via habitet lux, & tenebra- h rum quis locus sit, ut ducas vnum- i quodq; ad terminos suos, & intel- k ligas semitas domus eius. Sciebas k tunc quòd nasciturus esses, & nu- l merum dierum tuorum † noueras? l Nunquid ingressus es thesauros ni- m uis, aut thesauros grandinis aspe- n xisti: quæ præparaui in tẽpus † ho- m stis, & in diem pugnæ & belli? Per o n quam viã spargitur lux, diuiditur p

a Alias confringetur. b Vt ego propter hominem retrahendum in infernum.
a Hęc semper pro unda maris. b Ad singula loca electorũ.
a Non debet extolli in his quę agit qui nescit quomodo hæc venit, vel quomodo vel quando exibit.
De malis fiunt nix id est candidi, & grando hostem feriens & ideo nulli te preferas.
Frigoris. Duritiam.
Vel ostijs. a Vt per ea nos impugnet & purget.

e Nunquid consi. Dum eñ dominus angustias mortis petijt, fidem suam in gentibus dilatauit, acsi diceret: Perpende qđ ptuli, & pensa qđ emi. Ne cõqueraris de verbere, dũ nescis, quę tibi pmia maneãt i retributione.

f Indi.mi.si no. Iustitia lucis noie, iniqtas p tenebras designaẽ: Et est sensus: Si plenam sciam te hre suspicaris, dic cuius mẽtẽ veniens iustitia impleat.

g Et tene. quis lo. i. iniquitas in quo ęca perduret.

h Vt ducas. i. vt diiudices, si vel is, qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate, vitã finiat, vel is qui iustus cernitur, extremitatem vitæ suæ cum iustitiæ protectione concludat.

i Et intelligas. i. discernas cui bona actio pseuerãs, ęternã mansionẽ pstet in regno, vel quẽ vsq; ad suũ terminũ sua actio ɔstringẽs, in ęternũ damnet supplicium. Domus quippe pro mansione ponitur. Semita pro actione, q̃ ad domũ ducit. De tã valida autem qõne requiritur, q̃ ab hostibus oĩno ignoratur, vt aliorum finẽ cognoscere non valens, idem de suo sentiat.

K Scie.tunc. Acsi diceret apertè, qđ mirũ si terminũ nõ intelligis, q nec initiũ cõprehẽdis. Vel sciebas. i. vt ego, q me nasciturũ noui, quia & antè erã, vt Deus: sed quia homo tunc esse incipit, cũ in ventre nascitur, se nasciturum nescit. Cur ergo hõ de flagellis quæritur, si, q pscuit, ad ea natus est?

† malorũ

† angustię

l Nunquid ingres. In niue vel grandine, frigida ac dura intelligenda sunt corda prauorum, quæ dñs præparauit in tps hostis, in diẽ pugnę, & belli, vt cũ aduersarius nr̃ diabolus tẽtare nititur, eorũ moribus, quasi suis ɔ nos armis, vtaẽ: vel qa dñs multos electos intra prauorum vitam nouit repositos, quia de talibus sanctos facit: In H niue vel grandine thesauros habere se perhibet: Acsi diceret: Nulli te de operibus præferas, qui de his, quos intueris, adhuc per culpam frigidos, quantos operatores iustitiæ, & defensores rectę fidei sim facturus, ignoras: quod quia per aduentum mediatoris agitur. Sequitur:

m Per quam vi. Ipse est via q ait: Ego sum via: p hanc viã spargit lux, qa per eius præsentiã Gẽtilitas illustraẽ. Spargiẽ autẽ dixit, qa ñ angustata, sed latè fulgẽs lux pdicationis emicuit. Ioan. 14.

n Diuiditur æstus. Sparsa lucę ęstus diuiditur, dũ dona spiritus dispariliter, quibus accẽdanẽ, singuli accipiũt, vel postq̃ lux spargi dr̃, diuiditur ęstus super terram, quia cũ lux prędicationis inclaruit mox à perfidorũ cordibus ardor psecutionis exarsit, vbiq; sparsus. Vel iustitia est lux: qđ spargitur nõ est cõtinuũ ita in hac vita lux, dũ hęc scimus, hęc nescimus. Sed dic qua via, id est quo ordine iustitiã in cordib' ĩfundo, cũ mõ hac, mõ illa virtute impleo: Nescis spũs vñ veniat, vel quò vadat. Mystice. Ioan. 3.

NICOLAVS DE LYRA.

a Et brachi.ex.i. ptãs superborũ, q aliqñ in terręmotu opprimunẽ.
b Nunquid ingres.es. Hic ostenditur propositũ in effectibus, qui fiunt in aquis, cum dr̃: Nunquid ingres.es. ad videndum ea, quæ ibi latitant.
c Et in nouis. abyssi de. i. in remotissimis partibus oceani, vbi nullus vnquam nauigauit.
d Nunquid ap. sunt ti. por. mor. i. inferni, qui à sanctis describuntur esse sub aquis in inferioribus terræ.
e Et ostia tene. vi. Idẽ notatur p tenebrosa ostia, qđ per portas mortis.
f Nunquid consi. la. ter. Quæ secũdũ astrologos accipitur ab austro in aquilonem, vbi nullus vnquam hominum potuit transire ab vno termino in alium: quia torrida zona intermedia est impertransibilis propter excessum caloris. Latitudo terræ
g Indica mihi. Hic ostenditur propositum in effectibus, qui fiunt in aere, inter quos primum locum tenet diffusio lucis de die, & tenebrarum de nocte, & quantum ad hoc dicitur: Indica mihi si no. q.d. tu videris hoc sentire in eo, quòd voluisti cum Deo disputare.
h In qua via habitet. i. naturam, & processum ipsius.
i Vt ducas vnum. Omnia enim inferiora per effectum lucis solis, & stellarum generantur, & per subtractionem eius, quod fit in tenebris, corrumpuntur, & sic ad suos terminos deducuntur.
K Sciebas tunc q na. es. q.d. non: quia cognoscere præsupponit esse.
l Et nu. di. tuo. no. Qui non põt sciri determinatè ab aliquo homine nisi ex diuina reuelatione, cum nihil incertius sit mortis tempore. Consequenter procedit ad effectus, qui sunt in medio interstitio aeris, di.
m Nunquid
m Nũqd in. Thesauri niuis dñr exhalationes humidę, ex quarũ congregatione generantur niues, & etiam grandines, qñ congelantur frigore.
n Quæ præp. i. ad punitionẽ hostiũ in bellis. Hoc mõ fuit debellatus Sisara cum exercitu suo, vt hr̃ Iud. 4. & Philisthęi orante Samuele, ut hr̃ 1. Reg. 7. Et quia post tempestatem sequitur serenitas, ideo subditur: Iud. 4. 1. Reg. 7.
o Per quam viam spargitur lux. Quantum ad sui claritatem in aere.
p Diui. ęstus, qa ad diffusionẽ lucis seqẽ intẽsio caloris. Cõsequenter procedit ad effectus ventorũ, quibus impelluntur nubes, & pluuię, dicens:
a Quis dedit

MORALITER.

a Et bra. qa tẽplum, in quo confidebant Iudæi, fuit destructum.
b Nunquid ingres.es profun.ma. Per maris profundum intelligi potest cor impium. Esa. 57. d. Impij quasi mare feruens. Igitur Deus ingreditur maris profundum, quando cõuertit ad se cor prauum. Esa. 57. d.
d Nũquid a. Sicut aptæ sunt mihi ad inferos descendenti, & subintelligitur non: & similiter in similibus præmissis & sequentibus.
f Nunqd cõ. Sicut ego q p latitudinẽ terræ gentes ad fidem vocaui.
g Indi.mi. q.d. tu nescis, sed ego scio, in quo habitat lux gratiæ, & tenebra culpæ, per quas iusti ducuntur ad gloriã, & reprobi ad pęnã.
K Sciebas tunc quod nasci.es. Christus autem inquantum Deus pręsciuit se temporaliter nasciturum, & huius vitæ ordinem & modũ.
m Nunquid ingres.es the.niuis. Hos enim Deus ingreditur, cum homines prius frigidi per ipsum feruidi efficiuntur, & sic ad bellũ cõtra dęmones præparantur, & sic in eis apparet, per quam viam spargitur lux diuinæ claritatis, & diuiditur æstus feruidæ charitatis.
a Quis dedit

quò vadat. Contra lucẽ mox æstus tentationis surgit, q diuiditur: quia alius hoc, alius illo vitio tentatur sibi vicino.

a Quis de.ve. Diuiso æstu, cursum vehemẽtissimo imbri dedisse, est inter psecutionis angustias prædicationis impetũ roborasse. Hic imber est aliqñ, sed cursum non habet, quia prædicatio ad aures venit: sed cessante interna gratia, ad corda audientiũ non pertransit.

† eurus vel eius orientalis.

b Et viam so. Per tonitruũ pdicatio superni terroris accipitur, quę, dũ percipiunt, humana corda quatiũtur. Tonitruus etiã dicitur Christus, qui ex patrũ conueniente prophetia, quasi concursione nubium nobis prolatus est, q terribiliter insonuit, vñ & apostoli filij tonitrui vocati sunt. Mar. 3. b

c Vt plueret su.te. Diuiso æstu, deserta absq; homine terra, cõpluitur, qa dispersa in Iudeę regionibus psecutione fideliũ, derelicta dudũ, & quasi ab infusione rationis aliena, prædicationis guttis Gentilitas irroratur. In qua quia legislator non fuit, & qui rationabiliter Deum quæreret, non fuit, quasi homo nullus fuit.

† pruinam

d Vt im.in.& de. Inuia Gẽtilitas fuit, ad quã via Dei verbo nõ patuit. Desolata vocata est, vel rõne consilij, vel fructu boni operis: dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui, vt in deserto plueret & impleret inuiam & desolatã, & produceret herbas virentes. i. exteriori prędicationi internam aspirationem contulit: vt corda Gentilium arescentia virescerent, clausa patefierent, inania cõplerenẽ, infęcũda germinarent. Vel quisq; qui aure, non corde verbũ Dei accipit, terra deserta est, quę nõ habet hominẽ i. sensum rõnis, vel si aliqñ est, non ibi cõmoraẽ, sed & tales cõpũgit Deus, & implet, & illi fructũ reddunt. Hoc loco autem herbas virentes, sanctæ doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus.

† figure potens, una nascere facere fructus delicatas Vergiliarum vel, vineis Vergilias aut seroti nos fructus orionis a petire facies. Pater pluuiæ

e Quis est pa.plu. Pater pluuię dñs dr̃, qa superna pdicatio nõ de nostro merito, sed de eius gratia generaẽ: Stillæ sunt præ F dicatores, qñ. n. prædicationem tpant infirmis, quasi rorem tenerũ aspergũt. Qui verò ea, q̃ de supnis sentiũt, virtute, qua prçualent, loquunẽ, quasi vbertim manantẽ pluuiã fundũt.

f De cu.vte. Dicto quæ gratia vocata est Gẽtilitas, subdit: q̃ districtione Iudęa repulsa est, qa si est misericordia, est & iudiciũ. In gelu. n. & glacie, torpore pfidiæ cõstricta accipimus corda Iudæorum, qui veniente domino feruorem fidei, & charitatis amiserunt, & à secreto gratiæ sinu proiecti, quasi glacies de vtero creatoris egressi sunt.

g Et gelu. Quia Iudæos quos naturaliter bonos condidit, iusto iudicio p eorũ malitiã frigidos à se exire permisit. Cœlũ antiqui fuerũt pr̃es, de quorũ pgenie hi frigidi pcesserunt, quos Deus genuisse dr̃: qa cũ bonos cõdidisset, iustè eos pp malitiam à se exire pmisit. Vel glacies, & gelu est Sathan, q de calore G secretorũ Dei malitia frigidus exuit, ipse gelu de cęlo est cõditus, q in cœlestibus conditus à summis ad ima cecidit: & rigore corda sequaciũ ɔstricturus q aquas. i. populos in sui similitudinẽ, q lapis est, durat: cui ɔsilia fraudulẽta à seductis nequeũt cognosci. & hoc ẽ. Et sup. ab. aliud ex parẽ, aliud int' latet: bona ẽ psuasionis ei' spẽs, quasi solida desup glacies, sed pfunda malitia subtus est.

• † æstus super terram? Quis dedit ve a b hementissimo imbri cursum, & vi- b c ãm sonãti tonitrui, vt plueret super c terrãm absq; homine i deserto, vbi d d nullus mortalium commoratur, vt impleret in viam & desolatã, & pro e e duceret herbas virẽtes? Quis est pa- f ter pluuiæ, vel quis genuit stillas rõ- f ris? De cui' vtero egressa est glacies, g g & † gelu de cęlo quis genuit? In si- h i militudinem lapidis aquæ durant, i & superficies abyssi constringitur. k l k Núquid † coniũgere valebis mican- m

N si ego.
a Quanto crescit persecutio, tanto & prædicatio.
Vt hementissimus est qui facit omnia quæ hic fiunt spiritu ęterna dirigit.
a Vt corpunget. b Dacius est. c Vt facit imber & tonitruus. a Quæ est.
a Adhuc gratia Dei altius commendatur.
a Qui in tenebris huius vitæ non infundit.
a Dum gentes mollescunt, Iudęi durescunt, quod occulto egit iudicio. vnde Apostolus. O altitudo &c.
Vt ego.

h In simili.aduen. Aquas populos, lapidis noie Gentiles accipimus. Et est sensus: Illa mollia, & penetrabilia fidei corda Iudæorum, in insensibilitatem vertuntur gentium. Sed quia ex occulto Dei iudicio fiunt, sequitur:

i Et super.si. Quia superiecto quodam ignorantiæ nostræ velamine, incomprehensibilitas diuini iudicij humanæ mẽtis oculo nulla tenus penetraẽ. De cuius vtero [illegible] mẽtẽ [illegible] De' in suo timore format, ɔcipitã ad apertas virtutes prouehit, gignit: sed si extolluntur, relinquit, & frigidi de vtero exeunt. i. à visceribus pietatis. Hæc egressio in iudicio fiet, qa mõ tolerat eos i sinu ecclię vñ Iob humiliari debet. Cœlũ est eloquiũ Dei, cuius sciẽtiã sępe dat Deus, sed q inde superbit in ipso eloquio cæcaẽ, & duratus ad ima corruit, & alios constringit: hos Deus gignit, non qđ culpã faciat, sed qa ab ea nõ liberat: sed qa relicta diui- H ni timoris virtute imago veritatis tenet p laude hoim, aqua in similitudinẽ lapidis duratur. Et superfi. abyssi. Aqua p glaciẽ in supficiẽ durescit, sed intus fluida est; sic corda eorum fluxa, foris p hypocrisim se fortes ostendunt, imitatores fortiũ, vel cõpluta terra, semen luxurię, & in herba de vtero. i. secreto gelu. i. tẽtationes pducit, ut quo tardius p humilitatẽ fructus surgat vberius: & cũ in cœlo sit mẽs, solis ęternis intenta frenaẽ, gelu humanæ infirmitatis. Si tñ has tẽtationes opprimit, & se in quodã rigore viuẽdi ɔponit, vt & si intus fluxæ cogitationes lacessunt, ad ɔsensum operis nõ trahãt, sed q̃dã duritia pmãtur, & abyssum cordis fluctuãtẽ superductus rigor pmit: Vel glacies & gelu psentis vitæ aduersitas q̃ sanctos ɔprimit, vt valentiores sint in ęstate ęterna Et quia sola pspera soluũt: aduersa solidãt. Aquæ i similitudinẽ lapidis duranẽ. i. ifirmus, p tolerãtiã passiones Chri imitaẽ, & qa exteri' pssus meli iterna custodit, supficies abyssi ɔstringit. i. mẽs ad ɔseruãda pfunda dona aduersitatib' muniẽ, vt Paulus ne i laudibus diffflueret, aduersa tolerãs arcana sua texit.

Moral ter. Rom. 11. d

K Nunquid coniun. Cõstat hoc nullũ hominẽ posse, sed tñ de his Iob interrogaẽ, vt humilis ad Deũ refugiat, q solus hoc posse oñditur. Pleiades à pluritate vocatæ sũt, q̃ & vicinæ sibi & diuisę sũt, p quas q̃ septẽ sũt, sctõs oẽs denũtiat, q iter vitę psẽtis tenebras spũs septiformis gĩa nos lumine illustrãt q a mundi

Pleiades à πλειων

NICO. DE LYRA.

a Quis dedit ve. Hoc habet ex impetu venti eum propellentis: sed impetus venti vlterius reducitur in dispositionem diuinam, quæ non est ad plenum i inuestigabilis à nobis.
b Et viam so.to. dicit viam, quia sonitus tonitrui non est sicut rei permanentis in vno loco, sed transeuntis de loco ad locum: cuius causa finalis subditur, cum dicitur:
c Vt plueret. Quia pluuia communiter sequitur tonitruum.
d Super ter. absque ho. i. quę non colitur ab aliquo homine, vt sic animalia syluestria haberent herbam ad comedendum, ideo subditur:
e Et produce. her. vi. Et quia fecerat mentionem de vtilitate pluuiæ, ideo subditur de causa effectiua ipsius, dicens:
f Quis est pa.plu. vel quis ge. stil.ro. Ros autem, & pluuia differunt tantum secundum paucitatem & multitudinem materiæ, & consequẽs eadem est causa effectiua, differens secundum maius & minus. Differunt ros & plu.
g De cuius vte.eg. Quæ est cã materialis ipsius, & loqẽ ad similitudinẽ animalium, in quorũ generatione vterus feminæ praparat materiã.
h Et gelu de cæ. quis ge. i. quæ causa ipsius effectiua: quia influxus corporum cęlestium est causa effectiua omnium istorum, vt habetur. 1. Meteororũ, vbi dicitur quòd tota elementaris regio contigua est lationi astrorum, vt omnis virtus eius gubernetur inde. Omnia autem predicta hic posita sunt ad ostendendum, quòd non sunt inuestigabilia ad plenum naturali ratione, licet enim philosophi de causa istorum aliqua dixerunt in generali, tamen hoc fuit obscurè, & imperfectè, vt frequenter dictum est suprà. ideo subditur: 1. Meteo. 2.
i In simi.la.aquæ du. Nec vnquàm fuit dictum perfectè à quocũque homine in speciali, & declaratum, quo res tam mollis, & fluida possit intantum solidari, & si aliquis esset, qui nõ vidisset, nullo modo crederet dicẽti, sicut & de mota ferri sursum ad magnetẽ cõtra naturã suã. & iõ quia causa qa cã taliũ determinata ignoraẽ, dr̃, q habẽt hoc à tota specie, id est à proprietate cõsequẽte speciẽ, sed q̃ sit illa pprietas determinatè nullus dicit.
K Et super.abyssi. i. oceani.
l Constringitur. Quia in partibus aquilonaribus, quę sunt valde frigidę, superficies eius prope ripas aliquando congelatur.
m Nunquid coniungere. Hic consequenter ostenditur immensitas diuinę sapientię, & potentiæ in corporibus cœlestibus, in quibus vnum est mirabile, q stellę fixę habent sitũ ita determinatũ & motũ, q nunquam appropinquant sibi adinuicẽ magis uno tempore, quàm in alio, & quantum ad hoc dicitur: Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiades. Circa quod sciendum, quod Pleiades septem sunt stellę adinuicem valde propinquę, & à vulgaribus hominibus vocantur gallina cum pullis suis, & q̃uis sint multũ propinquæ in situ, nunq tamẽ coniunguntur: & adhuc minus possunt coniungi alię stellę, quæ magis distant abinuicẽ.
a Aut

MORALITER.

a Quis dedit vehementissimo imbri. Charitatis cursum, Christus, qui doctrinam apostolorum miraculis confirmando fecit efficaciter currere per mundum.
c Vt plueret super terram absq; ho. i. super Gentilitatem in qua pauci aut nulli rationabiliter erãt viuentes, vtputa simulacris seruiẽtes.
e Et produceret her. virentes. id est sanctas operationes.
f Quis est pluuiæ pater, vel quis ge. stil. ro. Deus qui dat pluuiam sanæ doctrinæ, & rorem consolationis internæ.
g De cuius vtero egressa est glacies, & gelu. Ipsius Dei, qui dat timorem filialem fluxum concupiscentiæ restringentem.
m Nunquid coniun.va. id est patres noui testamenti, & veteris, quos solus Deus coniunxit in fide mediatoris.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

F mundi origine usq; ad eius terminum diuersis temporibus missi, quasi disiuncti sunt,& coniuncti per intentionē mentis, dum vnum prædicant. Acsi dicat: Nunquid coniungere valebis mi.stellas Ple.sicut ego, qui vnus omnia impleo, & vnitatis sensu electorum mentes coniungo.

Allegor.

a *Aut gyrum arc.p.d* In arcturo,q p gyrū suū nocturna spatia non casurus illustrat, nequaquā particulatim edita vita sanctorū, sed tota simul ecclesia designať, q̃ fatigationes qdē patitur, nec tñ ad defectū proprij status inclinatur.Gyrū laborū tolerat,sed ad occasum cū tēporibus nō festinat,sed illa stante nox mundi finit.Hunc gyrū quãq; dñs dissipat, qa labores ecclesiæ ad requiē pmutat tunc Pleiades plenius iungit:qa tunc sancti oēs, visionis sibi specie copulabuntur,qñ in fine seculi ecclesia ab his, quos nūc sustinet laboribus, soluitur. Habemus adhuc q̃ de stellis Pleiadibus, atq; arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab oriente, arcturus verò ex parte aquilonis surgit.Quocunq; autē se p gyrū arcturus verterit,Pleiades ostendit,& cū lux diei iā vicina efficitur,stellarū eius ordo distēditur.Pōt igitur p arcturū,q à plaga frigoris nascitur,lex:p Pleiades vero,q̃ ab oriente surgunt, testamēti noui gratia designari:quasi.n.ab aquilone lex venerat,q̃ tanta subditos rigiditatis asperitate tenebat.Nā dū p culpis suis alios pciperet lapidibus obrui,alios gladij morte mulctari, plaga torpens velut à sole charitatis aliena præceptorum suorum semina plus premebat ex frigore,quā ex calore nutriebat.Nec mirū q̃ p arcturi septē stellas tecta,vetus exprimitur,qa & in veneratione legis dies septimus extitit venerabilis, & p hebdomadā integrā constituti sacrificij vota tendebanť. Pleiades vero,q̃ sicut superius dictū est septē sunt,testamēti noui gratiā tantò aptius indicāt,quātò cūcti liquidò cernimus, qđ p illā fideles suos spiritussanctus septiformis muneris lumine illustrat.Quaq; igitur arcturus se vertat,Pleiades semp ostēdit:qa per oē,qđ testū vetus loqť, testamēti noui opera nūtiātur:sub textu.n.literæ tegit mysteriū prophetiæ. Redemptor autem noster in carne veniens Pleiades iunxit,qa operationes septiformis spiritus simul in se & cūctas,& manentes habuit. Nullus verò hominū operationes sanctispiritus oēs simul habuit,nisi solus Dei mediator,& hominū, cuius est idē spiritus,q de patre ante secula processit. Dū verò Pleiades iungit arcturi gyrū dissipat, quia dū semetipsum factū hoiem hrecūctas sanctispiritus operationes innotuit, in testamēto veteri literæ laborē soluit, vt fidelis qsq; iā cū libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina seruiebat.Audiat itaq; beatus Iob: Nūquid cō. va.&c.Acsi apertè diceretur: Hęc quidē lumina quarūdam virtutum

† planetas

† cum filijs suis .id est [illegible] minoribus.

† dominiū vel deserti [illegible] & flamma.

F

G virtutū potes,sed nunq̃ exercere simul oēs operationes sancti spiritus sufficis.Aut gyrū arcturi poteris dissipare?Acsi diceret. Etsi ipse iā q̃ recta sunt sentis, nunqd virtute tua ēt in alienis cordibus laborē grossioris intelligentiæ destruis?Me itaq; cōsidera q carnaliū stulta eligo,dum me per carnis stultitiam manifesto,vt tanto magis hæc quę putas tuarum virtutum fortia humilies, quanto nec vestigia meæ infirmitatis comprehendis.

a tres stellas Pleiades,aut gyrum arctu- a
b ri poteris dissipare? Nunquid pro- b
c ducis † luciferum in tēpore suo, & c d
vesperum super † filios terræ consur- e
d gere facis? Nunquid nosti ordinem f
cęli,& pones † rationem eius in ter-
e ra? Nunquid eleuabis ad nebulam g
vocem tuam, & impetus aquarum h
a ¶Scilicet,vt mente creo de tuo passione mutetis. b Post vocem miraculis addit.
f operiet tē? Nunquid mittes fulgu- i
¶ Alias reuerentia. ¶ Vt mihi.
ra, & ibunt,reuertentia dicent tibi
a ¶In sensibus,vt sic viuat sicut sonat.
g adsumus? Quis posuit in viscēri- K

b *Nunquid produ.lu.* Pr in tpe suo luciferum produxit, quia cùm venit plenitudo temporis, misit filium suum, qui natus ex virgine velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit: quia fugata obscuritate peccati, ęternum nobis mane nuntiauit. *Moraliter.* Quotidie electis lucifer oritur, & reprobis vesper. quia sermo Dei credentibus lux,inuidentibus tenebræ.

Mystice Gal.4. Moraliter.

c *Et vesp. s.fi.ter.con.fa.* Vesperū super terræ filios consurgere dñs facit,quia infidelibus Iudęorū cordibus dñari Antichristū eorū merito exigēte permittit:qui idcirco à dño huic vespero iustè subdunť, qa sua spōte filij terræ esse volūt,terrena qppe & nō cęlestia reqrentes,à pspiciēda luciferi nři claritate cęcati sunt.Quod quia occultis iudicijs agit.quæ in hac vita ab hoib' cōprehendi non pñt, seqtur:

d *Nunquid nosti or.* Ordinē cęli nosse, est supernarum dispositionū occultas pdestinationes videre.Rōnē eius in terra ponere,est añ humana corda taliū secretorū cās aperire. Et est sensus:Cuncta quæ pateris, tāto tolerare patientius debes, quanto secretorū cęlestium ignarus,cur hæc pateris, nescis.

e *Nunquid eleua.ad ne.* Vocem suam ad nebulā dñs leuat, qñ p prędicatorū suorū linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationē format:eūq; aquarū impetus operit, dū bene agentia mēbra eius,turba resistentiū populorū sęuitia premit. Per semetipsum ad nebulā vocē leuauit, qñ psecutoribus multa figuris ęnigmatū velata pdicauit. Ad hanc eleuationē vocis cū impetus operuit, quia cōtra illū mox sęuiens turba surrexit.vnde: Nebula impleuit domum dñi i.obscuritas,& ideo sacerdotes non pñt debitū ministerij peragere. 3.Reg.11

f *Nunquid mit.ful.* Fulgura de nubibus exeūt,sic mira opa ex sanctis pdicatorib.oñdunť. Vadūt fulgura,cū pdicatores miraculis coruscāt,& supna reuerētia auditorū corda transfigunt.vñ:Ad locū vñ exeūt flu.reuer.vt iterū fluāt.qa sancti à visu Dei pp nos exeūt, sed mox ad ɔtēplonē recurrūt. Aīr .n.pdicatio siccareť,qa ibi sumūt,qđ ppināt. Reuertētia verò dñt, adsumus cū ñ sibi,sed Dei virtutib' tribuūt,qcqd egisse se fortiter cognoscūt. Vel mittunť & vadūt,cū à secreto ɔtēplonis ad publicū opationis exeūt.Reuertunť & dñt Deo adsum',qa post opa exteriora ad ɔtēplonē recurrunt. H Eccl.1.b

g *Quis posuit in vi.ceri.ho.* Galli prædicatores sunt, qui inter tenebras Galli intelligentia.

NICOLAVS DE LYRA.

Arcturus

¶ a Aut gy.ar. *Arcturus est quędam cōstellatio quæ voluitur circa polum arcticum, & vocatur maior Vrsa:cuius circuitus non potest impediri nisi à solo Deo. Aliud autem mirabile in cęlo est in motibus planetarum, & maximè in motu veneris, quia aliquando oritur ante solem, quasi deserta à sole, velociorem motum versus orientem habente,& secundum hoc vocatur Hesperus siue stella matutina, siue lucifer: aliquando autem oritur post solis occasum, quasi deferens ipsum velocius mota versus orientem, & sic dicitur vesperus, & quantum ad hoc dicitur:*

Venus stella multipliciter nominatur.

b Nunquid produ.lu.*i.facies oriri stellam Veneris.*

c In tempore suo.*i.ante ortum solis tempore determinato.*

d Et vesperum. *id est eandem stellam.*

e Super fi.ter.con.fa. *Post solis occasum.q.d.non. Ratio enim huius varietatis in ortu eius, & similiter aliarum varietatum circa planetas ab homine non comprehenditur: licet enim ad saluandum talia apparentia astrologi posuerunt in circuitione motuum planetarum ecentricos, & epicidos, tamen non habetur ex hoc certitudinaliter, quod ista ab eis posita sint causę talium varietatum, quia forsitan per alium modum prędicta apparentia ęquè bene, vel melius possent saluari. Aliud mirabile est, quod ex motu corporum cęlestium sequitur varietas effectuum in elementis, quorū rōnes in cęlo præexistentes non possunt ab hoibus plenè cōprehendi, nec ad effectus determinatos plenè applicari, & ideo dr:*

f Nunquid nosti or.cę. *Et quia in opinione vulgi tonitrua, & fulgura, quę fiunt in aere ex corporis cęlestis influxu sunt magis mirabilia, quia terribiliora. ideo subditur:*

g Nunquid ele.in ne.vo.tu. *id est causabis vocem tonitrui qui in nube generatur.*

h Et imp.a.o.te. *Quia ad tonitruum solet sequi magnitudo pluuiarum, quę aperit cœlum, ne videatur à nobis.*

i Nunquid mit.ful. *i.dispones de eis ad voluntatem tuam,quasi essent in obedientia tua:oīa prędicta posita sunt ad ostendendū,quod Iob indiscretè locutus fuerat di. Disputare cum Deo cupio, eò qđ diuina sapientia ab homine non possit perscrutari, vt patet in effectibus prędictis.*

K Quis posuit. *Postq̃ ostensa est immensitas diuinæ sapientię,& potentiæ in partibus mūdi principalib. hic cōsequēter oñdit idē in aīalibus,& primò qñ ad ea q̃ p'inēt ad cognitionē, scdò in ptinentibus ad nutritionē, ibi: Nūquid capies. tertiò quātū ad gñationē, in prin. xxxix.c. quartò quātū ad aliquorum animalium,& auium mirabilem conditionem, ibi: Quis dimisit onagrum. Inter animalia autem homo tenet principatum, & ideo ab eius cognitione incipit dicens: Quis posuit in visceribus hominis sapien. Id est in mente eius, quæ latet interius, sicut & viscera.*

¶ a Sapientiam

MORALITER.

✱ a *Aut gy.ar.* i.cœtum apostolicum, quem Deus quodammodo dissipauit, quando per orbem eos ad prædicandum dispersit.

b *Nunquid pro.* Dicūt aliqui astrologi, qđ lucifer,& hesperus sunt eadem stella, sic nominata, eò quod aliqñ apparet in mane, aliquando in vespere: & significat Dei filiū, qui mane in suo aduentu primò apparuit, & secundò tanquam ad vesperum apparebit.

f *Nunquid nosti.* Hunc ordinem Deus nouit, & rationem eius in terra posuit, quando militantem ecclesiam ad similitudinem triumphantis instituit: propter quod eius filia nominatur.

g *Nunquid eleua.* Hoc autem dominus fecit, cum caliginem ignorantiæ ab Apostolis amouit, & tunc impetus aquarum, id est spiritussancti donorum in suo corpore mystico ipsum operuit.

i *Nunquid mit.* Deus aūt fulgura misit, qñ discipulis autoritatē prædicandi, & dęmones expellendi concessit, & reuersi ad eum cū gaudio dixerunt: Dęmones in nomine tuo subijciunť nobis. Luc.10.c.

K *Quis po.in vi.* Per hominē, & gallū prædicator doctus potest intelligi, cui Deus dat sapientiam, & notitiā temporum prædicandi.

✱ a *Quis*

tenebras præsentis vitæ huius student venturam lucem prędicando quasi cantando nuntiare. Acsi diceret: In cor hominis humana sapiētis, supernæ sapientiæ gratiam quis infundit? vel ipsis sanctis prædicatoribus, quis nisi ego intelligentiam dedit? vt sciant quando, vel quibus debeant venturum mane nuntiare. A

a *Quis enar.cę.ra.* Sicut intelligentiæ, ita & locutionis autor est De', qui cum se per speciem ostendet, cessabit: vel, modò narrat cæ.ra.dum superna secreta electis insinuat.

†Chald.interpre. cordi.

b *Et con.cęli.* i.hymnos & gaudia angelorum à reprobis abscōdit: quod tamē latius innotuit, cùm Christus apparens & indignos assumpsit, & eos qui digni videbantur exclusit: vnde quando puluis, id est peccatores in terra, id est ecclesia solidati sunt, & glebæ, id est infusione spiritus vniti sunt charitate: vel, glebæ secundum diuersa merita, vt virgines, coniuges &c. Hęc autē ecclesia spretis Iudæis gentes rapit, non suis, sed viribus Dei. Quis enarrabit cælorū ratio. Tunc autem cęlorum rationē dñs narrat, cùm semetipsum nobis, quomodo electis spiritibus præsit, insinuat. Tunc cęlorum rationem narrat, cum detersa mentis nostræ caligine clara se visione manifestat, & tunc concentus cęli dormit, quia apparente in iudicio retributore operum, exhortationum verba iam cessabunt. Per concentum enim cęli concors prædicātium sermo signatur: vnde & apertè ipsum resurrectionis tēpus adiungitur.

†congregationem

†Psal.146. Moraliter

bus hominis sapiētiam, vel quis dedit a b
a ¶Penetrandi inuisibilia. ¶Qui somnum excutit,vt hora noctis idest merita peccatorum diiudicat & increpat: q & se prius alijs excitat.
a † gallō intelligentiam? † Quis enarra- c
b bit cęlorum rationem, & concentum d e
c cęli qs dormire faciet? † Quando † fun- f
d dabatur puluis in terrā,& glebæ com-
e pingebantur? Nunquid capies leęnæ g
prædam,& † animam catulorum eius
a ¶Id est occultantur in suis cogitationibus dum opportunitas venit. Capti vero, alios magna fame esuriunt.
f implebis, quando cubant in antris, &
g in specubus insidiantur? † Quis præ- h
h parat coruo escam suam,quando pul- i
a ¶Quia charitas vnum cor ad multos diuidit. ¶Alias vagiētes. k
i li eius clamant ad Deum vagantes, cò l
quòd non habeant cibos?

c *Quando fundabatur.* Quæ adhuc futura sunt, quasi præterita dicit: fecit enim, quę ventura sunt. Puluis itaque tunc in terram fundatur, quando per resurrectionem in solida membra reducitur.

d *Et glebæ compingebantur.* Quia nimirum firma corpora ex puluere collecta surgunt.

e *Nunquid cap.le.* Leęna est ecclesia, quæ gentes rapuit, & in suo corpore conuertit. Huic dominus prædam rapit, vt animam catulorum eius impleat, quia ad augmentum huius innumeros de Gentilitate diripuit, & per animarum lucrū esuriētia Apostolorum vota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine, & formidinis infirmitate passo domino foribus clausis propter metum Iudęorum residebant, sicut de illis scriptum est: Cùm fores essent clau.&c. C Io.10.e

B

f *Quando cubant in antris.* Clausis foribus, quasi in quibusdam abditi specubus catuli mundū rapturi cubabant, cùm Apostoli necdū spiritu solidati firma autoritate prędicabant: sed contra aduersarios quasi in antris insidiabantur, vt animarū prædam postmodum præsumentes diriperent. Sic & alij post eos cubant, tempus docendi præstolantes.

g *Quis præparat cor.escam suam.* Corui nomine, peccatis nigra Gentilitas designatur. Iste coruus esca fuit dum ipsum ecclesia quæreret: sed nunc escā accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirit: Cuius videlicet pulli, id est prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus sui redēptoris. vnde bene dicitur.

† Quis numerauit cęlos in sapientia, & lagenas cęli, i. nubes plenas aqua discēdere faciet.

† Quando roborabat terram in medio centri, & partes eius cōiūgerent? vel dum foderet terrā ut esset fortis & ad fundamentum mundi &c.

† fundebatur

h *Quando pulli eius clamant ad Deum.* Nihil enim sua virtute possunt.

i *Vagantes cò quòd non habeant cibos.* In hac vagatione nihil aliud quā æstuantium prædicatorum vota signantur, qui dū in ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succēsi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Potest per coruū, nigra per infidelitatis meritū plebs Iudaica designari, cui dū pulli eius clamant, esca pręparatur: qa dū Apostoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionē fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quasi ex pullorum voce satiatur. Sed & cū pulli vagantur, inde escā coruus inuenit, qa dū per laborē prædicantium conuersam Gentilitatē Iudaicus populus respicit, ad extremum qñq; stultitiam suæ infidelitatis erubescit. Coruus est prædicator Euāgelij qui magna voce clamat, memoriam peccatorū & infirmitatis suæ nigredinem gestans. Hic discipulos non plenè pascit de secretis sublimibus, donec similes sibi, nigredinē humilitatis, & speciē volatus sui oñdāt: antè patiť eos inedia affici, vt clamēt ad Deū, & vagantes in nido, aperto ore cibū expetant. Pro hac discretione largior copia ipsi coruo à Deo dať, non solùm.n. pro se, sed & pro eis quos nutrit, maiora percipit. D

Moraliter

NICO. DE LYRA.

¶ a Sapientiam. *Quasi diceret: Solus Deus, qui dedit sibi lumen naturale intellectus, per quod potest acquirere scientiam eorum, quæ possunt sciri, & inuestigari per rationem, & aliquando illustrat per specialem reuelationem, quantum ad ea, quæ excedunt naturalem cognitionem. Deriuantur enim aliquæ prudentiæ ad animalia bruta, & aues ad aliqua opera determinata, sicut araneæ ad faciendum telam, & auibus ad faciendum nidos, & sic de alijs. hoc tamen specialiter ostenditur in gallo, qui est auis nota, & domestica, cum dicitur:*

b Quis dedit gallo int. *Qui sic horis in nocte determinatis cantat, acsi intelligeret horarum noctis distinctionem. Vocatur autem talis æstimatio naturalis in gallo, intelligentia, eò quòd procedit ab intellectu diuino. Et hoc etiam modo, opus naturæ dicitur opus intelligentiæ. vnde subditur.*

c Quis enarrabit. *Scilicet gallo.*

d Cęlorum rationem. *Id est motuum cęlestium ordinem, vt sic determinatis horis cantet in nocte, quasi diceret, nullus: non enim habet intellectum ad talia ad discendum: tamen in eo apparent opera ex intellectu diuino, qui est autor naturæ, procedentia: sicut, & horologia, quę cognitione carent: tamen determinatis horis sonant ad hoc disposita per intellectum hominis. Considerandum etiam est, quòd vigiles de nocte solent determinatis horis cum aliquo instrumento sonare, & intermedijs temporibus silere, vt per hoc faciant horas noctis ab alijs cognosci: quod non potest dici de gallo, ideo subditur:*

e Et concentum cęli quis dormire faciet. *Medijs temporibus inter principia horarum, ut per hoc faciat cognoscere gallum horas noctis ad cantandum? quasi diceret, nullus, quia nunquam cessat cęli concentus. Considerandū autem q Pythagorici dixerunt, ex proportione motuum cęlestium sonum armonicum causari. Sed hoc improbat Philos.ij.cœli & mundi, probans quòd ex illis motibus non causatur aliquis sonus. & ideo per concentum cœli non intelligitur hic aliud, quam conuenientia motuum cœlestium. Et quia ista conuenientia est à principio mundi. ideo subditur:*

Ari. ie. [illegible] 51.

f Quando fundabatur puluis in terra. *id est à principio producebatur à Deo. Et dicitur hic puluis, quia in aliquibus partibus est discontinuata ad modum pulueris scilicet in locis sabulosis, & in aliquibus partibus est compacta ex humiditate eam continuante: & quantum ad hoc subditur: Et glebę compingebantur.*

g Nunquid

g Nunquid capies leęnæ prædam. *Hic consequenter ostenditur immensitas diuinę sapientię, & potentię in pertinentibus ad nutritionem, & primò ponitur exemplum leęnę nutrientis catulos, qui cùm sunt voraces, mirabile est, quod sibi, & catulis possit capere prędam ad nutritionem eorum sufficientem, & quantum ad hoc dicitur: Nunquid capies leęnę prędam. sibi, & catulis sufficientem: secundò ponit exemplum de pullis corui. quibus coruus non quęrit cibum septem diebus, scilicet donec videat eos nigrescere, & suos esse cognouerit ex nigredine, & interim nutriuntur diuina prouisione secūdum quod dr Psal.146.b. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum, & quantùm ad hoc dicitur:* Ps.146.b

h Quis præparat coruo. *id est pro ipso coruo.*

i Escam suam. *id est nutritionem, quam aues naturali instinctu ministrant pullis suis.*

K Quando pulli eius. *scilicet corui deserti ab ipso vt alieni.*

l Clamant ad Deum. *Non est per hoc intelligendum, quòd iste clamor procedat ex cognitione Dei, quę sit in pullis, sed quia quęlibet res naturalis eoipso, quòd naturali desiderio appetit aliquod bonum, quodammodo clamat ad Deum, à quo recipitur omne bonum.*

MORALITER.

✱ c *Quis enarrabit &c.* Christus dicit Ioan.xiiij.a. In domo patris mei mansiones multæ sunt secundum meritorum distinctionem. Ioan.14.a

e *Et concentum cęli quis dormire faciet.* Ipse Deus quando quietem cœlorum motibus imponet. Et quoniam hoc erit in tempore resurrectionis, sequitur:

f *Quando fundabatur &c.* Tunc enim de terræ puluere reformabuntur corpora humana.

g *Nunquid capies &c.* Sicut Christus leo dr, sic ecclesia leęna. cui Christus pdā cepit, qñ infernum spoliauit. Huius autem catuli sunt Apostoli, qui in conuersione multitudinis gentium fuerunt impleti: sed quia tunc frequenter in carceribus recludebantur, subditur:

h *Quando cubant in antris, &c.* Scilicet idololatriæ: tunc enim meditabantur de eius subuersione.

i *Quis præparat coruo escam.* id est pro coruo, qui dimittit pullos suos sine pastu, quousque sint nigri, sed Deus interim pascit illos. Per coruum, qui est auis immunda, significantur homines peruersi, qui nolunt benefacere iustis: sed à Deo pascuntur, eò quòd à malis hominibus vacui dimittuntur.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

F *In cap.xxxviij. vbi dicitur in postilla: Quis est iste. Eliu enim acceperat quasi vices determinantis quæstionem &c.*

ADDITIO I.

¶ Quòd autem Eliu in hac quæstione accepisset vices quasi determinantis, non constat ex litera: sed potius patet per literam, quod ipse tenuit locum opponentis, sicut & alij socij: quia voluit supplere defectum eorum in opponendo. Dicebat enim Eliu suprà .xxxij. cap. (Sup.32.d) Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti, nec responderunt vltrà, respondebo, & ego partem meam. Ex quo patet, quòd non intendebat se ingerere per modum determinantis, sed opponentis, sicut & alij: & sic etiamsi tamen pro se partem aliam assumebat, idem patet in .c.xxxiij. (Sup.33.a) vbi Eliu dicebat Iob: Si potes, responde mihi &c. Ecce, & me sicut, & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoq; formatus sum. Ex quo patet, quòd ipse quærebat disputare cum Iob de pari, non autem quæstionem determinare. Vnde ad declarationem huius, quod dicitur contra Eliu: Quis est iste inuoluens sententias, attendendum est, quòd Eliu in hac quæstione in multis defecerat. Primò enim, quia cum ipse conueniebat cum Iob in hoc, quòd præmia virtutum, & pœnæ vitiorum erant in vita futura: non debuisset eum condemnare, seu iudicare iniustum propter flagella, quæ patiebatur in hac vita. Credentes enim præmia, & punitiones in futuro seculo, non debent condemnare patientes tribulationes in hac vita. Quia vt dicitur Eccle. 9.a. (Eccl.9.a) Vniuersa æquè veniunt iusto, & impio. vnde ex hoc propriè dicitur Eliu inuoluens sententias, eo quòd sententiam ipsius Iob, asserentis in alia vita esse vera præmia, & punitiones, inuoluebat cum sententia amicorum ipsum Iob condemnantium. Quæ quidem sententiæ non consonant adinuicem, vt dictum est, & ideo inuoluere tales sententias indicatur hic à Deo esse erroneum, cum dicit: Quis est iste inuoluens sententias. Item has sententias sic inuolutas miscuit Eliu cum sermonibus imperitis. Primò quia multa erronea asseruerat, sicut cùm dixerat suprà .xxxiij. cap. (Sup.33.d) Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos, quod propriè intelligitur secundum expositionē Ra. Sal. scilicet quòd tribus vicibus tantum recipit Deus peccatores ad pœnitentiam, & non amplius: quod tamen est falsum, & erroneū, prout postillator ibidem deducit. Item ex serie illius capituli videtur Eliu asserere, quòd tribus modis tantùm Deus loquitur homini. Primò scilicet dando ei lumen naturalis intellectus. Secundò per reuelationem in somno factam. Tertiò per infirmitatem carnis à Deo immissam, quod tamen est falsum, quia teste Apostolo ad Heb. j.a. (Heb.1.a) Multifariè, multisque modis Deus loquitur. Item sermones sui fuerunt imperiti, quia per magnam arrogantiam, & superbiam processit, prout in additione immediatè præcedenti fuit F dictum, &c.

In eo.cap.xxxviij. vbi dicitur in postilla. Vbi eras. Hic consequenter ponitur arguitio ipsius Iob.

ADDITIO II.

¶ Secundum postillatorem omnia ista, quæ in hoc loco, & sequenti traduntur, ad immensitatem diuinæ sapientiæ, & potentiæ pertinentia dicuntur: ad ostendendum, quod indiscretè, seu fatuè se habuerat Iob cupiendo disputare, seu contendere cum Deo. Quod non videtur conuenienter dictum: nam Iob manifestè confitebatur immensitatem diuinæ sapientiæ, & potentiæ, vt patet sup. xxvj. (Sup.26.a) vbi postquam narrauit multa de mirabilibus naturæ à Deo factæ, specialiter circa partes mundi principales, non solum visibiles, sed etiam inuisibiles: vt cum dicitur ibi: Spiritus eius ornauit cœlos: quod exponitur de glorificatione Angelorum beatorum similiter, & de eiectione dæmonis dixit: Obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus, quæ pertinent ad magnalia Dei, & inuisibilia: quia illa, quæ ibi narrauit, sentiebat esse pauca, seu exigua respectu diuinorum effectuum, idcirco ibidem subdit: Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius, & cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Ex quibus manifestè patet, quòd Iob profitebatur immensitatem, & incomprehensibilitatem diuinæ sapientiæ, & potentiæ, quæ in diuinis effectibus apparet: non ergo oportebat de hoc sibi aliquid vlterius probare. Illa enim, quæ vnus disputantium per se concedit, non requiritur, vt per alterum sibi probetur. Item quòd Iob cuperet disputare cum Deo, non est de essentia quæstionis, de qua principaliter agitur, scilicet de diuina prouidentia circa actus humanos: sed quoddam est incidens, quod ex indiscreta locutione Iob videtur contigisse. inconuenienter igitur videtur, quòd de tali incidente duo capitula ponerentur in determinatione huius quæstionis, nihil tangendo de his, quæ quæstionem determinandam principaliter respiciunt. Vnde circa hoc aliter videtur dicendum. Pro quo considerandum est, quod Iob in suis proclamationibus querulosis instanter petebat, vt Deus reuelaret sibi causam suæ flagellationis, cum ipse credidisset se esse iustum: vnde suprà Iob. x. cap. (Sup.10.a) Deo dicebat: Indica mihi, cur me ita indices? Ad quam interrogationem in multis alijs locis videtur tendere: quam tamen interrogationem, seu inquisitionem Deus in hoc cap. & in sequenti ostendit esse irrationabilem per hunc modū. Nam constat, quod diuina prouidentia disposuit omnia creata producendo ea secundum mensuram, G & modum debitè correspondentem cuiuslibet rei existentiæ, & durationi. Quod exemplificat primò de terra, quæ habitationi hominis, cum loquebatur, est deputata: de quo dicit: Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ, &c. q.d. illa, quæ pertinent ad existentiam terræ, & eius stabilitatem, fuerunt per meam prouidentiam fundata, & mensurata, & solidata te non existente, nec etiam nunc horum rationem ad plenum comprehendente. Eodem modo intelligendum est quod sequitur. Cùm me laudarent simul, &c. q.d. per meam prouidentiam dispositum est, vt à principio creationis me laudarent astra matutina, & filij Dei iubilarent: cuius prouidentiæ rationem tu plenè non scis. Similiter hoc quod sequitur: Quis conclusit ostijs mare, &c. & omnes aliæ interrogationes, quas Deus ipsi Iob facit in his duobus capitulis, tam de partibus mundi principalibus, quam de certis conditionibus aliquorum animalium, per hunc modum sunt intelligendæ, scilicet quòd omnia illa per diuinam prouidentiam fiant, taliter quòd in suo esse naturali continuè perseuerant: de quibus per singula fragilitas humana non sufficeret reddere rationē, nisi solum quod omnia prædicta, & quæcunq; similia per diuinam prouidentiam fiunt modo, & ordine debitis iuxta illud Sap. viij.a. (Sap.8.a) Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Ex quo sequitur quod indiscretum est, seu insanum, vt homo quærat à Deo rationem suæ prouidentiæ circa singulares personas humanas, prout Iob petebat de seipso Cur me ita iudices. Sed firmiter tenēdum est, quod sicut sapientia, seu prouidentia diuina omnia suauiter disponit, licet à nobis ipsius rationes sint incomprehensibiles, sicut ipsius prouidentia intelligenda est esse iusta, & rationabile circa actus humanos: quamuis à nobis non omnino ipsius rationes comprehendantur, iuxta illud Apostoli ad Roma. xj.d. (Rom.11.d) Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et sic in his duobus capitulis concluditur, quod de prouidentia diuina circa actus humanos non est causa quærenda eo modo, quo Iob videbatur petere, & hoc est, quoddā proprium, & principale circa materiam propositæ quæstionis. Considerandū tamen quod, licet Iob de indiscreta locutione esset reprehensibilis petendo prædicta, non tamen secūdum ipsius rationem deliberatam hoc petebat. Dixerat enim suprà .xiij. c. (Sup.13.c) mentem suam socijs reuelando. Etiam si occidat me in ipsum sperabo. Ex quo patet, quod non murmurabat circa diuinam prouidentiam, seu iustitiam ex corde intimo, sed secundum inferiorem rationem, & instantiam sociorum: vnde in his capitulis potius reprehendebantur aduersarii, qui negando vitam futuram occasionem præbebāt ipsi Iob, vt instanter peteret causam suæ flagellationis, quam ipse Iob. Et ideo finaliter concluditur in vltimo cap. contra eos, quod nō fuerāt locuti rectum coram Deo sicut Iob. De hoc autem, quòd Iob indiscretè dicebat se cum Deo velle disputare, fuit reprehensus à Deo in fine .xxxix. ca. (Inf.c.39.d) vbi dictum fuit sibi: Nunquid, qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit, &c. non autem antea, &c.

In eodem capit. xxxviij. vbi dicitur in postilla: Cùm me laudarent simul astra matutina, id est Angeli.

ADDITIO III.

¶ Hoc quod dicitur: Cum me laudarent astra matutina, potest intelligi propriè de sydenbus corporalibus, quæ dicuntur matutina: quia tunc erant de nouo condita, sicut apud nos astra matutina dicūtur, quæ à principio diei solent apparere. Dicuntur autem astra matutina Deum laudare, inquantum scilicet propter sui claritatem, & nobilitatem sunt materia diuinæ laudis. vnde & illis attribuit laudem eo modo quo dicitur in Psal. 148.a. (Ps.148.a) Laudate eum omnes stellæ, & lumen. Filiis verò Dei, qui sunt Angeli, attribuit iubilationē, quæ excellentiam quandam laudis importat, inquantum non solum materialiter, sed etiam formaliter Deum laudant: Considerandū etiam, quod ratio quare inducitur hoc, quòd dicitur. Cum me laudarent, potest esse talis: nam Deus volebat ostendere ipsi Iob fragilitatem humanæ conditionis, ut eum reprimeret ab inquisitione altiorum, & sublimium ad diuinam prouidentiam pertinentium, vt dictum est, & ideo excitabat eum ad attendendum differentiam inter substantias cœlestes, quæ à principio creationis mundi Deum laudabant, & iubilabant modo prædicto, & humanam naturam, quæ post multas reuolutiones elementorum, & mistorum fuit producta, ut haberet in visceribus sapientiam. s. scintillam rationis, vt circa finem huius cap. dicitur. q.d. O Iob cognosce fragilitatem cognitionis tuæ respectu superiorum substantiarum. Illę enim, cum terra fundaretur, & antequam esset discooperta, & disposita ad hoc, vt ex ea fuisses formatus, iam me laudabāt, & iubilabant: vnde tu infimus, & creaturarum vltimus non debes alta inquirere.

In eo. cap. xxxviij. vbi dr in postilla. Nunquid considerasti latitudines terræ, quæ secundum astrologos accipitur ab austro in aquilonē, &c.

ADDITIO IIII.

¶ Secundum astronomos constat, quod locus terræ, cuius Zenith capitis est polus arcticus, & per consequens ipsius orizon est circulus æquinoctij, habet diem durantem per sex mēses: quia sole gradiente per signa septentrionalia. s. à capite Arietis vsq; ad finē Virginis, continuè lux eius fertur sup terrā, & per cōsequens est ibi vna dies lucens per sex menses continuos sine aliqua nocte, & in orizonte opposito seu antipodali. s. illius loci, cuius Zenith capitis est polus antarcticus (Latitudo terræ quomodo accipitur.)

antarcticus per pdictos sex menses erūt tenebrę cōtinuæ, cuius con- A trariū cōtingit sole gradiēte p signa meridionalia. Quæ qdē cōsideratio est applicabilis huic qd dr hic: Nunqd cōsiderasti latitudines terræ. s. à loco supposito de directo polo arctico, vsq; ad locū suppositū de directo polo antarctico, inter q̄ duo loca tota latitudo terræ cōprehendit. & sequit. Indica mihi, si nosti, in qua via habitet lux, & tenebrarū quis locus sit. q.d. si tu latitudinē terræ prædictā considerasti, posses scire, qua via habitat lux. s. per durationē continuā sex mensium, & quis sit locus tenebrarū. s. locus oppositus, vbi nox durat totidē mēsibus: & qa inter ista loca sūt alia intermedia, in qbus scdm distantiā à polis prædictis magis, & minus durat latio solis super terrā, qd difficile, & fortè impossibile est, p singula exquisitè pp fragilitatē humanæ cōdōnis inuestigare, iō subdit: Vt ducas vnumquodque. s. hemisphæriorū intermediorum ad terminos suos. s. proprios. Et intelligas semitas domus eius. s. lucis solis, qui cū in meridie circa summū cœli mouetur, tūc quasi perambulat semitas domus suæ. Et quia p motū cęlestiū corporum tpa gn̄ationis, & durationis corporū inferiorū naturaliter mensurantur scdm Dionysium (Dionys. de diui. no. ca. 4.) in quarto de diuinis noibus: iō subdit: Sciebas tunc q nasciturus esses, & numerū dierum tuorum noueras. q. d. si tu motus prædictos infallibiliter cognouisses à principio, naturaliter posses scire tēpus natiuitatis tuæ, similiter, & durationis: quod tamen est tibi impossibile, vt dictum est, & etiam quia non posses aliquid scire, antequam esses, & cætera. C

REPLICA.

IN cap. xxxviii. Circa expositionē huius literæ qua dicitur: Vbi eras. Burgen. falsum imponit postillatori, quòd videlicet dicat Iob fatuè se habuisse in prouocando Deum ad disputandū cum eo: nam postillator in toto processu semper excusat Iob sic, si dixit aliqua, quæ prima facie videbantur passionalia, quod illa non dixit nisi ex suppositione, qua amici sui errabant, & sic deducendo eos ad inconueniens opinioni eorū: intuenti postillatorē apparere potest clarè, quod reprehensio, qua Deus reprehendit Iob, nō tendit ad aliud, nisi qd ex eius locutione amici sui scandalizati sūt, quāuis Iob non intendebat eos scandalizare, & ideo reprehensio directius est contra scandalizatos, quam contra Iob: sicut contra Pharisæos scandalizatos, non contra Christum: cuius figuram Iob in multis gessit. Burgen. etiam hic se finaliter resoluit, quòd ea, quæ vr̄ reprehensibilia, Iob non dixit ex ratione deliberatiua, sed ex ratione inferiori ad impugnationem aduersariorū, & sic finaliter cōcedit, quod sæpe in processu improbauit. Cætera, in quibus circa librum Iob Burg. notat postillatorem, nō sunt digna pertractatione: quia ad claram literæ expositionem modicè deseruiunt.

GLOS. ORD. CAP. XXXIX.

(Ibices) *Nunquid nosti tem. pa. ibi.* Ibices parua quadrupedia dicit, quæ in petris morantur, & pariūt, & ruentia in suis se cornibus illæsa suscipiūt. In qbus magistrorum spūalium persona signatur, qui velut ibices in petris pariunt, quia i doctrina patrū, qui petræ p soliditate vocati sunt, ad conuersionē aīas gignūt ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiunt: quia qcqd ruinæ temporalis aduersitatis accesserit, in testamētis se sanctæ scripturæ suscipiūt, & quasi cornuū exceptione saluant. Ipsi, ceruę vocant, qui interēptis vitiis, quasi extinctis serpētibus bibunt, & de ipsa extinctione vitiorū ad fontem vitæ acrius inardescunt. Bene aūt Iob de tēpore partus ibicum, ceruarūq; discutit. B Acsi dicat ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis: qa illud tp̄s necdum præuides, quo spūales magistri in mundum missi, per doctrinā antiquorū patrum filios gn̄ant. (Pinguescunt crescunt pris.) Nam si illorum fructū, quasi ibicū, ceruarūq; partus aspiceres, valde humiliter de tua virtute sentires. Meridiana pars ibices aues vocat, q̄ Nili fluentis inhabitant. Oriens, & occidens, parua quadrupedia. Vel p hæc possunt auditores notari, qui opera pariunt per exempla fortium patrū. Tēpus dicit, quia prius semen Dei in corde concipitur, pòst formatur, tandem exit in partum: quod quando fiat nouit Deus, qui facit. vnde dicit:

a *Nunquid nosti vt ego.* multi ante tp̄s abortiua producūt. Obseruasti quasi diligenter, quia paucorum est pensare, qui labor, qui dolor sit, quæ etiam cautela. vnde & addit:

b *Dinumerasti menses.* Per mēses, qui congesti dies sunt, multiplicatę virtutes intelligunt, quas qa prius in se predicatores cōgerunt, quasi in cōceptu sanctę p̄dicationis mēses virtutū fiunt: Quos mēses solus Dn̄s dinumerat, quia eadē bona in eorū cordibus, is qui dedit, pensat. Et quia iuxta mensuram virtutum effectus iam sequitur fructuum, rectè subiungitur:

c *Et scisti tempus partus earum.* Subaudis, vt ego, quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis, intus in pondere cogitationis penso.

d *Incuruantur ad fętū.* Prædicatores sācti, nūc quasi ceruę i dolore part⁹ sūt: qa nūc rugiēdo i lachrymis seminat, q icuruant, vt pariant: qa nisi ab immensitate contemplationis internæ ad infirmitatem nostram descenderent, nunquam filios procrearent.

e *Separantur filij earum.* Quia ipsi, qui patrum prædicatione nascuntur, aliquādo doctores suos patiendo præueniunt.

f *Et pergunt ad pastum.* Quia de corporibus exeūtes illa pabula internæ viriditatis inueniunt. Egressiq; iā nō redeūt, quia angustias p̄n̄tis vitæ euadentes, vltrà à doctoribus prædicationem vitæ accipere non quærunt. D

g *Quis dimisit onagrum liberum.* Nunc ad eorū vitā, qui remotæ conuersationis secreta appetunt, verba vertunt, quos onager, qui i solitudine morat, significat, qui aptè liber dicitur, quia magna est seruitus negotiorum seculariū, quibus mens vehementer atteritur, dum prospera appetuntur, dum aduersa formidantur. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis desideriis ab appetitione rerum temporalium exoneratur. Vel onager, agri animal est, & quia Dominus animale corpus sumens, Gentilitati magis, quam Iudęæ profuit, quasi non in domum sed in agrum potius venit, qui liber dimissus dicitur, quia particeps factus est nostræ naturæ, non culpę. Vel onager Chr̄s, de cuius incarnatione subditur, per quem virtus prædictæ prędicationis datur.

h *Et vincula eius.* Vincula eius tunc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sibi gloriam sunt commutatæ. Esurire etiam, & sitire, & similia, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Soluuntur etiam vniuscuiusque

CAP. XXXIX.

Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti? Dinumerāsti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum? † Incuruantur ad fœtum & pariunt, & † rugitus emittūt. † Separāt filij earū, & † pgunt ad pastū, egrediunt & non reuertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberū, & uin-

a ¶ Doctores.
a ¶ Scilicet vt ego. b ¶ Tempus quia sancti, non mox edunt quod intus habent, sed opportune quod Deus agit in mentibus eorum.
a ¶ Vnde inclina cęlos & sic descende.
a ¶ Vt nos ab æterno gemitu & de ore retrahant.
¶ Nisi ego.
a ¶ Nodos infirmarum cogitationum.

† Incuruāt se in partibus suis dissecantur.
† rugitum

NIC. DE LY. CAP. XXXIX.

Nunquid nosti. *Hic cōsequenter ostendit immēsitas diuinæ sapiētiæ in ptinētibus ad gn̄ationē, faciēdo mētionē ibicū, et ceruarū, in qbus est aliqd hoībus ignotum, eò q ibices habitāt in rupibus, vbi non est hominum accessus, & ibi pariunt. Similiter ceruæ habitant in magnis nemoribus inter densitatem arbustorum, & ibi pariunt, & hoc est, quod dicitur:*

a Nunquid no. *idest, quæ sunt capræ syluestres.*
b In pet. *i. i rupib. petrosis, & cauernosis, vbi lupi nō possunt accedere.*
c Vel par..c.o. *loquitur de eis ad modum mulierum, quæ in partu indigent obseruatione obstetricum, sed diuina prouidentia in animalibus maximè syluestribus supplet istud officium: vnde subditur,*
c Dinumera. *q.d. non obstetrices inquirunt de tpe conceptus mulierum numerando menses, vt melius pronosticent de tempore partus earum.*
e Incuruan. ad fœ. & pa. *quia Deo prouidēte facilius pariūt animalia, quàm mulieres: non tamen sine aliqua difficultate. ideo subditur:*
f Et rugi. emit. *in signum afflictionis.*
g Sepa. fi. co. *satis citò à consortio matris.*
b Et pergunt ad pa. *ad quærendum sibi victum. ideo subditur,*
i Egre. & nō re. *quasi absoluti, & emācipati à cura parētū: non sic autē est in hoībus, sed multo tpe oportet pueros esse cum parētibus pro victu, & vestitu habendo, & doctrina, quę non possunt habere à seipsis:*
K Quis di. *Hic cōsequēter ostendit diuina p̄uidētia et potētia in condōnib. aliquorū aīaliū in sp̄āli. Et primò in onagro, q est asinus syluestris, in quo est illud mirabile, q nō est bn̄ domesticabile aīal: cū tamē asinus domesticus non vr̄ posse diu viuere absq cura hoīs: cū tamē videatur eiusdē speciei. & hoc est, quod dicitur: Quis di. ona. li. à seruitute hominum.* (Onager indomabilis)
l Et vin. *q.d. asinus domesticus capistro ligat, & onager talib. nō tenet.*

¶ a Cui de

MORALITER.

✱ a *Nunquid nosti tempus partus ibicum.* Per ibices, & ceruas, quarū conceptus sunt hominibus occulti significantur humiles nondum tn̄ perfecti, qui bonos conceptus, & actus suos student abscondere timentes ex hoc inaniter gloriari.

K *Quis dimisit ona. li. &c.* per onagrum significatur cōtemplatiuus à seruitute carnis liber effectus.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

cuiusque vincula diuino adiutorio, cum interna desiderio- E rum carnalium retinacula dissoluuntur: Et quia post resurrectionem suam ad fidem Gentilitatem vocauit, sequitur:

a *Cui dedi in sol. do.* Onagro dominus in solitudine domum dat, dum sancti à carnalibus desiderijs remoti silentiũ mentis inhabitant. Idem in Gentilitate, in qua qui ad intelligẽdum Deum rõne vteretur, homo pœnæ non fuit.

b *Et ta.in ter.salsu. eius.* Terra salsuginis hæc eadem solitudo, quæ priusquam veram Dei sapientiã cognosceret, salsuginem protulerat, quia nullam viri- † tumultũ ditatẽ boni intellectus proferens peruersa sapiebat: quia etiam sancti viri, quãdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, & ad supernam patriam desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra salsuginis habere tabernaculum perhibentur.

c *Conte.mul.ci.* Multitudinem ciuitatis contẽnere est humanæ cõuersationis praua studia deuitare: vt iam non libeat, terrenorum hominum, qui per abundantiam iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Vel, id est mores despicit humanæ conuersationis. Vel certè multos per spatiosam viam vagãtes deseruit, & per angustam gradientes paucos elegit.

d *Clamorem exa.* Exactor intelligit diabolus, qui semel homini numum male suasionis cõtulit, & quotidie ab eo huius debiti reatum quærit: Vel, exactorem vẽtrẽ dicit, qui à nobis quoddam debitum exigit: quia quotidianũ fructum sibi laboris humani impendi F ẽt per naturã quærit. Abstinentes igit viri, qui hoc loco onagri vocabulo figurantur, dum violenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt: Sed rectè petentis audiunt. Exactor hic potest accipi diabolus, qui suadendo intulit culpam, & seuiendo exigit pœnam. Huius sermo est, ante mortẽ astuta hois persuasio: Clamor eius est, violenta iam rapina post mortẽ.

e *Circumspicit montes.* Montes, dicit elatos huius seculi, quos dñs conspicere dicitur, id est ab iniquitate sua in melius cõmutare. Isti montes pascuæ eius sunt, quia nimirum de conuersione errantium, & humilitate superborum satiantur. Intuendum autem quòd ait: Circumspicit, non inspicit. In Iudæa quippe incarnatus est, qui in medio gentium fuit: circumspicit montes, quia elatos huius seculi circumquaq; positos, ex Gentilitatis vniuersitate collegit. Circumspicit montes pascuæ. Montes pascuæ, sunt altæ cõtemplationes internæ refectionis, vel altæ sententiæ scripturæ sanctæ.

f *Et virentia quæque perquirit:* Huic onagro virentia quærere, est sancto viro despectis transitorijs in æternum mansura desiderare. Arentia quippe sunt omnia, quæ temporaliter condita venturo fine à iucunditate vitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur. Virentia autẽ vocata sunt, quæ nulla temporalitate inarescunt. Vel virentia sunt corda, quæ illi hæreditati

a cula eius quis soluit? Cui dedi in a
a ¶Domus sunt quando Deus inhabitat. tabernacula
b solitudine domum, & tabernacu b
quando venit ad ea. a ¶Salsugo accendere solet sitim.
c la eius in terra salsuginis? Cõtem- c d
a ¶Sed cum paucis per angustam portam intrabit.
d nit † multitudinem ciuitatis, cla- e
a ¶Grauem tentationem. b ¶Diaboli vel ventris: de quo dicitur specialiter: quia ipse muros id est virtutes animæ destruit: victo proximo facilius vincitur exterior bestis. c ¶Consentiendo.
e morẽ exactoris nõn audit. † Cir- f
a ¶Quia inde vndique munitur. b ¶His domitis superiora melius videntur.
f cũmspicit mõtes pascuæ suæ, &
g virẽtia quæq; perquirit. Nũquid g
¶Rhinoceros. i nare cornu. i nare fatuitas, i cornu elatio.
h volet rhinoceros seruire tibi, aut h
a ¶In typo ecclesiæ: sed quod est homini impossibile, Deo est facile: videat ergo per quem potest.
i morabitur ad præsepe tuũ? Nun- i
a ¶Vt ego. b ¶Sanctæ disciplinæ.
qd alligabis rhinocerota ad aran k
k dum loro tuo, aut cõfringet gle- l
a Sicut post me cui subditus est. b ¶Adhuc addit sublimia de potestatibus seculi vt Iob de suis virtutibus humilia sentiat.
l bas valliũ post te? Nũquid fidu- m n
¶Vt ego.
ciã hẽbis i magna fortitudine e-
m ius, & dereliques ei labores tuos? o

reditati inhærent, quam Petrus immarcessibilem vocat. G 1.Pet.1. Quisquis ergo à domino perquiri desiderat æternã patriam appetens, in interna cordis plantatione virescat.

g *Nunquid volet rhinoceros.* Rhinoceros est indomitæ naturę, qui si captus tenetur, illico moritur. Designat autem potentes huius seculi. Et est sensus. Nũquid volet rhinoceros seruire tibi: Subaudi, sicut per eos, quos misero, seruit mihi. Ad beati quippe Iob notitiam pro humilianda eius virtute deducitur, quam mira qñq; per apostolos agant, q mundũ Deo subijciunt, eiq; edomitam huius seculi potentum superbiã flectunt, vt tãto de se minus æstimet beatus Iob quantò aggregari Deo tam difficiles animas videt per alios.

h *Aut morabitur ad præsepe tu.* Præsepe scriptura sacra non inconuenienter accipitur, in qua verbi pabulo animalia satiantur. † inuestigat Deus autem rhinocerota ad præsepe suum religauit, vt vitæ pabulũ bene clausus accipiat, qui prius per voluptatis campum vagabatũ. Iam enim principes prædicamenta dominica libenter audiunt, cum legunt. Sed quia post acceptum pabulum prædicationis rhinoceros iste fructum boni operis debet ostendere, sequitur:

i *Nunquid alligabis.* Principes.n. dũ Deũ in suis actibus metuũt, qd aliud q̃ loris ligãtur. Cũ verò eã fidem quam dudũ persequendo impugnauerũt, nũc prolatis legibus prædicare nõ cessant, tanquàm aratri laboribus insudant.

K *Aut confringet glebas val. post te.* Solent excultæ terræ superiacẽtes glebæ iacta semina premere, & nascentia suffo- H care. His illi signantur, qui per duritiam suam nec ipsi semina verbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittunt: atque postquam omnipotens Principes sibi subiugauit, dura persequentium infidelium corda conuertit. Vel contriuit: Vel, falsorum quos in ecclesia potestas præmit, cùm simplicitas ecclesiæ rideretur: vt quasi confractæ glebæ iam non præmerent, sed ad percepta verbi semina resolutæ germinarent, ita vt Principes non solùm credentes permaneant, sed etiam alieni cordis duritiam zelantes frangant. Vallium autem nomine mollia pauperum corda dicit, quæ glebæ, id est quidam duri superiecti impediunt.

l *Nunquid fiduciam habebis &c.* In rhinocerotis fortitudine fiduciam dominus habere se asserit, quia vires quas temporaliter terreno Principi contulit, ad cultum suæ venerationis inclinauit. Nam quia à subiectis metuitur, tãto facilius persuadet, quãto & cum potestate indicat qui verè metuatur.

m *Et derelinques ei labores tuos.* Labores suos huic rhinoceroti dñs relinquit, quia conuerso terreno principi eã quã sua morte mercatus est, ecclesiã credidit: qa videlicet in eius manu quanta solicitudine pax fidei sit tuenda commisit. Et est sensus. Ego vires terrenorum principum meo cultui serui- ☞ turas

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Cui dedi in solitudine domum. *Quia magis eligit habitare in deserto, quàm in optima ciuitate.*

b Et tabernacula eius. *Id est habitatio eius.*

c In terra salsuginis. *Id est in terra solis ardoribus exusta, propter quam adustionem videtur conuerti in salis amaritudinem: sal enim ex adustione terræ causatur, vt habetur in libro Meteororum.* (Ar.2. Meteor.cap.4.)

d Contemnit mult.ciui. *Magis appetens in deserto habitare.*

e Clamorem exactoris non audit. *Id est illius, qui vellet ab eo exigere laborem in portandis oneribus: quod omnino respuit.*

f Circumspicit montes pascuæ suæ, &c.i. *magis eligit de herbis camporum viuere, quàm de annona sibi ab hominibus ministrata.*

g Nunquid volet rhinoceros ser. tibi. *Hic consequenter ponit exemplum de rhinocerote, quod est animal habens vnum cornu in fronte, & alio nomine vocatur vnicornis: & est animal valde forte, nec potest domesticari, & ad laborem pro hominibus applicari: imò si aliquando capiatur, ex indignatione citò moritur, ita quòd non potest hominibus deseruire, & hoc est quod dicit: Nunquid volet rhinoceros seruire tibi. sicut animalia domestica.*

h Aut morabitur ad præsepe tuum. *Ad habendum ibi pabulum bonum, quasi diceret, non: quia magis eligit viuere in solitudine.*

i Nunquid alligabis rhi. *id est animal, quod in nominatiuo dicitur rhinoceros vel, rhinoceron. Prout dicitur rhinoceron facit rhinocerontem in accusatiuo: rhinoceros facit rhinocerota.*

k Rhino-

K Rhinocerota ad aran.&c.i. *catena tua, sicut ligãtur boues i aratro.*

l Aut confringet glebas vallium. *Cum vomere aratri.*

m Post te. *Id est sequens te sicut ductorem suum. Alio modo exponitur hoc vltimum de quodam instrumento ligneo, oblongo, & rotundo, quod trahitur super terram aratam ad comminuendum glebas nimis grossas, vt sic terra melius fructificet.*

n Nunquid fiduciam habebis in ma.for.eius. *Vt per eam custodias possessiones tuas. Ideo subditur:*

o Et dere.ei la.tu. i. *fructus à te elaboratos ad custodiendum, sicut aliquando dimittuntur canes cum aliquo famulo ad custodiam talium.*

✱ a Nunquid

MORALITER.

✱ a *Cui dedi in solitu.do.* Id est extra multitudinis tumultum, vt vacare ualeat circa vnum.

b *In terra salsu.* Id est exusta ardore solis: nam anachoretæ in locis talibus habitabant, vt patet in collationibus patrum.

e *Clamo.exa.non audit.* Quia diabolo non obedit qui dicitur exactor, Lu.12.g. Et iudex tradat te exactori, &c.

f *Circumspicit mon.pa.* Meditando loca viriditatis æternæ.

g *Nunquid volet rhino.ser.tibi.* Subintelligitur sicut mihi. Rhinoceros habens in fronte vnum cornu, significat monarchiam Imperij Romani, quæ seruire uoluit Deo tempore Cõstantini, & morari ad eius præsepe per sumptionem eucharistiæ, & alligari iugo Chri- ✱ sti, & con.

☞ turas aspicio. Tantò ergo ea, quæ nunc agis minora æstimo, A quanto iam præuideo: quia & maiores huius mũdi potestates mihi inclinabo.

a *Nunquid cre.* Semen verbũ prædicationis accipitur: area ecclesia. Quis ergo crederet, q rhinoceros iste dño sementẽ redderet, i. acceptum prædicationis verbũ operibus repensaret? Quis posset infirmorũ credere, q Dñi areã cõgregaret. * ad Ecce.n. mõ p ecclesia leges promulgat, qui dudũ cõtra eam per varia tormenta sæuiebat. Audiat ergo Iob, ne de sua ptãte extollat, qd Gentilitatis principes faciant, & nequaquã apud se de gloria tãtæ virtutis extollat. Sed qa principes magna se humilitate substernunt, praui, qui dudũ cõtra ecclesiã apta aduersitate sæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. vnde sequitur:

b *Penna struthio.* † Duriter derelinqt Struthio Herodius, & accipiter reliquas aues velocitate transcendunt. Struthio verò pennæ eorũ similitudinẽ hẽt, sed volatus eorũ celeritatem non hẽt. A terra quippe eleuari nõ valet, & alas quasi ad volatũ specie tenus erigit: sed tñ nunq̃ se à terra volando suspẽdit. Ita hypocritæ alas per figuras sanctitatis extendunt sed curarum secularium pondere pgrauati, nullatenus à terra subleuantur. Struthionis. Cui immane corpus, raræ pennæ: ecõtra herodio, & accipitri. Ita enim hypocrita, si qua facit, quæ leuant, plura grauant, sed veris prædicatoribus multa virtus, parum culpæ: & solidæ sunt eis virtutes, vt ventos fauoris præmãt, illis raræ vt quas humanę laudis aura transit.

c *Quando derelinquit oua.* Progeniem terrenã.i. quę fouẽda diu est, donec viuũ volatile fiat: sed hypocrita loquẽdo generat: viuendo non fouet. Bonus ẽt doctor, ne insolescat, qa & sine eo Deus calefacit oua relicta, & in eo hoc represso redit ad fatuitatẽ struthionis. Oua in terra dereliquisse, est nullũ cœlestis vitæ exemplum filijs præbere. Sed quia eos superna cura non deserit, sequitur:

d *Tu forsitan in puluere, ca. ea.* Acsi dicat, vt ego, qui illa in pul- B uere calefacio: quia scilicet paruulorũ animas in medio peccantium positas, amoris mei igne succendo.

e *Obliuiscitur quod pes conculcet ea.* In pede trãsitus operationis intelligitur. Struthio itaq; oua sua deserens, obliuiscitur, qd pes conculcet ea: quia videlicet hypocritę eos filios quos generant, derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis solicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operum exempla peruertant.

f *Aut be. ag. conte.* Ager mũdus est: Bestia antiquus hostis, qui huius mũdi rapinis insidiãs humana quotidie morte satiatũ. Et est sẽsus: Si diabolus in hoc mũdo sæuiẽs editos in bona conuersatione filios rapiat, hypocrita omnino non curat.

g *Duratur ad filios suos &c.* Quem enim charitatis gratia non infundit, proximum suum, etiam si ipse Deo hũc genuit, extraneum respicit. Synagoga quoque quasi nõ suos respicit, quos aliter viuere quàm docuit ipsa deprehendit, & durescente sæuitia se in eorum cruciatibus exercet.

h *Frustra*

a Nvquid credes illi, quoniã semen- a
tẽ reddat tibi, & * areã tuã congre- b
a ¶Horum timore pressi, malum fingunt religionem, & intus nocent.
b ¶In colore, non in virtute.
b get? Pẽnã struthionis † simi lis est pẽ c
a ¶Post speciem. de operibus dicit quibus dinoscuntur.
c nis herodij & accipitris: † Quando d e
d derelinquit oua sua in terra, tu for- f
e sitan in puluere calefacies ea? Ob- g
liuiscitur quòd pes conculcet ea,
f aut bestia agri conterat. † Du- h
a ¶Quia mens eius sparsa est per exteriora: & boni mens collecta, vires viuendi habet sib & his quos diligit: hypocrita vero intentus extra frustra laborauit.
rãtur ad filios suos quasi non sint i
a ¶Sed de eorum exterioribus laborat.
h sui, frustra laborauit nullo timo- k l
a ¶Non dare Dei est priuare. quasi, non iniuste abstulit, sed iuste non dedit.
i re cogẽte. Priuauit enim eum Deus m

h *Frustra labo.nul.timo.coge.* Hypocritæ torpent à cęlestibus, C flagrant terrenis anxietatibus. Illic itaq; trepidauerũt timore, vbi non erat timor. Qui sæpe palatia irrumpunt, principatus pulsant, dicunt se Deum metuere, & idcirco tãto studio defendendis aliorum patrimonijs insudare.

i *Priua.enim eum de.sa.* Hoc repetit, subdendo: Non de. quod, quid promisit, priuauit. Cũ tem.fue in al. &c. Alas, dicit pressas hypocritę cogitationes, cùm tẽpus fuerit in altum eleuat, qa opportunitate cõperta, eas superbiendo manifestat. Nunc aũt quia se sanctum simulat: quia in semetipso stringit quæ cogitat, quasi alas in corpore per humilitatẽ plicat. Deri. equum & ascen. eius. Equus vnicuiq; sanctæ aię est corpus suũ, quia videlicet nouit, & ab illicitis cõtinentię freno restringere, & charitatis impulsu i exercitatione boni opis relaxare. Equitis nomine aĩa sancti viri exprimitur. Deridet ergo hypocrita equum, & ascendit: qa cũ in aperto iniquitatis eruperit, electorũ despicit sanctitatẽ. Ascensor aũt equitis Dñs est, qui iusti aĩam possidens regit. Deridere vero ascensorem equitis, est prosilire vsq; ad iniuriam creatoris. Sed iam aliter rhinocerotis virtus, & struthionis fatuitas exponatur. (Moraliter) Põt ergo per rhinocerotẽ.i. unicornẽ, populus ille intelligi, qui dum de accepta lege inter cunctos hoies elationem sumpsit, quasi inter cæteras bestias cornu singulare gestauit. de quo dr: Nunqd vo. rhi Ac si dicatur: Nũquid populum illum, quem superbire i nece fideliũ stulta sua elatione consideras, sub iure tuæ prædicationis in figura sanctę ecclesiæ inclinas. Subaudis vt ego? Quod in Paulo factum est, qui etiam ad præsepe Dei moratus est, quia ruminare verba euangelij non dedignatus est. Loris quoque Dei non tñ à veritate restringitur, sed etiam ad arandũ ligatur: vt iam hominũ refectioni seruiens, aratrum prædicationis trahat, qui in valle post dñm glebas fregit: quia in humili mente fideliũ quorundam, in quo iam Dñs intrauerat, cùm tamen nequaquam à pristina obseruatione recederent. Paulus legis duritiam redarguẽdo cõtriuit: ne videlicet grana seminũ, q̃ excisus aratro fidei sulcus cordis acciperet, per custodiam literæ pressa deperirent. D Nunquid fiduciam habebis &c. In huius rhinocerotis fortitudine fiduciam Deus habuit, quia quãto illum crudelius dura sibi inferentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa præsciuit: cui labores etiã, quos in carne pertulerat, dereliquit, quia conuersum illum vsque ad imitationem propriæ passionis traxit: qui etiam semen Deo reddidit, & aream id est ecclesiam congregauit. Quæ autem in Paulo diximus, & in multis alijs facta credamus. Sed quia, qd de electis Dominus egit, audiuimus. Nũc de reprobis audiamus. ideo sequit Penna struthio. si est &c. Struthionis noĩe synagoga signatur, quæ alas legis habuit: sed corde in infimis repens, nunquam à terra se subleuauit. Per herodium vero, & accipitrẽ antiqui pres, qui ad ea quæ potuerũt intelligẽda pcipere, valuerunt ẽt viuendo puolare. Pẽna igit struthionis he. & ac. pennæ similis est: qa synagogę ☞ vox priorum

(† incedior est (Quidã hũc versũ sic legunt, Alis pauo exultauit, nunqd pẽnas struthioni & alas (sub. dedit?) † Quæ *Allegoricè Mystice*)

NICO. DE LYRA.

¶ a Nunquid cre. illi quo. se red. ti. *ex frugibus sic conseruatis.*

b Et aream tuam con. *sicut cum boue, vel asino fruges congregantur in area, & omnia ista sunt negatiuè dicta.*

c Penna stru. (Struthio mirabi.) *Hic consequenter ponitur exemplum de struthione, quæ est auis in pluribus mirabilis. In corpore enim quantum ad grauitatem assimilatur animalibus: quia per alas suas nõ erigit in altũ, sed solùm iuuaĩ ad fortius currendũ sup duos pedes suos, & hoc est, qd dr: Pẽna struthionis similis est pennis hero. qui alio nomine dicitur gelfodius.*

d Et accipitris. *Gallicè astour, & vtraque auis optimè, & celeriter volat: & ideo mirabile est, quòd pennæ struthionis, quæ sunt eis similes nõn deseruiunt ei ad volatum. Aliud autem mirabile in struthione est, quod oua sua abscondit in sabulo. vt ibi per virtutem solis calefiant, & pullificent, cùm tamen aliæ aues naturaliter sint solicitæ fouere oua sua, & pullos nutrire, & hoc est, quod dicitur:*

e Qñ derelinquit oua sua in terra. *scilicet sabulosa, vt dictum est.*

f Tu forsitan in puluere calefacies ea? *quasi diceret, non: sed virtute solis hoc fit ex diuina prouidentia.*

g Obliuiscitur quod pes. *scilicet hominis transeuntis:*

h Conculcet ea. *quia videtur se habere ad modum obliuiscentis, eò quòd non reuertitur ad fouendum oua sua.*

i Duratur ad fi. suos. *quia sicut vr negligens in fouẽdo oua, ita in nutriẽdo pullos natos. Alij verò dicunt, quòd qñ fracta testa oui, vel ouorũ, apparent pulli, tunc eos recognoscit, & nutrit. Sed pro tanto dicitur esse durus ad filios, quia non fouet oua, vt inde enascantur: sed prima expositio magis concordat literæ sequenti, cùm dicitur:*

K Fru. laborauit. *concipiendo, eò quòd nõ curat de natiuitate pullorum, & nutritione, sed dimittit.*

l Nullo timore cogente. *Aliæ enim aues diligenter custodiunt oua, & pullos, & si aliquando dimittant, hoc est ex timore alicuius superuenientis, qui vult matrem cum ouis vel pullis capere: sed struthio dimittit absque tali timore.*

m Priuauit enim eam de. sa. *Id est naturali industria ad fotum ouorum, & pullorum, quæ est in omnibus alijs auibus.*

¶ a Nec

MORALITER.

✱ *sti. & con. gle.* i. idolorum statuas, & eius fortitudine prædicatores ecclesię defensati, fructum magnum fecerunt in ecclesia Dei.

c *Pen.stru.* Struthio, qui pennas habet ad currendum velocius per terram, sed non ad uolandum, hypocritam significat, qui habet alas scilicet apparentiã sanctitatis, & deuotionis, quibus festinat ad quęstum terrenorum: sed non eleuatur ad amorem supernorum.

e *Dere. oua su. inter.* per hoc enim, quod negligit oua fouere, & pullos nutrire, significat, quòd hypocrita uult esse singularis apparẽtię, ut possit dicere illud, Luc.xviij.b. Non sum sicut cęteri hominum.

✱ *Cum tempus*

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

A vox priorũ doctrinã loquẽdo tenuit, sed viuẽdo nesciuit. Qñ derelinqt in ter. o. s. In ouis aliud est, qđ cernit, aliud qđ speratur. p struthionis ergo oua, synagogæ carne editi apli designant. Qui cũ se in mũdo despectos exhibẽt, sperare gloriã in supnis docẽt. Abiecti nãq; apud elatos ĩ terra velut oua iacuerũt: sed ĩ eis latebat, vñ viuerẽt, & subleuati pẽnis spei ad celestia volarẽt. Quæ oua struthio ĩ terra derelinqt qa synagoga aplos audire cõtemnẽs vocãdæ Gentilitati deseruit. Hęc dñs in puluere calefecit, qa viuos apostolorũ fętus in illa abiecta dudũ Gẽtilitate suscitauit: quos ẽt synagoga genuit, à terra nõ suspẽdit. Obliuiscit φ pes. Tũc oua pes ɔculcat, & bestia cõterit, cũ in terra deserunt: qa humana corda dũ semp terrena cogitare, quæ ima sũt agere appetũt, ad ɔterẽdũ se agri bestiæ. i. diabolo sternunt. Durat ad filios suos. Synagoga quoq; quasi nõ suos respicit, quos aliter viuere, q̃ docuit ipsa, depḣedit, & durescẽte sęuitia se in eorũ cruciatib. exercet. Frustra laborauit nullo ti. co. In labore qppe illi psecutionis anhelare, nõ timor, sed crudelitas coegit. Vel: Priuauit. n. eum &c. Quia sciens, humilitatem perdidit, etiam veritatis intelligentiam nesciens amisit.

† vel, tpe quo eleuatur & exaltatur.
† terrebit
† Robur (vel, fortitus fortis)
† Fodit in profundũ (vel, in val l.) & lętat in fortitudine.

a *Cum tem. fue. in al. &c.* In altum struthio alas erigit, quando suo conditori synagoga, non vt antea formidãdo, sed apertè iam repugnando in aduentũ Antichristi contradicit. De malis ad grauiora venitur: primum ostẽdit, φ bonus nõ sit, inde bonos despicit, tandem ad iniuriam Dei prosilit.

b *Deri. eq. ascen. &c.* quia nõ solum humanitatem Dñi quam in equitem secundum animam carni præsidentem despicit, sed ẽt diuinitati eius ɔtradicit. Deridet ascẽsorẽ eqtis, rectorẽ videlicet aiæ corpus regẽtis. Sed qa fideles tantò maiores vires accipiũt, quãto ꝯ solutũ aduersariũ pugnant, & qa malis misti nũc sunt boni, de his incipit, vt audito quod fugiẽs toleres, audias, & quod imitans ames.

c *Nun. præ. &c.* Hoc. n. loco eq noĩe, sanctus p̃dicator accipit: huic Dñs prius se dare fortitudinẽ, & postmodũ hinnitũ asserit. Nã p̃dicator añ fortitudinẽ accipit vitia in se extinguẽdo: tunc p erudiẽdis alijs ad uocẽ p̃dicationis venit. Et notãdũ cur hinnitus eq collo circũdari dicaĩ, qa vox p̃dicationis emanat de ĩternis, sed extrà circũdat. Nã quò alios ad bene viuẽdũ suscitat, eò ad bñ agẽdum opa p̃dicãtis ligat, ne extra sermonẽ actio trãseat. Collo ergo eq hinnit° circũdaĩ, qa ne ad puersa opa pdeat, suis vocibus ẽt vita p̃dicãtis obsidetur.

B Equi hinnitus collo circundari dicitur.

d *Aut cir. &c.* Quasi exterius p gyrũ cũ ĩterius p collũ ducĩ, à quo exit, illud ligat: qa suis vocibus p̃dicantis vita teneĩ, ne alr agat, & est torques in collo fortiter agẽtis signũ virtutis.

e *Nun. su. &c.* In locustis p̃dicatorũ pfectio exprimiĩ, q̃ quoties se in aerẽ attollere conanĩ, primùm se cruribus impellẽtes subleuãt, & pòst alis volãt. Ita sãcti primũ actiuæ vitę bonis opibus innituñ, & tũc demũ se in ɔtẽplationis (ĩ qua nõ diu durãt, sed iterũ se curis excipiũt) saltu suspẽdunt. Alr: Locustæ matutinis horis vix à terra se subleuãt, cũ verò ẽst° exarserit, altius volãt. Sic p̃dicator, dũ quieta fidei tpa cõspicit, humilis, & despectus aspicit. Si aũt persecutionis ardor incaleat, q̃tę sit sublimitatis oñtat. Et est sẽsus: Nunqd suscitabis eum

Locusta

sapientia, nec dedit illi intelligẽtiã. †Cùm fuerit tps, in altũ alas erigit,

a Hoc quidem in pace tegitur, sed in tentatione aperitur, quod lupus sub specie ouis fuerit.

derideт equum & ascensorem eius.

Et tunc.

Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circundabis collo eius †hinnitũ? Nũquid †suscitabis eum quasi locustas? † Gloria narium eius ter-

a Ibant gaudentes a. &c.

ror. †Terram vngula fodit, exultat

a Etiam cum non quæritur.

audacter, in occursũ pergit armatis. Cõtemnit pauorẽ, nec cedit gladio:

a Cum deregitur consilium.

Super ipsũ sonabit pharetra, †vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fre-

C cũ quasi locustas, subaudis, vt ego: q eo illũ ad altiora excitãda subleuo, quo grauiori psecutiõis ęstu excruciari pmitto.

f *Glo. na. eius ter.* Naribus hoc loco p̃sciẽtia designaĩ. Per nares . n. aliqñ inuisa præscimus: vñ & hoc loco eq huius naribus p̃dicatoris sancti p̃sciẽtia, atq; p̃stolatio designaĩ. Gloria narium eius terror est, quia visionem districti iudicis, quã iniustus venire formidat, iustus vehemẽter expectat: & vnde gloriatur iustus mercedem expectans, inde terreĩ iniustus iudiciũ perhorrescens: sed iustus quid interim?

g *Terrã vn. fo.* In equi vngula laboris fortitudo mõstraĩ. Equus vngula terrã fodit, cũ p̃dicator de corde audientiũ exẽplo suorũ operũ terrenas cogitationes eijcit, cũ forti inqsitione terrenas ĩ se cogitationes discutit, & ĩ se, cauãdo puteũ, terrã semper exhaurit.

Allegoria

† vel, timorem

h *Exul. auda.* quia aduersis nõ frangiĩ.

i *In occur. &c.* Quia prauis ac malè agentibus sese per defensionem iustitiæ opponit.

K *Contẽnit pa. &c.* In pauore vẽtura pęna metuitur: In gladio iam pœna sentitur de p̃ńti percussione. Quia ergo ventura aduersa non metuit, pauorẽ despicit. Quia vero nec superuenien-

† ferrum lanceæ & hasta

te percussione vincitur, nequaquam gladio cedit. Sed quid ab aduersarijs agatur, sequitur:

l *Sup ip so.* Pharetræ nomine prauorũ machinatio designaĩ. Iniqui enim cum dolos, quos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas parant. Pharetra ergo ꝯ equum sonitum reddit, cum contra prædicatorem prauorum machinatio cõsilium suum, quod fraudulenter operit, fraudulentius innotescit: quia eosdẽ dolos, qui prodesse bonis debeant, ipsi instituunt, & latenter mittunt, vt p̃missis minis, quasi ex sonitu pharetræ terreant. Cũ vero minis minimè terrẽtur, mox persecutorum crudelitas ad supplicia manifesta perducitur. vnde sequitur:

m *Vibrabit ha.* Contra prędicatorem post pharetrę sonitum hasta vibratur, quando post terrores exhibitos è vicino iam feriens aperta pęna producitur. sed nonnunquam agitur, vt ipsi, qui in persecutione sæuiunt, non tam doleant, φ p̃dicatorem non emolliant, quam, φ per verba eius etiam alios amittunt: quia igitur cum feriendo non superant, ne fortasse & alij, qui illum audiunt se derelinquant, mox contra loquentis verba scutum responsionis parant. vnde sequitur: D

n *Et clype.* Contra equum quippe Dei, quia prauorum consilia perstrepunt pharetra sonat. Quia aperta pęna exquiritur, hasta vibratur: quia uero ei etiam disputatione resistitur, clypeus antè fertur. Sed à feruore suo per ista non compescitur. vnde subditur:

o *Feruens & fre. &c.* Peccanti homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Tubæ clangunt, cùm huius seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur prædicator zelo fidei inflammatus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, feruens proculdubio terram sorbet. Quia uero persecutorum minas minimè formidat, clangorem tubæ sonare non reputat. Non solùm autem in laboribus perseuerat, sed quod maius est in laboribus exultat. vnde sequitur:

Gen. 3.d

a *Vbi audierit*

NICO. DE LYRA.

a Nec de. il. intel. i. *talem industriam, quæ vocatur intelligentia, eò φ procedit ab intellectu diuino, sicut precedenti cap. dictum est de gallo.*

b Cum tem. fu. *fugiendi in sequentes.*

c In al. al. eri. &c. *ad currendum velocius.*

d Deri. equum. *quia velocius currit.*

e Et ascen. eius. *qa nõ põt eũ attingere. Alr istud exponiĩ, qa libro de pprietatib. aĩaliũ dr, φ struthio naturaliter odit equũ, & quando uidet eum venientem, erigit alas contra ipsum, & eum terrens facit fugere.* — Alia expos.

f Nun. præ. *Hic ponitur exemplũ de equo, qui inter alia aĩalia est mirabilis in multis. Primò in fortitudine, cũ dr: Nun. prę. equo for. qui oneratus armis ferreis cum hoc faciliter portat militem armatum. Secundò est mirabilius in libidine, quia iuba colli excitat eum ad libidinem, & si fuerit tonsa, minuitur libido. & quantum ad hoc dicitur:* — Mirabilia in equo.

g Aut. cir. *q excitaĩ ĩ eqs ex appetitu coitus. pp qđ dr Iere. Equi amatores ĩ fęminas, et emissarij facti sũt, vnusq́sque ad uxorẽ proximi sui hinniebat. Tertiò equus est mirabilis in agilitate, qa quãuis habeat magnum corpus, & ponderosum: tñ facit magnos saltus. & hoc est quod dicitur:* — Ier. 5. a

h Nun. su. eum qua. lo. *quę volant per saltum. Quartò est mirabilis in audacia, & quantum ad hoc subditur:*

i Glo. na. eius ter. *odorando enim per nares sentit imminens bellum, & in hoc delectatur: cum tamen bellum sit alijs terribile.*

K Ter. vn.

k Ter. vn. fo. *per hoc ostendendo, φ desiderat ad bellum currere. idem subditur: Exultat audacter &c.*

n Nec ce. gla. *imò contra gladios euaginatos currit.*

o Super ip. so. pha. *multis plena sagittis.*

p Vibra, ha. & cly. *oĩa ista ex motione eq faciũt sonitũ terribilẽ, tñ equ° talibus non terretur, sed magis ad audaciã prouocatur. ideo subditur:*

q Fer. *ex impetu.*

r Et fremens. *id est hinniens.*

a Sorbet ter-

MORALITER.

b *Cum tem. fue. in al. alas eri.* quia cùm uidet tempus aptum ad potentes huius mundi decipiendum sanctitatem, & deuotionem pretendit, & sic eos decipiens illudit.

f *Nun. prębebis equo for.* subintelligitur sicut ego: per equum, cuius fortitudo describitur hic, & audacia, significatur quicunque desiderans ex feruore fidei martyrii supplicia, cuius fortitudo non est ab homine, sed à Deo.

i *Gloria narium eius ter.* nam ex respiratione cęlestium mortem appetit, quæ est ultimum terribilium.

K *Terram vngu. fo.* nam omnia terrena contemnit.

l *In occur. &c.* id est carnificibus ad eius ingulationem paratis.

m *Contemnit pauorem,* id est tormentorum horrorem.

Vbi audierit

A a *Vbi audier. &c. dic. vah.* Vah sermo exultationis est. Equus ergo audita buccina vah dicit, qa fortis p̃dicator cũ certamẽ passionis sibi ppinquare cõsiderat, de exercitio virtutis exultat. Sed nequaq̃ ad hoc passiõis bellũ ĩcõcuss° veniret, nisi eãdem passionẽ intenta meditatione præueniret. vnde sequiĩ:

b *Procul. odo.* Acsi dicat: Idcirco qđlibet certamẽ exuperat, qa mẽtẽ certamini añ certamẽ parat. Bellũ qppe pcul odorari, est aduersa queq; longè adhuc posita cogitãdo p̃noscere, ne fortasse valeant improuisa superare.

c *Exhortatio du.* Duces aduersę partis erroris autores sunt. Notandũ φ duces exhortari, exercitũ vero vlulare dicit, qa hi, q infidelibus, & hr̃ticis pręsunt, praua, q̃ tenere p̃cipiũt, quasi ex rõne persuadẽt. Turba vero eis subdita, qa sine iudicio, eorũ voces seqtur, dũ p cõfusionis insaniam pstrepit, bestiali mente vlulare perhibetur. Nunquid præbe. e. Alia moralizatio. Sub specie equi, de prędicatore, q in bello fortis est dux fidei: vel de quoque milite, qũo à primęua cõuersatione pficiat, mẽtionẽ facit. Vnusq́sq;, cui Deus p̃sidet, equus est, huic Deus añ oĩa fidei fortitudinẽ dat, cui hinnitus iungiĩ, dũ qđ corde credit, ore cõfiteĩ. Suscitaĩ vt locusta in exordio, qa in qbusdã actibus terræ adhęret, ĩ qbusdã attolliĩ. Initia. n. conuersionũ, sunt pmista nouæ vitæ p intẽtionẽ, & veteri p consuetudinẽ: nec adeo nocet illa vetus, q̃ semp impugnat, qa in nobis, diutius morari p̃hibeĩ, & qa ĩ ipso nr̃æ cõuersationis initio ĩfirma, q̃dã Deus piè tolerat. Naris eius ẽ p̃uisio futuri iudicij, vbi gloria est de bonis, sed & terror pro admistis adhuc malis. Iudiciũ ergo qđ est gloria, ei est & terror: sed timere seruile reputans, vt filius incipit p̃rem diligere. Et qa p carnali actione erat timor, ante oĩa carnẽ domat, qa cũ vngula. i. forti abstinẽtia terrã fodit, carne pressa securi° de spe cęlesti lętatur. & hoc est. Exul. au. Audacter, qa valẽter reprimit corpus. Exultat de spe ęternorũ. Lętus aũt presso corpe hostiũ adiutore subtilius fraudes eorũ cõspicit, quas lõgè p̃uidere, & eis resistere, est in occursum pgere armatis. i. malignis spiritibus, q sũt cõtra nos fraudibus accincti, mala tegẽ B tes sub specie boni: quasi ne nudi videanĩ armis sũt tecti. Cõtra quos frustra nitiĩ q seipsũ prius nõ vincit. Sed in occursũ pgit q exhortãdo ĩ alieno corde eorũ insidias p̃uenit. Vnde talẽ victorẽ hostes acrius tentant de seipso, vt cura eius ab alijs ad se tuendũ redeat, & illi deserti pereant. Sed iste fretus gr̃a Dei, & suam infirmitatem curat, & alios non deserit. Et hoc est: Contem. pa nec c. g. Contemnit, quia nulla tẽtatione terretur, vt taceat: Nec cedit gladio, quia & si eum violẽta tentatio pcutit, nõ tñ à cura proximi repellit, vt Paulus: q grauiter pcussus, non tñ silet. Equus pcutiĩ, nec à cursu p̃hibeĩ: vnde despectus hostis acutiora spicula pquirit, vt duce ĩ fugã verso equi, quos regebat, dissipenĩ. Diuersa ergo multiplicat vulnera cũ sagitta ex pharetra, per insidias iacit, hastam apertè vibrat: quia alia vitia virtutum specie tegit, alia vt sunt aperta proponit, vt infirmari videt, fraudes nõ quærit. Nisi fortẽ decipere quærit. Si nec sic proficit, & sic nõ potest vincere, uel resistit, clypeũ opponit. i. quasdã difficultates conatibus illius, vt iter pficiẽtis intercludat. Contra hęc aũt equus Dei feruens, & fremens sorbet terram. i. terrena in se consumit, nec clangorem tubæ reputat. Clangor tubæ sonat, cùm in bene gestis è vicino aliqua culpa terribiliter tentat. Sed

Promotio- nem principum

2. Tim. 4. c

mens sorbet terram, nec reputat

a Quæ discrimen belli nuntiat.

tubæ sonare clangorem. Vbi au-

a Hic patet quod de equo irrationabili non agit.
b Exercitio minorum interim se præparans.

dierit buccinam, dicit vah: Procul odoratur bellum, † exhorta-

a Quod proprium est luporum.

tionem ducum, & vlulatum exercitus. Nunquid per sapientiam

a Renouatur quilibet, vel Gentilis specialiter.

tuam plumescit accipiter, expan-

a Hoc naturaliter agit accipiter.

dens alas suas ad austrum? † Nun-

a Vt ad meum, qui quod præcipio inspiro.

quid ad præceptum tuum eleua-

C tat. Sed ille nec bona deserit, & vitium, quod de bono nascitur, declinat. Sonare autem reputaret, si propter malum, qđ suboritur, rectè agere metueret. Ne autem, dum prosperaĩ in virtutibus, eleueĩ, pulsari se tentationibus gaudet. Et hoc est: Vbi audi. &c. Concussio tentationum infirmos prodit: agnitio infirmitatis custodia est virtutũ. Iõ aũt tẽtationẽ superat, qa nõ est ĩprouisa. Procul odo. &c. i. ex causis p̃cedentibus, q̃ vitia subsequanĩ, agnoscit: vt ex doctrina arrogãtia, ex iustitia crudelitas, ex zelo ira: videt ẽt, q̃ turba malorũ pruat, si vel pauca admittat. Et hoc est: Exhortatio du. &c. Alia n. sũt duces, & alia, q̃ mox sequũtur. Regina est supbia, q̃ quẽ capit, septẽ principalib. vitijs, quasi ducib. suis tradit, quos duces multa vitia sequẽtur. Initiũ oĩs pc̃ti supbia. Primę filiæ eius sũt inanis gl̃a inuidia, ira, tristitia, auaritia, vẽtris ingluuies, luxuria: ꝯ q̃ septẽ dat septiformis sp̃us. De inani gl̃ia, oriunĩ ĩobediẽtia, iactãtia, hypocrisis, incõtinentia, ptinacia, discordia, nouitatũ p̃sũptiones. De inuidia: odiũ, susurratio, đtractio, exultatio ĩ aduersis pximi, afflictio in p̃speris illius. De ira, rixæ, tumor mẽtis ɔtumeliæ, clamor, ĩdignatio, blasphemia. De tristitia, malitia, rãcor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa p̃cepta, vagatio mẽtis erga illicita. De auaritia, pditio, fraus, fallacia periuria, ingetudo, violẽtia, ꝯ miam obiurgationes cordis. De vẽtris ingluuie, inepta lætitia, scurrilitas, imunditia, multiloquiũ, hebetudo sensus circa intelligẽtiã. De luxuria, cecitas mẽtis, ĩcõsideratio, incõstãtia, p̃cipitatio, amor sui, odiũ Dei, affectus p̃ńtis seculi, horror, vel desperatio futuri. De his septẽ qnque sp̃ũ alia, duo carnalia sunt. sed ita cognata sũt, vt vnũ ex altero pferaĩ: qa inanis gloria gñat inuidiã, inuidia irã. Ex ira turbata mẽs tristaĩ, tristitia nõ hñs ĩ se vñ lætetĩ, foris q̃rit & facit auariũ. In carnalibus de ĩgluuie nasciĩ luxuria. Hęc vij. quasi sub quadã rõne mẽti se inferunt deceptæ: & iõ dñr exhortari sequẽtia eorũdẽ, dũ ad oẽm insaniã ptrahũt, bestiali clamore ɔfundũt. Inanis. n. gloria suggerit p̃esse: vt pluribus psit. Inuidia quasi rõne oñdit alios nõ supiores, vel pares ei. Ira suadet nõ debere illata pati, ne cõsuescãt inferri. Tristitia quasi pbat nihil hr̃e, vñ gaudeat, cũ oẽs proximi ita sint ei amari. Auaritia dicit rectè cõgregari, ne egeat, & melius expendat, qđ alij malè retinẽt. Vẽtris ingluuies dicit, oĩa mũda ĩ esum à Deo ɔdita, donis Dei contradici non debere. Luxuria, cũ breue sit tp̃s, & nesciamus quod sequitur, dicit non debere perdere, quod viuimus. Si enim Deus coitum improbaret, masculum, & fœminam non fecisset. D

Superbia est filiabus suis ducib.

† Aut

d *Nun. per sa. &c.* Dicto p sp̃em equi q̃tus sit, q̃ fortis sanctus ꝯ certamina, incipit p sp̃em auiũ q̃tũ contẽplatione volat. Per singulos. n. annos accipiter pennã veterẽ noua nascente proijcit. Quid est ergo accipitrẽ in austro plumescere, nisi φ vnuiq́sq; sctõrũ flatu Sp̃ussancti tactus concalescit, & vsum vetustæ ɔuersationis abijciens noui hoĩs formã sumit. Et est sensus: Nunqd cuilibet electo tu intelligẽtiã, quã nec tu habes, ex te ɔtulisti, vt flãte sanctospiritu cogitationũ alas expãdat, ɔfitendo aperiat, quatenus põdera vetustę conuersationis abijciat, & virtutũ plumas in vsum noui volatus sumat? Accipiter tempore austri veteres pennas deponit.

e *Nun. ad prę. t. ele. aqui.* Hoc loco aqlę noĩe subtilis sanctorum intelligẽtia, & sublimis eorũ cõtẽplatio figuraĩ ad p̃ceptum Dei ele-

NICO. DE LYRA.

a Sor. ter. *idest videtur eam sorbere pedibus fodiendo.*

b Nec re. tu. so. clan. *qui est signum congreßus belli: nec ab equo reputatur terribilis, sed magis delectabilis. Ideo subditur,*

c Vbi au. buc. *ad bellum exhortantem.*

d Dicet vah. *Idest faciet signum exultationis. Vah enim est interiectio exultantis. vnde Esa. 44. c. Vah calefactus sum: vidi focum.*

e Procul odora. *idest odoratu percipit.*

f Exhor. *qui acies suas dirigunt, & exhortantur ad bellandum.*

g Et vlu. exer. *quia vnus exercitus in principio congreßus contra alium clamat fortiter ad aduersarios terrendum. Omnia ista percipit equus naturali industria sibi à Deo data, à quo factus est in adiutorium hominis, non solum ad subuectionem, sed ẽt ad iustitiæ & reipublicæ defensionẽ.*

b Nun.

b Nun. per &c. *Hic ponitur exẽplum de accipitre, qui hẽt mirabilẽ industriã in sui renouatione, qui flãte austro, qui est vẽtus calidus, extendit alas suas cõtra calorẽ solis, vt sic aperiantur pori, & veteres pennę, & plumæ decidant, & nouę supernascantur, cùm quibus agilius uolet. & quod dicitur: Nun. per sa. tu. plu. ac. q. d. non, sed per diuinam sapientiam ipsum predicto modo dirigentem.*

i Nun. ad præ. &c. *Hic vltimò poniĩ exẽplũ de aquila, q̃ mirabilis est in multis. Primò in volatu, qa altius volat cęteris auibus: & iõ dr: Nunquid ad p̃ceptum tuũ, i. secundũ dispõnem tuam. q. d. non, sed secũdum dispositionẽ diuinam. hoc enim facit aquila ex industria naturali à Deo sibi data. Cursus autem naturalis rerum est quędã motio creaturę ad pręceptũ diuinũ, secundum illud Ps. 148. a. Ignis, grando, nix, glacies spiritus procellarum, quę faciunt verbum eius.* — Mirabilia in aquila.

a Et in

MORALITER.

c *Vbi audierit bellum.* pro Christo exhortante.

d *Dicit vah.* quod significat exultationem, sicut Esa. 44. c. Vah calefactus sum: vidi focum.

h *Nun. per sa. tu. plume accipi.* Accipiter cuius pluma renouatur, p hoc quod

hoc quod expandit alas suas ad austrum, significat pœnitentem, cuius conuersatio renouatur per hoc, quòd expandit intellectũ suum, & affectum fideliter ad amorem diuinum.

i *Nun. ad prę. tu. ele. aqui.* Ad Dei præceptum aquila subleuatur, qñ vir ingeniosus ad Dei contemplationem subleuatur.

Et in ar duis

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E Dei eleuat aquila, dum iussionibus diuinis obtẽperans, ĩ supernis suspẽdit fideliũ vita: In supnis nidũ ponit, qa habitationẽ mẽtis suæ ĩ abiecta, & infima ꝯuersatione nõ ꝯstituit.

a *In petris ma.* In sacro eloqo cũ singulari numero petra nominatur, Chrs accipit: cũ plurali, sãcti viri exprimunt. vñ Petrus: Vos tanq̃ lapides viui. Aqla itaq; in petris manere dr̃, qa in dictis antiquorũ, & fortiũ pr̃um mẽtis statione collocat. Põt ẽt petræ, cęlestes ptãtes intelligi: qa velut petræ in arduis sitæ ab oĩ motu (qđ nõ arbores) mutabilitatis alienæ sunt. Vir ergo sanctus perennẽ angelorũ gloriã præstolat atq; huic mundo hospes, illa appetendo, quæ aspicit, iam ĩ sublimibus figitur.

1. Pet. 2.a.

b *In prerupt. si.cõm.* Qui sunt prærupti silices, nisi illi fortissimi angelorũ chori? prupti.n. sunt, qa pars eorũ cecidit, pars remãsit: Qui integri qdẽ stãt p qualitatẽ meriti, sed p numeri quãtitatẽ prupti. Eosdẽ inaccessas rupes dicit. Cordi.n. pctõrũ hoim valde inaccessa est claritas angelorũ. Sed qsqs ita cõtẽplatione rapit, vt intẽtionẽ suã iã choris angelorũ inserat, nõ ei sufficit, nisi eũ etiam, qui super angelos est, valeat videre. Sequitur,

c *Inde cont.e.* Idest ex illis choris angelicis tẽdit oculũ mẽtis ad gloriã sũpmę maiestatis, qua nõ visa adhuc esurit, qua tandem visa satiatur. Sed quia carne grauati Deum, sicuti est, videre non possumus, sequitur,

d *Et de longe.e.pro.* Acsi dicat: Sãcti intẽtionis aciem fortiter tẽdũt: sed nec dũ ppinquum aspiciũt, cuius claritatis magnitudinẽ penetrare nõ põt. Sed ipsi prædicatores cùm auditores suos verbũ diuinitatis capere nõ posse conspiciunt, ad sola incarnationis dominicæ verba vertuntur. vnde sequitur:

† vel, Semel locutus sũ, & non ita lere possũ, proinde secundò non adiciã vt loquar.

e *Pulli eius lambunt san.* Acsi diceret: Ipsa qdẽ diuinitatis contẽplatione pascit, sed qa auditores eius diuinitatis arcana pcipere nequaq̃ põt, cognito crucifixi Dñi cruore satiant. Sãguinẽ lambere, est passionis dñicæ infirma venerari. Sed qa prædicatoris anima carne exempta, ad eum mox ducitur, qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, sequitur: F

f *Et vbi.ca.fue.&c.* vt illud: Vbicunq; fuerit cadauer, ibi cõgregabunt & aquilæ. Aliter: Oĩs qui pcti morte ceciderit, põt cadauer vocari. Sãctus verò prædicator, vbi pctõres esse cõsiderat, illuc anxiè puolat, vt in pcti morte iacẽtibus lucem viuificationis ostendat. Auditis itaque tot sanctorum virtutibus beatus Iob obstupuisse intelligitur, & sub admirationis ter-

Mat. 24. c

¶ In supernis ponit consilium.

bitur aquila, & ĩ arduis ponet nidũ a

a b suũ? In petris manet, & in pruptis silicibus cõmorat, atq; † inaccessis rupibus. Inde cõtẽplatur escam, & c

a ¶ Sed nec quod videt de altis, pullis aperit.

e délonge oculi eius prospiciunt. Pul d

f li eius lãbunt sanguinẽ, & vbicunq; e

¶ Peccatorum conuersio, iustorum est refectio: vel, Christus iam sedens in cęlo.

g cadauer fuerit, statim adest. Et adie f

h cit Dñs, & locutus est ad Iob: Nun- g

a ¶ Vt tu dubitans an iustè percusserim.

quid q contendit cũ Deo, † tam fa- h

a ¶ Vt tu videns alios pares, alios maiores, & quod pęna est augmentum meriti.

cilè conquiescit? Vtique qui arguit i

a ¶ Si potest quod tu his auditis iam non potes.

i Deũm, debet & rñdere ei. Rñdens k l

a ¶ Qui superauit amicos superatur à Deo.

k aũt Iob Dño dixit: † Qui leuiter locutus sum, respondere quid possũ? m n

a ¶ Opus reget sermonem: hoc de se dicit, & in typo ecclesiæ, quæ meritis vitæ tegit culpas linguæ quam nullus potest domare.

l Manũm meam ponam super os o

¶ Quod iustum me credidi.

m meum. † Vnum locutus sum, quod p

a ¶ Quia te docente didici nullam hominis esse iustitiam. b ¶ Quod de flagellis dubitaui, quasi mirus patiens.

n vtinam non dixissem, & alterum q r

quibus vltrà non addam.

nis errore siluisse: nam sequitur, G

g *Adiecit Do.& lo.est ad iob.* Vir sanctus hac districtione flagelli non æstimauit sibi merita augeri, sed vitia resecari: quæ quia in se nulla cognouit, percussum iniustè se credidit, & percutientem arguere, est de percussione murmurare. Considerans autem Dominus, q ea quæ protulit, non ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegerat vitæ, piè illum increpat dicens:

h *Num.qui conten.&c.* Acsi apertius diceret: Qui tanta de tua actione locutus es, cur audita sanctorum vita siluisti? Me autem fuit arguere, de percussione mea, an fuerit iusta, dubitare. Et vera hæc quidem de te dixisti, sed, quò tenderent flagella, nescisti: quia si non est quod, corrigas, est quo crescas. Narraui de alijs, & si tuam nouisti, illorum celsitudinem nõ nouisti. Auditis igitur illorũ virtutibus, si quid potes, responde de tuis: sed omnis iustus attendens aliorum bona, quasi de singularitate non superbit.

† vel, mocionibus aut terris excelsis.

† recedis alii verbis erudiens

i *Respondens aũt Iob &c.* Arguitur de silentio, vt prius de locutione, si nescit, cur cæsus, silens tamen veneratur, quia à iusto, quid vir sanctus de semetipso sentiat, innotescat. Ait enĩ:

K *Qui leui.lo.sum.* Acsi diceret: Sermonem meum defenderem, si hũc cum rationis põdere protulissem: At postquam lingua leuitate vsa conuincitur, quid restat nisi vt conticendo refrenetur.

† Ecce sẽptibilis sum (vel, malè dicẽs)

l *Manum meam ponam super os meum.* Id est hoc quod districto iudici de sermone meo, in me displicuisse considero, ante eius oculos sub velamine recti operis abscondo.

m *Vnum locutus sum.* Loqui nostrum, est hoĩbus occultũ sensum aperire. Loqui verò nostrum ad diuinas aures, est motũ mentis ẽt expressione actionis ostendere. Beatus verò Iob locutione sua secũdò se deliquisse confitetur. Vnum enim loqui illicitè, est res flagello dignas agere. Aliud verò loqui, est etiam de flagello murmurare. Et est sensus: Rectũ quidem me inter homines credidi, sed te loquente, & ante flagella prauum, & post flagella me rigidum inueni. H

n *Quibus vl.non ad.* Quia iam nunc quantò te loquente subtilius intelligo, tanto meipsum humilius inuestigo. Homo.n. vicinior luci sentit, quid antè fuit, & quod iam gustat, amplius amat, & quod subest iudicat, & quò est dignior, sibi videtur indignior, & longè esse, quò propior.

NICO. DE LYRA.

¶ a Et in ar.po.ni.su. *vbi non est accessus hominum, nec bestiarum. & hoc ne pulli sui rapiantur ab hoĩbus, vel à bestijs deuorentur. Scdò aqla mirabilis est in visu, quia acutè, et de longe valde videt, ideo subditur:*

c Inde cõ.&c. *i. prędam ad sui, & pullorum nutritionem: & quia communiter accipit prędam viuam, ideo subditur,*

d Pul.eius lan.san.&c. *scilicet de prędu ab ea occisa currentem, et quia aliquãdo maximè tpe famis nutrit morticinijs, vel ẽt morticinis-iõ sub.*

e Et vbi.ca.&c. *in quo notatur velocitas sui volatus.*

f Et adie. *Hic consequenter poniĩ ipsius Iob confutatio, inquantũ ostenditur ipsũ nescire, nec posse respondere: & hoc est quod dr̃: Et adie. do. Auditis.n. predictis mirabilibus Iob obstupens tacuit: & ideo Dominus super predicta adiecit, quod sequitur, cùm dicitur,*

g Nunquid

g Nunquid &c. *idest, qui vult cum eo contendere disputando, sicut tu videbaris velle dicendo: Disputare cum Deo cupio.*

h Tam fa.con. *tacens, & nesciens respondere.*

i Vtiq; qui ar.de. *idest facit argumentationes contra Deum.*

K Debet rñ.ei. *hoc aũt dr̃, quia Iob suprà dixerat Deo. Aut tu loq̃re, et ego rñdebo tibi. Et subditur humilis rñsio Iob cõfitendo delictum suum.*

m Qui le.lo.sum. *idest indiscretè, & stultè: quia licet verum dixisset, excessit tamen in modo loquendi, vt suprà dictum est.*

n Rñ.quid pos. *q.d. nihil, nisi confitendo stultitiam meã, ideo subditur,*

o Manum meam &c. *vt non aperiatur amplius ad sic loquendum.*

p Vnum locu.&c. *illud fuit, quod dixit: Disputare cum Deo cupio.*

q Et alterum. *illud fuit, quod commemorando iustitiam suam videbatur derogare diuinę iustitia.*

r Quib.vl.&c. *diligẽter de cętero ab his, & consimilibus præcauendo.*

MORALITER.

✱ a *Et in ardu.po.ni.suum.* quando in eius amore firmatur.

b *In petris manet.* idest cum angelis per studium contemplationis, qui dicuntur petræ ratione suæ confirmationis, & silices prærupti, propter eos, qui ceciderunt de medio eorum.

c *Inde contemplatur escam.* desiderans claram Dei visionem.

d *Pulli eius lambunt sanguinem.* Pulli dicuntur discipuli adhuc tamen imperfecti: propter quod adhuc vacant circa Christi humanitatem meditantes eius passionem.

e *Et vbicun.*

e *Et vbicun.&c.* quia de altitudine cõtemplationis paratus est descendere ad leuãdum peccatorem de putredine corruptionis, sicut patet de Paulo, qui post raptum ad tertium cęlum descendit ad subsidium peccatorum.

2. Cor.

l *Respon.aũt Iob Domino dixit.* Licet Iob vera dixerit, vt patet in fine libri per testimonium Domini, tamen confitetur hic se locutũ fuisse leuiter, vt infrà vlt.ca. insipiẽter: quia vix aut nunq̃ loquiť hõ de diuinis, quin deficiat aliquo mõ in sñia, vel verbis, & sic fuit de ipso Iob, propter quod hic reprehenditur, & in princ. cap. sequentis.

In capitu. xxxix. vbi dicitur in postilla: Nunquid nosti tempus partus ibicum &c.

ADDITIO.

Ibicum partus

¶ Secundum quosdam expositores Hebræorum ratio, quare hic fit mentio de partu ibicum, magis quàm aliorum animaliũ est, quia ibices sunt siccissimæ complexionis, & habent viscera stricta, similiter & meatus, & ideo partus earum, in quo dilatatio viscerum, & meatuum maximè requiritur, est in eis valde difficilis secũdum earum naturam: vnde & indigerent maximè alicuius artificij, seu iuuamenti, quod tamen non habent, quia nullus obseruat tempora parturitionis

A turitionis earum, & tamen diuina prouidentia supplet dans eis instinctum naturalẽ, quo seipsas adaptent ad partum, de quo dicit: Incuruantur ad fœtum, & pariunt. Eadem ẽt ratione. i. propter siccitatem complexionis ibicum, filij earum citius gradiuntur super terram, & separant à matribus, eò q carẽt humiditatum superfluitatibus, quæ impedit motũ progressiuum. vnde dicit: Separant filij earum, & pergunt ad pastũ, &c. vnde ex prouidẽtia diuina circa tales procedit, quòd tam citò de pastu sibi possint prouidere. C

GLOS. ORD. CAP. XL.

R *Espon.au.* Quid sit Dñm de turbine rñdere, qd beatũ Iob lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hominis indicare. Primo iam Domini sermone tractatum est.

b *Nunquid ir.* Quisquis cõtra flagella semetipsum defendere nititur, flagellantis iudicium euadere conatur, vt Saul.

c *Vtru in.* qa sine culpa se feriri scit, ne insolescat corripiť, & ad occulta iudicia reuocať, vt credat iustum, quod à Deo fit, & si causam non videat.

d *Et si ha.* Deum brachium habere, est operantem filium gignere.

e *Si vo.si.to.* Voce tonare est consubstantialem sibi filium mundo terribiliter demonstrare.

f *Circunda ti.* Subaudis, vt ego. Ipse enĩ circundat sibi decorẽ, de quo scriptũ est: Dñs regna. de.ind.est. Ipse apud nos in sublime erigiť, cùm nr̃is mẽtibus in sua natura esse impenetrabilis demonstraĩ. Ipse g loriosus est, q dum seipso pfruitur, accedẽtis laudis indigens non est. Ipse speciosis induiť vestibus, qa sctõrũ angelorum choros, quos cõdidit, in vsum sui decoris assumpsit, & velut quandã vestem gloriosam sibi ecclesiã exhibet, nõ hñtẽ maculam aut rugam: Sed quia speciosarum vestiũ nomine, iustos sibi qũo adiũgat insinuat, iniustos etiam qũo à se disiungat, ostendit dicens:

Ps. 92.a

g *&c. Disperge su.* Subaudis, vt ego, qa eos, & trãquillitatis tpe vnitos ꝯ me tolero, & districtus qñque veniens in meo eos furore dispergo. B

alligo obuoluo abscõdo

h *Etr. spi.* Acsi dicat, vt ego. Duobus aũt modis peccator à Dño respiciť, dũ aut à pctõ ꝯuertiť, aut ex pctõ puniť. Vtrisq; aũt modis pctõr in humilitate arrogans sterniť.

i *Respi.cũ.su.* Subaudis vt ego. Supbi.n. ex respectu Dñi ꝯfundunt, aut hic dãnãtes crĩa, aut illic supplicia de iustitia sentiẽtes. Impiorũ verò locus supbia est, qa cũ scriptũ sit: Initiũ oĩs pcti supbia: vñ oriť impietas, ibi ꝯtineť supbia. Impius ergo in loco suo cõteriť, qa ipsa superbia qua eleuatur, opprimiť.

K *Abscon.eos &c.* Acsi dicat, vt ego. Superbos.n. atq; impios iusto iudicio Dominus in puluere abscondit, qa eorũ corda ipsis, quæ despecto amore creatoris eligunt, terrenis opprimi negotijs permittit. Sed cuncta hæc, qua intentione præmiserit, ostendit dicens:

l *Et ego con.* acsi diceret: Si potes terribilia facere hæc, quę ipse protuli, tibi, & non mihi deputa bona cũa, quæ fecisti. Si verò peccantes alios non potes perdere, liquet, q à reatu nequitiæ tua te non vales virtute liberare. Quia aũt pmissis verbis Dñs potentiã suæ magnitudinis intimat, nunc in sequentibus nequitiã antiqui hostis ostendit, vt bonus famulus: & auditis prius virtutibus Dñi, sciret qtũ diligeret, & cognita post callidiťate diaboli disceret, qtũ timeret. Verbis.n. sequẽtib. fideli famulo Dñs cũctas hostis machinationes ĩsinuat, oẽ qđ opprimẽdo rapit, oẽ qđ insidiando circũuolat, oẽ qđ minando terret, oẽ quod suadendo blanditur, oẽ quod desperando frangit, oẽ quod promittẽdo decipit. Cũcta ergo tergiuersationis eius certamina exorditur, dicens:

m *Ecce Behemoth &c.* Oĩa simul facta dñr, quia cũ primò fecit cęlum, & terrã, in substãtia simul facta sunt, quæ de eis originem hñt: sed non in specie, quæ post sequentib. diebus ostẽsa sũt: Sol, & Luna de cęlo, virgulta, & hmõi de terra: nõ sic homo,

CAP. XL.

a R Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, in-

¶ Dum ex tuis meritis contra mea flagella disputas.

b terrogabo te, & indica mihi. Nũqd b

c irritum facies iudicium meum, & condemnabis me vt tu iustificeris?

¶ Quia Iob homines superat, eum Deus ad considerandam maiestatem suam prouocat, vt de se nihil sentiat.

d Et si habes brachium sicut Deus, & c d

f si voce simili tonas, circũda tibi de- e f

corem, & in sublime erigere, & esto g h

gloriosus, & speciosis induere ve- i

a ¶ Ipse qui idem est in iudicio: sed conscientia vniuscuiusque ei modificabitur iratus vel placatus.

g stibus. Disperge † superbos in fu- k

h rore tuo, & respiciens omnem ar- l

i rogantem humilia. Respice cun- m

ctos superbos & confunde eos, & n o

k contere impios in loco suo. Ab- p

a ¶ Vnde dicet: nescio vos.

sconde eos in puluere simul, & fa- q

a ¶ Inten iones cordis. b ¶ Quo altius eriguntur in gloria terrena, quæ est in imo, in baratrum merguntur.

l cies eorum † demerge in foueam, & r s

ego confitebor, quòd saluare te pos- t

a ¶ Minus diligi ur exceptio si nescitur periculi magnitudo

m sit dextera tua. Ecce Behemoth u

patet lr̃a ex dictis sup. ĩ prin. xxxviij. ca. et eo ꝯsequẽter ppoiť intẽtũ di.

b Nunquid irri.fa.iu.me.& con.me.vt iu. *Id est debes tu commemorare iustitiam tuam per talem modum, quòd iudicium meum per hoc videatur hominibus irritum, & falsum, & per consequens videar condẽnabilis. q.d. non: & tamen tu hoc fecisti, quia per verba tua, quibus iustitiam tuã expressisti amici tui sic intellexerũt, q tu argueres iudiciũ meũ tanquam iniustũ.*

c Et si ha.bra. *Hic consequenter propositum probat, q Iob sit increpabilis ex verba prędicto: hoc aũt probat per excellentiam diuinæ sapientiæ, & potentiæ, quæ tantum excellit potentiam, & sapientiam humanam, q nullus homo debet se iustificare per talem modum, quo aliquis possit opinari, quòd talis iustificatio cedat aliquo modo in derogationem diuinæ iustitiæ. Excellentia aũt diuinæ virtutis maximè relucet in mundi creatione, et gubernatione, & quantum ad hoc dr̃: Et si habra. i. virtutẽ, quæ per brachium designatur.* Nota.

d Sicut de. *qui sua virtute mundum de nihilo produxit, & conseruat, ita quòd subtracta manutenentia ipsius omnia redigerentur in nihilum.*

e Et vo.si.to. *i. si uox tua sit tãtæ virtutis sicut vox Dei, per quã oĩa facta sunt de nihilo, sicut dr̃ Psal. Quia ipse dixit, & facta sunt.* Ps. 148.a

f Circun.ti.de. *i. fac tibi mundũ totũ sphericum, qđ sit tibi ad decorem, sicut vniuersitas creaturarum ipsi Deo: quia per pulchritudinem ordinis in creaturis apparet decor diuinæ sapientiæ, & virtutis.*

g Et in su.eri. *quasi pręsidens omni creaturę, quod est proprium Dei. Secundò apparet excellentia diuina in præmiatione beatorum: & quantùm ad hoc subditur:*

h Et esto gloriosus. *i. clarè à sanctis angelis cognitus, & reuerenter laudatus. Gloria enĩ est clara notitia cum laude.* D

i Et spe.indu.ve. *i. societate sanctorum angelorum adornatis. Sicut enim vestes pretiosæ faciunt ad ornatum hominis, sic societas angelorum ad ornatum Dei, inquantum decor suę sapientię, & gloriæ maximè relucet in eis.*

K Disperge. *Hic consequenter ostendit excellẽtiam diuinę virtutis, quæ tertio modo apparet in punitione malorum, & hoc ostenditur, primò in malis hominibus, scdò in demonibus, ibi: Ecce Behemoth. Circa primum dicit: Disper.super. idest peccatores, si habes brachium sicut Deus.* Diuisio

l Et respi.om.arro. *idest solo nutu vel respectu deijce à sua potentia. Dicitur autem arrogans, qui maiora prę sumit, & attentat, quàm facultas sua, & decentia se extendat.*

m Respi.cun.su. *non oculo clementiæ parcentis, sed oculo iustitiæ punientis. Ideo subditur:*

n Et confun.eos. *reddens eis confusionem propter eorum superbiam, & gloriationem.*

o Et contere impios in lo.suo. *Id est vbi, & quando magis securi non verebantur suam impietatem operari.*

p Absconde eos in puluere simul. *corpora eorum per mortem redigendo in puluerem.*

q Et fa.eo. *i. animas quæ per facies designantur, eò quod in facie relucẽt omnes sensus, & in anima sunt omnes notitiæ intellectiuæ.*

r Demerge in foueam. *Id est in profundum inferni.*

s Et ego confitebor. *si possis facere prædicta.*

t Qđ sal.&c. *i. qđ nõ indigeas alicuius auxilio, qđ est propriũ ipsiꝰ Dei.*

u Ecce Behe. *Hic consequenter ostenditur excellentia diuinæ virtutis in punitione dæmonis. Et primò sub similitudine aĩalis terrestris, scdò sub similitudine piscis, ibi: An extrahere. Circa primũ sciẽdum, quòd Iudæi dicunt hic q Behemoth est nomen cuiusdã aĩalis incredibilis magnitudinis, intantum quòd in vna die depascit herbas mille montium, & in crastino renascitur herba in tanta magnitudine, sicut erat in præcedenti die.* Diuisio. Iudæorũ fabula de Behemoth.

¶ Et ad hoc

NICO. DE LYRA. CAP. XL.

R Espon.au. *Postquam Dñs increpauerat Iob de hoc, q dixerat: Disputare cum Deo cupio: hic consequenter increpat eum de altero, scilicet quòd derogare diuinæ iustitię videbatur, suam iustitiam nimis commemorando: & primò ponitur ipsius Iob increpatio, secundò ipsius humilis rñsio. xlij. ca. Prima ĩ duas, quia primò Dominus proponit propositũ, secundò prosequitur intẽtum, ibi: Si hẽs brachium. Circa primum primò excitat Iob ad attentionẽ, & patet litera*

MORALITER.

✱ a *Respon.au.* Licet aũt beatus Iob vera dixerat, vt dictum est: tñ in modo loquendi defecit, per quem poterat æstimari, & æstimatũ fuit ab Eliu, quod nimis se iustificabat, & diuinæ iustitiæ derogabat: propter quod increpando dicitur ei:

b *Nun irri.etc.* Qđ cõsequẽter incõueniẽs ostẽdiť p excellentiã potẽtiæ diuinæ, ad quã nullus põt attingere. Per hoc ergo docemur loqui timidè, & sobriè, cũ loquimur de conditionibus naturæ diuinæ.

u *Ecce Behemoth.* secundum doctores nostros Dominus hic de diabolo loquitur sub elephantis metaphora, qui Behemoth noĩatur.

✱ *Quem feci*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E homo, & Behemoth, qa non alter ex altero: Si iō simul, qa in actione Dei (quæ tpe caret) idē diceretur de oibus: sed simul p imaginē sapiētiæ. Ecce Behemoth &c. Sub Behemoth nomine antiquū hostem insinuat: interpretatur aūt animal, q cum hoīe factus est, non vnitate tpis, sed cognitione rōnis. Quia ergo in cuncta rerū natura nullū rōnale animal est nisi angelus, & hō, quicquid rōne vti non pōt, cū hoīe factū non est. dicatur ergo: Ecce Behemoth, quē fe. te. vt, dum hō eum, q in rōne secū factus est, perisse cōsiderat, vicinum sibi casum supbiæ ex ipsa propinqui sui perditione ptimescat. Sed qa Behemoth, cū quo sit fact⁹, dictū est, perditus qd agat, audiam⁹.

Velociter mouet

a *Fe. qu. bos.* Boues fœno non nisi mundo vescuntur. Fenū ergo sicut bos appetit comedere, qa suggestionis suę dente cōterere mundā vitā spūalium ąrit, qui qdē pualet ī his, q mundā vitā p studiū ducunt: sed ex illa placere Deo nō appetūt, hi apud humana iudicia electi sūt, sed apud subtile examē Dei fenum. Quia igitur oīpotēs quid hostis noster agat insinuat, nunc, qūo preualeat, innotescit: vt calliditatis eius nequitia, quo apertius cognoscitur, facilius superetur, sequitur:

b *Forti. eius &c.* Seminariū coitus viris in lūbis esse, feminis ī vmbilico phibet: qa igit ptāti diaboli vterque sexus valde ex infirmitate luxuriæ substernit, & fortitudo eius in lūbis cōtra masculos, & virtus illius ꝯ fœminas in vmbilico phibet. Bene aūt in lumbis, vel vmbilico eius non eorū fortitudo dicitur, quia nimirū eius ppriè corpus fiunt, q suggestionū turpiū blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt.

Seminariū humanū

c *Strin. cau. &c.* Cedri noīe supba prauorū potētia designat. Cauda aūt Behemoth illa antiq hostis extremitas dr, cū vas pprium pditū illum hoiem ingredit, qui spāliter Antichristus nuncupat. Quē qa mō honoribus seculi, mō signis & pdigijs fictæ sanctitatis in tumore potentiæ eleuare pmittit, rectè voce dñica cauda illius cedro cōparat. Sicut. n. cedrus arbusta crescendo deserit, ita tunc Antichristus mundi gloriam tpaliter obtinens, mensuras hoīum, & honoris culmine, & signorū ptāte transcendit. Bene aūt caudam stringere dr, qa tota eius virtus in illo vno dānato hoīe cōgesta dēsat, vt tanto

a Carnales. Sed qui parent mūdo de sordibus pro minimo est ei.

a quem feci tecum, fœnum quasi bos co- b

a Hac primo post esum f eni. quia post quam sensitum cœpit, mox ad carnis correptionem se extendit. b In die ortus. i. conuersionis, non est præcisus vmbilicus id est resecata luxuria.

b medet. Fortitudo eius in lumbis eius, & c

virtus illius in vmbilico ventris eius. d

c † Stringit caudam suam quasi cedrum, e

a Quia tunc cum potestate mirac.

a Mile implicat & recti non possunt solui.

d nerui testiculorum eius perplexi sunt. f

G vt tanto p illū fortia, & mira faciat, quanto illū collectis viribus instigat. Hoc ēt p seipsum sine hoīe agit, prima suggestio eius mollis est, q facilè pōt conteri, sed recepta, vsu roboratur. Caput est herba, cauda cedrus, dēte delectationis vulnerat: cauda stringit & ligat: cùm cōsensu & usu ita indurauerit, & excreuerit, vt ēt volēs nō facilè queat dissolui. Illis ēt quos cepit iā proximis morti, grauiores culpas īgerit. Strigit ergo caudā, dū p parua vitia in fine deteriores facit. Aliqñ receptū gra Dei expellit, sed cū expellitur, acrius seuit & discerpēs exit, tunc. n. mentē pœnis dilaniat cū egredi cōpellit, & in hoc caudam stringere dr: sed qa quale sit iniustorum caput dixit, de membris eius, sequitur:

d *Ner. te &c.* Tot testes hēt, quot iniquitatis suæ pdicatores possidet. Testiculorum eius nerui pplexi sunt, qa videlicet pdicatorū illius argumenta dolosis assertionibus innodant, vt recta videant, q puersa suadent, nec solui pūt. Vel testiculi eius sunt, qui corda innocētium actionis suæ exēplo corrumpunt, & suo exēplo alij fętus erroris ministrant, quorū nerui pplexi sunt, & malè impliciti, dū correctione solui nequaquam possunt. Vel, testiculi sunt prauæ cogitationes, & suggestiones, quibus stuprata aīa iniquum opus gignit. Harum nerui. i. callida argumēta ita sūt pplexa, vt si qs pctā velit fugere, sine aliquo peccati laqueo non possit, nec pōt ab vno solui, nisi alio alligatus. Vt si quis iurat alicui, ꝙ secreta illius oī silētio cōtegat, si post inuenit graue crimē illius, qđ velit facere, timet pdere, ne sit piurus, silere ne ꝯsentaneus. Vel deserēs mūdū, si nō cautè à prelato aliqñ iubet agere, q sunt mūdi, dimittere, q sunt Dei: si obedit, Deum deserit, si nō obedit, Deū in suo plato ꝯtempsit, & iā ad suas voluptates redit. Vel q pretio ad regimē ecclesiasticum ascenderit, pulsatus tribulatione attendit, ꝙ malè intrauit: sed volens dimittere, timet culpā gregis destitutione, volens retinere timet, ne grauior sit culpa, qđ emit, possidere: quippe neutrum sine reatibus criminis videt. Si autē sine peccato nullus euadendi est aditus, minora eligantur, & perplexitas Behemoth soluitur: dū ad maximas virtutes quis per minora commissa trahitur.

☞ a Ossa H

F

NICO. DE LYRA.

Psal. 49. b ¶ *Et ad hoc inducit Ra. Sa. super istū locum autoritatē Psal. in quo vbi hēmus: Iumenta in montibus & boues: Hebræi dūt: Behemoth in montibus mille. & translatio Hieronymi sumpta immediatè de Hebræo hēt: Pecudes in montibus millium. Dicunt. n. Hebræi, ꝙ Behemoth est nomen ęquiuocum, & vno modo signat idē, quod animalia, & sic est nomen communis generis, & plurale. Alio modo signat prædictum animal immensę magnitudinis, & sic est nomen speciei, & singulare. Dicunt etiā Hebræi, ꝙ in resurrectione Deus interficiet illud, & iusti carnibus eius vescētur: & sic patet, ꝙ Iudæi inciderūt in errorem Saracenorum dicentes: ꝙ resurrectio fiat ad vitā animalē cibis indigentem, quod improbaui, Ge. 1. c. per scripturam noui, ac vet. test. Habet dictum ēt eorum de magnitudine illius animalis multa, quæ statim videntur incōuenientia de pastu illius. Propter quod expositores catholici exponunt hoc de dæmone sub similitudine elephantis, & ceti, qui est idem, quod Leuiathan. vnde positis proprietatibus elephantis dicitur in litera: Ipse est principium viarum Dei: quia tota natura angelica à principio fuit creata in cęlo empyreo. Similiter positis proprietatibus Leuiathan dr: Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Ex quibus dictis satis patet, quòd Deus sub similitudine illorum aīalium loquitur de dæmone: qui licet antequam caderet per peccatum esset superior hoīe, deprauatus tamē per pctm factus est inferior: & cecidit quodammodo ī bestialē monstruositatē: vñ & in aīalibus monstruosis solet apparere: inter animalia aūt terrestria, elephas est valde monstruosus, & cetus inter marina: & ideo per ipsa hic intelligitur diabolus. Rō autem quare hic elephas vocatur Behemoth, qđ nomen in Hebręo signat animalia in plurali, est: quia pp magnitudinem hēt excellentiam super oīa animalia, ita quòd corpora plurū animalium simul iuncta non adæquant eius quātitatē. Igitur exponatur l'ra de dæmone sub nomine elephantis designato: quia in parabola sensus literalis est, nō ille, q immediatè per voces signatur, sed per res signatas, sicut Iudi. ix. b. dr: Ierunt ligna ad rhamnū. Sensus literalis est de viris Sichen signatis per ligna, & Abimelech, qui per rhānū signatur: Sic in proposito sensus literalis est de dæmone, qui parabolicè p elephātē designat, cum dr: Ecce Be. quem fe. te. si referatur ad elephantē, sic exponitur, quòd elephas factus fuit sexta die cum alijs animalibus gressibilibus, & eodem die factus fuit hō, & sic Iob hic accipitur pro ipso Adā, in quo ēt sanctus fuit Iob quodammodo. s. tanquā in principio totius naturæ humanæ. Si aūt referatur ad dæmonem, qui per Behemoth intelligitur, sic exponitur:*

Iudi. 9. b

a *Quem fe. te. idest sicut, & te feci: & hoc dr ad excludendum errorem eorū, qui malitiā dęmonis cōsiderātes negauerūt ipsum esse creaturā boni Dei. Vel aliter: Quem fe. te. i. hñtem tecum similitudinē in natura intellectuali, in qua ēt elephas, p quē dęmon intelligitur, hēt quādā conuenientiā cum hoīe. Dr. n. de aīalibus, quòd oīum animaliū syluestriū maximè domesticabile est elephas: in multis. n. eruditur, & intelligit, & docet adorare regem, qđ non est sic intelligendū, quòd habeat intellectum: sed propter bonitatem æstimatiuæ habet intellectui aliquid simile.*

b Fęnum quasi &c. *non enim vescitur carnibus, sicut & lupus, & leo, sed herbis, granis, & terręnascentibus sicut & bos, & per hoc intelligit, quòd dæmon, qui per elephantem signatur, delectatur, & pascitur in hominibus implicatis terrenis cupiditatibus. Consequenter agitur de virtute elephantis generatiua, cum dicitur:*

c Forti. il. in lum. eius. *semen enim in animalibus masculinis defluit à renibus ad membra genitalia.*

d Et vir. il. in vm. ven. eius. *In coitu enim supponit vmbilicum dorso fœmellę: & ideo habet ibi fortitudinem neruorum, ne lædatur ex concussione corporum tam magnorum.*

e Strin. cau. suam si. ce. *quia in animalibus prædicto modo coeuntibus masculus stringit caudam suam inter tibias posteriores.*

f Nerui testi. eius perple. sunt. *quia testiculi animalium generantium habent quasdam reuolutiones neruorū, vt habetur 4. de animalibus: per ista intelligitur, quòd dæmon in peccato luxurię maximè delectatur: non quia delectationem in coitu propter se habeat, licet aliquando dęmones sint incubi, & succubi, sed quia illos, quos in peccato luxuriæ, plus quàm in alijs peccatis irretit, ita fortiter tenet, quòd non possunt manum eius faciliter euadere: & sic quod dicitur: Fortitudo illius in lumbis eius, refertur ad luxuriam virorum, quæ magis viget in renibus. Et virtus eius in vmbilico ventris eius. ad luxuriam mulierum. Stringit caudam suam quasi cedrum, quia quos in hoc peccatum deijcit, assuefactione ligatos* ¶ *tenet.*

Arist. de animali.

MORALITER.

✱ a *Quem fe. te.* idest similem tibi per intellectum.

b *Fœnum quasi bos co.* Per fęnum vita carnalis intelligitur. Esa. xl. b. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quasi flos fœni. Ergo Behemoth fœnum comedit, quia carnales homines incorporando sibi consumit.

c *Forti. eius in lum. eius &c.* Luxuria viget in lumbis virorum, & in vmbilico fęminarum: ergo quia per vitium luxuriæ vtriusque sexus multi diabolo subiiciuntur, virtus eius, & fortitudo in lumbis, & in vmbilico denuntiatur.

e *Stringit caudam su. sicut cedrum.* quia fortiter tenet, quos capit per luxuriæ vitium.

✱ *Ossa eius*

☞ a *Ossa eius.* Ossa sunt cōsilia in qbus eius vis tota, qui non vi, A sed callidè interficit. Per testiculos. i. suggestiones apertè noxia inserit, per ossa quasi ex bono consulit: vnde fistulis æris cōparant quæ suauitate cantus aures mulcent, & cor emolliunt: ita dolosa illius consilia blandū sonū de exterioribus reddunt, quę & habere pōt hō, & bonus esse: & sic cor ad voluptates trahunt, vt laudādo q bene ex se egit, vt non debeat alijs subdi, ad superbiam intēdit: sed durius tētat, cùm sub specie virtutis quasi infirmis laqueus occultatur. Vnde cartilago eius est quasi laminæ ferreæ. Cartilago hēt spēm ossis, sed non firmitatē. i. quædam vitia hūt speciē recti, sed nō virtutem: vt sub specie zeli latet ira, & sub mansuetudine dissolutio: per hoc ergo facit sperari prœmia, vñ sequunt supplicia: sed facilius culpa corrigit, quę erubescitur: quæ aūt virtus putatur, difficilius: vnde laminæ ferreæ cōparant. Hēt hæc belua carnes, habet ossa: sed ossa eius quoslibet valentiores in corpore eius accipimus, in quibus dū iniquitas vehemēter indurauerit, p eos tota corporis cōpago subsistit. Qui quā ptāte videri admirandi appetūt, & tñ auditoribus nonnunq exhibēt linguæ dulcedines, æris fistulæ cōparantur: quia more metalli insensibilis sonum bene loquendi habent, sed sensum bene viuendi non habent.

baculi ei

applica-

b *Cartilago.* Cartilago ossis speciē hēt, sed ossis fortitudinem non hēt. Cartilago ergo eius similis ferro dr, quia hi, qui in eius corpore ad ostensionē virtutum non sufficiunt, ꝯ vocē fideliū acrius accendunt. Quia. n. cum eos se facere signa & pdigia non posse cōsiderant, fideles se illi p crudelitatē probant, qui rectè laminis ferreis cōparantur: qa dū circūquaq; se in crudelitate dilatare ambiunt, quasi in ferri laminas se extendūt: sed Behemoth iste, qui p mēbra sua extremo tpe, vel p se semper ꝯ electos Dei tanta se arte iniqtatis exercet, B cuius sit naturæ, cuius sit condōnis, acsi causas tantæ astutię tantæq; fortitudinis redderet, adiunxit:

c *Ipse est prin. vi.* vnde propheta: Tu signaculū similitudinis Dei. Quid non hēt in quo est similitudo imaginaliter, q ī eo vnum signatur esse essentialiter. Itē oē lignum paradisi non est simile ei, &c. Agmina, & si excelsa, nō sunt huic prælata, nec æquata. Itē oīs lapis pretiosus operimētū tuū, qa oēs angelos ornamētū habuit, quos trāscendit. Hunc summū puluis tñ. i. hō Christus vicit, cui est & hæres, qcunq; vincit. Vias etenim Dei actiones accipimus. Principiū ergo actionū Dei Behemoth dr, quia nimirū cū cuncta crearet, hūc primum condidit, quem eminētiorem reliquis angelis fecit. Tot antiqui hostis virtutibus auditis, tanta cōditionis eius magnitudine cognita, quis non percussione desperationis succūbat? Sed quia elationem nostrā ostensa hostis potentia reprimit, etiam infirmitatem nostram fouet adiungens.

18 b
31 b

d *Qui fe. eum.* Gladius Behemoth ipsa nocēdi malitia est: sed ab eo à quo bonus p naturam factus est, eius gladius applicatur: quia

Quia infirmus nequius incidit.

a b Ossa eius velut † fistulæ æris, † carti- a

a Debiliores nequius agant. b Vt videatur. quia non est. c Ferro cætera metalla conciduntur.

c lagō illius quasi laminę ferreę. Ipse b

Si ergo huic superbienti non pepercit Deus, quid fiet superbo homini.

a Malum potest ex conditione, sed repr. minus ab auctore.

d est principium viarum Dei. Qui fe- c

a Omne quod applicatur in se ipso reducitur.

cit eum † applicabit gladium eius: d

a Ex successu huius seculi procedit elatio & desideria multa & curæ quasi fœnum quo fames diaboli pascitur.

e f huic montes herbās ferunt. Omne; e f

a Quia cor superborum omni vitio substernitur. b Vbi nihil eum commouet. Solis calore recedente fit vmbra. i. torpor & frigiditas peccati, vitiis diaboli.

g bestiæ agri ludent ibi: sub † vmbra g

a Vbi species quasi cortex arboris, sed non soliditas.

h dormit ī secrēto calami in locis hu-

a Vbi bene vestigia imprimuntur vbi pes labitur. b Si hęc mala iusti increpant, occurrunt aliqui, ne alij corrigantur.

i mentibus. Protegunt † vmbræ vm- h

k brā eius, circundabunt eum salices i

l torrentis. Ecce absorbebit fluuium, k

catur: quia eius malitia diuina dispensatione restringit, ne ferire tantum mentes hominum, quantū appetit, pmittat. C

e *Huic mon. her. te.* Quæ est herba montiū nisi voluptas fluxa, quæ ex corde gignitur superborū. Elati nāq; seculi huic Behemoth herbas ferunt, quia suas illi offerūt fluxas, & lubricas voluptates, & ex eo illū reficiunt, quod nequiter operantur.

f *Oēs be. agri. lu. ibi.* Bestiæ immūdi spiritus sunt, ager mundus. Agri verò bestiæ in herbis montium ludunt, quia proiecta de superiorib. in hoc mūdo dæmonia prauis superborū operibus delectantur: Sed quia audiuimus qd iste Behemoth comedat, nunc audiamus, vbi interim per prauum desiderium requiescat.

† ossa illius (sub. minora) sicut virga ferrea.

g *Sub vmbra dor. in se. ca.* Hoc loco, appellatione calami mētes seculariū tēporali gloriæ deditę designātur. Qui tanto apud semetipsos intus inanescūt, quāto alti, & nitidi exterius ostēdunt qa dū ad exteriorē gloriam per superficiē tendunt, & defluunt, nulla intus firmitate solidant. In secreto ergo calami dormire phibetur, qa quorū studia ad appetitum tpalis nitoris, atq; altitudinis cōmouet, corda eorū quasi quietus tenet. Dormire enim ī cordibus sanctorū non pōt: quia & si qñ in eis ad breue momentū se collocat, ipse eū cęlestiū desideriorū æstus fatigat, & quasi toties, vt recedat, pungitur, quoties ab eis amore intimo ad æterna suspiratur.

† arborib. vmbriferis

† arbores vmbriferæ (vel tegūt eū arbores vmbriferæ vt sint vmbra eius.

h *In locis hument.* Loca humentia sunt terrenorū hoīum mētes, quas humor carnalis cōcupiscētiæ (qa replet) fluidas facit. Loca quoq; humētia sunt opera voluptuosa, vel mēbra genitalia Quòd si ita est, qd aliud locis humētibus nisi luxuria designatur, vt & per calamū superbia gloriæ, & per loca humentia luxuria corporis designatur. Hæc duo nimis dominantur in homine, vnum est spiritus, alterum carnis.

i *Prote. vm. vm. eius.* Vmbræ sunt diaboli. Oēs iniqui, q dum imitationi iniquitatis eius inseruiunt, quasi ab eius corpore imaginis speciē trahunt. Sicut aūt vmbræ eius sunt pluraliter reprobi, ita singulariter vmbra eius est vnusquisq; peccator. Sed vmbræ Behemoth istius vmbrā eius protegunt, dū peccatores, qui in quo sibi malè conscij sunt, in eo & alium peccantem defendunt. D

K *Circun. eum.* per sterilitatē salicum vita peccantium (qui verbis virescūt) sine fructu signatur. Per torrentē huius mortalis vitæ cursus exprimit. Circundāt ergo Behemoth salices torrētis, qa amatores vitæ mortalis à bonis actibus, quasi à fructibus alieni, tantò illi arctius inhærēt, quāto eos largius delectatio transitoriæ voluptatis infundit: hos. n. quasi in radicibus torrentis rigat, dum in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Sed quia, quid ei à suis cliētibus impendatur, audiuimus, nunc etiam quid in illis agat audiamus.

l *Absor. flu.* Noīe fluuij decursio humani generis signat. Appellatione Iordanis, hi q iā imbuti sūt sacro baptismatis, qa ī hoc flumine ꝯtingit sacrm baptismatis inchoari. Quia igit ☞ huma-

NICO. DE LYRA.

¶ *tenet. Nerui testiculorum eius perplexi sunt: quia illos qui hoc vitiū relinquere volunt, diuersis occasionibus impedit, & retinet. Consequenter agit de fortitudine elephantis di.*

a Ossa eius ve. fi. *per hoc intelligitur fortitudo ossiū eius, & tibiarū ad sustinendum corporis pondus: ideo dicūtur inflexibiles ad modum ęris, & ferri: & per hoc in dæmone intelligitur obstinatio in peccato, quia liberum eius arbitrium non est flexibile ad bonum.*

b Ipse est prin. vi. de. *hoc interponitur ad intelligendū, quòd ea, quæ dicuntur hic de dęmone, intelliguntur sub metaphora elephantis. Est enim dæmon, principium viarū Dei, quia inter creaturas angelicas est prima. & inter angelos ille, qui fuit primus simpliciter, peccauit per superbiā: & fuit alijs cadentibus occasio peccandi.*

c Qui fe. eum. *scilicet Deus.*

d Appli. gla. eius. *s. ptātem nocendi, quæ inest ei à Deo, quamuis voluntatem nocendi habeat à seipso, non tamen potest eam exequi nisi à Deo permittatur: sicut patet in principio huius libri. Consequenter describitur conuersatio elephantis, cum dicitur:*

e Huic mon. her. *quia sicut dictū est suprà vescitur terręnascentibus: & per hoc quòd fit hic mentio de montibus, intelligitur, quòd potestas dęmonis maximè est in superbis hominibus.*

f Oēs be. &c. *sicut dictū est sup. elephas non viuit de prędа aliorū aīaliū sicut leo: & iō aliæ bestię non formidāt habitare cū eo: & p hoc designatur, quòd homines bestialiter viuentes sint ipsi dęmoni familiares.*

g Sub

g Sub vm. &c. *Est. n. elephas animal calidū, & in regionibus calidis nascit: & iō cōtra calorē corporis, & tpis libenter requiescit iuxta fluuios vbi in locis paludosis crescunt calami, vt habetur 9. de animalibus.* Ar. de histo. ani. li 9. c. 46

h Prote. vm. &c. *qa quærit loca iuxta calamos, vbi sunt arbores magnę: quarum vmbrę cadunt super vmbras calamorum. ideo subditur:*

i Circun. eū &c. *quę sunt altiores calamis, & faciunt vmbrā densiorē.*

K Absorbe. flu. &c. *Elephas. n. pp magnitudinē corporis, & caliditatē complexionis, consueuit multùm bibere. vnde 8. de animalibus dr, quòd quidā Elephas bibit metretas Macedonicas. 14. in mane, & iterū alias 8. in sero: & iō hic est hyperbolica locutio, cū dr: Absor. flu. sicut de hoīe* ¶ *multum*

Ar. de histo. an. li. 8. ca. 9 De potu elephantis. 8. de hist. an. ca. 9

MORALITER.

✱ a *Ossa eius ve. fi. æris.* Per duritiam æris, & ferri significatur obstinatio diaboli, in qua desiderat sibi peccatores assimilari.

b *Ipse est prin. via. Dei.* idest creaturarum: nam angelica natura est inter creaturas dignitate prima: propter quod ex eius casu nobis timor incutitur, ne cadamus.

c *Qui fecit &c.* Nihil enim potest agere nisi ex diuina pmissione.

e *Huic montes her. fe.* nam superbi ipsum pascunt.

f *Oēs be. agri. lu. ibi.* quia bestialiter viuentes lætitiam faciunt illi.

g *Sub vmbra dor. in secre. ca. &c.* Per hoc significatur, quod in otiosis, & delicatè viuentibus quiescit, & delectatur.

K *Absorbebit &c.* Per fluuium & Iordanem significantur instabiles personæ, quas æstimat de facili per peccatum absorbere.

✱ *In oculis*

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

humanum genus in ima defluens (vsque ad redẽptoris tpa) quasi quendam in se fluuium traxit, bene nunc subditur:

E a *Et non mir.* Neq; .n. pro magno diabolus habuit, ꝙ infideles tulit. Quia vero post mediatoris aduẽtum quosdam, qui rectè viuere negligunt, etiã fideles rapit, rectè subiungitur:

† festinabit

b *Et habet fi.* Vel, qui fidem veritatis cognouerunt: sed viuere fideliter negligunt, fluuius dici pñt, qa videlicet deorsum fluũt: Iordanis descẽsio eorũ dr̃. Sũt ẽt nõnulli, q vias veritatis appetentes, semetipsos abijciũt, atq; à vitæ veteris elatione descẽdunt. Et est sensus: Absorbebit fluuiũ: qa ꝑ magno non æstimat cũ eos deuorat, q per ipsa suæ vitæ studia deorsum currunt: sed illos magnopere rapere nitiĩ, quos despectis terrenis studijs iũgi iam cęlestibus cõtẽplatur: Sed ꝯ hunc cõsolationis adiutorium præstat is, de quo subditur:

† spina

c *In ocu.e.* Cũ Behemoth insidias, atq; effrenatas vires, vñ terret, indicasset: filij sui, vñ refouet, cõmẽdat aduentũ, & quo ab illo ordine Behemoth iste sit perimẽdus insinuat, q de se in nece diaboli hamũ fecit. Assumpsit.n. corpus, vt in eo Behemoth quasi escã suam mortẽ carnis appeteret, sed ibi erat diuinitas, quę raptoris faucẽ pforaret. In oculis aũt suis hamo captus est, qa & nouit, & momordit, & prius cognoscendo ꝯfessus, confitendo pertimuit, & tandẽ post non timuit, cum in illo quasi escam propriam, mortẽ carnis esuriret. Igitur quia caput nostrum quid per se fecit, dictum est, nunc per membra sua, quid faciat, sequitur:

d *Et in su.* Per nares odor trahiĩ, & ducto flatu hoc agitur, vt res ẽt, quæ longè est posita, cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ eius ĩsidiæ designanĩ, p quas sagacissimè nitiĩ occulta cordis nr̃i bona cognoscere, & hoc pessima persuasione dissipare. In sudibus itaque Dñs noster nares eius pforat, qa callidas eius ĩsidias acutis sanctorũ sensibus penetrãs eneruat. Sed qa Behemoth iste p varia fraudũ argumẽta distendiĩ, adhuc iuncto & alio nomine notatur. nam seqtur:

F e *An extra.po.* Leuiathã additamentũ eorũ dr̃, hoĩum. s. quibus semel culpã p̃uaricationis intulit: & hãc vsq; ad æternã mortẽ quotidie pessimis suggestionibus extẽdit. Põt ẽt per irrisionẽ vocari Leuiathã: primo itaq; hoĩ diuinitatem se additurũ phibuit, sed ĩmortalitatẽ tulit. Additamẽtũ ergo hominũ p irrisionẽ dici põt, qbus, dũ hoc, qđ non erãt, addere spopõdit: ẽt hoc, qđ erãt, fallẽdo subtrahit. Sed hamo captꝰ est, qa ĩ redemptore nr̃o, dũ p satellites suos escã corpis momordit, diuinitatis illũ aculeus pforauit. Huius hami linea illa est p euãgeliũ p̃rum ꝑpago memorata, qua iste hamus ĩ hæc pfunda aquarũ mirè suspẽsus est, vbi cętus aperto ore penè omnes vorabat. In extremo lineæ hamus est Christus.

Leuiathan

Fune ligari Esa.5.c

f *Et fu.li.* Quia fune pctã signanĩ p pphetã dr̃. Væ q trahitis iniquitates in funiculis vanitatis. Iniquitas in funiculis trahitur,

a b & non † mirabitur, & habet fiduciã quòd

a ¶ Acutis verbis explorationem diaboli, per miracula diuinitatem odorantis pertulit dicens: Nõ in solo pane viuit homo &c. Luc.iiij.a

c influat Iordanis in os eius. In † oculis eius a

d quasi hamo capiet eũ, & in sudibus per- b c

a ¶ De aquis humani generis. b ¶ Vt ego qui filium mitto.

e forabit nares eius. An extrahere põte- d

f ris Leuiathan hamo, & fune ligabis lin- e f

a ¶ Quod si aperte iam non est potens, per insidias mordet, Dominus penit circum ne. eius.

g guam eius? Nunquid pones circulum

a ¶ Potentia iudicij insidiæ eius coarctantur.

h in naribus eius, aut † armilla perforabis

i maxillam eius? Nunquid multiplicabit g

¶ Scilicet vt mihi.

k ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nũ- h

¶ Vt mecum.

l quid feriet tecum pactum, & accipies eũ

hitur, dum p augmẽtũ culpa protelatur. Rursum fune fides exprimiĩ, Salomone attestãte: Funiculus triplex difficile rũpitur, qa fides, q̃ de cognitione trinitatis ab ore p̃dicantium texiĩ, fortis in electis ꝑmanens, in solo reproborũ corde dissipaĩ. Hic itaq; funis noĩe siue pctũ, siue fidẽ nil obstat intelligi. Incarnatus.n. Dñs fune Leuiathan linguã ligauit, qa in similitudine carnis pcti apparens de pctõ dãnauit pctm, & oĩa eius errorũ p̃dicamenta dãnauit. Vel fune Leuiathan lingua ꝯstringitur, qa dũ per prædicatores sanctos in mundo fides innotuit, erumpere mundi doctrina cessauit. Eccl.4

g *Nun.po.cir.* Per nares insidiæ, per circulũ diuinę virtutis oĩpotentia signaĩ. Circulus ergo ei in naribꝰ poniĩ, dũ circũdata ꝓtectionis supernæ fortitudine eius sagacia retineĩ, ne ꝯ infirmitates hoĩum tñ p̃ualeat, q̃tũ pditionis argumenta latẽter explorat. Põt ẽt circuli nomine occulti iudicij adiutorium designari. vnde: Circulus dicitur potestas iudicij, quia vndiq; ꝯstringit sicut falx, quia intra se colligit, & nullatenus euitatur.

h *Aut ar.per.* Ab intellectu circuli armilla non discrepat, qa ipsa quoque hoc vbi poniĩ ambiendo cõstringit. Armilla ergo Dñs maxillã Leuiathan perforat, quia misericordiæ suæ potentia, sic malitiæ antiqui hostis obuiat, vt aliqñ eos etiã, quos iã cepit, amittat, & quasi ab ore illius cadũt, qa post pꝑpetratas culpas ad ĩnocẽtiã redeũt: vel in ore hẽt nõ eũ, qui peccat, sed eũ q tẽtat: sed pforata est max. qa vñ conterit iustos ide eos pdit, qa sic humilianĩ ĩ bonis vt Paulus. Sequiĩ:

i *Nunquid mul.ad te.* Subaudis vt mihi. Si ad personã filij hęc referunĩ, incarnato ei mollia loquebaĩ, cùm diceret: Scimus ꝙ es filius Dei, & si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorũ. Vel ad Dñm preces multiplicat, cũ extremo die iudicij iniqui, qui eius corpus sunt, sibi parcere deprecantur. Matt.8 H

h *Nunquid.f.t.* Subaudi vt mecum. In pacto discordantiũ partium voluntas impletur, vt ad votum suũ quæque pueniat, & iurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis à Dei innocentia malitia sua discordat: sed ab eius iudicio etiam discordando non discrepat. Nã iustos semp maliuolè tentare appetit, sed tñ hoc Dñs, vel misericorditer fieri, vel iustè permittit. Hæc ergo tentationis licentia pactum vocatur, in qua & desiderium tentatoris agitur, & tñ per eam miro modo voluntas iusti redemptoris impletur.

l *Et acci.eum.* Subau. ut ego. Ex pacto quod cum Domino ferire dicitur, seruus accipi perhibetur: quia inde obtemperat nutibus diuinæ potentiæ, vnde exercet iram nequissimę voluntatis suæ. Seruus ergo ex pacto est, quia dum uolũtatem suam implere permittitur, à superni cõsilij voluntate ligaĩ, vt electos Dei volens tentet, & tentando nesciens probet. Notandũ aũt est ꝙ à Dño non solum seruus, sed sempiternus seruus

NICO. DE LYRA.

¶ *multum potante dr̃, ꝙ si Sequana, vel alius fluuius transiret p os eius, non esset satiatus per ista designaĩ, ꝙ diabolus qescit, et habitat ĩ hoĩbus otio deditis: tanquã in locis vmbrosis, q̃ sunt apta quiescẽtibus, & otiosis, & ꝙ confidit de facili sibi incorporare quasi potãdo oẽs hoĩes instabiles, qui per fluuiũ designantur: veruntñ quia non superat oẽs, sed à sanctis hominibus superatur, & maximè à Christo, ideo subditur:*

a In ocu.eius &c. *in quo exprimitur vnus modus capiendi Elephantẽ, per hoc, ꝙ de subtus cauatur terra, & suprà illam cauationem ponitur pabulum, quod videns illuc accedit, & terra frangitur ex pondere, & sic cadit in foueam, & capitur sicut pisces hamo capiuntur, quia venator superueniens eum pungit lancea. ideo subditur:*

b Et in su. *idest in acutis gladijs.*

c Perfo.na.eius. *quæ sunt partes magis sensibiles: per hoc autẽ designatur, quòd Christus superauit diabolum ostendens ei infirmitatem humanæ naturæ, quã credens sicut escam deuorare fuit captus. Per sudes autem eius nares perforantes possunt intelligi apostoli, et alij sancti, quibus Christus dedit super dæmones potestatem.*

d An extra.po. *Hic consequẽter agiĩ de dæmone sub similitudine ceti, qui est maximũ aial marinũ. Dicit.n. Plinius, ꝙ tantum spatiũ occupat, quantũ quatuor iugera terræ: mediã aũt partẽ iugeri par boũ in die arare consueuit, ut hr̃ in Reg. Et ad designandũ magnitudinẽ ceti vocaĩ hic Leuiathan: quod in Hebræo sonat additamentũ eorũ, quia notabiliter excedit quantitatem oĩum aliorum animalium terrestrium, & marinorũ: igitur sub similitudine animalis tã monstruosi, primò ostenditur ipse dæmon ab homine insuperabilis, & secundò omnibus creaturis terribilis. cap. seq. Prima adhuc in duas, quia primò ostẽditur insuperabilis ab homine,*

Plinius.

1.Reg.14.c

mine, secundò superabilis à Deo, ibi: Memento bel. Circa primum dicitur: An extra.po. scilicet de mari.

e Leuiathan ha. *q.d. non: qa non põt sic capi sicut pisces alij, & dato ꝙ sic caperetur, tñ non posset sic extrahi propter pondus sui corporis.*

f Et fu.li.li.&c. *q.d. non, hamus enim in quo capitur piscis, appenditur in fune, & sic lingua piscis capti ligatur cum illo fune.*

g Nun.mul.&c. *vt ei parcas, & non capias eum, quasi dicat non, quia non habet te timere.*

h Nunquid feriet tecum pactum.. *vt seruiat tibi sicut Domino suo.*

¶ *a* Nun-

MORALITER.

✱ a *In ocu.su.&c.* Multos.n. capit p aspectũ impudicũ. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Matth.5

b *In su.per.na.eius.* Per sudes intelligi possunt subtiles tentationes, per quas aliquando capiuntur sapientes, qui per nares designãtur, eò quòd per nasum discretio significatur.

d *An ext.&c.* & subintelligiĩ sicut ego. Loquiĩ aũt hic Dñs de diabolo sub siĩtudine ceti, q Leuiathan noĩatur: hũc aũt Dñs extrahit, qñ de cordibus pctõrum hamo sanctæ prædicationis educit, & circulum in naribus eius ponit, & maxillam eius perforat, quando ipsum à tentationibus fidelium reprimit, & refrenat.

g *Nunq.&c.* subintelligitur sicut ad me. ad Deũ.n. preces multiplicauit, cum ab eo persequendi Iob licentiam impetrauit sup. cap. j. Supra 1.

h *Nun.fe.te.pa.* subintelligitur sicut mecum. Cum Domino nanq; diabolus pactum ferit, inquantum sine permissione eius nihil facit: est etiam seruus eius sempiternus, inquantum est executor iustitiæ eius.

✱ *Nunquid*

nus seruus accipi dr̃. Leuiathan ergo post præsentis vitæ terminũ cum suo corpore flammis tradetur, quos cruciatus, dum iusti cõspiciunt, in Dei laudibus crescunt: quia in se cernunt donum, quo remunerati sunt, & in illis inspiciunt supplicium, quod euaserunt. Igitur si vtilitati iustorũ, & hic Leuiathan istius tentatio, & illic damnatio pficit, sempiternus seruus est, dũ Dei laudibus nesciens seruit: & illic eius pęna iusta, & hic volũtas iniusta. A

a *Nunquid ill.ei.* Aduersarius nr̃ prius Behemoth, postmodũ Leuiathan dr̃: nũc aui ĩ perditionis suæ illusione cõparaĩ. Behemoth aũt qđ belua interpretatur, quia ad speciẽ cęlestiũ nulla iã respiratione se erigit, bruto sensu belua est: draco per nocendi malitiã. Auis, qa de naturæ suæ subtilitate superbè extolliĩ. Huic quasi aui Dñs illusit, dum ei in passione vnigeniti sui ostendit escã, sed laqueũ abscõdit. Vidit, ꝙ ore perciperet, sed nõ vidit, qđ guttur teneret: & more auis illusus, diuinitatis eius laqueum pertulit, dũ humanitatis eius escam momordit.

Nota quibus diabolus comparatur. † rei, puellis. †Num sue cides cul. tris pellẽ eius, & cultro piscatorio pellem eius. Chal. interp. Nũ qd implebis tabernacula sub quæ faciũt piscatores in ripis fluminũ pelle eius, & vmbracula piscatoria capite eius.

b *Aut lig.e.* Subaud. vt ego. In seruis & si despecta est conditio, virilitas viget. In ancillis aũt cum conditione pariter sexus iacet. Bene aũt Leuiathan non seruis, sed ancillis ligare se asserit, qa ad redemptionẽ nr̃am veniens, & suos ꝯ mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus, insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. Sed quia quos ꝯ eum Dñs mittat insinuat: nunc etiam, quid ipsi agant, qui mittunĩ, adiungit.

c *Concident eum.* Leuiathan toties cõcidiĩ, quoties diuini verbi gladio sua ab illo mẽbra separanĩ. Ipsos aũt amicos nominat, quos superius ancillas vocat, ipsos etiam negociatores appellat. Sancti enim prædicatores prius ancillæ sunt per formidinẽ, postea amici per fidem, ad extremum, negotiatores dũ prædicationẽ prerogant, & à populis fidem reportãt.

Sagena

d *Nũ.imple.sa.pel.* Per sagenas, vel gurgustium piscium, ecclesiæ fidelium, qui vnã catholicam faciunt, designantur, q̃ ex omni genere piscium congregant: quia malos cum bonis, superbos cũ humilibus, iracundos cũ mitibus, fatuos cũ sapientibus capiunt. In pelle verò Leuiathan istius quæ est exterius B

a seruum sempiternum? Nunquid il- a

a ¶ Animal est dum per luxuriam tentat. serpens dũ per malitiam. auis dum per superbiam. b ¶ In seipso cuius pellis arctatur, vel in membris, quæ terrore restringuntur.

b ludes ei quasi aui, aut ligabis eum † b

c ancillis tuis? † Cõcident eũ amici, di c d

d uident illũ negotiatores? † Nũquid e

¶ Stultis.

implebis sagenas pelle eius, & gur- f

¶ Prudentibus.

e gustium piscium capite illius? Po- g

a ¶ Si vires diaboli bene attendis, quot modis nocet, nõ murmuras de his quæ pateris: quia prosunt & ab eo liberãt.

f nes super eum manũ tuã. Memen- h

g to belli, nec vltrà addas loqui. Ecce i k

h spes eius frustrabitur eum, & † vidẽ l

tibus cunctis præcipitabitur.

terius, subditi ad hæc extrema seruientes. Capite autem prępositi designantur. Dicit ergo: Nunquid im.sa.pel.e. & gur.pi.capi.il. Subaudis vt ego. Qui intra ecclesiam fideliũ prius quasi pellem diaboli extremos, atque infimos colligo, post modum caput illius. i. prudentes mihi aduersarios subdo. Prius enim collegit idoctos, postmodum philosophos. C

e *Pones super eum m.t.* vt ego. Qui forti illum potentia reprimens, nõ plus quam expediat sęuire permitto, Vel manum super eum ponere, est virtutis potestate superare, vt sit sensus: Nunquid illum virtute propria reprimis? Vnde subditur:

† Cœnabunt super eum socij.

f *Memento bell.* Acsi diceret: Si occulti hostis bellum ꝯ te consideras, qcquid à me pateris, nõ accusas. Diuinæ.n. dispensationis medicamine agiĩ, vt exterioribus doloribus internũ vulnus † adimatur, & flagellorũ sectionibus repellatur, ea quæ mẽtẽ occupare poterat ĩterior putredo vitiorum: quia verò Leuiathan de diuina misericordia, falsa sibi promissione blanditur, postquam terrorem fortitudinis eius intulit, & beati Iob animum in eius circumspectione commouit, dicens: Memento bel. nec vl ad.lo. vt irremissibilem reatum eius ostenderet, illico adiunxit:

† aduratur

† ad aspectum eius pijcietur sub homo, tunc recor reptus.

g *Ecce spes &c.* Quod sic de eo debet intelligi, vt referri etiã ad corpus illius possit, quia iniqui qui districtionem diuinæ iustitiæ non metuunt, incassum sibi de misericordia blandiuntur, moxque ad consolationem nostram futurum eius interitum prænuntiat.

h *Et videntibus.* Cunctis videntibus pręcipitabitur, quia ęterno iudice terribiliter apparente, astantibus legionibus angelorum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis ista belua crudelis in medium captiua deducitur: & iam cũ corpore suo, id est cum reprobis omnibus æternis incendijs mancipatur. Et bene videntibus cũctis præcipitabitur: quia visa mors eius tunc gaudium exhibet, cuius vita nunc toleratur. Sed ne quęramus dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantę esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine nostræ infirmitatis cur suscitas? adiunxit. D

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *a* Nunquid illu.&c. *Capiendo eum in decipula, sicut capiĩ auicula.*

b Aut liga.&c. *Sicut ligatur auicula capta, vt pueri, qui custodiuntur ab ancillis, ludant in ea. Per ista prædicta intelligitur, quod tanta est potestas dæmonis, quòd nulla virtute hominis, carminibus, herbis, lapidibus, characteribus, & similibus potest astringi, seu arctari ad aliquid agendum: licet aliquando hoc fingat, vt homines talibus intentos in erroribus detineat.*

c Concident eum &c. *Interrogatiuè legatur. q.d. non? alia enim animalia terrestria, & aquatica aliquando capiuntur virtute humana, & sic carnes eorum communicantur alijs per liberalem distributionem inter amicos, vel per venditionem inter negotiatores.*

e Nunquid imp.sa.pel.ei. *Id est capies eum cum sagena, quia pellis piscis capti in sagena inuoluitur intra ipsam: quasi diceret, non: quia non potest sic capi.*

Gurgustium

f Et gurgustium &c. *Est autem gurgustium instrumentum de vimine factum, sic nominatũ à gurgite fluuij, in quo ponitur ad capiendũ pisces quia aliquando intrant illuc, & non possunt exire. Caput autem ceti est tantæ magnitudinis, quòd non posset ingredi talia instrumenta.*

g Pones

g Pones super eum ma.tu. *i. virtutem tuam ad faciendum de eo voluntatem tuam. q.d. non, cum sit omnino virtute humana insuperabilis, nisi cum impingit ad terram, vnde non potest se mouere, vt dicetur parte seq. vel quando ex improuiso vulneratur ex insidiantibus sibi, vt dictũ fuit.*

h Memen.belli. *Hic consequẽter oñditur, quod q̃uis dæmon sit insuperabilis ab hoĩe, superabilis tñ est à Deo. Ideo subditur: Memen.bel. qđ dæmon habuit contra te, vt hr̃ in principio huius libri: perdendo substantiã tuã, & prolẽ, & percutiendo carnẽ tuã, & in nullo potuisti resistere.*

i Nec vl.ad lo. *Aliquid quod sonat in derogationem iustitiæ, & sapientiæ meæ, cum possim ipsum dæmonem solo nutu deijcere. Ideo subditur:*

K Ecce spes &c. *In quo tangitur deiectio dæmonis sub similitudine ceti. Cetus enim sperans deuorare pisces, insequitur eos fugientes ad littora maris: vbi aqua non est ita profunda, quod cetus possit ibi natare, & sic impingit ad terram, de qua non potest se retrahere: quod videntes hoĩes accurrunt vndique, & interficiunt ipsum, quia non potest se mouere. per hoc designatur, ꝙ dęmon sperãs sibi incorporare sanctos à sua spe frustrabitur: quia ab eis virtute Dei superabitur, & videntibus cunctis præcipitabitur, quia in extremo iudicio cũ damnatis in infernum deijcietur.*

l Et videntibus. *Omnibus, qui tunc erunt in iudicio congregati.*

MORALITER.

✱ a *Nunquid il.* Sicut ego. Christus enim eum in cruce delusit, quia volentem se capere cepit.

b *Aut liga.* Sicut ego, qui ligaui eum ancillis meis, virtutẽ eius subijciendo virginibus sacris, vt sanctæ Margaretę, & pluribus alijs.

c *Concident eum.* Isti sunt apostoli, quibus dicit Dominus Ioh. 15.b Iam non dicam vos seruos, sed amicos, &c. Ipsi verò diabolum conciderunt, quia plura membra eius ab eo superauerunt: Et idem significatur per hoc quod subditur.

d *Diuident il.* Nam apostoli sunt negotiatores euangelici.

e *Nunquid imple.* Sicut ego. Gurgustium, & sagena sunt piscantiũ instrumenta: propter quod sicut ecclesia sagena dicitur Matth. 13.f Simile est regnum cęlorum sagenæ missæ in mare &c. sic dici põt gurgustium. Per pellem quæ caloribus, & frigoribus exponitur, minores plebis, per caput maiores significantur. ergo pelle dęmonis sagenas impleuit, quando multitudinem infidelium ad fidem vocauit: & eius capite gurgustium, qñ cepit per fidem Constantinũ. Sed quoniam hęc non humana virtute, sed diuina facta sunt. Sequitur:

g *Pones super eum.* q.d. ad hoc virtus tua non extenditur.

h *Memen.bel.* Quo diabolum à principio de cęlo deieci.

i *Nec*

i *Nec vltra:* De potentia Dei, & eius iudicijs insipienter, sicut Iob fecerat, vt prædictum est.

K *Ecce spes eius.* Licet autem diabolus non habeat spem reuertendi ad patriam: tamen sperat triumphare de sanctis: & quia superabitur ab electis. ideo dicitur: Ecce spes eius frustra. eum. quando videbit se delusum.

l *Et viden.* Qñ peracto iudicio finali in inferni foueam retrudetur.

In ca.xl. vbi dicitur in postilla: Si habes brachium. Hic consequenter probat propositum, quòd Iob sit increpabilis.

ADDITIO I.

¶ Hoc quod dr̃: Si brachium habes sicut Deus. Notandũ est secundũ sctm̃ Tho. qđ cùm fuerint duo ęquales, si appareat alteri culpã imponi, non est reprehensibile, si alter eorum se à culpa expurget, quamuis alter culpabilis in hominum opinione remaneat: quia homo naturaliter plus se quam alium diligit: sed vbi est tanta distantia quanta est Dei, & hominis, potius debet homo pati culpam iniustè in se referri, quàm ꝙ iniustè in Deum referatur, &c. iõ Dñs ad arguendum Iob ponit excellentiam Dei super homines. Sed mirandum est de hoc, quod dicit: Si habes brachium sicut Deus, & si voci simili tonas &c. Nã Iob licet de sua iustitia videatur aliqualiter pręsumpsisse,

Universidad de Salamanca
GREDOS.USAL.ES

E sumpsisse,seu incautè eam commendasse,intantum q̀ iudicium diuinum per hoc videretur hominibus irritum,prout sonant verba supra posita,cum dr̃:Condemnabis me,vt iustificeris: nunquam tñ legitur ipsum Iob se iactare de potentia propria,pręsertim vt eam diuinæ potentiæ æquipararet,prout hæc verba vñr sonare,cum dr̃: Si habes brachium sicut Deus &c.sed potius sup.c.12.b.manifestè ꝓfitetur diuinam potentiam esse insuperabilem , seu incomparabilẽ. Dicit.n.ibidem:Apud ipsum.i.ipsum Deum sapientia,& fortitudo. & sequitur: Si destruxerit,nullus est qui ędificet: si incluserit hominem,nullus est qui aperiat &c. in quo loco multa alia ad diuinam omnipotentiam singulariter pertinentia clarè confitetur.Vnde non vr̃ rationabile,q̀ ei imponeretur illud credere seu asserere:cuius oppositum ipsemet Iob fatebatur . Ad quod vr̃ dicendum, q̀ Dñs in his locutionibus cum Iob procedit quasi per modum opponentis, qui intendit concludere suum aduersarium de aliquo quæsito . Cõtingit.n.in talibus,q̀ opponens proponit aduersario aliquam diuisionem sufficientem circa idem quęsitum:cuius diuisionis licet alteram partem non admitteret aduersarius,tñ vtramque vult opponens destruere,vt aduersarius remaneat totaliter victus:vnde in ꝓposito,quia Iob videbatur irritum facere diuinum iudicium ex incauta commendatione propriæ iustitiæ . Quòd autẽ aliquis audeat irritare iudicium alterius contingit dupliciter, vel ex excellentia scientiæ,secũdum quam potest manifestare iniustitiam alterius, vel ex excellentia potentiæ secundum quam euacuat alterius iudiciũ. Et quia Dñs in pręcedentibus capitulis iam ostenderat defectũ sciẽtiæ ipsius Iob,interrogando eum de multis ad scientiam pertinentibus,vt cùm dicit:Quis posuit fundamenta terræ?Si nosti,nunquid nosti hæc,vel illa?Circa quas interrogationes ad scientiam pertinẽtia duo capitula præcedentia versantur conuincendo ipsum Iob de scientiæ defectu.In præcedenti autem capitulo intendit cõuincere eum de defectu potentiæ,dicens:Si habes brachium sicut Deꝰ non quia Iob ista aliquando asseruisset, sed vt vtrumque membrũ prædictæ distinctionis ad conuincendum Iob totaliter destrueret, vt dictum est. G

In eo.c.xl.vbi dicitur in postilla:Ecce Behemoth. hic autem ostenditur excellentia diuinę virtutis.

ADDITIO II.

¶ Hoc quod dicitur:Ecce Behemoth,&c.continuatur ad præcedẽtia notabiliter vt in glo. sic.Quia autem præmissis verbis Dominus potentiam suæ magnitudinis intulit,nunc in sequentibus nequitiã antiqui hostis ostendit,vt bonus famulus, ex auditis prius virtutibꝰ Domini , sciret quantum eum diligeret , & cognita post calliditate diaboli disceret,quantum timeret.Hæc in glossa.

In eo.c.xl.vbi dicitur in postil.Ipse est principium viarum Dei.

ADDITIO III.

¶ Licet Sathan de quo sub figura Behemoth hic principaliter intẽdit,sit inter primas creaturas Dei,non ex hoc propriè diceretur principium viarũ Dei:unde & aliter,& conuenientius hęc verba exponi vñr à sancto Tho.in sua expositione sic,vt per vias Dei intelligãtur opera prouidentiæ eius.Circa quod considerandum,q̀d Deo solum vnum opus est proprium,suæ bonitati conueniens. s. bene facere,& misereri:sed q̀ Deus puniat,vt aduersitates inducat,hoc cõtingit propter malitiam creaturæ rationalis , quæ primò in diabolo fuit inuenta,& per eius suggestionem ad hominem deriuata:ideo significanter dicit,q̀ ipse est principium viarum Dei.i.quod Deus diuersis vijs vtitur.s.benefaciendo,& puniendo , & ne credatur sic esse principium viarum Dei , q̀ per seipsum sit potens ad nocendum. ideo subdit:Qui fecit eum,applicauit gladium eius.

GLO. ORD. CAP. XLI.

NOn quasi. Et velut si mox à nobis rationis causa quæreretur.Qũo cũ non quasi crudelis suscitas,quẽ scimus quia tantos inuadere & deuorare permittis? subiungit:

b *Quis enim &c.*Acsi dicat:Nõ.n.quasi crudelis suscito , qa de eius fortitudine,& electos meos potenter eripio. Propter hãc.n.potentiã dictũ ẽ:Quis e.re.Et rursum supbos nõ iniustè,sed rõnabiliter dãno . Ad hoc.n.refertur.

c *Quis ante &c.*Acsi dicat:Ad parcẽdũ reprobis nulla rõne compellor,qa eis debitor ex sua actione non teneor.

d *Omnia quæ &c.*Liquet quod & ea,q̃ sub cœlo sunt,& quæ sup cęlos sunt, eius voluntati seruiunt. Sed quia Leuiathan loquiť, qui iam non ętherei cęli sede continet:cuncta, quę sub cęlo sunt,asserit sua esse , vt eum quoq; qui de cęlo cecidit,suæ edoceat ptãti seruire.Acsi dicat:Leuiathan iste beatitudinem quidem meã perdidit, sed dominium non euasit. F

† Non sic crudelis erit, cũ fuerit excitatus: vel,nõ est fortis q̀ audeat cũ suscitare.

CAP. XLI.

a N† On quasi crudelis suscitabo eum? Quis.n.resistere† põt vultui meo? Quis antè dedit mihi,vt reddam ei ? Oĩa q̃ sub cęlo sunt,mea sunt.†Non parcã ei, ✻ verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Qũis reuelabit faciem indumenti eius ? & † in medium oris eius † intrabit ? Portas vultus eius quis aperiet ? Per gyrum dentium eius formido:

a¶ Quos eligo possum eripere.
a¶ Quanto magis frangitur,tanto tentat subtilius, sed Dominus reuelat.
a¶ Per quas intratur ad videndũ eum quasi in sua potestate.
✻ &

NICO. DE LY. CAP. XLI.

NOn quasi cru.*Postquam ostendit dęmonem ab homine insuperabilem,hic consequenter ostendit eum cunctis terribilem. Circa quod primò remouet dubium, & secundò prosequitur propositum,ibi: Quis reue. Circa primum sciendum , quod ex conditionibus ipsius dęmonis prędictis , ac etiam dicendis sub similitudine ceti posset aliquis credere Deum esse crudelem erga creaturas dando dęmoni tantam potestatem,& hoc remouet di. Non quasi cru. Cuius rationem subdit:* Diuisio.

b Quis e. re. pot, *i. voluntati , & precepto meo.q.d.nullus:& ideo quamuis potestas dęmonis sit magna:tamen non potest ea vti nisi quãtum placet mihi,& sic possum eã restringere, & permittere , prout expedit saluti electorum.secunda ẽt causa subditur cum dr̃:* H

c Quis a.de.mi. vt. *q. d. non sum obligatus alicui,nec possum obligari,& ideo nulli facio iniuriam,seu crudelitatem concedendo dęmoni ptãtem,tertia autem causa subditur,cũ dr̃:*

d Non parcam ei.*i.propter verba eius cõminatoria,nec etiam propter verba eius humilia.ideo subditur:*

e Et ad depre.cõ.*sed puniam eum de malo vsu suæ potestatis secundũ tenorẽ iustitiæ,& equitatis,quæ punitio cedet ad honorem meum, & gloriam electorum.*

† potest

† Nesciens sub muteſcam membris eius,neque verba precatione ea dispositionis eius: vel, verba ad deprecationem composita.

† cũ duplici capistro .i. duplici freno ad eius interitum aucteo eum eũ ducere?

† veniet

f Quis re,fa.*Hic consequenter exequitur propositũ, ostẽdens sub specie ceti dęmonem esse terribilem.primò ex eius dispositione . secũdò ex eius operatione,ibi:Sternutatio eius.Circa primum dicit: Quis re.fa. cetus.n. in fronte dicitur habere multas plicas magnas admodum falcis dispositas,ad quarum releuationem , vel reuelationem nullus auderet appropinquare ex terrore:& per hoc designatur , quod astutias dęmonis , & eius fraudulentias nullus homo posset explicare.* Diuisio.

g Et in me.oris eius.*Os.n.ceti est ita terribile,q̀ quęlibet creatura vltra modũ horreret intrare,& per hoc designatur, quod adhuc debet esse magis horridum incorporari dęmoni per peccati mortalis consensum.*

h Portas vul.eius.*Portę vultus ceti dicuntur eius duę mendibulæ superior,& inferior,quę ad modum portarum aperiuntur , & clauduntur: per quas intelligitur in dęmone violentia,& astutia, quibus quasi quibusdam portis peccatores absorbet.*

i Per gyrum dentium . *per dentes ceti terribiles , intelliguntur ma-* ¶ li homines

e *Non parcam ei.*hoc de eius corpore.i. iniquis omnibus intelligiť.Sunt nãque nonnulli intra ecclesiam,qui prolixas ad Deum preces habent,sed vitam deprecantiũ non habent.Per hoc aũt, q̀ verba potentia ad deprecandũ cõposita referunť,aperta inanitas orationis intelligitur,& ostenditur.Veraciter nãque orare,est amaros in oratione gemitus,vel in compunctione gemitus, & non cõposita verba resonare.

f *Quis reue.faci.*Subaudi,nisi ego? Leuiathã aliter religiosos, aliter huic mũdo deditos tẽtat.Nã prauis mala, q̃ desiderãt, apertè obijcit,bonis aũt latenter insidians sub specie sanctitatis illudit:& in eo quod iniquitatis opus moliť,sępe specie sanctitatis induiť.Et nisi per Dei gr̃am,simulationis eius detegi indumẽta nõ pñt,qui seruorũ suorũ mẽtibus gr̃am subtilissimę discretionis ĩspirat:vt reuelata malitia, faciẽ eiꝰ nudã videant,quã coopertam ille sub habitu sc̃titatis occultat.

g *Et in me.&c.* Subaudis, nisi ego?qui per discretas electorũ mentes suggestionũ eius verba discutio,& non ita hęc esse, vt sonuerunt,manifesto.Bonũ nanq; vñr ꝓmittere , sed ad perditũ finem trahunt.In medium ergo oris eius intrare,est calliditatis eius verba penetrare,vt nequaq̃ penseť,quid resonent,sed q̃d intẽdãt.Intrare Adam in mediũ oris eius voluit qñ intentionem persuasionis illius cautè pensare neglexit.

h *Portas vultus &c.*Portæ vultus eius sunt iniqui doctores,ꝑ quos via ꝑditionis aperiť,quas Dñs aperit : quia electis suis hypocritarũ mentes cõprehensibiles facit. Et quia Antichristus veniens ipsas ẽt summas huius seculi ptãtes obtinebit, qui conabitur ad se corda hominum , & missis predicatoribus trahere,& commotis potestatibus inclinare . Sequitur:

i *Per gyrũ.&c.*Hos & dentes quos superius portas vocauit. Peruersi

MORALITER.

✻ a *Non quasi cru.*Quoniam posset aliquis imputare Deo ad crudelitatem,quod concessit dæmoni tantam potestatem: ideo remouet hoc dicens:Non quasi cru.Et subditur:

b *Quis enim &c.*q.d.illa potestate non vtitur nisi quantũ pmitto.

c *Quis antè &c.*q.d.nulli teneor:propter quod in dicta permissione duritiam non ago.

f *Quis re.&c.*fraudulentiam ipsius.q.d.ego in fine tentationis suæ dicendo:Vade Sathan.Matth.4.b.

g *Et in me.&c.*ipse Christus qui superiorem inferni partem ingrediens ipsam spoliauit.

i *Per gyrum dentium &c.* Terram principalis dęmonis dentes sunt ✻ eius

Peruersi etenim prædicatores porte eius sunt,quia ingressũ ꝑditionis aperiunt.Dentes eius sunt:quia eos quos in errore capiunt,à veritatis soliditate confringũt , quorũ prædicatio facilè despici poterat:sed hanc adiunctus secularium potestatũ terror exaltat.Per gyrũ ergo dẽtiũ eius formido est. Acsi apertè diceretur: Idcirco isti peruersi prædicatores aliquos suadentes cõterunt , quia sunt circa ipsos alij,q infirmorũ mentes terrentes affligũt. A

a *Corpus eius &c.*Oẽ vas quod fusile ẽ, durum quidẽ est,sed cũ labitur,fragile esse solet.Corpus ergo Leuiathã i. oẽs iniqui qui per obstinationem duri sunt,sed ꝑ vitã fragiles scutis fusilibus cõparanť:qui ne ad se corripientiũ verba perueniãt,quasi ꝫ aduersãtiũ iacula scuta defensionum parant.

b *Compactum squa.*Corpus diaboli.i.reprobi,cum de iniquitate sua corripiť, quibus valet tergiuersationibus se excusare conatur:& quasi quasdam defensionis squamas obijcit, ne transfigi sagitta veritatis possit.

c *Vna vni con.*Istæ squamæ peccantiũ ne ab ore prædicantiũ aliquo vitę spiraculo penetrentur, & obduratæ sũt & cõiunctæ.Quos.n.similis reatus cõcordi pertinacia sociat,ẽt defensio ꝑuersa constipat, vt de facinoribꝰ suis alterna se inuicem defensione tueantur, & dum iniquitatibus suis superba defensione se protegunt, sanctæ exhortationis spiracula ad se nullatenus intrare permittunt.

d *Vna adhęre.al.*Qui.n.diuisi,corrigi poterant , iniquitatum suarũ pertinacia vniti perdurant:& tenentes se separari nequeunt,quia eo ad defensionẽ suam vicissim cõstricti sunt, quò se sibi ꝑ oĩa similes esse meminerunt. Descripto autem corpore,ad caput quid agat extremo tpe, sermo reducitur.

e *Sternutatio eius.*In sternutatione inflatio à pectore exurgit, quæ cũ apertos ad emanandum poros non inuenit,cerebrũ tangit,& congesta per nares exiens totũ caput protinus cõcutit.In hoc itaque Leuiathan corpore.i.in malignis spiritibus siue in reprobis hominibus inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex seculi ptãte,quæ velut ad emanandũ poros non inuenit:quia in hoc q̀ ꝫ iustos extollitur,disponente Deo quantum appetit,præualere prohibetur . Exurgens autem cerebrũ tangit,& concutit, quia collecta elatio Sathanæ caput turbat,dũ ipsum autorẽ malignorũ spirituũ per Antichristum in persecutionem fidelium excitat.Tunc congesta inflatio per eius nares egreditur , quia tota superbiæ eius iniquitas apertis malitię flatibus demonstrať.Et qa eius tyrannidi sapientes mundi adhærent.Sequitur: B

f *Et oculi eius.*Per oculos qui inhærentes capiti vtilitati visionis inseruiunt,non immeritò eius consiliarij designantur,q dum peruersis machinationibus quæ qualiter agenda sunt præuident,malignis eius operarijs quasi ostensum iter pedibus præbẽt,qui palpebris diluculi cõparantur. Palpebras diluculi: extremas horas noctis accipimus, ĩ quibus quasi nox oculos aperit dũ vẽturę lucis iam initia ostendit.Prudentes igiť seculi malitiæ Antichristi peruersis cõsilijs inhærentes quasi palpebræ sunt diluculi : qa fidem quã in Christo inueniũt, quasi errorẽ noctis asserũt, & venerationẽ Antichristi verũ esse mane pollicentur.Spondẽt se tenebras repellere, & veritatis lucem signis clarescentibus nuntiare.Ideo sequitur: C

† squamæ clausę sunt sub squamæ spiraculo arcto.

† Vel,Sternutationibus eiꝰ accenditur ignis.

† scintillæ ignis egrediuntur.

a¶ Dura contra iacula:sed suo lapsu fragilia.

a † corpus eius quasi scuta fusilia, & † compactum squamis se premẽtibus. b
a¶ Qui sibi timet dum simul increpatur.
c Vnã vni cõiungitur,& ne spiraculũ quidẽ incedit ꝑ eas. Vna alteri adhęre bũt,& tenentes se nequaquã separabuntur. †Sternutatio eius splendor ignis,& oculi eius vt† palpebrę diluculi.De ore eius lãpades procedunt quasi tedæ ignis accẽsæ.De naribꝰ eius ꝓcedit fumus,sicut ollæ succensæ atque feruentis.Halitus eius prunas ardere facit,& flãma de ore eius egreditur . In collo eius morabitur
a¶ Extrema cõmotio per Antichristũ. b¶ Lucens miraculis.
a¶ Cuius sapientes mundi,sunt consiliarij . b¶ Promittentes meliora,vt serpens in paradiso .
a¶ Pro his certior visus, caligat in electis.
a¶ Qui & electorum oculos turbat,sed non exstinguit.

† splendores auroræ

g *De ore eius.*Qui prouident, oculi : q aũt prædicant,os vocanť. Sed de hoc ore lãpades exeunt, quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt:& vñ quasi per sapientiã lucẽt, inde per nequitiam concremant.

h *Quasi te.ig.*Teda dũ accendiť, odorẽ quidẽ suauẽ hẽt, sed lumẽ obscurũ: ita predicatores Antichristi,qa sc̃titatis spẽm sibi arrogãt , opa iniquitatis exercẽt,quia &si blandũ est quod redolent,sed nigrũ quod lucẽt , olent ꝑ simulationem iustitiæ:sed obscurũ ardent per nequitiæ perpetrationem.

i *De naribus.*Oculorũ quippe acies fumo sauciatur. fumus ergo de naribus eius procedere dr̃:quia de miraculorũ eiꝰ insidijs caliginosa dubietas ẽt in electorũ corde gñať.Bene aũt ĩ hac fumi caligine,ipe ẽt aĩorũ feruor exprimiť, cũ subiferť:

k *Sicut ollæ.*Velut olla feruẽs est vnaqueq; aĩa tũc cogitationũ suarũ impetus quasi spumas vndarũ ardentiũ sustinens, quas & ignis zeli cõmouet,& ipsa tpalis oppssio more ollæ intrinsecus clausas tenet. Vel,de naribus eius procedere fumus asseriť,cuius noxijs inspirationibus praua in humanis cordibus cogitatio nasciť,ꝑ quã acies mẽtis obtundiť:cuius fumi vim exprimit,cũ subiũgit:Sicut ollæ suc. Olla.n.succẽdiť,cũ mẽs humana maligni hostis suasionibus instigaĩ. Olla aũt feruet,cũ iã ẽt ꝑ cõsensum in desiderijs prauę persuasionis accẽdiť,& tot vndas quasi feruendo ꝓijcit , ꝑ quas neq̃tias vsq; ad interiora opera extendit : quod adhuc apertius exequitur. Allegoricè. D

l *Halitus e.*Quid prunas nisi succensas in terrenis concupiscentijs reproborum mentes ad illicita inflammantes appellat.Tanto igitur halitu in prunis flat, quanto à visu suggestionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat .

m *Et flamma &c.*Flamma oris eius est ipsa instigatio occultę locutionis.

n *In c.e.*Collo Leuiathã elatiõis extẽsio designať:qa ꝫ deũ se erigens

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *li homines, qui sua potestate alios ad malum inducunt , vt sic dęmoni per eos quasi quibusdam dentibus incorporentur.*

a Corpus eius quasi scu.fu.*i.de ęre fuso.quæ sunt fortissima.*

b Compa.*s.pręmentibus & complectentibus . Squamæ.n.ceti magnę sunt ad modum scuti.per hoc autem designatur multitudo malorum hominum,qui sunt quasi quædam squamæ diaboli,& connexio eorum ad malè agendum.ideo subditur:*

c Vna vni coniun.&c.*i.aer incedit per eas.Squamæ.n.ceti sunt ita cõiunctæ,q̀ vix aer põt inter eas ingredi.& per hoc intelligitur, quòd mali homines ita aliquando sunt ad malè agendũ connexi,& obstinati,quòd non recipiunt instinctum spiritussancti ad bonum, secundum quod dicit suprà.xxiiij.Ipsi fuerunt rebel.&c.*

e Sternutatio e.*Hic consequẽter oñdiť demon terribilis sub similitudine ceti,ex eius operatione.& primò describitur eius terribilis operatio. & secundò eius mirabilis impugnatio,ibi:Mittet contra eũ. Circa primũ sciẽdũ,quòd sicut describendo dispositionem ipsius ceti incipit à capite, ita similiter incipit describendo eius operationes : principalior autẽ pars capitis est cerebrũ,ex cuius cõmotione causatur sternutatio . ideo dicit: Sternut.e.splen.ig.Qũ.n.homo fortiter sternutat,ex commotione cerebri cõmouentur oculi:& sic ab eis videntur quasi quædam scintillæ egredi: & hoc tantò magis fit in sternutatione ceti,quantò caput eius,& cerebrũ sunt maiora. Audiui.n.à quodam experto in mari , & homine veridico, quòd in ripa maris iuxta Portugalliam fuerit inuentus cetus de cuius lingua particulatim decisa fuerunt onerati.xxiiij.muli.ex quo satis appa ret magnitudo capitis & cerebri,& etiam oculorum. Ideo subditur :* Diuiso.

f Et oculi eius.*Oculi.n.propter lenitatem habẽt quandam claritatem; & ideo oculi ceti propter magnitudinem vñr à longè per modum cuiusdam claritatis diffusæ similis aurorę seu diluculo. per sternutationem autem ceti intelligitur tentatio diaboli,ex qua procedit ignis iræ & concupiscentię:& per claritatem oculorum prosperitas tpalium,quã diabolus pc̃toribus repromittit.Consequenter describitur effectus oris,cum dicit:* g De

g De ore &c.*Est aũt teda genus ligni luminaribus apti : & dr̃ à tędet ꝑ antiphrasim.cetus.n.hẽt maximũ calorẽ interius , qui necessarius est ad mouendũ tantã molẽ corporis. Est ẽt animal respirans sicut delphinus, et ideo de ore eius egreditur aer multũ calefactus,propter quod igni cõparatur:& quia non solum respirat per os, sed ẽt per nares. Ideo subditur:*

h De naribus e.proce.fu.*i.aer calefactus & adustus,*

i Sicut ollæ &c.*Sicut.n.aqua in olla calefit per hoc quod ignis apponiť ollę,ita aer respiratus in pulmone per calorem cordis propè existentem.*

K Halitus e.pru.arde.fa.*i.ita magnus est & calidus, quod possit accendere prunas.& loquitur hic de ceto ad modum sufflatorij magni,quo succenditur ignis in magna fornace.*

l Et flamma de ore e.egre.*i.aer tã adustus & calidus,q̀ meritò flãmæ comparatur.Per ista autem prędicta intelligitur , quod per tentationes diaboli feruores iræ,inuidię ac superbię succenduntur.Consequenter describit fortitudinem colli,quod immediatè coniungitur capiti, di.*

m In collo eius mora.fortitu.*In lib.3.de animalibus dr̃ , quod nullus* ¶ *piscis*

MORALITER.

✻ eius satellites ad deuorationem peccantium sibi deseruientes.

c *Corpus e.quasi.*Corpus diaboli sunt oẽs iniq quorũ hic obstinatio designať,cum corpus eius cõpactum squamis sese pręmentibus dr̃:

d *Vna al.adhę.*Nam ad faciendum malum fortiter colligantur .

e *Sternutatio eius &c.*Per sternutationem dęmonis intelligitur tentatio fortis excitans ignem concupiscentiæ multiplicis.

f *Oculi eius &c.* Per oculos eius designantur reuelationes falsæ, quas tanquam veras recipiunt prophetæ diaboli . & hoc significatur per palpebras diluculi.

g *De ore eius &c.*Os dęmonis sunt falsi prophetæ,per quos loquitur doctrinam pestiferam accendentem ignem concupiscentiæ, & disponentem ad ignem gehennæ.

n *In collo &c.*Per collum quod coniungit membra capiti,significãtur principes peruersi , qui per potentiam suam cogunt inferiores ✻ seruire

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E erigens cũ simulatione sctitatis, ẽt tumore ptãtis extollit. In collo aũt ei' for titudo demorari dr̃, qa elationi illius ẽt sub iũcta potẽtia suffragaĩ. Nã qcquid supbè tunc extollit, ẽt cũ virtute secularis potẽtię exequit. Et qa qui peruersis morib' amicitijs ei innotescit, pri' mẽtis diuitias amittit. Sequitur:

a *Et faciẽ e.* Per faciẽ notitia designari solet. Leuiathã ergo faciẽ egestas antecedit, quia negligentiũ mẽtes aũ tentando virtutibus spoliat, q̃ eius insidias is qui tẽtatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictũ est: In collo eius mo. for. virtus violentiæ ostẽdit. per hoc verò quod subditur: Et faciẽ eius præ. fraudis subtilitas designat. Vel faciẽ eius prę. Quia priusq̃ in illo dãnato hoĩe, quẽ assumet, appareat, à sancta ecclesia miraculorũ diuitiæ subtrahunt. Nã pphetia abscondit, curationũ gratia aufertur.

b *Membra ca. ei.* Carnes Leuiathan sunt oẽs reprobi, qui ad intellectũ spũalis patriæ p desideriũ nõ assurgunt. Membra verò carnium, sunt hi qui eisdem peruersè agentibus, & sese iniquitatem pręcedentibus coniungũtur, ac si reproborum vnitas bonorum vitam tantò durius præmit, quantò se ei per collectionem durior oppponit.

c *Cohærentia.* Sed si diuiderentur vt mare, Israel ad terrã promis. transiret. Vt pernitiosum est si vnitas desit bonis, ita pnitiosius si non desit malis. Sed quid tandem contra hunc diuina clementia faciat, adiungit:

d *Mittet cõ. e. ful.* Appellatione fulminũ, tremendę extremi iudicij sniæ designant: quia, quos feriũt, in perpetuũ incendũt. Quæ ad locũ aliũ non ferent, quia igne suo nõ grana, sed paleas incẽdũt. Sed quia Leuiathã istũ pęna ñ corrigit. Sequit:

e *Cor eius ind.* Cor antiqui hostis vt lapis indurabit, quia nulla vnquam conuersionis potentia mollietur. Qui quia solis ictibus æternæ vltionis aptabitur, aptè subinfertur:

† ante eũ vertetur i lætitiã dolor. † Frustra † Fortia sunt vnaquęque in eo, nõ mouebuntur. † fortes à cõtritionibus purgabunt se (alij fluctus turbabũt) † Qui attigerit eum gladio, nõ stabit, hasta, lapis manu iaculatus, & lorica.

a¶ Prius bona subtrahit, vires minuit, vt tunc notitiam suæ iniquitatis infundat.

a fortitudo, & † faciem eius pręcedet ege- a
b stas. † Mẽbra carniũ eius cohęrentia si- b
a¶ Sed ne inde terreantur subdit.
d bi. † Mittet cõtra eũ † fulmina, & ad lo c d
e cũ aliũ non ferentur. Cor eius indura- e
f bitur quasi lapis, & † stringet quasi mal
g leatoris incus. Cùm sublatus fuerit, ti- f g
a¶ Apparuit angelis. i. prædicatoribus, quod ex sequenti percipitur: subdit enim: præd. ca... est gentibus.
h mebunt † angeli, & territi purgabũtur. h
i k † Cũ apprehenderit eũ gladius, subsiste i
re non poterit, neq; hasta, neq; thorax.

G f *Et strin. q. mal. in.* Ad hoc incus statuitur, vt crebris ictibus feriatur. Leuiathan ergo vt malleatoris incus stringetur, quia inferni vinculis coarctabitur, vt æterni supplicij cõtinua percussione tundatur. Incude alia vasa formantur, sed ipsa tot ictibus in aliud vas non transfertur.

g *Cum subla. fue.* Futurũ pro pterito posuit. Leuiathã. n. ab arce btitudinis cadẽte, in ruina eius ẽt electi angeli expauerũt, vt cũ istũ superbię lapsus eijceret, illos ad robustius standũ timor ipse solidaret: & purgati sunt, quia isto cũ reprobis legionib' exeunte electi soli remanserũt. Vel si pro futuro legaĩ, pdicatores, angelos dicit, qui cũ sublatus fuerit, timebũt: quia cũ iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri poterunt, immenso terrore concussi, ẽt supernæ patriæ nuntij contremiscũt. Et quia in eis hoc pauore excoquiĩ, si qua in eis inesse potuit leuiũ rubigo vitiorum, aptè subdit:

† fortis sicut lapis molaris ferior.

H h *Et territi pur.* A districto indice non possunt (qui in carne sunt) tanto terrore non concuti, cum omnia elementa quatiuntur: Sed tamen mentes eorum spes propinqui regni lætificat: Interim autem quid agat, sequitur:

i *Cum appre. e. gla.* Gladij nomine hoc loco, ira signatur. Ille aũt qui p abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladiũ, sed gladio apprehendi perhibetur. Leuiathã ergo quia p assumptũ reprobũ hoiem, in ira omnimodæ crudelitatis effrenaĩ, apprehendi à gladio dr̃. Et neq; hasta neq; thorax subsistere poterit, quia in Antichristũ diabolus veniens tantæ virtutis apparebit, vt si supernũ adiutorium desit, & prædicantium acumẽ obtundat, & longanimitatem patientium destruat.

k *Cum ap. e. gla.* i. ille perditus hõ, diabolũ susceperit, vel ira ipsum. Qui irã in vsum iustitiæ sumit, gladium tenet: Cui ira dñatur, & per abrupta rapitur, ab ea apprehendi dicitur.

☞ a Repu-

NIC. DE LYRA.

¶ *piscis habet collum nisi generans, cuiusmodi est cetus in cuius collo requiritur magna fortitudo ad portandum pondus tanti capitis, sicut prædictũ est, & ad coniungendũ ipsum reliquo corpori. Et per collũ ceti designantur mali hoĩes, per quos diabolus suam malitiam ad alios deriuat.*

a Et faciẽ &c. *In ceto. n. propter magnitudinẽ corporis requiritur multum de nutrimento: & ideo quando vertit faciem ad quærendum cibum, euacuat illam partem maris sibi propinquam piscibus eos deuorando: &* F *per hoc designatur quòd egestas & carentia virtutum ex suggestione dęmonis causatur. Consequenter describit fortitudinem aliarum partium corporis ceti, dicens:*

b Membra carnium &c. *propter spissitudinem membrorum, & carnium: & per hoc designatur quòd homines iniqui, qui sunt membra diaboli ad malefaciendum adinuicem sunt colligati.*

c Mittet cõ. e. *Hic consequenter describit impugnatio dęmonis sub metaphora ceti, & primò a Deo qui eum deijcit. secundò à creatura quam despicit, ibi: Cum apprehenderit. Circa primum dicitur: Mittet contra eũ fulm. s. Deus à quo fulmina tanquam sagitta mittuntur: fulmina autẽ frequenter cadunt in mari, & naues obruunt: & eodem modo cetũ frequentius percutiunt, quàm alios pisces propter magnitudinem sui corporis.*

d Et ad lo. &c. *per quod designatur certitudo diuinæ prouidentiæ, sicut de sapiente sagittatore dicitur, ꝙ eius sagitta non fertur ad alium locum nisi intentionis suę. per hęc fulmina intelligitur sententia diuinæ damnationis dęmonis quæ non fertur alibi: quia cedit ad Dei gloriam & sanctorum, & tantummodo nocet dęmoni & malis hominibus qui sunt membra eius: & quòd hoc de dęmone specialiter intelligatur: & per hoc patet, quod subditur:*

e Cor eius &c. *in quo designatur obstinatio dęmonis, qui non flectitur ad bonum ex aliqua percussione diuinæ vltionis.*

Timor angelorum f Cum subli, &c. *iste timor non est aliud quam admiratio angelorum sanctorum de diuina virtute & iustitia in deiectione, & punitione dęmonis: quæ partim facta est à principio sui casus, & consummabitur in futuro iudicio, quando cum peccatoribus damnatis detrudetur in inferno: nec potest talis admiratio angelorum intelligi de percussione seu interfectione ceti à Deo: quia omnis res corporalis parua & modicę reputationis est, & quasi nulla respectu angeli: propter quod in eo non cadit admiratio de deiectione rei corporalis, & maximè intellectu carentis, cuiusmodi est cetus,*

h Et terri. purga. *secundum quod dicit Dionysius licet in angelis non sit purgatio ab immunditia, tamen est ibi purgatio à nescientia, in quantũ per illuminationes diuinas seu effectus eius mirabiles immediatè ab eo procedentes angeli sancti aliqua cognoscunt quæ prius nesciebãt, & hoc modo angeli in deiectione dæmonis de cęlo empyreo fuerunt purgati à quadam nescientia, videntes diuinam virtutem, & iustitiam in effectu quam prius non viderant: ideo eodem modo erit in detrusione dęmonis in inferno cum damnatis in extremo iudicio. Fuerunt etiam sancti angeli in casu dęmonum purgati ab eorum societate, & in extremo per totalem separationem plenius purgabuntur.*

i Cu appre. eũ gla. &c. *Hic consequenter describitur impugnatio diaboli sub nomine ceti: & hoc ab homine quẽ despicit: & hoc est quod dr̃: Cum apprehenderit eum gladius. in quo primò ostenditur, ꝙ non timet inuasionem de proximo: quia quantumcumque homo sit armatus ad inuadendum, vt gladio & hasta, ad sustinendum thorace, & similibus: tamen nullo modo poterit stãre coram eo si aduertat: ideo subditur:*

¶ a Reputa-

MORALITER.

✱ seruire per idololatriam dęmoni, sicut fecit Antiochus nobilis, & similes ei.

a *Et faci. eius præce. ege.* nam prius mentem hominis virtutibus euacuat, quàm ipsam plenè possideat.

b *Membra carnium e. co. si.* nam reprobi qui sunt eius membra ad malè agendum sunt adinuicem colligati.

c *Mittet contra eum ful.* i. inferni tormenta.

d *Et ad locum &c.* quia solæ paleæ ibi comburentur.

e *Cor eius indu. q. lapis.* quia non emollitur, sed magis induratur tormentis.

f *Cum sublatus fue.* peracto iudicio & retrusus in inferno.

g *Timebunt angeli.* i. sancti: iste tamen est timor tantum admirationis diuinæ iustitiæ in diabolo & eius membris.

h *Et territi purgabuntur.* non ab immunditia, sed à nescientia: nam tunc experimentaliter aliqua cognoscent, qui prius hoc modo non cognoscebant.

i *Cum apprehende.* Hic agitur de impugnatione dęmonis ab homine quem contemnit, quamuis sit armatus gladio, thorace, hasta, arcu, funda, & malleo, vt consequenter ponitur in textu, & satis patet, & per hoc ostenditur quòd nulla re corporali læditur, vel terretur, nisi inquantum est instrumentum iustitiæ diuinæ: sic enim ab igni patitur corporali. Per hoc autem moraliter significatur, quòd peccator obstinatus est quasi quidam diabolus, qui nullo timore à peccatorum actibus refrenatur. Ponuntur autem hic quinque genera armorum ad inuadendum, scilicet gladius, hasta, arcus, vel sagitta, funda, & malleus: inter quæ tria feriunt de propè scilicet gladius, hasta, & malleus. Per gladium qui scindit, potest intelligi excommunicatio, per quam abscinditur peccator à fidelium communione: propter quod vocatur gladius ecclesiæ. Per hastam quæ perforat, & impellit, intelligi potest reclusio in carcere. Per malleum qui cassat, & confringit aliæ corporales pœnæ, & verberatio, quæstionatio & huiusmodi. Alia verò duo armorum genera, scilicet arcus, & funda percutiunt à longe: propter quod per ipsa significari possunt timor fi- Quinque genera armorum.

✱ nalis

A *Reputabit enim &c.* Quod superius hastam dixit, hic inferius ferri appellatione replicauit, & quod superius thoracẽ, hic æs. Ferrũ nãque acuit, vt aduersarius vulneret: ęs aũt rubigine penè nulla cõsumiĩ. Ferro ergo prædicationis iacula, ęre aũt longanimitatis cõstãtia designaĩ. Ferrũ ergo ve. pa. &c. quia nisi diuina gr̃a protegat, ẽt & pdicantiũ vires, velut paleas nequitiæ suę igne cõsumit, & patientiũ cõstantiã, quasi lignũ putridũ in puluerẽ redigit. Sed quia quãtò magis erigiĩ, tãto magis ꝯ eũ scti se accingũt, ꝙ tunc in reprobis non proficiat sagitta veritatis, subdit: sed ipsi scti cõtẽnunĩ, & hoc ẽ: In stipulã. Sed qd mirũ si vires hoĩm despicit. q & supni iudicij tormẽta cõtẽnit: & hoc ẽ, quasi stipulã.

b *Non fuga. eum vir sag.* Sagittas, verba prædicatorũ accipit. Et ẽ sensus: A reproborũ cordibus eũ sagitta pdicatoris nõ excutit: qa qsquis ab illo apphẽdiĩ, verba iã pdicantiũ audire ꝯtẽnit.

c *In stipu. ver. &c. fun.* Per fundã ecclesia figuraĩ. Funda nãq; dũ ĩ gyrũ mittiĩ, sicut de illa lapides exeunt, quib' aduersariorum pectora feriant, ita ecclesia dũ volubilitate tpm p tribulationũ circuitũ duciĩ, fortes ex illa viri prodeunt, qbus quasi lapideis ictibus iniquorũ corda tundunĩ. Leuiathan itaq; quia dãnato illo hoĩe assumpto quoslibet fortes ecclesiæ velut infirmos despicit, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.

d *Quasi sti. &c.* Quia p malleũ desup veniẽtẽ, cœlestis põd' p cussionis exprimit. Quid est ꝙ Leuiathã malleũ despicit, nisi ꝙ supnę aĩaduersionis ict' formidaĩe ꝯtẽnit? Et quasi stipulã, qa ad iustę irę se põdera velut ꝯ leuissimos terrores parat.

e *Et deri. vib. ha.* Hastam vibrare est æternã ei mortẽ ex districta aĩaduersione præparare. Sed vibrãtẽ hastã deridet, quia qcquid graue, quicquid horribile præuidet, pati nõ metuit. Sed quò se æterna tormẽta euadere nõ posse cõspicit, eo in exercenda nequitia durior assurgit: vnde fit, quod sequitur:

f *Sub ipso erunt radij solis.* Per solis radios acumina sapientum demonstrat. Et est sensus: Hi qui intra ecclesiã per acumina B sapientiæ quasi radios solis videbanĩ aspergere, & per autoritatẽ rectitudinis desuper resplẽdere, ptãti Leuiathan, & puersitate operis, & blandimento adulationis se inclinãt dũ se terrenis ptãtibus prauè agentibus subijciunt. Lucẽ ergo cęli pedibus suis substernit, dũ immoderato acumine, sapiẽtes praua sentiũt in scripturis, vel aliquo mõ ei subduntur.

g *Ster. sibi au.* Hoc loco aurum claritas sanctitatis accipitur. Lutum, vel terratum rerũ auaritia, vel prauarũ contagia doctrinarum, vel sordes carnalium voluptatum. Multos enim qui intra ecclesiam fulgore iustitiæ splendere videbantur, vel terrenarum rerũ concupiscentia, vel errantis doctrinæ cõtagio, vel carnalibus sibi voluptatib' subijcit. & sic aurũ sibi quasi lutũ sternit. Sed si hoc agit ĩ eos, quos claros aliqua virt' oñdit, qd de manifestè malis factur' est? Sequit: C

a Reputabit enim quasi paleas ferrũ, a
b & quasi lignum putridum ęs. Non b
c fugabit eum vir sagittarius, in stipu c
d lã versi sunt ei lapides fundę. Quasi d
e stipulam æstimabit † malleum, &
f deridebit vibrantem hastam. † Sub e
a¶ Quod & bonis proficit. b¶ Tunc in ministerio & tunc apertè.
g ipso erunt rãdij solis, & sternet sibi f
a¶ Non fuit coram Deo virtus, & si coram hominibus.
h aurum quãsi lutum. Feruescere fa- g
ciet quasi ollam profundum maris
i ponet quasi cùm vnguenta bulli- h
a¶ Qua transit, admirationem ex miraculis relinquit.
k l unt. Post eum lucebit semitã, æsti- i k
¶ Quos non sic capit aliter inuadit, vt non dubitent hęrere voluptatibus, quia finem habent supplicia.
mabit abyssum quasi senescentem. l
m Non est potestas super terram quę m n
a¶ Suo vitio liber & effrenatus. b¶ Nec Deum, nec quod passurus est.
n cõparetur ei qui factus est vt nullũ o

h *Ferue. cere &c. maris.* Per mare vita seculariũ, per profundũ altæ, & abditæ eorũ cogitationes exprimunĩ. Quod profundũ mare Leuiathan quasi ollã feruescere facit, qa psecutionis extremæ tpe ꝯ electorũ vitã studet animos reproborũ pflãmam crudelitatis excitare: quia verò pestifero errore psuasi, sic in istis famulantur Antichristo: vt tunc verius præbere se æstiment obsequium Christo. Sequitur:

i *Ponet q. cũ vng. bul.* Vnguẽta cũ bulliunt, fragrantiã suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathã ita seducit corda reproborũ, vt quicquid agũt ex iniqtate pfidiæ, pro veritate rectę fidei se agere suspicenĩ, quasi eis bene olet id qd zelo religionis exercent. Et ponet. Tanto atrociores sunt, quãtò melius agere sibi vidẽtur. vnde ad augmentum illusionis signa eos sequuntur.

† tela vel, machinam bellicã q̃ bombardã vocant. † Sub eo sunt petræ acutę testaceę, sternet quod est acutum super lutũ vel, reclinatur sup chanam dẽtatã quasi super lutũ.

K *Post eum &c.* Semita post Leuiathã lucet. quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigijs illustrat. vnde in euangelio: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna atque prodigia. Marc. 13. c.

l *Aestimabit aby.* Abyssus pro iudicio, senectus pro finis propinquitate poniĩ. Leuiathã itaq; æstimabit abyssum quasi senescẽtẽ, qa re pborũ corda sic fatuat, vt suspicionẽ eis de vẽturo iudicio. ꝙ, q̃si finiaĩ, ĩfundat. Abyssũ nãq; senescere estimat, q terminari qñq; ĩ supplicijs supnã aĩaduersionẽ putat.

m *Non est &c.* Post vim & fraudes immanitatẽ virtutis eius breuiter subdit: Ptãs eius super terram eminentior cunctis perhibetur: quia & si actionis suæ merito infra homines cecidit, oẽ tñ humanũ genus naturæ angelicę cõditione trãscẽdit: & si btitudinẽ pdidit, magnitudinẽ naturę nõ amisit: qa oĩa humana supat, & si meritis sanctorũ subiaceat: ergo quo altior est diaboli natura, maior est vincenti homini gloria. D

n *Qui fact. &c.* Sic quidem per naturam factus est, vt conditorem suum castè timere debuisset, sed sua peruersitate talis factus est, vt nullum timeret. Ei quippe à quo conditus fuerat, subditus esse despexit, cuius adhuc superbia describitur.

☞ a Omne

NIC. DE LYRA.

¶ a Reputabit enim &c. *Quia ferrum gladij, vel lignum lanceę non poterat ei nocere, sicut nec paleę proiectę ꝯ hominem nocẽt sibi: & sicut cetus nõ timet inuasionẽ de propinquo, ita nec ẽt de lõginquo. Iõ subdiĩ:*

b Non fuga. *Timore sagittarũ contra eũ proiectarũ. Sciendũ tamen, qd licet talia non timeat, tamen ex proiectione spiculorum de lõginquo, quæ non aduertit, nec per consequens timet, vulneratur, & tandem moritur, & sic mortuus ad littus maris proijcitur, sicut dictum est suprà c. 2.*

c In sti. versi sunt. *Habet enim tantam pinguedinem exterius, & cutis duritiam, quòd lapides sic proiecti non nocerent ei.*

d Quasi sti. æsti. *Non. n. potest aliquis tantum appropinquare sibi, ꝙ cũ malleo, vel cum hasta possit eum percutere, nisi qũ impingens ad terram non potest se mouere, vt dictum est. ca. præced. per prędicta intelligitur, ꝙ diabolus, qui per cetum intelligitur, non timet inuasionem hominis de propinquo, vel de longinquo: quia nulla res corporalis põt ei nocere, nisi inquantũ est instrm̃ diuinæ iustitiæ, sicut est ignis infernalis, q ẽ corporeus & tñ ipsum affligit, sicut aũt cetus virtute humana non põt superari, vt prædictũ est, sic nec ẽt aliquibus speciosis allici, vt se subijciat ei. iõ subdiĩ:*

e Sub ipso erunt ra. solis. *i. res quantumcumque pulchrę nihil reputabuntur ab eo, nec etiam quantumcumque prętiosę. Ideo subditur:*

f Sternet si. au. q. lu. *i. nihil reputabit. per hoc designatur, ꝙ diabolus nullis rebus sensibilibus quantumcumque pretiosis, vel pulchris allicitur, vt subijciat se homini: licet aliquando hoc fingat, vt sibi hominem alliciat in culpa, & tandem pœna perpetua.*

g Ferue scere fa. &c. *quia per magnitudinem corporis cetus facit magnam commotionem maris, ex qua commotione generaĩ magna spuma in superficie. Ideo subditur:*

h Po. q. cũ vn. bul. *quæ bulliendo spumam superius faciunt ex aere incluso. per hoc aũt intelligiĩ, ꝙ diabolus cõcitat turbationes in hoc mũdo.*

i Post eum lu. *sicut. n. naues transeuntes dimittunt vestigium sui transitus per aliquod tempus, sic etiam cetus propter magnitudinem sui corporis dimittit post se longum, & magnum vestigium trãsitus sui, per quod designatur, quòd turbationes à diabolo concitatę in hoc mundo non citò sedantur, sed habent aliquando magnum temporis tractum.*

K Æstima.

K Æstima. abyssum. *i. mare oceanum.*

l Quasi senescẽ. *i. impotentem ad ipsum absorbendum. Quod. n. antiquatur, & senescit, prope interitum est, vt hr̃ Heb. 8. d. & per consequens est debilis virtutis, per hoc intelligitur dęmon qui propter damnationem suã non dimittit niti contra Deum, quasi sua pœna esset terminanda.*

m Non est &c. *Animalia aũt marina maiora sunt satis, q̃ terrestria, vt dicit Plinius. cuius cãm assignat humiditatis abundantiã, quę mẽbra corporũ extendit: vnde & in regionibus humidis sunt hoĩes maiores, quàm in siccis: & ideo si in mari nulla est creatura, quæ ęquiparetur ceto in fortitudine, multò minus inueniĩ in terra: & per hoc designatur, qd ptãs dęmonis maior est, quã ptãs cuiuslibet corporalis creaturę. Ideo subditur:* Plinius.

o Qui fa. &c. *Habet. n. dęmon ex conditione naturæ suæ, quę in eo remãsit ĩtegra, ꝙ sit superior oĩ corporali creaturæ: & sic ñ timeat vñ subdiĩ:*

¶ a Omne

MORALITER.

✱ nalis iudicij, & horror infernalis supplicij, peccator autem obstinatus istorum timore non refrenatur ab actu culpæ, Prou. 18. a. Impius, cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.

e *Sub ipso erunt.* Contemnit enim sacras scripturas à peccato reuocantes, quæ sunt quædam veri solis irradiationes.

f *Sternet si. au.* qa cõtẽnit sctõrũ exẽpla, q̃ sunt aurum examinatum.

g *Feruescere fa.* per quod intelligitur cor impij profundatum vitiis quia impius quãtum potest, excitat ad peiora, Esa. 57. d. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.

i *Post eum lu. se.* i. post ipsum notabiliter apparebunt malorum suorum vestigia.

k *Aestima. abyssum &c.* Nam facto videtur contemnere abyssum diuinæ sapientiæ, tanquàm suas nequitias ignorantem, & ad puniẽdum impotentem, & quoniã hæc malitia procedit à dæmone, propter hoc de ipso concluditur in fine.

m *Non est potestas su. ter.* s. in rebus corporalibus.

n *Quæ compa. ei.* vt patet ex supradictis in hoc capitulo, & hanc potestatem ad malum applicat, quantum potest.

o *Qui fa. &c.* Non est ãt factus talis à Deo, sed ex defectu proprio.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Omne sublime vi.* i. cũctos velut infra se positos, quasi de sublimi respicit: quia dũ per intentionem ꝯ autorẽ nititur, æstimare sibi quẽlibet similẽ designat. Appetitũ n. celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt sit iam insensibilis, & est remedium superbo, vt quod non põt transgredi, despiciat. Quod ẽt mẽbris eius congruit, quia omnes per tumorẽ cordis elati, cũctos quos cernunt, superbiæ fastu despiciunt.

b *Ipse est rex su.* Post multa, ostendit vnde omnia. Iste est titul⁹ diaboli, sic humilitas Christi, qui signo vtriusque exercitus secernitur. Superbiam idcirco Dñs fini suæ locutionis inseruit, vt cum post mala omnia Leuiathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret: & per hoc q in imo ponitur vitiorum radix esse mõstratur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami exterius panduntur, ita se superbia intrinsecus celat, & inde fiunt aperta mala. G

† i. cetos magnos & fortes.

a b timeret. Oẽ sublime videt: ipse est a b rex sup † vniuersos filios superbiæ.

MORALITER.

¶ a Oẽ sub vi. *quia prę superbia sp nititur aggredi maiora: propter quod subditur.*
b Ipse est rex su, vni. fi. su. *excedit oẽs alios in superbia, & per hoc patet, quòd ea, quæ dicta sunt de ceto, intelliguntur principaliter de dęmone, qui est principium superbię.*

MORALITER.

* a *Omne sublime vi.* ad consequendum si posset.
b *Ipse est rex &c.* nã supbi sunt de familia eius, & sub ipsius ptãte.

In c. xlj. vbi dicitur in postil. Non quasi crudelis. Postquam ostendit demonem ab homine insuperabilem.

ADDITIO I.

¶ Quod dr̃ hic: Nõ quasi crudelis excitabo eũ: vr̃ alludere ad id q. sup. Iob. 30. c. ad Deũ clamãs dicebat. Mutatus es mihi in crudelem ad cuius declarationẽ, & continuationẽ ad pcedentia, & sequentia, considerandũ est, q licet Deus in præcedentibus oñderat ipsi Iob, q de prouidentia diuina circa actus humanos nõ erat cã ab hoĩe oĩno ẽrenda, prout dictũ fuit, sup. 38. c. in additione: nihilominus tñ condescendens fragilitati ipsius Iob, q̃ vehementer desiderabat scire rõnes, seu cãs medias suæ flagellationis, vt patet sup. in pluribus locis, voluit innuere sibi in hoc loco, q processus suæ flagellationis incepit ab ipso Sathan, vt patet sup. 2. c. qui per Behemoth, & Leuiathã in hoc loco figuratur. Et quia de hoc videretur, q Iob posset magis miserabiliter proclamare, eò q Deus posset eũ affligere aliis modis pter crudelitatẽ ipsius Sathan: ñõ Deus satisfacit sibi per hoc, q ĩ conflictu, seu bello, quod habuit cum ipso Sathan, Deo adiuuante non fuerat ipse Iob conuictus, cum tñ ptãs Sathan incõparabiliter excedebat ptãtem ipsius Iob, prout inf. e. c. Non est ptãs super terrã quæ cõparetur ei. & de hoc dicit: Memento belli, nec vltrà addas loqui. q. d. Bellũ, qd habuisti cùm Behemoth, seu Leuiathan sp debes habere in memoria: eo q non potuisses ab eo euadere propria ptãte nisi solum diuina. Vnde: nec vltrà addas loqui. s. locutiones querulosas. Et quia fortè Iob ex memoria talis belli præteriti incideret ĩ timorem magnum, ne fortè iterum eum affligeret, ideo prænũtiat ei securitatem, dicens: Ecce spes eius. s. Sathan, qui sperabat subuertere Iob ad hoc, vt faceret eum in facie de Deo blasphemare. sup. 2. c. frustrabitur, quia non est consecutus intentum, & videntibus cunctis præcipitabitur, quia post consolationem Iob videntibus cũctis fratribus, & cognatis, & hmõi spes Sathan frustrata fuit, seu præcipitata. F Sed quia adhuc posset quis dicere, q afflictio Iob per tam ferocissimam creaturam videretur ad crudelitatem pertinere, eo modo quo Iob dicebat vbi sup. Mutatus es mihi in crudelem. ideo subdit: Non quasi crudelis suscitabo eum. q. d. Non quasi crudelis. s. vt tu dicebas, suscitabo eum. Cuius ratio est. Nam Deus non permisit Sathan tentare, seu affligere ipsum Iob, quãtum posset, seu vellet: hoc enim esset crudelitas, sed Deus limitauit potentiam suam, dicens: Veruntamen animam eius serua, in quo Deus reseruauit in permissione afflictionis ipsius Iob, potestatem superandi ipsum, vt ibidem in additione fuit expositum. Et quia ista reseruatio non poterat frãgi ab ipso Sathan. ideo subditur: Quis enim resistere potest vultui meo? Ratio autem quare nullus possit resistere, subdit: Et quis antè dedit mihi vt reddam ei. q. d. potestas sua non est à se ipso, sed à me & ideo subdit Omnia quæ sub cęlo sunt, mea sunt. Et quia fortè diceret quis, q non esset danda talis potestas creaturæ tam crudeli, qa postq̃ haberet talem ptãtem, per verba comminatoria, seu deprecatoria posset vti potestate sua ad libitum: sicut cõsueuit fieri inter homines, qui postq̃ recipiunt potestatem à superioribus, eam retinent prædictis modis etiam superiore nolente. ideo subdit: Nõ parcã ei, H verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. s. vt permittam eum vti potestate sua, vt vellet. Et loquitur more humano seu poetico, prout in hoc libro frequenter tales locutiones occurrunt. Deo .n. non pertinent talia propriè loquendo: & sequitur: Quis reuelabit faciem indumenti eius. in quo prosequitur propositum de conditionibus dęmonis sub specie ceti. Et exponatur totum vt in postil. vsque ibi: Cum sublatus fuerit &c.

In eo. c. xlj. vbi dicitur in postil. Cum sublatus fuerit time. ange. &c.

ADDITIO II.

¶ Vbi translatio nostra habet: Cum sublatus fuerit, timebunt angeli. In Hebręo hr̃: Ex sublatione sua timebunt dij: quod intelligit de viris iustis, de quibus in Psal. 81. b. Ego dixi dij estis. cuius sensus est nam quia statim supra dixerat, quod diabolus est sic obstinatus in malo, quod nullo mõ flectitur ad bonũ, de quo dicit: Cor eius indurabit quasi lapis. Põt quis q̃rere, quę vtilitas fuit in productione talis creaturæ, cuius opera, & mẽbra oĩo sunt mala, nec ipse ad bonũ est flexibilis. Ad hmõi tacitã qõnem vr̃ Dñs rñdere sic, quod casus diaboli, seu eius sublatio est valde vtilis. Generat. n. seu auget in viris iustis timorem Dei: videntes. n. quod creatura rationalis in tanta puritate creata per abusum libertatis arbitrij lapsa est in tam magnã ruinã, non immeritò q̃tũcumque sint perfecti, augetur in eis timor, ne deficiant eo mõ, quo sup. c. 4. dr̃: In angelis suis inuenit prauitatẽ, quanto magis habitantes domos luteas &c. de hoc dicit: Ex sublatione sua timebunt dij, s. iusti viri, qui quidẽ timor Dei intelligendus est filialis. De quo Greg. in j. moral. Qui timet Deũ, nihil negligit. Timere Deũ est, nulla q̃ facienda sunt bona pręterire. Qui quidem iusti tentationibus dęmonũ territi, sępe purgant ab immunditia. vnde Aug. sup Ps. 60. Vita nostra in hac peregrinatione non põt esse sine pctõ, nec proficere sine tentatione, quia profectus nr̃ p tentationẽ nostrã fit, nec sibi quisq̃ innotescit nisi tentatus, nec põt coronari, nisi vicerit, nec põt vincere, nisi certauerit, nec põt certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit: Hæc ille. Et isto modo iusti tẽtationibus dęmonum territi, & in bono persistentes propriè dicuntur purgari: ex quo patet, quod ruina diaboli fuit valde vtilis iustis diligentibus Deum: vt inde discerent quantum timerent, prout dr̃ in glossa allegata in preced. cap. additione secunda, & etiã vt à piaculis purgarentur, & hoc est, quod Apostolus dicit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Roma. 8

GLO. ORD. CAP. XLII.

R*Espondens autẽ Iob.* Postquã fideli famulo Dñs, Leuiathã hostis eius q̃ sit & fortis, & callidus, ostendit dũ vires illius, fraudesque patefecit, Beatus Iob ad vtraque respondit dicens:

b *Scio quia om.* Contra vires quippe eius ait: Scio qa oĩa po. Contra verò occultas machinationes subiũxit, & nulla te latet cogitatio. Vñ eidem Leuiathan, exprobrat dicens:

c *Quis est iste &c.* Absque scientia Leuiathan celat consiliũ: quia q̃uis ꝯ infirmitatẽ nostrã multis fraudibus occultetur, protectoris tñ nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Audita igitur fortitudine, & calliditate diaboli, & creatoris potentia, quæ & illum valẽter reprimit, & nos misericorditer tegit, beatus Iob quæ de se sentit, aperit, dicens:

d *Ideo insipien. &c.* Quæ dixerat, sapienter dixisse se crederet, si verba superioris sapiæ non audiret: in cuius cõparatione stultum

In duobus se reprehendit Iob, in modo loquendi, & in altitudine materiæ.

† Vel, iõ locutus sum & nõ intellexi mirabilia super me quæ nescio.

CAP. XLII.

a R*Espondens autẽ Iob dño,* a b dixit: Scio quia omnia b potes, & nulla te latet c

¶Vt ego.

c cogitatio. qs ẽ iste q celat cõsiliũ abs d e d que sciẽtia? † Iõ isipiẽter locutus sũ, f g & quæ vltra modũ † excedũt sciẽ- h

b Scio quia &c. *quæcunque sunt possibilia fieri.*
c Et nulla &c. *Erat. n. Iob conscius, quòd commemorando suam iustitiam passus fuerat aliquem leuem motum elationis, qui in talibus solet oriri de facili etiam in hominibus perfectis, & talis motus quantumcunque sit omnibus alijs occultus, tamen Deo est notus. ideo subditur:*
d Quis est iste. *i. quicũque quantumcumque astutus.*
e Qui celat consi. *i. vult cordis sui celare secretum ipsi Deo.*
f Absque scientia. *q. d. talis est nescius diuinæ virtutis: propter quod Iob recognoscit culpam suam, dicens:*
g Ideo insipienter &c. *incautè iustitiam meam commemorando.*
h Et quæ vl. &c. *rationes diuinorum iudiciorum nimis inuestigando. de istis enim duobus fuerat increpatus à Domino, vt patet per prædicta.* † excedunt

¶ a Audi

NIC. DE LY. CAP. XLII.

R*Espondens au. Iob.* *Postq̃ descripta est ipsius Iob increpatio, eò quod nimis extulerat suã iustitiam, hic consequenter ponit eius humilis rñsio confiten lo propriã culpã, dicens Domino:* b Scio

MORALITER.

* a *Rñdẽs au. Iob.* In qua rñsione primò cõfitet diuinã eminẽtiã di.
b *Scio quia om. po. &c.* Secundò suam stultitiam, dicens:
i *Ideo insipien. lo. sum.* Sic ergo Iob tenet hic typum peccatoris pœnitentis, qui iuxta magnitudinem Dei pensare debet quantitatem sui delicti: nam tanta est offensa, quantus ille qui offenditur: & quia * talis

A stultũ est omne nostrum, qd̃ sapit. Et quantò magis proficit contemplãdo Dei scientias, eò amplius se nihil esse cognoscit Et scientiam suã vltra modum excessisse credit, quia in verbis Dei plusquã æstimauerat, secreta eius sapientiæ agnouit. Sic & Moyses ex quo Dñm audiuit, se factum impeditioris linguæ, & tardioris dicit.

a *Audi &c.* Dei audire, est desideria nostra pcipere loqui nostrũ ad Dñm est promptis ad illum desiderijs inhiare. Et quia quisq; interrogat, quoniã ignorat: interrogare homini Deũ, est in conspectu eius nescientẽ se cognoscere. Respõdere aũt Dei, est eum qui se nescientem humiliter cognouerit occultis inspirationibus erudire. Et est sensus: Audi, & ego loquar. Misericorditer desideria mea pcipe: vt dũ hæc misericordia tua percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant.

b *Inter te. &c.* i. nescientem me ex tuæ scientiæ contempaltione cognosco. Respon. stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce: quia. n. interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & Deum sibi respondere quæreret, ex magisterio inspirationis declaratur: Interrogaturum se quippe prohibuit: sed nihil interrogãdo, subiũgit.

c *Audi. au.* His verbis indicat, quia q̃tò visus superior est auditu, tantò differt ab eo qd̃ prius extitit, & hoc, qd̃ postmodum per flagella profecit. Et quia interno oculo veritatis lumẽ magis cõspexerat. humanitatis suæ tenebras diiudicãs plus videbat. vñ sequit,

d *Idcir. ip.* Quanto se quisq; minus videt, tanto sibi minus displicet, & quãto maioris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehẽsibilem se esse cognoscit. Sed quia nulla est cognitio reprehensionis si non sequantur etiã lamenta pęnitudinis. Sequitur,

B e *Et ago pę.* In fauilla & cinere pęnitẽtiam agere, est contemplata diuina essentia nihil aliud, quam fauillam cineremq; se cognoscere.

f *Postquam au.* Quia ambigeremus, iudicat Deus de verbis Iob, q facta virtutis suæ reuoluit & amicorũ, qui cõtra eũ iustitiæ Dei gloriã defenderũt.

g *Di. ad Eli.* Hosti laudatus est Iob, istis antefertur, & tñ quia homo sine reprehensione ante oculos Dei esse nũ põt, cõparatione aliorũ laudat, & tñ habet ex homine, q indicet. Credidit ergo se pro culpa flagellari, non pro gratia, & in hoc reprehenditur, & tamen amicis præfertur. C

h *Conu.* Nã q̃tũ ad humana iudicia in verbis suis amici Iob multa rectius illo dixisse crederentur. Sed qa iustus est, & misericors Deus, amicos eius & per iustitiam districtè redarguit, & per misericordiam benigne conuertit. Iam sequitur,

i *Sumite.* Internus medicus prius putredinẽ vulneris nouit: & post remedia consequendæ salutis indicauit. Quia vero amici Iob speciem hæreticorum tenent, per Iob offerre iubentur: quia iram Dñi sacrificio placare non pñt, nisi ad catholicam fidẽ, quã Iob significat, conuertantur, vt salutem eius precibus obtineant, cuius fidẽ peruersis assertionibus impugnabant. Per tauros aũt ceruix superbiæ, per arietes ducatus exprimitur, quæ ab hęreticis seductis plebibus agitur. Tauros ergo & arietes in sacrificio offerre, est superbum ducatum conuersionis humilitate mactare, vt edomita ceruice superbiæ, discant obediendo sequi, qui dudum docẽdo præire conabãtur. Septem autem sacrificijs expiantur, quia ad ecclesiam reuertẽtes per humilitatis hostiam, dona spiritus gratiæ septiformis accipiunt.

k *Iob au. er.* Ita ecclesia pro hæreticis. In arca contẽti saluantur, extra, aqua omnes occidit. In vna domo i. ecclesia comedi agnus iubetur, nec de carnibus eius extra ferri, sanctum ne detur canibus. Matt. 7. a

l *Neque enim lo.* Sententiam quam semel iudicando dixerat, iterum replicando confirmat: atq; vt manifestius beati Iob iustitia, amicorumq; eius iniustitia demonstretur, eius laus, eorumq; reprehẽsio iterata voce depromitur, vt replicata foris appareant, quàm fixa intus habeantur. Vnde & somnium Pharaonis geminatur. D Gen. 41. d

† ad me recta

m *Dominus quo.* Apertè ostenditur, q pro semetipso pęnitens tanto citius exaudiri meruit, quanto deuote pro alijs intercessit, qd̃ tunc quisq; veraciter cumulat, si hæc etiam pro aduersarijs

a ¶Ergo. b ¶Situ aud.

a b tiam meam. Audi & ego loquar, in
c terrogabo te, † & ostende mihi. Au- c d

a ¶Nam olim. b ¶Magna de misericordia agnoscit.

ditu auris audiui te, nunc autẽ ocu- e

a ¶Ecce cilicium quo pungitur in dolore.

d lus meus videt te. Idcirco ipse me re- f

a ¶De nullo dono Dei superbio: quia sumptus expultu re per sententiam illatæ mortis in puluerem me redigere cognosco.

e prehendo, & ago pęnitentiam in fa g
f uilla & cinere. Postquam autem lo- h
g cutus est Dñs verba hæc ad Iob, di- i
xit * ad Eliphaz Themaniten. Ira- k

a ¶Prius vulnus secat.

tus est furor meus in te, & in duos
amicos tuos, quoniam non estis lo- l

a ¶Intus vbi displicent multi qui foris placent. b ¶Qui nihil superbe dixit, sed humiliter.

h cuti coram me rectum, sicut seruus m

a ¶Remedium indicat.

i meus Iob. Sumitẽ igitur vobis se- n

a ¶Quia veniam reatus non habent, nisi gratia septiformis spiritus vniuersali paci à qua fuerant excisi aggregentur.

ptẽm tauros & septem arietes, & ite o
ad seruũ meũ Iob, & offerte p vobis
k holocaustum. Iob aũt seruus meus

a ¶Proprium speculum electorum est, vt semper de se sentiant infra quam sunt.

orabit p vobis, faciẽ eius suscipiã, vt p q
l nõ † vobis imputetur stultitia. Neq; r
enim locuti estis † coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Abie- s
runt ergo Eliphaz Themanites, &
Baldath Suites, & Sophar Naamathites, & fecerunt, sicut locutus fue-

a ¶Orando pro alijs sibi ipsi profuit.

rat Dominus ad eos, & suscepit Do- t
m minus faciem Iob. Dominus quo- u

a ¶Vide ergo ordinem: excessum correctio: correctionem, penitentia penitentiam, venia, veniam munera subsequuntur

que conuersus est ad † pęnitentiam
Iob, cum oraret ille pro amicis suis.

NIC. DE LYRA.

¶ a Audi & ego. *confitendo insipientiam meam.*
b Interrogabo te. *humiliter sicut discipulus.*
c Et ost. mi. *me instruendo.*
d Auditu au. *quasi dicat ante flagella habui de te cognitionem aliquam sed tamen imperfectam.*
e Nunc autem. *quia nunc habeo de te cognitionem perfectiorem, sicut visa plenius cognoscuntur, quam solum audita. Fuerat. n. Iob plenius instructus de diuina virtute per flagellationem, quia uexatio dat intellectũ & per reuelationẽ, & allocutionẽ diuinam sibi factam, vt patet ex prædictis: & quia ad cognitionem pleniorem sequitur perfectior penitentia de commissis, ideo subdit Iob.*
f Idcir. *culpam meam. perfectius confitendo, & quia confessioni oris debet adesse satisfactio operis, ideo subditur,*
g Et ago pęni. *idest in austeritate & humilitate.*
h Postquam a. *Posita increpatione Eliu à Dño de præsumptione, & ipsius Iob de incauta locutione, hic consequenter ponitur increpatio aliorũ triũ amicorum Iob de falsitatis assertione: & primò, ponitur dicta increpatio. secundò, increpatorum emendatio, ibi: Abierunt ergo. tertiò, ipsius Iob plena reuelatio, ibi: Et addidit. Circa primum dicit,*
i Dixit ad Eli. *Iste erat principalis inter istos tres: & ideo Dominus ad ipsum dirigit sermonem, di.*
k Iratus est fu. *Non dicit in Eliu, vel in Iob: quia peccare ex præsumptione, & incauta locutione, sicut peccauerant Eliu, & Iob, non est ita graue, sicut peccare in falsitatis assertione, quod contigerat istis tribus, vt patet per supradicta, & grauitas huius facti notatur per hoc, qd̃ dr̃: Furor Dñi irascit̃ cõtra eos: qd̃ nõ solet dici ĩ scriptura, nisi pro grauibus culpis.*
l Quo. non estis lo. co. *idest dogma verum.*
m Sicut seruus me. *qui vera locutus est, tamen incautè quantum ad aliqua: & quia graues culpæ antiquitus sacrificijs expiabantur, ideo subdit̃*
n Sumi. er. *ad designandum perfectionem pęnitentiæ per septenarium numerum, quo perfectio designatur.*
o Et ite ad ser. *vt iustus offerat sacrificium pro iniustis.*
p Faciem eius. *quia leniter tantum peccauerat, & cum hoc perfectè de hoc pœnituerat.*
q Vt non vobis imputetur. *ad pęnam æternam.*
r Stultitia. *falsam doctrinam afferendo. ideo subditur: Neq; enim locuti estis coram me rectum.*
s Abierunt er. *Hic consequenter ponitur increpatorum emẽdatio, quia obedierunt promptè diuino mandato: & patet litera vsque ibi,*
t Et susce. *i. gratum habuit sacrificium per eum oblatum. Et eius orationem non solum pro seipso, sed etiam pro amicis suis. ideo subditur,*
u Dominus quoq;. *& patet litera.*

o Et

¶ a Et

MORALITER.

* talis suam cognoscit insipientiam à Deo postulare debet sapientiam. Iac. j. Si quis vestrum indiget sapiẽtia, postulet eam à Deo &c. Iac. 1.
a *Audi & ego.* scilicet humiliter petendo doceri à Deo: diuina namque responsio postulantis est instructio. Et quia Deus dat omnibus affluenter, vt ibidem subdit beatus Iaco. ideo subditur,
c *Auditu auris.* idest nunc post tuam instructionem habeo de te perfectiorem cognitionem: & per consequens clarius video meam defectionem. propter quod subditur,
f *Idcirco me reprehendo.* ore.
g *Et ago pęnitentiam.* corde.
g *In fauilla.* pro satisfactione.
h *Postquam autem.* Sequitur,
i *Dixit ad Eli.* Per hoc autem quòd Dominus tres amicos Iob de peccato redarguit, & remedium ostendit, dicens,
n *Sumite er.* significatur, quod confessor, qui tenet in hoc locum Dei, debet peccatoribus suorum veraciter ostẽdere grauitatem peccatorum, & eis dare salubre remedium: & sicut amici Iob statim obedierunt Domino, sicut subditur,
s *Abierunt er.* Sic peccatores obedire debent confessori suo.

* a Et

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

¶ Orando vel pro alijs sibiipsi prosunt.

a Et addidit quoq; Dñs omnia quæcunq; fuerãt Iob duplicia. b Venerũt aũt ad Deũ omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, c & cũcti qui nouerant eũ prius, d & comederunt cũ eo panẽ in domo eius, e & †mouerũt super eũ caput, f & consolati sunt eũ super omni malo quod intulerat Dñs super eũ. g Et dederũt ei vnusquisq; †ouem vnam, h & inaurẽ aureã vnã. Dñs autẽ benedixit nouissimis Iob i magis quàm principio eius. k Et facta sunt ei quatuordecim milia ouium & sex milia camelorũ, & mille iuga boũ, & mille asinę. l Et fuerũt ei septẽ

(a Mitis iussio. b secũ mutabile gratia scẽ mysteriũ iã quærere.) (a D his vicemus dictũ est in principio.)

†admouerunt se, †vel. numũ vnum

E sarijs impendat. Iam pro seipso ante exauditus ostenditur, qui hoc obtinuit pro alijs orando.

a Et Dns. re. Quia per pietatẽ benigni iudicis tentationis nostræ dispendium vincant suffragia consolationum: minus eum tentat probatio, quam remuneratio consolatur.

b Vene. Tunc ergo ad Christũ fratres ac sorores accedũt, quando ex ea plebe q̃ ei p cognationẽ iuncta est, vel, q fortes futuri sunt velut fratres, vel, infirmi velut sorores ad eũ p cognitionẽ fidei deuota gratulatione concurrunt: tũc in domo eius panem comedunt, cum postposita obseruatione literæ in ecclesia mystici eloquij q̃si frugis medulla pascuntur.

c Et cũ. Nã nasciturũ Christũ, nullus q plene didicit legem, ignorauit. Vñ & Herodi respõdent: In Bethlehẽ Iudę. (Mat.2.a)

d Co. In comestione panis, charitas: in cõmotione capitis, admiratio designatur.

e Et mo. In hoc loco caput mouere, est insensibilitatem mentis excutere, & ad cognitionem fidei credulitatis passibus propinquare.

f Et con. (Mæstum cõsolari.) Percussum merore consolari, est ei post percussionẽ de venia cõgaudere. Nã quanto quisq; cernit de restituta salute proximi hilarescere, tãto se indicat de ablata doluisse. Cõsolanĩ Christũ, cõsolanĩ ecclesiã, qui ab infidelitate resipiscunt, & prauitatem, per quam repugnauerant deserunt. In flagello autem consolari noluerunt, quia passionis eius tempore Hebræi Deum credere despexerunt. vnde Psal. (Psal.68.e) Consolantem me quæsiui, & non inueni. In fine ergo Hebræi credentes conueniunt, & redemptori in potentia diuinitatis quasi sano Iob oblationum suarum vota persoluunt.

g Et ded. vn. o. vn. & ina. a. Per ouẽ innocentia, p inaurẽ obediẽtia. i. ornatus humilitatis gratia auditus exprimiĩ. Licet hæc iuxta historiã veraciter dicta sint, tñ sub typo gesta sunt sanctæ ecclesiæ. Quæ & si multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tñ duplicia recipit, qñ susceptis gẽtibus, ad fidẽ etiã Iudæa cõsentit. F Sed qa ad ostẽdendã virtutẽ obediẽtiæ, occasio opportuna se pbuit, libet hanc paulo vigilãtius discutere, & quanti sit meriti demõstrare. Hinc Samuel ait: (1.Reg.15.e) Melior est obedientia q̃ victimæ: quia per victimas aliena caro, per obediẽtiã voluntas propria mactaĩ, repressa ergo arbitrij sui superbia citius Deũ homo placat. Virtus obedientiæ ex aduerso ostẽdiĩ, quia peccatũ ariolãdi, & quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. (Obedientiæ laus.) Obedientia ergo sola est, q̃ meritũ fidei possidet, sine qua quisq; infidelis conuincĩ. Salomon: (Prou.21.d) Vir obediẽs loquiĩ victorias, quia dũ alienę voci humiliter subdimur, nosipsos in corde superamus. Sciendũ, q nũq̃ per obedientiã malũ fieri, aliqñ aũt per obedientiã bonũ, qđ agiĩ, debet intermitti. Neq;.n. mala in paradiso arbor extitit, quã Deus homini, ne cõtingeret, interdixit, sed vt p melius obedientiæ meritũ hõ bene cõditus cresceret, dignũ fuerat, vt hũc etiã à bono prohiberet, quatenus tãto verius hoc, qđ ageret, virtus esset, quãto & à bono cessans, factori suo se subditũ humilius exhiberet. Sed notandũ q dr̃: (Gen.2.a) De omni ligno paradi.co. de ligno aũt scientiæ bo. & mal. ne comedas. G Qui.n. à quolibet bono subiectos vetat, necesse est, vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, si à bonis omnibus repulsa penitus ieiunat. Iubentur aliquando prospera huius mundi, aliqñ aduersa. Si quis ergo ex proprio desiderio ad prospera anhelat, cum imperantur, obedientiæ sibi virtutẽ euacuat. Si aduersa inuitus, & nolens subit, obedientiæ sibi meritum minuit. Prosperis ergo ex sola iussione, aduersis ex deuotione militemus, vt Moyses de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israel præferatur. Paulus ad aduersa etiã ex suo voto ducitur. Notandũ vero est, q hoc loco cum inaure ouis, cũ oue inauris offertur, quia innocuis mentibus ornamentũ obedientiæ iungitur, Dño attestãte: Oues meæ vocem meã audiunt. (Ioan.10) Beato ergo Iob nemo inaurẽ sine oue, nemo aũt ouem sine inaure obtulit: qa redemptori nostro non obedit, qui innocens nõ est: & innocens esse nõ potest, qui obedire contemnit: quia vero ipsa obedientia non metu, sed charitate obseruanda est, aureã inaurem obtulisse perhibentur, vt in ea, q̃ exhibetur obediẽtia, charitas fulgeat, quæ virtutes omnes, quasi aurum cętera metalla, transcẽdit. Sed quia nulla esse obedientia vera, nulla innocentia in hæreticorum diuisionibus esse potest, offerant ouem, sed vnam. i. ad sanctã ecclesiam cum innocentia, & obedientia venientes, eã mentem deferant, quam sectarum schismata non diuidant. Et quia ad hoc conuiuium Elia vocante Iudæi in fine vberius venturi sunt cum muneribus. Subditur,

h Dñs a. Magis nouissimis Iob, q̃ principio bñdr̃, qa q̃tũ ad Israelitici populi susceptionẽ ptinet, vrgẽte fine seculi dolorẽ sanctæ ecclesię Dñs animarũ multiplici collectione cõsolaĩ.

i Magis quam prin. (Psal.91) Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi, quia cum vita differtur ad melius, fortitudo producitur, & per augmentum temporum crescunt lucra meritorum.

k Et fact. Agnoscamus in ouibus, fideles & innocentes ex Iudæa populos, legis dudum pascuis satiatos. H In camelis ad fidem simplices ex Gentilitate venientes, qui turpes prius ostensi sunt fęditate vitiorum. Rursum quia repetit scriptura, quod confirmat, in bobus Israeliticos quasi iugo legis attritos. In asinis Gentiles. Ecclesia ergo quæ prius innumeris tentationibus præssa, vel Israeliticum populum, vel multos ex gentibus amisit, videlicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit: quia ex vtraq; natione fideliũ numerus multiplicior excrescit. Pñt & per boues prædicatores, & per asinas simpliciũ mẽtes signari, de quibus in principio latius dictum est. Septẽ quoq; filios & tres filias recepit, quia eorũ mẽtibus quos septẽ virtutibus, quas Esaias enumerat, genuerat, ad pfectionis summã, spẽ, fidẽ, charitatemq; coniungit.

l Qua.mil.ou. Hæc aperte videntur duplicia: sed filij totidem redditi dicuntur, quot amissi, vt hi qui extincti fuerant, viuere demõstrenĩ: & hi ergo dupliciter, quia ei Deus decẽ in carne restituit, decẽ, q amissi fuerãt, in occulta aĩa vita seruauit.

a Et

NIC. DE LYRA.

¶ a Et addi. *Hic consequenter ponitur ipsius Iob releuatio non solum ad prosperitatem pristinam, sed etiã ad maiorem: quod ostenditur primò in generali, cũ dr̃,* Et addi. *quod patebit infra, secundo ostẽditur hoc in speciali: & quia inter bona exteriora hoĩs, amici sunt pcipui. ideo subdiĩ,*

b Vene.au. *idest viri, & mulieres de sua cognatione, qui in nominibus fratrum, & sororum exprimuntur in scriptura: vnde & Abraham vocauit Loth nepotem suum fratrem, Gen.xiij.* (Gen.13.)

c Et cun. qui no. *idest illi qui habuerãt familiaritatem cum eo ex alijs causis ante flagella: quia postea ab eo se elongauerant reputantes eum à Deo flagellatum propter eius peccata, licet occulta.*

d Et co. *Quia fecerunt cum eo solemne prandium propter eius releuationem. nomine enim panis, & aqua omnis cibus, & potus intelligitur in scriptura. vnde 4. Reg.6.c. dixit Eliseus regi Israel de Syris in Samariam ductis. Appone eis panem, & aquam, & subditur ibidem: Apposita est eis magna ciborum præparatio. Ex quo patet, q per panem, & aquam propheta intelligebat solemne prandium: non enim est verisimile, q rex fecerit nisi secundum intellectum prophetæ.* (4.Reg.7.a)

e Et mo.su. *Recognoscentes se deceptos fuisse, reputantes flagella propter iniquitatem suam ei contigisse. Ideo subditur,*

f Et con. sunt eum &c. *Protestantes, q hoc fecerat Dominus ad ipsius Iob probationem, & maiorem remunerationem.*

g Et dede. *Magis ad congaudendum, quam ad releuandum, quia dona huiusmodi ad hoc parum fecissent, quia subditur,*

h Vnus. *In Hebræo habeĩ* קשיטה אחת *Kesithah ehath, obolum vnum, vt dñt Hebræi moderni. Releuatio aũt fortunæ Iob facta est à Dño. Ideo sub.*

i Domi.au. *multiplicando bona eius temporalia & spiritualia.*

K Et fa.sunt. *Ante flagella habuit tantum septem milia ouium, & tria milia camelorum, & quingenta iuga boum, & quingentas asinas, vt habetur supra cap.1. quæ omnia hic exprimuntur duplicata.*

l Et fuerunt. *Et sic uidetur, q proles eius non fuit duplicata, quia tot habuerat ante, ut habetur primo cap. Ad hoc dicunt aliqui, quod hoc factũ est ad meliorem ipsius fortunam: quia si proles eius fuißet duplicata, bona eius temporalia fuißent nimis diuisa: & sic quilibet reportaret minorem portionem. Sed hoc uidetur parum ualere, quia in felicitate prolis magis attenditur bonitas morũ quã abundãtia temporaliũ bonorũ, &*

¶ ideo

MORALITER.

* a *Et add.* Per hoc autem, q Dñs post flagellationem Iob eius bona duplicauit, significatur q propter patientiam in aduersis semper augentur bona spiritualia, & aliqñ etiam corporalia ipsis passis.

b *Vene.au.* Per hoc autem q amici Iob panẽ in domo Iob comederunt, & ipsi sibi munera obtulerunt, significatur, quòd veri amici communicare debent adinuicem bona spiritualia & etiam temporalia, cum fuerit opportunum.

i *Domi.au.* Per hoc significatur, quòd vita iusti in fine melioratur.

l *Et fue.* Per quos intelligi possunt mystice septẽ dona spiritussancti, quia supra dictũ est, quòd Iob in aliquibus tenet typum Christi.

* a Et

a filij, & tres filiæ. Et vocauit nomen vnius † Diẽm, b & nomen secundæ †Casiam, c & nomẽ tertię †Cornustibij. d Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ, sicut filiæ Iob in vniuersa terra. e Deditq; eis pater suus hæreditatem inter fratres earum. f Vixit autem Iob post flagella hæc, g cẽtum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum vsq; ad quartam generationem: h & mortuus est senex, i & plenus dierum.

(a ¶ Idest lux.) (a ¶ Odore virtutum) (b ¶ Lætantium cantus.) (a ¶ Sed quia inter perfectos sunt & infirmi, & his benigne pater dàt hæreditatem cum fratribus.)

†Iemima †Cesia †Cerẽhap huch.

a *Et vocauit nomen vnius.* D. A Omnis qui misericordia redẽptoris eligitur, his nominibus designat, quia humanũ genus cõdendo, Diẽ: redimendo, Casiam. Nã Christi bonus odor sumus Deo: (2.Cor.2.d) & assumẽdo, Cornustibij fecit. Qui.n. lux fuimus conditi, & nũc sumus Casia redẽpti, erimus qñq; Cornustibij in exultatione æternæ laudis assũpti. Cornustibij aũt ex Cornu, & tibia cõpositũ est. Ergo per Cornustibij lætantiũ cantus exprimitur. Prius etiam, homo quasi dies ex cõditione claruit, post redẽptus fragrantia virtutum implet: quibus, qđ perdidit restituatur, tertio in resurrectione carnis in concẽtu æternæ laudis assumetur: Sed ante nuptias sponsa se præparat, vt placeat. vnde:

b *Non sunt.* Electorum quippe animæ omne humanũ genus, qđ in terra s̃m hominẽ cõuersatur, suæ pulchritudinis decore transcendunt, quantoq; magis exterius se affligẽdo despiciũt, tanto intus verius componuntur.

c *Deditq; eis.* Ipsę ergo ex perfectorum merito speciosæ memorantur. Ipsæ etiam ex imperfectorum typo velut infirmæ hæreditatẽ inter fratres accipiunt. Sorores ergo cum fratribus ad hæreditatẽ perueniũt, quia infirmi cũ fortibus ad cęlestia admittuntur. Vsu nanq; veteris vitę, fęminæ inter mares hæreditatẽ non habent: qa legis seueritas fortia eligens, infirma contemnens, districta potius studuit, quam benigna sancire. Sed pio redemptore veniente, & infirmus cum perfectis ad regnum assumitur.

d *Vixit au.* Vacuus dierum est, qui & quã liber multũ vixerit ætatis suæ tẽpora in vanitate cõsumit. C At contra plenus dierũ dr̃, cui nequaq̃ dies sui pereundo trãseunt: sed ex quotidiana mercede boni operis apud iustum iudicem, & postq̃ transacti fuerint reseruanĩ. In typo ecclesię si quatuordecim p denariũ ducimus, ad centesimũ & quadragesimũ numerũ puenimus. Et rectè ecclesia per multiplicata decẽ, & quatuor cõputaĩ, qa vtrũq; testm̃ custodiens, & tã s̃m legis decalogũ, q̃ secundũ euangelij quatuor libros viuens, vsq; ad perfectionis culmen extendiĩ. Bene aũt Iob post flagella viuere dr̃, quia ecclesia prius flagello disciplinæ percutiĩ, & postmodũ vitæ perfectione roboraĩ: q̃ etiam filios suos, & filios filiorum suorũ vsq; ad quartã generationẽ conspicit: quia in hac ętate quę annuis quatuor tẽporibus voluitur, vsq; ad finẽ mundi per ora prædicantium nascentes sibi soboles contẽplatur. Videt filios filiorum, cũ ab eisdem fidelibus ad fidem gigni, & alios cognoscit. Quæ senex & plena dierum moritur, quia subsequente luce ex mercede quotidianorum operum deposito corruptionis pondere ad incorruptionẽ spiritualis patriæ mutatur. Plena dierum moritur, cui labentes anni non transeunt, sed stantium actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur, quia per hæc transeuntia tẽpora id qđ nõ transit operatur. Vnde apostolis diciĩ: Operamini nõ cibũ qui perit, sed qui permanet in vitam æternã. (Ioan.6.e)

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *ideo aliter dicitur, q pueri Iob fuerunt mortui in statu salutis, vt satis patet ex dictis supra i. cap. tales autem non dicuntur propriè mortui, sed magis viui: secundũ quod dicit saluator Mat.xxij.c. allegans verbum Domini quod habetur Exo.iij.b. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob: ideo subdit saluator: Non est Deus mortuorũ, sed viuentiũ: & ideo quia pueri Iob reseruabantur in limbo sanctorum patrum cũ ipso victuri in æternũ, sic intelligitur proles eius duplicata sicut & alia.*

a Et vo.nomen. *propter speciositatis eius claritatem.*

B b Et no. *quæ est species aromatica: & hoc propter mulieris suauitatẽ.*

c Et no.ter. *est autem stibium vnguentum, quo mulieres depingunt faciem vt appareant pulchriores, secundum illud iiij. Reg.ix.f. Depinxit Iezabel oculos suos stibio &c. hoc autem stibium in cornu seruatur, sic ergo vocauit Iob filiam suam, per hoc designans, q habebat maiorem pulchritudinem quam possit haberi in alijs mulieribus per talem picturam, ideo de filiarum Iob pulchritudine subditur,*

d Non sunt au. *Et per hoc designatur, q non solum excedebant alias mulieres in pulchritudine corporis, sed etiam in pulchritudine morum.*

e Dedit.eis pa. *& per hoc designatur cõuenientia virtutis & amoris in vtrisque: & quia Iob fuit flagellatus in proprio corpore, ideo post flagella ad prosperitatis eius augmentum additur longitudo dierum, cum dicitur.*

f Vi.au. *scilicet quæ prædicta sunt.*

g Cen.qua.an. *& q in toto hoc tempore vixerit in prosperitate, ostenditur per hoc q subditur: Et vi. filios fil.su. &c. Sequitur,*

h Et mor. est se. *quod pertinet ad vitæ diuturnitatem.*

i Et plenus. *quod pertinet ad vitæ prosperitatem. vnde sup. vij. ad designandum suam aduersitatem dixit: Sic & ego habui menses vacuos. pp quod per oppositum plenitudo dierum designat in eo abundantiam bonorum fortunę, quibus vsus est ad virtutem, & bonorum gratiæ, quibus perductus est ad futuram gloriam, quę perdurat in secula seculorum.*

MORALITER.

* a *Et tres fi.* Per quas intelligi possunt tres virtutes theologicę: ideo subditur,

a *Et vo.no.vnius.* Per quam significatur fides, quæ pertinet ad cognitionem. D

b *Et no.se.* quæ est species aromatica, propter quod significat spem per quam sperantur cęlestia: licet istæ duæ virtutes non fuerint in Christo, sunt tamen in membris eius.

c *Et no.ter.* i. vas vnguenti, quo mulieres pingunt facies suas ad decorandum. Per quod significatur, q ista filia Iob erat pulchrior cæteris mulieribus, quantuncunq; possent se decorare per artem superadditam naturæ: propter quod hæc filia Iob significat charitatem alijs virtutibus præcellentem.

f *Vi.au. Iob &c.* quod tempus videtur multò maius quã illud quod præcesserat de vita Iob: quia secundum doctores Iob fuit contemporaneus Moysi, qui tamen vixit tantum centum viginti annis, & Iosue successor eius centum & decem: & per hoc significatur longitudo prosperitatis vitæ futuræ post breuitatem præsentis miserię, ad quam longitudinem nos perducat &c.

In cap.xiij. vbi dicitur in postil. Ipse est rex super omnes filios superbię, idest excedit omnes alios in superbia.

ADDITIO I.

¶ Vbi translatio nostra habet: Ipse est rex super omnes filios superbiæ: In Hebræo habetur: Ipse est rex super omnes filios schahaz שחץ. Schahaz verò est vocabulum obscurum quod non significat superbiam: nec aliquod certũ habet significatum, secundum expositores Hebræorum, eò q vocabulum istud non habet simile in sacra scriptura secundum eos: vnde dicunt q debet exponi prout congruit loco, in quo ponitur, & quia in hoc loco planè agitur de ceto Leuiathan, quod est maximum animal & potentissimum inter marina communiter, ideo dicunt q interpretatio huius dictionis est piscis, & sic secundum eos dicitur: Ipse est rex super omnes filios piscium. Sed hæc expositio est falsa, & etiam vt credo ficta. Primum patet: nam aliud vocabulum simile reperitur, Esa.xxxvij.f. vbi dicitur: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur: & in anno secundo pomis vescere. Et vbi translatio nostra habet pomis: In Hebræis habetur schahaz, quæ est similis dictioni huic, quæ hic ponitur: cuius sensus est secundum Hebræos, q Deus per Esaiam prophetam pronosticabat Ezechiæ regi, q postquam Sennacherib recessisset à Iudea, quam dimiserat penitus deuastatam, totus populus Ezechiæ in primo anno miraculosè viueret ex his quæ nascerentur ex granis cõtritis ab exercitu Assyriorum sine cultura hominis, & in anno secũdo viueret etiam miraculosè de fructibus arborum quas pręciderãt Assyrij, & sic patet, q schahaz significat rem præcisam à sua radice: quæ quidem significatio conuenit proprie in hoc loco, vt sit sensus: Ipse est rex super oẽs filios schahaz. s. super oẽs filios pręcisionis seu excisionis, quod proprie pertinet ad diabolũ per Leuiathan in hoc loco figuratũ, qui excedit oẽs à Deo præcisos in auersione à Deo, q̃ est propria præcisio: & quia hæc pcisio primò & principaliter fuit per superbiã, ideo trãslatio nostra cõpetenter se habuit interpretãdo hoc nomẽ schahaz per superbiã, & sic patet primũ. Scđm verò probabiliter apparet: nã ipsi Hebræi oĩa ista q̃ hic tradunĩ de Leuiathã, intelligũt de ipso ceto, nõ de diabolo: de quo. s. ceto multa tradũt fabulosa, & penitus incredibilia, put post. ponit sup. xl.c. & in alijs locis: & vt talia quodãmõ cõfirmẽt euacuãdo verã sniam nostrã de Leuiathã spirituali: iõ finxerũt q schahaz significat pisces modo prædicto, vt ẽt finxerunt q similis dictio in sacra scriptura nõ inueniatur.

In eo.c.xlij. vbi dicitur in postilla, Ideo de filiarum pulchritudine Iob subditur, Non sunt autem inuentæ &c.

ADDITIO II.

¶ Per pulchritudinẽ corporalẽ nõ designatur pulchritudo morũ. vnde Prou.xj.c. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua: & ibidẽ c.vlt. Fallax gratia & vana est pulchritudo, mulier timẽs Deum ipsa laudabitur. Sed per pulchritudinẽ filiarum Iob, potius innuitur, q illa quæ traduntur in gestis Iob magis sunt referenda ad sensum spiritualẽ, quem beatus Greg. notabiliter & largè exponit, quam ad literalem: modicum.n. cederet in veram laudẽ Iob vtrum pulcherrimas filias haberet, quarũ similes non inuenirentur in vniuersa terra, prout litera testatur, an q essent mediocriter pulchræ.

Postilla venerabilis patris Domini Nicolai de Lyra cum additionibus Pauli Burgen. & Replicis Matthiæ Doring finiunt.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E

VENERABILIS DOCTORIS FRATRIS NICOLAI DE LYRA in postillam super Psalterium præfatio incipit.

G

PROPHETA magnus surrexit in nobis, Lu.vij.c. Quamuis liber psalmorum apud Hebræos inter hagiographa computetur, tamen apud Latinos inter libros propheticos reputatur nec immerito: quia Dauid, qui fecit psalmos saltem pro maiori parte, non solum dicitur propheta, sed etiam eximius prophetarum, vt dicitur in principio glossæ super librum psalmorum: propter quod conuenienter dicitur de eo verbum propositum: Propheta magnus &c. In quo quidem verbo possunt notari quatuor causæ huius libri, scilicet efficiens, materialis, formalis & finalis. Causa autem efficiens duplex, scilicet principalis, & instrumentalis. Principalis est ipse Deus reuelans mysteria in hoc libro descripta. Instrumentalis autem est ipse Dauid, cui secundum Aug. omnia contenta in hoc libro fuerunt reuelata, & ab eo descripta. Secundum vero Hieronymum, & Hilarium, & omnes doctores Hebraicos, Dauid non fecit omnes psalmos, sed maiorem partem. Plures autem alij aliquos psalmos scripserunt, vt Moyses, Salomon, & aliqui alij, vt magis patebit infra prosequendo per titulos psalmorum. Psalmi tamen facti à Dauid, & alijs, collecti fuerunt, & in vno libro congregati, qui dicitur liber psalmorum: & hoc per Esdram scribam, & prophetam, vel per alium prophetam sanctum, quicunque fuerit, vt dicit Hier. in prologo super librum istum, qui in modernis biblijs communiter non habetur. Tenetur tamen communiter à doctoribus nostris, quòd Esdras, qui legẽ combustam à Chaldæis reparauit, psalmos à diuersis factos in hoc volumine congregauit. Non tamen dicitur autor libri, seu causa efficiens instrumentalis, sed magis ipse Dauid, qui maiorem partem psalmorum fecit. Totum enim à maiori parte denominatur. Hæc autem causa efficiens duplex, scilicet principalis, & instrumentalis tangitur cum dicitur: Propheta. Ad actum enim prophetandi concurrit Deus mentem prophetæ tangens, seu eleuans ad supernaturalem cognitionem: & mens prophetæ hoc modo tacta, seu illuminata. oportet enim quòd simul sint mouens actu, & res mota: propter quod dicit Dominus, Num.xij.b. Si quis inter vos propheta Domini fuerit in visione apparebo ei, aut per somnium loquar. In quo verbo tanguntur duo modi prophetandi: ad quos omnes modi prophetiæ propriè dictæ reducuntur, prout infra magis videbitur. Vnus est in vigilia, qui notatur, cum dicitur: In visione apparebo ei. Alius est in somno, qui notatur, cum dicitur: Aut per somnium loquar. In vtroque tamen modo concurrit Deus, vt agens principale, & mens prophetæ, vt agens instrumentale: quod patet per hoc, quod dicitur: In visione apparebo ei, scilicet in vigilia, veritatem supernaturalem ei ostendens. Aut per somnium loquar, occulta sibi reuelans. Et sic patet primum scilicet causa effectiua. Secundò tangitur causa materialis siue subiectiua, cum dicitur: Magnus. Ad cuius intellectum sciendum, quòd propheta aliquis dicitur magnus, & prophetia eius magna dupliciter. Vno modo intensiuè, & hoc tantò magis contingit, quantò clarior est cognitio ipsius prophetæ. & secundum hoc Dauid dicitur propheta magnus: vnde & in principio glossæ super librum istum dicitur: Alij prophetæ per quasdam rerum imagines, atque verborum tegumenta prophetauerunt. Dauid autem solius spiritussancti instinctu sine omni exteriori adminiculo suam edidit prophetiam. Et hic modus est excellentior prophetiæ, vt infra magis videbitur, cum agetur de gradibus prophetiæ. Sed hic modus magnitudinis prophetiæ magis pertinet ad causam formalem (quæ consistit in modo tractandi) quam ad subiectiuam. Alio modo accipitur magnitudo prophetæ, seu prophetiæ extensiuè, scilicet quando ad plura se extendit, & hoc pertinet ad causam subiectiuam, seu materialem. Et hoc modo prophetia in hoc libro contenta dicitur magna, quia quodammodo se extendit ad omnia, quæ in sacra scriptura continentur. Secundum autem Cassiodorum super librum istum, totus Christus (quantum ad caput, & membra) est subiectum in tota sacra scriptura, accipiendo subiectum pro materia. Et similiter secundum eum totus Christus est materia huius libri, differenti tamen modo à tota scriptura sacra: quia hic est subiectum, seu materia per modum laudis, propter quod dicitur liber psalmorum, idest laudum diuinarum: propter quod etiam ab alijs doctoribus communiter dicitur, ꝙ continet totam sacram scripturam per modum diuinæ laudis. Et ideo de magnitudine materiæ huius libri potest dici illud Exo.iij.a. Vadam & videbo visionem hanc magnam: quod est verbum Moysi, qui interpretatur extractus de aquis, quia nullus est aptus ad considerationem veritatis in hoc libro contentæ, nisi fuerit extractus ab aquis voluptatum pra cutis vitæ. vnde dicitur Esa.xxviij. Quem intelligere faciet auditum scilicet Dominus. Et respondet propheta: Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus, idest à corporis voluptatibus. Tertiò in verbo proposito tangitur causa formalis, cum dicitur. Surrexit. Circa quod sciendum, quòd duplex est forma, scilicet forma tractatus, & forma tractandi. Forma tractatus est diuisio libri, de qua dicetur post in libri prosecutione. Forma verò tractandi est modus agendi, qui in proposito est modus Deum laudandi, vt prædictum est: quicquid enim in hoc libro continetur, per modum diuinæ laudis ponitur. Laus vero diuina oratio est, seu species orationis. Oratio autem secundum Damasce. est ascensus mentis in Deum: qui quidem ascensus notatur, cum dicitur: Surrexit: propter quod dicitur in Psal.lvj.b. Exurge gloria mea, exurge psal. &c. Gloria est clara notitia cum laude. Cognitio autem ipsius Dauid in hoc libro contenta fuit valde clara, quantum se extendit cognitio prophetica, vt iam in parte tactum est, & postea plenius tangetur. Est etiam descripta per modum diuinæ laudis, vt dictum est: & ideo bene vocatur gloria: propter quod dicit Dauid: Exurge gloria mea. & addit: Exurge psalterium, & cithara: quia aliqui psalmi ab eo descripti cantabantur in musico instrumento, quod vocatur psalterium, & aliqui in cithara, vt videbitur prosequendo: sicut & modò aliqui cantus, sunt notæ magis propriè cantantur in lyra, & alijs instrumentis. Quartò tangitur causa finalis, cum dicitur: In nobis, idest ad vtilitatem, & salutem nostram: homo enim eò quòd est capax Dei per cognitionem, & amorem, est ordinatus ad quendam finem supernaturalem, secundum illud Esa.lxiij.b. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et quia ad finem totaliter incognitum nullus potest se dirigere, ideo necessarium fuit aliqua diuinitus hominibus reuelari, per quæ diriguntur in finem supernaturalem: huiusmodi autem est sacra scriptura reuelata diuinitus, propter quod de ea dicit Apostolus ad Rom.xv.a. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus, quę spes est expectatio certa futurę beatitudinis. Liber autem psal. continet totam sacram scripturam per modum laudis: ideo est toti ecclesię valde vtilis ad spem, & ad consecutionem futuræ beatitudinis: de quo possumus dicere illud Luc.j.g. Erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui. Deus enim sanctus, & benedictus erexit nobis cornu salutis, idest scripturam sacram efficacem ad consequendam salutem, quę est scriptura libri psalmorum, vt dictum est: In domo Dauid pueri sui: quia Dauid pro maiori parte fuit autor huius libri, per quem, si corde teneatur, & opere impleatur, in pręsenti gratia habebitur, & gloria in futuro. Quod nobis concedat, qui est benedictus in secula.

AD euidentiam maiorem huius libri, & aliorum librorum prophetalium, quorum expositioni intendo insistere post istum. Antequam descendam ad textum huius libri, quęritur vtrum Dauid fuerit eximius prophetarum. Et arguitur primò quod non, quia Deu.vlt.d. dicitur: Non surrexit vltra propheta in Israel sicut Moyses &c. ergo videtur quod Moyses fuerit excellentior propheta quam Dauid. Item Matt.xj.b. dicitur: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, qui fuit propheta: ergo Dauid non fuit eo excellentior. In contrarium arguitur per glossam psal. supra allegatam, quæ dicit, quòd Dauid fuit eximius prophetarum. Responsio: Quoniam ista quęstio mota est propter intellectum prophetarum generaliter, ideo quatuor hic sunt videnda. Primum est de quibus sit reuelatio prophetica. Secundum de gradibus prophetię. Tertium de vario tactu spiritussancti circa mentem prophetę. Quartum de comparatione ipsius Dauid ad alios prophetas. Circa primum sciendum, quòd propheta secundum nominis interpretationem dicitur, quasi procul fans: quia denuntiat ea, quę procul sunt, seu remota à naturali cognitione humana: & ideo de talibus est prophetia. Huiusmodi verò sunt in triplici gradu, quia quædam sunt sic remota propter conditionem rei cognoscendæ, & aliqua ex cognoscentis conditione, & aliqua propter modum cognoscendi. Primum adhuc est in triplici gradu. Primus est propter rei cognoscendæ eminentiam, cuiusmodi sunt diuina, maximè circa personarum propria: ideo de talibus facta sunt reuelationes propheticæ, Esa.vi. per Seraphin ter sanctus clamantia, & clarius est in nouo testamento. vt habetur j.Ioan.v.b. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater. verbum, & spiritussanctus, & hi tres vnum sunt. Secundus gradus est propter rei cognoscendę latentiam cuiusmodi sunt cordium secreta soli Deo cognita. Vnde & cogitatio Simonis magi per reuelationem fuit cognita Petro, Act.viij.d. vnde dixit ei: In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Cogitabat enim gratiam spiritussancti vendere. Tertius gradus est propter rei cognoscendę distantiam: quę distantia vno modo accipitur ex parte loci, & hoc modo Eliseus per spiritum propheticum distans per magnum spatium vidit Giezi accipientem munera à Naaman Syro, vt habetur iiij. Reg.v. Alio modo accipitur distantia ex parte temporis scilicet pręteriti vel futuri. Pręsens enim tempus non distat à nobis. De distantibus verò secundum pręteritum facta fuit reuelatio Moysi, quando prophetauit de creatione mundi, vt dicit Gregorius super Ezech. De distantibus verò secundum futurum fiunt communiter reuelationes prophetice, vt patet intuenti sacram scripturam: Propter quod prophetia diffinitur à Cassiodoro sic: Prophetia est diuina inspiratio, rerum euentus immobili veritate denuntians. Secundò aliqua sunt remota à cognitione nostra propter conditionem cognoscentis, & hoc propter aliquem cognoscentis defectum, qui suppletur per spiritum propheticum. Et hoc modo Abias Silonites cognouit uxorem Ieroboam domum suam ingredientem, quamuis cęcus esset, ut habetur iij.Reg.xiiij. Tertio modo aliqua sunt remota à cognitione humana, propter cognoscendi modum, sicut Salomon habuit notitiam animalium, & plantarum, ut habetur iij.Reg.iiij. non per exercitium studij, sed per inspirationem spiritussancti. Circa secundum notandum, quòd ad prophetiam propriè dictam requiritur cognitio intellectiua, secundum quod habetur, Dan.x.a. Intelligentia opus est in visione: & ideo si alicui sancto communicetur aliquid ad prophetiam pertinens, absque tali intelligentia, non dicitur propheta, nisi forsitan valde largè, & impropriè. Quod contingit tripliciter. Vno modo sicut in visione, sicut Pharao vidit spicas. Gen.xlj. & Balthasar manum scribentem in pariete. Dan.v. Ille dormiens, iste vigilans: neuter tamen eorum fuit propheta: quia visionem non intellexit, sed Ioseph, & Daniel, qui visiones intellexerunt. Secũdò hoc contingit in locutione, sicut Caiphas. Ioan.xi.f. dixit quid propheticum, dicens: Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Intendebat enim solum dare consilium de morte Christi, quòd esset expediens, quamuis esset innocens, ne occasione ipsius venirent Romani, & tollerent locum, & gentem: sed à spiritusancto factum est, quod hoc consilium sic protulit, quòd mors Christi futura foret pro salute spirituali totius mundi ipso Caipha hoc ignorante: & propter hoc non fuit propheta propriè loquẽdo. Sicut nec asina Balaam fuit animal rationale, quamuis per linguam eius fuerit prolatum verbum rationale, angelo linguam illius mouente, absque tamen cognitione asinæ, sicut plenius dixi super Iob. Tertio modo contingit hoc in operatione, scilicet quando spiritussanctus impellit aliquem ad aliquid agendum, quod habet prosperum euentum, quamuis homo sic motus hoc ignoret, sicut Iud.xi.e. dicitur de Iepthe, quòd irruit in eum spiritus Domini, scilicet ad pugnandum contra filios Ammon, tamẽ non fuit sibi reuelata victoria futura: & propter hoc non dicitur propheta, sed talis motus vocatur spiritussancti instinctus, qui est casus prophetiæ secundum doctores, idest aliquid deficiens à ratione prophetiæ. Et talis motus est similis motui ipsius bene fortunati, qui mouetur ad aliquid bene agendum, sine tamen ratione, & cognitione præuia, vt habetur in libro de bona fortuna. Differt tamen: quia motus bene fortunati est à causa naturali, scilicet ab influxu orbis, vel intelligentiæ motricis, vt dicunt aliqui, vel ab vtraque simul, vt dicunt alij. Motus autem Iepthe, & consimilium est à causa supernaturali, scilicet ex motione spiritus diuini. Iste tamen instinctus magis appropinquat ad rationem prophetiæ vt videtur, quam duo alij modi prædicti. Igitur quia ad rationem prophetiæ veræ requiritur intelligentia, vt dictum est: ideo secundum varietatem intelligentiæ accipiuntur gradus prophetiæ: quia ille gradus est excellentior, vbi cæteris paribus est intelligentia clarior, dum tamen prophetiæ limites non transcendat, vt magis videbitur infra. Primus igitur gradus est, quando cum visione alicui communicata datur visionis intelligentia, sicut Ieremias vidit ollam succensam, & facies eius à facie aquilonis, vt habetur Ierem.j.c. & intellexit per hoc signari exercitum regis Babylonis venturum ad comburendam ciuitatem Ierusalem. Secundus gradus, est quando non fit talis visio seu apparitio, sed auditur vox instruens de aliquo supernaturali, sicut j.Reg.iij.b. Samuel audiuit vocem Domini sibi loquentis, nec tamen vidit aliquam effigiem sibi apparentem. Quod patet ex hoc quòd credidit esse vocem Eli ipsum vocantis, vt habetur ibidem. Et iste gradus prophetiæ est excellentior prædicto, quia voces sunt signa magis expressiua veritatis, quam figuræ prædictæ. Tertius autem gradus est, quando non solum auditur vox instruẽs, sed etiam cum hoc apparet persona aliqua loquens: propter quod iste gradus est excellentior prædictis. Iste tamen gradus variatur tripliciter, quia persona instruens, seu apparens in aliqua effigie aliquando est homo sanctus, sicut ij.Mach.xv.b. habetur, quòd Onias iam defunctus apparuit Iudæ Machabæo dicens ei de Ieremia propheta similiter apparente: Hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ierusalem &c. Aliquando est angelus, de quo non oportet exemplum ponere, quia reuelationes vete. ac no. testam. vt communiter, leguntur sic factæ. Aliquando autem est effigies repræsentans ipsum Deum, sicut Esa.vi.a. dicitur: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum &c. Et sequitur ibidem: Et audiui vocem Domini dicẽtis mihi, quem mittã &c. Et iste tertius gradus prophetiæ est excellentior secundo: & secundus primo, sicut Deus est excellentior angelo, & angelus homine. Considerandum autem, quòd omnes isti gradus prophetiæ veræ prædicti variantur dupliciter, quia tales apparitiones aliquando fiunt in somno, & tunc vocantur reuelationes per somnia, aliquando autem in vigilia, & propriè vocantur visiones. Et iste secundus modus, qui vocatur visio, est excellentior altero, quia maior illustratio mentis requiritur adhoc, quòd ipsa distracta per operationes sensuum exteriorum in vigilia capiat intelligibilem veritatem de supernaturalibus, quam in somno, in quo sensibus exterioribus quietatis, anima magis disponitur ad capiendum huiusmodi veritatem. Econtrario autem est in cognitione accepta via naturali, quæ accipitur per viam sensus, memoriæ, & experimenti, vt dicitur 1. Metaphy. & ideo talis cognitio non potest accipi in somno. Ad illum autem modum prophetiæ, qui fit in somno, reducitur ille, qui fit in raptu, vel extasi, quia pro tunc non est vsus sensuum exteriorum, sicut nec in somno. Quartus autem gradus prophetiæ propriè dictæ est, quando sine apparitione alicuius figuræ, vel signi sensibilis capitur veritas intelligibilis de occultis per diuinam reuelationem. Et hoc modo factæ sunt reuelationes ipsi Dauid, vt dicitur in principio glo. super psal. vt superius est allegatum. Et iste gradus prophetiæ est excellentior cæteris prædictis. Sicut enim ille diceretur melioris ingenij, & clarioris, qui caperet veritatem conclusionum geometricalium sine descriptione figurarum sensibilium, quam ille, qui capere non posset absque tali descriptione: Sic in cognitione prophetica illa mens videtur excellentius diuinitus illustrata, quæ veritatem intelligibilem capit absque sensibilibus signis, cuiusmodi sunt figuræ, & voces supradictæ, quam illa, quæ capit sub talibus signis sensibilibus: & sic patet secundum principale, videlicet varietas graduum prophetiæ. Circa tertium sciendum, quod spiritussanctus aliquando tangit mentem prophetæ de præsenti tantum, & non de futuro, nec præterito sicut Act.x.c. de nuntijs Cornelij dixit spiritussanctus Petro: Ecce viri tres quærunt te. Et sic tunc facta est ei reuelatio de presenti, non tamen de pręterita visione Cornelij, qua vidit angelum sibi dicentem: Mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem &c. quã visionem Petrus postea cognouit per relationem Cornelij, sicut ibidem habetur. Similiter nec de descensu spiritussancti futuro super Cornelium & eius amicos verbum Petri audituros: propter quod Petrus hoc videns fuit valde admiratus, quòd non fuisset, si pręcognouisset. Aliquando verò spiritussanctus tangit mentem prophetę tantum de pręterito, sicut Moysi facta fuit reuelatio creationis mundi, cum dixit: In principio creauit &c. Aliquando verò tangit tantum de futuro, sicut Gen.xxvij.d. Isaac benedicens filio suo Iacob cognouit ea quę circa eum erant futura, tamen ipsum præsentem non cognouit, quia credebat ipsum esse Esau, nec consilium Rebeccę præteritum, quod dederat Iacob pro petitione benedictionis paternæ. Aliquando autem tangit de præsenti, & futuro simul, sicut Gen.xlviij.b. Iacob qui præ senectute videre non poterat, Manassen & Ephraim pręsentes per spiritum propheticum cognouit: propter quod cancellatis manibus dexteram super iuniorem posuit: & quid esset futurum vtrique fratri prędixit: Aliquando verò tangit de pręsenti, pręterito, & futuro: Luc.1.d. dicitur, quòd Elisabeth ad salutationem Marię repleta est spiritussancto, & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Ex quo patet, quòd cognouit per spiritum eam habere in vtero præsentialiter Dei filium. Sequitur ibidem: Et beata quæ credidisti, scilicet angelo nuntianti tibi conceptionem Christi. Ex quo patet, quòd fuit illustrata de modo conceptionis pręterito. Similiter fuit tacta de futuro. vnde subditur: Perficientur ea, quę dicta sunt tibi à Domino. Spiritus enim sanctus operatur in mentibus hominum, prout vult: & ideo non solum modis prędictis, sed etiam alijs potest eas tangere: tamen ille tactus, qui est de presenti, preterito, & futuro est perfectior, quam ille, qui est de duobus tantum: & ille, qui est de duobus, quam de vno solo. Et inter illos qui sunt de vno solo, ille, qui est de futuris contingentibus, videtur perfectior: quia futura sunt magis remota à cognitione nostra, quam presentia, uel preterita, quę possunt etiam via naturali cognosci, licet non illo modo, quo spiritu prophetico cognoscuntur. His prędictis descendendum est ad quartum principale, quod est de comparatione Dauid ad alios prophetas. Circa quod sciendum, quòd Dauid potest comparari ad prophetas noui testamenti cuiusmodi fuerunt Apostoli, & sic Dauid non fuit excellentior prophetarum, quia apostoli fuerunt de secretis diuinis magis illuminati, & in maiori plenitudine receperunt gratiam spiritussancti, vt habetur ij.ad Cor.iij. Si autem comparetur ad prophetas veteris testamenti, sic adhuc non fuit excellentior prophetarum, vt dicit Sanctus Thom. de Aquino secunda secundę: sed Moyses fuit eo excellentior. Cuius rationem principalem assignat, eò quòd fuit ei concessum videre diuinam essentiam in presenti vita existenti, secundum quod dicit Augustinus ad Paulinam de videndo Deum. Dictum est autem suprà, quòd gradus prophetię excellentior, vbi est cognitio clarior. Et sic dicit, quod Moyses fuit excellentior simpliciter, tamen Dauid secundum quid fuit excellentior, quia plura Christi mysteria magis expressit. Ad hoc etiam inducit rationem secundam ex parte denuntiationis prophetice, quia Moyses prophetiã suam denuntiauit toti populo Iudęorum, non sic autem Dauid, nec alij prophetę. Tertiam rationem ad hoc adducit ex parte confirmationis prophetię nuntiatę, quod est per miracula. maiora enim signa fecit Moyses in Aegypto, in mari rubro, & in deserto, quam Dauid & alij prophetę. Sed quicquid sit de conclusione, rationes tamen inductę non videntur valere ad propositum: quia claritas cognitionis actum prophetandi excludens, non potest constituere excellentiorem gradum prophetiæ: quia idem constitueret, & excluderet, vt videtur. visio autem diuinę essentię excludit actum prophetandi, sicut & actum fidei, quia vterque actus est necessariò ęnigmaticus, & ideo visio diuinę essentię non potest constituere excellentiorem gradum prophetię, licet faciat clariorem cognitionem, seu aliquem clarius cognoscentem: propter hoc superius dixi, quòd claritas cognitionis maior constituit excellentiorem gradum prophetię, dum tamen talis claritas limites cognitionis prophetię non transcendat. Prętereà si prędicta ratio valeret, sequitur, quòd Moyses fuit excellentior omnibus apostolis preter Paulum, quibus non fuit concessum videre diuinam essentiam in vita pręsenti: quod tamen ipse negat ibidem dicens, quòd apostoli fuerunt excellentiores Moyse: ergo ex tali visione non potest dici, vt videtur, quòd Moyses fuit excellentior propheta ipso Dauid. Similiter ratio secunda non videtur valere, quia denuntiatio prophetię est aliquid sequens cognitionem propheticam: & ideo non videtur variare gradum prophetiæ, ex hoc, quòd pluribus, vel paucioribus denuntiatur. Similiter tertia non valet eadem ratione, quia confirmatio per signum sequitur prophetiam: vnde & Ioannes Baptista nullum signum fecit, vt dicitur Ioan. 10. & tamen à dicto doctore conceditur maior propheta ipso Moyse. Similiter nec ex gradibus prophetię supra positis potest Moyses dici excellentior Dauid, quia excellentior gradus est capere veritatem supernaturalem absque quibuscunque figuris, & signis sensibilibus, qui gradus fuit in Dauid, vt dictum est per glo. psal preallegatam. Et idem videtur per illud, quod habetur 2. Reg.23.a. Sicut lux auroræ oriente sole mane absque nubibus rutilat, quod dicitur de Dauid. Visiones enim imaginarię, & signa sensibilia, quæcunque sunt, quasi quędam nubes claritatem solis excedentem virtutem visus nostri nobis contemperantes: ille enim acutioris & fortioris visus est, qui claritatem solis potest bene nudè intueri, quàm ille qui non potest absque con-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E *contemperamento tali : & ideo Dauid qui absque signis sensibilibus capi bat radium diuinæ lucis, habuit excellentissimum gradum propheticæ cognitionis. Et licet Moyses eundem gradum habuerit, secundum quod*
Num.12.b *dicitur Num.xij.b. de ipso. Palam & non per ænigmata Deum videt, idest absque figuris & sensibilibus signis, vt ibidem fuit expositum, tamen non habuit toties nec ita communiter tales illustrationes sicut Dauid. Item secundum quod dicit doctor prædictus. Dauid plenius, & clarius expressit mysteria Christi, quam Moyses: lex autem vetus, & prophetæ ordinabantur ad Christum sicut ad finem. vnde dicit Apostolus,*
Gal.3.d Act.10.g *Gal.3.d. Lex pædagogus noster fuit in Christo. & Act.10.g. dicitur de Christo: Huic omnes prophetæ testimonium perhibent. Et Rabbi Moyses dicit in libro directionis perplexorum, quòd omnes prophetæ non sunt locuti nisi ad dies Messiæ: & ideo cum finis sit nobilior his, quæ sunt ad finem, prophetia Dauid videtur sortiri quandam excellentiam, & hoc ex hoc, quòd Christi mysteria sic expressit: & ideo probabiliter videtur posse dici excellentior propheta ipso Moyse, quāuis Moyses excellentior fuerit in alijs prædictis, quæ prophetiam transcendunt, vel eam consequuntur. Beatus enim Gregor. expressè dicit quod Dauid*
Greg. ho.4. sup. Eze. *clariorem cognitionem quàm Moyses habuerit. homil.4. super finem Ezech. Ad primum dicendum, quòd illud est verbum Iosue scribentis de Moyse, & tempore Iosue non surrexerat propheta maior Moyse: tamen non est contra illud dictum, quod postea maior surrexerit: & oportet hoc dicere saltem de prophetis noui testamenti, vt prædictum est. Ad secundum dicendum, quòd Ioannes Baptista pertinet ad nouum testamentum. vnde dicit saluator Matt.11.b. Lex atque prophetæ vsque*
Matt.11.b *ad Ioannem scilicet exclusiuè. vnde & prophetia Ioannis in nouo scribitur testamento, & ideo excellentior dicitur prophetis veteris testamenti. Ad maiorem autem euidentiam dicendorum, sciendum quòd beatus Hieron. ter transtulit psalterium. Primò secundum LXX, interpretes, quod psalterium Romanum dicitur, eò quòd ecclesia beati Petri illo vtitur. Secundò fecit aliam translationem non multum distantem à prima, & tamen magis appropinquantem Hebraico, & vocatur psalterium gallicanum, eò quòd Damasus Papa ad rogatum Hier. illud fecit cantari in ecclesiis gallicanis: propter hoc dicitur in regula fratrum minorum:*

G *norum: Clerici faciant diuinum officium secundum ordinem Romanæ ecclesiæ excepto psalterio: quia fratres vtuntur psalterio gallicano. Tertiò ad preces Sophronij, qui frequenter disputabat cum Iudæis, qui solum recipiunt illud, quod est in Hebræo, fecit translationem immediatè acceptam ab Hebræo: propter quod vocatur psalterium Hieronymi iuxta Hebraicam veritatem: media autem translatio est communior inter Latinos, & ideo in expositione huius libri intendo eam prosequi: & vbi notabiliter discrepat ab Hebræo, vel à translatione Hier. iuxta Hebraicam veritatem, tangam illud secundum gratiam à Domino Deo mihi datam. Item notandum quòd secundum, quod dicit Hier. in prologo super librum psalmorum 27. sunt psalmi sine titulo, alij autem sunt intitulati, & hoc idem patet in Hebræo: Qui autem sunt intitulati, & qualiter, & qui non, videbitur in prosecutione libri. De titulis autem illis est cōmunis opinio Latinorum, quòd appositi fuerunt ab Esdra psalmos in hoc volumine colligente, & congregante, vt supra dictum est, tamen apud Hebræos sunt autentici, sicut & psalmi cæteri, sicut & primus psal. ab Esdra per modum prologi compositus, siue appositus inter psal. computatur, vt infra dicetur. Sed contra hoc videtur illud, quod dicit Hier. in epistola ad Paulinum in descriptione viri iusti, cum eum Dauid arbori, quæ est in paradiso compararet, inter cæteras virtutes hoc etiam intulit: In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte: hoc autem assumptum est de primo psal. ergo Dauid fecit eum, & non Esdras. Dicendum, quòd hoc nomen Dauid aliquando accipitur pro libro psalmorum, sic dicit Hier. in prologo galeato, qui præmittitur libris Regum, quòd inter hagiographa primus liber est Iob, & secundus Dauid, & sic consequenter, & hoc modo accipit Hier. in proposito, cum dicitur: Cum eum Dauid ligno paradisi compararet &c. i. liber psalmorū. vnde consequenter in eadem epistola enumerat libros veteris, ac noui testamenti. Et est similis modus loquendi, cum dicitur: Dauid comparat: sicut cum dicitur: euangelium hoc dicit. i. liber euangeliorum: & ideo non valet argumentū, quia Dauid non est hic nomen autoris libri psalmorū, quorum fuerunt multi autores: vt dicetur in expositione primi psalmi.*

Explicit præfatio autoris.

SEQVVNTVR ADDITIONES PAVLI BVRGEN. ad postillas Nicolai de Lyra super Psalterium cum Replicis Matthiæ Doring &c.

F H

In prologo vbi dicitur in postilla: Tamen apud Latinos inter libros propheticos reputatur.

ADDITIO I.

¶ Oppositum videtur sentire beatus Hieron. qui in prologo galeato trifariè distinguens sacram scripturam, ait: Tertius ordo hagiographa possidet. Et primus liber incipit à Iob, secundus à Dauid &c. quæ quidem distinctio Hieronymi tripertita tenenda videtur. Nam vt autor postillæ in principio primi psal. ait: Hieronymus diligentius studuit circa textum sacræ scripturæ, propter quod in huiusmodi magis est sibi assentiendum &c. præsertim cum sua opinio in hoc autoritate euangelica firmetur. Nam Luc.24.f. legitur: Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi,
Luc.24.f & prophetis, & psalmis, vbi satis patet quòd psalmi tertium ordinem tenent in sacris scripturis distinctum à lege, & prophetis.

In eodem prologo vbi dicitur in postilla: Sed quicquid sit de conclusione.

ADDITIO II.

¶ Obiectiones contra rationes sancti Thom. per postillatorem factæ non videntur habere vigorem. Quod de prima obiectione patet sic. Nam visio clara diuinæ essentiæ licet in beatis in termino existentibus prophetiam, seu actum prophetandi excludat, non tamen in viatoribus: alias enim sequeretur, quòd Christus, qui à primo instanti suæ conceptionis habuit claram diuinæ essentiæ visionem, non fuisset propheta, quod est contra vtriusque testamenti au-
Deut.18.c toritatem. Legitur enim Deut.18.c. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum: quod intelligitur ad literam principaliter
Luc.24.c de Christo, prout ibidem communiter exponitur. Similiter Lu.24.c Duo discipuli de Christo adinuicem conferentes dicebant: Fuit vir propheta potens in opere & sermone. & sic in alijs locis. Cum igitur Christus verus viator, & verus propheta fuerit, oportet concedere, quòd claritas visionis diuinæ essentiæ limites cognitionis propheticæ in vero viatore non transcendat: & si hoc est concedendum de Christo, qui licet verus fuisset viator non tamen purus, à fortiori de puris viatoribus, vt de Moyse, & Paulo. Ratio autem quare in statu viæ claritas cognitionis diuinæ essentiæ non excludit prophetiam, sicut in statu termini, est ista: Nam viatores clarè Deū videntes, licet ex parte ipsius cognitionis non sint quasi procul existentes, cum talis visio non sit ænigmatica: ex parte tamen cognoscentium, qui in statu viæ non totaliter in vltima sui perfectione existunt, procul existere dicuntur. Vnde 2.Cor.5.b. Quandiu in corpore sumus, à Domino peregrinamur. Potest etiam alia ratio assignari, quare visio clara diuinæ essentiæ excludit actum fidei: non autem excludit actum prophetiæ. Nam fides est eorum, quæ non videntur ab ipso credente, sed prophetia est eorum, quæ sunt procul à communi hominum cognitione, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu viæ: licet propheta eadem clarè videat. Ex quibus sequitur, quòd actus prophetandi non semper est ænigmaticus, sicut actus fidei: & ideo visio clara diuinæ essentiæ in viatore constituere debet excellentiorem gradum prophetiæ propter clariorem cognitionem: quod satis ostenditur Num.12. vbi ipse Deus distinguens inter prophetias Moysi, & aliorum, sic dicit: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium &c. Et sequitur: At non talis seruus meus Mo.&c. Ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata. Ex quibus verbis duo manifestè habentur. Primum quòd actus prophetandi non semper est ænigmaticus: quod patet in Moyse. Secundum quod prophetia non ænigmata excellentiorem gradum prophetiæ constituit, vt patet rectè intuenti verba prædicta. Item secunda obiectio postil. non videtur valere, scilicet illa in qua dicit, quòd ex prædicta ratione sancti Thom. sequeretur Moysen excellentiorem fuisse omnibus apostolis præter Paulum &c. Nam inter ministros no. testam. & veteris est tam lata distantia, quòd ministri noui testam. præferendi sunt semper antiquis, etiam ipsi Moysi: quę quidem præeminentia quò ad donum prophetiæ de quo agitur, potest considerari ex duobus. primo quia prophetæ antiqui, prout communiter tenetur, & modus loquendi scripturarum testatur, ipsum donum prophetiæ habuerunt tantummodo in actu, seu dispositione, non autem in habitu: & ideo in illis consuetum est dicere: Locutus est Dominus ad talem prophetam. Loquere talia, & huiusmodi. Similiter factum est verbum Domini super talem, seu manus Domini & huiusmodi. Qui quidem modus loquendi manifestè denotat, quòd mentes talium prophetarum indigebant de singulis noua reuelatione, quod contingeret si in habitu prophetiā habuisset.

A habuissent. Habitus enim est, quo quis vtitur cum voluerit, vt di-
3. de anima com.18. cit commentator. Apostolis verò donum prophetiæ videtur fuisse habitualiter collatum, non enim indigebant noua illustratione de singulis, qui ex copiosa effusione Spiritussancti fuerūt de omnibus etiam supernaturalibus ad doctrinam pertinentibus saluti repente
Ioan.14.d edocti: testante veritate. Ipse docebit vos oīa &c. Similiter Lu.21.c Dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij &c. quæ & similia manifestè denotant apostolos habuisse in huiusmodi supernaturalibus quasi habitualem illustrationem per modum formæ permanentis: qua cum volebant vtebantur, nō autem antiqui. Potest etiam hoc deduci ex gestis vtrorūque. Eliseus enim qui in illo statu magnus fuit propheta, turbatus aliqualiter ex intuitu regis Israel psaltem fecit applicari, vt per laudem psalmodiæ spiritū prophetiæ attingeret. Apostoli verò & alij quàm plurimi ecclesiæ primitiuæ non solum gaudentes contumelias patiendo, sed in medio tormentorum acerrimè cruciati, spiritum propheticum retinebant, quo magnalia Dei & supernaturalia quæ ad prophetiam pertinent, sæpe referabāt: quod maximum signum est ipsos habere prophetiam habitualem atque immobilem. Constat autem, quòd ille qui habet aliquam perfectionem in habitu, sicut scientia vel huiusmodi, simpliciter præcellit in eadem perfectione, seu scientia illum qui tantum in actu, seu dispositione eandem habet perfectionem, seu scientiam, & sic Moyses, qui in actu, seu dispositione tantum donum prophetiæ habuit, non potest dici excellentior in prophetia apostolis, qui habitualiter eam modo prędicto habuerunt: non obstante, quòd aliquando clariorem cognitionem ipse Moyses habuit, qua excellentior omnibus prophetis antiquo-
4.Reg.3.c rum dici debet. Et nota, quòd licet sanctus Thom. concludat, quòd
2.2. q.171. prophetia non est habitus, hoc tamen intelligendum est de prophetia secūdum suam propriam rationem. Ad hoc enim, quòd aliquis
An prophetia sit habitus dicatur propheta, non requiritur, quòd insit animæ suę aliquis habitus propheticus per modum formæ, vt patet de antiquis qui fuerunt prophetæ sine tali habitu: sed ex hoc non excluditur, quòd quis posset habere donum prophetiæ habitualiter, prout dictum est de apostolis. Vnde notanter concludit sanctus Tho. ibidem, quòd prophetia propriè loquendo non est habitus, idest quòd de propria sui ratione non est quòd sit habitus. Secundò præeminentia prophetiæ apostolorum respectu antiquorum posset considerari ex hoc quòd donum prophetiæ communiter acceptum, prout in antiquis fuit, est
Matt.7. gratia gratis data tantum, vt patet in Matt. vbi respondetur: Nunquam noui vos his, qui dixerunt: In nomine tuo prophetauimus. Vnde Hieron. super illud verbum dicit: Prophetare & virtutes facere, interdum non est eius meriti qui operatur. Sed in apostolis donum prophetiæ fuit gratia gratum faciens, vel ex ea immobiliter deriuatum. Ex ipsa enim repletione spiritussancti qua in gratia gratum faciente fuerunt confirmati, omnium charismatum dona
B (prout communiter tenetur) habuerunt, inter quæ donum prophe-
1.Cor.13.b tiæ connumeratur, vt patet ad Corin. Et sic manifestum est donum prophetiæ in eis fuisse gratia gratum faciens, vel inseparabiliter se habens ad eam: & per consequens donum propheticum in eis excellentius fuit quàm in antiquis, sicut gratia gratum faciens excellentior est, quàm gratia gratis data. Ad supradicta videtur facere il-
2.Cor.3.d lud quod Apostolus de se, & alijs primitiuæ ecclesiæ dicebat: Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes &c. prout Domino concedente ibidem declarabitur. Item obiectio postillatoris contra secundam rationem sancti Tho. vbi dicit, quòd cum denuntiatio prophetiæ est aliquid sequens propheticam cognitionē, ideo non debet variare gradum prophetiæ &c. non videtur valere. Dignitas enim, seu excellentia eorum, quæ sunt ad finem, ex maiori appropinquatione, seu adeptione finis sumi debet: etiam si talis finis non sit de essentia rei, sed eam aliquando consequatur. Homo enim qui maiorem gratiam habet, seu magis virtuosus est, excellentior est alio hoc non habente, licet gratia & virtutes non sint de essentia hominis, sed eam quandoque consequuntur. Cum igitur fi-
1.Cor.14.a nis prophetiæ sit vtilitas ecclesiæ, vt dicit Apostolus: Qui prophetat hominibus, loquitur ad ædificationem, exhortationem, & consolationem: sequitur, quòd qui pluribus prophetiam suam denūtiat, excellentior est illo qui paucioribus, cæteris paribus. Bonum enim se-
Philosophus cundum Philosophum quantò vniuersalius, tātò diuinius: vnde denuntiatio prophetica pluribus facta excellentiorem prophetiam facit, & sic altiorem constituit gradum prophetiæ præsertim cū toti populo cultui diuino mancipato suas denuntiat prophetias, vt Moyses. Item obiectio contra tertiam rationem sancti Tho. in qua dicitur, quòd confirmatio per signa sequitur prophetiam &c. non videtur valere, prout ex dictis contra secundam obiectionem satis patet. Confirmatio enim per signa, licet non sit de essentia prophetiæ, pertinet tamen ad eius finem certius, seu efficacius consequendum. Ad hoc enim, quòd prophetia credatur dantur miracula: & ideo turba videns Christum adolescentem resuscitare, quod est de magnis miraculis, magnum prophetam ipsum iudicabant. Prophe-
Mar.16.d ta magnus surrexit in nobis. Vnde & confirmatio Apostolicæ doctrinæ signis à Deo factis attribuitur, iuxta illud: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Quod autem dicitur de Ioanne Baptista, quòd nullum signum fecit, vt Ioan.x.a. & tamen fuit propheta, & plus quam propheta. Ad hoc possent dari rationes. Prima, quia eius vita fuit tam præclara, quòd non indigebat confir-

bat confirmatione miraculorum. Secunda, quia videbat dicta eius C
impleri euidenter in Christo, cui tanquam principaliori miracula reseruabat, prout ibidem communiter dicitur. Et potest ad hoc reduci illud verbum Christi de Ioanne, scilicet quòd est plus quàm propheta. Nam cæteri confirmatione miraculorum indigebant, ipse verò non: licet hoc verbum alias etiam habeat expositiones. Ad illud quod subiungit de gradibus prophetiæ &c. ex dictis patet, quòd tam Dauid quàm Moyses habuerunt propheticam illustrationem absque signis sensibilibus, quod est ualde excellēs in gradibus prophetiæ; non tamen est summus gradus. Nam visio clara diuinę essentiæ in statu viæ quam Moyses habuit, vt dictum est, excellentiorem gradum propheticæ cognitionis constituit. Item quòd addit *An Moyses aut Dauid maiores habuerit illustrationes* postil. Moysen non habuisse toties nec ita communiter illustrationes propheticas sicut Dauid, nō videtur habere aliquod fundamentum in sacra scriptura: nec ipsemet aliquam allegat autoritatem ad hoc facientem, & ideo non requiritur aliqua solutio, præsertim cum oppositum ex sacra scriptura rationabiliter posset deduci. Si enim numerentur psal. à Dauid editi, & prophetiæ singulæ ipsius Moysi in pentateucho contentæ, indubitanter prophetię excedunt psalmos: & per consequens si in quolibet psalmo requiritur noua illustratio, pari ratione & in qualibet prophetia Mosaica. Nec enim verisimile videretur, quòd ille qui tam familiariter cū Deo se habebat, vt de illo legeretur: Loquebat Deus Moysi facie ad faciem, sicut homo solet loqui cum amico suo. haberet pauciores illustrationes *Exo.33.b* quàm ipse Dauid, de quo nihil tale legitur: sed potius aliud quod est satis ad propositum. Legitur enim Deus misisse prophetam suum Nathan ad Dauid, vt ei reuelaret aliqua de voluntate diuina erga eum. Similiter legitur Gad propheta missus à Deo ipsum Dauid, vt eidem denuntiaret quædam ventura. Ex quibus satis demonstratur Dauid non habuisse tam frequentes illustrationes sicut Moyses, qui nunquam legitur instructus, nisi à Deo, vel angelo. Et notandum quòd Gad propheta intitulatur in cap. allega. videns Dauid. i. propheta ipsius Dauid. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Ex quibus patet, quòd Gad propheta fre- *1.Reg.9.* quenter denuntiabat ipsi Dauid aliqua prophetica, quod de Moyse simile nunquam legitur. Item ad hoc, quòd postill. ait prophetiam Dauid sortiri quandam excellentiam, ex eo quòd Christi mysteria magis expressit, cùm finis totius legis est Christus &c. Dicendum, quòd licet talis excellentia sit vera, non tamen concludit excellentiam simpliciter, sed secundum quid. Excellentia enim prophetiæ Moysi ex omnibus quæ ad propheciam efficacem communiter requiruntur, consurgit: vnde excellentior debet dici simpliciter. Excellentia tamen prophetiæ Dauid ex maiori expressione mysteriorum Christi tantum consideratur: quæ quidem consideratio est secundum quid. Nec etiam secundum hanc considerationem excellentior cæteris posset dici prophetis. Nam de Esa. ait Hiero. in *Epist.117. ad Paul. & Eustoc.* eiusdem prologo, quòd ita vniuersa Christi, ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non eum putes de futuro vaticinari, D
sed de præteritis historiam texere. hæc ille. Constat ergo quòd maior excellentia est vniuersa mysteria Christi & ecclesiæ in liquidū redigere, quam illud quod doctores tradunt de Dauid: de quo nō vniuersaliter dicunt, sed indefinitè mysteria Chrysti exprimere, & tamen nec ob hoc Esaias dicitur eximius prophetarum: & à fortiori nec Dauid sic debet dici. Circa quod etiam attendendum est, quòd Moyses omnia Christi mysteria implicitè tradidit seu figuraliter, licet non explicitè. Totum enim nouum testamentum in veteri continetur, iuxta sententiam Grego. super illud Ezech. Tanquam *Ezech.1.d Hom.6. in Ezech. circa med. to.1.* rota in medio rotæ. Cum igitur Moyses fuit præcipuus veteris testamen, quasi de nouo legem proponens, ad cuius legis obseruationē alij prophetæ populum inducebant, sequitur quòd Moyses omnia mysteria Christi tradidit. Nec ex hoc eius excellentia diminuitur: quia nō expresse tradidit, sed implicitè. Nam hoc ex defectu populi contingebat, qui rudis erat, vt doctores dicunt, & ideo non expediebat talia talibus exprimere, sicut & Christus apostolis dicebat: *Ioan.16.c* Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Conclusio igitur sancti Tho. non obstantibus prædictis obiectionibus firmissimè videtur tenenda tanquam uera, & in sano seu plano intellectu sacræ scripturæ fundata, Illa enim verba Deutero. Non surrexit propheta maior Moyse, non debent stringi, vt postillator dicit, vsque ad tempus Iosue tantum: quia si sic potius dixisset: Non surrexit *Deut.34.d* vsque in hodiernum diem: prout in similibus solet dici. Sed cum dicit: Non surrexit ultrà, denotat exclusionem respectu futuri temporis, nec ex hoc excluduntur ministri noui testa. quia status antiquorum in scripturis sub quodam seculo quasi perpetuò sæpe nominantur, ut: Legitimum sempiternum erit uobis: quod non se exten- *2.Reg.23.a* dit ad tempus nouæ legis, ut patet intuenti &c. Autoritas igitur beati Greg dicentis, quòd Dauid clariorem cognitionem habuit quàm Moyses, exponenda est, ut intelligatur sic, quòd Dauid clarius expressit mysteria Christi modo & ratione prædictis. Similiter & quòd Glo. ponit Dauid fuisse eximium prophetarum, intelligendum est *Num.18.d* hagiographorum. unde in Reg. historia, ubi tota excellentia illustrationis ipsius Dauid habetur, dicens: Spiritus Domini locutus est in me &c. ibidem intitulatur egregius psalmista Israel, ubi notandum, quòd non dixit egregius propheta, sed egregius psalmista: in quo propositum satis innuitur.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E

REPLICA.

Circa psalterium Burgen. amplius quàm circa alium aliquẽ librum laborauit addendo. In additionibus autem illis quamuis nonnulla videantur absurda, manebunt tamen à me intacta ea, quę directè non sunt contra postil. Nam in hoc opere non est intentionis meæ Burgen. malè dicta reprehendere, sed solùm postil. bene dicta defensare contra Burgen. inualida machinamenta. Vnde cùm in aggressu postil. dixerit, quòd liber psalmorum apud Latinos reputatur inter prophetales, quamuis apud Hebræos computetur inter hagiographa. Burgen. contradicit ex facto beato Hiero. qui Latinus fuit, qui in prologo galeato ponit psalmos inter hagiographa. Hic dico quòd bene respicienti prologum Galeatum, qui est prologus in libros Regum, statim clarè patebit quòd illam distinctionem tripertitam non asserit beatus Hiero. nisi vt ostendat libros ab Hebræis receptos distingui contra apocryphos. Ipse autem non asserit illam Hebræorum distinctionem, sed allegat eorum opinionem. *Hagiographa* Constat enim hagiographa sicut & prophetica multipliciter dici: secundum enim vocum proprietatem hagiographa dicuntur omnes sacræ scripturæ: Sic accipiendo beatus Diony. dicit. *1.c. De ec cle. hierar.* Venerandissima eloquia dicuntur esse quæ in hagiographis tradita sunt, &c. Secundò dicuntur hagiographa, vt ab vsu nominis per Hebræos contra prophetica & legalia distincta: & bene Hebræi hoc nomine abutuntur, quia hagiographum dicitur ab hagios quod est sanctus, & graphos scriptura: quasi sancta scriptura, vel à sanctis conscripta, quod nomen cum sit commune legalibus prophetalibus & alijs, per quandam antonomasiam Hebræi fortassis specialiter Dauid, & Danielis, Iob, & aliorum scriptis deputarũt. Similiter propheticus liber secundum Hugo. de sancto Victore dupliciter dicitur. Vel quia scriptus stylo prophetico, scilicet, de futuris, vel naturaliter ignotis, vel quia scriptus à propheta. In prima acceptione & Dauid, & Danielis, & Iob libri prophetales dici possunt, quia altissimas prophetias stylo prophetico texuerunt. *Propheta quot modis consideretur* Secundo modo loquendo propheta tripliciter consideratur, vt videlicet sit propheta officio, missione, vel gratia. Quãuis igitur Dauid, Daniel, Iob spiritu & gratia fuerint prophetæ, non tamen officio vel missione: ideo libri eorum inter prophetales non computantur, & quia inter legales etiam propriè computari non poterant, Hebræi nomen hagiographum eis imponebant, Illum igitur modum Hebræorum beatus Hiero. non asserit nec laudat, sed allegat, vt patet studiosè respicienti prologum eius. Nec valet quod *Luc. 24.f* Burgen. pro confirmatione suæ intentionis adducit illud. Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, prophetis & psalmis de me. Nam Christus non intendit per illa verba distinguere libros, sed

F materias librorum. Non enim liber psalmorum excluditur à libris propheticis, cum in eo omnia Christi & ecclesiæ mysteria sunt stylo prophetico scripta. Nec autor libri excluditur à prophetis, cum sit eximius prophetarum quamuis non legatur missus ad prophetandum tanquam ex officio. Sed quò ad materias librorum distinguuntur psalmi, prophetiæ, & lex, quæ tria in eodem reperiuntur libro. Lex enim est materia de agendis, prophetia de futuris euentibus, psalmus de diuinis laudibus cantandis. Nunc autem in libris Moysi reperitur lex dirigens actus humanos, in eisdem reperitur prophetia pronuntians euentus futuros, reperiuntur etiam in ipsis cantica ad psallendum & laudandum Deum, & illa quadam præcellentia dicuntur hagiographa, quæ tres materiæ etiam reperiuntur in psalterio, & quasi in singulis libris sacræ scripturæ. Christus igitur per sua verba distinguere voluit librorum materias, non libros, vt dictum est. Item in eodem aggressu postil. mouit quæstionem, *Qõ an Dauid fuit prophetarum eximius* an Dauid fuerit prophetarum eximius. Et dicit quòd Sanctus Thom. vult quòd non, sed Moyses. Ad quam quæstionem sanctus Thom. aliquas rationes adducit. Postil. non faciens vim de illa quęstione, pertractat rationes adductas, ostendens eas non valere. Sed Burgen. assumit hic certamen pro sancto Thom. putans soluere & euacuare rationes postil. contra sanctum Thom. factas, sed potius videtur eum inuoluere quàm defensare. Ad quod videndum tangam secundum ordinem rationes sancti Thom. sigillatim, & obiectiones postil. & factum Burgen. pertractabo. *Prima ratio sancti Tho.* Est igitur prima ratio sancti Thom. quia Moyses vidit clarè essentiam diuinam, Dauid non: igitur Moyses est excellentior propheta quàm Dauid. Contra effectum huius argumenti arguit postil. primò sic. Ex eo nemo potest dici excellentior propheta, quod rationem & actum prophetandi excludit, sed clara visio essentiæ diuinæ est huiusmodi: ergo &c. Burgen. autem dicit hanc obiectionem non valere: quia si valeret inquit, Christus non posset dici propheta, quia semper clarè vidit diuinam essentiam. *2.2.q.174. art.5.ad 3.* Sed huic Burgen. obiectioni respondet S. Thom. dicẽs. Christus fuit comprehensor & viator, inquantum comprehensor non competit sibi ratio prophetiæ, sed solum inquantum viator, hæc ille. Vnde apparet quòd sanctus Thom. sic per *q.176.art. vlt.ad 3.* Burgen. non velit defendi. Clarius etiam dicit idem ibidem. Vnde sicut clara visio excludit rationem prophetiæ à Christo secundum sanctum Thom. sic eadem clara visio sic excludit rationem prophetiæ à Moyse & Paulo durante visione. per consequens clara visio nullum gradum dicit pertinentem ad rationem prophetiæ, quod est propositum postil. Ea autem, quæ Burg. dicit de Moyse, arguunt

G eum fuisse prophetis sui temporis excellentiorem, non ratione visionis claræ, sed magis familiaris locutionis Dei ad ipsum, & hoc signatur cum dicitur: *Num.12* Ore ad os loquor ei, palam & non per ænigmata: quia præcepta & leges loquebatur Deus sine ænigmatibus. Postill. etiam suam obiectionem contra primam rationem sancti Tho. confirmat per hoc, quòd si clara visio arguit excellentiorem gradum prophetiæ: igitur Moyses fuit excellẽtior propheta, quam omnes apostoli, præter Paulum, quod sanctus Tho. negat. Hanc confirmationem Burgen. volens euacuare, ponit duas differentias inter habere spiritum prophetiæ. *Prima differentia* Primò dicit quòd antiqui ipsum habuerunt in quadam dispositione & solo actu, apostoli autem habitu. Ideo apostoli habuerunt donum prophetiæ excellẽtius quã Moyses. *Secunda differentia* Secunda differentia, quia antiqui habuerunt hoc donum vt gratiam gratis datam, apostoli autem vt gratiam gratum facientem, ideo apostoli erant excellentiores prophetæ. Sed vtrunque membrorum illius distinctionis est contra sanctum Thom. Nam oppositum primæ differentiæ disputat & concludit sanctus Tho. *2.2.q.171. art.2.* vbi suprà, per totum, ostendens quòd lumen propheticum se habet per modum passionis & impressionis, non per modum habitus. Idem dicit alibi. *q.174.art.3. ad 2. & q.176.art. ad 3.* Sed quod addit Burgen. quòd apostoli erant in actu prophetandi quando volebant, quod est signum habitus: hoc falsum videtur. Nam apostolis dictum est: Dum steteritis ante reges, & præsides, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Quod exponens beatus Gregorius dicit: *Regist. li. 37.* Vos verba editis, sed ego sum qui loquor, quæ frustra essent apostolis promissa pro certo tempore, si id facere ratione habitus esset semper in eorum potestate. Oppositum etiam secundæ differentiæ. Burgen. disputat, & concludit idem sanctus Thom. ostendens prophetiam esse gratiam gratis datam. *Diuisio. Vbi sup. et q.176. ad q.173. 1.Cor.12* Nec est quis doctorum notabilium tractans illud Apostoli vbi enumerat inter alias gratias prophetiam, qui exponat illũ passum de gratijs gratuitis. Ponunt enim differentias inter gratias, quia gratia gratum faciens solum vtilis est habenti: gratia autem gratis data etiam non habenti, quia ecclesiæ & his quibus directione opus est. Vnde puerile argu. facit Burgen. arguens, quia apostoli ex repletione Spiritussancti habuerunt charismatum dona: igitur illa dona omnia erant gratum facientia, vel inseparabiliter se habentia ad illa. Nam secundum Apostolum. *1.Cor.13* Illa cessabunt in beatitudine, gratuita autem non, sed perficientur: quia gloria dicitur gratia consummata: igitur nec inseparabiliter erant in apostolis coniuncta. Fateor quòd post missionem Spiritussancti illa dona fuerunt coniuncta gratiæ gratuitæ: sed ex hoc non sequitur: Igitur illa dona facta sunt gratuita, vel inseparabiliter coniuncta, sicut non sequitur: albedo & dulcedo coniunguntur in lacte, igitur albedo fit dulcedo.

H Nec est verisimile ante missionem Spiritussancti apostolos dona gratis data non habuisse, *Luce 10* quia regressi cum gaudio, eo quod spiritus eis in nomine Domini subijcerentur, audierunt Dominum dicentem: In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur, sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Nec verisimile est illa dona post missionem Spiritussancti facta fuisse alterius rationis, manserunt igitur gratis data, quamuis perfectiori gratiæ coniuncta. Et quia omnia quæ Burgen. hic ad saluandum dicta sancti Tho. contra obiectionem primam postil. adducit, sunt contra sanctum Thom. ideo quærit saluare ea: vnde sanctus Thom. ea saluari non vult. Malè igitur ingressus est certamen pro co: quia contra eum sentiens secum non est &c. *Secunda ratio sancti Tho.* Nunc sequitur secunda ratio sancti Tho. arguit sic. Moyses prophetiam suam denuntiauit toti populo, non sic Dauid, nec aliquis aliorum: igitur Moyses fuit propheta excellentior. Contra illam rationem arguit postil. sic: Denuntiatio & publicatio est accidens sequens propheticam cognitionem: ideo non variat gradum prophetiæ. Burgen. autem dicit hanc obiectionem non valere, dans instantiam de homine habente magnam gratiam & virtutem: quoniam ille est excellentior homine tantam gratiam non habente, licet gratia & virtus non sit de essentia hominis, sicque causa quandoque consequitur suum effectum. Sed illud non est scholasticè dictum: nam homo habens gratiam, non est per se & intrinsecè excellentior homine non habente: sed bene secundum denominationem virtutis & gratiæ, quæ extrinsecus adueniunt: sed hoc nihil ad propositum: nam gradus rei est ipsi rei modus intrinsecus, qui per nihil extrinsecũ potest uariari: albus enim homo non est magis homo quàm niger, quamuis sit alius, uel alter. Omnis enim qualitas adueniens variat, si intrinsecus intrinsecè, & si extrinsecus extrinsecè. Nunc autem denuntiatio prophetiæ uni, uel pluribus, nõ solùm est accidens extrinsecum, sed accidens per accidens ratione prophetiæ: ideo nihil talium uariat gradum eius intrinsecum: qui gradus etiam secundum sanctum Tho. attenditur penes maiorem & perfectiorem illustrationem luminis prophetici: nõ ex maiori perfectione prophetæ saltem gratiali. Vnde stat aliquem prophetam esse in gratia perfectiorem, qui non est perfectior propheta, vtputa Ieremias sanctificatus in vtero, nec grauiter legitur peccasse, & pro veritate multa sustinuisse dicitur: ideo ille propheta dicitur perfectior quàm Dauid, cum quo stat, quòd Dauid fuit perfectior propheta, quia perfectius illustratus, ut etiam tenet Burgen. Pro consolatione Burg. qui hic putauit perfectionem accipi à fine, dico quòd stat Moysen pp denuntiatio-

A denuntiationem fuisse prophetam vtiliorem, sed Dauid propter illustrationes mentales excellentiorem. Exemplum familiare. Sint duo doctores, vnus excellentissimæ literaturæ, alter solum competentis: iste competentis literaturæ bene prædicat, alter balbutiẽs nõ potest prædicare: nunquid prædicans non prędicanti debet censeri doctor excellentior? certè non, sed bene conceditur vtilior, sic in proposito. Tandem sequitur tertia ratio sancti Tho. Arguit enim sic: Moyses confirmauit prophetiam suã pluribus miraculis quàm Dauid, vel quicunque alius, igitur fuit propheta excellentior. Contra illam rationem arguit postil. sicut contra secundam, quia talis confirmatio per miracula est accidens. Sed Bur. minus eruditè dicit respondendo ad illam obiectionem sicut ad priorem. Nam facere miracula cum sit accidens extrinsecum nõ sequens de necessitate spiritum propheticum plura vel pauciora facere miracula, non variat rationem nec gradum intrinsecum spiritus prophetiæ. Confirmatur. quia spiritus faciendi virtutes, & miracula, & spiritus prophetię sunt dona gratis data & essentialiter distincta: ideo vnum non specificat gradum alterius. Stat igitur excellẽtiorem prophetam, vt puta Iohannem Baptistam, pauciora vel nulla facere miracula, & minorem prophetam facere plura: imò stat aliquem facere miracula qui nunquam fuit propheta, & econuerso esse prophetam qui nunquã fecit miraculum. Burg. autem inter alias duas assignat rationes inualidas, quare Iohannes Baptista cum esset plus quàm propheta, nullũ legitur fecisse miraculum, ad colorãdum suum errorem. Prima est, quia vita eius fuit tam præclara, quòd non indigebat confirmatione miraculorum. Patet autem, quòd vita Christi fuit multò præclarior, cuius tota vita & omnis actio nostra est instructio. Si igitur ratio Burgen. valet, Christus minus quam Iohannes debuit facere miracula: cuius oppositum docuit, dicens: Opera quę ego facio testimonium perhibent de me. Secunda ratio Burgen. ad idem est, quòd Iohannes operationem miraculorum Christo tanquam principali reseruabat. Nec illa valet, quia ea Christo reseruare ad ipsum non pertinebat, sicut nec ad eum pertinebat facere, nisi instrumentaliter, & ministerialiter, sicut nec ad quemcũque sanctum alium: vt dictum est in correctione primæ Additionis circa octauum capitulum Exo.

C lum Exo. Nec valet obiectio Bur. contra postil, dicentem quòd Moyses non habuit toties, nec ita cõiter illustrationes propheticas sicut Dauid, spãliter intellectuales. Cõtra qđ Bur. arguit, quòd quia in scripturis plures reperiuntur prophetæ Moysi quàm psalmi quos fecit Dauid; & cum quælibet prophetia requirat specialẽ illustrationem, sequitur Moysen frequentius illustratũ quàm Dauid. Etiam quia Dauid sępe fuit instructus ab hoĩbus & alijs prophetis, sicut per Nathã & Gad, qđ non legitur de Moyse: igitur amplius à Deo illustratus. Ad hęc dicẽdũ, quòd posito, sed non concesso, quòd Moyses habuisset plures illustrationes quàm Dauid, illa tñ habuit cõiter per sensibilia signa visui, vel auditui pñtata, non sic Dauid qui semp habuit intellectuales illustrationes sine huiusmodi sensibiliũ specierum pñtatione, igitur Dauid habuit frequentius illũ excellentissimũ gradũ prophetiæ quàm Moyses. Raro.n. legitur Moyses illustratus, nisi interuenerit aliqđ sensibiliter visum, vel auditum per ministerium angelorũ pñtatum. Nec obstat si Dauid aliqñ fuit informatus ab alijs prophetis in agibilibus, vel aliàs: hoc enim fiebat illis tpibus, qñ Dauid nõ fuit capax prophetalium illustrationum, vtputa in fuga à facie Saul, vel in cura & solicitudine qñ cogitauit de domo Domini cõstruenda, vel in peccato: *1 Reg. 21. 2 Reg. 7. 2 Reg. 12. & 24.* In talibus enim dispositionibus non est mẽs apta ad propheticas illustrationes, maximè intellectuales, quia in his oportet animum esse à sensibilium occupationibus absolutũ. Sed & Moyses huiusmodi instructiones in agẽdis recepit ab hoĩe. s. Iethro. *Exo. 18.* Nec ualet qđ Bur. rñdet ad rõnẽ postil. acceptã ex dictis S. Th. Nam excellentia Dauid non est sm quid & extrinsecũ, sed simpliciter & intrinsecum, quia sm propriã rõnem: qa sicut sm S. Tho. Dauid plura mysteria Christi plenius & clarius expressit, ita et plenius & clarius vidit, qui modi uidẽdi cõstituunt eũ in esse prophetæ excellentioris simpliciter sm propriã rõnẽ prophetę, qui olim ad hoc vidẽtes dicebantur. Et qđ arguit Bur. de Esaia nõ vrget, quia etsi Esaias vt dicit beatus Hiero. rõne pluralitatis mysteriorũ de Chro expressorũ fuit magnus propheta: *Epi. 117. ad Paulam, & Eustoc. 10.3* ipse tñ illum gradum illustrationis intellectualis sicut Dauid cõiter non habuit, sed per imagines visas, vel auditas, sicut Moyses communiter prophetiam texuit. Malè igitur concludit Burg. pro opinione sancti Tho. quia per dicta à sancto Tho. negata, vt patuit suprà.

PROTHEMATA IN LIBRVM PSALMORVM.

B Augusti. *Liber iste intitulatur apud Hebræos liber hymnorum hac ratione, quia hymnus est vbi habentur verba, & laus cum cantico quod in psalmis inuenitur. Intitulatur etiam secundum quosdam liber soliloquiorum: quod ideo videtur fieri, quia illud quod aliquis secum rimatur, & à nullo discit nisi à veritate sibi interius præsidente, soliloquium dicitur (verbi gratia) quemadmodum beatus Augustinus secum de natura animę, & de natura Dei inuestigauit eodem modo potest dici propheta secum inuestigasse de incarnatione filij Dei, & de reparatione humani generis. Rex Dauid & propheta cum prosperè regnaret, volens cultum Dei magnificare, cum arcam à Philisthæis redditam, longo tempore pòst incertis sedibus vagantem, tandem in Ierusalem reduceret, nudus cum cithara pręcedebat: sed & quatuor millia virorum elegerat, qui non solum voce, sed etiam instrumentis musicis psalmos canerent: quibus pręposuit quatuor, Asaph, Idithun, Eman, Ethan, vel filios Core, qui à patris scelere vel sacrilegio degenerantes (quem ignis consumpserat) in cultu Dei deuotissimi perstiterunt.* Hiero. *Psalterium est quoddã musicum instrumentum in modum Δ deltæ literæ compositum: & ab eo musico instrumento (per quod modulatum fuit præsens opus) nomen sibi sumpsit. Psalterium apud Hebræos vocatur* נבל *nebel, apud Gręcos, ψαλτήριον apud Latinos verò organum. Multi dicunt Dauid non fecisse omnes psalmos, eò quòd quidam ex ipsis intitulantur in personis aliorum. Sed vt dicit beatus Hieron. non sunt audiendi in hoc. Nam Dauid composuit omnes psalmos: modos etiam apposuit, in quo multos auxiliatores habuit, quibus præfecit quatuor: videlicet, Eman, Ethan, Asaph, & Idithun. Diuino cõsilio hoc fuit factum, vt psalmi intitularentur in personis aliorum, vel propter interpretationem nominum tantum, vel propter negotium, vel propter vtrunque. Propter interpretationem nominum tantum, vt in persona Idithun. Propter negotiũ, vt in persona Haggei & Zacharię. Propter vtrunque, vt in persona Salomonis, Idithun, Asaph, filij Core & cęteri huiusmodi non fuerunt autores psalmorum, sed præpositi artificibus, qui psalmos personabant*

D *tribus modis, vel humana voce, vel musicis instrumentis, vel communiter vtroque modo. Et hoc dupliciter, vel post vocem instrumento, vel post instrumentum voce: vnde nomina illorum, vt honorem de ministerio sumerent, titulis inseruntur maximè pro significatione rerum. Psalmus verò est instrumenti sonus. Canticum, humanæ vocis cantus in laudẽ Dei. Psalmi canticum, cum post instrumentum vox. Psalmus cantici, cum post vocem instrumentum.* Cass. *Solet queri cur præ alijs scripturis psalmi in ecclesia legantur? quod ideo est, quia antiquitus apud Hebræos mos iste in templo Dei erat. Vel, quia psalmi plus mysteriorum quàm cæteræ scripturæ continent, & breuiter multa dicunt, in quibus omnis lex & prophetæ, & euangelium constat.* Cass. *Prophetia est inspiratio, vel reuelatio diuina, quæ euentus rerum, uel per facta, vel per dicta immobili veritate pronuntiat, vnde prophetia, visio: propheta, videns.* *Multis modis prophetiæ gratia datur* *Multis autem modis hec gratia data est. Vel per operationes hominum, vt fuit arca Noe. & sacrificium Abrahæ, & transitus maris rubri. Vel per natiuitates, vt Esau, & Iacob, qui futura significabant. Vel per loquentes angelos, sicut locuti sunt Abrahæ, Loth, & alijs. Vel per visiones, sicut Esaiæ, & Ezechieli, & cęteris. Vel per somnia, sicut Salomoni, Ioseph, & Danieli. Vel per nubem & vocem de cœlo, vt Moysi. Vel adhuc alijs modis. Dauid autem nullo horũ, sed cęlesti inspiratione intus edoctus, spiritu in eo loquente completus est, vt in lib. Reg. Directus est spiritus Domini in Dauid.* *1.Reg.16.c* *Et Dominus: Si Dauid in spiritu vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?* *Matt. 22.d* *Spiritus autem sanctus sic datus est prophetis, vt aliquando pro peccatis recederet, & placatus rediret. Et sicut Petrus ait: Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti homines Dei.* *2.Pet.1.d* *Non sunt autem illi à munere prophetię alieni, quibus data est facultas intelligendi, vel interpretandi scripturas.* Hieron. *Multa genera sunt Christorum. Patriarchę dicti sunt Christi, vt: Nolite tangere Chrõs meos. In parabolis dicuntur Christi omnes qui de Aegypto egressi sunt, chrisma in Exo-* *In exposit. Abacuc ca. 3. Christi multi* *Ps.104.b*

Prologus S. Hieronymi presbyteri, in Psalterium incipit.

Psalterium Romæ dudum positus emendaram, & iuxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq; antiquum errorem, quàm nouã emendationem valere, * cogitis vt veluti quodam nouali scissum iam aruũ exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem, æquum esse dicentes, vt quod crebrò malè pullulat, crebrius succidatur: Vnde consueta præfatione commoneo, tàm vos, quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura &

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E ma in Exodo fit, vnde sacerdotes vncti. Est aliud vnguentum, quo reges inunguntur: Sed hoc duobus modis, quia si Dauid est, & Salomon .i. fortis manu & pacificus, vngitur cornu. Si Iehu & Azahel, lenticula: quod est vas fictile. Sed Cyrus rex Persarum & Medorum, qui Israel relaxauit, Christus est, secundum illud: Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro: quod non sinunt sequentia de Saluatore accipi, vt qui iam putant. Est vnguentum propheticum, quo præcipitur Eliæ, vt vngat Eliseum in prophetam. Super omnia est vnguentum spirituale, quod dicitur oleum exultationis, quo Christus vnctus est præ participibus, qui habent chrisma baptismi: Quod si perdat quis, non desperet: quia de separando chrismate scribitur in Leuitico, quòd cū lepra alicuius fuerit mundata, mittat ei sacerdos oleū in manu sinistra; & cætera quæ ibi dicuntur: & ipse vocetur Christus Dei. Hoc autem restat, quòd idem homo frequenter vngitur, ne sit occasio ruinæ negligenti. Sufficit enim leproso, vt post primum vnguentum perditum vngatur secūdò: sed ille sæpe vngitur qui semper proficit: & de oleo leprosi venit ad vnguentum populi, inde ad sacerdotale, de quo ad chrisma pontificis, à pontifice ad regem, à rege ad patriarchas, à patriarchis ad Chrm. Cassio. Sicut prophetia fit diuersis modis, ita & diuersis temporibus. Est igitur alia de presenti, vt Elisabeth: Vnde mihi hoc, vt veniat mater Domini &c. De preterito, vt Moyses: In principio creauit Deus cęlum & terram. De futuro, vt: Ecce virgo concipiet &c. Item prophetia alia est secundum prescientiam Dei, quam necesse est omnibus modis impleri, vt: Ecce virgo concipiet &c. Alia secundum comminationem, vt: Quadraginta dies & Niniue subuertetur. Notandum igitur, quod propheta aliquando loquitur indiscretè de futuris, quasi de præsentibus, aliquando de præteritis, aliquando etiam propriè de futuris. Quod ideo fit: quoniam omnia dictante Spiritusancto dicit, cui sunt omnia nota, siue præterita, siue futura, tanquam presentia. Remigius. Liber iste ex centum quinquaginta psalmis, non sine altioris mysterij ratione consistit. Hic enim numerus mysterijs celeberrimus. Con-

F stat enim ex octogenario, & septuagenario, quibus ex octonario, et septenario principium, & significatio est. Octogenarius enim octauam resurrectionem significat: quia cum sex sint ętates viuentium, septima morientium, octaua resurgentium erit. Per septenarium verò, huius vitę tempus significatur, quod septem dierum repetitione agitur. Rectè ergo tali psalmorum numero, liber iste compositus est, quia sic in huius vitę septenario operari ac viuere nos docet, vt in octaua resurrectionis stolam glorię consequamur. Vel ideo, quia per octonarium nouum testamentum significatur. Octoadi enim patres noui testamenti deseruiunt, obseruantes diem octauam resurrectionis Christi, idest dominicam, octauas sanctorum expectantes octauam resurrectionis mortuorum. Per septenarium verò vetus testamentum, quia eptadi, id est septenario patres veteris testamenti seruierunt, obseruantes septimum diem, septimam septimanam, septimum annum, & quinquagesimum, qui septenis annorum hebdomadibus texitur, idest iubileum. vnde Salomon: Da partes septem necnon & octo. Bene igitur hoc numero psalmorum, liber iste editus est, cuius partes vtriusque testamenti doctrinam, & mandata continent. August. Item per tres quinquagenas triplex fit psalmorum distinctio, propter tres status Christianæ religionis significandos. Primus penitentiæ, in qua, & prima psalmorum quinquagena terminatur, scilicet,

Esa.45.a — 3.Reg.19.c — Leui.13. — Prophetia diuersa respicit tempora — Luce 1.d — Gen.1.a — Esa.7.c — Iona 3.b — Numerus psalmorum mysticus. — Eccl.11.a — In expo. 150 psalmi — Tribus quinquagenis distinguitur psalterium, & quare

diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque, vel iacentem lineam, vel radiantia signa, id est, vel obelos, vel asteriscos, & vbicunque viderit virgulam præcedētem, ab ea vsque ad duo pūncta, quę impressimus, sciat in septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem stellæ similitudinem perspexerit, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis à septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo, & vobis, & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere, & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

Miserere mei Deus. Secundus iustitiæ, in qua, & secunda quinquagena. G Misericordiam & iudicium cantabo tibi. Tertius status vitæ æternę, in cuius laudem tertia quinquagena finitur, scilicet, Omnis spiritus laudet Dominum. Aug. Vnus est liber psalmorum, non quinque, vt in Actibus Apost. legitur: Sicuti scriptū est in libro psalmorū. Hiero. tñ dicit quinque libros .i. quinque distinctiones, quæ fiunt per fiat fiat. Ordo psalmorum ab ordine historiæ discordat, quia ante peccauit Dauid cum vxore Vriæ, & de penitentia cecinit: Miserere mei Deus: quàm filius eius eum persequeretur, & cecinerit: Domine quid multiplicati: sed ab Esdra propheta instinctu diuino ita ordinati creduntur. Materia est integer Christus sponsus, & sponsa. Intentio homines in Adam deformatos Christo nouo homini conformare. Modus tractandi. Qñque agit de Christo, secundū quod caput est, aliqñ secundum corpus, aliqñ secūdū vtrumque. Secundum caput tripliciter: quia vel secundum diuinitatem, vt: Tecū principium &c. Aliqñ secūdum humanitatem, vt: Ego dormiui etc. Aliqñ per transsumptionem, vt qñ vtitur voce membrorum, sicut ibi: Longè à salute mea & cęt. Item de ecclesia tribus modis. Aliqñ secundū perfectos, aliqñ secundum imperfectos, aliqñ secundum malos: qui sunt in ecclesia corpore non mente, numero, non merito, noīe, non numine. Psalmus iste primus, ideo vr̄ carere titulo, quia de commendatione Christi principaliter loquitur, ad quem oēs alij psalmi pertinent, qui loquuntur, vel de passione, vel de resurrectione, vel de membris ipsius, quare vr̄ esse quasi titulus aliorum. Vel scdm Hiero. ne titulus præscriptus libri caput, & initium videretur: vel quia iste psal. est quasi prologus et titulus sequentis operis. vel quia Esdras non fuit ausus titulum ponere. vidēs in sequenti Dauid in persona Christi hunc psalmum caput libri appellasse. Hier. In hoc psal. loquitur propheta, considerans destructionē generis humani, quę contingit per Adam, & ex opposito prçuidēs prophetico spiritu reparationē per Christum futuram: & vt contraria cōtrarijs curentur, vult eum oīno reddere oppositum, & dissimilem priori Adā: quia sicut ille destruxit se, & humanum genus per superbiam, & inobedientiam, eodē modo Christus per humilem obedientiam suā reduxit qđ H destructum fuerat culpa primi parentis ad vitam. Et pro hac consideratione prorumpit in laudem illius, dicens: Beatus vir qui non abijt &c. In hoc primo versu notantur tres mortes animæ, per tres mortuos à Christo resuscitatos designatę. p filiam Archisynagogi resuscitatam in domo patris, designatur illa mors quam per delectationē, & consensum patimur tantum in interiori. Per filium viduę extra portam resuscitatum exprimitur illa mors quàm patitur homo, dum ducitur in operationem p prauam delectationem, & consensum. Per Lazarum iam fętentem, & quatriduanum, designatur illa, quę procedit ex consuetudine praua operationis, qua præbemus nos alijs exemplū peccandi, & corrumpimus alios sicut aer corrūpitur fętore cadaueris. Rogantibus discipulis Dūm, vt quartum suscitaret mortuum, dixisse fertur: Dimittite mortuos sepelire mortuos suos. Hi sunt impœnitentes, & in peccatis sepulti.

Propheta humani generis reparationē per Christum futuram considerans, hic quasi ad consolationem spiritu edoctus, quasi viam qua liberari possit, proponit. Primus psalmus bipertitus de beato viro, & de vltionibus iniquorum. Statim per beatitudinem blanditur, per vltionem iniquos terret aduersis, ibi: Non sic impij, non sic &c.

GLOS-

GLOS. ORDIN. PSALMVS I.

A [B]Eatus vir. August. Hic ostenditur immunis ab omni peccato.

b Abijt in con. Aug. Ordo. abijt Adam cum à Deo recessit. Stetit, cū delectat' est pctō. Sedit, cum in superbia confirmatus redire non potuit, nisi per Chrm liberat' qui nil horum habuit. Aug. Abijt Adā cū persuasioni, diaboli consensit. Stetit, dū pomum comedit: sedit, dū se excusauit: mulier quā dedisti mihi me seduxit. Ad similitudinem exulantium, qui dum sunt in via facilius reuocantur, dum iam stant difficilius: demum difficillimè, dum ibi magistri & Dñi effecti sunt. Remi. Peccatur cogitatione actu & verbis docendo. Cass. Impius in Deum, peccator in se, pestilens in proximum.

c In cathe. dans exemplum peccandi. Cas. thronus regum, tribunal iudicum, cathedra propriè doctorum. Cas. quasi ita ait: Vos qui cecidistis per primum Adam, conformamini huic secundo: quia beatus primo contrarius. C

d Sed in lege. Aug. Cas. Hic plenus oī bono in se. Aug. Nō est laus pfecta fugere vituperāda, nisi sequantur laudanda. Quo ordine creuerunt in primo, remouentur à secundo.

e In lege. Qui est in lege sm legē agit, q sub lege sm leg̃ agit. Ille liber, iste seru. Aug. Ambr. Aliud est lex q terret seruienti, aliud quę mēte cōspicit ab eo, q nō indiget lris.

f Volun. Cass. vt non sit tędium laboris, nec otiosa, sed meditabit semper. Voluntas sensus est sub lege: Rōnis in lege diuinitatis supra legē.

g Et erit. Cass. Hic vtilis nobis dans fructum vitæ, & folia & obūbrans, Btūs vir. Sed ī lege. Et erit. Plena definitio btī viri. Hęc oīa nō oī brō viro, sed soli Chro conueniunt.

h Tanquā. Cas. Scdm silitudinē ligni vitę qđ ē ī paradiso, vñ obediens hō comederet.

i Lignum. In paradiso est lignū vitæ, lignum ad vitā, & lignū scientiæ boni & mali.

☞ a Aque-

LIBER PSALMORVM.

PSALMVS PRIMVS.

a ¶ Cui succedunt omnia optata. b ¶ Contra prospera & aduersa firmus. c ¶ A Deo in regionum dissimilitudine, quamuis impij hoc molirentur, quod laudabilius. ¶ Cogitatione. ¶ Consensu.

[B] † Eatus vir, qui non † abijt in

a ¶ Positus. ¶ Vt Adam qui vxori consensit à diabolo deceptæ. b ¶ In mundo. ¶ In praua operatione quæ est via ad mortē.

consilio impiorū, & in via

a ¶ Quia natus inter peccatores, sed non tenuit eū illecebra seculi, idest noluit terrenum regnum. b ¶ Opere.

c ¶ Pestilentia est morbus qui ferè omnes inuadit, & amore dominandi vix caret aliquis. vel cathe. pe. est pernitiosa doctrina, quæ vt cancer serpit. d ¶ Docendo. ¶ Consuetudine.

pctōrum nō stetit, & ī cathedra † pestiletię nō sedit.

a ¶ Quia in voluntate, non sub. quasi ex tristitia, vel timore. b ¶ Non litens, sed sanctitate propositi.

Sed in lege Dñi † volūtas eius, & ī lege eius medita-

a ¶ Prosperis & aduersis. ¶ Vel assidue. ¶ Non ad horam. b ¶ Ad similitudinem, vel homo fiet, secundum operationem Spiritussancti. vel virtus sapientiæ, vel in similitudinem carnis peccati. c ¶ Vere: similitudini cum ueritatis expressione. d ¶ Christus uiridior ceteris e ¶ Per quod ad eum accedere possumus.

bitur diē ac nocte. Et erit tanquā † lignum quod

NICO. DE LYRA PSAL. I.

[B]Eatus vir. Quamuis beatus August. dicat ipsum Dauid fuisse autorem omnium psalmorum, tamen Hiero. qui diligentius studuit circa textum sacræ scripturæ, propter quod in hoc est magis sibi assentiendum, dicit contrariū. In prologo enim super psalterium nominat decem autores psalmo. s. Dauid, Moysen, Salomonem, tres filios Core, Asaph, Ethā, Hemā, & Idithun: Prçter etiam istos dicit, quòd plures psalm. facti sunt ab alijs sanctis prophetis, quorum nomina ignorātur: vnde & aliqui ps. sunt sine titulo, & aliqui hñtes titulū non exprimūt noīa autorum, vt videbitur infrà prosequendo. Similiter Ra. Sa. super princi. lib. psal. noīat x autores ipsorū. s. Melchisedech, Abraham, Moysen, Dauid, & Salo- B monem, & Asaph, tres filios Core, & Idithun: & sic in aliquo differt à Hiero. quia ponit Abraham, & Melchisedech inter autores psalm. & omittit Hemā, & Ethan. Quid tñ videatur verius, videbitur in locis suis prosequendo. Videretur ergo forsitan alicui, quod secundū autores psalmorum liber iste posset diuidi: sed hoc non pōt conuenienter fieri, quia psalmi vnius autoris non ponuntur segregatim ad vnam partē, quia inter psal. Dauid ponuntur plures de psal. aliorū. & inter psal. aliorū à Dauid ponuntur aliqui psal. ipsius Dauid, vt videbitur. Itē post psal. lxxj. in cuius fine ponitur in Hebrço, expliciunt psal Dauid filij Isai. ponuntur plures psal. ab ipso Dauid intitulati tāquam ab autore. Rō aūt huius est: quia secundum quod dicit Hie. in prologo super psal. à diuersis autoribus compositi, postea per longū tempus fuerunt in vno lib. collecti, & sicut inueniebantur sic scribebantur: propter quod aliqui psal. prius facti posterius sunt scripti: quia tardius fuerunt inuēti. Et eodem modo de autoribus, quia oēs psal. vnius autoris non fuerunt simul inuenti, nec immediatè vnus post alium, sed in medio fuerunt inuenti aliqui psal. aliorum doctorū pp quod liber iste non pōt diuidi scdm ordinem autorum nec ēt tpum, vt patet ex dictis: nec etiam materiarum, quia in diuersis psal. & diuersorum autorum, & distanter scriptis eadē materia frequēter tangitur, & econuerso aliqñ in eodē psal. de diuersis materijs agitur: pp quod nō video bene qualiter artificiosè posset diuidi liber iste nisi in quodam generali: quia primò ponitur prçfatio, & secundò executio, & tertiò principaliter intenta conclusio. Secunda pars incipit in principio secundi psal. tertia in prin. cxlv. Lauda aīa mea Dūm. Huius .n. libri intentio est diuina laudatio. Circa primum sciendum, quòd hic psal. est sine titulo in Hebrço: et hoc idem dicit Hiero. in prologo super psal. pp quod si in aliquibus libris inueniatur scriptum psalm. Dauid: non videtur esse verum, sed magis ab aliquo nescio quo: pro sua volunate appositum: sed magis vr̄ iste psalm. esse compositus ab illo qui psal. collegit, & in hoc libro redegit qui secundum communem opinionem, vt magis verisimilē creditur fuisse Esdras, vt suprà dictum est: & suę collectioni hunc psal. prçposuit per modum cuiusdam prologi, qui tamen verè dicitur psalm. alijs compaginatus, secundū quod habetur in Act. vbi dicitur: sicut scriptum est. Filius meus es tu, ego hodie genui te: quod habetur psalm. sequen. qui non posset verè secundus dici, nisi iste esset primus: & meritò inter psal. computatur, quia Esdras spiritum propheticum habuit, & eius liber inter scripturas canonicas ponitur. Igitur in hoc psal. qui per modū prefationis ponitur, Esdras inducit ad studium sacrę scripturę, quę in hoc lib. continetur per modum laudis diuinę. & hoc facit dupliciter. primò excludendo à fidelibus doctrinam peruersam. secundò concludendo in eis doctrinam catholicam & sanam, ibi: Sed in lege. Circa primum sciendum, quòd in doctrina peruersa hic est processus: quia primò ad eam audiendam aliquis ab infidelibus inducitur, & hoc excludit di. D

Act.13.e Psal.2. — Processus peruersę doctrinę triplicem habet gradum.

a Beatus vir. Idest infidelium. Sicut enim pietas propriè respicit cultum legis diuinę, ita impietas per oppositum studium doctrinę peruersę: ille autem qui se elongat ab ea, dicitur beatus beatitudine cœlesti, non in re, sed in spe, sicut dicit Philosophus j. Ethico. quòd pueros beatificamus, quamuis non sint adhuc capaces fęlicitatis politicę: sed quia ad hoc sunt dispositi per conditionem indolis bonę. Secundò in doctrina peruersa aliquis per frequentem auditum habituatur. et hoc excluditur cum dicitur:

b Et in via. Per stationem enim, quę immobilitatem importat, habitus doctrinę peruersę significatur, quia habitus est de difficili mobilis. Tertiò habituatus in doctrina peruersa, doctor aliorum efficitur ad sui, & aliorum casum miserum: & hoc excluditur, cum dicitur:

c Et in ca. In Hebr. habetur: & in cathedra derisorum non sedit. peruersę enim doctrinę doctores, secundum veritatem sunt derisores, quia errores docent sub specie veritatis. Diuisio.

d Sed in le. Hic consequenter concludit, quòd in fidelibus debet esse exercitium sacrę scripturę: & primò ostendit huiusmodi exercitium. & secundò exercitij premium, ibi: Et folium eius &c. Circa primum sciendū, quòd sicut in progressu peruersę doctrinę triplex est gradus (vt prędictum est) sic est in progressu sanę doctrinę. Primus est intenta auditio & deuota. quod notatur cum dicitur: Sed in lege &c. Secundus est habituatio firma, ideo subditur:

e Et in le. per frequentem enim meditationem habitus scientia generatur & firmatur. Tertius est aliorum instructio proficua ex habitu procedens: & hoc notatur, cum subditur:

f Et erit. Discipulus enim audiens deuotè & intentè, accipit fructum sacrę scripturę à doctore, sed quando habituatus incipit docere,

¶ tunc dat

MORALITER.

* a Beatus vir. Sicut dixi plenius in expositione literali, psal. iste prologus est huius libri, factus ab eo q psal. à diuersis cōpositos in hoc volumine congregauit, qui fuisse credit' Esdras scriba, qui ēt legē reparauit. In hoc aūt psalmo inducit ad studiū sacræ scripturę. Quod quidē studiū discipulo conuenit vt addiscat, & magistro vt doceat. Christus aūt huius scripturæ principalis est magister. Vnus est magister vester Chrs. Et sic de ipso potest exponi allegoricè psalm. iste: Fuit .n. Christus beatus beatitudine claræ visionis & pfectæ fruitionis: propter qđ de ipso bene dicitur: Beatus vir. similiter, qui pctm non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. ideo bene subditur: 1.Pet.2.

a Qui non abijt &c. quantum ad malum consensum.

b Et in via &c. quantum ad malum actum.

c Et in ca. &c. quia malam doctrinam Pharisæorū non approbauit, sed reprobauit, vt dicitur in Matt. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Matt.15.a

d Sed in lege &c. Non ad discendum, cū eam perfectè sciuerit ab instanti suæ conceptionis, vt dictum est, sed ad operandum & docendum. Cœpit Iesus facere & docere. Act.1.a

f Et erit tanquam li. &c. Nam in Chro fuerūt oīum fluēta grārum. Vidimus eum quasi vnigenitum à patre, plenum grē & veritatis. Ioan.1.b

 * Quod

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Aquarum.* Aug. Aquæ Spiritussanctus, sec᷑m illud: Qui crediderit in me, flumina de ventre eius fluēt aquæ viuę. & est 𝔷 æstus vitiorū. Cas. Vel p aquā sapientia Dei qua reficit interior hō, vt sitis aqua. Aug. Vel mortale genus, vt Io. Aquę multę populi multi, qa defluūt in mortē, vt aquæ in mare.

In expos. primi; psal. 10. 8. Ioan. 7. f. Apo. 17. d. Vt sup. ibi.

b *Dabit.* Aug. Dare ptinet ad rōnalem sensum, & ad offerentis voluntatem.

c *Et folium.* Aug. Sicut folia fructus tegunt, ita verba Domini promissiones suas custodiunt.

† super riuos, vel ripas, siue diuisiones. Vt sup. ibi.

d *Et omnia.* Aug quid per singula.

e *Non sic.* Hic de vltione iniquorum aduersis terret, horum formido gratiora facit præmissa.

f *A facie.* Aug. Stabilitatis æternę, qa vt hæc terra nutrit & continet hominem, ita illa interiorem.

Vt sup. ibi.

g *Ideo non re.* Quia proijcit ventus, i. iō qa dati sunt in reprobū sensum: iō nō resurgunt prima resurrectione, vt se iudicēt. In cōsilio, vt volūtates Dei suis p̄ferāt. Vel in ɔcilio. i. ī cōcordi multitudine iustorū. Impij idololatrę vel apostatę, Pctōres, falsi Chriani. Vel iō ñ resurgūt ī futuro vt iudicēt, vel vt iudicati in ɔcilio. i. in collegio iustorū qcleāt.

h *In iudicio &c.* In iudicio quatuor erūt ordines. Alij iudicabūt & non iudicabuntur, vt perfectissimi. Alij nec iudicabunt, nec iudicabūtur vt damnati infideles. Alij iudicabuntur & saluabuntur, vt mediocriter boni Alij iudicabūtur, & peribunt, vt fideles mali.

† g'uma vel quisq; hæ. Duæ resurrectiones. † à facie terræ. Ordines in iudicio sunt quatuor. Vt sup. ibi.

i *In conci.* Aug. In æterno bono, qđ seq consiliū fuit sanctis. Vel in cōci. i. in iudicio, vt cū eis iudicent: quia iudicium in concilio est, quia diuersa pctā diuersis pęnis punient, & ex hac similitudine dicitur: Resurgunt. Duę resurrectiones. Animæ, à peccatis ī præsenti Corporis, à morte in futuro, qua fiet impassibile & immortale.

† cōgregatione, cętu.

K *Quoniam no.* i. non resurgunt hic in anima, quia Deus nō approbat opera eorum, nā iustorū tñ.

Psal.

F

a ¶ Secundum sapientiam quæ hominem suscepit, vel secundum Spiritumsanctū, vel secūdū fluxus populorū.

plantatum est † secus decursus

a ¶ Vitam æternam. ¶ Ecclesias constituet.

a b aquarū, quod fructū suum dabit a

a ¶ Post resurrectionem & ascensionem misso spiritu. ¶ Tempore plenitudinis non est datus spiritus, quia nondum glorificatus est Christus. ¶ Cum exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum, Io. 12. c.
b ¶ Id est verbum eius non erit irritum, cum cœlum & terra transibunt.

c in tempore suo. Et folium eius b

a ¶ Sed ducet ad vitam. b ¶ Id est fructus & folia. facta & dicta. ¶ Quia & si morietur, tamen oia quęcūq; faciet &c. quia & mors eius est salus mundi.

d non defluet, & omnia quæcunq; c

a ¶ Circa casum Adæ. ¶ Sibi & membris. b ¶ Sed. ¶ Quia nihil horum poterunt assequi.

e faciet prosperabuntur. Non d

a ¶ Cū immobili firmitas ex repetitione. b ¶ Cedunt siggi, fluentibus, quia sunt sine humore gratiæ Dei.

sic impij, non sic: sed tanquam e

a ¶ Qui prius cong'utinatus in Adam ante peccatum oleo manante a capite Christo, nunc autem arefactus est. b ¶ Ad similitudinem. ¶ Id est superbia, quia inflat & petit alta.

f † puluis quem proijcit ventus à

a ¶ Quia vētus proijcit. bene dicit eis tolli quod superbi ambiunt. i. vt iudicent, quod planius repetit, neque pec. in con &c. b ¶ Non resurgunt in fide à peccatis.

g facie terræ. Ideo non † resurgent f

a ¶ Penitus infideles. ¶ Vel impij sunt, qui cum resurgent non iudicabuntur, quia iam iudicati peccatores, qui non in consilio vt iudicent, sed iudicabuntur.

h impij in iudicio, neque peccato- g

a ¶ Falsi fideles. b ¶ Non resurgunt cum sanctis: quia Deus diligit opera iustorum: nō impiorū.

i k res in † consilio iustorum. Quo- h

a ¶ Vt suam & approbat.

niam nouit Dominus viam iu-

a ¶ Pro non nouit, sed planius dicitur: quia hoc est nescire quod petite & sciri, manere & esse.

storum, & iter impiorū peribit. i

arborū, 'eā viror et pmanētia eorū est signū euidēs vite ipsorū. Vita aūt spūalis ī p̄nti hr̄ p grām vsq: ad finē cōtinuatā, et quātū ad hoc dr̄: Et fo. i. doctor fidelis a grā et charitate nō decidet, qa in p̄miū sui laboris cōtinuatio gratię, & adeptio glorię in futuro. vnde subdit: G

c Et om. *quia per opera sua ad beatitudinem sempiternam deducetur, Rom. 8. e. Diligentibus Deum omnia coope. in bo. &c.* *Rom. 8. e.*

d Non sic im. *Hic consequēter dictū p̄mium à peruersis doctorib. excluditur. & secundò rō huius redditur, ibi: Qm̄ nouit. Circa primum dicitur: Non sic impij. quia peruersis doctoribus primò denegatur vita gratię, & secundò vita gloriæ: ideo replicatur.* *Doctor peruersus comparatur pulueri per ventum deiecto.*

e Non sic. *Comparatur aūt doctor peruersus pulueri per ventum deiecto, quia doctor peruersus ad fingendum errores & periculosas nouitates, per ventū superbię & inanis glorię impellitur, et sic primò deijcit in foueā culpę, et postremò in foueam gehennę: pp qđ subditur:*

f Iō non re. *licet. n. in iudicio extremo oēs generaliter resurgent, tñ doctores peruersi & eorū sequaces nō resurgēt ad suā exaltationē, sed ad maiorem sui depressionē: quia tūc deijcient in foueā gehēnę ī aīa simul et corpore. Et quia nō solū dānabunt pueersi doctores, sed ēt doctrinę ipsorū imitatores p mala opera. iō subdit:* *Nota.*

g Neque. *sic. n. debet scribi, in cōcilio. quia in Hebręo & in translatione Hie. accepta immediatè ab Hebraica veritate hr̄, in congregatione iustorū. ista aūt cōgregatio est in beatitudine cęlesti, sec᷑m quod dr̄: Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham.* *Psal. 46. † congregatione, cœtu.*

b Qm̄ no. *Hic cōsequēter rō p̄dictorū redditur. s. quare grā et gloria peruersis doctorib. denegatur, et bonis cōceditur, cū dr̄: Qm̄ no. i. pcessū eorū p viā p̄ntis vitę notitia approbationis, viā aūt peruersorū nouit notitia reprobationis. iō subditur:*

i Et it. im. pe. *qa iter eorū per viā p̄ntis vitæ in morte terminatur ad damnationem animę, & in futuro iudicio ad damnationē animę simul & corporis terminabitur: & sic omnino peribunt peruersi absq; aliqua spe redeundi.*

MORALITER.

* a *Quod fru. su.* Nam in tempore pręsenti dat fructum gratiæ, & fructum gloriæ tribuet in futuro. H

b *Et folium.* in scriptura. per folia significantur aliqñ verba quæ in Christo non fuerunt defluentia, sed stabilia. Cęlum & terra transibunt, verba autem m. non tran.

d *Non sic impij.* Hic excluduntur obstinati Iudæi à stabilitate tali. ideo subditur, *Matt. 24.*

e *Sed tanquam pul. &c.* quia per Romanos fuerunt partim occisi, & partim captiui, partim per orbem dispersi.

f *Ideo non re. &c.* i. ad suā liberationē, sed ad maiorē damnationē.

h *Quoniam no.* per approbationem.

i *Et iter.* quia vadit ad æternam damnationem.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ *tunc dat hmōi fructū alijs ī pe suę doctrinæ. Cōparatur aūt meritò talis doctor ligno secus decursus aquarū plantato: quia fidelibus doctoribus ecclesię adsunt fluenta diuinę grę, & tandē glorię, sed in quod dicitur in Eccle. Qui elucidant me, vitam ęter. habe. Sancti enim docto. sunt sacrę scripturę, quę vera sapientia est, elucidatores.* *Eccl. 24. c.*

b Et fo. *Hic cōsequēter ponit prędicti exercitij p̄miū, & primò ostēdit qualiter fidelib. cōceditur. secūdò qualiter peruersis doctorib. denegatur, ibi: Non sic impij. Circa primū dr̄: Et fo. Fluxus. n. foliorū est signū mortificationis arborum,* *Diuisio.*

In Psal. j. Beatus vir, vbi dicitur in postil. Quamuis beatus August.

ADDITIO I.

¶ Qđ aūt Dauid sit autor oium Ps. put Aug. ponit, pōt tribus rōnibus cōprobari. Prima est: nā cōiter tenetur φ Dauid dr̄ ppheta antonomaticè, seu per excellentiā, sicut ēt Paulus dr̄ Apost. eodē modo, put ī gl. psalterij ī plogo hr̄. Et rō huius est, qa pphetia Dauid respū aliorū pphetarū ī cōi in duob. excellebat. Primò, qa Dauid sine apparitione alicuius figurę, vel signis sensibilis veritatē intelligibilē de occultis capiebat p diuinā reuelationē: qđ nō sic est de aliis prophetis cōiter dictis excepto Moyse, qui p quasdā similitudines rerū capiebāt diuina, iuxta illud Ose. In manu pphetarum assimilabor. Secundò quia alii pphetæ obscurè, & quasi per ænigmata de Xpo pphetarūt. vñ super illud Psal. Tenebrosa aqua in nubibus aeris. Glo. Obscura doctrina in dictis pphetarū. Dauid aūt prout dr̄ in glo. in Prologo psalt. de incarnatione, de passione, de æterna genitura Xpi euidentissimè disseruit. Sed cōstat, φ hæ duæ excellētiæ pphetandi inueniunt in Psal. qui nō intitulant ipsi Dauid, sicut in ipsis, qui Dauid intitulant. In psal. em̄, Quare fre. gen, qui ps. nō intitulat ipsi Dauid expssè probat de gñatione æterna Xpi, cū dicit: Filius me. es tu, ego hodie ge. te, Similiter de regno Xpi à Deo cōstituto, cū dr̄: Ego aūt cōsti. sum rex. Similiter ēt de pluribus aliis Xpi mysteriis, vt latius patebit in seq. psal. tā in postil. q̄ in additione, & hoc sine apparitione alicuius figuræ, vel signi sensibilis: sicut ī aliis psal. ipsi Dauid intitulatis. Hoc idē patet in quāplurimis ps. intitulatis filiis Core, & Asaph, & aliis, prout est manifestū discurrenti per singulos. Pari igit rōne Asaph, & filii Core, & hmōi, deberent dici pphetæ per excellentiā, & egregii psalmistæ Israel, sicut & Dauid: quod est inconueniens, & contra oēs de hac materia loquentes, tā Hebræos q̄ catholicos. Secunda ratio est. nam si psalmus nō hñs titulum, non debet ipsi Dauid attribui, prout supponunt opinantes in hac parte contra B. Aug. pari ratione omnes, qui sine tit. reperiuntur, nō sunt Dauid attribuendi: sed hoc est manifestè falsum. Nam ps. 104. qui incipit: Confitemini Dño & inuocate nomē eius. & ps. 95. qui incipit: Cantate Dño omnis ter. sunt in psalterio s̄m Hebraicam veritatem sine ti. & tñ est manifestum φ eorū autor fuit Dauid, vt patet in Para. v. bi sit: duo psal. coniuncti attribuūtur ipsi Dauid: prout etiam post. ibidem dicit: & pari ratione ēt dicendū est de aliis psal. titulum nō hñtibus, φ sunt ipsi Dauid attribuendi. Tertia ratio est. Nā si psal. q alteri præter Dauid intitulatur, non debet attribui ipsi Dauid, put supponunt opinātes in hac parte contra B. Aug. pari ratione oēs ps. aliis à Dauid intitulati: sed hoc est falsum: Nam ps. qui incipit: Deus iudicium t. &c. intitulat Salomoni, & non Dauid: & tñ autor ipsius ps. fuit ipse Dauid: qđ patet ex hoc. nā in fine ipsius ps. dr̄: Complete sunt orones Dauid fili Isai: ex quo est manifestum, φ Dauid fecerit hunc psalm. & non Salomon. Ridiculum. n. esset apponere, in fine euang. secundum Matt. completum est euang. s̄m Mar. sunt etiam quædam alia ad hoc pertinentia: de quib. infrà videbitur in additio ne super psal. qui incipit: Quemadmodum desi. cer. &c.

Ose. 12. g. Psal. 17. b. Psal. 2. 1. Para. 16. Psal. 71. Psal. 41.

In eo. Psal. j. vbi dr̄ in postil. Comparatur autem doctor peruersus.

ADDITIO II.

¶ Apud dialecticos regulariter dicitur, sicut propositum de proposito, & oppositum de opposito. Vñ cum doctor catholicus ligno secus decursus aquarum plātato à Ps. cōparat: meritò eius oppositū. s. doctor peruersus, non pulueri, sed aliquo ligno in deserto, seu siccitate habitāti cōparari debuisset. vñ & ī Iere. cum vir confidēs in Dño ligno sup aquas trāsplātato cōparat, ibidē hō cōfidens in hoīe quasi myricę in deserto &c. assimilatur. Sed ratio dr̄iæ inter vtranq; autoritatem *Iere. 17.*

A toritatem ex parte materiæ de qua prædictæ autoritates tractāt, sumi posset. Confidens. n. in hoīe non est de se malus, nisi inquantū principaliter nō confidat in Dño. vnde ibidē subiungit: Et a Dño recedit cor eius &c. Et iō ligno aīato in siccitate degenti assimilat, qđ adueniēte humore in vita pseuerat. Sed doctor peruersus seu hæreticus ēt si doctrinæ suæ perniciosæ aliquantulum vera misceat, penitus est periculosus & execrandus: vnde non ligno aliqualem vitam habenti comparari debet, sed pulueri per ventum deiecto, qui pœnitus infructuosus est & inanimatus.

REPLICA.

CIRCA Psal. primū postil. dicit B. Hiero. sentire non oēs psal. factos à Dauid: cuius oppositū B. Aug. sentire vr̄. In hac parte tenet postil. opinionē B. Hiero. Bur. aūt B. Aug. in diuersis locis. vnusquisq; p opinione rōnes plures adducit. Dicit tñ vterque, postil. circa psal. Dñs regnauit, irascant ppli. & Bur. circa psal. Dñe Deus salutis. φ de titu. nō est multū curandū: veruntñ studiosis honestius est sc̄torū opiniones quātū possibile est cōcordare q̄ argumētis inuoluere: idcirco p qualicunq; sanctorum cōcordātia pono qdā verisimilia dicta. Quorū primū est istud, φ autorē alicuius rei esse cōtingit dupliciter. Ant. n. est autor vt architectus, aut vt manufactor. Illā distinctionē ponit Arist. ostendēs circa eandē rē illū isto digniorem autorē. Autor. n. principalis & dignior in ædificatione domus est architectus, apud cuius intellectū est rei fiendæ rō & idea: ad quā aspiciens mādat domū sic fieri cuius mandati executor est ipse manufactor, q more irrōnabiliū, vt inqt Aris. nō ad aspectū ideæ, sed ad mandatū & directionē hñtis ideā opat. Est igit vterq; autor ædificij, quāuis diuersimodè: ille vt dignior qui administrat formā & spēm, iste vt minus dignus, quia disponit materiā. Sine illo fieret res irrōnabiliter, vt vult B. Aug. sine isto nō fieret effectualiter. Est igit vterq; rei autor, pducit. n. ille domū intrà, iste domū extrà in effectu. Scd̄m dictū est: Qñcunq; duæ causę partiales cōcurrunt ad eundē effectū, & si diuersimodè, effectus ille verè dr̄ pcedere ex vtriusq; efficacia & autoritate. Iō proles verè pducitur ab vtroq; parēte, quia mr̄ administrat materiā, pr̄ formā, vt quibusdā placet: vel sicut alijs vr̄: si mr̄ aliquid facit ad formā, minus tñ principaliter pre. Illo ēt mō & Virgilius & Guido ambo sūt autores historiæ de bello Troiano, q̄uis ille describit eā metro, iste psa. Tertiū dictū: q̄uis principalior autor effectus, est administrator formæ q̄ materiæ, hoc tñ intelligēdū est de forma intrinseca & substātiali, nō extrinseca & artificiali: quia aliàs manufactor esset potior architecto: qđ est contra primum dictum & Ari. Quartū dictum: Visio & visionis intelligētia reuelatæ diuinitus sunt de intrinseca & formali rōne pphetiæ. patet hoc dictū ex pcedēti correctione: pptereа em̄ pphetæ sunt vidētes, & quāto gradus visionis est excellētior, tanto ppheta & prophetia dignior. & vt dr̄ Da. Intelligētia opus est in visione. Nā Nabuchodonosor, Balthasar & Caiphas, quia visionis reuelatæ intelligētiā nō hēbāt, prophetæ dici non merent. Per hæc dicta pōt sumi talis cōcordātia doctorū sanctorū. Nā cū B. Aug. oīum Psal. autoritatē Dauid attribuit, tit. Asaph & alijs ascriptos, exponit ad hoc significandū, videlicet φ illi intelligebantur illorū Psal. cantores vel cōpositores sc̄dm materiā Dauid ministratā. Huius rei verisimilitudo pōt accipere ex verbo Dauid infrà, cum dixit: Qm̄ non cognoui lrāturā &c. Dauid. n. ab ineunte pueritia, pris sui pascebat oues, à pastu ouium assumptus ad militiā, & citò post inunctus in regē, consequenter odiū Saul, & psecutionē fugiens studio vacare nō potuit: post mortē Saul statim vnctionē regiam assecutus, bellis contra Philisthijm occupatus. & alias gentes & in circuitu à studio literarum fuit impeditus. Oēs tñ psal. vt vult B. Hie. in Heb. sunt metricè & ornatè cōpositi: quē stylum illiteratus sc̄dm cōem cursum seruare nō consueuit, nisi quis dicat Dauid hmōi sciētias liberales habuisse infusas, quod autoritate caret: nā si sacrā scripturam legamus quibusdā infusam quæ ad salutē ptinet, nō tñ legimus artes infusas, quæ vt plurimū seruiunt ad vanitatē. Cum igit Dauid literaturā nō habens, ignorauerit colores rhetoricos & artificiales ornatus, verisimile videtur quòd Dauid receptas & intellectas propheticas illustrationes dederit filijs Core & alijs, prout illos vel alios apud se habebat, materiam dictaminis: qui tanquam in hmōi artibus periti ex materia sic ministrata composuerunt carmen & hymnū & psalmū. Sicq; Dauid propter administrationem materiæ ex reuelationibus diuinis sibi factis post Spūmsanctum est autor oīum psal. principalis: & sic puto opinionem B. Aug. fore veram. Et inde Dauid dictus est egregius psaltes & eximius prophetarum, prout procedit prima rō Burg. Cum hoc stat quòd Asaph & filij Core &c. sint autores aliquorum Psal. quia de mandato Dauid ex ministrata materia Psal. illos composuerunt & metris ornauerunt & decantauerunt: & sic secundum opin. B. Hie. illi in titu. nominati pñt dici illorum psal. autores, quia compositores modo prædicto: & ita Dauid est autor omnium psal. secundum materiā pro opin. B. Augu. & alii sunt autores aliquorum psal. & fortassis s̄m formam pro opin. B. Hier. Et si quis obiiceret, φ tunc illi compositores essent potiores autores ps. q̄ Dauid, sicut principalior est ille qui administrat formā quàm qui materiā, vt patet ex 3. dicto suprà posito. Huic obiectioni rñdet per idē dictum, φ forma qnā illi compositores dederunt, fuit solum artificialis & extrinseca: materia autem quā Dauid administrat, & si fuit informis quo ad illam formam extrinsecam, fuit tñ formata forma intrinseca pertinente ad naturam pphetiæ, puta intelligētia. & hæc forma dr̄ intrinseca, qua opus est in visione, prout dictū est in quarto dicto supposito. Dauid aūt habuit vt propheta intelligētiam materiæ pponitæ: igitur digniorē formam materiæ pposuit, quàm illi cōpositores, qui fortasse psal. quos cōposuerunt ex ministrata materia, non intellexerunt s̄m eorum mysteria, sed solum grammaticaliter, & in superficie s̄m formam artificialem, quā materię dederūt, intelligentes si fuit metrū spondaicum, iambicum, sapphicū, vel alterius gñis: & sic fuerunt propriè manufactores. Dauid aūt architectus. Patet aūt ex primo dicto suprapositо illū illis fore potiorē, qa ille tractabat materiam s̄m intelligentiā, vt propheta, isti s̄m artis actum & consuetudinem, per cōsequēs, nō vt prophetæ. Quibus sic stātib. remanet dubium cum Dauid, vt dictum est, non fuerit lrāt⁹. & psal. compositi sint ab aliis ad eius instructionē quò ad materiā sibi reuelatam, quare aliqui attribuuntur illis cōpositoribus, & aliq ipsi Dauid immediatè, vt patet in tit. psal. s̄m Hebraicā veritatē. Secundò remanet dubium de psal. Intitulato Moysi famulo Dei. Simile dubium de psal. clv. intitulato Aggęo & Zachariæ. Ad primū pt dici, φ aliqñ Dauid ad compositionem psalmorū. sumpsit paucos, vt filios Asaph, & cętera hmōi, aliqñ multos. Primò modo ascripsit & ascribi fecit compositoribus, secundò modo non: quia in enumerando plures tituli fuissent facti imoderati & tædiosi: igit illos psal. compositores ipsi Dauid tanquam principali ascripserunt vtrobiq; s̄m exigentiam materiæ psal. Ad s̄m potest dici, φ Moysi vel aliis prophetis aliqui psal. ascripti sunt iō non, φ ipsi eos fecerūt, sed quia materia eorum similis est materiæ q̄ in libris prophetarum illorum continetur. Cui hic modus concordandi sanctos doctores non placuerit, videat de modis potioribus. Si quis autem sequi voluerit opinionem B. Hie. sanctitate B. Aug. semper salua, put facit postil. ad argumenta Bur. poterit faciliter rñdere. Cum. n. Burg. arguit, φ si filii alii Core fuissent autores. x. psal. eis intitulatorum, Asaph. 12. Moyses 12. Hemā vnius, Ethan vnius, sequitur Dauid non esse illis plus egregium psaltē. Rñdet φ non sequitur, quia oēs residuos composuit Dauid, qui sunt numero & mysterio plures oībus & distributiuè & collectiuè. Et quia excellentiori modo visionis vidit materias psal. quàm alij. Sed quòd Bur. arguit de psal. sine titu. ad hoc potest dici, quòd illi debent attribui autori proximi psalm. pręcedentis. Et ideo psal. 87. & 98. qui non hñt titulum, attribuunt Moysi, qui s̄m B. Hie. est autor psal. 87. Secundus psal. qui est sine titulo, attribuit Dauid pp autoritatē scripturę in Act. vbi tanq̄ ps. Dauid allegat. Per idē rñdet faciliter ad alias rōnes p Bur. in plerisque locis factas per eum contra Beatum Hier. Et hæc sunt dicta meliori iudicio saluo.

Desinit. 1. Metaph. in Prœmio. B Dan. 10. a. Psal. 70. C 2. Reg. 23. a. Quæstio. Psal. 87. D Act. 4.

GLOSSA ORDIN.

a *Psal.* Modulatio quę fit per tactum decem chordarum est bona operatio, quæ fit per obseruantiam decem mandatorum.

b *Dauid.* Cas. Manu fortis vel pulcher aspectu Christus est, qui aereas debellauit potestates, in quem & angeli prospicere desiderant. *1. Pet. 1. a.*

GLOSSA ORDIN.

PSAL. II.

Vare fremue. Iste Psal. est secundus in ordine, primus in titulo. vnde in Actibus apostolorum dicitur primus. Primò increpat persequentes & minatur, prædicit quasi propheta. *Act. 4.*

a *Inania.*

a ¶ Qui monet ad bene operandum. ¶ Attribuitur.
b ¶ Id est Christo qui agit de se rege, vt ei subdamur.

Psalmus Dauid II.

¶ Aug. quasi frustra, quia non impleuerunt, vt Christus extingueretur. ¶ Cas. Quia vtilitate sua.

QVARE † fremuerunt gentes,

a ¶ Remi. Romani milites.

NIC. DE LY. PSAL. II.

QVare fremue. *Hic consequēter incipit executio huius libri seu narratio. Et potest diuidi in duas partes: quia primò agitur de Christi regno. secundò de eius sacerdotio. Est enim Christus rex et sacerdos, vt declarat Apostо. ad Heb. Sed a incipit Psal. cix. Vnde ī illo Psal. dr̄ de Christo: Tu es sacer. in æter. Ista tamen diuisio non est pręcisa, quia in prima parte ēt aliqñ agitur de Christi sacerdotio, & in secunda de eius regno. non. n. in hoc libro apparet mihi artificialis diuisio propter supradicta:* ¶ *tamen pri-*

Diuisio. Heb. 7. † tumultuātur, vel cōgregauerunt se.

MORALITER.

* a *Quare fremue.* Sicut dictū fuit in expositione literali, Psal. iste sc̄dm sensum literalem intelligitur de regno Christi. Pōt autē exponi mysticè de corpore suo mystico quod est ecclesia: contra quā multipliciter fremuerunt Iudæi, & Gentiles post resurrectionem, & ascensionem Christi ad cœlos, vt patet in Actibus

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a Inania. Caf. detinere i morte, uel ne mũdus post eũ abiret.
b Reges. Caf. Prior qui infantes occidit Herodes, posterior qui Pilato cõsensit in morte Christi. Reges & prin. Caf. Potuit et secundũ Ambr. de vno pluraliter dicere. Solus. n. rex Herodes Pilatus & principes in apostolorũ Actibus aduersus Xpm cõspirasse voce Petri pdunt.

Matt. 2. Luc. 13. Act. 4. e. & 12. a.

a Dirum-

a ¶Remi. Iudęi. b ¶In scripturis de venturo adhuc Messia. ¶Falsi.
ẽt populi meditati sunt inania.
a ¶Cum mora. b ¶Herodes & Pilatus. ¶Contra regem cęli.
Astiterunt reges terrę, & prin-
a ¶Sacerdotum Annas & Caiphas. b ¶In vnam voluntatem.
cipes † cõuenerunt in unum ad-
a ¶Patrem b ¶Me.
uersus Dominum & aduersus

† consiliũ inierũt pariter

NICO. DE LYRA.

¶ tũ prima pars potest diuidi in septẽ partes secundũ septẽ eius distinctiones, secũda incipit in principio secundi nocturni. tertia in principio tertij, & sic de alijs. Circa primam partẽ nõ video aliã diuisionẽ rõnabilẽ, nisi quòd quilibet psal. p se exponat, & maximè qa intendo quantũ potero sensum inquirere literalẽ. Sciẽdum igitur quòd iste psal. in Hebr. & in translatione Hiero. quæ est iuxta Hebraicam veritatem est omnino sine titulo; & ideo si in aliquibus libris inueniatur aliquis titulus, vt psal. Dauid, vel aliquid hmõi non est de textu, sed est appositus ab aliquo expositore, sicut & in multis alijs psal. propter quod de titu. psal. prout communiter scribuntur in Biblijs, parum est curandum: sed solum prout scribuntur in Hebr. & in translatione Hie. iuxta Heb. Igitur quia iste psal. non habet titulum, ex titulo non apparet quis fuerit autor huius psalm. Dicunt autem Hebræi moderni, quòd Dauid fecit hunc psal. laudando Deum de victoria habita de Philisthæis, qui ascenderunt ad pugnandum contra eum, quando audierunt eum fuisse inũctum publicè super totum Israel. vt habetur ij. Reg. v. licèt enim primò fuisset inũctus in domo patris sui per Samuelem, vt hr̃. j. Reg. xvj. hoc tamen fuit secretè, & postea super 2. Reg. 2. tribum Iuda solam: tamen postea fuit inunctus publicè super totum populum Israel: quo audito Philisthęi ascenderunt, vt destruerent regnum eius, & secundum istum intellectum exponunt Hebręi moderni ps. istum dicentes: Quare fre. gent. i. Philisthęi, quia omnes qui non erant de gente Iudeorum vocabantur gentes, siue Gentiles, vt hr̃ in no. & ve. testa. in pluribus locis. Et populi diuersarum. s. ciuitatum in terra Philisthęorum existentium. Meditati sunt inania: intendebant. n. destruere regnũ Dauid, sed frustrati fuerunt ab intentione sua. Astiterunt reges ter. i. quinque Philisthinorum satrapę. Et principes, qui sub eis regebant populum terrę. Conuenerunt in vnum aduersus Dominum: quia venerunt contra Dauid, qui erat inunctus in regem ex ordinatione diuina: & sic dicebat̃ Xp̃s Dñi. i. vnctus ex ordinatione eius: & sic venerunt contra Dominum. s. ad destruendum eius ordinationem. Dirumpamus vincula eorum. secũdum hunc intellectum verba sunt Philisthinorum seipsos exhortantiũ ad bellandum contra Dauid, ne regnum eius inualesceret, & sic subijceret sibi F Philisthęos quibus filij Israel prius erant subiecti: & hoc modo loque- 1. Reg. 4. b bantur. Confortamini & estote viri Philisthijm, & ne seruiatis Hebręis sicut illi seruierunt nobis: confortamini & bellate. Et sic loquebantur in proposito ne essent alligati iugo seruitutis sub Hebręis, dicentes: Dirumpamus &c. Qui habitat in cęlis. verbum est ipsius Dauid ostendẽtis, quòd virtute diuina fuerunt frustrati ab intentione sua, quia eius virtute fuerunt debellati. & sic fuerunt ab eo derisi. Tunc loquetur ad eos in 2. Reg. 5. ira sua. i. vindicta, quæ fuit locutio Domini per factum. vnde subdit: Ego aũt consti. sum rex. In Heb. habetur: Ego aũt constitui regem meum, et in translatione Hie. iuxta Hebraicam veritatem: Ego aũt orditus sum in regem meũ. & secundum hoc est verbũ Dñi loquẽtis de Dauid inũcto in regẽ de ordinatione Dñi. q. d. Dñs Philisthæis: frustra nitimini contra regem Dauid quẽ institui, quia non potestis resistere meæ ordinationi. Sup Sion montẽ sanctum eius, quia Ierusalẽ erat metropolis in regno Israel, & in monte Sion erat fortalitiũ illius ciuitatis & domus regis: & ibi fuit templum ædificatum diuino cultui deputatum. Prædicãs præceptum eius. In Hebr. hr̃. Narrabo Dei præceptum, vel statutum: & est principium versus sequentis, & similiter est in translatione Hier. iuxta Hebraicũ: quod exponit Ra. Sa. vt sit verbum ipsius Dauid dicentis: Dñs præcepit mihi vt enarrem alijs illud quod sequitur: Dominus dixit ad me, per reuelationem. Filius meus es tu. idest, amicabilis sicut filius. Ego hodie genui te. Qđ exponit Ra. Ioseph sic, idest magnificaui te, constituens te principem super populum Israel, qui dicitur primogenitus filius meus, & per consequens tu speciali modo es filius meus. Postula à me, quando debebis contra Gentiles pugnare, & dabo tibi victoriam: ideo subditur: Et dabo tibi gentes &c. Reges eos in virga ferrea, idest subijcies in gladio. Et tanquã vas figuli confringes eos. Dicit Ra. Salo. quòd hoc specialiter fuit impletum, quando Dauid super filios Amon debellatos circumegit ferrata 2. Reg. 12. carpenta, diuisitq́; cultris, & traduxit eos in typo laterum. Lateres autem fiunt de luto sicut vasa figuli. Et nunc reges intelligite. Hic conuertit Dauid verbum suum ad hortandum reges & iudices & potentes terræ, vt attendant se habere Deum regem & iudicem super se, cui debeat seruire in reuerentia & timore, ne denient à via veritatis & iustitiæ: & patet satis litera secundum istum intellectum. Licet autem intellectu prædicto in multis consonet litera, tamen non videtur mihi ad præsens tenenda. Primò quia litera in pluribus discordat, vt videbitur. secundò quia Apost. per illud quod dr̃ in hoc ps. probat Christum esse ma- Heb. 1. iorem angel. d. Ad quem enim aliquando dixit angelorum, filius meus es tu, ego h. g. te? probatio autem non valet ex sensu mystico, sed tantum Hebr. 1. b ex literali, secundum quod dicit Aug. contra Vincentium Donatistam. Et ideo secundum Apostolum, qui sciuit vetus testamentum per eruditionem Gamalielis, & perfectius per illuminationẽ Spiritussancti, oportet dicere,

tet dicere, quòd iste psalmus intelligitur ad literam de Christo. Item in G Act. 4. Act. Apostoli post receptionem Spiritussancti hunc psalmum allegant tanquam de Christo dictum, vt patebit infrà. Item Ra. Sa. in principio glo. huius psalmi dicit sic: Magistri nostri exposuerunt hunc psalmum de rege Messia, per quem intelligitur Christus in lege & prophetis promissus. vnde subdit: Sed ad intellectum psalmi planum, idest literalem. & propter responsionem ad hæreticos exponitur de Dauid. Ex hoc dicto Ra. Sa. tria habemus. Vnum est, quòd doctores Hebræorum antiqui intellexerunt hunc psal. de Christo ad literam. Secundũ est, quòd propter responsionem ad hæreticos Ra. Salo. & alij posteriores doctores Hebræorum exposuerunt hunc psal. de Dauid, vocat autem hæreticos conuersos de Iudaismo ad fidem catholicam, qui contra alios permanentes in perfidia Iudaica arguebant, de hoc psal. non potest autem argumentum fieri, nisi ex sensu literali, vt suprà dictũ est: & sic patet secundum homines literatos de Iudaismo conuersos, q̃ psal. iste intelligitur de Christo ad literam: Sic igitur duo prędicta in verbo Ra. Sa. inclusa vera sunt. Sed tertium, quod ibi includitur, videtur omnino confictũ, s. q̃ psal. iste ad l̃ram exponendus sit de Dauid, tũ quia cõfitetur q̃ antiqui doctores Hebręorũ hunc ps. exposuerũt de Christo, qui tũ sequebant̃ literã, seu sensum literalẽ. Itẽ qa cõfitet̃, q̃ expositio huius ps. de Dauid est propter responsionem ad conuersos: ex quo videtur conficta ad euadendum apparenter conuersorum argumenta. Quæstio. Ego igitur volens sequi doctrinam Apostolorum, & dicta doctorum Hebraicorum antiquorum, exponam hunc psal. de Christo ad literam, improbando ex textu expositionem prędictam Ra. Sa. & modernorum Hebręorum: conuenio tamen cum ipsis in hoc, quòd ipse psal. sit factus à Dauid, quia licet hoc non appareat ex titulo, cum nullus sit ibi, vt prędictũ est: nec ex processu psal. qui de Christo intelligendus est: tamen hoc apparet manifestè ex alia scriptura canonica, qa Act. 4. e. Apostoli Spũsancto repleti dixerunt: Dñe tu qui fecisti celum, & terrã, mare, & oĩa q̃ in eis sunt, qui Spũsancto p os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fre. g. &c. Ex quo patet, quòd iste psal. à Dauid descriptus est, in quo describit regnum Christi. Et diuiditur, iste psal. in tres partes: quia primò describit regni Christi institutio, secundò instituti dilatatio, ibi: Postu. à me. tertio dilatati veneratio, ibi: Et nunc reges. Circa primum primò ponitur remotio impedimenti. scđ ò stabilitio regni, ibi: Ego aũt constitutus. Diuisio. Circa primum sciendum, quòd regnum Christi impedire voluerũt psequẽtes Christum in persona propria & etiam in mẽbris suis: persequentes aũt eum in persona ppria fuerũt principes Iudęorũ, Herodes & Põtius Pilatus, qui facti sunt amici in persecutione Christi. Luc. 23. Istorũ aũt aliqui fuerũt Gentiles. s. Pontius Pilatus & sui milites Christũ crucifigentes: Iudæi aũt fuerunt H Herodes & principes sacerdotũ ipsum accusantes, & mortem eius nequiter procurantes: & hoc modo exponitur litera ista in Act. Act. 4. Vñ post illud verbũ suprà allega. Quare fre. gen. & po. med. sunt inania. Astite. reges ter. & principes conue. in vnum aduer. Do. & aduer. Chr̃m eius: subditur immediatè pro expositione. Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerũ tuum Iesum quẽ vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cũ gentibus & populis Israel &c. Primò igit̃ in hoc ps. ponitur psecutio Chr̃i à Gentilibus in gñali, cũ dicitur: Qua. fre. gen. i. Gentiles: & est verbũ ipsius Dauid admirantis malitiam persecutorum Christi, quam prȩuidebat in spiritu. Secundò à Iudęis in generali cum dicit̃:

a Et populi. scilicet Israel.

b Medi. sunt ina. cogitantes per mortem Christi destruere regnum eius, cum tñ p hoc fuerit exaltatũ & dilatatum. vñ post resurrectionem suam dixit. Data est mi. omnis ptãs in cę. & in terra. Tertiò describitur persecutio Christi à Iudęis & Gentilibus magis in speciali, cum dicitur, Mat. 28.

c Asti. re. idest Herodes, qui vocatur rex Galileę: Mar. 6. & Mat. 14. & Pontius Pilatus, qui tenebat pro tunc in Iudęa locũ Imperatoris. Vñ & Centurio sub eo constitutus vocatur regulus. Ioan. 4. d.

d Et prin. scilicet Iudęorum, vel sacerdotum.

e Conue. in vnum. ad tractandum de morte Christi, ut expressè dicunt quatuor euangelistę: ideo subditur,

f Aduersus Dominum, & aduers. Ex hoc autem quòd dicitur hic: Aduersus

MORALITER.

✱ Actibus Apostolorum, & legendis sanctorum. Sic igitur exclamat ecclesia. Qua. fremue. Quærebant enim persequendo fideles ecclesiam destruere, sed frustrati fuerunt intentione sua, quia per hoc magis fuerunt multiplicati fideles. nam videntes vnum vel paucos martyres agonyzare, & circa eos fieri miracula ptãtis diuinæ, in magna multitudine conuertebantur, non solum in vna ciuitate, sed in multis. Item sæuiente persecutione in vna ciuitate, vel regione, aliq discipuli se transferebant aliò, & sic ex eorum prædicatione in pluribus locis multitudo credentium augebatur.

c Asti. re. nam Herodes Agrippa Iacobũ decollauit & Petrum incarcerauit: postea verò impatores Romani multipliciter conati sũt Act. 12. ecclesiã Chr̃i destruere, vt patet per historias & sctorũ legendas. Et qm̃ hæc persecutio in patrem & filium redundabat, subditur:

f Aduersus Dominum, &c. Et quia multi fideles hanc persecutionem contẽnebant, & aliqui ex feruore fidei in ea gaudebant, sicut dicitur: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam Act. 5. ✱ digni ha-

A a Dirumpamus. Amb. Vel, conuenerunt dicentes: Dirumpamus rationes eorum, dñi & Christi, vel Christi & discipulorum: quibus nos sibi astringere volunt. Aug. Et si aliter posset dici, apertius illis conuenit qui nolunt iugum Christi sibi imponi.

b Vincula. Promissiones vitæ æternæ, & comminationes gehennæ per quę volunt nos sibi subiugare.

c Proijciamus. Destructis rationibus, dominium ipsius à nobis excutiamus. Aug. Iugum. id est legem, sed qui habitat in cęlis irride.

d Irride. Aug. Vt qñ positis custodibus surrexit. Subsannabit: quando p mundum dispersi sunt. Aug. Irridebit. Irrisio Dei vis est præscientiæ, quam dat Deus sanctis, vt videntes nomen Christi futurum in omnibus gentibus, illos inania meditatos intelligant.

e Loque. in ira. Aug. Planius aperit, conturbabit. Aug. Ira Dei est motus, qui fit in anima, quæ legem Dei nouit, cùm videt eam à malo preteriri per quẽ motũ multa vindicãtur. Vel, ira Dei est obscuratio mentis transgressorum legis.

f Ego autem. Cassi. Secundò inducit verba eius de omnipotenti regno & inenarrabili generatione sua, vbi de diuinitate & humanitate eius discimus.

g Rex. Cas. Sic & reges terræ ab eo cõstituti.

h Prædicans: Super Sion, sic & prophetæ. Filius, sic & Israel. Genui te. Hoc soli Christo.

i Dominus dixit. Persona regnantis.

K Filius meus. Aug. Ideo do tibi gentes hæreditatem potius quàm alicui obediẽti: quia filius per naturam, & consubstantialis ineffabili genitura.

l Hodie. Aug. Et si possit accipi de die qua secundum hominem natus est, tñ hodie quia psentiã significat, de sempiterna generatione sapientię Dei accipiatur.

m Postu. Aug. Ad susceptionem hominis pertinet: quæ pro salute hominũ B facta secũdũ quam interpellat p nobis:

n Hære. Cas. Hæreditas ab hero, quòd in ea potestate libera dominetur.

a Reges eos

a ¶Qui contradicit filio & patri. b ¶Secundò mei non consentiatis in mortem meam.
Christum eius. Dirumpamus
a ¶Blanditias & minas.
vincula eorum, & proijciamus
a ¶Carnales obseruantias & ceremonias. ¶Ne dominentur. ¶Quia. ¶Sed.
à nobis † iugũ ipsorum. Qui ha-
a ¶Dominus. b ¶In animabus sanctis. ¶Id est spiritualibus. c ¶Irrisione dignos reddet in futuro. ¶Quasi buccis. d ¶Repetitio.
bitat in cęlis irridebit eos, et do-
a ¶Naso. b ¶Vel, quando irridebit. ¶Id est preterea.
minus subsannabit eos. Tunc lo-
a ¶Planius aperit, conturbabit. ¶Per Prophetas & prophetias. b ¶Ira & furor nõ perturbatio, sed vis qua iuste vindicat. ¶In comminatione poenę.
quetur ad eos in ira sua, & in
a ¶In eterna poena. b ¶Corpore & anima.
furore suo conturbabit eos.
a ¶Hic Christus. ¶Aug. cuius vincula & iugum volebant abijcere.
Ego autem † constitutus sum rex
a ¶Patre. b ¶Ecclesiam quæ speculatur gratiam Dei: & est mons, eminentia & firmitate. ¶De Iudęis scilicet quia prius receperunt radios fidei: Non sum missus nisi ad oues quę perierant domus Israel.
ab eo super Sion montem san-
a ¶Euangelium. ¶Mandatum nouum do vobis, vt dili. &c. Ioan. xiij. d
ctum † ei9 † prædicãs preceptũ
a ¶Non tantum rex super Iudęos, sed & super gentes: de gentibus probat, quia dubium erat. ¶Coęternus.
eius. Dominus dixit ad me fi-
a ¶Æternaliter.
lius meus es tu, ego hodie genui
a ¶Obedi patiendo, moriendo vt possis postulare. b ¶Secundum quod homo. c ¶Nationes mundi quas excolas.
te: Postula à me, & dabo tibi gen-
a ¶Quas possideas ad earum salutem, & tibi bona fructificent.
tes hæreditatem tuam, & pos-
a ¶Propter gentes, sed planius vt omnes intelligas, non partiunculam terrę, sed omnem.
sessionem tuam terminos ter-

NICO. DE LYRA.

¶ Aduersus Christum eius, absolutè apparet quòd non intelligitur de Dauid, sed de Christo in lege & prophetis promisso, quia vbicunque in vete. testa. fit sermo de Christo domini, intelligitur de Christo in lege & prophetis promisso, qui antonomasicè dicitur Christus, nisi per literam prȩcedentem vel subsequentem manifestè appareat quòd sermo sit de alio qui dicitur Christus denominatiuè, sicut dixit Dauid de Saule: Quomodo ausus fuisti mittere manum tuam in Christum domini? Dixerat. n. ille adolescens se Saulem interfecisse: Similiter. Esa. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi &c. Sed in hoc loco non apparet, quòd Dauid dicatur hic Christus domini, nec ex titulo psalmi, quia non habetur, nec ex processu psalmi vt iam visum est, & amplius videbitur, & ideo de Christo ad literam intelligitur.

a Dirum. Verbum est ipsius Dauid prȩuidentis in spiritusancto, quòd colligationes prędictorũ contra Christum forent destruendę & puniendę: quia & Pontius Pilatus in vindictam mortis Christi fuit per Imperatorem Romanum in exilium missus, & similiter Herodes de regno deiectus, & in exilium relegatus, & principes Iudęorum & totus populus per Titum, & Vespasianum occisus & captiuatus, secundum quod expressè narrat Iosephus & Scholastica historia. ideo subditur:

b Qui ha. Quia machinati fuerunt in mortem Christi, ne perderent locum & gentem, & vt impedirent regnum Christi, & contigit eis contrarium, quia per hoc perdiderunt locum & gentem, & regnum Christi fuit exaltatum, & dilatatum, vnde & ad hoc subditur:

c Tunc lo. Ira, & furor in Deo non habent locum propriè, sed significant acerbitatem vindictę, quam Deus fecit de persequentibus Christum, vt dictum est, & sic Deus ad modum irati vel furentis se habuit.

d Ego au. Descripta remotione impedimenti regni Christi, hic consequenter ponitur stabilitio eiusdem regni, cum dicitur: Ego au. & secundum translationem quæ vocatur psalteriũ gallicanum, est verbum Christi hominis, quem Deus pater, constituit regem super omnem creaturam, secundum quod dicitur. Quem constituit hæredem vniuersorum.

e Super Sion. Signum autem euidens glorificationis Christi, & stabilitionis in regno cœlesti fuit missio Spiritussancti in signo visibili, secundum quod dicit Io. Nondum erat spiritus datus, quia nondum erat Iesus glorificatus. Hæc autem missio in signo visibili facta fuit ad literam in monte Sion super centum viginti credentium nomina, secundũ qđ dicit Hier. in epist. ad Paulinũ, & satis hr̃ in Act. C Signum glorificationis Christi. Ioan. 7. f

f Prædicans præce. eius. In monte etenim Sion fuit templum in quo Christus pluries personaliter prædicauit, vt testant̃ quatuor Euangelistę, & ibi prædicauit pcepta moralia Dei. Ex illo etiam loco exierunt Apostoli ad prædicandum per orbem verbum Dei, sicut prædictum fuerat per Esa. De Sion exibit lex, & verbum domini de Ierusalem. Secundũ autem translationem Hier. iuxta Hebraicam veritatem quæ sic habet: Narrabo Dei præceptum, & est principium versus sequentis, & sequitur in eodem versu: Ego autem orditus sum. i. feci vel statui. Regem meum. verbum est Christi ostendentis ex voluntate seu præcepto Dei patris, quomodo Deus pater instituit eum regem super omnia. Epist. 103. ad Paulinũ. Act. 1. & 2. Esa. 2. a

g Domi. dix. Secundum vtranque translationem & Apostoli sentẽtiam. Istud est verbum Christi declarantis suam æternam generationẽ à patre, cùm dicitur ei in persona patris. Heb. 1

h Ego ho. ge. te. i. æternaliter. In æternitate enim nihil transit in preteritum, nec expectatur in futurum, & ideo æterna generatio filij à patre conuenienter exprimitur per præsens tempus cum dicitur, hodie. Generatio autem ipsius Dauid iam transierat in præteritum, & similiter sua promotio ad regnum, & ideo hoc verbum non potest intelligi de Dauid, vt videtur, maximè cum Apostolus scribat ad Heb. dicens: Heb. 1. b Ad quem enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu, ego ho. ge. te? q. d. ad nullum. & multò minus potest dici de Dauid, quia Angeli sancti sunt magis filij Dei per adoptionem gratiæ quàm Dauid, & magis magnificati, secũdum quod dicitur. Qui autem minor est Matt. 11. b in regno cœlorũ, maior est illo, vnde & dicuntur filij Dei. Cumq; assisterent filij Dei &c. & Iob 1. a tamen filiatio hic expressa non potest intelligi de aliquo Angelorum quantumcunq; magno D secundum Apostolum, & multò minus de Dauid. Ex quo sequitur quòd hæc filiatio hic expressa intelligitur de filiatione naturali ipsius Christi, qua procedit ęternaliter à patre.

i Postula a me. Hic consequenter describitur regni Christi dilatatio, quæ facta est per hoc q̃ principes terrę, & populi pro magna parte supposuerunt colla sua iugo Christi per fidem ei obediendo, & perfectius subijcientur circa finem mundi, & perfectissimè in extremo iudicio qñ omnia perfectè erunt subiecta Christo, vt dicit Apostolus ad Hebr. & Heb. 2 hoc est quod dr̃: Postula a me. verbum est Dei patris ad filium, quem filius frequenter orauit pro salute fidelium, quæ est per fidem Christi.

K Et dabo &c. In ve. n. testa. Iudęi dicebantur hæreditas & pars Dei: sed qa ad pdicationẽ Chr̃i & Apostolũ remanserunt obstinati in infidelitate, & Gentiles receperunt fidẽ Christi deuotè, vt patet ex decursu libri Actuũ Apostolorũ: ideo Gentiles hic meritò dicuntur hr̃ditas Christi.

l Et pos. tuam. Quia à tempore Apostolorum fides Christi diuulgata est per orbem vniuersum, secũdum quod dicitur. inf. In omnem ter. exi. Psal. 18. a so. eo. &c. Per hoc etiam patet, q̃ hic Psal. non potest exponi de Dauid ad literam vt videtur, quia regnum eius non se extendit vsque ad terminos terræ, sed fuit satis strictum. Nec valet si dicatur q̃ scriptura hic loquitur de terminis terræ Israel: Tum quia illos terminos nõ obtinuit Dauid, quia non fuerunt integraliter obtenti vsque ad tempus Salomonis filij sui: Tum quia indefinita videtur æquipollere vniuersali.

¶ a Reges eos

MORALITER.

✱ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. ideo subditur in persona talium.

a Dirum. Et subditur causa.

b Qui ha. Nos transferens in gloriam, & eos deijciens in gehennã.

d Ego au. Hoc dicitur in persona summi Pontificis, qui caput est ecclesiæ in terris, & constitutus rex in spiritualibus.

e Su. Sion. i. ecclesiã. de quo mõte dr̃. Erit in nouissimis diebus ppa- Esa. 2. a ratus mons domus dñi &c. Seqr̃: Et fluent ad eum omnes gentes.

f Præ. præ. Nam ad summum Pontificem pertinet fidem per se & per alios prædicare.

g Do. di. ad m. fi. Per adoptionem, quod conuenit cuilibet Christiano. Dedit eis potestatem filios Dei fieri &c. Ioan. 1. a

h Ego ho. ge. te. i. tempore noui testa. quod dicitur dies. Nox præcessit, dies autem ap. &c.

i Postula à me. Per petitionem enim ecclesiæ conuersa est multitudo gentium orbis terræ. Rom. 13. c

✱ a Reges

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

a Reges eos. Aug. Partim reges, partim franges, secundum illud. Ecce hic positus est in ruinam & in resurrectionē multorum, vt qui iustus est, iustificetur adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc.

In Expositione ps. 2.4.8. Luc. 2.e Apoc. 22.c

b Virga fer. Cas. Potestas Christi, virga ferrea, pctōr vas figuli, quod & luteum & facile frangitur.

c Et nunc re. Nūc. i. p ea quę dicta sunt. Cas. Tertiò pro his patefactis, admonet omnes humiliter obedire, & suadet ab vtili ne pereant, & ab honesto, quia beati qui confidunt in eo. In hoc post Christum quasi Apostolus loquitur. Aug. Vel, me rege cōstituto, ne tristemini reges terræ, expedit. n. vobis ut sub illo sitis, à quo est intellectus, & eruditio, vt non temerè dominemini, sed domino omniū seruiatis, & in beatitudine exultetis.

d Ne quan. ira. Aug. Dubitatio non ſm prophetam, sed secundum ipsos, qui cum dubitatione cogitant iram Dei.

e De via iu. i. Christo sublati, vel de bona operatione.

f Cum exar. Cas. Modo non ardet cū castigat, vt pater, sed in futuro ardebit, quia nihil patientiæ in futuro erit.

g In breui ira. Quia nō singula horum separatim, sed simul omnia discutit.

Vt sup. ibi. 1. Cor. 4.b † Cōteres (vel cōfringes. Vt sup. ibi. 23. q. 4. c. Si ecclesia. † Osculamini filiū, vel purè, aut electū. i. fide & amore cōplectimini, ne cū dedi te vos illi † & pereatis via. i. ppter studia vestra.

a ¶ Non tyrannus. b ¶ In iustitia inflexibili. ¶ Vel regali potestate.

r.æ. † Reges eos in virga ferrea, &

a ¶ Quicquid de peccati limo contraxerunt conterete in eis. b ¶ Ad viram.

tanquam vas figuli confringes

a ¶ Iam contrito luto, iam innouati, iam valentes regere vos. b ¶ Id est qui iudicatis terram. ¶ Ita pater mihi promisit, & o vos facti reges. c ¶ Quanta facit filius.

eos. † Et nunc reges intelligite,

a ¶ Si per vos non sufficitis, erudimini ab alijs. b ¶ In vobis terrena.

erudimini q iudicatis terrā. Ser-

a ¶ Et. ¶ Aug. Cas. ne inde superbiant subditur: Seruite in timore, sed ne misera seruitus videatur addit: & exultate: sed ne iterum in temeritatem cadat: subdit: in tremore. b ¶ Qui non finit peccare. ¶ Vt qui stat, videat ne cadat.

uite domino in timore, & exul-

a ¶ Quia timor Dei non est miseriæ, sed gaudij. b ¶ Ne negligens exultatio reddatur. c Et. ¶ Et si fugerent scilicet aduersa.

tate ei cū tremore. † Apprehendite

a ¶ Quasi præsidiū & munimentū, aduersus omnia quę obesse possunt. ¶ Quia quē diligit, arguit & castigat. b ¶ Quia diu sustinet in seculo.

disciplinam, nequando irascatur

a ¶ Magna pena his qui dulcedinē iustitię gustauerunt.

† domin⁹, & pereatis de via iusta.

a ¶ Aug. id est cum venerit vindicta iniquis: non modo non tinget cōfidentes, sed & beati erunt: quia ad regnum peruenient. b ¶ Quicunque putant longe futurum.

Cùm exarserit † i breui † ira eius,

beati omnes qui confidunt in eo.

sicut faciunt dissolutè cantantes in ecclesia, cum tamen omnis cantus ecclesiasticus ad excitandam deuotionem fidelium ordinetur. G

g Appre. dis. i. subijcite vos humiliter disciplinæ Christi. In translatione verò Hier. iuxta Hebraicum hr̄: Adorate purè. s. Deum adoratione latrię sine fictione. antiqui Hebræi dicunt hic: Osculamini filium. i. facite Christo debitum homagium, de cuius filiatione ęterna agitur in hoc psal. ut prędictum est, & bene dicitur: Osculamini: quia facientes homagium fidelitatis alicui, ipsum osculantur, & de isto osculo dr̄ in Cant. Osculetur me osculo oris sui &c. Ratio autem dictę diuersitatis in hac litera est, qa in Hebraico sunt ibi duę dictiones ęquiuocę. Prima est verbū, & sonat sic נשקו nasseku: & signat apprehēdite, & adorate, & osculamini, tn̄ frequentius accipitur pro osculamini. Alia dictio sic sonat בר bar, & signat disciplinam & puritatē & filium, tn̄ frequentius accipitur pro filio. vnde dr̄: Beatus es Simon Bar Iona. i. filius Iona. litera autem sequens satis conuenienter potest coniungi triplici literę prędictæ, cum dicitur: (Cant. 1.a)

h Ne. ira. Si non apprehendatis eius disciplinam, vel si non adoretis eum purè, vel si non osculemini filium facientes ei debitum homagium, & per consequens: (Matt. 16)

i Perea. à via veritatis declinando. Et quia ad talem declinationam sequitur diuina punitio, & frequenter in pręsenti, quod est signum diuinæ clementiæ in illis qui sustinent patienter. ideo subditur:

K Cum exar. Inferendo vindictam in præsenti, & bene dr̄ in breui, qa breuis est omnis pœna præsentis vitæ respectu futuræ.

l Bea. om. Qui in afflictione positi non franguntur impatientia seu desperatione, sed fiducialiter expectant remuneratione vitæ futurę.

NIC. DE LYRA.

¶ a Re. eos. Per hoc designatꝛ potestas Christi insuperabilis & ęterna, secundum quod dictum fuerat a Dan. Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cęli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierū peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnū. & subditur: Potestas eius potestas ęterna quæ non auferetur, & regnū eius quod non corrumpetur. Vel per virgam ferream potest intelligi gladius materialis principum Christianorum, qui rebelles Christo tanquā eius ministri debellauerūt, sicut patet tempore Caroli magni, & aliorū principum fidelium, qui contra infideles victoriosissimè se habuerunt. (Dan. 7.d) F

b Et nunc. Hic consequenter describitur regni Christi debita veneratio, quia cum sit rex regum & dominus dominantium, Omnes reges potentes & domini debent ipsum debitè venerari. ideo dicitur: Et nunc re. in. ipsius Christi regiam maiestatem. (Apoc. 17.d)

c Erudimi. i. scitote vos habere superiorem iudicem omnia clarè intuētem, secūdū qd dicit ad Heb. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. (Heb. 4.d)

d Serui. etc. timo. Scilicet filiali.

e Et exul. ei. Per cordis deuotionem & eleuationem in Deum. vnde dicitur exultatio quasi extrà saltatio.

f Cum tre. Hoc additur, ne dicta exultatio in dissolutionem vertatur, sicut

MORALITER.

✱ a Re. eos. i. inflexibili iustitia: nam ecclesiæ sententia pro nulla re debet à rectitudine declinare.

b Et nunc. Per quos possunt intelligi principes & prælati, qui iudicant terram, principes in temporalibus, & prælati in spiritualibus, quod non potest conuenienter fieri, nisi fuerint eruditi de lege domini quantum spectat ad officia sibi commissa. H

d Seruite. Ne cadaris: quia quantò status altior, tātò casus grauior.

e Et exul. Per deuotionem in officijs diuinis.

f Cum tre. Reuerentiæ filialis.

g Ap. dis. i. Chr̄i humilitatē. Discite à me, q̄a mitis sū, & hu. corde. (Matt. 11)

h Nequan. ira. do. Qui superbis resistit.

i Et pe. de via &c. Declinantes ad viam iniquitatis tortuosam. Et quoniam contra tales irascitur, sequitur:

K Cum exar. in bre. i. punitio quæ aliquando venit repente, & ex improuiso. ideo subditur:

l Beati omnes qui con. &c. Isti sunt humiles & recti, non de fastu mundi, sed de domino confidentes.

In secundo Psalmo: Quare fremuerunt gentes.

ADDITIO.

¶ Circa materiam huius Psal. licet ad eruditionem fidelium sufficiant autoritates apostolorum in postil. allegatæ. s. Heb. 1. & Act. 4. quibus manifestè asseritur hunc Psal. de Christo filio Dei intelligi: tamen hoc non sufficeret ad conuincendam Hebraicam infidelitatē, quę autoritates no. te. minimè recipit. Et iō ex necessitate literę assumenda est ratio: quare hic Psal. non de Dauid nec de aliquo puro homine posset intelligi, vt allegationes Apostolorū in prædictis locis sint validæ cōtra Hebræos quos cōcludere intendebant tanq̄ à sensu literali acceptę. Nec ad hoc sufficit rō postil. sumpta ex hoc aduerbio hodie, cū dicit hodie genui te. Nā licet æterna gñatio conuenientius significetur, p pn̄s tp̄s, qd non transit in p̄teritū, nec spectat futurū q̄ per alia tp̄a, adhuc possent aduersarij dicere, q li hodie, non sumitur in hoc loco p ęternitate, sed p tp̄e propinquo tp̄i præsenti, prout frequentius & cōius accipitur in tota sacra scriptura. Et quod addit postil. di. q cū gñatio ipsius Dauid & eius promotio ad regnum iam transierat in p̄teritum. ideo de ipso Dauid nō poterat verificari li hodie &c. non vr̄ valere. Nā sæpe in scripturis sacris, hodie accipitur pro tp̄e p̄terito, vel p modū recapitulationis, vel iusiurando q nō à longissimis p̄teritis tp̄ibus illud de quo agit, transiuerat. vn̄ in Deut. Hodie te elegit dn̄s in po. pecu. &c. qd refertur ad tp̄s dationis legis, qd iam trāsiuerat per 40. annos ferè in præteritum, & sic de multis alijs. Vnde non obstāte rōne prædicta possent aduersarij intelligere illud hodie ge. te. de promotione Dauid ad regnum, q licet præterita, non tn̄ tam magnum transiuerat tp̄s. Et ideo ad ondendū q hic Psal. ex necessitate literæ de Christo intelligatur, & per cōsequens q allegationes Apostolorū cōtra aduersarios de hoc Psal. sint efficaces, aliter vr̄ dicendū. Ad cuius declarationē attendendū, q Deus multipliciter dr̄ pater in sacris scripturis respectu creaturarum, similiter & generare ſm qd diuersimodè representationē seu similitudinem suā in creaturis producit. Quia aut per solam creationē ſm quā eius vestigium in creaturis repræsentatur, & sic intelligitur illud Iob. Quis est pluuiæ pr̄, aut quis genuit stillas roris? Aut ſm similitudinem imaginis, vt in creatura rationali. Ipse est pater tuus. Et inf. Deū qui te genuit, dereliquisti. Aut secundū filiationē adoptiuā per gratiā, vt Ro. Sumus filij Dei & hæredes. Aut secūdū hæreditatē gloriæ iā possessam, vt ibi: Gloriamur in spe filiorū Dei. Circa qd cōsiderandū, q in nullo p̄dictorum modorū in tota sacra scriptura Deus dr̄ pater alicuius creaturæ in singulari. nec aliquā creaturā purā singulariter generat, sed tn̄ in vniuersali respectu alicuius termini cōis sp̄em significantis vt in supradictis, seu alicuius multitudinis collectiuè, vt i Exo. Filius meus primogenitus Israel. quod refertur ad totū populū. Rō aūt huius est, vt amoueatur animus legētis ab errore, ne fortè quis credat Deū generare seu hr̄e filiū in puris creaturis p gñationē naturæ, secundū quā filius est de substantia pr̄is. vn̄ Aug. super orōnē dn̄icā: Noli orare dicendo, pr̄ mi: solius Christi singularis est pater: nobis verò oībus in cōi. illū. n. solum genuit, nos autē creauit. hæc Aug. Patet ergo q̄ Apostolꝰ efficacissimè ex necessitate lr̄ę arguebat. di. Cui em̄ aliqn̄ Angelorū dixit: Filius meus es tu, ego ho. ge. te. q. d. Scrutamini scripturas in quibus nunq̄ inuenitur Deū alicui purę creaturę in singulari dixisse: Filius meus es &c. quia nec ēt ipsis Angelis, qui licet filij Dei dn̄r i cōi, vt Iob. j. nunq̄ tn̄ singulariter alicui eorū dixit: Filius meus es tu, p̄sertim cū hac additione, genui te, q̄ exprimit modum filiationis esse p generationē. Nec obstat illud. Ipse erit mi. in fi. &c. q̄ verba ad literā de Salomone intelliguntur, licet de Christo principalius. nā dicendo: Erit mi. in fi. manifestè denotatur filiationē illā esse adoptiuā. Adoptio. n. est acceptio extraneę personæ in filiū: qd nō cōuenit filio naturali, qui est de substantia patris inquantū naturalis est, licet posset ei competere per gratiā superadditā substātiæ. Similiter & illud Psal. Ipse inuocabit me, pater meus es tu &c. oportet intel-

A tet intelligi de Christo. Nusquā. n. legitur de Dauid, nec de aliquo alio puro homine vocasse Deū in singulari patrem. Ex quibus satis patet, q necessitas intelligendi filiationem Christi hoc Psal. cōtentam secundum generationem æternam, non sumitur ex illo aduerbio hodie, quod secundum propriam significationem posset temporaliter intelligi: sed sumitur ex significare verborū, quibus antecedenter & consequēter adiungitur, scilicet ex hoc, q prædixit: Filius meus es tu, in singulari, & ex hoc q subiungit, genui te. Intelligētia em̄ dictorū ſm Hilarium, ex causis est sumenda dicendi. Et iō Apostolus totum versum sumit ad propositum suum ostendēdū. d. Cui em̄ aliqn̄ an. &c. Similiter & magister. in primo di. 2. volens ęternā gñationē filij p autoritatem huius Psal. demōstrare sequendo Apostoli vestigia, non tm̄ allegauit li hodie genui te, sed totū versum, qd dēt intelligi mō prædicto. Circa materiā huius Psal. notandū, q decem mysteria Christi p ordinē exprimuntur. Primū est q regnum Christi nullo suffragio humano sed potius regibus & principibus, gentibus, & populis toto suo posse aduersantibus conualuit. vn̄ dicit: Quare fre. gen. &c. vsq; ibi aduersus dn̄m & adver. Christū eius, put declaratur in postil. Scd̄m est, q hmōi aduersarij Dei & Christi eius duo principaliter intendebant seu intendūt, dirūpere vincula in quibus fides catholica p̄cipuè fundatur. s. vnitatē essentialē pr̄is & filij, & vnionē p̄sonalē duarū naturarū in Christo. Ista. n. nedū à Phariseis & infidelibus negant, qui doctrinā Christi minimè recipiebant, sed ēt ab hæreticis Euangeliū recipientibus puertuntur, vt patet de Arrio & similibus, in quorū persona Psal. dicebat: Dirūpamus vin. eorū. s. dn̄i & Christi eius. Nexus. n. atq; vnio spiritualis ab Apostolo vinculū dr̄, ad Eph. Soliciti seruare vni. spūs in vin. pa. Itē hmōi aduersarij intendebant obedientiā Dei & Christi eius a se & tōto vniuerso subtrahere, q̄ fuit cōis intentio persequentiū Christi & suorū: vn̄ & in p̄sona eorum Psal. ait: Et proijciamus à no. iu. ipsorū. Iugū. n. lex Euangelica posset dici à iungo gis. est. n. lex amoris q̄ adinuicē fideles iungit. vnde Tollite iugū meū sup vos, vn̄ & hmōi aduersarij sicut vinculū vnitatis essentialis i diuinis p̄sonis & vnionis p̄sonalis in naturis Christi dirūpere p subuersionem fidei conabantur, sic ēt vnitatē ecclesiasticā à se proijcere nitebantur: in qbus oēs p̄secutiones quæ aduersus dn̄m & aduersus Christū eius insurgunt, virtualiter includi pn̄t, vt patet intuēti. Sed quia hæc intentio inanis est & vacua, iō subditur: Qui habitat in cęlis &c. vt in postil.

B declarat. Tertiū est q regnū Christi constitutū est à solo Deo, cuius ordinationi nemo pōt resistere. vn̄ dicit in p̄sona Dei iuxta Hebraicā veritatē. Ego aūt cōstitui regē meū sup Sion montē sctm̄ meum. Quartū est, q Christus rex annuntiaturus erat p̄ceptū Dn̄i, cū dicit iuxta Hebraicā veritatē: Narrabo Dei præceptū, put in postil. declarat. Quintū est, q Christus Rex est filius Dei pr̄is ſm gñationem ęternā, & hoc cum dixit: Dn̄s dicit ad me &c. prout sup. expositum est. Sextū est, q regnū Chr̄i cōprehēsurū est ēt tp̄alia. vn̄ dicit: Postu. a me & da. ti. gē. hę. tuā, put in pos. declaratur. Septimū est q regnū Christi potius consistit in sp̄ūalibus, & hoc cū dicit Et nunc reges intel. &c. q. d. intus legite Regnū Chr̄i, nō sup̄ficietenus meditādo, nā i interioribus seu sp̄ūalibus maximè cōsistit. Octauū q huius Regni. s. Dei, & Chr̄i recognitio in cultu interiori consistit potius, q̄ in exteriori, iuxta illud. Quæ sūt Cæsaris, date Cęsari &c. vn̄ dicit: Seruite Deo cū ti. & exul. ei cū tre. Cultus. n. latriæ, p quē Deus principaliter ā nobis colitur, in fide & spe, & charitate ſm Aug. consistit: qbus timor sanctus filialis & exultatio deuotionis cū cōtritionis tremore semp associanꝛ. Nonū, ad participationē Regni Chr̄i obtinendum necessaria est incorporatio mystica cū ipso Chr̄o, qd notaꝛ cū dicit: Apprehēdite disciplinā: vbi in Hebraica veritate apertè legitur: Osculamini filiū. i. incorporamini filio. p osculum. n. vt dicit gl. sup illud Can. Osculetur me &c. diuersa corpora cōiunguntur, qd designat vnionē corporis Chr̄i mystici, iuxta illud Apostoli. Oēs vnum corpꝰ sumus. Et sic simpl̄r & p̄priè filium. s. Chr̄m sui fideles osculātur. p osculū. n. homagij de quo loqꝛ postil. nō dr̄ quis simpliciter aliū osculari, sed ſm quid. s. osculari pedē eius vel manū. Decimū, q pœna eorum qui filiū. s. Christū p incorporationē nō osculanꝛ, est duplex. Prima in hac vita p caretiā grē, q̄ est pœna cōtracta, & hoc cū dicit: Pereatis de via iusta. Tales. n. à filio separati pereunt à Christo, q est vera via in pn̄ti. Secūda verò eorū pęna est inflicta. s. i futuro, & sp̄aliter cū in finali iudicio tradunꝛ i ignē ęternū, vt ibi: Ite maledicti &c. qd notabiliter innuit cū dicit: Cū exarserit in breui ira eius. i. filij, cui noluerūt vniri, q veniēs ad iudiciū in forma serui gloriosa, terribilis impijs apparebit, ſm Aug. sup Io. Et p̄priè dicit in breui. Nā iudiciū finale & si maximū sit, & innumerabiliū suppositorū & cārū definitiuū, breuissimū tn̄ est in determinatione & executione sn̄iæ, iuxta illud Apostoli: In momento & in ictu oculi &c.

REPLICA.

IN Psal. 2. post arguit cōtra Iudęos ex circumstantiis literæ gñationē hic expressam de Dauid vel creatura alia nō posse intelligi. Burg. autē illā rōnē paruipendens quasi Iudæis non concludat, p̄mittit aliā rōnē, q̄ vt ipse dicit, ex necessitate lr̄æ debeat concludere Iudæis. Hic primò videndū est, qūo Bur. irrōnabiliter mouetur cōtra rōnē postil. Scdō ondendū est, q rō Bur. quā p̄mittit, ēt nec puro philosopho, minus pertinaci Iudęo concludit. Quoad primū Burg. dicit rōnē postil. nō ualere, qn̄ ex dicto huius Psal. Ego hodie genui te. p̄bat ęternitatē gñationis, q̄ Dauid cōuenire nō p̄t. Et putat, q postil. arguat ęternitatē ex solo aduerbio hodie, & noluit aduertere, q arguit ęternitatē ex cōiunctione verbi p̄teriti tp̄is. s. genui, & hodie, qd est tp̄is p̄sentis, q̄ coniunctio nulli creaturæ conuenire p̄t, put ostensum est circa 3. ca. Exo. 1. in correctorio illius dicti: Ero qui ero. vbi dictū est q oē coexistens oībus differentiis tēporū & simul eas cōplectēs est necessariò æternū: sed Deꝰ solus coexistit oī dr̄ię tp̄m, & est simul cōplectēs oēm hmōi tēporū dr̄iā: igitur solus Deus est ęternus: puto i̊fidelē nō posse negare maiorē. Minor autē p̄bat circa 3. ca. Exo. allegatū p literā sacræ scripturæ & sanctos doctores: ibi vide. Ita nō vult postil. hic arguere ex solo aduerbio hodie, sed ex aduerbio tp̄is p̄sentis, & verbo adiuncto p̄teriti tp̄is. Cū igitur illa tp̄a in nulla creatura cōcurrāt, & nulla creatura simul illis differentijs tp̄m coexistat, constat q solus Deus est talis, de quo vtrūq; simul verificari poterit: igitur illa gñatio in hoc psal. descripta p hodie genui te, nulli creaturæ conuenire p̄t, p cōsequēs nec ipsi Dauid, q̄ est cōclusio, quā intendit postil. Est igit̄ rō sua sufficiēs cōtra Iudæos, & ita de solo Deo p̄t exponi illud Deut. per Bur. allegatū: Dn̄s te elegit, vt verè pp coexistētiā ęternitatis respectu oīm tēporum Deus poterit dicere verè p̄priè & simul, hodie elegi te, non creatura quæcūq;, sed verè & p̄priè & simul oportet dicere creaturā, hodie eligo te. Irrōnabiliter igitur Bur. motus est cōtra bonā rōnē post. Quoad ſm videndū est q̄tū cōcludit rō Bur. quā multū magnificat, ponēs vim rōnis suæ i eo qd dr̄: Filius meus es tu: qd vt dicit, nulli creaturæ respectu Dei cōuenire p̄t: igitur nec ipsi Dauid: qd sic declarat. Nā si reperiatur in scripturis, q Deus dicatur pr̄ creaturæ vel gñare creaturā, vel creatura filius Dei, hoc solū intelligēdū est in quodā gñali, non in singulari. p̄batur hoc p dictū Aug. dicētis, q nemo dēt dr̄e Deo, pr̄ mi, qa hoc dicere solū Chr̄i est, sed hoīes debēt dr̄e in cōi, pr̄ nr̄ &c. Sed q̄uis hoc dictū sit satis catholicū, tn̄ non cōuincit ptinacē Iudęū. Tum quia nō fundatur in literæ huius necessitate, put Bur. p̄misit concludere ex necessitate literæ. Tū quia vis suæ rōnis est Be. Aug. cuius dictum nō grandipēdit Iudæus. Tum quia ex necessitate huius literæ nō hr̄ q scripturæ sonātes Deū patrē creaturæ, & creaturā filiū Dei solū debeāt intelligi in vniuersali nō in singulari, & q Deus gñauit creaturā solū in vniuersali respectu alicuius termini cōis sp̄ēm significātis, seu respectu alicuius multitudinis collectiuè. Illud, inq̄, dictum nō cōuincit purum philosophum, multò minus ptinacē Iudeum: cum nō sit dictum artificiosè. Nā ſm principia theologi, & philosophi, p̄t psuaderi oppositum. Oīm. n. vna vox est, q actus sunt suppositorum, ita & passiones; cum igitur gñare, & gñari sint actus & passio, erunt suppositorum: supposita autē sunt singularia, & indiuidua: igitur generans oē generat indiuiduum. Sed Deus gñat creaturas ſm scripturas. Igitur gñat eā, ſm rōnē indiuidualē, & nō ſm speciē, quia species sunt ęternæ, ingenerabiles, & incorruptibiles. Hęc est schola Peripateticorū. Itē oē generās multitudinē filiorum gñat quodlibet singulare illius multitudinis, sed Deus est pr̄ totius multitudinis filiorum Israel, & genuit eā totā, ut patet in Deut. Igitur genuit qdlibet suppositum eiusdē multitudinis: talis gñatio nō terminatꝛ ad aliquod i cōi, quemadmodū somniat Bur. sed potius ad per se singulare & primò. Nec video cur de virtute sermonis quilibet hō à Deo generatus nō possit dr̄e Deo: Pr̄ mi, sicut creatus p̄t verè dr̄e, creator mi, nisi quia generare Dei respectu creaturæ accipitꝛ transsumptiuè p facere: qualiter frequēter i sacra scriptura terminorum fit trāssumptio. sicut igitꝛ quilibet à Deo factus p̄t dr̄e p̄priè Deum suum factorē, sicut redēptorē, ita impropriè & trāssumptiuè p̄t dr̄e Deum suum patrē. Nec hoc est cōtra B. Aug. cum ſm ip̄m transsumptiuè p̄positiones non sunt verè essentialiter, sed nuncupatiuè. ita & grāmaticus Eberhardus cum de masculinis posuisset multas acceptiones illius noīs pr̄, dicēs: *Est pr̄ hic cura, pr̄ est alius genitura.* cōcludit finaliter: *At summū regē vocat ipsa creatio p̄rem.* quasi velit dr̄e: Deus nō est pr̄ creaturę p̄priè, sed dr̄ pr̄ quēadmodum de Chr̄o dr̄, ouis, leo, petra, &c. q̄ ſm Aug. sup Io. magis sunt vera ſm similitudinē q̄ ſm p̄prietatē. Et ista multiplici acceptione pr̄is stante, nemo ēt modici intellectus errare poterit quin itelligat q Deꝰ est pr̄ Chr̄i rōne gñationis, & hoc p̄priè: sed est pr̄ creaturæ rōne factionis trāssumptiuè. Hoc igitꝛ qd Apost. de hoc psal. allegauit: cui aliqn̄ Angelorum dixit Deꝰ: Filius meꝰ es tu, ego hodie genui te: vt patet ex dictis, n̄ cōclusisset Iudęis ſm motiuū vocale Bur. sed cōcludit ſm motiuū reale post. Nec mr̄ sn̄iarum hāc autoritatē allegat in sensu vocali quē prætendit Bur. sed i sēsu reali post. Et hunc sensum iuuat litera, q̄ sequitꝛ in Apostolo: Ego ero illi in p̄rem &c. vt significet in diuina gñatione coexistere, nō solum p̄sens vt hodie, & præteritum vt genui, sed & futurum, quia ero illi in patrem. Hic autē concursus omnium differentiarum tp̄is nō est possibilis in generatione Dauid. igitur de Dauid nō p̄t iste psal. exponi, quod est propositum Apostoli & postil.

Deut. 7.a — De sermone Domini in monte lib. 2. to. 4. — 1. Metaph. — Deut. 32. — Heb. 1. — Heb. 1.b

GLOSSA ORDIN.

Psal. De passione & resurrectione Christi. Filius Iudas à quo fugit, cum illo discedente cū cęteris in montem secessit. Vel potius cum mentem eius sapientia Dei deseruit, vt totus esset diaboli, quæ desertio fuga propter celeritatē dicitur. Vnde Quod facis, fac citius. Cui Christus pacem exhibuit, vt & Dauid filio iniquo. vnde pax patris dicitur: Iudas verò vt Absalon suspensus interijt. Proponit duas partes oppositas. Vox Christi quasi admirantis, cùm ad saluandum venit: Domine quid. (Ioan. 13.c)

a Psalmus Dauid cum fugeret à fa-

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

F

GLOS. ORD. PSALMVS III.

Omine quid. Cas. Primus Psalmus de his qui dr̃ de passione & resurrectione facit cõtra eos & maximè paganos, qui gloriam maiestatis non putant ad humilia posse descendere.

In expos. ps. 17. to. 8. b *Multi dicũt.* Aug. Vel hoc dicit, vnusquisque qui à vitijs, & cupiditatibus impugnatur.

c *Dicunt non.* Coaceruatione vitiorũ surrepit desperatio sanitatis, quasi vitijs insultantibus animæ. Vel etiã diabolis & Angelis eius p suggestiones.

d *Sal.* In Chro. Caput, Chũm, vel merẽ q̃ seruit legi Dei. Percus. oẽs. Rectè ĩ pdestinatiõe dr̃ de diabolo & Angelis ei⁹. Sup po. Hoc est vnũquẽq; nostrũ. Aug. vel hoc loqĩ ecclesia & caput eius, inter pcellas psecutionũ p totũ orbẽ cõstituta. Multi dñt, Christianum nomẽ extinguere cupiẽtes. *Vt sup. ibi.*

† clypeus Nõ est salus. Aĩr nõ sperarent delere ecciam latè pullulãtẽ, susceptor, qa ĩ Chro suscepta & cũ eo exaltata. Caput. Ipsum q primus ascendit ĩ celũ.

e *De mon.* i. Christo auditur oratio ecclesiæ vel de iustitia Dei.

Eph. 5. d f *Dormi.* secundũ illud, Exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

g *Milia.* Qui nomen Christi conantur extinguere.

h *Exur.* O caput Christe in cuius resurrectione salus est.

i *Quo.* Iam regnante ecclesia, inimici confusione percussi sunt.

* Sela. *Dentes iñi tur multiplicitet.* *Vt sup. ibi.* K *Den. p.* Verba. s. maledica, vel principes in interitũ fiunt. Ergo credite homines q dñi est salus, & ò dñe benedictio tua sit sup populũ tuum. Voce mea Hæc mihi meritò, qa voce mea. Qui bon est, & bona petit, voce sua clamat. Qui bonum petit & in vitijs

F manet, clamat aliena voce. i. vitæ suæ nõ cõcordante. Ego dor. Finis rei, vñ pponit non timendũ. Ego, cũ ponderé, quasi seuiunt illi, sed nõ dormirẽ nisi vellem. Vel, dormiui consentiendo, soporatus malè operando: exurrexi, peccata deserendo. Qm̃. Aug. nõ retropendet, nõ ppterea saluum facit, quia pcussit: sed inde cõtriti sunt

† inimicos meos in maxillam dentes, quia percussit, idest maledica verba in irritum ducta sunt, vel, dentes, sunt qui quosdã de numero sanctorũ præcidũt, & malis incorporãt.

a *in finem*

cic Absalõ filij sui. 2. Re. 15. Psa. III.

a ¶ Vt & de numero discipulorum Iudas.

a Omine† q̃d multiplicati sunt q tribulant

a ¶ Ecce.

me, multi ĩsurgũt ad-

¶ Vt me deprimant. magno numero. c ¶ Insidiantes. a Cas. Nota iterat multi pro b ¶ In rei euidentia. ¶ Verbo ¶ Nisi resurrecturum desperarent nec Iudas traderet, nec illi occiderent.

b c uersum me. Multi dicunt animæ b

a ¶ Quem sibi Deum facit.

meę, nõ est salus ipsi in Deo † eius. c d

a ¶ Ad similitudinem iudicis vel oratoris vel medici. ¶ Hominis susceptione verbum. ca. fa. ¶ Procedit augendo.

d Tu autem dñe † susceptor meus

a ¶ Quia & Deus cum illo qui suscepit. ¶ In resurrectione. b ¶ In celo. c ¶ Id est mentem quæ tanta passione non deponitur.

es, gloria mea, & exaltans caput e

a ¶ Cordis quæ Deo sonat.

meum. Voce mea ad dominum f g

a ¶ Clamor propter vim intentionis, vt de Moyse, exauditus est clamor tuus.

• clamaui, & exaudiuit me de mon- h

a ¶ Id est de monte in quo habitat. vel de sua iustitia. ¶ Quia eram sanctus mons. Vnde: Erit in nouissimis die. m. d. &c. Mich. 4. a. b ¶ In quo. c ¶ Quia sponte mortem suscepi: dormiui id est passioni me permisi. & somnus id est mors subsecuta est. vt a dormit one transitus ad somnum. ¶ Initijs.

f te sancto suo. * Ego dormiui & so i

a ¶ In corde terræ.

poratus sum & exurrexi, quia do- k l

a ¶ In regno. vnde misso spiritu confirmat prædicatores. b ¶ Et ideo.

minus suscepit me. Non timebo m

a ¶ Quanta multitudo crucifixum circumstetit.

g milli a populi circundãtis me: exur n

h a ¶ Aug. mos est scripturæ, vt personæ Dei tribuat quod in nobis facit. ¶ Id est vt exurgamus obediendo tuæ voluntati: tunc enim Deus nobis surgit, cum nos ei surgimus. ¶ Quia dominus exurget, quod affirmando debuit ponere deprecando ponit.

ge domine saluum me fac Deus o

i meus. Quoniam tu percussisti p

a ¶ Etiam hæreticos.

omnes † aduersantes mihi sine cau

k sa: dentes peccatorum contriuisti. q

a ¶ O homines hoc vobis credendum, inde pro eis oratio ad Deum. b ¶ O domine. c ¶ Qui de te sperat salutem, sit benedictus.

Domini est salus, et super popu- r

lum tuum benedictio tua. *

d Tu au. *Vbi incipit secunda pars in qua describitur assistentia diuini adiutorij, cum dr̃: Tu autem. protegens me in persecutione Absalon.* G

e Gloria mea. *Quia vidit se rediturum ad gloriam regni sui & exaltationem, vnde erat fugitiuus, ideo subditur:*

f Vo. mea. *Scilicet cordis & oris.*

g Ad do. cla. *in persecutione Absalon.*

h Et ex &c. *Id est de mõte Sion, in quo erat tabernaculum ad quod arca domini fuerat reportata de præcepto Dauid per Sadoch & Abiathar sacerdotes, & ibi fiebant sacrificia & orationes pro ipso Dauid. Vel aliter. De mon. san. suo. id est de cælorum habitaculo. ad hoc enim fiebant orationes, & sacrificia in monte Sion, vt audirentur in cęlo, sicut habetur. 3. Reg. in oratione Salomonis. Tu exaudies in cę. &c.* † quàm vel valde, 2. Reg. 15. 2. Reg. 15. g

i Ego dor. *Sopor autem in sacra scriptura accipitur pro magna tristitia: vnde dicitur de Iacob qui fuerat nimis tristis, & continuè de Ioseph quem credebat mortuum, nuntiauerunt ei dicentes: Ioseph filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Aegypti: quo audito Iacob quasi de graui sõno euigilans &c. & sic loquitur Dauid: Ego dor. & so. quasi absorptus p̃ tristitia de afflictione sua & populi occasione sui, & malitia Absalõ filij sui.* † vel, de anima mea sic cogitã † eius Gen. 45. g

K Et exur. *à tali tristitia.*

l Quia do. *In sua protectione. iõ subditur:*

m Non ti. *Existentis cum Absalon.*

n Circun. me. *intentio enim erat Absalon & populi qui cum eo erat, sic obsidere Dauid in aliqua ciuitate, quòd non posset aliqualiter euadere. vnde cum dixisset Chusi de Dauid, q si vrbem aliquam fuerit ingressus, circundabit omnis populus Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur nec calculus quidam ex ea, subditur, dixitq; Absalon & omnes viri Israel, melius est consilium Chusi &c.* 2. Reg. 17. H

o Exur. do. *Victoria enim quam habuit de Absalõ fuit magis virtute diuina q̃ humana.*

p Quo tu. *Hęc est tertia pars in qua describitur aduersariorum exterminium cum dicitur: Quoniam tu per. Absalon enim & populus qui erat cum eo persecuti fuerunt Dauid sine causa iusta ex parte sua, sed moti fuerunt propria malitia.*

q Den. *s. Achitophel & aliorum qui detractionibus suis mordebant Dauid, dicentes: Et qui rapuit ouem & interfecit pastorem, poterit esse saluatio? q. d. nõ: sicut sup. allegatũ est. dentes autẽ istorũ fuerunt contriti, qa Achitophel se suspẽdit, vt hr̃. 2. Re. 17. g. & magna pars populi ĩ bello cecidit, et alia pars debellata & cõtrita fugit, vt hr̃ ĩ Reg. historia.* 2. Reg. 18.

r Do. est sa. *hoc dicitur cõtra illud quod dicebat populus: Ei qui rapuit &c. quia sibi dictum fuerat à domino per Nathan prophetam de peccato illo: dñs transtulit pctm̃ tuum. vel quia magis virtute diuina q̃ humana fuerat Dauid saluatus à persecutione Absalon, & populus qui erat cũ Dauid, & ideo subditur: Et su. po. vel hoc dixit Dauid in fine huius psal. imprecando populo suo multiplicationem bonorũ spiritualium, & tpaliũ, q̃ frequẽter in sacra scriptura p bñdictionem designaĩ. Mysti. p Absalon pr̃is psecutorẽ intelligitur quilibet tyrannus apostatãs à fide, persequẽs Christũ patrẽ suũ in mẽbris suis, qualis fuit Iulianus apostata, sed quãtũcũq; talis ptãte & multitudine sibi adhærẽte fulciaĩ, tñ finaliter deijciĩ, & frequẽter ĩ pñti sicut Iulianus apostata fuit occisus à scõ Mercurio ad hoc p gloriosã virginẽ misso, & sẽp ĩ futuro nisi pẽniteat añ mortẽ, & ad hãc sñiam pt faciliter hui⁹ ps. lra applicari.* 2. Reg. 12. Mystic.

NIC. DE LYRA. PSALMVS III.

Omi. quid. *Iste est primus Psal. inter habẽtes titulos, vt patet in Hebraico & in trãslatione Hier. iuxta Hebraicũ. Et est titulus eius talis: Psal. Da. cum fu. In quo titulo apparet autor psal. i. Dauid & materia eius: quia in illa fuga Dauid corã dño se humiliauit flens operto capite & nudis pedibus incedens, vt hr̃. 2. Re. 15. f. & iniurias sibi illatas à Semei verbis, & factis patienter sustinens, vt hr̃ ibidem. xv. & orauit dñm vt respiceret afflictionem suam, & intellexit à dño se exauditũ. Et de istis fecit hunc psal. & plures alios, vt patebit. inf. Igitur diuiditur psal. iste in tres partes, quia primò describitur multitudo psequentiũ, scdò Dei assistentis adiutoriũ vel præsidiũ, ibi: Tu autẽ dñe. Tertiò aduersariorũ exterminiũ, ibi: Qm̃ tu per. Circa primũ dicit:*

2. Reg. 15. e Diuisio a Do. quid mul. *Quia sicut dr̃ in Reg. historia. Facta est coniuratio valida, s. contra Dauid, populusq; concurrens augebatur cum Absalon. Et subditur ibidẽ. Venit ergo nuntius ad Dauid dicens: Toto corde vniuersus populus Israel sequitur Absalon.*

c Mul. di. *Id est de anima mea.*

d Non est. *Ad cuius intellectũ sciendum, q Bethsabee vxor Vriæ fuit neptis Achitophel, & propter hoc fuit principalis consiliarius Absalon in rebellione contra Dauid patrẽ suum, & ad inducendum populũ ad ipsius Dauid psecutionem, dicebat q Dauid erat ipsi Deo odiosus propter adulteriũ cũ Bethsabee, & homicidiũ viri sui Vriæ: iõ populus Israel cępit vulgariter dicere de Dauid: Et qui furatus est ouẽ & interfecit pastorem, poterit esse saluatio? q. d. non. Ouem autem vocabant Bethsabee, quia sic vocatur in parabola Nathan Prophetæ. Pastorem autem vocabant Vriam, qui ipsam nutrierat, vt in eadem parabola dicitur, & secundum hoc dicebat Dauid. Multi di. &c. non est sa. Sed quia Dauid per reuelationem intellexit Deum respexisse humiliationem suam, & audiuisse eius orationem, ideo subdit:* 2. Reg. 12. d

d Tu

MORALITER.

* Domi. quid. Licet iste psal. exponi posset mysticè de persecutione ecclesiæ ab aliquo tyranno apostata à fide, tamen ad pñs exponatur de Christo, cuius figura fuit Dauid persecutionem Absalon sustinendo. sic ergo in persona Christi hominis dicatur ad patrem.

a Do. quid. Nam sacerdotes, scribe & Pharisęi contra eum insurrexerunt, & ad hoc turbam populi persuaserunt. Mat.

b *Mul. di.* Sacerdotes. n. & scribæ. dixerũt ironicè de eo, cõfidit in Deo, liberet eũ nũc si vult. q. d. nõ vult, & iõ nõ ẽ illi sal⁹ ĩ Deo eius. Mat.

d *Tu au.* Ideo moriens dixit. Pater in manus t. con. s. m. Luc.

f *Voce mea.* Heb. 5. b. Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

i *Ego dormi. & so.* Per mortem in carne humana.

K *Et exurrexi.* Potestate diuina.

m *Non ti.* Tũc. n. dixit: Data est mihi oĩs potestas in cęlo & in terra Mat.

p *Quo. tu per o. a.* Principes enim Iudæorum & populum percussit

* Deus

* Deus in vindictam mortis Christi per exercitum Romanum.

A Sed quoniam imminente illa destructione Christiani, qui erant in Iudęa, monitu Angeli transierunt in regnum Agrippæ qui confęderatus erat Romanis, & ibi fuerunt saluati, vt in histo. ecclesiastica dicitur. ideo bene subditur: Domini est salus &c.

In Psal. iij. Domine quid multiplicati &c.

ADDITIO.

¶ Psalmus iste duplici sensu literali debet exponi, iuxta regulã beati Isido. Prout exponitur à magistro huius postillę in prologo. 2. sup Gen. in secunda glo. videlicet. Primus. n. sensus accipiendus est ex ipso titu. & sic tractat de his quæ contigerunt ipsi Dauid cum fugeret ab Absalon filio suo, reddẽs gratias Deo de sua liberatione. Ad quod satis reducitur litera saltem pro maiori parte, prout in postilla declaratur. Sed quia in eodem psal. continentur aliqua quæ nullo modo rectè applicantur ipsi Dauid in illa fuga existenti, sed potius Christo, cui oĩa in hoc psal. contenta propriè & iuxta primariã significationẽ literæ applicantur: idcirco alius sensus literalis huius psal. resultat perfectior primo sensu & ad literam propior. Continentur. n. in hoc psal. Ego dormiui & soporatus sum &c. quod de Dauid in illo statu minimè potest intelligi. Nam sopor & somnus apud grammaticos distinguuntur s̃m superius & inferius. In quocunq;. n. est sopor in eodem est somnus, sed non econtra. Nã sopor addit ad dormitionem, somni suauitatẽ & quietudinem: quod Dauid in illa fuga non legitur habuisse, sed potius oppositũ. Legitur. n. Nunc ergo mittite citò & annuntiate Dauid dicentes: ne moremini ista nocte in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredimini, ne fortè absorbeatur rex, & oĩs populus qui cum eo est. & infrà: Surrexit ergo Dauid & oĩs populus qui cum eo erat, & transierunt Iordanem donec dilucesceret. Nullo ergo modo sustineri posset, q in illa fuga quieuisset & soporatus esset. Qđ autem dicit magister post. q sopor in scriptura accipitur pro magna tristitia, potius hr̃ oppositũ. Nã super illud Iob. Qñ irruit sopor super homines &c. Glo. cũ cessant ab exteriori actione, inde fit quies mentis: non ergo quies mẽtis cõpatitur secum magnam tristitiam, nec ẽt facit ad propositum qđ allegat posti. de illo verbo, de Iacob quasi de graui somno euigilans &c. Non. n. dicit de sopore sed de somno, sed inter soporem & somnum est differẽtia, vt dictum est. Nec valet dicere qđ in alia translatione legitur, Et somnum cepi. Nam Hebraica veritas testatur p nostra translatione: verba enĩ omnino similia ponuntur,

B & in hoc psal. vbi dicit, soporatus sum & in sequenti vbi dicit & requiescam. vñ oportet dicere q dormitio in hoc psal. contenta fuit in tranquillitate & quiete, quod non potest ipsi Dauid applicari in statu illius fugę, vt ostensum est. Secundus ergo sensus huius psal. literalis & proprius est, ut intelligatur de Christo in passione, morte, sepultura, & resurrectione, & persequentiũ punitione, & iustorum remuneratione, dicit. n. Dñe quid multiplicati sunt &c. Adeò enim multiplicati sunt persequentes Christũ, vt etiã eorũ numero adiunctus sit infelix discipulus. Consequenter dicit. Multi dicunt animæ meæ &c. Nam multi persequentium dicebant: Si filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. Consequenter. Tu autẽ dñe susceptor meus humanitatis es. Natura enim diuina humanam suscepit. Et gloria mea. Principalis enim gloria Christi s̃m quod homo est tota trinitas. Et exaltans caput meum. i. mentem meam, quę tanta persecutione nõ deprimitur. Sequitur: Voce mea ad dominũ clamaui, clamans. n. Christus in cruce voce magna emisit spiritum. Sequitur: Et exaudiuit me de monte sancto suo. nã Apostolus commemorans clamorem validum Christi dicit: Exauditus est pro sua reuerentia. Quæ exauditio intelligitur quò ad resurrectionem & efficaciam passionis. Sequitur: Ego dormiui, in cruce per mortem, sępe enim in scripturis accipitur dormire pro mori, vt ibi. Dormiuit Dauid cum patribus suis. Et de Stephano, obdormiuit in domino. & sic de multis alijs. Et soporatus sum, in sepultura, ĩ qua primo requieuit à persecutionibus et opprobrijs. Sicut enim in morte Christi quæ fuit abiectissima et ignominiosa consideratur magnitudo patientiæ ipsius et constantiæ, sic eius sepultura fuit honoratissima, et ore prophetico taliter pronũtiata. vnde Esa. Erit sepulchrũ eius gloriosum. ad denotandum virtutem magnam morientis qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorificè sepelitur. Sequitur: Et exurrexi etc. quia tertia die resurrexit. Sequitur: Nõ timebo millia populi etc. s. custodes sepulchri, qui autoritate plurimorum Christum circũdabant, nec ualuerunt resurrectionẽ Christi impedire. Exurge dñe. i. fac me exurgere tua diuina potentia. Saluum me fac Deus meus à corruptione. iuxta illud: Et non dimittes sanctum tuum videre corruptionem. Sequitur: Quoniam tu percussisti etc. nam omnes persequentes Christum in passione præter pœnitentes fuerunt grauiter puniti, vt latius patet in historiis. Sequitur autoritas huius salutis, quæ est propriè diuina. Vnde: Domini est salus. cuius effectus est. Et super populum tuum benedictio tua. Effectus enim passionis Christi est gratia in præsenti, et gloria in futuro, quæ est summa benedictio.

C

libro primo de summo bono · *2. Reg. 17. d* · *33. b* · *45. g* · *Matt. 27. e* · *Luc. 23. f* · *Heb. 5. b* · *3. Reg. 2. b* · *Act. 7. g* · *Esa. 11. a* · *Psal. 15. e*

REPLICA.

In tertio psal. Dñe quid multiplicati: vbi postil. rõne tituli, primum exponit psal. istũ de Dauid inq̃tũ fuit figura Christi, de quo principaliter exponit, vt vult idẽ postil. in suo repertorio morali. Bur. mouet difficultatem vocalem et grammaticalem de li soporatus, dicens soporem de Dauid non posse exponi, quia sopor significat tranquillam vel sapidam quietem, qualem Dauid non habuit in fuga à facie Absalon. Huic tñ vocali difficultati põt satisfieri per id quod ponit Bur. in Gen. vbi nostra translatio cõiter habet: Sopor irruit in Abraham et horror magnus, et tenebrosus inuasit eum. vbi Burg. dicit translationem nostram, se propriè habere ad Hebraicam literam. Vñ patet soporem non semper accipi pro mentis sapida tranquillitate, prout se Burg. in hoc loco restringit. D *Gen 15.*

GLO. ORDIN.

psal. a *In fi.* Aug. Finis duobus dicitur modis, qñ aliquid deficit, vel quando perficitur. Aug. Canticũ lætitiam indicat Psalmi, sunt qui cantantur ad psalteriũ, quo in magno mysterio vsus est propheta. Psal. de moribus ad agendum, vt deserantur falsi Dij & vana seculi. Cantici: qa fit mentio de æterna iucunditate.

GLOS. ORDINARIA. PSAL. IIII.

Vm inuoca. Cas. Exemplo sui increpat infideles de falsis.

a *Dilatasti;*

¶ Christum vel plenitudinem temporis. ¶ Prophetæ.

a In finem Psal. cantici Dauid.

Psalmus IIII.

¶ Quasi dicat: Conuertimini, & Deus vos exaudiet sicut me. ego enim de iniustitia ad iustitiam me cõuertens, inuocaui & exauditus sum.

† Vm inuocarem.

NIC. DE LYRA. PSALMVS IIII.

Vm in. *Huic psal. præmittitur titulus talis secundum Hebręos. Ad victoriam in organis psal. Dauid. Dicit autem Rab. Sa. q per hoc quod dicitur, ad victoriam, intelligitur quòd psal. iste cantabatur à Leuitis cum quodam conatu vnius chori ad superandum alterum, & econuerso, sicut in ecclesia in cantu alicuius prosę, vnus chorus nititur alterum superare. Per hoc autem quod subditur: In organis: intelligitur quòd cantus huius psal. magis erat aptus decantari in instrumento musico quod vocatur organa, quàm in alijs musicis instrumentis, sicut vna nota magis appropriatur violę quàm alio musico instrumento. Per hoc autem quod dr̃, psal. Dauid, ostenditur q fuit autor huius psal. Ad intellectum verò prędictum reducitur titulus huius psal. qui ponitur in translatione Hier. iuxta Hebraicum, qui talis est: Victori in psal. canticum Dauid. Et quod dr̃, victori, subintelligitur choro Leuitarum: quia vnus chorus nitebatur alium vincere modo prędicto, & cum subditur: In psalmis accipitur cantus pro instr̃o in quo cantatur. s. pro organis: Sicut econuerso aliquando ponitur instr̃m musicum pro cantu qui in eo cantatur sicut dicitur cõiter, viola facit hominem tripudiare, quia sonus violę facit hoc: Quod additur Canticum Dauid idem penitus significat sicut psal. Dauid, quod expositum est. Ad eundem intellectum reducitur titulus qui cõiter ponitur in biblijs, qui talis est: In finem psal. cantici Dauid. Finis enim habet rationem vltimi & optimi. Leuitę autẽ in cantu huius psal. faciebant vltimum de potentia, vt patet per prędicta, & hoc erat etiam optimum in genere diuinarum laudum. Cętera huius tituli patent ex dictis: Igitur in prędictis titulis apparet manifestè autor huius psal. s. Dauid, sed materia non apparet: propter quod apud Hebręos & similiter apud Latinos variè exponitur, etiam in sensu literali, quem prout potero intendo prosequi: & propter breuitatem vitanda omissis varijs expositionibus, vnam accipio quæ mihi vr̃ magis conuenire literæ & etiam rationi. s. quòd iste psal. sit gratiarum actio ipsius Dauid pro eius liberatione, quãdo Saul & eius exercitus cingebant Dauid & viros eius in modum coronę, & Dauid desperabat se posse euadere, & tunc venit nuntius ad Saul dicens: Festina & veni, quoniam infuderunt se Philisthijm super terram, & tunc fuit compulsus dimittere Dauid & viros eius. Non est enim verisimile, quin Dauid egerit psalmũ spãlem, reddẽdo Deo gratias de ista liberatione: Nec inuenitur alius psa. ad hoc appropriatus, licet in aliquib. alijs ps. fiat mẽtio de hoc bñficio cũ aliquib. alijs: quia idẽ bñficium in pluribus psal. recolitur, vt patet de eductione populi Israel de Aegypto: propter quod hic psal. huic intellectui videtur satis rationabiliter applicari. Igitur secundum hunc sensum psal. iste diuiditur in tres partes, quia primò ponitur gratiarum actio de dicta liberatione. secundò* *1. Reg. 23. d*

MORALITER.

* a *Cum inuoca. exaudiuit me Deus.* Psalmum istum ad literam exposui de liberatione Dauid, quando Saul cum exercitu cingebat Dauid, & viros eius in modum coronæ. Moraliter autem exponendo, per Saul qui interpretatur abutens, dęmon significatur, qui bonis naturalibus quæ in eo integra remãserunt, ad malum abutitur. Per Dauid autem qui manu fortis interpretatur, quilibet vir fidelis, & constans significatur, quem diabolus, cum suis satellitibus, vt eum capiat, in modum coronæ cingit, iuxta illud. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret: & ideo pro sua liberatione debet ad Dominum clamare, & cùm per internam consolationem sentit se exauditum, debet gratias agere, dicens: *1. Reg. 23.* *1. Pet. 5. c*

a *Cum inuocarem.* In oratione.

* *Exaudi.*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Dilatasti mihi.* Aug. Ab angustijs tristitiæ in latitudine gau dij duxisti. v: Gaudemus in tribula. sci. quo. tri. &c. Prius indi cauit se auditum: iam quasi habẽs in corde Deum ei loqt: b *Miserere mei.* Misertus, da iustitiam & dilatationem. Itẽ, miserere contra miserias huius vitæ.

In expositio nem. psal. 4. 10. 8.

c *Orationem me.* De petendis bonis: Et cum ita de me, filij hominum.

d *Diligi, vanita.* Cas. voto amplexamini, quæritis labore vana idola, & mẽdacia, quæ non Deus, vel terrena, quæ non faciunt quod promittunt.

e *Et sci. quo. mi.* Proposito nouo homine veterem iubet exuere. Aug. Nota. & in initijs poni, vt dicta, cum visione quæ in corde est coniungat, ita hic. vt: Nolite diligere vana. Et scitote Sed diapsalma sic coniungi vetat. Diapsalma secundum Hiero. super Hebræi Sela, id est super in confirmatione præcedentis partis. Sympsalma, id est coniunctio psalmi.

Vt sup. ibi. ad Marcel iã epist. 138. per sonas † gloriam meã in ignominiã, subuertere. * Sela supra psal. 3.

f *Dominus ex. au.* De requie ita, & vos: & ideo clamate, sic digni audita.

g *Irascimini.* Si motus surgit animi qui non est in potestate, non ei consentiat ratio. Cas. Motus animi in potestate nostra non est, sed Dei gratia tẽperare possumus, quod ergo consuetudinis est, permittit: quod culpę, prohibet. Hiero. hoc docet Apostolus. sol non occidat super iracundiam vestram, vt peccatum sit omnino vel leuiter irasci: iustitia autem, irã celeri pœnitudine mitigare.

Eph. 4.

† benefacto quiritini vel reputate

h *In cor. ve.* Aug. De his quæ tractatis in corde, quę nouit Deus. i. de consensu, & de his quæ voluitis in cubi. i. delectatione carnis, in qua captiua versatur ratio, vt fera in cubili. Compungimini per penitentiam. Vel: cubilia sunt cogitationes ferociũ. Cas. Venialis est ira quæ nõ ducitur ad effectum. Diapsalma: Sacrificate. Cas. Deposito veteri homine nos in sacrificium iubemur offerri, quia certi de bonis. Aug. Sacrificiũ iustitiæ, spiritus contribulatus, vt se puniens mactet Deo:

† & silete (vel conquiescite. Vt supra.

F vel opera iusta post pœnitentiam, quod notat diapsalma vt de veteri vita transeatur ad nouam, & sic sperate bona. Sed quia vix est qui diligat interiora bona, subdit: Multi dicunt: quis ostendit nobis bona, futura, de quibus dubitant & desperant: Ad quod respondens ostendit breuiter quæ bona sunt quærenda.

i *Signatum est su. n.* August. Hoc lumen est totum, & verum hominis bonum quo signatur, vt denarius imagine regis. Homo

Vt supra.

a ¶ Vel scilicet. b ¶ Quam suscepi ab illo, quia Deus dedit mihi discretionem inuocandi eum.

exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: a b c d

a in tribulatione † dilatasti mihi.

a ¶ Adhuc miserere, vt cepta perficiantur.

b Miserere mei, & exaudi oratio- e c

a ¶ Qui vti ratione debent Vel Adæ, non Dei.

nem meam. Filij † hominum vsq;- f g

a ¶ Vel in aduentu filij præsente veritate cessat error.

d quo † graui corde, vt quid diligi- h

a ¶ Aug. de terrenis & quæ vana sunt vultis esse beati?

tis vanitatem, & quæritis men- i

a ¶ Quod vana sunt, scitote, & quid sequamini.

e dacium. * Et scitote quoniam † mi k

a ¶ Reuocatos exemplo sui a vanis, Christi exemplo reuocat ad bonos mores. b ¶ Sanctum sanctorum suscitando & ad dexteram collocando ad quem ab amore mundi conuerti debetis.

rificauit dominus sanctum suum, l

¶ Per eum.

f dominus exaudiet me cum clama- m

a ¶ Vobis de præteritis peccatis, & vlterius nolite peccare, vel: ira scin. in moribus. & ne ducatis ad actum.

g uero ad eum. † Irascimini, & no- n

a ¶ Labijs. ¶ Aug. dicite ne filijs de illis: populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.

h lite peccare: † quæ dicitis in cordi- o

a ¶ Id est in cordibus vestris compungimini dolore pænitentiæ: & quasi stimulis excitate vos ad videndam lucem Christi.

bus vestris, & in cubilibus ve- p

¶ Et.

stris † compungimini. * Sacrifica- q r

a ¶ Non enim hic recipietis.

te sacrificium iustitiæ, & sperate s

¶ Sed.

in domino: multi dicunt, quis t

a ¶ Hoc illi: sed iam signatum id est impressum rationi oua ei similes sumus, vt sigillum ceræ.

i ostendit nobis bona? † Signatum v

quod Dauid dixit Sauli de spelunca exeunti. Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quęrit malum aduersum te? ecce hodie viderũt oculi tui, quòd tradiderit te dominus in manu mea in spelunca &c. Translatio verò Hier. iuxta Hebraicum habet; Filij viri vsquequo inclyti ignominiosè diligitis vanitatem quęrentes mendacium &c. & ad eundẽ intellectum reducitur. Cùm enim dicitur: Filij viri. i. hominum virtuosorum, Abrahã, Isaac, & Iacob. Et ponitur hic singulare pro plurali. s. viri pro vir, Exo. dicitur: Venit musca grauissima, id est multitudo muscarum. Vsquequo inclyti. i. vos qui deberetis esse inclyti moribus, sicut estis inclyti ex parẽtibus. Ignominiosè diligitis vanitatem, idest affectatis me persequi vanè, vt sup. expositum est: quod est vobis ignominiosum. vnde dixit Dauid Sauli. Quem persequeris rex Israel, quẽ persequeris? Canem mortuum persequeris, & pulicem vnum. q. d. hoc est tibi valde ignominiosum. Quęrentes mendacium: exponatur sicut suprà. G

1. Reg. 24. Tom. 7. Exo. 8. f † suo prouida. i. in latitudinem deducis e cõsolatus. 1. Reg. 24.

K Scitote quo. mi. *i. mirabilem fecit.*

l San. su. *id est meipsum quem fecit mirabilem, vocando de gregibus ad regni iura, per Samuelem vngendo me in regem, & me liberando frequẽter mirabili modo de Saule & exercitu suo: Vocat autem se Dauid sanctũ, non iactanter, sed gratanter, hoc attribuens Deo, qui sanctificauit ipsum. In translatione Hiero. iuxta Hebraicum habetur: Misericordem suum, quia virtus misericordię pollebat in Dauid, qua Sauli manibus eius tradito pluries pepercit.*

† segregauit dominus sanctum sibi (vel mirificauit sibi dilectis suis quibus est misericors) Tom. 7. 1. Reg. 24. & 26.

m Exau. me. *In periculis futuris, sicut in preteritis.*

n Irasci. *Hic consequẽter Dauid inducit aduersarios suos ad desistendum à peccatis inchoatis. Circa quod sciendum, quòd peccatũ inchoatur in cogitatione, & manifestatur in locutione, & consummatur in operatione. Dicit igitur aduersarijs suis: Irasci. & no. pec. id est iram quam contra me accepistis, nolite in opere consummare.*

* Sela

o Quæ di. in cor. ue. *cogitãdo me persequi.*

p Et in cu. *id est in tentorijs & locis solitarijs contra me tractatis.*

q Compungi. *Per contritionem, & compunctionem, à persecutione taliũ desistatis. In translatione Hiero. iuxta Hebraicũ habetur: Loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra & tacete, & in eundem sensum reducitur. q. d. qui cogitatis contra me solitarij, non solum desistatis ab opere, sed etiam à manifestatione per locutionem cum alijs.*

† Elemini Per meditationem.

r Sacri. sacr. *Hic consequenter inducit aduersarios ad opera iustitię: Cuius sunt duę partes. s. declinare à malo, ad quod induxit parte pcedenti, & facere bonum, ad quod inducit in hac parte, dicens: Sacri. sa. iu. id est exercete opera iustitię iustè viuendo cum proximo, quod est sacrificium acceptum Deo.* H

s Et spe. *De recipiendo pro talibus premiũ. Sed quia posset aliquis quęrere, quę sunt ista bona opera iustitię? Iõ in persona taliũ subdit, dicens:*

t Multi. di. *Et hoc est principium versus in Hebręo, & in translatione Hier. iuxta Hebraicum. Quod autem ista questio nulla sit, & per ignorantiam iustitię prędictę nullus excusetur à peccato, ostendit dicens:*

u Signa. est. *Lumen. n. naturale intellectus humani, quod est quędã impressio diuini luminis, eò hõmo secundũ partem intellectiuã est ad imaginem Dei, sufficienter ostendit quæ sint opera iustitiæ: quia sicut prima* ¶ principia

NICO. DE LYRA.

¶ secundò subditur aduersariorum allocutio pro iniqua persecutione, ibi: Filij hominum. tertiò resumitur diuina laudatio in psalmi consummatione, ibi: Dedisti lætitiam &c. sicut frequenter fit in cantilenis, quòd ab eodem incipiunt, & ad idem terminantur. Circa primum Dauid gratias agens dixit: Cum in. Deum deuotè orando.

a Exau. me. *De manu Saul liberando.*

b Deus iu. *i. iustitiæ meę autor inquantũ hominem iustificat, & remunerator, inquantum pro operibus iustitię me remunerat. ideo subditur:*

c In tri. *Eò quòd eram circundatus à Saule & exercitu eius.*

d Dilata. *Faciendo recedere, & sic habui spatiũ dilatatum ad eundum, secundum propositum voluntatis meę.*

e Mise. *In futuro sicut fecisti in pręterito: beneficium enim obtentum prestat fiduciam ad aliud obtinendum.*

f Filij ho. *Hic consequenter Dauid aduersarios suos alloquitur pro iniqua persecutione, & primò arguit eos de peccatis iam perpetratis. secundò inducit eos ad desistẽdum, ab inchoatis, ibi: Irascimini. tertiò ad exercendum opera equitatis, ibi: Sacrificate. Circa primum dicit sic: Filij homi. i. rationabiliter & iustè viuentium, quales fuerunt Abraham, Isaac: & Iacob, ex quibus descenderunt Saul & viri eius.*

Diuisio.

g Vsquequo gra. *i. aggrauati ex peccati consuetudine.*

h Dilgi. ua. *i. tanto affectu anhelatis ad me vanè persequendũ. Sicut. n. medicina dicitur vana quę frustratur fine intento. s. sanitate, vt habeẽ ex Physi. ita persecutio Saulis contra Dauid dicitur vana, quia frustrabatur intentio persequentium intendentium capere Dauid, & occidere.*

2. Phisicorum t. c. 62.

i Et quæ. *In hoc tangit Dauid causam suę persecutionis in parte, quia aliqui adulatores & detractores pessimi adinueniebant mendacia contra Dauid dicentes Sauli, quod Dauid quęrebat eum occidere, propter* quod

MORALITER.

* a *Exaudi.* s. dator, & conseruator.

c *In tri.* Nam sicut aurum martelli percussione dilatatur, sic virtus in tribulatione perficitur. Et quia vir iustus ab oratione non debet cessare, subditur:

e *Miserere.* Diabolus autẽ in persecutione iustorum vtitur aliquando malis hominibus qui sunt mẽbra eius. ideo contra eos dicitur:

f *Filij ho. vs. gr. cor.* Supple estis, iferẽtes grauia bonis hoĩb⁹ sine cã.

h *Vt quid di.* Iustos superbè deprimendo.

i *Et quæ.* Ipsos mendaciter diffamando.

K *Scito.* s. Christum qui est sanctussanctorum. Ipsum ad suam dexteram exaltando & inde.

m *Exau. &c. Irasci.* i. si motus iræ per vitium insurgat in uobis contra proximum, nolite ad actum iniuriæ procedere, sed in cordibus uestris reprimere. Sed quoniam non sufficit malum non agere, sed cum hoc requiritur, bonum facere, ideo subditur:

r *Sacrifi.* i. facite iustitiæ opera, quæ sunt sacrificia Deo grata.

s *Et spe.* De præmio recipiendo. Sed quia posset aliquis quærere. quod est illud premium: propter hoc in persona talium dicitur:

t *Multi.* Ad hoc responder di.

u *Signa.* s. lumen grãe baptismalis quæ est arra gloriæ. iõ subditur: * *Dedisti*

A Homo cum factus est ad imaginem Dei, quam peccando corrupit, sed renascẽdo signatur. vnde: Sicut redditis suam imaginem Cæsari, sic animam Deo lumine vultus eius illustratam & signatam.

a *Lumen.* Augu. Lumine id est luminosus vultus, & illuminãs nos, imago qua cognosceris. Cas. Vel: Crux nobis impressa est, in signũ regis nostri, quæ est lumẽ vultus: quia in talibus radiat Deus. Imago creationis, ratio: Recreationis, gratia: Similitudinis, tota trinitas.

b *In corde.* Nõ foris in vanis, sed intus vbi habitat Deus, quærenda est lętitia.

c *Fructu.* Cas. quia putant in his consummatum bonum. Hæc tria tãquam vsibus humanis magis accommoda pro omnibus diuitijs ponit.

d *In pace in idipsum.* Cass. Ego autem in pace mentis dormiã, hic oblitus mundi, & requiescam in futuro: quia iam in vna spe, non in multiplicitate seculi. In pace dor. & re. Aug. ab omnibus miserijs seculi cũ mortale hoc induet immortalitatem, & hoc verè erit, quia iam est spes, & hoc est: Quoniam tu domine, & profectò erit qđ speratur.

a est † super nos lumen vultus tui

a ¶ Et per hoc. ¶ Intus sunt vera & certa bona, quæ mali non vident: de quibus rectè subdit: A tempore frumenti.

b domine, † dedisti lętitiã † in cor- a

a ¶ Sed illi. ¶ Augusti. Qui non vident regnum celorum in te esse: in his multiplicati sunt: non in veritate. sed in multiplici distractione & ęrũna: non in simplicitate cordis quęrunt simplex bonum: de quo bonus exultat.

d de meo. † A † fructu frumenti, vi- b

a ¶ Quia aliud est Dei panis qui de cęlo descendit: Aliud vinum Dei. quod lętificat cor hominis. Aliud oleũ Dei. de quo: Impinguasti in oleo caput meum.

ni & olei sui, multiplicati sunt. In c d

a ¶ Quę est immutabilis.

pace † in idipsum, † dormiã & re- e

quiescam. Quoniam tu domine f

a ¶ Aug. contra quod illi multiplicati, securi enim ab omnibus vni Deo adhęrere debent.

† singulariter ĩ spe † cõstituisti me.

a Proræ

Israel ab infestatione Philisthinorum, qui venerant ad occidendum & deprędandũ populũ & vastandũ bona eorũ; quibus per Saulẽ debellatis & fugatis, populus Israel collegit pacificè fructus terrę suę: iõ subditur: C

b A fru. fru. *Et per ista tria intelliguntur alia terrenascẽtia, tũ in Hebręo non est olei, nec in translatione Hiero. iuxta Hebræ.*

Tom. 7.

e In pace in. *Hoc dicit Dauid in persona sua, quia ad tps fuit à psecutione Saul securus, & sic potuit dormire & quiescere securè. Similiter hoc dicit in persona populi qui liberatus ab infestatione Philisthinorum, potuit securè quiescere, & dormire.*

† cor meũ

f Quoniam tu do. *Hoc dicit Dauid pro persona propria, quia fuit certificatus per diuinam reuelationem de consecutione regni temporalis post mortem Saulis, & finaliter de consecutione regni eterni, tũ per mortem Christi, ad quod nos perducat.* Mora. *exponendo psalmũ istum, per Saulem qui abutens interpretatur, demon potest intelligi qui bonis naturalibus à Deo sibi datis, quæ remanserant in eo, continuè abutitur. Per Dauid qui interpretatur manu fortis, intelligitur quilibet fidelis, qui cum Dei adiutorio eius insultibus resistere nititur, secundũ illud. Aduersarius vester diabolus, tãquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Et cum per internam consolationem seu diuinam reuelationem se intelligit exauditum, contra dæmonem inuehitur eius virtutem contemnendo, & per deuotionem in Deum erigitur gratias agendo.*

Moraliter † obdormiam & somnũ capiam. † habitare fecisti 1. Pet. 5. c

NICOLAVS DE LYRA.

¶ principia speculabilium sunt per se nota, ita & operabilium, ex quibus possunt deduci conclusiones in lumine naturalis rationis, propter qđ dicit Apostolus Ro. 2. c. Cùm enim gentes quę legem non habent, naturaliter ea quę legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.

a Dedisti lętitiam. *Hic incipit versus sequens in Hebręo & translatione Hieron. iuxta Hebręos: vbi Dauid resumit confessionem laudis diuinę in psalmi consummatione dicens Deo: Dedisti lęti. in corde meo. nõ solùm de liberatione mea de manu Saul, sed etiam de liberatione populi* Israel

MORALITER.

* a *Dedi. leti. in cor. meo.* De tanto beneficio. Sed quia gratia baptismalis non debet esse fructu vacua, subditur,

b *A fru. fru. vi.* Per oblationem & perceptionem eucharistiæ.

c *Et olei.* Per opera misericordiæ.

d *Multi. sunt.* Scilicet in Christo baptizati. Si autem sic perseuerent vsque ad mortem, in domino requiescunt. ideo subditur:

e *In pace in idip. dormiam & requiescam.*

In Psalmo quarto: Cùm inuocarem.

ADDITIO.

B ¶ Hæc expositio postil. non videtur rationi consona, nec literæ. Primò: Nam Dauid psalmum egit specialem super materiam historiæ. 1. Reg. 23. quam postil. assignat pro materia huius psal. Qui quidem Psalmus est 53. cuius titulus est talis: Ad victoriam in organis eruditio Dauid: quando venerunt Ziphæi, & dixerunt Saul: Nonne Dauid absconditus est apud nos? Constat autem quòd historia prædicta quæ habetur. 1. Reg. 23. quæ agit de Saul, & exercitu eius, qui Dauid cingebant in modum coronæ &c. totam sumit rationem seu occasionem ex illis Ziphæis, vt satis patet historiam illam intuenti. Si igitur Dauid istum Psalmum de illa materia edidisset, rationabile videretur quod hoc inseruisset in titulo huius Psal. sicut in alio. Sed quia hoc non fecit. videtur quòd materia huius Psal. non est eadem. Præterea litera huius Psal. non permittit in multis locis, vt prędictæ historiæ propriè applicentur. Nam illud quod dicit: Et quæritis mendacium, non conuenit huic historiæ. Ziphæi enim qui fuerunt principales motores illius persecutionis, nullum mendacium leguntur protulisse ipsi Saul, sed tantum veritatem ei de absconsione Dauid eos verè reuelasse, licet malitiosè, impropriè enim vel etiam falsè eis diceretur, quæritis mendacium. Item illud quod dicit: Mirificauit dominus sanctum suum: non videtur propriè conuenire Dauid in hac vita existenti: qui licet sanctus per innocẽtiam seu gratiam dici posset, non tamen mirificatus in eadem sanctitate. Nec etiam saluatio Dauid de qua agitur in prædicta historia, mira debet dici. Solet enim contingere quòd reges vel Principes castra obsidentes ex aliqua occasione à tali obsidione recedant, etiam si nihil admiratione dignum superueniat. Præterea cum dicit: Irasci. & nolite peccare &c. Et, Sacrificate sacrificium iustitiæ &c. nõ conueniunt materiæ prædictæ historiæ. Nam Dauid in alio Psal. prædicto contra aduersarios illos qui ipsum per modum coronæ percingebant, imprecabatur Deum pro vltione, dicens: Auerte mala inimicis meis &c. quod minimè videtur consonare cum hac exhortatione seu inuitatione. s. Sacrificate &c. Sunt etiam in hoc Psal. alia impertinentia prædictæ expositioni: quæ possunt patere intuenti, quæ causa breuitatis omitto &c. Vnde sequendo Glos. ordi. & alios qui hunc Psal. aliter intellexerunt videtur dicendum, quòd Dauid in eo. principaliter intendit contra idololatras. Fuit enim magnus zelator diuini honoris contra illos, prout satis patet ex hoc quòd in primordijs suæ iuuentutis se mortis periculo exposuit, non potens tolerare quòd Golias (licet gigas terribilis) exprobraret Deum agminum Israel, vnde in hoc Psal. contra idololatras intendere videtur primò eos improbando. Ad cuius intellectum sciendum, quòd idola in sacris eloquijs dicuntur surda iuxta illud Psal. Aures habent, & non audiunt. Et ideo eorum cultores illudebat Elias. Clamate voce magna &c. q. d. Inuanũ inuocatis eos, qui minimè audiunt. Dauid ergo contra tales dicit: Cum inuocarem &c. hoc est dicere: Ego colo Deum viuum, & verum, quem cùm inuoco me exaudit, & in tribulatione mihi dilatat: non sicut vos qui mortua, & falsa inuocatis. Et dicit notanter: Deus iustitiæ meæ: quia ad hoc vt inuocans Deum exaudiatur, requiritur quòd oratio sit iusta, scilicet quòd sit debitè circũstantionata: & talis semper auditur: sed quia orans non debet inniti proprijs meritis, sed potius diuinæ misericordiæ, subiungit: Miserere mei, & exaudi orationẽ meam, iuxta illud. Dan. Non in iustitijs nostris prosternimus preces nostras coram te, sed in miserationibus tuis. Consequenter dicit: Filij hominum. vbi in Hebræo habetur: Filij viri, i. virtuosi. Ad quod notandum, quòd cultores idolorum erant in duplici differentia. Nam quidam eorum ex simplicitate seu ignorantia tales Deos colebant, sicut imperiti, & vulgares: alii verò. s. veri philosophi contra dictamen rationis eorũ hoc faciebant, vt August. narrat in lib. de ci. Dei de Seneca: qui cultum idolorum ad morem asserebat pertinere, non ad veritatem Dei. Vnde cõtra tales Dauid dicebat: Filii viri. i. virtuosi, acsi diceret, de simplicibus seu vulgaribus non est mirandum, si à tramite rationis deuient, sed vos sapientes seu veri philosophi, qui dici debetis filii viri per assimilationem virtutis, sicut filii Dei aliqui quandoque dicuntur, secundum assimilationem gratiæ. Vsquequo graui corde. i. obstinati seu obdurati corde, iuxta illud. Exo. Obduratum est cor Pharaonis. Diligitis vanitatem & quæritis mendacium. Ad quod sciendum, quòd ratio seu mens humana voluntate & intellectu perficitur: Voluntatis autem bonum, est finis seu consecutio finis: malum autem ipsius est finis intenti carẽtia: Bonum etiam intellectus est verum: malum autem eius est falsum, vt ex philosophicis documentis habetur, Et ideo idolorum cultores diligunt vanitatem: Similiter quærunt mendacium, vocantes Deum illud quod non est Deus: & sic in tali cultura incurritur duplex malum rationis. s. intellectus, & voluntatis. Quæ quidem duo mala Ieremias explicat contram idololatras. Domine ad te gentes venient ab extremis terrę, & dicent: Falsum hæreditauerunt patres nostri, & vanum absque vtilitate. Consequẽter facta exprobratione talium ipsos ad latriam inuitat quasi prophetice per cognitionem Christi, cuius doctrina potissimè idola destruxit, iuxta illud Esa. Et idola penitus conterentur: quod propriè intelligitur fiendum virtute Christi. Similiter & veritas testatur. Io. Princeps huius mundi eiicietur foras. A prima enim ætate vsque ad sextam exclusiuè, in qua Christus uenit, & doctrina Euangelica per orbem fuit diuulgata, idololatria per vniuersum mundum publicè viguit, præterquam in paucissimis, scilicet Israeliticis, qui cultui diuino mancipabantur, licet non omnes nec semper, vt patet in sacris historiis. Notanter ergo dicit. Scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum. Christus enim qui sanctus sanctorum est. Mirificatus fuit à patre, non solum in ipsius incarnatione, resurrectionẽ, & huiusmodi, sed etiam in demoniorum expulsione: intantum quòd primum signum eorum, qui Christum per fidem recipiebant in primitiua ecclesia erat demoniorum ex- pulsio

D — Dan. 9. e — De ciuitate Dei lib. 6. cap. 10. — Exo. 7. b — Ierem. 16. d — Esa. 2. d — Ioan. 12. e

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E pulsio. Sig.eos qui credide.hæc sequentu : In nomine meo dęmonia eijcient. Qui quidem dęmones principales sunt in idololatria. [Marc. 16.d] [Ps.95.b] Omnes enim dij gentium dęmonia, & quia finaliter intenditur à quocunq; cultore exaudiri ab eo quem colit : ideo psal. inuitando idololatras,eis denuntiat ꝙ sanctus prædictus intantum est mirificatus,ꝙ Deus exaudit illos qui ad ipsum sanctum clamant. vñ subdit:Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.i.ad illum san- [Io. 16.e] ctum sic mirificatum.iuxta illud Ioan.Si quid petie.patrem in no. meo &c.Consequenter dicit:Irascimini & nolite peccare: qui versus multum varię ab expositoribus declaratur, videtur tamen consonum literæ & rationi . Dicendum ꝙ Gentiles philosophi quibus [Rom.1.c] Dauid in hoc psal.loquebatur,cognitionem Dei habebant,iuxta illud Ro.Qui cum Deum cognouissent &c.secundum quam cognitionem merito debuissent irasci contra eos,qui idola vanè colebãt, [1. Rhetor. ad Theodectem.] quia secundum Philosophum.Homines irascuntur præcipuè contra eos qui despiciunt ea circa quæ ipsi maximè student.Idcirco huiusmodi philosophos psal. hortatur di.Irascimini.i.contra idololatras simplices seu vulgares, qui verã philosophiam per quam Deus verus cognoscitur,in qua maximè studetis,despiciunt, debetis irasci,& non eis in tali crimine participare. Vñ sequitur:& nolite peccare.Et quia tales philosophi in cordibus seu in secretis cubilibus vanitatem idolorum fatebantur , exterius tñ vulgari consuetudini consentientes.ideo eisdem ait: Qui dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini , hoc est dicere, compunctionem debetis hře,ex eo quod circa diuinum cultum aliud habetis in cordibus & in secretis,aliud in exterioribus ostenditis. Consequenter consulit eis quid agendum sit iuxta dictamen naturalis rationis.vñ dicit:Sacrificate sacrificium iustitiæ. sacrificare.n. Deo pertinet ad [2.2.q.85.] ius naturale , licet enim determinationes sacrificiorum ex institutione diuina vel humana fiant,de lege tñ cõi naturali sacrificia soli sommo seu superno enti sunt offerenda, vt in prædicta quæstione satis declaratur,& talia propriè possent dici in cõi sacrificia iustitię, eo ꝙ naturalis iustitia hoc dictat . Et quia de ratione actus humani est vt ordinetur in finem.Finis autem vltimus & præcipuus hominis est vltima beatitudo,quæ à solo Deo expectari debet.ideo subdit: & sperate in dño.q.d. sicut oblatio sacrificiorum soli Deo couenit, ita ipsius vera remuneratio ab eodem est expectãda,nõ à vanis idolis. Consequenter quia multi varia circa felicitatem seu beatitudi- [3.Ethi. li.de Consol.philosophię.] nem opinati sunt, vt Philosophus narrat. Idcirco subdit: Multi dicunt,quis oñdit nobis bona. Vera enim beatitudo secundum Boetium,est status omniũ bonorum aggregatione perfectus.Vnde notanter dixit bona in plurali. q. d. quis ostendit nobis,quæ sunt illa

F bona quæ aggregantur in vera felicitate:quibus sic quærentibus respondet:Signatum est super nos lumen vultus tui dñe, hoc est dicere,super nos.i.in superiori parte nostri intellectus:quæ est rõ,lumẽ intellectuale naturaliter est signatum seu impressum : quod qdem lumen quia à Deo deriuatur , lumen vultus Dei posset dici : illud quidem lumen prima principia tam speculabiliũ q̃ operabiliũ cognoscimus,à quibus cętera à nobis naturaliter cognoscibilia deducuntur,& sic illud lumen sufficiens est ad ostendendum nobis quę sunt illa bona i vera beatitudine aggregata , q̃tũ naturaliter à nobis pñt cognosci,& sic exponitur cõiter iste versiculus.Sed quia vltima & vera beatitudo , supernaturaliter nobis inest , nec naturali rõne sufficienter cognoscitur:idcirco hic passus aliter vř exponẽdus.s.ꝙ rõ nostra naturaliter illustrata,vultus Dei,dicatur.Sicut.n.per vultũ homo

homo homini assimilatur, sic assimilamur Deo p rõnem sm quam G ad imaginẽ Dei sumus creati. Lumen autẽ superadditum huic vultui est gratia per quam cognoscimus ea quæ ad salutem nostrã sunt necessaria:vnde Psal.notanter dixit:Signatum est super nos:quia tale lumen non est super infideles seu idololatras signatũ.Si.n.de lumine naturalis rõnis intellexisset , quærentibus qa oñdit nobis bona,proprius rñdisset: Signatũ est super nos,Si autem dicatur ꝙ hæc rñsio non sufficit idololatris lumine gřæ carentibus,dicendũ ꝙ sic: Nã per liberũ arbitrium quilibet posset se pręparare ad gratiam.vñ Hois est animã præparare,licet in hoc requiratur motio diuina. Sequitur in alio versu sm Hebraicam veritatẽ:Dedisti lętitiã in corde meo:à fructu frumenti & vini multiplicati sunt. In quo cæteris expositionibus omissis,vř dicendum ꝙ Psalmista in hoc loco ad literam loquitur de sacrificio altaris,qđ est summũ & vltimum sacrificium sub speciebus frumenti,& vini p Christũ sacerdotẽ sm ordinẽ Melchisedech consecratum. Qui quidẽ sensus propriè applicat sic literæ . Nã cũ Psalmista inuitasset idololatras ad sacrificandum Deo in gñali, in hac particula reuertitur ad cõmendandũ fructum huius summi sacrificij in spãli, Deo regratiando & alloquendo sic: Dedisti lętitiã in corde meo,cũ p spm video ex infidelibus seu idololatris,qui modo sacrificare Deo refugiunt,fideles multiplicari de fructu frumenti & vini consecrati : tunc.n.incepit fidelium multiplicatio,dũ hoc sacřm diuulgari incepit , ut patet in Act. Vnde hic vtendum est quarta regula b.Isi. de specie & gñe circa expositionẽ sacræ scripturæ.vide sup.in prologo super Gen.Nam cum de sacrificio in gñali primò tractasset, trãsit ad vltimam & summam speciẽ sacrificij.Et quia hoc sacrificium est vnionis & vnitatis,in quo fidelẽs in pace Christi & ecclesiæ requiescunt , ideo subdit : In pace in idipsum dormiam & requiescam.q.d. & si corporaliter non attingã hoc sacramentum.In pace.i.in vnione.In idipsum per fidẽ. Obdormiam in præsenti & in futuro.Requiescam firmiter expectãdo diuina circa hoc promissa, quæ sibi singulariter fuerunt reuelata . vnde subdit: Quoniam tu domine singu.in spe constituisti me .

R E P L I C A.

IN expositione psal.quarti quã facit postil.vt gratiarũ actionẽ ipsius Dauid pro beneficio liberationis qñ liberatus est de obsidione Saul circundante eũ & viros eius in modum coronæ.Bur.dicit eam nec rõni nec literæ consonam. Primũ ostendit sic,qa nõ vř rõnabile Dauid fecisse duos psal. de eadẽ materia , sed 53.psal.est de illa materia, vt dicit postillatorẽ sentire.Irrõnabiliter igitur hanc materiã huic psal.assignat,Sed Burg. non vř atten- H disse ꝙ tractatus de causa & occasione,non habet eandẽ materiam cum tractatu de effectu & executione . Nam non est eadem materia primi libri sententiarum , & secundi, cùm tamen primus sit de causa, secundus de effectu & creatura:Sic est in proposito, ꝙ materia psal. 53. est denuntiatio Ziphęorum quo Sauli innotuit Dauid apud ipsos Ziphęos latitare.Illorum igitur Ziphęorum ingratitudinem ibi redarguit,ut patet:ex qua denuntiatione Saul tanq̃ ex causa motiua se transtulit , & Dauid ad modum coronæ circundedit, adeò ꝙ de euasione Dauid quãtum de humano ingenio non erat spes , & tñ diuina dispositione id faciente euasit. Ecce effectus pro quo in hoc psal. gratias agit. Non est igitur irrationabile duos psalmos fore de sic distincta materia quã Burgen. unã & indistinctam putat , & sic procedunt ex falso fundamento falsæ applicationis literæ, quas idem Burgen.facit quò ad quartum quod obijcit .

GLO. ORDIN.

a *Pro ea.*Quia hic honoratur, cui habenda hæreditas affirmatur,à qua ęmula excluditur.Ecclesia est quæ hæreditatẽ, idest vitam ęternam ipsum Deum accipit , quæ hic loquitur de hřditate quã sibi petit,& asserit,ęmulã dicẽs excludi.

GLOSSA ORDIN.
PSALMVS V.

[†Vide titulum ps. 4. † Super הנחילות hannechiloth (nomen instrumenti musici, qđ interpretař hæreditas vel exercitus .]

VErba mea. Cas. Hic innuit ꝓpheta trinam orationem esse faciendã . Sunt enim tria principalia vitia in prosperis,tria in aduersis:contra q̃ trinam debemus facere orationem . In prosperis, contra carnis concupiscẽtiã: contra cõcupiscentiam oculorũ : cõtra superbiam vitæ.In aduersis, cõtra timorem mortis,periculi, vtilitatis.Cas.Trina oratio. Verba. Oris psalmodiã. Clamorem, Cordis affectum,ideo: Exau. Ecce ter de eodem . [Tria vitia principalia In expos.psalmorum]

c *Au.* Aures Dei sunt potentia, clementia . Potentia, qua potest:Clementia,qua vult exaudire:nisi enim esset clementia, nullius preces exaudiret .

a *Voci*

a ¶ Libera id est Sara. b ¶ Non sic Agar. id est synagoga.

a †In finem † pro ea quæ consequitur hæreditatem .

Psalmus Dauid. V.

a ¶ Ægri.

b VErba mea a

a Aures Dei sunt potentia, misericordia: per potentiam potest. per misericordiam vult.

c † auribus per

NICOL. DE LYRA. PSAL. V.

[Trina oratio]

VErba mea.*Huic psalmo pręmittit titulus talis scđm Heb. Ad victoriam super* הנחילות *hannechiloth psal. Dauid. Ad cuius intellectũ sciendũ, ꝙ in hac dictione hannechiloth,si ha nõ est de substantia uocabuli,sed est articularę accusatiui casus in Hebræo: sicut cũ dř in Latino ò magister, li ò, non est de substantiã dictionis, sed est articulare vocatiui casus. Nechiloth autẽ dictio Hebraica est æquiuoca ad significandum quoddam instrm musicum,& sic est nomen singulare,& secũdũ hoc sensus huius tituli est psa.Dauid super Nechiloth.i. aptus ad cantandũ in tali musico instřo. Ad victoriam.i.cũ conatu Leuitarũ siue cantorũ,put expositũ est in titulo psalmi præcedentis. Et ad significandũ hęreditates in plurali,quia est plurale huius nois Nechiloth qđ significat hæreditatẽ. Simile hř frequenter in Latino:Pila.n.vt est instrumentum terendi est singulare , & vt signat iacula est nomen plurale. vñ versus. Pila terit pultes,sed pila geruntur in hostes . Et scđm hoc sensus prædicti tituli secũdũ aliquos Hebræ.est psal.Dauid super hæreditates.i.pro conseruatione hæreditatũ duodecim tribuũ Israel. Dicit.n. Ra.Sa.quòd psal.iste factus est à Dauid ad hoc, vt sacerdotes & Leuitæ decantarent ipsum ad impetrandum diuinum auxilium contra hostes Israel irruentes in terram suam , & sic ista dictio Nechiloth secundum vtranque significationem ponit in hoc titulo,quia denotat materiam psalmi,& instrumẽtum in quo cantabatur: quia Leuitæ cantabant psalmos vocibus humanis & instris musicis. Ad victoriã.i.cũ conatu cantorũ, ut suprà expositũ est. In idẽ redit titulus positus in translatione Hiero.iuxta Hebræ. Qui talis est: Vi-*

M O R A L I T E R.

* b *Verba mea.* Secundum Hebræos fecit Dauid hunc psalmum ad cãtandum per sacerdotes & Leuitas dño ꝓ cõseruatione regni Israel,in quo erãt.12. tribuũ Israel hřditates. Sic igit allegoricè iste psal.est orõ ecclesiæ cõtra infideles terrã sctãm occupãtes.Ponũtur autem in principio tria.s.verbum cum dř : Verba mea &c.Clamor * cum di-

a *Voci.*Illa oratio vocem habet,quæ est digna audiri .

A b *Rex.Aug.* Propriè filius,bene primò rex , quia per eũ itur ad patrem.vnde subdit,& Deus meus : & tamen non dicit intendite,sed intende,quia vnus Deus.

c *Quoniam.Aug.* Hucusq; oratio vt audiatur, hic iam est intellectus eorum q̃ impediunt ad vidẽdum Deum.i.vt se exauditam cognoscat,prius quasi in pręsenti volens audiri,dixit,exaudi, in quo ipsam inuocationem ostendit,sed caligans inter procellas seculi , sentit se non videre quod cupit, & tamen sperat : scit aũt quare non videat,quia adhuc est nox peccatorum. Dicit ergo quoniam ad te oro. i.quia tantus es ad quem orabo,mane exau.vo.meam: non in nocte quam peccata fecerunt,sed ea finita videbis. Mane finis tenebrarũ,initium lucis quæ semper crescat,vt nec incipientes excludant. cur ergo prius dixit exaudi,forsan clamauit, & quia nõ est audita, sentit quid oporteat transire vt audiatur? Vel superius audita est,sed non intelligit se auditam, quia nõdum videt auditorem, & est, exaudies.i.intelligam me auditam:& in hoc mane non ero horarius, sed astabo,& sciam,quod esse Deũ,& placere iniquitatem nunquam conueniunt.Es propriè . Astat Deo vt præsens qui purus est, & hoc mane mox vt tenebras deserit.

d *Mane astabo.Cassi.* Vel,mane quando incipiet æternitas,& tunc plenè videbo quod non placet iniquitas: quia tunc non habitabit , sed tolletur impius ne vi.glo. Dei : & tunc non permanebunt, & si misericordiam eius habuerint.

e *Iniusti.*

a ¶ Aug. Spiritualis est clamor,qui intelligitur: vnde & auris Dei,præsentia maiestatis accipitur.

cipe Dñe,intellige†clamorem meũ a

a ¶ Alia litera.Exaudi orationem meam. ¶ Christus.

b Intende voci † orationis meæ , rex b c

a ¶ Pater. b ¶ Vere exaudies vocem meam: Quoniam ad te orabo i.te simplici corde petam .

c meus & Deus meus. Quoniã ad te d e

a ¶ Oraui,& non desistam,sed semper orabo.

d orabo Dñe , mane exaudies vocem f g h

a ¶ Certus de hæreditate . b ¶ Non iacebo in terrenis. c ¶ Non videt Deum qui terrenis inhæret.

meã. Mane † astabo tibi & videbo, i k

a ¶ Aug iniquitas, mendacium,homicidium,dolus & huiusmodi sunt nox , qua transeunte fit mane vt videatur Deus. Et reddit causam cur mane astabit & videbit,quia Deus non vult iniquitatem : quam si vellet, posset ab iniquis videri sine mane.

quoniam non Deus volens iniquita l

a ¶ Intellectus exclusionis emule per exauditionẽ liberę. ¶ Idest non sic videbit vt hęreat.

tem tu es. † Neque habitabit iuxta m

a ¶ Qui male vult proximo. b ¶ Aug. Quia oculi mentis eorum pro tenebris peccatorum nõ sustinẽt lucem: & si aliquando vident verum,non permanẽt:quia amãt ea quę à vero auertunt : sed si hęc transit nox fit mane,vt videant & hęreant veritati.

e te malignus,neque †permanebũt in n

a ¶ Quia non finit manere in se .

iusti ante oculos tuos. †Odisti om- o p

a ¶ Aug. Operatur,cui placet,si displicet, & si cadit, languor naturę facit non ipse.

nes qui operantur iniquitatem,per q

a ¶ Generaliter. b ¶ Non solum operantes.

f des omnes qui loquuntur menda-

a ¶ Hoc est quod supra:qui operantur iniquitatem. b ¶ Homicidam. c ¶ Quod supra,loquitur mendacium, ¶ Qui decipit vicinum.

ciũ. Virum sanguinum & dolosum : r s

e *Iniusti.*Qui mala faciunt . Nam odisti qui operantur, non qui operati sunt. C

f *Mendacium . virum sanguinum &c. Aug.* Quia hoc est veritati contrarium.Veritas est de eo quod est. Mendacium non est substantia vel natura,sed de eo quod non est, & meritò perditur quod declinat ab eo quod est , ad id qđ non est. *Aug.* Mentiri est loqui contra hoc, quod animo sentit. *August.*Sunt mendacia quædam pro salute , vel commodo alicuius non malitia , sed benignitate, vt obstetrices qui dixerunt Pharaoni falsum pro filijs Hebræorum . Hæc autem mendacia non re,sed in dolo laudantur : quia qui sic mentiuntur , merebuntur aliquando ab omni mendacio liberari . Est etiam mendacium iocosum quod non fallit : scit enim cui dicitur causa ioci dici: & hęc duo genera non sunt sine culpa , sed non cum magna . [Duo genera mendacij] [Exo.1.] Perfectis autem non conuenit mentiri, nec pro temporali vita,cuius morte sua vel alterius nõ occiditur anima : licet autem eis , sic non falsum dicere,verum tacere : Vt si quis non vult prodere hominem ad mortem , verum taceat, sed non falsum dicat, ne pro corpore alterius animam suam occidat. Non est culpa verũ tacere,vt & Dominus : Multa habeo vobis &c. Illud autem vbi non est duplex cor, non debet dici [† 12. q.2. c.2.] mendacium , vt si quis commodet mihi gladium , & promittam reddere poscenti, si furens poscit , non debeo reddere,ne se vel alium occidat: ideo hic nõ est duplex cor, quia cum promisi reddere,non cogitaui furentem posse repetere.

a *Ego-*

NICO. DE LYRA.

B ¶ *est. Victori super hæreditatibus canticum Dauid.hoc autem quod dicitur victori vel ad victoriam secundum Hebr. potest referri ad modũ cantandi Leuitarum , qui erat cum quodam conatu vincendi,vt dictum est Psal.preced.vel potest referri ad ipsum Deum cui dirigebant huiusmodi cantus,vt esset victor hostium. Igitur secũdum sensum istum Psal. iste diuiditur in duas partes, quia primò describitur cantandi modus ,& secundò effectus,ibi : Mane exaudies. Circa primum dicitur in persona cuiuslibet cantoris deputati ad decãtationem huius Psal. Verba mea etc. exaudiendo ea in effectu .*

a Intellige clamorem meum . *Id est intentionem affectus. vnde in Hebręo habetur hic, cogitationem meam, quia oratio debet esse vocalis & mentalis .*

b Intende voci ora.meæ.*replicatio est eiusdem sententię,sicut frequenter fit in his quæ pronuntiantur ex magno affectu.*

c Rex meus & Deus meus. *idest rex meus per specialem prouidentiã & protectionem, licet enim sit rex omnium per potentiam & generale regimen,tamen dicebatur specialiter rex Heb. per specialem curam & protectionem : quia dedit illi populo quẽ eduxerat de Aegypto per multa signa & prodigia in monte Sinai legem diuinam,secundum quod dř in psal. Non fecit taliter omni nationi,& iudicia sua non manifestauit eis.*

d Et Deus meus.*licet .n.sit Deus omnium per creationem, tamẽ dicebatur Deus Iudæorum specialiter per verum cultum & fidem,gentibus alijs ad idololatriam deditis.*

e Quoniam ad te. *& non ad idola,sicut Gentiles faciebant : & sic apparet modus cantandi deuotus .*

f Domine.*Hic incipit versus in Hebræo,& in translatione Hier.iuxta Hebræo.Vbi ponitur orationis siue psalmi effectus,qui est duplex.s.deiectio hostium & protectio ciuium.secundus ponitur ibi : Et lætentur.Prima in tres : quia primò petitur hostium deiectio. secundò adhuc subditur deprecandi modus,ibi : Ego autem in multitudine : tertiò resumitur ipsa petitio,ibi : Domine deduc me.Circa primum dicitur,*

g Mane exaudies.*idest exaudias . Hebræi enim non habent modum optatiuum, sed pro eo vtuntur futuro indicatiui .*

h Vocem meam.*faciendo de hostibus vindictam.& dicit mane duplici ratione.Prima est,quia illa hora in scriptura dicitur apta ad faciendum vindictam de peccatoribus secundum quod dicitur infra.In matutino interficiebam omnes peccatores, terræ . vnde & illa hora fecit Dominus vindictam de Aegyptijs submergendo eos in mari rubro, secundũ quod habetur Exo. Iamq; aduenerat vigilia matutina,& ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum: & subuertit rotas curruum,ferebanturq; in profundum. Secunda ratio est,quia illa hora surgebant sacerdotes & Leuitæ & disponebant se ad offerendum sacrificium matutinum, quod cum diuinis laudibus offerebatur,ideo subditur,*

i Mane

i Mane astabo tibi.*paratus ad tuum obsequium .* D

K Et videbo.*deiectionem hostium per te.Cuius causa subditur,*

l Quoniam non Deus vo.*sicut dæmones, qui à Gentilibus pro dijs colebantur . ideo subditur ,*

m Neq; habitabit iuxta. *idest idololatra malo igne ignitus . licet enim Deus sit vbiq; per essentiam,pręsentiam, & potentiam : tamen dicebatur specialiter habitare in Ierusalem,secundum quod dicitur, Elegi Ierusalem vt sit nomen meum in ea.Et hoc ratione templi suo cultui deputati. & ideo iuxta eum dicebantur habitare Iudæi in regno Iudę , cuius metropolis erat Ierusalem . & ideo non erat dignum quòd Gentiles habitarent in terra illa,qui erant dediti idololatriæ.* [1.Para.6.a]

n Neq; perma.*idest,hostes nostri inuadentes nos iniustè.*

o Ante oculos tuos. *per approbationem, sed magis deijcies eos per reprobationem .*

p Odisti omnes.*idest aduersarios nostros iniquè nos persequentes.*

q Perdes omnes qui lo.*quia multi de gentibus circa Iudæos existentibus,fraudulenter simulabant cum Iudæis amicitiam , cum tamen quęrerent eorum subuersionem,secundum quod habetur in Nehem.* [Nehem.6.]

r Virum sanguinum.*idest effusorem sanguinis innocentis .*

s Et do. *amicitiam,vt decipiat simulantẽ , quales erant* hostes *Iudæorũ .*

a Abomi-

MORALITER.

* a *Intellige cla.meum.*& vox cum dicitur ,

a *Intende voci ora.* Verbum propriè dictum est in mente , vox in ore.Clamor signũ est voluntatis intensæ, per quæ significatur quod iste psalmus dici debet ab ecclesiæ ministris cum mentis attentione,& debita pronuntiatione,& magna deuotione.

c *Quoniam ad te.*non ad idola,sicut Gentiles idololatræ .

g *Mane exau. vo. meam.* idest citò exaudias eam Hebr. enim pro optatiuo vtuntur indicatiuo.

i *Mane astabo tibi.* quasi dicat si citò exaudies, citò astabo ad reddendum gratias .

l *Quoniam non Deus volens.*scilicet infidelium .

m *Neque habita.* quasi diceret : non est dignum , vt Saracenus vel alius infidelis habitet iuxta sepulchrum tuum .

n *Neque permanebunt.*idest non decet quod increduli maneant in terra super quam sunt oculi tui.

q *Perdes om. qui lo.men.* idest perdas Saracenos , qui falsò dicunt Mahumetum vilissimum,fuisse prophetam Domini magnum . [Deu.18.b]

r *Virum sanguinũ & do.*Hic ponitur singulare pro plurali.sicut. Venit musca grauissima,idest multitudo muscarum. Igitur hic viri sanguinum dicuntur Mahumetus & tenentes legem eius,quæ à gladio cœpit, & per gladium tenetur. Et vt dicunt aliqui doctores, per gladium terminabitur , [Exo.8.f]

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Ego autem. August.* Tertio dicit se futuram domum Dei, & nunc proximare in timore ante consummationem quæ expellit timorem.

In Expos. ps. 15.5.10.8. Vt sup. ibi.

b *Introibo. Cassi.* Per hoc introibo, quia adorabo. *Cassi.* Petit contra ea quæ æmula ingerit: vnde ipsa peribit.

c *Domine deduc. Aug.* Quarto proficiēs inter impedimenta orat iuuari intus, ne linguis dolosis auertatur.

d *Iustitia tua. Cassi.* Qua pęnitentes & supplices recipis. (*Vt sup. ibi.*)

e *In conspectu. Aug.* Vbi homo non videt, cui laudanti vel vituperanti non est credendum: quia non videt in cōscientia, in qua iter ad Deum dirigitur. Ideo subdit: quoniam non est in ore eorum veritas. († miserationis)

f *Quoniam non.* Non modo non est veritas in ore, sed sepulchrum: quia fętida promunt ad corrumpendum, quibus si non proficiunt, dolosè agunt. i. non modo moliuntur, sed efficiunt. († incuruabo me versus)

g *Iudica illos Deus.* Nō optat, sed quod futurum est prædicit: Decidit qui spe bona frustratur.

h *Et lætentur. Cassi.* Post retributiones malorum subdit pręmia bonorum, vt sicut pęna terret, præmia incitent.

i *Vt scuto. Caß.* Vno verbo indicat beneficia Dei gratuita. Voluntas, quę vocat est defensio contra omnia, & corona, & clypeus. Capiti aptatus corona est, cordi defensio. († meo viā tuam)

k *Octaua.* est aduentus Domini, in qua peccator timet argui, & ideo pęnitet. *Aug.* Octauam dicunt aliqui aduentum Domini, qui venturus est post septem millia annorū (vt aiunt) sed nulli hoc tempus cognitum est: potius octauus dies dicitur, quia omnia tempora septem dierum repetitione voluuntur. Illæ nullam habent varietatem. Vel duæ vitæ sunt. Vna pertinet ad corpus, quod est vetus homo, cui & vetus datum est testamentum, in qua regnauit mors. Altera ad animam, quod est nouus homo regeneratus per Christum. Ad corpus autem quaternarius, ad animam ternarius pertinet. Peracta ergo vtraq; quasi septenario numero, veniet octauus dies iudicij, ubi cuiq; pro meritis reddetur. Vnde timens ecclesia hic orat.

(*Octaua.* † rectū, firmum: intimum corū prauitates calamitates, infortunia. *Vt sup. ibi.* † linguam suā leuificabunt. † desola, disperde. † vel consilijs suis propter. † rebellauerūt contra te)

☞ a *Domine*

a ¶Idest exhæredabit. b ¶Qui autem consequuntur hæreditatem, exultant in spe.

abominabitur Dominus: ego au-

a ¶Aug. Multitudo misericordiæ est multi & perfecti sancti, quos nunc parit ecclesia.

tem in multitudine † misericor-

a ¶Vt lapis in ædificium, in hoc introitu perfectio notatur. b ¶Cęlestem.

diæ tuæ. Introibo in domum tuā,

a ¶Idest prope non est in templo, hoc de processu prius.

† adorabo ad templum sanctum

a ¶Aug qui est magnum præsidium proficientibus, sed peruenientibus foras mittitur, quia non timent amicum. b ¶Sed nunc contra aduersa.

tuum in timore tuo. Domi-

a ¶Deductio conuenit proficiscenti. b ¶Aug. non hominis, vbi malum pro malo datur, quod non Deus. quia & si punit, non suum malum infert, sed malis suis eos relinquit homo vero cum punit, malo voto hoc agit; & ideo prior ipse malus.

ne deduc me in iustitia tua pro-

pter inimicos meos: dirige in

a ¶Remi. meo. vt præ oculis habeam præcepta. b ¶Vel tuam.

conspectu † tuo viam meam.

a ¶Aug. Quorum iudicio non est credendum. & ideo ad conscientiam, vbi Deus videt, fugiendum est.

Quoniam non est in ore eorum

a ¶Aug quia cor eorum fallitur de peccato, & pœna peccati,

† veritas, cor eorum vanum est.

a ¶Aug. Pro voracitate, pro qua adulando mentiuntur. b ¶Aug. Quia semper hiat voracitas, vel adulatione trahunt homines & deuorant sibi assimilādo, quibus mortuis ipsi sunt sepulchra.

Sepulchrum patens est guttur

a ¶Malis.

eorum, † linguis suis dolosè age-

a ¶Quinto prophetia, quæ pœna malis, quod præmium iustis. non enim est operatio: sed præuidet quod futurum est. b ¶Sic.

bant, † iudica illos Deus. Decidāt

a ¶Teste conscientia & accusante.

à † cogitationibus suis, secundum

a ¶Aug. idest longe vt merentur pelli ab hæreditate, quæ videndo Deum possidetur.

multitudinem impietatum eo-

a ¶Qui sibi videntur intromissi.

rum expelle eos, quoniam † ir-

a ¶Vel amaricauerant. ¶Aug. Panis de cęlo qui dulcis, ægris per peccata ita amarus est, vt sustinere non possint. ¶Econtra. b ¶De adepta hæreditate.

ritauerunt te Domine. Et læten-

a ¶Quibus gratulantibus vel gustantibus suauis est. b ¶Non dubie dico.

tur omnes qui sperant in te: in

a ¶Non temporaliter. b ¶Idest quia. c ¶Hæc est ęterna eorum exultatio.

æternum † exultabunt, et habita-

bis in eis. Et † gloriabuntur in

a ¶Aug. tanquam habentes ad fruendum quod diligunt, quæ est hæreditas æterna.

te omnes qui diligunt nomen

a ¶August. Benedictio est gloriari in Deo & habitari ab eo: Sed quia hanc præcedit vocatio, quæ est gratiæ, subdit: Domine vt scuto & cætera.

tuum, quoniam tu benedices iu-

a ¶Bona voluntas Dei præcedit nostram, vt vocet ad pęnitentiam: & hæc sunt arma quibus vincitur inimicus. hoc scutum contra eum qui tribulationibus & tētationibus fugerit desperationem.

sto. Domine vt scuto † bonæ vo-

luntatis tuæ coronasti nos.

¶Idest Christum. a ¶Pęnitentijs.

† In finem Psalmi Dauid pro o-

a ¶Pro metu iudicij.

ctaua.

n Iudica. *condemnando eos ad pęnam & interitum. Vnde in translatione Hier. iuxta Hebræos habetur: condemna eos Deus.*

o Decidant à co. *quibus cogitant nos perdere & hereditates nostras possidere.*

p Secundum mul. *Multiplicatio enim peccatorum meretur exterminium gentis.*

q Quoniam irritau. *attribuendo veritatem tuam idolis & demonibus, secundum quod dicitur infra. Omnes dij gentium demonia &c.* (*Psal. 95.*)

r Et lætentur. *Hic consequenter ponitur secundus effectus, qui est ciuium protectio, cum dicitur: Et letentur &c. habita victoria de aduersarijs, ex qua causatur letitia.*

s In æternum &c. *idest exultent: quia sicut dixi, Hebrei pro modo optatiuo vtuntur futuro indicatiui: Et dicit in eternum: vt in præsenti in Domino gaudeant ipsum laudando, & perfectius in futuro.*

t Et habitabis. *in presenti per gratiam, & in futuro per gloriam. ideo subditur,*

v Et gloriabuntur. *& subditur causa,*

x Quoniam tu bene. *in bonis temporalibus & spiritualibus multiplicando. Et subditur pro victoria de aduersarijs gratiarum actio, cum dicitur in fine psalmi.*

y Domine &c. *idest per tuam bonam voluntatem, non per nostram iustitiam, vel fortitudinem.*

z Scuto. *scilicet tua protectionis, & defensionis.*

a Coronasti nos. *dando victoriam de aduersarijs nostris: quæ per coronationem designatur, eò quòd corona victoribus antiquitus donabatur. Secundum autem sensum allegoricum iste psalmus est oratio ecclesiæ contra infideles terram fidelium inuadentes. Secundum verò sensum moralem est oratio ecclesiæ contra dæmones, fideles suis tentationibus persequentes, & quærentes eos deijcere à consecutione hæreditatis eterne. Sed istos sensus non intendo prosequi exponendo totaliter: Tum quia de facili à quolibet intelligente potest ad hoc applicari litera huius psal. Tum quia alij doctores & expositores valde sufficienter prosecuti sunt istas expositiones.* (*Allegori. Moraliter.*)

¶ *a* Domine

NIC. DE LYRA.

¶ *a* Abominabitur Dominus. *eum à se reijciendo.*

b Ego autem. *Hic consequenter adhuc subditur de psallendi seu orandi modo, cum dicitur in persona cuiuslibet cantoris huius psal. Ego autem. & incipit hic versus in Hebræo & in translatione Hieron. iuxta Heb. Ego autem in multi. mise. i. præsumens de tua misericordia, non de mea iustitia.* († laudabūt † operies proteges eos)

c Introibo in domum. *idest in templum tuo nomini dedicatum.*

d Adorabo ad templum. *quia Iudæi etiam extra Ierusalem existentes versa facie versus Ierusalem adorabant.*

e In timore tuo. *i. reuertendo modo.* (*2. Paral. 6. Dan. 6. a*)

f Domine deduc me. *Hic consequenter resumitur petitio de subiectione hostium, cum dicitur in persona populi Iudaici: Domine deduc &c. idest deduc me in protectione tua, vt sim instrumentum iustitia tuę, ad deijciendum hostes me iniustè persequentes.* († In finē in carminib. Psalm. Dauid pro octaua.)

g Dirige in conspe. *faciendo eam prosperam: & ad hoc allegat aduersariorum malitiam tanquam causam, dic.*

h Quoniam non est in ore. *quia post simulationē amicitię inimicitias exercebant, vt supra dictum est.*

Cor eorum. *nihil habens amicitię stabilis.*

K Sepulchrum pa. *q.d. vellent nos si possent, viuos deglutire.*

m Dolosè. *prius amicitiam simulando.*

n Iudica.

r *Et lætentur omnes.* de eorum deiectione.

v *Et glo. in te.* idest glorientur in te de victoria à te sibi collata.

x *Quoniam tu benedices iusto.* in bonis ipsum multiplicando.

z *Scuto bone voluntatis tua co.* idest coronabis. Scriptura nanque sacra loquitur frequenter de futuro per modum pręteriti, & econuerso, idest reddes nobis coronam Ierusalem.

MORALITER.

* b *Ego autem in multitudine.* Hic incipit versus in Hebræo, & ponitur modus adeūdi terram illam, cum dicitur, Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ principaliter confidens, & nō in merito iustitiæ meæ & apparatu militiæ.

c *Introibo in do.* idest sanctum sepulchrum in quo quieuisti.

d *Adorabo ad templum.* i. modo reuerenti & deuoto. Et quid orabo?

e *Domine deduc me.* idest deduc me in virtute tua ad faciendum iustitiam de inimicis tuis & meis. Et allegatur ad hoc ratio, cum dicitur,

h *Quoniam non est in ore eorum.* sed falsitas: quia lex Mahumeti quam confitentur, est conficta multis falsis.

K *Sepulchrum patens est guttur.* de quo nō exit nisi fœtor.

l *Linguis suis dolosè agebant.* frequenter cū Christianis.

n *Iudica illos Deus.* iudicio condemnationis.

o *Decidant à cogi.* quibus machinantur inferre mala fidelibus tuis.

p *Secundum multitudinem.* quasi dicat iniquitates eorum demerentur, vt de terra illa deijciantur.

q *Quoniam irritauerunt te Domine.* auferentes cultum tuum de terra, in qua potissimè deberet vigere.

* a *Domine*

GLO. ORD. PSAL. VI.

A *Domine ne in fur. Cassi.* Confessio est deprecatiua, quæ apud Deum valet. Primò est exordium, in quo captat beneuolentiam, per potestatem iudicis, per infirmitatē suam, per consuetudinē parcēdi: quia non vult à mortuis sed à viuis rogari.

b *Arguas. Aug.* Argui grauius est quā accusari, vnde dānatio timetur. Corripi minus, idest emendari vel erudiri. Arguuntur in iudicio qui sine fundamento. Emendantur. i. purgantur qui supra illud, lignum, fenū, stipulā edificauerunt. Dicit ergo hic sana, ne ibi sit opus. vnde subdit, Miserere. (*In Exposit. psal. 6. 10.8.* † ira tua † furore tuo.)

c *Infirmus. Aug.* Reatu infirmatur anima à quo sana: quia ossa. i. mens conturbatur ad pęnitentiam: & anima. i. sensualitas, ergo vsquequo differs, quasi dicat, quid restat quin sanes? († furore tuo, excandescentia tua.)

d *Vsquequo. Aug.* Innuit se diu luctari cum vitijs. Non est autem crudelitas dilatio Dei, sed vt persuadeat animæ in quæ mala se præcipitauit. Nōdum enim tam perfectè orat, vt ei dicatur, Adhuc te loquente dicā, ecce adsum. Et vt ex difficultate sanationis inde magis caueat sibi, & vt ostendatur q̄ pęna sit non conuersis. si tanta difficultas sit cōuersis? vnde. Si iustus vix saluabitur, impius vbi apparebit? (*Vt sup. ibi.* † territa † territa *Isa. 65. d* † sub. cōuertes me, aut quid simile *1. Pet. 4. d*)

e *Conuertere. Cassi.* Qui auersus eras, vel à vindicta.

f *Eripe.* ab imminente morte. Vel, eripe animam peccatis ligatam.

g *Saluum &c.* dando virtutes.

h *Quoniam non. Cassi.* Ideo hic festino dimitti, quia post mortē & in inferno non accipitur confessio.

i *In inferno. Aug.* Confessus est diues qui Lazarum vidit, & si de profundo, cuius comparatione coactus est confiteri mala sua vsq; adeò, vt & fratres roget ab his præmoneri: sed post iudicium in profundioribus tenebris nullam lucem Dei videbunt, cui confiteantur. Vel mortem dicit peccatum, in quo immemor est Dei, qui mandata eius contemnit.

k *Laboraui. Caß* Narrat erumnas quibus pęnitens auertitur, gemit, dum videt, quod egit, & quæ pęna futura.

☞ a *Lectum*

Psalmus VI.

a ¶Hic seca, hic vre &c. Aug. b ¶Aug. furor idem est ex Græco qd ira. vnde & hic varie dr̄, prius furor, postea ira, vel econuerso.

Domine, ne in † furore

a ¶Quasi conuincas.

tuo arguas me, neq;

a ¶Quod minus est. b ¶Quasi castigandum. c ¶Sed,

in † ira tua corripias me. Misereri

a ¶Quia iustitiam sustinere nequeo. ¶Natura & peccato.

mei Dn̄e qm̄ infirmus sū, sana me

a ¶Non parum, sed vsque ad ossa peruenit idest robur animę: hoc valde. b ¶Fortitudo animę.

Dn̄e, quoniā † conturbata sunt ossa

a ¶Expositio ossium.

mea. Et anima mea † turbata est val

a ¶Ideo. b ¶Differs. c ¶Aug. & ideo qui pius es non differas, sed conuertere, vt ego conuertar ad te, sed quia perfectę conuersationi nostrę semper est paratus. videtur dici: conuertere: idest fac me perfectè conuerti, in quo sentit labore m: vnde addit. Eripe animam quasi in conuersione multis impeditam.

de, sed tu Dn̄e † vsquequo. † Cōuerte

re Dn̄e, & † eripe animam meam:

a ¶Non meritis: quia iusta damnatio peccanti.

saluū me fac propter misericordiā

a ¶Aug. intelligit nunc esse tempus conuersionis, quia cum hæc vita transierit, non restat nisi retributio.

tuam: Quoniam non est in morte

a ¶Aug. Internus est cecitas animi, que mortuum inuoluit, sed vt inde liberet laboraui, & quasi parum profuerit, addit, lauabo.

qui memor sit tui, † in īferno aūt qs

a ¶Ego autem ¶Satisfaciendo. b ¶Cordis.

cōfitebit tibi? † Laboraui in gemi-

a ¶Et post. b ¶Ad literam, vel peccata. ¶Aug. Quasi alternatim patitur noctes, cum carne seruit legi peccati. & dies sentit. cum mente seruit legi Dei.

tu meo, † lauabo p singulas noctes

a Domine ne in furore tuo. *Idest ne punias me secundum rigorem iustitia tuæ, sed magis secundum dulcorem tuæ misericordiæ. Et dicit in furore tuo, alludendo ei quod scribitur de populi numeratione. Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitq; Dauid dicentem ad Ioab: Vade, numera Israel & Iudam.* (*2. Reg. 24. a*)

b Miserere mei Do. *Ex visione enim angeli percutiētis populum pro numeratione prædicta Dauid fuit ita territus, quòd de cætero fuit quasi languidus intantum, quòd non calefiebat vestibus. Et huius languidę frigiditatis vna causa fuit iste terror, vt dicunt doctores, sicut exposui supra.* (*3. Reg. 1. a* *3. Reg. a.*)

c Et anima mea turbata est valde. *videns enim angelum cædentem populum occasione sui, ita fuit turbatus. quòd dixit ad Dominum: Ego sum qui peccaui, ego sum qui iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, ira tua contra me, & contra domum patris mei.* (*2. Reg. 24. c*)

d Sed tu Domine vsquequo. *subintelligitur, sustinebis populi percußionem & meā afflictionem. Et est modus loquendi decurtatus, sicut homo anxiatus & territus non profert intentionem suam completè, sed truncatè.*

e Conuerte Do. *de rigore iustitiæ ad dulcorem misericordiæ.*

f Et eripe animam meam. *de isto timore et afflictione.* († Reuerte re. † erue)

g Saluum me fac propter misericordiam tuam. *non propter iustitiam meam, cum iniquè egerim. Et ad allegationem diuinæ misericordiæ subdit per modum causæ.*

h Quoniam non est in morte. *idest post mortem.*

i Qui memor sit tui. *memoria fructuosa, quantum ad eos qui decedunt in peccato mortali. ideo subditur,*

k In inferno autem quis confitebitur tibi. *scilicet confessione laudis diuinę, quasi diceret nullus, eò quòd in inferno nulla est redemptio. Timebat enim Dauid, ne magna pars populi quæ moriebatur subitò in illa pestilentia trium dierum decederet in peccato mortali, & sic damnaretur, quod erat ei valde lugubre: sicut & mors filij sui Absalom, quamuis ipsum persequeretur, eò quòd probabiliter credebat ipsum in peccato mortali decessiße, sicut dictum fuit,* († Defeci, fatigat' sū. † 50. dist. c. si quis diaconus. §. quod si)

l Laboraui in gemitu meo. *Hic consequenter Dauid pro impetratione diuinæ misericordiæ allegat pænitentiam suam de peccato commißo di, Laboraui in gemitu meo. præ anxietate cordis, non potens continere à gemitu etiam coram hominibus: & de die in diem, quod est durum & laboriosum maiestati regiæ.* (*2. Reg. 18.*)

m Lauabo per singulas noctes. *quia de nocte in secreto cubiculi magis erumpebat in signum pænitētiæ profluuium lacbrymarum, propter peccatum commißum.*

¶ *a Turbatus*

NIC. DE LY. PSAL. VI.

Domine ne in fur. *Huic psal. præponitur talis titulus in Heb. Ad victoriam in organis super octauam psal. Dauid. Et secundum Hebr. octaua est hic, nomen instrumenti musici, eò quod octo chordas habeat, sic nominati sicut monochordiū qd est instrumentum musicum, ab vnitate chordæ nominatū: secundum hoc, igitur sensus huius tituli est: Psal. Dauid super octauam, idest aptus decantari instrumento tali. Ad victoriam in organis, idest in cantibus, eo modo quo cantores conabantur in canticis vnus chorus alium superare, sicut supra expositum est, & sic organis non est hic nomen instrumenti, sed cantus. Et propter hoc Hierony. in translatione iuxta Hebraicum pro organis transtulit hic in psalmis di. victori in psalmis psal. Dauid super octauam. & patet expositio ex his dictis & in titulo psal. quarti. Et similiter patet expositio tituli qui communiter ponitur in Biblijs, qui talis est: In finem psal. Dauid pro octaua, quia per finem hic intelligitur vltimum de potentia in conatu cantorum, sicut dictum fuit supra titulo quarti psal. Igitur ex prædictis apparet, quòd Dauid autor fuerit huius psal. sed materia psal. seu de quo fecerit non apparet: propter quod variè & multipliciter exponitur apud Hebræos & Latinos: & propter breuitatem sectandam vnam expositionem accipio, quæ mihi videtur litera rationabilius applicari, scilicet quòd Dauid fecerit istum psal. petēs misericordiam super offensam diuinā, qua iactanter & contra legem iussit populum numerari absque datione argenti, quod in tali numeratione præcipitur dari in Exo. propter quod propheta Gad de mandato Domini dixit ei: Trium tibi datur optio &c. Et ibidem subditur: Dixit autem Dauid ad Gad: Coarctor vndique nimis &c. quia videbat sequi penam horribilem super se & populum occasione sui. Et secundum hoc iste psal. in duas partes diuiditur: quia primò ponitur ipsius Dauid mirabiliter afflicti deuota petitio. secundò ipsius Dn̄i exauditio, ibi: Discedite à me. Circa primum Dauid primò implorat diuinam misericordiam: secundò ad ipsam obtinendam allegat suam pęnitentiam, ibi: Laboraui. Circa primum dicit sic,*

a Domine

MORALITER.

* a *Domine ne in furore.* Psalmum istum fecit Dauid pęnitens de numeratione populi ad iactantiam regni sui. Licet autem exponi possit moraliter de quolibet peccatore pęnitente, tamen magis propriè de peccatore, qui se iactando recolit bona sua, sicut ille Pharisæus qui dicebat. Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, adulteri &c. Et sequitur, Ieiuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo. Et ex tali iactantia incurrit afflictionem corporis vel animæ: & sic pęnitens clamat ad Dominum, dicens: Domine ne in furo. i. in finali iudicio quando contra peccatores apparebis iratus, qui modò es mansuetus. (*2. Reg. 2.* *Luc. 18. b*)

b *Miserere mei Do.* idest pronus ad peccandum ex corruptione primorum parentum, vnde. Sensus & cogitatio humani cordis prona sunt ad malum ab adolescentia. (*Gen. 8. d*)

c *Et anima mea turbata est.* de peccatorum commissione.

d *Sed tu Domine vsquequo?* subintelligitur, differes eam sanare. ideo subditur,

e *Conuertere Domine.* nunc in præsenti.

f *Et eripe ani. meam.* de terrore iudicij futuri.

g *Saluum me fac propter misericordiam tuam.* quam allego, & non meam iustitiam.

h *Quoniam non est in mor.* idest post mortem.

i *Qui memor sit tui.* pœnitentia fructuosa.

l *Laboraui in gemitu meo.* iam de præterito.

m *Lauabo per singulas noctes lectum meum &c.* de futuro. nam ad habendum remissionem requiritur pęnitentię continuatio, sicut de beato Petro legitur, quòd singulis noctibus surgebat hora, qua (*Petri pœnitentia.*)

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Lectum.Cas.* Conscientiam qua quibusdam quies quibusdam tormentũ. Stratum sensualitatem, fertilem faciam quę erat arida. Vel, lectus delectatio corporis in qua homo resoluitur. Stratus cumulus peccatorũ vt vestium, quo resoluto, imbre lachrymarum, noua messis virtutum crescat.

E

In Exposit. psal.6. to.8. b *A furore. Aug.* Ab ira, vel Dei, quę in iudicio, & hic in cęcitate mentis. Ibi exteriores tenebrę, quia tunc penitus extra Deum. i. lucem: quia in summa cęcitate, hic iam incipiunt in peccante: & ideo dicit turbatum, nõ extinctum oculũ. Vel à sua ira qua turbante solem. i. sapientiam Dei nõ potest videre. Vel ideo sic laboro, quia inueteraui, mẽbrum factus veteris hominis. vnde hoc? quia turbatus à furore primo parenti exerto. Inueteraui ad similitudinẽ veteris vestis, quæ nec est vsui nec decori: Ne quis desperet de grauitate peccatorum, subdit, Discedite. *Cassi.* Correptio, vt separetur ab illis, quorum collegio peccauit, & insistat mandatis Dei.

† mollificabo, dissoluam, siue faciam
† ab ira
† in omnibus inimicis meis.

Vt sup. ibi. c *Inimicos. Aug.* i. vitia vel malos homines, qui verè sunt inimici ad Deũ se conuertentiũ, à quibus separatur omnis bonus, non loco, sed animo. Quia verò non est inanis tantus labor pœnitentiæ, exauditum se significans subdit, Discedite.

d *Dominus.* Ter Dominus, quia trinitatem affuisse precibus ostendit. Incepit à lachrymis, exauditus exultat.

† confundentur

e *Exaudiuit Do. Cassi.* Dat exemplum fideliter orantes audiri.

f *Erubescant. Cassi.* Quasi in conclusione iam liber à peccatis exultans pro inimicis vt conuertantur, orat, vt sicut ipse habeant veniam. *August.* Erubescant. Hoc non hic, vbi potius irridẽt eos qui omnia relinquunt, & infirmos erubescere faciũt. sed in iudicio.

a ¶Lectus est voluptas corporis & delectatio seculi, in quo æger animus quiescit. b ¶Idem quod lectus.

a lectũm meum, lachrymis meis str^a^

a ¶Rigare ad interius pertinet, vt sit fletus vsque ad intima cordis. ¶Ideo quia.

tum meum † rigãbo. † Turbatus est a

a ¶Futuro quem timeo. b ¶Quia etiam inter omnes, à nullo immunis, omnibus consensi.

b † à furõre oculus meus, † inuetẽraui b

c † inter omnes inimicos meos. Di- c d

a ¶Aug. vel prophetia est: quia ira in iudicio, vel nunc vbi gratia a paleis nuda & si inter eas.

scedite à me oẽs qui operamini ini-

d quitatem, quoniam exaudiuit Dñs e

a ¶Compunctionem pro commissis. b ¶Remittendo. ¶Aug. Repetitio crebra ex affectu, quia gaudenti non sufficit semel dicere quod gaudet.

e vocẽm fletus mei. Exaudiuit Domi f

a ¶Pro deponendis peccatis.

nus deprecãtionem meã, Dominus

a ¶Pro impetrandis virtutibus. b ¶Quasi oblationem. c ¶Ergo iam. ¶De actibus quia mali.

f orãtionem meã suscẽpit. Erũbescãt g

¶Timore iudicij. ¶Alias non habet vehementer.

& conturbentur vehemẽter omnes

a ¶Aug. illis conuersio ad confusionem qui noluerunt habere ad salutem. b ¶Cassi. ne eant quò tendebant: & non differatur, sed erubescant valde ve. post cõuersionem ex recordatione, quod est custodia virtutis.

inimici mei, † cõnuertãtur & ẽrube h i

¶Et hæc omnia.

scant valde velociter.

G

d *Discedite à me omnes. Hæc est secunda pars principalis huius psalmi, in qua ponitur diuina exauditio, de qua certificatus fuit David per verbum Gad prophete dicentis sibi de mandato Domini, q̃ ædificaret altare in area Ornan Jebusæi & sibi sacrificaret: Deus autem non præcipit sibi offerri sacrificium ab homine nisi placatus erga eum. Secũdò hoc intellexit per descensum ignis de cœlo super holocaustum suum, vt habetur infra, qui descensus signum est diuinæ placationis & acceptionis, sicut dictum fuit de oblatione Abel. & de oblatione Elię. Non est autem verisimile, q̃ David tantum beneficium transierit sine speciali gratiarum actione, nec inuenitur alius psalmus David ad hoc applicatus. propter hoc dixi in principio huius psalmi, q̃ ad istam sententiam rationabiliter applicatur. Dicit igitur David: Discedite à me omnes. i. tu Sathan & satellites tui, qui me concitastis ad numerationem populi.*

Paral. 21. Gen. 4. 3. Reg. 18.
† Caligauit, conturbauit, permutatus, præ ira, ob irã, siue tuã Deus,
† inueterauit, detritus est, propter oẽs tribulãtes me.

e Quoniam exaudiuit Dominus. *Sicut. n. dæmones ingerunt se peccatoribus, vt faciãt eos ruere de peccato in peccatum, sic refugiunt quando vident peccatorem à Deo exauditum & liberatum: quia cum superbissimi sint, abhorrent ab hominibus deuinci.*

f Exaudiuit Dominus. *Replicatio est eiusdem sententiæ ad ostendendum maiorem gratitudinem diuinę gratiæ sibi factę.*

g Erubescant & conturbentur. *Reuertitur ad exprimendum erubescentiam & turbationem dęmonum, quando vident peccatorem resurgere, & Deum sibi placatum propter causam dictam.*

h Conuertantur. *non conuersione pœnitentię, quæ non cadit in dęmonibus, sed conuersione erubescentię, retrocedendo à me à Deo exaudito secundum multitudinem suæ misericordiæ. ideo subditur:*

i Erubescant valde ve. *quia diuina gratia in instanti infunditur, & per hoc diabolica instantia confusa citò repellitur. Iste autem psalmus potest exponi moraliter de quolibet peccatore veraciter pœnitente, & implorante diuinam misericordiam pro sua liberatione à culpa commissa & pœna incursa: & post longam & deuotam orationem probabiliter se æstimat à Domino exauditum per datam sibi diuinitus internam consolationem. propter quod iste psalmus inter septem psalmos pœnitentiales est primus. Sed hanc expositionem non intendo prosequi. Tum quia de facili ad hoc potest litera applicari. Tum quia doctores nostri hanc expositionem & consimiles non solum sufficienter, sed etiam sufficientissimè tractauerunt, & in scriptis multipliciter reliquerunt.* H

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Turbatus est à fu. *i. à dolore cordis. Vnde in Heb, & in translatione Hier. iuxta Hebræos pro furore habetur amaritudine, ex qua profluebant lachrymæ in tanta abundantia, q̃ visus acies caligabat.*

b Inueteraui. *i. ad interitum corporis & animę propinquaui, secundum illud. Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.* Heb. 8. d

c Inter omnes inimicos meos. *scilicet Sathan & satellites suos, qui me prouocauerunt ad peccatum numerationis populi, secundum illud. Cõsurrexit aũt Sathã cõtra Israel: & incitauit David vt numeraret Israel.* 1. Paral. 21. a

F

MORALITER.

✱ Christum negauerat, & flebat, ita q̃ facies eius videbatur adusta ex fluxu lachrymarum.

a *Turbatus est à furore.* idest præ dolore cordis & lachrymis obscuratus est visus eius. Et subditur causa,

b *Inueterauí.* corruptione peccati.

c *Inter omnes.* idest dæmones ad malum me prouocantes. Sed quoniam vera pœnitentia certam spem habet ad remissionem peccatorum, subditur,

d *Discedi. à me.* i. vos dæmones qui estis in malo obstinati.

e *Quoniam exau.* hæc sunt verba pœnitentis, quando sentit coniecturaliter diuinam consolationem.

g *Erubescant & c.* sicut. n. dæmones gaudent & gloriantur de peccatoris deiectione, ita turbantur & erubescunt de eius releuatione.

h *Conuertantur.* quia cum sint superbissimi videntes se superatos, nolunt ibi diutius commorari. vnde de Christo scribitur. Et reliquit eum dia. tanquam in tentatione victus. Matt. 4

GLO. ORDIN.

a *In finem psalmus. Aug.* Chusi qui transiuit in partem Absalon, sed de historia velamen sumpsit mysteriorum. Chusi silentiũ. Iemini dexter. Achitophel fratris ruina. i. Iudę scelus qui Dñm tradidit. Contra hos dolos Dñs dimicauit silentio. i. alto secreto, quò cęcitas in Israel facta est, vt cum plenitudo gentiũ intret, totus Israel saluus fiat. de quo Apostolus exclamat admirans, nõ exponens: O altitudo diuitiarũ, sapientiæ & scientiæ Dei. Hoc silẽtio Dominus passionis occultans sacramentum, ruinam fratris. i. scelus Iudæ cõuertit in misericordiã, & quod ille ad perniciem vnius hominis fecit, iste ad salutem omnium flexit. Cantat ergo hunc psalmũ Domino fidelis, cui facta sunt verba Chusi. i. manifestatio huius silentij, quod dexter & fauens Deus operatus est ei. Non enim erat eis abscondendum pro quibus gestum est. *Aug.* Pôt hic psalmus in psona Christi intelligi, si qua humiliter dicta sunt, ad infirmitatem nostram referantur, quam gestauit. Primò petit ex omnibus tribulationibus liberari.

† שגיון Sigaiõ instrumenti musici nomen, quod solicitudo vel angor, aut exercitatio ignoratio siue error interpretatur.
In Exposit. psal. 7. to. 8.
Vt supra ibi.

a ¶Christum. b ¶Dirigens nos. c ¶Fidelis cui facta est mysterij reuelatio.

a In finẽm † psãlmus David, quem

a ¶Ad honorem. b ¶Manifestatione alti silentij quo Christus occultauit Iudæis mysteriũ passionis.

cãtãuit Domino pro † vẽrbis Chusi

a ¶Idest dextræ. quia consuluit saluti David necessaria proditione. vel quia illud silentium Deus dexter. i. fauens & propitius huic fideli aperuit.

filij Iẽmini. 2. Reg. 16. d.

PSAL. VII.

a ¶Per potentiam.

b DOminẽ

GLO. ORD. PSAL. VII.

b DOmine Deus. *Cassi.* Iste est primus psal. eorũ in quibus per actus David futura mysteria Domini significantur. Mysterium incarnationis silentium fuit Iudæis. Vt David à filio, ita Christus a populo quem nutrierat persecutionem sustinuit. ✱ a Li-

NIC. DE LY. PSAL. VII.

a DOmine Deus. *Huic psalmo præponitur talis titulus in Heb. Ignorantia David quam cecinit Dño sup verba Chus filij Iemini. Ad cuius intellectum sciẽdum, quod Chus hic accipitur pro Chusi, quod est nomen proprium & appellatiuũ. Et secũdũ hoc est hic duplex expositio huius tituli & psal. Prima est, prout Chusi est nomen proprium cuiusdam hominis, q fuit amicus ipsius David, qui ad in-* ¶ *stantiam* 2. Reg. 15

MOALITER.

✱ a *Domine.* Psalmũ istũ fecit David, eò q̃ fuerat occasio mortis sacerdotũ Nobe petens a Dño, ne pp hoc tradet in manus Saul & aliorũ persequẽtiũ ipsum. Hũc ergo psal. debet dicere Dño qui per incautelã suã est occasio magni mali, petens à Dño liberari, & dicat: Dñe Deus meus &c. i. in tua misericordia, nõ i mea iustitia. 1. Reg. 22

✱ d *Saluum*

a *Libera. Aug.* Quasi superato omni bello vitiorum iam profectò nihil restat, nisi inuidus diabolus.

A

b *Rapiat.* Redimat. Cas. Propria verba, Domini est liberare, leonis rapere. Ordo prius persequentes ponit, inde leonẽ. Expiatus enim ab omnibus spiritualibus nequitijs à diabolo liberatur.

c *Domine si feci ist. Cas.* Ad literam de David & Absalon. Si feci istud, idest si hoc malum mihi per præteritam culpam contigit. Vel si modo est iniquitas in manibus, idest operibus meis. Vel, si reddidi re. mi mala &c. quod dicitur æquitas apud homines, meritò & si non videatur hominibus: decidam ab inimicis meis inanis à fructu mansuetudinis. *Aug.* Si feci istud, vel vniuersale peccatum, quod sine nomine dixit, quod est superbia, quæ est radix omnium malorũ. Vel quod sequitur, si est iniquitas, quod de omni peccato accipitur.

† eue
placeret & non sit qui eripiat.

d *Si reddi. Aug.* Idest, si te non sum imitatus in iusto silentio. i. patientia qua pro me operatus es.

e *Decidam meri. ab ini. Aug.* Non iureiurando hoc sibi imprecatur, sed dicit quòd contingit se vindicantibus. prophetat ergo non iurat per execrationem, quod est grauissimum iurisiurandi genus. *Aug.* Inanis factus vana & superba lætitia, quòd quasi vinci non potuit. Salomon: Melior est qui vincit iram, quam qui capit ciuitatẽ.

depe. di. s. opponitur.
pacificè egẽti me in malũ spoliaui inimicos meos gratis (imerito, vel sine causa)

f *Conculcet in terra & c. Augustin.* Anima peccatoris: de quo: Terra es, & in terram reuerteris. cibus serpentis est cui, maledictione dictum est: ☞ Terram

a ¶Per creationem. b ¶Voluntate. c ¶Non in me. ¶Prætendit meritum.

Deũs meũs in tẽ speraui, saluũ me b c d

a ¶Spiritualibus nequitijs, vitijs & peccatis.

fac ex omnibũs persequentibus me

a ¶A diabolo & angelis eius. b ¶A leone. c ¶Aliquãdo.

e & † liberã me. Nẽ quando rapiãt vt f

a ¶Idest diabolus qui in illis vitijs & peccatis impugnat. vnde vt leo rugiens circuit. b ¶Cui semper insidiatur. ¶De corpore non curat si carne affligatur: c ¶Si tu non redimis, ille rapit. d ¶Nisi Christus.

leõ ãnimã meã, † dũm nõ est qui rẽ g h

a ¶Nisi qui redimit. ¶Dando vitam æternam. b ¶Quia sine innocentia neminem videt posse saluari, dicit. ¶Item prætendit meritum.

i dimat neq; qui saluum faciãt. Dõ-

a ¶Aug. hic patet perfectum loqui cui solius diaboli insidiæ cauendæ sunt. ¶Scilicet.

mine Deus meus, si fẽci istud, si est k l

a ¶Mala scilicet.

d iniquitas in manibus meis. † Si rẽd- m

¶Aug. hoc non potest dicere nisi perfectus sciens Christum hoc fecisse. a ¶Aug. maior patientia si non reddidi his, qui pro bonis reddiderunt mala. ¶Pro bonis.

e didi † retribuentibus mihi mãla, de n

¶Qui se vindicat occulte à diabolo superatur.

cidam † meritò ab inimicis meis i-

a ¶Etiam. ¶Impugnando idest suggerendo. b ¶Singularis. ¶Diabolus. c ¶Cui hominet non habẽt quid faciant.

nanis. Pẽrsequatur inimicũs ãnimã o

a ¶Decipiendo per consensum. b ¶Idest occultando vitam meam, terram faciat scilicet cibum sibi, quia nõ est tantũ leo, sed & serpens, & ibi fit despicabilis.

f meam, & cõmprehendat & cõncul p q

C

pter verba Saulis denigrati in fama & moribus. Filij Iemini: quia Saul fuit de stirpe Iemini, vt habetur 1. Reg. 9. Per verba autem ista Saulis intelligitur pręceptum eius quo pręcepit Doeg Idumęo interficere sacerdotes Domini, & ciuitatem eorum percutere in ore gladij, viros & mulieres, paruulos & lactantes, vt habetur 1. Reg. 22. Ad istum autem intellectum vadit titulus Hieronym. in translatione iuxta Hebr. & patet ex dictis. Alium etiam psalmum fecit David contra malitiam ipsius Doeg, vt videbitur infra. Domine Deus meus &c. Igitur secundum sententiam prædictam quam tenent Hebræi, & Hieron. idem videtur sentire ex titulo psal. Psalmus iste in duas partes diuiditur, quia primò David petit suam liberationem, ibi: Domine Deus. secundò ad hoc allegat multiplicem rationem, ibi: Domine Deus meus. Circa primum dicit: Domine. per omnium generalem gubernationem. Diuisio.

a Deus. *per creationem.*

b Meus. *per specialem cultum & deuotionẽ.*

c In te speraui. *scilicet de tua pietate confidens plusquam de mea ęquitate.*

d Saluum me fac. *à Saule & suis complicibus me persequentibus protegendo.*

e Et libera. *ab ipsis assecurando.*

f Nequando ra. *vt Leo crudelissimus.*

g Animam meam, *per occisionem à corpore separando.*

h Dum non est &c. *ex horrenda enim occisione sacerdotum propter David, ipse sciebat q̃ si caderet in manus Saulis, nullo precio posset redimi, nec per humanam potentiam saluari, eò quòd Saul tenebat potentiam regni.* † ergo

i Domine Deus. *Hic consequenter David pro sua liberatione allegat triplicem rationem. prima accipitur ex sua innocentia. secunda ex diuina iustitia, ibi: Exurge Domine. tertia ex persequentium nequitia, ibi: Consumetur nequitia peccatorum. Circa primum David allegat suam innocentiam imprecando sibi malum si in ipso sit contrarium, di. Domine Deus meus. exponatur sicut prius.* Diuisio.

K Si feci istud. *de preterito scilicet q̃ quęsierim mortem Saulis, prout sibi ab eo & detractoribus imponebatur. Vnde dixit ei David 1. Reg. 24. c. Quare audis verba hominum loquentium: David quęrit malum aduersum te &c.* D

l Si est iniquitas &c. *quęrens facere de futuro quod mihi imponitur, vt dictum est.*

m Si reddidi retribuentibus mihi mala. *hoc est, si persequentibus me reddidi malum pro malo. quod patet ex hoc q̃ Saul persequendo David bis cecidit in manus eius, ita q̃ potuit eum occidere, vt habetur 1. Reg. 24. & 26. & tamen David ei pepercit.*

n Decidam meritò ab inimicis. *idest sine virtute. ita quòd non possim me ab eis aliqualiter defendere. & secundum hanc literam David imprecatur sibi malum pœnę, nisi fuerit innocens à prędictis. In Hebręo autem & in translatione Hieron. iuxta Hebr. sic habetur: Si reddidi retribuentibus mihi malum, & dimisi hostes meos vacuos, spoliando Saulem & homines suos bonis suis, imò hastam Saulis & scyphum aquę, quę acceperat in tentorio Saulis in certum signum, quòd poterat eum occidere, restituit, vt habetur infra Regum 26. & secundum illam literam quę verior videtur in fine huius versus, Si reddidi retribuentibus mihi. &c. David non imprecatur sibi malum, sed allegat innocentiam suam: sed in principio versus sequentis incipit hoc imprecari, dicens,*

o Persequatur ini. *i. meipsum, nisi fuerim innocens à prædictis.*

p Et compre. *ita q̃ non possim effugere.*

q Et conculcet &c. *me occidendo, ita quòd cadauer meum conculcetur ab hominibus & bestijs.*

¶ a Et

NICO. DE LYRA.

B ¶ *stantiam David iunxit se fictè cum Absalom, vt impediret consiliũ Achitophel: & significaret ipsi David ea quæ tractarentur contra eum in consilio Absalom quod fecit 2. Reg. 17. Et ideo quando David audiuit, quòd Achitophel dederat consilium quòd ipse cum duodecim milibus bellatorum persequeretur David in campestribus, antequam posset ingredi aliquod fortalicium, & ad suggestionem Chusi in angustia positus disponeret se ad transeundum Iordanem, vt esset in loco tutiori, ne fortè fieret consilium Achitophel contra eum, fecit hunc psal. petens à Domino ab illo periculo liberari. Et ad hanc sententiam satis concordat litera psal. sed litera tituli videtur discordare: cum dicitur, Ignorantia David quam cecinit &c. quia secundum omnes expositores ignorantia accipitur hic pro peccato ignorantiæ, quod committitur ex ignorantia crassa, quæ non excusat à toto. persecutio autem, quam sustinuit David ab Absalom, & Achitophel eius consiliario, fuit ei inflicta propter adulterium commissum cum Bersabee, & homicidium Vriæ, secundum quod prædixit ei Natan propheta 2. Reg. 12. c. Hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua &c. Dicta verò peccata non fuerunt commissa per ignorantiam, sed ex certa scientia, vt patet 2. Reg. 11. Item quia Chusi prædictus non videtur fuisse de stirpe Gemini. Tum quia vocatur Arachites 2. Reg. 15. Tum quia non est verisimile, quòd David fecisset sibi amicum familiarem & consiliarium hominem de stirpe Gemini, de qua fuerat Saul eius persecutor. Et ideo est alia expositio, quam sequitur Rab. Sa. & Ionathan filius Oziel in translatione Chaldaica, quòd Chus siue Chusi est hic nomen appellatiuũ, & significat Aethiopem. & idem sentit Hieron. qui in translatione sua iuxta Hebr. huic psal. præmittit talem titulum: Pro ignorantia David qui cecinit Domino super verba Aethiopis filij Iemini. Et vocatur hic Aethiops ipse Saul, eò quòd fuit denigratus in fama & moribus pro iniqua persecutione David, & horrenda occisione sacerdotum Nobe in odium David, vt habetur 1. Reg. 22. cuius occisionis David fuit culpabilis per ignorantiam crassam, eò quòd pręsente Doeg Idumęo petiuit panes & gladium ab Achimelech sacerdote. Vnde quando Abiathar filius Achimelech fugit ad David nuntiando ei mortem patris sui & aliorum sacerdotum, vt habetur 1. Reg. 22. d. David culpam suam recognoscens dixit ad Abiathar: Ego sum reus omnium animarum patris tui. & causam huius assignans dixit: Sciebam enim, idest scire poteram & debebam in illa die quòd cum ibi esset Doeg Idumęus, proculdubio annuntiaret Sauli: & ideo David fecit hunc psal. orando Dominum vt remitteretur sibi dictum ignorantię peccatum, ita quòd propter hoc non traderetur in manus Saulis & aliorum ipsum persequentium: & secundum hoc sensus communis huius tituli est: Ignorantia David, idest culpa ignorantiæ David predicta, quam cecinit Domino, idest propter quam remittendam cecinit Domino hunc psal. super verba Aethiopis, idest propter*

MORALITER.

✱ d *Saluum me fac & c.* corporaliter vel spiritualiter.

f *Nequando rapiat.* s. persecutor corporalis per mortem corporalẽ, vel spiritualis per mortem spiritualem.

h *Dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.* scilicet salutem meam præter te.

i *Domine Deus.* Hic allegatur triplex ratio pro petitionis exauditione. Accipitur autem prima ex parte sui, dicens: Domine Deus. maliciosè, sciens q̃ tantum malum sequi deberet ex mea actione.

l *Si est iniquitas in manibus meis.* talis quòd vellem reddere mala benefactoribus meis.

n *Decidam meritò ab inimicis meis inanis.* quasi diceret, iustum esset quòd traderet meis inimicis, & quòd ipsi me comprehenderẽt, & totaliter conculcarent. Sed quoniam adhuc sum innocens ab istis.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E Terram manducabis idest diaboli, quia terra.i.terrena est. Et ideo hic ait, Conculcet in terra vitam meam.i.in terram redactam sibi incorporet, & ibi sit despicabilis.

a *Glor.me. Aug.* quæ debet esse in cõscientia vbi Deus videt. & solida in Dño, vt: Qui gloriatur, in Dño glorietur: Deducat in pulueré i. in superbiã & iactantiã vt. s. velim gloriari apud homines. (1.Cor.1.d)

b *Pul.de.* Puluis quem proij. ven. Aug. Superborũ iactantia. Vult ergo vt gloria sua sit solida intus, vbi Deus videt. Est.n. puluis si apud homines gloriatur. ecce quam cauenda superbia.

c *Exur.do.* Petit vt gloria resurrectionis Christi subueniat.

d *In ira tu.* Perfectus.n. iste non precatur hic aduersus homines, sed aduersus diabolũ, vt possessioné eius amittat, peccatores. s. & impios qui sunt eius possessio. Et quia ablatio hominis, quia pena est diabolo, dicitur ira Dei contra eũ. Vel, precat hic Christi resurrectioné, sicut in pcedéti eius incarnationé, vt: O Dñe De⁹ meus &c.

e *In fini* Mundus vel infernus sunt fines diaboli.

f *Et exurge.* Superbus diabolus quia per iniquitatem vincitur, subdit: Vel, exurge. i. toto orbe notus efficere resurgendo in præcepto, vt preceptum humilitatis facias impleri: & hoc inde sequitur, quia synagoga de diuersis populis, vel specialiter Iudæis. Circun.te. amando vel persequendo: pp hanc. i. amantem: regredere. i. fac scire eos omnipotentiam tuam, qui descẽdisti vt te viderent, vel propter hanc .i. persequentem, in qua locum non inuenis, regredere in altum. i. subtrahe te his qui te persequuntur.

g *Syna. Aug.* Congregatio populi. s. qui vel humilem contemnentes circundederunt vt persequentes, vel amando vt credentes. F Regredere resurgendo, ascendendo pp synagogam credituram, vt mittas spiritum de alto quo fit congregatio. vel pp hanc. i. persequentem synagogam, in altum regredere, te illi subtrahendo: quia locum non habes in malis, subtrahe te illis. Vel, exurge in ira. i. exerce irã tuam contra inimicos. s. Iudæos dicit ecclesia. Deinde quasi exponendo subdit: exaltare in finibus. i. altus efficere vt te non intelligant, quod est silentium tituli, vt sic te crucifigant. Et exurge in præcepto. i. cum appares humilis altus esto. Ipsa G enim humilitate exaltatus est, idest non est intellectus: & per hoc ꝙ non intelligunt te Iudæi qui crucifigunt credent inter gentes. Et ita synagoga populorum circũdabit te plenitudo. s. gentium credendo. & propter hanc synagogam gentium in altum regredere. i. rursus desine intelligi: quia & ista te offensura est. vnde. Putas cũ venerit filius hominis inu.fi.&c. Refrigescet enim charitas multorum, & Dominus in altum regredietur, vt à paucis syncera fides teneatur. Sed quomodolibet hic locus exponatur, conuenienter sequit: Dominus iudicat populos. post ascensionem in cęlum, quæ regressio accipitur, quia inde venturus est iudicare viuos & mortuos. vel cum peccantes Christianos deserit intelligentia veritatis, quæ iterum regressio dicitur. Secundum aliam sententiam venit Christianos iudicare, quod iudicium, non timẽs perfectus audet orare, Iudica me: Dominus iudicat, de iudicio regressi, idest Christi. (Luc.18. Matth.24.)

h *Innocen. Aug.* Quia non reddidi retribuentibus mi.

i *Super. Aug.* Iustitia & innocẽtia sunt super me, quia non à me, sed à Deo.

k *Corda. Aug.* Quid quisq; cogitet.

l *Renes.* Quid quemq; delectet, quia finis curæ & delectationis est delectatio, ad quam nititur peruenire. Opera nostra in dictis & in factis possunt videre homines: sed quo animo fiãt, & quo peruenire cupiant, solus videt Deus, qui cum videt cor esse in cęlo, & non delectari in carne, sed in Domino, idest cum bonæ sunt cogitationes & earum fines, dirigit iustũ, & non solum dirigit, sed adiuuat iustum, vnde subdit,

m *Iustum adiu. Aug.* Duo sunt officia medicinæ, scilicet morbum sanare, & sanitatem custodire. H Secundum primum dixit in alio psal. Infirmus sum, sana me Dñe. Iuxta alteram dicit hic perfectus: Iustũ adiutorium meum à Domino. Et illa enim & ista medicina saluos facit, sed illa ex ægritudine transfert ad salutem, hæc in ipsa salute conseruat. Illa ad morbum euadendum remedium, hæc autem ne ad morbum recidat, remedium præstat. Illa sanamur infirmi, hac custodimur sani.

(Textus:) a cet in terra vitã meã, & glóriã meã b in pulũerem deducat *. Exurge Domine in irã tua, & exaltare † in finibus inimicorũ meorũ. † Et exurge Dñe Deus meus in præcepto qđ mandasti, & synagoga populorum circũdabit te. Et propter hãc in altũ regredere, Dñs iudicat populos. † Iudicã me Domine secundum iustitiam meam, & secundũ † innocentiam meam super me. † Consumetur nequitia peccatorũ, & † diriges iustũ, scrutans corda & renes Deus*. † Iustum adiutorium meũ à Domi

(Glossæ interlineares:) a ¶ Hominem ad imaginem Dei factum. a ¶ Ad nihilum. quia non merui. b ¶ Si hoc feci, hoc mihi contingat: sed ¶ Aug. appare per carnem: dormit.n: cũ in secretis suis latet incognitus. a ¶ Christi sit vindicta contra diabolum. a ¶ Idest in possessione, vt ibi honoreris a conuersis. b ¶ Diaboli & angelorum eius. c ¶ Aug. quia humilitatem præcipis, prior eam imple. humilis appare, vt a te discant ij superbiam vincere. a ¶ Congregatio. a ¶ Quidam amando, quidam persequendo. b ¶ Vt diligẽs exerceatur, odiens amplius excrucietur. c ¶ Cęlum. a ¶ Pœnitens supra aiebat, saluum me fac propter misericordiam tuam, qua vocat ad penitentiam: iam vocatus quia præcepta seruauit secundum iustitiam petit iudicari. b ¶ In bonis faciendis. a ¶ Quia sine malis sum, quia non reddidi retri. mihi mala. a ¶ Supra quam dignus sum. b ¶ Etiam. ¶ Qui in sordi. est sor. ad. vt iam tandem veniat iustum iudicium. a ¶ Ex eo. b ¶ Vt iustus iustificetur adhuc. a ¶ In occulto vbi nullus videt nisi ipse qui perspicit corda. ¶ Cogitationes. b ¶ Delectationes. a ¶ Quia iam iusto tribuitur, & est quasi medicina quæ seruat salutem, altera est quæ facit.

(In margine:) * Sela. sup. psal.3. † propter indignationes (vel, indignans super hostes meos) † Excitami hi iudiciũ quod præcepisti (vel, restitue me in officio quod mihi demandauas i. in regnum vt rex institueretur ibi populus. vel, præsta quam promisisti vindictam) † perfectionem meã q̃ sunt in me. † Cõsumet nunc malũ impios, (vel, finiat obsecro malum impiorum) & stabilies † Clypeus meus est Deus. Da pr di.1. c.nunquid. Ne sede va. c.1. in prin.

exurge a Deus

NIC. DE LYRA.

¶ *a* Et gloriam meam. *idest gloriam regni Israel mihi à Deo promissam per Samuelem.*

b In puluerem. *per cadaueris mei incinerationem.*

c Exurge Do. *Hic consequenter allegat rationem suæ liberationis ex parte diuinæ iustitiæ dicens: Exurge Domine in ira tua, idest in effectu iustitiæ tuæ per vindictam.*

d Et exalta. *tuam iustitiam ostendendo.*

e Et exur.Do.i. *sicut tu mandasti iudicibus facere vindictam de malis, ita facies tu vindictam de meis persecutoribus: quia non habeo iudicem in terra, ad quem possim recurrere, eò ꝙ me persequitur rex terræ.*

f Et sy. *Hic incipit versus, & est sensus: Congregatio populorum circundabit te. s. circa templũ in quo est habitatio tua orando pro vindicta iustitiæ fienda contra gentiles eos persequentes. ideo subditur,*

g Et pro. hanc in al.re, *propter iustitiam faciendam & ostendendam de supernis procede. Dicitur Deus quodammodo procedere in altum, quando effectum suæ potentiæ ostendit qui prius non apparebat.*

h Do.iu.po. *Dicuntur autem hic populi Iudæorum aduersarij, de quibus fuerunt frequenter vindicati diuinitus propter orationem eorum deuotã, sicut patet in libris Regum, & libris Iosue & Iudicũ: & ideo Dauid cõsimiliter petit iudicari nõ zelo vindictæ, sed amore iustitiæ, dicens,*

i Iudica me &c. *& patet sententia ex dictis.*

k Consu. *Hic consequenter propter suam liberationem allegat persequentium malitiam, dicens: Consu.ne. In translatione Hieron. iuxta Hebræos habetur: Consummetur: & in idem redit, idest terminetur, & in Hebræo habetur, finiatur.*

l Pecca. *idest Saul & suorum satellitum, me nequiter occidere quęrentium. & ista nequitia fuit terminata quantum ad effectum, quando Dauid timens incidere in manus Saulis, fugit ad terram Philisthinorum, secundum quod dicitur 1.Reg.27. & nuntiatũ est Saul quòd fugisset Dauid in Geth, & nõ addidit vltra vt quæreret, desperãs se posse capere eũ.*

m Et diriges iustum. *scilicet me seruum tuum.*

n Scrutans corda. *idest tu Deus facies predicta, qui es scrutans corda, idest clarè videns cogitationes.*

o Et renes. *idest delectationes quę per renes designantur, eò quòd delectationes venereorũ quę sunt magis vehementes, vrgent in renibus virorum, secundum quod dicit Grego.hom.32. Quia viris luxuria in lumbis sit, fęminis in vmbilico, testatur Dominus qui de diabolo ad beatum Iob loquitur, dicens: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris. Videbat enim Deus clare cogitationes iniquas Saulis quęrentis occidere innocentem, & delectationes eius malas, eò quòd assuetus malis delectabatur in eis, secundum quod dicitur Prou.2.a. de talibus: Qui lętantur cum male fe. & exul. in re. pessi. Et cogitationes Dauid rectas, & eius delectationes bonas, propter quod dignum erat vt à Deo dirigeretur & adiuuaretur, ideo subditur,*

p Iustum adiutorium meum. *& patet litera ex dictis.*

¶ a Deus

MORALITER.

* c *Exurge Do.* idest in effectu vindictæ tuæ.

d *Et exal,* repellẽdo inimicos à me, ita ꝙ retrocedant ad loca sua.

e *Et exur.Do.* Hic ponitur secunda ratio, & accipitur ex parte Dei, qui præcipit iudicibus inferioribus facere iustitiam, & sic facere debet ipsam. ideo dicitur, Exurge Domine in præcepto quod mandasti. s. faciendo iustitiam de persequentibus me.

f *Et synagoga.* scilicet ad te laudandum de facto iustitiæ.

g *Et propter.* s. iustitiam: In altum regredere. ostendendo altitudinẽ tuæ iustitiæ in iniquorum punitione.

h *Dominus iud.* q.d. di. sicut quilibet Dominus tẽporalis iudicat & punit suos subditos, sic tu qui es Dñs generalis omnium debes iudicare, & punire omnes iniquos hoĩes vel dæmones. ideo cõcluditur,

i *Iudi.me.Do.* ferendo pro me sententiam.

K *Consu.* Hic ponitur tertia ratio, & accipitur ex malitia persequentium, cum dicitur. Consumetur. ita quòd non habeat effectum.

m *Et diri.iu.* saluando ipsum.

n *Scrutans cor.* idest cogitationes interiores & actus exteriores.

p *Iustum ad.me.* qui cognoscit innocentiam meam.

* a Deus

A a *Deus iudex.* Cas. Hic metu futuri iudicij terret, & spẽ reuersis promittit.

b *Nunquid &c.* Aug. Alia litera. Nunquid adducit iram per singulos dies. In Græco significantius: adducit irã: quia non in ipso est ira qua punit, sed in angelis iræ per quos punit: q non propter iustitiam qua non gaudent, sed pp malitiam pena humana delectantur: quos per singulos dies non congregat ad vindictam, sed per patientiam ad pœnitentiam inuitat.

c *Gladium suum.* Aug. Alia litera: Frameam suam splendificauit. Cas. Gladium suum, manifestã vindictã exercebit, nec impar dictũ ẽ hoc, quia ar. s.t. minatur, ne putetur remissa patiẽtia, parauit vt mox missurus sagittam putetur.

d *Arcum su.* Cas. A simili. Sicut.n. qui tetendit arcum minatẽ, ita per sacram scripturam minatur malis, ne remissa puteẽ Dei patientia, & parauit. q. mox missurus sagittam putetur sicut quis arcum parat, vt sagittam mittat. Arc.su.te. Aug. temperando vetus testa. per nouũ testa. Parauit, per explanationem. Aug. Vel parauit. Parat & disponit Deus non quidem faciẽdo, sed errare permittendo, vt pp peccata quidam malo voto legentes, malè intelligãtur in scripturis, quod est eis pena peccati, vt & quasi spinę à somno excitent bonos vt scripturis inuigilent. Vel de bonis vtrumque potest accipi, qui ijdẽ sunt vasa mortis & sagittę, secundũ illud Apostoli: Alijs sumus odor mortis in mortẽ, alijs odor vitæ in vitam. Vnde veniet iudiciũ de B quo dicit, ꝙ non pax Dei & ineffabile lumen de se profert, vñ puniantur iniq: sed ipsa peccata vertunt ipsi homini in pœnã, vt quæ fuerunt delectamenta homini facienti, sint instrumẽta Deo punienti. Vel vasa mortis obscura quædã loca: vñ mors hæreticis, sed ardentibus studio sagittæ.

e *Ecce.* Quasi hæc parauit Deus ĩ scripturis. Augu. vnde vẽ homini esse causa dãnationis. Sed ecce. q. non ex Deo sed ex homine est, quia lacũ ape. &c.

f *Conce.do.* Aug. i. appetitũ tpaliũ rerũ.

g *Peperit.* effecit, emisit: & in emissa iniquitate est lacus. i. præcipitiũ alijs. Vnde subdit:

h *Lacum ape.* Et sic est comparabilis aperienti lacum: aperit.n. concipiendo fraudem: effodit parturiendo, instando operi fraudis: incidit pariendo, fraudem scilicet perpetrando.

i *Conuer.do.* Caput aĩa: vertex, ratio: cui dñantur peccata, & supersunt: & superdescendent cum in pœnas detrudent.

k *Confitebor.* Cas. Conclusio quasi omnia in summam colligens, alacriter se dicit confiteri.

(Textus:) no, qui saluos facit rectos cõrde. Deus † iudex iustus, fortis, & † patiens, nunquid † irascitur per singulos dies? Nisi † conuersi fueritis, gladium suum † vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et † in eo parauit vasa mortis, sagittas suas † ardentibus † effecit. † Ecce parturit iniustitiam, concepit † dolorẽ, & peperit † iniquitatem. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueã quã fecit. Conuertetur † dolor eius in caput ei⁹, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Confitebor Dño secũdum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

(Glossæ interlineares:) a ¶ Non ait, & renibus: quia vbi cor ibi & delectatio, cum ęterna cogitantur. a ¶ Sed o iniqui quorum nequitia consummatur, conuertimini. ¶ Quia. b ¶ Secundum merita. c ¶ Cui nemo resistet. d ¶ Si modo. a ¶ Non: sed expectat ad penitentiã, vnde post grauius punit. a ¶ Quasi dicat: Iusti saluabuntur: sed ò vos peccatores. b ¶ Aug. gladius, Christus: qui primo aduentu vagina humilitatis tectus: secundo coruscabit, lumẽ suis, terror impijs. a ¶ Aug. scripturam. vbi per cordam no. testa. duritia veteris flectitur & domatur. a ¶ August. Hæreticos qui ex scripturis venenant animas. b ¶ Inde etiam sagittas iaculatur id est apostolos, quos effecit ardentibus amore Dei, qui omnia cõtemnentes dicũt: Quis me separabit ab amore Christi. ¶ Apostolos: vnde: Sagittæ potentis acutæ. a ¶ Autem. b ¶ Cum nequitia in animo concepta in opere consummatur. ¶ Nititur efficere. a ¶ Quia à diabolo per suggestionem. b ¶ Augu. qui est de terrenis rebus pro quibus mala machinamur: hæ sunt semen vnde iniquitas. id est iniustitia nascitur. a ¶ Etiam. b ¶ Consentiendo suggestioni terrenarum cupiditatũ. ¶ Fraudẽ inchoauit. c ¶ Instãdo operi fraudis. a ¶ Augu. fraudem pariendo. prius læditur fraudator damno innocentiæ, quam alius damno pecuniæ. a ¶ Aug Quia noluit euadere, sed seruus esse peccati libidine tationi dominante. b ¶ Quem concepit. c ¶ Mentem. a ¶ Rationem. b ¶ Quam peperit. In Zacharia, sedens super talentum plumbi. a ¶ Quasi impetu. & ideo grauatur vt non reuolet ad requiẽ sanctorum. b ¶ Hæc confessio non est peccatorum sed iustitiæ Dei, qui iustus iustos protegit, & malos pro sua malitia punit. Contra hanc laudem nihil valent blasphemiæ impiorum, qui mala excusant per fortunam vel fatũ vel diabolum, cui non potest resisti, vel aliam naturã. quæ non est ex Deo. ¶ Ideo. ¶ Laudabo. a ¶ Opere. ¶ Hoc ad gaudium pertinet sicut pęnitentia ad tristitiam. ¶ Quia.

(In margine:) † vel, iudicet iustum † minatur (sub. ipso) † cõuersus fuerit (sub. Deus, vel, homo) iacuet † operatus est. Iob.15.d † peruersitatem (afflictionem, vt alios affligat) mendacium † peruersitas (afflictio quæ afflixit) † longanimis *& patiens nunquid † ei parauit vasa (instrumẽta) iaculamentifera † persequẽtibus (sub. pauperẽ. i. vt eis vterentur, vel cõtra persequentes pauperẽ)

iuslibet artis dicuntur vasa, & ideo ostendens quæ sint ista vasa, subdit: C

i Sagittas. *Sagittæ enim illæ quarum ferra igniuntur antequam proijciantur, grauius nocent: propter quod talibus sagittis aliquando vtitur in bellis, maximè contra obsessos. Sagittæ autem Philisthinorum quæ dicuntur sagittæ Dei ratione prædicta, fuerunt valde graues Sauli & suis complicibus: & ideo sagittis ardentibus comparantur. Causa autem huius nocumenti subditur cùm dicitur:*

K Ecce par. *Hic est ordo præposterus: quia conceptio præcedit parturitionem. Saul autẽ primò cõcepit dolorem ex inuidia cõtra Dauid, dolens ꝙ plus probitas Dauid laudarẽ cùm cantaretur in choris: percussit Saul mille & Dauid decẽ milia, vt hẽ j.Reg.18. parturit autem iniustitiam, quando dolore inuidiæ inualescente, qui similis est dolori mulieris parturientis, filiam suam dedit ipsi Dauid, vt eum faceret ruere gladio Philisthinorum: ita quòd sub simulatione amicitiæ quęrebat eum interficere, secundum quod habeẽ. j.Reg.18. Peperit autẽ iniquitatem, quando apertè & manifestè voluit eum interficere, vt habetur. j.Reg.19. tunc.n. manifestè apparuit malitia sua, quę prius latebat in ipsius corde, sicut in partu apparet fœtus, qui prius latebat in ventre.*

l Lacum ape. *quia Saul quæsiuit occisionem Dauid per Philisthęos vt dictum est: & ipse incidit in hoc malum, quia ab eis occisus fuit. ideo subditur:*

m Conuer.do.eius. *i. malum quod ex dolore inuidię concepit contra me conuertetur super eum. & patet litera ex dictis: Et patet ẽt ex dictis, ꝙ Dauid hic prophetando prędixit mortem Saulis & modum & eius causam.*

n Confi.do. *Hic vltimò in fine psal. conuertit se Dauid ad laudem Dei de sua liberatione à persecutione Saulis secundum ordinem diuinæ iustitiæ, & patet litera. Moraliter autem posset exponi psal. iste, vt sit oratio cuiuslibet positi in afflictione corporali ex persecutione iniusta, vel in afflictione spirituali ex tentatione dęmonum maligna, petentis diuinitus liberari, allegando suam innocentiam & persecutorum malitiam: & pertranseo. Tum quia ad hoc potest litera de facili applicari secundum prędicta. Tum quia sicut prædixi intendo insistere sensui literali.* D (Moraliter.)

MORALITER.

* a *Deus iudex iu. &c.* statim puniendo mala. q.d. non. Sed expectat pęnitentiam: quæ si non sequatur, augebitur pęna. ideo subditur:

e *Nisi con.fue. gla.su.vi.* i. punitionem suam parabit.

h *Et in eo &c.* s. gehennæ, quæ est mors secunda: & subditur causa.

K *Ecce par. &c.* Concipere præcidit parturire, & parturire parere. Malus igitur ex suggestione diaboli concipit voluntatem peccandi parturit autem per conatum adimplendi: parit autem in actu peccati, & sic lacum inferni sibi aperit & incidit.

m *Con. do. eius &c.* quia malum ipsius reuertitur per pœnam super caput eius, & innocens liberatus ad Dei laudem conuertitur: & sic in eius persona subditur: Confitebor Domino &c.

NICOL. DE LYRA.

¶ *a* Deus iudex iu. *reddens iustis & iniquis secundum suam iustitiã, & iniquitatem perpetratam.*

b Fortis. *quia nullus potest impedire eius voluntatem.*

c Et patiens. *quia non statim punit iniquitatem perpetratam, sed expectat dans tempus pęnitentiæ. ideo subditur:*

d Nunquid &c. *nunquid infert vindictam statim cum aliquis committit contra eum offensam. q.d. non: sed expectat tempus debitum dans pęnitentiæ locum: sed quia quando peccatores hac Dei patientia abutuntur, grauius puniuntur, ideo subditur:*

e Nisi conuersi &c. *tu Saul & satellites tui à malis vestris.*

f Gladium suum &c. *ad vos perforandum: quod fuit impletum in mõte Gelboe, vbi Saul irruit super gladium suum, qui dicitur hic gladius Domini, ex hoc quod illud factum fuit ex ordine diuinæ iustitiæ inquantum fuit pœnale.*

g Arcum suum &c. *quia ibidem Saul fuit vulneratus à sagittarijs, vt habetur j.Reg. vlt. quorum arcus dicuntur arcus Domini, eò quòd ordine suæ iustitiæ fuit sic vulneratus: & non solùm Saul fuit sic mortuus, sed etiam complices eius.*

h Et in eo &c. *instrumenta mortifera, quia in Hebręo instrumenta cuiuslibet*

In Psal. vij. Domine Deus meus in te speraui.

ADDITIO.

¶ Titulus ipsius Psalmi non bene exponitur in postilla, nec per cõsequens rectè assignatur principalis materia eius. Ad quod sciendũ ꝙ licet hoc nomen Chusi appellatiuè hic sumatur, prout significat Æthiopem secũdum translationem Hier. & etiam Æthiops in hoc loco intelligatur pro aliquo homine denigrato in fama & in moribus, non tamen debet intelligi de Saul. Nam manifestum est, quòd tanta fuit humilitas Dauid, ꝙ nunq̃ legitur vocasse Saul nisi nomine proprio vel nomine regio, vel Christum Domini tam in absentia quàm in pręsentia, non solũ in vita, & hoc vt patet in quàmplurimis locis. j.Reg. sed etiam post mortem sæpe vocauit eum Christum Domini, vt patet. j.Reg.j.ca. Similiter in cęteris tit. psal. in quibus fit mentio de Saul, semper vocat eum nomine proprio sine aliqua ignominiosa appellatione, vt patet in psal. qui incipit: diligam te Domine. & in psal. Miserere mei Deus, miserere mei. & in psal. Eripe me de inimicis meis Deus meus. & in alijs: vt infrà suis locis patebit. In quorum proprijs titulis fit expressa mentio de Saul sub proprio nomine sine tali cognominatione. Postil. etiam dixit infrà psal.16. super illud verbum: Vt non loquatur os meum opera hominum

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E minum, quòd Dauid non relaxauit os suum irreuerenter de Saul loquendo, sed magis reuerenter. Nó ergo videtur rationabiliter dictum, quòd hic singulariter nominasset eum sic vituperosè. Praeterea dicere quòd Dauid fuit culpabilis per ignorantiam crassam in morte sacerdotum, non videatur rationabile: tum quia ipsemet postil. excusat Dauid ab huiusmodi peccato, vt. j. Reg. 22. tum quia nullo modo Dauid nec aliquis alius bonae mentis debuisset praesumere, quòd Saul tantam crudelitatem exercuisset in sacerdotes, qui penitus ignorabant inimicitias intrinsecas, quae erant inter Saul, & Dauid, & cum hoc sciebant illa esse vera quae Achimelech dixit Sauli, scilicet. Quis in omnibus seruis tuis sicut Dauid fidelis, & gener regis & gloriosus in domo tua &c. prout in praedi. c. Tum quia non legitur in libris Reg. nec Para. quod Dauid petiuisset veniã ab hoc peccato, sicut consueuit petere ab alijs per ipsum commissis. Nec aliquis propheta ex parte Dei legitur ipsum arguere de hoc peccato sicut de alijs. Nec etiam in hoc psal. facit mentionem de petendo huiusmodi veniam. Quod autem alleg. posti. di. quod Dauid cognouit culpam suam di. ad Abiathar: Ego sum reus animarum omnium patris tui &c. non valet. Tum quia dicitur. v. dist. cap. ad eius verò. Bonarum mentium est ibi timere culpam, vbi culpa minimè reperitur. Tum quia talia verba Dauid intelligi debent dicta esse ad consolationem & maiorem securitatem Abiathar: vt firmiter crederet Dauid esse sibi magis obligatum. Praeterea posito quòd Dauid esset culpabilis in occisione sacerdotum, & quòd circa hoc materia psal. versaretur, tamen litera non videtur rectè appropriari isti casui. Dicit enim Dauid in prima allegatione, quam pro sua liberatione facit in hoc psal. Domine Deus meus, si feci istud si est ini. &c. Sed constat quòd secundum posti. ipse Dauid non erat innocens in hoc peccato, sed potius culpabilis: quomodo ergo imprecabatur maledictioné, si esset culpabilis, di. persequatur inimicus animam meam, &c. Ex quibus verbis manifestè apparet, quòd ipse erat immunis ab hoc quòd sibi ab aduersario in hoc loco imponebat quod non pôt conuenire praedicto casui, prout ponitur à postil. Et ideo circa titulum huius psal. sequendo translationem Hier. tanquàm veram, aliter videtur dicendum, scilicet quòd Æthiops iste est Semei filius Gemini, & de cognatione Saul, qui fugiente Dauid ab Absalon egressus est ad maledicendum Dauid, & mittendum lapides contra eum di. Egredere vir sanguinum, & vir Belial: reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, vt habetur. ij. Regum 16. b. vnde patet quòd Semei ille volebat imponere Dauid, quód fuisset culpabilis in sanguine Saul, eò quòd successisset sibi in regnum: ex quo

F Dauid sentit se valde afflictum. Vnde circunstantibus dicebat: Si fortè respiceret Dominus afflictionem meam, prout in eodem cap. Et ne tanta sua iniuria nequissima impunita remaneret, Dauid praecepit Salomoni tempore mortis suae, vt interficeret Semei, vt habetur. iij. Reg. 2. vbi sic: Habes quoque apud te Semei filium Gemini, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra &c. Et sequitur: Deducesque canos eius cum sanguine ad infernũ. Huic igitur historiae propriè reducitur sensus literalis ti. huius psal. scilicet sic: Pro ignorantia Dauid, hoc est pro culpa quae imponebatur Dauid de morte Saul: cuius culpae nullo modo erat sibi conscius: & sic eam penitus ignorabat: eo modo quo intelligitur illud Psal. 34. quae ignorabam, interrogabant me: quod exponitur ad literam: proponebant contra me mala, quorum non eram mihi conscius: vt postil. exponit ibi. infra. & sequitur ti. quam cecinit Domino, offerendo sibi innocentiam: vt per hoc Deus conuerteret maledictionem Semei in benedictionem: vt. 2. Reg. 16. c. alleg. Fortè respiciet Dominus afflictionem meam, & reddet mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Et sequitur in ti. super verba Æthiopis. i. Semei, qui sic erat denigratus in vita, vt non esset dignus nomine proprio vocari. vnde Abisai in prędi. c. canem vocabat eum, dicens: quare maledixit canis iste Domino meo regi &c. vnde notanter dicitur in ti. super verba Æthiopis, nó super facta. nam licet praedictus Semei mittebat lapides contra Dauid, & contra seruos eius, & spargebat terram aduersus eum in magnam contumeliam, vt habetur. ij. Re. c. supradicto, Dauid tanquàm magnanimus, tamen non curabat de factis suis, sed potius de infamia quam sibi pessimè imponebat, & ideo super verba Æthiopis cecinit Dño. Et sic materia principalis huius psal. supradicta verba illius Æthiopis. s. Semei fundatur, licet cum ea de alijs ad eam quodammodo pertinétibus tractetur.

Diuiditur hic psal. in decem. *Primò.* Circa quam materiam decem facit. Primò. n. Dauid petit suam liberationem tam ab Absalon, à quo pro tunc fugiebat, q̃ etiam à Semei & à consanguinitate Saulis: q̃ etiam pro tunc rationabiliter timebat ex subito incursu ipsius Semei. vnde dicit: Saluum me fac ex omnibus persequentibus me, sub signo vniuersali, vt comprehédat persecutores ex parte Absalon, & ex parte Saul. Et quia istę duae persecutiones irruerant super Dauid subitò & quasi ex improuiso, idcirco dicebat: Ne quando rapiat vt leo animam meam &c. q. d. isti persequentes insidiosè & repente, vt leo me rapere sine spe redemptionis intendunt. *Secundò.* Secundò alleg. suam innocentiam de culpa prędicta sibi malitiosè imposita di. Domine Deus meus si feci istud; quoniam mihi imponit istę Æthiops, scilicet ꝙ procurassem morté Saulis. si est iniquitas in manibus meis: vt praeter illa mihi imposita aliquando malum eius procurassem. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. totum istud exponatur sicut in postil. vsque ibi: in puluerem deducat. *Tertiò.* Tertiò petit vindictam ex diuina iustitia di. Exurge Dñe in ira tua &c. Quartò, G *Quartò.* quia Æthiops ille. s. Semei volebat praetendere, ꝙ Dauid inuasisset regnum quasi tyránicè vel intrusiuè dicendo: qm̃ inuasisti regnum pro eo, vt sup. alle. est, idcirco petit stabilitatem regni sui quod legitimè habuerat. Tum ex institutione diuina per Samuelem, vnde dicit: Exurge Domine in praecepto quod mandasti: hoc est in confirmatione regni mei quod ex pręcepto tuo habui. Tum quia regnum habuit etiam ex electione seu constitutione humana, conformãdo se diuinae institutioni: vnde dicit: & synagoga populorum circundabit te: quia populi congregati. s. in Hebrõ & in Ierusalem sequendo mandatum Dei, ipsum Dauid receperunt in regem, vt. 2. Regum. 5. *Quintò.* Quintò petit ꝙ huiusmodi iustitia contra aduersarios suos notabilius fieret: propter hanc infamiam sibi malitiosè impositã: vnde dicit: Et propter hanc in altum regredere. i. propter hanc maledictionem mihi malitiosè tempore meae persecutionis impositam in altũ regredere: hoc est altius ostendendo potentiam iustitiae tuę iudicando populos aduersantium. vnde dicit: Dñs iudicat populos, & liberando ipsum Dauid iustum & innocentem. vnde dicit: Iudica me Dñe secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me: vbi iustitiã allegat quantum ad verũ ius quod habebat in regno, vt dictum est. innocentiam verò quantum ad eius immunitatem à peccato prędicto sibi falsè imposito. *Sextò.* Sextò quia Dauid post mortem Saul & sibi pro maiori parte adhęrentium crediderat se iã esse liberatum ab illa persecutione, & modo videbat ex ea parte adhuc insurgere contra eum tribulationes & contumelias: idcirco petebat à Deo, ꝙ illa persecutio nequissima iam ex toto terminaretur. vnde dicebat: Consumetur. i. terminetur seu finiatur nequitia peccatorum. i. Saul & suorum satellitum, qui sicut antea manu armata eum quaerebant occidere, sic & modo iniuriando seu blasphemando ipsum persequebãtur: qua nequitia sic terminata Deus qui scrutans corda & renes dirigeret iustum. s. ipsum Dauid: vnde & dicit: Et diriges iustum scrutans corda & renes Deus: quae quidé directio sibi debebatur ex diuina iustitia propter rectitudinem cordis, quã habebat circa praedicta. vnde subdit: Iustum adiutorium meum à Dño, qui saluos facit rectos corde. i. adiutorium meum quod peto à dño, est iustũ inquantũ est ab eo ad quem pertinet saluare rectos corde. *Septimò.* Septimò quia posset quis quaerere: si Deus ex iustitia saluauerat Dauid de manu Saulis propter rectitudinem cordis sui, & Saul per oppositum condemnauerat ex eius malitia, qũo tanto tempore Deus tolerauit malitiam ipsius Saulis permittendo afflictionem Dauid ab eo? Ad quod respondit, ꝙ hoc non est ex iniustitia Dei nec impotentia. quia Deus est iudex iustus & fortis: sed hoc prouenit ex H diuina patientia seu misericordia, per quam non statim punit, sed dat tempus pœnitentię. vnde dicit: Fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies. i. nunquid statim punit cum aliquis offensam committit. q. d. non, sed qñque dissimulat peccata propter pœnitétiam, vt Sap. xj. *Octauò.* Octauò exhortatur Semei, & alios sequaces Saulis sicut Sibam filiũ Bochri, qui etiam erat Iemini, & ex illa parte conatus est turbare regnum Dauid, vt hr̃. 2. Reg. 16. vt conuerterentur ab impugnatione ipsius Dauid, ne eis contingeret sicut contigerat ipsi Saul, in quo Deus exercuerat vindictam suę iustitię. vnde dicit: Nisi conuersi fueritis vos. s. consanguinei seu sequaces Saul à persecutione mea. Gladium suum vibrabit, arcum suum tetédit &c. vsq; ibi: Sagittas suas ardentibus effecit. quae omnia acciderũt ipsi Saul tempore suę mortis ex ordinatione diuinae iustitiae, prout in postil. latius declaratur. q. d. Dauid supradictis aduersarijs. Conuertimini ab impugnatione mea, ne vobis contingat, iustitia diuina operante ea quae contigerunt Sauli praedecessori vestro. s. ea quae in litera cótinentur: quae Dauid in hoc psal. narrat non prophetando de futuro, prout postil. dicit, sed potius narratiuè comminando. *Nonò.* Nonò declarat causam tantae vltionis diuinae circa Saul, vt ostendatur ꝙ malitia Saul propria fuit causa huius vindictae diuinae, non autem Dauid procurante, sed potius iniustitiam ab ipso Saul patiente. vnde dicit: Ecce parturit iniustitiam &c. s. ipse Saul: & exponatur totum sicut in postil. vsque ibi: Et in verticem ipsius iniquitas eius descendet. *Decimò.* Decimò finaliter conuertit se ad reddendas gratiarum actiones Deo excusans se ab infamia praedicta sibi imposita, eò ꝙ punitiones Saulis & suorum attribuenda sunt iustitiae diuinae, vt dictum est, non autem ad culpam ipsius Dauid. vnde dicit: Confitebor Domino secundum iustitiam eius &c.

REPLICA.

IN expositione psal. qui incipit: Domine Deus meus in te speraui. Bur. notat postil. ex tribus. Primò quia postil. dicit ꝙ p nomen Æthiopis quod ponitur in ti. huius psal. intelligitur Saul. Contra quod arguit Bur. sic: Dauid fuit adeò humilis ꝙ nunquàm legitur de Saul irreuerenter locutus, igitur non vocauit hic Saul Æthiopem: hic respondeo per aliqua dicta. Primum, non est opus humilitatis de prauo bene loqui, quia iustum est prauorũ mala commemorare. Iustitia autem & humilitas sunt virtutes connexę non est igitur virtutis sed cuiusdam credulitatis opus, quòd de Saul non legitur irreuerenter locutus. Secũdum dictum: Dauid honestè loquens de Saul deprauato non habuit respectũ ad personam priuatam sed publicam, nec habuit respectum ad aliquam eius virtutem, sed ad Dei tolerantiam. Tertium dictum, Dauid vel quicunq; alius dicens veritatem nó loquitur irreuerenter: quia verum à quocunque dicitur, à spiritusancto est, cuius instinctus, & generatur, & specialis

A & specialis, irreuerentia rõnabiliter dici non pôt. Quartũ dictũ. Nomen Æthiopis, de se non est nomen irreuerentiale, quia est nomen famosę gentis. Quintũ dictum: Nomen Æthiopis propter aliquam veram similitudiné ad Saul translatum non est irreuerentiale, quia verè dictũ ad literam, vel transsumptiuè non est irreuerenter dictũ. Ex quibus patet solutio argumenti per Bur. facti quo ad hoc. Et mirũ est de Bur. qui exponit illum versum huius psal. Consumetur nequitia: de Saul & suis complicibus: qũo non arguit ibi Dauid os suũ irreuerenter contra Saul relaxasse, quia maior irreuerétia est ipsum dicere nequã & peccatoré q̃ Æthiopé: quia illa est irreuerentia ad literam, ista per pulchrã transsumptioné: neutra tñ est verè irreuerentia, quia vtrumq; verũ iuxta intellectum tertij dicti suprapositi. Ad laudem. n. Dei, cõmemorare peccata prauorũ & pęnas correspódẽtes non est irreuerentiale, sicut dicere Iudam mercatorem pessimũ &c. Secundò Bur. not. postil. hic, quia dicit Dauid peccasse per ignorantiam crassam in nece sacerdotum, quos occidit Saul. de quo supra *1. Reg. 22.* Quod dictum dicit Burg. irrationabile ex eo. Primò quia vt dicit postil. in loco alle. excusat Dauid à peccato in illo facto. secũdò quia ex eo non legitur Dauid de peccato illo pœnituisse. Rñ. hic ꝙ Bur. falsum imponit posti, quia in loco alle. posti. nõ excusat Dauid à peccato, & si in aliquo alio loco ipsum videatur excusare: hoc intelligendum est de tanto, non de toto, quasi non peccauerit in hoc facto ex malitia, sed ignorantia crassa, vt hic dicit: de qua modo vide in correctionibus nostris alibi: Nec sequitur, si Dauid non legatur pœnituisse de huiusmodi peccato, ꝙ igitur non peccauit, cũ sit C peccatum venia dignum: quia non ex malitia factum, imò videtur pœnitentiam suam de hoc peccato Dauid descripsisse. quando dixit ad Abiathar: Ego sum reus omnium animarũ patris tui &c. *1. Reg. 22. d* Tertiò Bur. notat hic postil. quasi implicet exponédo illum versum: Domine Deus meus si feci istud, deci. ab ini. me. in. vbi Dauid imprecatur sibijpsi malum nisi sit innocens. sed secundum postil. Dauid nõ fuit innocens, imò reus in nece sacerdotum, igitur imprecatur sibi malum, vt videlicet deijciatur, à quo tamen malo se petit hic liberari, & sic est implicatio. hic rñdeo, ꝙ Dauid in hoc psal. habuit duplicem respectum: Vnum ad peccatum ignorantiae quo ad necem sacerdotũ, de qua est sermo, timens ne propter huiusmodi peccatum permitteretur à Deo persecutio ipsius Dauid, vnde se petit liberari: & sic iste versus pôt sic continuari, ꝙ dicat Dauid: Dñe Deus meus si feci istud: videlicet ex malitia, decidam ab ini. meis inanis. Sed tu scis, ꝙ per ignorantiam, igitur veniam merear, prout petiui in prin. huius psal. di. Saluum me fac ex omnibus. Alium respectum habuit Dauid ad peccatum infidelitatis, quòd ei aduersarij eius & adulatores Saul imponebant, suggerentes quòd Dauid semper tenderet ad malum Saul, & regnum ipsius conaretur sibi vsurpare: & ob illum respectum petit liberari à Saulis iniusta persecutione, quia nihil eorum fecit, quae ei sic imponebantur. ideo dixit: Domine Deus meus si feci &c. Et secundum illum duplicem respectum multum conuenienter applicatur titulus & materia huius psal.

GLO. ORD.

❧ a *In fi. &c. pro tor.* Aug. Pro torcularibus. i. ecclesijs, quia de ecclesię constitutione agit: cum Dñs post resurrectioné ascendit, misit spiritum, quo impleti apostoli & alij fideles praedicando ecclesias congregauerũt. Ecclesia dr̃ torcular vbi boni à malis opere ministrorũ separant non loco, sed affectu, & quasi à tegumentis purgant, vt frumenta in area à paleis, & in torcularibus vina à vinacijs, quae tñ necessaria erant, vt simul nascerentur & crescerent: & ad maturitatem perueniret. Vel quia in ea intellectus verbi Dei dum sono vocis ministratur, quasi vinum includitur vinacio, & sic fert ad aures quasi ad torcular vbi discernitur: quia valet sonus auribus: intellectus verò à memo B ria quasi à quodam lacu excipitur: inde in mẽtem & mores quasi in cellas transit. Vel torcularia sunt martyria, vbi corpora pro nomine Christi persecutione calcantur, & quasi acina in terra remanent, animae in requiem emanant.

a ❡ Id est Christum, quia agit de exaltatione secundum duas naturas. b ❡ Tendens.

a † In finem psalmus Dauid † pro torcularibus. Psal. VIII.

❡ Id est ecclesijs: de quarũ cõstitutione, & cũ constõnis agit.

a ❡ Omnium secundum potentiam. b ❡ Secundum receptionem, & cultum.

b DOmine † Dominus noster: quam † admirabile c

a ❡ Cass. Quę infinite: nullus. n. sufficit oẽs creaturas agnoscere i qbus es admirabilis.

GLO. ORD. PSAL. VIII.

b DOmine do. no. quam. Cass. Primò laudes Dei, maiestas eius, & operatio excelsa describuntur.

❧ a In

NICO. DE LY. PSAL. VIII.

DOmine do. no. *Huic ps. prępositur talis titulus in Hebręo. Ad victoriam super* הגתית *haggittith ps. Dauid. Ad cuius intellectum sciendum ꝙ syllaba* ה, *quae praeponitur huic vocabulo* גתית *gittith, est articulare accusatiui casus in Hebraeo, sicut in Gallico dicimus le maistre: hęc syllaba le, est articulare accusatiui casus, & nominatiui. sed in Latino non ponitur talis articulatio, quia casus distinguuntur & cognoscuntur per variationem vocabuli in fine: cum dr̃ magister magistri magistro magistrum: nisi in vocatiuo casu vbi dr̃ aliqñ ò magister, ita ꝙ li ò, est articulare vocatiui casus. igitur si supradictus titulus huius ps. De Hebręo ponatur in Latino, debet sic dici: Ad victoriã vel victori super gittith ps. Dauid ita ꝙ hęc praepositio super sufficienter exprimit accusatiuum casum in hoc vocabulo gittith, quod est nomẽ Hebraicum ęquiuocum vt dicunt Hebręi: quia vno modo est nomen cuiusdam instrumenti musici sic vocati Hebraicè, eò ꝙ primò factum fuit in Geth ciuitate Philisthinorum, & sic exponit Ra. Sa. praedictum tit. ps. Dauid est iste supple super gittith. i. aptus decantari in tali instrumento musico, eò ꝙ diuersi cãtus diuersis instrumentis appropriantur. Ad victoriam siue victori. i. in quodam conatu Leuitarum, quorum vnus chorus conabatur in cantando superare alterum, sicut plenius fuit dictũ. sup. Alij verò Hebręi antiqui dicunt, ꝙ gittith hic accipitur in alia significatione, videlicet prout significat torcular, vnde in Esa. dr̃: Quis est iste qui venit de Edon tinctis vestibus de Bosra? Et sequitur: Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Et respondet: Torcular calcaui solus. Dicunt enim ꝙ hęc scriptura loquitur de Messia, in cuius aduentu expectant regnum Romanum per regnum Edon designatum, calcandum & subijciendum Iudaeis per regem Messiam, sicut torcular calcatur. Et intelligunt regnum Romanum prout aliquando continuit sub se omnia regna terrae, quae expectant sibi subijcienda per regem Messiam, & maximè populum catholicum Romanae ecclesiae subiectum. Et sic exponunt tit. praedictum: victori super torcular. i. regi Messiae deuicturo Edon praedicto modo ps. Dauid. i. dicatur ad laudẽ eius ps. factus ab ipso Dauid cum dr̃: Domine do. no. Igitur patet, quòd secundum Hebraeos antiquos iste ps. est de victoria facta per Christum, quod verum est, quia hoc expressè Saluator dicit. allegans aliquod dictũ in hoc ps. scriptum de ipso, ꝙ cum pueri in templo ad eius laudẽ clamarent: Osanna filio Dauid, principes sacerdotum indignati dixerunt ei, audis quid isti dicunt. q. d. non deberes sustinere talem falsum applausum.* *Mat. 21* *& respondit eis: Nunquid non legistis, quia ex ore infantium & lacten. perfe. lau. i. vos qui legistis scripturas, deberetis intelligere, ꝙ scriptum est de me. Hoc etiam patet per Apost. in episto. ad Hebr. vbi magnam partẽ huius ps. induxit tanquam dictam de Christo & per consequens totum ps. di. sic: Quid est homo ꝙ memor es eius &c. vsq; ibi: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et postea subdit exponendo de Christo di. Eum autem qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum per passionem mortis gloria, & honore coronatum. Nec potest dici ꝙ istę expositiones fuerint mysticae, sed sunt* D *literales: quia Christus loquebatur legisperitis, & Aposto. Hebraeis, qui non attendebant nisi ad sensum literalem: propter quod Hebraei antiqui bene dixerunt, dicendo quòd iste psal. est de Christo intelligendus ad literam, & quòd Romanum imperium erat ei subijciendum, sicut videmus impletum in capite à Constantini tempore: aliae etiam partes orbis Christo subijcientur ante finem mundi, vt est prophetatũ per Dan. Omnis populus, tribus, & linguae seruient ei.* *Dan. 7. d* *Sed istud quod Iudaei expectant. s. futurum Messiam est falsum. Accipiendo igitur illud quod est veritatis, falsitatem dimittendo, potest exponi titulus Hebraicus positus, & titulus Hie. in translatione iuxta Hebraicum, qui est omnino similis, nisi quòd ponit plurale pro singulari, di. sic: Victori pro torcularibus ps. Dauid. i. regi Christo victori. Pro torcularibus, idest pro meritis suarum passionum, quae torcularia dicuntur, si accipiantur partes passionis, siue torcular, si accipiatur tota passio simul, eò quòd sanguis eius ibi fuit expressus, sicut sanguis vuae in torcularibus seu torculari: & hoc in spineae coronae impositione, flagellatione, & pedum & manuum confixione, & lateris transfixione: per quae habuit plenam victoriam & gloriae coronam & exaltationem super omnia creata. psal. Dauid. i. iste psal. factus est à Dauid ad eius gloriam & honorem. Ad diuisionem igitur huius psal. secundum sententiam tituli praedictam considerandum, quòd licet triumphus Christi fuit meritorius ratione humanitatis patientis, ratione cuius est super omnia exaltatus, secundum quod dicit, Aposto. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: tamen fuit effectiuè virtute diuinitatis, vt patet autoritate Apostoli inducta, & ideo psal. Dauid confitetur in Christo potestatem diuinitatis, & secundò conditionem humanitatis, ibi: Quid est homo. Circa primum dicit:*

Heb. 2. — † super הגתית hagitthith (nomen instrumenti musici qd interpretatur torcularia) — † Domine — † vel grãde (excellẽs) — *Passio Christi dicit̃ torcular.* — *Phil. 2. b.*

a Domine. *omnium per generalem gubernationem.*

b Do. no. *per specialem cultum & fidem: & quia ex semine Dauid assumpsit carnem.*

c Quam ad. *idest valde admirabile.*

❡ a Est

MORALITER.

✱ a *Do. do. no.* Sensus literalis huius psal. est de triumpho Christi, sed mysticè pôt expꝯni de suo corpore mystico, quod est ecclesia, cuius est duplex status, militans & triumphans, & licet secundum vtrumque possit accipi magnificentia Dei, secundum illud Ps. Confessio & magnificentia opus eius, tñ magis propriè dicitur de triumphante, secundum hoc ergo dicatur: Do. do. no. quàm admira. est nomen tuum. i. valde admirabile. *Psal. 110. a*

✱ a In

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *In vniuersa.* Cas. Non ergo Iudæi vel quilibet alij sibi vendicent, quod omnium est, quod est intentio.
b *Cælos.* Aug. Ad literam, vel scripturas: quia excedit eloquia omnium scripturarum. Vel, super cœlos. Continuando cũ sequentibus. i. scripturas, quas inclinat infantibus, propter inimicos crucis: qui destruũtur, cum vr̃. i. intelliguntur scripturæ vsq; ad infantes ductæ: & cum per eas vsque ad robur nutriuntur, & sublimitatẽ intelligentiæ eriguntur.
c *Infantium.* Aug. Insipientiũ, quibus apostolus lac dabat, quos signabãt illi, qui dñm laudabant, ĩ quos hoc vtitur dñs testimonio. Ex his pfecit laudẽ quia si soli perfecti essent in ecclesia, non consuleretur humano generi, sicut nunc: cùm & minimi nondũ capaces cognitionis rerum spiritualiũ, nutriuntur fide tpalis historię. Inimici sunt oẽs qui dispensationi per crucifixũ factæ cõtraria dicũt: Defensores vr̃ hæretici fidei philosophi sapientiæ, cùm tamẽ & illi fidem, & hi sapientiam veram impugnent.
d *Lacten.* Cass. non ætate, sed vt Petr⁹ quasi mõ geniti, qui nondũ escã, sed lac sumere possunt: & est, non solum à perfectis sed & ab insipientibus prędicaris. Vel, infantes, & lactẽtes dicit apostolos, qui fuerunt homines simplices & indocti. vnde: Stulta mundi elegit Deus vt confun. for. vnde perfectior est laus. Vel, ex ore infantium & lactentium. i. ex verbis puerorum Hebræorum perfecisti laudem, quæ videbatur pueriliter agi propter inimicos, ne videatur humana sapientia, sed diuinitus data.
e *Inimicos.* paganos.
f *Inimicum.* Iudęum, qui inimicus est Dei, dum patrem solũ defendit: quia qui non honorificat filium, non honorificat patrem. vel, inimicus voto.
g *Vlto.* sectæ suæ defensor. expositio eius quod est inimicũ.
F Perfecisti, destrues.
h *Quo vi.* præ Iudæo spiritu.
i *Cælos.* apostolos, videbo præsentialiter in posteris hoc bene conuenit primitiuis.
k *Opera di.* quia cooperatione trinitatis perfecti, quæ significatur in tribus digitis hic, vt ibi: Qui appendit tribus digitis mo. terræ. Et per eos.
l *Lunam & stel.* non illi.
m *Quid est ho.* Cas. Secundò, naturã hominis olim vitiatam, dicit in Christo super omnia exaltatam. Prius. n. ostenderat omnipotentiam deitatis. Cas. Per hominẽ peccatores: per filium hominis spirituales. Cass. Homo quilibet vilis, cuius memor Deus, miserendo. Filius hominis, Christus homo: quoniam per eum tu visitas eum, cùm verbum caro factum est, in quo medicus venit ad infirmos.
n *Aut fi.* Aug. Disiũctio innuit distare inter hominẽ, & filiũ hominis. Oĩs filius hoĩs homo, sed non econuerso vt Adam. Homo ergo oĩs qui portat imaginẽ terreni. Filius hoĩs, qui celestis, & merito nouus hõ filius hoĩs: quia nouus ex veteri quadã mutatione fit. Aug. Cur relictis altioribus hæc ima dicit? Sed oues innocentes dicit: Boues, qui operãtes, terrenos faciũt fructificare. Et hoc de angelis & hoĩbus dr̃, vt de oĩbus pbet, q subiecti sint, oues innocẽtes, tã hoĩes q̃ angelos. Boues arãtes & triturãtes, q ĩ vinea Dñi vomere spũali arbusta criminis pscindũt. Vniuersas fœmineo gñe vtit, vt notet fructificãtes, q semie verbi dei hoĩu corda fructificare faciũt.
a *Insuper*

a¶ Gloria fama. b¶ Non in Iudæa tantum.
est nomen tuum in vniuersa terra.
a¶ Per hoc admirabilis. b¶ Incomprehensibilitate. ¶ De terrena humilitate. ¶ Deus homo sedens ad dexteram patris. ¶ Fama.
Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem.
¶ Filius. a¶ Remi. super omnes rationabiles creaturas. a¶ Non pro ætate sed qualitate. ¶ Simplicium. ¶ Insipientium. ¶ Quasi non solum a perfectis sed ab insipientibus prædicaris. a¶ Paganos. ¶ Destruendos. a¶ Iudicium. b¶ Defensorem.
Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam, & stellas quæ tu fundasti. Quid est homo q memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eũ. Minuisti eũ paulò minus ab angelis, gloria
a¶ Intelligam scripturas quæ spiritu Dei factæ sunt, cuius sunt septem dona, cum sit vnus spiritus, sicut plures digiti in vna manu. a¶ Vniuersalem ecclesiam. ¶ Vel doctores. b¶ Ecclesias sigillatim per loca. a¶ In cœlis id est in scripturis. b¶ Eleuata est magnificentia &c. ¶ Et quia hoc per filium, ergo. c¶ Peccator terrenus. a¶ Quasi longe positi. b¶ Christus homo. a¶ Visitatur id est vultu illustratur. vnde: Signatum est super nos &c. ¶ Quasi pœnitentem, qui prope est mũditia vitę. a¶ Quia passibilis & mortalis, in altis superat. b¶ Corporis incorruptibili claritate.

fessione laudis ab hora natiuitatis. Et subitò facta est, cum angelo multitudo militiæ cœlestis exercitus laudantium Deum &c. Sed laus ista fuit perfecta, quando pueri in templo clamabant confitentes diuinitatẽ Christi, dicentes: Osanna. i. obsecro salua in excelsis. Salutem. n. cęlestem nullus dat nisi Deus, secundum quod dr̃ in ps. Gratiam & gloriam dabit dominus. Pueri aũt isti non erant homines literati, qui ex scientia legis & prophetarũ possent cognoscere diuinitatem Christi: & sic cõfiteri: pp quod ista laus vr̃ processisse à spiritusancto, linguas eorũ mouente, sicut locutio asinæ Balaã non fuit ab ea nisi passiuè tm̃: sed effectiuè fuit ab angelo linguã eius mouente. & sic ista laus puerorum vr̃ perfectior fuisse q̃ angelorũ, quantum ad hoc quòd efficiebatur hoc modo immediatè à spiritusancto, qui præcellit omnes angelos in infinitum.
e Pro. ini. *confutandos, quia per istam laudẽ & scripturæ interpretationem à Christo factam principes sacerdotum Christo inimicantes fuerunt confutati.*
f Vt de. *i. populum Iudaicum Christũ persequentẽ, qui fuit eius inimicus, & etiam vltor inquantùm sub tit. vltionis iniuriæ legis Mosaicæ eũ persequebãtur imponentes sibi trãsgressionẽ legis in violatione sabbathi & quibusdã alijs: & iste populus vltor & inimicus pp hoc fuit postea destructus per Romanos, Chr̃o eos ad hoc icitãte ex ordine suę iustitię.*
g Quo. vi. *Hic consequenter Dauid exprimit in Christo conditionẽ humanitatis quantum ad humiliationem eius, & exaltationẽ, di. Quo. vi. cę. &c. i. cœlũ sydereũ in quo sunt stellę, & empyreũ in quo sunt angeli, eminẽtiam eorum considerando respectu naturæ humanæ in se consideratæ. ideo subditur:*
h Quid est ho. *i. natura humana respectu angelicæ. q. d. modicum quid. & tamen:*
i Memor es eius. *eam à peccato liberando. vr̃. n. Deus quodammodo oblitus fuisse humanæ naturæ, quamdiu dimisit eam sub malo culpæ & pęnæ: & recordatus ipsius qñ venit liberare eã, sicut petebat Dauid: Venit ad liberandũ nos &c. hoc aũt naturæ angelicæ non fecit, cuius peccatum non remediauit.*
H
K Aut fi. ho. *i. filius virginis, quia homo est generis communis. q. d. natura humana Christi in se considerata minor est angelica: & tamen.*
l Visitas eum. *assumendo illam naturam in supposito verbi, vt sic esset vnus filius virginis & Dei: hoc autem non fecit Deus naturæ angelicæ, quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.*
m Minu. &c. *in sua passione, quia angeli non sunt hoc modo passibiles. s. passione corporali.*
n Glo. &c. *quia per meritum suæ passionis resurrexit: & ascendit in cœlum & coronatus super angelos sedet ad dexteram Dei patris. Et Dominus quidem Iesus postquàm locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.*
¶ a Et

NICOL. DE LYRA.

¶ a Est no. &c. *propter q dicit Apost. post verba præmissa. Exaltauit illũ, & dedit illi nomẽ q est super oẽ nomẽ. Illa aũt quæ superexcellentia sunt incõprehensibilia sunt à nobis, & per consequens sunt admirabilia.*
b Quo. ele. est ma. &c. *i. ipse Christus qui rõne deitatis dr̃ Dei sapientia & virtus, secundum quod dicit Apost. Prædicamus Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. In istis autem duobus consistit magnificentia, eò q per ista duo sunt magna facta, circa quæ propriè est magnificentia, vt habetur Ethi. & nomen magnificentiæ hoc ostendit.*
c Su. cę. *i. super omnem creaturam cœlestem etiam angelicam: sicut dicit Apost. Tantò melior angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit &c.*
d Ex ore infan. &c. *Diuinitas autem Christi fuit confessa ab angelis cõfessione*

MORALITER.

* a *In vniuersa terra.* q. d. multò plus est admirabile in cęlesti gloria. ideo subditur:
b *Quoniam eleuata est.* Sed quoniam ciuitas cęlestis si esset tantum ex viris perfectis, non esset laudabilis, sicut est per hoc, quòd pueri sunt cum eis. ideo subditur:
d *Ex ore infan.* Et isti pueri sunt in triplici differentia. Nam aliqui confessi sunt Christum morte, sed non ore: sicut innocentes occisi ab Herode. Aliqui verò ore sed non morte, s. pueri clamantes Christo, Osanna filio Dauid &c. vt habetur in Matt. Aliqui verò vtroq; modo, sicut beatus Pancratius, qui confitens Christũ, passus est anno ætatis suæ. 12. & beata Agnes anno. xiij. & similes qui sunt in ciuitate cœlesti Deum laudantes.
f *Vt destru. inimi. & vl.* li vt, tenetur causaliter & consecutiuè. Nam propter primos destructus fuit Hærodes, & pp secundos scribæ, & sacerdotes pueros increpantes, & propter tertios tyranni Gentiles.
g *Quo. vi. cęlos.* Hic ostenditur qualiter homo ad triumphantẽ ecclesiam eleuatur, cum dicitur: Quoniam vide. cœ. tuos. &c. quę sunt creaturæ incorruptibiles & valde excellentes respectu corporis humani. ideo subditur:
h *Quid est homo.* corpore fragilis & corruptibilis. q. d. nihil videlicet respectu ipsarum.
i *Quod memor.* ad eleuandum ipsum super cœlum sydereum in empyreo. quod est locus angelorum. Et respondetur ad hoc cùm dicitur:
m *Minuisti eum.* q. d. licet ratione corporis sit fragilis, tamen ratione animæ ad imaginem Dei factæ non multum distat ab angelica natura, & ex Dei beneficio æqualis efficitur in gloria. ideo subdit:
n *Glo. & ho.* Vnde Mat. Erunt sicut angeli Dei in cœlo. Et propter dignitatem animę à principio creationis homo prælatus est cæte-
* ris cor-

a *Insuper & pe. cã.* Malos ergo Christo subiectos esse notat, A quod minus vr̃: hi. n. carnales in latitudine campi. i. in amplitudine voluptatum, non in montibus virtutum habitãtes.
b *Pecora.* Aug. Qui in carne viuunt, vbi nil arduũ ascendũt: sed lata via, cui inhęrent, est, quę ducit ad interitum: vnde & Abel in campo occiditur.
c *Volucres.* superbi. de quibus: Posuerunt in cęlũ os suũ. Quorũ caput dicit: Ascendam in cęlum, & exaltabo solium meũ, & ero similis altissimo.
d *Pisces.* curiosi. Hæc tria voluptas carnis, superbia, curiositas, includũt omnia vitia, quę sunt cõcupiscentia carnis, ambitio seculi. i. superbia, concupiscentia oculorum, per oculos curiositas maximè præualet.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et const. *propter quod Dñs post resurrectionẽ suam dixit: Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra. & ideo subditur:*
c Omnia sub. *quia etiam angeli supremi sunt homini Christo subiecti.*
d Oues

a¶ Vt omnibus sit venerabilis. b¶ Quia circulus mundi ad fidem eius venit. c¶ Stabilisti.
& honore coronasti eũ, & constituisti eũ super opera manuũ tuarũ. Omnia subiecisti sub pedibus eius oues, & boues vniuersas, insuper & pecora campi. Volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Domine Dominus
a¶ Aug. quia angeli sunt opera manuum, & super eos constitutus est vnigenitus Dei filius. a¶ Omnia quidem, quia super omnia opera constituisti eum ideo dico. b¶ Sub dominio & potestate. a¶ Arantes, & triturantes. b¶ Frutificantes. a¶ Curiosos qui in profundo seculi temporalia, quę quasi semitæ in mari cito vanescunt inquirunt pertinaci studio. ¶ Ergo.

d Oues. *Illud additur ad remouendũ errorẽ illorũ qui dixerũt, q diuina prouidẽtia nõ se extendit ad ista inferiora, sed tm̃ ad superiora. in quorum persona dr̃: Circa cardines celi perambulat, nec nostra considerat.* C
e Do. do. *hic in fine psal. resumit Dauid primũ versum, sicut in cãtilenis fieri solet, q in fine reiteraĩ principium. & ideo exponaĩ sicut prius. Moraliter aũt posset exponi psal. iste, qui est de Christo capite, vt visum est: de quolibet fideli. qui est membrum Christi: qui per virtutem humilitatis & patientiæ per diuinã virtutem sublimatur ad coronam gloriæ, ad quã & nos perducat.*

MORALITER.

* ris corporalibus creaturis. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinẽ nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cęli, & bestijs terrę, vniuersæque creaturæ &c, ideo subditur:
a *Et consti. eum.* à principio creationis.
b *Su. ope. ma. tua.* Et patet ex dictis: ideo concluditur quòd in principio fuit propositum de magnificentia Dei relucente in creaturis, cùm dicitur: Domine Dominus &c.

In psal. 8. Domine Dominus noster.

ADDITIO I.

¶ Hic psal. satis bene exponitur in posti. exceptis paucis, in quibus videtur aliquid vlterius addẽdum. Primum est: quia cùm dicit: Admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, innuit nobis q nomen Christi de quo agitur, non in Iudęa tantum erat publicandũ admirabile, sicut nomen Dei tempore ve. te. de quo in psal. Notus in Iudęa Deus: & in Israel magnum nomen eius. sed etiam in vniuersa terra: quod factum fuit per apostolos, quibus iniunctum fuit. Eritis mihi testes in Iu. & Sa. vsque ad ex. ter. quod & fecerũt, quia in omnem terram exiuit sonus eorum. Secundum est: quia cum dicit: Eleuata est magnifi. &c. intelligitur magnificentia propriè de humanitate Christi. nam secũdum Philosophum, pertinet ad magnificum præparare conuenientem habitationem. Constat autem prout dr̃, q in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis, & hoc est quod B dicit gl. in hoc loco: Magnificentia tua. i. filius tuus Deus, & homo: eleuata est de terrena humilitate super cęlos, & sic magnificentia Dei in hoc loco est ipse Christus. Tertium est quòd cũ dicit: Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem. licet in hoc q dicit: Ex ore infantium, intelligantur pueri, in templo clamãtes, vt Christus allegat, tamen hoc quod dicit lactentium, non propriè applicatur ipsis pueris, qui iam transcenderant ætatem lactentium, vt de se patet, sed habet intelligi de simplicibus fidem catholicam tẽpore apostolorum recipientibus. de quibus. Quasi modo geniti infantes lac concu. & lac vobis potum dedi, non escam. Vnde sicut in pueris seu infantibus laus Dei vr̃ processisse à spiritusancto linguas eorum mouente, prout dicitur in postil. sic in lactentibus: qui licet vsum rationis habentes, non tamen altam doctrinam propter simplicitatem suam capere possent: laus Dei seu confessio fidei vr̃ procedere à spiritusancto mentes eorum illuminante, & sic ex ore vtrorumq; laus perficitur, in corde. s. & in ore. quia corde creditur ad iustitiam ore autem fit confessio ad salutem. Quartum est, quia cum dicit cęlos tuos opera digitorum tuorum, intelligendum est de empyreo, quod est cœlum spirituale. & ideo dicitur: Opera digitorum tuorũ, quod denotat operis subtilitatem. cęli autem syderei quia corporei sunt, non dicuntur opera digitorum: sed potius opera manuũ, iuxta illud: Opera manuum tuarum sunt cęli. Quintum quærendum est, cùm Psal. dicit: Lunam & stellas quæ tu fundasti: cur prætermisit facere mentionem de sole, qui maximè principalior est inter sydera: vnde & in scripturis sacris semper eis præfertur, & de eo fit principalis mentio, vt in psal. Solem in potestatem diei, & lunam & stellas in potestatem noctis: & sic de multis alijs. Ad quod dicendum, q in hoc loco Psal. loquitur de cęlo empyreo, vt dictum est: in quo per lunam designatur vniuersalis ecclesia, prout in gl. & sic per stellas debent intelligi singulæ beatorum personæ tam angelicæ quàm humanæ, secundum quam considerationem Christus designari debet per solem, qui est verus sol iustitiæ, iuxta illud Malach. Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ &c. qui quidem sol est magnificentia Dei super celos, vt dr̃ in primo versu huius psal. idcirco de sole non facit hic cũ luna & alijs stellis mentionem, quæ tm̃ in cęlo empyreo sunt, non suprà cęlos sicut sol, qui est magnificentia Dei. vnde & rationabiliter admiratur videns excellentiã huiusmodi lunæ & stellarum. Quid est homo q memor es eius? Sextũ aduertendum est, q hic psal. notabiliter & propriè correspondet auctoritati Apostoli, per postil. allegatæ, s. Propter quod & Deus exaltauit illum &c. primò quia sicut ibi hr̃, q per meritũ humilitatis passionis Christi eius humanitas fuit exaltata intantum, q dedit ei nomen quod est super omne nomen &c. pari forma psal. cum præmisit in ti. Victori super torcularibus, quod passionẽ denotat, subdit: Quam admirabile est nomen tu. &c. Huic etiam quod dicit Apost. Propter quod & Deus exaltauit illum, correspondet psal. dicens: Exaltata est magnificentia tua &c. Similiter huic quod dicit Aposto. Dedit illi nomen quod est super omne nomen, correspondet psal. dicens: Quam admirabile est nomen tuum. Huic etiam quod dicit Apost. In nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, correspõdet psal. dicens: Videbo cęlos tuos, lunam & stellas. Huic autem quod dicit, terrestrium, correspõdet psal. dicens: Oues & boues &c. Huic autem quod dicit, infernorum, correspondet psal. dicens. Pisces maris, qui perambulant semitas maris. Licet enim terra sit infimũ elementum: tamen secundum modum loquendi sacræ scripturæ, maria dicuntur esse subtus terram: eo q flumina communiter fluunt versus mare. vnde legitur: Quia ipse super maria fundauit eã. Huic autem quod dicit Apost. Et omnis lingua confiteatur &c. correspõdet psal. di. Ex ore infantium & lactentium &c. In quo comprehendit omnem linguam. s. corporalem & mẽtalem modo supradicto. D Septimum psal. in vltimo versu resumit primum versum, prætermittendo tamen id quod dixerat: Quoniam eleuata est magnificẽtia. Et sic potest intelligi nomen Dei in hoc vltimo versu sumptum de diuinitate tantum, prout in gl. Phil. 2. nam nomen diuinitatis cępit cognosci in vniuersa terra per exaltationem Christi, sicut in infirmitate passionis dicitur esse exinanita.

In eodem psal. 8. vbi dicitur in postilla: Hæc syllaba ha, quæ præponitur huic vocabulo gittith.

ADDITIO II.

¶ Hæc syllaba ה, iuxta veram & cõmunem Hebraicæ linguæ grãmaticam, nec est articulare accusatiui, nec alicuius alterius casus: q a indifferenter præponitur cuilibet casui. Quod sic patet: nam vbi habemus. Terra autem erat ina. & ua. in quo loco terra est manifestè nominatiui casus: ibi tamen præponitur hæc syllaba ה, vt ibidem patet. Similiter in eo. c. vbi dicitur: Congregationesque aquarum appellauit maria. In quo loco li aquarum, est manifestè genitiui casus, ibi etiam præponitur huic dictioni aquarum hæc syllaba ה. Similiter in Gen. c. vbi translatio nostra habet: Præcepitque ei dicens: In Hebręo habetur: Præcepitque homini dicens: quod idẽ est in sententia: cum ibidem de homine loquitur. in quo loco huic dictioni homini, quæ est manifestè datiui casus, præponitur hæc syllaba ה. Similiter, vbi dr̃: Diuisitque aquas quæ erant sub firmamento. huic dictioni aquas quæ manifestè est accusatiui casus, præponitur hæc syllaba ה, vt ibidem patet. Similiter in Deutero, vbi dr̃: Audite cœli quæ loquar. in quo loco li cęli, est vocatiui casus, vt est manifestum, eidem præponitur hæc syllaba ה. Similiter. vbi dr̃: Compleuitque Deus die septimo, vbi li septimo, est manifestè ablatiui casus: præponitur ei hæc syllaba ה. Et sic in alijs quamplurimis & innumerabilibus locis. Ex quibus patet quòd hæc syllaba ה, non est in Hebræo accusatiui, nec alicuius alterius casus, vt dictum est. vnde apparet, quòd hoc habuit postillator ab aliquo minus sufficienter docto in grammatica Hebraicæ linguę. Sed videndum est, quid significet hæc sillaba ha in Hebraica lingua, cum alicui dictioni p̃ponatur. Ad quod sciendum, q cum nomina communia seu appellatiua in propositionibus proponuntur sine signo vniuersali, intelliguntur indifferenter pro quocunque vno quod illo nomine posset appellari, vt cum dr̃: Magister venit: intelligitur indifferenter de quocunque qui magister dr̃: & ad verificandum talem propositionem sufficit, q vnus magister venit quicunque sit ille. Sed contingit sæpe q inter multos magistros qui conueniunt in aliqua societate seu collegio, sit aliquis magister notior, vtputa de quo frequentius fit sermo in tali societate vel collegio quã de ceteris magistris, propter aliquam preeminentiam officij, vel alicuius singularitatis ad
magi-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E magistrum pertinentis. In quo casu in Hebraica lingua cum dr: Magister venit, sine additione intelligitur de quocumque indifferēter sicut in lingua Latina fit communiter. Sed cum additur in Hebręo hæc sillaba ה, huic dictioni magister, tunc non verificatur nisi de illo magistro notiori modo prædicto, vt dictum est. Ita q existētibus multis magistris in eodem collegio quorum vnus esset notior ratione prædicta, falsum esset dicere, magister venit, cum additione huius syllabæ ה, nisi ille magister qui singulariter modo prædicto determinatur, venisset. Et inde est quędam regula grammaticalis in lingua Hebraica, q nunquam nomini proprio fit additio istius syllabæ ה, licet etiam propria nomina varientur per casus. Cuius ratio patet ex dictis, quia illud quod significatur nomine proprio nō exigit aliquod signum per quod distinguatur ab alijs, cum nihil significetur per nomen proprium nisi aliquod singulare, nisi forte sumatur æquiuocè, quod est alterius rationis. Contingit tamē quandoq; q præponitur hęc syllaba ה, superfluè, sine hac propria significatione, sicut & in propheticis locutionibus quandoque ponuntur plura verba vbi pauca sufficerent secundum modum cōem humanū. Et ista sunt diligenter attendenda in expositione multorū passuum sacræ scripturæ ad habendum verum sensum literalē, sicut in Esa. vbi dr: Ecce virgo concipiet. In Hebraico additur huic dictioni verbo hæc syllaba ה, quod non modicę attentionis est, vt ibidem Deo dante videbitur. His visis hoc nomen גיתית gittith, in Hebraico secundum suam planam & veram acceptionē nō significat torcular. vnde Ra. Abēhezra qui inter cęteros expositores Hebraicos propius

Esa. 7. c.

propius literam sequitur, ad ridiculū reputat dicere quòd hic sumitur G gittith, pro torculari seu torcularibus: hoc enim magis pertinet ad Etymologiam seu allegoriam quàm ad sensum literalem: vnde secundum illum & alios non mediocris autoritatis hoc nomen gittith, significat instrumentum musicum sic dictum, eò q fuit datum ad decantandum Obededon Getheo, qui fuit Leuita: & sic gittith, est nomen adiectiuum, acsi diceretur in Latino: instrumentum Getheum, vel ideo fortè secundum alios istud instrumētum musicum fuit intitulatū à Getheo, eò quod Dauid inuenit illud, cùm habuit victoriam de Golia, qui cognominabatur de Geth. vnde. Apparuit vir ille spurius ascendens Goliath nomine, Philistæus de Geth: maximus enim robur Philistinorum, qui Israeli aduersabantur, residebat in Geth: quapropter Dauid in lamentatione Saulis, & Ionathæ cùm dixisset: Quomodo ceciderūt fortes &c. subdit: Nolite annuntiare in Geth. q. d. illi robusti de Geth hoc audientes derident de fortibus Israel. Vnde in memoriam illius maximę victoriæ quā Dauid habuit auxilio diuino de illo robustissimo Philistęo de Geth imposuit hoc nomen alicui notabili instrumento musico, cum quo laudes Deo decantarentur in recognitionem tantæ victoriæ. & secundum hoc additur ista syllaba ה, isti dictioni גתית, ad denotandum, quòd illud instrumentum gittith, erat notius inter alia instrumenta talia musicalia aliarum specierum: vel fortè quia aliquod singulare instrumentum Gittith nomine, erat notius, & excellentius respectu aliorum in sua specie, & in tali cantabantur huiusmodi psalmi.

1. Reg. 17. 2. Reg. 1.

G L O. O R D.

a *In fi. pro oc. fi. Filij.* Nec additur cuius, per excellentiam est vnigenitus Dei.

b *Occul.* Quia alia eius sunt manifesta. Duo ergo sunt aduētus, primus occultus Iudęis, qui gentibus profuit. vnde: Cęcitas contigit in Israel, vt plenitudo gentium intraret. Secundus manifestus omnibus. Duo etiam sunt iudicia Dei. Occultum, quod nunc agit, quod incipit à domo Dei. i. pęna, qua quisque vel exercetur ad purgationē vel mouetur ad conuersionem: vel si contemnit, excęcatur ad damnationem. Manifestum autē erit in vltimo, cum cuique retribuet secundum merita. Hic ergo agit de humili aduētu, qui cęcatis Iudęis profuit gētibus, & de pœna qua iudicat purgando, conuertendo, excęcando.

Aduentus duo. Rom. 11. c.

† grande (excellēs)

F

† עלמות לבן Almuth labbē (nomen instrumēti musici, qd interpretatur super mortē, labbē, vel, pro iuuentute splendida siue filii: aut super morte infi piētis: aut incremen tum filij)

a ¶ Conclusio quò tendit totum.

noster quàm † admirābile est nomē tuum in vniuersa terra.

a ¶ Christum. b ¶ Id est de. ¶ Scilicet Dei, vel ipsius Dauid, de quo natus est Christus.

a b In finēm † pro occultis filij.

a ¶ Loquentis in persona ecclesiæ.

Psal. Dāuid IX.

¶ Quicunque detrahat ego.
a ¶ Laudabo. b ¶ Quia in nullo de prouidentia dubito. sed omnia recte agi sentio, que stulti temere & casu agi putant.

c Onfitēbor † tibi Dōmine a

a ¶ Non in parte. b ¶ Alijs. c ¶ Omnia narrat, qui de visibilibus ad inuisibilia transit, vt qui Lazarū in corpore, Paulum suscitauit in mente, quod maius est. ¶ Generaliter, visibilia, & inuisibilia. ¶ Vel quæcumque dico sunt mirabilia.

in totō corde meo, narrābo ōmnia b c

GLO. ORD. PSAL. IX.

Onfitebor tibi do. &c. Propheta lętus psallit, quia cultura diaboli aduentu Christi destruitur: & Christus regnat, indicat, adiuuat.

☞ a In

NIC. DE LY. PSAL. IX.

Onfitebor tibi do. *Huic psalmo pponitur talis titulus in Hebręo. ad victoriam* עלמות לבן *almuth labbē psal. Dauid. Ad cuius intellectum sciendum, quòd hæc dictio almuth ab aliquibus in duas partes diuiditur, & sic est sensus, super mortem. Labbē importat filiationem, & hoc modo accepit Hiero. in translatione iuxta Hebraicum, dicens sic: Victori super mortē filij psalmus Dauid, & secundum hoc aliqui expositores nostri dixerunt, quòd Dauid fecit hunc psalmum pro morte filij sui Absalon. Sed beatus Augu. hoc reprobat & meritò, vt videtur, quia Dauid in morte Absalon non cecinit carmen lętitiæ, sed magis carmen lugubre, di. Fili mi Absalon, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te &c. In hoc autem psal. exprimitur carmē lętitiæ, quia in secundo versu dicitur: Lętabor & exul. in te. &c. Et circa medium psal. Exultabo in salutari tuo. Alij dixerunt, q Dauid fecit hūc psal. gratias agens de morte primogenitorum Aegypti in exitu Israel de Aegypto. vt habetur in Exod. Et sic est prędicti tituli sensus: Ad victoriam super mortem filij &c. i. filiorum accipiendo singulare pro plurali, sicut. Venit musca grauissima. i. multitudo muscarum. Sed ista expositio non habet magnam apparentiam, quia in toto psal. isto non fit mentio aperta de ista percussione primogenitorum Aegypti, nec de exitu filiorum Israel de Aegypto. Item hæc expositio, & prędicta improbant per hoc quòd prędicta dictio Hebraica almuth in omnibus Biblijs Hebraicis quas ego vidi, scribitur pro vna dictione: & sic non potest signare, super mortem. Accipiendo igitur almuth prout est vna dictio, adhuc secundum Heb. habet triplicem significationem, quia vno modo est nomen instrumenti musici in quo cantabatur iste psal. vt dicunt aliqui Hebręi. Sed hanc expositionem vt inconuenientem dimittit. Rab. Sa. Alio modo signat iuuentutem, sicut alma in Heb. signat iuuenculam, & hanc sequitur Rab. Sa. di. quòd Dauid in Spiritusancto prąuidit iuuenes fortes de Israel captiuandos per Romanos, & postea per maximū tempus releuandos (licet non in eisdem numero) per regem Messiam, quem in aduentu suo dicit subiecturum orbem terrarum Iudęis: & sic est sensus tituli prędicti: Super iuuentutem filij. i. filiorum &c. Sed hæc expositio supponit falsum & erroneum. s. Christum esse venturum: & ideo totaliter est vitanda. Tertiò almuth signat occultationem: & secundum hoc ponitur titulus huius psal. communiter in Biblijs nostris: In finem pro occultis filij psal. Dauid: quam significationem sequuntur Augu. & Cass. propter quod intendo eam sequi. Ad cuius intellectum sciēdum, quòd duplex est indicium diuinum. Vnum est iudicium discretionis, quo discernuntur fideles ab infidelibus: & hoc potissimè incepit à prædicatione Christi apostolorum: quia iusto Dei iudicio licet occulto nobis aliqui conuersi sunt ad fidem, & alij in infidelitate indurati. Cuius ratio est nobis valde occulta. vnde cum Apostolus dixisset: Cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat. Et postea. Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui non credunt seueritatem, in te autem bonitatem Dei, si permanseris. Postea subdit, O altitudo diuitiarum sapientiæ & sciētiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. Et in ps. Iudicia tua abyssus multa. Aliud aūt est iudiciū Dei, q dr iudiciū discussionis, q erit in fine mundi: & licet istud iudiciū futurum sit valde clarū, quia tūc manifestabuntur etiā occulta cordiū, tamen est modo nobis valde occultum secundū quod dicit saluator. De die autem illa & hora nemo scit, neq; angeli in cęlo, nisi solus pater. Vtrunq; autem iudicium datum est ipsi Christo, secundum quod ipse dicit. Pater omne iudicium dedit filio. Et de isto iudicio duplici sibi dato quod prævidit Dauid in spiritussancto, fecit hunc psalmum. & sic est sensus tituli prædicti: In finem pro occultis &c. i. iste psalmus factus est à Dauid pro occultis filij. i. pro duplici iudicio prædicto dato filio. In finem. i. dirigens nos ad considerationem finis mundi & beatitudinis, quæ tunc retribuetur iustis tanquā vltimus finis. Et sic iste psalmus est de iudiciaria potestate Christi, sicut præcedens psalmus de sua exaltatione quantum ad sensum literalē. Non enim omnis expositio psalmorum de Christo est mystica, sicut supra ostensum est. Et idem dicendum est de isto. Plura enim & expressius prophetauit Dauid de Christo quàm alij prophetę, propter quod dicitē eximius prophetarum, sicut dictum fuit in principio huius libri. Igitur secundum hoc iste psal. diuiditur in duas partes, quia primò Dauid se cantare prædicit. secundò materiam sui cantus subiungit, ibi: In conuertendò. Circa primum dicit sic,*

H

a Confitebor tibi Do. *scilicet confessione laudis.*

b In toto corde meo. *idest intellectu & affectu.*

c Narra. om. &c. *idest excellētia mirabilia tua: quæ sunt in duobus iudi-* ¶ *cijs tuis*

Almuth

In expo. ps. 9 to. 8. 2. Reg. 18. g

Exo. 12.

Exo. 8 f.

Rom. 9. Rom. 11. Psal. 35. Matt. 24. Ioh. 5.

M O R A L I T E R.

✱ a *Confitebor tibi Domine &c.* Secundum sensum literalem psalmus iste loquitur de potestate Christi iudiciaria, quantum ad duplex iudicium. Primum est iudicium discretionis, quo nunc fideles ab infidelibus discernuntur, de quo dicitur: Nunc iudicium est mundi. Secundum est iudicium discussionis futurum ✱ in fine

A a *In conu. ini. me. &c. peri.* Aug. Quia dum diabolum conuertisti retro, membra infirmātur vt nil nocere possint & non erunt, vel destruentur ex toto ab impugnatione tua, cùm dices: Ite maledicti. vel, peribunt cùm auferet Deus ab eis iniquitatem.

b *Meum & me.* Aug. Quia mihi seruierunt ad vtilitatem, quia sedisti.

c *Iudicas.* Hiero. Pater, vt Christus moriatur pro genere hominū. Augu. Vel, Christus in fine iustè iudicabit. cui pater omne iudicium dedit.

d *In seculum & in se.* Aug. Seculum est hoc presens quod voluitur seculum seculi æternum. cuius illud imago est. Vel determinatio est, ne hoc præsens acciperes.

e *Framea.* Cassi. Virtus diaboli in fine seculi destruetur.

f *Ciuitates.* Populi eius.

g *Cum soni.* i. clamore maximo, vt fit cū res prospere graui fine claudūtur. Sed econtra dominus permanet. Finis. Aug. Est gladius quem vibrabit in secundo aduētu apertè iudicans, & qui modo occultè, vsque ad quem aliquid valent hostis frameę: sed tunc penitus deficient. Eorum. Cassio. Eorum pluraliter, cùm suprà inimici singulariter dixit, quia cum plures sunt demones, qui tamen in malitia similes sunt quasi vnum. Cum sonitu. Aug. id est & strepitus & tumultus impietatis perijt. vel cum impietas euertitur, strepitus fit, quia non venit ad summam pacem, nisi qui magno strepitu cum vitijs pugnauit.

h *Thronum suum & ipse iudic.* Cass. Iudiciariam potestatem, qui in humilitate iudicatus est, in maiestate iudicabit.

i *Et factus.* Quantum est, eum qui iudex est, esse refugium pauperi, qui nihil mundi cupit.

K *In opportuni.* August. Non opportunius homo à seculo auertitur, nisi his voluptatibus, labores & dolores misceantur.

l *Sperent.* Aug. Cum desinunt sperare in rebus seculi. Auersos à seculo quærentes vbi figant spem, excipit cognitio nominis. Nomen scitur, cum ille cuius est nomen, noscitur. Nomen est illi dominus, quod nouit, qui libenter ei seruit. vel, qui est: & ideo nemo speret in transitorijs, nihil habētibus præter fuit & erit. Nam quod in illis futurum est, cum venerit fit statim præteritum. expectatur cum cupiditate, amittitur cum dolore, nō tenetur cum certitudine.

B

In expositio. ps. 9. in. 8. Matt. 25. d. Vt supra. In expo. psal. 9. to. 7. Ioan. 5. d. Vt supra. Vt supra. † Propter quia cōuertisti inimicū meū retrorsū, fecisti impinge-. Vt sup. ibi. Vt supra.

Ⓖ a Quoniam

a ¶ Non nostra. b ¶ Non solum narrabo alijs sed & ¶ Non in secularibus, sed in occultis filij. ¶ Apud me.

mirabilia tua. Lętābor & exulta- a b

a ¶ Alibi non est lętitia. b ¶ Opere. ¶ Vt meo exemplo psallant alij.

bo in tē, psallām nomini tuo al- c

a ¶ Ecce quare prædicta b ¶ Diabolum.

a tissime. † In cōnuertendo inimi- d

a ¶ Amisso iure. ¶ Qui præcedebat. b ¶ Impij vt nihil possint contra pios.

cum meum retrōrsum, infirmā- e f

a ¶ Quia non erunt. vnde: Conuerte impium & non erit scilicet impius, sed iustus. b ¶ A cognitione Dei. vel impugnatione tua cum dices: ite maledicti.

buntur & peribūnt à faciē tua. g

a ¶ Sed quomodo hoc? b ¶ Quando iudicatus est Christus.

b Quōniam fecisti iūdicium me- h

a ¶ Quam egit contra impios accusatus. b ¶ O Deus super animam Christi, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. vel ò Christe post resurrectionem ad dexteram patris: vnde mittens spiritum per Apostolos increpasti gentes pro peccatis, & sic perijt impius factus pius, vel diabolus. ¶ Qui.

um & causam meam, † sedisti[b] su i

c per thronum qui iudicas iustiti-

a ¶ Terruisti.

am. Increpāsti gentes, & perijt k l

a ¶ Non dicuntur impij qui credunt Deo. b ¶ Adeo perijt quod. c ¶ Impiorum. d ¶ Quia amodo nihil poterunt in populo Dei tranquillo. pro id est.

impiūs: nomēn eorum delēsti in m

† æternum, & in seculum seculi. n

a ¶ Genitiuus. ¶ Diaboli. b ¶ Diuersi errores quibus animas occidit. ¶ Rebelliones. c ¶ Per Christum nunc ex parte tunc plenarie.

d e † Inimici dēfecerunt frāmeæ in fi o

a ¶ Illos in quibus diabolus regnat. ¶ Munitiones. b ¶ Excluso diabolo vt seruiant iustitiæ.

f nem, & ciuitātes eorum destrūxi p

a ¶ Vt nec memoria eorum sit. ¶ Apud Deum ne puniat. ¶ Vel ritus eorum excidet.

g sti. Pērijt memoria eorum cum q r

a ¶ Sed econtra. b ¶ Frustra ergo contra eum nisi sint impij.

sonitu, & dōminus in ætēr- s

¶ Permanet & iudicabit, quia parauit.

num permanet. Pārauit † in iu- t

a ¶ Cum iudicatus est, quia per patientiam cœlos acquisiuit. b ¶ Alias sedem suam. c ¶ Tandem aperte.

h diciō thronūm suum, & ipse iu-

a ¶ Mundum ipsum, vel de toto orbe omnes gentes. b ¶ Ex meritis digna reddens.

dicabit ōrbem † terræ in æqūita-

a ¶ Omnes gentes. b ¶ Hoc est quod dixit orbem terræ in æq.

te iudicabit popūlos in iūstitia.

a ¶ Vt inimicus retro conuersus non noceat, sed hoc non nisi. b ¶ Interim. c ¶ In malis vitandis.

i Et factūs ēst dominus † refugiūm v

a ¶ Illi qui nil amat in transitorijs. b ¶ In agendis. c ¶ In quibus opus est. ¶ Cassiod. Dulce auxilium quod in necessitate datur.

x pāuperi, † adiūtor in † oppōrtuni- x

a ¶ Exponit oppor. ¶ Posito paupere. b ¶ Quia refu. es & adiuto. ¶ Ideo ò domine

l tatibus in tribulātione. Et spē- y z

a ¶ Non in seculo. b ¶ Nouit nomen Dei qui colit eum.

rent in tē qui † nouerūnt nomen

N I C. D E L Y R A.

¶ *cijs tuis nobis valde occultis, & hic est hyperbolica locutio. sicut dicitur: Tota ciuitas currit ad tale spectaculū: ad denotandum multitudinem euntium, quamuis multi non vadāt: sic sunt multa Dei mirabilia quæ non narrantur in hoc psal. tamen dicitur: Omnia mirabilia, ad denotandum magnitudinem horum mirabilium.*

a Lætabor. *Interius.*

b Et exultabo. *Exterius. dicitur enim exultatio quasi extrà saltatio. vnde infrà. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum, quia secundum quod dicit Beatus Gregor. Quamuis iudicium futurum terribile sit iniustis, tamen iustis erit materia exultationis. propter quod dicit saluator de illo iudicio Apostolis. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra id est exhilarate corda, prout exponit Greg. cuius ratio est, quoniam appropinquat redemptio vestra.*

c Psallam. *In futuro enim iudicio apparebit Christi sublimitas, cuius in primo aduentu ostensa est humilitas.*

d In conuertendo inimicum meum. *Hic consequenter Dauid exprimit materiam sui cantus, quæ est, duplex iudicium prædictum, & primò exprimit iudicium discretionis, & secundò iudicium discussionis, ibi: Conuertantur &c. Primò dicit: In conuertendo inimicum me. q. d. propter hoc lętabor & exultabo in te, quia inimicus meus. s. diabolus qui incitauit Dauid ad remunerandum populum, & etiam inimicus humani generis, in cuius etiam persona loquebatur Dauid, & non solùm in sua parte conuertetur.* C

Psal. 83. a. Luc. 21. f

2. Reg. 24. & 1. Paral. 21.

e Retrorsum. *Quia à tempore prædicationis Christi & Apostolorum frequenter dęmones fuerunt expulsi & fugati, vt patet in Euangelio Ioh. Nunc iudiciū est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Et in actibus Apostolorum in pluribus locis.* Io. 12. e

f Infirmabuntur. *Quia potestas dęmonum fuit debilitata, ne possent tantum nocere hominibus quantum ante. Ideo subditur:*

g Et peribunt. *Reputabant enim in hoc quodammodo se perire, quòd arcebantur à nocumento hominum, vt dicitur in Marc. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tempus perdere nos.* Marc. 1. c

h Quoniam feci. *id est facies tempore Christi à me descensuri secundum carnem, & loquitur de futuro per modum præteriti, propter certitudinem prophetiæ, quo modo loquēdi frequenter vtuntur prophetæ.*

i Sedisti super thronum. *Per hoc designatur potestas iudiciaria Christi quantum ad iudicium discretionis quo fideles credentes ab obstinatis infidelibus sunt separati. Iō subdit:*

K Increpasti gen. *Per prędicationem Apostolorum de idololatria cui erant subditæ.* † sedes

l Et perijt im. *id est diabolus: quia gentes prædicationem Apostolorum recipientes confregerunt idola, in quibus dęmones colebātur.*

m Nomen eo. del. *Quia qui prius vocabantur pagani, modo vocantur Christiani, & nomina idolorum perierunt de terra, sicut prædictum fuit in Zach. In illa die dicit dominus: Perdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà.* Zach. 13. a

n Inimici defecerunt fra. *id est gladij diaboli, quibus quasi innumerabiliter sauciabat genus humanum.* D

o Defecerunt. *Quia pro magna parte eorum potestas diminuta est per Christum & Apostolos, vt prædictum est.*

p Et ciuitates. *Multæ enim ciuitates cultui demonū deditæ per Principes catholicos sunt destructę, vt per Carolum magnum & alios Principes Christianos.*

q Perijt memoria eorum. *id est idololatrarum & idolorum.*

r Cum sonitu. *id est per sonitum prędicationis Apostolorum & aliorū prędicatorum, vt prædictum est suprà. Vel aliter: Cum sonitu, scilicet armorum & tubarum qui solet fieri in bellis quantum ad illos qui perierant Christianorum armis.* † ad iudicandum

s Et dominus in æter. per. *Quia regnum domini nostri Iesu Christi stabile est in æternum.*

t Parauit in iu. thro. *Per hoc notatur Christi potestas iudiciaria quantum ad iudicium discretionis, vt dictum est suprà, & est repetitio eiusdē sententię, sicut frequenter fit in cāticis.* † exaltatio

u Et fa. est d. re. pau. *i. populo catholico, qui fuit valde pauper & abiectus in principio.*

x Adiutor in oppor. *i. in tpe opportuno, qd est tribulationis tempus. Ideo subditur:* † temporibus tribulationum.

y In tribu. *s. martyrum quorum intātum fuit adiutor, vt tormenta non solum sustinerent patienter, sed etiam gaudenter. Ibant Apostoli gaudētes à cōspectu concilij, qm̄ digni habiti sunt pro noīe Iesu cōtumeliā pati. Iō subditur:* Act. 5. g

z Et sperent in te &c. *Per veram fidem.*

¶ a Quoniam

M O R A L I T E R.

✱ in fine mundi, quo singulorum merita & demerita discutientur vt pœnæ vel præmia secundum ordinem iustitiæ reddantur. Et sensus literalis huius psalmi ad hoc tendit, vt semper simus in timore positi ratione vtriusque iudicii. Primò ratione iudicii discretionis: quia & si certi sumus nos esse de numero fidelium, tamen nescimus si simus de eis quantùm ad meritum. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit. Similiter ratione iudicii discussionis: quia nescimus in qua parte ponendi simus, scilicet cum ouibus ad dexteram, vel (quod absit) cum hædis ad sinistram, & sic præter sensum literalem non apparet mihi pro nunc alia moralitas requirēda. Eccl. 9. a

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Quoniam non de.* Fideles prouocat ad laudem propheta, respiciens beneficia praesentis temporis & futuri.

b *Sion.* Aug. Speculatio quae modò agitur, vt perueniamus ad pacis visionem, id est de Sion in Ierusalem: quaelibet autē studiosa speculatio sit in errorē, nisi dominus in ea habitet.

c *Studia.* Hier. id est mandata eius quibus studendum est.

d *Quo. re.* Aug. Sed quasi dicant qui missi sunt euangelizare, nemo credit nobis, & occidimur: respondit: non sine fructu, qa requirens vltione san. e. in iudicio vbi gloria occiso: poena occisori erit: recor. est &c.

e *Recor.* Aug. Non potest obliuionē, sed post longum tempus secundum affectum infirmorum, qui oblitū putant: quia non tam cito fit vt volunt: quibus etiam addet imò non est oblitus vt putatis, & si dixi recordatus, hoc contra quaerentes, qui pro dilatione putant oblitum.

f *Misere.* Cassio. In sua persona dicit quod vnusquisque petit.

g *Vide.* Cass. Aspectus Dei, auxilium est, qui cùm sit, & lux tenebras fugat: de superbia inimici aestimatur humilitas patientis, quia tantùm hi humiliantur, quantùm illi extolluntur.

h *Qui exal. &c.* August. id est ab omnibus cupiditatibus quibus itur ad mortem: mors iam est ipsa laetitia in perfruendo cupitis. vnde Apostolus. Vidua quae viuit in delicijs, mortua est.

i *Porta filie Si.* Sunt omnia optima studia, per quae venitur ad visionem pacis in ecclesia. in quibus bene nuntiantur omnes laudes Dei, vt petentibus detur sanctum & non canibus. Vel, por. mor. sunt corporei sensus, à quibus exaltantur, qui quęrunt non quae videntur, sed quae non videntur. Et por. Si. scilicet sunt sacramenta, & initia fidei, quae pulsantibus aperiuntur, vt perueniat ad occulta, quae nec oculus vidit, nec auris audiuit. Cass. Portae contra portas, quia hae mortis, illae vitae.

K *Sion.* Cass. Omnes ecclesias mundi generauit, quia ibi natus est Christus vnde fides incepit.

l *Exulta.* Aug. Hucusq; clamor, inde dicit ecclesia quae affligitur, exultabo in Iesu. Cass. spe enim salua est.

m *In laqueo.* Aug. Laqueus occultus dolosa Cogitatio. Pes animae amor, qui si prauus est, dicitur cupiditas: si rectus charitas. Eò enim mouetur anima quasi ad locum quò tendit. i. ad delectationem bonam vel malā, quò se peruenisse per amorem laetatur. In laqueo ergo, id est fraudulento consilio: pes. i. amor qui per fraudem peruenit ad vanam lętitiam, comprehēsus est, quia illa delectatio alligat eos vt inde abrumpere amorē, & ad vtilia vertere nō audeant: Si enim conentur, dolor est deserere quae delectant, & ille dolor non sinit abscedere.

n *Cogno.* Cassio. Vel de futuro iudicio potest totum accipi. Quasi inde sciatur vera iudicia facere, qa peccator suis operibus constringetur, & in infernum conuertetur: non memoria eorum tantùm punitus, vt quidam falsò putant.

o *Conuer. pec.* Aug. Hic est canticum diapsalmatis, quasi occulta lętitia separationis: quae hic fit non loco, sed affectu intra bonos & malos. Cassio. Peccatoribus cum Antichristo finem malorum praedicit, quasi hoc interim, sed tādem conuertentur ne in suis gaudeant. In infernum, ne alibi mittendos se putent:

p *Patientia.* Aug. Patienter propter hoc praecipuè memor erit Deus pauperum, scilicet propter patientiam.

q *Exur.* Aug. Precatur futurum iudicium. Cassio. Loquens de fine

tuum, quoniam non dereliquisti quaerētes tē domine. Psallite domino qui habitat in Sion, annuntiate inter gentes †studia eius. Quoniam requirēs sanguinem, eorum †recordatus est: nō est oblitus clamorem †pauperū. Miserere mei domine: vide †humilitatem meā †de inimicis meis, Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem †omnes laudationes tuas in portis filiae Sion. Exultabō in salutari tuo infixę sunt gentes in †interitu quem fecerunt. In †laqueo isto quem absconderūt, comprehensus est pes eorum. †Cognoscetur domin⁹ iudicia faciens, in operibus manuum suarum comprehensus est peccator. * Conuertātur peccatores in infernū, omnes gentes quae obliuiscuntur Deum. Quoniā non in †finem obliuio erit pauperis, †patiētia pauperum non †peribit in finem. Exurge domine, †non confortetur homo. iudicētur

a ¶Vere adiutor & refugium es. b ¶Et si ad horam videtur. a ¶Cū quo nemo potest quaerere trāsitoria. b ¶Laudare eum praedicando: & opere quod praedicatis implendo. b ¶Ergo [...] quos quaerentes non reliquit. a ¶In praesenti ecclesia, quae nunc per speculum contemplatur. a ¶Quae habet erga suos. ¶Quae sunt haec. a ¶Vindicando. b ¶Occisorum. c ¶Consolando & glorificādo. a ¶Ecce clamor. ¶Vnus pro omnibus. b ¶Contuitu misericordiae, quae quanta sit aestimatur. a ¶Longe facis. a ¶Quicquid dico laudatio est. a ¶Prophetis apostolis, id est in imitatione doctrinae Apostolorum, qui sunt portae quibus intratur ad ecclesiam. a ¶Ideo. b ¶In Christo. ¶Alias superaltare tuum. c ¶Sed. ¶Quibusdam clamis peccatorum. a ¶Volentes corpora sanctorum occidere in anima moriuntur. b ¶Animae. c ¶Poena cuique sua est iniquitas. ¶Alias in corruptionem quam. a ¶Fraude. b ¶Etiam. a ¶Effectus. ¶Amor animae. b ¶Et. ¶Vel hic a suis, vel in iudicio ab omnibus. a ¶Secernens malos a bonis: hic merito, non loco: ibi autem & loco. a ¶Non a Deo procedit quòd cruciet eos, sed ab eis. ¶Hoc. a ¶Pro qualitate operum dat varijs poenis exterioribus. b ¶Illaqueantur delectatione manifesta. a ¶Scilicet vt i. exponitur peccatores. b ¶Aug. Quasi sicut non pu. auctunt Deum habere in notitia, tradet illos Deus in reprobum sensum. a ¶Et si hoc videtur cū mali florent felicitate & iusti laborant, in fine tamen mundi non contemnent pauperes. a ¶Aug. Qui modo opus est ad ferendos malos: qui iam voto separati, donec finaliter separentur & loco. a ¶Ad iudicandum. ¶Patientia pauperum non peribit, vt autem non pereat. a ¶Super nos. b ¶Furus, non Deus sicut finget Antichristus. c ¶Aug Sed ante. ¶Per eum praecipitentur in peccatū, damnentur, & de malis [...].

b *Quaerentes te.* Moribus & fide, & ideo pro tantis beneficijs subdit Propheta:

c Psallite domino. *Gratias agendo.*

d Qui habi. in Sion. *Id est in ciuitate cęlesti hic expressa per Sion, quę specula interpretatur, quia ibi facie ad faciem Deus videtur, & ideo licet sit vbique per essentiam, praesentiam & potentiam, tamen in cęlo specialiter habitat per apertam visionem.*

e Annun. &c. *id est legem Euangelicam quam studiosè docuit verbo & facto, vt dicitur in Act. Cępit Iesus facere & docere. Hęc autem annuntiatio Euangelij fuit iniuncta discipulis Christi Iudaeis ipsam repellentibus: propter quod Paulus & Barnabas dixerunt Vobis oportebat primò loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aeternę vitę: ecce conuertimur ad gentes: sic enim nobis praecepit dominus.*

f Quo. re. &c. *Construatur sic: Non est oblitus. s. ipse dominus. Clamorem pauperum. i. martyrum. quoniam recordatus est. s. clamoris ipsorum. Requirens sanguinem eorū de manu tyrannorum: aliquando per pęnam temporalem, aliquando per aeternam, & aliquando vtroque modo.*

g Miserere mei domine. *Loquitur in persona ecclesiae.*

h Vide hu. &c. *id est afflictionem mihi illatam à tyrannis.*

i Qui exal. &c. *Sicut in primitiua ecclesia Iohannes Euangelista ante portam Latinam in feruentis olei dolium missus, tanquàm fortis athleta exijt vnctus, non adustus: & Paulus in Damasco & Ierusalem de ianuis mortis fuit diuinitus saluatus, vt habetur in Act. & multi alij Christi discipuli sic fuerunt saluati.*

K Vt an. o. l. &c. *id est in ecclesia militante, quae est filia triumphantis. Ad hoc enim fuit Iohannes praedicto modo saluatus, vt annuntiaret prędicationes Christi in Gręcia, & Apocalypsim scriberet. 7. ecclesijs quae sunt in Asia. Similiter Paulus, vt prędicaret Euangelium gentibus, vt dicitur in Act. Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus. Et ex eadem causa mors imminens multis sanctis fuit diuinitus retardata, vt patet in eorum actibus, propter quod ex tanto beneficio à Dauid preuiso subdit.*

l Exul. &c. *Quo sic saluabis electos tuos.*

m Infi. *Quia multi tyrānī in Gentilitate obstinati in persecutione martyrum subitò mortui sunt & in inferno demersi: sicut Egeas in persecutione Andreae à dęmone suffocatus interijt: & Quintianus Sancta Agatha interfecta, Dei iudicio in flumine interijt: & similiter de multis alijs accidit, vt patet in legendis sanctorum.*

n In la. &c. *Quia plures tyranni laqueum mortis parātes Christianis, pręoccupati sunt morte diuino iudicio, & sic frustrati sunt ab intētione, sicut Iulianus apostata ī bello Persarū occisus est à B. Mercurio iā ante defuncto ad preces S. Basilij & populi sui, eò q ciuitatē & populū disposuerat destruere ī suo reditu de illo bello, & sic cōprehensus est pes eius in laqueū mortis quē alijs praeparauerat. Et ex hoc & praedictis effectibus concludit Dauid.*

o Co. &c. *Quia per effectus iustitię apparet potestas iudiciaria Christi quantum ad iudicium discretionis.*

p Con. *Hic consequēter agit Dauid de iudicio discussionis, quod erit in fine mundi: & primò describit huiusmodi iudiciū, secundò tempus Antichristi pręuium, ibi: Vt quid domine. Circa primum dicit: Con. &c. quod erit quando per sententiā iudicis Christi deijcientur in inferni profundum, & cuiusmodi sint isti peccatores, subdit d.*

q Omnes gen. &c. *scilicet in fine vitę morientes sine remedio pęnitentię. Et quia sicut mali punientur, ita boni praemiabuntur: ideo subditur:*

r Quo. non. *Hoc est in finali iudicio.*

s Obli. e. p. *Videtur enim pauperum obliuisci in praesenti, non liberans eos de malis pręsentis vitę, cum tamen possit: sed tunc recordabitur, quando eorum patientia remunerabitur. ideo subditur:*

t Pa. *qa sicut p sniam finalis iudicij iniusti ibunt in suppliciū ęternū, ita iusti in vitam ęternā. Et qa hoc est desiderabile iustis, ideo petit Dauid.*

u Exur. do. *Per potestatem iudiciariam super alios homines quia talis potestas auferetur in finali iudicio. subditur:*

x In gen. *Generaliter sine exceptione.*

NICOLAVS DE LYRA.

¶ a Quoniam non der. *Absque consolatione.*

b Quae- ¶ a In

A de fine seculi Propheta, prospexit aduentum Antichristi: vnde quasi territus clamat, exurge.

a *Sciant.* Id est cruciati experianturq homines stulti fuerūt.

b *Vt quid.* Aug. Diapsalma, quia illi licebit tanta facere, vt Deus putetur, subdit quasi vocem gementium, & quaerentium de dilatione iudicij. Cass. Aug. Vt quid. Mala illius temporis pertractat, quorum nimietate permotus dicit Deo. Cur recessisti, dum tardat subuenire. Quaerit, vt simplices sanctos doceat. Ecce cur despicis, vt videtur gementibus dum differtur: vel modico tempore, sed opportunè, ita scilicet: Dum superbit.

c *Incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.* Aug. Mirè prouidentia Dei de malis operatur: Comparatione peccantium boni magno studio bonae spei accenduntur ad rectè viuēdum, sicut & per haereses crescit, & gratior est inuentio veritatis. Fornax ligna cinerat: aurum purgat: sic tribulationes ligna vitiorum & aurum virtutum: sic damnantur mali, iusti saluantur.

d *Quoniam laudatur.* Ideo superbit vel cōprehenditur, quia laudatur à suis, impletione desideriorum sensualitatis suae. August. Adulantium linguae alligant animas in peccatis: delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehēsor, sed etiam auditur laudator.

e *Ire sue.* Cass. Antichristi, quia omnia turbulenter & crudeliter faciet. Vel, Dei non quaeret Deum penitendo, vel, Deus eum, vt hic vlciscatur, sed in futuro grauius puniturus.

f *Inquinatę.* Cassio. Nequitiae causa est, quòd Deum nō habet ante oculos, & ideo vię, id est cogitationes & opera sordent.

g *In omni temp.* Aug. Suo, scilicet vitae suę, vel, ad comparationem omnium qui fuerunt, quod inde procedit: qa Auferuntur iu. tua. quia differtur, nō putat se puniendum. Et quia omniū inimicorum suorum dominabitur.

h *Dixit &c.* Omnes gentes occupabo, sed non sine malo, id est peccato, quod ei proprium est. Vel, semp ero sine malo, hoc sibi promittit cuius maledictione os plenum &c.

i *Non mo.* Aug. vel putabit se malis artibus, & nō aliter venturum de mortali generatione in ęternam, quod & Simon magus putauit.

K *Sub lingua.* Cassio. id est cogitationes eius sunt de labore sanctorum, & dolore corporeo, quod in martyribus patet. Vel labor sanctorum & dolor qui est in poenis corporis, est sub lingua eius, idest est leuior lingua eius, qui intus nocet: illa scilicet pena extra. Vel sub lingua: quia verba plus timentur & nocebūt quàm verbera, quibus praecipitatur & peribit anima.

l *In occultis, vt interficiat inno.* Aug. id est ambiguis, vbi nō facilè videtur quid petendum, quid non.

m *Oculi in pauperem respiciunt.* Cassio. Exponit insidias, oculi quasi misericordia & affectu. Vel alios sic decipit, q oculi crudeliter respiciunt in pauperes spiritu.

n *Leo in spelunca sua.* Quia in eo vis & dolus. Vis in imperio, dolus in miraculis. hęc est tertia persecutio composita vi & fraude. Duę sunt antè. Prior violenta, cū martyres tormentis agebant: altera fraudulenta p haereticos & falsos fratres.

a *Inclinabit.*

gentes in cōspectu tuo. Cōstitue domine †legislatorem super eos, vt sciāt gētes quoniā homines sunt. * Vt quid domine †recessisti longè: †despicis ī opportunitatib⁹ in †tribulatione. † Dū superbit impius incenditur pauper, comprehendūtur in cōsilijs quibus cogitant. † Quoniam laudatur peccator ī desiderijs animę suae, & iniquus benedicitur. †Exacerbauit dominū peccator, secūdum multitudinem irę suae nōn †queret. Nōn est Deus in †cōspectu eius: † inquinatę sunt uię illius in omni tēpore. † Auferuntur iudicia tua à facie ei⁹ omnium inimicorū suorum dominabitur. Dixit enim in cordē suo, non mouebor à generatione in generationē †sine malo. Cuius maledictione ōs plenū est & †amaritudine & dolo, sub līgua ei⁹ †labor & dolor. † Sedet in insidiis cum diuitibus, in occultis, vt interficiat innocentē. Oculi eius in †pauperem respiciunt, insidiatur in abscōdito quasi leo in spelunca sua. Insidiatur ut rapiat †pauperē, †rapere

a ¶Cas. In occulto, quod pauci iusti & sancti vident. b ¶Quia te & tuam legem noluerunt. a ¶Praue. b ¶Antichristum. ¶In ruinam illorum. a ¶Gentiliter viuentes. b ¶Quia nolunt esse filij hominis. id est noui, sint veteres. a ¶Gentes iudicentur. ¶O. ¶Scilicet a tuis. a ¶Quasi subito intellexerit, vel quasi sciens vt doceret quae scierit soluit. opportune despicis & finis tribulati: hoc consilio vt incendantur desiderio aduentus tui. a ¶Amore Dei. vel purificatur. a ¶Spiritu. b ¶Impij. ¶Malae cogitationes sunt eis vincula. a ¶Cogitationibus. b ¶Comprehendere sanctos. c ¶Cur hoc est. ¶Magna ira Dei vt desit correctio & adsit adulatio. a ¶In se. a ¶Nocendo. b ¶Quasi Deus. a ¶Quia. ¶Et per hoc. ¶Vt hoc patiatur, id est correctionis flagella ab eo suspendantur. b ¶Verum Deum vt puniatur. c ¶Antichristus. ¶Ideo. a ¶Non attendit peccata. a Tanta est ira Dei, vel nequitia Antichristi. ¶Quia. b ¶Aug. Magnum est malum à luce veritatis deseri. a ¶Alias contaminatae. b ¶Cogitationes & consilia. a ¶Aug Putat quod non iudicet Deus. a ¶Aug. dicitur omnes reges superaturus, vt solus regnet & sedeat in templo Dei, extollens se supra omne quod tollitur & dicitur Deus, & quia per malas artes ad illud culmen veniet, addit. a ¶Apud se: extra alia dicit vt bonus videatur. b ¶Augu. Id est fama mea non transibit ad posteros, nisi malis artibus tale culmen consequar, de quo tacere non possint. a ¶Exequitur eius malitiam. b ¶Blasphemiis & contumelijs. c ¶Intra os non extra, quia effectu caret. a ¶Ira & insidijs alios sibi conuertet. ¶Amaris verbis minis scilicet. b ¶Blandis. c ¶Non in lingua: tacite enim apud se ista cogitabit, aliter extra loquetur. a ¶Iniquitas vnde sequitur pernities. ¶Cum mora. b ¶Latroni comparat. a ¶Quis ditabit quorum felicitatem ad alios decipiendos ostentabit. b ¶Faciendo nocentem. a ¶Quia pauperes spiritu maxime psequetur. b ¶Quia nescit, qui decipitur. ¶Alias occulto velut leo in cubili suo. a ¶Propter vim. b ¶Propter dolum. a ¶De vtroque repetit. b ¶Ad quid. c ¶Dolo vel vi. d ¶Violentia vel dolo.

b Constitue domine &c. *s. Christum legislatorem Euangelicae ad iudicandum eos: secundum quod dicitur in Act. Ipse est qui constitutus est iudex viuorum & mortuorum.*

c Vt sciant. *Puri excepto Christo qui est Deus, & homo: qui in iudicio apparebit in forma humana in qua iudicatus fuit coram Pilato: iudicabit tamen autoritatiuè per formam deitatis.*

d Vt quid do. *Hic consequenter Dauid describit tempus Antichristi, quod erit finali iudicio praeuium. vbi primò ponitur Antichristi persecutio, & secundò eius deiectio, ibi: Exurge domine. Circa primum sciendum, q tanta est futura persecutio ecclesiae tempore Antichristi, vt videatur Deus eam deserui[sse], si posset fieri, quam Dauid prouidens in spiritu dicit: Vt quid domine &c. id est recedes tempore Antichristi, loquens de fut[uro] per modum praeteriti ratione praedicta, videtur enim Deus recedere quodammodo à fidelibus quando non liberat eos cum possit à tantis persecutionibus.*

e Despicis in opportunitatibus in tribulatione. *Illos enim videtur Deus despicere, tanquam rem nullius pretij, quos non liberat tempore opportuno, quod est tempus tribulationis.*

f Dum superbit impius. *id est Antichristus, & loquitur de futuro per modum praesentis propter certitudinem prophetiae.*

g Incenditur pau. *id est populus Christianus sibi inobediens cruciatur omni genere cruciatus, quod per incendium designatur in scriptura, & aliquos ad literam incendet.*

h Comprehenduntur. *i. comprehendentur vnde in translatione Hiero. iuxta Hebraicū habetur: Capiantur, scilicet Antichristus & satellites eius, qui secundum dicta doctorum antiquorum in monte Oliueti fulminabitur, & magna pars adhęrentium sibi: de quo dicit Apostolus. Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus noster Iesus interficiet spiritu oris sui &c.*

i In consilijs &c. *Quia sicut cogitabant cruciare Christianos, sic à Deo cruciabuntur.*

K Quon. lau. p. *i. Antichristus à sibi adulantibus, qui dicitur homo peccati & iniquus.*

l Exacerbauit &c. *Ex nimia adulatione adhęrentium sibi eleuabitur in tantam superbiam, quòd blasphemabit dominum prouocans iram Dei.*

m Secundum multitudinem irę. *id est irę Dei contra se prouocatae.*

n Non quae. *scilicet penitentiam sed morietur in obstinatione. Ideo subditur:*

o Non est D. &c. *id est nullius reputationis coram se, quia de ipso dicitur. Qui aduersatur & extollitur suprà omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ita, vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam ipse sit Deus.*

p Inquinatae sunt &c. *Quia semper occupabitur in peccatorum pollutione.*

q Auferuntur iu. &c. *Quia in nullo timebit diuina iudicia supra se ventura, prae elatione & obstinatione nimia.*

r Omnium inimicorum suorum dominabitur. *Potentia & seductione populos sibi subijciens.*

s Dixit enim in cor. *Quia ex nimia elatione reputabit dominium suum stabile.*

t Sine malo &c. *id est ex praesumpta securitate dicet, ero sine malo cuiuscunque pęnae.*

u Cuius &c. *Blasphemando Christum.*

x Et amarit. *Praecipiens inobedientes sibi ad amaritudinem vitę perduci.*

y Et do. *Quia verbis dolosis multos decipiet.*

z Sub lingua eius labor & do. *Quia praecipiet inferre laborem & dolorem sanctis.*

a Sedet in insidiis. *Meditando imponere insidias sanctis.*

b Cum diuitibus. *Huius seculi in hoc sibi adhaerentibus.*

c Vt interficiat. *i. populum fidelem sibi obedientem.*

d Oculi eius in pauperem &c. *id est in populum Christianum tunc depauperandum, considerans qualiter possit totaliter destruere ipsum. Ideo subditur:*

e Insidiatur vt ra. *Et patet litera ex dictis.*

f Rapere &c. *Quia quos tormētis flectere non poterit, verbis dolosis ad se trahere studebit: Et quia aliquos dolositate decipiet. Ideo subditur*

NICOL. DE LYRA.

¶ a In conspectu tuo. *Sed quia potestas iudiciaria data est ipsi Christo vt suprà dictum est. Ideo subditur:*

b Con-

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

Ea *Inclinabit.* Cassi. Cum nimia felicitate in otium remiserit animum, cadet repentino interitu: & dominus spiritu oris eius interficiet eum.

1.Tes.5.b

b *In finem.* Negant videre Deum, qui dicunt eum non curare humanas res: quia terra finis est rerum & vltimũ elementum, in quo nihil agitur sine ordine.

Sed homines eum non vident, qm̃ ptinet ad occulta filij, laborans ergo ecclesia illo tempore in fluctibus exercitat dominum. Exurge domine.

† attraxerit

c *Exurge alie, &c.* Cassi. Precatur iudicium, vt hic citò finiantur quæ tanta sunt, vt nemo velit tempus quo hæc fiunt dilatari. Exurge, quasi ex improviso, vt conterantur dum tui tecum exaltati glorificantur.

† cõtritum humi ẽẽ; se oũdet.

d *Propter quia irritauit impius, &c.* Aug. Iam itaque & de iudicio illo intelligẽs & exultans dicit, propter quid id, quod proficit tanta mala facere.

In expo.psal. 9.in.b.

e *Dixit.n. Deus in cor, suo, &c.* Sensus iste pronuntiationem quærit: in qua si erratum fuerit, obscuratur. sic enim dixit impius: Non requret Deus, quasi Deus laborem & dolorem consideret, vt tradat eos i manus suas: quasi laborare & irasci timeat, & ideo parcat eis, ne puniendo eos laboret, & turbetur ira: sicut aliqñ faciũt homines dissimulata vindicta, ne laborẽt, vel irascantur. Aug. Christus Iudam toleravit & ad prædicandum misit, & ei eucharistiam dedit, vt ostenderet dona pertinere ad eos qui fidem accipiunt, etiam si talis sit, per quem accipiunt qualis Iudas fuit.

Vbi fuerat. † vel. Sed tu vides af flictionem (cuius nos affligit) & iram. †iram.

f *Vide en mala. tulabo.* id est iã prædinatis, vbi tradas eos in manu tua.

Vbi supra

g *Orphano &c.* Aug cui moritur pater mundus, per quem carnaliter est genitus: ut dicat mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

F

h *Contere bra.* Pœnis terret, bonis demulcet.

Gal.6.d

i *Quæretur.* Aug. Q.an adhuc necessarium sit ad purgandos bonos sicut suprà, dum superbit impius &c. sed quia non inuenietur. Liquia iam non est in quo sit locus peccato illius, plano ferro non est opus lima.

v.bi supra

†pereunt

k *Dominus reg.* Hoc regnum gratius erit pro concurrentibus malis, quod veniet destructo Antichristo: ab hoc regno peribitis gentes, sed pauperes habebunt, qa desiderium pauperũ &c.

† præparationis cor eorũ, auscultabit auris tua

l *Præparationem cor.* Cassi. Vel concupiscentiam, quod est vbi omnibus viribus animæ aliquid ardentius petitur. Vel hoc quod in cordibus eorũ ipse Deus præparauit. Vel quam statim volunt petere Deus audiat.

† Vt iudices (vel, vindices pupillũ & oppressũ ne vltrà cõterat homiñ de terra. (vel, ne mortalis homo post hac audeat vim inferre, aut pe vltra formidet mortalis de terra)

m *Auris &c.* Nominatis membris quæ in nobis visibilia & corporea sunt, in Deo potentias operationum intelligi oportet.

n *Iudicare pupillo & hum. &c.* Secundus aduentus manifestus erit, sed & nunc in occultis ponitur, quia de eo nemo scit. Apponat: Tunc omnia mala finientur, cùm homo id est autor malorum cum sua plebe damnabitur.

a *In finem*

NICO. DE LYRA.

a In laqueo &c. *Sed quia pp hæc similiter deijcietur, iõ subditur:*
b Inclinabit se, *Non voluntate, sed diuina virtute.*
c Et cadet. *Scilicet à dominio suo.*
d Cum do. *s. Christianorum suo tempore subiectorum, & causa eius deiectionis subditur, cum dicitur:*
e Dixit enim &c. *Non habens notitiam factorum meorum.*
f Auertit fa. &c. *Ex quo videtur, quòd Antichristus futurus fautor huius erroris sit, q̃ diuina prouidentia non se extendat ad ista inferiora.*
g Exurge dom. *Hic consequenter describitur ipsius Antichristi finalis deiectio, quæ fiet virtute diuina ad preces sanctorum: quod prænidens Dauid de hoc similiter orans, dixit: Exurge do. d. videbitur enim quasi dormire Antichristi tempore, eõ quòd tanta mala permittat eum agere: & per consequens videbitur surgere, quando incipiet eum deijcere.*

b Et

a ¶Trahit ad se cruciatibus, vel exonuerso dum blandis attrahit. quod tñ non minus est rapere. b ¶Ecce dolus.

pauperẽ dũ † attrahit eũ, In † laqueo a b

a ¶Quibus sibi fit. b ¶Aug. Cassi. quanto mirabiliora faciet signa, tanto sancti coptrarij magis contemnentur, & pro nihilo habebuntur: sed inclinabitur & cadet, cum sanctus supplicia inuleerit.

c ¶Vel putare impunitum se inclinatio est & casus.

fuo † humiliabit eũ, inclinabit se & c d

¶Vis. ¶Merito incli. & cadet.

cadet cũ dñatus fuerit pauperũ. Di-

a ¶Pauperum ad saluandum. vel sui ad puniendum.

xit. n. in corde suo, oblitus est Deus,

a ¶Me vel illos. b ¶In die iudicii e

auertit faciẽ suã, ne videat † finem. f

a ¶Sed. ¶Cito veni. b ¶Iam de vindicta.

¶Manifestly potentia.

Exurge domine Deus, & exaltetur g h

a ¶Potentia. ¶Iudicium. b ¶Vt putant dicentes: Aueget faciem suam.

manus tua, ne obliuiscaris † paupe- i

a ¶Antichristus.

rum. Propter quid irritauit impius k

a ¶Cassi irritauit. non credens Deum puniturum.

Deum: dixit enim in corde suo, nõ l

a ¶Deus quæ facio. b ¶Sed tu. c ¶Quod supra sub lingua eius ls. & d. quod prædabat Dum nesciret.

requiret. † Vides em̃ quoniã tu la- m

a ¶Quasi ei tradas.

borem & † dolorem consideras, † ut n o

a ¶Antichristum & eẽ plices. b ¶Altero vindictas.

tradas eos i manus tuas. Tibi † dere p q

a ¶Aug. ideo enim pauper est omnibus ex hoc rus, vt in tantum his pes eius. ¶Quia b ¶Cui mor. ur pupet mũdus.

licius est pauper, orphano tu eris r s

a ¶Ergo. ¶In vi. b ¶Potentiam illius pessimi. c ¶In se.

adiutor. Contere bra chium † pecca t x

a ¶In fraude. ¶In alios. b ¶Vindicabam de peccato suo.

toris & maligni quæretur peccatũ u y

a ¶Id est & ipse verbis propter peccatũ suum. b ¶Autem.

illius, & non inuenietur. Dñs † regna- z a

bit in æternum & in seculũ seculi:

a ¶Sed vos. b ¶Id est peccatores omnes qui sine lege ¶Qui vos. c ¶Viuentium. ¶Vi estis.

† peribitis gẽtes de terrã illius. Desi b

a ¶Quo assuabant in malis seculi, cupientes id em dominii.

derium pauperum † exaudiuit dñs:

¶Id est cor paratum ferunt per patientiam exspectans.

† præparationẽ cordis eorum audi- c

a ¶Potentia qua audit. b ¶Misericordia. b ¶Ecce defideriũ pauperum. ¶Vt iudices. c ¶Non conformi seculo.

uit auris tua. † Iudicare pupillo & d e

a ¶Non sanctbo. b ¶Vt fecit in terra. c ¶Signã se facere.

humili, vt non apponat ultra mã- f

¶Ille superbus.

gnificare se homo super terram.

b Et exal.&c. id est potestas tua ad eum deijciendum & percutiendũ.
i Nẽ ob.pa. Dimittendo eos in Antichristi persecutione & furorem.
k Propter quid &c. i. Antichristus suis blasphemijs contra eum.
l Dixit enim. Factamea ad puniendum tanquam nescientes ea, vt prædictum est. Vel impotens ad me vestringendum, & tamen non est ita, ideo subditur:
m Vides, Tu Deus cuius oculis omnia sunt nuda & aperta.
n Quoniam tu. Quos infliget sanctis tuis Antichristus.
o Conspideras. Diligenter ad puniendum.
p Vt tradas eos. scilicet Antichristum & satellites suos.
qq In manus tuas. scilicet iustitiæ tuę.
r Tibi dere. i. populus Christianus.
s Orphano. i. populo Christiano, qui Antichristi tempore videbitur quasi sine patre protegente & matre compatiente.
t Tueris adiutor. Accipiens eos in manus tuę misericordię.
u Contere bra. id est potestatem.
x Peccatoris & ma. id est Antichristi qui dicitur homo peccati & filius perditionis.
y Quæretur peccatum il. id est diligenter discutietur nequitia ipsius, an sit amplius vtilis ad purgationem electorum.
z Et non inuenietur. ad hoc vltrà vtilis, eò quòd sufficiẽter erunt purgati, & sic Antichristus cum suis deijcietur in ignem infernum, sicut pater proijcit virgam in ignem post debitam filij castigationem. Et quia tunc apparebit manifesta potestas & dominiũ Christi, ideo subditur:
a Dominus reg. &c. Quia potestas eius potestas eterna, quę non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur, vt dicitur in Dan.
b Peribitis gen. id est tu Antichriste & tui complices, & quia hoc erit ad petitionẽ sanctorum, ideo subditur: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus &c. Et finaliter concludit Dauid:
c Iudicare pupillo & humili. id est pro populo catholico & fidelĩ, quod erit in extremo iudicio.
d Vt non apponat &c. id est Antichristus qui erit homo purus, licet per malitiam a dæmone obsessus propter quod ostendit se tanquam sit Deus, vt dicitur ad Tes.

In Psalm.ix. Confitebor tibi domine. vbi dicitur in postilla: Ad cuius intellectum sciendum, quòd hęc dictio almut.

ADDITIO.

¶ Titulus huius psal. non exponitur secũdum Hebraicam veritatem, nec etiam litera huius psalmi, ppriè applicatur huic sensui scilicet pro occultis filij, prout dicitur in postilla. Ratio primi est: nam secundum veritatem Hebraicæ linguæ hæc dictio עלמות almut non significat occultationem, nisi præponatur ei hęc litera, ה, vel, h, ita quòd dicatur nalmut vel halmut: vnde impropriè vel non verè iste titulus interpretatur dicendo pro occultis. Item si luis in hoc titulo Hæbraicè politus non est genitiui casus, sed dativi, cum dicitur לדוד laben, vt patet scienti veritatem huius linguæ, & sic patet primum scilicet q̃ titulus huius psal. non exponitur in postilla sm Hebraicam veritatem. Secundum patet: nam licet litera psalmi saltem pro magna sui parte sit applicabilis duplici iudicio filij Dei, prout postill. dicit, non tamen Psalmista in hoc psalmo tractat de huiusmodi iudicio quautùm ad eius occultationem, sed potius quantùm ad eius iustitiam & potentiam atque manifestationem, vt patet diligenter intuenti: vnde impropriè dicitur: Pro occultis filii. potius enim debuisset dicere: Pro iudicijs filii. vnde melius videtur titulus exponendus, scilicet ut intelligatur hæc dictio almut secundo modo, scilicet prout significat iuuentutem seu adolescentiam, secundum quod in multis locis sacræ scripturę accipitur alma pro adolescentula, et elem pro adolescente: vnde et in titulo psalmi. xlv. dictio eiusdem significationis ponitur scilicet alamoth: et exponitur ibidem pro iuuentute: secundum Hieronymum, quam sententiam ibidem sequitur postilla. ideo secundum hoc sensus prædicti tituli erit talis: Victori in iuuentute seu in adolescentia filio psal. Dauid: quam significationem sequendo psalmus iste diuiditur in duas partes, secundum q̃d duplicem mate-

A cem materiam vt habere: vnam. s. primordialem & figuratiuam, & aliam principalem & figuratam. secunda ibi: Parauit in iudicio. Prima pars quæ est primordialis tractat de victoria Dauid, quam habuit contra Goliam: cui materiæ propriè applicatur titulus. s. sic: Victori filio in adolescentia: hoc est dicere: Iste psal. attribuitur filio, qui fuit victor in adolescentia sua. s. Dauid: vnde verba huius tituli proprijssimè adaptantur huic historiæ: non solùm realiter, sed etiam verbaliter. Legitur enim ibi, quòd cum Saul vidisset Dauid egredientem contra Philistheum: dixit ad Abner: Cuius filius est iste puer: vbi in Hebræo habetur: iste Elen. quibus verbis prædictus titulus propriè correspondet. vocatur enim vtrobique victor iste. s. Dauid filius, & Elem id est puer. Circa igitur istam materiam primordialem primò Dauid reddit gratiarum actiones Deo de illa victoria, dicens. Confitebor tibi domine &c. lętabor & exultabo in te. Consequenter exprimit beneficium quod à Deo habuit in eadẽ victoria, dicens: In conuertendo inimicum meum retrorsum. s. Goliam: & etiam in debellatione seu fuga suorum, com dicit: Infirmabuntur, & peribunt à facie tua. s. Philisthijm. Et quia hæc victoria Deo est attribuẽda, ideo dicit: Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam. Quod quidem iudicium, quia ex mera iustitia diuina processit, eo quòd spurius ille. s. Goliας blasphemabat populum Dei, dicens: Ego exprobraui agminibus Israel hodie, vt in prædic. cap. ideo sequitur: Sedisti super thronum qui iudicas iustitiam. Et quia in hoc conflictu exercitus aduersariorum non æqualiter fuit debellatus. Gentes enim pro maiori parte fuerunt in fugam cõuersę, & per consequens confusæ, sed caput eorum ex toto perditum. ideo dicit: Increpasti gentes, id est Philisthinos. Et perijt impius. i. Golias. Et quia fama & gloria omniũ eorum ex hoc actu fuit de cætero denigrata, ideo dicit, Nomen eorum delesti in æternum &c. Ratio enim huius deletionis: quia Philisthini præcipuè confidebãt de fortitudine sua & capitis sui, & excellẽtia hastæ & gladij & aliorum armorum quæ habebat. Cum enim per vnũ puerum seu iuuenem inermem fuerunt deuicti, tunc fuit deletum prędictum nomẽ eorum. Vnde Dauid dicebat vt nouerit ecclesia hæc, quia non in gladio nec in hasta saluet dominus &c. Idcirco dicit: Inimici defecerunt frameæ in finem. i. frameæ inimici defecerunt in finem, seu à fine intento. Et sequitur: Et ciuitates eorum destruxisti. i. tu Deus qui iudicas iustitiam destruxisti ciuitates Philisthinorum. s. à gloria sua, eò quòd Israel persequendo Philisthęos venerant vsq; ad portas Accaron, quæ est principalis ciuitas, ex quo memoria audaciæ seu fortitudinis Philisthinorum delebatur. vnde sequitur: Perijt memoria eorum cum sonitu. s. tubarum seu exercitus populi Israel: Et vt ostenderet, q̃ vltio diuina contra eos adhuc non erat consummata. Sequitur: Et dñs in æternum permanet. i. paratus ad vlteriora facere contra aduersarios populi sui. Parauit in iudicio &c. Hic incipit secunda pars huius psal. s. principalis & figurata, in qua Psalmista tractat de iudicio seu de iudiciaria ptãte Christi. Ad qd sciẽdũ, q̃ hæc historia. s. victoriæ Dauid tam contra Philisthęũ q̃ cõtra leonem & vrsum, de quibus in prædicto cap. fit mentio, figuratiua est multiplicis victoriæ Christi. vñ glo. in prædicto cap. sic ait: Pugna Philisthinorum contra Israel, pugna dæmonũ contra ecclesiã accipi põt. Golias verò diaboli superbiam significat, quẽ Dauid. i. Christus singulari certamine prostrauit, & populum Dei eripuit, qui leonem & vrsum necauit. i. diabolum. s. & Antichristum, alterum nũc latenter insidiantem, alterum postea manifestè sęuientem. Hæc in glo. Et iõ postq̃ Psalmista regratians Deo historiam figuralem narrauit, consequenter in hac parte rem figuratam denuntiat, quæ cõsistit in duplici iudicio Christi. s. discretionis & discussionis, secundũ quæ tam diabolus q̃ Antichristus & eorum membra penitus prostrantur. vñ hæc pars diuidenda est & exponenda prout in postil. excepto quod secundum hanc expositionem quidam versus exponuntur melius secundum figuram, sicut cum dicit: Infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt, & In laqueo isto quem absconderunt &c. quod magis propriè exponitur de Philisthinis, qui credentes laqueum parare populo Dei per Goliam, in ipso comprehensus est pes eorum. Similiter: Cognoscetur dominus iudicia faciens &c. nam ex hoc q̃ in operibus manuum suarum comprehensus est Golias Dei iudicium cognoscitur, vt sic. Idem ad figuram vel econtra transeat locutio in eodem contextu, nam secundum Isido. de summo bono. xx. ca. propter connexionem capitis diaboli ad sua membra iniqua, scriptura loquens de vno, in eodem contextu transit ad loquendum de altero, sicut loquens de rege Babyloniis, qui erat diaboli membrum transit ad loquẽdum de principe dęmonum, cum subditur ibidem: Quomodo cecidisti de cęlo Lucifer. Si autem cõtra prædictam expositionem quis obijciat, dicens. Quomodo psal. iste fuit intitulatus de victoria Dauid adolescentis, cum in eodem psal. tractetur de iudicijs Dei quæ maiora sunt, cum tñ denominatio fieri debeat semper secũdum Philosophum à digniori. Ad hoc dicendum, q̃ moris est prophetarum in similibus, cum de diabolo tractatur, & de aliquo eius membro notabili, intitulare propheriã de membro, & deinde introducere tractatũ de capite. sicut Exech. 28. c. intitulatur prophetia de principe Tyri. & ibidem transit ad loquendum de diabolo, dicens: Tu signaculum similitudinis &c. Et eadem ratione sub titulo victoriæ Dauid contra Goliam tractatur de victoria Christi contra diabolum & Antichristum: qui quidem processus est nobis cõnaturalis secundum Philosophum in 1. Phy. sicorum, scilicet à magis notis ad minus nota.

Isa.14.c

REPLICA.

IN psalmo: Confitebor tibi dñe, Burg. improbat titulum quem ponit Beatus Hier. iuxta Hebræum. & quem exponit B. Aug. Cassi. Haymo & magister in glo. eos sequitur & postil. In quo minus bene se habet Burgẽ. Primo, qa improbat sanctos doctores, cum tamẽ ei videatur ex mera ignorantia hoc fecisse, si quandoq; postillat. declinat dicti. sancti Tho. ex magna ratione. puto enim omnes ante eum propriissimam aliomatis Hebraei ignorasse: inde ausus fuit se curtis opponere ex debili ratione. Arguit. n. sic contra titulum, qui est pro occultis filijs &c. Virũq; inquit, iudiciũ Christi, scilicet discretionis & discussionis de quo hic tractat psal. non est occultum: igitur non est applicabile titulo qui præponitur huic psal. pro occultis filij. Hic videtur dicendum, quòd quamuis vtrunque iudicium erit manifestum in fine seculi, est tamen nobis imò toti ecclesiæ occultum pro statu præsenti, et sic de eo tractat Psalmista in hoc psalmo, prout declarat et bene applicat postillator et magister in glo. Burg. autem fingit alium titulũ talem: Victori in iuuentute filio psal. Dauid: ponens iuuẽtutem, vbi Beatus Hiero. et sancti ponunt occultationẽ. Sed reuera titulus non videtur ad propositum huius psal. Nam dato sed non concesso q̃ quinque primi versus huius psal. exponi possent de victoria Dauid contra Goliam quæ ipsi in iuuentute contingebat, sicut Burg. vult, totum tamen residuum huius prolixi psal. ad huiusmodi iuuentutem non est applicabile iudicio Christi, quod contingit mundo iuueterato, nec respicit ad Christi iuuentutem. Quamuis enim omne iudicium dedit pater filio, vt patet Ioan. 5. ad iuuentutem tñ nullũ habet respectum. Nec est verisimile, q̃ titulus psal. debeat respicere tantum partem proœmialem, et ad partem executiuam nullã habere applicationem, et solum pertinere ad figuram. vt vult Burg. et nihil pertinere ad rem figuratam. Sed et ecce si quis voluerit sequi Bur. in expositione primæ partis huius psal. de victoria Dauid contra Goliam, non cogitur propter hoc recedere à sanctis doctoribus mutando titulum nam titulus Pro occultis filij, seruit bene eidem expositioni: nam illa victoria et si in facto fuit manifesta, tamen quò ad virtutem, qua facta fuit ipsa victoria, fuit propinabilis et occultissima: quia diuino indicio facta, quod est occultũ filij, quamuis vt dictum est, manifestandum.

D

GLO. ORDIN.

a *In finem.* In finem psal. Dauid prophetæ docentis resistere hæreticis.

GLOS. ORDINARIA.

PSALMVS X.

IN do. con. Augu. de hæreticis qui catholicos in suã volunt cõuertere prauitatem. Aug. In domino confido quo. Ad literam

† In finem Psal. Dauid. Psal. X.

b N domino confi- a

¶ Ergo.

literam potest legi de passione, & dicit Christus secundum hominem, vt solet contra terrores Iudæorum. In domino confido, cũ peccantes volũt sagittare rectos. In obscu-lu. i. repleta peccatoribus synagoga. Destruxerunt, Iudæi. Iustus: quem destructorem legis cõtẽnebant. Dñs in tẽ. verbum in homine. vel filius hominis in cęlo. In pauperem. quẽ suscepit, vel pp quem passus. Palpebræ, apertio & opertio oculorum, mors, & resurrectio, vbi probauit discipulos. Interrogat. iam de cęlo regens ecclesiam. Odit animam, cur ita sit docet. Pluit enim &cæt.

Aug. Re-

NICOLAVS DE LYRA.

PSALMVS X.

IN do. con. &c. *Huic psal. præponitur talis titulus in Hebræo Ad victoriam Dauid. In translatione verò Hie. iuxta Hebræum dicitur: Victori Dauid. & est eadem sententia. Exponitur autem dupliciter. Vno mõ, q̃ Dauid fecit hũc psal. ad laudem Dei victoris, vel qui dedit Dauid victoriam de inimicis. Alio modo quod Dauid fecit hunc psal. decantandum à Leuitis cum conatu, quo vnus chorus nitebatur*

MORALITER.

✻ a *In do. con. &c.* Psalmũ istũ literaliter exposui de cõsidẽtia Dauid qua monitus à Gad Propheta venit ad manẽdũ in terra Israel, cõsidẽs q̃ dñs eũ pregeret à Saul & alijs eius inimicis. licet monitus fuisset à viris suis ex tertã Israel habitare. Allegoricè verò exponi pt de Chro p Dauid figurato: nã & ipsi similiter psuasum fuit, q̃ exiret de terra pp psecutionẽ Herodis. Trãsi hinc & vade, quia quærit te Herodes interficere. Et sicut Dauid non assensit viris suis, sic nec Christus talibus verbis: sed sic rñdit: Ite, & dicite vulpi illi: ecce dęmonia eijcio, & sanitates perficio, hodie, & cras, & tertia die consum-

1.Reg.22.

Luc.13.a

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA CIEDOS USOS

F Aug. respondet hæreticis qui se mentiuntur habere Christum, & alios ad se ab ecclesia retrahere volunt. Vnus mons est in quo confido, quomodo monetis transire quasi sint multi Christi Vel, in vos, montes per superbiam, passer pennatus virtutibus & præceptis, sed hæc non sinunt ad vos transire, quia habeo domum &c.

In expo. psa. 10. c. 8. Vbi supra.

a Quoniam ecce. Aug. Hi sunt terrores comminantium: nobis de peccatoribus, vt ad se quasi iustos trãseamus. Dicunt.n. peccatores intenderunt arcum, scripturas, vnde venenatas sagittas mittant, quas in cordis occulto parant.

b Quoniam quæ perfecisti. Conuertit ab his sermonem ad Deum. quasi: Cur dicunt transmigra. Cur de peccatoribus terrent? qui intendunt sagittare rectos: quia quæ perfecisti destru, in suis cõuenticulis vbi paruulos qui erant lacte nutriendi ex quorum ore laus pficitur, venenis necant.

c Quid fecit. Secundum vtranq; partem inuitat ad solutionem quę est: Dominus est in suis, vt faciat tẽplũ & cœlum, id est arcana scientes: in minores verò oculi re. Vel hoc etiã à domino, quia oculi eius. Interrogat iustum & impium. Aug. Quid ergo times, ne obsit impius sacramentis non syncerè communicãs? Odit animam. Animæ suæ nocet, non iusto qui Deo credit.

Vt sup. ibi

d Iustus autem. Minatur iudicium, cuius timore deserant falsitates. Interrogat. Aug. id est probat quia boni de obscuris non fatigantur, sed exercentur: de cognitione non inflantur, sed confirmantur.

Vbi supra

F b In obscuro. Cassio. In simplici sensu degentes, vel in suis ambiguis sententijs, non ꝙ scriptura ad hoc valeat, sed quia. Quæ perfecisti.i. perfectè edidisti, vel implendo prædicta. Destruxerunt, malè exponendo. Aug. In obscuro. Vel, obscura luna: Duæ sunt opiniones lunæ, quarum quæ vera est, vel non omnino vel difficile sciri põt. Alij dicunt eam lumen suum hr̃e, sed globum eius dimidiũ lucere, dimidium obscurum esse: dum autem partem quę lucet paulatim ad terram conuertit, vt videri possit, corniculata apparet, & sic crescit donec tota illa pars videatur: & dum iterũ conuertitur, obscura pars incipit apparere, donec tota iterũ nobis offeratur. Hæc est ecclesia quæ ex spirituali parte lucet, ex carnali obscura est, & spiritualis pars modò ꝑ bona opera apparet hominibus modò in ꝯsciẽtia latet, soli Deo nota, & solo corpore vr̃. Alij dñt ꝙ non hẽt lumen nisi à sole: sed qñ cum illo est eam partẽ habet ad nos qua non illustrat ab eo, & ideo nõ lucet, sed cùm recedit illustrat ab ea parte quã hẽt ad nos, donec sole occidente plena surgat ab oriente, cũ autem ex altera parte soli cęperit propinquare, superior pars illustratur, inferior obscuratur: Hoc itẽ ecclesiæ cõuenit, quę lumen nõ hẽt nisi à sole iustitiæ. Si qs autẽ hæc obscura vitat, satis hẽt incremẽta lunę & detrimẽta attendere: quæ si deficit, vt renouetur, notat ecclesiã, vbi creditur resurrectio mortuorum futura. Obscura autẽ est luna, vel cum mẽstruis cursibus finitur, vel cũ fulgor nubilo interpolatur, vel in eclipsi vbi cruenta videtur, id est cùm noua ecclesia nõdum terris effulsit, vel cũ nubibus blasphemorum tecta vituperatur, vel in eclipsi vbi cruenta vr̃, id est de cędibus martyrum. In his terroribus iniqui dolosa verba iaculãtur, vt rectos peruertant. Vel cùm filij ecclesiæ peccant occasione lunæ obscuræ, opprobria iniqui ingerunt catholicis. Sed nil timendum confidenti in domino: timeat qui confidit in homine, qui tunc dicit sancta sacramenta cum per sanctos dentur. H

Vt sup. ibi. De lunari lumine & globo.

do, quõ dicitis animæ meę: † Trãsmigra in montẽm sicut passer? Quoniam ecce peccatores † intenderũt arcum, parauerunt sagittas suas † in pharetra, vt sagittent in † obscuro rectos corde. Quoniam † quæ perfecisti destruxerunt, iustus autem quid fecit? Dominus in templo sancto suo, dominus in cœlo sedes eius. Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebræ eius † interrogant filios hominum. Dominus † interro-

a ¶Ecce increpatio. b ¶A suo, imo. a ¶Ad Christum qui apud nos est. ¶Eminentiam intellectus quem nos habemus. b ¶Qui in alto nidificat, vel aliis quibus infidelis sum, si transeo. ¶Vel montes. c ¶Quid est hoc, & quare: vel. Ideo in Deo fidendum. a ¶Versus se conferunt ad vulnerandas animas. a ¶Parato in corde habent venenosa verba: vel, in scripturis subtilem, vt ista videtur, intellectum habuerunt. a ¶In exceptaculo mentis. b ¶Cum senserint se non posse conuinci, lumine ecclesiæ obscurato propter multos carnales & imperitos homines. c ¶Alia litera: in obscura luna. a ¶Si hæretici ostendunt Christum: nonne pacem dat vobis. b ¶Quid vtrisque de, incipit ostendere. a ¶Communiter omnium per potentiam. b ¶Quod est cœlum. ¶Id est in sanctis suis, vt faciat eos sibi templum. ¶Vbicunque non est sic, vt in suo templo. a ¶Specialiter. b ¶In fidelibus: vnde, Templum Dei sanctum est &c. a ¶Et ideo non sunt timendi tumultus, qui in retibus sunt, antequam ad littus veniatur. b ¶Quia est ei lux. ¶Misericordia. a ¶Crebra apertio scripturarum per loca, & opertio per alia. b ¶Probant. c ¶De veteribus innouatos per fidem. a ¶Solis de conscientijs iudicat. b ¶Per hæreses & tribulationes. ¶Etiam.

† tetenderunt. † caligine † rectitudinem struent (vel fundamenta dissipata sunt) † probabunt (vel examinant) † probant (examinant)

¶ a Pluet

NICO. DE LYRA.

ꝗ rus nitebatur alium superare, vt dictum est suprà. De materia autẽ huius psalmi dicit Rabi Salomon, quòd Dauid fecit hunc psalmum, quando fugiens persecutionem Saulis dixit. Maledicti sunt in conspectu domini qui eiecerunt me hodie, vt non inhabitem in hæreditate domini, dicentes: Vade, serui dijs alienis. Et postea subditur quando fugit ad regem Geth: sed litera psalmi non videtur concordare, cum dicitur; In domino confido: quomodo dicitis animę meę transmigra in montem sicut passer: fugiens Saulis persecutionem. Ista litera magis videtur sonare quòd remanserit in terra ex diuina confidentia. Et eodem modo improbatur opinio quę dicit, quòd Dauid fecerit hunc psalmum, eò quòd Dauid ad instantiam virorum suorum fugit ad loca montuosa, quę erant tutiora, vt habetur. 1. Regum, in pluribus locis: non tamen confidebat in montibus illis, sed in domino. Litera enim huius psalmi magis videtur sonare, quòd detestatus fuerit fugam. Et ideo videtur mihi saluo meliori iudicio quòd iste psalmus sit exponendus de reuersione Dauid in terram Iuda ex diuina confidentia, prout habetur. 1. Regum, vbi dicitur ꝙ Dauid fugit ad regem Moab, cui Gad propheta dixit ex parte domini: Noli manere in presidio, sed proficiscere & vade ad terram Iuda, quod & fecit confidens de protectione diuina. Igitur secundum hoc psalmus iste diuiditur in duas partes, quia primò ponitur confidentia Dauid in persecutione. Secundò assistentia Dei in eius protectione, ibi: Dominus in templo. Circa primum dicit sic: In domino confido. id est in eius protectione assecuratus ex verbis Gad prophetę.

Psal. 4. 1. Reg. 26. c. Vel, transmigra à monte vestro. 1. Reg. 22. a. Diuisio.

a Quomodo dicitis &c. id est fuge extra terram Israel à facie Saulis.

b Sicut passer. Euolans fugit à facie sagittantis: & dirigit Dauid verbum illud ad viros qui cum eo erant, qui dictam fugam sibi consuluerãt, eò quòd multi eorum essent amaro animo & oppressi ęre alieno, vt habetur. 1. Regum. 1. Reg. 22.

c Quoniam ecce peccatores &c. Hoc allegabant viri Dauid dicentes: Fuge sicut passer terram Israel, quia Saul & complices eius omnibus modis quęrunt interficere.

d Vt sagittent in obscuro. id est insidiosè.

e Rectos corde. id est Dauid & fratres eius.

f Quoniam quem perfecisti destruxerunt. Hic dirigit Dauid sermonem ad Deum, dicens: Quoniam quem perfecisti.i. Achimelech sacerdotem quem in statu perfecto fecisti.

g Destruxerunt. scilicet Saul & Doeg, & alij complices eius cum alijs sacerdotibus, in odium Dauid, ideo dicit: 1. Reg. 22.

b Iustus autem quid fecit. Quasi diceret, Achimelech iustus nihil fecerat dignũ morte. Vel iustus, id est Dauid: qui nihil fecerat, propter quod tanta strages propter eum deberet fieri.

i Dominus. Hic consequenter describitur diuina assistentia in Dauid protectione, cùm dicitur: Dominus in templo sancto suo &c. id est in templo glorię suę, vbi à sanctis Angelis videbitur clarè, & sic est in ipso modo speciali. non enim potest intelligi hoc de templo materiali, quod nondum erat factum à Salomone.

K Oculi eius in pauperem respiciunt. id est in Dauid & populum eius depauperatum, quia cum eo erant multi debitis multis obligati, vt dictum est suprà: respiciebant autem oculi Dei ipsum Dauid protegẽdo.

l Palpebræ eius interrogant filios hominum. id est scrutantur actus & cogitationes eorum.

m Dominus interrogat iustum & impium, qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Ad remunerandum.

¶ a Et impium

MORALITER.

✱ sumor. Sic ergo in persona Christi hominis dicatur: In domino confido. Quo protegat me ab Herode.

a Quomodo dicitis animę meę transmigra in mõtem sicut passer. id est quòd fugiam à facie Herodis, sicut passer à facie sagittantis.

c Quoniam ecce &c. Verbum est dicentiũ Christo ꝙ fugeret, & est sensus, Herodes & eius satellites insidiantur vitæ tuæ. Et inducitur exemplum de eius præcursore iam occiso ab Herode, cùm dicitur:

f Quoniam quę per.i. est Iohannem quem perfectũ dixisti. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioan. Bapt. q.d. sic de te facient. Matt. 11.

i Dominus in templo. Hic circa Christum hominem ponitur diuina protectio, cùm dicitur:

i Dominus in templo sancto.i. in humanitate Christi, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Colo. 2.

K Oculi eius in pauperem respiciunt, id est Christum hominem, qui vixit in paupertate vsque ad mortem, & super ipsum erant oculi domini per singularem prouidentiam.

l Palpebrę eius interrogant filios hominum, Quia scrutatur cogitationes & actus eorum.

m Dominus interrogat iustum. Vt in bono perseueret.

✱ Et impium

F a Pluet super. Quid malis reddat ostendit. Aug. Pluit de nubibus, id est pseudo prophetis. Vel, de bonis vnde emanant laquei cùm malè intelliguntur: sed non nisi his qui peccatores sunt.

In expositio. psal. 10. Vt supra.

b Ignis. Aug. Primò igne cupiditatum vastantur. inde malorum operũ fętore abijciunt a sanctis: in de merguntur æternis pœnis.

c Iustitias. Augu. Pluraliter, vt iustos accipias, in quibus multæ iustitiæ, cũ vna sit Dei.

d Aequitatem vi. Aequitas visa est in facie.i. notitia eius: facies.n. est notitia eius.i. potẽtia qua dignis innotescet. Vel vidit: quia non se dat nocendum malis, sed bonis, quod est ęquitas.

gat iustum † & impium: qui autẽ diligit iniquitatẽ, odit animam suã. Pluet super peccatores laqueos, † ignis & sulphur & spiritus procellarũ † pars calicis eorum. Quoniã iustus dominus & iustitias dilexit, † ęquitatem vidit vultus eius.

a ¶Non qui facit: diligit qui ex desiderio & affectu. b ¶Idem quod peccatum. a ¶Quia. ¶Etiam. b ¶Inde inexcusabiles. c ¶Doctrinam illaqueantem. d ¶Cupiditatis. a ¶Malorum operum fœtor. ¶Pœna blasphemorum. b ¶In futuro, vel tumultuosa mens. ¶Vltima separatio a iustis. a ¶Quia & pœnæ secundum mensuram meritorum. b ¶Quare hoc. a ¶Secundum vtranque partem.

† vel portio calicis

NIC. DE LYRA.

¶ a Et impium. Ad puniendum, temporibus tamen debitis.

b Qui autem diligit &c. Quia per hoc ducetur ad gehennam. In translatione Hiero. iuxta Hebraicum habetur sic: Dominus iustum probat id est approbat: impium autem & diligentem iniquitatem odit anima eius. s. Dei, prępararans ei pęnam pro suis iniquitatibus. Ideo subditur: G

d Pluet super peccatores &c. Quia frequenter subitò & improuisè moriuntur, quasi capti laqueo.

e Ignis &c. Quia in gehenna est tanta pęna, quòd verbis non potest benè exprimi.

f Quoniam &c. Sicut omne animal diligit sibi simile.

g Aequitatem &c. Ad remunerandum: sicut videt iniquitatem ad puniendum, vt dictum est.

MORALITER.

✱ a Et imp. Vt se emendet.

b Qui au. &c. Se nolens emendare.

c Odit an. Quia præperat eam gehennæ, quæ per multa grauia describitur, cum subditur:

d Pluet &c. Ad designandum eius importabilem grauitatẽ, & subditur causa:

f Quoniam iustus do. &c. Propter quod non dimittit dedecus culpæ sine decore iustitiæ.

† ignem lege reliqua in accusatiuo

† rectũ intuitus est vultus eius (vel æquitati, & ei ꝙ recta operatur est intentus vult. eius.)

GLOS. ORDINARIA.

a Pro octa. Cas. Pro octaua: quia hic petit propheta iniquitatem mundi destrui, vt ad veritatem promissionis futuræ perueniat. August. Octaua pro die iudicij, sicut in sexto psal. dictum est.

f In cor. & corde locuti sunt. Quia in verbis suis prætendebant ipsi Dauid fidelitatem, & inter se contrarium tractabant.

g Disperdat dominus vniuersa la.i. labia Ceiletarum.

h Et linguam magniloquam. Quia erant protendentes verbis ipsi Dauid, quòd fecerat magna pro eo. Vel, linguam magniloquam, qui ciues Ceilæ dicebant se facere magnum pro rege Saule, vt sic haberent eius gratiam, si traderent ei Dauid. Vnde subditur:

i Qui dixerunt.i. inter se tractauerunt.

K Linguam no. ma. &c. Quia prodendo Dauid magna ꝑ Saule faciemus, & sic habebimus opportunitatẽ magna petendi ab eo.

l Labia no. &c.i. verba quæ tractamus contra Dauid procedũt à nobis, & nõ ex aliorũ suggestione, & sic erũt magis placita coram rege, & quæ essent illa verba subdit: H

m Quis noster dñs est? Sic.n. dicebãt. Quis dubitat quin Saul sit dñs nr̃, & non Dauid? & ideo debemus ei fauere. Sed rõ non valet, quia ratio erat contra Deum & iustitiam.

n Propter miseriam &c. Hic consequẽter ponitur ipsius Dei protectio circa Dauid, cũ dr̃ in persona eius. Propter mise. & c. s. Dauid & virorum eius qui multas miserias sustinebant, tanquam fugitiui & depauperati.

¶ a Nunc

GLOS. ORDINARIA. PSALMVS XI.

S Aluum me fac. Reuocat autẽ a falsitatibus seculi ad eloquia Dei, vbi salus a peruersitate seculi petit saluari.

b Quoniam defecit. Cass. Exponit quæ timuit multa congregans in vnum, vt sit maior vis.

c Sanctus. Cassio. Deus qui vbiq; præsens, quantùm ad homines defecit, qui in eum non credunt.

d Proximum. Augu. Proximus omnis homo quia cum nullo malè agẽdum est: proximus primæ natiuitatis conditione, est omnis homo: carnis cognatione amici & cognati: misericordię compassione, beneficus quilibet.

e Corde &c. Geminatio duplex cor significat in quo dolosus describitur: vnde: Vir duplex animo inconstans est in omnibus vijs suis. Boni habent vnum cor & vnam animam.

f Disperdat do. Cass.i. passim pereant, qui in vna prauitate conueniunt.

g Linguam magnilo. Cass. id est superbam: hi sunt hypocritæ, habentes speciem in sermone ad decipiendos homines & Deo non subditi. Remi. vel, philosophi.

h Qui dixe. &c. Cassiod. iactant se de potestate labiorum quasi non à Deo acceperint.

i Inopum. & gemitum. August. Cassio. Inopes Gentiles, qui nec legem nec Prophetas habuerunt: pauperes, Iudæi.

¶ a Nunc

a † In finem psalmus Dauid pro octaua. XI.

¶Cass. quasi timẽs, subito exclamat pro magnitudine periculi.

S † Aluum me fac domine, quoniam dẽfecit † sanctus: quoniam † diminutæ sunt veritates à filijs hominũ. † Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximũ suum, † labia dolosa † in corde & corde locuti sũt. Disperdat dominus vniuersa labia † dolosa, & linguã magniloquam. Qui dixerunt: linguam nostrã † magnificabimus, labia nostra † à nobis sunt: quis noster dñs est? Propter † miseriam ino-

a ¶Non inuenitur sanctus in mundo vbi tot mali. ¶Vere sanctus, quoniam diminutæ sunt &c. a ¶Veritas vna, sed in hominibus multę. b ¶Non in. quia culpa eorum dona Dei deprauantur. c ¶Insuper. ¶Vere diminutæ sunt ve. a ¶Quod deterius. a ¶Garruli. b ¶Ad decipiendum. c ¶Multiplici corde propter geminationem. a ¶Garruli & dolosi sunt. ¶Sed. a ¶Ne quis se excipiat. b ¶Garrulitates & dolos. ¶Non ipsos homines. a ¶Superbam. b ¶Cass. loquacitate se extollunt, & ponunt in sua potestate, quod a Deo se accepisse non putant. a ¶Facundia & eloquentia. a ¶Apud nos. b ¶Cuius regulæ subijcimur? a ¶Sed contra hoc. ¶Aug. pro inopia & paupertate spiritualium bonorum filium mittam. b ¶Mortalitatem & passibilitatem.

† vel misericors (sanctimonia) † defecerunt (vel, imminutæ sunt fideles) † Mendacium † i. ore aliud promũt aliud corde tegunt † blanda † vastitatẽ pauperũ, & clamorem

NIC. DE LYRA. PSAL. XI.

S Aluum me. Huic psalmo præponitur titulus talis in Hebræo: Ad victoriam super octauam canticum Dauid. Et hic accipitur octaua pro instrumento octo cordarum, in quo cantabatur illud canticum, sicut dictum fuit suprà psal. 6. Istum autem psal. Dauid fecit, quando fugiens de Ceila saluatus fuit cum viris suis de proditione habitatorum Ceilæ, qui tractauerant de proditione eius in manu Saulis, vt haberent fauorem eius, reddentes ipsi Dauid & viris eius malum pro bono, quia saluauerat eos de Philisthæis. Dicit igitur.

a Saluum me fac domine. De ciuitate Ceilæ.

b Quoniam di. sunt uer. Operum & verborum.

c A filijs homi.i. ab habitatoribus Ceilæ, qui dicuntur hic filij hominum, & non Dei. & ideo dicitur:

d Vana locuti sunt &c. Mutuò se exhortantes, & occultè ad prodendum Dauid in fauorem Saulis regis.

e Labia dolosa. Supple habent viri Ceilæ.

f In

MORALITER.

✱ a Saluum me fac &c. Psalmus iste literaliter loquitur de saluatione Dauid, quãdo fugit de Ceila, eò ꝙ habitatores Ceilæ disponebant eum tradere Sauli, quãmuis Dauid saluasset eos de Philisthæis diripientibus bona eorum, et in hoc Dauid fuit figura Christi, qui venit in mundum pro salute Iudæorum, et tamen ipsi tradiderunt eum gentibus ad occidendum: et sic dicitur in persona eius: Saluum me fac domine, quoniam defecit sanctus. de populo Iudæorum. 1. Reg. 23.

b Quoniam di. sunt &c. Nam aliquando loquebantur Christo blandè, ut eum caperent in sermone. Magister scimus, quia verax es, et viam Dei in veritate doces. Matt. 22. b

d Vana locuti sunt &c. Tractantes quomodo perderent Christum, cùm tamen deitati suæ non possent nocere, nec etiam humanitati, nisi quantùm valebat sustinere.

e Labia dolosa &c. Iudæ proditoris et Pharisæorum.

f In corde & corde locuti &c. Iudas enim dicendo: Aue rabbi, intendebat eum tradere morti. et Pharisæi sibi loquendo blandè quærebant eum capere in sermone, vt dictum est.

g Disperdat dom. &c. Et sic factum est. quia Iudas se suspendit, et Romanorum exercitus Iudæos destruxit.

i Qui dixerunt linguam no. &c. Eum accusando coram Pilato.

l Labia nostra à nobis sunt. id est possumus loqui contra eum verum vel falsum.

m Quis noster do. Quasi diceret: Iste non est qui dicit se esse Messiam, vnde coram Pilato, negauerunt ipsum esse suum regem.

n Propter mise. Hic ponitur effectus passionis Christi, et sunt verba Dei patris per Christum, detentos in limbo liberantis, cùm dicitur: Propter miseriam inopum etc. id est existentium in limbo.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

E a *Nunc exurgam &c.* Quod non in priori populo.
b *Exurgam.* Apparebo in filio.
c *Ponam.* Consolationem pauperum.
d *Fiducialiter.* Potenter,cui nil resistit. Ponam,Aug.Non dicit,quid,sed intelligendum est quòd ad pauperes consolandum pertinet.
e *Eloquia domini.* Cas.Contra mala seculi Christus à patre missus,cui' eloquia vera sunt,impiorum falsa.
f *Casta.* Cassio.Contra hoc,quod suprà,vana locuti sunt.
g *Examinatum.* Contra labia dolo.in cor.& cor.lo.sunt.
h *Septuplum.* Augu.Perfectè,vel,per septiformẽ spiritum verbum nitet, s.per pietatem,& timorem & cetera dona,vel purgatum per septuplum. s.per paupertatem spiritus,mansuetudinem,& cæteros gradus beatitudinis,de quibus totus sermo in monte,Octaua ergo beatitudo,est persecutio ignis,quo septupliciter probatur argentum:hæc enim examinat & clarificat,& quod perfectum est demonstrat.
j *Tu domine.* Cassio.Vtilitatem diuinorum eloquiorum ad dominum se conuertens ostendit.
k *In circuitu.* Conclusio de vtraq; parte.August.In circuitu.i.cupiditate tẽporalium quę septem diebus voluũtur,& non veniunt in octauum.i.ęternum:vnde ventilator est impiorũ rex sapiẽs,& immittit illis rotam malorum,id est ambitum volubilium.
l *Multiplicasti &c.* Aug.Est & multiplicatio in temporalibus quæ auertit ab vnitate Dei,sed iusti multiplicantur secundum altitudinem,quando eunt de virtute in virtutem.

In expo.psal. 1 ro 3. Eloquia domini dicuntur casta. Matt.5.a. † clarificatũ à dño terræ,(vel in vase in quo argentum excoquitur, an terreo) Vulgata. Multiplicatio. † cũ exaltati fuerint vilissimi filij hominũ (vel primi pro obrui... inter homines,

¶De malis naturaliter non essent digni.
pum & gemitũm pauperum,nunc exurgam dicit dõminus. † Ponam
a ¶Pater. a ¶Iesu,non in seruis. b ¶Aug.docendo. ¶Non quasi scribæ & Pharisæi:sed tanquam potestatem habens mutandi & addendi vt autor legis. ¶Quod non in seruis.
in salũtari,fiduciãliter agam in eo.
a ¶H c propheta. b ¶Sine corruptione simulationis.
Eloquia domini eloquia†casta, argentũm†igne examinatum,proba
a ¶Eloquia per tribulationes probata.
a ¶Nihil terrenitatis habens. b ¶Id est à terra. genitiuus pro ablatiuo more Græco.
tũm tẽrræ purgatum septuplum.
a ¶Et ò domine tu non ipsi nos b ¶Supra de malis. Disperdat dominus vniuersa labia dolo.
Tũ domine seruãbis † nos,& custodiẽs nõs,à generatione hãc in æternum. In circuitu impij ambulant, † secundum altitũdinem tuã multiplicãsti filios hominum.
a ¶Hic de bonis:quod seruet &c. q ¶Hic tanquam inopes & pauperes,ibi opulentos & diuites. c ¶Huius seculi.
a ¶Ducendo in æternam beatitudinem. b ¶Vnde;Deus meus pone illos vt rotam.
a ¶Non secundum meritum,sed vt altum decet.
a ¶Sicut stellas cœli. ¶Secundũ promissionem Abrahæ.

e Eloquia casta. *Sine macula falsitatis.*
f Argentum igne examinatum. *Probatum.hoc additur ad exprimendum certitudinem veritatis in verbis diuinis. ideo subdit David.* G
g Tu Domine serua.nos &c. *Scilicet protegendo contra prædictam proditionem.*
h Et custodies nos,à gen.*id est habitatoribus Ceilę & à Saule.*
i In ęternum. *Quia non permittes nos cadere in manibus eorum.*
K In circuitu impij &c. *id est habitatores Ceilę & ipse Saul, qui quęrebant David & viros eius deceptionibus inuoluere.*
l Secundum altitu.tuam. *id est secundum altitudinem consilij tui, quod est incomprehensibile.*
m Multiplicasti filios hominum. *i. Saul, Doeg, & alios eorum complices,& Ceilę habitatores in mea persecutione ad exercitium patientię meę & meritum vitę futurę. Posset autem iste psal.exponi moraliter de quolibet viro iusto in persecutionibus posito,contra quem parantur machinationes & exercentur. Deus tamen totum conuertit ad meritum suę patientię, & ipsa est sperans ab omnibus liberari auxilio diuinę gratię: sed pertranseo, quia de facili potest litera ad hanc sententiam applicari.*

MORALITER.

* a *Nunc exurgam.* ad liberandum eos per Christum.
c *Fiducialiter agam in eo,*id est in Christo, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Et quoniam hæc erant prædicta per prophetas subditur:
d *Eloquia do.eloquia casta.* q.d.sicut verissima sunt impleta.Et quoniam liberatio patrum de limbo nõ fuit ad horam, sed ad semper ideo in eorum persona dicitur:
g *Tu domi.seru.nos & cu.nos à ge.hac in ęternum.*i.ex nunc vsque in perpetuum. Licet autem potestas dęmonis tunc ablata fuerit à dictis patribus, non tamen à viatoribus: ideo subditur: H
K *In circuitu impij ambula.* id est dęmones circumeunt, vt fideles decipiant. Aduersarius vester diabolus. tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret: Sed quoniam electi euadunt insidias dęmonum, ideo subditur:
l *Secundum altitudinem tu. &c.* id est tu domine Deus secundum altitudinem consilij tui nobis occulti.
m *Multiplicasti filios hominum.* Qui reponendi sunt in regno cœlorum.

NICOLAVS DE LYRA.

a Nunc exurgam dicit Dominus. *Ad eos protegendum à dicta proditione.*
b Ponam in salutari. *id est in ephod, vbi dominus dedit responsum salutis ipsi David petenti. Si tradent me viri Ceilæ,& eos qui mecum sunt in manu Saulis? & dixit Dominus, tradent, & subditur, Nuntiatumq; est Saul, quòd fugisset David de Ceila & saluatus esset.* (1. Reg.23.a)
F c Fiducialiter agam in eo. *id est in David: ad hoc enim saluauit Deus David, vt populus Israel per eum protegeretur, & fiducialiter ageret.*
d Eloquia Do.&c. *Quæ locutus est ad Abiathar reuelando proditionem habitatorum Ceilæ.*
e Eloquia

In psal. xj. Saluum me fac, vbi dicitur in postilla: Huic psalmo pręmittitur talis titulus.

ADDITIO.

¶ Litera huius psalmi nõ propriè adaptatur historiæ David fugientis de Ceila, prout postill. exponit. Tum quia in titulo de hoc non fit mentio sicut in alijs psalmis,vbi de casibus singularibus,qui ipsi David contigerunt,tractatur,sicut in psal.iij. ubi præmittitur in tit. psalmi psal. David cùm fugeret ab Absalon filio suo. Similiter in psalm.illo, in cuius titulo ponitur. Ad victoriam psal.David,quando venit Doeg Idumeus:& nuntiauit Sauli &c. & in psal.cxlj.in cuius titulo ponitur eruditio David cùm esset in spelunca, & sic de multis alijs. Tum quia verba psalmi manifestè videntur loqui generaliter quasi de toto mundo, vel saltem de generatione contemporanea, cùm qua ipse David conuersabatur,in qua licet essent fortè multi probi viri & veraces: quia tamen pro maiori parte deficiebant, & denominationes secundum Philosophum fiunt à maiori, idcirco dicebat: Diminutæ sunt veritates à filiis hominum, & huiusmodi.Vnde melius videtur dicendum secundum gl.quæ in hoc loco sic dicit; Videns sanctus vir multiplicatam vanitatem huius seculi, exclamat pro magnitudine periculi, & ait: Saluum me fac Deus. & infrà: Quoniam defecit sanctus, id est non inuenitur sanctus in hoc mundo, vbi tot mali sunt:& hæc opinio fuit in Elia qñ dixit: Domine, relictus sum ego solus. Hæc in gl.secundum quam glossam bipertitus est psalmus: nam in prima parte Psalmista petit à peruersitate seculi saluari, In secunda ostendit quomodo contra huiusmodi mala seculi oportebat Deum exurgere ad remediandũ, secunda ibi:Propter miseriam inopum &c. Prima pars faciliter est applicabilis ad propositum eo modo quo exponitur in postilla hoc mutato, scilicet q illa quæ referuntur ad viros Ceilæ tantùm, referantur quasi in vniuerso modo prædicto. Similiter cùm dicitur in fine huius partis: Quis noster dominus est? non referatur ad Saul prout in postilla,sed intelligatur sic,quòd mendaces viri de facundiæ suæ l.quacitate confidentes iactabant se de potestate propria labiorũ quasi à Deo non sint,vñ dicebãt, Quis noster dñs est.i.quis est cuius regulæ nos subijciamur? quasi diceret,nullus. Secunda verò pars vlteriorẽ requirit indaginem. Pro cuius declaratione sciendum,q quia Psalmista principaliter attribuebat mala mundi ad defectum veritatis in filijs hominum, idcirco quia contraria contrarijs curantur,propheticè dicit,quòd ad tollendam huiusmodi falsitatis malitiam venturus erat ille cuius eloquia sunt maximè vera, sicut dicta impiorum summè falsa, vnde sequitur, Propter miseriá inopum & gemitum pauperum,scilicet iustorum qui de malis gemunt,& pro peccatis conteruntur,supple tollendam: Nunc exurgam dicit dominus,id est apparebo.Ponam in salutari,id est in Iesu consolationem pauperum. Et fiducialiter agam in eo, id est potentialiter,quia nihil ei resistet. Consequenter dicit,Eloquia domini &c.ostendens quòd eloquia huius salutationis sunt cõtraria prædictis,vt dictum est. Sunt enim quasi argentum igne examinatum, purgatum septuplum, id est per septiformem spiritũ purificata atq; rutilantia. Quia tamen aduentus huiusmodi autoris veritatis non ita de propinquo Psalmista prospiciebat, idcirco petebat à generatione falsiloqua sibi contemporanea custodiri & seruari. vnde dicit, Tu domine seruabis nos à generatione hac: Et vt magis ostenderet se indigere tali custodia, subdit, In circuitu impii ambulant ad deuorandum iustum, eo modo quo dicitur: Aduersarius vester diabolus circumit quærens,quem deuoret.& sequitur, Secundum altitudinem tuam, id est secundum incomprehensibilitatem consilij tui: Multiplicasti filios hominum, scilicet impios, de quibus in prima parte dicebat: Diminutæ sunt veritates à filiis hominũ,q.d. ex duobus maximè indigemus custodia tua.vnum est:quia aduersarii sunt astuti & soliciti contra nos:vnde in circuitu ambulant. Secundum est,q sunt multi numero, vnde & si non essent ita soliciti,adhuc essent valde timendi propter eorum multitudinem &c.

REPLICA.

IN Psalmo, Saluum me fac: modica est diuersitas, quia expositio postullatoris est de singulari casu.Burgen.autem generaliter extensa.

a *In finem.* Cas.Psalmus de charitate Christi in qua totius legis perfectio est,quam qui hẽt mundum nõ amat:propheta in persona antiquorũ patrum plenus charitate quàm auidè incarnationẽ expectat,quasi de dilatione conquerit,in quo dilectio proximi ostenditur:cuius saluti hoc optatur,vt abiecta superstitione, cultura vnius Dei suscipiatur. Vel in persona modernorum sanctorum secundum aduentũ expectantium,secũdum illud: Cupio dissolui & esse cum Christo. A

GLOS. ORDINARIA.

PSALMVS XII.

VSqueque. Cass. hæc prima pars est de dilatione aduentus conquestio.
c *Quamdiu.* Cass. Magnus ardor sustinẽtis, dicit deesse consiliũ, vt videndi mitiget affectum,quando magna anxietas est cõcupiscere bonum & diutius sustinere,crescit desideriũ in dolorem, quia spes protrahitur.
d *Con.* Aug. Cõsilio nõ est opus nisi in aduersis.i.quandiu ero in aduersis: vel est respectus, tandiu auertis quandiu ponam con. vt nisi ponat quisq; consilium in anima,vt operetur misericordiã: nec eũ diriget Deus in finẽ, neq; det ei plenam sui notitiam.
e *Per di.* August. continuè: vel,diem, pro tẽpore quo vult exui dolens precansq; æterna.
f *Vsqueque ex.ini.su.m.* Cas.Dicit quia ante aduẽtũ Chri diabolus captiuos tenebat hoies. Vel,super me.i.meam credulitatem,quia toto orbe,colitur, & quia sic orbis interit,plorat.
B g *Respi.* Cass.Post cõquestionem oratio, vt illuminetur,ne cedat fraudibus inimici,qui in misericordia confidit. Respice.August.Mitte quem missurus es.
h *Exau.* Cas.pro omnibus pro quibus generaliter petit.
i *Illu.* Cas.Si non corpore videamus,vel mente.
K *Ocul.obdor.* Cass.quando fidei lumine sepulto, carnali delectatione claudun tur.
l *In morte.* Cas.i in pctõ qđ fit in spũmsanctum, de quo Iohãnes:Est peccatũ ad mortem,non pro eo dico,vt quis oret.
a *Exulta-*

a ¶Plenitudinem, scilicet temporis, vel cõsummationem æternæ beatitudinis. b ¶Dirigens. c ¶Christi,vel prophetę.
† In finẽm psalmũs David XII.
a ¶Idest pręsentiam incarnationis mihi subtrahis.
VSquequõ Domine obliuisceris me in † finẽm? vsquequo auẽrtis faciẽm tuam à me?
a ¶Aug.id est differs me ad intelligendum ipsum specialiter,qui est sapientia & finis.
b ¶Vsque ad temporis plenitudinem. ¶Cum venerit plenitudo temporis &c. Galat. 4.d ¶Repetit.
a ¶Non das animę notitiam tui. b ¶Pręsentiam filij,quę hominibus videnda est.
a ¶De diuersis. vt qui anxius est.
Quandiu ponam consilia in anima mea, † dolõrem in corde meo per diẽm? Vsquequo exaltabitur inimicũs meus super me? Rẽspice, & exãudi me Domine Deus meus. Illumina oculos meos, ne vnquam obdõrmiam † in mortẽ, nequando dicãt inimicũs meũs, prævalui
a ¶Scilicet quandiu ponam.
a ¶Absolute,id est per singulos dies.
a ¶Id est diabolus, vel carnalis consuetudo. b ¶Contra.auertis.
a ¶Contra, obliuisceris.
a ¶Cordis,ne delectatione peccati claudantur.
a ¶Per concupiscentiam,quæ ex me fit. b ¶Criminali.
a ¶Ecce timenda est insultatio diaboli. b ¶Diabolus, qui insultat dum capit. c ¶Nec per album:& hoc est.

NIC. DE LYRA. PSAL. XII.

VSquequo.do.*Huic psal.pręponitur talis titulus in Hebr. Ad victoriam David,vel scdm Hiero.Victori David.qđ in idem redit.Et exponitẽ dupliciter.Vno modo, vt sit sensus per supletionẽ. Iste psal.factus à David decantandus est ad victoriam.i.cum quodam conatu Leuitarum, vt frequenter suprà est expositum.Alio modo vt sit sensus:Iste psal.factus est à David ad laudem Dei victoris super omnia,vel qui pręstat victoriã.De materia aũt huius ps. dicit Ra.Sa.quòd factus est de quatuor regnis per quę affligendi erãt filij Israel.Primum est regnum Babyloniorum, quod destruxit ciuitatem Ierusalem & templũ,& captiuauit populũ sub Nabuchodonosor rege. Secundum est regnum Persarum,sub quo fuit prohibita reędificatio templi.Tertiũ est regnum Gręcorum, per quod fuit positum idolum abominationis in templo,& populus occisus & compulsus ad idololatriam sub Antiocho rege.Quartũ est regnum Romanorum,per quod fuit iterũ templum destructum,& ciuitas,& populus captiuatus sub Tito, & Vespasiano Imperatoribus. Et à prima afflictione fuerunt liberati filij Israel per Cyrum,qui remisit captiuitatem dans licentiam reędificandi templũ. A secunda per Darium,sub quo consummatum est templum. A tertia per Machabęos. A quarta expectant liberari per regem Messiam. Sed istud dictum deficit in duobus.Vnũ est,quia supponit falsum.s.Christum venturum:et q debeat terminari ista captiuitas Iudęorũ,quę vsq; ad finem mundi durabit,secundum quod dr Amos. Super tribus sceleribus Iuda,& super quartum non conuertam, quod sic exponitur: Vno modo,quòd licet scelera tria propter quę incurrerũt tres primas afflictiones fuerunt eis remissa quantùm ad hoc,q liberarentur, non tamen quartum scelus,quod fuit venditio & occisio Christi,pp-quę sunt in hac captiuitate,remittetur eis,sic quòd ab ista captiuitate liberentur.Secundũ est, quod dicit populum Israel grauiter afflictum à regno Persarũ,quod nõ est verum,quia illud regnum remisit captiuitatem Babylonię, vt dictum est,& permisit filios Israel habitare in terra sua pacificè, & vti legibus suis.Nec illud impedimentum reędificationis templi fuit à regibus Persarũ,vt dicit Ra.Sa. sed à Samaritanis quibus fuit concessum, quòd non permitterent ciuitatis reędificationem: & sub hoc prætextu prohibuerunt reędificationem templi plus facientes quàm eis mandatum fuerat à rege.Vnde & postea consummatum est templum sub Dario rege Persarum.Et ex decursu.1.Esdræ, & Nehemiæ apparet, quòd regnum illud tractauit Iudæos satis humanè: propter quod dicitur in Ezec. quòd illud regnum designatur per faciem hominis, quia illud regnum satis humanè filios Israel tractauit. Sequendo igitur dictum Ra.Sa.in parte dimittendum est regnum Romanorum,& regnum Persarum rationibus prædictis, & loco ipsorum est accipiendum regnum Assyriorũ,quia captiuauit Israel tempore Osee: Et regnum Aegyptiorum quod afflixit regnũ Iuda tempore Ioachaz, quem Pharao Nechao vinctum misit in Aegyptum,impõnens terræ tributum magnum. Et sic tertium regnũ est Babyloniorum, & quartum Gręcorum. Igitur secundum istam sententiam David prævidens quatuor afflictiones prędictas sibi succedentes facit quatuor quęstiones,petens & desiderans eas terminari,dicens in persona populi Israel.* C
a Vsquequo. *scilicet in populo meo mihi successuro, permittendo eum affligi ab Assyrijs.*
b In fi.*i.tandiu:videtur enim afflicto, quòd nunquam debeat terminari sua afflictio.*
c Vsquequo auer.*tandiu dimittendo populum meum in Aegyptiorum seruitute.*
d Quandiu,*tractans & considerans quomodo possim liberari à captiuitate Babylonica. Et loquitur David in persona Iesu filij Iosedech,& Zorobabel filij Salathiel, qui frequẽter meditabantur, & Deum deprecabantur de captiuitatis huius reditu, & Dominus exaudiuit eos, quia factũ est sub eorum ducatu.*
e Dolorem in cor.meo per diem.*i.omni die: quia de destructione ciuitatis Ierusalem,& templi dolebant quasi continuè.*
f Vsquequo exaltab.inim.*idest Antiochus,qui per superbiam ita fuit eleuatus,vt videretur sibi quòd haberet pelagus ad iter agendum & terram ad nauigandum propter mentis elationem.* D
g Super me. *quia populum Israel afflixit & nimis suppeditauit, & ideo propheta subdit,*
h Respice.*oculo tuę misericordię.*
i Et exaudi me.*liberando à tanta tribulatione.*
K Domine.*per omnium gubernationem.*
l Deus.*per creationem.*
m Meus.*per verum cultum & fidem.*
n Illumina oculos meos.*lumine consolationis tuę.*
o Ne vnquam obdor.&c.*mortalis culpę, & per consequens in mortẽ gehennæ factus impatientia & desperatione sub tanta tribulatione.*
p Nequan.di.ini.me.*id est diabolus.*
q Pręua.aduer.*quod contingit quando aliquem deijcit à morte culpæ in mortem gehennæ.*
a Qui tribu-

MORALITER.

a *Vsquequo Domine.* Psalmum istum literaliter exposui de quatuor tribulationibus Israel quas præuidit David,scilicet ab Assyriis,Ægyptiis,Chaldæis,& Græcis, quarum terminationem David petiit in hoc psalmo. Moraliter autem per istas quatuor tribulationes possunt intelligi passiones quatuor principales, scilicet, spes,& timor, gaudium,& tristitia,rationem multipliciter perturbantes.Spes malè eleuans,quæ dicitur præsumptio. Timor à virtute deijciens,qui dicitur mundanus. Gaudium de proximi malo, & tristitia de eius bono.Passiones enim istæ rationem obnubilant,voluntatem deprauant,ad inferni pœnam obligant, & dæmones lætificant. Contra primum dicitur,
a *Vsquequo Domine obliuisceris me in finem.* tanquam absconditum in nubilo excæcante rationem.Contra secundum dicitur,
c *Vsquequo auertis faciem tuam à me.* tanquam auerso à te per voluntatis deprauationem. Contra tertium,
d *Quandiu ponam &c.*eò quòd cogito me obligatum ad gehennã. Contra quartum,
f *Vsquequo exalt.&c.*i.diabolus me tenens captiuum.
n *Illumina oculos meos.*Hic ostenditur qualiter dicta tribulatio terminetur,cùm dicitur:Illumina oculos meos. idest intellectũ meum & affectum lumine tuæ gratiæ.
o *Ne vn.obdor.&c.*idest ne moriar in somno mortalis culpæ.
p *Nequando dicat &c.*nam in puncto mortis est finis belli.
* Qui tribu-

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a Exultabunt. Aug. Non solũ pp me il-
E luminare, sed ne inimicus gaudeat.
In expositio. ps.13. b Sperant. Cas. Et si festinat, tñ patiẽs est: quia & si differt firmus est in spe,
† lapsus fuero (vel mutauero) & interius iã videns exultat, quẽ carne videre desiderat. vñ & sibi bona data dicit, qui prius quærebatur. Tribuit. Cas. Nõ tribuet: magna virt⁹ fidei iam habet quod futurum est.
in salute tua (vel cum hoc ratieris me) † quoniam retribuit mihi, - psallã nomini Dñi altissimi
c Exul.cor me. Si tãtum desiderat: sin sic famulatur venturo, quid faciendum suscepto?

NIC. DE LYRA.

a Qui tri.&c. Ad hoc enim Senacherib, & Pharao, & Nabuchodonosor tribulauerunt filios Israel, vt transferrent eos de terra sua. vnde & Senacherib transtulit filios Israel in Assyrios, Nabuchodonosor tres tribus in Babylonem, & Pharao Ioachaz in Aegyptum, vt suprà dictum est. Similiter Antiochus tribulauit Iudæos, vt faceret eos transire ad Gentilem ritum.

a Ne quando dicat mi.&c. Quia. b Diabolus & angeli eius.
aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt si † motus fuero: ego autẽ in misericordia tuã speraui. Exultabit cor meũ † in salutari tuo, cantabo Dño † qui bonã tribuit mihi, & psallã nomini Domini altissimi.

(a De stabilitate fidei. b Quasi illi tribulant. a Non de me præsumpsi. Aug. quia & qui non mouetur, non sibi dat. b De aduentu Christi. a Vide. b Iesu: quem mente futurum conspicio. a Aug. Corde. Cas. cordis lætitia, quod ad contemplatiuam vitam pertinet. b Spiritualia. a Cum gaudio gratias agam. Opere. Ad æternam vitam.)

c Ego au.in mi. Non in iustitia mea.
d Spe. Ab istis tribulationibus liberari. Ideo subditur:
e Exul.cor meum. lætitia interiori.
f Can.do. lætitia exteriori, secundum quod dicit Psal. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Psal. 83.

MORALITER.

* a Qui tri.me exul. idest satellites dęmonis gaudebunt.
b Si mo.fue. de vita præsenti cum peccato mortali.
c Ego au.in mi.tu.spe. Quæ tunc succurret mihi.
e Exul.cor.me.in salu.tuo. idest in spe saluationis tuæ.
f Cantabo Do.qui bo.tri.mi. scilicet bona naturæ, & spero quòd tribuet bona gratiæ, & gloriæ.

In psal.xij. Vsquequo Domine: vbi dicitur in postilla: De materia autem huius psalmi dicit Ra.Sa.

ADDITIO.

Expositio Ra.Sa. in hoc psal. non est literalis: ex hoc enim, quòd propheta quater repetit petitiones, seu conquestiones suæ tribulationis, petens, & desiderans eas terminari, non sequitur φ totidem sint tribulationes separatæ à quibus liberari petit. Contingit.n. sæpe in scripturis sacris repetitio vnius & eiusdem ad maiorem firmitatem, seu expressionem conceptus mentis, prout infrà. Attollite portas &c. & iterum: Attollite portas &c. & ideo hæc expositio etiã inter Hebræos non reputatur literalis, sed quasi mystica, vñ & Abenhazra, & alij expositores, qui magis propriè literam sequuntur, non referunt quatuor cõquestiones prædictas ad quatuor tribulationes abinuicem separatas, sed in vna, & eadem tribulatione dicũt exprimi nouos sensus conquerentis. vnde cùm dicitur: Vsquequo Dñe obliuisceris me &c. psal. cõqueritur ex hoc, φ Deus tandiu reliquerat eum in tribulatione: quod vř iam quasi obliuiscens eum. Cùm autem dicitur secundò: Vsquequo auertis faciem tuã à me: conqueritur de hoc φ non solùm Deus se ostendit quasi obliuiscens, quod contingit in humanis ex sola obliuione, quæ prouenit ex labilitate memoriæ, sed etiam Deus se ostendebat, vt volẽns obliuisci ex certa deliberatione, quod propriè significatur cùm dicit: Auertis faciẽ
F tuam à me. Dominus enim qui auertit faciem suam à suo seruo, manifestè ostendit, quòd vult eum obliuisci, & non ei prouidere: qđ
Deut. 32.c est signum maioris indignationis, prout in Deute. & ait: Abscõdam faciem meam ab eis: quæ omnia de Deo intelligẽda sunt metaphoricè. Cùm autem tertiò conqueritur, dicens, Quandiu ponam consilia in anima mea. propheta ostendit se esse valde anxiatum in anima, & dolorosum in corde ex vehementia timoris, quæ est de malo futuro. nam secundum Philosophum. Timor consiliatiuos facit. 2. Rhetor. ad Theodecten.
Cum autem quartò conqueritur, dicens: Vsquequo exaltabitur inimicus super me. ostẽdit se afflictum ex exaltatione inimici, quæ inter cęteras pressuras est valde horribilis. vnde Dauid dicebat: Incidamus in manus Domini, & non in manus hominum. Vnde melius videtur dicendum ad literam secundum glo. quòd propheta in hoc psal. in persona antiquorum patrum, quasi de dilatione aduentus Christi per quem futuram redemptionem expectabant conqueritur, vel in persona sanctorum modernorum secundum Christi aduentum desiderantium, iuxta illud. Cupio dissolui & esse cum Christo. vel potius secundum vtrunque reddendo singula singulis. Cum autem dicit: Respice, & exaudi me. petit illuminari ne cedat fraudibus inimici confidens in misericordia Dei, quòd exultabit in salutari suo &c. 2. Reg. 24. Philip. 1.

REPLICA.

Similiter in psal. Vsquequo postillatoris expositio est de tribulationibus Israel ad literam. Burgẽ. de tribulationibus fidelium per allegoriam. Liberatio enim populi Israel à tribulationibus corporalibus, & temporalibus est figura liberationis fidelium à tribulationibus spiritualibus. H

GLOS. ORDIN. PSAL. XIII.

Dixit insi. Cas. Increpatio Iudæorum, descripta eorũ malitia. Cas. Primus psal. de increpatione Iudęorum, & conuersione. Increpat insipiẽtiam, & duritiam Iudæorum, qui Christo præsente quem optauerunt non credunt. Quasi priores expectauerunt Christum venturum, sed cum appareret: Dixit insipiens: hic homo non est Deus.
† vide ps. 4.
b Do.de cę. Cas. Sed inde inexcusabiles, quia Dñs prospexit. i. de humana natura eminuit. August. de cęlo. i. per sanctas
† iprudens Vbi supra.

NIC. DE LYRA.

PSALMVS XIII.

Dixit insipiens. Huic psal. præponitur talis titulus in Hebræo: Ad victoriam Dauid. Et exponatur sicut suprà psal. precedenti. De materia autem huius psalmi dicunt aliqui, quòd est de Sẽnacherib, qui per nuntios, & lřas blasphemauit Deum Israel dicens, φ non posset eruere Ezechiã de manibus suis: & sic negabat diuinam potentiã, & per consequens Deum, quia est idem cum sua potentia. et litera huius psalmi satis põt ad hoc applicari, excepto versu vltimo, qui vř discordare: qui facit mentionem de reditu captiuitatis plebis Iudaicæ. Sennacherib autẽ non captiuauit Ezechiã & populum eius: & licet captiuauerit Osee regẽ Israel, & eius populum, illa tamen captiuitas non est reducta, nec reducetur secundum sñiam Iudæorum. pp quod Ra.Sa. exponit hũc psal. de Nabuchodonosor, qui blasphemauit Deũ Israel verbo & facto, quando iussit incendi eius templum per Nabuzardan, qđ non fecisset si reputasset eum verum Deum. Et secundum hoc diuiditur iste psal. in quatuor partes: quia primò describitur Nabuchodonosor, & populi sui malitia. secundò circa hoc examinatio diuina, ibi, Dominus de cęlo. tertiò debita pęna, ibi, Nonne cognoscet. quartò deliberatio pplĩ Israel ex Dei misericordia, ibi, Quis dabit? Circa primum dicitur:
4. Re. 18. 19

† Corruperunt (sub. viã suam) abominabile fecerunt opus.
Nota quod hic est iste ps. in psalterio scilicet 52.

a Dirigens. b Christi, vel prophetæ.
† In finem psalmus Dauid. XIII.
a Gentilis vel Iudæus. b Quia nemo audet dicere, & si cogitare.
Dixit † insipiens in corde suo, non est Deus.
a Cæci, vt dicant, non est Deus. Quia.
† Corrupti sunt, &
a Aug. sicut non probauerunt Deum habere in notitia. ita tradidit illos Dominus in reprobum sensum. Reprobi. b Quia seculum amant nõ Deũ. Alias affectionibus.
abominabiles facti sunt in studijs
a Et quia à Christo recedunt. De illis.
suis: non est qui faciat bonum, non
a Ideft nec vnus, vel pręter vnum Christum sine quo nemo facit bonum.
est vsque ad vnum. Dominus de-

a Dixit insipiens. scilicet Nabuchodonosor, & eius exercitus.
b Non est Deus. Nõ negabat gñaliter Deũ, quia colebat Deũ suum, vt hř Daniel. 3. sed negabat Deum Israel esse verũ Deũ potentissimum: quod est falsum & erroneum.
c Corrupti sunt. luxuria: quia Babylonij erant luxuriosi.
d Et abominabiles. idololatria, quę est Deo abominabilis: vnde & frequẽter in sacra scriptura nominatur abominatio.
e In studijs suis. Quia talia studiosè, & à proposito exercebant.
f Non est etc. s. meritoriũ, licet aliqñ faceret aliquod bonũ de genere.
g Non est vsque. Hoc non est in Hebræo, nec in translatione Hiero. iuxta Hebraicum: sed infrà ponitur vbi exponetur.
h Dñs de cę. prospe. Hic consequẽter ponit dictę malitię examinatio, cùm dicitur:

MORALITER.

* a Dixit insipiens &c. Psalmum istum exposui literaliter de Nabuchodonosor qui præcepit incendi templum Domini. quod non fecisset si ipsum verum Deum æstimasset: et sic negauit eum facto. Moraliter autẽ potest exponi de quolibet obstinato in malis: et sic negat Deũ factis, et si nõ verbis. Cõfitent' se nosse Deũ, factis aũt negant. Igit' talis obstinati primò describit' cõditio, cùm dř: Dixit insipiens in corde suo: nõ est Deus. Nã ita superbè peccat et inuerecundè, acsi non esset Deus, qui eum videret, nec posset punire.
4. Reg. 25. 1. ad Timo. 1. d
c Corrupti sunt &c. Deo, et angelis, et hominibus bonis.
f Non est qui fa. &c. Quia de talibus non est vnicus qui faciat bonum meritorium.
h Do. de cę. &c. Non est p hoc intelligendũ, quòd aliquid de nouo cognoscat,

sanctas animas prospicit: nam per se nil eum latet. Vel, de
A cœlo, per animas sanctas quæ sunt cœlum & sedes Dei. Vel, Dominus pater de cœlo, idest secreto diuinæ mentis. Cas. Vel de æqualitate Dei patris.
a Si est intel. Cas. Vel vidit si est intelligens, & inuenit quòd aliquis non intelligit: quia non requirit, sed declinat nam: Omnes declinauerunt &c.
b Sepulchrum. Cas. ita inutiles alijs facti, qa guttur eorũ est sepulchrũ &c. Sepulchrum. Cass. Dicuntur hi tres versus, qui sunt vsque ad secundam diuisionem, ibi: Nonne cognoscent &c. nõ esse de Hebræo, quos tamẽ Apostolus ad Romanos contra Iudæos adducit. Sed dicuntur ab Apostolo propter Iudæorum vituperationem de multis psalmis compacti, & à LXX. interpretibus additi. Vnde inferius repetitus iste idem psal. eos non habet.
Rom. 3. b
c Contri. August. ita inutiles sibi facti sunt: quia contriti per Titum, & Vespasianum, vbi & infelices vbique diuisi. Vel, lapis angularis Christus super eos cadens conteret eos per excęcationem. Et sic contritio est modò in vijs eorum, & infelicitas in futuro. Cas. Via impiorum contritio: quia terit & teritur, dum alijs, & sibi nocẽt. Infelicitas, quia ad infernum ducit: vnde & nec reuertuntur, quia viam pacis non cognouerunt, hæc omnia ideo, quia non est timor Dei ante ocu. &c.
d Non cog. Minatur iudicium impijs.
e Dominum non &c. Augu. Non enim verè hunc inuocant, qui Deo displicentia amant. Cass. Inde augetur interitus, quia necesse est mala agere, cùm superbi nolunt Deum inuocare. Sicut cantela est, opportunè time-
B re, ita ignauia ineptè trepidare, vt pro gente & loco, timore Dei abiecto.
f Consilium inopis. Cass. Inuectio in Iudæos quibus obscurè dicitur, consilium Christi confudisti, idest recipere noluisti, qui ad vos liberandos venerat. Admiratiuè legẽdum. Quoniam Dominus. vnde magis esset reuerendus, inde magis contemnitur. Postremò cõuersio eorum prædicitur, cùm plenitudo gen. intra. Quis ex Sion. idest de Iudæis procedens &c.
a Quis

a Mittendo filium misertus est. b Aug. honorarius nominat Iudæos, propter vnius Dei cultum. Non hominis.
cœlo prospexit super filios homi-
a Videre faciat. b Corde Deum in homine.
num, vt videat si est intelligens aut
a Sequendo mandata. b Iudæi tales facti, quales & gentes, de quibus suprà: Dixit insipiens in corde &c. Sed.
requirens Deum. Omnes declina-
a Cum declinatione perniciosi sibi & alijs.
uerunt, simul † inutiles facti sunt:
a Nullus facit bonum sine vno, scilicet Christo.
non est qui faciat bonum, non est
a Aug. vel voracitatem gulæ significat, vel quia deuorant eos quibus suos mores persuadent. In fœtidis.
† vsq; ad vnum. † Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis
a Mala sub specie boni suadentes. Aug. Comes est voracibus adulatio & omnibus malis. Adulantes alijs.
dolosè agebant, venenum aspidum
a In corde quod peius est quàm in ore. Dolus aspidis, quia nolunt audire præcepta legis. sed mala reddunt prædicantibus ea.
sub labijs eorum. Quorum os
a Hoc est venenum aspidum. Opprobrijs, blasphemijs. Minis.
maledictione, & amaritudine ple-
a Inconsultè omnia facientes. Expediti consuetudine malè faciendi. b Voluntas & effectus.
num est, veloces pedes eorum ad
a Christi & suorum. b Quia tales: Ideo. Augusti. Omnes viæ malorum plenę sunt laboribus, & miseria.
effundendum sanguinem. Contri-
a Operibus.
tio, & infelicitas in vijs eorum, &
a Christum vel euangelium. Augusti. de qua Dominus: Iugum meum suaue. b Isti non dicunt. non est Deus, sed tamen non timent Deum.
viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.
a Quasi prædicta mala faciunt, nec de his timent in futuro iudicio sed. Nonne cogn. b Quasi hoc cognoscent tunc quod modo scire noluni, scilicet, quod Deus est in generatione iusta. Tunc.
Nonne † cognoscent oẽs qui operã-
a Aug. vt qui ministerio suo vtuntur ad capienda commoda ab hominibus, nõ ad salutem hominum, vel gloriam Dei. Seducendo, vel occidendo. b Alias populum meum sicut cibum panis.
tur iniquitatem, † qui deuorant plebem meam sicut escam panis? Do-
a Caf. Vt sit eis satietas de deceptione Christianorum. Aug. id est quotidie sicut panis quotidianus est cibus. Aliàs Deum.
a In damno temporalium timuerunt perdere, scilicet regnum terrenum, vbi non erat timendum, & non cœlum vbi esset timendum.
minum non inuocauerũt: illic † trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Quoniam † Dominus in generatione † iusta est: consilium inopis confudistis: quoniam Dominus
a Aug. non in ea quę seculum diligit. b Aug. humilem aduentum Christi contemnistis, factum ideo vt quos vocabat, in Deo solo spem ponerent, non in seculo: ideo aduentus consilium dicitur. c Vel cuiuslibet. a O vos Iudæi.

NICO. DE LYRA.

cum dř: Dominus de cęlo prospexit &c. quia nihil penitus potest latere ipsum.
a Vt videat si &c. per veram cognitionem.
b Aut requirens Deum. per bonam operationem. Et quales prædictos inuenerit ostenditur.
c Omnes declina. à rectitudine iustitię.
d Simul inu. &c. Dicitur autem res inutilis, quę non valet ad finem intentum sicut medicina, quę non valet ad sanitatem. Homo autem ordinatur ad felicitatem ad quam isti erant inepti. Non est qui faciat bonum. s. meritorium, quod non potest esse sine fide, & charitate.
f Non est vsque ad vnum. ita φ nec vnus talis reperitur in eis, quia sine fide impossibile est placere Deo, vt dicitur ad Hebr. Aliter exponitur. Non est vsque ad vnum exceptiuè. i. in omnibus populis non est, nisi vnus populus Iudaicus, qui de Deo habeat legem veram, & cultum. Lex enim data in monte Sinai solum fuit data populo Iudaicõ.
Heb. 11. b
g Sepulchrum patens &c. quia nitebantur deglutire populũ Iudaicũ.
h Linguis &c. quia malum quod inferre non poterant potestate, inferre quærebant fraudulentijs, & dolositate.
l Quorum os &c. id est blasphemijs contra Deum.
m Et amaritudinę &c. contra Dei populum quem videbant interfici, & ad amaritudinem deduci mortis. ideo subditur: veloces pedes eorum &c.
o Contritio et infelicitas etc. Ad hoc enim discurrebant per terram Israel vt populus Iudaicus totaliter contereretur, & ad miseriam deduceretur. C
r Viam pacis. Id est tenere noluerunt: Et causa huius subditur, cùm dicitur,
s Non est ti. Scriptum est in Prou. Per timorem Domini declinat omnis à malo: & ideo subtracto huius timoris retinaculo currũt homines ad malum sine freno. Prou. 15. d
t Non cognoscent. Hic consequenter ponitur prædictorum peccatorum pena, cùm dř: Nonne cogno. om. qui ope. iniquit. s. Dei iustitiam, quasi dicat: sic: quam cognoscent per penę sibi inflictę experientiam.
u Qui deuorant etc. quia delectantur in occisione, sicut in sapidi cibi comestione, secundum illud. Lętantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Prou. 2. c
x Dominum non inuocauerunt. in afflictione positi, quia non crediderunt in eum: propter quod dicitur: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Rom. 10. c
y Illic trepidauerunt etc. secundum quod scribitur in Prouerb. Fugit impius nemine persequente. Dicit autem Ra. Sa. φ hoc fuit impletum in Balthasar nepote Nabuchodonosor, qui videns manum scribentem in pariete fuit ita territus, quòd compages renum eius soluebantur, & genua eius ad seinuicem collidebãtur, ex nimio tremore. vt habetur in Daniel. & tamen manus illa eum non tangebat, nec sciebat quid significabat. Prou. 28. a Dan. 5. b
† Illi tres versus sequẽtes nõ sunt in Hebræo, sed neq; apud LXX.
z Quoniam Dominus in &c. In Hebręo non est principium versus, sed finis versus est precedentis, vbi redditur causa dicti timoris: eò. n. φ Dñs est in gñatione iusta. s. in congregatione iustorum, immittitur ab eo talis timor aliquando malis hominibus.
a Consilium. Hic est principium versus, & est sensus: Consilium inopis. id est populi Israel depauperati.
b Confudistis. tu Nabuchodonosor et exercitus tuus, i. confusibile & opprobriosum dixistis: Et quod sit illud consilium, subditur: D
c Quoniam Dominus spes. improperabãt enim filijs Israel Babylonij in captiuitatem ductis, quòd sperabant in Deo qui sic permiserat eos captiuari.
a Quis

MORALITER.

* cognoscat: sed hoc dicitur ad ostendendum, φ vult omnes homines saluos fieri voluntate antecedente. 1. Tim. 2. b
c Omnes declina. &c. ruentes de peccato in peccatum. & loquitur de obstinatis.
† comedẽtes populũ meum acsi comederent panẽ?
g Sepul. pa. &c. nam de ipso non egrediuntur, nisi verba fœtida. ideo subditur:
h Linguis suis do. age. ad proximi deceptionem.
i Venenum aspi. idest documentum pestiferum. † timuerũt
k Sub la. eo. ad fidei corruptionem.
l Quorum os maledictione. i. blasphemijs horribilibus contra Deum.
n Veloces. Hic ponitur obstinati malitia contra proximum, cùm dicitur: Veloces pedes eorum &c. nam pedes animæ, qui sunt affectiones, & pedes corporis prompti sunt ad homicidium, ideo subditur,
o Contritio. scilicet proximi.
p Et infe. scilicet sui.
q In vijs eorum &c. quia quęrunt conterere proximum: & per hoc currunt ad infernum.
s Non est timor &c. & ideo sine freno festinant ad malum.
t Nonne cognoscent &c. scilicet, quòd Deus sit timendus, quasi dicat sic, quando oculos eorum aperiet pœna, quos modò claudit culpa.
u Qui deuorant plebem &c. idest populum simplicem resistere non valentem.
x Dominum non inuo. quia ipsum non timuerunt.
y Illic tre. ti. quia propter eorum malitiam Dominus immittit eis sine persecutore timorem. Fugit impius nemine persequente. Prou. 28. a
z Quo. do. in ge. propter hoc enim, quòd Dominus existens in iustis per gratiam, sufficit eis, & non solicitantur de terrenis, ideo reputantur tanquam bestiæ consulibiles.
* Quis

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Quis dabit ex Si.ſa.Iſr.* Caſs. Poſtremò Iudęorum conuerſio prædicitur, quæ fiet cum plenitudo gentium intrauerit.
b *Cum auer.* Caſs. Pro Iudæis etiam hoc teſtimonium Eſaiæ ponit Apoſtolus: veniet ex Sion, qui auertit captiuitatem, vel impietatem à Iacob.

Eſaie 59. d Iexta LXX.

NIC. DE LYRA.

¶ a Quis dabit. *Hic vltimò ponitur liberatio populi Iſrael ex Dei miſericordia, cum dicitur per modum optantis: Quis dabit ex Si. id eſt ex cęlo per Sion deſignato, eò quòd ibi fuit templum Domini. vel aliter: Quis da. ex Si. per modum negantis.*
b Salu.Iſrael, *q.d. nullus quia in captiuitate Babylonica deſtructum fuit templum: & ſic non poterat ibi offerri ſacrificium pro ſalute Iſrael: et ſic liberatio ab illa captiuitate ex ſola Dei liberalitate erat expectanda: propter quod ſubditur,* c Cum

† quando conuertet (reducet) — 4.Reg.25.

a ¶Sed. ¶Alius. ¶Scilicet niſi ille quē humilē ſpreuiſtis.
a ſpes eius eſt. Quis dabit ex Siō ſalu- a b
a ¶Caſ. cū damnauerit diabolum qui populū eius captiuat. b ¶ Chriſtus.
b tare Iſrael, † cū auerterit Dominus c captiuitatem plebis ſuæ, exultabit d
a ¶Repetit ¶ Quod eſt.
Iacob, & lætabitur Iſrael. e

c Cum auer.&c. *Reducendo eam de Babylone.*
d Exul,&c. *Quia redierſit cū magna letitia & exultatione.* Moraliter *aūt poſſet exponi pſal. iſte de quolibet peccatore in malis ſuis obſtinato. qui licet verbis confiteatur Deum, tñ negat facto, ſecundum illud ad Titum. Confitentur verbis ſe noſſe Deum, factis autem negāt, cuius malitiā Deus examinat et punit, & innocentē de manu eius eripit. Et ſecundum prædicta ad hanc ſñiam poteſt de facili litera applicari.* G

Mundum — Ad Tit.

MORALITER.

✱ a *Quis da.ex Si.* Hic petitur liberatio iuſtorum ab iniquorū perſecutione, vt poſſint liberi Deo ſeruire, cū dr: Quis da.&c. .i. ex ciuitate cęleſti. Acceſſiſtis ad Siō mōtē ciuitatē Dei viuentis Ieruſalē cęleſtem.
b *Salu.Iſrael.* id eſt populo iuſto.
c *Cum auer.do.ca,ple.&c.* ideſt perſecutionē ſimpliciū ab iniquis.
d *Exulta.Iacob.* ideſt ſupplantans vitia.
e *Et læta.Iſrael.* ideſt meditans cœleſtia.

Hebr. 12.

In pſal.xiii. Dixit inſipiens &c.

ADDITIO.

¶ Pſal. iſte apud catholicos melius et magis ꝓpriè pōt exponi ad literā de Iudæo, Chri in pſona contēptore, q̃ de Sennacherib, vel Nabuchodonoſor. Primò, quia Sennacherib, et Nabuchodonoſor non negabant gñaliter Deū, quia colebant deos ſuos, ſed negabant Deū Iſrael eſſe verum Deum potentiſſimū. Iudęus aūt, Xpm contēnens, Deum negat gñaliter: Cuius rō eſt, nā ipſe oēs deos cęterarū nationū negat dicēs: Oēs dij gētiū dęmonia etc. et cū hoc negādo Xpm, propriè negat Deū Iſrael, et p conſequens talis gñaliter negat Deū: vñ de ipſis dr: ꝙ Deum non hñt. Propriè igitur Iudęus Chrm negās eſſe Deum, eſt inſipiens qui in corde ſuo dicit nō eſt Deus: qa licet in ore ſuo vnum Deū profiteatur hre. ſ. creatorē cœli et terræ, et huiuſmodi, et ēt qñq; implicitè Phariſæi profiterentur eſſe Chriſtum Deum, vt cum tentantes dicebant: Scimus qm̄ verax es, et viam Dei in veritate doces. ex quo ſequebatur Chrm eſſe Deū, cū in doctrina ſua hoc pluries contineat, nihilominus tñ in corde Deū verum negat, contēnens Chriſtū, qui eſt verus Deus. Scdò, qa hoc qđ dr: Illic trepidauerunt timore vbi nō fuit timor, nō pōt ſanè intelligi de Balthaſar, prout Rab. Sa. dicit: Balthaſar. n. licet neſciret in particulari, quid manus illa ſignificabat ſcribens. Bene tñ pcipiebat illud eſſe magnum monſtrū, et alicuius magni, ſignificatiuū, cōtra ſtatum regni ſui, cū in tam magna ſolēnitate ſuæ feſtiuitatis hoc apparebat. vnde optimè ſm glo. propheta in hoc pſal. agit contra Iudæos contēptores Chri, et negantes verā deitatē eius. Circa quod tria facit. Primò, n. ipſos increpat, dicens: Corrupti ſunt etc. vſque ibi: Nō eſt timor Dei ante oculos eorum. et circa hoc eos dicit à Deo examinatos, dicens: Dñs de cœlo proſpexit. etc. ſi eſt intelligens, ſ. corde credendo Deum eſſe hoiem: aut requirens Deum, ſcilicet ſequendo mandata eius: quod non inuenit, ſed oēs declinauerunt ſimul. Secundò eis minatur iudiciū cū dicit, Nonne cognoſcent oēs qui operantur iniquitatē? hoc eſt dicere, Nunquid hi qui verum Deum hominē negant, et deuorant plebē meam ſicut eſcā panis, ſ. Chriſti diſcipulos perſequendo: nec de his timent, ſed potius trepidant, vbi non eſt timor, quia timuerunt perdere regnū terrenū. Si relinquimus eū ſic, venient Romani, et tollent locū noſtrū etc. Nūquid non cognoſcent p experientiā ſuppliciorū. Qm̄ Dñs in gñatione iuſta eſt. q.d. ſic cognoſcēt. Iuſta eſt. n. oīs dies pditionis eorum. vñ litera iſtius partis ſic contexit: Nōne cognoſcēt oēs qui operant iniquitatē etc. qm̄ Dñs in gñatione iuſta eſt, et non in ea gñatione praua, q̃ Deum verū Chrm, ſ. ſibi promiſſum negat. q.d. vtique. et quia pręcipua cā, qua Iudæi contēpſerunt Chrm, fuit ipſius humilitas et abiectio, credentes talia ex impotētia eſſe & uoluntariè ſumpta: vñ dicebant: Si filius Dei eſt, deſcēdat nunc de cruce &c. Idcirco confutat eos pſ. dicens: Conſiliū inopis cōfudiſtis. i. humilē Chrm contēpſiſtis. iō quos uocabat eis cōſulebat in Deo ſolo ſpem ponere, non in diuitiis, ſeu tranſitoriis ſeculi. vñ dicebat. Si vis pfectus eſſe, vade & vende oīa quæ habes, & da pauperibus &c. Idcircò aduerſus eos inuehitur dicēs admiratiuè: Conſiliū inopis cōfudiſtis: qm̄ Dominus ſpes eius eſt. q.d. ex hoc deberetis eū magis reuereri. Tertiò eiſdem pdicit aliqua conſolatoria ad ꝓpoſitū ptinentia. ſ. ꝙ in fine mundi cum plenitudo gentiū intrauerit, ſm Apoſt. Reliquiæ Iudæorū ſaluabuntur p eundē Deum Saluatorem quē negauerunt, ut dictū eſt: idcirco eis vlterius alloquit, dicēs ſic: Quis dabit ex Siō ſalutare Iſrael. hoc eſt dicere uos cōſiliū Chri cōfudiſtis: ſed quis ali⁹ ex Siō. ſ. de Iudæis ꝓcedēs dabit ſalutare Iſrael, ſupple niſi ille quē humilē ſpreuiſtis. vñ ſequit: Cū auerterit Dñs capti.&c. i. cum ille Dñs quē dixiſtis nō eſſe Deū redimet populū ſuū finaliter à captiuitate diaboli: Exultabit Iacob &c. Iſta expoſitio q̃ extrahit pro maiori parte à glo. ordi. proprius applicatur lrę, q̃ illa poſtillatoris fundata ſuprà opin. Ra. Sa. vt patet diligēter intuēti. Et nota, ꝙ in hoc pſ. ſm trāſlationē nrām ponunt tres verſus, qui ī bibliis Hebraicis minimè inueniunt, ſ. Sepulchrū patēs eſt guttur eorū. Quorū os maledictio. etc. Contritio et infelicitas etc. Et iſti tres uerſus nō leguntur in pſ. lij. ēt in tranſlatione nra: qui quidem pſal. ferè in toto aſſimilatur huic. H

4.Reg.8. Dan.1. — Matt.22.b — Dan.5.a — F — Io.11.f — Deut.32.a — Matt.?.a — Matt.19. — Rom.11.c

REPLICA.

Sed circa pſal. Dixit inſipiēs. Bur. facit argm̄ inualidū cōtra poſtil. exponentē ipſū de infidelibus, et Gētilibus, cōtra qđ arguit ſic: Gētiles edi negabāt Deū Iſrael eſſe uerum Deum; nō tñ gñaliter negabāt Deū eſſe, quia colebant deos ſuos. Ex ponit igit de Iudæis ꝓegantib. Chrm eſſe Deū. Sed reuera ſi argm̄ Burg. ualet cōtra poſtil. ualet ēt cōtra ſe, quia ſi Iudæi negabāt Xpm eſſe Deum, non tñ negabant gñaliter Deū eſſe, quia Deum uerū colebant ſm legē. Vñ bene ſtant ſimul: Iudæi negabant Chriſtū eſſe deum, ſed non negabant deum eſſe. Stant ēt ſimul: Deum negabāt, et non negabant Deū. Prima pars patet per ſyllogiſmum expoſitoriū, quia illum negabant, et ille eſt deus: igitur deum negabant demonſtrando Chriſtum per illum: Et illa ſecunda pars etiam manifeſta eſt per generalem confeſſionem, et cultum omnium Iudęorum. Intellectum igitur pſal, huius vide in Anſelmo contra inſipientem: et doctorem ſubtilem.

Scoti in ſent. dist. q.1.

GLOS. ORDIN. PSAL. XIIII.

Domine quis. Caſ. Pſal. iſte propriè morū eſt inſtitutorius, pręſumptionis repreſſio. vbi agitur de vnitate præſentis eccleſiæ, & futura quiete. Primò interrogat propheta, quaſi ſacerdos ante faciem Domini ſtans, & reſponſa petit, volens ſcire quos Deus ſua dignos iudicet eccleſia. a Qui

NIC. DE LYRA. PSALMVS XIIII.

Materia pſalmi

Domine quis &c. *Huic pſal. premittitur talis titulus in Hebr. pſal. Dauid. Ex quo apparet autor pſal. De materia autē huius dicūt aliqui, ꝙ Dauid fecit hunc pſal. ad oſtendendū quis eſſet dignus habitare in terra Iſrael in ſecuritate, & abſque tranſmigratione. ſ. ille qui habet conditiones in hoc pſ. deſcriptas, cum dr: Qui ingreditur ſi. &c. vſque in finem pſal. Promiſit. n. Deus illis illius terræ habitationem, quandiu colerent eum & facerent iuſtitiā: & eos de terra expellere, quando facerent contrarium, vt patet in Deut. & in pluribus locis vet. teſta. Et cum dr: Dñe quis &c. per tabernaculū & montē intelligitur ciuitas Ieruſalē, cuius vna pars erat in mōte, & in illa fuit templū. Et per Ieruſalē, quę erat metropolis in Iudæa intelligitur tota terra illa: & ad hoc pōt ſatis applicari litera huius pſal. Vr̄ tñ mihi, ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum pro ſacerdotibus & Leuitis in templo miniſtrantibus Domino. & ideo tenebantur ad maiorem perfectionē quā cōis populus, ſicut eccleſię miniſtri quā laici. Et ſcdm hoc diuiditur iſte pſ. in tres partes, quia primò Dauid circa hoc monet quęſtionem, ſecundò ponit ſolutionem queſtionis, ibi: Qui ingreditur. tertiò concluſionem, ibi: Qui facit hęc. Circa primum dicit:*
b Dñe quis ha. etc. *ideſt, quis eſt dignus tibi* ¶ *ſeruire in*

Lib. ?.

Pſalmus Dauid. XIIII.

a ¶Alia tranſlatio: peregrinabitur in tabernaculo tuo.
Domine qs habitābit a
a ¶ Quod propriè eſt belli atque militantium. ¶Ideſt præſenti eccleſia, vbi contra diabolū dimicamus.
in tabernāculo tuo, b

MORALITER.

✱ a *Domine quis habi.&c.* Iſte pſal. videtur factus fuiſſe à Dauid ad oſtendendum perfectionem miniſtrantiū in tabernaculo, ſiue tempore veteris teſta. Allegoricè & moraliter ſignificatur perfectio miniſtrorum eccleſiæ. Circa quod primò mouetur quæſtio, cum dicitur: Do. quis ha,&c. ſcilicet dignè.
g *In tabernaculo tuo.* Militantis eccleſiæ. ✱ *Aut quis*

A a *Qui ingreditur.* Reſponſio Domini, qui dicit in exemplum decalogi, decem virtutibus ad atria ſua perueniri. Decem virtutes, decem virtutū effectus, qui omnes ad quatuor principales referuntur. Et quædam de his ad aliquam harū ſpecialiter. quædam verò ad plures communiter. Item quædā perfectis tantum, quædam imperfectis conueniūt. *Caſ.* Aliter de Xpo legitur. Q. Quis ha.&c. Quis requi. &cęt. Ille. ſ. qui ingreditur.
b *Si.ma.Caſ.* Vt Chriſtus agnus ſine fractura membrorum, qui propriè templum ingreſſus eſt, vt expiaretur ſicut cæteri, ſed ſine macula.
c *Opera.iu.* vt dum vendentes, & ementes eiecit de templo.
d *Qui lo.* Hic exequitur plenius. Veritas eſt cùm res ita eſt, vt dicit: hoc propriè Chriſtus fecit. In cor. quia aliquando tacuit indignis fraudulenter quærentibus.
e *Non egit do.* Dolus eſt in lingua, cū aliud dicit, aliud eſt in pectore. Vel, non egit dolum, quia omnia quæ audiuit à patre ſine aliqua adiectione, vel ſuppreſſione, nota fecit proximis. i. diſcipulis, Iudæis, proximis ſecundum carnem.
f *Nec fe. pro. m.* ſed pro eis orauit, nō acceptum habuit opprobrium aduerſus ꝓximos ſuos, ſicut eſt patens per hoc, quòd Iudam nō mordaci increpatione lacerabat.
h *Mali.* i. diabolus deſpicitur, vt cū dixit, vade retro Sa.&c. Econtra timentes Dominum glorificat. Iurauit, quando apoſtolis certiſsima veritate promiſit. Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos.
K *Pecu.* vel terrena eſt, quæ penitus ad vſuram dari prohibetur, quam dominus Iudæ tradidit ad erogandum pauperibus, non ad vſuram. B Vel ſpiritualis quæ ad vſuram dari iubetur, id eſt prędicatio ad inſtruendos homines.
l *Et mu.* Accepit quidē Chriſtus munera, vt à Magis, & quotidie pias oblationes, ſed non contra innocentes, imò animam pro eis dedit.
m *Qui fa.* Ecce abſoluta reſponſio interroganti facit, dicit, vt ad actum nos inuitet, non ſolùm ad cantandum hæc.
g *Ad ni. Auguſt.* Hæc eſt perfectio, vt nihil in homine valeat malignus, & vt hic ſit in conſpectu, i. certè ſciat, malignum non eſſe, niſi qui à creatore ad creata conuertitur,
i *Qui iu.pro.ſuo.& no. Aug.* Hæc tria non ſunt magna, ſed qui nec iſta poteſt, multò minus poteſt loqui veritatem in corde, & non agere dolum, & non facere malum proxi. Tamen hæc parua ita concludit, qui facit hæc non mo. in æter. i. perueniet ad illa maiora in quibus eſt ſtabilitas: vnde & per futurum tempus dicit, cùm in ſuperiori concluſione præteritum poſuerit, ad nihilum deductus eſt.
m *Qui facit hæc, non mouebitur. Caſ.* Concluſio. Similiter qui facit hæc, requieſcet in monte. a *Tituli*

Decē virtutes neceſſariæ exigūtur habitare in tabernaculo Domini. — † & — Matt.21.b — Ioan.15.b — †vel, Qui deſpicit ſe in oculis ſuis abijcit ſe (.i. nihili ſe eſtimat) †vel iurauit ſe ipſū affligere, & non mutauit — †contra innocentes — Matt.2.b — Pſal.14 — Iſa.8. — Vt ſuprà

a ¶Æterna beatitudine vbi pax & æterna quies.
† aut quis requieſcet in mōte ſancto a b
a ¶Quaſi ille habitabit & requieſcet. b ¶In tabernaculum.
b ¶Innocens. ¶ In quo notatur temperantia. ¶ Ecce prima.
a b tuo? Qui ingreditur ſine macula, & c d
¶ Ecce ſecunda. a ¶Quia non ſatis eſt abſtinere à malo. b ¶Id eſt qui ſcit & dicit, in quo notatur prudentia, & iuſtitia. ¶ Ecce tertia.
c d operātur iuſtitiam. Qui loquitur ve- e
a ¶Conceptam. b ¶Quia aliquis aliquando verum dicit, & putat fallere. ¶ Pars innocentiæ, ideſt temperantię. ¶Ecce quarta.
e ritatem in corde ſuo, qui non † egit f
a ¶Aug. item pars innocentię. ¶ Ecce quinta.
f dolum in lingua ſua. Nec fecit pro- g
a ¶ Pro omni homine. b ¶Ecce ſexta.
ximō ſuo malum, & † opprobrium h
a ¶Non libenter, vel temere credidit criminatori.
non accepit aduerſus proximos ſuos.
a ¶Quaſi non accepit opprobrium &c. ¶Sed. b ¶Non potuit cogi nocere alicui. ¶ Fortitudo. ¶Ecce ſeptima.
g †Ad nihilum deductus eſt in conſpe- i
a ¶Diabolus vel homo male ſuggerens. b ¶Aug. Glorificat Deus timentes, quod eſt initium ſapientię. Superiora ad perfectos, hęc ad incipientes.
h ctu eius malignus: timentes autē Do- k
¶ Iuſtitia. ¶ Ecce octaua.
a ¶Non nocet, ſed ſubuenit. ¶ Firmiter promittit.
i minum glorificat. † Qui iurat proxi- l m
a ¶Sed promiſſum reddit. b ¶ Non temporale expetit mercimonium. ¶Ecce nona.
k mo ſuo, & non decipit, qui pecuniam n
a ¶Cauſam innocentis non deprimit pro munere alicuius. ¶ Ecce decima.
l ſuam non dedit ad vſuram, & mune- o
ra † ſuper † innocentem non accepit. p
¶ Ab ipſo.
m Qui facit hæc, nō mouebit in ęternū. q r

i Ad nihilum. *quia ſecundum veritatem non eſt aliquo honore dignus, eò quòd honor deferendus eſt alicui in teſtimonium ſuæ virtutis.* C
K Timen.au.do. *id eſt verè virtuoſos.*
l Glori. *eos manifeſtè & publicè honorando. Reuerentia enim delata alicui in teſtimonium ſuę virtutis etiam in ſecreto, vel coram paucis dicitur honor. Si autem hoc fiat publicè, & coram multis, dicitur gloria quaſi quędam claria, g, mutata in, c, à claritate dicta.*
m Qui iurat. *quia facit iuramentum bonū & tenet ipſum. In tranſlatione Hier. iuxta Hebraicum habetur ſic: Iurat vt ſe affligat per ieiunia, & vigilias, carnem caſtigādo, & non mutat iuramentum ſeruando. Tamen ibi ponitur iuramentum voto, quia vtrunque eſt obligatorium.*
n Qui pe.&c. ad vſu. *etiam Gentili, vt dicit hic glo. Hebraica. Et per hoc videtur, ꝙ iſte pſal. de perfectione ſacerdotum, & non cōis populi intelligatur, vt dictum eſt: quia lex Moyſi permittebat cōi populo tradere ad vſuram alieno, qui non erat de gente Iudęorum, vt hr̄ in Deut. ſed hoc non permittebatur ſacerdotibus, qui debebant eſſe maioris perfectionis.*
o Et mu.ſu.inno. *ad accelerandum ei iuſtię iudicium. Cū. n. aliquis caſus dubius accidebat in aliqua ciuitate extra Ieruſalē, debebat reduci ad iudicium ſacerdotum in Ieruſalem, vt habetur in Deu. Et pro determinatione illius iudicij non erat licitum eis aliquid accipere pro mercede.*
p Qui fa.hæc. *Hic cōſequenter Dauid infert concluſionem, di. Qui facit hęc, quę dicta ſunt in hoc pſal.*
q Non mo. *id eſt non amouebitur tanquā indignus à ſuo miniſterio.*
r In æter. *i. in vita pręſenti, nec etiā à premio in vita futura. Contraria verò faciens amouebitur, ſecūdum quod dicitur in Eſa. Vade & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo ad Sobnam prępoſitum tēpli, & propter malitiam ſuam dices ei: Quid tu hic, aut quaſi quis hic? & ſubditur: Ecce te faciet Dñs aſportari ſicut aſportatur gallus gallinaceus &c.* Moraliter *aūt poſſet exponi pſalmus iſte de perfectione miniſtrorū eccleſiæ, et poſſet textus applicari de facili, ſed pertranſeo intendens ſenſui literali.* D

2.Esd.c.12 — † accuſauit (detraxit) — Deut.17. — † vel, opprobriū tulit, aut opprobrio affecit — Deut.23. — Eſa.22.a — Moraliter

NICOL. DE LYRA.

¶ *ſeruire in loco ſancto, vbi eſt arca teſtamenti. Et dicit in tabernaculo, quia tempore Dauid arca fuit in tabernaculo quod ei tetendit.*
a Aut quis re. *hoc eſt in quiete mentis & corporis tibi ſeruiet.*
b In mon. *id eſt in monte Moria quem elegit Deus, vt ſibi fundaretur templum ſuo nomini dedicandum.*
c Qui in. *Hic conſequenter ponit Dauid reſponſionem deſcribendo perfectionem, quæ in miniſtris Domini requirebatur, cùm dicitur: Qui in. ſi. ma. ſ. corporis & mētis: pręcipitur enim in Leu. ꝙ homo de ſemine Aaron habens maculam corporalem repellatur à ſacerdotio: & plenius declaratum fuit ibidem, & multò magis eſt indignus miniſtrare Deo, habens maculam mortalis culpæ.*
d Et ope.iu. *quia non ſufficit declinare à malo, niſi etiā operetur bonū.*
e Qui lo. *i. prout exiſtit in corde ſuo: & hoc facit quędam virtus, quę à Philoſopho veritas nominatur: per quam homo talem in verbis & factis ſe oſtendit exterius, qualis eſt interius.*
f Non egit. *alium verbis decipiendo.*
g Nec fecit. *in facto.*
h Et opprobrium. *defectus eorū pręteritos improperando, vel ad eorum infamiam alijs propalando.*
i Ad nihi-

Par.16.a — 2.Par. — Leu.21.c — Ethic.

MORALITER.

✱ a *Aut quis re.&c.* ſ. eccleſiæ triumphantis poſt laborē militātis.
b *Qui ingreditur.* Hic ponitur reſponſio, cùm dicitur,
c *Qui ingreditur ſi.ma.* ſcilicet mortalis culpæ, & infamiæ: nam eccleſiæ miniſtri debent eſſe integræ famæ.
d *Et operatur iuſtitiam.* ſ. abundantem, de qua dicitur in Matt. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra &c. Maior enim debet eſſe iuſtitia miniſtrorum eccleſiæ, quàm populi communis.
e *Qui loquitur verita.&c.* ſacrā ſcripturā, q̃ eſt veriſſima meditādo.
f *Qui non &c.* falſa docendo, vel aliàs proximum decipiendo.
g *Nec fecit &c.* ſed magis bonum. nam per iſtas negationes intelliguntur oppoſitæ affirmationes. Declina à malo, & fac bonum.
i *Ad nihilum dedu. &c.* quia bonus prælatus malos à promotione repudiat, & timentes Deum promouet, & honorat.
m *Qui iu.proxi.&c.* nam pro veritate obſeruanda iurandum eſt ēt viris perfectis ne veritas pereat, ita tamen quòd iuramentum ſit verum iuſtum, & diſcretum.
n *Qui pe.ſu.non de.ad vſu.* ſed per modum à Chriſto traditum. Date mutuum, nihil inde ſperantes.
o *Et mu.ſu.inno.* i. ab innocente pro iuſtitię ſuę defenſione: nam ad hoc tenetur iudex ex officio ſuo. Ponitur concluſio cum dicitur,
p *Qui facit hæc,* quæ dicta ſunt.
q *Non mouebitur in æternum.* quia non mouebitur à ſtatu gratiæ: & ſic perueniet ad ſtatum gloriæ, quæ eſt æterna.

Matt.5.c — Pſal.36.e — Luc.6.e

In pſal. xiiij. Domine quis habitabit, vbi dicitur in poſtilla: Videtur tamen mihi, quòd Dauid fecit hunc pſalmum.

ADDITIO.

¶ Ea quæ in hoc pſal. ponuntur ad virtutem pertinentia, non vīr pertinere ad miniſtros eccleſię tantùm prout poſtil. dicit, ſed potius ad cōem populum tanquam ea, quæ cōiter requiruntur de neceſſitate ſalutis. Nam cùm dicit: Qui ingreditur ſine macula, intelligitur de macula mentis tantùm, quæ eſt per culpam mortalis peccati, eo modo quo dr̄ in Deut. Abſq; macula eris coram dño Deo tuo; vbi loquitur toti populo, & non ſacerdotibus tm̄, vt ibidem patet. Similiter in prohibitione vſurarum non legitur in vet. te. aliqua drīa inter ſacerdotes & populares, ſed indiſtinctè prohibeantur eis vſurę, quantū ad Iſraelitas. vñ in Exo. indiſtinctè etiam permittebant eis quantum

Deut.18.a

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

quantũ ad alienigenas. Similiter cũ dicit: Et munera super innocentem non accepit, intelligit planè contra eum, qui accipit munera p condẽnatione innocentis, qđ prohibetur cõiter. Vnde ex his et aliis in hoc ps. contẽtis, non sequit, qđ iste psal. intelligat de pfectione sacerdotũ, et non cõis populi, sicut postil. ait: sed potius oĩa in eo contenta vĩr esse de necessitate salutis. Et iõ melius vĩ dicendum cum gl. quæ in hoc loco distinguit tabernaculũ à mõte sancto: intelligendo tabernaculum pro pñti ecclesia, in qua est continua militia, iuxta illud Iob. Militia est vita hoĩs super terrã. proprium est. n. belli atq; militantiũ in tabernaculis habitare. vñ & contabernales milites dñr tanquam simul hñtes tabernacula. Ad quẽ sensum facit Hebraica veritas in qua vbi dicitur: Quis habitabit etc. habetur: quis peregrinabitur in tabernaculo tuo, quia dicitur: Quandiu in hoc corpore sumus, à Deo peregrinamur. Consequenter pro monte sancto intelligenda est ecclesia superior: in qua est uera requies. vñ dicit: Quis requiescet in monte sancto tuo? quia nullus in agone contendet, vbi nõ est uisio pacis. Propheta igitur, quia in præsenti ecclesia propter corporalem cohabitationem bonorum cum malis quidam licet indigni iactant se esse de ecclesia, cum tñ verè non sint: quærẽs à Deo dicit. Dñe quis habitabit, seu quis peregrinabitur in tabernaculo tuo, idest in præsenti ecclesia sic se habeat, vt in monte sancto tuo, s. in futura beatitudine sit dignus requiescere. Ad quod subditur responsio Dei. Qui ingreditur sine macula etc. vbi ponunt decem virtutes, seu decem effectus virtutum notabiliter, vt habetur in glo. vide ibi. Et finaliter concludit: Qui facit hoc non commouebitur in æternum, quia non solum requiescet, qđ qñque quodam modo in hac vita saltem imperfectè contingit: sed talem stabilitatẽ attinget: de qua posset dici: non mouebitur in æternum: quæ nõ potest dici de requiescente in superiori ecclesia, de qua legitur in psal. Deus in medio eius non commouebitur.

Deut. 3. Deut. 16. Iob 7. a 2. Cor. 5 b

REPLICA.

Psalmum: Domine quis habitabit in taber. postill. exponit specificè de heroicis. Burg. autem generaliter de ecclesia. species aũt generi non contradicit: et talis varietas inter postillatorem et Burgen. sæpe occurrit, de qua de cętero non sit mentio, quia utraque pars stare potest in veritate.

GLOS. ORDINARIA.

a *Tituli. Ca.* Hic titulus de euangelio, non de veteri testam. sumitur. Quod titulus notauit. i. victoria & regnum, conuenit Christo, quod hic agitur.

GLOSSA ORDIN.

PSALMVS XV.

Conser. Psal. Secundus qui breuiter de passione, & resurrectione tangit, primò vnam hoĩs naturã Chrĩs ostẽdens, petit se seruari, dicens, oĩa quę ptulit ad gloriam hæreditatis suę perducta. *Aug.* Chrs secũdũ hoiem hic loquit, de quo titulus regalis ĩ passione eminuit. Iesus Nazarenus rex Iudæorũ.

c *Bo. meo. Ca.* Si Christi hominis bonis non eget Deus, sed ab ipso habet omnia, destruitur arrogantia hoĩum & heresis Pelagianorum, qui putant aliquid boni suis viribus fieri.

d *San. qui. Ca.* Exposuit iam Christus qualiter orauit, narrat nunc quę bona fecit illi Deus. *Aug.* Qui in terra viuentium spem suã fixerũt, quæ est eis ancora in fluctibus seculi, miras fecit oẽs uoluntates meas, in profectu eorum, in quo senserunt, quid eis profuit & humilitas, vt morerer, & potentia, vt resurgerem.

e *Mirificauit. Ca.* Quasi, hæc dixi Domino. Dominus aũt mirificauit i. fecit miras uoluntates, quæ sunt miræ dum eis obedientes: fiunt de terrenis cælestes.

f *Multi. Ca.* Quasi mirificauit vo. me. sanctis quibus per seueritatem legis infirmitas carnalis multiplicata est, vt gratiam noui testam. desiderarent. Vel, multiplicatæ salubri affectione Deo prouidente, vt de exteriori afflictione intelligatur.

a Nec

(Margin: Michtam (Quidã putant nõiũ esse carminis. Alij nomen instrumẽti musici, qđ interpretatur plaga inte gra, si post ponatur dictioni David, aut insigne est, vel honor militaris: aut paupe rẽ & simplicẽ significat) — In expos. ps. 15. in 8. — Vbi suprà. — † bonum meum nõ super te i. nõ nisi à te, vel, nõ cogeris mihi bene facere, vel bonitas mea nulla est apud te. — † in sanctis qui sunt in terra, & fortibus, (admirabilibus, vel pclaris) omnis uoluntas mea ẽ. (vel, mea uoluntas & cõplacentia))

¶ Sicut in arcu triumphali.

a † Tituli inscriptio ipsi Dauid.

Psal. XV.

¶ Inter pericula.

b Conserua me Dñe, quo- a ¶ Et debes ¶ Ecce meritum quo seruari debeo. a ¶ Non in me.

niam speraui in te: a ¶ Speraui ¶ Quia, vel Et. ¶ Non labijs, sed cordis affectu. b ¶ Id est mei hominis. c ¶ Vere Deus.

dixi Domino, Deus meus es tu, c a ¶ Aug Boni: meis non expectas beatus fieri.

quoniam † bonorum meorum nõ d a ¶ Non maledictionis, sed cui benedicitur.

eges. † Sanctis qui sunt in terrã f a ¶ Aug Christus dicit voluntatem moriendi, & resurgendi.

eius mirificauit omnes voluntates g a ¶ Completas, plantatas. Vel, in eis, id est inter eos qui hæc viderunt, & intellexerunt. b ¶ Sed prius. ¶ Augu. non ad perniciem, sed vt ad medicum accelerarent.

meas in eis. † Multiplicatæ sunt in- h a ¶ Sed non peiori more.

firmitates corũ, postea accelerauerunt. i

sum, & humilis corde. Et secundum hoc iste ps. diuiditur in duas partes, quia primò describitur hoĩs Christi actio virtuosa: secundò eius resurrectio gloriosa, ibi, Propter hoc leta. &c. Circa primum describitur actio Christi virtuosa, primò erga Deum, secundò erga proximum, ibi: Sanctis qui sunt in terra. tertiò iterum erga Deum, ibi benedicam Dominũ. Circa primum dicit Dauid in persona Christi hominis: Conser. me Do. per talem modũ loquebatur Christus homo Deo patri: Transeat à me calix iste.

b Quo. spe. in te. *Licet aũt in Christo non fuerit spes prout est virtus theologica, eò q ab instãti conceptionis suę fruebatur fruitione beata: & sic erat ibi intentio, quę non stat cum spe, quę est virtus theologica, habens Deũ non habitũ pro obiecto: tñ in Chro fuit spes glorię corporis ante resurrectionem quam à Deo expectabat.*

c Dixi Do. De. *Sic loquebatur Deo patri positus in passione. Eli Eli lammazabathani: quod interpretatur, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me.*

e Quo. bo. meo. *Deus autem pater nullo creato bono eget: & ideo non eget bonis ipsius Christi, vt hominis.*

f Sanctis etc. *Hic consequenter describitur actio Christi erga proximũ, & primò quantum ad Apostolos dicens: Sanctis &c. i. apostolis aliisq; discipulis Christi.*

g Miri. om. *idest mirabiles fecit in eis illustrando eos scientia ad predicandum, & confirmãdo miraculis prędicationes eorum. Iste tamen actiones Christi ei competebant ratione deitatis. Et quia per prędicationes apostolorum conuersę sunt gentes ad fidem, quę prius erant idololatrię deditę, Ideo subditur,*

b Multi. *i. infirmitates idololatrię Gentiliũ, quod patet ex translatione Hie. iuxta Hebraicum, vbi dicitur: Multiplicabuntur idola eorum.*

i Postea acce. *Quia dimissis idolis ad fidem Christi velociter cucurrerunt, Iudęis remanentibus in infidelitate pro maiori parte.*

¶ a Non

(Margin: Matt. 26. — Matt. 27. — † Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, post quas accelerauerunt, (vel, multiplicabuntur dolores eorum, qui post alium festinant))

NIC. DE LY. PSAL. XV.

Conser. &c. *Huic psal. preponitur titulus talis in Hebręo. Humilis & simplicis psal. Dauid. quod exponunt aliqui de persona ipsius Dauid simplicis, & humilis, vt patet ex decursu. 1. Reg. & ij. petẽtis a Deo conseruari in persecutionibus Saulis & Absalon filij sui. Sed hoc non vr verum, quia Petrus Apostolus ad intelligendum scripturas diuinitus illustratus, dicit hunc psal. intelligendum esse de Christo, & nõ de Dauid in Act. vbi sic dicit de Christo: Quẽ Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta qđ impossibile erat teneri illum ab eo, quod probat per literam huius psal. dicens: Dauid enim dicit in eum. i. in Christum, vel in populum Christianũ. Prouidebam Dñm coram me semper & vsque ibi. Notas mihi fecisti vias vitę, replebis me iucunditate cum facie tua, allegans literã huius ps. secundum LXX, trãslationem, quę tunc erat autentica. & subdit eam exponẽdo: Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam defunctus est, & sepultus, & sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem. q. d. hęc scriptura non intelligitur de eo, sed de Christo, cuius resurrectionem pręuidit in Spiritusancto. Ideo subdit ibidem: Pręuidens locutus est de resurrectione Christi, quia neq; derelictus est in inferno, nec caro eius vidit corruptionem. Ex quo patet manifestè, q intentio beati Petri est hunc psal. debere intelligi non de persona Dauid, sed de resurrectione Christi. Et ideo quęrere hic alium sensum literalem vr quodam modo Iudaizare. Igitur scdm istam sententiam exponitur titulus prędictus. Humilis & simplicis Dauid. i. iste ps. factus est à Dauid ad laudem humilis & simplicis. s. Christi, qui de seipso dicit: Discite à me, quia mitis sum, &*

Act. 2. d — Matt. 11. d

MORALITER.

* a *Conser. me Do.* Secundum sensum literalem ps. iste loquitur de resurrectione Chri, & eius exaltatione ad dexteram Dei. Licet autẽ moraliter posset exponi de quolibet Christiano, qui est de numero electorum, videtur tamen mihi exponendus magis propriè de corpore Christi mystico accepto pro ecclesia de gentibus collecta: & sic primò petitur eius conseruatio, cùm dicitur: Conser. me. i. in tua gratia, & non in legali obseruantia.

c *Dixi Do.* Iesu Christo.

d *Deus me.* Eius deitatem confitendo. Corde creditur ad iustitiam, ore autem con. &c.

e *Quo. bo.* In oblatione sacrificiorum legalium, quæ fiebant de terrenascentibus, & aialibus, iõ dicitur in persona Dei. Nunquid manducabo carnes taurorum, et sanguinem hircorum potabo. q. d. non.

f *San. qui sunt in ter. eius.* idest in terra viuentium.

g *Mirifi. om. vo.* Voluntates enim ecclesiæ mirabiles fuerunt factæ in sanctis, qui iam regnant cum Christo, dum adhuc viuerẽt in terra, & mirabiliores adhuc factæ sunt post mortem eorum. s. miracula eorum gloriam declarãtia, vt sancti Dionysij, & Ambrosij, & plurium aliorum ad fidem de gentibus conuersorum, & quoniam ante conuersionem ipsi, vel saltem eorum aliqui erant peccatis pluribus irretiti. Ideo subditur:

h *Multiplicatę sunt infirmita. eo.* i. peccata, quæ sunt infirmitates animæ.

i *Post. ac.* Ad currendum per fidem ad Chrm. Et qm in primitiua * ecclesia

Rom. 10 — Psal. 49

a *Nec memor.* Vt prius in veteri testamento, quando specialiter designabat. Vel, populũ: vt, Hæc dices filijs Israel. Vel, personam, vt Moysi. Vel, tribum: vt, Dic domui Beniamin, domui Iudæ. nũc autem non est distinctio personarum, sed in omni gente, qui timet Deum, hic acceptus est illi.

b *Per la. Cas.* Propria, vel, per Apostolos. Vel, labia, duo testamenta quę in vno sono consonant quibus voluntates eius ostenduntur.

c *Pars hære. Aug.* Eligant alij alia quibus fruantur, pars autem mei, & sanctorum Deus. Non congregabo de sang. fundẽtes sangui. sed qui Deum eligunt partem.

d *Tu es qui re.* i. tu es Domine hæreditas, tu restitutor eius. *Cas.* Vel, Dominus est pars. i. portio & premium hęreditatis meæ. i. sanctorum. Et pars cal. m. i. merces passionis. Hæreditas enim ad gentes, calix ad passionem pertinet, qui bibitus dat resurrectionem. *Cas.* Sed nemo se putet hęredem nisi præclarus.

e *Funes ce.* quasi sorte in qua est diuina electio, vt & sors cecidit sup Mathiã, & quisq; capit ad mẽsuram suã.

f *In præclaris.* i. in sanctis.

g *Benedicam Do. Cas.* Gratias agit patri de intellectu & passione, in qua eo fauente vincit, & de resurrectione, & confessione, & hæc sunt per quæ hæreditas restituit, vt sit rex Iudęorum, vt titulus dicit.

h *Intellectum. t. da. Aug.* quò hæc hęreditas videri, & possideri potest.

i *Insuper &c.* i. super intellectum.

K *Vsque ad noctem &c.* i. mortem, erudiuit me, inferior pars mea carnis assũptio, vt experiret tenebras mortalitatis quas ille intellectus nõ hẽt, quia peis nec turbari, nec deficere potuit.

l *Renes. Cas.* Ex quibus secundum carnem exiui. s. parentela. Increpauerũt iniurijs, tentatione, & passione.

m *Prouide. do. Cas.* Hinc trahe exemplum quo peccata vitentur: Qui eñ Deum semper acie mentis intuetur, non peccatis inclinatur.

n *Insuper. August.* Sicut suprà. insuper & vsque ad no. in. me. re. mei. vt pro modo molestiarum, sint modo gaudia humanitatis cęlestia.

a *Quoniam*

(Margin: Act. 10. e)

a ¶ Quia. ¶ Augu. non erunt conuentus eorum carnales, nec de sanguinibus pecorum propitiatus cõgregabo eos, quasi non secundum legalem ritum faciam eis.

runt. Non † congregabo conuenticu- a

a ¶ Insti tuta.

la eorũ de sãguinibus, nec memor b c

a ¶ Aug. id est antiquorum patrum. sed spirituali mutatione obliuiscentur qđ fuerunt: quia non iam dicentur peccatores inimici, vel homines, sed iuih. fratres filij Dei.

ero nominũ eorum per labia mea.

a ¶ Pater. ¶ Quasi non ero memor, sed potius hãbebunt mecum hæredem ipsum Dominum b ¶ Intransitiuè, id est portio hæreditaria mea & meorum.

† Dominus pars hreditatis meæ, & d e

a ¶ Aug. bibant alij venena, & mortifera voluptates, ego & mei Deum. ¶ Intransitiuè, id est calix meus. b ¶ O pater. c ¶ Aug. non mihi quod amisi sed mei. in quibus ego sum: & cum quibus vnum sum, restitues notitiam claritatis meæ quam amiserant, quæ erat apud te priusquam mundus fieret: vel, lumen claritatis, id est gloriam immortalitatis.

calicis mei, tu es qui † restitues hæ- f

a ¶ Quasi resti. hereditatem, quę est præclara. b ¶ Id est limites possessionis meę in tuam claritatem.

reditatem meã mihi. † Funes cecide g

a ¶ Quasi sorte ceciderunt, sicut possessio sacerdotum, & Leuitarum Deus est.

runt mihi in † præclaris: etenim hę h

a ¶ Non omnibus, sed videntibus, in quibus ego.

reditas mea præclãra est mihi. Be- i

a ¶ Quasi videntibus est præclara. ¶ Ego autem.

nedicam Dominum qui † tribuit k

a ¶ Quo omnia sancta & vera vidit Christus.

mihi intellectũ, insuper, & vsque ad l

a ¶ Mortem. b ¶ Per tentationes, & passiones. ¶ Iniurijs. ¶ Vel eruditionis. c ¶ Iudæi qui de Iuda, vnde ego.

noctem † increpuerũt me renes mei. m

a ¶ Sed in his ¶ Aug non abstuli oculum ab eo qui semper est. hoc prouidens, vt in eum post temporalia peracta recurrerem.

Prouidebam Dñm in conspectu n

a ¶ Aug. id est fautor mihi, vt in eo stabilis permaneam. ¶ Ideo nil sinistri mihi preualet.

meo semper, qm à dextris est mihi, o

a ¶ Aug. Ideo etiam in cogitationibus, & in verbis est exultatio.

ne commouear. Propter hoc læ- p

¶ Aug. plena est lætitia & quę corde alacri concipitur, & alacri sermone profertur.

tatum est cor meũ, & exultabit † lin

a ¶ Aug. non deficiet in interitu. sed requiescet, id est dormiet in spe resurrectionis.

gua mea, insuper & caro mea † re- q

& funiculi. Et loquitur hic scriptura in persona Christi transeundo de membris ad caput.

h Etenim hæreditas mea præclara. *id est ecclesia fidelium, quæ vocatur hęreditas Christi, sicut scribitur in persona Domini ĩ Iere. Qui fecit omnia ipse est et Israel sceptrum hereditatis eius, Dominus exercituum nomen eius.*

i Benedicam. *Hic reuertitur scriptura ad actionem Christi hominis erga Deum, cum dicitur in persona eius: Benedicam Dominum, gratias agendo Deo patri, sicut habetur in Ioh. Pater gratias ago tibi, quoniam exaudisti me &c.*

K Qui tri. mi. in. *Quia anima Christi ab instanti creationis suę fuit repleta scientijs.*

l Insu. & vsque ad no. *i. vsque ad mortem, quę in scriptura nox vocatur.*

m Incre. me re. me. *idest Iudęi de cõsanguinitate mea nati. Christus enim secundũ carnem natus fuit de Iudęis. Parentela autem eius designatur per renes, eò quòd ibi viget virtus generatiua in sexu virili. Iudęi autem increpauerunt Christum in vita, dicẽtes ei: Demonium habes. Et dicentes Christo: Ecce homo vorax, & potator vini, & peccatorum, & publicanorum amicus. Et in passione dicebant: Vah qui destruis templũ Dei &c.*

n Proui. Do. &c. *Quia anima Christi ab instanti creationis habuit continuè claritatem diuinę visionis.*

o Quo. à de. &c. *Humanitas autem Christi est organum diuinitati coniunctum, & ideo non potest moueri ad aliquid, nisi secundum uoluntatem diuinitatis: propter quod in Christo non potuit esse aliquis motus inordinatus insurgens ex predictis iniurijs, vel ex quibuscunque causis alijs.*

p Pro. hoc &c. *Hic consequenter describitur ipsius gloriosa resurrectio, cùm dicitur: Propter hoc. id est propter resurrectionem meam, quę infrà ponitur, quę erat causa lętitię ordinatę ipsi Christo. Certitudo enim boni expectati est causa delectamenti, quia propter certitudinem obtinendi bonum futurum iam apprehenditur quasi pręsens: & sic est causa delectationis quę est de bono apprehenso in pręsenti.*

q Insuper & caro mea in spe. &c. *scilicet resurrectionis futurę.*

¶ a Quoniam

(Margin: Ierem. 51. b — Ioh. 11. e — Iohan. 8. f — † sapientias (vel, cõseruas) — Matt. 11. c — Matt. 27. e — † Hæreditates (fortes, siue funiculi) quibus mẽsurati terra) — † cõsoluit mihi pro ctes erudie rũt (corripue rũt, vel castigaue rũt) me renes mei. — † gloria (i. anima) — † habitabit cõfidẽter,)

MORALITER.

* ecclesia aliqui de Iudæis conuersi volebant inducere conuersos de gentibus ad obseruationem legaliũ, quod tamen non erat agendum. Si circuncidimini, Christus vobis nihil proderit. Et idem intelligendum est de alijs legalibus, ideo subditur,

a *Non congregabo conuenticula eorum.* in quibus talia docentur.

b *De sanguinibus.* nam in circuncisione & sacrificijs erat effusio sanguinis.

c *Nec memor ero nominum eorum per labia mea.* In diebus illis ait Dominus, non dicent vltrà arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius. Et multò fortius de alijs legalibus: Et subditur ratio,

d *Dominus pars hereditatis mea &c.* dicit enim ecclesia: Dominus Iesus Christus est mihi pars hæreditaria.

e *Et calicis mei.* de quo dicitur in Psalmo. Calix meus inebrians quàm præclarus est.

f *Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.* per Adam amissam.

g *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* idest inter sanctos. de quibus funibus dicitur in Ioh. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Funes. n. aliqñ significant hæreditatis portiones. Mihi aũt dedisti funiculum unum. Et qm sequi debet gratiarum actio, subditur,

i *Benedicam Dominum qui tri. &c.* legis, & euangelii.

l *Insuper & vsque ad noctem.* in mundi finem.

m *Increpuerunt me renes mei.* Hæc increpatio est eruditionis, ideo alia litera habet: Erudierunt me. Doctores enim ecclesiæ qui per renes significantur, eò quòd in ipsis est virtus ad generãdum filios in ecclesia Dei, non cessabunt erudire populum Christianum vsq; ad finem mundi. Sed quoniam Christus est principalis doctor ecclesiæ, ideo subditur,

n *Prouidebam Dominum in conspe. &c.* tanquam principalem directorem, & custodem.

p *Propter hoc lętatum est &c.* corde & ore regratians Domino.

q *Insuper & caro mea requiescet.* in sepulchro.

* In spe re-

(Margin: Gal. 5. a — Ierem. 3. a — Psal. 22. b — Iohan. 14. a — Ioh. 17. d)

NICO. DE LYRA.

a Non congreg. &c. *id est delubra vbi cõueniebat ad colendũ idola.*

b De sanguinibus, *quia fiebat sacrificium idolis de sanguinibus animalium, & aliquando de sanguinibus hominum: & talia conuenticula Christus per Apostolos non congregauit, sed magis dissipauit.*

c Nec me. ero. no. eo. &c. *Et vocat hic Christus labia sua, labia Gentilium conuersorum, qui sunt membra Christi. Sacra enim scriptura frequenter sub vno contextu literę loquendo de Christo capite, transit ad eius membra, & econtrario, secundum quod dicit Isido. lib. de summo bono, prout plenius declaraui in principio Gene. Gentiles autem conuersi ad fidem catholicam iuramenta per idola, & alia verba, quæ faciebant ad eorum reuerentiam totaliter dimiserunt tanquam oblita. Cuius ratio subditur,*

d Dominus pars hæredita. &c. *id est pars mea hereditaria, Dominum enim Iesum Christum elegerunt conuersi ad fidem pro parte sua hæreditaria.*

e Et calicis mei. *id est passionis meæ, quę per calicem designatur in scriptura. Vnde Saluator de sua passione dicit. Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum &c. Multi autem Gentiles ante conuersionem Christum persequentes, amore Christi postea ad passionem se promptè, & lętanter obtulerunt: & hoc propter spem hęreditatis ęternę consequendę. ideo subditur,*

f Tu es qui restitues animam meam. *m. &c.*

g Funes ceciderunt mihi in præclaris. *id est in Apostolis qui prę cęteris fuerunt illuminati à Spiritusancto, & ipsi per sortes missi fuerunt ad prędicandum, quæ sortes Apostolorum per funes intelliguntur. Vnde in lib. Iosue, sortes decem tribuum frequenter ibi nominantur funes, & funiculi.*

(Margin: Matt. 26. d)

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

E a *Quoniam non dere.* *Aug.* In qua spe requiescet? In hac: quia nec anima in inferno dabitur, nec corpus sanctum per quæ & alij sanctificandi sunt, pateris corrumpi.
In expos. ps. 15. to. 8. Vbi supra.
b *Delectationes.* *Aug.* Delectatio est in fauore tuo, in itinere huius vitæ perducentes ad finem gloriæ conspectus tui.

G *Mar.* *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.*
g Vsque in fi. *id est vsque in æternum, quia dignitas sessionis huius inerit Christo homini sempiternæ durationis.* Moraliter *autem posset exponi psalmus iste de quolibet fideli, qui est membrum Christi expectans resurrectionem futuram, et positionem sui ad dexteram cum alijs electis, secundum quod habetur in Matt.*

NICO. DE LYRA.

a Quoniam nõ de.ani.me.in infer. *idest in limbo sanctorum patrum, vbi anima Christi fuit per xxxix. horas tantum, scilicet ab hora nona feriæ sextæ, in qua fuit separata à corpore, vsque ad diluculum diei dominicę, quando fuit corpori reunita. Ideo subditur,*
b Nec da. *i. corpus meum totaliter impollutũ.*
c Videre cor. *idest incinerationem, vel putrefactionem. Fuit tamen ibi corruptio accipiendo pro morte, quia corpus Christi fuit verè mortuum per separationem animæ.*
d Notas fe. mihi vias &c. *Accelerando tempus resurrectionis meæ.*
e Adimplebis &c. *Quia tunc gloria animæ Christi quam habuit à principio, & quę consistit in videndo Deum facie ad faciem, fuit deriuata ad corpus in sua resurrectione, quia extunc habuit corpus gloriosum.*
f Delecta. &c. *Quia Christus assumptus est ad dexteram patris, secundum quod dicitur in Mar. Et*

† vel, fines (aut punctes)
† Notã facies mihi semitã vitę: saturitas lætitiarum est cũ vultu tuo (i. plenitudo & satietas omnis gaudij est apud te, iucunditates sunt in dextera tua in seculũ.

a quiescet in spe. Quoniam non
a Communi more aliorum. b Quia habeo vt uerus homo.
derelinques animam meam in
a Corpus à me sanctificatum.
inferno, nec † dabis † sanctum b
a Putrefactionem. Alibi dicit se pati corruptionem, id est vulnerationem. Ibi scilicet: Quæ vtilitas in sanguine meo dum descen. cor.
tuum videre corruptionem. c
a Imo meis, in quibus mihi. b Per me. c Humilitatis, vt ad vitam redeant, vnde per superbiam deciderant.
† Notas mihi fecisti vias uitæ, d
a Aug. vt vltra nihil desiderent cum facie ad faciem te viderint.
adimplebis me lætitia cum vul- e
a Et interim sunt eis in itinere huius vitæ. b Id est fauore & propitiatione tua.
b tu tuo, † delectationes in dextera- f
a Perfectè & æternaliter.
ra tua vsque ad finem. g

MORALITER.

✱ a *In spe.* resurrectionis gloriosæ.
a *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Quia si fuerit purgata totaliter in præsenti, accipies eam de corpore exeuntem: sinautem, accipies eam de purgatorio purgatam.
d *Notas mihi fecisti vias vitę.* scilicet gloriosæ in præsenti per fidem, & in futuro notas facies per apertam visionem. Ideo subditur,
e *Adimplebis me letitia cum vultu tuo.* Nam apertæ visioni coniuncta est fruitio beata, & quoniam est æterna. Sequitur,
f *Delectationes in dextera tua vsque in finem.* idest æternaliter.

In psal. xv. Conserua me Domine, vbi dicitur in postil. Huic psalmo preponitur talis titulus.

ADDITIO.

Dictio Hębraica מכתם michtã quę in titulo huius psalmi ponit̃ sm̃ suam propriam significationẽ non significat idem qđ humilis, & simplicis prout in postilla, nisi fortè sm̃ etymologiam: sed ppria significatio illius dictionis deriuatur ab vna dictione, q̃ proprie significat aurum optimum. vnde in Cant. vbi dr̃: Caput eius aurum optimum ponitur in Hębraico hęc dictio כתם chetẽ: à qua dictione deriuat̃ in Hębraico hęc dictio michtá, q̃ ponitur in hoc titulo: & significat aliquod compositũ seu ornatũ auro optimo, Vnde sensus istius tituli sm̃ Hębraicã veritatẽ talis est. Aurũ optimũ ipsi Dauid: Dauid ẽt in hoc titulo est datiui casus: vñ quia in hoc psalmo agit̃ de passione Christi, & eius resurrectione, quarũ prima inter actiones virtuosas Christi est optima. Similiter, & secunda, quantũ ad ea quæ ad ipsius præmium pertinent: idcirco in vtraque simul bene dicitur: Aurum optimum ipsi Dauid. i. Christo.
Cant. 5. a

GLOS. ORDIN.

a *Oratio Dauid.* *Cass.* Oratio personæ Domini cõuenit, adiuncta ecclesia, quæ eius corpus est.
F

GLOS. ORDIN. PSAL. XVI.

Exaudi Domi. *Cass.* Iste psalmus veram naturam humanitatis facit attendere. Oro Christi institutio est fideliũ: Sicut flẽdo Lazarum charitatem proximi habere nos docuit: persecutores fugit, ut inconsideratæ temeritatis nobis auferret audaciam. *Cass.* Primò petit secundum iustitiam sibi retribui.
In expos. ps. 16. to. 8.
c *Non in la. do. Cass.* Vt, qui iniquè damnatur, vel vt qui dicit, Domine Domine, & non facit opera. *Augus.* Vel, non in labijs dolosis, de vultu tuo iudiciũ meum prodeat, vt iudicans non proferam aliud quàm ex te intelligo.
d *De vultu. Cass.* i. secundum ea, q̃ in me cognoscis, qui nullum habeo peccatũ.
e *Iudicium.* Quo fui iudicatus videat prodisse. De vultu tuo, non de dispositione Iudæorum, quod factũ patet in resurrectione. Vel, iudicium, quo discernit omnia.
f *Proba.* A similitudine fornacis, quæ metallum purgat. sed non est inuenta iniquitas. *Cass.* Quam vstio coqueret quæ tu scis, & hoc vt non lo. os meum idest, & si taceam tu scis me purum.

† deprecationi
† quæ non (sub. egreditur)
† A te
† rectitudines

a Oratio Dauid. Psal. XVI.
a Cass. quia iustitia habet vocem apud Deum.
b Exaudi Domine iusti- a
a Pro iustitia.
tiam meã intende,
a De malis cauendis.
† deprecationem
a Non modo intendas, sed &. Non transitoriè. b De bonis sibi & suis.
meam. Auribus percipe ora- b
a Prolatam.
c tionem meam, † non in labijs c
a Aug. ex illuminatione tuæ notitiæ, veritatẽ iudicem. Aug. qui omnia vides, nec eges testimonio alterius.
d e dolosis. † De vultu tuo iudi- d
Ecce quid petit. a Cordis. Vel mei.
cium meum prodeat, oculi tui e
a Cas. vt mihi remedium, Iudæis pœnam des.
f videãt † æquitatem. Probasti cor f
a Quia. Aug. Ipsum cor visitatione tribulationis probatum est: quæ non solum nox, quia perturbat, sed & ignis, quia vrit: in qua inuentus sum iustus.
meum, & visitasti nocte, igne g h

boranit, *vt patet ex decursu. j. Regum. & ij.*
b Auribus perci. etc. *Loquitur de Deo per modum humanum, quia in Deo non sunt lineamenta corporis.*
H
c Non in la. do. *i. orationem percipe factam à me veraciter ex corde et non labijs tantùm sicut oratio eorum de quibus dicitur in Esa. Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.*
d De uultu tu. iu, etc. *q. d. paratus sum sustinere quicquid decreueris: vnde dicebat Sauli. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium,*
e Ocu. tu. etc. *Inter me & Saulem.*
f Probasti cor me. &c. *quia homo videt ea, quę patent, Deus autem intuetur cor.*
g Et uisitasti no. *Cognoscendo & examinãdo cogitationes meas nocturnas, quę magis latent. diurnę enim aliquando per aliqua indicia hominibus patent.*
h Igne me exami. *s. igne tribulationis me purificantis ab aliquibus meis insolentijs: sine quibus non trãsitur vita humana, secundum quod dicitur in Eccle. In igne probatur aurum, et in camino argentum homines receptibiles in camino tribulationis.*

a Et non

a *Vias*

MORALITER.

✱ a *Exau. do.* Psalmus iste est oratio Dauid pro sua liberatione à Saulis persecutione, pro qua fecit plures psalmos. Nam ista persecutio fuit longa. Moraliter aũt, est orõ viri iusti in persecutione dæmonis uel hoĩs mali positi, pętentis inde diuinitus liberari, Circa quod sciendũ, quod talis orõ est exaudibilis pp tria. s. pp patientis innocentiam, & pp Dei iustitiam, & pp persequentis malitiam. Quantùm ad primum dr̃: Exaudi dñe iustitiam meam. quasi diceret: innocens sum in hoc casu. Ideo subditur. i. Auribus percipe orõnem meam, non in labijs dolosis. s. factam. sed ueracibus, contra illos de quibus dr̃. Væ duplici corde, & labijs sceleratis. Quantùm ad secundum dicitur.
b *De vultu tuo iudicium meum prodeat &c.* Quasi diceret; Ab eo non potest procedere, nisi iustum.
f *Probasti cor meum.* Quia patet intuitu tuo, & non intuitu hominum. Homo videt quæ parent, Deus autem intuetur cor.
g *Et visitasti nocte.* Id est persecutionis tpe, sicut medicus uisitat ægrũ propinando ei medicinam amaram: ad cõsequendũ sanitatẽ.
h *Igne me examinasti.* In fornace tribulationis.

NIC. DE LYRA. PSAL. XVI.

Exaudi Do. *Huic psalmo prępositur talis titulus in Hebręo & in translatione Hie. Oratio Dauid. Ex quo patet autor huius psalmi, accipiendo largè psalmum pro oratione: quia accipiẽdo psalmum propriè, vt dicitur a psallendo publicè, vel cũ instrumento musico, sic nõ est psalmus, sed est oratio Dauid in secreto facta apud Deũ pro liberatione sua à persecutione Saulis: propter quod & multas alias fecit orationes. Et diuiditur in duas partes. Et primò, vt sua oratio exaudiatur, allegat Dauid suam innocentiam. Secundò Saulis, & suorum satellitum malitiam. Ista enim duo faciunt orationem alicuius exaudibilem. secunda ibi: A resistentibus. Circa primum dicit sic,*
a Exau. Do. &c. *i. meipsum propter iustitiam meam, quam tenui erga Saul & domum suam: pro quibus Dauid multipliciter & fideliter laborauit,*

A a *Vias duras.* Cas. scilicet opera hominum quas scilicet merentur opera hominum. Vel quas debent imitari homines, quibus iter vitiorum leue est, virtutum difficile. Vel, non est inuenta, ita vt non loquatur, id est vt non iactanter hæc dicam, vel vt non peccem in lingua quod est opus hominum. Aug. vel, vias duras latronis, id est quę latro meritò, ego patior immeritò. Vias duras mortalitatis, & passionis. Augu. Vel ad perficiendos gressus meos in semitis tuis, vt perficeretur charitas ecclesię in angustis vijs, in arctioribus præceptis, vt non moueantur signa itineris mei, quæ sacramentis, & scripturis impressa sunt, vt intueantur & obseruent qui me sequi volunt, vel vt iam stabiliter permaneam in æternitate, postquã peregi vias duras & perfeci gressus.
b *Perfice.* Cas. vsque in finem, antè nõ est nisi inchoatio. Gressus. i. humanas actiones, vt qui volunt imitari nõ moueantur a te, vel vestigia ab eis.
c *Ego clamaui.* Cas. Secundo precatur, vt a Iudæorum insidijs eius puritas liberetur. Ego etiam clamaui, quasi di. hoc non nisi iusto conuenit qui confidenter orat, quia scit se audiri.
d *Mirifica.* August. Mira sunt quæ noua sunt: hæc sunt quæ in carne gessit mirantibus Iudæis.
e *Pupilla.* Perexigua est, & tamen per eam acies luminis dirigitur, quò lux & tenebræ dijudicantur: sicut per humanitatẽ Christi diuinitas discernens est inter bonos & malos.
f *Adipem.* Cas. A similitudine animalium quæ ex adipe inflantur. i. superbiã retinuerunt non macri. i. non humiles, vel adipem. i. carnalem sensum retinuerunt, vel sceleribus saginati veram intelligentiam perdiderunt: vnde restat superba loqui.
B g *Os.* Non cor, quia sæpe iniqui quod ore defendunt, corde damnauit.
h *Susceperunt.* Cas. Vnde eis hæc opportunitas respon. susceperunt a Deo cuius dispositio est: vel a traditore, vel a iudice acceperunt auidè.
i *Leo.* Aug. Cas. Principes comparandi leoni diabolo, quo autore faciunt. Populus catulus leonis. i. filius diaboli, habitans permanens in insidijs: quia mos est malis vota tegere, vt latenter possint perficere.
k *Exurge.* Cassio. De retributionibus oratio.
l *Præueni &c.* Cas. A similitudine currentis: nemo non prius in se quàm in alium peccat.

a *Sup-*

me examinasti: & nõ est inuenta a
a Aug vt aliud non procedat de ore meo, quam quod ad gloriam tuam pertinet, non ad opera hominum quæ præter te sunt.
in me iniquitas. † Vt nõn loqua- b
tur os meum † opera hominum,
a Sed. Et si innocens tamen. b Facis tuæ, vel prophetarum. Complenda non pro culpa.
propter verba labiorum tuorũ c
a Hominibus.
d ego custodiui vias † duras. † Per- e
a Ideo. Cas. humanas actiones meas. b Arctioribus præceptis.
fice gressus meos in semitis tuis,
a Qui volunt me imitari. b Quibus est impressa forma iustitiæ.
vt non moueantur vestigia mea. f
a Aug. Libera, & valida intentione preces direxi, quia vt hoc possem, exaudisti me infirmus orantem.
e Ego clamaui, ✱ quoniã exaudisti g
a Ideo. Aug. non deserat exauditio tua humilem. Clementiæ, & misericordiæ. Humili.
me Deus, inclinã aurẽ tuã mihi, h
Quæ verba? Aug. non vilescant misericordiæ, ne minus amentur.
d & exaudi verba mea. † Mirifica i
misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te. A resistentibus k
a Aug. fauori quo mihi faues, vel mihi filio tuo.
e dexteræ tuæ custodi me, vt pupil l
a In munimento charitatis, & misericordiæ tuæ. b Cass. Misericordia & charitas sunt alæ patris, quibus protegit.
lã oculi. Sub vmbra alarũ tuarũ m
a Vt gallina pullos. b Instantia. c Demonum, & Iudęorum.
† protege me, à facie impiorum n
Sic. Iudæi.
qui me afflixerunt. Inimici mei o p
a Cas. idest vitam volentes tollere. b Consilijs.
† animam meã circundederunt,
a Aug. lætitia sua pingui cooperti sunt, postquam cupiditas eorum de scelere satiata est, & ideo os eorum locutum est superbiam dicens, Aue rex Iudæorum. Math. 27. d.
f g † adipem suum concluserunt, os q r
eorum locutum est superbiam.
a Aug. extra ciuitatem quasi locu. de me maculareñ.
† Proijcientes me nunc circunde s t
a Non obsequio, sed furore quasi ad spectaculum. Praui coloni, qui prius seruos in vineam missos occiderant nunc me filium, & hæredem. b Quia. Cordis. c Aug. cor in terrena declinauerunt, putantes malum pati eum qui occidebatur, & se nullum qui occidebant.
derunt me, oculos suos † statue- u
a Ne perderent locum, & gentem.
h runt declinare in terrã. † Suscepe x
a Diabolus & princeps.
i runt me sicut leo paratus ad præ y
a Populus. b Cogitans de insidijs.
dá, & sicut catulus leonis habitãs
a Sed tu. Ad vindictam. b Aug. Qui videris non curare hæc. Alias eos.
k l in abditis. Exurge domine preue z a

C alicui quando vult eum exaudire.
i Mirifica misericor. tu. &c. *id est fac eas mirabiles, me pauperem liberando a rege tam potente & iniquo.*
K A resisten. *Hic consequenter Dauid pro exauditione suæ orationis allegat nequitiam Saulis, d. A resi. de. tu. Manus quæ est organum organorum designat opus diuinum, ita quòd opus misericordiæ dicitur manus dextera: opus suæ iustitiæ sinistra, secundũ quod dicitur in Matth. Statuet oues a dextris, hædos autem a sinistris: Dominus autem posuit dexteram suam super Dauid ex sua misericordia vngendo eum in regem per Samuelem: cui dexteræ Saul & sui cõplices resistebant.*
Matt. 25. e
l Custo. me. *id est ita diligenter, quòd nõ possint nocere mihi.*
m Sub vmbra. *id est ad modum gallinæ sollicitè protegentis pullos suos sub alis, ne miluus possit eos rapere.*
n A facie impiorum. *id est Saulis & satellitum suorum.*
o Qui me affli. &c. *persequendo ad mortem de loco ad locum.*
p Inimici &c. *quando Saul, & viri eius cingebant Dauid & viros eius in modum coronæ, ita quòd Dauid desperabat se posse euadere.*
1. Reg. 24.
q Adipem &c. *persequẽdo me obstinatè absque vlla misericordia: per talem modum loquitur Iohannis prima canonica. Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo &c.*
1. Io. 3. c.
r Os eorum &c. *dicentes se me occidere contra diuinam ordinationem, quæ disposuit me regnare post Saulem.*
s Proijcientes. *id est suis persecutionibus me eijcientes a communi hominum societate.*
t Circundederunt me &c. *mihi tendentes insidias circunquaque.*
u Oculos suos statuerunt &c. *intuitu enim regni terreni persequebatur Dauid ad mortẽ, ne regnum Saulis transiret ad eum, & ad domum suam.*
x Susceperunt me si. *id est apertè me persequentes cum maxima crudelitate.*
D
y Et sicut ca. leo. &c. *quia cum hoc etiam quærebant capere Dauid occultis insidijs. Et iõ exclamauit Dauid, dicens. Exurge Domine præue. & loquitur de præterito per modũ futuri,*
quia

† propter opera
† Sustentabis
† Diuide, segrega eos à reliquis ... vel ostende mirabiles

MORALITER.

✱ a *Et non est &c. ini.* quæ nunc imponitur mihi.
b *Vt non loqua. os m.* proprijs me manibus vindicando: sic enim solent loqui homines irati.
c *Propter verba la.* quibus dixisti. Qui te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram.
Math. 5. f.
d *Ego cu. &c.* patienter sustinendo sine percussione.
e *Perfice gres. &c.* i. in consilijs euangelicis, qui se habent ad præcepta sicut semita ad uiam communem, quia breuior est illa.
f *Vt non mo. &c.* de perfectione euangelica.
g *Ego cla. &c.* tanquam gratus de liberatione mea præterita, ideo,
h *Inclina au. &c.* ad me liberandum de ista: quia gratitudo de beneficio accepta dispositio est ad impetrandum aliud de futuro.
i *Mirifica mi. &c.* i. fac eas mirabiles in me: quia non possum liberari sine te. Circa tertium. s. nequitiam persequentium dicitur.
K *A resisten. &c.* cuiusmodi sunt dæmones & iniqui homines.
l *Custo. me. &c.* ne possint mihi finaliter præualere.
m *Sub vm. &c.* s. tuæ misericordiæ & iustitiæ.
n *Protege me &c.* ab eorum impugnatione.
p *Inimici mei &c.* diuersis tentationibus & machinationibus.
q *Adipem &c.* abijcientes a se omnem misericordiam erga me.
r *Os eorum.* i. contra Deum blasphemiam.
s. *Proijcientes me.* i. intendentes proijcere me ab omni honore.
t *Nunc cir.* ne possim euadere.
u *Ocu. s.* auertentes eos a te.
x *Susceperunt.* i. nimis crudeliter tractauerunt me.
z. *Exurge.* per ostensionem potentiæ tuæ.
a *Præ. c.* i. eos fraudando a proposito tuo.

† posuerunt declinare in terra: ... ipse similis est leoni qui prædam concupiscit.

NIC. DE LYRA.

a Et non est in. &c. *non intendit Dauid per hoc se dicere immunem ab omni peccato: sed quia non fecerat aliquid iniquum erga Saul vnde deberet eum persequi, sed magis pepercit ei a morte, cum posset eum occidere, vt patet. 1. Regum.*
1. Reg. 24.
b Vt non loqua. &c. *quia non solum contra Saul eum persequentem non extendit manum suam percutiendo eum cum posset ut dictum est, sed nec etiam relaxauit os suum irreuerenter de ipso loquendo, sed magis reuerenter, vt quando dixit. Nunc ergo audi oro Domini mi rex verba serui tui &c.*
1. Reg. 26. c
c Propter verba la. &c. *quæ dixisti. Non quæras vltionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.*
d Ego custo. *Quia propter verba tua prædicta ego peperci Sauli non quærens vltionem, & sic oportuit me esse profugum in montibus & rupibus in quibus, sunt viæ duræ, quòd si interfecissem, non oportuisset me per tales vias ambulare.*
e Perfice gressus meos &c. *vt non declinem a via veritatis.*
f Vt non moueantur, &c. *a rectitudine iustitiæ.*
g Ego clamaui &c. *ex hoc quòd iam aliàs saluasti me, habeo spem iterum exaudiri: propter quod iterum clamaui deprecando dicens.*
h Inclina au. *loquitur de Deo more humano, qui inclinat aurem suam alicui*

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a *Supplanta.* à similitudine luctantis, id est inefficaces fac & deijce eos.
E
b *Eripe m.ab im.* Aug. Resuscitando à morte impijs illata.

In expo. psal. 17. 19. 8.

c *Frameam.* Aug. Anima mea est framea quam manus.i.virtus tua assumpsit, vt per eã regna iniquitatis debellet, & iustos diuidat ab impijs.

d *Diuide eos.* Cas.i Iudæos diuisos. A paucis.i.electis s'm mores. Vel a paucis fidelibus q in regnum Agrippę secesserant. Iudæos de terra sublatos p qua me occiderãt, diuide per orbem in vita præsenti quid ergo post? Miseria, quasi meritò: quia.

e *De abscon.* i.de munditijs quas Deus non nouit.i.prohibet, satiata est carnalitas eorũ. Vel de præceptis legis & miraculis Christi vẽter.i.carnalis sensus impletus est, quibus bonis, & si pasti, tamen saturati sunt porcina.i.immunditia, & reliqas peccatorum miserunt posteris. Vel saturati sunt filijs ad opus filiorũ. Et est similitudo à re quæ nõ est. Nullius enim dape filii saturant. Et ita saturati sunt, q dimiserunt reliquias maledictionis paruulis suis. Vel saturati sunt de abscõditis.i. peccatis q̃ à te remota sunt: & hoc filiis i.ad vtilitatem filiorũ, qui sunt reliquiæ saluandæ. De abscon. Aug. non solũ eis hæc pœna visibilis: sed de absconditis.i.peccatis quæ a lumine veritatis tuæ absconduntur: plena est memoria eorũ, vt obliuiscant Deum.

Vbi supra. † curua præsterne † à viris q sunt manus tua.i.flagellũ vel plaga tua † à viris de mũdo quorũ portio ẽ in vita, & abscõdito tuo adimplebis ventrẽ eorũ i. à viris mortalib' huic seculo addictis qui in hac vita parte sua fruũtur, tu enim de pœnu tuo vel thesauro impies ventrẽ eorum † reliquerunt † dum surrexerit similitudo tua, vel cũ euigilauero specie tua

a ¶ Aug. factum eorum vindicta excęcationis præueniat, & ita subuerte eos. b ¶ Vel erue

nieum, & † supplantã eum, eripe
¶ Diabolo. ¶ Idem quod anima.
animã meam ab impio, † frameã
a ¶ Id est virtutis tuæ. ¶ Id est meis.
tuam † ab inimicis mãnus tuæ.
a ¶ Quasi supplanta eos hoc modo. b ¶ Aug. Domine perdens eos de terra quam inhabitant, dispertire eos per orbem in ista vita quam solam suam putant. qui de æterna desperant.
Dominẽ † à paucis de terra † diuide eos in vita eorum, de abscõditis tuis adimpletus est venter eorum. † Saturati sũnt filijs, & †
a ¶ Peccatis
a ¶ Id est operibus mali vel porcina. idest immunditia.
a ¶ Sanguis eius super nos, & super filios nostros.
diuiserũnt reliquias suas paruulis
a ¶ Ego autem qui non aperui eis, qui corde tenebroso. & sordido lucem veritatis, & sapientiæ non vident, in iustitia tua apparebo in conspectu tuo.
¶ Quasi illis ita continget.
suis. Egõ autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiãbor † cum apparuerit gloria tua.
a ¶ Et cum illi saturati sunt immunditia, vt me non noscerẽt, ego satiabor dum manifestabitur gloria tua, in his qui me intelligunt.

e Domine a paucis.*id est, à me, & viris meis qui pauci sumus respectu* Saulis & exercitus eius.
G
f Diuide eos in vi. *ita quòd quandiu viuent, non possint nos contingere nec capere.*

g De abscon.&c. *id est de diuitijs temporalibus quæ diuino indicio, licet nobis occultò, frequenter conceduntur hominibus malis.*

h Adimpletus est &c. *scilicet Saulis & amicorum eius, qui erant pleni talibus bonis, propter potentiam regni temporalis.*

i Saturati sunt. *quia mali homines aliquando dispensatione Dei occulta non solum abundant bonis temporalibus, sed etiam in multitudine prolis.*

k Et diuiserunt &c. *quia etiam post mortem suam abundant filij eorum. Vel aliter, quia cum Saule mortui sunt in monte Gelboe illi qui erant fortes, & robusti: & sic relicta sunt bona eorum paruulis suis remanentibus, & qui respectu interfectorum erant nullius momenti, sed quia Dauid nõ confidebat in talibus bonis temporalibus & terrenis, sed in spiritualibus & æternis. ideo subdit.*

l Ego au. in iusti. apparebo. *scilicet legali quæ continet omnes virtutes.*

m Appa. in con. tuo. *in præsenti p gratiam, & in futuro per gloriam. & ideo subditur.*

n Satiabor, &c. *quæ satiat appetitũ humanum, eo q ibi cõsequitur bonũ infinitũ. Moraliter potest exponi psal. iste de quolibet fideli posito ĩ magna tribulatione corporis & aĩæ, petẽti inde misericorditer diuinitus liberari: & secũdũ pdicta lr̃a põt faciliter applicari.*

† Timui ego dius meus † perdes eos † vel saturati sunt filij, & dimiserunt reliquias paruulis suis

NICO. DE LYRA.

¶ *quia erat iam liberatus de inimicis suis, vt dictum est, sed facit hoc ad exprimendum statum in quo fuerat positus in persecutione. dicit igitur: Exurge Do. præueni eum. dando ei impedimentum, ne perueniat ad intentum, sicut dictum est. 1. Regum. Quando cingebat Dauid in modum coronæ, ne posset euadere: & ex ordinatione diuina venit subitò nuntius dicens ad eum: Festina & veni, quoniam diffuderunt se Philistæi super terram: & sic pro tunc dimisit persequi Dauid.*

† Vide tit. psal. 4. † vel sermo *Vbi supra.* 1. Reg. 23

a Et supplanta eum. *quod factum est quando Saul persequens Dauid ad mortem, cecidit in manus eius, ita quòd Dauid poterat eum occidere.*

1. Reg. 24. & 26

b Eripe ani.m. ab im. *id est à Saule.*

F
c Frameam tuam. *i. me qui sum gladius tuus ad destructionem infidelium. aliter non potuisset interfecisse Goliam gigantem, nec toties debellasse Philistæos nisi diuina virtute pugnasset.*

d Ab inimicis. *id est à Saule & suis complicibus qui inimicantur tuis operibus in me.*

e Domi-

MORALITER.

a *Eripe a.m.ab.im.* id est diabolo.

c *Frameam tuam.* i. potentiam temporalem quam dedisti malis hominibus qua nocent bonis aufer ab eis.

e *Do. a pau. de ter di.* id est à iustis qui pauci sunt comparatiuè, separa malos ne possint eis nocere,

g *De abscon.* i. auro argento & lapidibus pretiosis, quæ tu creasti in occultis terræ.
H
h *Adim. est. ven. eo.* nam per hæc haberi possunt omnes delitiæ.

i *Saturati sunt.* quia fœcundi sunt in prole cui relinquunt bona temporalia: & in hoc reputãtur fœlices à mundanis. Sed quoniam perfecti talia contemnunt, subditur in persona iusti.

l *Ego au. in iu. ap. con. t.* in pręsenti iustè viuendo.

n *Satiabor cum apparuerit glo. tua.* in futuro.

GLO. ORD.

a *In fi. pu. do. D.* Aug. Cas. Saul petitio. Quia extorsit populus hunc regem à Deo, qui non est electus ad permanendũ: sed sicut dr̃ facit Deus regnare hypocritam propter peruersitatem populi. Dauid elegit Deus ad permanẽdum de quo Christus rex in ęternum. Sed non ante regnum tenet, q̃ liberatur à persequentibus: sic Christus primò sustinet, sic corpus eius. Saul mors quæ sola nos persequitur, nisi enim mortales essemus, nihil nobis faceret inimicus: hanc non fecit Deus, sed impii manibus, & verbis accersierunt illã.

Vbi supra.

g *In die qua. &c.* In die resurrectionis à diabolo, & morte Christus ereptus est membra absoluta. Cas. Attẽde regulam vnitatis capitis, & corporis.i. Christi, & ecclesiæ, quasi.n.vna persona est caput, & corpus ideoq; vna voce vtitur, licet quæ dicuntur ad diuersos referantur. Quedam.n. soli capiti conueniunt. Quædam solis membris. Quædam capiti, & membris. Itẽ quędã membris. Quædam præteritis. Quædã præsentibus. Quædam futuris. Item quædam perfectis, quædam imperfectis: & tamen in tanta diuersitate vna vox est: vt sicut duo sunt in carne vna, vt scilicet sponsus, & sponsa, ita sint, & in voce vna.

a ¶ Id est Christum. b ¶ Toti Christo.
In † finẽm † puerõ Dñi Dauid, qui
a ¶ Ad honorem Domini. b ¶ De lętitia resurrectionis, & constitutionis ecclesiæ, ne de historia Dauid accipiantur.
locutus est Dõmino verba cãntici
a ¶ Habiti.
huius, in diẽ qua eripuit eum Dominus de manu inimicorũ eius, & de manu Saul, & dixit. 2. Reg. 22. a.

XVII.

a ¶ Quòd tantum restat de oĩbus erepto. b ¶ Aug. per quã fortis sum sup inimicos.
Diligãm te Dñe fortitũdo

NIC. DE LY. PSAL. XVII.

Diligam te Do. &c. *Huic psal. preponitur talis titulus in Hebræo: Ad victoriam seruo domini Dauid, qui locutus est verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius & de manu Saul: & dixit: Diligam te do. forti. mea. In hoc autem titulo apparet autor psalmi huius. s. Dauid & materia eius, quia sicut præcedens psal. oratio Dauid vt liberaretur à persecutionibus inimicorum suorũ, ita iste psalmus est gratiarum actio pro liberatione ab inimicis iam adepta: per hoc autẽ q in fine dicitur tituli: de manu omnium inimicorũ eius in qua generalitate includitur ẽt Saul, & nihilominus addiĩ, & de manu Saul, intelligiĩ q persecutio Saulis põderabat sup oẽs alias psecutiones, secundũ quod dicit hic Ra. Sa. Diuiditur autem iste psal. in duas partes: quia primò poniĩ liberationis Dauid narratio. secundò inuenta conclusio, ibi: vt dñs. Prima in tres, qa primò poniĩ Dei liberãtis efficacia. Secundò liberationis materia, ibi: Laudãs inuocabo. Tertiò liberationis forma, ibi: Misit de summo. Circa primũ dicit Dauid: Dili. te Do. &c. charitatiua dilectione.*

Titulus † Manus psalmi † Diuisio

p For. mea &c. *i. q dedisti mihi fortitudinẽ cõtra insultus aduersariorũ.*

¶ a Dominus

MORALITER.

✻ o *Dili. te Do.* Iste ps. est gratiarũ actio ipsius Dauid pro sua liberatione à persecutione Saulis, & aliorũ inimicorũ. Allegoricè verò põt exponi, ut sit gratiarũ actio totius ecclesiæ pro sua liberatione à persecutione Iudęorum. Circa q ostendiĩ primò liberandi prãs in Deo, cum dr̃: Diligam te do. for. mea &c. i. diligam te super omnia, quia tu es tota uirtus, & tota substantia mea: ideo dicitur hic fortitudo, roborans: firmamentum, stabiliens: refugium, saluans: adiutor, & protector, defendens: & cornu salũtis, hostes deijciens.

✻ l Circun-

GLO. ORD. PSAL. XVII.

Diligam te Do. &c. Cas. Dicit hoc Christus, q ecclesia. i. totus Christus: Cas. Primò, propheta summam colligens, de liberatione gratias agit:

☞ a Refu-

A a *Refugium.* Cas. Quando erat opus consilio, Dauid ad eum refugit & inuenit. Liberator. Cas. vt si potens, captum ab hostibus liberet.

In Expos. psal. 17. 10. 8

b *Protector.* Aug. Quia de me non præsumpsi, quasi cornu superbiæ contra te erigens: sed te celsitudinem salutis inueni, quod vt inuenirem suscepisti me.

c *Laudans inuo.* Cas. Post oĩa non clarus se iactat, sed oĩa Deo tribuit: & iõ salus. Nam qui aliter facit, sibi relictus perit, & si vicisse videbatur.

d *Circunde de.* Cas. In psona iustorũ ante aduẽtum Christi, agit de cladibus humani generis: & quõ Deus mysterio incarnationis misertus est, & ĩ baptismate de toto orbe Chr̃ianos collegit. Dolores. non de rebus mũdi sed mortis, quia vbique diabolus regnabat inter quos rari erãt iusti, qui rapidis iniquitatibus conturbati sunt.

e *Dolores inferni.* Gentiles in inferno debito dolore torquendi.

f *Preoc. me la. mor.* sequiĩ: Cõmota est. Ecce quõ audiuit de pmissa tristitia p incarnationẽ: quã, per eã q̃ tunc facta sunt sic describit: Cõmota ẽ, & post, Contremuit: Necesse est.n. vt psentia iudicis tremãt peccatores. Inclinauit, humiliauit se verbũ vt carnẽ sumeret. Descẽdit, ad nos venit. Caligo diabolus q mẽtes obnubilat. Sub pedib. qa Dñi ptãte calcatur. Ascẽdit super cherubin, qñ videntib. apostolis cõscẽdit: qđ oẽm modũ sciæ excedit: qs.n. attigit hoc arcanũ q caro passa sic ẽ exaltata? Volauit, geminatũ, nimiã celeritatẽ significat, qua p totũ mundũ cucurrit. Tenebras, incarnationis mysteriũ, qđ nobis pfundũ & obscurũ. Latibulũ, secretũ maiestatis suæ, qđ tunc aperiet qñ videbim' eũ facie ad faciẽ. Et tabernaculũ, ĩ ecclesia q̃ ei militat est in circuitu eius. i. ei pxima. Dolores. Aug. Dolẽtes Iudęi de me: q̃ eis cã ẽ mortis interioris & ĩferni. Vel dolores moriẽtiũ: & hi sunt ĩferi. i. p ĩferiori parte mea. Torrẽtes iniq. transitorij impetus iniquorum: & hoc quia pręoccupauit mortalitas & passibilitas.

B g *De templo.* Cas. Vel de cęlo, vel de venturo Christi corpore.

h *Cõmota est.* Aug. ita clarificato Chr̃o cõmoti sunt & cõtremuerũt pc̃tõres.

i *Fundamen. &c.* Cas. Presumptiones superborũ. i. diuitiæ & hm̃õi, qbus ĩnitebant: spes.n. mũdi abijt, quã odit De'.

☞ a Cælos.

Iubilus pa... † Cogites... † Scutum... † Redemptor (elector) mea... † Belial impietatis

a ¶ Aug. firmasti, quia ad te confugi. refugium, quia liberasti. ¶ Quo firmus steti in acie.
mea dominus † firmãmentum meum & refugiũ meum, & liberã or meus. Dẽus meus † ãdiutor meus, & sperabo in eum.
a ¶ De inimicis. b ¶ Qui creat adiuuat. c ¶ Aug. qui prius adiutorium vocationis mihi gratis prestitisti, vt possim superare in te.
a ¶ Contra insidias. b ¶ Ad dissipandos inimicos.
† Protector me', & cõrnu salutis meę, & † suscẽptor meus. † Laudãs inuõcabo dñm: & ãb inimicis meis salu' ero. ✻ Circũndederũt me dolores mõrtis, & torrẽtes † iniquitatis contũrbauerunt me. Dõlores inferni circundederunt me, † preoccupauerunt me laq̃i mortis. In tribũlatione mea † inuocaui dominũm, & ad Deũ mẽũ clãmaui. Et exaudiuit de templõ sancto suo vocem meã, & clãmor me' in cõspectu eius introiuit in aũres eius. Commõta est & cõtrẽmuit tẽrra, fundamẽnta montiũ conturbata sunt & commõta sunt, quoniam irã tus est eis. Ascẽndit fum' † in irã eius, & ignis † à facie eius exarsit, & cãrbones succẽnsi sunt ãb
a ¶ Pergratiam. b ¶ Ideo. ¶ Aug. non meam gloriam sed Domini quærens.
a ¶ Ad perseuerandum. b ¶ Aug. non nocebit impietatis error. ¶ Sic.
a ¶ Quid enim tibi.
a ¶ Carnis. b ¶ Turbæ iniquę ad tempus commotę; sed cito desiturę egerunt vt conturbarent.
a ¶ Cępit tędere & pauere.
a ¶ Aug. in circundantibus me, vt perderet erant dolores inuidię, que ducunt ad infernum.
a Vt priores nocere vellent.
a ¶ Aug. vt Iudæi qui iactatione iustitiæ mala suadent. b ¶ In necessitate vbi totis viribus peritur.
a ¶ Qui est vnicum inter mala remedium.
a ¶ Non alienum b ¶ Quod plus est q̃ inuocare.
a ¶ De corde meo in quo habitat.
a ¶ Causa iustitiæ quæ bene ad Deum intrat. b ¶ Augusti. quem intus habeo non coram hominibus.
a ¶ A similitudine fidelis nuntij. b ¶ Potentiæ & clementiæ. c ¶ Interius per pœnitentiam. ¶ Vnde.
a ¶ Exterius pro peccatis. b ¶ Peccatores.
a ¶ Aug. Spes superborum in seculo.
a ¶ Vt iam spes mundi non habeat firmamentum in cordibus hominum. b ¶ Innotuit eis ira Dei.
a ¶ Deus. b ¶ Aug lachrymosa deprecatio penitentiũ cum nouissent quid minetur Deus. c ¶ In pœna indicij præuisa.
a ¶ Aug. charitas post pœnitentiam flagrans de notitia eius.
a ¶ Extincti ab igne Dei, & luce iustitię, vel qui frigidi tenebrosique remanserant. b ¶ Rursus accẽsi, & illuminati reuixerunt. c ¶ Igne. ¶ Idest veniente dño.

Psal. præcedenti.
C
m Et torren. iniquita. &c. *quia propter iniquitatem eius commissam contra Uriam in adulterio vxoris suæ & homicidio Vriæ sustinuit persecutionem Absalon filij sui. Et propter iniquitatem numerationis populi sustinuit magnam turbationem & anxietatem animi ex pestilentia populi sui, vt habetur. Et propter hoc subdit.* 2. Reg. 12

n Dolores inferni &c. *quia dolore motus rogauit vt gladius angeli percutientis populum verteretur in eum. & sic descenderet ad infernum, vbi descendebant omnes morientes ante Christi aduentum.*

p In tribulatione, *pro liberatione à prædictis.*

q Et exau. de temp. *id est de cęlo quod est templum gloriæ Dei.*

r Vocem meam. *id est sua gratia dando mibi liberationem.*

s Et clamor meus in conspectu eius introiuit: *loquitur de Deo more humano, quo clamor petentis introire aures postulati dicitur, quando eius oratio exauditur.*

† Laudans inuocabo omnis vel cum laude

t Commota est & contremuit terra, &c. *Hic consequenter Dauid introducit liberationem Israel ab Aegypto pro suæ liberationis exemplo. quia sicut dicit Ra. Sa. modus antiquorum Hebræorum fuit in particularibus liberationibus facere mentionem de liberatione Aegyptiaca, quæ fuit generalis toti populo: & hoc patet in pluribus locis sacræ scripturę. dicit ergo: Commota est. id est habitantes in terra, secundum modum communem loquendi, quia propter plagas Aegypti omnes habitantes Aegyptum fuerunt conterriti & commoti, vt patet in Exo. & etiam ad literam inter plagas illas factæ fuerunt coruscationes & tonitrua horribilia, vt habetur Exo. 9. e. ita quòd videbatur tremere tota terra, & commoueri, montium fundamenta.*

• Quoniã Scriptura modus Hebræorũ de liberationibus.

x Quoniam iratus est eis &c. *talia enim erant contra Aegyptios diuinæ iracundiæ signa.*

y Ascendit fumus in ira eius, &c. *loquitur de Deo ad modum hominis irati, de cuius ore & naribus exit fumus.*
D
z Et ignis a facie eius. *quia ignis & grando mista pariter ferebantur ad punitionem Aegyptiorum, vt habetur in Exodo. Et iste ignis dicitur à facie Dei exarsisse, quia processit de eius præcepto & voluntate.* Exo. 9. a

¶ a Inclinauit

NIC. DE LYRA.

¶ a Dominus firmamentum. *i. dans mihi firmitatem patientiæ & tolerantiam aduersariorum.*

b Et refugium me. *in magnitudine imminentium periculorum.*

c Et liberator meus. *de manu præualentium inimicorum.*

d Deus me. adiu. me. *sine cuius adiutorio iam non potuissem euasisse aduersarios.*

e Et sperabo in eum. *de præmio vitæ futuræ.*

f Protector m. *contra insurgentes hostes.*

g Et cor. sa. *repellens & concutiens inimicos, & aduersarios fortes.*

h Et suscepit me. *cum declinaui hostes me fortiores.*

i Laudans. *Hic consequenter ponit liberationis materiam. Et primò ponit liberationem sui. Secundò liberationem Israel de terra Aegypti, ibi: Commota est. Cuius ratio infrà dicetur. Circa primum ponit materiam suæ liberationis, scilicet mala illata sibi ab aduersarijs suis, tam spiritualia quàm corporalia: & quantùm ad hoc dicit: Laudans inuocabo Dominum &c. pro euasione malorum quæ sequuntur, cum dicitur.*

k Et ab inimicis &c. *id est sicut Dominus me saluauit ab inimicis meis corporalibus, scilicet Saule & Absalon & eorum complicibus, ita spero quòd saluabit me ab inimicis spiritualibus, scilicet dæmonibus.*

l Circundederunt me. *Fuit enim Dauid aliquando ita circundatus ab aduersarijs, quòd desperabat se posse euadere, vt dictum est*

MORALITER.

✻ l *Circundederant me.* Hic secundo ponitur saluandi necessitas cum dicitur: Circunde. me. nam in tribulatione quæ facta est sub Stephano fideles ad mortis supplicia trahebantur. *Act. 8. et 9.*

m *Et torrentes iniquita. &c.* id est Iudæi ad modum torrentis impetuosè currentes super Christianos. † præ furore vel ex naribus

n *Dolores inferni, &c.* id est, Iudæi qui dicuntur dolores inferni, sicut dicuntur, stipula inferni, & sic dicuntur.

o *Laquei mortis.* quia quærebant fideles capere ad mortem.

p *In tribulatione &c.* Hic tertiò ponitur ecclesiæ liberatio: circa quam primò ponitur eius deprecatio cùm dicitur: In tribulatione &c. Actuum 12. a. dicitur quòd incarcerato Petro ecclesia orabat pro eo, & multò fortius fiebat pro communitate in persecutione posita.

q *Et exaudiuit de templo sancto suo &c.* id est de cęlo.

t *Commota est & contremuit terra, &c.* Hic ponitur Iudæorum punitio. dicit enim Iosephus, quòd Iudæi tunc temporis rebellauerunt Romanis, propter quod supra modum afflixerunt Iudæam, eò quòd non cognouit suum Saluatorem, vt habetur in Luc. & hoc est quod dicitur: Commota est, & contremuit terra, fundamenta montium &c. id est Iudæa in aduentu exercitus Romanorum. *De bello Iudaico lib. 2. cap. 17. Luc. 19.*

u *Fundamenta montium conturbata sunt &c.* id est principales de Iudæa quæ est montuosa.

x *Quoniam iratus est eis.* s. Deus propter quod permisit hęc fieri.

y *Ascendit fumus.* loquitur de Deo ad modum hominis irati, de cuius naribus exit fumus, & facies inflammatur.

a *Et carbones succensi &c.* id est. Romani contra Iudæos acriter prouocati.

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a Cæl.s.Cas.i.prædicatores inclinauit à contemplatiua ad
E ministerium,& ad ferendas molestias.
b Descendit.ipse passus in eis & in quorundam notitiam.
c Caligo.tenebrosi,qui etiam persequuntur, sub eius potestate sunt.vel,qui simpliciter credunt,subiecti ei sunt.
d Et ascendit.Facit enim quosdam plenos scientia in quibus supereminet, quorum celeritatem intellectus transcendit:tenebrosis autem latenter vtitur.vnde Virga furoris mei Assur, ipse verò non cognouit, sed sui cognoscũt. (Esa.10.b.)
e Volauit super pennas vento. Cas.Ventos quibus nihil est velocius superat fama eius,vt dum mox natus Magis per stellam nuntiatus est. (Matth.2.a)
f Tenebras. August. Obscuritates sacramentorum vel, in his tenebris vbi viuentes per fidem ambulamus, & non per speciem.Per cœlos.Cas. descendit, & ascendit, sed per nubes æthereas (quod in Hebræo) id est per prophetas in quibus obscura doctrina : Non sit,sed per nubes quæ (non ætheris,id est apostoli) præfulgidæ sunt in cognitione eius, id est vicinius contemplantes. (In expos.vs. 17.10.8. — 2.Cor.5.b. — † in circuitu tabernaculi sui tenebrosas aquas, & nubes densas)
g Grando. August. Obiurgationes, quæ dura corda feriunt, sed si ignis charitatis resoluit, in miti animo fit aqua saliens alias saliens. Et carbones, quia illo igne tenebrosa corda accensa reuiuiscunt. (Vt sup.ibi.)
h Intonuit.Cas ad literam : vt quando visum est tonitruum,Deo dicente:Clarificaui,& iterum clarificabo. (Iob.12.d)
i Dedit vocem.vt cum dixit. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. (Matt.17.a)
k Et misit.Cas.Dominus intonuit, & Dominus misit : Non enim transitus ad gentes semper erat certus, neque ra
F tionabilis habitus.
l Et appa.fon. Christo veniente patuit, quod obscuritas diuini tegebat eloquij.
m Ab increpa.Cas.Conuersio ad Deũ: quasi cum gratiarum actione,quia per predicationem increpabat peccantes, & inspirabat vt timerent iram futurã.
n Misit.Cas.Hucusque de aduẽtu Domini,hinc de temporibus Christianis. Misit pater Christum.Accepit me, ecclesiam sponsam.
o De aquis baptismi. Vel misit spiritum qui est donum. De alto, quia æqualis patri,& filio. Accepit,quasi fugitiuam. Assumpsit, in altitudinem virtutis, & boni operis.
Vt sup. ibi. p De inimi.me. Augu.i. vitijs, quæ super omnes inimicos plus nocent.
☞ a Et

a¶Aug humiliauit istum vt descenderet ad hominum infirmitatem. ¶Sed quomodo hec omnia facta? inclinauit cęlestia, misso filio.
co. Inclinauit cœlos, & descẽdit,
a¶Cęci malitia. b¶Terra scabellum pedum eius.
& caligo sub pedibus eius. Et
a¶Exaltatus est super plenitudinem scientiæ, quæ est charitas, vt ad Deũ nemo veniret nisi per charitatẽ. b¶Quia dilectoribus suis se incomprehensibilem ostendit,ne corporeis imaginibus quęrant comprehendere.
ascendit super cherubim,& vo-
a¶Aug.quia incomprehensibilitas eius superat virtutes animarum.
lauit, volauit super pennas ven-
a¶Aug.occultam spem in corde credentium, vbi latet non deserens eos.
torum. Et posuit tenebras latibu
a¶Aug.tamen conuersi eum ambiunt in quibus hic temporaliter habitat. ¶Milites sui cognoscunt quod per malos agitur.
lum suum: † in circumitu eius ta
a¶Obscura doctrina est in prophetis, & in omnibus prædicatoribus.
bernaculũ eius, tenebrosa aqua
a¶Ne quis ergo se putet esse in futura luce, quia scripturas recte intelligit,subdit : Aug. in comparatione fulgoris qui erit in manifestatione eius,nunc per speculum, tunc facie ad faciem.
in nubibus aeris. Præ fulgore in
a¶Prædicatores. ¶Quæ nubes ad gentes transierunt non iam in Iudea tantum sunt.
cõspectu eius nubes* transierũt,
a¶Pertranseuntes.
grando,& carbones ignis. Et in
a¶Aug.de corde misit sicut Dominus,quando Ingentia mysteria loquitur,quæ est fiducia euangelij ¶Minis. b¶Aug.vt in profundo seculi audiremus cęlestia.
tonuit de cęlo dominus, & altis-
a¶Sursum de præmiis ęternis.
simus dedit vocẽ suam, grando
¶a Non temere transibunt sed missi. b¶Euangelistas cum pennis virtutum recte volantes.
& carbones ignis. Et misit sagit-
a¶Vt alijs essent odor vitę,alijs odor mortis. b¶Ad quos misit. c¶Etiam. ¶Miracula,quæ stupidos reddunt.
tas suas, & dissipauit eos, fulgũ-
a¶Stupefaciendo.
ra multiplicauit, & conturbauit
a¶Qui facti sunt in prædicantibus. ¶Cas.ueritas prædicatorum. b¶Salientium in vitam æternam
eos. Et apparuerũt † fontes aqua-
a¶Aug.prophetæ super quos credens orbis ędificatur, quia ecclesia de toto orbe colligitur.
rum,& reuelata sunt fundamen
ta orbis terrarum : ab increpa-
a¶Aug.clamantis:Appropinquabit regnum cęlorum.
tione tua Domine,ab inspiratio
a¶Aug.dicentis: nisi pœnitentiam egeritis moriemini.
ne spiritus iræ tuæ. Misit de sum
a¶Aug.gloriosam ecclesiam, vocando ex gentibus in hæreditatem.
mo,& accepit mẽ, & assumpsit
a¶De multitudine populorum.
me † de aquis multis. Eripuit
a¶Aug.qui mihi inuidebant iam volenti eum. b¶Qui præualuerunt temporaliter ad affligendam, & peruertendam hanc temporalem vitam.
me de inimicis meis fortissi-

NIC. DE LYRA.

† de multitudine aquarum
a Inclinauit non per loci mutationem, quę Deo est impossibilis,sed per effectus exhibitionem Aegyptios in terra puniendo, & Hebræos liberando.
b Et caligo &c.quia fecit tenebras palpabiles tribus diebus in Aegypto,vt habetur Exo. (Exo.12.f)
c Et ascendit &c.per hoc enim designatur velocitas diuini subsidij ad liberationem populi de Aegypto:quia omnes filios Israel eadem die duxit simul,cum tamen essent in maximo numero,vt habetur in Exo. (Exo.14.f)
d Et posuit te la.hoc intelligitur de nube existente inter exercitum Aegyptiorum,& filios Israel super mare rubrum,quæ erat obscurissima, & densissima ex parte Aegyptiorum, ita quòd non poterant accedere ad filios Israel:& in nube illa erat angelus personam Domini repræsentans,vt habetur in Exod.ideo dicit hic : Latibulum suum, & tabernaculum.
e Tenebrosa aqua.quia ex nubis densitate fluebant pluuiæ grossæ ad maius impedimentum Aegyptiorum, veruntamen, quia nubes illa ex parte filiorum Israel illuminabat noctem,vt ibidem dicitur. ideo subditur.
f Præ

f Præ ful.quia ex illa nube circa vigiliam matutinam facta sunt tonitrua,& fulgura rotas curruum subuertentia.ideo subditur, G
g Nubes trans.&c.Ex quo patet sententia vsque ibi:
i Et misit sagittas &c.i.fulgura quæ à Deo mittebantur,sicut sagittæ super Aegyptios. Ideo subditur:
k Et conturba.eos. ita enim fuerunt Aegyptij conturbati,quòd valẽtes fugere aquas maris,currebant contra eas,secundum quod habetur in Exod. Fugientibusq; Aegyptijs occurrerunt aquæ &c. (Exo.14)
l Et apparuerunt &c. In fundo enim maris sunt fontes aquarum in aliquibus locis, qui non apparent nisi denudetur fundus maris, quod tunc fuit factum, vt filij Israel transirent per maris alueum. ideo subditur:
m Et re.sunt fun.idest partes terræ existentes sub aquis maris,quæ hic dicuntur fundamenta orbis,ad similitudinem fundamenti domus artificialis in qua fundamentum est pars inferior: quia super terram sunt alia elementa, & superius corpora cęlestia.
n Ab increpatione &c. per hoc ostenditur à quo processit talis punitio contra Aegyptios, scilicet à Dei vindicta contra eos.
o Misit de summo. Hic consequenter describitur forma liberationis ipsius Dauid, quæ facta est diuina virtute: & primò describitur forma liberationis eius per modum euasionis de manu aduersariorum. Secundò per modum insecutionis,& destructionis eorum, ibi : Quoniam in te eripiar. Prima in duas, in partem principalem,& incidentalem,secunda ibi: Cũ sancto sanctus eris. Circa primum dicit Dauid. Misit de summo.idest de cœlo : vnde venit auxilium mihi.
p Et accepit. scilicet Deus me liberando sua gratia & virtute.
q Et assumpsit.idest de tribulationibus multis Saulis, & Absalonis me persequentium. Quòd autem per aquas tribulationes intelligantur,patet in Esa.vbi dicitur : Adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes, & multas,regem Assyriorum, & omnem gloriam eius,idest exercitus eius. H (Esa.8)
r Eripuit me de inimi. &c. scilicet à Saule, & Absalone.
¶ a Et

MORALITER.

* a Inclinauit cœlos,&c.Per effectum suę punitionis.
b Et caligo. &c. idest turbatio Iudęę tenebrosa.
c Et ascendit super.Per hoc designatur velocitas executionis in Iudęorum punitione.
d Et posuit tenebras latibulum suum.i.Ierusalem ad Dei cultum electam, quam obtenebrauit per Romanos.
f Præfulgore &c. Tempore nanque tempestuoso de nubibus exeunt coruscationes fulgidæ,& ignis,& fulgur,& aliquando grãdines,& per ista metaphoricè significantur multiplices Iudęę afflictiones,& ciuitatis & templi combustiones.
h Et intonuit de cœlo &c.quia terruit defensores templi intantum,quòd fugerũt in fossis subterraneis, & sic templum combustũ fuit à Romanis.
i Misit sagittas suas.i.sagittas Romanorum,quæ dicuntur esse Dei, quia Romani in hoc erant eius instrumentum.
l Et apparuerunt fontes aquarum &c.i.sacræ scripturæ implete, loquentes de ciuitate,& templi destructione.
m Et reuelata sunt fundamenta orbis terræ, &c. i.verba Dei per quæ fundatus fuit orbis.
n Ab increpatione tua &c.i.ex vindicta tua processerunt ista.
o Misit de cœlo &c.Hic ponitur fidelium liberatio : nam ante Romanorum aduentum misit Deus angelum suum, cuius monitu fideles,qui erant in Iudæa transierunt in regnũ Agrippæ, qui erat cõfœderatus Romanis,& ibi fuerunt in pace:propter quod subditur:
q Et assumpsit me de aquis multis,&c.i.de tribulationibus prędictis.
r Eripuit me ab ini.meis.&c.i.à Iudæis,qui tunc plures, & fortiores erant temporaliter Christianis.
* c Prque-

a Et ab his qui ode.Idest exterioribus inimicis hominibus.s.&
A demonibus quod necesse est,quia confortati sunt secundũ quid.Ecce præuenerunt,idest præualuerunt.Per hoc magis eripit,quòd illi sunt confortati:cum enim affligitur ecclesia,magis crescit.
b In lati.Cas.Per sęuitiam malorum crescit ecclesia numero,& merito.
c Saluum.quòd ad fidem venit.
d Quoniam vo.Aug.i.gratis elegit.
e Et retri.secundum iustitiam bonæ voluntatis.
f Et secundum pu. ma. opera, quæ sunt post prima beneficia Dei.s.fidem, & charitatem,quæ gratuito sine præcedenti merito Deus præstat.
g Quia cu.Vel ita continuando cum præcedenti versu.Et tribuet mihi dominus secundum iustitiam meam,& secundum puri. cor. mei.i.secundum quod iustus,& purus.i.innocens. Iustus quia custodiui vias Domini, purus,quia non impiè gessi:& hoc ideo quia consideraui iudicia,tam præsentia,quam futura, & vidi iusta,& inuẽta iusta non repuli. i.placuerunt : & sic custodiui, & sicut cœpi,ero immaculatus:vnde in futuro retribuet.
h Cum eo.ei adherens.
i Et obserua.ne iterum cadam. Ab iniquitate,quæ est mors beati. Vel ne iterum cadam,qui est mors beati.
K Et retri. Cas. dupliciter Deus retribuit:hic in præsenti, vt iustus iustificetur,& qui in sordibus est, sordescat adhuc:vnde hic dicit,Cum sancto sãctus &c. & in futuro præmium bonis,& pœnam malis.vnde ibi: Quoniam tu populum hu. &c. quasi, ita hic:quia in futuro tu populum hum. sal.fa. Aug. Et retribuet:iam non solũ propter latitudinem fidei quæ perdi. operatur,sed propter longanimitatẽ retribuet mihi. (Psal.11.b)
B l In conspectu.hoc iustis conuenit, vt sicut illi Deum semper cõtuentur, ita Deus eos iugiter respiciat.
m Cum san. Cas. Dixerat retribui secũdum iustitiam.nunc vt videatur gratia cum libero arbitrio, ostendit quomodo habeatur iustitia : & fit cõuersio ad Dominum, quasi cum gratiarum actione:ò Domine, cum sancto sanctus eris. i. adiuuas in sanctitate, quia sanctus in natura, alios gratia sãctificas.In innocentia,quia innocens innocentem adiuuas, & peruersum peruertis permittẽdo.& hæc omnia: Quia tu populum hu.sal.fa.& ocu.superbiæ.hu. Vel sicut ego ero immaculatus cum eo, similiter tu quicunque cum sancto Christo, ipso donante eris sanctus,& innocens, & cum peruerso.i.diabolo eris peruersus. Et est hic argumentum à conuictu : & hoc ideo:quia tu Domine po.hu. saluum facies,& oculos super.hu.Aug.Est & occulta profunditas, qua intelligeris cũ sancto sanctus,quia tu sanctificas.
n Quoniam tu illu. Quod enũtiauit de electis,& sctificatis,orat nũc de alijs.
o Lucer. Cas.Fuerũt prædicatores in quib' lux.i.cognitio veritatis qua illuminauerunt alios.vnde habemus thesaurũ istũ in vasis fict.
a Tene-

a¶Quia volo eum.
mis,& ab his qui oderunt mẽ,quo-
a¶Quia quandiu suberam ipsis ignorabam Deum. b¶A similitudine currentium. ¶Priores mihi nocuerunt.
niam † confortati sunt sup me. Prę-
a¶In tempore carnis. ¶Non tempore gaudij.
uenerunt me in die afflictionis
meæ,& factus est Dominus † pro-
a¶Contra miserias,& voluptates. b¶Per mala dilatat charitatem.
tector meus. Et eduxit me in lati-
a¶Aug.spiritualem contra angustias carnis. b¶Antequam ego vellem eum.
tudinem, saluum me fecit, quo-
a¶Hæc omnia gratis.sed post.
niam † voluit me. Et retribuet mi-
¶Hic a¶Aug.bonæ voluntatis qui dedit misericordiam vt vellem.
hi Dominus secundum iustitiam
a¶Aug.factorum qui dedit,vt facerem educendo in latitudinem.
meam,& secundum puritatem ma
a¶Aug.vt latitudinem operum longanimitas consequatur perseuerandi.
nuum mearum retribuet mihi.
a¶Quasi propter hoc retribuet.
Quia custodiui vias Domini † nec
a¶Recedendo. b¶Aug. i. præmia iustorum,pœnas impiorum,flagella corrigendorum,tentationes probandorum semper attendo.
impiè gessi à Deo meo. Quoniam
omnia iudicia eius in conspectu
a¶Aug.vt ille qui deficit sub sarcina, vel qui fragilitate carnis superatus dimittit quod cœperat.
meo,& † iustitias eius non repuli
a¶Quasi ita olim vixi:& sicut cœpi ita. ¶Post modum. b¶Non quòd prorsus sine macula, sed obser.
à me. Et ero † immaculatus cum
a¶Ne iterum cadam per peccatum mortale.
eo, & obseruabo me ab iniqui-
a¶In futuro.
tate mea. Et retribuet mihi Do-
minus secundum iustitiam meam,
& secundum puritatem manuum
a¶Aug.non q homines vident:quia quæ videntur temporalia sunt,quę non videntur ęterna quò pertinet altitudo spei.
mearum in conspectu oculorum
a¶Sanctificans eum. Et si dixi iustitiam meam, tamen non est mea nisi te donante.
eius. † Cum † sancto sanctus eris,
a¶Aug. qui nulli noces,sed pro peccatis suis quisque constringitur.
& cum viro † innocente innocens
a¶Ab eo quem eligis eligeris.
eris. Et cum † electo electus eris, &
a¶Aug. peruerso peruersus videris,quia dicunt : Non est recta via Domini. b Hoc peruersum videtur peruersis, q confitentes peccata saluas.
cum peruerso † peruerteris. Quo-
niam tu populum † humilem sal-
a¶Qui ignorantes iustitiam Dei, suam volunt constituere.
uum facies, & oculos superbo-
a¶Quanto plus alti. b¶Progreditur ecclesia.
rum humiliabis. Quoniam
a¶Non est nostrum lumen ex nobis. ¶O Deus patenquia. b¶Id est apostolos, & alios primitiuos.
tu illuminas lucernam meam,
a¶Per eos.
Domine, Deus meus illumina.

NICOLAVS DE LYRA

a Et ab his qui. Siba filio Bochri,& sibi adhærentibus,vt hr̃.2.Re. (2.Reg.20)
b Quoniam confortati.habentes magnam potentiam propter multitudinem sibi adhęrentem.
c Præuenerunt.quia Saul ita præuenit Dauid, q ad modum coronę circundedit Dauid:propter quod desperabat,se posse euadere, vt hr̃.j.Re. (1.Reg.23) Et Achitophel dedit Absalon consilium,vt persequeretur Dauid, ita q pręueniret eũ antequam posset intrare aliquod fortalitium,vt habetur. ij.Regum. (2.Reg.17) Et Siba filius Bochri concitauit rebellionem contra Dauid, antequam

antequam redisset ad ciuitatem,& domum regiam. C
d Et factus.quia ex ordinatione diuina, Saul compulsus fuit insecutionem Dauid dimittere,eò q Philistym infuderant se,super terram Israel vt hr̃.1.Re.& nutu Dei consilium Achitophel fuit dissipatum,vt habet. ij.Re.& caput fuit sibi amputatum de consilio mulieris sapientis,& hoc Deo fauente,vt habetur.ij.Regum. (1.Reg.23 — 2.Reg.17 — 2.Reg.20)
e Et edu.me in la.s.regni Israel. prædictis tribulationibus terminatis.
f Et retri.mihi do.&c.Ex hoc enim, quòd dedit mihi bona temporalia, spero ab eo consequi ęterna.
g Et secundum pu.&c.i. operum,quæ per manus designant, eo q manibus operamur.
h Quia custodi.&c. quantum ad præcepta moralia affirmatiua.
i Nec impie &c.agendo contra negatiua.
K Quoniam omnia &c.exequendo præcepta eius iudicialia.
l Et iusti.eius.i.ceremonias eius.
m Non repuli a me.eas dimittendo.
n Et ero imma. quia non patitur consortiũ maculatorum,cum sit sanctus sanctorum.
o Et obser.me ab &c. i. cauebo à recidiuo adulterij,& homicidij in facto Vrię,& consimilibus.
p Et retri.exponit iste versus,sicut suprà.
q Cum san.san.eris &c. Hæc est pars incidentalis in qua Dauid incidentaliter ostendit Dei misericordiam,& benignitatẽ generaliter erga bonos,eò q particulariter locut' fuerat de bonitate Dei erga se pp suã innocẽtiã.
q Cum sancto. Verbum est Dauid ad Deũ. q.d.sanctus te sanctum cõfitebitur, à quo sua sanctitas deriuatur. Vel aliter : Cum sancto. qui.s.sanctè viuit. († nec impius defeci à Deo meo Cas. interp. nõ ambulaui in impietate coram Deo meo)
r San.eris.suam sanctitatem imitando.
s Et cum vi.&c.i.qui malum alijs nõ facit.
t Innocens eris. malum ei non inferendo, nisi forsitan malum temporalis pœnæ ad purgationem culpę preteritę: vel ad exercitiũ suę patientiæ quod cedit ei ad bonum vitę ęternę.
v Et cum ele. ad vitam æternam per prædestinationem. D
x Electus eris.quia eliget te omissis alijs.
z Quoniam tu po.secundũ quod dicit Iac. Deus superbis resistit,humilibus autem dat gratiam. (Iac.4.b)
b Quoniam tu il.lucerna est lumẽ in testa: & ideo lumẽ naturale intellectus humani positi in corpore terreno bene dr̃ lucerna. hanc Deus lucernã illuminat,qñ lumini naturę addit lumẽ gratię:quia gratia perficit naturam. (Lucerna.)
c Deus meus il. Lumen.n.naturale cõparatum ad Deum tenebræ sunt,sicut & quælibet creatura:& ideo Dauid petit ipsum illuminari gratia diuina. Vel aliter: Tenebræ dicuntur hic opera meritoria per peccatum mortale extincta, quæ recuperata gratia viuificantur,& illuminantur.
¶ a Quoniam

MORALITER.

† pauperẽ
* c Prępenerunt me in die afflictionis meę. idest in persecutione Stephani. (Act 8.& 9)
e Et eduxit me in lati. &c. quia tunc dispersi fuerunt discipuli Christi, & prædicauerunt Gentilibus.
f Et retribuet mihi do. &c. Gratiam in pręsenti,& gloriam in futuro.
h Quia custodiui vias Domini.Iesu Christi qm̃ omnia iudicia eius in cõspectu tuo,ad meditandum,& operandũ,& patet litera.
q Cum sancto &c.Hic ponitur dictæ liberationis recognitio: & dirigitur verbum ad Deũ,cum dr̃: Cũ san. san. eris.ipsum sanctificans.
s Et cum viro innocen.innocens eris. ipsum in innocentia cõseruans.
v Et cum electo, &c.scilicet à te.
x Electus eris &c. Nam eliget te præ omnibus alijs.
y Et cum peruerso peruer.&c.s.opinatiuè :quia reputat Deum peruersum blasphemans eum.
z Quoniam tu po.hu.sal.fa.&c.i.Christianum.
a Et oculos superborum &c.s.Iudæorum.
b Quoniam tu illu.lu.meam do.Deus meus &c.i.doctores ecclesiæ.
c Illumina tenebras meas &c. id est Christianos simplices qui sunt ignorantes.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

a *Tenebras.* Aug. eos qui adhuc sunt in tenebris.

E b *Meas.* prædestinatione.

c *In Deo meo* Cas. Deus.n.meus, est via qua itur ad cœlũ impolluta. Vel via qua venit in mũdũ sancta & immaculata virgo Et quicquid dixit, spiritusancto examinatum est: i. vtile & honestum: vt sapiens, quicquid dicit, prius apud se dijudicat.

d *Transgredi.* Cas. Diruere non penitus potest homo, sed ope Dei transit murum obstaculum peccatorum.

e *Deus me.* Cas. Et continuando seqtur: Eripies me de cõ.po. Cetera interponit ad commendationem.

f *Eloquia.* Igne examinationis ꝓbant.

g *Omnium.* Cas. Nullus excipitur, nisi qui sperare non vult.

h *Quoniam quis.* Cas. Deus dico: quia quis est alius Deus, nisi qui, & Dominus in rebus est: Et quia in Iudæa notus, non dij gentium: hæc contra paganos qui multos sibi fingunt.

i *Deus qui.* Cas. Adhuc præter cõia, ꝯmẽdat per specialia: quia tertiò Chrs de virtute, & potẽtia sua cõmendat.

K *Præcinxit.* i. præarmauit Vel à similitudine currẽtis. Vel, dignitatẽ notat, & fortitudinem, quod ei conuenit q̃ ptã te sua iudicabit populũ vel mũdũ.

l *Et posuit.* firmauit.

m *Immacu.* sine peccato. Ceruus spinas & hiantia loca transilit, sic Chrs spinas, & foueas peccatorũ, & sicut ceruus alta, ita super omnes creaturas conscendit.

n *Qui docet.* ab imminentibus insidijs cautum faciendo.

o *Manus.* opera vel voluntates.

p *Ad prælium.* contra diabolum.

q *Vt arcum &c.* similitudine rei, q̃ nõ est. i. dedisti irremissibilẽ fortitudinẽ.

r *Brachia.* Christi prophetę, & apostoli per quos operatur: qui arcus æreus, quia prædicando non mollescũt, sed F semper fortes verba salutis iaculant.

s *Protectionem sa.* Non vt nihil patiar, quod tamen est ad profectum. Tribulatio, est correctio, & doctrina, & dilatatio, & confirmatio.

t *Dilatasti.* Aug. Ne impediant carnales angustiæ: quia latam fecisti charitatem hilariter operantem, etiam de his quæ sunt sub me. s. de mortalibus rebus, & membris.

v *Persequar.* Cas. Arguendo, diuersis afflictionibus fatigando.

x *Comprehen. illos &c.* veris rationibus circumueniam.

In excel. ps. & Io. 8. — † conterã exercitum vel p currã prumpã cuncũ multum — † perfecta — † mis fortis, vel qs creator — † fortitudine — † contereĩ arcus ęreũ brachiis meis — † scutum — † fulciet sustentabit *Vt supra.*

¶ Quia peccatis nostris tenebrę sumus. ¶ Te rogo. ¶ Non a me.

tenebras meas: Quoniam in te † eripiar à tentatione, & in Deo meo

¶ Non in me. ¶ Aug. quem inter homines, & cęlum peccata cõstruxerũt. ¶ Vere, quia Deus meus.

transgrediar murum. Deus meus †

¶ Idest non incedit nisi per mundam viam, quia non venit in homines nisi mundent viam fidei qua veniat, quia impolluta via eius. vnde: Parate vias do. rect. facite semitas eius, Mat. 3. a.

impolluta via eius, eloquia Domini ignẽ examinata, † protector

¶ Spiritusancto, vel tribulatione. ¶ Aug. & eos qui sperãt non in se, sed in illo: non consumit tribulatio, quia spes sequitur fidem.

est omnium sperantium in se. Quoniam † quis Deus præter

¶ Cui ex debito seruimus.

Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrũ? Deus qui pręcinxit me † virtute, & posuit † immaculatam viam meam. † Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa † statuens me. Qui docet manus meas ad prælium, & † posuisti vt arcum æreum brachia mea. Et dedisti mihi † protectionem salutis tuæ, & dextera tua † suscepit me. † Et disciplinã tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit. Dilatasti gressus meos subtus me, & non † sunt infirmata vestigia mea. Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec † deficiant. † Confringam illos, nec poterunt † stare: cadent subtus pedes meos. Et præcinxisti me † virtute ad bellum, & † supplantasti insurgentes in me subtus me.

¶ Aug. quem post bonam seruitutem, tanquàm in hereditatem sperantes filij possidemus. ¶ Aug. ne fluentes finus cupiditatis impediant gressus, idest bona opera. ¶ Vt fortis sim. ¶ Sicut immaculata est fides qua ad me venit, sic charitas qua ad illum vadam. ¶ Aug. i. amorem ad transcendenda spinosa, & vmbrosa seculi. ¶ In cęlo cordis intentionem. ¶ Aug. operari ad superandos hostes, qui iter cœli claudere conantur. ¶ Contra vitia & demones. ¶ Aug. infatigabilem intentionem bonorum operum meorum. ¶ Non sufficiunt prædicta, nisi adsit protectio Dei. ¶ Aug. fauor gratiæ tuæ. ¶ Cas. vel potentia deitatis, quæ hominem in altum constituit. ¶ Aug. correctio tua non sinit deuiare, vt quod ago, in eum finem referam quo cohęretur tibi. ¶ Et eadẽ correctio tua me docebit peruenire quo direxit. ¶ Vt melioribus insistam. ¶ Per mala mundi. ¶ Itinera, vel signa, quæ reliqui imitaturis. ¶ Iudęos. ¶ Carnales affectus meos ¶ Aug. vt absumant. ¶ Non illi me. ¶ Ab hac intentione. ¶ A rebellione. ¶ Diuersis miserijs affligam. ¶ Qui modo obstrepunt. ¶ Non durabunt aduersus me. ¶ Ręponam illis amores quibus in æternitatem itur. ¶ Aug. fluentia desiderium carnis virtute constrinxisti ne in pugna prępediret. ¶ Aug. decipi fecisti insequentes, vt mihi subessent qui superesse volebant.

G *ce probata.*

f Protector est. *s. ipse Deus dum tamen ista spes proueniat ex gratia, & meritis: aliter enim non esset spes sed præsumptio.*

g Quoniam quis. *q.d. nullus: quoniam alij sunt dij tantum participatiuè. s. homines sancti secundum illud psal. Ego dixi dij estis: vel sunt dij falsi, sicut idola gentium.*

h Deus qui præcinxit me vir. *corporali cõtra hostes visibiles, & spirituali contra hostes inuisibiles.*

i Et posuit, *auferens à me maculam adulterij cum Bethsabee, & homicidij Vrię: quæ maculę fuerunt purgatę per patientiam quã Deus dedit Dauid in persecutione Absalon, secundum quod prędixit ei Nathan propheta.*

K Qui perfecit. *dando mihi agilitatem ad hostes meos insequendum.*

l Et super excelsa. *i. stabiliens in regia dignitate.*

m Qui docet. *quia Deus docuit eum artem pręliandi.*

n Et po. *dans mihi fortitudinem conuenientem ad exequendum pręliandi artem.*

o Et de. &c. *q.d. fortitudo mea parum posset, nisi protectio tua adesset.*

p Et dis. *per tribulationes temporales me corrigendo.*

q Et dis. tua. &c. *quia vexatio à Deo inflicta dat intellectum.*

r Dilatasti gres. *in Hebręo habetur: passus meos, quia quando pedes sunt coniuncti homo dispositus est ad cadendum, sed quando sunt conuenienter elongati tunc est dispositus ad firmius standum: & per hoc intelligitur firmitas in statu regio, quæ inerat ipsi Dauid à Deo.*

s Persequar ini. *quia non poterunt manum meam effugere.*

t Et non con. *ab eorum insecutione.*

v Confringam il. *quod cõtigit in filijs Ammon, quos capta ciuitate regia trucidauit, & transire fecit super eos ferrata carpenta, tra ducens eos in typo laterum.* H

y Et præcinxi. &c. *contra Goliam Gethæũ, & contra alios Philisthęos, quos diuina virtute frequenter debellauit.*

z Et supplantasti. &c. *s. Philisthæos, & alios populos infideles, quos Dauid redegit sub tributo.*

2. Reg. — † clypeum — † perfectos — † Posuit similes fecit — † meis te nube cient — 1. Reg.

MORALITER.

* a *Quoniam in te eri.* à tẽtatione scilicet diaboli. sicut ereptus sum à persecutione populi Iudaici.

b *Et in Deo &c. tran. mu.* i. tentationis obstaculum, quæ impedit processum in bonum.

d *Deus meus im. via.* i. doctrina euangelica, quæ non permittit aliquod malum, sicut lex Mosaica permittebat vsuras cum extraneis, & repudij libellum.

f *Protector est om. spe.* quantùm expedit ad eorum salutem.

g *Quoniam quis &c.* quasi diceret, nullus.

h *Deus qui pręc. me. vir.* q.d. ab ipso est omnis virtus mea contra vitia.

K *Qui per. p. m. t. cer.* i. apostolorum qui fuerunt valde veloces ad discurrendum pro prædicatione euangelij per vniuersum orbem.

l *Et su. excel. sta. me.* i. super mundi principes obedientes ecclesiæ.

m *Qui do. &c.* Manus ecclesiæ & brachia sunt martyres ad bellum edocti, & ad modum æris inflexibiles: quia tamen ista fortitudo est à Deo, ideo subditur:

o *Et de. &c. Et dis. tua cor. me.* per sanctos confessores & doctores, quorum disciplina est correctiua defectuum, & promotiua profectuum. &c. ideo subditur: Dila. g. m. &c.

s *Persequar.* Hic orat ecclesia pro subiectione infideliũ, & primò Iudęorum, cum dicitur. Persequar. quod factum fuit per Romanos per meritum tamen Christi, & ecclesiæ.

x *Cadent subtus.* quia seruiunt Christianis.

y *Et præcinxisti.* repetitio est eiusdem sententiæ ad maiorem assertionem.

* a Et

NIC. DE LYRA.

¶ a Quoniam in te. &c. *hic consequenter describitur liberatio Dauid per modum insecutionis aduersariorum, cum dicitur: Quoniam in te eripiar. idem per te eripiar à tentatione. Tentatus enim fuit Dauid occidere Nabal cum omnibus de domo sua: à qua tẽtatione fuit ereptus per verbum Abigail à Deo ad hoc directę: propter quod dixit ei Dauid: Benedictus dominus Deus Israel qui misit te hodie in occursum meum &c. vt habetur. 1. Reg.*

b Et in Deo meo. *idest in virtute Dei mei.*

c Transgrediar murum. *capiendo aduersarios intra suum fortalitium: quod factum est quando cepit fortalitium Iebusęorum in Ierusalem, vt habetur. 2. Reg. & quando cepit Rabath filiorum Amon, vt habetur. 2. Reg.*

d Deus meus im. &c. *ista est lex diuina, in qua non est aliqua immunditia concessa tanquam licita, licet aliqua fuerint permissa propter maius periculum euitandum, sicut vsura cum extraneis, ne fratres suos vsura grauarent, & libellus repudij ne vxores occiderent.*

e Eloquia Domini igne, &c. *i. pura & munda, sicut metalla in fornace probata*

† Transfigam vulnerabo — † fortitudine — 1. Reg. 25 — 2. Reg. 5 — 2. Reg. 12. — Deuter. 23. & 24.

a *Et com.* Aug. Ecce eadem operatio patris & filij. Supra ait: A disperdidisti pater, & iam ait comminuã. i. auferam virtutes, vt post cedant omni vento doctrinæ.

b *Eripies.* Cass. De illis ita: sed eripies me: depressio Iudæorum & exaltatio gentium.

c *Filij.* Iudæi quos enutriui facti alieni. Mentiti sunt mihi. ad honorem meum.

d *Inue. sunt & clau.* Sequentes potius suas traditiones, quàm Dei.

e *Viuit.* Cassi. Quartò exultans ecclesia, summatim munera Dei laudat. Vel viuit, quia viuificat. Benedictus. quia omnia benedicit.

f *Et exal.* Aug. Nõ terreno more de Deo salutis meæ sentiã, nec ipsam salutem terrenam, sed in excelso de illo sperabo.

g *Vindictas.* Cass. Pia vindicta, dum rebellis subditur,

h *Iracundis.* Cassi. Maior gloria est à seruẽtibus malis liberare.

i *Magnificans.* Deus qui magnificat. Faciens Deus qui facit.

a In

Ephes. 4. a. 8. — Et inimicos meos dedisti mihi tergum — conuerti eos in fugam — lucidã interne manifestãm super. — contētio — Filij alieni mentiti sunt mihi — ecciderunt inueterati, & claudicauerunt e semitis suis, vel pro confusionis claustris — gentium — Collum

¶ Aug. fecisti vt me persequerentur. ¶ Perdurantes in odio. ¶ Per vniuersum orbem. ¶ Vbi.

† Et inimicos meos dedisti mihi dorsũ, & odiẽtes me † disperdidisti. Clamauerũt, nec erat qui saluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos. † Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum plateaũ † delebo eos. † Eripies me de † contradictionibus populi, cõstitues me in caput gentium. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, † in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni † inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Viuit Dominus & benedictus † Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ. Deus qui dás † vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis. Et ab insurgentibus in me exaltabis me, à viro iniquo eripies me. Propterea cõfitebor tibi in † nationibus Domine, & nomini tuo † psalmum dicam. Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid & semini eius vsque in seculum.

¶ Aug. alius non potest. ¶ Augst. tu non vis, quia non recedunt à malitia. ¶ Præter dispersionem. ¶ Aridi sunt sine imbre misericordiæ Dei, vt elati & inflati superbia, à spe firma quasi à solida terra rapiãtur. ¶ Aug. luxuriantes & lubricos per latas vias. ¶ Aug. qui dixit: Si dimiserimus eum sic, totus mundus post eum abibit. ¶ Quia. ¶ Gentium. ¶ Non visitaui corporali præsentia vel lege & prophetis. ¶ Oculis non vidit, sed per prædicatores obediuit. ¶ Non mei, sed alieni ex patre diabolo. Vnde: vę genti peccatrici. filijs alienis, populo pleno peccatis &c. Esa. 1. a. ¶ Aug. in veteri homine remanserunt quos innouare veni. ¶ Aug. vno pede debiles, vetus testamentum tenentes nouum respuentes. ¶ Quas ipsi fecerant. ¶ Quia pręsens est in corde meo firma fide visus. ¶ Laudatu. sit. ¶ Toto orbe credatur ¶ Aug. det mihi salutem in excelso non in imo: idest cęlestem, non temporalem. ¶ Subdendo populos. ¶ De Iudęis. ¶ Proiiciẽ. ¶ Gentes. ¶ Clamantibus, Crucifige. ¶ Non quibuscunq; sed. ¶ Quanto altius surgunt in iram: tanto amplius exaltatur qui pertulit. ¶ Patientem. ¶ Resurgentem vel ascendentem. ¶ De se Christus. ¶ A regno eorum iniquo. ¶ Quolibet schismatico. ¶ Propterea quę dicta sunt. ¶ Gentes tibi per me confitebuntur. ¶ Alias in gentibus. ¶ Latius innotesces bonis operibus meis. ¶ Aug. admirabiles facit salutes, quas eius filius dat credentibus. ¶ Christi. ¶ Aug. i. liberatori manu forti. ¶ Aug. idest eis quos credentes in euangelio genuit.

C *ni nominis magnificatio pro beneficijs prædictis, cum dicitur, Viuit Dominus. quia est vita per essentiam, & omnia viuunt in eo, secundum quod dicitur in Io. Quod factum est in ipso vita erat: Quia creatura vt est in Deo, est ipsa creatrix essentia, quæ est idem quod intelligere diuinum. Intelligere autem est supremus gradus vitæ: & quia intelligere diuinũ est optimum, eò quod vnico actu intelligit perfectè se, & omnia alia, iò dicit Philosophus, quod Deus viuit vita nobilissima sempiterna & optima.*

r Et benedictus. *ex beneficijs mihi collatis.*

s Et exal. Deus, *non se cum sit magnitudinis infinitæ, sed in creaturis ipsum laudantibus.*

t Deus qui das. *& patet sententia ex dictis vsq; ibi.*

y Propterea confi. *confessione laudis tuæ.*

z In na. *quia psal. facti à Dauid deriuati sunt ad omnes nationes in Christo credentes.*

a Magnifi. salu. re. *i. salutes meas, qui sum rex ab eo institutus.*

b Et faciens &c. *i. inũcto in regem de eius mandato per Samuelem, vt habetur supra.*

c Et semini eius. *quia Deus dedit regnum ipsi Dauid pro se, & successoribus suis, vt habetur 2. Reg.*

¶ Cœli

Ioan. 1. a — 12. Metaphy. te. sc. — † acceptum ponã, vel sanctificabo Christũ [illegible] — † Erues — 1. Reg. 16. — 2. Reg. 7.

NIC. DE LY.

¶ a Et inimicos &c. *conuertendo eos in fugam coram me.*

b Et ordi. me disp. *scilicet Saulem & Absalom, & Siban filium Bochri cum adhærentibus sibi.*

c Clamauerunt &c. *deficiente eis auxilio humano,*

d Ad Dominum &c. *quia erant indigni auxilio diuino.*

e Et commi. *tanquam destitutos ab omni auxilio humano & diuino, vt dictum est.*

B f Eripies me. *idest eripuisti.*

g De contradictionibus populi. *scilicet quãdo sub Absalom & sub Siba filio Bochri populus Israel rebellans contradixit mihi.*

h Constitues. *i. constituisti.*

i In caput &c. *conseruans mihi stabilitatem regni. Et quia dominium Dauid se extendebat etiam ad alias gentes in circuitu quæ erant idololatræ, vt Philistæi & Ammonitæ, & cæteri, ideo subditur,*

k Populus quem. *notitia approbationis propter eorum idololatriam.*

l Serui. mi. *obediendo & tributum reddendo: & quia non solum obediebant Dauid in propria persona, sed etiam nuntijs ab eo missis. ideo subditur,*

m In auditu &c. *Veruntamen quia istę gentes recesserunt ab obedientia regni Dauid tempore Roboam regis nepotis sui, & aliorum sequentium. ideo subditur,*

n Filij ali. men. *quia iurauerant ei seruire, & successoribus suis.*

o Filij alieni inue. *licet enim in principio bene obedierint: tamen ipso decedente, ab obedientia declinauerunt. ideo subditur,*

p Et claudicauerunt à se. *scilicet. In Hebręo habetur: Et timebunt in clausulis suis: & in translatione Hier. iuxta Hebræ. habetur: Et contrahentur in angustijs suis: & in eandem sententiam reuertitur: quia homines rebellare volẽtes recludunt se & sua in ciuitatibus & locis muratis, timentes inuadi ab illis contra quos rebellant. Istam autem rebelliõẽ futuram Dauid præuidit in spiritu.*

q Viuit Domi. *Hic ponitur huius psal. intenta conclusio, videlicet diuini*

MORALITER.

* a *Et ini. meos &c. dor.* i. fugientes coram me.

b *Et odientes me dis.* s. Iudæos qui sunt per orbem dispersi.

c *Clamauerunt nec erat.* Nam Iudæi contra Romanos petierunt auxilium Agrippæ, sed noluit eos adiuuare, vt dicit Iosephus libro de Iudaico bello. D

d *Ad Dom. &c.* Clamauerunt. n. tunc ad Dominum in templo per orationes & sacrificia & non fuerunt exauditi.

e *Et con. vt pul.* s. dispergẽdo per orbem: Idem enim in canticis repetitur frequenter.

f *Vt lu.* i. Faciã eos cõculcari sicut lutum: quod patet per effectum.

g *Eripies me.* Hic orat pro subiectione Gentilium, cũ dicitur, Eri. me. quod incepit à tempore Constantini, qui sub pęna graui prohibuit iniurias fieri Christianis.

h *Consti. me.* Romam caput mundi dimisit vicario Christi.

K *Popu. quem non co.* per legem & prophetas. s. Gentilis.

l *Serui. mi.* humiliter & deuotè.

n *Filij ali. men.* s. Iudæi dicentes Christo. Si tu es Christus, dic nobis palam: quasi volentes eum habere regem, cum tamen quærerent eius mortem.

p *Et clau. à se. su.* idest à præceptis Dei sibi datis.

q *Viuit Do.* Hic ponitur psal. conclusio quę est gratiarũ actio, cũ dr,

r *Et bene. Deus.* idest victorias, vt patet per prædicta.

u *Et ab in. &c. ex.* Antichristi tempore.

x *A vi. ini. e. me.* ab Antichristo, qui dr hõ peccati, & filius perditionis. Quẽ Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, vt dicitur ibidẽ.

y *Propterea con.* confessione laudis.

a *Magnificans sa.* i. Christi qui est omnium saluator quantũ in se est.

b *Et sa. mi. Chri. s. da.* i. summo pontifici qui dicitur Dauid. i. manu fortis: quia quod ligat in terra, ligatum est & in cęlis.

c *Et se.* i. populo Christiano cuius est pater spiritualis.

† fortis meus vel, creator meus, † victiones, — Iosephus 2. lib. de bello Iud. cap. 16 — Ioan. 10. e — 2. Tessa. 2. b

In psal. 17. Diligam te Domine: vbi dicitur in postil. Et posuit immaculatam viam meam.

ADDITIO I.

¶ Maculæ adulterij & homicidij fuerunt ablatæ ab anima ipsius Dauid per suam contritionem, & Dei misericordiam, etiam antequàm persecutionem Absalon patienter toleraret: licet verum est quod sublata macula adhuc remansit reatus pęnæ satisfactoriæ, vt satis habetur in textu per postillatorem allegato, vbi postquã Dauid dixit ad Nathan: Peccaui Domino, statim ei respondit: Dominus quoq; trãstulit peccatum tuum. Qui quidem verbum. s. transtulit peccatum tuum, intelligitur quantum ad culpam, prout etiam postillator ibidem exponit. vnde remissa culpa manifestum est, quod non remanet macula: reatus tamen pęnæ satisfactoriæ remansit. vnde sequitur in litera: Veruntamẽ, quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius qui natus est tibi morte morietur. Et ista bene tractantur à D. Tho. in summa.

2. Reg. 12. d — 1. 2. q. 86.

In eod. psal. 17. Diligam te, vbi dicitur in postil. Et semini eius vsque in seculum.

ADDITIO II.

¶ Proprius & verius exponitur hoc quod dicitur, Et semini eius de Christo qui factus est ex semine Dauid secundum carnem. Cuius regnum est vsq; in seculum, quia regnum eius non corrumpetur. Et regni eius non erit finis &c.

Rom. 1. a — Dan. 7. d — Luc. 1. c

VNiVERSiDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES